6
38-F
26

6
28/1 N
26

6-38-F-26

752.63

74
A

I 9/10

DE DEIS GENTIVM uariá & multiplex Hiſtoria, Libris ſiue Syntagmatibus XVII comprehenſa: in qua ſimul de eorum imaginibus & cognominibus agitur, plurimaq́; etiam hactenus multis ignota explicantur, & pleraque clarius tractantur:

LILIO GREGORIO GYRALDO
Ferrarienſi auctore.

ACCESSIT locorum complurium in prima editione uel prætermiſſorum, uel breuius deſcriptorum, Auctarium ac plenior tractatio, totiusq́; adeò Operis recognitio poſtrema, eodem auctore.

Omnium præterea quæ toto Opere continentur nominum ac rerum locuples Index.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA

LECTORI.

Si tibi profuerint lector ſtudioſe libelli,
In medium pridem quos mea Muſa dedit:
Gaudeo, non fuerit noſter labor irritus omnis,
Quòd ſic accendit noſtra lucerna tuam.
Sin ſecus acciderit, fructus nec carpſeris ullos,
Gaudeo ſic etiam: nam uoluiſſe ſat eſt.
Hac ratione etiam hæc de Dis Syntagmata prodo,
Ne podagra ingenium, ceu mea membra, ſecet.

Cum Cæſ. Maieſt. gratia & priuilegio ad decennium.

BASILEAE, PER IOANnem Oporinum.
1560

Bibl. M. M. ad uſ. Philoſ. C. Rom.

ILLVSTRISS. AC EXCELLENTISSIMO HERCVLI ESTENSI II. FERRARIEN. DVCI IIII. CYNTHIVS IOANNES BAPTISTA GYRALDVS. S. P. D.

LILIVS GREGORIVS GYRALDVS, gentilis meus, uir totius eruditionis gnarus, Excellentiſsime Princeps, ob tua egregia in ipſum, & in omnem Gyraldorum familiam beneficia, tibi adeò addictus fuit, ea te obſeruantia proſecutus eſt, ut omnia ipſius ingenij monumenta tibi, ueluti numini cuipiam, uouerit, ac dicauerit. Homo enim omniũ gratiſsimus, ſemper aliquod grati animi teſtimonium apud te reponere ſtudebat. Ne uerò hæc grata ipſius mens uel morte deſineret, cum extremum uitæ diem ſibi imminere cognoſceret, poſtremis tabulis, quibus me & Proſperum Paſethũ, iuris utriuſq; cõſultiſsimũ, & in humaniorib. literis optimè uerſatũ, hæredes ex aſſe reliquit, mandauit, quaſcũq; ipſe lucubrationes reliquiſſet, ſiue denuò cõpoſitas, ſiue cõpoſitis additas, quæ adhuc uulgatæ non eſſent, nos hæredes tibi ſuo nomine offerremus. Nos uerò, qui optimi ac doctiſsimi uiri manes ſumma colimus pietate, & poſtremæ eius uoluntatis cùm in omnibus, tum hac in re maximè rationem habemus: quæ ipſe uulgatis operibus ſuis, & præſertim Hiſtoriæ de Dijs gentium (uariæ ſanè, & ad totam antiquitatem noſcendam admodũ neceſſariæ) longo ſtudio & multis uigilijs elaborata addidit, tibi offerimus. Sic enim & illius, & noſtram etiam erga te uoluntatẽ apud te teſtatam fore cenſemus. Tu uerò, Princeps optime, hoc quicquid eſt muneris boni conſule, ut Lilius noſter ab alto Cœli loco, ubi omnia tibi, generiq; tuo fauſta, felicia ac fortunata precatur, ſibi gaudeat, te defuncti ciuis munus non aſpernari: Nos uerò, qui munus hoc tibi offerimus, nobis gratulemur, eam beneuolentiam, qua ipſum, dum uiueret, cõplectebare, ipſo licet extincto, in te ſuperuixiſſe. Ea etiam ſuperſunt edenda, quæ carmine compoſuit: Epigramma-

tum ſcilicet libri duo, Funebriũ unus: Hymnorum item in Chriſtum & cœlites, unus: quæ omnia propediẽ ſub tuis etiam auſpicijs in lucem prodibunt. Interea uerò nos Deũ optimum maximum rogamus, ut tibi ſemper, rebusq; omnibus tuis felix adſit, uotis omnibus faueat, imperium fortunet, teq; nobis incolumẽ quàm diutiſsimè conſeruet. Vale. Ferrariæ, quarto nonas Martij, M. D. L V.

LILIVS IOANNI OPORINO TYPOGRAPHO Baſilienſi, amico ſuo, S. P. D.

QVONIAM, Oporine mi cariſs. per literas etiam ter & amplius repetitas petiiſti, id quod & Arnoldus communis amicus tuo nomine fecit, ut quæ addidiſſem, qualeſcunq; acceſſiones, meis de Gentiũ deorum hiſtorijs, tibi mitterem, quòd eas à ſtudioſis rogatus iterum excudere uolebas: nõ poſſum tibi non hac etiam in parte gratificari. Mitto igitur ea lege, ut illas diligenter inſpicias: ac ſi tibi dignæ uidebuntur, ſuis locis interſeras, ut uſui eſſe poſſint ſtudioſo & candido Lectori. Vel ſi ex re tibi ſatius uiſum fuerit, ſeorſum tuis typis ſcribi iubeas: ut per ſe Lector iam comparatis uoluminibus interſerere commode poſſit. Vale.

ROMA

ADDITIONES ET CORRECTIONES IN LIB. DE DIIS GENTIVM.

IN HIS meis Acceſsionibus ſeu additamentis, penè innumerabiles loci à me additi uel illuſtrati ſunt, inter quos (ut uidebis) eorum nonnulli ſunt à BENEDICTO AEGIO SPOLETINO, uiro doctiſs. & omnis antiquitatis ſtudioſiſs imo mihi ex Vrbe miſsi.

Pag. 8. uerſu 22. Qui Octauius inſcribitur. Qui liber nuper impreſſus Romę, ſub nomine Arnobij perperam nuncupatus eſt. quod liquidò is cognoſcet, qui Hieronymum, & Sophronium de uiris illuſtribus, & Lactantium legerit. Eos ille ait. quorum uirtutes, &c.

Pag. 9. uerſu 8. nec finem habiturus. Huius Thaletis ſententiam ſic exprimit Minutius Felix in Dialogo: Thales, inquit, rerum initium aquam dixit: Deum autem eam mentem, quæ ex aqua cuncta formauerit, & altior & ſublimior aquæ & ſpiritus ratio, quàm ut ab homine poterit inueniri, à Deo tradita. Anaximander & ipſe, &c.

Pag. 12. uerſu 4. ut ſcribit Arnobius. Sed rectius Minutius Felix, ut antè oſtendimus. Nam alias mundo, &c.

Pag. 16. uerſu 22. Pedes piſcibus. Addam & hóc curioſitatis gratiâ, quod ab Hygino de hominis formatione ſcribitur, in libro Fabularum quod Mythologicon poeticon inſcribitur, cap. CCX. Cura, inquit, cum quendam fluuium tranſiret, uidit cretoſum lutum. Suſtulit cogitabunda, & cœpit fingere hominem. Dum deliberat ſecum, quid'nam feciſſet, interuenit Iupiter. rogat eũ Cura, ut ei daret ſpiritum. quod facile ab Ioue impetrauit. Cui cum uellet Cura nomen ſuum imponere, Iupiter prohibuit, ſuumq́ nomen ei dandum eſſe dixit. Dum de nomine Cura & Iupiter diſceptarent, ſurrexit & Tellus, ſuumq́ nomen ei imponi debere dicebat: quandoquidẽ corpus ſuum prębuiſſet. Sumpſerunt Saturnum iudicem. quibus Saturnus ſecus uidetur iudicaſſe: Tu Iupiter, quoniam ſpiritum dediſti, corpus recipito: Cura quoniam eum prima finxit, quandiu uixerit, Cura eum poſsideat. Sed quoniã de nomine eius cõtrouerſia eſt, Homo uocetur, quoniã ex humo uidetur eſſe factus. Licet Lactantius Firmianus non ab humo, ſed à ſimilitudine hominem dictum arbitretur. Potuiſſem hoc de hominis formatione, cũ de Prometheo & Vulcano agendũ eſſet, ſcribere: uerùm iam hoc loco appoſueram. Sed de his hactenus, &c.

Pag. 17. u. 2. ſic Varro. Horum uerò deorum etiam mentio facta eſt à Septimio Tertulliano, lib. primo aduerſus Marcionẽ. Benedictus Aegius. Patet, &c.

Pag. eadem, u. 20. & poſt eum Cicero, Heſychius, alijq́, &c.

In eadem, u. 30. & notat Heſychius. Hos uerò Deos Latinè Cicero alienigenas uocat. Suidas etiam, &c.

Pag. 21. u. 35. ut alibi dicam. Prodomei dei, προδόμιοι θεοὶ, Dei qui in præſtructionibus ædificiorũ ab antiquis colebantur, de quibus mentio eſt apud Pauſaniam in Attic. ubi de Megarenſibus agit. ait enim: Oſtenduntur foci Deorũ προδομίων. qui à Domitio ueſtibulares, à Romulo pręſtructores appellãtur: quibus cum Alcathous murum condere inciperet, ſacra feciſſe dicit. Hinc & Prodomia Iuno, apud Sicyonios culta. hãc Phalces dedicauit, Temeni filius, ducẽ ſibi deam Sicyonem proficiſcenti futurum ſperans. Ἀζᾶνες, &c.

Pag. 22. u. 5. quadrigam. His deabus ſtato tempore, ut ſcribit Pauſ. & alia patrio ritu faciunt ſacra: & intra eas ædes quæ Megara uocant, lactantes ſues mittunt: eas exacto anno, ijſdem ferè anniuerſarijs diebus, apud Dodonã paſcere aiunt. Pattaicos, &c.

In eadem,u.16.Zenodotus. Καθαροὶ θεοί,id eſt,puri Dei colebantur ab Arcadibus,quorum templum erat in colle Pallantio:ad quorum numen iuſiurandũ Arcades habere ſolebant,horum Deorum nomina ſe neſcire fatetur Pauſan. Cabiri,&c.

Pag.25.u.25.mala auerruncãt. Apud Pauſaniam uerò ἀποτρόπαιοι θεοί, Auerrunci à Romulo interpretati ſunt. nonnulli eos,&c.

In eadem,u.28.depellentes amorem. Viri tamen quidam probè eruditi,ἄνακες,id eſt Caſtores in eo Perſei loco intelligunt.unde & τὰ ἀνάκεια celebritas, id eſt depulſoria dicebatur:de quibus,cum de his agemus, plura dicturi ſumus. Hinc & Depulſoria,&c.

Pag.28.u.36.diſſerit. Pauſanias uerò ita depictam ait in arca Cypſeli: At formoſa,inquit,illa mulier, quæ fœda facie alteram ſiniſtra obſtricto collo trahit, dextera fuſte cædit,Iuſticiam ſignificat,qua iniuriã male mulctat. Iuſticiã, &c.

Pag.30.u.36.hæc Plinius. Sanè B. Aegius me monuit,in ſua Acceſsione, ſic eſſe legendum:Immò,inquit,ab Acilio prȩnomento Mario & L.Quinctio Flaminino,qui fuere an.V.C. D C I V. Flaminino.non Flaminio:quod eſt nomẽ, non cognomen.Sic ex marmoribus nuper in uia effoſsis,ubi legitur L. Quinctius L.F.L.N. F L A M I N I N.id eſt,Flamininus:quod à familiȩ nomine eſt diuerſum,ut Craſsinus,& multa huiuſmodi. M. autem,adiecta lineola, Manius interpretantur ueteres grammatici,ad M.id eſt Marci differentiam. Sicut K. pro Cæſone:ut diuerſum ſit à C.quod Caium indicat. Solinus tamen,&c.

Pag.40.u.13.ſchemate conſtituit. Atq; hactenus Alciatus. id uerò totum ſumptum eſt ex Pauſaniæ lib.3.qui Laconica inſcribitur. Decenter quidem à Græcis,&c.

Ead.u.31.de quibus alibi. Sunt & Dei Securi,ſi modò inſcriptionibus antiquis ſtamus,qui ſecuritatem afferre putarentur. Vnde Romæ in regione columnæ,in ædibus Vrſorum,hæc adhuc inſcriptio uiſitur: DIVIS SECVRIS. Seia,&c.

Pag.47.u.23.nomine πραξιδίκην. Praxidicen Aelianus unam ex filiabus Lei uel Leontis dixit,unde Leocorium delubrum dictum fuit,quod alibi plutibus dicemus. De uenere Praxis,&c.

Pag.50.u.30.tibi coge fateri. Eadem penè forma & poetæ Græci οἶτον dixere,ut eſt apud cõmentatores Apollonij in 4. Argonauticôn, ut obſeruauit B. Aegius. Quin & apud Gades,&c.

Pag 51.u.2.ad Larium ædem. Larium uerò ædes erat in ſumma ſacra uia, ut Solinus ſcribit. Et Auerruncus,&c.

Pag.52.u.40.non lauatores. B.Aegius potius ἀπὸ τοῦ λαβεῖν,hoc eſt à capiendo dictam putat. Furina dea,&c.

Pag.55.u 15.Liuium in primo. Pauorem quoq;,hoc eſt τὸ δεῖμα,à Corinthijs cultum fuiſſe,ſcribit Pauſanias in Corinthiacis.nam cum Mermeros & Pheres Medeæ filij lapidib.obruti fuiſſent à Corinthijs,ꝓpter ea quæ à matre Glauce munera attuliſſent,unde ex oraculo poſtea eis ſacra facta ſunt ſolemnia, & Pauoris ſeu Terroris,hoc eſt δείματος imago dedicata muliebri ætate, habitu ad terrorem quàm maximè efficta. Viriplaca dea,&c.

Pag.57.u.31.diſcipulis præcipiebat. Mutam uerò deam matrẽ Larum fuiſſe, in Laribus meminimus. cuius & Ouidius in 11. Faſt. copioſius fabulã explicat. Sed iam & Harpocratem.

Ibidem,u.32.os obſignare uidebatur. His proximè dieb. Auguſtinus Rheginus magiſter theologus Franciſcanus,mihi oſtendit æneam imagunculam huius Harpocratis dei, nuper effoſſam ex Mutinenſib.ruinis, quæ imagũcula ita erat efficta.Puer erat imberbis,nudus,qui dextræ indice digito os obſignabat,ſiniſtra uerò deorſum extẽta ſuſtinebat cornu Copiæ, ſurſum ad aurẽ pertingens,

tingens, frugibus refertum, inter quas eminebat nux pinea. Dei uerò caput mi tra Aegyptiaca redimi uidebatur, quę aliquantulum in altum erecta, deſinebat in duas quaſi uolucres. Hunc uerò Harpocratem ſcribit, &c.

Pag. 58. u. 46. eſſe uoluit Inopiam. Vnde & Claudianus cecinit:

Et luxus populator opum, cui ſemper adhærens
Infelix humili greſſu comitatur egeſtas.

Ariſtophanes in Pluto, &c.

Pag. 60. u. 7. ſymbolum putatur. Pulchra eſt apud Pauſ. in Eliacis deſcriptiò Noctis, Mortis, & Somni, his uerbis: In altero uerò arcę latere, quod eſt à lęua, ordinem operis in orbem oculis perſequenti, fœmina expreſſa eſt, puerum cõſopitum læua album ſuſtinens, nigrum dextera: & hunc dormientis effigie, diſtortis utrinque pedibus, indicant inſcriptiones. quod facilè tamen, ut nihil ſcriptum ſit, conijcere poſsis, eorum puerorum unum Mortem eſſe, alterum Somnum: mulierem illam Noctem, utriuſque nutricem. Multis uerò, &c.

Pag. eadem, u. ult. impulit. ἐκεχειρία dea, induciarum præſes, ut uox ipſa indicat. huius ſimulacrum poſitum fuiſſe in Olympia, teſtis eſt Pauſ. in Eliacis: quod coronam accipere uidebatur. Sed ſi eiuſmodi apud Græcos deos deasque colligere uoluiſſem, noſtra nimis in longum oratiò produceretur.

Pag. 61. u. 33. meminit & Cœlius. Simile exemplum refert Aelianus in ultimo de Varia hiſtoria, de Annone: Annon, ait, Carthaginenſis præ nimio faſtu humanis terminis non contentus, cupiebat maiora, & quæ ſunt ſupra hominẽ, de ſe prædicari. Nam cum aues multas ex ijs quę modulationib. in cantu utuntur, emiſſet, nutriuit eas in obſcuro loco, docuitque id unũ dicere, Annon Deus eſt. cum autem aues unam hanc uocem auditam percepiſſent, aliam aliò dimiſit, ratus carmen illud, quod aues edocuerat, alijs etiam in locis diuulgatum iri: quæ tamen opinio eum fefellit. nam aues ſemel ſolutę, & ad propria & conſueta loca profectę, priores & naturales cantus, quique ad aues ſpectant, edebant: contempto Annone, & ijs diſciplinis quas captiuæ edidicerant. Carmelus Deus, &c.

Ead. u. 44. ab Oenanthe Maronis patre. Euhadnes uerò, qui in Chaldea de mari exiſſe dicitur, Aſtrologiam interpretatus eſt. Epies, maximus, &c.

Pag. 64. u. 24. caprum. Taraxippus deus cultus ab Eleis, cuius ara erat in ſtadiodromo, & quem aurigę colebant eius enim numen eſſe putabatur, ne turbaret equos currentes, ut uox ipſa planè indicat. author Pauſanias in Eliacis, qui ſic fermè ſcribit: In eo, ad ipſum aggeris exitum ara eſt, figura rotunda. Ad eam deus colitur, quem Taraxippum, ab incutiendo equis pauore, nuncupāt. Solent enim iniecto terrore, circa aram hanc equi tam uehementer conſternari, ut incertum, unde coorta trepidatione, ſæpe illiſis curribus affligantur aurigæ. Quo igitur æquo & propitio utantur Taraxippo, ad eam aram aurigę uota nuncupant. Variæ uerò de hoc Deo ſententiæ à Pauſ. ſcribuntur. Nam ſunt, inquit, qui indigenæ hominis ſepulchrum illud eſſe dicant, prętantis equos regendi ſcientia. Olenium nomen produnt, à quo ſit in Eleorum finibus Oleniũ ſaxum appellatum. Alij Dameonem fuiſſe, qui in Augean expeditionis Herculi ſocius, à Cteato Actoris filio, unà cum equo, quo uehebatur, ſit interfectus. Ab Eleis eo in loco & ipſi & equo inanis habitum ſepulchri honorem. Non deſunt, qui hoc inane monimentum Heroicum, illud ipſum eſſe autument, quod Mirtylo Pelops poſuerit, cum à ſe perempto parentaret, quo eius iram placaret. Taraxippum uerò uocaſſe, quòd Mirtyli dolo Oenomai equæ conſternatę fuerint. Plerique etiam Oenomaum illum eſſe dictitant, qui in curuli certamine equos & aurigas illo exagitet pauore. Audiui etiam, qui Porthaonis filiũ Alcathoum eſſe dicerent: qui cum inter procos Hippodamiæ ab Oenomao fuiſſet occiſus, & eo ipſo in loco humatus, iniuriæ ſuæ, quam in ipſo curriculo

paſſus eſſet, atrox & infeſtus uindex obequitantibus exoriatur. At Aegyptius quidam Pelopem aiebat, acceptum neſcio quid ab Amphione eo in loco defodiſſe, cuius arcana ui conterriti fuiſſent Oenomai equi, & omnes deinde equi eodem afficerentur modo. & cenſebat ille quidem Amphionem & Orpheum (etſi Thrax diceretur) Aegyptios fuiſſe. Propterea uerò alteri feras allicere, alteri uerò ſaxa ad muros extruendos mouere attributum, quòd uterque magorum ſcientia excellerent. Mea uerò ſententia eorum eſt maximè probabilis oratio, qui Taraxippum cognomen eſſe dicunt Neptuni equeſtris. Eſt etiam in Iſthmo Taraxippus, qui Glaucus fuit, Siſyphi filius, ab equabus diſcerptus ludis funebribus, quos patri ſuo fecit Acaſtus. In Argiuorũ Nemea nullus omnino eſt herois genius, qui equis Pauorem immittat. Saxum tantũ eminet in ipſo curriculi flexu, colore rutilo: cuius fulgore concitantur equi haud aliter multo, quàm ſi immiſsis ignibus iniecta eſſet trepidatio. Sed qui ab olympico exiſtit Taraxippo, longè eſt acerrimus terror. Et hactenus Pauſ. ex uerbis Romuli. Tanais dea, &c.

Pag.71.u.13. ſed & Xenadoras (quem Anagoram uocat Macrobius) in ſuis hiſtorijs, &c.

Eadem, u.46. Plurima confingunt. Porrò de his hæreticorum deis, uel potius laruis confictis, addere uoluiſſem non modò ex Irenæo & Epiphanio & Athanaſio: ſed & de noſtris latinis, Hieronymo, Auguſtino, Philagrio & alijs, longè plura connumerare potuiſſem.

In eadem, u. penult. Cærimonijs ſolitum coli. Colunt Tartari pro deo, numen quoddam ab illis confictum, quod Natagai uocant: putantꝗ illud deum eſſe terræ, qui curam de ipſis, & filijs eorum, de fructibus atꝗ gregibus pecorũ gerat. de quo & alia multa leguntur in ijs libris qui de Nouo orbe inſcribũtur. nam & eius effigiem, & ſacra commemorant, quæ breuitatis cauſa pretereo. Libet uerò hanc extremam, &c.

Pag.76.u.8. Et Suidas. Pauſanias uerò in Eliacorum priore, Olympiũ Iouẽ ſic deſcribit: Sedet in ſolio ex auro & ebore factus. corona capiti impoſita eſt, ad oleagineæ frondis imaginem. dextera uictoriam, & ipſam ex ebore & auro præfert, cum tænia & corona. Læua ſceptrum tenet affabrè expolitum, & omnium metallorum uarietate diſtinctum. quæ auis ſceptro incumbit, aquila eſt. Aurei ſunt Deo calcei: pallium item aureum. in eo cùm diuerſa animalia, tum ex omnibus florum generibus lilia in primis cælata ſunt. Solium ipſum auro & precioſis præfulget lapidibus, neꝗ in eo uel ebur uel ebenum deſideratur. animalium uerò formis intercurrẽte pictura exornatur. Alia addit Pauſ. quę ad ornatũ potius quàm ad ſtatuã pertinent. Nõnihil quoꝗ in Olympio Ioue nos dicturi ſumus. Sed enim aquilam, &c.

Pag.81.u.3. & in Aratũ. Legitur Romæ in marmore, in atrio Paulinæ dom⁹, IOVI BRONTONTI. Eademꝗ ratione βροντοκέραυνος, &c.

Pag.83.u.50. Iouem lapidem iurare. Eſt & apud Pauſaniam Iouis illud cognomentũ Laætæ, quaſi dicas lapidei Dei. Notiſsimũ eſt enim, apud Græcos λάας καὶ λαὸς lapides & ſaxa uocari. unde & populi ſabuloſe à lapidib. Deucalionis & Pyrrhę iactis dicti ſunt. Laętę uerò Iouis & Neptuni ſigna poſita fuiſſe in Olympia, teſtis eſt Pauſanias in Eliacis lib. priore. Vir doctus Iouẽ & Neptunum plebeios interpretatus eſt. Videor operæprecium, &c.

Pag.87.u.37. quinꝗ columnarum porticum, uel potius quinꝗ portarum, niſi pentaſtylon fortè legeretur. In Palatina, &c.

Pag.92.u.15. teſtis eſſe. Fuit & apud Megarenſes Iouis Olympij ſeu Olympici celebre & lucus & templum, in quo ſic proditum eſt, ipſius Iouis Olympij ſimulacrum fuiſſe non affabrè elaboratum, in quo πρόσωπον, id eſt, os ſeu facies ebore auroꝗ cõſtabat, reliquum uerò corpus luto & gypſo: opus, ut teſtantur,

Theocoſmi Megarenſis,adiutore Phidia. Supra Iouis caput Horę erāt,& Parcæ.uni enim Ioui fata parêre notiſsimum eſt,eundemq́ tempus ubi op:is ſit diſtribuere. Sanè & in conuiuijs,&c.

Pag.94.u.17.ſeruaturos. Pauſanias uerò lib.V.Areum Iouem ab Eleis coli ſcripſit:Ferunt,inquit,Oenomaum,quoties filiæ procis curule certamē proponeret,Areo Ioui rem ſacram facere ſolitum. Sed & ἀρέιαν,&c.

Pag.ead.u.penult.Profuit ara Iouis. Apud Argiuos in templo Mineruę,Iouis ſignū trium oculorū fuiſſe ſcribit Pauſanias in Corinth.his fermè uerbis: In æde Mineruæ,inquit,cùm alia ſigna poſita ſunt, tum Iouis ligneum,oculos habens duos,qua in parte homini eos natura locauit,tertium uerò in fronte. hunc illum eſſe Iouem patrium tradunt,qui in Priami Laomedontis filij regia ſub diuo poſitus fuit,ad cuius aram dicitur Priamus capto Ilio cōfugiſſe. obtigiſſe uerò eū in diuiſione prędæ Sthenelo Capanei filio, hocq́ ipſo in loco ab eo in rei memoria dicatum. habere autem eum tris oculos iccirco conijcere quis poſsit, quòd communis omnium hominum ſermo regnare in cœlo Iouem prædicat. Quòd autem idem etiam ſub terris imperet, Homeri uerſu teſtatum eſt:

Iupiter infernus, atq; inclyta Perſephonea.

Aeſchylus quidem Euphorionis filius,ipſum maris etiam regem Iouem appellat. quare hac ductus ratione,quicunque illum fecit,tris ei oculos attribuit, unum & eundem ſignificans Deum,tribus,quas Dei tres ſortiti interſe dicuntur mundi partes,imperare. atq; hactenus Pauſanias. Quod & innuūt Latini, cum Plutonem Iouem Stygium & infernum, & Neptunum ſecundum Iouem nuncupant:tertium uerò,ſupremum & cœleſtem. Scribit,&c.

Pag.95.u.26. Iouis hoſpitis ara. Cicero in oratione pro rege Deiotaro: Si ueneno,Iouis illius quidem Hoſpitalis numen nunquam celare potuiſſet, homines uerò fortaſſe celauiſſet. Scribunt Apollonij interpretes,&c.

Pag.96.u.41.Ageladæ opus fuit. De hoc Ioue Theodoritus in oratione de Sacrificijs. τροπαιοῦχος ζεύς,&c.

Pag.98.u.20. cōtulit. Sed de Trophonio & Agamede hiſtoriā ſcribit Pauſ. in Bœoticis,deq́ omni ritu & cæremonijs ſciſcitandi Trophonij oraculum. Labradæus,&c.

Pag.100.u.41.Phryxo nuncupare. Apollonius etiam in primo Argon.appellat ἄτον Mortem φύξιον,quòd fugæ faueat:uel à fugienda uiolentia Martis. Υψιστος,&c.

Pag.104.u.26.qui puerum interfecerant. Paulò diuerſa traduntur ab Hygino in lib.Fab.cap.CLXXVI. unde mox Lycæa,&c.

Pag.105.u.16.cætera leguntur. Hyginus tamē in lib.Fab. Liberū ait in Indiā proficiſcentem,cum ſiti laboraret,Iouem rogaſſe,ut arietem qui ei aquā monſtrauerat,in cœlum collocaret:quod cum factum fuiſſet, ibi Liber Ioui templū conſtruxit,quod Iouis Ammonis uocatum eſt. cætera apud Hyginū ipſum legito. Herodotus de Ammone,&c.

In eadem,u.39.in Aſtronom.poetico, & in lib.Fab. cap.CXXXIII. At uerò alij nonnulli,&c.

In eadem,u.42. undā fontis exhibuit: De quo & Sidonius in Hendecaſyllabo ad Felicem:

Non hic Cyniphius canetur Ammon,

Mitratum caput eleuans harenis. Sed ſi plura de Ammone,&c.

Pag.107.u.25. IOVI CONSERVATORI ORBIS: quod & ſuprà in Ioue cuſtode diximus. σωσίπολις etiam,&c.

Pag.109.u.4.Dædalea:quæ duplicia fuerunt,maiora & minora inſtituta, de quibus latè Pauſ.in nono. quæ inde nominata,&c.

Eadem,u.29.peragebātur. De quibus Pauſan. in Meſſeniacis ita prodidit:

Fecit,in-

Fecit,inquit,Ariſtomenes Ioui ſacrũ,quam Hecatomphonia uocant,quaſi cen ticidium dicas.Id ſacrum fieri patrio inſtituto traditum ab his,qui in pugna hoſtes centũ occidiſſent.Ex quibus colligimus,non Marti modò, ſed Ioui alijſq; Deis hæc ſacra fieri ſolita. Δολιχαῖος,&c.

Pag.eadem,u.14.gentile nomen. Eſt & in marmore Romæ Dolichenus Iupiter. χάρμωνος,&c.

Pag.110.u.21.eſſe ſtatuerit. Meminit & Demoſthenes in oratione περὶ τῆς ἁλοννήσου,& Iulius Pollux,&c.

In eadem,u.24.in Ioue imperatore actum eſt. Neptunum etiam cultũ apud Delphos hoc Orij cognomento, legimus apud Pauſ.in Phocaicis. Hinc Iupiter Omarius,de quo ſic obſeruat diligẽtiſsimè B.Aegius.ſic enim ait:Omarius Iupiter à loco, quo de Stephanus: Omarion urbs Theſſaliæ, ut Theopompus ſcribit in Philipp. ἐνταῦθα τιμᾶται ζεὺς, καὶ ἀθηνᾶ. τὸ ἱερὸν ὁμάριον καὶ ὁμαρίου. De Ioue Omario Polyb. hiſt.lib. II. quem locũ ſic uertit Sipontinus: Siquidẽ Crotoniatæ (tametſi Crodematæ in uulgatis codicibus ſcriptum ſit, tam Latinis quàm Græcis) Sybaritæ,Cauloniatæ,compoſitis inter ſe unanimiter rebus,primo Omarij Iouis templum publicè conſtituerunt ubi & conciones fieri, & cũ populo agi poſſet hæc ille. Sed nihil hic ad Polybium,ni fallor, Omarius Iupiter facit.Proinde pro Omarij,Omorij ſcribendum cenſeo. ſiquidem ex græco ὁμορίου Διὸς,quaſi contermini Iouis legitur,quę uera eſt & genuina lectio nam ſic illæ clariſsimæ ciuitates in communis regionis terminis, confinio'ue, pro loci commoditate Iouis huiuſce templum conſtruxerunt. hactenus Aegius. Tomarios & Tmarios,&c.

Pag.112.u.31.ſcriptis ſuis aſſerant,& Dionyſius Alicar.lib.1.antiquit. Hicetesius,&c.

Ead.u.43.& depulſorium. Catharſij Iouis mentio eſt apud Pauſaniam in Eliacis,cuius aram deſcribit in Olympia,prope deos ignotos.ab aliquibus Piacularis Iupiter interpretatus eſt. Coſmetas,&c.

Pag.114.u.15.Suidam etiam leges aliqua. Σινωπίτης ζεὺς apud Dionyſium de ſitu orbis,μέμφιος nam Sinopion mons eſt Memphidis: uel à Sinope urbe Pontica. Euſtathius ibidem.uel à Sinope flumine.B Aegius:Intempeſtus, tonans, quaſi hyemalis. & nimis tempeſtiuum appellatur à Statio Theb.11.Cõtrà Vergilius,cum clementiam uerni temporis uellet oſtendere,dixit:

Iupiter & læto deſcendit plurimus imbri.

Hæc Lactantius Thebaidos enarrator, & B. Aegius. Sed & quanquam plerunq;,&c.

In eadem,u.21.ſcripſimus ex Polluce. Iupiter Syllanius. Plut. in Lycurgo, B.Aegius.Paganicus etiam in uetuſtis marmorib.in inſcriptionibus. ſicut Aſiſij,quod oppidum in Vmbria,uiſitur: IOVI PAGANICO SACR. EX INDVLGENTIA DOMINORVM SVCCESSVS PVBLICVS MVNICIPVM ASISINATIVM SER. AMOENIANVS AEDEM CVM PORTICIBVS A' SOLO SVA PEC. FECIT. ITEM MENSAM ET ARAM D. D. Si uerò tibi fortè Proſper,&c.

Pag.116 u.16.interpretentur. ὑπερχειρίαν ἥραν:id eſt, ſuperfluentem Iunonem appellatam apud Lacedæmonios, legimus in III. lib. Pauſ. Hypercheriæ (inquit) Iunonis delubrum ex oraculo ædificatum, cum agrũ Eurotas latè diluiſſet o:peris antiqui ſignũ, Veneris Iunonis appellãt. ad eam pro filiarum nuptijs ſacra facere matronas ſolenne eſt. Lucina,&c.

Pag.118.u.4.in commentarijs. Et in Pauſ.Corinthiacis. Homerus,&c.

Pag.125.u.15. in Pindarum legimus. Argiuæ quoque Iunonis ſignũ à Pauſania deſcribitur hoc ferè modo: Deæ,inquit,ſignum in ſolio ſedet eximia magnitudine,auro & ebore fabricatũ,Polycleti opus, corona capiti impoſita. ea

Gratias

Gratias & Horas egregiè factas habet. Dea manu altera punicũ malũ, altera uerò ſceptrum tenet. Quæ de malo punico arcanis conſignata ſunt ſacris, ſilentio prætereo. Cuculum uerò auem iccirco ſceptro aiunt impoſitum, quòd uirginis Iunonis amore captus Iupiter, in eam ſe auẽ uerterit, quam puella tanquam ludicrum captarit. qua de re & ſuprà in Telia Iunone copioſe dictũ eſt. Annotat Strabo, &c.

Pag.125.u.37. Cleobis & Biton. Sanè & apud Hyginum in Fab. poeticis, ubi de his qui primi ludos fecerũt, agit: Sextò, inquit, Argis facti ſunt à Lynceo Aegypti filio Iunoni Argiuę, qui uocantur ἀγῶνες ἐν ἄργει. quibus ludis qui uicit, accepit pro corona clypeũ: ideo quòd Abas Lyncei & Hypermeſtrę filius nũciauit Danaum parentibus periſſe: cui Lynceus de templo Iunonis Argiuæ detraxit clypeum, quod Danaus in iuuenta geſſerat, & Iunoni ſacrauerat, & Abanti filio muneri dedit. In his ludis qui ſemel uicit, & iterum deſcendit ad certamen: ut niſi iterum uincat, ſæpe deſcendat. Hoc uerò loco Hyginus commemorat, ludos diuerſos factos à diuerſis, numero XV, quos breuitatis cauſa prætereo. Nam & Romanorum ludos potuiſſem, ſi tantum ocij fuiſſet, apponere. Proſymna Iuno, &c.

Pag.127.u.36. antiqui in uſu habebãt. De Iunone Cupra extat epigraphe pulcherrima apud B. Aegiũ, uirum & bene doctum, & quem ideo ego ſummo amore proſequor. Gabinam præterea, &c.

Paulo inf. u.45. Iunonis tecta Gabinæ. Eſt & Romæ Iunonis Gauiæ inſcriptio, pro Gabinæ (ut opinor) propter literam græcam Β. ϕιλοκωλὶς ἥρα, &c.

Pag.149.u.36. Argem paſam, uel Artinpaſam, ut in alijs codicibus legitur. Extat & inſcriptio apud B. Aegium græca, in qua bis ΑΡΤΙΜΠΑΣΑ uocatur. Veſtam Tamuti, &c.

Pag.156.u.36. Menalippes, aliarum. Sed hoc loco libet tibi recenſere, quę de Amimone in Fab. traditur hiſtoria, ab Hygino in Mythologico poetico, cap. CLXIX: Amimone, inquit, Danai filia, miſſa eſt à patre aquam petitũ, ad ſacrũ faciendũ. quæ dũ quærit, laſsitudine obdormijt. quã Satyrus uiolare uoluit. illa Neptuni fidẽ implorauit. quod cum Neptunus fuſcinam in Satyrum miſiſſet, illa ſe in petram fixit. Satyrum Neptunus fugauit: qui cum quæreret in ſolitudine à puella, illa ſe aquatum miſſam eſſe dixit à patre, quam Neptunus compreſsit. pro quo beneficium ei tribuit, iuſsitq; eius fuſcinam de petra educere. quę cum eduxiſſet, & tres Silani ſunt ſecuti, qui ex Amimonis nomine Amimonius fons appellatus eſt. ex qua compreſsione natus eſt Nauplius. Hic autem fons Lernæus eſt poſtea appellatus. Hucuſq; Hyginus. qui etſi alibi hanc eandem fabulam recitat, atque alij pleriq;, uolui tamen eam repetere ea de cauſa; quòd tres ſilanos commemorat: quod eſt uocabulum parum multis cognitum, ut in quadam mea Annotatione oſtendi in Lucretium & Corn. Celſum: ſed ad reliqua, quæ de Neptuno reſtant, accedamus. Scribit Gellius; antiquos, &c.

Pag.163.u.41. & Heſychius docẽt. γενεσίου ποσειδῶνος, id eſt Geneſij Neptuni, eſt mentio facta à Pauſania in Corinth. cum de uico Geneſio ageret: Vbi, inquit, in littore Neptuni Geneſij ædes eſt, nõ ea ſanè magna, nõ longè à Lerna.

Pag.164.u.41. ſibi eſſe facta. Sanè hoc loco eſt à nobis aſcribendum, quomodo Dei fluuiorum ab antiquis pingerentur. Vidimus enim nos ſæpe Romæ marmoreos fluuiorũ deos effictos: ſicuti Nilum in forma, qua Philoſtratus & alij ſcripſerunt: & Tyberim cũ lupa & Romulo ac Remo, aliosq; nõnullos peregrinos fluuiorũ deos. Sed præſtat apponere uerba Aeliani ex lib. 2. de Varia hiſtoria, ſcribentis: Fluuiorũ naturã, illorũq; fluxus cernimus, nonnulli tamen eorum qui ipſos honorant, ſtatuasq; ipſorum effingunt, informes fecere: alij bobus ſimiles eſſe uoluerunt. Stymphalij Eraſinũ & Metopen, Lacedæmonij

Eurotam, Sycionij & Phliaſij Aſopum, Argiui Cephiſſum, bobus aſsimulant. Pſophilij Erymanthum, Alpheum Heræenſes: Cherroneſij, qui à Gnido profecti ſunt, & ipſi eundem fluuium uiris aſsimularunt. Athenienſes Cephiſum ſub uirili ſpecie honorant, cornua tamen præferẽtem. In Sicilia Syracuſani Anapũ uiro aſsimularunt, Cyanem uerò fontem muliebri imagine decorarunt. Aegeſtæi Torpaca, Crimiſſum, & Telmiſſum uirili forma honorãt. Agrigentini eiuſdem nominis fluuium formoſo puero aſsimulantes ſacra faciunt: ijdemq; puerilem ſtatuam ex ebore ſculptam Delphis ſacrarunt, & infrà fluuij nomen inſcripſere. Atq; hæc quidem Aelianus. Porrò quòd flumina plerunq; cornuta fingerentur, planius oſtendemus, cum de Baccho Bugene agemus, ubi & de Epidio rhetore ex Tranquillo hiſtoriam repetemus. Nereus ergo ex mari & terra natus, &c.

Pag. 165. u. 8. Pharius cognominatus. Hyginus uerò in fabulis de Proteo ita tradit: In Aegypto Proteus ſenex marinus diuinus dicitur fuiſſe, qui in omnes ſe figuras conuertere ſolitus erat. Quem Menelaus, Idotheæ filię eius monitu catenæ alligauit, ut ſibi diceret quando domum repetitionem haberet. quem Proteus edocuit, iram Deorum eſſe, quòd Troia eſſet deuicta. ideoq; id fieri debere, quòd Hecatombe græcè dicitur, cum centum armenta occiduntur. itaq; Menelaus hecatomben fecit. tunc demum poſt octauum annũ, quàm ab Ilio diſceſſerat, cum Helena in patriam redit. Ponticus Heraclides ait, &c.

Pag. 167. u. 32. copioſius Pauſ. lib. 9. de Glauco uerò ꝓpiora ſcribit: Eſt, inquit, præterea ad mare locus, quem Glauci ſaltum nuncupant. Piſcatorem Glaucũ & repentè herba quadam guſtata inter maris deos receptum, & futura prędicere, cùm alij credidere, cum præcipuè nauiculatores multa quotannis de eius diuinatione memorãt. quæ cum Anthedonij Pindarus & Aeſchylus accepiſſent, illi quidem curæ non fuit multa de Glauco uerſibus ſuis mandare, cum Aeſchylus totius fabulæ argumentum à Glauco deduxiſſet. Palæphatus, &c.

Ead. u. ult. Statiana, & Hyginum in fabulis: Sed, &c.

Pag. 168. u. 13. nauita Leucotheam. Megarenſes uerò, ut ſcribit Pauſanias, aiunt Inus cadauer in regionem ſuam maritimam cecidiſſe. idq; à Cleſo & Tauropoli Cleſonis filiabus, Lelegis filij, inuentum ac ſepultum: appellatamq; fuiſſe Leucotheam apud ſe primũ, cui quotannis ſacrificant. Sanè Portunũ, &c.

Ead. u. 36. ac diripuiſſe Poeta dixit. Scyllam ſic deſcribit Hyginus in Fabulis, de Vlyſſe agens: Inde ad Scyllam Typhonis filiam uenit, quæ ſuperiorem corporis muliebrem, inferiorẽ ab inguine piſcis, & ſex canes ex ſe natos habebat. eaq; ſex ſocios Vlyſsis naue abreptos conſumpſit. Charybdis uerò tantum à Scylla diſtat, &c.

Pag. 174. u. 20. Commentario in Heſiodum. Scribit Pauſ. in ſecundo, ubi de Argiuis agit: In foro, inquit, Argiuorum tumulus terræ conſurgit, in quo conditum ferunt Meduſæ Gorgonis caput. De qua nullam ut fabulę rationem habeamus, hæc memoriæ prodita ſunt: Phorci eam filiam fuiſſe. patre mortuo, acceptum ab illo regnum, eorum populorum qui Tritonidem paludem accolũt, tenuiſſe: ſolitam in uenationes & pugnas exire cum Afrorum, quibus imperabat, manu. quare cum Perſei copijs, quas illò lectiſsimas ex Peloponneſo adduxerat, acie occurriſſet, noctu per inſidias oppreſſam. Mortuæ pulchritudinem admiratum Perſeum, præciſum caput, ut ſpectaculo eſſet, in Gręciam reportaſſe. At Proclus Carthaginenſis Eucratis filius, ueri fortè ſimiliorem hiſtoriam literis mandauit: in Africæ deſertis beſtias gigni multas mirabili ſpecie, atq; inuſitata: feros inter eas uiros ac fœminas. ac uirum ſe Romam illinc deportatum uidiſſe teſtatur. Conijcere itaq; ſe, ex illis fœminis unam fuiſſe Meduſam, quæ cum à ſuis gregibus aberrans ueniſſet ad Tritonidem paludẽ, ciues accolas male mulctaſſe, uſque dũ à Perſeo eſt occiſa, adiutricẽ uerò Perſeo Mineruã fuiſſe,

icciro

ſeirco proditum, quòd qui ſtagnum illud accolunt homines, Mineruæ ſacri ſunt. Sanè & Gorgona, &c.

Ead.u.30. Seruius tamen Calliopes ait. Hyginus in fabulis ita ſcribit: Vlyſſes peruenit ad Sirenes, Melpomenes Muſæ & Acheloi filias: quæ partem ſuperiorem muliebrem habebant, inferiorem autem gallinaceam. Harum fatum fuit, tamdiu uiuere, quamdiu earum cantum mortalis audiens nemo præteruectus eſſet: & cætera, quæ poetæ narrant. Sed & de his idem Hyginus, in eodem lib. cap. CXLI plura, nec multo aliena à ſupradictis. narrat enim à Cerere dea mutatas, & inſuper addit earum fatum. Quidam tres commemorant, &c.

Ibidem, uerſu ſequenti: & Ligiam. Alij Aglaophemen, Thelxiepiam, Piſinoem & Ligiam: alij duas tantum, &c.

Pag.175.u.19. Hyginus in tauro, alijq́. Hoc loco illud addere uiſum eſt, quod idem Hyginus in Fab. cap. CXCII ſcribit. ait enim: Alij exiſtimant Meropem conſpici erubeſcere, quia mortalem uirum acceperit, cum cæteræ deos haberent. ob eamq́ rem de choro ſororum expulſa, mœrens crinem ſolutum gerit, quæ cometes appellatur, ſiue Lonchodes, quia in longitudinē producitur: ſiue Xiphias, quia gladij mucronis effigiem producit. ea autem ſtella luctū portendit. Thyſiades nymphæ, &c.

Pag.176.u.45. Ouid. alij: inter quos Hyginus in Fab. cap. LIIII. Calliſto nymphæ nomen, &c.

In eadem, u.37. rapuerunt. Caſſotis nomen nymphæ, quæ nomē dedit fonti qui apud Delphos erat, de quo Pauſ. in Phocaicis, his uerbis: Vbi lapidem ſpectaueris, ſi pedem retuleris quaſi ad fanum rediturus, fontē uideas cui nomen Caſſotis. murus ei obiectus eſt. per murum ad fontem aſcenditur. aquam credunt eius fontis ſub terram mergi. in templi penetrali fatidicas fœminas uerſibus aiunt reſponſa dare, quæ fonti nomen dederunt, fuiſſe de nymphis unā Parnaſsi accolis. Thetis, &c.

Pag.177.u.31. hymno. Nedæ & Ithomes in Ioue Ithomate mentionem fecimus. Porrò Pauſ. in eodem libro paulo pòſt, ubi de Creſio monte agit, inquit: Aram Mineruæ tradunt erectam à Melampode Amythaonis filio. aræ inſiſtūt Rhea & Oenoe nympha, paruulū Iouē complexæ, utrinq́ quaternis aſsiſtentibus nymphis: ab una parte, Glauce, Neda, Thiſoa & Anthracia: ab altera, Ida, Agno, Alcinoe, & Phrixa. Aſia nympha, &c.

Pag.178.u.30. ſoror æde recepit. Quæ ædes erat ad aquam uirgineam, ut ait P. Victor, in regione circi Flaminij: Hic ubi uirginea, &c.

Pag.179.u.13. non autem nymphæ. Philyra, quæ in tiliam arborem conuerſa eſt, nympha fuit Oceanine, de qua poſt alios ita ſcribit Hyginus in lib. Fab. cap. CXXXVIII. Saturnus, inquit, Iouem cum quæreret per terras in Thracia, cum Philyra Oceani filia, in equum conuerſus concubuit: quæ ex eo peperit Chironem centaurum, qui artem medicam primus inueniſſe dicitur. Philyra poſtquam inuſitatam ſpeciem ſe peperiſſe uidit, petit ab Ioue, ut ſe in aliquam ſpeciem commutaret. quæ in arborem philyram, hoc eſt tiliam commutata eſt. Porrò & Chiron ipſe à Vergilio cæteriſq́ poetis Phillyrides uocatus eſt. Tithorea nympha, una ex his quæ cum alijs arboribus, tum maximè quercubus, à Poetis genitæ finguntur, quæ & Dryades & Hamadryades dicuntur. ab hac uerò Tithorea & ciuitas & iugum Parnaſsi nuncupatum, ait Pauſ. in ultimo. Legimus & alia propè, &c.

Ead.u.22. de Caſtore & Polluce ſic legendum eſt: Caſtor & Pollux, Caſtores dicti, & græcè Dioſcuri, Iouis filij, de quibus ita M. Cicero de Nat. deorum: Dioſcuri, inquit, apud Graios multis modis nominantur. Primi tres, qui appellantur ἄνακες, Athenis ex Ioue rege antiquiſsimo & Proſerpina nati, Tritopatres, Eubuleus, Dionyſius. Secundi, Ioue tertio nati, ex Leda, Caſtor & Pollux.

Tertij dicuntur à nonnullis, Aleo, Melampus, & Eumelus, Atrei filij, qui Pelope natus fuit. Hæc quidem M. Cicero. Quos ita natos ſcribit Hyginus in Fabulis: Iupiter Ledam Theſtij filiam in cygnum conuerſus, ad flumen Eurotam compreſsit, & ex eo peperit Pollucem & Helenam: ex Tyndareo autem, Caſtorem & Clytemneſtram. Sed communis opinio Dioſcuros Caſtorem & Pollucem, ut diximus, uocauit: qui & Caſtores & Tyndaridæ dicuntur. Caſtoris, inquit Varro, græcum, & Pollucis à Græcis in Latinis literis ueteribus nomen quod eſt inſcribitur, ut πολυδεύκης, Polluces: non ut nũc, Pollux. Sanè Caſtor & Pollux, ut idem teſtatur Varro, ab aliquibus Samothraces dei exiſtimati. Caſtorum igitur alter pugil, alter equûm domitor, ut eſt apud Homerum. Certè & Theocritus eos ἀεθλητῆρας nuncupauit, in eidyllio peculiari. Item Pollucem ἀεθλοφόρον, & Caſtora ἱππόδαμον, cognominatos inuenimus. Iſidorus lib. X. agens de ludis Circenſibus: Itaq;, inquit, Caſtori & Polluci deputantur hæ ludorum ſpecies, quibus à Mercurio equos diſtributos hiſtoriæ docent. Et Pollux quidem pugil fuit. nam & eum legimus, cum in Caſtorem fratrem quendã obloquentem audiuiſſet, eum pugnis interemiſſe, ut tradit Iſidorus. Hyginus, qui Auguſti libertus fuit, multos reliquit libros à ſe ſcriptos, quorum pleriq; deſiderantur. inter eos, qui habentur, eſt Fabularum liber, in quo de Polluce ita legimus: Amycus Neptuni & Melies filius, Bebriciæ rex. in huius regna qui uenerat, cæſtis cogebat ſecum contendere, & deuictos perdebat. Hic cum Argonautas prouocaſſet ad cæſtus, Pollux cum eo contendit, & eum interſecit. Sed fabulam hanc poetæ, qui Argonautica ſcripſere, & eorũ interpretes, pluribus prodidere. Sanè idem Hyginus hanc Pollucis & Caſtoris fabulam cõmemorat: Idas, inquit, & Lynceus, Apharei filij, ex Meſſenis habuerunt ſponſas, Phœben & Ilairam Leucippi filias. Hæ autem formoſiſsimæ uirgines cum eſſent, & eſſet Phœbe ſacerdos Mineruæ, Ilaira Dianæ, Caſtor & Pollux amore incenſi, eas rapuerunt. Illi amiſsis ſponſis, arma tulerunt, ſi poſſent eas recuperare. Caſtor Lynceum in prælio interfecit: Idas amiſſo fratre, omiſit bellum & ſponſam, cœpitq; fratrem ſepelire. Cum oſſa eius collocaret in pila, interuenit Caſtor, & prohibere cœpit monumentum fieri: quòd diceret, ſe eum quaſi fœminam ſuperaſſe. Idas indignans, gladio quo cinctus erat Caſtori inguina traiecit. Alij dicunt, quemadmodum ædificabat pilam, ſuper Caſtorẽ impuliſſe: & ſic interfectum. Quod cum annunciaſſet Polluci, accurrit, & idem uno prælio ſuperauit, corpusq; recuperatum ſepulturæ dedit. Cum autem ipſe ſtellam ab Ioue accepiſſet, & fratri non eſſet data, ideo quòd diceret Iouis, Caſtorem ſemine Tyndarei & Clytemneſtram natos, ipſum autem & Helenam Iouis eſſe filios: tunc deprecatus eſt Pollux, ut liceret ei munus ſuum cum fratre communicare. cui permiſit: ideoq; dicitur alterna morte redemptus. unde etiam Romani ſeruant inſtitutum, cum deſultorem mittunt, unus duos equos habet, pilcumq; in capite, & equo in equum tranſilit, quod ille ſua & fratris uice fungatur. atq; hæc quidem Hyginus. Ex quibus, & Vergilij & Propertij, aliorumq; poetarum loca multa interpretari poſſumus. Sed enim amicus meus Thyleſius gloriari ſolebat, ſe primum comperiſſe & prodidiſſe, ideo amphitheatra ouali forma conſtructa, quòd Polluci deo pugili ea dicata eſſent, qui deus ex ouo editus fuiſſet. etenim in amphitheatris ludi gladiatorij, & cætera athletarum certamina fieri ſolebant. Specioſa interpretatio Thyleſij. Alij tamẽ, quòd facilius ea forma multitudo ſpectantium contineretur, & quòd ex duplici theatro conſtare uideantur. circum tamen ſoli, alij Neptuno, alij alij dicatum prodiderunt. Caſtores igitur ſub forma duorum fratrum effingebantur, robuſti, formoſi, in capite pilea habentes: unde & pileati fratres uocati, ut infrà dicam: auctores, Catullus & Feſtus. Supra caput flammam igneam etiam habere uidentur, qualem eis apparuiſſe canit Orpheus. Apuleius in X, caſsides in capite geſtare ſcribit, ſtellarum api-

rum apicibus inſignes: quales & ſuperiores, & hos etiã poſteriores in ueterib. numiſmatib. aliquãdo cõſpexi. Suidas tamẽ, auctore Aeliano, horũ effigies ita fermè deſcribit. Duo enim ſimulacra eorũ fuiſſe ait, pari iuuentute; quæ genas haberent imberbes, forma ſimilia, & in humeros chlamydem habentia, & enſes ſub chlamyde, & haſtas erectas, quæ per dextrã & ſiniſtram extollebantur. Scribit Plut. in eo qui περὶ φιλαδελφίας, id eſt de amore fraterno inſcribitur: quòd Spartiatæ antiqua Dioſcurorum ἀφιδρύματα, hoc eſt, ſimulachra dedicata, δόκανα uocabant. Erant uerò duo lingua parallela, duobus obliquis coniugata. id quod putabãt fraterno Deorum amori oblationis ꝓpriũ eſſe, id eſt ἀναθήματος commune & indiuiſibile, ſic: Fuerunt Caſtores etiam interdũ equis albis ſedentes effićti, quales apud Sagram Locrenſium in notiſsimo prouerbio celebrati: &c. quæ ſequuntur.

Pag. 180. u. 30. inexpugnabilis cæſtu. Alij tamen codices legunt, Tyndaridæ Caſtores. Dioſcuri quidem à Græcis, &c.

Pag. 181. u. 41. dictos exiſtimat. Fuit & celebritas apud Græcos, quæ τὰ ἀνάκεια dicebatur, quaſi depulſoria dicas. Sed de hiſce, &c.

Pag 182. u. 44. hæc fermè Diodorus. Sed enim Aelianus ſcribit in quarto de Varia hiſtoria, quòd Mneſtheus Poteii filius gratus fuit erga Tyndaridas. ij enim eiectis Theſei filijs, & Aethra Theſei matre captiua facta, regnũ Mneſtheo tradidere. atq; ideo Mneſtheus primus ipſos ἄνακας, id eſt reges, ut quidam interpretãtur, & ſeruatores, id eſt σωτῆρας appellauit. Scribit Orpheus ipſe, &c.

Pag. 185. u. 39. ſinusq;, & reliqua. De Zephiri pictura à Philoſtrato prodita, in primo diximus, ubi de Como deo agebamus. Sunt autem hi, &c.

Pag. 190. u. 25. Plutonis coniugem. De Clymeno Plutone, & Suidas quædã in ea uoce ſcribit. Sed & in tertio Epigrammatôn libro, duobus in locis Clymeni Plutonis mẽtio habetur. Quin & Pauſanias lib. ſecundo, ubi de Hermionenſibus agit, de Plutone Clymeno plura ſcribit, quæ nunc ego conſultò prętereo. Legi etiam alicubi, &c.

Pag. 191. u. 24. Prope fanum Iuuentatis, cui canes ſupplicia annua pendunt. Sacellum uerò, &c.

Pag 197. u. 18. inanima tam ac immobilem. Citatur ex ſcolio cantico Timocreontis poetæ hæc particula in diuitias, quam hic uobis meis uerbis referam: Vtinam ò cęce Pluté, neq; in terra, neq; in mari, neq; in continenti apparuiſſes: ſed Tartarum & Acheronta incoluiſſes. per te namq; omnia hominibus mala. Sic uerò græcè habetur: ὤφελέν σ' ὦ τυφλὲ πλοῦτε, μήτε ἐν γῇ, μήτ' ἐν θαλάττῃ, μήτε ἐν ἠπείρῳ φανήμεναι, ἀλλὰ ταρταρόν τε ναίειν καὶ ἀχέροντα. διὰ σὲ γὰρ πάντ' ἀνθρώποις κακά. Porrò de Pluto etiam, &c.

Pag. 207. u. 22. cecinit. Hyginus uerò in libro Fabularum Zetem & Calaim ita deſcribit: Hi capita pędesq; pennatos habuiſſe feruntur, crinesq; cæruleos, peruio aere uſi ſunt. Sanè & Furiæ, &c.

Pag. 208. u. 5. ab alijs collecta habentur. Hyginus in lib. Fabularum has ita depinxit: Hę, inquit, fuiſſe dicuntur capitibus gallinaceis, pennatę, alasq; & brachia humana, unguibus magnis, pedibusq; gallinaceis, pectus album, fœminaq; humana. Furor, Furiarum ſi non frater, &c.

Eadem. u. 11. & Furina recenſui. Legimus etiam Forinam deam, quæ ſi eadem ſit cum Furina, incompertum habeo. Certè in Romanis antiquis marmoribus ſic legitur:

P. POETELLIVS P. L. SVRVS LANISTA
AD. AR. FORIN AR. ROM. DD.
VIX. ANN. XLIIX. H. S. E.

Et ibidem altera Tranſtib. in ædicula SS. XL:

I. O. M. H. AVG. SACR. V.

GENIO FORINARVM ET CVLTORIBVS HVIVS LOCI. TERENTIA. NICE CVM TERENTIO DAMARIONE FILIO SACERDOTE, ET TERENTIO DAMARIONE IVN. ET FONTEIO ONESIMO FILIO SACRORVM SIGNVM ET BASIM VOTO SVSCEPTO DE SVO POSVIT LVSTRO EIVSDEM DAMARIONIS. B.Aegius. Sanè apud Feſtũ Põpeiũ Foria ſtercora liquidiora ſunt. Pomponius Macco: Cõforiſti me. Diomedes Lauerius in Panificis: Storiolũ eſſe uideris, in coleos cacas. Foriol⁹. qui fores facile emittat, ſoluti ſcilicet uẽtris. Sed cũ reliquam infernorum, &c.

Pag.211.u.15.meminimus. Pauſ. uerò in Arcadicis, aquam Stygis limpidã eſſe deſcribit. quo loco & Heſiodi, & Lini, & Epimenidis poetarũ carmina expendit, quibus Stygem alio modo exponit, quàm noſtri grammatici. Dein affert ex Homero de Deûm iuſiurando, & cætera. Tum demum quæ de aqua Stygis à ſcriptoribus traduntur, pernicioſiſsima aſcribit, quæ nullo alio uaſe cuiuſuis materiæ cõtineri poteſt, præterquã ungula equi, uel (ut alij ſcribunt) mulæ: cuius aquæ ueneno ſunt qui Alexandrum Macedonem magna Ariſtotelis infamia perijſſe ſcribant. Acheron, &c.

Pag.212 in principio ſept. Syntagmatis:

GYR. GYR.

Senex & æger Lilius,
Dono ſuo dat Cynthio,
Hoc quicquid eſt uoluminis:
Orans Deos Nouenſiles,
Ut hoc uelint plus ſeculo
Manere amoris mutui,
Sit teſtis ut perennior.

Pag.222.u.21.planè deſcripta eſt. Et perpulchrè ab Hygino in Fabulis cap. CL. Sed Aelianus in Varia ſcribit: Ferunt apud Theſſalos Apollinem Pythiũ ex Iouis mandato ſeipſum expiaſſe, cum Pythonem draconem ſagitis occidiſſet, adhuc Delphos quidem cuſtodientem, cum illic eſſet oraculum. hæc Aelianus in III. qui & in ſecundo ſic ſcribit: Apollinem Pythium, inquit, Ariſtoteles à Crotoniatis Hyperboreum appellari. Et illa addit, quòd eodem die, eodemq; tempore Metaponti uiſus eſt à multis, & Crotone in certamine ſurrexit, ubi & Pythagoras alterum femur aureum oſtendit. Sanè Hyperborei Apollinis meminit & Ser. lib. III. Aeneidos, his fermè uerbis, ſuper eo carmine Vergiliano,

Et nati natorum, & qui naſcentur ab illis:

Hic uerſus, inquit, Homeri eſt, quẽ & ipſe ex Orpheo ſuſtulit: item Orpheus ex oraculo Apollinis Hyperborei. Porrò & Abarim uatem ab Apolline Hyperboreo ſagittam accepiſſe legimus, qua miracula conficiebat: ut planius oſtendimus ex diuerſis auctoribus, in tertio de Poetis Dialogo. Sed à Pythio quidem Apolline, &c.

Pag.229.u.5. Quoniam illi παρνόπας culices uocant. At uerò Pauſanias ſic propemodum in Attica, Parnopium Apollinem tradit: Extra, inquit, templum quod Parthenona nũcupant, eſt Aeneus Apollo, quem à Phidia factum dicũt. Parnopium uocant, quòd ſe Deus parnopas, qui totum agrum magna afficiebant calamitate, extra fines pulſurum dixiſſet. & pulſos quidem ſciunt: quo autem modo, non dicunt. Scio equidẽ ter in Sypſlo monte deletos parnopas, nõ uno tamẽ modo. Nã uehemens aliquando, & ſubita procella eos eiecit: iterum acri æſtus uapore, qui ſtatim eſt imbres ſubſecutus, enecti ſunt: iã tertiò repentino frigore oppreſsi, perierũt. Atq; hæc quidem quæ de abolitis parnopis me moraui, ætate mea acciderunt. Porrò Pronopium Domitius interpretatur culiciarium, à culicibus uidelicet, quos Pronopas uocari exiſtimabat. Alij uerò

Parnopas

Parnopas locuſtas, mea quidem ſententia melius interpretantur. Sunt & qui bruchos, qui tamen nonnihil à locuſtis differre uidetur.

Pag. ead. u. 47. Ideo appellatur Sol. Scribit Pauſ. in Corinth. in Sicyonia Titanis lucum fuiſſe, qui ſolis frater exiſtimatus ea ſit ratione, quòd in obſeruandis anni opportunitatibus admodum ſolers fuerit, unusq; optimè omnium norit, quibus, quæ ſemina, quasq; ſtirpes temporibus, quos item fructus Sol facile augeret & coqueret. Sed & Heſiodus, &c.

Pag. 233. u. 8. feſtũ peragebatur. Apollonius uerò, & eius interpretes, duos boues immolari dicunt: alterum Apollini Actio, alterum Apollini Embaſio. Sed memini me in lib. de Nauigijs mentionem feciſſe Apollinis Embaſij, & Epactij. Sunt qui Actium & Epactium, &c.

Pag. 239. u. 38. ab Auguſto iuſſum necari. Atqui Dion hoc loci non Apollinis, ſed Aeſculapij nomen habet. Ex Græco codice, B. Aegius. Thymbræus Apollo, &c.

Pag. 240. u. 11. utriq; enim cõuenit. Strabo quoq; in nono meminit, etiam Homeri uerſus afferens: & Aelianus lib. VI. de theſauro à Delphis quæſito in Pythone; afferens hos Homeri uerſus:

Nec quot marmoreis Pytho petroſa recludit
Sedibus, excelſas habitat quas Phœbus Aphetor.

Porrò etiam ἀφιτοὶ dicuntur, &c.

Pag. 243. u. 20. ut Strabo auctor eſt. De quo & Apollonius lib. IIII. Argonauticôn. in ea fuit Aegleti, &c.

Pag. 244. u. 25. Pauſ. eſt auctor. Corynthus etiã Apollo cognominatus eſt, de quo ſic Pauſ. in 4. A' Corone, inquit, ſtadia propè octoginta progreſsis, Apollinis templum in ora maritima eſt, magna religione percelebre. nam & omnium eſſe antiquiſsimum, autumant Meſſenij, & Deus ipſe (quem Corynthum Apollinem nuncupant) certam laborantibus morborum opem impertit. Oetoſyrus, &c.

Pag. 245. u. 18. accepiſſe uideatur. Hyginus quoq; in lib. ſuarum fabularum cap. CLXXXIII, hos ſolis equos ita commemorat: Eous, per hunc cœlũ uerti ſolet: Aethiops quaſi flammeus eſt, concoquit fruges. Hi funales ſunt mares: Fœminæ, Locariæ Bronte, quæ nos tonitrua appellamus: Sterope, quæ fulgetra. Huic rei auctor eſt Eumelus Corinthius. item quos Homerus tradit, Abrax, Aslo, Therbeeo.

Synhodus Apollo in inſcriptione marmorea Lanuuij legitur, quæ à M. Aurelio Auguſto poſita fuit. Acroſtichis Icoſipentaſticha, &c.

Pag. 246. u. 30. conuerſa ſit. Sanè ἠπιόνην uxorem fuiſſe Aeſculapij, teſtis eſt Pauſ. ſic ſcribens: fanũ eſt Aeſculapij, in quo ipſius Dei & Epiones ſigna erant. Epionem uero uxorem fuiſſe Aeſculapij memorant. Alibi uerò idem ſcribit Pauſ. In luco ædes eſt Dianæ cum ſimulacro, Epiones cognomento, ex eo fortaſſe, quòd morbos mitigare hoc numen credatur. Xenophon in lib. &c.

Pag. eadem, u. 31. multa eleganter prodidit. Nolim hoc loco tibi reticere uerba Hygini, ex Mythologico poetico, quæ cognitu digna ſunt. Chiron centaurus Saturni filius, artem medicinam chirurgicã ex herbis primus inſtituit. Apollo autem artem ocularíam medicinã primus fecit. tertio aũt loco Aſclepius Apollinis filius Clinicen reperit. Antiqui obſtetrices non habuerũt: unde mulieres uerecundia ductę interierant. Nam Athenienſes cauerant, ne quis ſeruus aut fœmina artem medicinam diſceret. Agnodice quædam puella uirgo concupiuit medicinam diſcere: quæ cum concupiſſet, demptis capillis, habitu uirili ſe Hierophilo cuidam tradidit in diſciplinam. quæ cum artem didiciſſet, & fœminam laborantem audiſſet ab inferiore parte, ueniebat ad eam: quæ cum credere ſe noluiſſet, æſtimans uirum eſſe: illa tunica ſublata, oſtendē

bat ſe fœminam eſſe, & ita eas curabat. quod cum uidiſſent medici, ſe ad fœminas non admitti, Agnodicen accuſare cœperunt: quòd dicerent, eum glabrum eſſe, & corruptorem earum, & illas inſimulare imbecillitatem. Quo, cum Areopagitæ conſediſſent, Agnodicem damnare cœperunt: quibus Agnodice tunicam alleuauit, & ſe oſtendit fœminam eſſe. & ualidius medici accuſare cœperunt. quare tum fœminæ principes ad iudicium conuenerunt, & dixerũt: Vos coniuges non eſtis, ſed hoſtes: quia quæ ſalutem nobis inuenit, eam damnatis. Tunc Athenienſes legem emendarunt, ut ingenuæ artem medicinam diſcerent. atq; hactenus Hyginus. Sed nos cætera ſequamur, &c.

Pag. eadem, u. 35. Pauſ. uerò lib. ſecundo, triplicem affert de Aeſculapij origine opinionem: & primum quidem Phlegiam ait, cum, &c.

Pag. eadem, u. 41. ſimulachrum deſcribit. Altera uerò opinio eſt: Coronidem iam prægnante, cum Iſchye Elati filio concubuiſſe. ob id interemptã à Diana, quòd illa Apollini factam contumeliã ulciſci uoluit. Ardente uerò rogo, è media flamma puerum à Mercurio ereptum. Tertia autem opinio, quam Pauſ. fabuloſam putat, eiuſmodi eſt: Aeſculapium Arſinoe Leucippi filia natũ. qua de re paulo pòſt plura afferam, in eius Aeſculapij cognomine Coronides. Pauſanias id quidem falſum eſſe, ex eo Apollinis oraculo quod tale eſt oſtendit:

Aſclepij auxilium cunctis mortalibus almum
Felia, quem Phlegiæ peperit mihi iuncta cubili
In campis Epidaure tuis formoſa Coronis.

Iulianus uerò Cæſar, &c.

Pag. 250. u. 39. teneris expone papyris. Tacitus lib. Ann. 3. Apud Pergamum, inquit, Tyberij principis temporibus, Aeſculapij templum compertũ aſylum fuiſſe ait. hinc & Pauſ. in Corinth. ſcribit, Archiam Ariſtæchmi filium à conuulſione membrorum ſanatum, qua inter uenandum apud Pindaſum correptus fuerat, Dei religionem Pergamũ traduxiſſe. Acceptam à Pergamenis deinde Smyrnæos templo conſecraſſe. quod noſtra (ait ille) ætate Aeſculapij nomine ad mare eſt. Quin & quòd colitur Balangris apud Cyrenæos Aeſculapius, medici cognomento, ex Epidauro ſumptus eſt: ad Cyrenaici quidem ſimilitudinem factum eſt id Aeſculapij templum, quod Lebenæ, quę eſt Cretenſiũ urbs, extat. diſsimilis in eo ſacri ritus, quòd Cyrenaici capras mactãt, cum ab Epidaurijs traditum hoc omnino non fuerit. Καύσιος Aeſculapius, &c.

Pag eadem, u. 44. in Corinth. Sic enim ait: E' marmore uerò Aeſculapius cognomẽto Gortynius, ad angues quidem Deo ſacros quo minus accedãt homines, terror obſtat. cibũ illis in primo aditu apponunt: neq; amplius quidquã eorum cauſa ſatagunt. Item dictus Cotylæas.

Pag 251. u. 15. Ab eodẽ poeta. Aulonius etiã Aeſculapius appellatus eſt, teſte Pauſania in Quarti fine: Ad Aulonem, inquit, delubrũ eſt, cum ſigno Aeſculapij Aulonij. Alia etiam eius, &c.

Pag. 256. u. ult. poſt Pauſ. annotauit. Sanè Higynus in li. Fab de trietericis ita prodit: Liber cũ in Indiam exercitũ duceret, Nyſo nutricio ſuo, dum ipſe inde rediret, regni Thebani poteſtatẽ tradidit. Sed poſteaquã inde reuerſus eſt Liber, Nyſus regno cedere recuſauit. Liber cũ nutricio cõtẽdere noluit. paſſusq; eſt eum regnũ obtinere, dum occaſio ſibi regni recuperandi daretur. itaq; poſt annum tertium cum eo redit in gratiã, ſimulatq; in regno ſe ſacra facere uelle, quę Trieterica dicuntur, quę poſt annũ tertiũ fiebãt: militesq; muliebri ornatu p Bacchis introduxit, & Nyſum cæpit, regnũq; ſuũ recuperauit. Aonides, &c.

Pag. 261. u. 29. Sed enim & μίθη, id eſt temulentia uel ebrietas, comitari dicitur Bacchũ: cuius ebrietatis ſignum Pauſiã pictorẽ feciſſe his uerbis ſcribit in ſecũdo Pauſ. μίθη, inquit, ab eodem Pauſia facta, bibit ea è uitrea phiala, expreſſa

ita eſt

ita eſt in tabula uitrea phiala, ut per eius perſpicuitatem muliebre ſe os oſtendat. Porrò & illud notamus, noctuam, &c.

Pag. 262. u. 4. alijsq; repetita. Sed ab Higyno in Fab. latius explicata. Phurnutus hanc ita interpretatur, &c.

Pag. ead. u. 39. Hypolipnus. Polyupnon appellat Greg. Nazianz. in priore contra Iulianum. In græco uerò libello, &c.

Pag. 266. u. 22. nomina Liber habes: Cicero quoq; in oratione pro L. Flacco, hæc Bacchi nomina commemorat, cum à Græcis laudari Mithridatem dixiſſet: Mithridatē deum, inquit, illum patrem, illum conſeruatorē Aſiæ, illū Euhyū, Bromiū, Nyſiū, Bacchū, Liberum nominabant. quæ nomina, & cætera, in hoc operis contextu interpretabimur. Dictus & Θρίαμβος, &c.

Pag. 272. u. 49. quod cornu ſignificat. Nec illud te latêre uelim, quod eſt ab Higyno in Mythologico poetico literis cōmendatum: Craiſum quendam fuiſſe, qui uinū cum Acheloo flumine in Aetolia miſcuit: unde miſcere κιρνᾶσαι eſt dictum. unde fortaſſe illud Maronis in Georg.

Poculaq; inuentis Acheloia miſcuit uuis.

Illud inſuper annotandum, &c.

Paulo inferius, u. pen. Tauriformia ſint ſolita effingi, ut in Deis marinis plenius annotauimus: ut Padus, &c.

Pag. 279. u. 21. ut notat Heſych. Bacchi colonatæ ædes apud Lacedęmonios fuit, de quo Pauſ. ſic: E regione eſt locus, quæ Colona, id eſt iugū dicitur, & Bacchi Colonatæ, ac ſi iugalis dicas, ædes. Gorgyieus.

Pag 286. u 22. deformitas adderetur. Donatianus quoque de Ithyphallico carmine ita ſcribit: Dictum eſt autem inde, quòd in myſterijs Liberi Athenis uates ſtipitem rectum in modum faſcini tenebant. id quod etiam in Poetis annotaui. Sunt qui putent, &c.

Pag 291. u. 12. uocabulis uocitari. Nam plumbum Saturni nomine nuncupant, ſtannum Iouis, ferrum & chalybs Martis, aurū Solis, æs Veneris, argentum Lunæ. Verùm non modò ab his, &c.

Pag. 296. u. 46. Sed & Dij Agonij apud Platonem, ut ait Pollux libro tertio, qui præeſſent (ut puto) certaminibus ταμίας τῶν ψυχῶν, &c.

Pag. 303. u. 22. arbitrabantur. Plura Pauſ. Gorgias quoq; Leontinus, ut eſt apud Aelianum in Varia hiſtoria, cum ad ſupremā ſenectam perueniſſet, à quadam ualetudinis infirmitate detentus, in ſomnum delapſus eſt: cumq; ad eum quidam ex familiaribus acceſsiſſet, quæſiſſetq; quid ageret: dixiſſe fertur: Iam me ſomnus incipit fratri tradere. Sed Verg. ſomnum mortis conſanguineum ait, illo uerſu:

—Et conſanguineus læti ſopor.— Ouid. uerò noſter, &c.

Pag. 309. u. 1. In tragœdia Supplicum. Et Mercurius etiam communis deus uocatus eſt, ut eſt uidere apud Ariſtotelem in II Rhet. ad Theodectem: μόνος γὰρ καλεῖται κοινὸς Ἑρμῆς. Meminit & in uotis Lucianus. Pater etiam Mars, &c.

In eadem, u. 30. uocat Martem. Porrò Mamercus prænomen Aemiliæ familiæ fuiſſe legimus; de quo Car. Sigonius ex Plutarcho in Numa, & Paulo Aemilio ſic ait: Mamercus fuit Pythagoræ filius, à quo Numa Pompilius rex filium Mamercum nominauit; qui auctor & princeps gentis Aemiliæ fuit. Meminit & Val. Maximus, de prænominibus: ſi modò Valerij libellus ille eſt, & non potius Iulij Paridis. Syluestrem deum Martem, &c.

Pag 311. u. 13. Martem. Apud Geronthras in Laconia Martis delubrum eſt, & lucus. Sacra ibi faciunt anniuerſaria, quibus intereſſe fœminis eſt interdictū, ut ſcribit Pauſ. Belli potens, &c.

Pag 312 uerſu 34. Theb. canitur. Sanè Hyginus in fabulis, Bellonam inueniſſe acum his uerbis prodit: Bellone prima acum reperit, quæ græcè

Belone appellatur: hoc eſt, ἡ Βελόνη. Enyio uerò, &c.

Pag. 316. u. 46. hactenus M. Cicero. Libet hoc loco ex Hygino aſcribere, ꝙ non in Herculis uita poſui, quomodo Hercules genitus. ita enim inquit Hyginus in lib. Fabularum: Amphitryon cum abeſſet ad expugnandū Oechaliam, Alcumena exiſtimans Iouem coniugem ſuum eſſe, eum thalamis ſuis recepit. Qui cum in thalamos ueniſſet, & ei referret quæ in Oechalia geſsiſſet, ea credens coniugem eſſe, cum eo concubuit. qui tam libens cum ea cõcubuit, ut unū diem uſurparet, duas noctes congeminaret, itá ut Alcumena tam longam noctem admiraretur. Poſtea cum nunciaretur ei, coniugem uictorem adeſſe, minimè curauit, quod putabat ſe coniugem ſuum uidiſſe. qui, cum Amphitryon in regiam intraſſet, & eam uideret negligentius ſecuram, mirari cœpit, & queri, quòd ſe aduenientem non excepiſſet. Cui Alcumena reſpondit: Iampridem uenisti, & mecum concubuiſti, & mihi narraſti quæ in Oechalia geſsiſſes. Quæ cum ſigna omnia diceret, ſenſit Amphitryon numen aliquod fuiſſe pro ſe: ex qua die cum ea non concubuit. quæ ex Ioue compreſſa peperit Herculem. Hactenus Hyginus: qui & totam ipſius Herculis uitam, & res geſtas octo capitibus in eodem libro eſt complexus. Sed enim priſci uiros omnes fortes, &c.

Pag. 317. u. 12. Hæc Alicarnaſſeus. Sed quid uetat, quæ Aelianus in IIII ſcribit, hoc loco apponere: quę ſunt de grati animi memoria relatu digna. ita enim prodit: Beneficiorum memor fuit, & gratiam retulit Theſeus Herculi. nam cū ipſum Aidoneus Moloſſorum rex uinxiſſet, quo tempore in gratiam Pirithoi, non ut nuptias pararet, regiam uxorē rapturus, eò ſe contulit: Hercules ad Moloſſos profectus, eum è uinculis liberauit, & propterea ille in honorē Dei aram erexit. Septem illi Thebani duces Pronacti gratiā retulere. cum enim Pronax ipſorum cauſa interijſſet, certamen in eius honorem inſtituêre, quod aliqui in honorem Archemori ducis inſtitutum fuiſſe putant. Hercules non oblitus eſt Neſtoreæ liberalitatis. cùm enim Neleus detrectaret Herculem expiare, cæteriꝗ filij præter Neſtorem patri aſſentirētur, ipſe capta urbe, occiſo Neleo & liberis eius, non ſolum uni pepercit Neſtori, ſed etiam paterni regni dominum eſſe uoluit. Athenienſes publicè gratiā retulêre Herculis poſteritati. nam quòd illorum auus Theſeum beneficio affecerat, propterea Athenienſes ipſos in Peloponneſum deduxere. Hercules remuneratus eſt trecentos & ſexaginta Cleonæos, quorum opera aduerſus Molionidas uſus fuerat, quiꝗ præclarè & fortiter ceciderant. nam eis Nemæos honores conceſsit, quibus ipſe à Nemæis propter aprum agrorum uaſtatorem interfectum ornatus fuerat. Atꝗ hęc quidem Aelianus. Alcides igitur ut ab hoc, &c.

Achil. in Traged.

Pag. 318. u. 19. Rheuclinus. Herculis Thaſij ſimulachrum ſcribit Pauſ. in Eliacis, multaꝗ de eo cõmemorat, quæ ego in præſentia prætermitto. unū illud tantū affero: Dedicarūt, inquit, & Thaſij, qui è Tyro, & reliqua Phœnice oriundi, ad Europam quærendam cum Thaſo Agenoris filio claſſe profecti ſunt, Herculem in Olympia æneū, ſuper ænea baſi: eius magnitudo eſt cubitûm X. dextera clauam, arcum læua tenet. Chon Hercules, &c.

Pag. 319. u. 49. rotunda & parua. Extat & adhuc antiqua inſcriptio Aquini, HERCVLI VICTORI. Inuictus etiam Hercules, &c.

Pag. 320. u. 5. templum eſt conſtitutum. Dexter etiam Hercules cognominatus, & Amicus, hoc eſt propitius & fauens: idꝗ ſumptum, quòd Deus lucri Hercules ab antiquis creditus ſit, ut Probus Cornutus in Perſiū oſtendit, in eo carmine:

O ſi Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro Hercule.

Horat. uerò lib. II. Sermonum ita inquit:

Illum ipſum mercatus arauit dues amico Hercule.

Ea autem ratione his cognominibus appellatus eſt, ex fabula cuiuſdam mer

cenarij

cenarij coloni, qui aſsiduè Herculem deprecabatur (ut eſt à Porphyrione proditum) ut ſibi aliquid boni præſtaret. Hunc uerò Hercules in ſomnis ad Mercurium duxiſſe uiſus eſt, qui occultum obſeratumq; theſaurum oſtendit: quo effoſſo, ille illum ipſum agrum mercatus eſt, in quo mercenariam operam faciebat. Horat. ita rem explicat, his uerbis:

Vt illi Theſauro inuento, qui mercenarius agrum
Illum ipſum mercatus arauit dives amico Hercule.

Quin & idem Hercules Incubo nuncupatus eſt, ſi eidem Porphyrioni ſtamꝰ: quod ſcilicet theſauris incubaret. Sed & Hercules à Vergilio & Propertio Dexter alia ratione uocatus eſt, ut alibi oſtendi. καλλίνικος θεὸς, &c.

Pag. 322. uerſu 13. opinionem meam recenſui. Extat digna ut exſcribatur Epigraphe, quæ hæc Herculis cognomina continet, quæ & græcè & latinè legitur. eſt autem huiuſmodi:

HERCVLI PACIFERO INVICTO SANCTO SACR. VOTO SVSCEPTO L. CORNELIVS L. F. PAL. TERENTIANVS ET LEMNIVS LIBERTVS FECERVNT. Græca uerò hæc eſt:

ΕΥΧΗ ΗΡΑΚΛΕΙ ΘΑΛΛΟΦΟΡΩ ΙΕΡΩ ΕΥΑΓΕΣΤΑΤΩ Λ. ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ Λ. ΚΟΡΝΗΛΙΟΥ ΥΙΟΣ ΡΑΛ. ΤΕΡΕΝΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΛΗΜΝΙΟΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΕΠΟΙΗΣΑΝ.

Quo in loco illud obſeruandum eſt, θαλλοφόρον poſitum pro pacifero, à ramo uidelicet oliuæ, quod pacis ſymbolum eſt. Briarei etiam nomine, &c.

Pag. ead. u. 16. ſcripſimus. Sardus etiam, qui filius dictus eſt Herculis, Hercules eſt appellatus: de qua re Pauſanias in ultimo, ubi de Sardinia loquitur, ſic ait: Primi in Sardiniã tranſmigraſſe nauibus Libyes dicuntur, duce Sardo Maceridis filio, cui & apud Aegyptios & Libyas Herculis cognomen fuit. Sardus igitur, quæ Ichnuſa inſula prius uocabatur, de ſuo nomine Sardiniam appellauit, ut apud authores res eſt notiſsima. Hippodotes.

Pag. 324. u. 16. & gentium domitorem. Legimus adhæc Saxanum Herculem, in inſcriptione quæ uiſebatur Tiburæ: ſicut & de Tricoſo Hercule in Epigrammate hoc, quod in Rodulphi Pij cardinalis uinea uideri poteſt, ſic:

Almenæ Iouis & magni fortiſsima proles,
Tricoſus ſubito poſt mea facta uocor.

B. Aegius. Poſſemus & alia plura cognomina Deorum ex diuerſis marmoribus afferre: Sed his nos eatenus fidem habemus, quatenus cum aliquo antiquo ſcriptore conueniunt. Quis enim ſimplici marmoratiorũ inſcriptioni credere uelit: qui apud ueteres plerunq;, ut etiam hac tempeſtate, indocti ſunt, & ineruditi? Curaũt Saxanus & Tricoſus Hercules uocetur, nõ facile quiſquam ualet enunciare: niſi Saxanus Hercules à loco: & Tricoſus à triea, id eſt piloſus: unde & Melampygus dictus eſt, ut alibi docuimus. uel quòd Triones apud Antiquos moroſi, & ad reddendum duri ac difficiles dicebantur. Lucilius in Satyris:

Nec mihi amore hoc opus, nec Tricone uadato.

Sunt & qui Tricones interpretantur apud Capitolinum, de Vero Imp. pro gerronibus, ſiue rixatoribus: quales hi ſunt, qui contentiones ac rixas auidius conſectantur. Idem Lucilius:

Cotta ſenex craſsi pater huius Paneti.
Magnus fuit triconum, idem manus ſoluere nulli Lentius.

Quod etiam obſeruat Nonius Marcellus. Hebe, &c.

Pag. 325. u. ult. gratam faciens. Ganymeda etiam Hebe apud Phliaſios cognominata eſt, de qua Pauſ. in Corinth. In arce cupreſſetũ eſt, in quo uetuſtiſsimum templum. deam, cui id eſt dedicatum, priſci Ganymedam, recentiores Heben

Heben nominant. Cuius & Homerus mentionem fecit, ubi Alexandri & Menelai ſingulare certamen exponit. Eam quidem Oenochoon, id eſt uini miniſtram appellat, quo loco facit deſcendentem ad inferos Vlyſſem, uxorem eam Herculis eſſe dixit. At Olen poeta, eo carmine quo Iunonem exornat, ſcriptũ reliquit, filios uerò eam habuiſſe Martem & Heben. Habent huic deæ Phliaſij honores multos: ſummum uerò omnium, quòd qui ſupplices huc cõfugerint, cuiuſuis criminis impunitatem conſequuntur. quin & qui uincti antè fuerunt, ad eas arbores quæ in luco ſunt, compedes ſuſpendunt. dies uerò feſtos quotannis celebrant, quos ciſſatomos, perinde ac ſi ederiſecos dicas, appellant. ſignum quidem neq; in operto cuſtodiunt. neq; in aperto ullum oſtendunt: atq; eius rei religione ſancitam cauſam quandam referunt.

Pag. 333. u. 14. interpretatus eſt. Sed & Apollonius lib. primo Argonaut. uidetur hoc eodem nomine Dianam illo uerſu nuncupare: *ἰφιὰς ἀρτέμιδος πολιή-χου ἀρήτειρα*. Chalciœcus Minerua, &c.

Pag. 340. u. 3. colebatur Minerua. Porrò Aelianus etiam uocat Mineruã Alcomeneida. ſic enim ait: In Cereris templo, quod eſt in urbe, Aranea ſolitam texit telam ante ſimulachri faciem: Mineruæ etiam ſimulachrum, quæ Alcomeneis dicebatur, ſponte ſua combuſtũ eſt, & alia eiuſmodi complura. Alcides Minerua, &c.

Pag. 341. u. 44. Syriæ urbe nuncupata, ut ait Stephanus, quæ tamen eadem eſt, &c.

Pag. 344. u. 11. erigebantur. Vt etiam author eſt Pauſ. in Phocaicis. *με-γαρία*, &c.

Pag. eadem in fine Syntagm. u. 37. Tritonia armipotens, &c. Statius etiam uocat Palladem littoream, illo Achil. carmine:

Palladi littoreæ celebrabat Scyros honorum

Fortè diem. Sed mihi potius ex tempore epithetum, quàm perpetuum cognomen eſſe uidetur. nam Pallas præcipuè artium dea cenſebatur. unde illud Vergilij.

Pallas quas condidit arces Ipſa colat.

In Scyro tamen eius templum littorale fuit. hinc & illud eiuſdem Statij:

Placidiq; ſuper Tritonia cuſtos.

Pag. 345. u. 27. ut docet Macrobius. Eſt etiam apud Græcos uerbum *σεληνιάζομαι*, à Luna deductum, ut notant Grammatici, quod ſignificat lunaticũ eſſe: de quo genere morbi cùm alij multa, tũ plura Galenus, à quo etiã Hippocratis uerba corriguntur. Creditur uerò ideo uocatus hic morbus, quòd furor nõ ſit perpetuus, ſed certis recurrat interuallis. Alij, quòd qui interlunio natus ſit, hoc morbo tentari ſoleat: quod & innuere uidetur Quintus Serenus poeta. Scribit Seruius, &c.

Pag. 346. u. 34. nõ ſuo fulgore luceat. Ad hæc & ælurus, id eſt felis Lunę filius fabuloſè dicitur, quòd lunæ ſequatur naturã: ut Demetrius Phalereus in eo dicit, quod eſt *περὶ ἑρμηνείας*. Vnde etiam nos hodie quoq; experientia uidemus, felium oculos ſicut lunam immutari: hoc eſt, pupillam augeri & minui, iuxta lunæ curſum. Sanè & tibi hoc loco, &c.

Pag. 348. u. 17. Tuq; triceps Hecate. Vnde Pauſ. Præ cæteris, inquit, dijs imprimis Hecaten colunt Aeginetæ, cuius quotannis initia celebrant. Initiorum authorẽ Thracẽ fuiſſe Orpheũ perhibẽt. maceria templũ ambitur: in eo ligneũ ſignum factum à Myrone, cuius unicum os, uti corporis truncus. nam primus, uti ego exiſtimo, Alcamenes Athenienſibus triplex fecit iunctis corporibus Hecates ſignum, quam Epipyrgidiam illi appellant, iuxta inuolucris Victorię ædem poſitam. Quidam ad lunæ. &c.

Pag. 351. u. 12. ueneranda Pheræa. At Pheræam Dianã apud Sicyonios

deſcribit

deſcribit Pauſanias in Corinth. Ecbateria,&c.

Pag.ead.u. 37. in pariendo inuocant. Vidi in aureo numiſmate apud Achillem Maffeium,in poſtica facie inſcriptum,cum Dianæ ſimulachro, facem ardentem habente,ſic: DIANA LVCIFERA. B.Aegius. Sed quod inter ſeptem numeretur,&c.

Pag.353.u.10.Pauſ.ait in Arcadicis:Eulimon,inquit, (ut Amaſæus exponit) quaſi dicas Lanificam,appellat:eandem eſſe innuens,quæ & Pepromene, hoc eſt fati ſors dicitur. nam & Saturno antiquiorem memorat. Ilithyiæ,&c.

Pag.354. uerſu 32. ex Dioſc.Plin.& alijs. Et de Orthia Diana Plut.in libello περὶ ποταμῶν: ſi modò Plutarchi eſt, ubi περὶ γάγγυ ποταμῦ. Orthiæ Dianæ,&c.

Pag.355.uerſu 21. aduecta. B.Aegius libentius ſcribit Leucophryenen. Aphæa,&c.

Pag. 356.u.49. uerbum καρυατίζειν. Cuius meminit lucianus in Dialogo de ſaltatione. Lye Diana,&c.

Pag.357.u.45 ſeu orſilachen.De Taurica meminit etiã Ouidius lib.3 de Ponto. Thoantias autem,&c.

Pag. 358.u. 21. Hyginus in Aſtronom. poet. & in libro Poeticarum fabularum. Nunc de Aricina,&c.

Pag.363.u.44.ſuas precationes. Cornelius quoque Tacitus in lib. Ann. ſic de hac re prodit: Altius Hierocæſarienſes expoſuere Perſicam apud ſe Dianam, delubrum rege Cyro dicatum. & memorabantur Perpennæ Iſaurici,multaquè alia Imperatorum nomina, quæ non modò templo, ſed duobus millibus paſſuum eandem ſanctitatem tribuerunt. Phyllida Dianam, &c.

Pag.364.u.18. Phurnutus ait. Diana in Arcadicis apud Pauſ. ubi de Megalopoli & Acaceſia agit,uenatrix ita deſcribitur: Ceruina pelle uelata,pendente ex humeris pharetra,altera manu lapidem,dracones duos altera ſuſtinet,adiacet canis de uenaticorum genere. Lycæa Diana,&c.

Pag. 365.u.16.Quod zonam ſoluit diu ligatam. Idem alibi:

Quod potuit zonam ſoluere uirgineam.

Latini Virginenſem, &c.

In eadem, uerſu 28 Meminit & Lyſizonæ Dianæ Heſychius. Sed &, quo loco Homeri dicitur,quemadmodũ Neptunus Tyro Enipei amnis amore captã, priuſquã Enipeo iungeretur, euirginauerit.id enim ſignificare,ait Scholiaſtes inibi,λύσε παρθενίην ζώνην. Sanè & Latini,&c.

Pag. 366.u.17. Nunc locus non ſuccurrit. Nunc uerò demum mihi ſe offert, locum eſſe in Corinth. ubi ait, apud Sicyonios cultam fuiſſe, templumq; habuiſſe,cuius tectum collapſum uetuſtate eſſet,de ſtatua uerò ſe nihil habere, idem ſcribit Pauſanias. Sed & in Scholiaſte Euripidis in Hippolyto: λίμνην, inquit,gymnaſium Trœzenis,ubi mirificè colebatur Diana. Vnde uideri poteſt, Limneam dictam eſſe. Lycaotidis Diana,&c.

In eadem,uerſu 30.& κιθώνην uocauit. B.Aegius ſe ait uidiſſe Lauiniæ in Latio,inſcriptionem hanc: VIRGIN. CHITONE SACR. hoc eſt, Virgini Chitone ſacrum. Oenoatis,&c.

Pag.469. uerſu 3. interpreteſq; Pindarici. De qua etiam Plutarchus in libello περὶ ποταμῶν, ubi de Caico Myſiæ flumine. Coryphea Diana,&c.

Pag.eadem,u.ult.faciles partus efficiat. Sanè idẽ Aelianus alibi, hoc eſt lib. de Varia hiſt.quinto,de Latonæ partu ita ꝓpemodũ ſcribit: Fama eſt, uirere in Delo oleam & palmas.quibus tactis Latonam, cum prius non poſſet párere, Dianam ſtatim peperiſſe.qua de re cùm alij plures meminere,tum maximè Catullus in ſuo ad Dianam hymno:

O' *Latonia*

O' Latonia maximi
Magna progenies Iouis,
Quam mater prope Deliam
Depoſuit oliuam.

Sed longè copioſius me ſcripſiſſe memini ex Grȩcis & Latinis ſcriptoribus, de hoc Latonæ partu, in mea quapiam Annotatione iuuenili: tametſi Hyginus lib. Fab. cap. LIII. nonnihil euariet in hac recenſenda fabula : Tacitus quoque lib. tertio Ann. de eadem ita propemodum ſcribit: Primi omnium Epheſij adiere (de Tyberio principe loquitur) memorãtes, non ut uulgus crederet Dianam atq; Apollinem Delo genitos. Eſſe apud ſe Cenchrium amnem, locũ Ortygiam, ubi Latonam partu grauidã, & oleæ quæ tum etiam maneat, adniſam, edidiſſe ea numina: Deorumq; monitu ſacratum nemus, atq; ipſum illic Apollinem poſt interfectos Cyclopas Iouis iram uitauiſſe. mox Liberum patrem bello uictorem, ſupplicibus Amazonum quæ aram inſederãt, ignouiſſe. Auctam hinc conceſſu Herculis, cum Lydia potiretur, cærimoniam templo, neq; Perſarum ditione diminutũ ius, poſt Macedonas dein nos ſeruauiſſe. hactenus Cornelius Tacitus. Culta uerò fuit Latona, &c.

Pag. 370. u. 27. Aegyptiorum linguam eſſe. Sed Horus Apollo Aegyptius, quem in græcam linguam tranſtuliſſe creditur Philippus quidam, annum deſcribens, ita propemodum de Iſidis ſtella hæc prodit: Annum ſignificare uolentes, Iſim, hoc eſt mulierem pingunt. hoc eodem ſigno Deum intelligi uolunt. nam apud ipſos Iſis ſtella eſt, Aegyptia lingua Sothis appellata : græca uerò Aſtrocyon: tametſi alia quædam exemplaria aſtromyon legunt. Scribit Macrobius, &c.

In fine Syntagm. XII. Pag. 372. Iſis Pelagia etiam cognominatur, ut datur intelligi ex marmore quodam uetuſto, reperto in uinea Ioannis Pogij Pontificij quæſtoris, extra portam Flaminiam. Item in alio marmore, in ædibus Fr. Quirini Patauij, Iſis Regina cognominata uidetur. Sed has inſcriptiones marmoreas breuitatis cauſa aſcribere ſuperſedeo. Et Iſis Triũphalis in marmore, in domo Card. Cæſij Romæ: de quibus me monuit B. Aegius.

Iſis Patricia etiam Romæ colebatur, cuius meminit P. Victor in regione V.

Pag. 373. u. 25 Eliacis lib. ſecundo. Apud Sicyonios Veneris templum fuiſſe, idem Pauſ. in Corinth. ſcribit, in quo ſolæ ingrediuntur ædítua mulier, cui uiri conſuetudine eſt interdictum, & uirgo quæ annuo fungitur ſacerdotio. λυτροφόρον eam, à lauacro quod portat, appellant, cæteris ab ipſo duntaxat ueſtibulo omnibus Deam aſpicere & uenerari fas eſt. Eius effigiem ſedentem fecit Canachus Sicyonius: is nempe qui & Didymeum Mileſijs, & Thebanis Iſmenium Apollinem fecit. Venus ipſa ex auro & ebore facta, capite apicem, qui polus dicitur, geſtat: manu altera papauer, altera malum tenet. uictimarum illi omnium femora, prȩterquam ſuum, conſecrant: partes alias iuniperi lignis adolent. uerùm & dum femora torrentur, cum illis una pæderotis folia incendunt. Naſcitur pæderos herba intra ſeptum aprico loco, neq; alibi uſpiam prouenit, ne in ipſa quidem Sicyonia. folia ei minora fagi, ilicis maiora: forma eadem ferè cum quercus folio. altera pars ſubnigra, alba altera, neq; omnino diſsimilis color ei qui in albæ populi folijs cernitur. atq; hactenus Pauſ. ex Romuli Amaſæi uerbis. Qui & in Eliacis Vraniam, id eſt, cœleſtem Venerẽ fuiſſe apud Eleos prodit, quȩ pede altero teſtudinem premeret, Phidiȩ opus. & ibidem etiam Pandemon, id eſt, popularem Venerem fuiſſe, quæ capro inſideret, Scopæ opus: quarũ rationẽ interpretãdi Pauſ. alijs ſe ait relinquere. Deſcribitur itẽ Venus, &c.

Pag. 375. u. 15. ἀργίμπασαν uocaſſe. De qua ſuprà in Veſta. Herodotus uerò, &c.

Pag. 376. u. 5. in pleriſq; alijs. Fuit & apud Hermionenſes Veneris ædes, cui Pon-

cui Pontiæ, eidem & Limeniæ cognomina, quaſi marinæ & opportunę dicas, ut Pauſanias auctor eſt. ἀποστροφία, &c.

Pag.382.u.41. diem duodecimum: uel, ut in calendario Maffeiano, XIIII. Vide noſtrum Calendarium Baſileæ impreſſum. Kl. Septembris, &c.

Pag.385.u.5. Veneris uictricis. Extat & apud priuatum Tifernatem Tiberinum, VENERI VICTRICI L. ARRONIVS, &c. Non equidem auſim.

Pag. eadem. u.11. ſuprà ſum loquutus. Sed B. Aegius, antiquitatis quidē ſtudioſiſs. putat tintinnabulum eſſe ad uictoris claritatem indicandam, ſignificandamq́. Varro quoq;, &c.

Pag.391.u.2. cohortē muneri mittam. Tacitus lib.3. Smyrnæos ait Tiberio principi, Apollinis imperio, Stratonicidæ Veneri templum dicauiſſe.

Pag.392 u. antepen. uelocesq́ ſint. In templo Aeſculapij fuiſſe Cupidinis ſimulachrū, his uerbis ſcribit in Corinth. In eo, inquit, fuit Pauſiæ pictoris opus, cupido abiecto arcu & ſagittis lyram tenens. Plutarchus apud Stobæum, &c.

Pag.395 u.57. Venere retuli. Pauſ. uerò in Bœoticis, de Theſpio Cupidine multa refert. ait enim: Venerantur Theſpienſes maximè deorum omnium Cupidinem, cuius eſt ſignum uetuſtiſsimū rude quoddā ſaxum. Qui primus tantos apud Theſpienſes præ cæteris Deis honores Cupidini habēdos cenſuerit, compertum certè non habeo. Non minore uerò cultu Pariani, qui circa Helleſpontū ſunt, ex Ionia oriundi (Erythris nempe huc colonia deducta) at noſtra ætate Romanis parent, eundem proſequūtur deum. Cupidinem certè uulgus hominum natu Deorum minimū & Veneris filium putant. Lycius uerò Olen, qui antiquiſsimos Græcis fecit hymnos, in Ilythiæ hymno matrem eſſe Cupidinis Ilythiam ipſam dicit. & qui poſt Olenem carmina fecerūt Pamphus & Orpheus, de Cupidine nonnulla uerſibus mandarunt ſuis, quæ Lycomedi initijs celebrandis cantarentur. Ego ſanè quædā cognoui de homine qui ſacras lampadas præferebat, quæ conſultò reticeo. Heſiodū quidem, uel quicunq; is fuerit, qui à ſe ſcriptum de origine Deorum carmen Heſiodi nomine ediderit, ſatis ſcio prodidiſſe. Chaos primùm, Terram deinde, Tartarum & Cupidinem genitos. At Lesbia Sappho multa de Amore, & ea nō ſatis inter ſe conſentanea cecinit. Theſpienſib. ex ære Cupidinem elaborauit Lyſippus, & ante eum è marmore Pentelico Praxiteles. Tum ſubiungit Pauſ. à quibus fuerit Cupidinis ſignum ablatum, & reſtitutum. Dein & eos qui uiolarunt, malè eis eueniſſe, & cætera quæ ſcribit Pauſ. Cæcus, &c.

Pag.396.u.4. ἀντίςωτος nomen. Sed hanc ipſam hiſtoriā, ſi placet, longè copioſius deſcriptam, lege apud Aelianum lib.11. de Varia hiſtoria. Eiuſdem hiſtorię Charitonis & Menalippi meminit Athenęus lib. XIII. Dipnoſoph. ubi de uerſu elego agit, in quo pentameter aliquando hexametro præponitur. ut in illo oraculo, quod Dionyſius Athenienſis cognomento Chalcus fecit, quod tale eſt:

> Εὐδαίμων χαρίτων, καὶ μελάνιππος ἔφυν,
> θείας ἁγητῆρες ἐφημερίοις φιλότητος.

Fuerunt ad hæc, &c.

Pag.396.u.42. uideto in Metamorph. & apud Hyginū in libro Fabularū, qui eam Græca uoce uocat Smyrnam, cuius allegoriam, &c.

Pag.397.u.26. Adonia ritu ueteri celebrari. Quibus omnibus melius exponuntur uerſus illi ex X Metamorph. Ouidij:

> *Queſtaq́; cum fatis, & non tamen omnia ueſtri*
> *Iuris erunt, dixit, luctus monimenta manebunt.*

Adonidis etiam templum, &c.

Pag.404.u.25. in imaginibus. Hoc tibi loco non eſt prætermittendū, quod de Horis ſcribit Hyginus in ſuis Fab. cap. CLXXXIII. Horarum, inquit, nomi

na hæc ſunt: Iouis, Saturni filij, & Themidis filiæ Titanaide, Auxo, Eunomia, Pheruſa, Caria, Odice, Euporie, Irene, Orteſiæ, Thallo. Alij auctores tradũt decẽ, his nominib. Auge, Anatole, Muſia, Gymnaſia, Nymphes, Meſembria, Spõde, Elete, Acte, & Hecypris, Dyſis. Cætera quæ de Gratijs, &c.

In ead. u. 12. oſtendimus. Pauſ. in Bœoticis ſe ignorare fatetur, à quo Gratiæ primum nudæ fuerint effictæ. ubi plura de Gratijs perſcribit. Sane & Iamblichus, &c.

Pag. 405. u. 21. uocitatus eſt. Aelianus uerò XII de Varia hiſtoria, rem hãc ita prodidit: Leocorium, inquit, Athenis uocabatur delubrũ filiarũ Lei, Praxitheæ, Theopæ, & Eubulę, quas fama eſt pro ciuitatis ſalute occiſas eſſe, permittente patre Delphico oraculo. Dicebat enim, nõ poſſe urbẽ ſeruari, niſi illę iugularentur. Hiſtoriæ meminit Strabo, &c.

Pag. 406. u. 41 Dea enim frugum eſt. Addit & Pauſ. Cererem ficum pomũ Phytalo dediſſe, qua de re ſic agit in Attica, cum Scironium campum deſcribit: In eodẽ, inquit, campo fama eſt Phytalũ Cererem hoſpitio ſuſcepiſſe: deamq́; ut gratiam referret, plantam ficulnam dediſſe, cuius rei teſtem habeo inſcriptionem quæ in Phytali tumulo legitur:

Hic ſitus eſt Phytalus, Cererem qui in tecta recepit,
Heros, cui primùm quondam dea dulcia poma
Monſtrauit: ficos nomen dixere priores.
Aeternos Phytalus, ſic eſt ſortitus honores.

Atq; hactenus Pauſanias. Græcos ſi mauis uerſus, hi ſunt:

Ἔνθαδ' ἄναξ ἥρως φύταλος ποτὲ δέξατο σεμνὴν
Δήμητραν, ὅτε πρῶτον ὀπώρας καρπὸν ἔφηνεν.
ἣν ἱερὰν συκῆν θνητῶν γένος ἐξονομάζει,
Ἐξ οὗ δὴ τιμὰς φυτάλου γένος ἔσχον ἀγήρως.

Leguntur & Scholia, &c.

Pag. 407. u. 30. fuiſſe. Quin & eodem libro de alia Cerere ita propemodum ſcribit: Ceres ipſa facem dextera præfert, læuã Herę, id eſt, Deſpinæ admouet. Hera ſceptrũ & uas quæ Ciſta dicitur, genibus ſuſtinet. Idem ſcribit, &c.

Pag. 411. u. 6. culta Ceres fuit. Meminit ſimulachri Cereris ſitus, Aelianus in primo de Varia hiſtoria, quo loco de edacib. loquitur. Iidem & Simalida, &c.

Pag. 413. u. 24. tradũt. Huius Cereris Phigalenſes ſimulacrum ita effinxere, ut ſaxo inſideret, muliebri figura, præter caput quod equinum, atq; adeò cum iuba eſſet ſerpentibus & alijs feris ad caput alludentibus: reliquo corpore ad imos pedes tunica uelato. altera manu delphinem, columbam altera præferente. Plura ſubdit Pauſanias de ritu ſacrorum, & de oraculo Phigalenſibus dato, quæ breuitatis cauſa omitto. καρποφόρος, &c.

Pag. 415. u. 13. Cretenſis potius interpretatio. Diſaules Celei frater myſtica ſacra Cereris apud Phliaſios inſtituit, de quo plura Pauſanias in Corinth. Homerus tamen nullam Diſaulis mentionem facit in his uerſibus, quib. de Cereris myſterijs agit. ita enim canit:

Myſtica ſacrorum diua didicere magiſtra,
Triptolemus, Dioclesq́; ſimul frenator equorum
Eumolpus, Celeusq́; duces, populiq́; parentes.

Cidaria Ceres colebatur à Pheneatis, multa religione, ut plurib. Pauſ. docet in Arcadicis. ait enim: Prope fanũ Eleuſinæ lapides eminent pręgrandes duo, aptè alter alteri impoſitus: Petrona uocant. eos lapides ubi anniuerſarij ſacri, quæ maiora Myſteria nominant, dies appropinquant, diſiungunt: atq; inde literas educunt, quib. pompæ ritus, & quæ fieri oportet, omnia conſignata ſunt. Eum cõmentariũ cum ſacrificulis audientib. recitandũ curarint, ex ipſa quæ cõſequitur nocte in priſtinã ſedem reponũt. Ad eam lapidũ cõpagem cõpertum

habeo,

habeo, Pheneatarum multitudinem de maximis quibuſq; rebus iuſiurandum concipere ſolitam. Saxo ſuperiori operimentum imminet rotundo ambitu, in eo effigies Cereris Cidariæ ſeruatur: eam effigiem ſacerdos tanquam perſonã indutus, ſtatis, quæ myſteria maiora appellantur, diebus populares patrio quo dam ritu uirgis cædit. Veniſſe in hæc loca Pheneatæ Cererem dictitant, ante Naum, dum errabunda Proſerpinam quæritaret: & ijs qui ſe comiter ac libera liter accepiſſent, legumina diuiſiſſe omnia præter fabam. qua enim maximè de cauſa impurũ legumen faba ſit, arcanis cõmentarijs mandatũ eſt. Iam uerò qui (uti Pheneatæ narrant) Cererẽ hoſpitio acceperũt, quiq; ei templũ ad imã Cyl lenem erexerũt, & initia Deæ inſtituere, quæ nunc etiam in officio permanent: Triſaules ijs, & Damithales, nomina. Abeſt, quod diximus, phanum ab urbe ſtadia propè decem. Chamyna uel Chanyna Ceres, &c.

Pag. 416. u. 32. Rharia appellata. Pamphus quoq; poeta antiquiſsimus, cuius in Dialogis de Poetis meminimus, cecinit, Cererem defatigatam, dum filiam Proſerpinam perquireret, anili facie ſumpta, ſupra puteum ἄνθιον nuncupatum, hoc eſt latinè floridum, conſediſſe: atq; inde illam Celei filiæ, quòd Argiuã eſſe anum putaſſent, ad matrem deduxere, eiq; Meganira filium Triptolemũ educandum tradidit. Seruius, &c.

Pag. 420. u. 38. & Florus. Hoc loco non prætereunda eſt hiſtoria (an uerò po tius fabulam dixerim) de Genio, id eſt dæmone, quam pluribus explicat Pauſ. in poſteriore Eliacôn libro. nam cum de Euthymo athleta agit, qui apud ciuitatem Temeſſanam in Italiam redijſſet, & puella eſſet expoſita ſacrificanda heroi uni ex Vlyſsis ſocijs, Euthymus ſe in templum duci iuſsit: ibi uirginem con ſpicatus, primò miſericordia cõmotus, deinde etiam amore incenſus: ac puellam quidem ſi ab eo ſeruata eſſet, ſe in eius manum conuenturam, fidem dediſſe. Armis igitur captis, cum Genio congreſſus, illum uictum mœnibus & agro exceſsiſſe: ſublatũq; prorſus ex hominũ cœtu, in mare ſe demerſiſſe. Fuiſſe memorant, ciuitate uniuerſa fœdiſsima calamitate liberata, maximè illuſtres Euthymi nuptias. Subdit idem Pauſanias, ſe audiſſe, & ipſum Euthymum non diem obiiſſe, ſed neſcio quo pacto ad ſuam uſq; ætatem illum uiuere: & dæmonem ab Euthymo de uictum hac fuiſſe effigie, colore uehementer atro, cætera ſpecie maximè formidabilem: amictus, lupi pellis erat. Plut. in eo qui περὶ τῶν μύθων, &c.

Pag. 426. u. 30. deduci poteſt. Satyri, quos nonnulli (ut Aelianus in Varia hi ſtoria lib. III ſcribit) Tityros uocant: unà cum Dionyſio Chorum agebant. id autem nomen ſumpſerunt à teretiſmatis, hoc eſt laſciuis cantibus, quibus Saty ri oblectabãtur. Satyri uerò à ſimulato & ficto riſu, & Sileni à dicacitate. σιλλὸν enim infamiam appellant, cum acerbo & moleſto ioco. Veſtis erat Silenis ex utraq; parte uilloſa: habitus uerò totus plantationẽ, cuius author fuit Bacchus, uitium & palmitum denſitatem ſignificat, ut ait Aelianus. Porrò Seruius gram maticus Tityrum ait lingua Laconica arietem maiorem ſignificare. Sed enim Satyros, ſcribit Pauſ. in Attica, ſe ab Euphemo Care accepiſſe, inſulas eſſe quaſdam, quæ Satyrides uocentur, quas Satyri incolunt. & eos eſſe hac forma: Pyr rhos, id eſt, ruffos eſſe, & caudas haud multo equinis minores intra clunes habere. eos, cum illuc nautę appuliſſent, ad nauim concurſu facto, nulla emiſſa uo ce in mulieres, quæ in naui erant, manus inieciſſe. Nautas uerò paucfactos, barbaram fœminam expoſuiſſe. in eam Satyros irruentes, non eam tantũ quæ à natura uiris expoſita eſt partem, ſed aliam quamlibet petulantiſsimè appetiuiſſe. At uerò Mela Pomponius, & Plinius, &c.

Pag. 428. u. 42. grandioribus fabulis, & cætera. Quam fabulam Tertulliano copioſius Aelianus in III de Varia hiſtoria refert, quam breuitatis cauſa hoc lo co prætermitto. Sed & Maximus, &c.

Pag.429.u.3.Firmianus teſtatur. Hyginus quoq; de Sileno & Mida fabulam explicat,cap.CXCI. Sed de hoc,&c.

Pag.430.u.12.magnum operę. Martius uerò Narnienſis lib. promiſcuæ doctrinæ,& ipſe ex magorum ſententia hanc dæmonum diſtinctionem eſſe tradit. Magorum,inquit,doctrina aliter quàm Chriſtianitas dæmones taxat. dicit enim, orientales occidentalesq; ſpiritus optimos eſſe de ſui natura: nec niſi ui ad operationem mali cogũtur,apparentq; in pulcherrima forma,ita ut eos putemus,quos fides Dei miniſtros narrat. Sed ſeptentrionales meridionalesq; in turpiſsima forma apparent, ut eos criminatores dicere poſsimus: id eſt, διαβόλους, de natura ſui peſsimi. namq; niſi coacti bonum operantur: & ut illi pulchritudine ſui nos oblectant, ita hi & nigredine, & capitibus & hominum & brutorum & mortuorum plerunque terrificant. Dæmonium autem meridianum (cum ab incurſu & dæmonio meridiano Dauid pſalmographus ſibi præcauendum petat) quale ſit,facile intelligitur. Hactenus Martius. Sed nos de Dæmonio meridiano alibi in Empuſa ſcripſimus. Quale porrò,&c.

Pag.433.u.34.Budæus obſeruauit. Fuit & Themiſto,præter nympham, altera Athamantis uxor,de qua Hyginus in Fabulis,fabulam recitat, ut Græcos nunc auctores mittam. Pan,&c.

Pag.438.u.penult.euentus. Pauſanias in Achaicis, ex Pindari authoritate fortunam ſcribit unam eſſe Parcarũ,& eam quidem ſororibus poteſtate antecellere. Græcè uerò,&c.

Pag.439.u.33.ſubdit ille. Pittacus uerò Fortunæ uarietatem ita expreſsit,ut eſt apud Aelianum in Varia hiſtoria. Apud Mytileneos,inquit,ſcalam in templis extruxit,ad uſum quidem nullum idoneam,tantum ut donarij loco eſſet, latenter Fortunæ uiciſsitudinem ſignificans,ut neſcio quo pacto felices aſcenderent,infœlices autem deſcenderent. Artemidorus,&c.

Pag.441.u.31.κακὴ τύχη,uel φαύλη τύχη illa,&c.

Pag.444.u.28.Nero princeps. Porrò mihi hoc loco magis ſatisfacit, quod idem ſcribit Plinius lib.8.c.48.Seruij Tullij,inquit,prętextę, quibus ſignum fortunæ ab eo dicatæ coopertum erat, durauere ad Seiani exitum: mirumq; fuit, nec defluxiſſe eas,nec teredinum iniurias ſenſiſſe annis DLX. De Seiana Fortuna,&c.

Pag.446.u.11.Reducis Fortunæ. Fortunã etiã cognominatã eſſe Huius diei,Cic.oſtendit lib.de Legibus 2. & P. Victor in regione Palatij. Plin.lib.34.c.14.tametſi inibi mendum inſit.nam cum inquit Plin.ad ędem Fortunæ huiuſce deæ: reponendum eſt pro Deæ,Diei: quod & agnoſcitur ex cardinalis Maffei codice manuſcripto,ubi Die legitur, ut illud ex Georg.

Libra die,ſomniq; pares ubi fecerit horas.

Monuit me huiuſce rei ſuo ſcripto B.Aegius. Nemeſis,&c.

In fine XVI Syntag. Fortuna cõſeruatrix è cippo utrinq; inſculpto,& inſcripto, cum imagine mulieris Cornu copiæ in ſiniſtra tenentis, dextra uerò remonem habentis,Romæ.ſic: NVM. DOM. AVG. in domo Marcelli Capiſuci: SACRVM. FORTVNAE CONSER-VATRICI HORREOR-GALBIANORVM M. LORINVS FORTVNATVS MAGISTER S. P. B. D. Ex altero latere imago eſt mulieris,dextera è patera uinum in ardentem aram iacientis,ac ſiniſtra ſimpuuium ferentis,hiſce cum uerbis: NVM. DOM. AVG. SACRVM GENIO CONSERVATO-RI HORREORVM CALBIANORVM M. LORINVS FORTVNATVS MAGISTER S. P. D. D.

Fortuna ſtata & iam nuncupata eſt,ut planè cognoſcimus ex hac inſcriptione,quæ Romæ legitur:

GERMA-

GERMANICO CAESARE C. FONTEIO. CAPITONE COS.
K. IAN. STATAE FORTVNAE. AVG· SACR. SEX. FON-
TEIVS ·Ɔ L· TROPHIMVS CN. POMPEIVS. CN. F·
NICEPHOR MAG. VICISANDALIARI REG. IIII
ANNI XVIII· DD·

Pag.452.u.ult.aer ſit ſalubrior. Gratiarum uerò templum ἐμποδῶν, hoc eſt, ut interpretātur plerique, in medio foro, & publico conſtrui ſolitum, tradit Ariſtotel. in Ethicis, & eius interpres: id quod clarius in meo Libello qui inſcribitur, Quomodo quis effugere poſsit crimen ingrati. Video præterea, &c.

Pag.456.u.35. cæteris præferebant. Euripidis Scholiaſtes in Hippolyto ſcribit: Simulachrũ Dianæ coronabatur tum dictamno, tum ſchino, id eſt lentiſco, tum loto. Ferunt enim, in Creta tantum dictamnum naſci. nam hoc citò partum educere exiſtimatur: & propterea difficulter parientibus dictamnum datur, ut citò pariant. Aegyptij in Iouis, &c.

Pag.465.u.41. pro præcidanea. Sed B. Aegius fortè præciſam legendũ exiſtimat. Feſti hæc, &c.

Pag.466.u.11. adhiberi nõ poterat. Apud Aegyptios ſecus, quibus fœminã hoſtiam immolare fuit nefas. Barbaris quoque circa montem Caucaſum, & apud Derbices Perſicam gentem, Fœmineum animal uictimam dare, aut eius carnibus ueſci, ſub graui documento uetabatur. Videtur Verg. &c.

Pag. 470. uerſu 44. efferuntur. Hyginus autem in Fabulis, ubi de Icaro agit, oſcillationem ait celebritatem fuiſſe apud Athenienſes, qui cum peſtilentia laborarent, conſulto oraculo reſponſum eſt, ut diem feſtum celebrarent Oſcillationis, ad expiationem Icari & Erigones. Nec deſunt, &c.

Pag.473. uerſu 10. ait Varro. Menſe Iulio, ex calendario Maffeiano, ubi Poplifugia, ſine u ante l: uti etiam Póblicola, pro Publicola. B. Aegius. Fornacalia, &c.

Pag. eadem, u. 41. ut in primo dictum, VI Cal. Septembris. Quidã Deam Furinam duplici R enunciant. Vulcanalia, &c.

Pag.476.u.8. coronabant. Hæc uerò, ut in calendario Maffeianorum, fiebant IIII idus octob. ut me monuit B. Aegius.

In eadem, u.23. IX. Cal. Mart. uel Maias, ut in calendario Maffeiano. Cum uina, &c.

Pag 477. u. primo, in cauſis Romanis. Et Feſtus, & Suetonius in Domitiano: qui Septimontialem diem nominat, in quo Domitianus epulũ ſenatui, equitiq; panarijs, plebei ſportellis cum obſonio diſtributis dedit.

Fuit & Maiuma celebritas apud antiquos, quæ (ut uox ipſa declarat) menſe Maio peragebatur. Quidam recentiorũ iurecoſſ. eam celebritatem eſſe tradit, quà etiã nonnulli hodie utuntur, dum in principio menſis Maij, qui ſine fronde aliqua uirente incedunt, madefiunt, uel poſtibus affigunt frondes & ramos. De qua imperatores Arcad. & Honor. ita in Codice Iuſtiniani ſtatuerunt, his uerbis: Clementiæ noſtræ placuit, ut Maiumæ prouincialibus reddantur: ita tamen, ut ſeruetur honeſtas, & uerecundia caſtis moribus perſeueret. Suidas uerò Maiumas, non Maiuma uocat: aitq; celebritatẽ Romæ fuiſſe, qua apud Hoſtiam ſeſe aqua marina inuicẽ permadefaciebant. Verùm pòſt Anaſtaſius Imperator Conſtantinopoli ſublatam eſſe uoluit, & in aliud tempus, hoc eſt in Auguſti menſe fieri permiſit, ob Gallorum uictoriam. De Maiuma etiam diximus in primo Syntagmate. Chariſtia, &c.

Pag.477.u.45. in Attica Pauſ. Sed ſi rem copioſius ſcire cupis, Aelianum legito, qui in octauo Variæ hiſtoriæ hanc rem planè deſcribit; & Buphonia & Dijpolia uocari ait. Διιπόλια, &c.

Paulo inferius, verſu 48. obſeruant grammatici. Fuerunt & Pandia feſta Ioui conſecrata, de quibus cùm alij, tum & Theodoritus in oratione de Martyribus & ſacrificijs. μιλοσφαγίαι, &c.

Pag. 478. u. 18. Repotia à noſtris dicta ſunt. Sanè & ἀνακαλυπτήρια, ut in Græcis cõmentarijs inuenimus, munera etiam ſignificabant nouæ ſponſæ allata, dicta ἀπὸ τοῦ ἀνακαλύπτειν, à reuelando: quoniam huiuſmodi dona eo die, quo ſponſa reuelabatur ab amicis, domeſticis & ipſi ſponſo conferebantur, quæ eadem ab ὄπτομαι, id eſt uideo, ὀπτήρια, & à προσφθέγγομαι, id eſt alloquor, προσφθεγκτήρια uocabantur: tametſi nonnulli προσφθεγκτήρια eadem quæ διαπαρθένια, id eſt, ea quę pro ablata uirginitate dabantur, eſſe putent. Dicuntur eadem & ἐπαύλια & θεώρετρα. Ἁλῶα τὰ, &c.

Pag. 481. u. 25. crudiuora. Neſtea celebritas etiam fuit apud Græcos, in qua ieiunium ſeruabant, ut Aelianus in quinto de Varia hiſtoria prodidit. ait enim, cum Tarentini obſiderentur à Romanis, & fames expugnabiles feciſſet, Rhegini decreuerunt decimo quoque die inediam ſuſtinere, & Tarentinis alimenta permittere. id cum feciſſent, Tarentini obſidione illa liberati, & calamitatis memores, feſtum agunt, quod Neſteam, hoc eſt ieiunium appellant. Hiacynthia, &c.

In ead. u. 44. copioſe dixi: de quibus etiam Theodoritus in oratione de Martyribus. Item de Dijpolijs, &c.

Pag. 489. u. 17. Pythagorę dixi. Sed ut & uerbis Ciceronis utar, nec dijs immortalibus ſemper eoſdem, atq; aliàs alios ſolebant uenerari, & precari, ut ſcilicet res & tempus expoſcere uidebatur. Sanè nec, &c.

Pag. 498. u. 16. unde nomen accepit. Aliqui tamen malunt limbum legere potius quàm limum. Sanè Aegyptij, &c.

Pag. 504. 49. ut Feſtus docet, & dij Agonij apud Platonem fuere, ut in Mercurio notauimus. Sed quod, &c.

Pag. 510. u. 4. conuerſa haberent: quod copioſius in cõmentarijs Apollonij legitur, & Phauorini, &c.

Pag. 521. u. 49. illius interitus. Apud Sicyonios, ſcribit Pauſ. in Corinth. in Herculis, inquit, quidem ſacro traditum à Phęſto Herculis filio morẽ retinent. Is enim cũ in Sicyoniam ueniſſet, animaduertit Herculi tanquã Heroi parentari. indignè uerò ferens diuinos illi honores non haberi, inſtituit, quod adhuc à Sicyonijs ſeruatur, ut iugulati agni ad aram pernas adurerẽt: carnium uerò parte una non aliter quàm uictimarum ſoliti eſſent, ueſcerentur, altera Herculi tanquã Heroi parentarent. Feſtorum uerò dierum, quos in Herculis honorem agitabant, priorem ὀνομάτας, ἡράκλεια alterum uocabant. atq; hæc quidem Pauſ. Plura de Herculis, &c.

Pag. 522. u. 18. intelligo. Cum tamen, ut inquit Aelianus in x. i i, uinũ Pramneum deæ Cereri dicatum eſſet., Cereris, &c.

Pag. 523. u. 5. inſtituto. & Ouid. in IIII Faſt. ita cecinit:

Illa (*nempe Ceres*) ſoporiferum paruos initura penates
Colligit agreſti lene papauer humo.
Dum legit, oblito fertur guſtaſſe palato,
Longamq; imprudens exſoluiſſe famem.

Verg. Georg. 1.

Necnon & lini ſegetem, & Cereale papauer.

Vbi Ser. Cereale, inquit, uel quod eſt eſui, ſicut frumentũ: uel quo Ceres uſa eſt, ad doloris obliuionem. Probus ibidem: Cereale, ait, quia in ſegete naſcitur. Plinius tamen lib. 19. cap. 8. Candidi papaueris ſemen, ait, toſtum in ſecunda menſa, cum melle apud Antiquos edebatur, hoc & panis ruſtici cruſta inſpergitur

ſpergitur

ſpergitur, ad fuſo ouo inhærens, ubi inferiorem cruſtam apio gytóque Cereali ſapore condiunt. Porro ut Græci, &c.

Quæ uerò in Indice addenda fuerint, ex his acceſsionibus diligens Lector ipſe per ſeſe ſuis locis apponet.

Sunt & alij plures errores, qui cùm à ſcriptore admiſsi ſunt, tum à typographis, qui minus characteres Italos literarum probè perceperunt: quos ſi omnes hic cōplecti uoluiſſem, uel præ morbo potuiſſem, in longum nimis hæ Acceſsiones & correctiones excreuiſſent. Hæ igitur ſatis ſunto: Vale.

LILIVS GREGORIVS GYRALDVS
D. HERCVLI DVCI FERRARIAE
Felicitatem, & S. P. D.

Mirum eſt, Dux Maxime, quantum ab interi-
tu Pici & Manardi, uirorũ in omni diſcipli-
narum genere ſine controuerſia eminentiſſ.
me ſenſim & indies ſentiam deficere, & pau-
latim interire. qua ex re fit, ut hac tam imbe-
cilla omnium articulorũ ualetudine oppreſ-
ſus, nunquam ne tantulum quidem tempo-
ris à meditando, uel aliquid in literarum ſtu-
dijs moliendo quieſcam, ut me poſteritati utcunque uixiſſe oſten-
dam: atq; adeò omnium quæ habere poſſum, non modò ueterum,
ſed noſtrorum etiam temporũ ſcripta auidus & curioſus euoluo.
quorum equidem nonnullorum quædam ita perfecta, ac ſummo
ſtudio elaborata conſpicio, ut proximè ad Antiquitatis elegantiam
& doctrinam accedere uideantur: quorum ego non modò aſſequi
cultum & elegantiã non confido, ſed neq; æmulari, nedum imitari
præſumo. Alios uerò uideo ex eloquentię uiretis frondes ac floſcu
los adeò ſtudioſe colligere, ut aliud nihil in his offendas, quàm fo-
liorum & florũ uerſicolorũ meram luxuriem: & ſi quãdo ex his fru
ctus decerpere hi uelle uidentur, eorum tantummodo colores, &
exteriorem corticem excerpãt, nihil certè ſaporis, aut interioris &
maturi ſucci ut guſtaſſe, uix libaſſe uideantur. At pleriq; alij huc il-
luc uagantes, id agunt, ut monſtroſas quaſdam animalium formas
effingant, quæ nuſquam ſint: ut mihi perſimiles uideri poſsint Chi-
mæris & Hippocentauris: uel pictæ illi tabulæ, in qua Hercules Io-
ue ſatus monſtra uitæ domare ac propellere fingitur. Inter hos &
alij ſunt, qui uerſus & poemata pangunt, non theatris, aut illorum
tabulis minus uaria & prodigioſa: qualis certe Anthropographia,
uel Zodiacus illorũ, qui omnem uitam ſuis poematibus complecti
uoluerunt. Sed fortaſſe dicas, Princeps doctiſsime: Hui ſenex &
æger Lilius delirat: quorſum nunc iſta? Dicã ſanè: Ego quoq; dum
uolo hoc quicquid eſt reliqui cadentis ac propè iacentis uitæ pro-
ducere, nõ ualde horum diſsimile Opus hoc tempore confeci: quo
opere ſum omnes omnium penè gentium de Deis ſuperſtitioſas
religiones complexus. non genealogias Deorum dico, ſed & nomi
na & cognomina, effigiesq;, inſigniaq;, & quę patria cuiq; eſt, ſacra
quoq; atq; cerimonias. quod Opus (quoniam illud tibi offerimus)
ſi ita tibi uiſum fuerit, ut exſcriptũ edatur, & ſub tuo nomine in uul
gus appareat, in lucem dabo: uel ſupprimam potius, ut cum lucifu-

gis

gis blattis & tineis conquieſcat. Vtcunq;, neſcio an hoc multi quidem ſtudij,iugis lectionis,& laboris immenſi libro teſtatus ero magis,me uixiſſe,an potius eo citius celeriuſq; interijſſe.Sed res cedat quomodocunq;:liber tibi dicatus eſt. Igitur Princeps optime, hoc accipe qualecunque tuo nomini munus oblatum, nec ex re illud, ſed ex uoluntate,& animi in te mei propenſione metire, magnum certè & ingens,ſi minus precioſum, ea ratione perpendes. Non illud tamē in hoc libro mireris uolo, Dux eruditiſs. quod non à Demogorgone illo famigerato meam de Deis narrationem ſum ſcribere exorſus,quem uetuſtiſs.Deorū putauit Buccatius, unum (ut puto) ſecutus Lactantium,ſeu Lutatium grammaticum:nam quos cæteros citat,non minus mihi ignoti, quàm ipſe eſt Demogorgon. Ergo Lactantius in commentario libri quarti Statianę Thebaidos, ita ſcribit ſuper ea poetæ uerba:Et triplicis,inquit, mūdi ſummum: iuxta picturam illam ueterem, in qua hæc tormenta deſcripta ſunt, & aſcenſio ad Deum: Deum dicit Demogorgona ſummum, cuius nomen ſcire non licet:infiniti autem philoſophorum magnorum per ſe etiam confirmarunt, reuera eſſe pręter hos Deos cognitos, qui coluntur in templis , alium principem,& maximè dominum, cæterorum numinum ordinatorem, de cuius genere ſunt ſoli Sol atq; Luna:cæteri uerò qui circunferuntur, Aſtra nominantur, quę eius clareſcunt ſpiritu, maximis in hoc auctoribus Pythagora & Platone,& ipſo Tagete conuenientibus. hæc quidem Lactantius. Quibus uerbis motus ipſe mecum ſæpe & diu cogitaui,quis hic magnus Deus Demogorgon, quem nuſquam gentium inuenio, præterquam apud hunc unum grammaticum, & illum ſecutum Buccatium,& poſt hos,recentes quoſdam & minutos ſcriptores:cum tamen ideo omnes uel latinè uel græcè qui de Deis & Deorum natura ſcripſerūt,euoluerim,& in primis M.Tullium, & Phurnutū, & cum his Platonis Dialogos,& ſimul noſtros ſcriptores, qui contra gentiū Deos ſcripſere, ſi qua fortè tam magni Dei ſeſe mihi noticia offerret:nuſquā Demogorgon iſte, nuſquam inquā apparuit. Quare mihi potius uiſum eſt Demogorgonis uocem in δημιόεργον conuertere,qua uoce Plato cæteriq; uiri magni uſi ſunt, Deum ſummū & opificem cunctorū ſignificantes, cuius etiam Dei nomen & Hebræorum religio occultū,nec uulgatū eſſe uolebat.nam quod Buccatius Gorgon ait terrā ſignificare, & Demon Deum, ſua eſt ipſius Buccatij interpretatio,partim uera, & partim falſa,ſed tota præpoſtera. Quo fit, ut ſæpe miratus ſim neſcio quos,qui tantā illius Genealogijs auctoritatē impenderint,ut non illas modò in teſtimoniū citent,ſed etiam (ut audio) interpretati ſint.Non tamē equidem inficias ierim,Ioannem Buccatium hominem fuiſſe ſtudioſiſs. & ele-

gantis

gantis ingenij,ut ea ferebant tempora, ingenioſum etiam & eruditum,ſed non in latinis, & eo minus in græcis is fuit,qui in proprio idiomate, hoc eſt in Hetruſcis, patrio ſcilicet & uernaculo ſermone,in quo ſoluta oratione omnes ante & poſt eum qui ſcripſerunt, magno poſt ſe interuallo reliquit:ut ueras illas eſſe credam ætatũ cõuerſiones,& temporũ periodos,quas philoſophi quidam prodiderunt,quibus ad ſummum quæq; perueniunt, & dein in præceps paulatim dilabuntur, & corruunt:quod non modò de cæteris rebus omnibus,ſed & in bonis artibus,& literarum,militiæq;, planè contigiſſe uidemus. Sed de his ſatis.Certè Demiurgum,nõ Plato ſolùm & Triſmegiſtus Hermes,Irenæus, & alij, uerùm etiam Latini uocem illam interpretantes, principem Deum, & opificem & fabricatorem Deum appellarunt, alijsq; huiuſmodi nominibus.Sed de his hactenus,mi Princeps optime,ne te pluribus obtundam. Vale.

RERVM QVAE HOC LIBRO CONtinentur, Catalogus.

Tota hæc hiſtoria XVII Syntagmatibus diſtinguitur, & Primo quidem ſummatim hæc continentur.

De Deis in uniuerſum, & qui primi deos colere inſtituerunt, & quàm uariè de deis philoſophi ſenſerũt. Tum de deis Miſcellaneis & Topicis, demum quàm uaria & diuerſa à priſcis pro deis culta ſunt. *Syntagma primum.*

De Ioue, Belo, Ammone, & cæteris. *Syntag. II.*

De Iunone, Hymenæo, & Talaſſio. *Syntag. III.*

De Cælo, Saturno, Rhea, Magna matre, de Bona dea, de Veſta, de Iano & Vertuno deis. *Syntag. IV.*

De Neptuno, & uxore, & alijs deis aquaticis, itemq́ de Nymphis, deq́ Aeolo & uentis. *Syntag. V.*

De Plutone & Proſerpina, cæteriſq́ Inferorum deis. *Syntagma VI.*

De Apolline, & uarijs diuinationum generibus, & de Aeſculapio & Muſis, & Aurora. *Syntag. VII.*

De Baccho, & Oſiride, & Priapo. *Synta. IIX.*

De Mercurio, & Somno, &c. *Syntag. IX.*

De Marte, Bellona, Victoria, de Hercule, deq́ Martis & Herculis uxoribus. *Syntag. X.*

De Minerua. *Syntag. XI.*

De Diana, & Iſide, & Latona. *Syntag. XII.*

De Venere, Cupidine, Gratijs, Adonide & Vulcano. *Syntagma XIII.*

De Cerere, & Triptolemo. *Syntag. XIV.*

De Dæmonibus, Genijs, Lemuribus, Laribus, Laruis, Pane, Satyris, Themide, Lamijs, cæteris. *Syntag. XV.*

De Fortuna, multipliciq́ eius numine ac poteſtate, de Nemeſi Rhamnuſia, & Adraſtea. *Syntaag. XVI.*

De Sacrificijs, de templis, ſacerdotibus, & feſtiuitatibus: item de expiationibus, ſupplicationibus, lectiſternijs, alijsq́ eiuſmodi: de mortuorũ inferijs: demum particularis Sacrificiorum deſcriptio. *Syntag. ultimum.*

ERRATA IN QVIB. * SIGNIFI-
cat dubium eſſe.

Pag. 17.uerſu 8.Epimenidis. 19.22 aſſeuerat 20.6. cœlo 22.16. * in minutos. ibid. 20 Steſimbrotus 26.42. Virtutis 33.45 Sanguineũ 48.15 Cunina 53.25. *γέλως*. ibid.29.ſubſtruxerat. & 42.Scilicet 54.33 pingis 55.48 Ægypti 60.13.*ἐνθυμητικόν* 62.6 * deam Syriæ 65.33. Stratonicus 66.8. petentibus 67.9. * Cyrene 68.30 Theleſphorus 75.14. *σῦρος* 81.5. *ἐνειβρεμένους* 84.35. crediderim 94.19. uocauit 97.4.quoties. ibid. 22. curruum. ibid. 34Nubila 98.39. Myleſia 101.19.ſorte 115.27. iudicabã 127.34.littoreæ 141.14.qua. ibid.18.quæ quia 145.47.corripit 147.39.Stat ui 149.51. ero uerbis 161.49. iaculantẽ 164.24.terere 167.24.Sic 183.52 * rapidi ſecum 184.3 illa ſe iact. 190.30.Iouis 198.32.inquit 205.43 Legimus 211.23. fert. ibid.33. Tendere.& ſeq.cõuexa 216.12 inſtitutos. ibid.17.*ἀπεφεύγοντα*. & 19.ſcribit. calce 217.45. à *λύκῳ* 224.12 caloris 233.52 agnum 245.22 *παιᾶνα* 246.20 quòd 249.38. duxit 253.42.ſpecular. 254.23 *μνημοσύνης* 261.22. Nyſæis 266. 21. Graiis 267.49. Euæmonis 271.10 uannus 277.14 *κινδύνου* 278.22.uſus 280.19 *γαργαλίῳ* 281.35. *κινδύνου* 283.49.abundat 285.1 circumferebãtur.ſacri. & 52. * Athenæus 291.36. Item 295.14 utraq;, & 34.plenius 296.22 *ἀγοραζόντων* 306.21.itur 307.270 ues 403.26habetur. & 35. nubilũ 404.1. & eis 412.9.*θεσμοφ.* 413.34 *ἐπιβαίνοντες* 415.39. ab & 44 Deſertæ 416.37 eum alatis 432.34 Carmenti 433.36 *ὕλης*. & 40. interpr. & 47 *ἡγεμον.* 440.37 fine fort. *ἄνευ* 448.24 Nemeſin & 32.*ἀγρ.* 450.19 munus 458.31 amiciebant 459.52 parte 464 *ἀνδροδάμαντος* 471.50 *καθαρσίων* 478.38 dies 493.44 uicies 496.38 * qua dignoſ. 498.42 interrerant 499.24 maximam obſeruant 501.48 effunderent 513.43 piacula repoſui.

HISTORIÆ DEORVM GENTILIVM SYNTAGMA PRIMVM, LILIO GREG. GYRALDO AVTORE.

AD D. HERCVLEM ESTENS. II. FERRARIAE DVCEM IV.

INTER multos qui hac tempeſtate ſe Theologos nuncupari uolunt, conſtans ſanè opinio inualuit, ut eorum nullus qui ſe manſuetioribus Muſis, hoc eſt humanitatis ſtudijs addixerit, habeatur uerus ac ſincerus Chriſtianæ pietatis & religionis cultor: cùm tamen & hoc ipſo tempore & eſſe pleroſꝗ, & anteactis ſeculis plurimos fuiſſe uideamus, qui huiuſmodi profeſſioni cùm addictiſſimi fuerint, in præclaros tum morum, tum ſanctimoniæ ſplendore uiros euaſerũt. Sed ego cùm eius impietatis notã ne ſubirem, à teneris uſꝗ annis omni niſu conatuꝗ laborauerim: tum maximè nunc mihi cauendũ uideo in hac mea iam ingraueſcente annis, & affecta morbis ætate, & hoc iniquo præſertim tempore, atꝗ adeò hac ſcriptionis parte, qua Gentilium deorum nomina & cognomina & imagines ſtataſꝗ cerimonias rudi admodum & tumultuoſo ſtilo, meo ſcilicet, collectas perſequi institui: quam quidem impietatis calumniam me duobus his argumentis facilè euaſurum ſum arbitratus. Et primò, quod tibi, Hercules, omnium quos nouerim principes, Chriſtianæ religionis obſeruantiſsimo, noſtram hanc qualemcunꝗ lucubrationem dicamus, cuius uel ſolum nomen mihi erit pro Mineruæ clypeo: altero, quod paucioribus quàm per me fieri potuit, in prima libri fronte meam aſcripſi, quam erga unum Deum ſententiam fidemꝗ & nunc habeo, & ad ultimum uſꝗ ſpiritum ſum habiturus: quam etiam (quoniam homo ſum) nihilominus moderandam corrigendamꝗ cenſuræ piorum patrum, id eſt Pontificum, ſubiectam eſſe uolo.

Neminem adeò rudem, adeoꝗ feris moribus, & ab omni cultu tam alienum eſſe puto, qui in hoc omne quod cernitur oculos attollens ac intuens, Deum unum ſempiternum increatumꝗ eius totius conditorem & opificem gubernatorémque non eſſe fateatur, ipſumꝗ eundem ui ſua ac immenſa poteſtate cuncta regere & moderari: unumꝗ potius ad totius ipſius moderationem & regimen, quàm plures, quem Deum omnes uocauêre: Deum, inquam, qui mens eſt æterna perfectæ abſolutæꝗ uirtutis, cui nihil accedere, nihil decedere poteſt ad perfectionẽ, proptereaꝗ illum optimum maximum, & omnipotẽtem & eſſe, & quotidie pio inſtituto inuocari uidemus. Et cùm unus ſit, nefas eſt exiſtimare, alios apud alios eſſe deos, ſeu barbaros illos, ſeu Græcos atꝗ Romanos. Sed uti Sol, Luna, Cœlũ, Terra, Mare, communia ſunt omnibus, licet alijs apud alios nominibus appellentur: ita eadem ratione unus eſt Deus, cuius ubiꝗ uis eſt & prouidentia, omnia alit, ſuſtinet, exornat: alij tamen apud alios ſunt ritus legibus inſtituti, aliæ cærimoniæ, alia nomina, alia ſymbola, obſcurè quidẽ à primis auctoribus cõdita & conſecrata, uni tamen ſupremo & præpotenti, quæ aptari & conuenire debent, quorum omniũ interpretationem & explicationem non facilè, nec

ſine periculo quilibet diſquirere, uel præſumere poteſt: quod non pauci freti ingenio facere uolentes, in uarias ſuperſtitiones inciderunt. & ut huius ætatis ne meminerim, plures antiqui Deos confinxère, ita ut uſq; ad triginta milia haberi prodiderint, & inter hos 300 Ioues. Hinc meritò Dionyſius & Euſebius, alij́q; per modum negandi Deum definiunt, ut nulla dicant mundi opera Deum eſſe, hoc eſt, neq; Cœlum, neq; Æthera, neq; Solem, neq; Lunam, neq; Stellarũ fulgores, neq; Elementa, neq; uniuerſum deniq;, & quæ in eo ſunt, mundum deum eſſe, ſed Dei ipſius eſſe opera. Alij rurſus πολυθεότητα, id eſt, plurium deorum impietatem fugientes, nimio inquirendi ſtudio in ipſam impietatem, quaſi in uoraginem quandam delapſi ſunt. Hoc certè modo Euhemerus, Meſſenius an Tegeates, nunc non quæro, & Abderites Protagoras, ſimili modo & Theodorus Cyrenaicus, & Melius Diagoras peccauère, & alij apud antiquos, utinam & non plurimi hoc noſtro quoq; tempore. Hunc igitur ego unum Deum, quē dixi, qui totam molem iſtam cum omni elementorum inſtrumento, corporum, ſpirituum, uerbo quo iuſſit, ratione qua diſpoſuit, uirtute qua potuit de nihilo expreſsit, & colo & ueneror. unum inquam Deum, æternum patrem, poteſtate, ſapientia æternum filium à patre genitum, amore æternum ſpiritum ab utroq; procedentem, illuḿq; ipſum trinũ & unum, uel, ut ἐμφατικωτέρως & expreſsius dicam, ἕνα θεὸν ἐν τριάδι, καὶ τριάδα ἐν μονάδι, pio ac ſanctorum Chriſtianorum conſenſu tota anima & mente, & prædicabo, & continuè adorabo. Huius unius Dei nobis nomen ſufficit ad diuinitatem, eiuſq; maieſtatem implorandam & celebrandam: niſi cùm diſtinctionis interdum cauſa perſonas ipſas nuncupamus, Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum, quod nomen CHRISTVS in ſacra expiationis ablutione diſcipulos inuocare docuit. nec Deo noſtro, ut gentes, tot nomina & numina impoſuimus: Vnus inquam, unus Deus eſt: nec quòd nos πατέρα, καὶ λόγον, καὶ ἅγιον πνεῦμα dicimus, plures deos intelligimus, ut aduerſus nos calumniantur Hebræi. Vnum deinde nomen filij ueneramur, per cœleſtem nunciũ matri Virgini ſignificatum, IESVS: à ſacra & cœleſti regia unctione Græcè CHRISTVS appellatus, à quo Chriſtianum nomen propagatum eſt: Hebraicè uerò Meſsias, ſeu Meſchias. Sed quoniam deos Gentium ſcripturi ſumus, par uideri poſſet, ut hoc loco ſubſignaremus, qua ratione noſtra religio ſanctiſsimæ Trinitatis, Patris & Filij & Spiritus ſancti nominibus uti cõſueuit. Sed quoniã hæc à pleriſq; prodita ſunt, & inter eos Iſidorus lib. Etymolog. 7. commodè colligit, ea ipſe miſſa faciam: Hebræa tantum, & pauca quidem attinguam, idq; breuiſsimè, ne duris & ſtridentibus uerbis te faſtidio afficiam, & quòd ante me & alij hoc fecêre. Primum ergo & ſanctiſsimum Dei nomē apud Hebræos, ex quatuor eorum literis conſtat יהוה, id eſt Iheuhe, quod nomen Hebræis nefas eſt ore pronunciari: ſed pro eo illud ſimiliter quatuor etiam literarum enunciare ſoliti ſunt אדני, id eſt Adonai, quod numero plurium effertur, ab Adon, id eſt Dominus. Verum enimuero ſanctum illud nomen & eſt & uocatur ἀπαραγράμματον, ineffabile & inexplicabile: noſtra uoce, id eſt humana, minus poteſt. quo enim modo Iheuhe in articulatam noſtram loquendi normam deducere poſſumus? Quidam tamen Ioua pronunciant, unde & Iouis nomen uolunt eſſe deriuatum: quos iurè & meritò ſanioris capitis homines rident. Alij rectius Iehoua enunciant, quod apud antiquos quoſdam Hebræos legimus hac figuratione notatum, tribus uidelicet iod literis, quæ circulo concludebantur, ſuppoſito puncto, ſeu accentu chamez, hoc modo,

Sed poſtquàm de hoc nomine tetragrammaton aliquid dicere cœpimus, libet hîc tibi quędam afferre, quæ etſi neſcio quo modo ſuperſtitioſa uidentur, quoniam tamen non ſunt à noſtris penitus aliena, non indigna uiſa

gna uiſa

gna uiſa ſunt relatu. Antoninus urbis Romæ Cos. an is poſtea Imperator fuerit ignoro, Rhabbenum quendam Haccados, tunc celebrem Hebræorum doctorem rogaſſe fertur, ut de quatuor literarũ Dei nomine, & de duodecim, ac item de quadragintaduab. quid ſentiret exponeret. illi Rhabbenũ reſpondiſſe ferunt, ut ſcribit doctor Nehumias Haccanæ filius, in epiſtola Arcanorum ad filium: Quod Antonine petis de ueritate inſtrui, eius ſcilicet quod ſignificat nomen quatuor literarũ, nomen duodecim, & nomen quadragintaduarũ, tibi ſignifico: hæc ſcias uelim arcana & diuina eſſe, quæ omnibus hominibus clam eſſe debent. Sed quoniam te ex ijs eſſe intelligo, cui tutò arcana creduntur, conſentaneum ratus ſum, tui ſimilibus huiuſcemodi res patefacere (neq; enim talibus hominibus arcana hæc occultanda ſunt.) Quare ſic habeto, Deum nomen non habere, cuius notionem nos mortales habere poſsimus: eius enim ſubſtantia nomen eſt ipſius, atq; etiam è contrario. nam ſicut eius ſubſtantiæ notitiam habere non poſſumus; quoniam ſi eam cognoſceremus, ei ſimiles efficeremur: ita nec eius nominis cognitionem habere poſſumus. Scito tamen, eius nomina attributa eſſe: nomen enim quatuor literarum operationibus eius peculiare eſt, ideoq; oſtendit eius notitiam neſcio quo pacto perfectiorem, illiq; magis accommodatam, prout noſter intellectus concipere facilius poteſt: quare ex hoc ipſo nomine, eius omnia procedunt nomina. Ideoq; etiam Hebræo nomine Semhammemphoras uocatum eſt, non quòd nomen ſit ex ipſius ſubſtantia, ſed quod nos ita uocamus, prout noſtra facultas comprehendere poteſt, cùm altius penetrare non poſsit. Scire igitur debes, duodecim, & quadragintaduarum literarum nomina propriè non eſſe nomina, quæ illarum literarum numero conſtent, ſed quodlibet eorum ſunt uerba diuerſa; quæ uerum quidem oſtendunt. atq; hactenus Rhabbenus. Moſes uerò Ægyptius in lib. More inſcriptus, Omnia (inquit) nomina creatoris & opificis in libris omnibus inuenta, ab effectibus deriuata ſunt, præter unum illud Iehuhe, quod eſt nomẽ peculiare creatori altiſsimo: & propterea uocatur Semhammemphoras, id eſt, nomẽ expoſitum. Sed hoc planius idem qui ſuprà Rhabbenus in eo qui inſcribitur, Arcanorum reuelator: Attende, inquit, nomen quatuor literarum, prout eius eſt ſcriptio (ſic enim noſtra Hebraica litera ſcribitur יהוה) Iehoua, uel Iehuhe, ipſum Deum generantem ſignificare. & quia non poteſt eſſe generans abſq; eo qui generatur, neceſſariò amor à generante in generatum eſt, & contrà procedere debet: quoniam ſi hoc non eſſet, non generaret: & ſi non procederet amor à generato in generantem, & ſi diſtingueretur generatus à generante, duæ ſubſtantiæ eſſent. propterea nos uolumus generãtem & generatum unam eſſe ſubſtantiam: & perinde neceſſe eſt, ex altero in alterum procedere amorem. Ea propter ex hoc Semhammemphoras deriuatum eſt nomen duodecim literarum, eſtq; Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, quod nomẽ in lingua noſtra Hebraica duodecim literis ſcribitur. Quoniam uerò non inuenitur aliquid in Deo, quod non ſit Deus, ex nomine duodecim literarum emanat nomen quadragintaduarum literarum, quod eſt, Pater deus, Filius deus, Spiritus ſanctus deus, Trinitas in unitate, & unitas in trinitate (quæ in Hebræo, nõ Latino ſermone, ſunt quadragintiduæ literæ.) Notare autẽ debebis, hæc nomina eſſe ex diuinis arcanis, quæ à quibuſcunque occultari debent, quouſq; ueniat Meſsias, iuſtus noſter. Illa tibi patefeci, tu uerò fortiter occule. hæc Rhabbenus. Sed enim apud Hebræos nomẽ duodecim literarum hoc modo profertur, Ab ben ueruah haccados. quod ſic interpretatur, Ab pater, Ben filius, Veruah haccados & Spiritus ſanctus: uel ut alij pronunciant, ueruah haccades, hoc eſt ſpiritus ſanctitatis, genere neutro, ut & Græci ἅγιον πνεῦμα. Verùm enimuero, ut nomine 12 literarum,

quatuor literarum nomen exponere conſueuerunt antiqui Hebræi, ita nomen ipſum 12 literarum, exponebant nomine 42 literarum: id quod Moſes Ægyptius Maymonis filius pluribus oſtendit. ſed nos paucis contenti erimus, inter quæ & hoc ait: Nouit autem quicunque intellectu uiget, non poſſe ali, quo modo fieri, ut uerbũ unum cõſtet ex 42 literis. & paulò pòſt idem ſubdit: Dicebantur uerò iſta uerba multarum literarum unum nomen, propter unam rem quam ſignificabant. & mox idem: Erant autem hæc duo nomina magno adiumento homini ad cognoſcendum Creatorem. tum deinde ſubiungit: Quicunque eius nominis ſcientiam habet, & ſibi in illo cauet, mira ſortitur: quæ non eſt cur ego hîc repetam. Porrò nomen quadragintaduarum literarum quidam ſic interpretati ſunt, Pater Deus, Filius Deus, Spiritus ſanctus Deus, tres in uno, & unus in tribus. Sed hanc de ſumma trinitate ſententiam ex his ſacris nominibus Athanaſium in Symbolo expreſſiſſe, ueriſimile uidetur. Habent præterea Iudæi & alia Dei immortalis nomina quatuor literarum, inter quæ & iſta ſunt: Adonai, ut diximus: Ehie, id eſt, qui fui, ſum & ero, licet noſtri aliter interpretentur: Agla, & alia quædam, ſed non arabaha othioth, ut ipſi dicũt, id eſt, non tetragrammata. Scribit præterea Algazelus librum de nominibus Dei, aliisque.

Eſt & Dei nomen Hebræis El, Eloha: unde eſt Elohim in plurali, id eſt Dei, ut ſæpe in ſacris literis legimus, quo trinitatis myſterium planè confirmatur. nam & cum ſingulari uerbo coniungitur, ut illud ſtatim in fronte Geneſeos: In principio creauit Elohim, id eſt, Dii. ſed & huiuſmodi plura extãt exempla in ſacra Hebræorum ſcriptura. Eſt & Μακὼμ Dei nomen, & locum ſignificat: quia Deus immortalis ubique locorum præſens eſt. Dayyan etiam Deus, id eſt iudex, appellatus eſt: & Czadik, hoc eſt iuſtus: item ſadai, id eſt, qui ſufficit, & nullo indigeat, omnibusque ſuppetat: Hannum, hoc eſt gratioſus & pius uocatus eſt. Sed huiuſmodi ſylua Hebræorum nominum adeò eſt aſpera & ſenticoſa, ut admodum difficilis uideatur noſtris hominibus: quare pauca de multis ſatis erit hîc tibi annotaſſe. Sunt & 72 Dei nomina, quæ iidem ipſi Hebræi ſe elicuiſſe gloriantur ex tribus Exodi uerſiculis, cap. 14 ubi legitur, Et mouit ſe angelus deorum: uel ut alii conuerterunt, Et profectus eſt angelus Dei: uel ut uulgata habet editio, Tollensque ſe angelus Domini, qui præcedebat. at uerò Septuaginta interpretes ita, ἐξῆρε δὲ ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ ὁ προπορευόμενος. Sed enim de 72 his nominibus nos non loquemur, quoniam eorum magis mihi commenta uidentur, qui Cabalæ operam nauant, quàm eorum qui piè Deum colunt, ac ſimplici caſtaque & pura mente uenerantur. Nam & decem eorum modos & figuras commíniſcuntur, ita ut penè in infinitum procedant, adeò (ſi fari liceat) ut magis inſanire, quàm Deum docere uelle uideantur: quibus etiam 72 nominibus & Dauidis regis pſalmorum uerſiculos ſingulos ſingulis annectunt. Quo mihi magis mirum uidetur, nonnulla bene nata ingenia etiam nunc eſſe, & ſuperioribus annis fuiſſe, qui in huiuſcemodi pluſquàm labyrintheis Mæandris, ut ſic dicam, deſipere ſtudeant, niſi quatenus Iudæis per ſuamet arma reſpondere poſsint. Sed iam mittamus has Hebræorum de Dei nominibus, ut aiunt ipſi, figurationes: & quanquam uideretur fortè non abs re mihi Chriſtiano, & ſacris Chriſti, utinam non immeritò, initiato, non alienum eſſe diuina nomina recenſere, quibus noſtra eccleſia uti conſueuit, in præpotentem Deum appellando. Sed adeò in eis recenſendis ſudaſſe uidemus, ut alios nunc mittam, Dionyſium magnũ illum Areopagitam, ut omnino mihi abſtinendum duxerim. Te igitur, ſi curioſius fortaſſe ſcire deſideras, ad ipſius Dionyſii uolumina, & eorũ qui illa tum Græcè tum Latinè interpretati ſunt, relego. Sed unũ illud præcipuũ & myſticum eſt nomẽ apud nos tetragrammaton IESV,

in quo omnis poteſtas & uis diuina ſignificatur, cui omne genu flectitur, ut ait ueritatis præco, cœleſtium, terreſtrium & infernorum.

Porrò nec illud te latêre uelim, nō modò Hebræis, barbaris & Græcis, ſed & Latinis & Chriſtianis, & quibuſq; fermè nationibus, Dei nomen τετραγράμματον eſſe. & de Hebræis iam quidem dictum eſt, & Chriſtianis: nunc pleroſq; cōmemorabo. A Latinis primùm Deus appellatus eſt, à Græcis Θεὸς, ab Ægyptijs Θωὺθ & Θεὺθ, & per contractionem nonnunquam trium literarum Θὼθ, ut etiam apud Hebræos aliquando obſeruatū eſt. Perſæ Σύρη Deum uocāt: Tyrrheni, ſeu Hetruci Ἐσὰρ, tametſi quidam cum diphthongo ſcribāt, ut Heſychius & Annius. Magi Ὀρσὶ, Arabes Ἀλλὰ, Aſſyrij Ἀδὰδ, Mahometes & Turcæ Ἀγδί. Populi nuper reperti Ζιμὶ & ſi qui alij fortaſſe ſunt, quorum nomina ad meam nondum notitiam peruenerunt. Cæteris ergo miſsis, par eſſe uidetur, noſtram & Græcam uocē, hoc eſt Deus & Θεὸς, breuiter interpretari. Deum ex Latinis nonnulli à dando deductum nomen arbitrātur, quòd ſcilicet Deus omnia det. Alij, quòd ei nihil deſit. Sunt qui ἀπὸ τοῦ δέους, hoc eſt à metu & timore inflexum uelint: id quod Statius Papinius in Theb. & in Satyrico Petronius Arbiter innuere uidentur, cùm ita canant: Primus in orbe Deos fecit timor, ſeu metus, ut alij legunt. Alij à Græca uoce, id eſt Θεὸς, deflexum putauit. Sed enim Θεὸν Plato in Cratylo, & eius interpres Proclus, ἀπὸ τοῦ θεῖν, hoc eſt à currendo deduci arbitrantur. nam cùm homines uiderent Solem, Lunam, Aſtra, Cœlum ipſum, currendo ſemper circumuolui, Deos eſſe arbitrati ſunt: hoc eſt, ut Plato ait, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως τῆς τοῦ θεῖν, θεοὺς αὐτοὺς ἐπονομάσαι: hoc eſt, ab hac ipſa tali currendi natura deos nuncupauêre. Moſchopolus ex Ariſtotelis ſententia, ab eodem uerbo deducit Θεόν. ſed elementa ait ſemper currere. Alij Θεὸς παρὰ τὸ θέομαι, quod ſpeculor ſignificat, quoniam in Deo ipſo & diuinitate tanquam in ſpeculo cuncta cernantur. Cornutus, ſeu Phornutus, ἀπὸ τῆς θέσεως deriuari ſcribit, hoc eſt, à poſitione. DEVS ergo, ut Seruius etiam notat, generale nomen eſt omnibus. nam, inquit, quod Græcè δέος, Latinè timor uocatur: unde Deus dictus eſt, quòd omnis religio ſit timori. Nunc cùm Dei nomē expoſuerim, addendū tibi, quibus uocabulis diuinitatis cultus appelletur, ut res tota cōſtet. A Latinis primùm Religionem uocatam uidemus: quod nomē, ſi M. Tullium ſequamur, à relegendo deducitur, id eſt diligēter retractando: ſi Lactātium audiamus, à religando, quòd obſtricti & religati Deo ſimus. Si uerò Aur. Auguſtinum audire malumus, à religendo, quaſi probè eligentes. Quòd ſi Maſſurio Sabino & Gellio ſtemus, à relinquēdo deducitur, nam id religioſum eſſe ſtatuūt, quod propter ſanctitatem remotum ac ſepoſitum à nobis ſit. id quod & Macrobius aſſerit, ex Ser. Sulpitij ſententia: A relinquēdo, inquit, religio dicta, ut à carendo ceremonia: tametſi ceremoniæ ab alijs à Ceretanis dicantur. Transfertur hoc religionis uocabulū ad alia quæq;, quæ ſumma animi integritate peraguntur, ad exceſſum uſq;. Vocatur & ſanctitas, & pietas, ut eſt in primo apud Ciceronē de Nat. deorū. hæc Græcè & εὐσέβεια & θρησκεία dicta eſt, utpote à Thracibus Orpheo ſcilicet primùm in Græciam aduecta: quæ & à furore, notiſsima uoce Orgia dicūtur, ab Orphicis primū & Bacchicis uſurpata. Sed & ex noſtris quidam deorum cultum uocauêre, Græcam illam uocem referentes θεοσέβειαν. Eſt & uocabulum illud iam æquè Latinis & Græcis Chriſtianis uſitatum, λατρεία, quæ Deo ipſi tantummodo debetur: apud gentes uerò & profanos λατρεία & δουλεία eodem ſenſu, pro ſeruitute capiuntur. has Theologi noſtrates diſtinxêre, & λατρείαν, ὑπερδουλείαν & δουλείαν dixerunt, primam Deo attribuentes: alteram, id eſt hyperdulian, Virgini matri: reliquam diuis, & ſanctis. Eſt & Græcis frequens τελετή, qua uoce & Latini nonnunquam uſi ſunt. Eſt & noſtris ueneratio, & adoratio, & ſi

quæ alia eiuſmodi ſunt. Sed iam quod inſtat agamus.

Cùm deos Gentium, & eorum cognomina hoc libro complecti propoſuerim, quantum imbecilles & animi & corporis uires patientur, uiſum eſt non incongruũ, nec abs re fore, ſi quædam altius repetam, quæ de Deis antiqui uiri doctiſsimi ſtatuerũt, ut facilior uia præparetur ad ea quæ deinceps tractanda ſunt. Diligentiſsimus ac probatiſs. omnium Græcorum conſenſu hiſtoriæ ſcriptor Diodorus Siculus: De deis, inquit, & qui eos primi colere docuerint, & quid de illorum immortalitate ſenſerint, paucis propter rei difficultatem exprimi non poteſt. Veriſsimè quidem illi Diodoro & gentili, & in errorum tenebris uerſanti: ſed uerum Deum colẽtibus non ita difficilè, ut ex iis quæ Chriſtiani noſtri ſcriptores contra gentiũ religiones pridem docuerunt. Scribit D. Cyprianus in eo, quòd idola Dei non ſint: Hoc (inquit) ita eſſe, Alexander magnus inſigni uolumine ad matrem ſuam ſcribit, metu ſuæ poteſtatis, proditũ ſibi à piis hominibus, à ſacerdote ſecretum: quòd maiorum Regum memoria ſeruata ſit, inde colendi & ſacrificandi ritus inoleuerit. Hæc ille.

Cùm igitur deorum Gentilium nomina & cognomina non tam interpretari, quàm ridere uanitatem meditarer, uariæ eorum opiniones ſeſe mihi offerebant: quarum hîc nõnullas breuiter afferre placuit, ab eaq; exordiri, quam in Aſclepio Ægyptius ille Hermes ter maximus attulit, qua alios ait deos à Deo illo maximo & ſummo factos, alios ab hominibus: quæ uerba qui audit, ut à me poſita ſunt, putare poſſet, dici de ſimulachris deorum: quia opera ſunt (ut magnus uates & rex canit) manuum hominum. at ille uiſibilia & contrectabilia ſimulachra, uelut corpora deorũ: eſſe aſſerit, in quibus ineſſe quoſdam ſpiritus inuitatos, qui aliquid ualeant ſiue ad nocendum, ſiue ad deſideria eorum nonnulla complẽda, à quibus eis diuini honores & cultus obſequia deferebãtur. Sed hæc ab Aur. Auguſtino in 8. de Ciuit. Dei redarguta & explicata ſunt. quare nos Ægyptiorum theologia quid hac de re ſentiret, potius afferamus: Ægyptiorum inquam, qui Platone teſte, ſe aliorũ antiquiſsimos haberi uolũt. tametſi non deſunt, qui id inficiantur, Græcosq; in Ægyptum cùm alluuionis & cataclyſmi temporibus, tum aliarũ cladium cauſa tranſmigraſſe prodiderunt. Hi ergo, ut Diodorus & Euſebius tradũt, deorum genus primùm apud ſe extitiſſe uolunt, duosq; deos in primis affirmabant, Oſirin & Iſin: illum ſolem, hanc lunam interpretantes. dein eorum cæteram turbam commenti, adeo ut non modò homines & rationis expertes animantes, ſed & hortẽſia ipſa & holera pro deis habuerint & coluerint. Non diſsimilia à Lactantio in ſecundo, & Herodoto, & Strabone, & Iuuenale, ut alios mittam, traduntur.

Æthiopes, qui & ipſi antiquiſsimi feruntur, ſe primos etiam deos coluiſſe affirmabant: quod ueriſimile etiam Diodoro uidetur, quòd eorum ſacra omnibus gentibus grata extiterunt: atq; ideo Homerus quoq; Iouẽ & deos cæteros induxit ſuo carmine, tum ad ſacra quæ eis de more fiebant, tum ad odorum ſuauitatẽ commigrare ſolitos. Eadem ſacrorũ ratione illis à deis conceſſum exiſtimabatur, ut ſemper liberi fuerint, neq; unquam bello uicti, nec ab exteris regibus ſubacti. Sed quoniam Æthiopum fuit regio ampliſsima, uarii idcirco apud ipſos deorũ cultus & ſacra fuere. quidam enim apud eos ſempiternos deos, alii mortalis & corruptibilis naturæ participes eſſe putauere, mitto, qui nullos eſſe deos credidère, ut præſenti noſtro negotio alieni.

Ad hæc Phœnices de deis & rerum principio miranda tradiderunt, quæ in eorum theologia leguntur, quam primùm Phœnicum lingua exquiſitiſſimè conſcripſit Sanehuniathon Berytius, uir inter antiquiſsimos connumeratus: quem uel ante tempora Troiana floruiſſe, prodiderũt Porphyrius Ty-

rius phi-

rius philoſophus, in 4 eorū quos aduerſus Chriſtianos lib. euomuit, & Euſebius Pamphili libro primo Præparat. euang. Eam theologiam Philon Byblius, non ille Hebræus, in Græcam linguam trāſtulit: licet Cyrillus Alexandrinus in 6 eorum quos contra Iulianum Cæſarem ſcripſit, non Philonem, ſed Ioſephum Hebręum ſcribere uideatur. uerùm librariorum hoc erratum, non auctoris putauerim. Certè multos Phœnicum deos legimus, Dagona, Chamum, &c.

Atlantides etiam, qui (ut notiſsimum eſt) Africæ populi ſunt, tum pietate & religione inſignes habiti ſunt, tum & erga aduenas & peregrinos hoſpitalitate commendati fuerunt. hi ab ſe deorum genus manaſſe aſſerebāt, idq; credi uolebant. Primum uerò deum οὐρανὸν, id eſt Cœlū, apud ſe regnaſſe prædicabant: & plures duxiſſe uxores, ex quibus 45 liberos ſuſtulit, præcipueq; ex Titea 17, qui à matre Titanes uocati ſint. Sed horum Atlantidū reliquam theologiam in 4 à Diodoro, & in 2 de Pręp. euang. ab Euſebio leges. nos, ut contigerit toto hoc libro, nomina & cognomina recitabimus.

Augilæ, & ipſi Africę populi, nullos deos putarunt præter defunctorum manes, à quibus reſponſa petere ſolebant, ſepulchris incubantes, ut Mela aliiq; prodiderunt.

Phrygum item theologia de Deorum origine, his non ualde abſimilia aſſerebat, eodem Diodoro & Euſebio teſtibus: de qua, cùm Cybelis cognomina interpretabor, plura referam.

Perſarum quæ de Deis fuerit ſententia, afferamus. Perſæ nec ſtatuas, nec aras erigebant: deos uerò, ut Strabò ſcribit, putabant, Cœlum, quem Iouem exiſtimabant: Solem colebant, quem Mithran uocabant: de quo in Apolline, quæ multa collegimus, recitabimus. colebant item Lunam & Venerem, & Ignem, & Tellurem, & uētos, & aquam: quibus quomodo rem ſacram facerent, cum de ſacrificiis agemus, pluribus diſſeremus.

Iudæi quoq;, ut Cornelii Taciti uerbis agam, mente ſola, unumq; numen intelligūt: profanos, qui deûm imagines mortalibus materiis in ſpecies hominum effingant: ſummum illud & æternum, neq; mutabile, neq; interiturum. igitur nulla ſimulachra urbibus ſuis, nedum templis ſunt: non regibus hæc adulatio, non cæſaribus honor. Sed quia ſacerdotes eorum tibia tympaniſq; concinebant, hedera uinciebantur, uitiſq; aurea templo reperta, Liberum patrem coli, domitorem orientis, quidam arbitrati ſunt, nequaquā congruentibus inſtitutis: quippe Liber feſtos lætosq; ritus poſuit, Iudæorū mos abſurdus ſordidusq;. hæc quidem Tacitus, mēdaciorum (ut ait Septimius) loquaciſsimus: cui & Plutarchum in Sympoſiacis paria ſcribentem uidemus, rectè nec ne, nunc non eſt diſcutiendi locus.

Cæterum & Germani priſco tempore, ut idem etiam Tacitus ſcribit, nec deos cohibere parietibus, neq; in ullam humanioris ſpeciem aſsimilare, ex magnitudine cœleſtium fas arbitrabantur. Sed de his hactenus. nimis quippe longus ſermo foret, ſi omnium nationum omnes ſententias hac in re aſferre uellemus: & propterea nos incœpta noſtra ſequamur. Scribit Iſidorus, apud Græcos Cecropem primum omnium Iouem appellaſſe, ſimulachra reperiſſe, aras ſtatuiſſe, uictimas immolaſſe, uiſis (inquit) nequaquam iſtiuſmodi rebus in Græcia. At uerò Didymus in libris ἐξηγήσεως πινδαρικῶν, colendorum deorum auctorem primum fuiſſe Meliſſea Cretenſium regem ſcribit, qui & illis primus ſacrificauit, ac ritus nouos ſacrorum ac pompas induxit. Hic autem Meliſſeus duas filias habuit, Amaltheam & Meliſſam, quæ Iouem infantem aluerunt: & dein Meliſſam Magnæ matri ſacerdotem à patre conſtitutam, unde & eiuſdem matris antiſtes Meliſſea ueteribus nuncupabatur. hæc quidem & Lactantius. de Meliſſa tamen, dum Nymphas

ſcribemus, plura dicturi ſumus. Alij Iouem ipſum fuiſſe uolunt, qui rerum potitus in tantam inſolentiam uenerit, ut ipſe ſibi fana multis in locis conſtituerit: ut eſt in ſacra Ennij hiſtoria traditum. Nam cùm ipſe Iupiter terras circumiret, in quamcunq; regionem ueniret, reges & principes, ut eorũ populos hoſpitio ſibi & amicitia iungeret, cũ ab eis digrederetur, iubebat fanum conſtrui hoſpitis ſui nomine, quaſi ita poſſet amicitiæ & fœderis memoria conſeruari. Sic conſtituta ſunt multa templa, ab amicis & hoſpitibus cognominata: ut Ioui Athabyrio, Labradæo, Laprio, Caſio, & alijs, ut mox referemus. atq; ita ille ambitioſus ſibi diuinos honores comparauit, quę copioſius à Lactantio prodita ſunt.

Hoc quoq; loco id tibi ſignificandum duxi, quí nam deorum filij à gentibus uocarentur: nam & in ſacra Moſis hiſtoria, deorum filij dicuntur, & Dei filij, uario licet modo, quem nobis ingenioſe & piè explicat Auguſtinus ultimo cap. lib. 11. de Ciuit. Dei. Scribit uerò Lactantius, de ijs qui mõtium fluuiorum ue dicti ſunt filij, non uideri conſentaneũ, ex rebus ſenſu carẽtibus poſſe generari: ſed eos potius ſignificari, qui nati ſunt ex his hominibus, qui uel montibus, uel fluuijs, & locis nomina indiderunt. id enim fuit apud ueteres maximè uſitatum. Hinc Atlas, Auentinus, Tiberinus, Inachus, & ſimilia.

Fuerunt &, qui hos in dæmonas ſuccubos & incubos retulerũt, quod ſcilicet poteſtas ea malis ſpiritibus ante CHRISTI aduentum permiſſa eſſet: ſed & poſt Chriſtum, ut aliqui aſtruunt, de Merlino, alijsq; nonnullis. Minutius Felix in eo lib. qui Octauius inſcribitur, eos ait, quorum uirtutes miramur, ac eos qui repẽtinè aduenerint, de cœlo cecidiſſe dici: terræ autẽ, quòd ignotis parentibus natos, Terræ filios nominemus. quod & Tertullianus, & Fabius Quintilianus, alijq; tradunt, uariè licet, ut Politianus & Merula. Gellius præterea præſtantiſsimos uirtute, prudentia uiribus, appellatos Iouis filios: ferociſsimos & immanes, & ab omni humanitate alienos, tãquam è mari genitos, Neptuni filios. Sed & Seruius Neptunum prodigiorum omnium patrem ſcribit: Hinc etiam fit, ait, ut quotieſcunq; deſunt parentes, redeatur in generalitatem. Sic & peregrinos, Neptuni filios dicimus, quorum ignoramus parentes. Vnde autem ſinguli deorum extiterint, an cũcti ſemper fuerint, aut qua ſpecie, hactenus (ſcribit Herodotus) ignoratum eſt, niſi nuper atq; heri, ut ſic dicam. nam Heſiodus atq; Homerus, quos 400 non amplius annis ante me (ait Herodotus) opinor extitiſſe, fuêre, qui Græcis deorum ſobolem introduxerunt, eisq; & cognomina & honores & diuerſa officia & figuras attribuerunt: alij Orpheum exiſtimauerunt, qui hos ætate anteceſſerit. Scribit D. Epiphanius, non modò uir ſanctitate inſignis, ſed & eruditione, cùm primùm falſa religio per dæmonũ maleficia innouata eſt, & deorum ſimulachra expreſſa, quemq; pro artificij ſui materia deos ſibi effinxiſſe: figulum ex luto & argilla, fabrum lignarium ex ligno, aurificem ex auro, argentarium ex argento, & cæteros ſimili ratione: amplius uerò unumquenq; proprium affectum ad formæ oculorum ſimilitudinem deſcripſiſſe. ſanguinarium quendam uirum, Martem: adulterum & adulterum, Pandemum Venerem, id eſt communem & uulgarem: tyrannũ, Victoriam deam extuliſſe: ſordidum autem, & huiuſmodi rebus inhiantem, Saturni imaginem præſcripſiſſe: effœminatos & molles, Cybelem & Rheam, propter fluxus multiplicis mixturæ à corporibus: guloſum uerò, aut guloſam, Dianam uenatricem propoſuiſſe: bibacem & ebrioſum, Bacchum: ærumnoſum, Herculẽ: ſectantes promiſcuos coitus, Iouem & Apollinem, & eiuſmodi reliquos.

Sed cùm eos nos qui ſe deos primùm coluiſſe exiſtimauerunt, attulerimus, de induſtria ſilui, quæ in ſacra hiſtoria Hebræorum & noſtra pariter traduntur, ne fontanam limpidiſsimã cloacæ immitterem. Noſtræ uerò huic

tractationi

tractationi conuenire uidetur, ut philoſophorum etiam & eorum qui ſapiẽtes habiti ſunt, ſententias de deis breuiter recenſeamus. Scribit Origenes libro aduerſus Celſum quinto, Mundum quoſdam uniuerſum, deum eſſe aſfirmaſſe: & Stoicos quidem primum Deum eſſe mundum, & Platonicos ſecundum, ex cæteris Grçcis aliquos tertiũ mundũ dixiſſe. At nos hîc potius ſingulorum philoſophorũ quas opiniones & ſentẽtias legimus, afferamus.

Inter hos primus habitus Thales Mileſius, qui Deum dixit mentem, qui ex aqua cuncta formauerit, nec principium nec finem habiturus.

Anaximãder, & ipſe Mileſius, Praxiadæ filius, ſtellas & aſtra deos eſſe cœleſtes putauit. nihil hic diuinæ menti attribuit, ut ait Auguſtinus. Sed Cicero in primo de Nat. deorum, eius ait opinionem fuiſſe, natiuos deos eſſe longis interuallis orientes, occidentesq́. Vt uerò ait Epiphanius, infinitum uoluit eſſe uniuerſorum principium: ex hoc enim omnia fieri, & in ipſum reſolui.

Anaximenes, Euryſtatæ filius, & ipſe Mileſius, infinitum aëra dixit, cui omnes cauſas attribuit, & deos ex aëre ortos, ut ait Auguſtinus. At M. Cicer. Aëra ipſum Deum ſtatuiſſe ſcribit, alij æthera dixêre.

Democritus Abderites Deum exiſtimauit mentem eſſe igneam, & mundi animam. Sed ab his diuerſa Tullius, imagines & earũ circuitus in deorum numero refert, ita ut imagines atomos intelligat. Democritus (inquit Arnobius) quamuis atomorum primus inuentor, nonne plerunq́ naturam quæ imagines fundat, & intelligentiam, Deum loquitur?

Pythagoras, Mneſarchi filius, Deum ita definiuit: animus, qui per uniuerſas mundi partes, omnemq́ naturam commeans atq́ diffuſus, ex quo omnia quæ naſcuntur animalia uitam capiant. Sunt qui ſcribant, ipſum unum tantum principium, & Deum ipſum eſſe. Plutarchus in Numa: Pythagoras, inquit, primum principium, neq́ ſenſui, neq́ perturbationi ſubiectum, ſed mentem inuiſibilẽ & increatã eſſe cenſuit. Eius quoq́ diſcipuli, Lyſis & Philolaus, diuerſa dixêre: alter numerum ineffabilem, alter (ut ſic dicam) maximi intimiq́ numeri ſummitatem. communis certè omnium opinio tenet, eum in numeris Deum conſtituiſſe. & ut Origenes ſcribit, monada Deum putauit, & ſine hac nihil factum eſſe.

Archelaus Apollodori, uel ut alij dicunt, Miltonis, Atheniẽſis phyſicus, ex terra omnia facta dicit, ut ait Epiphanius: eamq́ uoluit uniuerſorum eſſe principium.

Pherecydes quoq́, eodem auctore tradente, terram dixit ante omnia factam fuiſſe.

Heraclitus Epheſius, deos ex igne credidit, ut Varro & Auguſtinus tradunt. Origenes intelligibilem dixit ignem. Simplicius idem ſenſiſſe Hippaſum Metapontinum tradit.

Anaxagoras, Hegeſibuli filius, Clazomenius, diſcipulus Anaximenis, homœomerias rerum principia putauit, ut Lucret. cecinit, & notant cum Epiphanio alij plerią. hic & diuinum animum ſenſit omniũ rerum quas uidemus effectorem: ita quidem Auguſtinus. alij uerò infinitam mentem Deum ſtatuiſſe ſcribunt, quæ per ſeipſa moueatur. Hunc tamen, quod Solem lapidem ignitum dixiſſet, morte mulctarunt Athenienſes.

Prodicus Ceus quatuor elementa deos ſtatuit, & Solem & Lunã, ut Epiphanius ſcribit. ex ijs enim uitalem uirtutem exiſtere credebat.

Diogenes Apolloniates, Anaximenis alter auditor, aërem quidem dixit rerum eſſe materiam, de qua omnia fierent: ſed aërem ipſum compotem diuinæ rationis, ſine qua nihil ex eo fieri poſsit: Auguſtinus, plura Simplicius. At uerò Diogenes Babylonius, exponendi curam habuit: ante Iouis partum, & exortum Mineruæ: & hoc genus cæterarum rerum uo-

cabula

cabula eſſe ait, non deorum, ut auctor eſt Arnobius.

Cleanthes Aſsius, Stoicus, æthera eſſe ſtatuit ſummũ Deum: ut uerò Arnobius ait, mẽtem modò, animum modò, modò æthera, plerunq; rationem Deũ eſſe diſſeruit. Straton, Naturam ſtatuit deũ, ut idem prodit Arnobius.

Antiſthenes Athenienſis, multos quidem eſſe ait populares deos, unum tamen naturalem, ſummæ totius artificem.

Chryſippus Cilix (nam à quibuſdam Solenſis, ab alijs Tarſenſis dictus) Stoicus, nunc naturalem uim diuina ratione præditam, nunc diuinam neceſsitatem Deum prædicabat. Zeno uerò Cittieus, diuinam naturalemq; legem Deum eſſe putauit, & ſimul (ut Arnobius tradit) æthera: interdumq; rationem uult omnium eſſe principium. Idem, interpretando Iunonem aëra, Iouem cœlum, Neptunum mare, ignem eſſe Vulcanum, & cæteros ſimiliter uulgi deos elementa eſſe monſtrando, publicum grauiter arguit & reuincit errorem. Vt uerò ſcribit Origenes ἐν τῷ περὶ φιλοσοφουμένων, hos Deum putaſſe principium omnium, corpus puriſsimum, & per omnia ipſius prouidentiam penetrare.

Xenophanes, Orthomenis filius, Colophonius, omne quod eſſet infinitum, adiuncta mente, Deum eſſe uoluit. Theophraſtus, unum & uniuerſum, omneq;, Deum Xenophanem dixiſſe prodidit, ut pluribus oſtẽdit Simplicius in Phyſicis.

Parmenides, Pyretis filius, Eleates, commentitium quiddam coronæ ſimilitudine efficit, quam στεφάνην appellat, continentem ardorem lucis, orbem qui cingit cœlum, quem Deum uocat, in quo neq; figuram diuinã, neq; ſenſum (ait Cic.) quiſquam ſuſpicari poteſt. nam bellum, diſcordiam, & cupiditatem, cæteraq; generis eiuſdem ad Deum reuocat, quæ uel morbo, uel ſomno, uel obliuione, uel uetuſtate delentur. Sed de Parmenide & Meliſſo ferè conſentanea affert Simplicius in primo Phyſicorum, eorum etiam uerſus & uerba aſcribens. Idem & ex Alexandro ait, à Parmenide libros duos conſcriptos, in altero de ente uno intellectibili obſcurè & iuxta ueritatem, in altero iuxta uulgi opinionem plura ſtatuit. Epiphanius Parmenidem ait ſtatuiſſe, infinitum unum eſſe omnium principium. Idem uerò de Meliſſo ita retulit: Meliſſus, inquit, Ithagenis filius, Samius genere, unum infinitum eſſe uniuerſum, nihilq; firmum eſſe natura, ſed omnia corruptibilia in potentia. Leucippus eadem penè, omniaq; imaginaria eſſe, nihilq; uerè, ſed apparere, ut remus in aqua inflexus.

Empedocles Agrigentinus, quatuor naturas, ex quibus omnia conſtare cenſet, diuinas eſſe uoluit, quas & naſci & extingui perſpicuum, & ſenſu omni carere, ut in primo de Nat. deorum tradit Cicero. Origenes uerò ait, Empedoclem conſtituiſſe litem & inimicitiã, & unitatis intelligibilem ignem, uniuerſi principia. Simplicius utraq; commiſcuit, hoc eſt quatuor elementa, & litem & concordiam: quo loco & eius uerſus affert Cicero, & Plato in Theæt. Eadẽ Diogenes Smyrnæus, uel Cyrenæus, ut ait Epiphanius. Idem & Theodorus, qui ἄθεος cognominatus eſt. dicebat enim nugas eſſe, qui de deis ſermones habentur, nec eos eſſe: quare omnes ad furta, periuria & rapinas hortabatur. ac ne quidem pro patria mori: unam enim patriam mundum eſſe. & felicem, bonum dicebat: infelicem fugiendum eſſe, etiam ſi ſit ſapiẽs: & ſatuum diuitem præferendum. hæc Theodorus, ut ait Epiphanius.

Protagoras Abderita, negabat ſeſe omnino habere de deis quid liqueat, ſint, non ſint, qualesúe ſint.

Xenocrates Chalcedonius libros ſcripſit de Natura deorum, in quibus nulla ſpecies diuina deſcripta eſt. Deos octo eſſe prodidit, quinq; in ſtellis uagis, unum qui ex omnibus ſideribus, ſeptimum Solem, octauum Lunam conſtituit.

conſtituit. Ex Pyrrhone Elienſi nihil certi haberi poteſt, nec ab eius ſectæ philoſophis.

Plato Athenienſis, qui omnium eius ſectæ philoſophorum ſapiẽtiſsimus iudicatus eſt, planè monarchiam defendit, nec æthera, nec rationem, aut naturam, ſed ut eſt, Deum appellat, ab eoq́; mundum hunc perfectum, mirabilemq́; eſſe fabricatum. quem noſter eſt ſecutus M. Cicero, & imitatus, ut alicubi de Nat. deorum, & de Legibus. quin & in conſolatione ſua de morte filiæ Tulliæ, Deum ita definit: Nec uerò Deus ipſe, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi poteſt, niſi mens ſoluta quædam & libera, & ſegregata ab omni concretione mortali, omnia ſentiens, & omnia mouens. Nihilominus Platonis quoq; ſententiam uariam fuiſſe cùm alij, tum in ijs quę Philoſophumenon inſcripſit, oſtendit Origenes: certę & in Dialogis uarius eſt, pro uarietate loquentium.

Xenophon Socraticus formã Dei ueri negabat uideri poſſe, & ideo quæri non oportere, ut prodit Arnobius: qui & Ariſtonem Stoicũ ſimiliter ait, Deum omnino comprehendi non poſſe, affirmaſſe.

Ariſtoteles Stagirites, non eſt Platonem doctorem ſecutus. nam ſecũ ipſe diſsidere, & ſibi inuicem repugnantia dicere & ſentire uidetur, in ſumma tamen, unam mentem mundo præeſſe, & omniũ cauſam ſtatuit. Alia quidem Cicero: ſed omnino certi aliquid de Deo, ab Ariſtotele afferre non poſſumus, licet in hoc multi laborauerint, inter quos Fr. Picus meus in libro de Prouidentia.

Speuſippus, ex Platonis ſorore natus, uim naturalem, animalem, qua omnia regnantur, Deum eſſe ſtatuit, ut in octauo ſcribit Arnobius.

Alcmæon Crotoniates, Soli & Lunæ, reliquisq́; ſideribus, animoq́; præterea diuinitatem dedit: qui, ut ait Cicero, non ſenſit, ſeſe mortalibus rebus immortalitatem dare.

Ecphantus Syracuſius, Deum mẽtem & animum eſſe exiſtimauit, ut Origenes ſcribit.

Epicurus Athenienſis, ex atomis deos ſuos conſtituit, & eos quidem corporeos putauit, ab hominibus tamen diſcretos, hominũ tamen figura. Origenes ex Epicuri ſententia ſempiternos deos & incorruptos ait, ſed nihil prouidere. M. Tullius libro ſecundo de Nat. deór. de deis ab Epicuro conſtitutis: Nõ ſunt, inquit, dei ijs corporibus, ut aut caſus, aut ictus extimeſcãt, aut morbos metuant, ex defatigatione membrorum: quæ uerens Epicurus, monogrammos deos dixit, quod ſemper ijdem ſint, nec ira lætitia'ue mutari. tractum ab eo picturæ genère uidetur, quod monochroma eſt, unius ſemper coloris, de quo Plinius libro trigeſimotertio & trigeſimoquinto Natural. hiſt. uel ut Nonius Marcellus exponit, macie pertenues, ac decolores: tractum ait à pictura, quæ priuſquã coloribus corporetur, lineis ex umbra fingitur. Lucilius, Vix uiuo homini, ac monogrãmo. & idem alibi, Quæ pictas monogrammi. Quaſi id dicat Cicero, Deos qui ſemper ſint eiuſdẽ tenoris. & de deo Epicuri canit Lucretius: Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira: & reliqua, quæ ait idem poëta. Arriſit ita hęc monogrammi uox Eraſmo, ut in ſua Prouerbia induxerit.

Brachmanæ, Indiæ ſapientes, Deum lumen dicebant, non ut Solem, uel ignẽ, ſed rationẽ, qua occulta myſteria ſapientibus uidetur, ut ait Origenes.

Stoici ut plurimùm Deum diuinam ſubſtantiam, intelligibilẽ, & igneam eſſe decreuerunt, forma carentẽ, ſed tranſmutari in quæcunq; uelit, & aſsimilem fieri. Origenes quidem contra Celſum libro 4. uidetur Stoicos dicere deos putaſſe corporeos. Iidem philoſophi aſtra & cœleſtia omnia quæ mouẽtur, deos putabant: quod & Lactantius ſcribit. M. Tullius in primo de

Nat.

Nat. deorum, oſtendit quantum inter ſe diſsiderent, nec modò Zenonem ſecum ipſum, ſed & illius ſectatores, Ariſtonem, Cleanthem, Perſeum, Chryſippum, & Diogenem Babylonium.

Ariſtoteles Ponticus, uaria de Deo agens, ut ſcribit Arnobius. nam aliàs mundo, aliàs menti tribuit principatum.

Heraclides Ponticus, Platonicus, ſuos libros fabulis refersit, & tum mundum, tum mentem diuinam eſſe putauit, & mutabilem Dei formam eſſe uoluit: quin & terram & cœlum in deos retulit. Arceſilaus Deum ſolùm dixit aſſequi poſſe ueritatem, minimè uerò hominem, ut ait Epiphanius.

M. Varro Terentius, Deum ait ſe arbitrari Animam eſſe mundi, ipſumq; mundũ Deum eſſe. mox adiungit: mundũ diuidi in partes duas, id eſt in cœlum & terram: & cœlũ ipſum quoq; bifariàm, in æthera & aëra: terram uerò in aquam & humum, è quibus ſummum eſſe æthera, ſecundum aëra, tertium aquam, infimam terram: quas omnes quatuor partes animarum eſſe plenas, in æthere & aëre immortalium, à ſummo autem circuitu cœli, uſq; ad circulum Lunæ æthereas animas eſſe aſtra ac ſtellas, eaſq; cœleſtes deos non modò intelligi eſſe, ſed etiam uideri. Inter Lunæ uerò gyrum, & nimborum ac uentorum cacumina, aëreas eſſe animas: ſed eas animo, non oculis uideri, & uocari Heroas, & Laruas, & Genios. hæc quidem breuiter ex Varrone. Has itaq; de deis opiniones philoſophorũ, ex multis paucas collegimus. Sed Tertullianus Septimius, uir acutus & eruditus, longè paucioribus in Apologetico recenſuit: Inuentum, inquit, ſolummodo Deum, non ut inuenerãt, philoſophi diſputauerunt, ut & de qualitate & de natura eius & de ſede diſceptarent. Alij (ait) incorporalem aſſeuerant, alij corporalem, ut tam Platonici, quàm Stoici, alij ex atomis, alij ex numeris, ſicut Epicurus & Pythagoras. alij ex igne, qualiter Heraclito uiſum eſt. & Platonici quidem curantem rerum, contrà Epicurei ocioſum & inexercitũ, & (ut ita dixerim) neminem humanis rebus, poſitum uerò extra mundum. Stoici, qui figuli modo extrinſecus torqueat molem hanc intra mundum: Platonici, qui gubernatoris exemplo intra illud maneat quod regat.

Sed gentium deos commemorãti, liceat & Plinij ridiculam penè de deis ſententiam aſcribere. Is igitur libro ſecundo ita propémodum ſcribit: Effigiem formamq; quærere, imbecillitatis humanæ reor. Quiſquis eſt Deus, ſi modò eſt alius, quàm ſcilicet Sol, & quacũq; in parte, totus eſt ſenſus, totus eſt uiſus, totus auditus, totus animæ, totus animi, totus ſui. Innumeros quidem credere, atq; etiam ex uirtutibus, uitijſq; hominum, ut pudicitiam, concordiam, mentem, ſpem, honorem, clementiã, fidem, aut (ut Democrito placuit) duos omnino Pœnam & Beneficium, maiorem ad ſocordiam accedit. Fragilis & laborioſa mortalitas in partes iſta digeſsit, infirmitatis ſuæ memor, ut portionibus coleret quiſq; quo maximè indigeret. itaq; nomina alia alijs gentibus, & numina in ijſdem innumerabilia reperimus: inferis quoq; in genera deſcriptis, morbiſq; & multis etiam peſtibus, dum eſſe placata trepido metu cupimus. & cætera non minus impia, quàm ridicula. Sed hîc tibi Panegyriſtæ uerba de Deo ſubſcribam, magis aliquanto pia quàm Plinij: Te, inquit, ſumme rerum ſator, cuius tot nomina ſunt, quot gentium linguas eſſe uoluiſti, quem enim te ipſe dici uelis, ſcire non poſſumus: ſiue in te quædam uis menſq; diuina eſt, quæ toto infuſa mundo, omnibus miſcearis elementis, & ſine ullo extrinſecus accidente uigoris impulſu, per te ipſe mouearis: ſiue aliqua ſupra omne cœlum poteſtas es, quæ hoc opus totũ ex altiore Naturæ arce deſpicias: te inquam oramus, & reliqua.

Poëtarum uerò opiniones hîc tibi non aſcripſerim, quoniã nec fixæ nec ratæ ſunt ſententiæ: nunc hanc, nunc illam, pro perſona uel tempore, aliáue

occaſione,

occaſione, afferunt, ut ex Homero & Vergilio in primis, cæterisq́ colligimus. Orpheus tamen & Muſæus, Heſiodusq́, aliiq́ pauci, ut in Poëtarum hiſtoria oſtendimus, nonnihil attuliſſe uidentur, ſed ſubluſtri luce. At his omnibus mihi longe ſapientius Simonides Ceus, poëta lyricus, de Deo Hieroni Siciliæ tyranno reſpondiſſe uidetur. cùm enim de ipſo Hiero quæſiuiſſet, quid, aut qualis Deus eſſet, deliberandi ſibi unum diem poſtulauit, cùm idem ex eo poſtridie quæreret, biduũ petiuit. cùm ſæpius duplicaret numerum dierũ, admiransq́ Hiero quæreret, cur ita faceret? Quia quanto, inquit, diutius conſidero, tanto mihi res uidetur obſcurior. atq́ ita tacendo Simonides mihi uidetur ſapientius de Deo ſtatuiſſe, quàm cęteri philoſophi. Hãc tamen eandem ſententiam Tertullianus in Apol. Thaleti aſcribit, his uerbis: Quid enim Thales ille princeps phyſicorum, ſciſcitanti Cræſo de diuinitate, certũ renunciauit? commeatus deliberãdi ſæpe fruſtratus. Hactenus ille.

Sed ut inſtitutum de deis ſequamur, à me ſuſceptum, multa M. Cicero ex Stoicorum ſententia in ſecundo de Nat. deorum enumerat: inter quæ ea eſt repoſita ratio, quæ phyſica appellata eſt, ex qua plurima deorum multitudo effluxit, qui ſpecie humana inducti fabulas poëtis, ſi non & hiſtoricis, ſuppeditauerunt, & hominum uitam omni ſuperſtitione referſerunt: quæ uetus quidem opinio non modò Græciam, ſed & noſtros, & totum deniq́ orbem oppleuit, ut procedente Opere oſtendemus.

Martianus libro ſecũdo Nuptiarum, cùm animaduertiſſet M. Tullium in ſecundo de Diuinatione, ex Hetruſcorum diſciplina cœlum in ſedecim regiones diuiſiſſe, deos deasq́ pleroſq́ ex his 16 regionib. enumerat, quã particulã hîc ego aſcribam: aliò enim, quàm Varro, quamúe Hierocles, & alii, deos recenſet. ita ille igitur: In 16 (inquit) diſcernitur cœlum omne regiones, in quarum prima ſedes habere memorantur poſt Iouem dei Conſentes, Penates, Salus ac Lares, Ianus, Fauores, Opertanei, Nocturnusq́. In ſecunda itidem manſitabant, præter domum Iouis, quæ ibi quoq́ ſublimis eſt, ut eſt in omnibus prędiatus, Quirinus, Mars, Laris militaris: Iuno quoq́ ibi domicilium poſsidebat, Fons, & Nymphæ, deiq́ Nouenſiles. Sed de tertia regione unum placuit corrogari. nam Iouis ſecundani, & Iouis opulenti, Mineruæq́ domus illic ſunt conſtitutæ. Sed omnes circa Iouem fuerant in præſenti. Diſcordiam uerò, ac Seditionẽ, quis ad ſacras nuptias corrogarit? præſertim cum ipſe Philologiæ ſemper fuerint inimicæ. De eadem igitur regione ſolus Pluton, quòd patruus ſponſi eſt, conuocatur: tunc Lympha ſyluestris, Mulciber, Lar cœleſtis, necnon Familiaris, & Fauor, ex quarra regione uenerunt. Corrogantur ex proxima tranſuerſis domibus coniugum regum, Ceres, Tellus, Terræq́ pater, Vulcanus, Genius: uos quoq́ Iouis filii, Pales & Fauor, cũ Celebritate Solis filia, ex ſexta poſcimini: nam Mars Quirinus, & Genius, ſuperius ſunt poſtulati: ſic etiam Liber, ac Secundanus, & Pales, uocantur ex ſeptima. Fraudem quippe ex eadem poſt longam deliberationem placuit adhiberi, quod crebrò ipſi Cyllenio fuerit obſecuta. Octaua uerò tranſcurritur, quòd ex eadem cuncti ſuperius corrogati, ſolusq́ ex illa ueris fructus adhibetur. Iunonis uerò Hoſpitæ Genius, accitus ex nona. Neptune autem, Lar omniũ cunctalis, ac Nerita, tuq́ Conſe, ex decima conueniſtis. Venit ex altera Fortuna, & Valetudo, Fauorq́, Pauore & Manibus refutatis: quippe hi in conſpectum Iouis non poterant aduenire. Ex duodecima Sancus tantummodo aduocatur. Fata uerò ex altera poſtulantur: cæteri quippe illic dei Manium demorati. Ex biſſeptena Saturnus, eiusq́ cœleſtis Iuno conſequenter acciti, Veiouis ac dei publici ter quino ex limite conuocantur. Ex ultima regione, Nocturnus, Ianitoresq́ terreſtres ſimiliter aduocati. Atq́ hactenus de 16 cœli regionibus, Martiani ipſius uerbis po-

tius,quàm uel noſtris,uel à Crinito interpolatis, ut ab eo deos quoſdam cōmemoratos uideres, qui minimè ſunt ab alijs. Alij porrò Dei qui non eſſent in 16 his regionibus aſcripti, ab eodem Martiano & Seruio ἀζώνοι uocati fuerant,quaſi non continerentur in his 16 zonis,id eſt circulis: de quibus quidem deis alio loco non multo pòſt diſſeremus.

Fuerunt qui deos breuius hac diuiſione notarent, Cœleſtes, Terreſtres, Infernos,Marinos,Fontanos, Fluuiales. Scæuola uerò, apud Romanos uir doctiſsimus,ut Auguſtinus in 4 de Ciuitate Dei refert, deorum tria genera tradi ait:unum à poëtis,alterum à philoſophis,tertium à principibus ciuitatis.Primum genus nugatorium fuiſſe dicit, quod multa de deis fingerentur indigna, &c. His commodè afferre poſſumus eam theologiæ diuiſionem, quam M.Varro in libris Antiquitatum diuinarum humanarumq; rerum feciſſe legimus apud Auguſtinum:Mythicon ſcilicet,hoc eſt fabuloſum:Phyſicon, id eſt naturale:& πολιτικόν, id eſt ciuile. Primũ ait mendaciſsimum, & turpiſsimum : ſecundum à populis remotum, parietibus incluſum : tertium ciuile & populare,ab antiquis inſtitutum. primum pertinet ad theatra,ſecũdum ad mundum,tertium ad urbes & ſacerdotes.

Scribit Dionyſius Alicarn.libro 2 Antiquit. Romanos,uidelicet ueteres, poëtarum commenta de deis ciecilſe, quibus Dei inter ſe pugnantes diſsidentesq;,& adulteria perpetrantes, eiuſmodiq; facere finguntur, quæ non modò de deis ipſis,ſed nec de uiris quoq; probis digna eſſent ut dicerentur. Similia his & Euſebius Pamphili ſcribit in Præparatione euang. Ægrè fert M.Cicero libro ſecundo de Nat.deorum,ſub perſona Q.Lucilij Balbi, commenticios deos ita inſtitutos. ita enim ait: Videtis'ne igitur ut a phyſicis rebus bene atq; utiliter inuentis, ratio ſit tracta ad commenticios & fictos deos? quæ res genuit falſas opiniones,erroresq; turbulentas, & ſuperſtitiones penè aniles. Et formæ enim deorum nobis, & ætates, & ueſtes, & ornatus noti ſunt: & cætera quæ ſubiungit. Quin etiam Varro, Antiquos ait ſimulachra deorum & inſignia ornatusq; finxiſſe, quæ cùm oculis animaduertiſſent hi qui adijſſent doctrinæ myſteria,poſſent animam mundi ac partes eius,id eſt deos ueros animo uidere:quorũ qui ſimulachra ſpecie hominis fecerunt, hoc uideri ſecutos, quòd mortalium animus, qui eſt in corpore humano,ſimilimus eſt immortalis animi, tanquam ſi uaſa ponerentur cauſa notãdorum deorum: & in Liberi ædem œnophorum ſiſteretur, quod ſignificaret uinum: per id quod continet,id quod continetur:ita per ſimulachrum,quod formam haberet humanam, ſignificari animam rationalem, eo quòd uelut uaſe natura iſta ſoleat contineri, cuius naturæ Deum uolebant eſſe,uel deos.hæc ex Varrone. Adhæc & ſuos colores deis,& ætates attribuebant,ut in ſecundo Plin. oſtendit: quo loco irriſa deorum multitudine, alios ex eis creditos ſcribit grãdæuos,ſemperq; canos,alios iuuenes atq; pueros,atri coloris,aligeros, claudos, ouo editos,& reliqua. Porphyrius quoq; philoſophus,cùm Deus(inquit) lux ſit,& ignem æthereum habitet, nulloq; ſenſu capi poſsit,lucida quidẽ materia,aut cryſtallo,Pario'ue lapide ad comprehendendum lumen ipſius excipiunt. auro uerò ignis, illaq; immaculata natura intelligitur. multi autem nigris lapidibus inuiſibile illius ſubſtantiæ ſignificarunt. Hominis quidem formam deis attribuerunt, quoniam Deus ratio. Pulchros fingunt,propter eminentiſsimam & indeficientem illius pulchritudinem. Diuerſis præterea figuris & ætatibus,& alios ſedentes,& alios ſtantes,mares alios,alios fœminas,aut uirgines,aut coniuges: diuerſo quoque amictu ſimulachra conſtituebant, ut eorum diuerſitates ſignificarent. Quin & alio loco idem Porphyrius,quæ deis attribuantur, ea allegoricè interpretanda docet: quam rem & Euſebius Pamphili repetit. Sunt etiam

qui tradant,

qui tradant,gentes effingere ſolere ſuos deos,prout earum erant inſtituta & mores.unde Lacedæmonij pleroſq; deos deasq; armatos afformabant,quia ipſi armis delectarentur.Phœnices, quia mercimonijs & mercaturæ dediti erant,deos cum nummarijs loculis effingere ſolebāt,eò quòd ipſi pecunioſum beatum putabant:itaq; cæteræ nationes. Atq; adeò hinc eſt factum, ut mihi in Syntagmatibus his nonnihil laborandum ſit,ut hæc de deorum habitu & ornatu,picturaq; antiquorum,figmenta pateſacerem, irridendi ſcilicet & exſibilādi cauſa: quanquam & uereor,ne & aliqui mihi (ut hoc nunc tempore permulti ſunt, qui aliò res transferunt,piè inſtitutas)uitio uertant; tot diuorum diuarumq; imagines,tot effigies,non in templis modò & ſacrarum ædium parietibus parum honeſtè & ſanctè confictas,ſed paſsim etiam locis publicis & profanis, & irreligioſis.At de iſtiuſmodi magis mutire poſſumus,quàm palam loqui:& idcirco ſatius ea fuerit Harpocrati & Angeronæ conſignare.Illud certè non prætermittam, nos, dico Chriſtianos, ut aliquando Romanos,fuiſſe ſine imaginibus in primitiua,quæ uocatur, eccleſia. Nam Varrone teſte,& Auguſtino referente,Romani pluſquàm centum & 70 annos,deos ſine ſimulachris coluēre: quod & Plutarch.in Numa ait: id quod tamen mihi non ſit uerìſimile, ſi uera ſunt quæ de Iani ſtatua à ſcriptoribus Plinio, Macrobio & Suida traduntur. Sed & Origenes libro aduerſus Celſum 7 ſcribit,Perſas, Scythas & Lybicos, atq; Syros, neq; ſtatuas araſq;,ſed nec templa & ſimulachra intueri ſolitos:quo loco multa acutiſsimè diſſerit. At uerò & illud quidam quærunt, quo pacto uana hominibus irrepſerit religio, quę homines deos & nominarit & coluerit. & quanquam alibi attigi,paucis tamen & hoc tibi loco aſcribendum duxi,quòd eam Grę ci & Latini pluribus ſunt executi. Rudes ergo & ſimplices homines cùm quoſdam inter ipſos cernerent, qui magna & admiranda uel uirtutum, uel cæterarum rerum præclara facinora efficerent, illos ipſos pluſquàm homines,hoc eſt deos putabant: uel ut fieri ſolet,interdum in admirationem præſentis potentiæ ac fortunæ, ſiue ob beneficia etiam quibus erant affecti, ac bene ad humanitatem compoſiti. deinde cùm reges ipſi his chari fuiſſent, quibus uitam compoſuiſſent, magnum ſui deſiderium mortui reliquerunt: unde & ſimulachra primùm eorum finxerunt ad ſolatium.inde etiam defunctorum memoriam colere cœperunt, ut etiam in Sepulchralibus oſtendimus. hinc M.Cicero de Nat. deorum. inter alia & hoc: Suſcepit autem uitā hominum,conſuetudoq; communis, ut beneficijs excellentes uiros in cœlum fama ac uoluntate tolleret.Hinc (inquit) Hercules, hinc Caſtor & Pollux,hinc Æſculapius,hinc Liber.Hæc Cicero.

Sed illam quoq; ethnicorum ſuperſtitionem tibi ſignificādam,antequàm cætera aggrediar, duxi,qua exiſtimabāt ſingulas in homine partes, & membra,ſingulos deos obtinere,ut ait Placiades Fulgentius:Iouem caput,Mineruam oculos, Iunonem brachia,pectus Neptunum, cinctum Martem, renes & inguina Venerem, pedes Mercurium, ſicut Democritus in Phyſiologumenis ſcripſit.unde Homerus ait,

ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διὶ τερπικεραύνῳ,
ἄρεϊ δὲ ζώνην, στέρνα δὲ ποσειδάωνι. hoc eſt,

Oculos & caput ſimilis Ioui terpſicerauno, Marti cingulū, & pectus Neptuno. Nam & Tyberianus poëta in Prometheo fabula ait,deos ſingula ſua homini tribuiſſe.Quin & Seruius in Bucolic. Virgilij etiam illud obſeruat,ideo à poëta dictum,Cynthius aurem uellit,quia auris Memoriæ conſecrata ſit,quod & Plin.ſcribit:quam auris partē anteſtantes, ſeu atteſtantes (utroq; enim modo legimus) reo attingere ſolebant, dum in ius uocabant: quod apud Horatium notant grammatici,ſuper eo uerſu,Magna Exclama

uoce:& licet anteſtari? ego uerò Oppono auriculam, rapit in ius. Meminit & Plautus in Perſa & Curgulione. nos plura in annotatione oſculi chytræ, quo aures attingebantur: quare ad noſtra redeo. Conſecrata & frons Genio. Hinc Deum uenerantes frontem tangere, & ad frontem manu indita, numina adire ſolebant. Dextra Fidei conſecrata eſt, ut in Fidei imagine dicam. Digiti Mineruæ, genua Miſericordiæ: unde hæc rogantes tangimus. quæ idem repetit in tertio Comment. Æneidos, ex Phyſicis excerpta. hinc etiam ſupplicantes, ad ea procumbere & amplecti moris fuit. quanquam & Græcos mentum attingere una, & altera manu genua apprehendere aliquãdo ſolitos, accepimus. Sed enim alio modo Aſtrologi, hominum membra ſignis cœleſtibus aſsignant, ut Firmicus, & Mar. Manilius. Sed & hunc & illum mecum rideas licebit. Verſus hi ſunt Manilij:

Nanq; Aries capiti, Taurus ceruicibus hæret,
Brachia ſub Geminis cenſentur, pectora Cancro,
Te ſcapulæ Nemeæ uocant, teq; ilia Virgo,
Libra colit clunes, & Scorpius inguine regnat,
Et femur Arcitenens, genua & Capricornus amauit,
Cruraq; defendit iuuenis, ueſtigia Piſces.

Sic autẽ Firmicus attribuit, caput quidem Arieti, & ceruicem Tauro, humeros Geminis, cor Cancro, pectus Leoni, uentrem Virgini, renes Libræ, inguina Scorpio, femur Sagittario, genua Capricorno, tibia Aquario, pedes Piſcibus. Sed de his hactenus, licet etiam uideri poſsint addita: quare iamdudum in uiam redeo. Illudq; primùm tibi dixerim, Deum Iunoni innominabilem ab antiquis nuncupatum: hoc eſt, ut Plato ait, θεὸς ἀσώματος, καὶ ἄῤῥητος, καὶ ἀνωνύματος. hoc eſt, ut Apuleius interpretatur, incorporeus, indicibilis, & innominabilis. Eum etiam literis ſcribi non poſſe, Martianus oſtendit, qui ἀγράμματον illum appellat. Plato etiam in Parmenide, ait nullum Deo nomen eſſe inditum, non definiri poſſe, non ſcientia capi, non in ſenſus noſtros incurrere, nullam de eo haberi opinionem: quocirca neque nominari, neque dici, neque cogitatione comprehendi, neque cognoſci, neque ab ullo ente ſentiri. quin & ante Platonem Hermes Triſmegiſtus, & ipſe θεὸν ἀνώνυμον dixit. ita enim ſcribit, ὁ δὲ θεὸς εἷς, ὁ δὲ εἷς ὀνόματος οὐ προσδέεται, ἔστι γὰρ ὁ ὢν ἀνώνυμος. hoc eſt, Deus unus, hic autem unus nomine non eget, eſt enim ens ſine nomine. Idem Triſmegiſtus alibi, ὃ τὸ ὄνομα οὐ δύναται ἀνθρωπίνῳ στόματι λαληθῆναι. hoc eſt, Cuius nomen non poteſt humano ore efferri. qua ex re & Apollinis Delphicum oraculum ita cecinit, ὃ τὸ ὄνομα μηδὲ λόγῳ χωρούμενον. hoc eſt, Cuius nomẽ nec oratione capi poteſt. Lactantius autem Firmianus: Deo, inquit, nomen non eſt, quia ſolus eſt. & paulò pòſt: Deo autem, quia ſemper unus eſt, proprium nomen Deus eſt. D. Dionyſius uerò, ἄῤῥητόν τε λόγῳ παντὶ τὸ ὑπὲρ λόγον, ἀγαθόν. hoc eſt, omni ſermone ineffabile, ſuper omne uerbum, bonum. & huiuſmodi mille alia. Libet hîc rem miram tibi afferre, fides ſit penes auctorem. Lactantius quarto Theb. comment. Hetruſcos confirmare ait, nympham, quæ cùm nupta fuiſſet, prædicaſſe, maximi Dei nomen exaudire hominem per naturæ fragilitatem pollutionemq; fas non eſſe: quod ut documentis aſſereret, conſpectu cæterorum ad aurem tauri, Dei nomen nominaſſe, quem illicò ut dementia correptum, & nimio turbine coactum exanimaſſe: & reliqua. Sed ut rem noſtram planius patefaciamus, altius aliquanto repetam. Varro in ijs libris quos Rerum diuinarum & humanarum ſcripſit, deos diuiſit in certos & incertos. nam trium extremorum librorum primum de deis certis abſoluit, alterum uerò de deis incertis. In ijs igitur ita ſcribit: De deis populi Romani publicis, quibus ædes dedicauerunt, eosq; pluribus ſignis ornatos notauerunt, in hoc libro ſcribam: ſed ut Xe-

nophanes

nophanes Colophonius ſcribit, quid putem, non quid contendam, ponam. Hominis enim eſt, opinari: Dei, ſcire. Sic Varro. Patet igitur, deos incertos uocaſſe, quorum certa ratio reddi nō poſsit, qui ſint: certos uerò, de quibus nullo modo dubitari poteſt, Solem, Lunam, Cœlum, Terram, & cætera. unde Lucanus in Pharſalia, de Hebræorum deo, Incerti Iudæa dei, dixit. Nec tamen incerti dei, & incogniti dei, iïdem habebantur, qui à Græcis θεοὶ ἀγνῶστοι uocati ſunt, quorum Pauſanias in Attica meminit, eorumq; aras celebrat, hoc eſt, θεῶν ἀγνώστων βωμοὺς, quæ aræ Epiminidis uatis Cretenſis ſuaſione erectæ fuerunt. Cùm enim terra Attica peſtilentia laboraret, conſultum eſt ab Athenienſibus oraculum, quibus Pythia reſpondit, urbemq; & agros expiari oportere, non expreſſo cui Deo ſacra res eſſet facienda. Epimenides ab Athenienſibus per Niciam Nicerati filium accitus, iuſsit per agros oues nigras dimitti, ſacerdotesq; eas ſubſequi, & quo quæq; loco conſtitiſſent, ibi Deo ignoto propitio immolari debere. Itaq; ex eo tempore, ut ait Diogen. Laërtius, frequens per agros Atticæ, aræ ſine nomine Dei uidebantur. id actum eſſe 27 Olympiade, idem ſcribit Diogenes: Suidas 42. niſi fortè duæ fuerint expiationes: nam ſenem Epimenidem eo fuiſſe tempore, Suidas ait, & Athenas expiaſſe ab ſcelere Cylonio, de quo ſcelere hiſtoriam recitat Thucydides, & poſt eum Heſychius, aliïq;. Meminit & de deis ignotis Pauſanias in Eliacis. Ait enim, cùm de aris magnis & paruis in Olympia, & Ioue Olympio, πρὸς αὐτῷ δ' ἐστὶν ἀγνώστων θεῶν βωμός. Apud hunc, inquit, deorum ignotorum ara. Meminit & D. Lucas in Actis apoſtolicis, capite 17, ita de Paulo loquens: Prætericns & conſpiciens ueſtros cultus, inueni & aram in qua erat inſcriptum, ἀγνώστῳ θεῷ, id eſt, Ignoto Deo. Meminit & de deis ignotis Tertullianus aduerſus Marcionem. Sed nec illud intactum relinquam, deos nullis cognominibus cultos fuiſſe à Pelaſgis, ut Herodotus in ſecundo ſcribit. Nec id præterea te lateat uelim, peregrinos & hoſpites deos, ipſos etiam Athenienſes (adeò erant religionibus addicti) coluiſſe, & iïs aras feciſſe, quos & θεοὺς ξενικοὺς uocabant, ut Apollophanes ſcriptis prodidit, & notat Heſychius. Suidas etiã de Xenicis deis cùm alibi, tum in Hye deo, quem ait ab Ariſtophane inter eos deos cõnumeratum. Meminit & Cicero ſecundo de Legibus. Sed iam cætera exequamur. Cœlites dei iï dicti fuêre, qui à ſuperiore æthere ad Solem uſq; demeant, & cauſarum latentium arcana componunt, ἐπαλδᾶσq; perhibentur. Dei autem ſecundi, à Sole ad Lunam uſq;: hi uaticiniïs, ſomniïs ac prodigiïs, cæterisq; ſimilibus præeſſe credebantur. Fuerunt & dei reputati Maiorum gentium, ut eſt apud M. Tull. in Tuſc. & Lactantium in primo: qui & Maiores dei dicti fuerunt, ut puto, ut eſt apud D. Auguſt. ſicuti etiam Minuti, qui & Minores, & Minorum gentium uocabantur: qui & Minuſculariï dicti ſunt, ut eſt apud eundem Auguſtinũ legere ex Varrone. tametſi in pleriſq; exemplarib. non Minuſcularios, ſed Munuſcularios legatur, quaſi à Munuſculis, id eſt paruis munerib. quæ hominibus præſtent, appellentur. Aliï ſunt Auguſtini codices, qui neutram prædictorum habent lectionem, ſed Numuſcularios habent, uocem (ut uidetur) à numo deductam: quæ mihi utcunq; ſuſpecta eſt, donec apud idoneum aliquem ſcriptorem eam comprobem. Minorum uerò gentium quos appellabant, ex hominibus in deorum numerum tralatos, qui & Aſcripticiï dici poſſunt. Hos Greci παρεγγεγραμμένους, & μετοίκους: illos uerò, id eſt maiorum gentium, ἐγγεγραμμένους uocitabant. nam & Lucianus ἐγγεγραμμένον Apollinem ait, id eſt ſcriptum in 12 deorum albo. Conſentes & dei fuêre, quorum crebra mentio apud auctores: unde & ſacra Conſentia, quæ tamen Feſtus exiſtimat conſentientium eſſe. Conſentes quidem deos, eos dicebant ueteres, ut Auguſtinus in 4 de Ciuit. Dei ſcribit, qui in conſilium Iouis adhiberi pu-

tabantur. Hi & Penates, & Vrbani etiam dicti, duodecim hi fuerunt, ſex mares, & ſex fœminæ: quorum imagines auratæ ſtabant apud forum, ut Varro ait lib. 1. de Re ruſtica. Hos Ennius, ut Apuleius & Martianus ſcribunt, duobus uerſibus complexus eſt:

Iuno, Veſta, Minerua, Ceres, Diana, Venus: Mars,
Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Dicti Conſentes, quaſi conſentientes. De 12 his deis, quos in conſilium habet Iupiter, Anneus Seneca meminit lib. 2. Quæſt. nat. ex Hetruſcorum diſciplina. Quod autem hi 12 dei, 12 menſibus præſiderēt, docuimus in lib. de Annis & menſibus. Siquidem Ianuarij tutelam, uel (ut aiunt) pontificium habere Iuno credebatur, Februarij Neptunus, Martij Minerua, Aprilis Venus, Maij Apollo, Iunij Mercurius, Iulij Iupiter, Auguſti Ceres, Septembris Vulcanus, Octobris Mars, Nouembris Diana, Decēbris Veſta. M. quoq; Manlius mathematicus libro Aſtronomicōn ſecundo, eoſdem 12 deos ſignis cœleſtibus eorundem menſium his uerſibus aſsignat:

His animaduerſis rebus, quæ proxima cura
Noſcere tutelas, adiectaq; numina ſignis,
Et quæ cuiq; Deo rerum natura dicauit,
Cum diuina dedit magnis uirtutibus ora,
Condidit & uarias ſacro ſub nomine uires,
Pondus uti rebus perſona imponere poſsit.
Lanigerum Pallas, Taurum Cytheræa tuetur.
Formoſos Phœbus Geminos, Cyllenie Cancrum.
Iuppiter & cum Matre deûm regit ipſe Leonem.
Spiciferæ eſt Virgo Cereris, fabricataq; Libra
Vulcano, pugnax Mauorti Scorpius hæret,
Venantem Diana uirum, ſed partis equinæ
Atq; anguſta fouet Capricorni ſidera Veſta,
Et Iouis aduerſum Iunonis Aquarius aſtrum eſt,
Agnoſcitq; ſuos Neptunus in æquore Piſces.

Hæc bis uates cecinit Manlius. Sed & 12 deos alios Conſenteis agricolarum duces, hos Varro enumerat: primò Iouem & Tellurem, qui & parentes magni dicuntur, Iupiter ſcilicet pater, & Tellus mater: ſecundò Solem & Lunam, quorum tempora obſeruantur: tertiò Cererem & Liberū, quòd ab his cibus & potio uenit è fundo: quartò Robigum & Floram, quibus propitijs neq; robigo frumenta, neq; arbores corrumpit, neq; non tempeſtiuè florent, unde Robigalia & Floralia: tum Mineruam & Venerem, quarū unius procuratio olei, alterius hortorū, unde & ruſtica Vinalia inſtituta: demum Lympham & Bonum euentum, quoniam ſine aqua & ſucceſſu miſera eſt agricultura, & fruſtratio quædam. Duodecim præterea deorū apud Græcos crebra eſt mentio, Herodotum, Strabonem, Pauſaniam, alios, quin & eis 13 adiectum, Alexandrum Macedonē, refert Diodorus Siculus in Alexandro, hoc eſt 17 lib. Bibliothecæ, quib. lib. (ut ait Plin.) deſijt apud Græcos nugari Diodorus. Quidam hos maiorū gentium deos crediderunt. Sanè & hos duodecim deos in Italiam deportatos quidam ſcribūt, & Piſis aram habuiſſe communem, quæ δώδεκα θεῶν βωμὸς, id eſt 12 deorum ara uocaretur.

Semidei etiam fuerunt, quos Greci ἡμιθέους uocabant. hi animas cœleſtes credebantur gerere, ſacraſq; mentes, atq; ſub humana effigie in totius mundi commoda procreatos antiquitas exiſtimauit. Hi quidem ab Heroibus, teſte Labeone apud Aurel. Auguſtinum, diuerſi, & antè poſiti putabantur. Heroes uerò dicti ſunt ἀπὸ τῆς ἥρας, id eſt Iunone, ut communis opinio tenet. Auguſtinus libro 10, capite 21 ita ſcribit: Heroum nomen ab Iunone dicitur tractum,

tractum, quòd Græcè Iuno ἔρα appellatur: & ideo neſcio quis filius eius ſecundum Græcorum fabulas Heros fuit nuncupatus. Martianus tamen: Heroes, inquit, nuncupati, quòd Heram ueteres terram dixerunt. Idem & Græcus Theophilus, item Iamblichus, & uetus Homeri interpres, ἔρα ἡ γῆ, τῇ διαλέκτῳ. ἐκ δὲ τῆς γῆς ἐπλάσθη τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Heram inquit terram, ſecũdum linguæ proprietatem: ex terra enim humanum genus effictum eſt. Plato tamen in Cratylo, ἀπὸ τοῦ ἔρωτος heroas uocatos ait, id eſt ab amore: quòd uidelicet heroes, uel ex amore eorum erga mulieres humanas, uel amore uirorum erga deas ſunt geniti: uel, ut idem ait, ſi ſecundum priſcam Atticorum linguam hoc cõſideremus, reperiemus parum mutatum eſſe nominis gratia ex ἔρωτος, id eſt amore, unde ſunt heroes geniti, uel dicti, inquit, Heroes παρὰ τὸ εἴρειν, quod dicere ſignificat: quòd Heroes facundi fuerunt, & ad interrogandum dicendumq́ paratiſsimi. & reliqua, quæ ſummus philoſophus exequitur, & quæ ex Proclo excerpta, Græca dicuntur ſcholia. Fuêre demùm qui Heroes ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, hoc eſt, à uirtute nuncupatos dicerent, quòd ſcilicet uirtute Heroes præditi eſſent. Hierocles quidem inſignis philoſophus, & ipſe ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, ut Plato, heroas denominatos ait, non quòd amore ſint geniti, ſed quòd ipſi planè amore pleni eſſent. Grammaticus porrò Seruius, poteſtates ſupernas exiſtimauit corporibus ſeſe humanis infundere, unde procrearentur Heroes.

Indigetes dei antiquis uocati: Seruius in 12 Æneid. duplici ratione indigetes dici aſſueuerat: uel ſecundum Lucret. quòd nullius rei egeãt, quaſi Nihil indiga curæ: uel certè (ait) indigetes dei ſunt ex hominib. facti, & dicti indigetes. Alij, quaſi in deis agentes, qui ex hominibus ad diuinitatem perueniſſent. Fuêre qui indigetes putarẽt eos, quos indigitari, hoc eſt, uocari & nuncupari nefas eſſet: atq; hos eos deos fuiſſe, in quorũ cuſtodia eſſent urbes gẽtesq́. Alij dicunt, ſi indigitare inuocare eſt, deos illos indigetes eſſe potuiſſe, qui inuocati faciles ſint, & præſtò adſint. Alij ſunt qui putant indigetes appellari, quaſi in loco uel geniti, uel degẽtes, & magis propitij patriæ, loco & ciuibus. Vergil. Dij patrij indigetes, &c. Lucanus, Indigetes fleuiſſe deos. Lege Decij deuotionem apud Liuium. Hinc & Æneas Iupiter indiges dictus eſt, ut ait T. Liuius in primo. Ouid. in 14 Metamorpheſeôn, de ipſo eodem Ænea à Venere genitrice expiato, & deo facto, ita cecinit:

Luſtratum genitrix diuino corpus odore,
Vnxit, & ambroſia cum dulci nectare mixta
Contigit os, fecitq́ deum, quem turba Quirini
Nuncupat indigetem, temploq́ ariſq́ recepit.

Tibulus lib. 2. ad Æneam loquens:

Illic ſanctus eris, cùm te ueneranda Numici
Vnda deum cœlo miſerit indigetem.

Æuiterni dei appellantur, quòd æuo ſempiterno permaneant: qualis Iupiter, quem ſic uocauit Ennius. Apuleius: Æuiternos deos in ſublimi ætheris uertice locatos, ab humana contagione procul diſcretos: & cætera. Seruius uidetur Æuintegros ab Ennio uocatos dicere. Elogium antiquum legitur, D. POT. ET GEN. ÆVIT. D. quod Pet. Crinitus & Cœlius noſter ita interpretati ſunt: Deis potentibus & Genio Æuiterno dicatũ. Sed & Plin. de Æuiterno deo meminit, in cuius ſacris fururum bouẽ immolari mos fuit, quod eſt à Verrio Flacco notatum.

Selectos deos uocabant Romani præcipuos, & ſummates, qui habebant ampliorem poteſtatem, quiq́ celebriores, & in maiori haberentur cultu ac ueneratione à D. Auguſt. ex Varrone uiginti numerãtur, duodecim uidelicet mares, & 8 fœminæ: Ianus, Iupiter, Saturnus, Genius, Mercurius, Apol

Io,Mars,Vulcanus,Neptunus,Sol,Orcus,Liber pater: Tellus, Ceres,Iuno, Luna,Diana,Minerua, Venus, Veſta. Certè ſelecti alij erant à Conſentibus,de quibus iam egimus,quod & Auguſtinus notauit in 4. ne & tu fortè fallaris,ut plerique,quos honoris cauſa non eſt cur nominem.

Semones deos dici uoluerunt antiqui,ut ad Chalcidium ſcribit Fulgentius,quos nec cœlos dignos putabãt,ob meriti uidelicet paupertatem, ſicut Priapus,Hippona, Vertumnus:nec terrenos eos reputare uolebãt, propter gratiæ uenerationem.ſicut Varro in Myſtagogorum lib. ait:Semoneque inferius derelicto,Deum depinnato attollam orationis eloquio. Liuius dixiſſe uidetur,Semoni Iano templum à Romanis dicatum fuiſſe:etſi ſunt codices, qui Semonilano coniunctim,& per L proferant. uerba Liuij hæc ſunt lib. 8. ab V.C. Vitrubium in carcerẽ aſſeruari iuſsit,quoad Cos.rediſſet,tum uerberatum necari:ædes eius quæ eſſent in Palatio,diruendas, bona Semoni Iano cenſuerunt conſecrãda:quodque æris ex eis redactum eſt,ex eo ahenei orbes facti,poſiti in ſacello Semoni Iani aduerſus ædem Quirini. Porrò Alexander Semoni Sango,alij Sabino Sango, uel Sancto legunt: de quo plura alibi dicturus. Legi & qui Semones interpretarentur quaſi ſemihomines, quæ ſpecioſa quidem interpretatio uidetur. Porrò & Macrobius Semoniam inter eas,quæ fetrias nominatæ facerent,reponit. D.Auguſtinus Semonem Ianum præeſſe ſeminio, innuere uidetur, cùm infans concipitur. Sunt qui & hos Patellarios uocent,quorum mentio apud Plautum: Dei me omnes magni minutique & patellarij. Hi etiam dici uidentur parui dei,ab Horatio lib. 3. Carm. Patellarios,eruditi dictos exiſtimant à pateris,uel patellis, quibus ueteres deis his ſacra faciebant. Ouidius in Faſtis:

Fert miſſos Veſtæ pura patella cibos.

Seruat àd nos uſque Patenæ nomen. Quidam & ijs Medioximos conferunt,de quibus nobis agendum eſt copioſius in Genijs. A Semonibus deis alij ſunt Sumanes,dei inferni,quorum meminit Martianus in ſecundo.

Nouenſiles dei à Sabinis Romam deducti exiſtimantur,atque ijs à Tatio rege ex uoto ædes dicatæ fuerunt, quibus indigitamenta hæc aſcribit Varro: Herculem, Veſtam, Salutem, Fortunam, Fortem, Fidem : quæ uoces quanquam Sabinorum linguam ſapere uidentur,ad Romanæ tamen linguæ ſpeciem adornatæ ſunt. Non deſunt qui Nouenſiles hos deos appellatos putent, quòd nouiſsimè in deorum numerum recepti ſint, quaſi nouiſsimè, id eſt nuper ſalientes:hoc eſt,in deorum numerũ aſcendentes. Sunt qui Nouenſides appellẽt. De his poſt Varronem de lingua Latina,& T.Liuius meminit libro octauo ab Vrbe condita,in Decij pro legionibus Pop.Roman. deuotione: & Martianus in Nuptijs, eos in ſecunda regione cœli collocat, ut ſuprà meminimus. Sed de his deis libet aliquanto,quàm adhuc cæteri,locupletius diſſerere,ut uideas quàm ingenioſa fuerit antiquitas in falſis ſuis aſſerendis deis. Nouenſiles Piſo deos eſſe credidit nouem, in Sabinis apud Trebiam conſtitutos. Hos Granius Muſas putat, cõſenſum accommodans Ælio. Nouenarium numerum tradit Varro,quòd in mouendis rebus potentiſsimus ſemper habeatur,& maximus. Nouiratum, ait Cornificius, præſides, quòd curantibus his omnia nouitate integrentur & conſtent: deos nouem Manilius, quibus ſolis Iupiter poteſtatem iaciendi ſui permiſerit fulminis. Cincius numina peregrina, nouitate ex ipſa appellata pronunciat.nam ſolere Romanos,deos omnes urbium ſuperatarum partim priuatim per familias ſpargere, partim publicè conſecrare: ac ne aliquid deorum multitudine aut ignorantia præteriretur, breuitatis & compendij cauſa uno pariter nomine cunctos Nouenſiles inuocari. Sunt præterea nonnulli,qui ex hominib. diuos factos, hac prædicãt appellatione ſignari:ut eſt

Hercules

Hercules, Romulus, Æſculapius, Liber, Æneas. atque hactenus inuenio diſſentientes de deis his auctores, contra quos Arnobius in tertio aduerſus Gentes diſputat.

Diuipotes dei, quos ut Varro ſcribit, Augurum libri ſcriptos habẽt, ſunt pro his quos Samothraces uocabant, θεοὶ δυνατοί, uel ut Latini codices habent, Theœdynatœ: hæc duo, cœlum & terra, anima & corpus, humidum & frigidum.

Materas deas cultas ab antiquis legimus, quibus haſtæ dicarentur, affigerẽturq́ꝫ. Ægyon quippe, ſiue Ængyon in Sicilia urbs fuit, non magna, ſed ualde uetuſta & celebris, harum dearum religione: quarum templum à Cretenſibus poſitum fuiſſe ferunt, ubi haſtæ quædam oſtendebantur, & ex ære caſsides: & hæ quidem Merionis, illæ uero Vlyſsis inſcriptiones habebant, ut Plutarch. in Marcello prodidit. Matteres quoq; Gallorum tela fuère, ut in Annotationibus oſtendi.

Appiades deæ quæ dicantur ab Ouidio libro de Arte amandi tertio, uideo à multis quæri:

His Venus è templis multo radiantibus auro
Læta uidet lites, Appiadesq́ꝫ deæ.
In ſecundo autem de Remed.
Turpe, uir & mulier iuncti modò, protinus hoſtes!
Non iſtas lites Appias ipſa probat.

Quidam deas quæ habebant templa apud aquam Appiam prope forum Cæſaris, & Venerem in primis intelligunt, Pallada, Pacem, Concordiam & Veſtam. nec tamen facit, quod affertur ab aliquibus ex epiſt. in tertio Famil. Ciceronis: Non ſolùm Pallada, ſed etiam Appiada nominabo. Illud uerò Plinij ex 36, Entochi Appiades & Hermerotes: Herm. Barbarus ſe neſcire fatetur. Hippiades ſtatuæ mulierum equeſtres, cuiuſmodi Amazonum: alij Hippadas. Hippades ſacrificia quædam Athenis, quæ mittebãt equites, hoc eſt, ἱππεῖς. Ego puto omnino ab Ouidio Viriplacam deam deſignari: ſed quare Appiades, adhuc nos latet.

ζωογόνοι, id eſt, animales geniti dei exiſtimati, teſte Proclo in Heſiodi còmmentarijs, uitæ productores, quibus perennes aquæ & fluuij ſacrati credebantur. De deis quidem animalibus ego aliàs plura, cùm de dæmonibus agam. quin etiam Iouem ζωογόνον legi apud Heſychium, qui & eundem Phytalmion uocat, ut alibi dicam.

ἀζώνους θεοὺς, eoſdem & communes deos Latini uocauerunt, de quibus ex Martiano antè meminimus. Sic uerò de his propémodum Seruius: Dei, inquit, communes ſunt, ut alij dicunt, Mars, Bellona, Victoria, quòd ij in bello utriq; parti poſſunt fauere. Vt autem altioris ſcientiæ hominibus placet, dei communes ſunt, qui ἀζώνοι dicuntur: id eſt, qui cœli certas non habent partes, ſed generaliter à cunctis coluntur. ubiq; enim eos eſſe manifeſtum eſt: ut Mater deûm, cuius poteſtas in omnibus zonis eſt. Alij communes deos uolunt, Solem, Lunam, Plutonem, Martem. hi enim apud omnes inueniuntur, & ſunt in omnibus terris. hæc fermè Seruius. Vergilius:

In mediosq́ꝫ focos, & dis communibus aras.

Quare uerò ſit communis deus Mars dictus, ſuo loco copioſe dicemus. Sed & hoc Eraſmus duxit in Prouerbijs.

Potniades deæ dictæ fuerunt, furorem facientes, hoc eſt μανιοποιοί. Non procul uerò à Potnijs Bœotiæ urbe, puteum fuiſſe legimus, ex quo ſi aqua hauſta fuiſſet ab equis indigenis, furore agitabantur: unde dearum nomen. Sed Heſychius Bacchas & Mænadas hoc uocari nomine ſcribit. A Potnijs aũt, uel Potnia ciuitate, Potniades equæ dictæ ſunt Vergilio in Georg.

quem

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

quem locum tamen uelim conſideres, an rectè ſuccedat, ut Probus & Seruius comminiſcuntur. Verſus Vergilij hi ſunt in tertio Georg.

Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equarum,
Et mentem Venus ipſa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra abſumpſere quadrigæ.

Pattaicos, ſiue Patęcos, ut ab aliquibus ſcribitur, deos Phœnices uocabãt, quos in triremium proris circumferre ſolebant, Pygmæorum quadam (ut ait Herodotus) imagine. Sed Heſychius non duplici tt, ſed ſimplici enunciare uidetur, & item Herodotus in Thalia. Ita uerò ſcribit Heſychius: Pataici dei Phœnices ſunt, quos ij conſtituunt in proris nauium. Pitaici perperàm in Vallæ codice legitur: unde anſa fuit, ut quidam malè enunciarent. Porrò & χυτρεὺς θεὸς etiam uſque in prouerbium deductus eſt, hoc eſt ollaris deus, in cõtemptibiles & humiles. meminit Ariſtophanes in Nubibus. Sumptum opinor ab antiquorum deis, qui uel Plin. teſte fictiles fuerũt, uel patellarij. Eraſmus imminutos deos, quales Silenos, Priapos'ue, deflexit. Prouerbij meminit & Zenodotus.

Cabiri dei habiti, uel miniſtri potius deorum, alij dæmonas exiſtimarũt: de quibus tam frequens eſt mentio Græcis, Orpheo, Apollonio, Straboni, cæteris. Fuêre qui Cabiros eoſdem & Corybantes facerent, ut in decimo docet Strabo. Stemſibrotus Thaſius hos in Samothrace ſacra feciſſe ait, & dictos à Cabero Berecynthiæ monte. Cabirorum in Ægypto templum celebre legimus, quod ingredi quempiam fas non erat, ſacerdote duntaxat excepto: quod Cambyſem ingreſſum, prodit Herodotus, & omnia euertiſſe: quin & illud incendiſſe tradit. Fuit & Cabirorum ædes in agro Thebano, & item Caberiæ Cereris, quorum ea fuit religio, ut qui illi manus intuliſſent, deorum iram euadere non poſſent: id quod pluribus Pauſanias oſtendit, Mardonij Perſæ & Alexandri militum exemplis, quorum & Cereris ſacra ne proderet, religione ſe prohibitum ſcribit. Ad Prometheum tamen, & Etnæum eius filium, Cabirorum gentis Cererem quondam accedentem, quędam illi tradidiſſe & apud illos depoſuiſſe dicit, ſed quę neſciantur, nec fas ſit ea eloqui: tantùm ait, Cabirorum iras ac indignationem hominibus eſſe inexorabiles. Pherecydes uerò monumentis literarum prodidit, ex Cabera Protei filia, & Vulcano, tres Caberos & tres Caberidas nymphas procreatas, & utriſque fuiſſe templa dicata: in Lemno uerò & Imbro Caberos præcipuo honore habitos. Fuerunt & ſacra & telete Caberorum in Samothracia: nomina Mnaſeas memorat quatuor, Axieros, Axiocerſa, Axiocerſos, & Caſmilus. Alij Caberos appellatos putant à Cabiris Phrygiæ montibus, atque inde traductos. Quidam duos Cabiros tantummodò putauêre, Iouem & Dionyſium. Alij filios Electræ & Iouis, Dardanum & Iaſiona: quidam Iouis & Alliopes, ut Strabo. Acuſilaus Argiuus ortum Cabira & Vulcano Camillum refert, ex quo nati tres Caberi, & tres Caberides nymphæ, ut ex Pherecyde recitauimus. Mirandum illud de Cabiris traditur, ſi credere dignum eſt, quòd qui eorum ſacris initiati eſſent, omnem maris tempeſtatem euadere crederentur. Plura ex Græcis commentarijs congerere poſſem, niſi me Cœlij dialogus Equitatio, quo etiam me loquẽtem hac de re introduxit, ab hoc labore ſuperſedere moneret: ad quem te legendum hortor, ut inde multam frugem colligas.

Curetes qui fuerint, unde dicti, quæ primùm loca incoluerint, in quę migrarint, longa narratione & docta Strabo in decimo exequitur. Eos enim quidam Acarnanes, alij Cretenſes, nonnulli Ætolos, aliqui ex Eubœa genus duxiſſe prodiderunt: qua de re idem Strabo Homeri carmen altius & repetit, & exponit. Arthemathus quidem Eubœus Curetas Chalcidem

incoluiſſe

incoluiſſe uoluit, unde & ipſi χαλκιδεῖς uocati, ab armis æreis. Cùm uerò Eubœi de Lelanto campo aſsiduè pugnarent, & hoſtes anteriorem caperent cæſariem, eosq́ diſtraherent, ab occipite capillatos extitiſſe, à fronte detonſos, inde ἀπὸ τῆς κουρᾶς, id eſt tonſura, Curetes, hoc eſt detonſi appellati ſunt. Autumant quidam dictos, quòd uelut κόραι, id eſt puellæ, muliebres & longas ſtolas induerent: eo enim habitu cum primis Ætolos uſos fuiſſe legimus. Alij, quod κόροι, id eſt curatores, κουροτροφεῖν, id eſt, educarent Iouem. Sunt qui ab heroë quopiam denominatos putent. Sunt qui à Curio monte Pleuroni adiacente. Sunt & qui Theſtium Curetum ductorem tradant, qui Pleuroniam tenuerit. Alij Curetas dæmonas quoſdam fuiſſe opinantur, deorumq́ miniſtros: inde & Iouis educatores traditi ſunt. Sunt qui eoſdem fuiſſe credant Curetas, Cabiros, Telchinas, Corybantes, & Idæos dactylos. Sunt & qui cognatos exiſtiment, nonnihilq́ differre, omninoq́ furore quopiam motos: quin & eoſdem non in Creta ſolùm, & Phrygia, ſed & in Samothrace fuiſſe, & Lemno, perhibent. Diodorus ait quoſdam exiſtimaſſe, Curetas progenitos ex Idæis dactylis: alios ex terra, & eos in montibus & conuallibus, tectaq́ ac indumenta quæ natura præberet habuiſſe, nondum repertis domibus. Sanè & Curetas Enopliam, id eſt armatam ſaltationem, & Pyrrhichiam induxiſſe, teſtis eſt Strabo: & φιλενοπλισμὸν, & cerimoniarum ritum, quæ myſticè figurabantur armiſona ſaltatione, qua fingebant Saturnum filios uorare ſolitum, & Rheam cùm id noſſet, partus dolores diſsimulaſſe: & ut in lucem infans editus eſſet, illum per hos Curetas in loca abdita ablegaſſe: hos tympanis armorumq́ inſtrumentis, ne infans agnoſceretur, abſtuliſſe, & in Ida monte nutriſſe ferunt. Fuêre qui Curetas luſores & ſaltatores dixerunt, alij tibicines & Phryges: alij terrigenas, & Chalcaſpidas, hoc eſt, qui ſcutis æreis uterentur. Eſt quoq́ in fabulis legere, Rheā in Idam montem ex fuga delatam, cùm puerperij tempus inſtaret, primam mōtis partem manibus apprehendiſſe, atq́ ita partu ſolutam: ex impreſsione uerò palmarum Curetas prodijſſe, qui & Idęi dactyli nominati: ſicut à pupillis oculorū, quas Græci κόρας appellant, uel à galearum cono, Curetas. Sunt qui non à Rhea, ſed ab Anchiale nympha id factū tradunt, ut Varro Attacinus canit:

Quos magno Anchiale partus adducta dolore,
Et geminis capiens tellurem Oaxida palmis, &c.

Porrò Curetas Diodorus ait, cùm prudentia eminerēt, permulta ad uitam utilia excogitaſſe. nam primi omnium greges coëgerunt, reliquaq́ manſuefecêre pecora: mellis inſuper uſum, & ſagittādi uenandiq́ modum induxiſſe perhibent, hominumq́ cœtus ad communem uitæ & legum diſciplinam inſtituiſſe, cæteraq́ quæ in Telchinis ſtatim referemus.

Telchines, ut Strabo in 14 tradit, ex Creta primùm in Cyprum uenerunt: poſtmodum Rhodū, unde & Rhodus ipſa Telchinis aliquando uocata eſt, hinc Ouid. 7. Metamorph.

Phœbeamq́ Rhodon, & Ialyſios Telechinas.

Telchines uerò faſcinatores fuiſſe ferunt, & maleficos, quòd Stygiam aquam animalibus & ſtirpibus perniciei gratia inſpergerent: qua ex re calamitates, peſtes & fames conſequerentur. Horum nomina fuiſſe perhibētur, Actæus, Megaleſius, Ormenus, Lycus, Nicon, Mimon. quidam & hos Alaſtoras dixêre, & Palamnæos. ἄλη enim βλάβη, hoc eſt nocumentum: & παλάμη palma, quòd palmis & manibus Stygis aquā terris inſpergerent. Nonnulli tamen contrarium ſentiunt, & artibus illos excellentes & præſtantes fuiſſe uolunt: atq́ ideo ab artificibus, qui ſimilia tentarēt, inuidia habiti, quicis hanc notam inuſſerunt. hi ferrum primi & æs fabricati ſunt, quin & falcem Saturno fecere. Sunt qui in Rhodo Telchines nouem Rheæ comites ſtatuant,

ro ex Apolline & Rhetia nouem Corybantes genitos prodidit. Alij Corybantes dæmonas quoſdam fuiſſe tradiderũt, Mineruæ & Solis filios: alij Saturni, quidam Iouis & Calliopes. Diodorus Corybantum Iaſionis & Cereris filium tradit, qui cum Dardano ſacra Matris deûm in Phrygiam detulit. Corybantes autem ſic appellati, quia inter ſaltandũ capita iactarent. hoc eſt, κορύβαντες ἀπὸ τοῦ κορύπτοντας βαίνειν. hinc qui capita iactant, & furijs ac numine agitantur, κορυβαντίζειν dicuntur. Aliqui hos dictos arbitrantur à uigilantia: quòd patentibus oculis dormirent, dum Iouem cuſtodirent infantem, παρὰ τὸ κορυβαντιᾶν. Sunt qui à galea dictos arbitrentur, quæ Græcè κόρυς dicitur. Obſeruat Suidas aliquos, hos decem uoluiſſe: alios nouẽ, ut modò dicebam. Corybantes, βητάρμονες ab Homero uocantur, ut etiam Strabô notauit. Homerus,

> ἀλλ' ἄγε Φαιήκων βητάρμονες ὅσσοι ἄριστοι. hoc eſt,
> Phæacum quicunq; boni Betarmones adſint.

Corybantes, inquit Plato in Euthydemo, in myſterijs ſuis illum quem in ſacris initiaturi erant, in ſolio collocabant, uarijsq; iocis applaudebant, & choreas ducebant ac ſaltabant, eó modo expiantes, ac ſacris initiantes.

ἀποπομπαῖοι θεοὶ, hoc eſt Emiſſarij dei, quidam à Græcis appellati ſunt, de quibus Apollodorus libro ſexto de Deis meminit, & Phauorinus. ij & Pompæi, teſte Heſychio, uocati ſunt: unde dies in quibus eis ſacra fiebant, ijſdem ſcriptoribus tradentibus, hoc eſt Heſychio & Phauorino, ἀποπομπαὶ nuncupati ſunt. horum & Iſocrates meminit. Sed enim dei mala auertentes, his etiam nominibus appellabantur, ἀλεξίκακοι, ἀποτροπαῖοι, λύσιοι, φύξιοι: hoc eſt, depulſores malorũ, auertentes, ſoluentes, fugantes mala. Iulius Pollux auctor. Sunt quidem ἀποτροπαῖοι dei, qui mala auerruncant. nonnulli eos deos exiſtimant, qui à Latinis depellentes & depulſores dicũtur. Perſius in Satyra, Dijs depellentibus agnam. quo loco Cornutus grammaticus, ſeu Probus, nihil amplius ait, quàm deos depellentes amorem. Hinc & depulſoria ſacra in uigeſimoquinto Ammiani Marcellini appellantur, quæ deis depellentib. & mala auerruncãtibus fiunt. Hòs deos & Auerſorios tranſtulit interpres Dionyſij Alicarn. libro decimo: Apotropæorum uerò deorum crebra mentio. Lyſij uerò dæmones & dei dicebantur, mala ſoluentes: unde & Lyſius Bacchus, de quo in Bacchi cognominibus agemus. hinc & λυσιῳδοὶ, mimorum genus, ut in Poëtis diximus. Lyſij autem uocati, quòd à Naxijs Thebani ui tem redemerunt, quod ait Ariſtophan. ut eſt apud Athenæũ. Sanè deós mala inferentes, Polluce auctore, Grçci his nominibus appellant, ἀλιτήριοι, ἀλιτηριώδεις, προστροπαῖοι, & παλαμναῖοι: hoc eſt, exitiales, peſtilentes, malitioſi, & homicidæ.

τεράστιοι θεοὶ, Heſychius ait, dei ſunt ſignorum ac prodigiorum effectores.

ὁμοχέτας θεὸς, antiqui deos homochetas appellabant, qui in templi eiuſdem ac ſacrorum uenirent participatum, meminit in quarto hiſt. Thucydides.

Δεύας, Deuas deos Magi uocabant, non malos, ut Heſychius ait.

Δριωδόνες, Driodones deos quoſdam coluêre Lacedæmonij. Heſychius.

ἄωοι dei, ex curſu traijciẽtes in Samothracen ſtagnum, & Cilices, ab Aoo Cephali præterfluentis fluuij. auctores Heſychius & Phauorinus. mihi uerò hi parum comperti ſunt dei.

Anculi & Anculæ, dei deæq; ancillarum putabantur, ut ait Feſt. quin & ueteres Anculari, pro miniſtrare dixerunt, eodem Feſto auctore. unde fortè etiam ancillarum nomen.

Antithei quidam mali dei, quos à magis confingi ait Arnobius, hicq; ſpiritus eſſe dicuntur, qui in actionibus humanis ſæpe obrepant, ſeq; deos fingant, & inſcios mendacijs & ſimulationibus deludunt.

DEI EX HVMANIS ACTIONIBVS.

HIS ita in uniuerſum à me commemoratis, ſingulos iam deos deas'ue exiſtimatos ſubiungere par eſſe uidetur: & eos in primis, qui uel à uirtutibus in nos ipſos aliquid efficere, uel extra & circa nos putabãtur, atq; à Virtute ipſa, & Veritate, exordiemur.

Virtutem deam fecêre Romani, ut ſcribit Auguſtinus, cui ædem uouiſſe ſuo primo cõſulatu M. Marcellum legimus. eius filius ad portam Capenam dedicauit: Liuius, Val. Max. Plutarch. & Lactantius, auctores. Alteram C. Marius ſummiſſiorẽ extruxit, ne publicis auſpicijs fortè officeret, & eam ideo Augures demoliri iuberent. Sed & M. Tullius lib. de Legib. ſecundo, Virtutem coli iubet. Iuuenalis, ut alibi citauimus,

Vt colitur Pax atq; Fides, Concordia, Virtus, &c.

Plaut. in Amphit. prologo, in quo Mercurius introducitur, Virtutẽ deam commemorat: Neptunum (inquit) Virtutem, Victoriam, Martem, Bellonam, &c. Sanè uirtus à uiro dicitur, quod (teſte Cicerone) uirum uirtus maximè honeſtet. Eſt autem uirtus, ut Lactantius ſcribit, perferendorum malorum fortis ac inuicta patientia. Apud quem & illa Lucilij leguntur carmina:

Virtus eſt homini, ſcire id quod quæq; habeat res.
Virtus, ſcire homini rectum, utile, quid ſit honeſtum:
Quæ bona, quæ mala, quid ſit inutile, turpe, inhoneſtum.
Virtus, quærendæ rei finem ſcire, modumq;:
Virtus, diuitijs precium perſoluere poſſe.
Virtus, id dare, quod reipſa debetur honori:
Hoſtem eſſe atq; inimicum hominum, morumq; malorum:
Contrà, defenſorem hominum morumq; bonorum.

Hæc Lucilius. Breuius multo Horatius: Virtus eſt, uitium fugere. Sed dies me deficiat, ſi philoſophos, poëtas, uel cæteros ſcriptores memorem, de uirtute loquentes. Illud tantùm ex Claudiani Panegyrico quodam, cognitione digniſsimum aſcribam:

Ipſa quidem uirtus precium ſibi, ſolaq; latè
Fortunæ ſecura nitet, nec faſtibus ullis
Erigitur, plauſu'ue petit clareſcere uulgi:
Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
Diuitijs animoſa ſuis, immotaq; cunctis
Caſibus, ex alta mortalia deſpicit arce.
Attamen inuitam blandè ueſtigat, & ultrò
Ambit Honor: docuit toties à rure profectus
Lictor, & in medijs Conſul quæſitus aratris.

Breuius ante Claudianum Silius, hoc uerſu,

Ipſa quidem uirtus ſibimet pulcherrima merces.

Virtus uerò delubrum antè poſitum fuiſſe, & pòſt inde Honoris, ut oſtenderetur, aditum non patêre ad uerum honorem conſequendum, niſi per uirtutem ipſam, cuius illud tantùm & eſt & habetur precium ac præmium, Honor ſcilicet: unde & uirtutẽ alatam interdum effinxêre ueteres, propter gloriam & honorem, qui ex ea oriuntur. Sed hoc minimè te ignorare uelim, deum non modò Honorem habitum, uerùm illud etiam obſeruatum à Plutarcho in Quæſt. quod honori cùm diuinam rem Romani facerent, aperto fuiſſe capite: & honorẽ δόξαν, ἢ τιμὴν Grçcè eſt interpretatus. An, inquit, quod ſplendidum quiddam ſit honos, atq; ob id etiam honeſtis uiris & illuſtribus caput aperire ſolemus, & perinde ei deo caput aperiendum, cùm ſacrificamus. Scribit Plinius de Viris illuſtribus, quod Fab. Rutilianus primus inſti-

tuit, uti

tuit, uti equites Romani, idibus Quintilibus, ab æde Honoris equis inſidentes in Capitolium tranſirent: id quod & in Calendario noſtro ex alijs auctoribus annotaui. de Honore uerò planius infrà agemus. Sed enim Virtutem uarijs imaginibus conformatam ab antiquis fuiſſe aduertimus: nunc enim matronali habitu honeſto, inaffectatoq́, nunc quadrato ſaxo inſiſtentem. Vidi & ipſe in M. Val. Acilij triumuiri peruetuſto nomiſmate, hac forma: Mulier erat columnæ læuo nixa cubitò, dextera ſerpentem tenebat. Vidi & in alio maſculam Virtutem hoc pactò, in uno quidem Gordiani imperatoris, in cuius altera parte imago erat ſenis barbati ſtantis, nudi, clauæ innitentis, cum leonis pelle brachia aduoluta, cum hac inſcriptione, VIRTVTI AVGVSTI. In altero uerò Numeriani nomiſmate, eadem prorſus fuit imago ſenis, cum inſcriptione: VIRTVS AVGG.

Extat porrò Luciani dialogus, ſi modò Luciani, in quo Virtus à Fortuna male habita deſcribitur, lacera & mœrens, ut quæ nec ad Iouis aſpectũ admitteretur: quæ profectò uirtutis ſpecies noſtræ ætati conuenire uidetur, ut etiam hi ferendi ſint qui peregrino eam habitu effinxêre. Pòrro cùm à noſtris una uoce animi & corporis uirtus dicatur, à Græcis diſtinguuntur, altera ἰσχὺς, altera ἀρετὴ nuncupatur.

Veritas dea exiſtimata à gentibus, ἀλήθεια à Græcis uocata. Fingebatur, ut Philoſtratus in Amphiarao ſcribit, uirgo niueis induta ueſtibus: quin & eodem authore in Heroicis, Virtutis mater effingebatur. Hippocrates uerò in quadam ad Philopœmenen epiſtola hoc modo deſcribit: Mulierem pulchram, magnam, ſimpliciter ornatam, illuſtrem ac ſplendidam, cuius oculorum orbes puro lumine nitebant, ut aſtrorum ac ſtellarum fulgorem imitari uiderentur. Idem ibidem & Opinionẽ, ſeu Opinationem mauis dicere, deſcribit hoc pacto: Mulierem, quæ non mala uideatur, ſed audacior aſpectu, & concitatior. Veritas Temporis filia, & Virtutis mater dicta. Plutarchus in Quæſt. ait, Veritatis parentem ac deum Romanos Saturnum habuiſſe. Subdit cauſam: An, inquit, quòd ut pleriq; philoſophi putãt, Κρόνον χρόνον, hoc eſt, Saturnũ tempus eſſe: ueritas uerò tempore inuenitur. an illud potius, quod Saturnus iuſtiſsimus fuerit, & ueritatẽ in primis etiã, quod uerisimile eſt, coluerit. Hanc in putei fundo delitere ſcripſit Democritus, & ab eo Lactãtius. Gellius uerò ex Plutarcho, ſolũ Temporis filiam. nam ut eſt Græca ſentẽtia, ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος. hoc eſt, In lucem agit ueritatem dies. Pindarus tamen in quodam ad Ageſidamum hymno, in Olymp. Iouis filiam facit. In ſepulchro prętereа Simandij inſculptum fuiſſe iudicem legi, & primatum conuentum, ſacris indumentis ueſtitos, ex quorum collo ad pectus pendebat ſuſpenſa Veritas, clauſis ſubnutans oculis, & cætera quæ ex Diodoro Bapt. Leo in ſeptimo, ſcriptũ reliquit. Porrò ne ſuperſtitioſa ab hæreticis quibuſdam, uti à Marco conficta, conticeam, Veritatis imago effingebatur ex literis Græcis, eius uidelicet caput α & ω, collum uerò β & ψ, & ſic deinceps. Quæ ſuperſtitioſa ſi cui arrideant, legat Epiphanium: mihi hæc oſtendiſſe ſatis ſuperq; fuerit.

Prouidentia, quam Stoici πρόνοιαν, anum fatidicam faciebant, dea putabatur, ut Cicero de Nat. deorum meminit, & Martian. hæc mundum & mundi partes adminiſtrare tradebatur, ut optima & frugi materfamiliâs. Scribit Phurnutus, Prometheum ideo exiſtimatum hominem è terra finxiſſe, quod Prometheus prouidentia animæ uniuerſalis appellaretur, quam iuniores uocarint πρόνοιαν.

Mens à Romanis, ut Liuius & Cicero tradunt, conſecrata, ut mentem ea bonam concederet: quod & D. Auguſtinus non ſemel aſſeruit, & ante eum Lactantius. Ouid. in Faſtis,

Mens quoq; numen habet,Menti delubra uidemus
Vota,metu belli perfide Pœne tui. Propertius:
Mens bona,ſi qua dea es,tua me ſacraria dono,
Exciderant ſurdo tot mea uota Ioui.

Philoſophi quoq; pleriq; νοῦν,hoc eſt,mentem,deam fecerunt,ſed non eodem modo. nam Plato animatum eſſe mundum ſtatuit, animamq; illam & mundum eſſe deum: ut & Varro, teſte Auguſtino in ſeptimo de Ciuit.Dei credidit.Sed alium deum,quem mentem uocauit,hoc ipſo priorem facit,& animæ mundi parentem. Stoici ferè cum Platone conueniebant, niſi quòd uaria inter ſe ſentiebãt: ut alibi dixi,cùm philoſophorum de deo opiniones recenſebam.Sanè illud hoc loco admonere par eſt, quod à Lucilio Balbo dictum eſt apud Cic. in ſecundo de Nat.deorum, ut ea ipſa res deus nominetur,in qua uis eſt maior aliqua,& tanta eſt,ut ſine deo regi nõ poſsit:ut Mẽs, ut Fides, quas in Capitolio (ait) dedicatas uidemus proximè à M. Æmilio Scauro,ut idem Balbus ait,& Plutarch. de Fortuna Romanorum. T.Liuius: Menti, inquit, uouit Attilius prætor. Porrò mens nomen eſt tetragrammaton, ut νοῦς Græcis.

Iuſtitia,quam Aſtræam Græci à patre nuncupant,iuxta illud,
Vltima cœleſtum terras Aſtręa reliquit. Δίκη etiam uocatur,teſte Polluce, qui & deam & iudiciũ ea uoce dici affirmat:unde fortè & Latini Dicam dixerunt. Iuſtitiæ duos hymnos Orpheus compoſuit, alterum quidem Δίκης, alterum δικαιοσύνης. & utrique adolet λίβανον,id eſt thus. Sed hac de uirtute nihil hìc à me expectes: à philoſophis hanc require, ego inſtitutum meum ſequar. Hanc finxerunt aſtrologi ſignum in cœlo, Virginẽ:& Aratus in primis,quo in loco Græcus interpres ſuper ea uerba quibus ait,Spicam in manibus ferre ſplendentem: Quidam inquiunt, Aſtræum antiquum fuiſſe mathematicum,qui primus aſtrorum inuenerit appellationes, unde & ſiderum pater dicitur.alij Aſtræam Iouis & Themidis filiam, ut Heſiodus. alij Aſtræi & Hemeræ,id eſt,diei filiam putauêre: uel ἡμέρης,id eſt, deæ manſuetudinis, quia iuſtitia mortales prima manſuetos reddiderit. Dea hæc ita deſcribitur à Chryſippo in lib. περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς,hoc eſt, de honeſto & uoluptate, primò (ut à Gellio lib.14.ſcribitur,qui & Græca ipſius uerba ponit: nos ipſius Gellij, quia breuius ea collegit, hìc apponemus) Imaginem, inquit, iuſtitiæ fieri ſolitam,forma,ait, atq; filo uirginali, aſpectu uehementi & formidabili, luminibus oculorum acribus: neq; humilem, neq; atrocem, ſed reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate. Hæc Gellius, quæ pluribus Chryſippus diſſerit. Iuſtitiam apud Ægyptios ſine capite fuiſſe, Alexander ſcribit. Eam autem effingebant per manum ſiniſtram porrecta palma diſcapedinatam, propterea quòd ſiniſtra, genuina pigritia, nulla calliditate prædita uidetur, & ideo æquitati aptior quàm dextra, ut Philippus ait in Symbolis. Noſtri nunc pictores examine lancis,uel ſtateræ,nunc & ſecurium ac uirgarum faſce,nunc his uel illis inſigniunt. Vidi & qui iuſtitiam hoc modo effingerent, nudam uirginem quadratum ſuper lapidem ſedentẽ,& æquatam manu altera bilancem tenentem, exertum altera ſub ala enſem quodammodo occulentem. quod figmentum cùm mihi arriſiſſet, propter eius ſignificationem hìc tibi quoque aſcribendum duxi.

Fides dea à Romanis culta,teſtibus Cicerone, Lactantio, & Auguſt. Fidei ædes in Capitolio fuit, ut Plin.35 Nat.hiſt.innuit. Mar. Cicero de Officijs libro tertio,Fidem ait uicinã Ioui in Capitolio. in ſecundo uerò de Nat. deorum,ab Attilio Calatino conſecratam ait. Sextus Pompeius etiam Romulum conſecratam prodit, ab Ænea in Palatio: idq; refert ex Agathocle. Dionyſ.Alicarn. in ſecundo Hiſt.libro, de Numa ſcribens: Primus, inquit,
ipſe

ipſe omnium templum Fidei publicæ erexit,ſacrificiaq́ ei ſtatuit ſumptu publico, ſicut de alijs. Idem fere Plutarchus. Eiuſdem Fidei maximum ſtatutum iuſiurandum,cuius & Cicero in Officijs meminit.Tit.Liuius in primo, Numam Fidei ſolenne inſtituiſſe ſcribit , ad quod ſacrarium Flamines rem diuinam facerent.ipſum lege.Meminit & Cyrillus Alexandrinus contra Iulianum Imperatorem. unde eſt Plauti illud in Aul. Nunc hoc mihi factu' ſt optumum,ut te auferam aula in Fidei fanum,ibi abſtrudam probè,&c. Sine cæde uerò & ſanguine ipſi Fidei,uelati Flamines albo panno,ſacra faciebãt, quin illuc curru arcuato , manu ad digitos inuoluta deferebantur , ſolenni pompa:quo argumento fidem dextris tutandam, & ſacratam eſſe ſignificabant,quod & dextra dextræ iuncta denarium numerum efficit, qui ſacratiſſimus ſit,& perfectiſsimus. Sanè Fides fingebatur duabus iunctis manibus, interdum imagunculis duabus dextram dextrę iungentibus,ut in Concordia dicam.Statius primo Thebaid.

Iam pariter coëunt animorum in pignora dextræ.

Sic & Vergil.& T.Liuius : Dextra data fidem futuræ amicitiæ ſanxerũt. Cor.Tacitus lib.17.Miſera ciuitas Lingonum ueteri inſtituto dona dedit legionibus,& dextras hoſpitij inſigne. Deſcribitur fides, & templũ eius, à Silio poëta libro Punic.ſecundo ita,

—Ad limina ſanctæ
Contendit Fidei,ſacrataq́ pectora tentat,
Arcanis dea læta,&c.

Et paulò pòſt ad ipſam Hercules loquens, ait:

Ante Iouem generata,decus diuûmq́ hominumq́,
Qua ſine non tellus pacem,non æquora norunt,
Iuſtitiæ conſors,tacitumq́ in pectore numen. & reliqua.

Seruius uerò in primo,& item in octauo commentario Æneidos ſcribit, quòd Fidei albo panno inuoluta, uel uelata manu ſacrificabatur : per quod oſtendebatur,Fidem debere eſſe tectam & ſecretam. unde & Horatius : Et albo Rara Fides colitur uelata panno. Et ideo Cana Fides à Vergil.dicta cana,quòd in canis hominibus eſſe ſoleat:uel propter candorem. Acron uerò ait,Albo panno caput uelaſſe eos qui Fidei ſacrificarẽt.Plura ſcribit Porphyrion, ſed quæ noſtro non ita conueniant inſtituto. Canis item albus ſymbolum eſſe putatur Fidei.unde Picus meus cecinit,

Signa quibus ſubitò uiſum eſt oſtendier albis
Ex uillis animal,dominis domibusq́ fidele.

Sic & Horatius catulos fideles in Odis dixit.Mira de fide canũ Ælianus, Plinius,Solinus, cæteri naturæ interpretes prodiderũt. Nec nos pauca,ubi de Sacrificijs in ultimo Syntagmate agemus.

Spes etiam , ut dea à Romanis eſt culta , cuius ædes fuit in foro olitorio. Tit.Liuius in primo tertiæ Dec. ædem Spei,quæ in foro olitorio fuit, fulmine ictam fuiſſe.Idem libro quarto, Q.Fabio Cos.fil. & T.Sempronio Graccho Coss. incendio ait conflagratam. M.Cicero, Spem à Collatino conſecratam,in Legibus prodidit. P. quidem Victor, ſeu quicunque tandem eſt, Spei nouũ templum in ſeptima Vrbis regione ſtatuit,hoc eſt,in uia lata.Origenes libro quarto aduerſus Celſ.cùm Heſiodi Pandoram rideret : Ridiculum,inquit,quod de dolio dicitur,quòd olim uiuerent in terra hominum tribus ſine malis,& ſine grauilabore, & grauioribus morbis, quæ Parcæ mortalibus dederant : ſed fœmina manibus magnum dolij operculum auferens,diffudit hominibus,& partita eſt curas malas:ſola autem ibi Spes in tutiſsimis domibus intus relicta eſt ſub dolij labris : nec extrà euolauit: prius nanque impoſuit operculum dolio.& hæc Origenes, At uerò Spei effigiem

in Adriani Imperatoris aureo nomiſmate aliquando conſpexi. Fœmina fuit ſtans, inſtitæ laciniam ſiniſtra manu nonnihil attollens: dextra in cubitum elata pateram proferebat, in qua repoſitum inerat uelut ciborium, id eſt uas in floris ſimilitudine, cum hac inſcriptione, SPES P.R. Quidam etiam Spem deam uiridi inductam palla effinxerunt, & ſedentem ſupra dolium cum cornice: quidã etiam cum Nemeſi, de qua ſuo loco plura dicemus. Spei templum demum etiam incenſum ſcribit Dion, Hiſt. libro 50. ante bellũ Actiacum, cum aliis pleriſque ædificijs: quod factum quidam crediderunt libertorum opera. Pindarus, ut eſt apud Iuſtinum, philoſophum & martyrem, itemq; Platonem, Spem γηροτρόφον appellauit, quod etiam nos ſenes alat. Vnde ego meo quodam ad B. Riccium amicum chariſsimum Hendecaſyllabo ita cecini:

Ricci uiuere quo putas tenore
Me, quem deſtituit uirens dea illa,
Quam Dircæus olor canit ſenectæ
Altricem & comitem, aſſeclamq; uitæ,
Et ſemper meliora pollicerie?

Theogonis quoq; ait, Spem inter homines remanſiſſe, cæteris ſororibus in cœlum fugientibus. unde ex Theognide amicus noſter:

Alma Fides dea magna abijt, Pietasq;, Pudorq;,
Cum Nemeſi Charites, Pax bona, nudus Amor,
Spes dea, quæ gentes falſa dulcedine ſemper
Paſceret, in terris ſola relicta fuit: &c.

Pietas dea quidem & ipſa culta, qua & cæteros deos colebant antiqui: cuius ſacellum ab Attilio dicatum, in quo mulier habitaſſe dicitur, ea quæ uberibus patrem in carcere aluit: Feſtus. Ibiq; imago factum hoc indicans oſtendebatur, ut eſt in quinto apud Valerium Maximũ. Plinius tamen libro ſeptimo, capite trigeſimoſexto, non patrem, ſed matrem à filia nutritam ait: cuius uerba libet afferre, ob pietatis ſingulare exemplum: Pietatis, inquit, exempla infinita quidem toto orbe extitêre, ſed Romæ unum, cui comparari cuncta non poſsint. Humilis in plebe, & ideo ignobilis puerpera, ſupplicij cauſa carcere incluſam matrem, cùm impetraſſet aditum à ianitore, ſemper excuſſa ne quid inferret cibi, deprehenſa eſt uberibus ſuis alẽs eam: quo miraculo matri ſalus donata filiæ pietate eſt, ambæq; perpetuis alimentis, & locus ille eidem conſecratus eſt deę, C. Quintio, M. Attilio Coſſ. templo Pietatis extructo in illius carceris ſede, ubi nunc Marcelli theatrum eſt. hæc Plinius. Solinus tamen, quem uidemus omnia fermè à Plinio ſuppilatum, patrem (ut Feſtus etiam ait) uberibus à filia nutritũ. huius hiſtoriæ uarietatem ex Valerio prouenire arbitramur, qui duo exempla hac eadem de re libro quinto adducit: Latinum quidem alterum, à quo Plinius penè etiam uerba deſumpſit: Græcum alterum, ut & nomen oſtendit. Idem prædicatũ, inquit, de pietate eius exiſtimetur, quæ patrem ſuum Cymona conſimili fortuna affectum, pariq; cuſtodiæ traditum, iam ultimæ ſenectutis, uelut infantem pectori ſuo admotum aluit. Et mox ſubdit, tanquam ante oculos picturam: Hęrent ſtupentq; omnium oculi, cùm huius facti pictam imaginem uident, caſuſq; antiqui conditionem præſentis ſpectaculi admiratione renouant, in illis mutis membrorum liniamentis uiua ac ſpirantia corpora intueri credentes. quod neceſſe eſt animo quoq; euenire, aliquanto efficaciore pictura literarum, uetera pro recẽtibus admonitos recordari. & hæc Val. Max. Iulius item Obſequens in Prodigijs, Pietatis ædem fuiſſe ait in circo Flaminio Pietas, ait M. Cicer. primo de Nat. deor. iuſtitia aduerſus deos eſt, & cultus erga maiores, aut ſanguine coniunctos. D. Auguſt. Chriſtiano more loquens ita,

in quarto

In quarto de Ciuit. Dei: Pietas eſt uerax ueri Dei cultus, non cultus tot falſorum deorum quot dæmoniorum. T. Liuius libro 10 quartę Decad. ſcribit: In foro olitorio ædem Pietatis dedicauit M. Attilius Glabrio duumuir, ſtatuāq; auratam, quæ prima omnium in Italia eſt ſtatua aurata, patris Glabrionis poſuit. is erat, qui eam ædem uouerat, quo die cum rege Antiocho ad Thermopylas pugnaſſet, locaueratq; idem ex S.C.

Pax, hoc eſt εἰρήνη, culta ab antiquis. Iuuenalis: Vt colitur Pax, atq; Fides, &c. Scribit Plutarchus in Cimone, Athenis Pacis aram dicatam, cùm conditiones pacis Athenis Callias legatus à Perſis attuliſſet. Templū Pacis Romæ fuit magnificentiſsimum, foro proximum, quod Veſpaſianus à Claudio inchoatū conſtruxit: ut auctores ſunt Ioſephus, Plinius, Suetonius, & Dion.

In hoc templo ſunt qui tradant, D. Hieronymum ſecuti, uaſa & donaria templi Hieroſolymitani à Tito & Veſpaſiano repoſita fuiſſe. Frequentari uerò aſsiduè ab ægrotis templum illud, uel è Galeno colligimus, ita in libro de Pulſibus ſcribente, cùm de uehementi agit: Quam cenſes pugnā fore? an'ne talem, qualem frequenter in templo Pacis, & inter ipſos ægrotos conſpicimus, adeò ut etiam ad manum res ueniat: tantum abeſt, ut turpi dicto abſtineant. Illud hoc loco non mirum uideatur, quòd templa ab ægrotis & mendicis frequentarentur, cùm & hodie Romæ, & ubiq; gentium cernatur: ne te uidelicet admiratio ſubeat, ut perito cuidam medico, ſe plus nimio angenti in his Galeni uerbis exponendis, qui aliàs in re medica & cæteris diſciplinis Lynceo ipſo eſt oculatior. Scribit Herodianus, Commodo imperante Pacis templum incendio conſumptum, illudq; ſupra cætera maximum fuiſſe ædificium, pulcherrimum ac opulentiſsimum. Coluerunt & Pacem Athenienſes, ut cùm alibi Pauſan. oſtendit, tum ubi de Prytaneo agit. Pacis quoq; ſimulachrum ita effictum legimus, ut puerum Plutum manu geſtaret: quòd ſymbolum uideri poteſt, non ex bello, ſed ex pace diuitias & opes comparari. Effingebatur uerò Pax cum ſpicis. Tibul.

Interea Pax alma ueni, ſpicamq; teneto,
Profluat & pomis candidus antè ſinus.

Interdum etiam cum oliua, & nōnunquam cum lauro coronabatur: quin & cū roſa, ut in aliquibus ueteribus nummis uidimus. Sed & nonnunquam ſolo caduceo ſignificabatur. Ariſtophanes in fabula Acharn. Pacem pulchram deſcribit aſpectu, ſociam uerò Veneris & Charitum. Sed in eius nominis fabula longè plura, atq; inter cætera ſacrificium, cum ſuis cerimonijs.

Concordia dea, id eſt ὁμόνοια, ab antiquis culta, ſed in primis à Romanis qui & eius diuerſa templa habuêre, ut planè ex hiſtorijs cognoſcimus. Vnū Furius Camillus uouit, ut Plutarchus auctor eſt. meminit in Faſtis Ouidius:

Furius antiquum populi ſuperator Hetruſci
Vouerat, & uoti fecerat ille fidem.

Poſtea uerò Flauius ſcriba Appij Cæci, Annio libertino patre genitus, qui dies faſtos publicauit, æream fecit, in Græcoſtaſi, quæ tunc ſupra Comitium erat, inciditq; in tabula ærea. eam ædem 304 annis poſt Capitolinam, dedicatam tradunt: ex quo apparet, ædem illam Concordiæ Capitolinam fuiſſe eam, quam iuxta templum Iunonis Monetæ Camillus uouerat, de qua Ouidius, ut ſuprà memini:

Candida te niueo poſuit lux proxima templo,
Qua fert ſublimes alta Moneta gradus.

T. Liuius propè finem noni libri ab v.c. Flauius, inquit, ciuile ius repoſitum in penetralibus pontificū euulgauit, faſtosq; circa forum in albo propoſuit, ut quando agi lege poſſet, ſciretur. Ædem Concordiæ in area Vulcani ſumma inuidia nobilium dedicauit. Alteram priorem idem Liu. libro ſe-

cundo tertiæ Dec. uotam ait à L.Manlio præt. in Gallia, ob ſeditionem militarem, quam biennio pòſt ſenatus locandam curauit. Certè & D. Auguſtinus in tertio libro de Ciuit. Dei, ait ædem diuæ Concordiæ poſt Gracchorum tempora cōſtructam fuiſſe. Legimus & templum hoc inſtauratum fuiſſe ab Opimio Cos. ſummo populi dolore: unde noctu inſcriptū fuit, Opus Vecordiæ templum Concordiæ fecit. M.Tullius in oratione pro domo ſua ad Pontifices: Q.Martius, inquit, cenſor ſignum Concordiæ fecerat, idq́ in publico collocarat: hoc ſignum C.Caſsius cùm in curiam tranſtuliſſet, collegium ueſtrum conſuluit, nunquid eſſe cauſæ uideretur, quin id ſignum curiamq́ Concordiæ dedicaret: & cætera. Meminit & huius deæ Val. Max. Sempronium, inquit, Aſellionem pro æde Concordię ſacrificium facientem, ab ipſis altaribus fugere extra forum creditores coëgiſſe. Collapſam inſuper Concordiam, & à Conſtantino reſtitutam, antiquum epigramma oſtendit, quod & hodie legitur in Lateranenſi baſilica: D.N. Conſtantino Pio felici ac triumphatori ſemper Aug. ob amplificatam toto orbe rempublicam, factis conſilijs S.P.Q.R. ædem Concordiæ uetuſtate collapſam, in meliorem faciem, opere & cultu ſplendidiore reſtituit. Sed & aliam Concordiæ ædem Tiberius Cæſar dedicauit, quā eius mater Liuia conſtituerat, ut ex Ouidio & Suetonio liquidò colligimus. Dion quoque libro 56. Inſequenti anno Concordiæ deæ templum à Tiberio dedicatum eſt, in quo ſuum & fratris Druſi uita functi nomen inſcripſit. & Ouid. quidem de Tiberio ita:

Templaq́ feciſti, quam colis ipſe, deæ.
Hæc tua conſtituit genitrix, & rebus & ara. Idem:
Te quoq́ magnifica Concordia dedicat æde
Liuia, quam charo præſtitit illa uiro.

Sed de ædibus Concordiæ iam nimis. Concordiæ ſacrificium Seneca in Medæa his uerſibus explicat,

—Et aſperſ
Martis ſanguineas quæ cohibet manus,
Quæ dat belligeris fœdera gentibus,
Et cornu retinet diuite Copiam,
Donetur tenera mitior hoſtia.

De Concordia dea & Iuuenalis ita meminit:

Quæq́ ſalutato crepitat Concordia nido.

Quo in loco grammatici diuerſa ſentiunt. Et Probus quidem uetus interpres: In tutela, inquit, Concordiæ ciconia eſt. Templum Concordiæ uetus fuit, in quo ciconia multa, &c. Merula de ciconia & ipſe multa affert, ut hoc aſtrueret, & eum ſecutus Britannicus, item Valla Georg. Politianus uerò in Miſcellaneis cornicem, nō ciconiam intelligit: idq́ tum Æliano auctore de Animalibus, tum quibuſdam antiquis nomiſmatibus affirmat, quorū etiam ego nonnulla conſpexi. Sanè & in nuptijs, earum auium uocē hominis gratia repetitam, idem eſt auctor Ælianus, qui fermè ita ſcribit: In nuptijs olim ueteres audio poſt Hymenęum, cornicē inuocare ſolitos fuiſſe, hocq́ Concordiæ ſignum dare ijs, qui liberûm quærendorum gratia conueniſſent.

Sed & apud antiquos mala punica Concordiā ſignificabant, ut Hebręorum ſcriptores tradunt, in ueſtibus ſacerdotalibus. Deam autem Concordiam præterea effingebant, dextra craterem tenentem, & læua nunc Cornu copiæ, nunc ſceptrum, ex quo fructus exire uidentur: ſed & imaginibus duabus, dextram dextræ iungentibus, ut in Aur. Vero. Nunc duabus tantùm dextris, ut in quodam Neronis, id quod Fidei attribuunt alij, ut notant grammatici. Diodorus Siculus in hiſtoria Philippi: Dimiſſo, inquit, Theſſalioni dextram porrexit, quæ res apud Perſas pro firmiſsima fide habetur.

Ariſtides

Ariſtides in oratione pro Concordia,Rhodienſibus ita hanc effinxit: Decoram,compactam,bene coloratam, gratioſam, & undiq; per omnia ſibi quadrantem & congruentem, deorumq́; diligẽtia ac benignitate in terram delapſam. Hanc eandem deam idem orator ait ab Ioue horas confirmare,ſolam obſignare cuncta,agros cultibus exornare,ſuarum cuiuſq; rerum fructus aliarumq́; poſſeſsionem præſtare,res urbanas gerere pro uoto,perquàm maturè nuptias tum dare tum accipere in quos & à quibus libeat, liberos educare atq; erudire:& reliquá, quæ idem ſcriptor ſubiungit.

Diſcordiam deam exiſtimatam à gentibus,Concordiæ coniungimus,etſi diſiunctiſsimæ ſunt. Hanc in morem furiæ formauit antiquitas. Deſcribitur à Petronio Arbitro in Satyrico,cuius pars libri extat, quo loco bellum ciuile inter Cæſarem & Pompeiũ eruditè deteſtatur. ita enim de Diſcordia canit:

Intremuêre tubæ,ac ſciſſo Diſcordia crine
Extulit ad ſuperos Stygium caput. huius in ore
Concretus ſanguis,contuſaq́; lumina flebant:
Stabant irati ſcabra rubigine dentes,
Tabo lingua fluens,obſeſſa draconibus ora,
Atq; inter toto laceratam pectore ueſtem,
Sanguinea tremulam quatiebat lampada dextra,

Atq; hæc Petronius. Vergilius uerò in ſexto ait:

—— Et Diſcordia demens
Vipereum crinem uittis innexa cruentis.

Idem in octauo:

Et ſciſſa gaudens uadit Diſcordia palla,
Quam conſanguineo ſequitur Bellona flagello.

Ariſtides etiam ita deſcribit, his fermè uerbis: Diſcordia & Seditio, inquit, ſupino eſt capite,labris liuentibus,oculis ſtrabis, putridis, tumefactis, lachrymis ſubinde fluentibus, manibus incontinentibus mobilibusq́;, gladium intus ad pectus ferens,tenuibus & obliquis innixa cruribus: & pedibus eam, ceu rete, caligo & tenebræ circumuolunt: & reliqua, quæ idem ſcripſit. Illud quidem de hac ipſa dea notiſsimum, ut ſcilicet in conuiuio pomum iniecit in nuptijs Pelei & Thetidis, cùm ad eas nuptias ipſa non uocata fuiſſet: in quo pomo id erat inſcriptum, Pulchra capito: hoc eſt, ἡ καλὴ λαβέτω.

Furorem Diſcordiæ iurè ſubdidimus,quoniam ex diſcordia furentes fieri mortales uidemus. Finxerunt uerò antiqui Furorem,nunc uinctum cathenis, qualem his uerbis P. Maro lib. I. Æneidos, Iouem inducit loquentem:

—Diræ ferro compagibus arctis
Clauduntur Belli portæ,Furor impius intus
Sæua ſedens ſuper arma,& centum uinctus ahenis
Poſt tergum nodis,fremit horridus ore cruento.

Interdum fingebant ſolutis uinculis & cathenis, qualis deſcribitur à Petronio Arbitro in eodem Satyrico,cùm ita canit:

Quos inter Furor abruptis ceu liber habenis,
Sanguineum latè tollit caput,oraq́; mille
Vulneribus confoſſa,cruenta caſside uelat,
Hæret detritus læuæ Mauortius umbo
Innumerabilibus telis grauis, atq; flagranti
Stipite dextra minax terris incendia portat.

Honor etiam deus putatus, ut eſt apud Lactantium & Auguſtinum, tametſi quidam Auguſtini codices Honorinum perperàm habẽt. De hoc deo M. Cicero ſecũdo de Nat. deorum: Vides templum Honoris à M. Marcello

renouatum, quod multis antè annis erat bello Liguſtico à Q. Max. dedicatum. T. Liuius lib. 7. Decad. 3. Marcellum, ait, aliæ atq; aliæ obiectæ animo religiones tenebant, in quibus quòd cum bello Gallico ad Claſtidium ædem Honori & Virtuti uouiſſet, dedicatio eius à pontificib. impediebatur, quòd negabant unam cellam duobus deis rectè dedicari, &c. C. etiam Marius & ipſe ædem conſtruxit Honoris & Virtutis, de qua, ut nunc alios mittam, ita Victru. in 7. Caius, inquit, Mutius magna ſciẽtia confiſus, ædes Honoris & Virtutis Marianæ cellæ, columnarũq; & epiſtyliorũ ſymmetrias legitimis artis inſtitutis perfecit. id uerò ſi marmoreum fuiſſet, ut haberet quemadmodum ab arte ſubtilitatem, ſic à magnificẽtia & impenſis auctoritatem, in primis & ſummis operibus nominaretur. Ego aliquando rogatus, quo modo effingerem deum Honorem, ita reſpondi: quod deam Virtutẽ ipſe fingerem præcedere, & dein ad eam Honorem à Cupidine duci. idq; ex reipſa elicui. Nihil enim aliud eſſe uidetur honor, quàm quem ex uirtute ipſa aſſequimur. nam & uidimus Honoris ædem poſt Virtutis templa poni ſolere. Alciatus tamen in Fidei ſymbolo, Honorem purpurea ueſte depingit, laurea coronatum, ita enim cecinit:

Stet depictus Honor, tyrio uelatus amictu.

Et hactenus quidẽ de Honore. nam de Virtute iam dictum eſt, cum qua etiam & de Honore nonnulla.

Miſericordiam cultam legimus: unde ἐλέου βωμὸν, id eſt, Miſericordiæ aram Athenienſes habuêre, ut Pauſ. aliíq; tradunt. Romani etiam Miſericordiæ templum aſylum uocauêre, de quo hic mihi non eſt dicendi locus. nam quo uerè loco Romę fuerit, uideo uariè tradi à ſcriptoribus. Seruius quidem in octauo Æneidos: Poſtquàm Hercules migrauit è terris, nepotes eius timentes inſidias eorum quos auus afflixerat, Athenis ſibi primum aſylum, hoc eſt templum Miſericordię collocarũt, unde nullus poſſet abduci. quod etiam Statius dicit, Herculeos fama eſt fundaſſe nepotes, &c. à cuius ſimilitudine & Romulus acer aſylum retulit, ut ait Vergilius.

Clementię etiam numen uenerati ſunt antiqui. unde Plutarchus ſcribit in Cæſare, eius Clementiæ templum non ab eius moribus abhorrẽs decretum fuiſſe. Cui deæ his proximè diebus, inſigne ſacrum HERCVLES Princeps feciſti, iudicio omnium bonorum, non Ferrariæ modò, ſed totius Italię, cum ſumma tua clementia Maphronio ignouiſti, qui toties capiti tuo & tuorum inſidias ſtruxerat, & nonnullorum etiam neces fecerat, pro fermè tuæ urbis mœnibus. De hac dea ita Claudianus cecinit:

Principiò magni cuſtos Clementia mundi,
Quæ Iouis incoluit zònam, quæ temperat æthram
Frigoris & flammæ mediam, quæ maxima natu
Cœlicolum: nam prima chaòs Clementia ſoluit,
Congeriem miſerata rudem, uultuq; ſereno
Diſcuſsis tenebris in lucem ſæcula fudit.
Hæc dea pro templis, & thure calentibus aris,
Te fruitur, &c. Idem alibi:
Nónne uides ut noſtra ſoror Clementia, triſtes
Obtundat gladios? &c.

Pudicitia dea culta eſt ab antiquis, cuius Romæ ædes fuit in foro boario, & hæc quidem patricia uocata: altera fuit plebeia, cuius ædicula in uico longo à Virginia poſita: cuius, quia eſt cognitione digna, hiſtoriam à Liuio deſumptam, hîc tibi aſcribã. Inſignem, inquit, ſupplicationẽ fecit certamẽ in ſacello Pudicitiæ, quę in foro boario fuit, ad ædem rotundã Herculis inter matronas ortum. Virginiã Auli filiam, patriciam plebeio nuptam, L. Volumnio

Cos.

Coſ.matronæ, quòd è patribus nupſiſſet, ſacris arcuerant. breuis altercatio, inde ex iracundia muliebri in contentionem animorum exarſit: cùm ſe Virginia & patriciam, & pudicam, in patriciæ Pudicitiæ templum ingreſſam, & uni nuptam, ad quem uirgo deducta ſit, nec ſe uiri honorum'ue eius ac rerum geſtarũ pœnitere, uerò gloriaretur. Facto deinde egregio magnifica uerba adauxit. In uico longo, ubi habitabat, ex parte ædium, quod ſatis eſſet loci modico ſacello excluſit, aramq́ ibi poſuit: & conuocatis plebeijs matronis, conqueſta iniuriam patriciarum: Hanc ego aram, inquit, Pudicitiæ plebeiæ dedico: uosq́ hortor, ut quod certamen uirtutis uiros in hac ciuitate tenet, hoc pudicitiæ inter matronas ſit: detisq́ operam, ut hæc ara, quàm illa, ſi quid poteſt, à ſanctioribus & caſtioribus coli dicatur. Eodem fermè ritu & hæc ara, quo illa antiquior culta eſt, ut nulla niſi ſpectatæ pudicitiæ matrona, & quæ uni uiro nupta fuiſſet, ius ſacrificãdi haberet. hæc Liuius. Hinc etiam Val. Maximus de Inſtit. libro ſecundo: Quæ uno contentæ matrimonio, corona pudicitiæ honorabantur: & reliqua. Feſtus Pudicitiæ ſimulachrum Fortunæ exiſtimauit, ait enim: Pudicitiæ ſignũ in foro boario eſt, ubi familia ediſſet Herculis: eam quidã Fortunam eſſe exiſtimant. Item uia Latina ad miliarium, illic Fortunæ muliebris ſimulachrum nefas eſt attingi, niſi ab ea quæ ſemel nupſit. Plebeiæ etiam Pudicitiæ ſacellum Romæ, ut cætera colebatur. hæc Feſtus. Propertius:

Templa Pudicitiæ quid opus ſtatuiſſe puellis,
Si cuiuis nuptæ quidlibet eſſe licet.

Salus à Romanis dea, ut Græcis Hygeia, culta fuit: quin & Macrobius ſcribit, ferias antiquitùs fuiſſe, quoties quis Salutem deam nominaſſet, cùm Semoniam, Segetiam, & cæteras. Inde uocati ſalutigeri dei, ab Apuleio, qui Græcè σωτῆρες uocantur: etſi alios aliter ſentire ſcio. Ædes Salutis à C. Iunio Bubulco cenſore locata fuit, ut in 9 ab Vrbe cond. prodit Liuius, quã Coſ. bello Samnitũ uouerat, mox idem dictator eam dicauit: eam ædem à Fabio Pictore depictam legimus. Mirum nonnullos pro Bubulco Bibaculum literis mandaſſe. Salutis templum P. Victor in ſexta Vrbis regione, hoc eſt in Quirinali ſtatuit. Scribit Feſtus, Salutarem portam Romę appellatam, quòd prope ædẽ Salutis eſſet. Salus uerò effingebatur ab antiquis, mulieris forma, in ſolio ſedentis, pateram tenentis, penes quam ara erat: aræ anguis inuolutus, caput attollens. Hygeiæ uerò ſimulachrũ apud Sicyonios deſcribit Pauſan. uix uideri potuiſſe, ad quod mulieres capillos dicabant, & in eius honore eos ſibi reſecabant: uerùm de Hygeia & ſororibus in Æſculapio agam. Porrò & Salutis auguriũ apud Romanos celebrabatur, quod intermiſſum, Auguſtũ renouaſſe legimus. De hoc Salutis augurio M. Cicero, Suetonius, Cornelius Tacitus, Feſtus, & Dion lib. Hiſtor. 38. & Liu. Porrò & Antiochus, qui cognominatus eſt Soter, cùm aduerſus Galatas pugnaret, nec ſatis pro uoto res ſuccederet, eſſetq́ in diſcrimine, uel uidit, uel uidiſſe ſimulauit per quietem, ut militum animos ſpe erigeret, Alexandrum Magnum illum, qui moneret ut Sanitatis ſymbolũ proponeret, idq́ pro teſſara tribunis daret, eorumq́ ueſtibus inſueret: ea re fore, ut uictoria potiretur. Vnde & huius rei ſignum in ueteribus Antiochi nomiſmatibus adhuc cernitur. Eſt autem triangulus triplex, inuicem inſertus, ex lineis quinq́ conſtans, in quibus ὑγίεια inſcribitur. Huius figuræ & Lucian. meminit in eo libello, ubi agit de eo qui lapſus erat in uerbo inter ſalutandum. Hæc autem talis eſt figura. Græcè uerò hæc figura, ſeu ſchema, πεντάγωνον dicitur, qua uoce & noſtri utũtur. Sed & Auxilium deum etiam legimus, quin ipſum Plautus inducit in Ciſtell. prologo.

Occaſionem

Occaſionem Latini deam fecêre, ſicut Gręci deum καιρὸν: quia ex re illi maſculi nomine, ut nos fœminæ utimur. Simili modo noſtri Inuidiam, ut illi τὸν φθόνον. καιρὸν minimum filiorum Iouis ſcripſit Ion Chius poëta, in hymno quem in ipſum condidit, ut Pauſanias in Eliacis tradit. Quare cùm Poſidippus καιρὸν pulchrè Græcè deſcripſerit, & ab eo Auſonius Gallus Latinè Occaſionem, uiſum eſt mihi utriuſq; deſcriptionem hac noſtri libri parte apponere, ut qui eorum imagines habere uoluerint, habeant unde facilè excerpere poſsint. Intelligo enim, illuſtres quoſdam Principes his diebus id meditari. Hoc eſt ergo Poſidippi epigramma, quod poſt Th. Morum, & Eraſmum, uiros ſummè doctos, ideo eſt à me ita conuerſum, uel concinnatum potius, quòd Eraſmus quidem quatuor addiderat uerſus, Thomas duos dempſerat. Græcum ſi cupis, in 4 Epigrammatum leges. quod ita eſt à me refectum:

Vnde hic eſt plaſtes? Sicyonius. Ede age nomen.
    Lyſippus. Tu quis? Cærus ego, omne domans.
Cur ſummis inſtas pedibus? Semper rotor. Alas
    Cur plantis geſtas? Vt leuis aura feror.
Dextræ cur eſt inſerta nouacula? Signum homini hoc eſt,
    Vis conferri acie quod mihi nulla poteſt.
Cur coma fronte iacet? Venientem ut prendere poſsis.
    Parte eſt cur caluum poſteriore caput?
Quòd poſtquàm leuibus præceps effugero pennis,
    Ne ualeat tergo qui reuocare uelit.
Talem uos propter me plaſtes finxerat hoſpes,
    Pro foribus poſitus qui documenta darem.

Hoc Poſidippi. nunc Auſonij ſubſcribo: in quo ille, ut ſibi uiſum eſt, ingenioſus eſſe uoluit, ita ut etiam ſibi non in nomine tantùm plaſtę, ſed & in ſyllaba quoque nimis indulſerit. quis enim Phidiam non norit, prima in tenta diphthongo pronunciandum? Epigramma hoc eſt:

Cuius opus? Phidiæ, qui ſignum Pallados, eius
    Quiq; Iouem fecit, tertia palma ego ſum.
Sum dea, quæ rara, & paucis Occaſio nota.
    Quid rotulæ inſiſtis? Stare loco nequeo.
Quid talaria habes? Volucris ſum: Mercurius quæ
    Fortunare ſolet, trado ego, cùm uolui.
Crine tegis faciem? Cognoſci nolo. Sed heus tu,
    Occipiti calua es? Ne tenear fugiens.
Quæ tibi iuncta comes? Dicat tibi. Dic rogo quæ ſis?
    Sum dea, cui nomen nec Cicero ipſe dedit.
Sum dea, quæ facti non factiq; exigo pœnas,
    Nempe ut pœniteat: ſic Metanœa uocor.
Tu modò dic, quid agat tecum? Si quando uolaui,
    Hæc manet: hanc retinent, quos ego præterij.
Tu quoq; dum rogitas, dum percunctando moraris,
    Elapſam dices me tibi de manibus.

Hoc quidem Auſonij eſt. Porrò & Calliſtrati legimus ecphraſin, qui cum Poſidippo de Cæro deo, & de loco conuenit, puerumq; ipſum deum facit florulentæ pubertatis, formoſum crinibus ſparſis Zephyro, cæteraq; corporis ſpecie, ut Dionyſio maximè ſimilis eſſe uideretur: & cætera deniq; fermè, quæ Poſidippus. Sed de Græco Cæro hactenus, & Occaſione Latina ſatis: cùm & Eraſmus in Prouerbijs nonnulla, & ante illum Politianus in Miſcellaneis non inſcitè ſcripſerint.

Fraus ita effingitur à Dante Alligerio, & à Buccatio in Geneal. Faciem

illius

illius iuſti hominis aiunt uideri, corpus reliquum ſerpentinum, uarijs & maculis & coloribus diſtinctũ: eius caudam terminari in ſcorpionis aculeum. Fraudem porrò per Cocyti undas innare, nec eius niſi faciem apparere.

Calumniæ, quàm Græci διαβολὴν nominãt, & Impudentiæ aras Athenienſes conſecraſſe, teſtis eſt Theophraſtus apud Diogenianũ. ita uerò Apellem aliquando effinxiſſe Calumniam, teſtis eſt Lucianus in eo qui inſcribitur, De non calumniæ temerè credendo. Cùm enim Antiphilus Apellis quidam æmulus, apud Ptolemæum Apellem eſſet calumniatus, quòd cũ Theodota conſenſiſſet, qui à rege rebellionem fecerat, & à quodam coniurationis conſcio, qui capitis pœna tenebatur, regi innotuiſſet, Apellem omnino facinoris ignarum, & iniquè illum inſimulari: tum Ptolemęus poſito furore, ſententiam mutauit: Apellem talentis centum donauit, eiq́ in ſeruitutem calumniatorem Antiphilum addixit. Tunc Apelles periculi memor, tali pictura Calumniam ultus eſt. In dextra quidem ſedet uir permagnas habens aures, quales fermè Midæ feruntur: manum longè ille protendit accedenti Calumniæ: circum ipſum uerò ſunt mulieres duæ, ἄγνοια ſcilicet, & ὑπόληψις: hoc eſt, Ignorantia & Suſpicio. Ex aduerſo Calumnia, διαβολὴ uidelicet, mulier ornata & pulchra, ſed aſpectu ardens, & in iram & rabiem concita: læua facem accenſam præferens, dextra adoleſcentem quendam per capillos trahere uidebatur, qui manus ambas ad cœlum tendebat, ſuperosq́ obteſtabatur. Præcedebat uir pallidus, impurus, acutè intuens, his propémodum ſimilis qui longiori morbo ſunt confecti. hunc φθόνον eſſe, hoc eſt, Inuidiam, uel Liuorem, facilè cognoſcas coniectura. Ponè duæ alię erant mulieres, Calumniam dirigentes & adornantes: altera quidem ἐπιβουλὴ, hoc eſt Inſidia: altera uerò ἀπάτη, id eſt Deceptio, uel Fallacia, ſeu Fraus. à tergo ſequebatur Pœnitentia, hoc eſt μετάνοια, pullas laceratasq́ ueſtes induta, quæ retrò caput inflectens, flens ac lugens, pudore uenientem Veritatẽ excipere uidebatur. Hac igitur pictura Apelles pictor Epheſius, eleganter ſuum eſt ultus periculum, ut Lucian. idẽ eſt plurib. executus. De Cõtumelia in Pudore etiã agemus.

Felicitas, quàm Græci εὐδαιμονίαν uocant, etiam antiquis dea exiſtimata eſt. Plin. libro 35. huius deæ ſimulachrum Archeſilao plaſtæ locatum à L. Lucullo HS. LX, cui mors utriuſq́ inuidit. meminit huius deæ ædis alio loco & his uerbis D. Auguſt. Quid quòd & Felicitas dea eſt, ædem accepit, arã meruit, ſacra ei congrua perſoluta ſunt: &c. & alibi: Si Felicitas dea eſt, cur non ipſa una quæ coleretur conſtituta eſt, quæ poſſet uniuerſa conferre, & compendiò facere felicem? & paulò pòſt: Cur deniq́ tam ſerò huic tantæ deæ, poſt tot Romanos principes, Lucullus ædem conſtituit? Lucius enim Licinius Lucullus anno ab V. C. DCLXVI. Cos. cum M. Cotta, conſtrui curauit. Vidimus & ipſi in nomiſmatibus antiquis Felicitatis effigiem, & præcipuè in Iuliæ Mammææ Aug. in cuius tergo fœmina erat, in ſolio ſedens, dextera caduceum, ſiniſtra grande cornucopiæ tenens, cum hac inſcriptione, FELICITAS PVBLICA. Scribit Dion libro Hiſt. 44. C. Cæſari dictatori ſenatum conceſsiſſe, ut ſenatum nouum conſtrueret, quamuis curia Hoſtilia inſtaurata fuiſſet, & eius uice Felicitatis templum, quod etiam Lepidus magiſter equitum fecit. Cebes uerò Thebanus in Tabula hoc modo deſcripſit: In eminẽti quopiam arcis ueſtibulo Felicitatem in ſolio ſedere, liberali ornatu (ait) comptam, ſed non accuratè, & florentiſsimo ſerto coronatam. Sanè & Macariam Herculis filiam apud Græcos cultã legimus, quæ cùm oraculum redditum fuiſſet, Athenieñſes uictoriam habituros, ſi ex Herculis liberis aliquis ſponte oppeteret, Macaria id intelligens, ſeipſam iugulauit, qua ex re uictoria Athenienſibus, & diuinitas ipſi Macariæ eſt comparata. Lege Euripidis tragœdiam Heraclides, & Platonem.

Libertas in primis à Romanis dea habita & culta eſt, ut qui maximè ei ſtu derent, ab eo uidelicet tempore, quo in libertatem ſeſe uendicauêre. Liberta tis templum P. Victor in Auentino conſtituit, & ibidem atrium Libertatis, cuius erebra apud ſcriptores mentio. Templum Libertatis Liuius ex mul ctaticia pecunia cum æreis columnis, & ſtatuis pulcherrimis à patre Tibe rij Gracchi & conditum & dedicatum: cuius atrium ab Ælio Pæto & Corn. Cethego cenſoribus inſtauratũ & auctum, demũ & à Pollione reſtitutum, Suetonius ſcribit. At M. Cicero pro Domo ſua ad Pontifices, ſcribit domum ſuam à Clodio Libertati conſecratam, immò religionibus religaſſe: quo lo co multa diuinitùs perorat. Dion Hiſtoriarum libro 43, poſt uictoriam, ait, Cæſari ſenatum tribuiſſe inter alia, ut patriæ liberator appellaretur, & publi co decreto Libertatis templum conſtruxerunt. Nec minus & Græci Liber tatem, & Libertatis deos coluêre, ἐλευθερίαν, & θεοὺς ἐλευθερίους, de quibus ſæpe in hoc libro, & præcipuè in Ioue. atq; idem Liber, & Libera, à noſtris. Sanè notatum legimus, libertatis indicium pileum fuiſſe: unde & qui ſerui liberta te donabantur, pileum geſtabant capite raſo, ut notum eſt. hinc & legimus Brutos monetam cudiſſe cum pileo duobus pugionibus impoſito.

Pecunia dea. Auguſtinus: Deæ Pecuniæ commendabantur, ut pecunioſi eſſent, idem alibi: Pecunia dicta eſt dea, quæ dat pecuniam. Iuuenalis tamen ait in prima ſatyra.

—Et ſi funeſta Pecunia templo

Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras. Quomodo hoc ue rum? ſi non modò Pecuniam colebant antiqui, ut ait Auguſtinus, ſed etiam, eodem teſte, Æſculanum, & eius filium Argentinum, deos habebant, ut ſcili cet haberent ipſi æream argenteamq; pecuniam? Nam ideo Argentini pa trem Æſculanum poſuerunt, quia prius ærea pecunia in uſu eſſe cœpit, pòſt argentea. Subdit irridens Auguſtinus: Miror autem, quòd Argentinus non genuit Aurinum, quia & aurea moneta ſubſecuta eſt: & cætera. Sed quo tem pore huiuſmodi pecuniæ apud Romanos primùm excuſæ fuerint, Plinius in primis docet, & ab eo cæteri, ne ab Hebræis & Græcis iſta petamus. Libet tamen hoc loco tibi recitare elegãtes quoſdam Menandri ſenariolos, quos in quapiam ille fabula protulit, quoquo modo à me conuerſos, ita enim ait:

Epicharmus eſſe dixit hos quidem deos,
Ventos, Solem, Terram, Ignem, Stellas, Aquam.
Ego utiles uerò deos eſſe arbitror
Noſtros, & Argentum & Aurum maximè:
Iſtos quidem ſi dedices tua in domo,
Quicquid uoles roges, tibi omnia aderunt,
Ager, domus, ſeruiq; & argyromata,
Teſtes, amici, iudices, tantum dato:
Ipſos habebis uel miniſtrantes deos. Hactenus Menander.

Sed quoniam Græcè uenuſtiores ſunt, hos ſi cupis, tibi habe ex Stobæi oratione, quæ inſcripta eſt Plutilaus. Conſona his Petronij Arbitri pul chrum carmen, cui tale eſt initium:

Quiſquis habet nummos, felici nauiget aura, &c. quod uidetur è Me nandro deſumptum. Fuerunt ad hæc Lucrij dei, lucris præpoſiti, ut aduer ſus Gentes prodit Arnobius, à lucro denominati: quemadmodũ apud Græ cos κερδῷος Mercurius & Apollo, à lucro, ut ſuo loco dicam, denominati.

Inuidia etiam dea, quæ hominum peſtis acerrima & acerbiſsima eſt. Græ ci hanc maſculam effingunt, quippe qui hominis effigie male habiti, & ex morbo nondum planè conualeſcentis effingant, ut uidemus ex dialogo Lu ciani διαβολῆς, id eſt Calumniæ. Noſtri uerò, fœminę forma formarunt, ut pul

cherrimè

cherrimè Ouid.in ſecundo Metamorph.oſtendit, ubi & Inuidiæ domũ deſcribit,& Inuidiam ipſam his uerſibus:

Pallor in ore ſedet,macies in corpore toto,
Nuſquam recta acies,liuent rubigine dentes,
Pectora felle uirent,lingua eſt ſuffuſa ueneno:
Riſus abeſt,niſi quem uiſi fecêre dolores.
Nec fruitur ſomno,uigilantibus excita curis:
Sed uidet ingratos,intabeſcitꝗ uidendo,
Succeſſus hominum,carpitꝗ & carpitur unà,
Suppliciumꝗ ſuum eſt.

Sed & Plutarchus in libello de Inuidia, multa. & elegans Hendecaſyllabum inter poëmatia Vergilij: Liuor tabificum malis uenenum:&c. Sane antiqui Inuidiam anguilla deſignabant, quando ea natura eſſe feratur anguilla,ut omnibus piſcibus inuideat,ut Contumeliam perdice,quæ ſit contumeliosa ualde. Illud quoꝗ notandum, deorum eorundem genus uariari à Græcis,& à noſtris interdum,ut in hoc. Græci enim maſculam Inuidiã pingunt, quoniam Græcè ὁ φθόνος. Itidem & καιρὸν,iuuenem marem: noſtri Occaſionem fœminam faciunt,ut ſuprà diximus. Sic & alios nõnullos non notaui.

Fama ab Athenienſibus,teſte Pauſan. culta: dea uerò deſcribitur ab Heſiodo in ἔργοις καὶ ἡμέραις, Eſt dea Fama quidem, ſunt ipſi numina famæ: hoc eſt, θεός νύ τίς ἐστι καὶ αὐτή. Scribit & Plutarch. in Camillo, templũ etiam Famæ conſtructum fuiſſe. Sed enimuero copioſius Vergilius in quarto Æneidos Famam ita deſcribit:

Extemplò Lybiæ magnas it Fama per urbes,
Fama malum,quo non aliud uelocius ullum,
Mobilitate uiget,uireſꝗ acquirit eundo,
Parua metu primo,mox ſeſe attollit in auras,
Ingrediturꝗ ſolo,& caput inter nubila condit.
Illam terra parens,ira irritata deorum,
Extremam (ut perhibent) Cœo Enceladoꝗ ſororem
Progenuit,pedibus celerem,& pernicibus alis:
Monſtrum horrendum,ingens,cui quot ſunt corpore plumæ,
Tot uigiles oculi ſubter (mirabile dictu)
Tot linguæ,totidem ora ſonant,tot ſurrigit aures.
Nocte uolat cœli medio,terræꝗ per umbram
Stridens,nec dulci declinat lumina ſomno.
Luce ſedet cuſtos,aut ſummi culmine tecti,
Turribus aut altis,& magnas territat urbes:
Tam ficti prauiꝗ tenax,quàm nuncia ueri.

Quis pictor quæſo,aut plaſtes expreſsius effinxiſſet? ſi tamen & amplius quæras,quas ædes incolat,& quas mundi partes,lege primam partem duodecimi Metamorph. Ouidij. Fames uerò deſcribitur ab eodem in octauo. Porrò quoniam & mala eſt Fama,& Rumor,ideo eam antiqui aliquando alis nigris effinxerunt,iuxta illud Claudiani contra Alaricum,

Famaꝗ nigrantes ſuccincta pauoribus alas.

Pudor,& Fama,& Miſericordia ab Athenienſibus cultæ,& Impetus. ipſi enim αἰδοῦς, φήμης, ἐλέου, καὶ ὁρμῆς βωμοὺς habuêre,quod Pauſan. in Atticis in primis oſtendit. ijdem etiam & ὕβριν καὶ ἀναίδειαν, id eſt Contumeliam & Impudentiam coluerunt,ut idem Pauſan. docet. M. Tullius libro ſecundo de Legibus: Nam illud,inquit, uitioſum Athenis, quòd Cylonio ſcelere expiato, Epimenide Cretenſi ſuadente,fecerunt Contumeliæ fanum, & Impudẽtiæ. Idem & Theophraſtus in libro de Legibus, & Iſter libro quarto. Quare mi-

rum illud eſt, quod ſcribit Xenophon in Sympoſio, Pudorem ſcilicet eſſe deum, non Impudentiam, cùm de adoleſcentum amoribus ageret. quin Zenobius & Diogenianus, quos Eraſmus ſequitur, Impudentiam & ipſi deam faciunt, notiſsimo illo Græcorum prouerbio, θεὸς ἀναίδεια: id eſt dea Impudentia. Sanè perdice deſignabatur, quia impudens admodum ipſa eſt auis. Sed enim Pudorem cum Nemeſi in cœlum euolaſſe canit Heſiodus, æneo ſeculo. Pudoris ara Athenis fuit in Acropoli, ut ait Heſychius: qui & illud addit, Pudoris & ἀφελίας aram eſſe. niſi fortè legendum ſit, pro ἀφελίας, ὕβρεως. Pudorem uir doctiſs. Alciatus in quodam Emblemate ita deſcribit:

Ergo ſedens uelat uultus, obnubit ocellos,
  Iſta uerecundi ſigna Pudoris erant.
Queis ſibi prælatum Icarius cognouit Vlyſſem,
  Hocq; Pudori aram ſchemate conſtituit.

Decẽter quidem à Græcis Pudor muliebri effictus eſt forma, uel propter Penelopes fabulam, uel quia apud Græcos generis eſt fœminini. Ego certè pueri forma effinxi, ob rationem quam in Occaſione oſtendi.

Caca dea culta Romæ, quæ Caci ſoror fuit, ut ſcribit Lactantius, quæ de furto boum Herculi fecit indicium. unde etiam ſacellum meruit, in quo ei per uirgines Veſtales res ſacra fiebat, ut Seru. ſcribit libro 8. Æneid. quod & ego in uita Herculis ſcripſi.

Tutullina dea celebrata à Varrone & Auguſtino, ad tutandas & cuſtodiendas ſegetes collectas. Scriptum eſt apud Macrobium in Satur. apud ueteres quiſq; qui nominaſſet Tutullinam, ferias obſeruabat. Non. Marcellus, Tutanum & Tutellenam, ex Varrone citat. Tutanus in periculoſis & ſubitis rebus inuocabatur, quòd is præſidium atq; opem afferret, à tutando dictus. meminit idem Varro de Lingua lat. Regionem Portius deſignat, cùm de Ennio ſcribens dicit, eum coluiſſe Tutullinæ loca. Tutellina, à tuẽdo quidam, & Tutullinam ſcribunt, ut in pleriſque exemplaribus obſeruauimus. A tuendo quoque, uel tutando, Tutelares dei dicuntur, qui urbium & locorum patrocinium & curam gerere credebantur, quorum eſt crebra mentio: de quibus alibi.

Seia dea fuit, ut ex Varrone tradit Auguſtinus, præpoſita quàm diu segetes ſub terra eſſent: cùm uerò iam eſſent ſupra terram, & ſegetem facerent, deam Segetiam uocabant. Sed enim Seiam, ait Plinius libro 18. à ſerendo, Segeſtam à ſegetibus appellabant, quarum ſimulachra in circo uidemus. Sed idem libro 36. cap. 22. quidam Fortunam Seiam à Nerone appellatam, male interpretantur, ut in Syntagmate de Fortuna dicemus. Segetiam uerò Auguſtinus ait appellatam, cùm ſegetes iam natæ ſupra terram eſſent. Hæc eſſe uidetur, quã Segeſtam uocat Plinius: meminit & Macrobius libro primo Sat. Apud ueteres, inquit, quiſq; qui nominaſſet Salutem, Semoniam, Seiam, Segetiam, Tutullinam, ferias ſeruabat. Hîc addamus quod in primo Georgicõrum ſcribit etiam Seruius, ex Varronis ſententia: Nomina numinum in indigitamentis, id eſt, in libris pontificalib. inueniuntur, qui & nomina deorum & rationes ipſorum numinum continent: uerbi cauſa, ut Occator deus ab occatione dicatur, à ſarritione deus Sarritor, à ſtercoratione Stercutius, à ſatione Sator. hæc Seruius. Arnobius uerò Putam deam putationibus arborum præfuiſſe ſcribit, ut Petam rebus petendis. De Ope conſiua, in Ope ſuo loco agendum.

Ruſina dea fuit, cui rura committebãt antiqui, ut ait D. Auguſtinus. quidam hanc Rurinam potius uocarunt.

Mellona dea mellificationis: idem in quarto Auguſtinus. Mellonia hæc ab Arnobio dicitur, quo loco de ea pluribus agitur.

Fornax dea etiam exiſtimata, quoniam ante triticum, & eius uſum, farra fornacibus torrebantur. unde eſt dea Fornax conſtituta, ut Feſtus & Lactantius. plura in Faſtis Ouidius:

Facta dea eſt Fornax, læti Fornace coloni
Orant, ut uires temperet illa ſuas:
Curio legitimis tum fornacalia uerbis
Maximus indicit: nec ſtata ſacra facit.

Videtur tamen alibi, hoc eſt libro ſexto, Fornacalem appellare, cùm ait:

Et Fornacali ſunt ſua ſacra deæ.

Hinc ſacra Fornacalia dicta ſunt, de quibus cùm alij, tum Feſtus, nec ſemel. ipſe quoq; in ultimo, ubi de Sacrificijs ex celebritatibus plurima collegi. Budæus in lege, Si fornicarius, legit & corrigit Fornacanus, à Fornace: & putat ſignificare ſeruum piſtrinarium, uel piſtorem. Ego hac de re nil ſtatuo.

Collina dea fuit, cui colles attribuebant: & Vallonia, cui ualles & cōualles, ut eſt apud Auguſtinum. Non ab his abſimiles nymphæ, de quibus omnibus in Neptuni Syntagmate agemus.

Proſerpina dea credita, quæ germinantibus ſegetibus præfecta putabatur, ut Varro & Auguſtinus tradunt. Sed plura, cùm de Plutone agemus. Sit una, non ſit, nunc non quæro.

Nodotus deus dictus ab Auguſtino, ab alijs Nodinus, qui nodis geniculisq; culmorum præfectus putabatur.

Lactucinam etiam deam colebant ueteres, quæ lacteſcentibus frumentis ac ſegetibus præeſſet. Sunt qui Lacturnum apud Auguſtinum legant. Seruius certè libro primo Georgicorum, Lactentem deum ex Varrone commemorat.

Patalenam, eam deam exiſtimabant, quæ præeſſet ſegetibus, cùm ſpicę & folliculi pateſcunt, ut ſcilicet ſpicæ exire poſsint. Auguſtinus ex Varrone, Arnobius Patellanam uocare uidetur, & Patellam, ex quibus una eſt pateſactis, altera patefaciendis rebus præſtituta.

Hoſtilina dea colebatur, cùm ſegetes nouis ariſtis æquantur, ut Auguſtinus ait: quia hoſtire ueteres æquare dixerunt. unde & hoſtimentum, & hoſtorium: ut Priſcianus, & alij obſeruant.

Runcina dea tum placabatur, cùm frumẽta runcanda eſſent, id eſt, à terra auferenda. Auguſtinus, & Varro de Lingua latina.

Spinenſis autem deus, ut ſpinas ex agris eradicaret. idem Auguſt.

Nemeſtrinus uerò deus nemorum præpoſitus, ut notat Arnobius.

Flora dea, florentibus frumentis præpoſita, ait Auguſtinus, & Varro. Fabula uariè narratur. quidam in ędituum Herculis & ſcortum referunt: alij in Larentiam. & quanquam in noſtro Hercule hanc recitaui, nihilominus hoc loco afferam, quid Lactantius libro primo, capite 20. hac de re ſentiat. Floram & Faulam Lactantius diſtinguit. ita enim, cùm de Laurentia Fauſtuli locutus fuiſſet: Nec hanc ſolam Romani meretricem coluerunt, ſed Faulam quoq;, quam Herculis ſcortum fuiſſe, Verrius ſcribit. mox paulò ſubiungit: Flora cùm magnas opes ex arte meretricia quæſiuiſſet, Po. Rom. ſcripſit hæredem, certamq; pecuniã reliquit, cuius ex annuo fœnore ſuus natalis dies celebraretur, editione ludorum quos appellabant Floralia: quod quia Senatui flagitioſum uidebatur, ab ipſo nomine argumentum ſumi placuit, ut pudendæ rei quædam dignitas adderetur, deam finxerunt eſſe quæ floribus præeſſet, eamq; oportere placari, ut fruges cum arboribus aut uitibus bene proſpereq; floreſcerent. Eum colorem ſecutus in Faſtis poëta, non ignobilem nympham narrauit, quæ Chloris uocitata: eamq; Zephyro nuptam,

quaſi dotis loco id accepiſſe muneris à marito, ut haberet omnium florum poteſtatem. Lactantius ita. Romani igitur Floram deam finxerunt, quæ floribus præeſſet: eamq; placabant, ut fruges cum arboribus & uitibus bene floreſcerent: & ludi ipſi Florales & Floralia nuncupati, in quibus omnes nequitiæ & laſciuiæ nudis mulieribus peragebantur. Notiſsima eſt hiſtoria de Catone, Florales ludos ingreſſo, qui ob ſeueritatem ac grauitatem eſt abire compulſus, à Fauonio monitus, non à Cotta, ut uir doctus memoria lapſus ſcripſit: Varro, & Martialis in primo,

Noſſes iocoſæ dulce cùm ſacrum Floræ,
Feſtosq; luſus, & licentiam uulgi,
Cur in theatrum Cato ſeuere ueniſti?
An ideo tantùm ueneras ut exires?

Sed hiſtoriam hanc copioſius in ſecundo libro recitat Val. Max. Floralia quarto Calend. Maij celebrabantur, & Cal. ipſis. unde inſtitutum adhuc uiget ubiq; ferè gentium, ut eo Calend. die floribus omnes Maiuma celebrẽt, ut uocant Græci, & iureconſulti: hæc eſt Maij mẽſis celebritas, de qua etiam plura Suidas. Quidam eruditi cum Floralibus, ἀνθεστήρια Athenienſium coniungunt, non ſanè rectè. ſed de his, pluribus ſcripſi in lib. de Annis, menſibus, &c. P. Victor Floræ templum & circum, & Floralia in ſexta urbis regione collocat, hoc eſt, Quirinali. Fuit, teſte Plutarcho, ſimulachrum Floræ in æde Caſtoris & Pollucis, à Praxitele ſumma induſtria formatum, multis coloribus, tunica indutum, in cuius deæ dextra flores fabarũ & ciceris fuerunt. Scribit Porphyrion, in Floralibus Ædiles cicer & fabã populo ſpargere ſolitos. Verſicolor colos ideo Floræ attribuebatur, quia nullus color eſt qui in Floribus non reperiatur. Sanè Chloris, quam Ouid. Floram ait, meminit & Catullus, & ante hos Homerus in Odyſſ. Sunt item qui Laurẽtiam & Larentiam diſtinguant, ut altera Acca Fauſtuli fuerit, altera etiam meretrix: ambas tamen Firmianus ſub una recitat Lupa, Romuli & Remi nutrice. Certè Varro ab Acca Laurentia, Laurentalia celebritatẽ dictam ait. Angeronalia, inquit, ab Angerona, cui ſacrificium fit in curia, & cuius feriæ publicæ Laurentinæ: is dies, quem diem quidam in ſcribendo Laurentalia appellant, ab Acca Laurentia nominatus, cui ſacerdotes noſtri publicè parent an. 6. die qui Acca dicitur, uel Atra, ut legitur. hęc Varro, & quæ ſequuntur, parum mihi comperta. Feſtus & ipſe: Laurentalia, ait, Laurentiæ Fauſtuli coniugis, Romuli Remiq; nutricis feſta fuêre. Ouid. uerò in Faſtis,

Non ego te tantæ nutrix Laurentia gentis,
Nec taceam ueſtras Fauſtule pauper opes.
Veſter honos ueniet, cùm Laurentalia dicam,
Acceptus Genijs illa December habet.

De Faula porrò Herculis ſcorto, quam ex Verrio, ſeu Ennio, deam nominat Lactantius, in Hercule diximus: licet Fauola ſit ſcriptum ibi.

Pomona dea, quæ pomis & fructibus præerat, de qua Ouid. in Metamorphoſ. in fabula Vertuni, & item Propertius in eadẽ fabula. Hanc deam ſumma religione coluerunt gentes, ut poma & fructuum fœcunditas afforet: à qua flamen Pomonalis. Pomonal, ait Feſtus, fuit in agro Solonio, uia Hoſtienſi, ad lapidem 12, diuerticulo à milliario octauo. Sed de Pomona etiam in Vertuno agendum, ea parte qua Ianus deſcribendus. Porrò cùm Pomona, Fructeſam deam connumerat D. Auguſt. propter fructus.

Terram, & Tellurem, & Tellumonem, terræ deos, conſecrauêre Romani: & Græci γῆν, γαῖαν, & αἶαν appellantes. hinc & ædes & templa eorũ in hiſtorijs, cæterisq; ſcriptis ſæpe legimus. Hymnum deæ Terræ Orpheus compoſuit, cui omne genus ſemen pro ſuffimẽto adolet, præter fabam, & aromata.

Alterum

Alterum hymnum Terræ Statius concinuit: O hominum diuûmq; æterna creatrix,&c. Terram uerò etiam primam oracula dediſſe, in Hiſtoria poëtarum tradidimus.ſed & Matrem deûm eandem dixerunt,ut ſeorſum, cùm de ea ſuo Syntagmate agemus, dicturi ſumus. Quin & Seruius in 10. Æneid. Terram,inquit,conſtat eſſe Matrem deûm: unde & ſimulachrum eius cum claui pingitur.nam aperitur uerno,hyemali clauditur tempore. Ea & Ops dicta,ut Varro ait de Lingua latina, quòd hîc omne opus, & hîc opus ad uiuendum: ideo dicitur Ops mater, & Terra mater. Hæc enim terris gentes omnes peperit,& reſumit denuò. Tellurem deam Scythæ ſua uoce Apiam appellauère, ut Herodotus docet in quarto. De æde uerò Telluris Romæ, quoniam frequenter à ſcriptoribus fit mentio, hic breuiter agendum. P.Victor eam ſtatuit in quarta Vrbis regione. Seruius,non à Carinis procul. Val. Max. in area ædium Sp.Caſſij, eius qui regnum affectauit. M.Cic.pro domo ſua:Sp.Caſſij domus ob eandem cauſam euerſa eſt,atq; in eodem loco ædes poſita Telluris. Idem innuit Dionyſ.Alicarn. Porrò & Telluris ædem Sempronium uouiſſe,his uerbis L. Florus oſtendit: Domiti hinc (ait) Picentes, ſed caput gentis Aſculum Sempronio duce,qui tremẽte inter prælium campo Tellurem deam promiſſa æde placauit. Sed & Tellurẽ & Tellumonem, Proſerpinam quidam & Plutonem interpretantur. Auguſtinus libro 7. Tellurem,inquit, à ui fœminæ, Tellumonem à ui maſculi dixerunt. Coniungit cum his Altorem & Ruſorem:& Altorem quidẽ,quòd ex terra aluntur omnia quæ nata ſunt:Ruſorem,quòd rurſus cuncta illuc reuoluũtur. & hæc ex Varrone. Noſter uerò Cœlius Rurſorem hunc deum nuncupabat, præſtidemq; deum putabat rebus reſtituendis,reparandiſq;.

Pales, teſte Feſto, & Seruio, dea paſtorum uel pabuli habebatur, cuius feſta dicebantur Palilia: uel ut alij uolunt, dicta Parilia, quoniam pro partu pecorum eidem ſacra fiebant.Lege in Faſtis Ouidium. Virgilius, Te quoq; magna Pales,& te memorãde canemus Paſtor ab Amphryſo, &c. Tibullus, Et placidam niueo ſpargere lacte Palem. Ouid Et tepido lacte precare Palem. Palilia,inquit Varro,dicta à Pale, quod & feriæ ei deæ fiunt: ut Cerealia,à Cerere. Scribit Seruius,Palen ab alijs Veſtam, ab alijs Matrem deûm exiſtimatam:itemq; genere fœmineo appellari,ab alijs maſculino,ut Varrone.idem Arnobius,ut in dijs Pœnatibus reperam. huic deæ ſacra ſoluebantur 11 Calend.Maias:uel melius ut alij, 12. ut in Faſtis notauimus.

Carna dea,quæ antiquis Romanis culta fuit,quã uitalibus humanis præeſſe putabant,ut ex Macrobio in libro de Annis,menſibus,diebus,&c. ſcripſimus.ab eaq; petebatur,ut iecinora,& corda,quæq; ſunt intrinſecus uiſcera,ſalua conſeruaret. cui templum pulſo Tarquinio Iunius Brutus in Cœlio monte conſtruxit,Calendiſq; Iun. ſacrum uoti reus fecit. huic deæ pulte fabacea & larido res ſacra fieri ſolebat.quin & Calendæ ipſæ Iuniæ,Fabariæ dicebantur. Cardinum etiam deam fuiſſe legimus, de qua in Faſtis fabuloſe Ouid.D.Auguſt. Cardeam hanc appellare uidetur, ut paulò pôſt dicemus.

Rubigus deus, ut M.Varro de Re ruſt. & de Lingua latina,& Rubigalia dicta. Huic deo res diuina fiebat, ne rubigo occuparet ſegetes. Meminère Plin. Feſt. Ouid. Seruius & Auguſtinus. Dicimus & Robigo genere fœmineo,& Robigus genere maris. Gellius libro quarto, capite ſexto. Verba s.c. Si quid ſuccidaneis opus eſſet, Robigus accederet. Idem libro 5.cap.12. In his autem deis,quos placari oportet,uti mala à nobis,uel à frugibus natis amoueantur, Arungus quoque habetur,& Rubigus.hæc Gellius. Sanè eruditi quidam pro Arungo hoc loco Auerruncum legunt, de quo deo à me alibi actum eſt. hinc inſtituta ſunt Rubigalia, quæ celebrabantur ad auertendam rubiginem menſe Aprili,hoc eſt,ut Feſt.ait,7 Cal.Maias,ut diximus de

Annis, mẽſibus, diebus, &c. Sanè eorum inanis uidetur eſſe obſeruatio, qui rubiginem ferri dicunt, robiginem uerò ſegetum: hoc eſt, alterum per o, & alterum per u: ita quoq; de utraq; re canente in Faſtis Ouidio, ad ipſam,

Parce precor, ſcabraſq; manus à meſsibus aufer,
Néue noce cultis, poſſe nocere ſat eſt.
Ne teneras ſegetes, ſed durum amplectere ferrum.

Vtrunq; enim uno uocabulo comprehendit. Rubigo genus etiam uitij, obſcœnæ libidinis dicitur, ut ex Varrone Seruius ait in primo Georg.

Terminus deus: Numa Pompilius ſecundus Romanorum rex, cùm publicum agrum pop. Rom. & priuatum certis limitibus terminiſq; definiuiſſet, ſacellum erexiſſe Termino deo traditur in colle Tarpeio, cui nihil animatum ſacrificaretur, ſed liba tantùm, pultes, & frugum primitiæ, qua de re Dionyſius Alicarn. lib. 2. Statuit, inquit, Numa, ut ſuo quiſq; contentus eſſet, nec aliena appeteret: hinc de definitionibus poſſeſsionum conſtitutio. Iuſsit enim unumquenq; fundos ſuos circumſcribere, ſacroſq; finibus lapides apponere, lapides ipſos ſacrauit Ioui Terminali, ſtatuitq; eis ſacra quotannis omnes die ſtata & conſtituta facere, ſuper locũ ipſum coëuntes: feſto etiam die conſtituto ualde honorifico, Terminalium deorum. Feſtũ Romanè Terminalia, ἐπὶ τερμῶσι, id eſt terminis uocant: fineſq; ipſos unius literæ mutatione à Græca noſtra lingua proferentes, Terminos appellant. quos ſi quis occuluiſſet, aut tranſtuliſſet, ſacrum eum eſſe Dei lege ſtatuit, ita ut uolenti eum occidere tanquam ſacrilegum, & ſecuritas adeſſet, & pollutionis expiatio. Eſtq; ius hoc non in priuatis modò poſſeſsionibus, ſed in publicis quoque conſtitutum. & idem Dionyſius paulò pòſt: Sacrificantq; adhuc eis non animatum aliquid, (neq; enim pium eſt cruentare lapides) ſed pultes & liba, atq; alias quaſdam fructuum primitias. Cauſam Plutarch. inquirit: An, inquit, Numa Pompil. uir ciuilis ac iuſtus, & ſapiens in primis, agri terminos cum finitimis conſtituit, & ipſis finibus Terminum ominis cauſa nominãs, quaſi ἐπίσκοπον & inſpectorem amicitiæ, & pacis cuſtodem, ab omni cæde & ſanguine incontaminatum conſeruari oportere exiſtimauit? Termino, inquit Feſtus, ſacra faciebant, quòd in eius tutela fines agrorum eſſe putabant. Deniq; Numa Pomp. ſtatuit, eum qui Terminum exaraſſet, & ipſum & bouem ſacros eſſe. Saxum uerò fuit hic deus, unde & termini agrorũ publicorum & priuatorum tales fuerunt: licet & poſtea ſtipes, & arbor, & tegula etiam pro termino poſita. Sed mox cùm Tarquinius Priſcus templum uouiſſet in Tarpeia rupe anguſtum Ioui, Iunoni & Mineruæ, ac eius iacere fundamenta uellet, inuenit ibi deos alios dicatos à Numa & à Tatio, & alijs: uſus ipſe conſilio Accij Nauij auguris, reperit reliquos omnes deos Ioui cedere, præter Terminum & Iuuentam, ut Plutarch. & Dionyſ. ſcribunt. Liuius, & Florus, & Seruius, à Tarquinio Superbo inaugurationem factam tradunt, non à Priſco. Exiſtimat Lactãtius in primo, Terminum eum fuiſſe lapidem, quem pro Ioue deuorauit Saturnus (quem Græci βαίτυλον uocant, Abadir Latini, ut Priſcianus & alij ſcribunt. Priſcianus: Abadir, inquit, deus eſſe dicitur, & lapis, quem Saturnus deuoraſſe dicitur pro Ioue, quem Græci βαίτυλον dicunt. nam, ut Heſychius ait, βαίτυλος dicitur ſaxum illud faſcijs reuinctum, quod pro Ioue deuoraſſe dictus eſt Saturnus. Sachoniachthon in theologia Phœnicum, Bætylon non ſaxum tradit, ſed Cœli & Rheæ filium. Betylus poſtea τέρμων, id eſt Terminus dictus eſt.) Subiungit Lactantius eodem loco, Tarquinium, cùm Capitolium facere uellet, & multorum deorum in eo loco ſacella eſſent, conſuluiſſe, utrum Ioui cedere uellent: & cedentibus cæteris, ſolus Terminus manſit, qui noluit cedere. unde illum poëta Maro, Capitoli immobile ſaxum dixit, & pluribus Seruius.

D. Auguſt.

D. Auguſt. in 4. de Ciuit. Dei, aliter recitat fabulã: quid enim dicã, hiſtoriã? Cùm rex, inquit, Tarquinius Capitolium fabricare uellet, eumq́ locum qui ei dignior aptiorq́ uidebatur, à deis alienis cerneret pręoccupatum, non audens aliquid contra eorum facere arbitrium, & credens eos tanto numini ſuoq́ principi uoluntate ceſſuros, quia multi erant illic, ubi Capitolium conſtitutum eſt, per augurium quæſiuit, utrum concedere locum uellent Ioui, atq; inde ipſi cedere omnes uoluerũt, præter Martem, Terminum, & Iuuentatem. Atq; ideo Capitolium ita conſtructũ eſt, ut etiam iſti tres intus eſſent, tam obſcuris ſignis, ut hoc uix homines doctiſsimi ſcirent. hæc quidem Auguſtinus, qui eiuſdem libro cap. 29. Nam, inquit, illud quale eſt, quod paulò antè commemoraui, pulcherrimum auſpicium fuiſſe dixerunt, Martem & Terminum & Iuuentatem nec Ioui regi deorum loco cedere uoluiſſe. ſic enim (inquiunt) ſignificatum eſt, Martiam gentem, id eſt Romanam, nemini locum quem teneret daturam: Romanos quoq; terminos, propter deum terminum, neminem commoturum: Iuuentutem etiam Romanã, propter deam Iuuentatem nemini eſſe ceſſuram. Sed ex alijs addamus cætera. Facto Iouis templo, ſupra ipſum Terminum foramen fuit in tecto relictum, ut libero cœlo Terminus frueretur: quod & Seruius in nono Æneid. commentario, & fabuloſè in Faſtis Ouid. tradiderunt. Ænigma eſt de Termino ex Varrone apud Gellium, quod inenarratum cùm reliquiſſet Gellius, Politianus meo iuuene in ſua Centuria eſt interpretatus, & ab eo ego in meis Ænigmatibus. Huic porrò deo ſacrificabatur publicè ac priuatim, quaſi deo cuſtodi finium, ut dictum eſt: qui non tantùm ſaxũ & lapis fuit, ſed interdum ſtipes, uel tegula. Ouid. in Faſtis:

Termine, ſiue lapis, ſiue es defoſſus in agris
Stipes, ab antiquis tu quoq; nomen habes. Tibullus:
Nam ueneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris,
Seu uetus in triuio florida ſerta lapis. Huius dei ſacra Terminalia, quæ menſe Februario agebantur, res eſt nota. Græci quoq; Iouem Horiũ, id eſt Terminalem coluerunt. de quo in Ioue pluribus agemus.

Pitho, perſuadendi dea ab antiquis Græciæ ſcriptoribus celebrata: Latini quidam Suadã, & Suadelã, quidam & Lepôrem dixêre. huius deæ ſacellum fuit apud Sicyonios, etſi nullum ibi ſimulachrũ cerneretur, ut autor eſt Pauſan. qui in Corinth. pluribus hiſtoriam receſet Apollinis & Dianæ: qui poſt interfectum Pythona purgationis gratia Ægialeam contenderunt. ſed cùm in iis locis peſtilentia eſſet coorta, conſulti uates quid facto opus eſſet, reſponſum datum eſt, placandos eſſe Apollinem & Dianam: tum Ægialenſes ſeptenos pueros puellasq; ad Sythan fluuium miſerunt, qui deos placarent. id cùm factum eſſet, Pithus deæ ſacellum cõſtructum fuit. Sed enim & antiquis ille mos fuit, ut cum Venere & πειθὼ & χάριτας, id eſt Suadam & Gratias effingerent, ut ſignificarent quale eſſe deberet connubiũ. Sed quod Pythò dea ſeſsitare in Periclis labris à ſcriptoribus dicta ſit, & Cethegus Suadæ medulla ab Ennio uocatus, plurib. in Miſcellanea Politianus. Illud quoque apud Græcos uſurpatur, non aliud eſſe Suadelæ ſacrum, præter orationem: quod Græcè dicitur, οὐκ ἔστι πειθοῦς ἱερὸν ἄλλο πλὴν λόγος. Legimus porrò apud Pauſan. deam quandam conſolandi cum Pitho factam fuiſſe à Praxitele, quæ παρήγορος, id eſt conſolatrix dicta fuit, & in Attica poſita fuit. Sed & Diana πειθὼ cognomine dicta eſt, ut alibi prodemus.

Momus deus conuicij & maledicentiæ ac reprehenſionis, Liuorem & Inuidiam Latinè dicere poſſumus. Momũ Heſiodus in Theogon. natum ex Nocte cecinit, unà cum Morte & Somno & Inſomnijs, cæterisq́. Momum Lucianus inducit, nec ſemel taxantem cùm alia, tum deos ipſos: ut minus mirum ſit,

[...]um ſit, & illum ſandalia & crepidas Veneris uituperaſſe: adeò ut inter prouerbia iam Momo locus ſit. Apologus ille certè in omniũ eſt ore, Momum reprehendiſſe Vulcanũ, quod non feneſtratum hominis pectus feciſſet, quo eius cogitatus planè uiderentur. res eſt nota, præcipuè apud Lucianum in Hermotimo & deorũ concilio. Libet hîc Heſiodi uerſus apponere, ut uideas à ſcopo quãtum deuij ſint, qui antehac tranſtulêre, ita enim Heſiodus:

οὔ τινι κοιμηθεῖσα τέκε νὺξ ἐρεβεννὴ,
δεύτερον αὖ μῶμον, καὶ ὀϊζὺν ἀλγινόεσσαν. hoc eſt,
Nox obſcura parit, nulli commixta deorum,
Poſt primos Momum ſimul, Ærumnamq́ dolentem.

Deſcribitur Momus in quarto Græcorum epigrammatum. meminit & Pindarus in Olymp.

Hipponam deam equorum & ſtabuli, antiqui uenerati ſunt. de hac dea Plutarchus in Parallelis meminit, & Apuleius libro tertio Aſini aurei, & Tertullianus in Apologetico, & Fulgentius ad Chalcidium. eam enim inter deos Semones, qui uocantur, commemorat. Item & Hermolaus Barbarus libro quinto, Plin. caſtigat. capite 4. Iuuenalis quoque eandem intellexiſſe à pleriſque putatur, in illo: Iurat Solam Hippô, & facies olida ad præſepia pictas: ut ſcilicet Hippô, & Hippona dicatur. Narratur hiſtoria de Fuluio quodam, qui equæ amore captus, cum ea rem habuerit, unde nata ſit puella formoſiſsima, quę Hippona appellata fuerit: quã tamen quidam, ut puto perperàm, Eponam uocitarunt. Porrò Ariſtocles libro Paradoxorum ſecundo, conſimilem hiſtoriam ſcribit de Onoſcelia. ait enim, nobilem quempiam iuuenem Epheſium Martis filium, Demoſtrati tamen exiſtimatum, cùm muliebrem ſexum eſſet exoſus, noctu ad paterna armenta profectum cum aſina concubuiſſe, quæ puellam pulcherrimam peperit, Onoſceliam ex re nuncupatam. Idem Stobæus repetit.

Comus, id eſt κῶμος, deus fuit conuiuiorum & comeſſationum. quidam ex Græcis ſcriptoribus cum Dionyſio coniungunt. eius imago à Philoſtrato deſcribitur pluribus. cum enim coronatum effingit, quo loca pleraq; ſcitu iucunda ſubiungit.

Zephyrus ab eodem Philoſtrato in Hyacinthi imagine deſcribitur. illi enim humeros ſeu ſcapulas alatas attribuit, facie & aſpectu molli: coronam omnium florum genere ei in capite fuiſſe ait.

Myiagrus deus muſcarum dictus, cuius Pauſanias in Arcad. ita meminit, cũ agit de celebritate quæ Palladi Tritoni apud Arcadas agebatur: ἐνταῦθα, ait, τῇ πανηγύρει μυιάγρῳ προθύουσιν. hoc eſt, In ea celebritate antè Myiagro ſacrificant: preces inter ſacra heroi effundunt, Myiagrum inuocantes: atq; ita facientibus, nihil præterea moleſtiæ muſcæ inferunt. Mentio quoq; eſt Myiagri in caſtigatis Solini exemplaribus, in quibus ita legitur: Sacellũ (inquit) Herculis in foro Boario eſt, in quo argumenta conuiuij lætæ maieſtatis ipſius remanent. Nam diuinitùs illò neq; canibus, neque muſcis ingreſſus eſt. etenim cùm uiſcerationem ſacricolis daret, Myiagrum deum dicitur imprecatus: clauam uerò in aditu reliquiſſe, cuius olfactu refugerent canes. hactenus Solinus. Idem ſcribit & Plinius, ſed dei nomen non apponit, id quod & in pleriſq; Solini codicibus deeſſe uidemus. Plinius libro 29, cap. 6. dum de alopeciæ remedijs agit, non Myiagrum hunc deum, ſed Myiodem uocauit, ita de muſcis loquens: Nullum, inquit, animal minus docile exiſtimatur, minoris'ue intellectus. quo mirabilius eſt, Olympiæ ſacro certamine nubes earum immolato tauro, deo quem Myiodem uocant, extra territorium id abire. hæc ibi Plinius, qui tamen libro octauo capite uigeſimooctauo ſcribit quoq;, Cyrenaicos inuocare ſolitos Achorem deum muſcarũ, multitudine peſtilentiam

peſtilentiam afferente, quæ protinus intereunt quàm litatum eſt. Greg. Nazianz. in prima in Iulianum Cæſarem oratione, non Achorem, ſed Acaron uocare uidetur: Non amplius, inquit, muſcæ quærent deum Acaron, aut ſi quid muſca eſt ridiculoſius. hoc tamen planè ipſe non aſſero, quando mihi in præſentia non ſuppetit Græci codicis facultas. Alibi tibi retuli, apud Græcos Iouis eſſe cognomẽ ἀπόμυιος, quem colebãt, à fugãdis muſcis appellatum. Sed & deum muſcarum Hebræi Beelzebub uocarunt, quod mali dæmonis nomen Chriſtiani exiſtimant. Porrò Myiagrum, ſeu Myiodem uocitari ab aliquibus uidemus Myiagirum, hoc eſt muſcarum congregatorem. atque hactenus quidem hac de re tibi, ut ne quid uanitatis gentilium præteriremus. Myiagrus etiam ſcriptor Phoceus fuit, cuius Victruuius in tertio meminit.

Praxidicen dæmona quandam appellabant gentes, ut Heſychius tradit, quę non modò ijs quæ dicantur, ſed & quæ agantur, finem imponat: & propterea capita habebat, & miracula. Suidas uerò huius deæ ſolùm caput conſtitui ſolitum tradit. Soteren autem ex ſorore Praxidice filium habuiſſe finxẽre Ctesium, ac filias Homonœam & Areten, quæ & à matre Praxidicæ dictæ fuerunt. Pauſan. in Bœoticis, Praxidicas ait deas ab Haliartijs uocatas fuiſſe, quarum templum erat ſub diuo, Tilphuſium montem uerſus. Idem Pauſan. in Laconic. Menelaum ſcribit in Græciam reuerſum poſt Troiam captam, Praxidicę erexiſſe ſimulachrum non procul à Veneris Migonitidis templo. Praxidicæ meminit & Orpheus in Argonauticis. Idẽ & in Hymno ad Proſerpinam, eam hoc eodem uocat nomine πραξιδίκην. De Venere Praxis cognominata, in Venere dictũ. Porrò & Praxiergidæ orgia antiqui menſe Februario peragebant, arcano ritu, deiecto prorſus uniuerſo templi ornatu, & ſimulachro obtecto: quali ſcilicet nos paſsionis Dominicæ tempore facere conſueuimus.

Ogenus præterea deus neſcio quis, priſcus & peruetuſtus fuit, à quo & priſci & peruetuſti homines ὠγυγίδαι & ὠγύγιοι dicuntur. Licet aliqui Ogygidæ & Ogygij libentius legãt. mecũ tamen facere uidetur Eraſm. in Prouer.

MISCELLANEI DEI.

NVNC ad aliam deorum claſſem me conuertam, in qua miſcellaneos deos commemorabo, & eos in primis qui ad hominũ generationem, aliasq; actiones quaſdam pertinere ab antiquis putabantur. Nam & Varronem à cõceptione hominis eos narrare cœpiſſe legimus, & ad decrepiti uſq; hominis mortem pertinentem perduxiſſe. Nos ergo à Virginenſi dea hanc Syntagmatis partem exordiemur.

Virginenſis dea adhibebatur in nuptijs à Romanis, quæ Virgini zonam ſolueret, ut Græcis Lyſizona Diana. De Virginenſi diuus Auguſtinus in ſexto de Ciuitate Dei. Ad hanc alluſit Catullus, cùm ait: Quòd zonam ſoluit diu ligatam. Sanè & Perficam & Pertundam deas etiam ſtatuerunt, ut Arnobius docet: & hanc quidem, quòd in cubilis præſtò eſſet, dum uirginalem ſcrobẽ effoderẽt mariti: illã, quòd uoluptates perficeret inoffenſa dulcedine.

Subigus deus pater uocatus, qui adhibebatur, ut uirgo à uiro ſubigeretur.

De Hymenæo & Thalaſsio, ſimul alio loco agam.

Prema dea mater, culta, ut ſubacta uirgo, ne ſe cõmoueret, cùm premitur.

Partunda dea parientium, Lucinam alio loco leges.

Vitunnus, & Sentinus, dei fuẽre obſcuriſsimi, ut ait Auguſtinus libro ſeptimo, quorum alter uitam, alter ſenſus à puerperio largiri credebantur. meminit & alibi, cùm ſcilicet de deis ſelectis ageret. Sentia etiã dea exiſtimata, quæ ſententias inſpirare dicebatur, ut idem Auguſt. ſcribit. Sunt qui hãc Sentam fuiſſe autument, quæ Pici filia fuerit.

Vagitanuſq;

Vagitanus deus, qui infantum uagitibus præeſſe credebatur, ut ex Varrone Auguſt. refert. Gellius tamen, hunc, neſcio an alium, Vaticanũ nominare uidetur, cuius hæc ſunt uerba ex decimoſexto Noct. Att. Et agrum, inquit, Vaticanum, & eiuſdem agri deum præſidem appellatum acceperamus à uaticinijs, quę ui ac inſtinctu eius dei in eo agro fieri ſolita eſſent. Sed præter hanc cauſam M. Varro in libris Diuinarũ, aliam eſſe tradit iſtius nominis rationem. nam ſicut Aius, inquit, deus appellatus, araq́ʒ ei ſtatuta eſt, quæ eſt intima Noua uia, quod eo in loco diuinitùs uox edita: ita Vaticanus deus nominatus, penes quem eſſent uocis humanæ initia: quoniam pueri ſimulatq́ʒ parti ſunt, eam primam uocem edunt, quæ prima in Vaticano ſyllaba eſt, idcirco uagire dicitur, exprimente uerbo ſonum uocis recentis. Non me præterit, quoſdam hîc Gellium accuſare, quoſdam alios interpolare uoluiſſe. Feſtus, Vaticanum collem dictum ait, quòd pulſis Hetruſcis, eo potitus ſit pop. Rom. uatum reſponſis.

Cumina dea, quę infantes in cunis tueri credebatur, & faſcinum ſummouere: Lactantius. eadem penè Auguſt. ex Varrone, nec ſemel.

Leuana dea, quæ natos de terra leuat infantes: Auguſtinus. Moris uerò fuit, ut natus infans ab obſtetrice in terra ſtatueretur, ut Macrobius ex Varrone docet. Seneca: Omnes infantes terra nudos excipit. Plin. Natura hominem tantùm nudum, & in nuda humo natali die abijcit. Statius in Syluis: Tellure cadentem Excepi, fouiq́ʒ ſinu. Idem alibi, & à Statio Claudianus:

Quem prima meo de matre cadentem
Suſcepi gremio.

Rumina, uel Rumia dea, quæ mamma paruulo, ut ait Auguſtinus, immulgere dicebatur, quia rumam dixêre ueteres mammam. Idem Plin. & Feſtus ante Auguſtinum. Varro item de Re ruſtica, & de Liberis educandis, apud Non. Marcellum: Hiſce manibus lacte fit, non uino, Cuninæ propter cunas, Ruminæ propter rumam Idem quoq́ʒ Varro de Re ruſtic. ſecundo Non negarim, inquam, ideo apud D. Rumiæ ſacellum à paſtoribus ſatam ficum. ibi enim ſolent ſacrificare lacte pro uino, & lactentibus. Plut. in Probl. Quid eſt quod Ruminæ rem diuinam facientes, hoſtijs lac ſpargere & libare conſueuerunt, uinum autem non adhibent? an quod Latini rumam, mammam nominant: & ficum Ruminalẽ ideo dixerunt, quòd ſub ea lupa Romulo & Remo lac exhibuit? & cætera, quę toto Problemate legũtur. Idem repetit in Romulo, niſi quòd deam ῥυμιλίαν uocat. de Ruminali uerò ficu, uaria legito apud Seruium libro 8. Æneidos.

Eduſa, & Potina, deæ præſides exiſtimatæ edulijs & potionibus infantũ, ut Non. ex Varrone legere uidetur. Alij uerò nõ Eduſam, ſed Edulicã deam hanc appellant, ut Auguſtinus, qui ait Edulicam deam uocatam, quæ eſcam præberet. Ælius uerò Donatus in Terentiana Phormione, Edulicam & Poticam has deas uocauit. ita enim ſcribit: Vbi initiabunt quidam cibo & potu, quidam ſacris: ubi legitur apud Varronem initiari pueros Eduliæ & Poticæ & Cubæ, diuis edendi & potandi & cubandi, ubi primûm à lacte & à cunis transferunt. ut Vergilius: Nec deus hunc menſa, dea nec dignata cubili eſt. hoc annotauit Probus. Sed Terentius Apollodorũ ſequitur, apud quem legitur, in inſula Samothracum à certo tempore pueros initiari, more Athenienſium: quod ut in palliata, probandum eſt magis. hæc Donatus. Sed Edulicam potius, & Potinã, legit Auguſt. in quarto & ſexto de Ciuit. Dei. Sunt qui apud Donatum Educam legant, & Poticam. Arnobius tamen libro tertio contra Gentes: Victuam & Potuam ſanctiſsimas uictui potuiq́ʒ procurant. ô egregia numinum, & ſingularis interpretatio poteſtatum: niſi poſtes uirorum adipali unguine oblinerentur à ſponſis, niſi uirginalia uincula om-

nia feruentes diſſoluerent, atq; imminentes mariti niſi potarent & manderent, homines dei nomina non haberent. & hæc quidem Arnobius. ut uideas, quantum gentes inſanierint.

Statilinus, uel ut aliqui legunt, Stabilinus, & Statanus, dei præſides & aſſiſtentes: Lactantius. alij educationi aſcribunt, eo uidelicet tempore, cũ ſtandi & conſiſtendi poteſtatem habere incipiunt. Statanus, inquit, puerorum deus apud Nonium. Varro libro 1. de Pueris educandis.

Fabulinus deus dicebatur, cùm fari pueri auſpicabantur.

Naſcio, ſeu ut alij tradunt, Natio, dea quę naſcentibus pręeſſe credebatur, de qua ſic Cicero in tertio de Nat. deorũ: Naſcio quoq; dea putanda eſt, cui cùm fana circumimus in agro Ardeatino, rem diuinam facere ſolemus: quæ quia partus matronarum tueatur, à naſcentibus Naſcio nominata eſt.

Pauentiam deam antiqui conſtituerunt, ut auerteret ab infantibus pauorem: atq; inde etiam appellata, autore Auguſtino.

Timorem quoq; Lacedæmonij coluerunt, ut Plutarchus in Cleom. oſtendit. apud eos enim non Timori tantùm, ſed Morti etiam & Riſui, alijsq; huiuſmodi affectibus templa dicata fuerunt. Timorem uerò non ſicut alios dæmonas uenerabantur, quòs tanquam noxios abeſſe procul à ciuitate uolebant. Sed hoc Rempub. maximè contineri arbitrabantur, &c. ubi multa de hoc deo Timore exequitur, quæ omnino diligenter in Repub. adminiſtranda obſeruanda ſunt.

Formido, ſeu Timor, hoc eſt φόβος, pingebatur cum capite leonino, ut in ſcuto Agamemnonis: Pauſan. Legimus apud Lacedæmonios, Ephoros Timoris ſacellum conſtruxiſſe prope triclinium, quo ipſi tribunal habebãt, ut eſſent cæteris maiori formidini.

Volupia dea exiſtimata, quę à uoluptate (ut Auguſtinus ait) appellata eſt: de eadem Varro & Macrob. meminêre. In Volupiæ ara ſimulachrum fuit Angeroniæ, quæ dea ſilentij apud Romanos habita eſt. Vidi qui Volupiam in throno effingeret, ut reginam, ſed pallidiore aſpectu, & quæ Virtutes ſubtus pedes habere uideretur. Sed quantum ſcriptori illi, qui hoc ſcriptori illi, qui hoc literis mandauit, fidei habeam, non eſt ut hoc loco tibi prodam.

Libentina dea fuit, cui nomen factum à libidine, ait Auguſtinus. Varro tamen de Lingua lat. à libendo deduci, & Venerem eſſe ſignificat, quæ & Lubentina dicta eſt: ut in Venere planius oſtendam. Arnobius, Libentinam & Burnum, libidinum præeſſe tutelis ſcribit. ex his melius expones illud in ſecundo de Nat. deor. Ciceronis, Quo ex genere Cupidinis & Volupiæ & Lubentinæ Veneris uocabula conſecrata ſunt: quàm ab ijs fieri ſoleat, qui illud Ciceronis opus interpretati ſunt. Plautus etiam Lubentiam dixit, ut in Aſinaria: Vt ego illos lubẽtiores faciam quàm Lubentia eſt. Idem in Sticho: Itaq; occluſum pectus porto lætitia, Lubentiaq;.

Nixi dei dicti fuêre ab enitendo, id eſt pariẽdo, de quibus Feſtus ita (licet perperàm in pleriſq; codicibus legatur, Noxij dei) Nixi dei tria ſigna appellantur in Capitolio, ante cellam Mineruæ genibus nixa, uelut præſidentes parientium nixibus: quæ ſigna, ſunt qui memoriæ prodiderint, Antiocho rege Syriæ ſuperato, M. Attilium ſubtracta populo Romano deportaſſe, atque ibi poſuiſſe.

Proſa, uel Prorſa (ut legi contendebat Cœlius) & Poſtuerta, deæ fuêre apud Romanos celebratæ, quibus & aræ & ſacra fuerant conſtituta, ob ſcilicet pariendi diſcrimina. Proſa enim præeſſe illis exiſtimabatur, quæ rectum ac legitimum partum ederent: Poſtuerta uerò, ab ægris & infirmis, & cùm pręposterè partus edebatur. Sed & Poſtuerta à Macrob. & Anteuerta, alia ratione referuntur, quas libêtius nonnulli antiquè pronunciant, hoc eſt Ana

reuortam & Poſtuortam. has enim ideo ueteres coluêre, quòd ea omnia intelligi oportere exiſtimarent, quæ præterita ac futura eſſent. qua ex re comites diuinitatis eas appellauerunt, non ſecus ac Conſilium & Prouidentiam, quibus humana omnia & diuina expenduntur & præuidentur.

Oſsilago dea ſolidatrix oſsium, ut ait Arnobius lib 4. qui & hoc addit: Nam quæ durat & ſolidat infantibus paruis oſſa, Oſsilago ipſa memoratur.

Mena dea fuit, quæ fluoribus menſtruis mulierum præeſſe putabatur, ut Auguſtinus docet in ſeptimo. Iouis filia hæc Luna credita, quippe Græcè μήνη Luna dicitur. Menam idem Auguſtinus priuignam Iunonis dixit.

Næniam deam funerum commemorat Feſtus. & Auguſtinus ex Varrone ita ait: Deniq́ & ipſe Varro commemorare & enumerare deos cœpit à conceptione hominis, quorũ numeros exorſus eſt à Iano, eamq́ ſeriem perduxit uſq́ ad decrepiti hominis mortem, & deos ad ipſum hominem pertinentes clauſit ad deam Næniam, quæ in funeribus ſenum cãtatur. Sed & ego in Vario ſepeliendi ritu de hac dea locutus ſum, itemq́ & Libitina, & Epitymbia. Porrò Næniæ ſacellum extra urbem fuiſſe, non longè à Viminali porta, autores tradunt. Sed & Mortem deam ueteres fecêre, quam uarijs modis effinxêre. Stat. In ſcopulis mors ſæua ſedet. Idem;

—Stygijs emiſſa tenebris
Mors fruitur cœlo, bellatoremq́ uolando
Campum operit, nigroq́ uiros inuitat hiatu,
Nil uulgare legens, ſed quæ digniſsima uita,
Funera præcipuos annis animisq́ cruento
Angue notat, &c.
Virgilius in undecimo Æneid.
Multa boum circa mactantur corpora Morti,
Setigerosq́ ſues, raptasq́ ex omnibus agris
In flammam iugulant pecudes. Lucan.
—Ipſamq́ uocate
Quem petat è uobis Mortem, tibi coge fateri.

Quin & apud Gades templum Morti dicatum, Ælianus in Varia, & ab eo Bandelus, prodidere. Extat Mortis etiam, id eſt θανάτου hymnus apud Orpheum, cui adoletur manna thuris.

Meditrina dea ab antiquis culta, ut Varro & Feſtus teſtantur, à medendo denominata: unde & Meditrinalia, ut de Annis, menſibus, & diebus docuimus. Nam ut Varro & Flaccus tradunt, flamen Martialis dicere erat hoc die ſolitus, Vinum nouum & uetus libari & deguſtari medicamẽti cauſa: quod, inquit Varro, facere ſolent etiam nunc multi, cùm dicant: Nouum uetus uinum bibo, nouo ueteri morbo medeor.

Nundina dea antiquorum, ut ſcribit Macrobius, à nono naſcentium die nuncupata, qui dies luſtricus nuncupabatur, quo ſcilicet infantes luſtrabantur, & nomen imponebatur: quod & Feſtus ſcribit, & Plutarchus in Quæſtionibus, & nos ut ſuprà.

Febri etiam, ut deæ, multas aras Romani erexerunt, ut ex M. Tullio, Val. Maximo, Liuio, Plinio, Auguſtino, alijsq́ obſeruauimus. Tullius quidem in tertio de Nat. deorum, & ſecundo de Legibus. Febrem uerò, ait Val. Maximus, ad minus nocendum templis colebant, quorum unum adhuc in Palatio. alterum in arce Marianorum, tertium in ſumma parte uici Longi: in eaq́, remedia quæ corporibus ægrotorum innexa fuerant, deferebantur. Sane illud ſciendum eſt, quod apud Lactantium, Seruium, & Porphyrium philoſophum legimus, aliquos deos cultos à ueteribus ut prodeſſent, alios ne nocerent: ut Febris, Robigus, Orbona: quæ dea erat, ne nos orbos faceret. In

huius

huius Orbonæ tutela fuiſſe ait Arnobius, orbatos liberis parẽtes: cuius deæ ara fuit, teſte Plinio, ad Larum ædem. Et Auerruncus, qui auerruncaret, id eſt auerteret mala. Item Deuerra, & reliqui. Audi quæſo quid de hac etiam re ſuperſtitioſa ſcribat M. Tullius: Illud, inquit, profectò confiteamini, longè aliter rem ſe habere, atq; hominum opinio ſit. eos enim qui Dei appellantur, rerum naturam eſſe, non figuras deorum: qui tantus error fuit, ut perniciosis etiam rebus non tantùm nomen deorum tribueretur, ſed etiam ſacra conſtituerentur. Febris enim fanum in Palatio uidemus. hæc quidem Cicero. Sed me pudet pigetq; dicere, nos quoq; diuos quoſdam hac ratione colere, quos magis pleriq; omnes uenerantur quàm Chriſti proceres.

Ægeria dea à mulieribus colebatur, quòd eam opitulari credebant partu egerendo, ut ait Feſtus. Ægeriæ nymphæ prægnantes ſacrificabant, quòd eam putabant facilem conceptum aluum egerere. Sed de hac, plura in Nymphis agemus.

Iuturna etiam nympha culta, & à iuuando appellata, ut Varro & Seruius tradunt: de qua lege noſtras Nymphas.

Quietem deam coluêre Romani, ut teſtis eſt Auguſtinus in quarto de Ciuitate Dei, quæ dea homines faceret quietos, uel quietem afferret. hæc dea extra portam Collinam ædem habuit Romæ. T. Liuius in quarto, Quietis fanum fuiſſe uia Labicana prodit. Orcus etiã Quietalis dictus, ut alibi dictũ.

Murcea, uel Murcia, dea deſidiæ exiſtimata: de qua plura dicturus ſum in Murtia Venere. Huic contraria eſt habita;

Strenua dea, quę & Strenia dici uidetur, ſi codicibus credendum eſt. nam D. Auguſtinus à ſtrenuè faciẽdo denominatam ait. Varro de Ling. lat. Hinc oritur caput ſacræ uiæ, ab Streniæ ſacello.

Minutius etiam deus apud Romanos legitur: qualis autem fuerit, quod recorder, non legi. Feſtus quidem, deum ipſum commemorat. idem & alibi: Minutia, inquit, porta Romæ appellata, eo quòd proxima eſſet ſacello Minutij. Hinc & Lampridius in uita Commodi imp. Herculis ſignum, inquit, ſudaſſe in Minutia per plures dies: quó loco uir doctiſsimus hoc parum obſeruauit.

Pellonia dea, ut ſcribit Arnobius, pellendorum hoſtium potens credebatur, quo loco deos gentium irridet.

Agenoriã deam uocauerunt antiqui, quæ ad agendum excitaret, ab agendo dicta: Auguſt. de Angerona alio loco dictum eſt. Inuenio & Agonium deum dictum, qui præeſſet rebus agendis: & Agonalia feſta, de quibus in ſacrificijs plura dicemus.

Horta dea, cùm uiueret Herſilia, nuncupata, uxor Romuli, quam ab hortando & incitando dictam, Labeo, ut Plutarchus docet, exiſtimauit. Huius deæ ædem nunquam claudi ſolitã, idem Plutarchus tradit: ea ſcilicet cauſa, quòd ſemper aliquid præclari fieri hortaretur, nunquamq; ceſſandum. Hæc mox uocata Hora, ut quidam putant, prouidentiæ dea, quæ negligentes ſecordesq; eſſe non pateretur: atq; ideo ab hortando & incitando Labeo denominatam putauit, ut Græca uoce Plutarchus ait παρορμᾶν. Quidam hanc Hortam & Stimulam appellaram dixerunt, de qua diuus Auguſtinus, quæ putaretur ultra modum ad agendum ſtimulare. de Hora Quirini, Ouidius, Gellius, & nos alibi.

Catius deus antiquorum, qui catos, id eſt acutos homines faceret: Auguſtinus in quarto. Sunt qui libentius Cautium legant, quòd ſcilicet cautos homines faceret.

Volumnus deus, & Volumna dea, à uolendo, ut reor, dicti, quòd bona uellent: dei nuptiales, ut bene coniungerẽtur. ſunt qui coniugales deos exi-

ſtiment, ſunt qui abſq; litera m, Volunus & Voluna legant: quorum ſententiam non improbo. Fuit & Voltumna dea Hetruſcorum, ad cuius fanum frequens Hetruſcorum concilium aliquādo factum, legimus apud T. Liuium. Videndum tamen, an potius Vertuna legendum ſit, ut Vertunus. eius deæ non ſemel idem Liuius meminit. Fuit & Volutina dea, folliculorum inuolucris & inuolumentis ſegetum præpoſita: Auguſtinus.

Adeona, & Abeona, deæ cultæ fuerunt ab antiquis, quæ adeundi & abeundi facultatem præſtarent. meminit Auguſt. in 4. & in 7 lib.

Vacuna, uacandi dea ab aliquibus dicta, ab alijs Victoria: & propterea nos de ea in Syntag. Martis, ubi de Victoria, pluribus agemus.

Numeria dea, quæ numerare docere credebatur, uel ad numeros pertinere. autor D. Auguſtinus.

Populonia, & Fulgora, nomina dearū apud Senecam in libro de Superſtitione. meminit Auguſtinus libro 6. hæc, ſi coniectari licet, adhibebantur, ne populationes & fulgura fierent. nam & Fulgur Iupiter, & Populonia Iuno dicebatur, ut dicturi ſumus.

Lateranus deus focorum creditus, & Genius: adauctusq; hoc nomine, ut prodit Arnobius, quòd ex laterculis crudis antiquiſs. aut ex quacunq; materia focos fabricarent.

Panda dea dicta, ut idem ſcribit Arnobius, quòd Romulus, id eſt Quirinus, in iaculi miſsione cunctorum prſtiterit uiribus. Pandam quoq; deam, ſeu Panticam apud eundem legi, quòd T. Tatio Capitolinum ut caperet collem, uiam pandere atq; aperire permiſſum fuerit.

Arculus deus, arcis & capſis præeſſe exiſtimabatur.

Lauerna dea furum, qui (ut Feſtus ait) ob id lauerniones dicuntur. in huius deæ loco obſcuro abditoq; furta prædasq; diuidere ſolebant: hinc & Lauernalis porta uocata eſt. Lauernæ meminit Horatius primo Epiſtolarū ad Quintium: Pulchra Lauerna da mihi fallere. Auſonius Gallus:

Hic eſt ille Theon, poëta falſus,
Bonorum mala carminum Lauerna.

Non. Marcellus: Lauerna dea, cui ſupplicant fures. Plaut. in Aulul. Ita me bene amet Lauerna, te iam, niſi reddi mihi uaſa iubes, Pipulo hic differā ante ædes. Lucilius libro 18. Si menſes facis muſas, ſi uendis Lauernæ. Meminit & Varro deæ, & portæ in libro de Ling. lat. Acron uerò: Lauerna ait, uia Salaria locum habet. eſt autem dea furum, & ſimulachrum eius fures colunt, aut qui conſilia ſua uolunt eſſe tacita: dicta à lauando. nam fures Lauatores dicuntur. cum ſilentio preces eius exercentur. hæc ille. Porphyrion autem: Lauerna, inquit, dea furum, & latêre uolentium. Quare uidendū apud Acronem, ne potius legendum ſit, dictam deam à latendo, quàm à lauando: & Lauerniones, non lauatores.

Furina dea ab antiquis culta, in cuius honorem feriæ Furinalia dicuntur: cui deæ flamen etiam Furinalis attributus fuit. uide Feſtum, & Varronem, qui ait uix ſuo tempore notam fuiſſe. Furinæ meminit & Martianus in ſecundo, & M. Cicero in tertio de Nat. deorum, Eumenidas commemorans: Quæ, inquit, ſi deæ ſunt, quarum & Athenis fanum eſt, & apud nos, ut ego interpretor, lucus Furinæ, Furiæ deæ ſunt ſpeculatrices (credo) & uindices facinorum & ſceleris. meminit & ad Atticum.

Bonus euētus ab antiquis cultus. Plin. 35. ſcribit: Euphranoris ſimulachrū Boni euentus, dextra pateram, ſiniſtra ſpicam ac papauer tenens. Boni euentus meminit Varro in primo de Re ruſtica, inter Conſentes diuos agricolarum, ut iam antè notaui. Praxitelem ſcribit Plinius huius ſimulachrum in Capitolio feciſſe. Templi Boni euentus quædam etiam nunc ueſtigia Romæ

cernuntur, inter Mineruam & S. Euſtachium, ut à pleriſq; creditur.

Feſſonia dea colebatur, ut feſſos iuuaret. & ut hoſtes depellerentur, Pellonia diua placabatur. utriuſq; Auguſt. in quarto meminit.

Bonus deus, apud Græcos ἀγαθὸς θεὸς, cuius templum Pauſan. in Arcad. commemorat, ad ſiniſtram uiæ quæ in Mænalum montem ducit. eſt & in poculis illud poſt cœnam, quod ἀγαθοῦ δαίμονος dicebatur, quod meracius erat ceteris, quem dęmona uel deum quidam Fortunam interpretantur. alij Liberum patrem: alij non ultimum poculum, ſed primum ſcripſerunt ἀγαθοῦ δαίμονος. ſicuti etiam nonnulli, ultimum poculum nō meracius, ſed dilutius. ſed hac de re & egò aliàs in Grypho ternario, & alij plura annotarunt.

Pœna & Beneficium, duo numina deorum, inſtituta à Democrito.

Neceſsitatis & Violentiæ ſacellum in Acrocorintho, Pauſan. quod ingredi nefas fuit, ἀνάγκης καὶ βίας ἱερόν.

Riſus ſimulachrum, ut dei, Lycurgum apud Lacedęmonios erexiſſe, teſtis eſt Plutarch. Putabat enim ille, Riſum laboris & modeſti uictus eſſe condimentum. Apud Apuleium quoq; Riſus, quod etiam interpres notat, mentio eſt. Hypatenſes Theſſali huic deo quotannis rem diuinam in ſumma lætitia faciebant. γέλωτος θεῷ, id eſt dei Riſus Pauſan. meminit. Legitur encomion Riſus Cælij noſtri Calcagnini: quod cùm multa eruditione ac hilaritate refertum ſit, hìc dignum duxi ut aſcribatur.

Mœror abi, ſubeat Riſus, mihi pectora Riſus
Impleat, & læto ſaliant præcordia riſu.
Riſus enim diuûm atq; hominum eſt æterna uoluptas.
Nam ſi quid fidei magno præbemus Homero,
ἄσβεστος δ' ἄρ' ἐνῶρτο γέλως μακάρεσσι θεοῖσιν.
Quin etiam fuerat ſancitum lege Lycurgi,
Vt Lacedæmonij poſt bella exhauſta litarent
Lætitiæ, atq; bono facerent ſolennia Riſu:
Illius & lapide è Pario ſuſtruxerat aras,
Hic ubi poſt Mauortis opus gens aſpera bello,
Ponebat uigiles curas, ſuetosq; labores,
Cùm faciem attritam galea, cùm puluere fœdos
Porrigeret uultus, & frontem nube leuaret,
Ipſa comes Riſus aderat ſine caſside Cypris,
Et largos hilari fundebat pectore Riſus.
Vos quoq; Romulidæ, quondam uos inclyta rerum
Imperio ſoboles, genitabilis aura Fauoni
Cùm primùm duro concretas frigore terras
Laxabat, uernis intexens floribus arua,
Ardua magnarum ſoluiſtis pondera rerum
Riſibus, & grandes mirata eſt Roma cachinnos:
Scilicet hæc populos, hæc magnum continet orbem
Temperies, grauitas ſimul, & laſciuia uitæ,
Et Riſus curis, & nexa Modeſtia luxu.
Hæc quoq; me procul à patria, aſpectuq; meorum
Per maria & terras tot tempeſtatibus actum
Soletur, diriq; leuet diſpendia fati,
Donet & optatos poſt longa incommoda riſus.

Hactenus Cœlius.

Amicitiam etiam deam, quàm Græci Φιλίαν uocant, iure inter ſua numina gentes collocauère. & quamuis eius aras non legamus, nec imagines, nuper tamen cùm Hæbreas quaſdam ſententias interpretatas additis ſcholijs euoluerem, in hæc uerba incidi: Apud Romanos, inquit, Amicitiam pictura an-

tiquitùs pulchrè demonſtrabat. Pingebatur enim iuuenis forma, detecto capite, quæ erat tunica rudi induta, in cuius fimbria ſcriptum erat, Mors & Vita: in fronte, Æſtas & Hyems: habebatq; latus apertum uſq; ad cor, & brachium inclinatum, digito cor oſtendens. ibi ſcriptum erat, Longè & Propè. Suberat & picturæ explicatio, quæ ita legitur: Forma iuuenilis indicat amicitiam ſemper recentem, nullaq; temporis diuturnitate tepeſcētem. nudum caput, ut omnibus pateat, & amicus nullo unquā tempore amicum publicè ſuum fateri erubeſcat. Rude autem indumentum oſtendit, ut amicus nulla ardua, extremamq; inopiam pro amico ſubire non recuſet. Vita & Mors in ueſtimento ſcripta, quòd qui uere diligit, uſque ad mortem amat. Æſtas & Hyems, quia & in proſperis & in aduerſis æquè amicitiam ſeruat. Latus apertum habet uſq; ad cor, quia nihil amico celat. Brachium inclinat, & digito cor oſtendit, ut opus cordi, & cor uerbis reſpondeat. Longè & Propè quod ſcriptum eſt, quia uera amicitia nullo tempore abolετur, nec locorum intercapedine diſiungitur. Hęc fermè totidem uerbis aſcripſi, quæ exoticam ſcilicet ſapientiam ac peregrinam redolere uidentur. Porrò & Amicitiā poſt mortem durare, elegās Græcum epigramma oſtendit, in quo Vlmus deſcribitur arida, quā uitis opaca uiridi coma complectitur: docetq;, homines debere officij memores eſſe: exemploq; monet, tales nos quærere amicos,

Quos neq; diſiungat fœdere ſumma dies.

Fauorem deum etiam ab Apelle pulchrè effictum legi, quam picturam quia à neſcio quo non infœliciter carmine deſcriptam inuenio, hîc illam tibi aſcribam:

Pictor Apellea quid pingis ab arte Fauorem?
Vnde illi generis ſemina nota parum?
Hic genitum Forma, Fortunæ hic iactat alumnum:
Caſu ille, ille animi dotibus eſſe ſatum?
Qui comes aſsiduus lateri? Aſſentatio. & ecquæ
Ponè ſubit lentis paſsibus? Inuidia.
Ecqui circumſtant? Opulentia, Faſtus, Honores,
Leges, & ſcelerum ſæpe Libido parens.
Cur facis aligerum? Fortunæ elatus ab aura
Aduolat alta, imò neſcius eſſe gradu.
Quare oculis captum pinguis? non nouit amicos,
Improbus ex humili cùm petit alta loco.
Quid rotulæ inſiſtit? Fortunam imitatur, & infert
Se ſocium, inſtabiles quà tulit illa pedes.
Cur timet, atq; extra ſeſe ambitioſius effert?
Occæcare animos fata ſecunda ſolent.

Preces etiam, hoc eſt, τὰς λιτὰς, Homerus poëta libro Iliados nono, his fermè uerſibus expreſsit:

Nanq; Litæ, ſoboles magni Iouis, & pede claudo,
Rugoſæ, obliquoq; oculo medeantur ut illi,
Terga ſequuntur Ates, celeri præuertitur omnes
Illa gradu, & paſsim damnum mortalibus affert.
Hæ uerò actutum ſarturæ damna ſequuntur,
Conciliantq; ſuis cultoribus optima ſemper
Commoda, at exercent iram genitoris in hoſtes.

Eaſdem & Quintus Calaber in Paralipomenis commemorat. Sunt qui ita interpretentur: Deas quidem eas claudas, quòd qui precentur, genua flectant: item rugis obſitas, ad imbecillitatem deſignandam. ad hæc & ſtrabis eſſe luminibus, quòd conniuere uideantur ad aliqua, ſed poſtremò neceſsi-

tate ad ſupplicationes deflecti. demum idem poëta Preces, ut ait Phurnutus, deas quaſdam claudasq́; uocauit, quòd tardè & uix accedant ad eos ſupplicandos, quos antè iniuria affecerint. At uerò rugoſas & ſtrabis luminibus, quod grauiter & ore parum hilari intueri queant, quos offenderunt, & à quibus ueniam deprecentur. Iouis porrò filias ait, quòd uenerabiles ſint. & hactenus fermè Phurnutus. Cæterùm & Orpheus in Argonaut. οὐ γὰρ ἄτιμοι ἱκεσίου ζηνὸς κοῦραι λιταί. hoc'eſt, Non etenim ſine honore Iceſij Iouis puellæ Preces: &c.

Pauor, & Pallor, dei à Tullio Hoſtilio figurati & culti, ut Lactantius ſcribit, & Auguſtinus his uerbis: Hoſtilius certè rex deos & ipſe nouos Pauorem atq; Pallorem propiciandos non introduceret, ſi Felicitatem deam noſceret & coleret, & cætera. ita uerò accidit, cùm commiſſo inter Romanos & Veientes prælio, nunciatum eſſet Tullio Hoſtilio regi, Albanos deſciſcere, pallereq́; & pauere Romanos ob eam rem uideret, ipſe in te trepida templum uouit Pauori & Pallori. lege & Liuium in primo.

Viriplaca dea culta à Romanis, quæ nomen à placandis uiris aſſecuta fertur. nam ut Val. Maximus libro 2. ſcribit, quoties inter uirum & uxorem aliquid iurgij interceſſerat, in ſacellum deæ Viriplacæ, quod etiam P. Victore teſte in Palatio fuit, ueniebant: qui ibi inuicem locuti quæ uolùerant, contētione animorum depoſita, concordes reuertebantur. dignißimum ſacrum inſtitutum. Quis ergo miretur, unde tanta fuerint populo Romano incrementa? nonnihil ante meminimus.

Forculus, uel ut alij, Forulus, & Cardea, & Limentinus, tres fuerunt exiſtimati dei, ianuis ac hoſtijs præfecti: & Forculus quidem foribus datus, ut ait Auguſtinus: Cardea uerò cardini hanc quidam libentius Carnam uocant, quæ (ut canit in ſexto Faſt. Ouid.) ab Iano compreſſa, acceperit cardinū poteſtatem, prius Crane nuncupata, dein per antiſtichon Carna. Hanc & Cardineam uiri alioqui eruditi, inter quos Sipontinus, appellarunt. Verùm de Carna, quæ putabatur uitalibus præeſſe, & exta intranea conſeruare, cuiq; in monte Cœlio ſacrum conſtitutum, plura paulò antè attulimus.

Cloacinam deam T. Tatius rex conſecrauit, cuius ſimulachrum (ut Lactantius ſcribit) in cloaca repertum. Cloacinæ meminit Cyprianus, & D. Auguſtinus nec ſemel, T. Liuius libro tertio ab v.c. Ac nutricem, inquit, propè Cloacinæ ad Tabernas. ſed melius fortaſſe ſi Cluacinæ legeretur, & Venerem intelligamus, de qua ſuo loco, hoc eſt in Venere agemus. Nam quidam alioqui eruditi, Cluacinam & Cloacinam confundunt.

Proteruiam ſunt qui deam, & qui ſacrificium potius fuiſſe dicant, cùm in conuiuio aliquid ſuperfuiſſet quod combureretur. plura Macrob. in Satur. unde iocus ille Catonis, in eum qui bona conſumpſiſſet, eum proteruiam feciſſe. Auſonius in Moſella:

Capripedes agitat cum læta Proteruia Panes. Tametſi hoc loco poteſt intelligi pro laſciuia.

Picus Saturni filius, ut poëta in 7 Æneid. rex Latij, ab uxore Circe in auem ſui nominis conuerſus, quòd Pomonam amaret: à Romulo inter deos connumeratus, ut Auguſtinus in 4 docet. uide Ouidium in Metamorph. Plutarchum in Quæſt. Seruium grammaticum: qui ait, quod ideo fingitur in picum Martium conuerſum, quia augur fuerit, & domi picum habuerit, per quem futura noſcebat: quòd & pontificales indicant libri. Curinum & Verrundum deos Varro de Ling. lat. commemorat: ſed nihil ultrà de his ſcribit, niſi quòd à T. Tatio cum cæteris deis Sabinis conſtituti ſint.

Bubona dea nuncupata à bobus, ut ſcilicet boues fortunaret. Auguſtinus meminit,

Auerruncus deus, qui auertere credebatur mala. de quo Varro: Auerruncare, auertere. Pacuuius: Deus qui meis rebus præeſt, Auerruncus. itaq; ab eo precari ſolent, ut pericula auertat. hæc fermè Varro de Lingua latina.

Intercido deus, licet quidam Intercidonam legant, apud Auguſtinum libro ſexto, ab intercidendo ſecuri.

Pilumnus deus, à pilo, quod far ſine pilo non conficiatur, ait Auguſt. meminit & D. Cyprianus. Sed de Pilumno Seruius in nono Æneid. commentario: Pilumnus, inquit, deus dictus, qui pilendi frumenti inuenit uſum. unde à piſtoribus colitur, & ab ipſo Pilum dictum eſt. Martianus libro ſecundo: Comminuendæ frugis farriſq; fragmenta Pilumno ſignat Italia. Non. Marcellus, Pilumnum, & Picũnum deos uocat præſides auſpicijs coniugalibus. Varro de uita popul. Rom. libro 2. Natus ſi erat uitalis, ac ſublatus ab obſtetrice ſtatuebatur in terra ut auſpicaretur rectus, deiſq; coniugalibus Pilumno & Picumno in ædibus lectus ſternebatur. Pilumni fratrem Picumnum (ſi modo exemplar incorruptũ eſt) facit, loco quo ſuprà. Pilumnus, inquit, & Picumnus, fratres fuerunt. horum Picumnus ſtercorandorum agrorum inuenit uſum, unde & Sterquilinus dictus eſt: hunc tamen Lactantius & Tertullianus Sterculium nuncupare uidentur, qui ſtercorandi agri rationem primus induxit. Macrobius Saturnum Sterculium à Romanis uocatum ait, ut in Saturno dicetur, alij etiam Stercutum uocauêre. Plin. quidem lib. 17. Stercutium: Stercunius, inquit, Fauni filius Italiæ rex, ſtercorationis agrorum in Italia inuentor, ob id donatus immortalitate.

Deuerra dea, à ſcopis deuerrendo, quia fruges non coaceruantur ſine ſcopis. uide quæ in Syluano deo ſcribemus, ex Varrone & Auguſtino.

Iugatinus deus, ut in ſexto de Ciuit. Dei, ex Varrone ſcribit Auguſtinus, cùm mas & fœmina coniungebantur, colebatur: uel ut idem in quarto ait, quòd coniuges coniungeret, uel quòd iuga committebantur.

Domiducus deus, eodem teſte, cùm domum ducenda erat quæ nubebat, colebatur: quamuis & Domiduca eadẽ cauſa Iuno uocabatur, ut dicemus.

Domitius quoq; deus apud antiquos celebrabatur, ut eſſet in domo noua nupta. Idem autor Auguſtinus, qui & illud etiam ſcribit.

Manturna dea adhibebatur, ut cũ uiro maneret. Matura uerò dea fuit, quæ matureſcentibus frumentis præeſſe dicebatur: quã tamen quidam perperàm, ut puto, Matutam exiſtimant, quæ potius Leucothoë eſt, de qua Plutarchus in Camillo, & in Problem. Plura & M. Cicero in tertio de Nat. deorum. legimus præterea Matutæ ædem ancillis Romæ nephas fuiſſe ingredi. una intrò ducebatur, & alapis cædebatur, & impellebatur, & fratrum filios ante ſingulos fratres in ulnis ſub brachio ferebant, & circum ſacrificia currebant, in ſignum eorum quæ in fabulis traduntur de Dionyſio & Ino. ab hac Rom. matronæ bona filijs non optabãt, ſed nepotibus, quòd ipſa in filijs fuerit infœliciſsima. Scribit Plutarchus, Camillum templum uouiſſe matri Matutæ, ſi de Veijs uictoriam retuliſſet. Notabile eſt illud in bello Latino exemplum deæ Matutæ. Cùm Satricum urbs incenderetur, ut Liuius ſcribit in ſexto ab V. C. nec aliud tectum eius urbis ſupereſſet, cùm faces pariter ſacris profaniſq; inijcerentur, quàm matris Matutæ templum, inde eos nec ſua religio, nec uerecundia deûm arcuiſſe dicitur, ſed uox horrenda edita templo cum triſtibus minis, ni nefandos ignes procul delubris amouiſſent. Idem Liuius in quinta Decad. Eodem, inquit, anno tabula in ædem matris Matutæ cum indice hoc poſita eſt: Tib. Sempronij Gracchi Cos. imperio auſpicioq; legio exercituſq; P. R. Sardiniam ſubegit, &c. Matutam, ait Feſtus, antiqui ob bonitatem Matrem appellabant. P. Victor in octaua urbis regione Matutæ ædem conſtituit.

Angeroniam & Tacitam ſilētij deas cum Harpocrate Ægyptio, his deis coniungemus. Angeronam Macrob. in Satur. ubi de tutelari deo urbis Romæ agit, inquit: Sunt qui Angeronam putent, quæ digito ad os admoto ſilentium denunciat. Angeroniæ rem diuinam faciebant Romani 12 Calend. Ianuarias, quod Solinus ſcribit. ab Angerona Angeronalia dicuntur, teſte Varrone. Macrobius uerò, Pontifices ait, in ſacello deæ Volupiæ ſacrum feciſſe. hanc Verrius Flaccus Angeroniam ideo appellari prodidit, quòd angores ac animi ſolicitudines propitiata depelleret. Maſſurius adijcit, ſimulachrum huius deæ ore obligato fuiſſe, atq; ſignato: in ara Volupiæ propterea collocatum fuiſſe, quòd qui ſuos dolores anxietatesq; diſsimulant, perueniant patientiæ beneficio ad maximam uoluptatem. Iulius Modeſtus ideo ſacrificari huic deæ dicit, quòd popul. Rom. morbo & angina dicitur præmiſſo uoto liberatus fuiſſe. hinc Angeroniam, & Angeronam quidam diuerſas ſtatuunt. Angeronam quidem deam Plinius in tertio, & Solinus, appellare uidentur. ita enim Plin. Non alienum uidetur inſerere hoc loco exemplum religionis antiquæ, ob hoc maximè ſilentium inſtitutæ. nanque diua Angerona, cui ſacrificatur ad diem 12 Calend. Ianuarij, ore obligato obſignatoq; ſimulachrum habet. Sempronius quoque in libro de Italiæ diuiſione, cùm de deo egiſſet, in cuius tutela Roma eſſet: Quamobrem, inquit, & Angerona ſilentij dea ante Iani feſtos dies colitur præ foribus; ut ne cui liceat illud palàm efferre, quod ad ſalutem Reipub. ueteres ore obſignato intra pectoris arcana uoluerunt contineri: cuius uiolatæ religionis pœnas primus luit Soranus. atq; hac de dea, quantum memini: de Ageronia uerò alibi actum eſt. Nunc addam, & quæ de Tacita ſcribit in Numa Plutarch. Cùm enim Numam Pomp. religioni ſtuduiſſe ex Pythagoræ fermè inſtituto oſtenderet, ait: Sed Numæ figmentum deæ, uel montanæ nymphæ amor, ſecretusq; illius congreſſus, & communia cum Muſis conſortia. Plurima enim ex uaticinijs in eas referebat, quarum præcipuè unam & inſigniter Romanos uenerari docuit, quam Tacitam appellauit, οἷον σιωπηλὴν, καὶ νέαν, hoc eſt, ſilentij ſtudioſam & iuuenem: quod eſſe uidetur non abſimile à ſilentij myſterio, quod ἐχεμυθίαν Pythagoras ſuis diſcipulis præcipiebat. Sed iam & Harpocraten apud Ægyptios deum ſilētij ſubiungamus, qui digito os obſignare uidebatur. hunc ſcribit Plutarchus in libro Iſidis & Oſiridis, genitum fuiſſe poſt interitum Oſiridis, ex Iſide, unà cum Helitomeno, imbecillumq; natum membris inferioribus. alibi tamen ait idem autor, non puerum fuiſſe (ut fertur) imperfectum, neq; aliquod leguminum exiſtimandum, ſed deum iuuenilis adhuc imperfectæ & inarticulatæ orationis præſidem ac moderatorem: ex quo, digito ori admoto ipſum effingebant, utpote ſilentij & taciturnitatis ſymbolum. huic deo menſe Meſori, id eſt Auguſto, legumina afferentes, ita canere ſoliti erant Ægyptij, γλῶσσα τύχη, γλῶσσα δαίμων. hoc eſt, Lingua fortuna, lingua dæmon. Hunc uerò deum natum, idem autor eſt Plutarchus, circa ſolſtitium hybernum & brumam, ubi pro Harpocrate Carpocraten habent exemplaria: quem locum eruditi quidam æmulantes, parum animaduerterunt. Ei igitur deo & lentes, & primitias leguminum offerri ſolebant. Sed & perſeam arborem huic deo dicauit Ægyptus, quòd eius arboris frondes linguæ, fructus autem cordi ſit quàm ſimilimus. Sanè ridet D. Epiphanius libro tertio Contra hæreſes, ſacra quæ huic puero deo ſuis etiam temporibus fiebant in ciuitate Ægygti Buto. Nam ſacerdotes illum nutrire ſimulabant inſtar nutricum, &c. quæ ſanctus doctor exequitur. Circumſcribitur Harpocrates ab Ouidio illo uerſu in Metamorph.

Quiq; premit uocem, digitoq; ſilentia ſuadet.

Sed & Apuleius, & Martianus libro 1. Verùm, inquit, redimitus quidam puer

puer ad os compreſſo digito ſalutari, ſilentium commmonebat. Idem in 7. At tunc oborto terrigenis muſſans tibi puer ille piceus, iuſſus admonere ſilentium. ubi notandum eſt, Piceum puerũ Harpocratem deum appellatum, ex coloratis Ægyptijs. Scribit Tertullianus Septimius in Apolog. hunc ipſum Harpocratem eliminatum, & Serapidem & Iſidem, Italia, COSS. L. Piſone & Gabinio. meminit & huius dei Varro in libro de Lingua latina, & Catullus. Sed Artemidorus libro Onirocriticon. item Plinius: Iam uerò, inquit, Harpocraten, ſtatuasq́ Ægyptiorum numinum in digitis uiri quoq́ portare incipiunt. Meminit & Caſsiodorus in epiſtolis. Non deſunt inter ſcriptores, qui hunc deum Sigaleona uocari exiſtiment ab Auſonio, illo uerſu:

Aut tua Sigaleon Ægyptius oſcula ſignet.

παρὰ τὸ σιγᾶν καὶ λαὸς, id eſt à ſilendo & populo, quòd ſcilicet populis ſilentium indicat. Illud hoc tibi loco de Silentij deo non ſilendum duxerim, libellum Cœlij noſtri extare, feſtiuiſsimum & eruditiſsimum illum quidem, in quo ille more ſuo, non modò quæ hîc ego ipſe ex hiſtorijs collegi, ſed per Apologi etiam figmenta luſit: quem ut legas, non minimũ fuerit precium operæ. Viam enim ad eiuſmodi confingenda ſternet,

Aius Locutius deus à Romanis conſecratus, de quo ſic ait M. Cicero in libro primo de Diuinatione: Non multo, inquit, ante Vrbem captam, exaudita uox eſt à luco Veſtæ, qui à Palatij radice in nouã uiam deuexus eſt, ut muri & portæ reficerẽtur: futurum eſſe, niſi prouiſum eſſet, ut Roma caperetur. quod neglectũ, tum caueri poterat: poſt acceptam illam maximam cladem, explicatum eſt. Ara enim Aio loquenti, quam ſeptam uidemus, aduerſus eum locum conſecrata eſt. hæc Cicero in priore libro de Diuinatione. T. Liuius uerò libro 5. ab V. C. M. Ceditius, inquit, de plebe nunciauit Tribunis, ſe in noua uia, ubi nunc ſacellum eſt ſupra ædem Veſtæ, uocem noctis ſilentio audiuiſſe, clariorem humana, quæ magiſtratibus dici iuberet, Gallos aduentare. id, ut fit, propter autoris humilitatem ſpretum. Tum mox eodem libro: Camillo, expiandæ etiam uocis nocturnæ, quæ nuncia cladis ante bellum Gallicum audita, neglectaq́ eſſet, mentio illata, iuſſumq́ & templum in noua uia Aio Locutio fieri. Plutarchus in libro de Fort. Rom. hanc hiſtoriam recitãs, Aium Locutium φήμην καὶ κληδόνα uocauit, atq́ ideo cum locum Budæus ita latinè retulit: Furius porrò Camillus cùm Celticũ ignem reſtinxit, Romamq́ oppenſam auri æquilibrio à librilance decuſsit, nec Pudentiæ nec Fortitudinis ædem, ſed Aij tantùm Locutij in uia noua extruxit: quo loco ante bellum Gallicum uocem à Marco Decio auditam noctu illac tranſeunte inquiunt, bellum illud inſtare denunciante. Quo loco uidemus M. Decium nuncupatum, illum quem T. Liuius, M. Ceditium uocauit. de hoc eodem deo Gellius libro 16. ex M. Varronis libro Diuinarum: Nam ſicut, inquit, Aius deus appellatus, araq́ ei ſtatuta eſt, quæ eſt infima Noua uia, quod eo in loco diuinitùs uox edita erat, &c.

Paupertas & Ars à Gadareis cultæ, ut Arrianus ſcribit, quòd uidelicet paupertas ad artes comminiſcendas induſtriam & hominum ingenium acuit. Contrà Plautus in Trinum. Luxuriam deam inducit in prologo matrem Inopiæ: Sequere, inquit, me mea gnata. & paulò pòſt: Primum mi Plautus nomen Luxuriæ indidit, Tum mihi hanc gnatam eſſe uoluit Inopiam. Ariſtophanes in Pluto πενίαν, id eſt Paupertatem ita deſcribit, ut pallida ſit, & furiæ perſimilis, niſi quòd facem non præferat.

Mephitim deam antiqui putauerũt odoris tetri, cuius templum ante Cremonẽſium mœnia fuit, loco ſeu numine defenſum, quo tempore Cremona Vitellianis Flauianiſq́ bellis exuſta eſt, anno poſteaquàm condita fuerat 286. T. Sempronio & Corn. COSS. Annibale in Italia imminente: Cornelius

Tacitus libro 19 Mephitis, ait Priſcianus libro 7. nomen proprium eſt, à Græco μεφίτης, ut quibuſdam uidetur, mutatione σ in φ. Verg. in ſeptimo: Sæuaq; exhalat opaca Mephitim. ubi Seruius incertus fertur, nunc deum coniunctum Leucothoæ, ut Virbius & Adonis Dianæ & Veneri: nunc Iunonem ait, quia ex aëre odores. tandem concludit, deam eſſe odoris grauiſsimi nam propriè Mephitis eſt terræ putor, qui naſcitur ex aquis ſulphuratis. Perſius in Satyris:

—Atq; albo uentre lauatur,
Gutture ſulphuream lentè exhalante Mephitim.

Anna Perenna dea fuit à Romanis culta: quidam fabuloſe Annam ſororem Didonis putant. de qua Vergilius, & in Faſtis Ouid.

Ipſa loqui uiſa eſt, Placidi ſum nympha Numici
Amne perennè latens, Anna perenna uocor.

Sunt qui Lunam putarint, quæ Anna uocaretur, quòd annus ex mẽſibus fiat. Alij unam Atlantidum dixerunt, quæ Ioui ubera præbuerit. Alij Iò, quidam & Themin. Nonnulli hanc hiſtoriam recitant: Cùm plebs in Auentinum ſeceſsiſſet, Annam quãdam uetulam ferunt quæ Bouillis oriunda erat, placentas quaſdam ruſticas plebi detuliſſe, cui commeatus defecerat. mox pace ſecuta, beneficij memores ſtatuerũt, ut perénne nomen eius coleretur: & Anna Perenna nuncupata. uteunq;, ſcribit Macrobius, primo menſe, hoc eſt Martio cõſueuiſſe Romanos publicè & priuatim ad Annam Perennam ſacrificatum ire, ut annare & perennare commodè liceret.

Æternitatem ut deam coluerunt antiqui, cuius imaginem tempus eſſe dixerũt Pythagorici, Plato, & Hermes Triſmegiſtus. eam enim per tempus intelligimus. Deſcribitur uerò copioſè & luculenter à poëta Claudiano in Panegyr. de laudibus Stiliconis:

Eſt ignota procul, noſtræq; imperuia menti, &c.

Boccatius carmen interpretatur in ſuis Genealogijs. legitur & paſsim in hanc eandem M. Marulli hymnus cognitione digniſsimus.

Tempeſtatis etiam ædes M. Marcello extra portam Capenam conſtructa fuit. cùm enim in Corſicam & Sardiniam nauigaret, & tempeſtatem paſſus eſſet, liberatus ædem hanc conſtruxit. Meminit Ouid.

Te quoq; Tempeſtas meritam delubra fatentur,
Cùm penè eſt Corſis obruta puppis aquis. & reliqua.

Noctem etiam cultã legimus, quam Aratus poëta ἀρχαίην νύκτα, id eſt antiquam noctem appellat, ut interpres ait, ex Heſiodi ſententia, quòd ſit deorum antiquiſsima. illi quoq; ſacra facta. Et ut in præſentia mittam quæ Orpheus & Heſiodus tradunt, quorum alter Noctem Chaùs filiam, matremq; Ætheris & Diei aſſerit: alter illi hymnũ cum ſuffimẽto factũ concinit, eamq; matrem uocat deorumq; hominumq;, & geneſim omnium. apud Latinos etiam Statius Papinius lib. 2. Theb. ad Noctem hymnum & ipſe concinuit:

Nox, quæ terrarum cœliq; amplexa labores,
Ignea multiuago tranſmittis ſidera lapſu,
Indulges reparare animum cùm proximus ægris
Infundat Titan agiles animantibus ortus,
Tu mihi perplexis quæſitam erroribus ultrò
Aduehis alma fidem, ueteriſq; exordia fati
Detegis, aſsiſtas operi, tuaq; omina firmes:
Semper honoratam dimẽſis orbibus anni,
Te domus iſta colet, nigri tibi nigra litabunt
Electa ceruice greges, luſtraliaq; exta
Lacte nouo perfuſus edet Vulcanius ignis,

Quo loco Lactantius grammaticus ait: Finitis annis ſingulis anniuerſarium illi ſacrum Adraſtum polliceri, & luſtralia exta, id eſt pinguia. Noctem ueteres mulieris forma effinxêre, nigris expanſis alis, quæ uolare uideretur. Manilius libro quinto:

Et mentita diem nigras nox contrahit alas.

Noſtro uerò tempore, ſtellatum cœlum obſcuratum cùm Luna effingũt, quæ noctis ſymbolum putatur. Multis uerò cognominibus nuncupata, prǽcipuè poëtis, εὐφροσύνη, μήτηρ ὀνείρων, τερπνή, ἐγκύκλια, ὑπνοδότειρα, εὐάντη. hoc eſt, lætitia, mater ſomniorum, iucunda, circulatrix, ſomnidatrix, & benè obuia, ſeu occurrens, appellatur: & multis alijs nominibus, quorum plura collecta leges in hymno Orphei. Phurnutus etiam Noctem ait εὐφρόνην nuncupatam, hoc eſt prudentem, propterea quòd eo tempore melius ſapere uideamur. nam & Epicharmus dixit, εἴ τί τι φασι ζητεῖς σοφὸν, τῆς νυκτὸς ἐνθυμητέον. & omnia etiam ſtudioſa nocte magis ſcrutantur. Plaut. in Amphit. Nocturnum uocat noctis deum, cùm ait, Credo ego hac noctu Nocturnum obdormiuiſſe ebrium. niſi fortè νύχιον, id eſt Bacchũ intelligamus. Porrò & Noctis & Dei & Meridiei ſimulachra ab Antiocho Epiphane facta, prodit Athenæus.

Falacer diuus pater, ut ait Varro, unde & eius flamen (ait) à diuo patre Falacre. ego ingenuè fateor, me neſcire quis deus fuerit Falacer. Falacrem tamen pomorum deum ſcribit Alexãder lib. 6. Sed malè Varronis uerba conſiderauit, ex lib. de Lingua lat.

Herem Marteam antiqui accepta hęreditate colebant, quæ à nomine appellabatur hæredum, & eſſe una ex Martis comitibus putabatur. Feſtus.

Stata mater antiquis culta, cuius ſimulachrũ in foro colebatur, poſtquàm id colluſtrauit ne lapides igne corrumperentur, qui plurimus ibi fiebat nocturno tempore. magna pars populi, in ſuos quiſque uicos retulerunt eius deæ cultum. autor Feſtus.

Rediculus deus à Romanis cultus, cuius extra portam Capenam fanum conſtructum fuiſſe accepimus. nam cùm ſecundo bello Punico Vrbem oppugnaturus Annibal acceſſiſſet, à deis iniecto metu redijt, quando & campum Rediculi, & dei fanum Romani appellauerunt, ut ſcribit Feſtus.

ἄτη, Ate dea, uel dæmon potius, exiſtimata à pleriſq; ex Homeri uerſibus Iliad. 19, qui ita traducti leguntur:

Protinus abripuit ſpecioſis crinibus Aten,
Iuppiter, adiuratq; inſtinctus ſanctius ira,
Haud iterum poſthac ſtellantis culmina cœli
Scanſuram eſſe deam, quoniam eſſet noxia cunctis,
Ilicet hoc dicto ſuperis ibi feruidus Aten
Sedibus exturbat, mortalia lapſa laceſsit.

Aten noſtræ religionis autores φώσφορον, id eſt Luciferum interpretantur, ut præcipuè Iuſtinus philoſophus ac martyr, Suidas, & alij: ſed & Beſſarion in libris aduerſus Platonis calumniatorẽ. Solon philoſophus in elegia pulcherrima quæ apud Stobæũ legitur, in oratione περὶ δικαιοσύνης, ita canit:

ἄτη δ' ἐξ αὐτῶν ἀναφαίνεται, ἣν ὁπόταν Ζεὺς
πέμψῃ τεισομένην, ἄλλοτε τ' ἄλλος ἔχει. hoc eſt,
Ex illis Ate apparet, quam ubi Iuppiter ipſe
Miſerit, ultricem, tunc aliam alter habet.

Pindarus uerò in hymnis Pyth. ἀνάταν ἄταν nuncupauit, more Æolico. dicitur & ἀάτη, παρὰ τὸ ἀάομαι, hoc eſt lædo. ἀάτη igitur per interiectionem υ, ἀυάτη, ut αὐὴρ pro ἀήρ. Pindarus ad Hieronẽ, ἀλλά νιν ὕβρις εἰς ἀνάταν ὑπεράφανον ὦρσεν. hoc eſt, Sed ipſa Contumelia ad damnum inſigne impulit.

TOPICI

TOPICI DEI.

TOPICI deniq; dei uocabantur non à Græcis modò, ſed & à Latinis, qui locorum, regionum, urbium peculiarem tutelam gerebant: quos & interdum latinè appellatos uidemus Tutelares, Genios, & cuſtodes. Vergilius: Cuſtos Soractis Apollo. Idem, Genium'ne loci. ſcribit Seruius ſeptimo Æneid. quòd dei Topici non transferuntur ad alias regiones: & ideo cauendum, ut de Laurente Marica, quæ Minturnenſiũ erat, ſed aliqui ſunt dei communes, ut dictum eſt. Tertullianus in Apologeticò nonnullos commemorat, quos & ego curioſitatis cauſa non prætenbo, & pleroſq; addam ex diuerſis autoribus.

Fuit ergo Aſtarte Syriæ dea, Arabiæ Diaſares, uel ut apud Stephanum legimus, Duſarus. Arrianus, Arabiæ duos deos ait, Cœlũ & Dionyſium. apud Noricos colebatur Tibilenus, apud Africanos Cœleſtus, qui à Lactantio dicitur Vranus. Fuêre Mauritanis reguli ſui. Cruſtuminenſium deus fuit Deluentinus, Narnienſium Viridianus, Aſculanorum Ancharia, Vulſinẽſium Nurſia, Otriculanorum Valentia, Sutrinorum Nortia. Valiſcorũ fuit in honore pater Curis, unde accepit nomen Iuno. Eodem modo Latini Faunum coluêre, Sabini Sancum, uel Sanctum: Romani Quirinum, qui eſt Romulus. Marica dea fuit Minturnenſium, Fellenus Aquileienſium. Externos aliquos etiam addamus. Orchomeniorũ deus Laphyſtius fuit: Molpadia, quæ & ſemidea Cheronnenſium: Tenes Tenediorum, Alabandus Alabandenſium, Minerua Athenienſium, Samiorum & Argiuorum Iuno, Paphiorum & Cypri Venus, Lemniorũ Vulcanus, Naxiorum Dionyſius, Delphorum Apollo, Laginia dea Carum. Tanfana uerò Germanorum: item Velleda & Aurinia, de quibus eſt facta mentio à Tacito. Tuiſconem etiam Germanorum antiquum deum apud Tacitum & Beroſum legi, quem terra editum fecerunt: & Mannum filium, à quibus uulgaria Germanorum nomina quę nunc quoq; in uſu habentur, Tedeſcus, & Alamannus: tametſi quidam à Lemano lacu & legant, & deriuent. Pſaphon apud Libycos pro deo cultus, cùm deſpicatiſsimus eſſet. is uocales aues uerba hæc conari edocuit, Magnus deus Pſaphon, hoc eſt, μέγας θεὸς Ψάφων: quibus inter nemora dimiſsis, & à rudibus his uerbis auditis, pro deo Pſaphon cultus eſt, ut Apoſtolius ſcribit. id & in Adagia traxit Eraſmus, meminit & Cœlius.

Carmelus deus, & mons, ita libro 17. à Cornelio Tacito deſcribitur: Eſt inter Iudæam Syriamq; Carmelus, ita uocant montem, deumq;: nec ſimulachrum deo, aut templum, ſic tradidêre maiores: aram tantùm, & reuerẽtiam, & reliqua de eius ſacerdote Baſilide, qui Fl. Veſpaſiani imperium prædixit,

Amanus, & dei & montis nomen, de quo agemus in Anaitide Venere.

Enench ſeir, ut Græci & Latini efferunt, Enenthius deus, uel dæmon fuit Phœnicum. Lampridius in uita Heliogabali: Pallia, inquit, deo Euanthio fuiſſe, uel (ut ego legendum puto) Euenthio. huius dei Sachoniathon in hiſtoria Phœnicum meminit, & Philon Byblius, ut docet Euſebius in Præp. euang. Exiſtimauit uir doctiſsimus apud Lampridium legendum, Pallia uino œnanthio, id eſt Maroneo, ab Oenanthe Maronis patre.

Epies, maximus deorum apud Ægyptios interpres. huic deo attribuebãt accipitris caput, aliaq; permulta ſuperſtitioſa, ut meminit Zoroaſtres, & pluribus oſtendit Euſebius.

Derceto dea Syrorum fuit, quam in quarto Metamorph. Ouidius ſub forma patronymica Decertis appellaſſe uiſus eſt. nam Δερκετὼ quidem uocabatur, ut Λητὼ, & alia. hinc Δερκετὶς deduxit poëta. ita enim canit,

Illa quid è multis referat (nam plurima norat)
Cogitat, & dubia eſt, de te Babylonia narret

Derceti, quam uerſa ſquamis uelantibus artus,
Stagna Palæſtini credunt mutaſſe figura.
An magis, ut ſumptis illius filia pennis,
Extremos altis in turribus ægeret annos.

Quo loco duplicem tangit fabulæ Dercetus opinionem. Scribit igitur (ut hinc exordiar) Athenagoras philoſophus in oratione pro Chriſtianis ad M. Antonium & Commodum de Derceto, hæc uerba à me è Græco ita expreſſa: Etenim, inquit, Dercetus filia fuit Semiramis, laſciua mulier, & homicida, quæ dea Syria eſt exiſtimata, & propter Dercetò & columbas & Semiramin colunt Syrij. hoc enim fieri non poteſt, ut mulier in columbam mutata ſit. fabula hæc à Cteſia traditur. & hactenus quidem Athenagoras. Dercetus meminit & Plin. 5. Natur. hiſt. libro, ut beneficio Hermolai didicimus, cap. 23. Bambyce, quæ aliæ nomine Hierapolis uocatur, Syris Magog: ubi prodigioſa Atergatis (Græcis hæc Derceto dicta) colitur. Strabo uerò: Trans Euphratem, inquit, eſt Bambyce, quam Edeſſam, & Hierapolin uocant, in qua Atergatin Syriam deam colunt. Illud hoc loco admonendum duxi, antiqua omnia Ouidij exemplaria, non Derceti, ſed Derce habere: quæ lectio non eſt ſpernenda. quippe Theon, ſiue quiſquis alius eſt qui in Aratum Græca ſcripſit commmentaria, ubi de piſcibus agit, ita ſcribit: Quidam (ait) Δερκὼ Veneris filiam dixêre, quæ in mare prolapſa, à piſcibus ſeruata eſt, unde in eius honorem deę Syrij piſcibus abſtinent. Diodorus uerò libro tertio, iuxta Aſcalonem urbem lacum eſſe ſcribit, ubi templum inſigne fuit deæ, quam Syri Δερκετὼ uocabant, quæ dea muliebri facie fuiſſe perhibetur, reliquum autem corpus figura piſcis: cuius filia Semiramis à columbis fuit educata, quæ aues ideo Syris ſacræ. ſcribit & Strabo in 16 libro parte extrema: Nominum mutationes pleraſque fuiſſe etiam antiquis, ut inquit Atergaten Atharan dictam, quam Cteſias Dercetò uocauit. Subdit eodē loco idem Diodorus, Venerem aliquando obuiam factam Dercetò, amorem cuiuſdam adoleſcentis ſibi ſacrificantis iniecisse: ex quo cùm filiam dea ſuſcepiſſet, ſui erroris pudore affecta, adoleſcentem ab ſe amouiſſe, & filiam in deſerta & ſaxoſa loca, ubi columbarum erant ingentes turmæ, expoſuiſſe: quæ columbæ puellam enutriuerūt. Dercetò pudore ac dolore actam, ſe in ſtagnum abieciſſe, & in piſcem conuerſam: quare, inquit, Syri piſcibus abſtinent, & templum in ſtagni littore conſtituerunt, Dercetò facie quidem formoſæ mulieris, reliqua parte piſcis ſimulachrum coluerunt. Porrò, quòd Syros piſcibus abſtinere ſcribant tot autores, in aliam cauſam referunt, Manilius in Aſtronomicôn lib. 4. & Hyginus in Aſtronomico: ille his uerſibus,

Scilicet in piſcem ſeſe Cytherea nouauit,
Cùm Babyloniacas ſummerſa profugit in undas,
Anguipedem alatos ungues Typhona ferentem,
Inſeruitque ſuos ſquammoſis piſcibus ignes.

Et eodem lib. paulò pòſt,

Piſcibus Euphrates datus eſt, ubi piſcis amator,
Cùm fugeret Typhona Venus, ſubſedit in undis.

Fabulam etiam Ouid. in Faſtis attigit. Hyginus quoque bis, ubi de piſcibus agit, priore quidem loco: Diogenetus, inquit, Erythræus ait, quodam tempore Venerem cum Cupidine filio in Syriam ad flumen Euphraten ueniſſe, & eodem loco repentè Typhona giganta apparuiſſe: Venerem autem cum filio in flumen ſe proieciſſe, & ibi figuram piſcium forma mutaſſe: quo facto, periculo eſſe liberatos. Itaque poſtea Syros, qui in ijs locis ſunt proximi, deſtitiſſe piſces eſitare: quod uereantur eos capere, ne ſimili cauſa, deorum præſidia impugnare uideantur, aut eos ipſos captare. Eratoſthenes autem ex eo piſces natos homines dicit. Idem etiam Hyginus in piſce notio: Hic (inquit) pi-

ſcis notius appellatur, qui uidetur aquam ore excipere à ſigno aquario, qui laborantem quondam Iſin ſeruaſſe exiſtimatur, pro quo beneficio ſimulachrum piſcis & eius filiorum inter aſtra conſtituit. Itaq; Syri complures piſces non eſitant, & eorum ſimulachra aurata pro deis penatibus colunt. Nigidius etiam aliam in Commentarijs Latinis in Arati Phænomena fabulam recitat. Hos, inquit, piſces dicit in flumine Euphrate fuiſſe, & ibi ouum inueniſſe miræ magnitudinis, quod uoluentes eiecerunt in terram, atq; ita columbam inſediſſe, & poſt aliquot dies excluſiſſe eam Syriæ quæ uocatur Venus, maximeq; miſericors ad homines pertinebat, quæq; multa quæ ad utilitatem hominibus uerterentur, ea dicitur inueniſſe: quæ quoniam Iupiter ſæpius à Mercurio laudari nominariq; audiret, quòd in deos religioſa, in homines officioſa diligenter fuerit, rogata à Ioue, quid ſibi optanti tribui poſtularet: illa ait, ut piſces qui ſuam originem ſeruaſſent, immortali præmio afficerentur: Iupiter in duodecim ſignis piſces ſiderum ſplendore decorauit, unde hodie quoque Syri neque hos piſces edunt, & columbas poteſtate decorant. & hæc quidem ex Nigidio in ipſis commentarijs. Demum nec deſunt qui ſcribant, piſcem boreum hirundinis habere caput, ea uidelicet ratione, quod piſcis chelidon nuncupetur, qua uoce græcè hirundo, ut notiſsimum eſt, uocatur. Sunt etiam qui ſcribant, Dagon eandem eſſe cum Dercetò. unde & eius templum Bethdagon dicitur. Dagon uerò piſcem ſignificat. plura de Atagarte ſuo loco dicemus.

Adad nomen dei apud Aſſyrios ſummi, qui unus interpretatur, quem ſolem eſſe Macrobius oſtendere niſus eſt. Huic deo ſubiungebant deam nomine Adargatim: quibus duobus deis omnem cunctarum rerum poteſtatem attribuebant, Solem uidelicet & Terram intelligentes. ADAD ſimulachrum tale formantes, radijs inclinatis: quibus monſtrabatur, uim cœli in radijs eſſe ſolis, qui in terram demittuntur. Adargatis uerò ſimulachrum, surſum uerſum reclinatis radijs, monſtrans radiorum ui supernè miſſorum enaſci, quæcunque terra progenerat. ſub eodem ſimulachro ſpecies leonũ ſunt, eadem ratione terram monſtrantes, qua Phryges finxêre, Matrem deûm, ut in ea dictum eſt, id eſt terram, leonibus uehi. Hæc quidem fermè ex Macrobio. Non contraria Macrobio Phurnutus de deis ſcribit, ubi tamen aduertendum, in impreſsis ἀρτυγὰ legi pro ἀταργάτις, & ita eſt in exemplari meo manuſcripto, & caſtigato. Legitur etiam in Commentarijs latinis in Arati Phænomena, à nonnullis exiſtimatam Adargatin, quã Virginem inter ſigna uocamus. Virginem, aiunt, nonnulli eſſe Cererem dixerunt, eo quòd ſpicas teneret. alij Adagartin, quidam uerò Fortunam, quoniam ſine capite aſtris inſertur. Sed quam ij Adagartin deam, hanc Græci alij, atque in primis Athenæus, Atergatin nominant, de qua Antipater Tarſenſis Stoicus in libro περὶ δεισιδαιμονίας quarto, dici à quibuſdam ait, quòd Gatis Syrorum regina fuerit, quæ per præconem edixit, ne quis piſcem abſque Gatide ueſceretur, per ignorantiamq; ideo pleroſq; ipſam Atergatin uocare, atq; à piſcibus abſtinere, quod & in Pythagoræ ſymbolis meminimus. Mnaſcas uerò in ſecundo de Aſia: Mihi, inquit, ita uidetur, Atergatin reginam adeò intolerabilẽ fuiſſe, & duriter multa populis ſuis imperaſſe, ut etiam lege iuſſerit, ne piſcem aliquem comederent, ſed ad ſe afferrent, eò ſcilicet, quòd ipſa libenter ijs ueſceretur: hinc quoque in ſacrificijs ſolenne hoc permanſit, ut quoties deam precarentur, piſces illi argenteos atq; aureos offerrent. at ſacerdotes tota die piſces ueros in menſa deæ paratos, coctoſq;, tum aſſos, tum elixos apponere, quos ſacerdotes mox ipſi abſumerent. Xanthus autem Lydus ait, Atergatin à Mopſo quodam Lydo captam, ſimul cum Ichthye filio in lacu Aſcalone contumeliæ cauſa ſummerſam, & à piſcibus deuoratam fuiſſe. Iuſtinus

ex Trogo, Arathen quandam Syrorum deam fuiſſe ait, quæ uxor Damaſci regis fuerit: niſi ſi literæ uitio (ut putat Hermolaus) permutatæ ſunt, pro Athara, quæ (ut docebimus) Atergatis fuit. Heſychius quoque uideatur falli, niſi codex ſit mẽdoſus. nam ἀτταγάθην legit, pro ἀταργάτην. at uerò illud rectè ſubdit, quæ ἀθάρη dicitur à Xantho, cuius modò eſt facta mentio. Alij ſunt, ut eſt apud Lucianum de dea Syria, qui rem hanc in Semiramiden & Dercetò referunt, qua de re tota iam actum in Derceto. Strabo etiam Atergaten deam Syriam dixit, lib. opinor 15.

Aſtarte dea Sidoniorum, uel Syriorum, Venus à multis exiſtimata. de ea ideo in Veneris cognominibus agemus, & ſimul de Aſtroarche. fuit & ζωώνας deus Sidoniorum neſcio quis, ut Heſychius ait.

Anaitis Venus, uel Diana, apud Perſas, cuius hiſtoria in Venere deſcribetur. Variè enim refertur. cum hac dea, dei à Perſis colebantur, Amanus & Anandatus, ut ſcribit Strabo in undecimo.

Adramus deus in tota colebatur Siciliæ inſula, cui Adranum ciuitas ſacra fuit, ut in Parallelis autor eſt Plutarchus.

Coniſalus deus Athenienſium peculiaris. Strabo his propè uerbis: Priapum, inquit, Heſiodus non nouit, & Orthanæ & Coniſalo & Tychoni, & eiuſmodi Athenienſium deis perſimilis eſt. quibus uerbis uidemus & hunc, & Orthonam, & Tychona deorum nomina eſſe, qui obſcœni eſſent.

Cabrus deus Phaſelitarum, quæ urbs Pamphyliæ fuit: Suidas etiam inſulam facit. huic deo Phaſelitæ rem ſacram faciebant de piſciculis ſale cõditis. unde prouerbium emanauit, ſacrificium Phaſelitarum, ut Suidas & Zenobius ſcribunt. quanquam Suidas nomen dei Calabrum pro Cabro legat, & Eraſmus Caprum.

Tanais dea colebatur ab Armenijs, de qua Strabo in libri undecimi calce: Templa, ait, ferè omnia habent, quæ Perſæ: ſed Tanaidis præcipuè in urbe Acileſina, ubi ſeruos ſeruasq; dedicant. quod ideo minus mirũ ipſi Straboni uidetur, quòd nobiliſsimi etiam filias ei dedicarent: quibus lex erat, ut diu apud deam proſtitutæ eſſent, donec nuptui darentur, nullo renuente talibus coniungi. Eſt & Tanais fluuij notiſsimum nomen.

Σωσίπολις dæmon, ſeu genius, cultus fuit ab Eleis, quòd urbem ab Arcadibus ſeruauerit: unde illi nomẽ. Pauſan. in Eliacis alteris. nam cùm bellum eſſet inter Eleos & Arcadas, & Eleos Arcades urgerent, fortè accidit imminentibus Arcadibus, mulier cum infante ſe Eleis obtulit, ſeq; monitam ait, ut eis cum infante, quem ſinu gerebat, opem ferret: eisq; puerulũ exhibuit, quem illi prima campi parte depoſuère. irruentibus uerò Arcadibus, eis uiſus is non puerulus, ſed ſerpens. qui territi, retrò cedere cœperũt. Inſequentes uerò Elei Arcadas fuderunt, & uictoria potiti ſunt. hinc pòſt ab Eleis templum excitatum eſt, ubi ſeſe ſerpens uiſus eſt recipere, & deus ab euentu liberatæ urbis Soſipolis deus uocatus eſt. Sed & ibidem Ilithyiæ ara erecta eſt, ceu ab ipſa Soſipolis eſſet productus, quem puerili ſpecie effingebant, chlamyde ſtellata indutum, & manu altera continens Cornucopiæ, quale ſcilicet Fortuna geſtare ſolet. Soſipoli rem diuinam eius templi antiſtes faciebat, caput & faciem albo obtecta uelamine, ſolaq; ipſa templi adytum ingrediebatur. Huic deniq; deo maxima omnia ſua negocia deferebãt, maximumq; eis iuſiurandum erat. Porrò de Ioue Soſipoli nuncupato, Strabo libro decimoquarto, & ipſe in Ioue agam.

Erechtheus rex cultus ab Athenienſibus, unde & Erechtidæ ipſi uocati. Erechthei etiam filiæ in numero deorum habitę, ut M. Cicero ſcribit. Fuit uerò Erechtheus Ægyptius genere, qui ſacra myſteria & opertanea Atticos docuit, quæ Eleuſinia dicta ſunt, tranſlata quidem ex Ægypto. hic quidem

Proſerpinæ

Proſerpinæ filias immolaſſe dictus eſt, pro Athenarum ſalute: qua cauſa pro deis & ipſæ habitæ ſunt. Eudanemi ara Athenis etiam fuit in Ceramico, & ut ait Arrianus in tertio Hiſt. quiſq; initiatus in Eleuſinijs, in Hecatompedo ſita nouit.

Canopus deus cultus ab Ægyptijs, cuius originem Suidas, & Ruffinus libro undecimo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ commemorant. Ferunt enim, quòd Chaldæi per uarias orbis regiones ignem ſuum circumferebant, & cum omnium nationum deis contendebant, ut qui deus uiciſſet, ab omnibus crederetur. quare cùm dei qui ex ære, auro, argento, ligno, uel alia quauis materia conſtabant, igne omnino abſumerentur: Chaldæorum deus locis omnibus præſtabat. hæc cùm Canopi ſacerdos audiſſet, quiddam contra ignem callidum excogitauit. Solebāt in Ægypto fictilia uaſa quædam fieri, quæ hydriæ uulgò appellantur, minimis quibuſdam foraminibus pertuſæ, quibus turbida aqua limpidiſsima & defecatiſsima effluit. harum ille unam cæra foraminibus obturatis cepit, uarijs coloribus undiq; depictam, aqua repletam, ac ut deum ſtatuit: & excidens ueteris ſimulachri caput, quod Menelai gubernatoris ferebatur, imponens diligenter ſimulachro aptauit. adſunt poſthæc Chaldæi, itur in conflictum, circa hydriam ignis accenditur, cæra diſſoluitur, qua foramina erant obturata: diffluente aqua, ignis extinctus eſt. aſtu igitur ſacerdotis Canopus deus uictor dei Chaldæorum euaſit, & ex eo deus cultus eſt, cētumq; & uno ſtadio diſtat à Canopo. Addit præterea Ruffinus & ipſius Canopi ſimulachrum, quod tale fuit: pedibus exiguis, attracto collo, & quaſi ſugillato, uentre tumido in modum hydriæ, cum dorſo æqualiter tereti. ex hac perſuaſione, uelut uictor deus omniū colebatur ab Ægyptijs. Sed de Canabo Menelai gubernatore, qui, & quo pacto perierit, uulgatius eſt, quàm ut nunc plura ſcribam: deq; Nili hoſtio.

Palmytius etiam Ægyptiorum deus, ut eſt apud Heſychium.

Alabandus deus, quem Alabandij coluerunt. Stephanus: Alabandum, inquit, Callirrhoes filium dicunt, qui ab equeſtri pugna nomen adeptus eſt. Alam quippe Cares equum appellant, Banda uerò uictoriam: ex quo uocatus Alabandus, & Alabanda Cariæ ciuitas. Alabandum, ait M. Cicero, A'labandenſes ſanctius colunt, à quo eſt urbs illa condita, quàm quenquam nobilium deorum. apud quos nō inurbanè Stratonicus, ut multa, cùm quidam ei moleſtus Alabandum deum cōfirmaret, Herculem negaret: Ergo, inquit, mihi Alabādus, tibi Hercules ſit iratus. Hic autem Stratonicus citharœdus fuit perurbanus, cuius & Strabo & Euſtathius in Dionyſij cōmentarijs meminerunt, cùm de Caunijs agitur, peſtilenti aëre notatis.

Tenes deus Tenediorum, Cicerone teſte: qui Verrem ſcribit, Tenem ipſum, qui apud Tenedios ſanctiſsimus deus habebatur, & urbem illam condidiſſe dictus eſt, ſurripuiſſe. Tenes uerò, à quo dicta eſt Tenedos, Cycni filius, qui uita functus inter deos relatus eſt. Plutarchus uerò in cauſis Græcorum aliam hiſtoriam ſcribit: aitq; Tenem ipſum occiſum ab Achille: atque ideo inſtitutum, ut in Tenis templo nomen Achillis non audiretur, nec tibicen intraret: quod copioſius idem Plutarch. recitat. Strabo libro 13, putat fabulam: In hac, inquit, de Tene conficta fabula narratur, à quo inſula nominata eſt: & de Cycno, qui genere Thrax fuit, & Tenis pater, ut quidam uolunt. Plura leges inter prouerbia Eraſmi, Τενέδιος ἄνθρωπος: ut Seruium mittam.

Coronis quæ dea eſſet, non explicuit Pauſan. tantùm illud ſcripſit, deam Coronida in Sicyonia cultam fuiſſe, cuius ſtatua nullum habebat templum: ſed cùm eſſet ei ſacrificandi tempus, ipſam in Palladis templum deferre ſoliti erant. Nam de Coronide Æſculapij matre non crediderim, quæ narratur duplex in Metamorphoſ. Ouidij.

Theagenes à Thaſijs, & Cleomedes ab Aſtypalæis, athletæ pro deis culti fuêre, de quibus extant oracula apud Plutarchum, & Euſebium, & hiſtoriæ à Pauſania in Eliacis referuntur.

Damia & Auxeſia deæ fuerunt, quas peculiari religione Epidaurij coluerunt, de quibus legimus in quinto libro Herodoti, quòd cùm infructuoſa eſſet Epidaurus, in calamitate ciues Delphicum oraculum conſuluerunt. quibus Pythia reſpondit, eis tum demum bene futurum, ſi Damiæ & Auxeſiæ ſimulachra erigerent. detentibus ciuibus, Vtrum'ne ex ære aut ex lapide faciendæ? reſponſum, E neutro, fuit, ſed ex oleagino ligno. at cùm uix uſquam gentiũ ea tempeſtate oleæ, præterquàm Athenis, inuenirentur, Epidaurij rogarũt Athenienſes, ut fas ſibi eſſet oleam ex eorũ agro incidere. ea lege Athenienſes permiſere, ſi quotannis illi Mineruæ Poliadi & Erechtheo ſacra dona mitterent: quæ cùm perfecta fuiſſent, & Epidauria tellus fructifera, ac ſacra quotannis reddita: & cætera, quæ multa ſcribit Herodotus. Pauſan. tamen in Corinth. ait, λιθοβολίαν appellatum feſtum, quod in earum dearum fieret celebritate. Nam hæ in Trœzeniorum ſeditione lapidatæ fuerunt. Illud mirum, quod apud Pauſaniam, nõ Damiam, ſed Lamiam legi: nec id à quoquam annotatum.

Drimachus dux fugitiuorum, à Chijs ut deus cultus: hic ſenex puero ſe iugulandum dedit: ſepultus à Chijs, ſacello erecto In ſomnis ſæpe de fugitiuis Chios monuit, herois propitij fanum quidam dixerunt. Athenæus.

Amphiaraus, Argiuus uates, pro deo cultus poſt mortem, qui & oracula reddebat per ſomnum. nam poſt purgationem, & perfectis ſacrificijs ijs deis quorum in ara nomina ſculpta fuerant, & mactato ariete cuius pellis ſubſternebatur, ubi incubantes captabant ſomnia, ex quibus interpretantis futura prænoſcebant. Templum Amphiarao Oropij conſtruxerunt ex marmore candido, in quo nulli Thebano fas erat obdormire, aut uaticinari. Fuit in eo fons, ad quem qui accepto oraculo morbo leuati fuerant, ſignatam pecuniam mittere ſolebant: ut pluribus in Attica Pauſan. docet. Deſcribitur & Amphiarai ara apud Oropios, in hunc fermè modum, ut quinq; partes haberet. prima pars Ioui, Herculi, Apollini Pæoni dicata fuit: altera heroibus, ac heroum uxoribus: tertia Veſtæ, Mercurio, Amphiarao, Amphilochiq; liberis (nam Alcmæoni ob ſcelus in matrẽ, locus inter eos datus non fuit:) quarta Veneri, Panaceæ, Iaſo, Hygiæ, Mineruæ Pæoniæ: quinta Nymphis, Pani, & amnibus Acheloo & Cephiſo. Plura uerò ſi de Amphiarao cupis, leges apud Statium in Thebaide. Et de Celſo philoſopho apud Origenem in tertia. Exinde non ſecus nos facere, qui comprehenſum & mortuum colimus, pro eius ſententia Celſus exiſtimat, ac Gethæ faciunt, qui Zamolxin adorãt & colunt, & Cilices qui Mopſum, & Acarnanes qui Amphilochũ, & Amphiaraum Thebani, & Lebadij Trophonium.

Amphilochus in Oropo Atticæ pro deo uates cultus, ut T. Liuius in quinto libro Decad. 5. ſcribit. Templumq; uetuſtum fontibus riuisq; habuit, ad quod uiſendũ Paulus Æmylius uictor prodijt. meminit & Srabo, & Pauſan. qui & eius aram Athenis deſcribit. Item in Mallo Ciliciæ urbe, cuius oraculum Pauſan. ſua ipſius ætate cætera omnia ait ſuperare. Thucydides lib. ſecundo Hiſt. Amphilochum ſcribit Amphiarai filium, poſt bellum Troianum cùm domum reuerſus eſſet, Argos exoſum domicilium, condidiſſe in ſinu Ambraciota urbem, quam de nomine primæ urbis & ſuo Argos Amphilochium appellauit.

Ogoas nomẽ dei apud Caras, qui Milaſan incolebant, in cuius dei templo maris fluctus, & procella apparebat, & perinde terrorẽ incutiebat. Hoc ex collectis ex Pauſan. Leonici. Idem legi fieri in nonullis Neptuni templis.

Ariſtæus

Ariſtæus Apollinis & Cyrenes Hypſei filiæ filius, Autuchi frater, ut in ſecundo commentariorum Apollonij Rhodij legimus. Autuchus quidem in Lybia, Ariſtæus uerò in Cea inſula mellificij artificiũ primus inuenit, oleiq́ confectionem. addunt & alij paſtoritiam artem, ut pluribus in Pyth. oſtendit Pindarus, & longè pluribus illius commentatores. nam & Iupiter Ariſtæus uocatus fuit, & Apollo ἀγρεὺς & νόμιος, id eſt Agreſtis & Paſtoralis. Diodorus uerò Siculus: Cùm Cyrene, inquit, Hypſei filia apud Peleum uirgo educaretur, Apollo eius forma captus, raptam uirginẽ in Libyam detulit, hic ubi condita pòſt eſt urbs Cryene, & ex ea natum Ariſtæum nymphis nutriendum tradidit, à quib. triplici nomine uocatus, Nomius, Ariſtæus, Agreus, ab eiſdem nymphis didicit, lactis mellis & olei confectionem: & quoniam hæc primus in mortalium uſum exhibuit, ut deus cultus fuit. mox in Bœotiam deueniens, Autonoen uxorem duxit, ex quibus natus Actæon: qui laceratus à canibus, miſer interijt. Deinde in Ceam Ariſtæus profectus, peſtilentiam ſedauit. deinde in Sardiniam cùm iuiſſet, eam inſulam aliquandiu incoluit, & ibi filios Carinum & Callicarpum genuit. in Sicilia quoq; aliquo tempore moratus, cùm multa hominum uitæ utilia docuiſſet, pro deo habitus, in Thraciam ad Dionyſium tranſgreſſus eſt: ubi orgia edoctus, diu ibi uerſatus. tandem non comparuit, deorumq́ honores ab omnibus eſt aſſectus. hæc & plura Diodorus. Sed enim Pindarus in Pyth. Cyrenem puellam, ut antè dixi, ait ex Apolline cõcepiſſe, & Ariſtæum peperiſſe. quo loco Scholiaſtes, & ipſe quoq; tradit, Iouem & Apollinem Ariſtæum nominatos, & utrunq; ἀγρέα & νόμιον. quam rem cùm Probus grammaticus in Georg. Vergilij attingat, in uulgatis codicibus eius perperàm Ægoros legitur, pro Agreus: id quod etiam in Ioue Icmæo oſtendemus. Iuſtinus ex Trogo libro decimotertio, ubi Cyrenes hiſtoriam explicat, quatuor ex Cyrene filios Apollinem ſuſtuliſſe prodit, Ariſtæum, Nomiũ, Eutochum, Agreum. Pherecydes uerò & Aræthus tradunt, puellam ipſam Cyrenam cycnis deuectam in Libyam. At uerò Agrætas libro primo Libycorum, illam in Cretam Apollinem deduxiſſe, & inde in Libyam. Soror quidem Cyrenes Lariſſa, cuius cognominis eſt ciuitas in Theſſalia. Alij produnt Cyrenem filiam fuiſſe Penei fluuij: ſed ij malè ſentiunt. nam apud ipſum quidem fluuium greges pauit, non autem eius filia. Mnaſeas ex propria ſententia in Libyam profectam eſſe ait, non ab Apolline deuectam. Sed enim Aceſtor, in ijs quos de Cyrene, libros ſcripſit, ait Cyrenem in Libyam delatam tempore regis Eurypyli: & cùm eam regionem leo uaſtaret, præmium Eurypylum propoſuiſſe interfectori leonis. Cyrenem leonem ſuſtuliſſe, & regnum cepiſſe. Phylarchus autem ait, ipſam cum pluribus in Libyam ueniſſe, comitesq; in uenationem miſiſſe, & unà cum eis iuiſſe, & ibi leonem interfectum, regnumq́; ea cauſa acccepiſſe; duosq́; filios ex Apolline peperiſſe, Autuchum & Ariſtæum. Sunt porrò qui Ariſtæos quatuor fuiſſe tradant, ut Bacchylides: qui primum quidem Caryſti, alterum autem Cheronis, tertium Terræ & Cœli, & ultimum hunc Cyrenes filium prodidit. De Ariſtæo Vergilius in primo Georg. intellexit, cùm cecinit:

Et cultor nemorum, cui pinguia Ceæ
Tercentum niuei tondent dumeta iuuenci.

quod & Probus & Seruius notant. Sed & ab hac Ariſtæi hiſtoria, idem poëta ultimam Georgicorum partem commentus eſt.

Zamolxis deus cultus à Getis, quibus & leges tulit, ut in quarto Herodotus prodit: nonnulli opinantur eundem eſſe qui Beleizen. Fuit uerò Zamolxis Pythagoræ diſcipulus, qui in patriam reuerſus, Thraces Ionicos mores docuit, & uitæ inſtituta, religionemq́. de quo quoniam plura ſcripſimus

in noſtris Sepulchralibus, ideo hîc parcius retulimus. Fuit & per tempora Auguſti Ceneus quidam Geta, qui cum magicis artibus deditus eſſet, diuq́ inter Ægyptios uerſatus, auguriorum peritiam eſt adeptus: hinc deorum oracula enunciabat, ideo breui in deorum numerum relatus, pro deo habitus ut Zamolxis: quod ſcribit Strabo in ſeptimo.

Heliogabalus deus peregrinus fuit in primis Phœnicũ, cuius Baſsianus Antoninus, cognominatus Heliogabalus Imp. in monte Palatino Romæ templum conſtruxit, quo loco prius Orci ædes fuerat, in quo nõ modò Romanorum ſacra, ſed & Iudæorum & Chriſtianorum etiam transferre ſtudioſe curauit, ut autor eſt Lampridius. Plura Herodianus lib. Hiſt. 5. qui & hoc ſcribit: Et quidem, inquit, Baſsianus annos natus erat circiter 14. Alexianus autem decimum iam annum attigerat: ſacerdotes ambo Solis, quem maximè indigenæ colunt, Phœnicum lingua Heliogabalum uocitantes: templumq́ illi maximum conſtructum habent, auro argentoq́ plurimo, ac lapidum eleganti magnificentia exornatum: nec ſolùm indigenæ deum illum uenerantur, ſed uicini quoq́ ſatrapæ, regesq́ Barbari certatim quotannis ſplendida offerunt munera. Simulachrum uerò nullum Græco aut Romano more manufactum, ad eius dei ſimilitudinem: ſed lapis eſt maximus, ab imo rotundus, & ſenſim faſtigiatus, propemodum ad coni figuram: niger lapidi color, quem & iactant cœlitùs decidiſſe. eminẽt in lapide quædam, formæq́ nonnullæ uiſuntur, ac ſolis imaginem eſſe illam affirmant, minimè humano artificio fabrefactam. atque hæc quidem de Heliogabalo deo. Cui deo Romæ quoq́ Baſsianus, qui & Antoninus Heliogabalus, ut dictum eſt, templum in Palatio cõſtruxit, ut paulò pòſt idem ſcriptor Herodianus oſtendit. Sanè inter eruditos meritò pridem cõnumeratus Egnatius, Lunũ Heliogabalum hunc deum his uerbis exiſtimauit: De Luno deo, quem Heliogabalum Phœnicum lingua dicerent.

Crephagenetus, κρηφαγένητος, deus Thebæorum in Ægypto, qui immortalis colebatur. ſoli enim, teſte Plutarcho, nullũ deum mortalẽ uenerabãtur.

Tholeſphorus quoq́ ut deus à Pergamenis cultus fuit, ex oraculo ſic nuncupatus: quem ut Pauſan. ait, Epidaurij Aceſion uocabant, Sicyonij Euameriona. non deſunt qui Teleſphorum uatem interpretentur perfectum, aut engaſtrimython, id eſt uentriloquum. de quo genere uatum alibi plura locuturi ſumus, cùm de Pythio Apolline ſcribemus.

Sangus, Sabinorum deus: Dionyſ. Alicarn. lib. 2. ait, Portium Catonẽ ſcriptum reliquiſſe, Sabinorum gentem eſſe nominatam à Sabino, filio Sangi dei gentilis, qui etiam dictus eſt Piſtius. Sagi genij ſacellum urbis ſeptima regione ſtatuit P. Victor. Lactantius uerò: Sabini, ait, colunt Sangum, ut Romani Quirinum. Quædam Lactantij exemplaria Sanctum, non Sangum habent. Sanci meminit Feſtus: Propter uiam fit ſacrificium, quod eſt proficiſcendi gratia Herculi: aut Sanco, qui ſcilicet idem eſt deus. quidam non Sangũ, nec Sancum legunt, ſed Sanctum, quòd ita Hercules ſit uocatus: ut in Hercule dicam. Ouid. de Fidio deo:

Quærebam nonas Sancto, Fidio'ne referrem,
An tibi ſemipater, tunc mihi Sanctus ait:
Cuicunq́ ex illis dederis, ego numen habebo,
Nomina terna fero, ſic uoluêre Cures.

quo fit, ut non omnino illi male ſenſiſſe uideantur, qui Sabinorum deum ſanctum dixerũt. Propertius:

Sancte pater ſalue, cui iam fauet aſpera Iuno.

Idem:

Sic ſanctum Tatiæ compoſuêre Cures.

Silius:

Et læti pars Sanctum uoce canebant, Autorem gentis.

Sed de Sãcto in Hercule. nunc Sancũ proſequamur, cuius Martianus nec

ſemel meminit, à quo deo ſancire uerbum, & ſagmina quidam deducunt. Dionyſ. Alicarn. libro quarto, cùm Tarquinius ſancit pacta cum Sabinis: Huius autem, ait, iuſiurandi monumentum Romæ poſitum fuit in templo Iouis Piſtij, quem Romani Sanctũ uocant (ſic Lapus interpretatur) Sanctos enim deos ab antiquis uocatos legimus, ut planius in Hercule oſtendemus. Sed ſi multorum recitandæ ſunt opiniones, & lectiones uariæ, Lactantij ex libro primo, uerba quidam ita legunt: Sabini colunt Sabũ, ut Romani Quirinum. Sunt & alij peruetuſti codices, qui nec Sabum, nec Sangum, nec Sancum, nec Sanctum, ſed Xanthum habeãt; quo pacto & D. Auguſtinus libro decimooctauo de Ciuit. Dei, cuius uerba ex capite decimonono, ita paſsim leguntur: Sabini etiam regem ſuum primum Xanthum, ſiue (ut aliqui appellant) Xanthium retulerunt in deos. hæc D. Auguſtinus. quem Lactantij uerba imitatum uidemus, uel Varronis utrunque potius. Ego nihil ſtatuo in tanta uarietate: ſatis feciſſe ratus, aliorum recitaſſe opiniones. Certè circumfertur M. Portij Catonis Originum fragmentum, in quo ita legitur: Sabini à Sabo conditi, Sabatio Sangi gentili edito. & paulò pòſt: Sangi gentilem Sabi pronunciant Sabini, Sanctum Romani, Sagam barbari, à quo & ſagi primi Thuſci, id eſt pontifices, & ſacri expiatores. quæ ſi Catonis legitima hæc ſint, omnis tollitur fermè ambiguitas. His & Sillius libro Punicorũ conſentit, ita canens,

Et læti pars Sanctum uoce canebant
Autorem gentis, pars laudes ore ferebant
Sabe tuas, qui de patrio cognomine primus,
Dixiſti populos magna ditione Sabinos.

Quirinus Romulus, deus peculiaris Romanorũ, unde Romani ipſi Quirites appellati. Sic uerò uocatus, ſiue quod haſta Quiris priſcis Sabinorum lingua dicebatur: ſiue quòd Romanis iunxerat ille Cures: Siue ſuo regi nomen poſuêre Quirites, Multaq; Romulea bella parata manu: ut canit Ouid. Non deſunt tamen, qui Quirinum uocatum dicant, quaſi κοίρανον, id eſt dominum. Romulus autem Romus prius, ut ait Seruius, nuncupatus: ut autem pro Romo Romulus diceretur, blandimenti gratia factum eſt, quòd diminutione gaudet. Vt uerò putatur, dictus à ficu Ruminali. Alij, quòd lupæ ruma, id eſt mamma nutritus. quem credibile eſt à uirium magnitudine, item fratrem eius, appellatos. Alij dicunt à uirtute, id eſt robore: Feſtus. Sed de Romulo quid nos plura? cùm plena de eo ſint uolumina Dionyſij, Plutarchi, Liuij, cæterorum. Romulus item Altellus dictus eſt, quaſi altus in tellure: uel quòd tellurem ſuam aleret, ſiue quòd aleretur telis: uel quod à Tatio Sabinorum rege poſtulatus ſit in colloquio pacis, & alternis uicibus & audierit & locutus ſit, ita ut ab alterno Altellus dictus ſit. Plura Feſtus. Iubam quoq; regem Mauritaniæ in Africa deum factum & exiſtimatũ à Mauris legimus, quòd cùm alij tradunt, tum ſcribit Tertullianus in Apologet. & Arnobius his uerbis in ultimo: Niſi fortè, inquit, poſt mortem fingitis deos, & peierante Proculo deus Romulus, & Iuba Mauris uolentibus deus eſt, & diui cæteri reges, qui conſecrantur non ad fidem numinis, ſed ad honorem emeritæ poteſtatis.

Tages deus habitus apud Hetruſcos, haruſpicinæ inuentor, ut Lucanus, & Val. Max. ac M. Cicero in libro de Diuinatione oſtendunt. In agro enim Tarquinienſi, cùm terra ipſa paulùm araretur, ſulciq; altiores imprimerẽtur, Tages quidam repentè extitit, qui aratorem ipſum affatus dicitur. is autem Tages puerili effigie apparuit, & ſi prudentia quidem ſenili fuit. uerùm cùm ad eius aſpectũ bubulcus obſtupeſceret, uoce territa ut fit maximè inclamauit: quo euenit ut breui tempore magno quidẽ cõcurſu permulti ex

Hetruria ibidem conuenerint. tum Tages idem multis audientibus complura locutus eſt,quæ diligenti cura excepta ſunt,ac literis cõmendata.neq; aliud Tagetis uerba continebant, quàm aruſpicinæ diſciplinam : quæ multis ſubinde obſeruationibus aucta, atq; amplior facta eſt, ſic ut in ea fulminum,fulgurumq; & oſtentorum ſcientia traderetur. quod & Plutarchus alibi, & Iſidorus, alijq; plures explicant.ſed & Ammianus Marcellinus Tagetis in hiſtorijs libros citat,quibus prodigia quædam ac portenta poſſent interpretari,& expiari. Scribit præterea Fulgentius Placiades, Antiſtium Labeonem,uirum in iure pontificio & ueterũ doctrina reliqua eruditiſsimum, libros Tagetis expoſuiſſe quindecim uoluminibus. Ouidius libro decimo quinto Metamorph.de Tagete ita cecinit:

Haud aliter ſtupuit,quàm cùm Tyrrhenus arator
Fatalem glebam motis aſpexit in aruis,
Sponte ſua primùm,nulloq; agitante moueri,
Sumere mox hominis,terræq; amittere formam,
Oraq; uenturis aperire recentia fatis:
Indigenæ dixêre Tagem,qui primus Hetruſcam
Edocuit gentem,caſusq; aperire futuros.

Feſtus:Tages nomine,Genij filius,nepos Iouis, puer dicitur diſciplinam aruſpicij dediſſe duodecim populis Hetruriæ. Meminit & Seruius,libro præſertim octauo Æneid.his uerbis :.Sciendum, ſecundum Aruſpicinæ libros & ſacra Aruntia, quæ Tages compoſuiſſe dicitur, fata differri poſſe. Quare uidendum apud Arnobium libro ſecundo,an Acherontios libros,an Aruncios potius ſit legendum, cùm ſcribit : Neq; quod Hetruria libris in Acheronticis pollicetur,certorum animalium ſanguine numinibus certis dato diuinas animas fieri,& à legibus mortalitatis educi.

Albunea dea fuit Tyburtinæ regionis,præſes fontis cognominis.alij nympham faciunt,ut Acron & Porphyrion Horatiani interpretes,in eo uerſiculo ex primo Carminum:Quam domus Albuneæ reſonantis. Vergilius in 7. Lucusq; ſub alta Cõſulit Albunea,nemorum quæ maxima. Huius inter Sibyllas memini,lib.2.Hiſtor.poëtarum.Scribit Seruius,Albuneam in altiſsimis montibus cultam Tyburtinis,ſic appellatã à qualitate aquæ,quę in fonte Albuneæ eſt.unde,inquit,etiam nonnulli ipſam Leucotheam uolunt. Albionarum uerò lucus trans Tyberim,ubi alba bos mactabatur.

Feronia dea,culta pleriſq; in locis Italię,ſed in primis prope Terracinam: quæ quoniam reputata eſt à multis Iuno,ideo à me inter Iunonis cognomina refertur.

Marica dea Minturnenſium:Aut. Auguſtinus 2.de Ciuit.Dei,cap.23.meminêre Cicero, Lactant. & Plutarch. in Mario. Seruius in 7 Æneid. commentario,deam dicit Maricam littoris Minturnenſium,iuxta Lirim fluuium. Horatius: Innantem Maricæ littoribus tenuiſſe Lirim, quo loco idem Porphyrion,qui & eius lucum celebrat.Vergilius,

Hunc Fauno & nympha genitum Laurente Marica.

Seruius per poëticam licentiam dictum ait Laurente, pro Minturnenſe. Sunt alij,qui per Maricam Venerem intelligãt, cuius ſacellum fuit iuxta Maricam,in quo erat ſcriptum πὺρ ἀφροδίτης. Maricæ meminit & Velleius.

Palicus deus,quem perperàm,ut puto,quidam Paliſcum uocant,qui deus eſſet,doctiſsimè Macrobius oſtendit libro 5.Sat.carmina illa Vergil.exponens ex libro 9.Æneid.de Arcentis filio:

—Genitor quem miſerat Arcens,
Eductum Martis luco Cymethia circum
Flumina,pinguis ubi placabilis ara Palici.

Sed enim

Sedenim hunc numero plurium efferunt. Colebantur uerò hi dei in Sicilia, de quibus & Æſchylus Siculus meminit, & Callias, & Polemon, ſed & Xenadoras in ſuis hiſtorijs. Tradũt enim, nympham Thaliam grauidam Ioue, Iunonis metu optaſſe ut ſibi terra dehiſceret: quod & factum eſt. Statuto uerò partus tempore, ex Thaliæ aluo duo infantes emerſere, dicti Palici, ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι, quaſi denuò reuerſi. nec inde lõgè lacus breues, ſed profundi fuère, ubi ſcaturigines ebulientes, quos crateres uocabant indigenæ, Dellos nomine. hos Palicorũ fratres putabant: ubi fuit iuſiurandum maximũ, & in primis circa furta, quod periurus non euadebat. Ferunt, cùm aliquando ſterilis annus Siculis fuiſſet, Palicos conſuluiſſe, ut heroi cuidam ſacrificium facerent: quod ubi feciſſent, ubertas Siculis redijt. qui beneficij memores, omne frugum genus in ara Palicorum congeſſere: unde etiam ex re Pinguis ara dicta eſt à Vergilio. Sedenim non Thaliam Seruius, & Lactan. in 12. Theb. ſed Æthnam appellarũt, ut etiam Silenus. & hos Seruius ait primò humanis uictimis placari ſolitos: ſed poſtea quibuſdam ſacris mitigati, eorum ſunt immutata ſacrificia. atq; ideo à Verg. Placabilis ara Palici dicta eſt. Sed & Stephanus in lib. de Vrbib. non pauca hac de re prodit, quo loco de fonte, iuſiurando, deq; tabellis quæ in aquam deijciebantur, quæ ſi non falſum fuiſſet iuramentum, emergebant: ſin minus, euaneſcebant. quod miraculum etiam Ariſt. in Admirandis naturæ recenſuit.

Antinous, ex Bithynia iuuenis formoſiſsimus, ab Adriano Cæſare admodum amatus, cùm in Ægypto perijſſet, deus eſt ab Imperatore factus, & oraculum ei conſtitutum, & urbs de eius nomine pro ſepulchro condita, & ſtella in cœlo uel uiſa, uel per adulationem conficta. De hoc plura Dion hiſtor. & Ælius in hiſtor. Adrian. ex noſtris Euſebius, Athanaſius, Hieronymus, Origenes, Prudentius, alijq; permulta tradidêre. Pauſan. hunc Antinum uocare uidetur, quem ſecuti ex Latinis quidam aberrarunt.

Ferentina dea fuit, unde & Ferentini, ab oppido Latij Ferento. T. Liuius Ferentinæ meminit nec ſemel in prima Decade. Fuêre & eiuſmodi dei plurimi, quos omnes collegiſſe, infiniti propèmodum laboris eſſet. Sicuti & dei, qui ab hæreticis inducti ſunt, barbaris & inconditis nominibus: de quibus cùm ab alijs, tum maximè à uiris ſanctiſsimis Irenæo & Epiphanio facta eſt mentio. ut deus ille Abraxas, ſeu Abraſax, quem ſpiritum ſanctum Baſilides exiſtimauit. item Iadalboth, quem Irenæus deum ſummum ab impijs hæreticis exiſtimatum ait, tametſi Epiphanius Iadalbaoth, nec ſemel in ſuis de Hæreticis libris ſcriptum reliquit. Fuit etiam Nun, quem ab Iadalbaoth natum prodiderunt, in figura ſerpentis contortum. Fuit & Hyſtera, quam conditricem cœli & terræ confixerunt, ut ijdẽ autores tradunt. Inuenio & Demiurgon deum fabricatorem appellatum. Fuit & Barbelo, & Achamoth, & Iao, & Iaioth, aliaq; huiuſcemodi plura portenta potius, quàm nomina: quæ colligere ſuperuacaneũ eſt, minusq; operæprecium. Nam & qui Aſtaroth deam uel deum dixerunt, uariè ſcribunt. Ego id tantùm nunc affero, quod & uſus mentio fit in ſacris literis, & ſic Epiphanius in libris de Hæreticis prodit. inquit enim, Heraclan ab aliquibus patrem uocatum eſſe Melchiſedec, matrem uerò Aſtaroth, quæ & Aſteria Græcè dicta eſt. ſed de Aſteroth Hebræi plurima confingunt.

Beſſas, ſiue Beſas deus, qui oracula quondam dabat, de quo his fermè uerbis Ammianus libro decimonono: Oppidum, inquit, eſt Abidum, in Thebaidis parte ſitum extrema, hic Beſſæ dei localiter appellati oraculum quondam futura pandebat, priſcis circumiacentium regionum cærimonijs ſolitum coli, &c.

Libet uerò hanc extremam huius Syntagmatis partem concludere, de

ſtulto

ſtulto & prorſus inani priſcorum erga deos cultu, & falſa opinatione. Homines, qui antiquiſsimi fuerũt, haſtas colere cœpiſſe, aut ligna delibrata corticibus pro deis ueneratos accepimus. quin etiam, ut Iuſtinus ſcribit, per tẽpora Romuli, reges haſtas pro diademate habuiſſe feruntur, quas Græci ſceptra dixêre. Nam & ab origine rerum pro deis immortalibus, ueteres haſtas coluêre: ob cuius religionis memoriam adhuc, ut idem ait, deorum ſimulachris haſtæ addi conſueuêre. tametſi antiquiſsimos Romanorum 170 annis ſine deorum imaginibus uixiſſe, nõnulli doctiſsimi teſtati ſunt, quod & antè notauimus. Indi quicquid colere cœperunt, præcipuè maximas arbores; deos putauerunt, illasꝗ pro omnibus uenerati ſunt, quas ferro uiolaſſe capitale fuit. Ex quibus nonnulli draconem quinꝗ iugerum, uelut Liberi patris ſimulachrum coluerunt. Perſæ & Maſſagetæ Cœlum, Iouem: Solem uerò deum maximum dixerunt, equosꝗ illi ſacrauerunt: quibus interdictum erat, ne quem præter Solem deum colerent. Quicquid uerò quernis arboribus naſcebatur, è cœlo miſſum putabãt. Iidem Soli & Lunę, Telluri & Igni, aquæ ac uentis ſacrum facere inſtituerunt: quos omnes deos, Ignẽ uerò præcipuum duxerunt. quæ etiam Magorum opinio fuit, qui ignem tam religioſe coluerunt, ut cremare corpora ducerent nefas, ne contagio cadaueris deorum maximum uiolarent. Multos comperi perſuaſum habuiſſe, Martem peruigilem deũ fuiſſe, & præſentiſs, numẽ: quare Neuri qui iuxta Boryſthenem fuêre, enſes pro Martis ſimulachro adorabant: & ut Damis ait apud Lucianum, Scythæ acinacen, cui & ſacrificabant. Cheronæi uerò ſceptrum Iouis coluerunt, Æthiopes diem, Cyllenij pharetram, columbam Aſſyrij. fuêre qui arbitrarentur uiſco, quod in querna arbore naſcebatur, nullum præſentius numen æſtimari. hi uerò fuerunt Druidæ, quorũ uana ſuperſtitio inter mortales præcipua fuiſſe traditur. Alij mari porrectum collem, uelut præſentem deum coluerunt, quod eo occluſa uallis, æſtu Oceani non inundaret. Cappadocibus quoque mons deus habitus eſt, Cilices quoꝗ Amanum montem coluêre, & Phryges Mæandro & Marſyæ fluuijs ſacrificabant. Saxones columnã ligneam ſub dio collocatã colebant, quam Irminſul, uel Irmenſeul dicebant: fuit enim uel Mercurij ſtatua, uel commune profugiũ, & omnium aſylum. Scythæ illi inhoſpitales, qui in intimas ſolitudines acti ſunt, ſuper ſarmentorũ faſcibus uetuſtiſsimo collato acinaci, uelut Martis ſimulachro, annuis hoſtijs litabant. Apud Æthiopes gens (Nubas quidam uocant) & in Africa Ptoembari fuêre, quibus regis uice canis dominabatur, quẽ mirificè obſeruabant. ex illius enim motu & nutu imperia, & quæ eſſent placita augurabantur. Perſis quoꝗ (ut autor eſt Ariſtophanes) aliquando gallus præfuit, & imperauit. Sed & illud à Tyrijs obſeruatũ legimus, ut deorum ſimulachris annecterent uincula, ne fortè hoſtili carmine euocari poſſent. Phœnices Solem nigro lapide effingebant, ab imo rotundo, qui paulatim in cuneum attenuabatur. ijdem ſingulis deis ſingulas alas addebant. Pæones diſcum breuem longo ligno appoſitum, pro Sole colebant. quidam humana cum brutis iungebãt, & quæ in natura diſsimilia erant, ut ait D. Athanaſius, deos ſuos fecerunt: Cynocephalos, Ophyocephalos, Onocephalos, Criocephalos: hoc eſt, qui canis, ſerpentis, aſini, & arietis eſſent capitibus. alij corporis partes uerendas. nec Anubin modò canis facie, ſed & canes ipſos in tota Cynopolitana præfectura coluêre: uti oxyrrhynchum piſcem, deum habuit Oxyrrhynchitana ciuitas & præfectura, latum piſcem, & lepidotũ, accipitrem, lupum, murem, araneum. Fuêre præterea, qui uicatim pro deo dextrum humerum colerent: alijs è regione habitantibus, ſiniſter humerus deus fuit: alijs dimidia pars capitis, alij poculũ fictile, aut tryblion, uel catinus, ut apud Lucianum Damis. ne nunc commemorẽ hortenſia etiam culta, porrum,

ta,porrum,cepe,aliaq́ eiuſmodi.Pœni,Soli & Lunæ uniuerſi ſacrificabant. Syri occæcatis animis,piſces & columbas deos ſibi conſecrarunt.Troglodytæ teſtudines,Heliopolitani bouem, Memphitæ uaccam,Leontopolitani leonem,capram & hircum Mendeſij,Thebani aquilam,Lycopolitani lupum,Babylonij uerò cephum,ab his ueluti propicio numine petita accipere arbitrantes.Cyrenaici Acorem,magnum deum muſcarum exiſtimarunt. Arabes ad Memnonium,cercopithecum cœlo dicarunt,illius opem in rebus afflictis implorantes.Mitto reliquā Ægyptiorū ſuperſtitionem,& falſarū opinionū ineptias,qui Apim præcipuo honore uenerati,ſolùm reſpōſa dare,& proſperos euētus aut futuras calamitates præmonſtrare fabulabantur:modò Iſim , modò Oſiridem, modò Serapin:& quod dicere piget,crocodilos,à quibus hominem deuorari,tanquam à deo expetitum,magni muneris habebatur loco:modò ichneumones,ibes,& fœda animalia,aliaq́ ludibria religionum,uelut deorum numina colētes:ita ut gentes aliquas quæ ſelem auream,& alias quæ ſcarabeos pro deis habuerunt,circa Syenem fuiſſe legamus.Germani Solem,Vulcanum,& Lunam,ſolos deos quos cernebant,opinati ſunt:quæ Anaximandri opinio fuit,ut cœleſtia ſidera deos eſſe crederet.Quinetiam Ægyptij Solis ſimulachrum diplomatib.conſignatis adorabant,quem Horum nuncupabant,illudq́ precibus & uotis frequentabant aſsiduè.Arabes Iouem & Bacchum:Æthiopes ex deis unum mortalem,alterum immortalem putabāt:nonnulli Pœnam & Beneficium. Aſſyrij & Perſæ, unum bonorum largitorem, alterum malorum: Callaici gens moribus effera,cultu inhumano & fero,neq́ more,neque iure uiuentes fuêre.Numidæ Ammonem in deſertis harenis,magnis honoribus frequentabant.Celtiberi cuipiam deo,cuius etiam nomen ignorabant,plenâ luna,nocturnum ſacrum facere, & ante cuiuſque fores ſaltibus indecoris pernoctabant.Addam & hoc loco Arnobij uiri doctiſs.uerba,quæ licet parum caſtigata,cognitione tamen digna uidentur.Ridetis,inquit,priſcis temporibus Perſas fluuios coluiſſe,informem Arabas lapidem,acinacem Scythiæ nationes, ramum Proconneſij * atheſpios,lignum carios pro Diana indolatum,Peſsinuntij ſilicem pro Matre deûm, pro Marte Romanos haſtam,Varronis ut indicant Muſæ:atq́ ut Ethedius memorat ante uſum diſciplinamq́ fictorum,puteum Samios pro Iunone.hæc quidem Arnobius. At alij fuêre,qui nullos crederent eſſe deos:cæci illi & excordes, omniaq́ agi fato, animasq́ cū corporibus interire unà. Inter hos Diagoras Melius, Theodorus Cyrenæus, Euhemerus Tegeates, Callimachus, ac Prodicus Ceus,alijq́ plures,qui ἄθεοι dicti ſunt.hæc ferè collegimus ipſi.

SYNTAGMA SECVNDVM,

DE IOVE, BELO, AMMONE,&c.

AD V. C. PROSPERVM PASETHVM.

CVM te, Proſper Paſethe, V. Cl. aliquo uellem noſtrorum horum de Deis gentium Syntagmatum donare, nullum mihi uidebatur magis tibi conuenire, decentiuś ue mitti debere, quàm hoc, quo de Ioue egimus. nam ſi illum ueteres à iuuandis rebus, Latinè Iouem dici uoluêre: & Græcè ζῆνα quòd uitæ autorem eſſe putarent: iurè & meritò tibi, qui imbecillam hanc meam ualetudinem (quid enim uitam dicam?) ſoues, aſsidueq́ iuuas, hoc de Ioue Syntagma dicamus. quod ea ſaltem ratione accipias uelim, ut tibi mememorem beneficiorum utcunq́ eſſe declarem. Vale.

IVPITER.

CVm ſuperiore libro,ſeu,ut magis appellare libuit,Syntagmate, quid de Deo uno præpotenti & immortali ipſe ſentirem, breuiſsimè docuerim,mi Paſethe:deq; ipſius Dei nomine quæ noſtri & Græci Hebræiq; tradant,& an ſcribi poſsit,nonnulla attulerim:philoſophorum quoque antiquorum de deis opiniones,ſententiasq;,deq; uarijs deorum appellationibus multa collegerim:& miſcellaneos præterea deos,& topicos,aliaq; plurima,ut mediocres ingenij uires tulerunt,ne imbecillis corporis dicam,quò continuè morbis articularibus ita affligor,ut non modò è cubiculo,ſed nec è cubili exire,aut pedem efferre detur:in hoc ſecundo Syntagmate de Ioue agam,deq; eius imaginibus & cognominibus. Igitur ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, ut Aratus ait:quem noſter æmulatus Maro, Ab Ioue principium, dixit,ita & nos hoc Syntagma exordiemur ab Ioue,ſiquidem Iouem uniuerſitatis rectorem gentes exiſtimabant.Quinimò,ut Cornutus ait,ſicut anima corpus regit,ita Iupiter mundum.atque ideo eum mundi ſapientes cùm unum quidem putarent,pluribus tamen nominibus cognominibusq; appellabant.Iouem quippe Latini à iuuandis rebus uocabant:Græci ζῶα,quod uitæ auctorem eſſe putarent.Dictus item alijs penè infinitis cognominibus,quæ tibi hoc noſtro libro pro uiribus & ingenij mediocris facultate explicabimus. Principiò igitur de Ioue ſcripturus,M.Tullij Ciceronis uerbis utar,quæ in tertio de Nat.deorum leguntur:Ioues,inquit,tres numerant ij qui Theologi nominantur.ex quibus primum & ſecũdum,natos in Arcadia, alterum patre Æthere,ex quo etiam Proſerpinam natam ferunt,& Liberum : alterum patre Cœlo,qui genuiſſe Mineruam dicitur,quam principem & inuentricem belli ferunt:tertium Cretenſem,Saturni filium,cuius in illa inſula ſepulchrum oſtenditur.& hæc quidem apud M.Tullium pontifex Cotta.Verumenimuero,non tres tantùm Ioues,ut Cicero,Varro,& à Varrone alij,ſed trecentos memorant:adeò in confingendis deis fœcunda fuit antiqua ſuperſtitio. Scribit enim Euſebius Cæſarienſis lib.Euang.præpar.III,nationes fermè omnes deum ſibi Iouem conſtituiſſe,diuerſe nominibus nuncupatum,eundemq; apud ſe natum dixiſſe:quod idem Phœnicum theologi tradunt,idem & Ægyptij , idem & Cretenſes , idem & Atlantes , quod & ante Euſebium oſtendit Diodorus Siculus.Sed his in præſentia omiſsis,præſtat uerſus quoſdam Orphicos aſcribere,quos ex Apuleio,Proclo,& alijs collegimus.hos igitur ſic Latinè uertit Apuleius,quibus multiplicem Iouis poteſtatem declarat:

Iuppiter omnipotens,eſt primus & ultimus idem,
Iuppiter eſt caput,& medium:Iouis omnia munus,
Iuppiter eſt fundamen humi,ac ſtellantis olympi,
Iuppiter & mas eſt,& neſcia fœmina mortis.
Spiritus eſt cunctis ualidi uis Iuppiter ignis,
Et pelagi radix,Sol,Luna,eſt Iuppiter ipſe.
Omnipotens rex eſt,rei omnis Iuppiter ortus,
Nam ſimul occubuit,rurſum extulit omnia leto,
Corde ſuo è ſacro,conſultor lumine rebus.

Hos uerſus cùm Græcè apud Apuleiũ probè legi non poſſe uiderem,neq; in ijs quæ Orphei nomine in manibus habentur,inueniantur,eos ego longo demum ſtudio apud Euſebium Pamphili comperi,& in Græcis quibuſdam commentarijs:quare eos hîc tibi aſcripſi.

Ζεὺς πρῶτος γένετο,ζεὺς ὕστατος,ἀργικέραυνος.
ζεὺς κεφαλὴ,ζεὺς μέσσα,διὸς δ' ἐκ πάντα τέτυκται.

ζεὺς

Ζεὺς πυθμὴν γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
Ζεὺς ἄρσην γένετο, Ζεὺς ἄμβροτος ἔπλετο νύμφη.
Ζεὺς πνοιὴ πάντων, Ζεὺς ἀκαμάτου πυρὸς ὁρμὴ,
Ζεὺς πόντου ῥίζα, Ζεὺς ἥλιος, ἠδὲ σελήνη.
Ζεὺς βασιλεὺς, Ζεὺς ἀρχὴ πάντων, ἠδὲ τελευτή.
πάντας γὰρ κρύψας, αὖθις φάος ἐς πολυγηθὲς,
ἐξ ἱερῆς κραδίης ἀνήνεγκατο μέρμερα ῥέζων.

Citantur porrò & alij uerſus his conſimiles à Proclo, alijsq́ Platonicis, quos curioſitatis gratia aſcribam. nam pleriſq́ mecum ſentientibus, quid de huiuſmodi Orphicis ſtatuendum, parum adhuc liquet: præſertim cùm neq́ Ariſtoteli, nec M. Ciceroni ſatis notus fuiſſe Orpheus uideatur, ut qui de eo ambiguè ſtatuant. Verſus uerò hi ſunt:

Οὕνεκα σὺν τῷ παντὶ Διὸς πάλιν ἐντὸς ἐτύχθη,
αἰθέρος εὐρείης, ἠδ' οὐρανοῦ ἀγλαὸν ὕψος,
πόντου τ' ἀτρυγέτου, γαίης τ' ἐρικυδέος εὐρή,
ὠκεανός τε μέγας, καὶ νείατα τάρταρα γαίης,
καὶ ποταμοὶ, καὶ πόντος ἀπείρατος, ἄλλά τε πάντα,
πάντες τ' ἀθάνατοι μάκαρες θεοὶ, ἠδὲ θέαιναι,
ὅσσα τ' ἔην γεγαῶτα, καὶ ὕστερον ὅσσα ἔμελλεν
γίγνεσθαι, Ζηνὸς δ' ἐν γαστέρι σαρὰ πεφύκει.
Ζεὺς πρῶτος γένετο, Ζεὺς ὕστατος, ἀργικέραυνος,
Ζεὺς κεφαλὴ καὶ μέσσα, Διὸς τε πάντα τέτυκται,
Ζεὺς πυθμὴν γαίης τε, καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
Ζεὺς βασιλεὺς, Ζεὺς αὐτὸς ἁπάντων ἀρχιγένεθλος.
ἓν κράτος, εἷς δαίμων γένετο, μέγας ἀρχὸς ἁπάντων,
ἓν δὲ δέμας βασίλειον, ἐν ᾧ τάδε πάντα κυκλεῖται,
πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ γαῖα, καὶ αἰθὴρ, νύξ τε καὶ ἦμαρ.
πάντα γὰρ ἐν Ζηνὸς μεγάλου τάδε σώματι κεῖται. Hoc eſt:

Intra nanq́ Iouem cùm toto conſtitit ipſe
Æther, quàm latus, ſublimi & uertice cœlum,
Immenſiq́ maris tractus, terræq́ iacentis,
Ingensq́ Oceanus, depreſſaq́ Tartara terræ,
Fluminaq́, & Pontus ſine fine, & cætera cuncta,
Immortales omnes diq́ deæq́ beati,
Quæq́ fuêre exorta, & quæ uentura ſequentur.
Hæc in uentre Iouis rerum compago manebat.
Iuppiter ipſe fuit primus, ſupremus & idem.
Iuppiter eſt caput, & medium. Iouis omnia munus.
Iuppiter eſt fundamen humi, ac ſtellantis Olympi.
Iuppiter idem rex cunctorum, principiumq́,
Vna poteſtas, & deus unus, magnus & autor:
Vnum & regale eſt corpus, quo cuncta tenentur,
Ignis, aqua, & tellus, ac æther, noxq́, diesq́:
Omnia nanq́ Iouis ſunt ædibus iſta repoſta.

Hæc quidem nos utcunq́ ex Orpheo uertimus. Nunc quædam de eius pictura ac imagine ſubiungam. Iouem uarijs modis antiqui effingebant, pro diuerſa illi poteſtate attributa. Sed eius illud in primis ſimulachrum ſedere fingebatur, ut ſtabilis uirtus & incommutabilis oſtenderetur. nuda uerò ſuperiora & aperta habere uidebatur, quoniam ipſum conſpicuum eſſe exiſtimabant, in intelligentijs quæ dicuntur, & cœleſtibus mundi partibus: inferiores autem Iouis partes uelatas, & obtecta τὰ πρόσθια, quia minus apparêre, nec planè uideri putabant, ab ijs ſcilicet qui creati ſunt in partibus in-

dicantur. Phurnutus, oliua tantùm Iouem coronari ait, quòd ea ſit ſemper uirens, id eſt, ἀειθαλής: & pinguis, & multæ utilitatis, id eſt πολύχρηστος, & glauci coloris & cœleſtis ſimilitudinem habere uideatur. Audi quæſo antequàm cætera ſubiungam, quæ breuiſsimè Arnobius prodidit de Ioue in uarias formas mutato, ut ſua perficeret furta: Modò, inquit, in aurum uerſus, modò in ſatyrum ludicrum, in draconem, in alitem, in taurum, & quod omnia genera contumeliarum tranſiliat, in formiculam paruulam, ut Clytorim uidelicet filiam Myrmidonis redderet apud Theſſalos matrem. hæc ille. Sed iam ipſa nomina & cognomina interpretari moliamur.

Pater in primis dictus eſt Iupiter, ob eam quam erga omnia creata & condita beneuolentiam, ac omnium rerum prouidentiam habere exiſtimabatur, ut Diod. ait, quòd ſingulorum ſumma cum beneuolentia curam haberet, & ueluti dux eſſet rectè pieq́ uiuendi. Varro: Iupiter ideo, inquit, dictus, quia mortales atque arbores herbasq́ omnes iuuet. Ennius, Diuûmque hominumq́ pater rex. Pater uerò, quod patefaciat ſemen: & cæt. quæ Varro. Val. Soranus:

Iuppiter omnipotens rerum, regumq́, deûmq́
Progenitor. genitrixq́ deûm, deus unus & omnes.

Et non modò à noſtris Pater Iupiter uocatus eſt, ſed & à Græcis, ut notum ex Orphei, & Homeri, & reliquorum poëtarum carminibus, ut in illo, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε: ideſt, pater hominumq́ deûmq́. Quinimò & γενέτωρ quoq́ uocatus eſt, ut in commentarijs Arati Theon obſeruat. Idem & πατρῷος, ideſt patrius appellatus, ut idem Theon, Harpocration, Phurnutus, & alij ſcribũt, ut & in Apolline Patroo copioſius dicemus. Sed & ideo Pappam, & Pappæum, Iouem appellatum legimus. Arrianus in Bithyniacis ait, Bithynos ipſos montium cacumina aſcendere ſolitos, & Iouem Pappam ſalutare. Scythæ uerò Iouem Pappæum, Herodoto & Origene autoribus, nũcupabant. at Pappam patrem ſignificare, nec Græci, nec Latini negant. unde & in Romani antiſtitis peculiare apud noſtros cognomẽ uulgò deductum eſt, cùm antea & in cæteros præſules uſurparetur. Sed enim & ἀντίπατρος Iupiter cognominatus, quòd Saturno patri hoſtis fuerit. meminit Theocritus. Iouis autem nomen à iuuando primùm factum, iam dictum eſt: quod etiam in recto caſu, non modò in obliquis, apud idoneos autores legimus. mox cum patre iunctum, Iupiter uocatus eſt, quaſi iuuans pater. Scribit D. Auguſt. in quarto, Iouem omnes deos in ſe, ideſt in eius nomine continere: ut non repetam quæ ex Orpheo iam retuli.

Rex etiam Iupiter dictus, ut Vergilius ex Homero & Ennio, ac item ex Orpheo uocauit. Iouis etiã regis ſacra in Lebadia celebrabantur, ut ex Ariſtocliæ formoſiſsimæ puellæ hiſtoria cognoſcimus. quæ ei rem diuinam facturà, nuda eſt à Stratone uiſa, qui in eam exarſit, antè etiam à Calliſthene amatam. hæc uerò nuptiarum die in amantum manibus diſcerpta eſt: quorum poſthæc alter ſibi manus conſciuit, alter aufugit, nec unquam amplius uiſus fuit. Xenophon etiam Iouis regis meminit in tertio & octauo Pædiæ, ne plura inculcem. Ait enim, Cyrum Sardianam urbem ingreſſum, Veſtæ & Ioui regi ſacrificaſſe. Vocatus eſt etiam Iupiter omnipotẽs, à poteſtate ſumma. Vergilius, Iuppiter omnipotens precibus ſi flecteris ullis. Soranus: Iuppiter omnipotens rerum, regumq́, &c. Græci ſimiliter παντοκράτορα uocant, ut Orpheus & Homerus. alij παγκρατὴς Ζεύς. etiam ab Athenienſibus ideo appellatus eſt, ut ait Heſychius, & Phauorinus.

Iupiter Optimus Maximus cognominatus, quod uelit & poſsit omnibus prodeſſe. & optimus quidem, antequàm maximus: quia maius eſt certè, gratiusq́ prodeſſe, quàm magnas opes habere. hoc ait M. Cicero. Pliniusq́,

ac cæteri. Templum Iouis OPT. MAX. Tarquinius Priſcus uouit, Tarquinius Superbus à fundamentis, deinde XL argenteis mil. impendit: ſed regno eiectus, anno pòſt ipſum Horatius Cos. dicauit. ut hæc uetus epigraphe oſtendit: M. Horatius Cos. ex lege templum Iouis Opt. Max. dedicauit, anno poſt reges exactos à Coſs. poſtea ad dictatores, quia maius imperium erat, ſolenne claui figendi translatum eſt. Porrò Homerus & Pamphus poëtæ Græci, hoc idem cognomen Maximi, Ioui dederunt, ut notat Philoſtratus. Sanè & Iupiter pro ſtella illa ſalutifera capitur interdum, quæ inter errantes ſecūda eſt, quæ & Phaëthō dicitur, ut alibi dicendū. interdum etiam ponitur pro aëre. Horat. poëta, Manet ſub Ioue frigido. & quia Græcè Δίος, dius etiā & diuus dicitur, pro eodem aëre. unde eſt, ſub dio, & ſub diuo, ut notat Varro.

Victor Iupiter cognominatus, quòd omnia uincere putaretur, ut ſcribit T. Liuius lib. X. ab V. C. Papyrium in ipſo diſcrimine, quo templa deis immortalibus uoueri mos erat, uouiſſe Ioui Victori, ſi legiones hoſtiū fudiſſet, pauxillum mulſi, priuſquàm temetum biberet, ſeſe facturum: id uotum deis cordi fuit. Ioui uerò Victori diem feſtum Romani celebrarunt Idibus Aprilis: qua de re Ouidius in Faſtis,

Occupat Apriles idus cognomine Victor
Iuppiter, hac illi ſunt data templa die.

Ioui Victori templum uotum à Q. Fabio bello Sabino fuit, in Palatino monte conſtructum. meminit P. Victor in X urbis regione. Græci etiam Niceum Iouem uocauère, neſcio an à Victoria, ideſt νίκης dictum, an à loco. meminit T. Liuius in V Decad. de Cetio monte agens, & Epiro: Aliò rex Perſes profectus, altero (inquit) die ad templum Iouis, quem Niceum uocant, poſuit caſtra.

Inuictus Iupiter nuncupatus eſt, & cultus à Romanis, ut diuus Auguſtinus in ſeptimo de Ciuitate Dei teſtatur. Inuicti Iouis idus Iunij dies feſtus agebatur.

Imperator Iupiter apud Præneſtinos celebratus, cuius ſimulachrū apud ipſos cùm eſſet, Romam translatum fuit: in VIII uerò Vrbis regione collocatum, ut P. Victor teſtis eſt. Liuius libro ſexto ab V. C. Titus, inquit, Quintius ſemel acie uictor, binis caſtris hoſtium nouem oppidis ui captis, Præneſte in deditionem accepto, Romam reuertit, triumphansq; ſignum Præneſte deuectum Iouis Imperatoris in Capitolium tulit: dedicatum eſt inter cellam Iouis & Mineruæ, tabulaq; ſub eo fixa, monumentum rerum geſtarum. M. Tullius in VI Verrin. Iouem imperatorem, inquit, quanto honori in ſuo templo fuiſſe arbitramini, colligere poteſtis. Iouis imperatoris ſimulachra prĉter hoc Præneſtinum, idem M. Tullius eodem loco commemorat, ut illud ex urbe Syracuſana ablatum: Quid? inquit, ex ęde Iouis, religioſiſsimū ſimulachrum imperatoris, quem Græci οὔριον nominant, pulcherrimè factum, nónne abſtuliſti? tum de altero paulò poſt, quod ex Macedonia captum in Capitolio poſuerat Flaminius. Etenim tria ferebātur in orbe terrarū ſigna Iouis imperatoris, uno in genere pulcherrimè facta: unū, illud Macedonicū, quod in Capitolio uidemus: alterum, in Pōti ore, & anguſtijs: tertiū, quod Syracuſis ante Verrē prætorē fuit: & reliqua, quæ ibidē ait Cicero. οὐρίου Δίος meminit & Arrianus ἐν περίπλῳ Ponti Euxini: ait enim, quòd inter Boſphorum Thraciū, & urbem Trapezontē, templū fuit Iouis Vrij, quod à Byzantio diſtabat centū & uiginti ſtadijs. Stephanus in libro de Vrbibus etiā meminit, his uerbis: Et Menippus, inquit, ἐν περίπλῳ Bithyniæ. à fano ait Iouis οὐρίου, & ab ore Pōti ſiniſtra habenti continētem, & nauiganti Chalcedona urbē, ſunt ſtadia CXX.

Cuſtos Iupiter quoq; appellatus eſt, & in primis cultus à Romanis. Cuſtodis Iouis Apuleius meminit in libro de Mūdo, & Seneca lib. 2. Quęſt. nat. de

Ioue

Ioue agens:Eundem,inquit,quem nos Iouem, intelligunt cuſtodem rectoremq́ uniuerſi. Sunt qui putent Iouis cuſtodis templum,ex Suet.Tranquillo, à Domitiano imperium adepto in Capitolio conditum fuiſſe, qua de re Cornel.Tacitus libro 19.ubi Capitolium deſcribit à Vitellianis captum, in initio principatus Veſpaſ.Domitianus,inquit, in prima irruptione apud æditumm occultatus, ſolertia liberti lineo amictu turbæ ſacricolarum immixtus,ignoratusq́,apud Cornelium primum paternum clientem iuxta Velabrum delituit,ac potiente rerum patre, diſiecto æditui contubernio, modicum ſacellum Ioui conſeruatori, aramq́ poſuit,caſusq́ ſuos in marmore expreſsit:mox imperium adeptus,Ioui cuſtodi templũ ingens,ſeq́ in ſinu Dei ſacrauit.hæc Tacitus.Extant præterea nomiſmata quædam Neronis Cæſ.in quibus à tergo ita Iupiter eſt effictus:in ſolio ſedet,dextra fulmen habet, læua haſtam,cum hac inſcriptione,IVPITER CVSTOS.

Capitolinus Iupiter Romæ in Capitolio ſumma ueneratione cultus, & ſummo honore habitus:de quo non eſt cur ego plura ſcribam,cùm non modò Latinis,ſed & Græcis ſcriptoribus ſit celebratiſsimus,ut cui ex toto terrarum orbe donaria precioſiſsima mitterentur, ut Cicero, Plutar. Liuius, & alij oſtendunt.at ſi breuiſsimè uidere uelis, quando conditum Capitolium, quando dicatum,quoties incenſum & inſtauratum,& de eo cætera,Cornel. Tacitum lege libro 19. Sed enimuero Capitolium,ait Arnobius, dictum eſt à capite Toli.Quis, inquit, ignorat Capitolium Toli eſſe ſepulchrum Vulcentani?& paulò pòſt: Quod ſi planum fieri teſtimonijs autorũ poſtulatis, Sammonicus,Granius,Valerianus,& Fabius uobis indicabunt, cuius Tolus fuerit filius,gentis & nationis cuius,ut à Germani ſeruulo uita fuerit ſpoliatus,& lumine. Et demum ſic concludit:Nec erubuit ciuitas maxima, & numinum cunctorum cultrix,cùm uocabulum templo daret,ex Toli capite Capitolium, potius quàm ex nomine Iouio nuncupare. hæc Arnobius. At uerò Capitolium (inquit Varro) dictum, quòd hic cùm fundamenta foderentur ædis Iouis,caput hominis inuentum dicitur:hic mons ante Tarpeius dictus,à uirgine Veſtali Tarpeia,quæ ibi à Sabinis necata armis, & ſepultæ eius nominis monumentum relictum, quod etiam nunc eius rupes Tarpeium appellatur ſaxum.hæc Varro. Quòd autem ibi caput inuentum,eam imperij arcem,rerumq́ caput fore interpretatum fuit. Saturnium primùm montem Capitolium uocatum fuiſſe,mox Tarpeium legimus,à Tarpeia,quæ hoſtibus illum prodiderat. hinc & Tarpeius Iupiter uocatus. Propertius in 4,

Tarpeiusq́ pater nuda de rupe tonabat. Ouid. in Faſtis:
Iunctaq́ Tarpeio ſunt mea templa Ioui.

Amm. Marcellinus:Quicquid erat primùm eminere,inter alia cuncta ſpectabat Iouis Tarpeij delubra,quantum terrenis diuina præcellunt. ut mirandum illud ſit quod ſcribit Plinius lib.35. Nat.hiſtoriæ: Turrianum à Fregellis accitum, cui locaret Tarquinius Priſcus Iouis effigiẽ in Capitolio dicandam,fictilem eam fuiſſe,&c. Sanè quidam Capitolinum Iouem,& Opt.max. eundem fuiſſe arbitrantur,propter hæc M.Tullij uerba:Quocirca te Capitoline,quem propter beneficia pop.Rom.Optimum, propter uim Maximum nominauit. Vnum hoc tibi quoq́ addam, non ſolùm Capitolinum Iouem Romæ cultum fuiſſe,ſed in alijs etiam urbibus, ut Corinthi, de quo Pauſan. in Corinth. Supra theatrũ,inquit,Iouis eſt templum, qui Romana uoce Capitolinus uocatur:lingua uerò Græca Coryphæus dici poſſet. hoc quidem Pauſan. Legimus & Antiochiæ fuiſſe. Liuius libro primo quintæ Decad. Et Antiochiæ,ait, Iouis Capitolini magnificum templum, non laqueatum auro tantùm,ſed parietibus totis lamina inauratum. Fuit & Toloſæ in Hiſpania Capitolium,ut in ſacris annalibus obſeruaui. fuit & Capuæ Capitolium

arx munitiſsima: item Capitolium aliud Beneuenti, quod notauit Alexãder, Pauſan. præterea, & Stephanus, alijq́ Gręci, Capetolinum per c enunciant.

Fulminator Iupiter dictus eſt à Latinis, teſte Apuleio: κεραύνιον Græci appellauêre, licet Heſychius dicat hoc nomine in Seleucia Iouem uocitatum. Sic uerò dictus, ut ait Pauſan. poſt Oenomai domum fulminatam. Orpheus in Fulminatorem Iouem hymnum compoſuit, cum ſuffimento ſtyracis. Meminit & Ceraunij Phurnutus de Deorum nat. Eadem etiam cauſa cognominatus eſt ἀργικέραυνος, quaſi tu dicas coruſcãs fulmine, ut eſt apud Orpheum, & Pindarum in Olymp. Alicubi etiam ἀρχικέραυνος dictus, id eſt fulminũ princeps. Sed & ἐγχεικέραυνος Ζεὺς nuncupatus eſt, quòd uidelicet pro haſta fulmine uti diceretur. τερψικέραυνος præterea Iupiter cognominatus, quòd fulmine ſcilicet gaudeat: unde eſt Cœlij noſtri carmen,

Perfringit, penetrat, cremat omnia fulmen adactum,
Iuppiter hinc nomen τερψικέραυνος habet.

In Argonauticis tamen Orpheus τερπικέραυνον uocare uidetur, & item quędam Homeri exemplaria, ſed & Heſychius, alijq́ hinc interpretari poſſumus, quòd fulgura & fulmina uertat. At Fulminantem Horatius libro tertio Carm. Iouem illo uerſiculo appellat: Nec fulminantis magna Iouis manus. Fulgur Iupiter uidetur etiã appellari apud Feſtum, ut cùm ſcribit: Pręuerſum fulgur appellatur, quod ignoratur noctu an interdiu ſit factum. Itaq́ Ioui Fulguri & Summano fit, quod diurna Iouis, nocturna Summani fulgura habentur.

Fulguratorem ex noſtris etiam quidam dixêre, cùm Græcum uocabulum ἀστραπαῖος Latinè exprimere uoluerunt, & ἀστραπτικῆς, quo & poëtæ, & Lucianus uſus eſt in Timone, quo loco multa Iouis cognomina enunciat: id quod & Ariſtoteles in lib. de Mundo. M. Marullus hymnum in Iouem Fulguratorem compoſuit. Illud eſt ab Appiano in Syriaco proditum: cùm à Seleuco Seleucia urbs conderetur, quæ ad mare uergeret, fulgure ictam fuiſſe, fulgurq́ ipſum deum creditũ, ſolitosq́ mortales choreas ducere, ipſumq́ Fulgur hymnis & canticis proſequi, quoties cœlum fulgeret. Porrò & στεροπηγερέτης Ζεὺς uocatus, quaſi συναγείρων τὰς ἀστραπάς, hoc eſt fulgura & coruſcationes cõgregans, ut exponit Heſychius. Fuit & Iupiter Serenator: ſic enim qui Græcè eſt αἴθριος, Apuleius in libro de Mundo repoſuit.

Tonans Iuppiter ab auguribus primùm appellabatur, & fulgens, ut teſtis eſt M. Cicero libro ſecundo de Nat. deorũ. ita enim Balbus: Hunc etiam augures noſtri, cùm dicunt Iouem Fulgentem, Tonantem. dicunt enim, Cœlo fulgente & tonante. Deinde, Tonantem Iouem Auguſtus Cæſ. poſt Cantabricum bellum in Capitolium conſtituit: unde & aliquando Capitolinus Tonans uocatus eſt, qui tamen alius eſt ab Ioue Capitolino, de quo iam ſuprà actum eſt. qua in re grammatici quidam decepti ſunt. Vidi ego nomiſmata uetera Auguſti, cum Iouis Tonãtis inſcriptione. De hoc templo Iouis Tonantis ab Auguſto facto, ſic fermè Dion lib. hiſtor. 54. Dedicauit, inquit, & templum Iouis Tonantis, de quo hæc quidam duo feruntur: alterum, quòd in eius dedicatione ingentia facta fuêre tonitrua: alterum, fuit ipſius Auguſti ſomnium. nam tum ingens multitudo ad dedicationem conuenerat, tum propter nominis & rei nouitatem, tum quod ab Auguſto templum poſitum eſſet, tum maximè quòd in Capitolium aſcendentibus primùm offerebatur. Viſus uerò fuerat uidere Iouem Capitolinum ſibi in templo iratum, qui illi diceret, eum Tonantem Iouem habiturum defenſorem: & reliqua, quæ hac de re Dion prodit. Porrò Auguſtus, cùm dies exorta eſſet, Ioui ſtatuæ tintinabulum appendit, quo Romani uti ſolebant, cùm cuſtodias gererẽt. huius uerò templi & ſomnij meminit ſubobſcurè Suetonius Tranquillus. Verumenimuero à Græcis hac tonitrus ratione ἐρίγδουπος, & ἐρίγδουπος Ζεὺς appellabatur.

appellabatū̃r. poſt poëtas meminêre Lucianus & Phurnutus. Sed & βροντ-αῖος ab Orpheo, & item Phurnuto dictus: quem Tonitrualem Apuleius, ut ſolet, licenter interpretatus eſt, ſed & in Homerū grammatici, & in Aratum. Eademq́ ratione βροντησικέραυνος, & αἰολοβρόντης ζεὺς nuncupatus eſt. & quod ab alto ſtrepat, ἐρίκτυπος ζεύς: & βαρύγδουπος, quód grauiter ſonet. hinc & ὑψιβρεμέτης ζεὺς, hoc eſt Altitonans, qua uoce & Latini uſi ſunt. Næuius.

Panditur interea domus altitonantis Olympi, ut Minutianus citat: quem uerſum & æmulatus eſt Maro. hinc eadē penè ratione εὐρύοπας, & poëtis frequentius, hoc eſt latè ſonans: ut eſt illud Orphei, ἐκ δὲ κρόνου γένετ' αὐτὸς ἄναξ ὑψιβρεμέτης ζεὺς, id eſt, ex Saturno genitus rex ipſe altiſonās Iupiter. Similiter & Homerus & Heſiod. Idem & βαρυόπας cognominatus, alijsq́, ne nimius ſim. Porrò & Tonantis Iouis ædem in cliuo Capitolino P. Victor ſtatuit: in Capitolio Plinius, ubi & ſtatuam collocat à Leocrate factam, ante (ut ait) cunctas laudabilem.

Feretrius Iupiter à Romanis cultus, & appellatus. alij quidem à ferendo cognominatum putant, alij à feriendo: id quod Propertius in quarto oſtendit, ubi de Ioue Feretrio eruditam elegiam ſcripſit, cuius hoc initium,

Nunc Iouis incipiam cauſas aperire Feretrij,
Armaq́ de ducibus trina recepta tribus.

Quæ & ſpolia opima dicebantur, & ut Varro ſcribit, ab opibus appellata: uel ut Plutarchus, ab opere rei geſtæ: uel ab Ope Saturni uxore, id eſt terra. Propert. in Eleg.

Nunc ſpolia in templo tria condita, cauſa Feretrij,
Omine quod certo dux ferit ante ducem:
Seu quia uicta ſuis humeris hæc arma ferebant,
Hinc Feretri dicta eſt ara ſuperba Iouis.

Plutarchus, à feriendo hoſtem ait. Feſtus: Feretriū dictū putat, quód pacem ferre putaretur, cùm ex templo eius ſumerent ſceptrū, per quod iurarēt, & lapidem ſilicem quo fœdus ferirent. Prima autem ſpolia opima Romulus Ioui ſtatuit, Acrone Ceninenſiū duce interempto, & Feretrij nomen & templum: ut Liuius, Plutarchus, Dionyſ. Alicarn. in ſecundo, & alij tradunt. altera ſpolia opima Cor. Coſſus de Tolumnio rege Hetruſco tulit. tertia M. Marcellus ex Viridomaro Gallorum rege Ioui ſuſpendit. de his Vergilius in ſexto Æneid.

Tertiaq́ arma patri ſuſpendet capta Quirino.

Vbi Seruius poſt prædicta & hoc ſubiunxit: Poſſumus &, quod eſt melius, ſecundum legem Numæ hunc locum accipere, qui præcepit prima opima ſpolia Ioui Feretrio debere ſuſpendi, quod iam Romulus fecerat: ſecunda Marti, quod Coſſus fecit: tertia Quirino, quod fecit Marcellus. Quirinus autem eſt Mars, qui præeſt paci, & intra ciuitatem colitur. Nam belli Mars extra ciuitatem templum habuit. Ergo aut ſuſpendet patri, id eſt Ioui: aut patri, id eſt Quirino. Variè de hoc loco tractant commentatores, Numæ legis immemores, cuius facit mentionem Liuius. Libet hoc loco particulam Alicarnaſſei ubi ex ſecundo Hiſt. recitare, ut uideas quàm exiguis initijs res Romana creuit. Poſt pompam (inquit) triumphali, & ſacrificium, Romulus extructo templo in uertice Capitolini collis, Ioui, quem Feretriū Romani uocant, nec magno ipſo (ibi enim ſeruatur adhuc ueſtigium uetus, cùm minora quinum pedum latera habeat, maiora denum) Ceninēſium in eo regis ſua manu interfecti ſpolia conſecrauit: hunc autem Iouem Feretrium, cui arma Romulus conſecrauit, ſiue quis uelit τροπαιοῦχον, ſiue ut quidam cenſent. σκυλοφόρον: ſiue quia omnes excellit, omneq́ in circuitu comprehendit naturam rerū, & motum, ὑπερφερέτην, non aberrabit à uero. & hęc quidē ille. Sed enim

& Perſæ.

& Perſæ cœli circulum, hoc eſt τὸν κύκλον τοῦ οὐρανοῦ, Iouem uocabant, ut Herodotus ſcribit in primo, & Origenes in quinto contra Celſum. alij, cœli ambitum: Valla, cœli gyrum interpretatus eſt. Origenes: Putant, inquit, Perſæ Ioui ſacrificia facere, ubi celſiſsimam montis ſpeculam conſcenderint, cœli circulum Iouem nuncupando. Idem paulò pòſt: Perſæ igitur cœli ambitũ omnem uocitant Iouem.

Latialis Iupiter cognominatus, cuius crebra apud ſcriptores mentio. Lucanus in primo,

Et reſidens celſa Latialis Iuppiter Alba.

Lactantius uidetur dicere, Latialem Iouem cultum fuiſſe humano ſanguine: quod & Athanaſius. ita enim: Veteres, inquit, Romani Iouem, quem Latialem uocant, humanis hoſtijs colebant. Sed enim à Latialis Iouis ſacro Latinæ feriæ dictæ ſunt. Libet hac de re totam Dionyſij Alicarn. particulam ex libro quarto aſcribere, ut eſt à Lapo interpretata. Tarquinius, inquit, deſignare templum ſtatuit Romanis Latinisq́ commune, atq; Hernicis & Volſcis, eis quidem qui in ſocietatem ſcripti erãt, ut conuenientes quotannis in deſignatum locum nundinarentur, unaq́ ueſcerentur, ac de communibus extis partem quiq; eorum caperent: gratè autem ſuſcipientibus rem omnibus, locum deſignauit, ubi conuentum facerent, in medio maximè gentium earum poſitum, montem celſum, qui Albanorum ſuperſtat urbi, in quo nundinas quotannis agi, & inducias eſſe omnibus erga omnes lege ſtatuit, ſacrificiaq́ perfici communia Latiali Ioui: epulas idem quoque ſtatuens, quas exhibere oporteret ad ſacrificia unamquãq; urbem, & quam partem unamquanq; accipere. quæ uerò participes erant huius ſolennitatis & ſacrificij, urbes fuêre tribus demptis quinquaginta. Has autem ſolennitates & ſacrificia Romani uſq; ad hæc noſtra tempora perficiunt, Latinas ferias eas uocantes: feruntq́ in eas hæ quæ participes ſunt ſacrorum urbes, aliæ agnas, aliæ caſeos, aliæ lactis menſuram quandam, aliæ his ſimile aliquod molæ genus: uno autẽ tauro cõmuniter ab omnibus immolato, ſtatutam partem urbs quæq; accipit. Sacrificant enim pro omnibus, principatumq́ ſacrorum Romani habent. hactenus Dionyſ. qui & alibi de Latinis ferijs meminit. Varro de Lingua latina. Similiter Latinæ feriæ dies conceptiuus, dictus à Latinis populis, quibus ex Albano monte ex ſacris carnem petere fuit ius cum Romanis, à quibus Latinis Latinæ dictæ. Fuit & Latiar, ut Macrobius ſcribit, Latinarum ſolenne. Latiarem præterea Iouem alicubi legi. Feſtus in Oſcillo: Latinus rex, inquit, prælio quod ei fuit aduerſus Mezentium, Ceritum regem, nuſquam apparuit, iudicatusq́ eſt Iupiter factus Latiaris. Porrò Propertius libro ſecundo Latium Iouem Capitolinum uocat, eo uerſu:

Aſſueſcent Latio parta trophæa Ioui.

Stator Iupiter, quem Græci tum στήσιον dixêre, tum ὀρθώσιον. M. Cicero in oratione Priuſquàm in exilium iret: Teq́, inquit, Iupiter Stator, quem uerè huius imperij ſtatorem maiores noſtri nominauerũt, cuius in templo hoſtilem impetum Catilinæ repuli à muris, cuius templum à Romulo uictis Sabinis in Palatij radice cum Victoria eſt collocatũ, oro atq; obſecro, ferte opem pariter Reipub. cunctæq́ ciuitati, meisq́ fortunis. At uerò Liuius in primo ab v. c. ex uerbis Romuli, ſuis fugientibus: At tu Pater deûm hominumq́, hinc ſaltem arce hoſtes, deme terrorem Romanis, fugamq́ fœdam ſiſte: hîc ego tibi templum Statori Ioui, quod monumentum ſit poſteris, tua præſenti ope ſeruatã Vrbẽ eſſe, uoueo. Quib. uerbis Liuius innuit, à ſiſtendo Statorẽ uocatum. D. tamen Hieronymus, Iouem Statorem ſtare dixit, non quòd ideo Statorem dictum putet, quod rectus ſtet: ſed quod Iupiter Tonans, ut annotauit Hermolaus Barb. ſic fingatur in antiquis ſignis: Stator uerò, ſtans, tanquam

quam

quàm erectus ad ferendum. D. Auguſtinus in tertio de Ciuit. dei, à ſtando ſimiliter deriuauit. Hic enim, inquit, Romulus de ſuorum iam uirtute deſperans, Iouem rogauit, ut ſtarent: atq; ille hac occaſione nomen Statoris inuenit. Seneca in quarto de Beneficijs, cur Stator appellaretur, altiorem cauſam attulit. ita enim ſcribit: Non quemadmodū hiſtorici tradiderunt, ex eo quòd poſt uotum ſuſceptum acies Romanorum fugientium ſtetit: ſed quòd ſtant beneficio eius omnia, Stator, Stabilitorq; eſt. Non attinet hoc tibi loco referre, quantas turbas grammatici cum Valla faciant. Vidi ego aliquot nomiſmata uetuſta tum Antonini Pij, tum Gordiani, aliorūq; ueterū, à tergo quorum erat imago nuda ſtans, dextrà haſta nitens, ſiniſtra fulmen habens, cum hac inſcriptione, IOVI STATORI. Illud præterea in X. ab V.C. apud Liuium legimus: M. Attilium Cos. cùm aduerſus Samnites atrox bellū eſſet, manus ad cœlum tuliſſe, uoce clara, ita ut exaudiretur, templum Ioui Statori uouiſſe, ſi conſtitiſſet à fuga Romana acies. Porrò quinto Calēd. Quintilis feſtus dies Iouis Statoris à Romanis celebrabatur. Ouid. 6. Faſtorum,

Tempus idem Statoris erit, quod Romulus olim
 Ante Palatini condidit ora iugi.
Tot reſtant de menſe dies, quot nomina Parcis.

Vitruuius in tertio, cùm de Periptero æde agit, Statoris Iouis ædem eiuſmodi fuiſſe ſcribit in porticu Metelli. Varro libro octauo Rerum diuinarum, ut Macrobius in tertio Sat. citat, delubrum ait alios exiſtimare, in quo præter ædem ſit area, aſſumpta deûm cauſa, ut eſt in circo Flaminio Iouis Statoris.

Piſtor Iupiter à Romanis cultus, cuius ara in Capitolio fuit, ut in ſexto Faſtorum ſcribit Ouidius. Lactatius Firmianus libro primo: quo tempore Galli Capitolium obſidebant, Ioui Piſtori ara poſita fuit, quod Romanos deus in quiete monuiſſet, ut ex omni frumento quod haberent, panem facerent, & in hoſtium caſtra iactarent: eoq; facto, ſoluta eſt obſidio, deſperantibus Gallis inopia ſubigi poſſe Romanos. Meminit & Liuius, & Frontinus. Non confutanda futilis eorum opinio, qui Mariforiū Romæ appellatum ſignum, Piſtoris Iouis eſſe putant: ne hac parua temporis uſura abutar, cùm & alij id iam fecerint. Verſus Ouidij de Ioue Piſtore hi ſunt:

Nomine quàm precio celebratior arce Tonantis,
 Diſcant Piſtoris quid uelit ara Iouis. Idem.
Poſſe fame uinci ſpes excidit, hoſte repulſo,
 Candida Piſtori ponitur ara Ioui.

De Piſtio uerò Ioue mox agemus.

Lapis, qui & ab aliquibus Lapideus Iupiter, apud Romanos ſanctiſsimum iuſiurandum: Gellius. M. Cicero in Fam. ad Trebatium in ſeptimo, Iouem Lapidem iurare. Apuleius de Deo Socr. Quid igitur iurabo, per Iouem Lapidem? Romano uetuſtiſsimo ritu. dictus uerò uidetur, ut nonnulli exiſtimant, ab ipſo lapide Ioue uocato, qui Saturno oblatus fuit ab Ope. nam & Euſebius in Chron. ait, In Creta regnauit Lapis. Lapidem Iouem interpretantur quidam, qui per tempora fuerit raptæ Proſerpinæ. uel certè dicitur à lapide ſilice, quem in ſanciendis fœderibus iuraturi tenebant, ut Feſtus docet, ea uerba dicentes: Si ſciens fallam, me Dieſpiter ſalua urbe arceq; bonis eijciat, ut ego hunc lapidem. Quidam antiquitatum ſtudioſi, hæc concepta uerba ita caſtigant & efferunt: Si ſciens fallo, qui me deſpicit, ſalua urbe, atceq;, is me eijciat, ubi ego hunc lapidem. De hoc uerò iuramento multa ſcribit Eraſmus in Prouerbijs. Iouem Lapidem iurare: uideor operæpretium facturus, ſi iuſiurādum illud aſcripſero, quod primo fœdere inter Romanos & Carthaginenſes factum ſcribit Polybius in 3. Hiſt. quòd in tabulis æneis

inſcriptum

inſcriptum ædiles in Iouis Capitolini templo diligentiſsimè aſſeruandum poſuerunt. hoc ipſum eſt: Si rectè ac ſine dolo malo hoc fœdus atq; hoc iuſiurandum facio, dei mihi cuncta felicia præſtent: ſin aliter aut ago, aut cogito, cæteris omnibus ſaluis, in proprijs patrijs legibus, in proprijs laribus, in proprijs templis, in proprijs ſepulchris, ſolus ego peream, ut hic lapis è manibus meis decidet. Nec plura locutus, manu lapidē deiecit. hæc Polybius. Scribit T. Liuius libro primo tertiæ Decad. hunc iurandi modum Carthaginenſibus fuiſſe. inducitur enim Hannibal agnum læua manu, dextra ſilicem lapidem retinens: Si falleret, Iouem cęterosq; precatus deos, ita ſe mactarēt, quemadmodum ipſe agnum mactaſſet. & ſecundum precationem, caput pecudis ſaxo eliſit. Conſueuerūt quoq; Athenienſes, ut Ariſtoteles in Repub. Athenienſ. & Philochorus prodiderunt, ad lapidem quendam iuramenta facere. Demoſthenes in oratione in Cononem, καὶ πρὸς λίθον ἄγοντες, καὶ ἐξορκοῦντες, id eſt, ad lapidem agentes, & eiurantes: quod idem obſeruat Harpocration. Colebatur & in fœderibus ſanciendis apud Græcos γνόρκιος ζεὺς à iuramento uidelicet appellatus. Scribit Laërtius in Pythagora, ὅρκιον εἶναι τὸ δίκαιον, id eſt iuſiurandum iuſtum eſſe, & propterea Iouem ὅρκιον nuncupari. idq; aſpiratè pronunciat, contrà aij. Pauſanias in Eliacis autor eſt, in Olympiæ βουλευτηρίῳ, id eſt, ſenatu, Iouis ſimulachrū fuiſſe, cognominati ὅρκιος, quod utraq; manu fulmen continebat, quaſi ulturus omnino fulmine, qui falleret iuramentum, & uiolaret. iuxta hoc ſimulachrum, qui ad certamen deſcendebāt, eorumq; parentes & fratres, ſuper immolati exta porci conceptis iurare ſolebant uerbis, nihil ſe fraudis, nihil deceptionis ad certamen attuliſſe, aut ſecus quàm leges paterentur Olympiæ commiſiſſe. Heſychius ἐφόρκιον Δία, id eſt Ephorcium Iouem, in Titanum ordine fuiſſe ſcribit. Porrò & hoc moris fuiſſe Græcis legimus in ſanciendis fœderibus, ut ferrum candens tenerent, & ut fœdus tam diu perduraret, deos precabantur, quandiu mydrus latuiſſet (id enim ferro ignito ac candenti nomen) ſtatimq; in mare mydrum præcipitabant. moris huius mentio apud Sophoclem, & Callimachum, & grammaticos.

Piſtius Iupiter dictus, ut docet Dion. Alicarn. libro quarto. quem (ut ait) Romani Sanctum dicebant: ad quem Tarquinium Romanorum regem iuramentum feciſſe poſt deuictos Gabios, idem autor eſt Dionyſ. qui & in ſecundo de Curibus Sabinorum urbe agens, Sangum ait à quibuſdam Piſtiū uocari, ut in Sanco & Sango dictum. Hunc eundem ferè crederim, quem in nono, idem autor Fidei ſponſorem appellauit. Latinum codicē citaui, cum Græci copia non ſit. Ita enim Lapus interpretatus eſt: In urbe autem templum Iouis Fidei ſpōſoris Sp. Poſthumius Cos. alter nonis Iunijs in Capitolino colle dedicauit, extructū ab ipſo rege ultimo Tarquinio, nec per illum legitima apud Romanos potitum conſecratione. hæc Dionyſius, quæ nos etiam in Faſtis retulimus. Sanè ego aliquando exiſtimaui, Piſtium Græcè dictum pro deo Fidio latinè, cùm Sanctus & Fidius, Ouidio teſte, ſint ijdem. nam ut πίστις Græcè fides, ita πίστιος καὶ πίστος Fidius latinè interpretari commodè poſſumus, præſertim id etiam ſyllaba comprobante. ſi enim Fidius profilio diceretur, contumax ſyllaba repugnaret, quæ longa eſſet: & tamen in Fidio, ut in Fide corripitur. ut in illo Naſonis in Faſtis:

Quærebam nonas Sancto, Fidio'ne referrem.

Hæc quidem noſtra coniectura eſt, quàm tibi, non ut rata ſit, contulerim, multis præcipuè reclamantibus. Adhæc & in antiquitatibus Romanis Fidij ſimulachrum ita effictum aliquando conſpeximus. marmor erat in feneſtræ modū formatum, in quo tres imagines effictæ fuerant. Dextra quidam uirilis, habitu pacifico: ſiniſtra uerò muliebris erat, eodem habitu, coronam in capite

in capite ex lauro geſtans. quæ dextram dextræ iungebat, cum priore imagine. in medio harum duarum, ingenui pueruli effigies cernebatur, cuius ſupra caput hæc duo uerba legebantur, FIDII SIMVLACHRVM. apud imaginem dextram uirilem, HONOR. in ſiniſtra imagine muliebri, VERITAS legebatur. Sed & Græci Epheſtion Iouem coluêre, cuius mētio eſt apud Sophoclem in Aiace Maſtigophoro, id eſt flagellifero: quem cohabitantem & domeſticum interpretantur, qui Scholia in ipſum poëtam ſcripſerunt: & item apud Lucianum in Timone. ἐφέστιος enim inter multa ſignificata & eum deſignat, qui domi deos rogat, hoc eſt, ἐφ' ἑστίας. Citat Stephanus Demoſthenem in nono Bithyniacôn, νάσσατο δ' ἀρτακίοισιν ἐφέστιος αἰγιαλοῖσιν. Sic enim ibi, inquit, Venus uocatur in Artace. ex eadem fermè origine ἑστιᾶχος ζεὺς ab Ionibus cultus fuit, ut Heſychius eſt teſtis, quaſi procurator & domus dominus & familiæ. Coluerunt & Græci Philiū, Φίλιον Iouē, cuius frequentiſsima mentio ſcriptoribus, Platoni, Apuleio, Luciano, alijs. quidam amicitiæ præſidem, alij amicabilem interpretati ſunt. Hunc Diodorus Sinopæus, paraſiticam artem inueniſſe ridens dixit. Sodalitatis quoq; deum Iouem uenerati ſunt antiqui, quem ἑταιρῷον uel ut alij & melius ſcribunt, ἑταιρεῖον appellabant: de quo & Athenæus, & Heſychius, qui ipſum ait in Creta in primis cultū fuiſſe. Theophilus uerò Hetæriū Iouem ideo appellatum ſcribit, quòd mortalibus iuuans pater ſit, uel propter utilitatē quæ ex ipſo prouenire putabatur: eius etiam meminit Arati interpres. Ioui præterea Hetęrio Iaſonem legimus Hetæridia, uel Hetæria celebritatem inſtituiſſe in Magneſia, quam etiam poſtea Macedonum reges diu conſeruarunt: hinc patet eos falli, qui & Iouem Hetæridion nuncuparunt. Sanè Herodotus in primo Hiſtoriarum, Iouem ἐπίστιον, & ἑταιρήϊον ſimul commemorat, cùm Crœſus intellexit Adraſtum hoſpitem filium ſuum interemiſſe incautè uenando. quo loco ἐπίστιον Valla interpretatur hoſpitalem, & ἑταιρήϊον familiarem.

Aliterius etiam Iupiter uocatus fuit, & Ceres Aliteria, quòd in publica fame ſeruaſſent molitores, ne farina diriperetur: quod in Ariſtophane notant grammatici. Sed qui propriè dicantur Aliterij (nam uaria legimus ſignificata) lege Plutarch. de Curioſitate, id eſt περὶ πραγμοσύνης, & item eiuſdem Problemata, Iulium Pollucem, ſed & Eraſmi prouerbia.

Dieſpiter Iupiter: Varro de Lingua lat. Nam olim Diouis & Dieſpiter dictus, id eſt diei pater: à quo dei dicti, qui inde dius, & diuus: unde ſub dio, diuo, Dius Fidius. Macrob. uerò Sat. primo: Cretenſes, inquit, δία τὴν ἡμέραν, id eſt Iouem diem uocant. Ipſi quoq; Romani Dieſpitrem appellant, ut diei patrem. Gellius quoq;, quòd diei & lucis pater ſit. alij Διὸς, ἢ δῖος pater dictū putant. D. autem Auguſtinus in quarto: Dieſpiter, ait, qui partum perducit ad diem. Horatius libro Carm. Namq; Dieſpiter, Igni coruſco nubila diuidens. Idem alibi, Sæpe Dieſpiter neglectus inceſto addidit integrum. meminit & Feſtus, ut modò in Lapide Ioue diximus. Neſcio unde in mentem Lactantio uenerit, libro primo ut ſcriberet: Pluton latinè eſt Dieſpiter, alij Orcum dicunt. niſi fortè ſecutus hæc Varronis uerba: Idem, inquit, hic Dieſpiter infimus, qui eſt coniunctus terræ, ubi omnia oriuntur, ubi oboriuntur, quorum quod finis ortus, &c. Lactantium in hoc Iſidorus ſecutus eſt.

Lucetius Iupiter. Seruius Honoratus in nono in Verg. comment. Lucetius, inquit, lingua Oſca Iupiter dictus à luce, quam præſtare hominibus dicitur. ipſe eſt enim noſtra lingua Dieſpiter. Gellius uerò libro quinto: Lucetius, inquit, dictus Iupiter, quòd nos die & luce, quaſi uita ipſa afficeret, & iuuaret. Lucetium autem Iouem Cn. Neuius in libris belli Punici appellat. Macrob. lib. Sat. Nam cùm Iouem accipiamus lucis autorem, unde & Lucetium Salij in carminibus canunt, & Cretenſes δία τὴν ἡμέραν, id eſt Iouē diem,

(ſic enim legendum potius, quàm Δία τὸν ἥμερον, id eſt Iouem manſuetum: uel φώσφορον, ut alij, id eſt luciferum: nihil enim conuenit cum Lucetio & Dieſpitre) Lucetium, inquit Feſtus, Iouem appellabant, quòd eum lucis eſſe cauſam credebant. Lepreatæ etiam Iouem Leucæũ coluere, & apud ſe eius templum, ut Pauſan. in Eliac. tradit. hoc eſt, γενέσθαι δὲ οἱ λεπρεάται σφίσιν ἔλεγον ἐν τῇ πόλει λευκαίου διὸς ναόν. Sed & Heraclitus philoſophus Æthrion Iouem appellauit, à ſplendore & luce, ut Strabo notat in primo: ubi Guarinus, eius hæc uerba, καὶ τῆς ἄρκτου ὄρος αἰθρίου διὸς, ita interpretatus eſt, Et pro urſa ſereni Iouis terminus. Dictus ab æthra æthrius, ut ab æthere ætherius, & æthereus.

Pluuius Iupiter à noſtris uocatur. Tibullus: Arida nec pluuio ſupplicat herba Ioui. à Græcis ὄμβριος ζεὺς dictus, cuius in primis meminit Pauſanias, & Phurnutus, & Pindari comment. Iouis Pluuij ſimulachrum Athenienſes uenerabantur, & aram, quæ in monte Hymettio poſita fuerat: unde cùm opus fuerat, ab Ioue pluuiam comprecabantur. & propterea Iupiter ipſe Hymettius cognominatus, ut alibi oſtẽdam. Sed in monte Parnete Iupiter Ombrius cultus fuit, qui & ἀπήμιος, id eſt innoxius: item ὕετιος, id eſt pluuius, uel pluuialis, ab eadem cauſa cognominatus fuit. meminit & Phurnutus. Et ὕης quoq;, ut Heſychius notat, dictus eſt. Tertullianus hæc ſacra Aquilicia uocat, in Apolog. Aquilicia, inquit, Ioui immolatis. & in tertio aduerſus Marcionem, Aquilicem uocat, qui aquam ipſam elicit. Indi quoq; & ipſi eadem cauſa Iouem Pluuium colebant, ut Strab. lib. 15. docet.

Elicius Iupiter, ab eliciẽdo dictus, ut Varro ait: cuius ara in Auẽtino fuit. Ouid. tertio Faſt.

Eliciunt cœlo te Iuppiter, unde minores,
Nunc quoq; te celebrant, Eliciumq; uocant.

Et Plinius libro ſecundo, ubi de fulminibus euocandis agit: Elicium quoque, inquit, Iouem accepimus. Ridenda certè legitur ex ſecundo hiſtoriarum Antiatis fabula, quo pacto artem Iouis eliciendi edoctus Numa fuerit, quæ lectione digna uidetur: Numam, inquit, illum regem, cùm procurandi fulminis ſcientiam non haberet, eſſetq; illi cupido noſcendi, Ægeriæ monitu caſtos duodecim iuuenes apud aquam celaſſe cum uinculis, ut cùm Faunus & Martius Picus ad id locorum ueniſſent hauſtum (nam illis aquandi ſolenne iter huc fuit) inuaderent, conſtringerent, colligarent. Sed quo res fieri expeditius poſſet, regem pocula non parui numeri uino mulſoq; compleſſe, circaq; acceſſus fontis inſidioſam uenturis oppoſuiſſe fallaciam: illos more de ſolito bibendi appetitione correptos, ad hoſpitia nota ueniſſe. Sed cum liquoribus odoratis offendiſſent fragrantia pocula, uetuſtioribus antepoſuiſſe res nouas, inuaſiſſe auiditer, dulcedine potionis captos hauſiſſe plus nimio, obdormiuiſſe, factos graues: tum bis ſenos incubuiſſe ſopitis, inieciſſe madidatis uincla, expergitos que illos ſtatim perdocuiſſe regem, quibus ad terras modis Iupiter poſſet ſacrificijs elici. & accepta regem ſcientia, rem in Auentino feciſſe diuinam, elexiſſe ad terras Iouem, ab coq; quæſiſſe ritum procurationis. Iouem diu cunctatum: Expiabis, dixiſſe, capite fulgurita. regem reſpondiſſe, Cæpitio? Iouem rurſus, Humano: retuliſſe regem, Sed capillo? Deum contrà, animali. ſubieciſſe Pompilium, piſcis. Tunc ambiguis Iouem propoſitionibus captum, extuliſſe hanc uocem: Decepiſti me, Numa: nam ego humanis capitibus procurari conſtitueram fulgurita, Numa capillo cæpitio. quoniam me tamen tua circumuenit aſtutia, quem uoluiſti habeto morem, & his rebus quas pactus es, procurationem ſemper ſuſcipies fulguritorum. Hactenus Arnobius in quinto, ex Antiate. T. Liuius lib. ab v. c. primo, cùm pontificem à Numa Martium, M. F. lectum ſcripſiſſet, ut ipſe edoceret ſacra & cerimonias,

monias, tum ſubdit: Quæq; prodigia fulminibus alioue quouis modo miſſa ſuſciperentur atq; curarentur, ad ea elicienda ex mentibus diuinis, Ioui Elicio aram in Auentino dicauit. Sanè quoniam Liuius prodigia ſcribit à pontifice curari, ut expiarentur, & prodigialem Iouem legimus apud Plautum: Sed mulier, inquit, poſtquàm experrecta eſt, Prodigiali Ioui mola ſalſa aut thure comprecatam oportuit: quidam καταιβάσιον interpretati ſunt, ut etiam Apollo, eadem ratione. alibi uerò de Catabate Ioue actum eſt. Sanè Plutarchus Elicium Iouem uidetur à Græca uoce ἱλέω, id eſt propitio, deducere. ipſum in Numæ uita legito. Legimus & apud Heſychiū, in Cypro ἱλάσιον Iouem cultum.

Vimineus Iupiter, M. Varro: à quo Viminalis collis Romæ nuncupatus, inter Exquilias. Sic autē Vimineus Iupiter appellatus, quod eius aræ in colle eſſent, ubi uimina multa nata eſſent. in hoc colle Fagutal ſacrū fieri ab antiquis, alicubi me legiſſe recordor. Fagutal uerò à fago nuncupatum: unde etiam Iouis Fagutalis, quòd ibi eius ſacellum eſſet. Idem Varro. Plin. lib. 16. capite 10. Fagutali, inquit, Ioui etiam nunc eſt, ubi lucus Fageus fuit. Feſtus: Fagutal, inquit, ſacellum Iouis, in quo fuit fagus arbor, quæ Ioui ſacra habebatur. P. quoq; Victor in hac eadem regione, hoc eſt quinta, Iouis Viminei aram commemorat, prope Mineruam Medicam.

Veiouis, qui & Veiupiter dicebatur, & Vedius à Gellio, & Martiano, à ue particula, quæ in compoſitione nunc minuit, aliàs auget: ut uehemens, ueſtibulū: quaſi paruus Iupiter nuncupatus. uel quòd nocendi uim habere crederetur, ut Gellius libro quinto docet. quidem Veiouem Apollinē eſſe crediderunt: Martianus Plutonem putauit. Ouid. in Faſt. Iouē paruum, ſine fulmine. Veiouis ſimulachrum in æde fuit, quæ ſita erat inter arcem & Capitolium Sagittas tenebat, quæ uidelicet paratæ uiderentur ad nocendum: quapropter (ut dixi) pleriq; Apollinem eſſe tradiderunt, illiq; immolabatur ritu humano capra, eiusq; animalis figmentum iuxta ſimulachrum ſtabat, ut Gellius teſtatur. Caput Veioui cornutum ſcribit Alexander.

Maius Iupiter à Thuſculanis cultus, ut Macrobius ſcribit, à magnitudine & maieſtate ſic appellatus.

Inuentor Iupiter cognominatus & cultus à Romanis, cuius ara fuiſſe dicitur prope portam trigeminem: ab Hercule uerò inſtituta, inuentis bobus. in hac iuuencus immolabatur adultus. Eidem & in nuptijs ſacra fiebant: auctorès, Dionyſ. in primo hiſt. Plut. Liuius, Suet. Lactantius.

Arbitrator Iupiter etiam Romæ cultus: cuius pentapylon: hoc eſt quinque columnarum porticum in Palatina regione fuiſſe ait P. Victor, in libello, quem de Vrbis Romæ regionibus ſcriptum reliquit, niſi mentitur inſcriptio, ut nonnulli aſſerunt.

Prædator Iupiter cognominatus, non quòd præeſſet prædatoribus, ſed quòd ei è præda aliquid deberetur. huius ſic Seruius grammaticus meminit in tertio Æneid. comment. Romanis, inquit, moris fuit, ut bella geſturi, de parte prædę aliquid numinibus pollicerentur: adeò ut Romæ fuerit unum templum Iouis prædatoris, non quod prædæ præeſt, ſed quod ei aliquid ex præda debeatur. Ad quod reſpexiſſe uidetur Vergilius, cùm ait,

—Ipſumq; uocamus
In prædam, partemq;, Iouem.

Adultus Iupiter cognominatus, ut etiam Iuno adulta. Nam præcipuè in connubijs deos quinq; inuocabant, Venerem, Suadelam, Dianam, & hos duos, Iouem Adultum & Adultam Iunonem. Plutarch. in Probl. ſed Gręcè, τέλειος ζεὺς καὶ ἡ ἥρα legitur, de quib. ſuis locis locupletius agemus. Hos quidam, Perfectorem & Perfectricem interpretati ſunt.

Opitulus Iupiter,& Opitulator dictus, ait Feſtus,quaſi opis lator, uel (ut ait Auguſtinus) quod opem indigentibus ferret. Appellatus præterea Impulſor,Stabilitor,Centumpeda,Supinalis,Tigillus,Alumnus,uel potius Almus,& Ruminus:quod haberet impellendi,ſtabiliendi, reſupinandi poteſtatem:& ut D.ſcribit Auguſtinus lib.7. Centumpeda cognominatus à ſtabilitate.nam eo firmius res conſiſtere dicuntur, quo pluribus nituntur pedibus.Tigillus autem dictus,quod mundum continere exiſtimaretur,& ſuſtinere. Almus,uel Alumnus,quod aleret omnia. Ruminus, quòd ruma, id eſt mamma aleret animalia:& cætera,quæ eodem lib. executus eſt idem Auguſtinus,irridens gentilium ineptias.Sanè quod Tigillum Iouem uocatum tradunt,fulcrum ac ſuſtentaculum totius machinæ ſignificare uidentur: ut illud eſt Orphei,quod ex Orpheo Apuleius conuertit, à principio à me recitatum,Iuppiter eſt fundamen humi, & reliqua.

Dapalis Iupiter,à Latinis uocatus.dictus uerò uidetur, quod ei ſacra dapali epulo fierent.Sicuti enim dicimus cœnam dapalem,Marcello teſte,quę amplis dapibus plena eſt: ita & Iouem dapalem appellatum exiſtimamus. M. Cato in lib. de Re ruſtic. Dapem,inquit,hoc modò fieri oportet,Ioui Dapali culignam uini quantamuis polluceto: eo die feriæ bubus & bubulcis, & qui dapem facient. cùm pollucere oportebit, ſic facies: Iupiter Dapalis, quod tibi fieri oportet in domo familiaq; mea,culignam uini dapi eius rei ergô.Idem paulò pòſt, Iupiter Dapalis macte iſtace dape. εἰλαπιναστὴς etiam ζεὺς colebatur à Græcis, hoc eſt,ut arbitratu meo interpreter,conuiualis, uel dapalis Iupiter. εἰλαπίνη enim magnificum & ſplendidum conuiuij apparatum ſignificat,ut eſt apud Athenæum,Euſtathium,alios.

Vltor Iupiter à Romanis cultus,ut etiam Mars ultor, quod ſceleratorum impia facta ulciſcerentur.Plinius libro 36.cap.15.Pantheon,inquit,Ioui Vltori ab Agrippa factum.Hoc idem & nomiſmata quædam,ſi rectè remetior, ſignificant:quorum in præſens nulla eſt mihi copia.

Iam pleraq; Iouis nomina & cognomina, Latina & Romana, pro uirili mea ſum executus.nunc ad penè innumerabilem Græcorum ſyluam,& barbarorum nonnullorum me conuertam, meum interim ſeruans inſtitutum, ut quandocunq; contigerit,Latinis peregrina conferam:ut ſi qui noſtra fortè legerint,ſaltem id ferant utilitatis,ne longus ſit eis quęrēdi labor,omniaq; ut expoſita & collecta in manibus habere uideantur. Nomen igitur Iouis, ut ab hoc ſuperſtitioſe exordiar,à Gręcis pluſquàm decem monoſyllabis efferri obſeruamus, ζεὺς, ζὴν, δὶς, βδὺς, ζὰν, ζᾶς, ζὲς, δὶς, δὴν, δὰν, & δεὺς Æolicè.

Et ζεὺς quidem,ut Phurnutus ait, propterea dictus, quòd cauſa ſit τοῖς ζῶσι τοῦ ζῆν, id eſt, uiuendi uiuentibus, alij παρὰ τὸ ζέειν, hoc eſt feruere, quod Iouem ſupremum æthera putarent. ſcribit Lactantius: ζεὺς ſiue ζὴν Iupiter appellatus eſt,non (ut iſti putant) à feruore cœleſtis ignis,uel quod uitæ ſit dator,uel quod animantibus inſpiret animas, & cætera: ſed quod primus ex liberis Saturni maribus uixerit. Διὸς uerò, ἀπὸ τοῦ διαίνειν, hoc eſt ab irrigando deducitur,quod ſcilicet (ut ait Phurnutus) terram irriget, aut uitalem humorem mortalibus contribuat. unde Verg.ait, Coniugis in lætæ gremium deſcendere:pro pluuia uidelicet.

Dictæus Iupiter uocatus à Dicto, uel Dicte mōte Cretæ.utroq; enim modo dicitur, & promontorium eſt quod uergit in Libycum pelagus. Fuit & Dictæum ſpelæum dicti montis, quod genere neutro etiam prolatum legimus. Aratus, δίκτῳ ἐν εὐώδει:id eſt,In Dicto odorifero.ſuper quę uerba Theon, ſi Theon eſt: Dicton,ait, promontoriū eſt Cretæ,Idæ monti proximum,ubi lucus erat Iouis Alyſij, cuius & alibi memini. Sanè Zenodotus, δίκτῳ apud Aratum pro dictamo intelligit: & ideo εὐώδει,id eſt odorifero. Dicton uerò

quidam

quidam dictum interpretantur, à δίξ κρὶ τίκτω, quòd ibi natus eſt Iupiter. Agathocles uerò genere fœminæ Dictæum montem putauit. Alij δίκτυν inſulam eſſe aiunt, à piſcatoribus deriuatam δικτύων. ubi imberbe Iouis ſimulachrum fuit, quod Dictæum dicebatur. Strabo quidem in decimo, de Creta agens: In hoc, inquit, tractu Dictæi Iouis templum. nam Dictæ proxima eſt, non montis Idæi uicina, ut ait Aratus: nam Dictæ ab Ida ad orientem ſolem ſtadijs mille abeſt. Seruius autē libro tertio Æneid. Dictæus, inquit, mons Cretæ eſt, dictus à Dicte nympha, quæ ibi colebatur, in quo monte dicitur altus Iupiter, ut, Dictæo cœli regem pauere ſub antro. & in Georg. ſecundo: Ante etiam ſceptrum Dictæi regis. quo etiam loco idem Seruius replicat.

Idæum Iouem quidam ab Ida Phrygiæ, alij ab Ida Cretæ cognominatum credidêre, ubi Iouis incunabula & ſepulchrum: de quo Martial.

Iuppiter Idæi riſit mendacia buſti. Et Statius,

Mentitaq; manes Creta tuos.

Et Callimachus in hymno ad Iouem:

Ζεῦ, σὲ μὲν ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσί φασι γενέσθαι. hoc eſt,

Iuppiter, Idæis genitum te in montibus aiunt.

Sed quæ de ara ipſius Iouis Idæi, apud Celænen Phrygiæ oppidum à Mida rege conſtructa, ut ex Calliſthene libro ſecundo Metamorph. Plutarch. recitat, paucis ut potero adſcribam: Cùm, inquit, χάσμα, id eſt uorago apud Celænen plures tum domos, tum mortales abſorpſiſſet, Midas oraculo monitus, precioſa quæq; in eo nihil proficiens conіecit. Anchurus uerò eius regis filius, patre & uxore Timothea ſalutatis, nihil precioſius anima cognoſcens, cum equo in eam uoraginem ſe conіecit: quo facto, in priorem faciem terra reuerſa eſt. Tum rex Midas eodem loco Iouis Idęi aram conſtruxit: quo loco lapis gignitur, qui ad præſtitutam diem aureus uidetur. Hæc uerò meis uerbis potius, quàm interpretis, tibi expoſui. hanc eādem hiſtoriam poſt Plutarch. repetit Ioan. Stobæus in oratione περὶ φρονήσεως, id eſt de prudentia: niſi quòd non Anchurum, ſed Ægiſteum Midæ filium uocat, nec lapidis mentionem facit.

Ægiuchus, Græce αἰγίοχος ζεὺς, ἢ αἰγιοῦχος, frequens apud Græcos cognomen Iouis, de quo ita Lactantius libro 1. Cretici, inquit, Iouis quid aliud, quàm quo modo ſit aut ſubtractus patri, aut nutritus, oſtendunt? Capella enim Amaltheæ nymphæ, quę uberibus ſuis aluit infantem, de qua Germanicus Cæſar in Arateo carmine ſic ait,

—Illa putatur

Nutrix eſſe Iouis, ſi uerè Iuppiter infans,

Vbera Creteæ mulſit fidiſsima capræ,

Sidere quæ claro gratum teſtatur alumnum.

Huius capellæ corio uſum eſſe pro ſcuto Iouem, contra Titanas dimicantem, Muſæus auctor eſt: unde à poëtis Ægiochus nominatur. Hactenus ex Lactātio. Hyginius uerò: Euhemerus, inquit, Ægam quandam fuiſſe Panos uxorē, eam compreſſam à Ioue peperiſſe, quem uiri ſui Panos diceret filium. Itaq; puerū Ægipana, Iouem uerò Ægiochū dictum, &c. Pindarus in Nem. ναῦ δὲ παρ' αἰγιόχῳ Διὶ κάλλιστον ὄλβον. Scribunt Græci grammatici, quòd poſt Iouis natiuitatem, ipſe ſit in Creta à Capra inuentus, quæ illi τὴν ὀχὴν, id eſt nutrimentum exhibuit, poſtquàm occultatus fuiſſet, ne eum Saturnus pater uoraret, cuius capræ cornu ſit Amaltheæ datum. Vel Iupiter Ægiochus appellatus eſt, quod ægida haberet, hoc eſt capellæ pellem, quæ illum ablactaſſet. eoq; modo Ægiochus dictus eſt, quaſi αἰγίδοχος, id eſt ægida habens, δ litera ablata. Ægis uerò quæ ſit, cùm Gręcis, tum Latinis notius eſt, quàm quod ut hic pluribus recitemus, neceſſe ſit. Effingebatur uerò ex materia precio-

ſa, ad capræ uel ouinæ pellis ſimilitudinem. Sunt qui à Vulcano in Iouis gratiam factam dicant. Alij, inter quos Arpocration, ægidas eſſe uolunt nexus & plicaturas è coronis, & retia coronis implicata. atq; hinc ſunt qui nomen deductum eſſe opinentur. Sed conjecturis his miſſis, unum illud addam, quod magis ueriſimile uidetur: non à capra uidelicet, neq; à coronæ nexu, Iouem Ægiuchum nuncupatum, ſed à uentorum & turbinum conuerſionibus, quas ipſe Iupiter commoueat, Græcè αἰγίδας, & καταιγίδας appellatas: ut ex ijs patet qui Meteora ſcribunt, & interpretantur. Sed enim Phurnutus ἀπὸ τοῦ ἀίσσειν Ægiuchum dictum ait, quod ſcilicet impetu feratur. Meminit & Ægiochij Iouis Orpheus, & Nicander in Theriacis,

Μοῦσαι ὀλυμπιάδες κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο. id eſt,
Muſæ cœleſtes natæ Iouis Ægiochij.

Sed ſatis ſuperq; de hoc.

Milichius, μειλίχιος ζεὺς, id eſt iucundus Iupiter, ut Domitius interpretatur, alij mitem Iouē dicunt, cùm apud cæteras Græciæ ciuitates, tum apud Athenienſes colebatur, in cuius celebritate extra urbem in totius populi conuentu uictimas non ueras Athenienſes immolabant, ſed commode & pro tempore aſsimilatas & fictas, ut in primo Hiſt. Thucydides ſcribit. Vidi tamen uetuſtum codicem qui ſic habet, ἐν ᾗ πανδημεὶ θύουσι πολλοὶ οὐχ ἱερεῖα μόνον, ἀλλὰ καὶ θύματα ἐπιχώρια. hoc eſt, in quo totius populi celebritate multi ſacrificāt non uictimas modò, ſed & ſacrificia, uel ludibria indigena. quod cùm Cylon olympionica Athenienſis malè ex oraculo intellexiſſet, uoto fruſtratus eſt. Eſt & apud Pauſan. in Corinth. Iouem Milichium & Dianam Patroam nulla fabrefactos arte fuiſſe. nam Milichius Iupiter pyramide, Diana columna efficta fuerat. Fuit & apud Argiuos Διὸς μειλιχίου ſimulachrum, Polycleti, ut idem tradit Pauſan. opus: qui & alibi Milichij Iouis templum commemorat, ubi Theſeus à morte latronum Scinis & aliorum, à Phytali nepotibus luſtratus ac expiatus fuit. De Milichio Ioue & Leon philoſophus libro primo Epigram. μὴ δὲ νοήσω,

Ζηνὸς μειλιχίοιο λαχὼν θρόνον ἀνέρος οἶτον. id eſt, Ne quidē intelligam Iouis Milichij ſortitus ſoliū, hominis perniciem. meminit & Phurnutus, & interpretatur. Porrò etiam legimus apud Myoneam urbem, non procul à Naupacto ſitam, lucum & aram fuiſſe in montis uertice θεῶν μειλιχίων, quibus nocturna ſacra fiebant, & antequàm ſol exoriretur, omnes ſacrificij carnes abſumebantur.

Sthenius, σθένιος ζεὺς, hoc eſt, potens & robuſtus Iupiter apud Argiuos cognominatus eſt, ut in Muſica Plut. ſcribit. nam cùm apud Argiuos Sthenia celebritas tibijs celebraretur, & certamen peragеretur, quod in Danaum priſcum illum referebatur, mox in Διὸς σθενίου honorem mutatum fuit. meminit & Pauſan. in ſecundo, hoc eſt, in Corinthiacis.

Φράτριος ζεὺς, hoc eſt, tribulis, uel contribulis Iupiter. huius dies celebris erat ſecunda Apaturiorum, quæ ab effluxu cruoris hoſtiarū ἀνάῤῥυσις uocabatur, qua de re in Apaturijs rem totam explicabimus. φράτριον καὶ πάτριον Δία eundem facit Phauorinus. Plato diuerſum in Euthyphrone: Iupiter, inquit, Patrous nobis non uocatur. Herceus tamē & Phratrius dictus eſt, & Minerua Phratria.

Alyſius Iupiter cultus in dicto promōtorio Cretæ, ubi lucus & templum habuit celebre: Græcus Arati commentator. dictus παρὰ τὸ παρακείμενον ἐκεῖ ὄρος ἄλυσις. Sed & Dictæus Iupiter cognominatus ab eodē mōte, ut alibi docui. dictus eſt etiam Iupiter ἀλεξήτωρ, hoc eſt malorum depulſor. Sophocles in Oedipo Epicolono, ζεῦ ἀλεξήτωρ τίς ποθ' ὁ πρέσβυς. id eſt, Iupiter malorū depulſor, quis nam hic ſenex?

Μοιραγέτης ζεὺς, hoc eſt, Iupiter Parcarũ dux: colebatur enim unà cum Parcis. uel ideo dictus, quòd mortalium Parcas & fata regat. Cultus uerò in primis in Olympia, & apud Arcades, & Phocenſes. Meminit Pauſ. in Arcad. et Phocaic. ubi duas tantùm Parcas fuiſſe tradit, tertiumq́ Iouem ipſum earum ducem, hoc eſt Mœragetem.

Ægyptius, & Nilus Iupiter uocatus fuit, ut in Græcis commentarijs legimus. Parmenes citatur his uerbis, αἰγύπτιε ζεῦ νεῖλε. & Pindarus, νειλοῖο πρὸς πιορτέμενος κρονίδα. id eſt, Nili ad templum Saturnij. Sed quare Nilus dictus, & alijs etiam pluribus nominibus, Zezes Iſaacius apud Lycophronem oſtendit, & Diodorus Siculus, & apud Pindarum interpretes: ne plura hoc loco congeram, quæ à Pico referuntur in Hymnorum ſuorum commentarijs.

Tarſos Iupiter appellatus apud antiquos, ut eſt apud Euſtathiũ in commentarijs Dionyſij Afri: qui tamen & in hoc citat Eratoſthenem, à quo urbi Ciliciæ celebri nomen Terſos, & mox Tarſus impoſitum. eo enim loci in primis colebatur. Duorum hæc inter alios patria inſignium, Pauli ſcilicet apoſtoli, & Hermogenis rhetoris. Multa de Tarſo traduntur, quæ ut referam, noſtri non eſt inſtituti.

Πλούσιος ζεὺς, id eſt Pluſius & diues Iupiter, hoc cognomine colebatur à Græcis, cuius templum legimus fuiſſe apud Lacedæmonios, ut auctor eſt Pauſanias.

Ὑπερδέξιος ζεὺς, Hyperdexius Iupiter, & Hyperdexia Minerua: dicti ſunt, ut Stephanus tradit, à regiuncula Lesbi: & ita Hyperdexion dicimus, ut Byzantion.

Hecatombæus Iupiter in Gortyna, ut Heſychius ait, appellatus & à Caribus & Cretenſibus. Sunt qui putent primum Græcorum mẽſem Hecatombeona uocatum ab Ioue, ut docuimus in lib. de Annis & menſibus, &c. Sed & hoc nomine Apollo nuncupatus ab Athenienſibus. quin Arpocration, aliiq́ libentius menſem ipſum Apollini attribuunt.

Ἠλεῖος ζεὺς, hoc eſt Eleus Iupiter, teſte Stephano, licet in uulgatis codicib. ſcribatur ἀλεῖος, ubi de Eli ciuitate agit. nã Doricè η in α uertitur. Sic & Pindarus in quodã Iſthm. ζανὸς ἀλέω, pro ἠλέω, ut etiã notat Græcus interpres. Dicitur & ἤλιος interdum, & cum afflatu ἅλιος, in eiſdem cõmentarijs Pindaricis. Latini ferè omnes Elæus cum diphthongo ſcribere conſueuerunt: quàm rectè, neſcio. Propertius in tertio;

Nec Iouis Elæi cœlum imitata domus.

Statius: Atticus Elæi ſenior Iouis. Elæus ergo Iupiter, qui & Olympius uocabatur, oraculo prius, mox ludis publicis celebratiſsimus fuit in agro Piſano apud Elin: unde illi nomen. cuius templum refertiſsimũ donarijs fuit. ibi enim ſolidum ex auro ipſius Iouis ſimulachrũ, & Phidiæ eburnea ſtatua, incredibilis magnitudinis. Plin. Strabo, alij. Colebatur & in Cypro Elæus Iupiter, ut auctor eſt Heſychius: qui & illud tradit, quod etiam à Thebanis ἐλιεὺς ζεὺς, id eſt Elieus Iupiter colebatur. nunc uerò de Olympio agendum.

Olympius Iupiter, ut Stephanus ſcribit, celebrabatur in Olympia; quæ prius dicebatur Piſa, unde & certamen Olympicum uocatum eſt. Olympiorum uerò quis inſtitutor fuerit, uariæ ſunt ſententiæ. quæ magis recepta, in Herculem referunt, qua de re in commentarijs in Pindari Olympia copioſe agitur, & ab Iſaacio in Lycophronem. Sed de Olympio Ioue Pauſ. in Attica, & in Eliacis. Pomponius uerò Mela lib. ſecundo: In Achaia, inquit, quondam Piſæ Oenomai, Elis, & numen delubrumq́ Olympij Iouis, certamine gymnico, & ſingulari ſanctitate, ipſo quidem tamen ſimulachro, quod Phidiæ opus eſt, maximè nobile. Plin. de Ioue Phidiæ Olympio, quẽ nemo (inquit)

æmulatur,propter ſcilicet excellentiam. & alibi,hoc eſt lib. XXXVI: Phidiam,inquit,clariſsimum eſſe per omnes gentes,quæ Iouis Olympij famam intelligunt,nemo dubitat. Fuerunt qui Olympium Iouem à monte dictum putarunt. Diod. Siculus in quarto,cum cognominatum prodit,ab Olympo præfecto,qui Iouem erudiuit. Hinc & Latini Olympum aliquando pro Ioue ceperunt. Vergilius:Panditur interea domus omnipotentis Olympi. Et Neuius,à quo deſumpſit Vergilius: Panditur interea domus altitonantis Olympi:quod Cæcilius Minutianus obſeruauit. Sedenim de Ioue Olympio omnia plena.nam non modò poëtæ, ſed & cæteri ſcriptores,ut Victruuius,ut Strabo,ut Val.Max. Sed illud hoc loco te ignorare nolo, & alibi locorum Olympium Iouem cultum fuiſſe,& templa habuiſſe. nam T.Liuius libro quarto Dec. III. ſcribit,apud Syracuſanos Olympij Iouis templum celebre fuiſſe. & idem Decadis quintæ lib.primo:Magnificentiæ uerò,inquit, in deos,uel Iouis Olympij templum Athenis in terris unum inchoatum pro magnitudine Dei poteſt teſtis eſſe. Sanè & in conuiuijs primum poculum, ſeu primus crater Ioui Olympio, & deis Olympijs,ut Pollux ſcribit,libabatur. Sed hac de re non eſt cur plura ſcribam,ne de uia exeam. Olympius igitur Iupiter,Piſæus etiam dicebatur,id quod Theocriti interpres in quarto Eidyllio teſtatur:qui & Piſam ait appellatam à Piſo Apharei, uel à Piſa Endymionis. Piſæi Iouis & Pindarus,& Pindari commentatores in Olymp. meminêre.

Phyſicus Iupiter etiam ab antiquis appellatus eſt, ut Theon teſtatur,& pro aëre tum interpretabantur.

Panomphæus Iupiter cognominatus,quòd omnium uoce ac lingua coleretur, παρὰ τὸ πᾶν καὶ ὀμφὴ,hoc eſt,ab omni uoce:quòd ſcilicet omnes uoces exaudiat,& omnium uoce colatur:quod ſcribit Euſtathius apud Homerum in Iliade. Phauorinus Iouem Panomphæum ideo ſecundum allegoriam uocari ait,quòd in eum omnis uox feratur. Omnis enim uocis cauſa eſt aër. eſt enim uox aër percuſſus. At uerò iuxta fabulam Panomphæus dicitur, quòd omnis uaticinij cauſa ſit. cæteri enim alij omnes ὑποφῆται,id eſt ſubuates Iouis ſunt,ſiue dei illi ſint,ſiue homines. Panomphæum ait Heſychius,& item Suidas, ᾧ πᾶσα ὀμφὴ καὶ μαντεία ἀναφαίνεται:hoc eſt,quo uox omnis & uaticinium monſtretur,uel appareat. Ouid. in Metamorph.

Ara Panomphæo uetus eſt ſacrata tonanti.

Orpheus in Argonaut. Ζηνὶ πανομφαίῳ καὶ ἰητακτίῳ ἀπόλλωνι. meminit & Homerus.

Caræus Iupiter, ut ſcribit Heſychius,à Bœotijs nuncupabatur,quod altus ac celſus ſit, παρὰ τὸ κάρα, καραιὸς,id eſt,à capite Caræus. Inuenitur & κάριος Ζεὺς,ut ſcribit Stephanus,qui à Mylaſenſibus colebatur. dictus uerò à Caria regione. meminit & Carij Iouis Herodotus lib. primo,qui ait, eius delubrum uetuſtiſsimum fuiſſe,quo communiter & Lydi utebantur, ut qui inter ſe germani haberentur,& fratres.

Hoploſmius Iupiter ab antiquis cultus,ubi nam gentium,non ſuccurrit legiſſe. Hoploſmij Iouis ſacerdos cùm occiſus fuiſſet,nec à quo ſciretur:quidam dixerunt ſe de ipſo audiuiſſe,cui caput fuerat præciſum:ſæpius dicente, Virum ſuper uirum Cercidas occidit. per eam prouinciam diu ſatis quæſitus hoc nomine homo,& inuentus,& in iudicium adductus. Fuit & apud Elidem in honore Hoploſmia Iuno.

Aſcræum etiam Iouem cognominatũ legimus apud Plut. in eo lib. qui inſcribitur, Vtrũ animę an corporis affectus ſint peiores: hoc eſt, πότερον τὰ τῆς ψυχῆς ἢ τὰ τοῦ σώματος πάθη χείρονα. Nõ Aſcræo,inquit,Ioui Lydiorũ fructuũ primitias afferẽtes. Ab Aſcra uerò,ut cõiectura ducimur,nũcupatus eſſe uidetur.

Στράτιος

Στράτιος ζεὺς, hoc eſt, Militaris Iupiter: uarijs uerò in locis hoc nomine colebatur Iupiter. In Caria quidem, meminit Herodotus. à Caribus enim eũ cultum prodidit. Ait enim, Cares uictos à Perſis ad Labrãdam in Iouis Stratij templum (militaris Valla interpretatur) ſe recepiſſe. Item Strabo lib. XIIII, ubi totam eam regionem deſcribit. Plin. lib. XVI, cap. nouiſsimo: In Ponto, inquit, circa Heracleam aræ ſunt Iouis, Stratij cognomine. ſic caſtigat Hermolaus ex Iul. Polluce, cũ antea Statiui legeretur: ibiq́ quercus duæ ab Hercule ſatæ. Iouis Stratij etiam meminit Appianus in Mithridatico: quo loco & deſcribit, poſt recuperatam Cappadociam quomodo Mithridates Muræna eiecto, in montis uertice ei ſacrificium fecerit.

Morius Iupiter cognominatus ea cauſa, quòd cùm ſatæ fuiſſent Athenis in Academia oliuæ ſacræ, quæ ab illis Moriæ appellabantur, & diris ac deuotionibus eos inſecuti eſſent, ſi quis læſiſſet, quòd ſcientes Lacedæmonij, in agrum Atticum irruentes illis pepercerunt: qua ex re Iupiter cognomen inuenit Morius, cui & ara erecta fuit in Academia. Moria autem ea de cauſa olea dicta eſt, quòd ex ea oleum daretur Panathenæa uincentibus. eſt enim nomen illi à cæde, quæ græcè μόρος dicitur: cùm Halirrhothium Neptuni filium Mars interfeciſſet, ut eſt apud Pauſ. meminit Plin. in VII. item Hellanicus, & in declamationibus Libanius rhetor.

Expiator, ſeu Expiatorius Iupiter, hoc eſt, qui à Græcis καθάρσιος ζεὺς dictus eſt: huius meminit in primis Herodotus in primo, ubi filium Crœſi in uenatione interfectum ab Adraſto ſcribit, qui Sardis eo tempore iuerat, ut ſe à cæde èxpiaret, cui rex ignouit: ille nihilominus ſe ſuper buſtum necati transfodit. ipſum lege. Catharſij etiam Iouis ara fuit in Olympia, ut Pauſ. ſcribit. Pollux uerò Solonẽ permiſiſſe ait, in Plynterijs & eiuſmodi diebus, deos treis iurare: καθάρσιον ſcilicet, hoc eſt expiatorem: ἱκέσιον, id eſt ſupplicem: & ἐξακεστήριον, ideſt depulſorem.

Ἀπόμυιος ζεὺς. id eſt Muſcarius Iupiter, ſic cognominatus à fugandis pellendisq́ muſcis. Ferunt, cùm Hercules in Olympia rem diuinam faceret, & multitudine muſcarum infeſtaretur, Ioui Apomyio ſacrificaſſe: qua re illicò ultra Alpheum fluuium muſcæ omnes facto agmine euolarunt. quin & Elei ibidem rem ſacram Apomyio Ioui facere conſueuère, ut in noſtro Hercule ſcripſimus. Repete & in hoc, quæ alibi de Myiagro deo prodidimus.

Κτήσιος ζεὺς, id eſt locuples, uel ut Domitius apud Pauſ. interpretatur, opulentus Iupiter, quem potuiſſemus coniungere commodè cum πλουσίῳ. colebatur uerò Ctеſius Iupiter ſummo cultu ab Athenienſibus cui & ambroſiam in dedicatione afferebãt, non herbam illam quidem: ſed ut docet Athenæus, omnigenas fruges cum oleo & latice. Cteſij Iouis meminit & Phurnutus, & Hyperides in oratione ad Apellæum, qui ait ἐν ταμιείοις, id eſt in cubiculis ſtatui. meminit & Menander in falſo Hercule, & Suidas, & Harpocration. Quidam quæſtuarium tranſtulerunt.

Νικηφόριος ζεὺς nuncupatur ab urbe Meſopotamiæ Nicephorio: ex cuius reſponſo, ut Ælius Spartianus auctor eſt, Adrianus imperator imperium ſibi futurum intellexit. Sed & in nomiſmatibus uetuſtis ſæpe Iouem Nicephorion conſpeximus, id eſt uictoriam geſtantem. quin & ita fingi, ab huius Syntagmatis principio diximus. Nicephorij etiam mentio fit apud T. Liuium de bello Macedonico, ubi lib. ſecundo de conditionibus agit Attali regis legatus: Naues captiuosq́, quæ ad Chium nauali prælio capta eſſent, & Nicephoriũ, Venerisq́ templũ quæ ſpoliaſſet, uaſtaſſetq́. & deinde paulò pòſt: Nam, inquit, quod ad Nicephoriũ Venerisq́ tẽpli reſtitutionẽ attinet, &c. quidã hoc loco intelligũt de Nicephorio luco, ad Pergamũ in Aſia ab

Eumene rege ſato, cuius in XIII. Strabo meminit. nam aliud eſt Nicephorium, quod Plin. ait ex uico in urbis formam ab Alexandro Macedone conditum, ex argumento uictoriæ inſignis ibi partæ. uidendum uerò an νικητήριον Strabonis idem ſit: & an Conſtantia, quæ ſic etiam à Stephano traditur. ego nihil ſtatuo, ut cuique integrum ſit: cùm plerunque nec loca, nec tempora congruant.

Ἄλτιος ζεὺς, Altius Iupiter cognominatus eſt, ut Pindarici expoſitores interpretantur, quod Altis lucus ſit ſacer Ioui. Ariſtodemus uerò locum circa Olympiam hoc nomine uocari prodidit, unde ſit Iupiter uocatus Altius. Sunt qui Altin adytum exponant apud Poëtam, aliqui templum. Alia uerò plura de templo & ſimulachro Iouis Altij traduntur, quæ libens ipſe prætereo.

Ἄρειος ζεὺς, hoc eſt, Martius Iupiter, uel pugnax, ut exponit interpres apud Plut. Sic à Sophocle in Philoctete uocatur, quem omnes inuocant, ac ei ſupplicant: ut ſcribit Plut. in uita Pyrrhi. Huic deo Epirotarum reges peracta re ſacra in Paſſarone Theſprotidis, Epirotis iurare ſolebant, iurè ſe regnaturos: Epirotæ uerò, illud ſe iurè ſeruaturos. Sed & ἀρείαν Mineruam, id eſt Martiã, uel pugnacem, legimus, cuius ſuo loco à nobis fiet mentio.

Palæſten Iouem uocauis Lycophrõ, quaſi tu dicas palæſtritã. cùm enim, ut ferunt, Olympicum certamẽ Hercules inſtituiſſet, quod quinquageſimo quoque menſe celebrabatur, paucique in palęſtram deſcendere uiderentur, Iupiter mutata forma luctatorem ſimulans, cum Hercule certauit: dumque anceps uideretur uictoria, ſe filio Iupiter manifeſtauit, atque ex ea lucta illi cognomen Luctatoris inditum eſt.

Μελισσαῖος ζεὺς, Meliſſæus Iupiter, à nympha nominatus, quæ ipſum Iouem aluiſſe dicta eſt, ut copioſius alibi meminimus. alij ab apibus nuncupatum uolunt, quæ μελίσσαι uocantur. nam Amalthea & Meliſſa ſorores, Iouem puerum caprino lacte & melle nutriuerunt: qua ex re confictum de apibus. Sed Meliſſam Matri deûm ſacerdotem primùm fuiſſe accepimus, à qua deinceps reliquæ ſacerdotes eodem nomine fuêre nũcupatæ. Sed & ad alios deos tralatæ, ut Pindarus oſtendit. Nam & Cereris ſacerdotes eodem nomine fuêre. Nymphæ item quædam Meliſſæ appellatæ, quas & Melias quidam dixerũt. Sed de his omnibus inter Nymphas abundè agemus.

Μαιμάκτης, Mæmactes Iupiter dictus, à quo Mæmacterion quintus Athenienſium menſis, qui eſt hyemis initium, cùm iam aër turbatur. nam μαιμάκτης furentem, confuſum ac perturbatum ſignificat, ut eſt apud Arpocrationem. Non repeto quæ ſcripſimus in libro de Annis, menſibus, &c. nam ſecutus Gazam, ibi non quintum, ſed quartum prodidi, allatis ſimul & aliorum ſententijs.

Herceus Iupiter, ἑρκεῖος ζεὺς cognominatus, quod aræ eius intus in ſepto ædium, præſertim optimatum, erigerentur. περίβολον enim, id eſt circuitũ & ſeptũ, ἑρκὸν uocant Græci, ut Arpocration ſcribit ſuper ea Dinarchi oratoris uerba, ex oratione aduerſus Moſchionem: Si tribulis, inquit, illi & aræ Iouis Hercei & Apollinis patrij ſunt. Nam cùm de ingenuitate ſuorũ Athenienſes agerent, inter cætera & hoc interrogabant, an ipſis eſſet Iupiter Hercæus, & Apollo patrius, & quædam quæ ad rem noſtram non faciunt. hoc idem ſcribit & Pollux lib. VIII, de nouem principibus urbis agens. Dionyſius Alicarnaſ. in primo Hiſt. exiſtimari ait ab aliquibus Hercæos deos eſſe, qui & Patrij & Genethlij uocantur. Sed de deis Hercæis, quos nos Penetrales & Penates dicimus, plura aliàs. De Hercæo Ioue meminit in Ibin Ouidius, Priamum ſignificans, Cui nihil Hercæi profuit ara Iouis. Scribit Arrianus, Alexandrum magnum Priami manibus ad aram Iouis Hercæi parentaſſe, ut illos placaret.

Lucanus

Lucanus in x, Hercæas monſtrator (ait) non reſpicis aras. Meminit & Seruius ſecundo Æn. & Vergilius cùm canit, Ingens ara fuit, iuxtaque ueterrima laurus, Incumbens aræ, &c. Scribit Porphyrius, ſeu quicunque ille eſt in Homerum, quod antiqui ædium partes deis conſecrabant, interiorem partem Ioui Hercæo attribuebant, in cuius medio & aram erigebant, atque ideo ἀπὸ τοῦ ἑρκεῖν, id eſt à ſepiendo & circundando Herceus dicebatur. inde & ἕρκος, hoc eſt ſeptum. Plato in Euthydemo: Iupiter, inquit, Patrius à nobis non uocatur: Herceus autem, & Phratrius, & Phratria Minerua, &c. Quare neſcio unde illi in mentem uenerit, ut protectorem urbis, & curatorem tribus apud Platonem tranſtulerit. Sunt etiam qui Erceum Iouem ſine afflatu ſcribendum putent, quo pacto & in plerisque Græcorum codicibus inuenitur: ab arcendoque deductum noſtri quidam arbitrantur, quòd ſcilicet mala arcere crederetur. Sed græca uocabula etymologiam latinam non habent, ut noſti. Ab Herceo Meſerceos deducitur, quod & Heſychius, & idem Porphyrius Iouis epitheton eſſe tradiderunt. Proditum eſt à Pherecyde lib. Hiſtoriarum XII, cùm Danaës & Perſei hiſtoriam enarrat: Acriſium, cùm animaduertiſſet Danaën filiam peperiſſe, & puerum iam trium annorum eſſe, uel quatuor, Danaæ nutricem interfeciſſe: Danaën cum puero, ad Iouis Hercei aram adduxiſſe, ipſamque interrogaſſe, Cuiusnam puer filius eſſet? Danaen reſpondiſſe, Iouis. Hoc idem & in commentarijs in Argon. Apollonij Rhodij legitur. Sanè & ἐγγαῦος ζὺς, ab Heſychio appellatur, Iupiter ſcilicet aëreus.

Xenius Iupiter, id eſt hoſpitalis, colebatur apud antiquos ſumma religione. Vergilius,

> Iupiter, hoſpitibus nam te dare iura loquuntur.

Vt notat etiam Seruius in primo Æneid. Ouidius in X Metamorph.

> Ante fores horum ſtabat Iouis hoſpitis ara.

Scribunt Apollonij interpretes in ſecundo Argon. quod in Genetæo promontorio apud Tibarenos Scythiæ populos, Xenius Iupiter colebatur, quem & ab ipſo promontorio Apollonius alio loco Genetæum appellauit. Val. Flaccus Apollonium æmulatus, ita canit in quinto:

> Inde Genetæi rupem Iouis, hinc Tibarenum
> Dant uirides poſt terga lacus.

Hoc loco poſſem multos Apollonij uerſus ex libro ſecundo afferre, quos conſultò omiſi, hos tantùm afferam, inculte meis uerbis expreſſos:

> Hicque Genetæi Iouis alta cacumina flectunt. Idem & paulò ſuprà.
> Hic propè uerſantur dites pecorum Tibareni,
> Vnde Genetæam Iouis hoſpitis aſpicis arcem.

Sanè Hoſpitalis Iupiter tanta religione & cultu ab antiquis colebatur, ut piaculum maximum eſſe duceretur, hoſpitium uiolare: ut non modò apud poetas, uerumetiam hiſtoriæ ſcriptores & philoſophos facilè uidemus. Plato in VIII de Legibus, eam de terminis & finibus legem ſtatuit, ut ſi quis paruum lapidem iureiurando à deis firmatum, quo amicitiæ & inimicitiæ terminantur, mouerit. alterius enim Iupiter ὁμόφυλος, id eſt contribulis: alterius Xenios, id eſt hoſpitalis, eſt teſtis. apud Herodotum ἐπίσιον Iouem hoſpitalem, ut alibi oſtendimus, Valla interpretatus eſt. Is præterea mos antiquis fuit, ut dimidiatam teſſeram hoſpitibus darent, quo hoſpites inuicem agnoſcerentur: quod ius etiam ad poſteros tranſiſſe legimus. De hoſpitali teſſera apud ueteres mentionem factam, in Plauti Comœdijs uidemus: hinc & xenia, munera quæ hoſpitibus dabantur, dicta fuerunt, quorum etiam iureconſulti meminere, ut Politianus docet in Miſcellaneis, & eum ſequutus Budæus: quos, ſi fortè hac de re plura quæris, legito. Porrò & illud notandum quoque, Lautia, quæ à Romanis munera legatis dabantur, quorum eſt hiſto-

riciʼ

ricis frequens mentio,ſed in primis Liuio, & à Plutarcho in Quæſtionibus Romanis ſunt interpretata,à Græcis xenia etiam appellabantur,ut fit à Demoſthene in oratione De legatione.Xenia enim Philippi regis legatis Athenienſium data ſic uocauit,id quod & alicubi Plutarchus.quin & eodem modo uſus eſt Appianus,cùm ſcribit,Phameam,qui cum Scipione nauigauerat,à Senatu ſuſceptum,xenijsq́ plurimis donatum,purpureaq́ ueſte,& fibula aurea,& equo phaleris aureis ornato. Sed & eiuſdem uocis uſum in Pandectis reperimus,ſi modò rectè legantur:quo tamen loco uiri doctiſsimi genuinam & legitimam uocem reſtituerunt,reiecta adulterina ac ſuppoſiticia.

Dodonæus Iupiter celebris,à Dodona Epiri.Pomponius Mela libro ſecundo:In Epiro,inquit,Dodonæi Iouis templum,& fons ideo ſacer,quòd cùm ſit frigidus,& immerſas faces,ſicut cæteri,extinguat,ubi ſine igne procul admouentur,accendit.meminit & Solinus:Tertius,inquit,Europę ſinus incipit à Ceraunijs montibus,deſinit in Helleſpontum:in eo apud Moloſſos,ubi Dodonæi Iouis templum eſt,Tomarus mons eſt,&c.Idem & Plinius in principio quarti lib.Dodonæi Iouis & Strabo lib.quinto meminit,& Stephanus in Dodona,T.Liuius,Aſc.Pædianus,Hyginus,alij.in Priap.Dodona eſt tibi Iuppiter ſacrata.

Moloſſus Iupiter,à Moloſsis Epiri populis & Chaoniæ cognominatus, apud quos oracula quercus reddebant.Statius in tertio Theb.

—Non Cirrha deum promiſerit antro
Certius,aut frondes,lucis quos fama Moloſsis
Chaonias ſonuiſſe tibi.

Vnde & Moloſſum quoque pedem dictum quidam uolunt,quod in templo Iouis Moloſsi odæ hoc metro & pede canerentur,in honorem Moloſsi Andromaches filij:unde etiamnum dicta ſunt Moloſsia feſta:tametſi Diomedes grammaticus pedem hunc ipſum exiſtimauit,quod eo in bello Moloſsi populi uterentur.

Ἰθωμήτης,uel Doricè Ἰθωμάτας cognominatus Iupiter,ut ſcribit Stephanus, ab Ithome urbe Theſſaliæ Pelaſgica.eſt & Meſſenæ,ubi nutritum,à quibuſdam proditum eſt,Iouem fuiſſe,ab Ithome & Neda, quarum altera monti & urbi nomen dedit,altera fluuio,quod in Meſſen. à Pauſ.ſcribitur.Fuerunt & ἰθωμαῖα feſta ibidem celebrata.Stephanus tamen ab Ithomo rege,non à nympha,Ithomen uocatum ſcribit.Clemens Alexandrinus in lib.quo ad ueritatem gentes adhortatur:Ariſtomenes,inquit,Meſſenius Ioui,quem illi appellant Ithometen,trecētos homines ſacrificauit.hoc idem ſcribit Euſebius in Præparatione euang. & Cyrillus in lib.contra Iulianum Cæſarem. Longa eſt apud Pauſ. mentio de bello ipſo Meſſeniaco , & de oraculo à Pythia reddito,deq́ tripodibus qui circa aram Iouis Ithomatæ fuerunt,& de Ithome Haloſi,& excidio,deq́ Ithomatæ Iouis ſimulachro,quod Ageladæ opus fuit:&c.

Τροπαιοῦχος Ζεὺς,Tropæuchus Iupiter cognominatus,quòd trophæis præeſſet,unde & illi nomen:cuius Græci frequenter meminerunt,ut eſt apud Dionyſium Alicarnaſ. & Plutarchum in hiſtoria Othryadis & Poſthumi Albini, & Phurnutum de Natura deorū.nos quoq́ nōnihil in Ioue Feretrio ſuprà retulimus. Quinetiam Pauſ.in Lacon. Tropæi Iouis templum commemorat,quod factum ait quodam bello à Dorienſibus. Simili fermè ratione & Trophæa Iuno,quam Græci libentius τροπαίαν ἥραν nuncupant.

Ἀταβύριος Ζεὺς,Atabyrius Iupiter uocatus à monte Rhodi inſulæ Atabyro. ut ait Stephanus:uel Atabyri,ut Strabo,qui montem eius inſulæ altiſsimum affirmat.mons uerò ſic appellatus eſt ab Atabyro quopiam Telchine. De

Ioue

Ioue Atabyrio Pindarus meminit in Olymp. DiagoramRhodium uictorem celebrans: quo loco Scholiaſtes ex Timæi ſententia, Atabyrion etiam in Sicilia mõtem ait. Quin illud etiam, in Atabyrio oues æneas fuiſſe inquit, quæ mugirent, quoties iniqui ibi quippiam fieret. Lactantius Firmianus lib. primo, non à monte Iouem Atabyrium nuncupatum prodit, ſed ab Atabyrio hoſpite, & adiutore bellorum: ſicut & Labradæus. Iouem enim ſcribit rerum potitum, in tantam ueniſſe inſolentiam, ut ipſe ſibi fana multis in locis conſtitueret: & quamcunque in regionem ueniret, reges ac populorum principes ſibi hoſpitio & amicitia copulabat. & cùm ab eis digrederetur, fana ſibi, ſui & hoſpitis nomine iubebat erigi, ratus id amicitiam & fœderis memoriam diutius cõſeruare. ſic, inquit, Atabyrius appellatus, Labradæus, Laprius, Caſſius, Molion, & eiuſmodi alia, ab hoſpitũ uocabulis. Hinc manifeſtè deprehendas, perperàm legi in Appiani hiſtoria Mithridatica, Tabyrium Iouem, pro Atabyrio: idque nec ſemel. Sed & in V Diodori Siculi, quem ſextum fecit in tralatione Poggius, Achamarium uocauit pro Atabyrio: Athamenes, inquit, in eam Rhodi oram abijt, quæ Camiros dicitur, ſupraque Atabyrũ montem Ioui templum conſtruxit, Atabyrium appellatum.

Ἀπεσάντιος Ζεὺς, Apeſantius Iupiter, quem Callimachus in Iambis ἀπίσας uocauit, ut Stephanus notauit. κ' οὐχ ὡδ' ἀρέσκων τῷ ἀπέσαντι παρὰ Διὶ ἴθυσεν ἁρπάδας ἵππους. dictus uerò Apeſas, ſiue Apeſantius Iupiter, à monte Nemæes: ut Pindarus & Callimachus, ab Apeſante quopiam heroë, qui ei regioni imperauit: uel propter miſsionem curruum, hoc eſt, ἀπὸ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁρμάτων, uel leonis: illic enim ex luna leo cecidit, ut Stephanus. Achilles uerò in Arati commentarijs, cùm de luna agit, in qua habitationes eſſe, & flumina, & quæcunque alia ſunt in terra: tum illud ſubdit, καὶ τὸν λέοντα, τὸν νεμαῖον ἐκεῖθεν πεσεῖν μυθολογοῦσιν. hoc eſt, Et leonem Nemiæum inde cecidiſſe fabulãtur. Pauſ. uerò in Argolicis, de Nemea agens, ita ſubiunxit: & mons Apeſas eſt ſuper Nemeã, ubi tradunt Perſea Ioui Apeſantio primùm ſacrificaſſe. quod & Statius Papinius in tertio Theb. ita canens teſtatur:

Mons erat audaci ſeductus in æthera dorſo,
Nomine Lernæi memorant Apeſanta coloni,
Gentibus Argolicis olim ſacer, inde ferebant,
Nubilia ſuſpenſo celerem temeraſſe uolatu Perſea.

Mox addit, in oratione quam ibi Amphiaraus ad Iouem habet:

Iuppiter omnipotens, nam te pernicibus alis
Addere conſilium, uolucresque implere futuri,
Ominaque & cauſas cœlo deferre latentes Accipimus, &c.

Quo in loco non æquè eſt audiendus Lactantius grammaticus. parum enim probata affert: Quidam libentius cum afflatu ſcribunt, Apheſas & Apheſantius.

Ἀφλύστιος Ζεὺς, ſi quidem græcum Herodoti codicem legimus: in Latinum uerò à Valla conuerſum, Laphyſtius, quem ex noſtris plerique ſecuti ſunt. in commentarijs autem in ſecundo libro Argon. Apollonij ita legimus: Dipſacus Phyllidis filius Bithyniæ & indigenæ cuiuſdam nymphæ filij, Phrixum Athamãtis filium fugientem cum ariete hoſpitio ſuſcepit. aiunt uerò, in Colchos cùm ueniſſet, Ioui Laphyſtio ibi arietem iugulaſſe. & diu legem extitiſſe Phrixi poſteris, eidem Ioui ſacra facere. Herodotus aũt lib. VII, qui Polymnia inſcribitur, hiſtoriam ipſam copioſius executus eſt. ait enim, de templo Iouis Laphyſtij, ab indigenis hæc narrari: Athamantem Æoli filium inito cum Ino conſilio, necem Phrixo machinatum: deinde Achæos ex oraculo tale certamen illius poſteris propoſuiſſe, quod & ſubſcribit. tu cætera lege. Pauſ. quoque Laphyſtium collem in Bœotia deſcribit, in quo Iouis Laphyſtij

fuit, & ab Ægyptijs dolo interemptus. Hinc Lucanus de Pōpeij ſepulchro: Et Caſio præterre Ioui meminit & Procopius hiſtoriarum libro quarto. Lactantius Firmianus, Caſium Iouem denominatum ait, à Caſio Iouis hoſpite & adiutore, ut de alijs paulò antè ſcripſimus.

Triphylius Iupiter, hoc eſt, τριφύλιος ζεὺς, dictus eſt à Triphylia, de qua Strabo lib. VIII. Triphylij, inquit, ideo uocati ſunt, quia illis contigit, ut tria φυλαί, id eſt tres tribus ſeu nationes in unum congregatæ cōderent: principiò quidem, Apeorum: deinde Minyarum, qui accolæ ſuperac ceſſerūt: & poſtremò Eleorum, qui uictores, loci compotes extiterunt. Sunt qui pro Minyis Arcades dicant. Stephanus tamen Triphylian Elin eſſe ait, qui & τρίφυλοι uocantur. dicti uerò ἀπὸ τῶν τριῶν φυλῶν, id eſt à tribus tribubus, quot condita urbs eſt. uel ἀπὸ τῶν πυλῶν, tribus pylis urbis, ſeu portis: uel potius à Triphyle Clytij matre. De Ioue uerò Triphylio Lactantius lib. primo: Antiquus, inquit, auctor Euhemerus, qui fuit ex ciuitate Meſſana, res geſtas Iouis & cæterorū qui dei putātur, collegit, hiſtoriamq́; contexuit ex titulis & inſcriptionibus ſacris, quæ in antiquiſsimis templis habebantur, maximeq́; in fano Iouis Triphylij, ubi auream columnam poſitam eſſe ab ipſo Ioue, titulus indicabat: in qua columna geſta ſua perſcripſit, ut monumenta eſſent poſteris rerum ſuarum. Hæc & plura Lactantius, quæ & retulimus in tertio dialogo de Hiſtoria poëtarum, cùm Euhemeri uitam explicaremus.

Triphylij Iouis meminit & Diod. Siculus in quinto, quem VI Poggius fecit, aitq́;, non in Græcia, ſed in Arabia Felice inſulam fuiſſe, in qua & mons & templum Iouis Triphylij in campo, item urbs Panara, regio Panchæa dicta. Sed & Euſebius libro ſecūdo Præparationis euangelicæ, licet in Latino exemplari Trapezuntij Georgij hoc loco, ut alijs penè innumerabilibus, multa deſiderentur.

Arboreus Iupiter, hoc eſt (ut Græci dicunt) ἐνδενδρος ζεὺς, & cultus & nuncupatus à Rhodijs, Heſychio & Phauorino teſtibus. eodem nomine & uocatus Dionyſius, à Bœotijs.

Sardeſsius Iupiter, hoc eſt, Græcè σαρδήσιος ζεὺς, ut Stephanus ſcribit, colebatur in Sardeſſo Lyciæ urbe, quæ à Lyrneſſo non multum diſtabat.

Chryſaoreus Iupiter, Græcè dictus χρυσαορεὺς ζεὺς, cognominatus, ut Strabo in XIIII notat, in Caria. in agro Stratonicenſium duo fuerunt templa: alterum Hecatæ apud Laginos, ut in Hecate dicemus: alterum prope urbem Iouis Chryſaorei, Caribus omnibus cōmune, quò illi ſacrificaturi & de communibus rebus deliberaturi conueniebant, qui conuentus Chryſaoreus uocabatur, ex uicis conſtans: in quo quiplures uicos attuliſſent, ij in ſuffragijs antecellebant. quemadmodum Ceramietæ, id eſt, ex Ceramo Cariæ urbe: & Stratonicenſes, quanquam propriè non eſſent Carici generis, de conuentu tamen Chryſaorei participabant. Porrò ut rem planius teneas, Stephanus Chryſaorida urbem ait fuiſſe Cariæ, quæ mox Adrias nuncupata ſit. Apollonius urbem hanc primùm à Lycijs conditam ſcribit, unde fiat gentile nomen Chryſaoreus. Epaphroditus uerò totam Cariam Chryſaorida uocitatam prodidit.

Chthonium etiam Iouem legimus. nam & deos Chthonios uocamus, ut ſuo loco exponemus. Chthonius tamen ζεὺς ab Heſychio, Pluto ſcribitur. At Pauſ. in Eliacis, inter cæteras aras quæ in Olympia fuerant, & διὸς χθονίου aram reponit.

ταραντῖνος ζεὺς, Tarantæus Iupiter, non à Taranto Italiæ, ſed à Taranto urbe Bithyniæ, quæ maſculo genere enunciatur, ut apud Stephanum in libro de Vrbibus, uel potius in eius Epitome ab Hermolao Conſtantinopolitano confecta, legimus: quæ urbs & per δ, id eſt Darandos, etiam profertur.

Tarãti, uel Tarãtæi Iouis, Demoſthenes lib. ſecundo Bithyniacôn meminit.

Ἀρισταῖος ζὰς, Ariſtæus Iupiter uocatus, & Apollo ἀγρεὺς καὶ νόμιος. ſic notãt Apollonij Rhodij interpretes, in ſecundo Argon. qui cùm non aliud tradant, niſi quæ pertinent ad Ariſtæi hiſtoriam, quam ipſi multiplicem narrant, & Probus & Seruius apud Vergilium, item Pindari expoſitores, non uiſum eſt mihi de Ariſtæo hoc loco plura congerere. ipſum enim ſeorſum deſcripſi.

Ἰκμαῖος ζεὺς, hoc eſt, Icmæus & humidus Iupiter, in Ceo inſula cultus, ut pluribus in ſecundo Argon. canit Apollonius, de Ariſtæo agens, ubi hoc carmen legitur: Atq; aram fecit magnam Iouis Icmæi: hoc eſt, καὶ βωμὸν ποίησε μέγαν διὸς ἰκμαίοιο. quo loco multa quidem commentatores. Sed ea præſtat latina audire ex Probo grammatico, qui eadem fermè in uerſu hoc Vergilij ex primo Georg. recitat, Et cultor nemorum, cui pinguia Ceę, etc. Inſula eſt, inquit, Cea in Ægæo mari, in qua ſunt urbes quatuor, Iulis, Carthea, Phoceſſa, Coreſſa. ibi exiſtimatur fuiſſe peſtilentia pecorum & armentorum grauis, propter interitum Actæonis. Ariſtæus, monſtrante Apolline patre, profectus eſt in eam inſulam, & ibi ſacrificio facto, aram Ioui Icmæo cõſtituit: qui placatis flatibus & æſtu, qui necabant & armenta & pecora, liberauit eam. ipſe autem poſt exceſſum uitæ, imperante oraculo, ab immortalibus eam inſulam relatus in numerum deorum, appellatus eſt Nomius & Ægoros: quòd & agreſti ſtudio, & cura pecorum armentorumq;, non mediocriter profuerit hominibus. Traditur hæc hiſtoria de Ariſtæo, in corpore Argonautarum à Varrone Atacino. hæc Probus. Sanè non Ægoros legit Apollonius, ſed ἀγρεύς: & expoſitores cauſam afferunt, quam & in Pindari commentarijs legimus.

Φύξιος ζεὺς, hoc eſt, Fugitiuus Iupiter, ut in quarto Argon. ſcribunt Apollonij interpretes. Phyxius uerò nuncupatus, quòd fugientibus auxilietur, & ad quem confugiant ij quibus eo loci mors immineat. ijdem tamen interpretes libro ſecundo, ſuper ea uerba,

τὸν μὲν ἔπειτ' ἔῤῥεξεν ἑῆς ὑποθημοσύνῃσι,
φυξίῳ ἐκ πάντων κρονίδῃ διΐ. id eſt, quem utiq; poſtea ſacrificauit ſuis monitis. Phyxio ex omnibus Saturnio Ioui, ſic tradunt: Phyxius Iupiter à Theſſalis, ſiue quòd tempore Deucalionis effugerunt diluuium, ſiue quòd Phryxus in ipſum confugit. addunt ijdem alibi: quòd fugiens Phryxus in terram Colchiam, ſeruatus eſt, ubi arietem aureum Ioui Phyxio ſacrificauit, quoniã effugiſſet inſidias nouercæ. Idem & Iſaacius in Lycophronẽ ſcribit. Pauſ. tamen in Attica: Cui deo (ait) Phryxus arietem dicauerit, non liquère. ſed ut coniectare licet, is eſt, quem apud Orchomenios Laphyſtium nuncupant, de quo paulò pòſt plura. Porrò & Philoſtratus in heroicis ait, Phyxiũ etiam Apollinem cultum, id eſt fugę præſidem, ut in Apolline dicemus commodè. Quidam mihi inſulſè uidentur Phryxium, à Phryxo nuncupare.

Ὕψιστος ζεὺς, id eſt, altiſsimus Iupiter, & excelſus. Thebis uerò colebatur. ſic autem appellatus ab Hypſiſta porta, quæ inter Thebanas portas quinta fuit. & quoniam ſuper ipſam Iouis templum erat, ideo ita cognominatum Iouem ferunt. Legi & eodem cognomine in Olympo monte Iouem cultum fuiſſe: tametſi perpetuum etiam ſit Iouis hoc cognomen.

Ὁμολώιος ζὰς, Homoloius Iupiter dictus eſt, & ὁμόλοιος: in Bœotia colebatur, ut Stephanus in libro de Vrbibus ſcribit, ubi de Homole agit. Heſychius & Suidas, eum Iouem cultum fuiſſe Thebis, ſed & in alijs Bœotiæ urbibus. alij Homoloian uatem Ennyus filiam dixerunt, quam Ariſtophanes in Thebaicis 11, ait miſſam fuiſſe Delphos: & ab eo Iupiter cognominatus. Iſter autem, apud Æoles ait ὅμολον cõcordem ac pacificum ſignificare, unde

factum

factum ſit Ioui cognomen Homoloius. Culta fuit etiam Thebis Ceres Homoloia. Sanè ſeptima Thebarum porta Homoloia, teſte Pauſ. dicta fuit: unde & Homoloides portæ, teſte Statio, nũcupatæ fuère, Statius lib. 7. Theb.

—Quàm celſus ahena
Sphinge per ingentes Homoloidas exeat Hemon.

Id etiam atteſtatur Lactantius grammaticus, qui eas portas ſeptem fuiſſe ait: unde & Thebana ciuitas Heptapylos dicta eſt.

Hymettius Iupiter, & Parnethius. à mõtibus Atticis cognominatus fuit, ut Pauſ. ſcribit, & Heſychius: qui & Apollinem ait Hymettium, quòd ibi coleretur. Parnethius uerò Iupiter in eodem monte æneus fuit. Itemq; ara Iouis Semalei, id eſt σημαλεῖν, quaſi qui ſigna demonſtret. Heliconius quoque Iupiter, ut Heſiodi in Theogonia expoſitores tradũt, dictus eſt, ſuper ea Heſiodi uerba, καὶ βωμὸν ἐρισθενέος κρονίωνος: id eſt, & aram potentis Iouis in Helicone. ubi eius ſedes erat, unde eſt Heliconius. Cronion uerò, id eſt Saturnius, ut Latini: & Cronia, Saturnalia. Fuit & Heliconius Neptunus, ut alio loco dicam, à Peloponneſi urbe Helice.

Σαώτης ζεὺς, Saotas Iupiter Theſpijs cultus, cuius ſimulachrum apud Theſpios uiſebatur. hac autem de cauſa hoc illi cognomen fuit. Cùm draco urbem uaſtaret, Iupiter mandauit, ut adoleſcentem fortè eductum ſingulis annis ſerpenti immolarent. Sors Cleoſtrato obtigit. quare Meneſtratus eius amator machinatus eſt thoracem æneum, ſingulisq; thoracis ſquammis hamum ſurſum uerſus connexuit, & eo ſe thorace induit, ſeq; ultrò feræ obtulit, ut unà & ipſe & draco interirent: quare Theſpienſes Saotæ Ioui ſimulachrum erexêre. Legimus porrò, & Dionyſium hoc cognomine apud Trœzenios aram habuiſſe. Pauſ. auctor.

Hypatus, id eſt ſupremus Iupiter. Orpheus. χαῖρε ἄνα προπάτωρ ζεὺς ἄφθιτε χαῖρ' ὕπατε ζεῦ. Deorum enim ſupremus Iupiter. Pauſ. tamen ait, Hypatõ montem fuiſſe in Bœotia, ſupra Gliſſantem, uetuſtã eius loci urbem: quo in monte Iouis Hypati templum fuit. idem auctor in Attica ſcribit, Iouis Hypati aram fuiſſe in ἐσόδῳ, id eſt ueſtibulo delubri, quod Erechthion appellabãt, ad quam aram nihil animatum immolabant. Sed id ibi inſtituti fuerat, ut uarij generis πέμματα, id eſt bellaria, uel libamenta apponerent, abſq; uino. In Arcadicis uerò, Cecropem ait omniũ primum Iouem ὕπατον, id eſt ſupremum uocaſſe. Pelani autem placentæ genus, ex flore farinæ confecti, item guttæ ſeu lachrymæ thuris & gummi: item obolus offerebatur, qui mercedis gratia uati dabatur.

Τριόφθαλμος ζεὺς, hoc eſt, Trioculus Iupiter, ſic ideo appellatus, quod ſcilicet cœleſtis, terreſtris, & marinus ſit. nam Δία uocant poëtæ Iouem, Neptunum, & Plutonem. Huiuſmodi Iouis ex ligno ſtatuam habuiſſe Priamum, ſcribit Pauſ. quæ tres oculos haberet: quorũ unus eſſet in fronte, reliqui uerò ea parte qua cæteri. Erat autem ſtatua hæc ſub diuo poſita, in aulæ medio, ad quam confugit Priamus in urbis Troiæ direptione. Cùm uerò ſpolia inter ſe Græci diuiderent, Sthenelus ſimulachrum illud Argos abſtulit. Sed & idem, quod omnia uidere & inſpectare crederetur, ἐπόπτης, id eſt ſpectator, teſte Heſychio, uocabatur. Hinc & Phurnutus ait, quòd Iouis oculus πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει: id eſt, omnia cernat, omniaq; audiat. quod & de ſole Homerus canit, & ab eo poëtæ cæteri. quod ait & Plin. in ſecundo. Quin eadem item ratione ἐπόψιος Apollo nuncupatus. Sed & ab Athenienſib. ἐπόπτης etiam cognominatus, quod proſpiciat & præſit.

Ancheſmius Iupiter, uel ut legit Domitius, Antheſmius, dictus à monte Atticæ Ancheſmo, non ſatis magno.

Epidotas Iupiter apud Lacedæmonios cultus, ut eſt apud Heſychium.

ratus ſit.quare,inquit,Iapis ipſe lingua Dorica Iupiter Cappotas dictus eſt.

Homogynus Iupiter in Ægio uerſus mare templum habuit,quo loco Agamemnonem ferunt Græciæ principes collegiſſe, unde nomen eſt deductum:inſibiq; eum deliberaſſe de bello Priamo inferendo,ut ulciſceretur Helenæ rapinam. ὁμόγυιος,Homognius uerò Iupiter, id eſt gentilis, uel cognatus,quem fratres,quiq; eiuſdem generis fuerant,colebant.Meminit Phurnutus,& Arati Græcus interpres,aliiq;.

Εἰλαπιναστὴς ζεὺς,hoc eſt,ut arbitratu meo interpreter, cõuiualis Iupiter (εἰλαπίνη quippe,magnificum & ſplendidum conuiuij apparatum, apud Athenæum,& Euſtathium,& alios ſignificat) fortè cùm Dapali Ioue latinorũ conuenit, de quo iam egimus.

Splanchnotomos etiam Iupiter in inſula Cypri cultus fuit, appellatus ab inciſione interaneorum & uiſcerum. meminit in quarto Athenæus.

γαμήλιος ζεὺς, hoc eſt,nuptialis Iupiter,quòd nuptiarum & matrimonij curam habere putaretur.Huius meminit & Chryſippus, & D.Hieronymus in Iouinianum:Ridiculè,inquit,Chryſippus ducendam uxorem ſapienti præcipit,ne Iouem Gamelium & Genethlium uiolet.iſto enim modo apud Latinos ducenda uxor non erit, quia Iouem non habent nuptialem. Gameliam quoq; Iunonem cultam legimus, qua de re in Iunone ſatis,ut ſpero, diſſeremus.Porrò Genethlium Iouem Græci uocarunt,quòd ei cura foret liberûm gignendorum.

Τέλειος ζεὺς, hoc eſt perfectus, uel adultus Iupiter:ſic & Iuno τελεία. crebra eſt & frequens horum memoria Græcis ſcriptoribus. Scribit Diodorus, Teleo Ioui omnes ſacrificaſſe, & Teleæ Iunoni, quoniã hos primos nuptiarum duces,ac inuentores omnium exiſtimarunt antiqui. At uerò Tegeatæ, ut Pauſan.tradit,Διὸς τελείου aram in foro habuere,ſtatuamq; quadrangularem illi ſtatuere,qua figura ipſi gaudent.τέλειος, inquit Heſychius, πληρωτής, καὶ ὁλόκληρος:hoc eſt,perfector & integer Iupiter.hic & in nuptijs colebatur, & ἄρα τελεία:unde & nubentes τέλειοι uocati ſunt. De Iunone τελεία ſuo loco agemus. Sciendum uerò illud quoq;,προτέλεια dici,& προγάμεια, non modò ſacra quæ ante nuptias fiebant,ſed & munera quæ antè offerebantur.Porrò & illud attendendum,de poculorum lege,quæ religioſe antiquis fuit obſeruata,& de ea multa à Græcis ſcriptoribus in primis traduntur. Poculum illud quod Ioui Seruatori propinabatur, id eſt Soteri, & τέλειον appellabatur.

ἀρότριος ζεὺς,Aratrius Iupiter apud Phœnices cultus, Cœli filius ab eis exiſtimatus,& Saturni frater: cui Dagoni nomen fuit,cuius in ſacra hiſtoria Hebræorum crebra mentio eſt.Aratri uerò inuentor ab illis exiſtimatus,unde & ἀρότριος cognominatus:de quo Philon Byblius in ijs quæ ex Sachoniathone tranſtulit,teſte Porphyrio philoſopho, & Euſebio in primo Præparationis Euang. Porrò de Dagone in primo Regum, cap.5. multa leguntur: cum in eius templo captam arcam Domini Palæſtini, id eſt Philiſtæi, repoſuerũt, magno ſuo periculo,& maiore miraculo. meminit & Suidas. hunc Phœnices frumenti & aratri inuentorem putabant.

Hecalcſius Iupiter à Theſeo cõſtitutus in terra Attica, à nomine anus Hecales,de qua in Priapeis:

Æqualis tibi,quam domum reuertens,

Theſeus repperit in rogo iacentem. cui & ſacra inſtituit.Plut.alij. Stephanus,ἑκάλην ait populum fuiſſe Leontidis tribus Atticæ,unde ſit dictus Iupiter Hecalius.Heſychius uerò,ἑκάλειος (inquit) ζεὺς,quem Hecale erexit. ſed hac de re multi multa:quorum tamen Politianum inter eos primum fuiſſe uidemus, qui de Hecale permulta ſcripſit.

Enæſimus Iupiter in Coronea cultus, ait Heſychius. ἐναίσιμος uerò, mitis, ſuauis, officioſus & bonus eſt. nam αἴσιον bonum, uerum & honeſtum ſignificat. αἴσιμον autem, decens & fatale. Sanè Æneſius etiam Iupiter colebatur in monte Cephaleniæ inſulæ, teſte Strabone in decimo, de quo & comment. Apollonij in ſecundo Argon. quo loco ſcribunr: Ænus mons eſt Cephaleniæ, in quo Ænæſij Iouis templum eſt, cuius & Leon meminit in περίπλῳ, & Demoſth. ἐν λιμέσι. item Heſiodus hoc carmine.

ἔνθ' οἵγ' εὐχέσθην αἰνηΐῳ ὑψιμέδοντι. hoc eſt:

Fundebantq́ preces Æneio altitonanti. ab Æno enim Æneius deflexit. Demum & Enæmium Iouem etiam cognominatū innuit Heſychius, quaſi dicas conſanguineum & cognatum. ſed & hoc alibi,

Athous Iupiter etiam appellatus, & cultus in ſummitate & uertice mōtis Atho, ubi celebre eius fuit templum. Fuit & Hynnareus Iupiter, uocatus ab Hynnario monte, ut ſcribit Heſychius.

Lycæus Iupiter à Lycaone dictus, ut Pauſ. in Arcad. tradit, cui deo & Lycæa certamen inſtituit. dictus etiam Lycaon in lupū à Ioue conuerſus, quòd infantem immolaſſet. alia tamen apud Ouid. legitur fabula in Metamorph. alia item apud Suidam: quæ cùm cognitione digna ſit, hîc ſubſcribere non grauabor. Lycaon, inquit, Pelaſgi filius, Arcadum rex, patris inſtituta ſumma æquitate ſeruabat: ſed ut ſubditos ad iuſtitiam ſeruandam quoq́ pelliceret, Iouem boni maliq́ inſpectorem in hoſpitis forma ad ſe ſæpe uenire ſimulabat. quare cùm ſe ſacra facere uelle, ut deum accepturus, dixiſſet, eius diuerſis ex uxoribus procreati liberi noſſe uolentes, an deus nec ne uenturus eſſet, pueri clàm cæſi carnes carnibus ſacrificij miſcuêre, cogitantes deū id minus cogniturum. mirum diuina prouidentia factum, ut coorta repentè tempeſtate, fulminibus ij omnes interirent, qui puerum interfecerāt. unde mox Lycæa inſtituta, quorū cùm alibi Pindarus meminit, tum in Olymp. ad Diagoram Rhodium. In Arcadia, inquit, Lycæa ludi in honorem Iouis Lycæi agebantur, in quibus præmia arma ærea fuêre. Sunt qui Lycæam montem Olympum in Arcadia tradant, quem & pleriq́ ſacrum uerticem, hoc eſt, ἱερὰν κορυφὴν appellant: unde & Iouem Coryphæum, ſunt qui nuncupatum putāt. in eo autē uertice Iupiter educatus, ab Arcadibus traditus eſt. Nympharum nomina, quæ illum educarunt, fuêre, Thiſoa, Neda, & Agno. Fuit & fons prope Iouis Lycæi templum, à nomine nymphæ, cuius aqua à ſacerdote ſacris peractis querna uirga permota, neſcio qua ſuperſtitioſa illuſione, hymbrem largum cœlo educebat. Quin & ibidem miracula alia fieri, Græca prodit hiſtoria. ut uerum illud ſit quod ſcribit Plinius lib. 8. Nullum, inquit, tam impudens mendacium eſt, ut teſte careat. Itaq́ Copas, qui Olympionica ſcripſit, narrat, Demarchum Parrhaſium in ſacrificio quod Arcades Ioui Lycæo humana etiam cum hoſtia faciebant, immolati pueri exta deguſtaſſe, & in lupum ſe conuertiſſe: eundem decimo anno reſtitutum athleticę, reſtitiſſe in pugilatu, uictoremq́ uictoria Olympia reuerſum. de Lycæo Ioue & Strabo, item Callimachus, & in eum Scholia, & Hyginus in Vrſæ deſcriptione: In Iouis, inquit, Lycæi templum qui acceſsiſſet, mors pœna erat, Arcadum lege. meminit idem alibi, nec ſemel. Sed mirū eſt, quod ex Trogo ſcribit Iuſtinus libro 43. In Palatini, inquit, montis radicibus templum Lycæo, quem Græci Pana, Romani Lupercum appellant, conſtituit: ipſum dei ſimulachrum nudum, caprina pelle amictum eſt, quo habitu Romæ (ait) Lupercalibus decurritur. hæc ille. Sed de Lupercalibus, in eo quod eſt de Sacrificijs, ultimo Syntagmate plura dicemus.

Ammon Iupiter, à noſtris, & Græcis in primis, ab arena deducitur: ἄμμος quippe arena uocatur. quod & Plinius libro 12. innuit, cùm de ammoniaco

ita

ita ſcribat: Ergo Æthiopiæ ſubiecta Africa, ammoniaci lachrymã ſtillat in harenis ſuis, inde etiã nomine Ammonis oraculo, iuxta quod gignitur arbor. Sanè ex noſtris plerique cũ afflatu ſcribunt, inter quos Sex. Pomp. qui libro VIII, hoc eſt, in aſpiratis, ita ſcribit: Hammo cognominatus, quia in harena putatur inuentus, quæ græcè hoc nomine ἄμμος appellatur. cui cornua affiguntur arietis, à genere pecoris, inter quod inuentus eſt. Sed quoniam certiora dicere uidentur Ægyptij, quæ ipſi tradunt, etiam afferamus. Amun, aiunt, Iouis eſt nomen, quod etiam Plut. notat in libro Iſidis & Oſiridis: notat & Iamblichus. Hinc græci & latini parum mutantes, Hammonem uocamus. Manethus quidem Ægyptius, eo nomine arcanum occultumq́; ſignificare tradit. Hecatæus uerò uocem fuiſſe ait, cùm deum inuocabant: eaq́; uti ſolebant, cùm præcipuè incognitũ arcanumq́; uocabant: qua factũ ratione, ut Deum illum ſummum rerum cõditorem, ut abditum arcanũq́;, ea uoce appellarent. Diodorus Siculus, Ammonem regem Libyæ prodidit, qui Rheam Cœli filiã duxerit uxorẽ, & Amaltheã adamarit, filiumq́; ex ea Dionyſiũ ſuſtulerit: & quæ apud ipſum cætera leguntur. Herodotus de Ammone lib. quarto multa, & Origenes contra Celſum, quæ & Arrianus in tertio. Idem uerò Herodotus libro ſecundo ait, quòd Iupiter cùm nollet ab Hercule cerni, ab eo tandem exoratus, id commentus eſt, ut amputato arietis capite, pelleq́; uilloſa quam illi detraxerat indutus, ſeſe ita Herculi oſtenderet. atq; inde factum, ut Ægyptij Iouis ſimulachrũ arietina facie confingerent, & ab Ægyptijs Ammonios aiũt accepiſſe. Ab alijs Ammõ traditur, quod in bellis uſus ſit galea, cuius inſigne caput fuerit arietis: unde orta ſit fabula. Sunt qui ipſum tradant cornua in utroque tempore paruula habuiſſe, ac propterea Dionyſium ipſius Ammonis filium eodem fuiſſe aſpectu. Cognominatus eſt et eadem ratione κεραοφόρος, hoc eſt corniger. unde Pheſtus poëta græcus, ζεῦ λιβύης ἄμμων κερατηφόρε κλῦθι μάντι. hoc eſt, O Libyę uates exaudi corniger Ammon, Iuppiter. Sic & Lucanus, id eſt cornigerum uocauit: & Statius. Fuère qui Ammonem arietem Phrixi & Helles putarent, ut Pherecydes prodidit. Euſtathius in Dionyſium de Situ orbis, cõſimilia Herodoto ſcribit. Seruius grammaticus ideo arietino capite ait confingi, quod eius eſſent inuoluta reſponſa. quin ea nutu & renutu alijsq́; ſignis dabantur, quod & Strabo & Euſtathius prodidère. Arati interpres latinus, qui ab aliquibus Baſſus, ab alijs Cæſar fuiſſe exiſtimatur, quod alibi diximus, arietem cœleſte ſignum Iouem eſſe ſcribit, qui Liberum ducentem exercitum per Africam, ſitientem ad aquam duxerit. itaq; ibi à Libero templum conſtructum, & oraculum: & cætera, penè eadem quæ Seruius & Lactantius grammaticus in tertio Theb. ſuper ea uerba, Licet aridus Ammon Inuideat. Hinc etiam Catullus cecinit, Oraculum Iouis inter æſtuoſi. Porrò & multa Hyginus in Aſtronom. poëtico. At uerò alij nonnulli in Theoëan quampiam mulierem oraculum retulère. Martianus: Ammon, inquit, apparuit cum cornibus arietinis, & ueſtimento lanicio, ac ſitientibus undam fontis exhibuit. Sed ſi plura de Ammone cupis, lege Q. Curtiũ in quarto, & Diodorũ Siculum libro XVII. & Arrianum in tertio, qui Alexandri Maced. de Ammone hiſtoriam copioſe executi ſunt.

Aſſabinus Iupiter ab Arabibus dictus, auctore Plinio. nam ubi de cynnamo & cynnamomo lib. XII, ita ꝓpèmodũ ſcribit: Gignitur quidẽ in planis, ſed denſiſſimis in ueprib. rubiſq́;, difficilis collectu. metitur nõ niſi permiſerit deus. Iouem hunc intelligunt aliqui. Aſſabinũ illi uocãt. XLIIII boũ caprarumq́; & arietũ extis impetratur uenia metẽdi, non tamẽ aut ante ortũ ſolis, aut poſt occaſũ licet. Sarmẽta haſta diuidit ſacerdos, deoq́; partẽ ponit,

atq;

atq; de Aſſabino hucuſq;. Fuit & Sabis deus apud Arabas, de quo Plin. eodem libro de thure agens: Thus, inquit, collectum Sabotam camelis con uehitur, porta ad id patēte, digredi uia capitale leges fecēre: ibi decimas deo, quem uocant Sabin, menſura, non pondere ſacerdotes accipiunt. Ruellius hæc uerba deſumens Theophraſto aſcribit, & Sabin Solem interpretatur, & quidem Solis delubrum Theophraſtus, ſed non Sabin uocauit.

Anxyrus, uel Anxurus Iupiter cognominatus in Italia, in tractu Cāpaniæ, habitu pueri imberbis, cuius eſt mentio in octauo Vergil.

Circeumq; iugum, quis Iupiter Anxurus aruis
Præſidet.

quo loco Seruius: Circa tractum, ait, Campaniæ colebatur puer Iupiter, qui Anxurus dicebatur, quaſi ἄνευ ξυροῦ, id eſt ſine nouacula, quia barbam nunquam raſiſſet.

Ἐλευθέριος Ζεὺς, quem apud Latinos tum Liberatorem, tum Liberalem, & libertatis auctorem interpretatum legimus. Pleriq; Græca libentius uoce dixerunt, Iouem Eleutherium uocantes. de eo ſic tradit Heſychius: quòd Medis effugientibus, Eleutherius Iupiter erectus eſt, quem & aliqui σωτῆρα uocauerunt, id eſt ſeruatorem. Hic & Syracuſis cultus fuit, & à Tarentinis, & à Platæenſibus, & in Caria. Hyperides orator: O uiri (inquit) iudices, hæc quidem Iouis appellatio facta eſt, ut Eleutherius uocetur, propterea quod ἀπελεύθεροι, id eſt liberti porticum conſtruxēre propinquam. Didymus tamen & Arpocration grammatici falli Hyperidem aſſerunt, quod ideo uocatus ſit Eleutherius: ſed quòd contrà à Medis deus Athenienſes liberauit, & quod inſcriptio quidem σωτὴρ, id eſt ſeruator fuit: Eleutherius autem, id eſt liberator nuncupatus ſit, id quod & Menāder manifeſtè oſtēdit. Et certè Plato in Theage, Athenis Eleutherij Iouis porticum fuiſſe oſtendit, cùm ibi Socratem & Demodocum colloquentes inducit. Templi uerò, imò etiam porticus mentio eſt in Oeconomico Xenophontis. Sed & illud non te fugiat, duas in primis porticus Athenis fuiſſe, alteram Iouis Eleutherij, hanc ſcilicet: alterā, quæ βασίλειος, id eſt regia uocabatur, ut Arpocration eſt auctor. porrò & tertiam porticum legimus, quæ πεισιανάκτιος quidem dicta, cognominata uerò ab imaginum uarietate ποικίλη, Pœcile. Verùm ne à propoſito recedam, Thucydides libro ſecūdo Hiſtor. in oratione legatorum Platæenſium, de Ioue Eleutherio apud Platęas ita meminit: cùm Pauſaniam ait, Cleombroti filium, poſt Græciæ liberationem à Medis ἐν ἀγορᾷ Διὶ ἐλευθερίῳ θύσαντα ἱερὰ, id eſt in foro ſacra facientem Ioui Eleutherio, conuocatis omnibus ſocijs, & agrum & urbem Platæenſibus reddidiſſe. Et Strabo libro nono ſcribit, apud Platæas eo loci, quo Græci Mardonium cum trecētis Perſarū millibus occidione deleuerunt, Eleutherio Ioui templum cōſtructum fuiſſe, & certamen gymnicum cum coronis inſtitutum: ludosq; ipſos Eleutheria, id eſt liberatoria appellata. Pauſan. quoq; in Bœoticis, Eleutherij Iouis aram non longè à communi Græcorum ſepulchro deſcribit, quod ad Platææ ingreſſum fuit, quo loco quinto quoq; anno certamen celebrabatur. Idem Pauſan. in Attica, Eleutherio Ioui cùm Adriano ſtatuas erectas fuiſſe meritas ait. quin & poſt Macedonum uictoriam, in qua præclarè cùm ſe geſsiſſet, Leocritus Protarchi filius occubuit, Eleutherio Ioui ſtatuam erexere. Longior omnino ſim, ſi tibi multa, quæ collegi, afferre hoc loco uoluero. Vnum illud non mittam, quod apud Dionem hiſtoricū legitur. Cùm Thraſceas philoſophus iuſſu Neronis, abſciſis uenis ſenſim extingueretur, manu extenſa exclamauit, Iupiter liberator hunc tibi ſanguinem libo. hoc eſt Græcè, ζεῦ ἐλευθέριε, σοὶ τοῦτο τὸ αἷμα σπένδω. Sunt qui hoc Senecæ attribuāt. Nā Cor. Tacitus lib. 15. Senecā ſcribit, cū ui ueneni perire nō poſſet, ſtagnū calidę aquę introiſſe, & reſperſiſſe ꝓximos ſeruorū, addita uoce, libare ſe liquorē illū Ioui Liberatori.

Σωτὴρ,hoc eſt, Seruator Iupiter,ut diximus,à Grçcis cognominatus,quod à Medis eos liberauit. Iouis Seruatoris tamē aram multo antè erectam fuiſſe ab Hercule,Amphitryon ait apud Euripidem in Hercule Furente,ex deuictis Minyis. Sed nos quanto hoc rectius cognomine IESVM CHRISTVM dominum nuncupamus, qui nos ſuo benignus cruore in ueram æternæ uitæ libertatem aſſeruit? Strabo libro 9. ait,in Piræeo templum Seruatoris fuiſſe,in cuius porticu mirabiles fuêre tabulæ celeberrimorum artificum. Arrianus libro octauo, de geſtis Alexandri,tradit ipſum Alexandrum,ubi intellexit Nearchum & claſſem totam ſuā ſeruatam,Ioui σωτῆρι, cæteriſq; deis malorum depulſoribus,& marinis, ludos gymnicos & muſicos edidiſſe, celebremq; pompam induxiſſe. Sed & σωτῆρος Iouis meminit Phurnutus, & Heſychius. Illud certè tibi ut recitem, par uiſum eſt: Ariſtotelē philoſophum legaſſe ſuo teſtamento in Stagira Ioui Soteri, & Mineruæ Soterę,animalia lapidea quatuor cubitorum,quod Laërtius ſcribit ex uoto nuncupato pro Nicanoris ſalute. Vnde eſt mirum, neſcio quos ſcripſiſſe pro Minerua Sotera, id eſt Seruatrice,Iunonem Soſpitam repoſuiſſe. Sed enim præter Iouem, & alios quoq; deos Soteres nuncupatos, hoc toto opere offendes. quin & M. Cicero hanc uocem interpretatus eſt,Seruatorem dicendo. Quare etiam non mirū tibi uideri debet, ſi Conſeruator etiam Iupiter cognominatus eſt, ut memini me legere in ueruſtis nomiſmatibus:ut in Diocletiani quidē uno, in cuius priore facie ipſius effigies,in poſteriore uerò Iouis imago ſtās, dextera duas ſagittas, uel potius duo fulmina, ſiniſtra haſtam habet erectam, cum his literis, IOVI CONSERVATORI. In altero quoq; eiuſdem C.Val. Diocletiani,à tergo cuius idem erat Iupiter, dextra Victoriolam porrigens, ſiniſtra uerò haſtam erectam habet: Inſcriptio, IOVI CONSERVATORI ORBIS.

Σωσίπολις etiam Iupiter cognominatus,hoc eſt Vrbis ſeruator. ſcribit Strabo libro 14, de Anaxenore citharœdo Magneſio agens,qui propter eam artem in theatris erat celebratus: ſed multo magis, quòd ei quatuor urbium tributa ut acciperet, conceſsit M. Antonius, & milites. quin etiam illum patria auxit ſatis, quæ illū ſacra purpura Soſipolidis Iouis induit, ut eius imago & inſcriptio teſtatur in foro poſita. quo loco mihi uidetur Strabo, ciues, & Anaxenora, M. quoq; ſimul Antonium irridere.

Κόνιος ζεὺς,id eſt,ut Domitius apud Pauſaniam interpretatur,puluereus Iupiter,cuius templum Athenis fuit ſine tecto.

Λαρισσαῖος ζεὺς, Lariſſeus Iupiter,ut Strabo & Stephanus ſcribunt, à Lariſſa dictus: cuius nominis multæ ſunt,quas ambo colligunt. quidam tamen Λαρισσαῖον δία, alij Λαρισσηνὸν uocant. Sed tamen ſupra oppidum ad Cayſtri campum Lariſſam unam eſſe,ſcribit Strabo,aquarum & uinetorum rerumq; cæterarum præſtantia inſignem, unde Ioui nomen. Sed & Lariſſenus Apollo dictus,ut Steph. notat, à pago Epheſi,ut alibi dicemus.

Κηναῖος ζεὺς, Iupiter Cenæus. Æſchylus in Glauco Pontio,ut eſt apud Strabonem in decimo,

> Εὐβοΐδα καμπτὴν ἀμφὶ Κηναίου Διὸς
> ἀκτήν, κατ᾽ αὐτὸν τύμβον ἀθλίου λίχα. hoc eſt,
> Qua flexus Euboicus,ad Cenæi Iouis
> Actam,penes ſepulchrum infelicis Lichæ.
>
> Ouid. in nono, de Hercule:
>
> Victor ab Oechalia Cenæo ſacra parabat,
> Vota Ioui.

Seneca in Tragœd. Qua tēpla tollēs ara Cenęi Iouis. apud Sophocl. in Trachinijs notat interpres, Herculē poſt captā Oechaliā, ducta Iole perueniſſe ad EubϾæ

ad Eubœæ promontorium Cenæum, ibiq́ ædificaſſe Iouis Cenæi templum. Stephanus uerò Canæum appellare uidetur, à Canis: quod oppidũ fuit non ſolùm Euboicum, ſed & aliarum regionum. Quin & duplici n interdum ait ſcribi, hoc eſt Cannæ. aduocat & Strabonẽ in tertiodecimo Georg. qui Cannas deſcribit, unde Cannæus Iupiter eſt nuncupatus. In codice tamen Aldi, κηναῖος per iota proferri uidetur.

Æneſius Iupiter, hoc eſt Græcè, αἰνήσιος ζεὺς, dictus eſt ab Æno monte Cephaleniæ, in quo ipſius Iouis fuit fanũ, cuius meminit Leon in περίπλῳ, hoc eſt in libro Nauigationis, & Demoſthenes τοῖς λιμέσιν, id eſt in portib. Strabo quoq; in decimo huius meminit, cùm de Cephalenia agit. Sed & grammatici apud Apollonium Rhodium in ſecundo Argon. ubi de Strophadibus & Plotis inſulis loquitur, de Æneſio Ioue multa: inter quæ & Antimachum in Lyde poëmate aduocant, & Heſiodi iſtud,

ἔνθ' οἵγ' εὐχέσθην αἰνηΐῳ ὑψιμέδοντι. hoc eſt,

Hicq́ preces fundunt Æneio altiregenti. Vbi uides Æneium uocatum, pro Æneſio. Legimus inſuper apud Heſychium, φιλάσμον Iouem in Coronea nuncupatum; quaſi dicas, mitem, decẽtem, officioſum, utilem, & ueracem. Eſt & apud eundem φύαιμος ζεὺς, id eſt ſanguineus, niſi codex nos fallat. ſignificat autem φύαιμος & uiuum hominem, & cognatũ, & ſanguine plenum: id quod tamen & Phauorinus notat. de his etiam ſuprà diximus.

ἀγοραῖος ζεὺς, id eſt (ut interpretatur & Valla, & Domitius, hic apud Pauſ. ille apud Herodotum) Iupiter forenſis, pluribus uerò in locis cultus: ſed in primis, Pauſ. & Heſychio teſtibus, apud Athenienſes. hunc Euripides in Heraclidarum tragœdia copioſè deſcribit. Legimus & Mercurium, Mineruam & Dianam hoc cognomine nuncupatos, ut ſuo loco dicemus.

Αἰγοφάγος ζεὺς, hoc eſt, Capriuorus Iupiter, ait Phauorinus, eſt cognominatus. citat Nicandrum in Theriacis; mihi tamen nõ ſuccurrit, apud eum id nomen legiſſe. Iunonem certè Capriuoram legi apud Pauſaniam, ut in Iunone dicemus.

Meſſapeeus, hoc eſt μεσσαπεὺς ζεὺς, cognominatus eſt, ut Steph. ſcribit, à Laconiæ regiuncula μεσσαπέαι, unde gentile nomen eſt Meſſapeeus, & Iupiter ipſe Meſſapeeus, ut Theopompus ait, lib. 57. Pauſanias quoq; in Lacon. ſcribit, lucũ fuiſſe Iouis Meſſapeei in uia, quę ducebat ad montẽ Taygetum.

καταιβάτης ζεὺς, Catæbates Iupiter, id eſt deſcenſor, ſic cognominatus, ut meminit Pauſan. in Eliacis, cuius ara erat in Olympia, ubi & Themidis fuit, & primum Terræ oraculum. Videtur uerò Catæbates appellari παρὰ τὸ καταβαίνω, deſcendo, in quo interdum iota interponitur: unde & καταίβατος pro κατάβατος dicitur. aliquãdo & καταιβασίαι, quæ ſigna ſunt cœlitus ad terram demiſſa, & prodigia. Vnde & Apollo καταιβάσιος, quaſi prodigialẽ dicas: ſic & Iupiter Prodigialis, ut ex Plauto antè dixi. Sunt qui ſic ideo appellatũ tradant, uel propter fulmina, uel quod è cœlo ſæpe deſcendiſſe putaretur, ad amores potiendos. Illud ridiculum ſcribit Ariſtophanes in fabula εἰρήνης, ſcarabeũ eſſe huic deo in tutela datum. καταιβάτου διὸς meminit & Phurnutus, ubi Iouis cognomina colligit. Meminit & Pollux in nono, item Orpheus.

Cithæronius Iupiter, teſte Pauſania in Bœoticis, cognominatus à monte Bœotiæ Cithærone, qui Ioui Cithæronio ſacer erat: ipſum uerò montem à Platæenſium rege Cithærone denominatum, idem ſcribit Pauſan. ait enim, Iunonem Ioui iratam in Eubœam ſeceſsiſſe: Iouem uerò, quoniam Iunoni perſuadere non poſſet, ferunt ad Cithæronem profectum, qui tum imperabat Platæenſibus, nulli ſapientia ſecundus. Hic ergo Iouem iubet, ut ſtatuam ligneam ueſtibus obtectam bobus plauſtro ueheret, diceretq́ ſe Platæam Aſopi filiam uxorem ducere, id quod cùm ex admonitione Cithæronis feciſſet

ciſſet Iupiter, & confeſtim id Iuno credidiſſet, illuc ſtatim acceſsit: & appropians plauſtro, ſtatuæq; ueſtes diſcindens, ſenſit dolum: ſimulachrumq; pro ſponſa puella comperiens, placata & Ioui reconciliata eſt. Hinc ob eam rem feſta Dædala inſtituta, quæ inde nominata, quoniam priſci Zoana, id eſt ſtatuas Dædala nuncupabant, etiam longè prius quàm Dædalus Palamaonis Athenis huiuſcemodi ſtatuas faceret. & huius quidem rei gratia in templo Iunonis percelebri, quod apud Platæenſes fuit, duę in primis Iunonis ſtatuę fuerunt: alterius quidem rectæ, & ſtantis, τελείας ἥρας, id eſt Iunonis adultæ, ſeu perfectæ: alterius uerò ſedentis, νυμφευομένης, id eſt nubētis, de quibus in Iunone latius agemus. Recitat hanc fabulam quoq; Euſebius tertio Præparationis Euang. quam commodius in Iunone referemus. Cæterùm Iunonem Cithæroniam etiam legimus apud Plut. in uita Ariſtidæ: Vota enim Ioui & Iunoni Cithæroniæ, Paniq;, &c. nuncupauit ex oraculo, contra barbaros pugnaturus.

Croceates, κροκεάτης Iupiter dictus, ut Pauſ. ſcribit, cuius & ſimulachrū celebrat. dictus ab urbe Laconica, quæ ut Stephanus prodit, una fuit ex centū eius regionis urbibus. Pauſanias tamen uicum facere uidetur, ubi marmora effoderentur, & ante uicum ipſius Iouis ſignum conſtituit.

ἄρβιος ζεὺς, Arbius Iupiter, teſte Stephano, dictus eſt ab Arbio monte Cretæ, ubi colebatur. Arbius uerò tam pro monte capitur, quàm pro incola. fuit & Arbis Indiæ fluuius: unde gentile nomen Arbius, & Arbiræ.

ἄσιος ζεὺς, Aſius Iupiter, cuius uetuſtiſsimum phanum in Creta fuit, ut Stephanus prodit. dictus uerò ab Aſo oppido Cretæ, quo in loco cultus fuit Iupiter.

Temilius, qui & Biennius Iupiter, dictus, ut Stephanus tradit, à Biēno urbe Cretæ, quam aliqui denominatam putant à Benno, uno ex Curetis: uel ab eo, quòd uis facta fuerit Marti, hoc eſt, ἐκεῖ δὲ περὶ τὸν ἄρη γεγενημένης βίας, inibi (ut ferunt) ab Otho & Ephialte Neptuni filijs. unde uſq; ad tempora Stephani, hoc prodentis, ſacra Hecatomphonia, quæ dicebantur, Marti peragebātur.

Δολιχαῖος ζεὺς, Dolichæus Iupiter, ſcribit Stephanus, à Dolichene urbe Cōmagenes, unde fit Dolichæus gentile nomen, & inquilini Dolicheni dicuntur. nam Doliche inſula fuit Lycię adiacens, ut Callimachus de inſulis canit. Alexander uerò in περίπλῳ, id eſt in nauigatione Lyciæ, Dolichiſten ipſam uocat. unde Dolicheſteus deducitur, gentile nomen.

χάρμωνος διὸς, Iouis cognomine Charmonis templum commemorat Pauſ. in Arcadicis, non longè ab Epaminondæ tumulo, uno ſtadio.

Ταμυναῖος ζεὺς, Tamynęus Iupiter, cognominatus ab urbe Tamyna Eretrię, ut Stephanus ſcribit. citat Strab. in decimo. Dicitur & numero plurium Tamynæ, ubi colebatur Iupiter. citat Stephanus Pauſ. in undecimo, περὶ ἀδύνατωι, qui liber à nobis non habetur. decem enim tantū in manibus habemus Græcos, opera Aldi & Muſuri editos. audio tamē uirum eloquentiſsimū, Romulū noſtrū Amaſæū, olim & hoc uertiſſe latinè, & ante illū Calphurniū Brix. Sed neutrius mihi copia nec uiſa nec facta, & propterea uix creditum. Atticam quidē antea Domitius Veronenſis, alijq; nonnulli conciſe deflorarūt.

Ætnæus Iupiter. Pindarus in Neme. ζηνὸς αἰτναίου, Iouis Ætnæi, ubi interpretes multa afferunt, cur cognominatus ſit Ætnæus, & in eo templum Iouis fuiſſe produnt.

Σκύλλιος ζεὺς, hoc eſt, Scyllius Iupiter cognominatus. in Creta enim in monte Scylletio colebatur, quo in loco ferunt Curetas Iouem infantem occultaſſe. Stephanus auctor. Scilletia Minerua dicetur ſuo loco.

Hermonthites, id eſt, ἑρμωνθίτης ζεὺς, colebatur in Ægypto, ſic nuncupatus ab urbe Hermonthi: quæ ita appellabatur, ut Momemphis, Menuthis, Tete-

nuthis. In eadem & Apollo eodem nomine colebatur, ut ex Strabone Stephanus ſcribit. Ibidem & Iſidis templum fuit. Quin & νόμος, id eſt præfectura quæpiam ab ipſa urbe Hermonthite uocata fuit.

Lycoræus Iupiter cognominatus à Lycorea uico in Delphis, cuius meminit Callimachus. dicta quidem Lycorea, ab eius rege Lycoreo: quanquam Pauſan. in Phocicis aliter ſentiat. ait enim, Lycoream urbem conditam in Parnaſsi ſummitate ab ijs, qui in Deucalionis alluuione luporũ ululatibus, hoc eſt, λύκων ὠρυγαῖς ſeruati ſunt. Subdit tamẽ, & alium eſſe ſermonem hac de re, & ait, ex nympha Corycia Apollinem genuiſſe Lycoron, à quo ſit urbs denominata, & Lycoreus ipſe Apollo.

Maleæus Iupiter, à Malea promontorio ad Peloponneſum, cuius non modò poëtis, ſed & hiſtoricis, alijsq; ſcriptoribus frequens mentio. cuius deriuata nunc μαλειάτης, nunc μαλιεὺς, nunc μαλεαῖος eſſe collegimus. unde μαλεαῖος ζεὺς, ut Stephanus notat. Sanè in primitiuo interdum μαλία, hoc eſt penultima breui, & μάλεια, dicitur eadem producta: quod Latinorum quidam parum obſeruantes, inſcitiam ſuam in poëtis noſtris faſsi ſunt.

ὅριος ζεὺς, quem Latini Terminalem quidam ex Græco conuerterunt, alij terminorum præſidem, alij conterminum deum, religioſe ab antiquis colebatur, in terminis ipſis conſeruãdis, adeò ut in octauo legum Plato primam in uictus ratione & agriculturæ legem, διὸς ὁρίου, id eſt Iouis præſidis terminorum, eſſe ſtatuerit. Meminit & Iul. Pollux lib. nono Iouis Hororij, & στήλης ὁρίας, hoc eſt, columnæ Terminalis. Dionyſ. item Alicarn. lib. 2. ubi de Termino agit, ait Numam Ioui Terminali terminos ſacraſſe, ut plenius in Termino dictum eſt. de ὁρίῳ uerò, in Ioue Imperatore actum eſt.

Tomarios, & Tmarios (utroq; enim modo apud Heſychium legi) Iupiter cognominatus in Dodona. meminit Claudianus Tomari Iouis. ſcribit Stephanus, montem Tomarum Dodonæ, quem & aliqui Tomurum uocant: unde gentile nomen Tmarius. quidam etiam montis incolas τμάρους, & τμάρας nuncupãt. Phauorinus uerò & ipſe τόμαρος legit, aitq; ſub ipſum eſſe templum in Dodona apud Theſprotian, qua ex re Tomuri ſunt à poëta nuncupati hypophetæ, id eſt, uates Iouis ἀνιπτόποδες, καὶ χαμεῦναι, hoc eſt, qui illotis eſſent pedibus, & humi dormirent. Item τόμουραι, mulieres uates.

BELVS Iupiter exiſtimatus eſt à Babylonijs & Aſſyrijs, cuius non modò in gentium hiſtorijs mentio, ſed in ſacris. quare uiſum eſt, aliquanto altius ex uarijs ſcriptorib. quę dę eo comperi, repetere. Scribit in primis Seruius, Beli nomen ratione non carere. El quippe Aſſyriorum lingua Solem ſignificat, unde aſpiratione adiecta Græcè ἥλιος eſt uocatus. alij non Aſſyriorum lingua, ſed Phœnicũ putant Hel ſolem uocari, unde Helius deducatur, qui mox & Belus dictus ſit. Quin & Seruius tradit, quòd Hal Punica lingua deus dicitur. apud Aſſyrios uerò Hel dicebatur, quadam ſacrorum ratione Saturnus & Sol. Sanè non unus fuit Belus, nam ſuper ea Vergilij uerba ex primo Æneid.

—Cælataq; in auro
Fortia facta patrum, ſeries longiſsima rerum,
Per tot ducta uiros, antiqua ab origine gentis.

Per tot, inquit, ducta uiros, à Belo primo Aſſyriorum: ut, Ab antiquo durantia cinnama Belo. Ab eo uſque ad Belum patrem Didonis, qui & ipſe Aſſyrius fuit. hinc eſt, Quam Belus & omnes à Belo ſoliti. Ergo hæc eſt, generis ſeries: Iupiter, Epaphus, Belus priſcus, Agenor, Phœnix, Belus minor, qui & Metres, mox Dido & Pygmalion. Sachoniaton autem in Phœnicum theologia, Belum inter Saturni filios connumerat, & Iouem fuiſſe aſſerit: id quod & Euſebius. Legimus & alterum

alterum Belum Iouis nepotem, Epaphi regis Ægypti filiũ, qui & alium Belum genuit. Porrò & Belus prior, Iupiter Babylonius poſt conſecrationẽ dictus eſt. Hunc puto Belum, ſcribit Plin. ſideralis ſcientiæ inuentorem fuiſſe, eicꝙ Aſſyrios gemmam dicaſſe, quæ Beli oculus uocetur. Cyrillus uerò libro tertio contra Iulianum Cæſ. Belum etiam Arbelum nuncupatum prodit, & primum à ſubditis hominẽ dei nomen accepiſſe, eicꝙ Aſſyrias gentes & finitimas ſacrificia impediſſe, coluiſſeqꝫ: quod & Euſebius ſcribit in Chronicis. M. Cic. in lib. de Nat. deorum, Herculem, qui quintus ab eo connumeratur, in India Belum uocatum affirmat. Vt hoc loco mittam, quæ à Beroſo, Metaſthene, & Archilocho traduntur, auctoribus mihi ſuſpectis: ab aliquibus tamen ita cultis, ut eorum quoſdam uideam ita in eorũ lectione inſenuiſſe, ut etiam commentarios in eos plerunꝙ monſtrificos compoſuerint. Sed ad Belũ redeo. Scribit Diodorus Siculus in hiſtor. Oſirim multas colonias deduxiſſe, Belumꝙ colonum in Babyloniam traduxiſſe, Neptuni & Lybies filium, qui propter Euphratem ſedem poſuerit, & ſacerdotes Chaldæos inſtituerit. Heſychius quoꝙ Belum Neptuni filium cum circumflexo accẽtu aſſerit, cum graui uerò limen & uiam domus. Templum autem Beli ampliſsimum ac magnificentiſsimum alio loco deſcribit Diodorus, & Herodotus in primo: quod tamen non legi in Vallæ codice, ſed in Græco, quod in medio urbis Babylonis conſtructum fuit. eius meminit & Arrianus libro hiſtor. 5. Sed locupletius multo libro 7. quo loco deſcribit à Xerſe dirutum, ab Alexandro inſtaurari demandatum fuiſſe. Legimus apud Dionem in hiſt. in Apamea Syriæ Iouem etiam Belum cultum fuiſſe, qui Seuero imperatori, cùm adhuc priuatus eſſet, reſponſum dederit ex Homerico uerſu, eum imperaturum. quin & imperium iam adepto, ex eodem poëta etiam reſpondiſſe, quæ apud ipſum Dionem leguntur. Philo Byblius, nõ ille hebræus, & Euſebius, ſcribunt Iouem à Phœnicibus nuncupatum Beelſamen, quod nomen noſtram linguam interpretatum ſignificat cœli dominum. Hieronymus libro primo in Oſeam, Semiramin ait, cùm Zoroaſtrem magum Bactrianorum regem prælio ſuperaſſet, in tantam perueniſſe gloriam, ut patrem ſuum Belum referret in deum, qui hebraicè dicitur Bel, & in multis prophetis, maximeꝙ in Daniele. Hunc Sidonij & Phœnices, inquit, appellant Baal, qui idem ſit qui Belus. unde & Didonem Sidoniam regij generis, cùm Æneam ſuſcepiſſet hoſpitio, hac patera uina libaſſe apud poëtam legimus, qua Belus & omnes à Belo ſoliti. Baal autem Græcè ἔχων, Latinè habens interpretatur: unde Baalim, me habens. Ad hæc & Beelphegor habemus in ſacris literis Moabitarum deum, quem quidam Priapum deum interpretati ſunt, ut Iſidorus libro octauo, quo loco multa de Belo ſcribit. Sed & Theophyl. in Oſea, de Beelphegor multa effert, & ipſe Priapum fuiſſe exiſtimat. alij Saturnum & Beel quidem dei ipſius nomen, phegor uerò loci, ubi coleretur. Belem etiam deum Aquileienſiũ, cultum ſumma religione, qui Apollo crederetur, auctor eſt Herodianus in hiſt.

Νεμεήτης ζεὺς, Nemeetes Iupiter, ut ſcribit Steph. uocatus à Nemea regione Elidis, ubi habitarunt Dryopes. Suidas quoꝙ in dictione νέμεος: Nemeos, inquit, qui in Nemea Locridis eſt, ſignificatur. Nam qui apud Elin Nemeæ ciuis, Nemeus ſcribitur, & Nemeęus: quin & νεμεήτης, ut manifeſtũ eſt ex loue Nemeete. Hũc eundem crediderim eſſe, quem Nemeęum Pauſ. nominat in Argolicis. ita enim ſcribit, de Cleone poſtquã locutus eſſet: In his, inquit, montibus leonis adhuc ſpecus oſtẽditur, & Nemea regiuncula abeſt ferme inde ſtadijs 15. in ea uerò Nemei Iouis templum ſpectaculo dignum, prętérquàm quãtum diſciſſum eſt. tectum & ſimulachrum nullum relictum: lucus eſt circa templum ex cupreſsis: & ibidem Ophelten in herba à nutrice poſi-

tum, & à ſerpente interfectum ferunt. Subiungit & alia quædam, de ſacrificio & celebritate, quę ibi ab Argiuis celebrabãtur, & de Opheltę ſepulchro, quæ lucem afferunt ijs quæ à Statio in Theb. & Strab. in octauo ſcribuntur. Scribit Thucydides in tertio, & cùm ſtatiua in templo Nemeæi Iouis habuiſſet, quo templo fertur Heſiodus poëta ab incolis interemptus, cùm oraculum accepiſſet ſe in Nemea hoc eſſe paſſurum.

Elacatæus Iupiter, qui & ἐλακαταῖος, teſte Stephano, uocatus eſt. à monte uerò Theſſaliæ Elacatæo denominatus fuit.

Mechanei etiam Iouis ſtatuam legimus apud Pauſan. ſed eius mẽtionem habitam alibi non ſuccurrit, niſi in Corinth.

Βαγαῖος ζεὺς, Bagęus Iupiter Phrygius, uti Heſych. & Phauorinus ſcribunt. Bagæus ſignificat tum magnum, tum multum ac uelocem.

Κόμυρος ζεὺς, Comyrus Iupiter, ait Phauor. in Alicarnaſſo colebatur.

Στάμνιος ζεὺς, Iupiter Stamnius uidetur appellari ab Ariſtophane, ut à Phauorino notatur, cùm inquit, σταμνίου υἱὸς, id eſt Stamnij filius, Iouis ſcilicet. ſub his enim uerbis intelligimus uinum in uaſe. Dionyſius enim, Iouis filius. Stamnos quippe uas eſt, hoc eſt ὑδρία, κάλπις, κάλαθος. quin etiam ſtamnia, uaſa uinaria.

Asbameus Iupiter dictus, cuius Ammianus Marcel. lib. 23. hiſt. his uerbis meminit: Apud Asbamei Iouis templum in Cappadocia, ubi ampliſsimus ille philoſophus Apollonius traditur natus, apud oppidum Tyanam, ſtagno effluens fons cernitur, qui magnitudine aquarum inflatus ſeſe reſorbens, nunquam extra margines intumeſcit. Sanè pro Asbameo Ioue, quidam Apameum legunt. de hoc aliud mihi non ſuccurrit.

Marnas Iupiter dictus apud Gazæos in Phœnicia, & cultus, ut D. Hieronymus ſcribit in Eſaiam. ſignificat autem Marnas Cretenſibus uirginem.

Cynetheus Iupiter ſic cognominatus, quoniam uenationem Arcades, utpote rudes, antiquitùs exercebant. uenãdi uerò ars κυνηθία & κυνηγετικὴ Græcè uocatur, & κυνηγέτης & κυνηγὸς uenator. quàre Cynegetes Iouis potius cognomen ipſe putarim, quàm Cynetheum: licet id libentius docti quidam ſcriptis ſuis afferant.

Hiceteſius Iupiter, hoc eſt, ἱκετήσιος ζεὺς, deprecabilis uidelicet, & qui ſupplicum preces audit, & familiaribus miſeretur: Heſychius. hinc ἱκετήρια dicũtur, quæ ipſæ ſunt ſupplicationes, & ſupplicandi modus: & ramus inſuper oleæ, lana obuolutus, quo in his ſupplicationibus utebantur antiqui, qualis fermè εἰρεσιώνη. Sanè idem Iupiter & ἱκέσιος etiam appellabatur, ut eſt apud Euripidem in Hecuba, ubi ei à Polyxena ſupplicatur. De Ioue Iceſio etiam mentio fit apud Phurnutum, & Græca in Aratum Commentaria, & Lucianum, ſi rectè memini. Orpheus in Argon. ἱκεσίη ζηνὸς κοῦραι λιταί. id eſt, Hiceſijq; Preces natæ Iouis. Apollonius in ſecundo, ἱκεσίου πρὸς ζηνὸς. id eſt, Hiceſiũ ante Iouem. Iulius Pollux in octauo, Solonem ſcribit tres iurare deos in Plynterijs permiſiſſe, ἱκέσιον, καθάρσιον, & ἐξακεστήριον: hoc eſt, ſupplicem, expiatorium, & depulſorium.

Coſmetas, κοσμητὰς ζεὺς, quem Imperatorem & Principem Iouem interpretari poſſumus, à Lacedæmonijs cultus, cuius templum (ut Pauſ. ſcribit) non longè à porticu fuit, quæ ad meridiem uergebat.

Salaminius Iupiter colebatur in Salamina Cypri, cuius templum, ut Cor. Tacitus ſcribit, Teucer Telamonis, patris ira profugus poſuit.

ἐπάκριος ζεὺς, Iupiter qui in ſummitatibus montiũ colebatur: Heſychius. In montibus enim Ioui, & alijs pleriſq; deis aras ut plurimùm ueteres ſtatuebant. quin & legimus in ſacra Hebræorum hiſtoria id ſæpe reprehendi. ab ἐπὶ & ἄκρο dictus, hoc eſt, in uertice.

ἐπικάρπιος,

ἐπικάρπιος ζεὺς,id eſt fructifer,ſeu frugifer Iupiter: colebatur uerò in Euboea,ut Heſychius ſcribit.unde ἐπικαρπία,fructuum copia.Epicarpij Iouis & Phurnutus meminit.

Taramis Iupiter dictus à Barbaris,qui ut grammatici obſeruant,humano ſanguine placabatur. Lucanus in primo,

Et Taramis Scythicæ non mitior ara Dianæ.

Alij legunt,Taranis, & cum th aſpirato ab alijs ſcribitur, & in Cypro coli aiunt:ego certè comperti nihil habeo.

Mandragoras Iupiter,teſte Heſychio,dictus.eſt & herbæ genus, quod uinum & ſomnum inferat,hoc eſt,οἰνωτὸν & ὑπνωτὸν.Inde etiam Mandragoritis Venus appellata.

Abretani Iouis templum in Myſia fuiſſe legitur, in quo ſuem comeſſe, aut mactaſſe,piaculum fuit.meminit Strabo.

Phaëthon Iouis ſtella appellatur,Ciceroni,Apuleio,Martiano, alijs:μολοβοβὰρ à Chaldæis dicta,teſte Heſychio.

Laprius Iupiter etiam cognominatus, ut Lactantius in primo docet,à Laprio Iouis comite.Elaphrũ tamẽ in Creta cultũ fuiſſe,apud Heſych.legimus.

Velſurus Iupiter.Velſuri Iouis fanum antiquiſsimum barbarorum,ut puto,Thraciæ,ſanctiſsimumq́;,M.Cicero à L. Piſone direptum ſcribit, in ea oratione quæ in L.Piſonem dicta eſt.De eo præterea nihil aliud comperi.

Sunt & plura alia Græca Iouis cognomina, quæ ſparſim inter legendum apud ſcriptores offendes. nos tibi hîc penè nuda ſubſignabimus, etiam utcunq; à me latinè relata,ne tibi uel lectori detur interpretandi labor,niſi ubi ego fortaſſe (ὁ μὲν ἀεὶ γρηγόρειος) dormitauero. Quis enim tam oculatus Lynceus,qui longè interdum à ſigno & ſcopo non aberret,nedum collimet?

Νεφεληγερέτης ζεὺς,hoc eſt nubium coactor,uel nubes congregans Iupiter, παρὰ ἀγείρω καὶ νεφέλη, quod uidelicet nubes cogat:& ut quidam tranſtulêre, Nubicoga:huius mentio frequens eſt apud Homerum, Heſiodum, & Poëtas cæteros.idem exponit Phurnutus. Sunt qui nõ ab ἀγείρω,ſed ab ἐγείρω potius deducant,hoc eſt,quod nubes excitet. meminit & Lucian. in Timone.

Μητίετης ζεὺς,frequenter à poëtis appellatus,hoc eſt conſultor,uel conſiliator Iupiter,quia rebus conſulere creditus:unde & prouidus quoq; à Cretenſibus cognominatus,id eſt προχεὺς, ut Diodorus notat, & cõſultor.hinc & a Phurnuto & Pauſan.in Attica Βουλαῖος dictus.

Οὔριος ζεὺς, Vrios Iupiter appellatur,qui à Latinis imperator dicitur,de quo ſuprà diximus.tu,quæ illic ſcripſimus,repete.

Ὑψιμέδων ζεὺς, etiam cognominatus, quod ſuperiora regat, & curet, nam cùm μεδέω,tum μέδω,imperare,regere,curareq́; ſignificat.

Gragus Iupiter in Lycia,Drymnius apud Pamphylios dicebatur, Promãtheus apud Tyrios,Æthiops & Gyrapſius:ut eſt apud Lycophronem,ὁ Δρύμνιος δαίμων,Προμανθεὺς,Αἰθίοψ,Γυράψιος.id quod & Iſaacius interpres obſeruauit.ſed Strabo & Euſtath.Crangum montem faciunt, qui tauri partum ſignificet,unde potuit Iupiter appellari.

Ἰακισύριος Iupiter, & item Iuno:ab Heſychio cognominati,quaſi qui ſanãdi ſeu curandi uim gerant,παρὰ τὸ ἰᾶσθαι.

Εὔπνοος ζεὺς in Delphis dictus, εὔυπνος in Chio, & utrunq; uidetur à facili inſpiratione.utriuſq; & Heſychius meminit, quem ſi audiamus, hũc ἔμπνοον dicemus, illum εὔυπνον, hoc eſt bonum ſomnum inducentem. nam & ipſum ſomnia immittere,alibi oſtendimus. Porrò & in Chio quoq; eodem actore πελινναῖος ζεὺς colebatur.

Ἐπιπερνήνιος ζεὺς in Creta cognominatus, Heſychio: ubi & ἐπιστεφύριος etiam colebatur,hoc eſt qui magiſtratibus præeſſet, & ἐπισήσιος ibidem, teſte Pha-

uorino, niſi corruptè legatur. & παλαμναῖος ζεὺς, qui in miſerijs ſuccurrit.

Μηδινεὺς ζεὺς, Medineus Iupiter à Lydis cultus. Idem, ait Heſychius, & παλάντιος ζεὺς in Pontica Trapezonte: & πανόπτης, hoc eſt cuncta uidens, & oculatus Iupiter, in Achaia: & ἐπικοίνιος ζεὺς, hoc eſt promiſcuus, in Salamine.

ἐπιβήμιος ζεὺς, id eſt, qui in ſublimi altari uel tribunali eſſet: cultus uerò in Siphno inſula. μαζεὺς uerò & cultus & nuncupatus à Phrygibus. Item ab Athenienſibus ἀπότροπος, & ἀποπομπεὺς, πυγχράτης & πάγχρατος, & ἀλεξητήριος ζεὺς, id eſt depulſorius: Pollux.

ἐκλίδης ζεὺς, item & ζητὴρ Iupiter, in Cypro dictus.

ἐξέσιος ζεὺς, quaſi dicas liberator, & ſeruator Iupiter. item ἴσυμος.

εὔφημος ζεὺς, idem & εὐφήμιος, Iupiter boni nominis & famæ: quaſi dicas inculpatus. ἐκδήμιος ζεὺς in Rhodo, θαλάσσιος uerò in Sidone cultus, in Co ὑπερχειράδης. atque hæc ferè ex Heſychio: uti etiam ἐπικλέπτης Iupiter, quaſi tu dicas fur & doloſus. Item μαριστεῦος, & ἐπικυκλίδιος ζεὺς, quæ cognomina ut plurimum apud Heſychium, & Phauorinum, & Suidam etiam leges aliqua. Sed &, quanquam plerunque in malum, Alaſtora etiam, illum nuncupatum legimus, ut apud Phurnutum & Heſychium: & item παλαμναῖον, ut alibi notauimus.

Alaſtor etiam, & Palamnæus Iupiter, teſte Phurnuto dictus, quòd uidelicet delinquentes puniret. unde & Palamnæi & Alaſtores, παρὰ ἀλάστωρας, de quibus alibi etiam ſcripſimus, ex Polluce.

Si uerò tibi fortè PROSPER V. C. uiſus ero leuiſsima quæque ſectari in his deis interpretandis, ne mirum uideatur. Renunciatum enim mihi eſt, neſcio quem uirum, illum quidem eruditum, editionem hanc meam ſuo quodam libro anteuertiſſe. Ego autem omnibus, nedum illi, ut audio, etiam legum perito, facilè concedo facundiam & eruditionem etiam: cura uerò & ſtudio haud ita multis herbam, ut dicitur, dederim. Legitur ille quidem, diuque legatur, uix à me per amici noſtri B. Barbulei diligentiam uiſus. Noſter etiam, ut ſpero, rerũ ſaltem copia, ſi minus eruditione & eloquentia, tibi in primis, & per te etiam ſtudioſis, fortaſſe non erit ingratus. Quare me ad cæteros deos deſcribendos conuerto, Iunonemque Ioui iure coniungam, fratrique tuo Paulo Paſetho dono mittam, ut ſicuti uos & ſanguine & amore fratres, ita deos fratres iunctos ſub nomine ueſtro in lucem dare conſtitui.

SYNTAGMA TERTIVM, DE IVNONE, HYMENÆO, ET TALASSIO: AD D. PAVLVM PASSETHVM C.

CVm ſuperiore Syntagmate de Ioue, eiusque imaginibus nonnullis permulta collegerim, illudque fratri tuo Proſpero, V. Clariß. ob illius erga me merita, beneuolentiamque ſingularem dicauerim: nũc cùm de Iunone Iouis ſorore ſim acturus, quantum ingenij mei mediocris facultas tulerit, tibi hoc Paule Paſethe, qualecunque ſit munus, dare conſtitui, ut omnibus teſtatam facerem mutuam noſtram inter nos, nec uulgarem beneuolentiam, qua uinculo etiam bonarum diſciplinarum iungimur, & ſacrarum in primis literarum: in quibus tu ita inuigilas, & tales progreſſus facis, ut paucos in hac tua iuuenili ætate ſenes & prouectos, pares in eis interpretandis habere uidearis: nimirum, ut qui ex ipſis fontibus hauritas. hoc eſt, ex Hebræis literis, quas multo ſtudio & ſudore es aſſecutus, nullos prætermittens labores, nullis etiam ſumptibus parcens. Sed iſthæc miſſa nunc faciam, tuo pudori ac modeſtiæ conſulens, cum & longè re ipſa præſtes. Atque adeò Iunonem ipſam aggrediar. Ne te tamen hæc ipſa ludicra & leuia à ſerijs tuis ſtudijs auocent, niſi tantiſper, dum aliquando animum recreare ac remittere libuerit. Vale: uotisque tuis aſpiret, qui hodie corda diſcipulorum ſuo numine afflauit.

IVNO

IVNO.

IVNO, Græce ἥρα uocatur: Iouis, ut inquit Varro, coniunx. & is Cœlum, hæc Terra, quæ eadem Tellus: & ea dicta, quod unà cum Ioue iuuat. At Cicero in ſecundo de Nat. deorum ait: Aër, ut Stoici diſputant, interiectus inter cœlum & mare, Iunonis nomine conſecratus. Quin & Græci ἥραν ipſum aëra interpretantur, unde & Iunonis templum ἡραῖον uocatur. & Macrobius, Iunonem aëriam dictam ſcribit, quòd ipſa aër putaretur: uel quod in eo regnaret, ut ait Martianus. Iuno Iouis ideo coniunx, ut Placiades interpretatur, quòd aër igne ferueſcat. nam & Theopompus in Cypriaco carmine, & Hellanicus in Διὸς φιλολογίᾳ, quam deſcripſit, ait Iunonem ab Ioue uinctam catenis aureis, & degrauatam incudibus ferreis: illud nihilominus dicere uolentes, quòd aër igne cœleſti coniunctior, duobus deorſum elementis miſceatur: id eſt, aquæ & terræ, quæ elementa duobus ſuperioribus grauiora ſunt. Idem interpretatur & Phurnutus, id uerò ex Homero ſumptum, cuius hi ſunt uerſus ex XV, Iliad. rhapſodia, utcunque à me expreſſi,

An memor es, cum de ſublimi pendula, iunxi
Incudes geminas pedibus, manibusque catenas
Ex auro ſolido, tibi ſic per nubila cœli
Suſpenſæ potuere dei haud ſuccurrere quicquam:

Et reliqua, ut ad propoſitum redeam. Finxerunt præterea ipſius Iunonis idolon, ut æream forficem præferret, ſumpta tralatione ac metaphora ab incidente capillos forfice: & purum corpus oſtendens. Memini etiam me uidere aureum pulcherrimum Neruæ imp. nomiſma, in cuius tergo matrona erat, cum radiata corona, in throno ſedens, læua ſceptrum, dextra forficem præferebat. ego Iunonem iudicabant. literæ tamen quæ in eo legebantur, hæ fuerunt: FORTVNÆ P.R. Tu uideris, quare id factum. Dicta uerò ἥρα, ut in Cratylo Plato ſcribit, quaſi ἐρατὴ, id eſt amabilis, propter amorem quo ab Ioue afficitur. Fortè etiam ad ſublimia ſpectans, qui hoc nomen primùm inſtituit, ἀέρα ἥραν nuncupauit, & obſcurè loquutus eſt, ponens in fine principium: quod tibi quidem patebit, ſi nomen illud frequenter pronunciaueris. ita enim apud Platonem Socrates eſt loquutus. Sed ut facile tibi Platonis ſcrupus eximatur, ἀὴρ ſi primam literam in fine poſueris, ἥρα fiet. hinc Arnobius in III, doctè ſcribit: Nam ſi Iuno aër eſt, quemadmodum uos ludere ac dictitare conſueſtis, Græci nominis poſteritate repetita, nulla ſoror & coniunx Iouis reperietur. Alij porrò ἥραν dictam ſcripſere, quaſi ἱερὰν, id eſt ſacram, quod ſacris præſit nuptijs. Iunonem, Apuleius in X ita effinxit: Mulierem honeſta forma, habentem in capite candidum diadema, & ſceptrum manu geſtantem. Coronabatur interdum lilio: Iunonis enim flos lilium. & roſa Iunonia uocabatur: id quod à fabula infantis Herculis, ab Iunone ablactati deductum, in noſtro Hercule ſcripſimus. Ad hæc & pyleones ſerta legimus apud Spartanos, quibus Iuno coronabatur. Calceos in pedes Iunonis aureos, cum Heſiodo cæteri poëtæ inducunt. Pulchrè etiam Iuno Argis efficta legitur, uite enim, ut Callimachus ait, ornata, qua de re ita in li. de Corona Tertullianus: Argis, inquit, Iunonis ſignum palmite redimitum, ſubiecto pedibus eius corio leonino, inſultantem oſtentans nouercam de exuuijs utriuſque priuigni, Bacchi ſcilicet & Herculis. Sed iam præſtat huius deæ cognomina interpretari. Et quoniam in primis Iuno, ut dixi, nuptijs præeſſe putabatur, quæ illi ea de re cognomina attributa ſunt, afferemus: & ea primum, quæ quapiam imprecatione in nuptijs Mercurij Martianus cõmemorat, Iuno pulchra, inquit

licet aliud tibi nomen conſortium cœleſte tribuerit,& nos à iuuando Iunonem,unde & Iouem dicimus,nominemus:ſiue te Lucinam,quod lucem naſcentibus tribuas,ac Lucetiam conuenit nuncupari. nam Fluoniam,Februalemq́;,ac Februam,mihi poſcere non neceſſe eſt,cùm nihil contagionis corporeæ ſexu intemerata pertulerim:Iterducam,& Domiducam,Vnxiam,Cinxiam,mortales puellæ debent in nuptias conuocare,ut & earum itinera protegas,& in optatas domos ducas:quæ cùm poſtes ungent,fauſtum omen affigas:& cingulum ponentes in thalamis non relinquas:Socigenam te,quas uel in partus diſcrimine,uel in bello protexeris, precabuntur: Populonam plebes,Curitim debent memorare bellantes.Hic te Aëriam potius,ab aëris regno nuncupatam uoco.Hæc quidem Martianus.hæc etiam de Iunone Arnobius cognomina:Nulla,inquit,ſoror & coniunx omnipotentis reperietur Iouis,nulla Fluuionia,nulla Pomona,nulla Oſsipagina,nulla Februalis,Populonia,Cinxia,Caprotina,& cætera.Heſychius porrò Iunonem à Babylonijs uocari tradit ἀδὰ,à Tyrijs uero ἰτία,ab alijs quibuſdam βααλτις,licet hoc nomine alij Venerem interpretentur.

Lucina igitur Iuno dicebatur,quanquam & Diana,ut dicemus,quod lucem naſcentibus dare crederetur:unde etiã Lucetia. Varro de Ling.lat. cùm de Proſerpina ageret,quæ & ipſa Iuno inferna dicta eſt:Ideo uerò uidetur, inquit,à Latinis Iuno Lucina dici,uel quòd eſt è terra,ut phyſici dicunt,& lucet:uel quòd ab luce eius qua quis conceptus,uſque ad eam qua partus quis in lucem unà uiuat, donec menſibus actis produxit in lucem: facta à iuuando & luce Iuno Lucina; à quo parentes eam inuocant. Lucina enim naſcentium dux, quòd menſes huius hoc uidiſſe antiquas apparet, quòd mulieres potiſsimùm ſupercilia ſua attribuerunt ei deæ.Hic enim maximè debuit collocari Iuno Lucina,ubi à deis lux datur oculis. Hæc Varro. Feſtus quoq;: Supercilia,inquit,in Iunonis tutela eſſe putabãt,quòd ijs protegantur oculi,per quos luce fruimur,quam tribuere putabant Iunonem,unde Lucina dicta eſt.Plin.tamen in XVI Nat.hiſt. dictam ait à luco,ubi eius ædes condita fuit,ubi lotos fuit miræ uetuſtatis.Ouid.in Faſtis utranque opinionem his carminibus attigit:

Gratia Lucinæ dedit hæc tibi nomina lucus,
Vel quia principium tu dea lucis habes.

Lucina Iuno fingebatur,ſi antiquis nomiſmatibus credendum,hoc modo,ut eſt in Fauſtinæ Aug.Pij.Aug.Fil. In cuius tergo matronæ ſtolatæ imago ſtans cernitur,quæ dextera pateram,ſiniſtra haſtam tenet,his literis aſcriptis,IVNONI LVCINÆ.Opigena Iuno,teſte Sex. Pomp.quod in partu opem ferat,etiam appellata fuit. Natalis etiam Iuno uidetur à Tibullo dici,quod natali die colcretur.Ita enim canit,

Natalis Iuno ſanctos cape thuris aceruos,
Quos tibi dat tenera docta puella manu.

Idem quoque poëta Genium Natalem cognominauit,dum ad eum ita cecinit,

At tu Natalis quoniam deus omnia ſentis.

Ita uerò dixiſſe uidetur,ut Græci γενέθλιον,quò nomine non Iouem modò,ſed & Lucinam & Genium cognominant.

Egeria quoq; à mulieribus colebatur,quod eam partui egerendo opitulari credebant:auctor Feſtus.id quòd alio loco etiam retulimus.

Iuga Iuno appellata,uel quod iuges,ut ait Pompeius, ſunt eiuſdem iugi pares,unde & coniuges,uel ut ſcribit Seruius in quarto Æneid.ſuper ea Didonis uerba,Ne cui me uinclo uellem ſociare iugali. Iugali,inquit,propter iugum quod imponebatur matrimonio coniungendis; unde etiam Iuno

Iugalis

Iugalis dicitur. Iugæ Iunonis ara fuit Romæ in uico, qui ideo Iugarius dictus erat, ut Feſtus ait. Scribunt alij, quòd ad hanc aram ueteri ritu nubentes uinculis iungebantur, in omen futuræ concordiæ. Exiſtimauerim Iunonem hanc Iugam, illam eſſe quam Græci ζυγίαν appellant, cuius in VI ſuæ Metamorphoſ. meminit Apuleius, in Pſyches apprecatione ad Iunonem, ita enim ait: Quam cunctus oriens Zygiam ueneratur. quo loco interpres, uir doctiſsimus, ariolatur quidem neſcio quo pacto cognomen hoc Iunonis eſſe, ſed nihil præterea. nos id apud Dionyſium Alicarnaſ. ubi artem ſcribit nuptialis orationis, deprehendimus. cuius uerba, non ut amicus meus interpretatus eſt, elegantiſsimè quidem, ſed parum ad propoſitum noſtrum. Sic ergo Alicarnaſ. Enimuero Iupiter & Iuno primi coniungentes dei ſunt, & copulantes: atque hic quidem Pater omnium uocatur, hæc uerò Zygia, quòd fœminam mari coniungeret. hoc eſt, ἐπὶ τῷ ζευγνῦναι τὸ θῆλυ τῷ ἄῤῥενι. Hæc quidem Alicarnaſ. Nam rectè quidem amicus meus Iugam tranſtulit, uerùm in re præſenti non congruebat. Interpres quoque Pindari in Neme. ubi fit mentio de τελείᾳ Iunone, ita ſcribit: Iuno enim ipſa eſt γαμηλία, καὶ ζυγία. atque hac de re ſatis.

γαμηλία ἥρα, hoc eſt nuptialis Iuno, in nuptijs colebatur. Plutarchus in preceptis connubialibus ait, Iunoni Gameliæ rem ſacram facientes, cum reliquis ſacris fel non conſecrant, ſed eximentes poſt aram proijciunt. id ſcilicet ſignificante legislatore, neque quid bilis, neque iracundiæ in nuptijs eſſe oportere. meminit & Euſebius in tertio Præparat. euang. Scribit Phauorinus, Cecropem (qui Diphyes ideo dictus eſt, id eſt, naturæ duplicis, quòd Athenis primus nuptias inſtituit) Gameliam etiam Iunonem ſtatuiſſe, & Gameliona menſem: quod & Charax ſcribit. Gameliæ quoque Iunonis, ut paulò antè meminimus, Grecus Pindari interpres mentionem facit. Gamelium præterea Iouem inter Iouis cognomina retulimus. Nec tibi illud hoc loco præteribo, γαμηλίους θεοὺς, καὶ γενεθλίους θεοὺς, hoc eſt Nuptiales & Natales deos coluiſſe ueteres, quod uel in primis oſtendit Dionyſ. Alicarnaſ. ubi de nuptiali oratione præcepta perſcribit.

τελεία ἥρα, hoc eſt perfecta Iuno, uel ut Poggius uertit apud Diodorum, Perfectrix, uel potius Nuptialis: nam Iul. Pollux in tertio ait, & matrimonium uocari τέλος, & τέλειοι qui matrimonium ineunt. quin & ipſa coniunctionis actio προτέλεια ab Iunone præſide nuptiarum, quam in primis uirgines ante nuptias ſacrificijs placabant. Pindarus in Nem. in hymno ad Thiæum Vliæ filium Argiuum, de Hebe Herculis uxore loquens, τελείαν, id eſt Iunonem Hebes matrem uocat. ubi Græcus enarrator inter cætera & hoc ponit: τέλος δὲ ὁ γάμος, διὰ τὸ τελειότατα βίου κατασκευάζειν. hoc eſt, τέλος autem nuptiæ, propterea quòd perfectionem uitæ præparant. Citat & hoc Æſchyli, ἥρα τελεία ζηνὸς εὐναία δάμαρ. id eſt: Iuno Telea Iouis uxor cubiculi. Narratur in Commentarijs Theocriti hæc fabula, deſumpta ex cuiuſdam Ariſtotelis libro, qui ſcriptus fuit de templo Hermiones. Iupiter cùm inſidiaretur Iunoni, ut cum ea iaceret, eam conſpexit procul à cæteris deis (adeò parum tutæ ſolæ uagantur uirgines) mutatus in coccyga, id eſt in cuculum, in monte conſedit, qui prius Thronax dicebatur, poſtea ex re Coccyx dictus eſt. quin & κόκκυξ, id eſt cuculus Iupiter, ipſe & cultus & nuncupatus fuit Argis. Cuculus ergo Iupiter tempeſtatem ſimul commouit: ubi cùm ſola in monte Iuno eſſet, ea parte qua poſtea conſtructa eſt Teliæ Iunonis ædes, cuculus Iupiter, ob tempeſtatis horrorem in uirginis Iunonis gremium deuolauit: quem Iuno miſerata ueſte contexit. tum uerò Iupiter ſuam indutus formam, Iunonem eſt amplexatus: illa ma-

illa matris metu abnuebat, donec pollicitus connubium obtinuit. pòſt uerò ab Argiuis Iuno maximè culta, in cuius tẽplo ibidẽ conſtructo ſimulachrũ hac ſpecie poſitum fuit. Ipſa Iuno in ſolio ſedens, manu ſceptrum tenebat, in cuius ſummitate cuculus fuit. hæc fermè in commentarijs. Homerus in Iliade huius concubitus meminit: quare à Socrate apud Platonem culpatur. nã ſtatim humi cũ dea Iupiter concubuit. ac ne in cubiculũ quidem ingredi ſuſtinuit, in terram eſt collapſus, ea locutus quæ mortales amore capti ſolent. Super quem Homeri locum in eius defenſionem aduerſus Socratem Proclus, & Procli magiſter Syrianus, ut putatur, multa ſcripſere, quæ ego miſſa facio. Sanè & de Telia Iunone aliàs fabulam legimus. Temenum ferunt Pelaſgi filiũ in Arcadia apud Stymphalum habitaſſe, quo in loco Iunonem educauit, atq; triplex inde dea, & ſacrum cognomen adepta eſt. Nam παρθένος, id eſt uirgo primùm uocata eſt: dein cùm Ioui nupta fuiſſet, τελεία, id eſt adulta & perfecta. cumq; demum cum Ioue diſſideret, χήρα, id eſt uidua appellata eſt. Stephanus quidem, apud Hermionem Iunonis παρθένου celebre fuiſſe templum affirmat. Pauſan. apud Platęenſes templum fuiſſe ſcribit cùm magnitudine, tum ſtatuarum ornatu inſigne. ingredientibus ſiquidem Rhea in ſaxo cernebatur, enixa Iunonem faſcijs inuoluere, quam ex Saturno concepiſſet. Iunonis uerò ſtatuam τελείαν uocabant, recta magnitudine. & conſpicua erat ſtatua ex lapide penteleſio. inibi etiam inerant Praxitelis opera. Alterum porrò erat ſimulachrum Iunonis ſedentis, quod Callimachum feciſſe aiunt: ea νυμφευομένη ἥρα dicebatur, ideſt, Iuno nubens: cuius hiſtoriam plenius in Ioue Cithærone retuli: unde, ſi libet, repete. & in Cithæronia Iunone nonnulla dicenda. Sanè & ſororiam Iunonem nuncupatam lego, ut apud Feſtum in Sororio tigillo, ubi de eius ara agit, & Iani Curiatij.

Interduca, & Domiduca Iuno, uocabatur à Romanis, quòd ad ſponſi ædes ſponſa comitabatur, uel earum iter protegeret. meminit Martianus, ut oſtendimus. D. etiam Auguſtinus libro ſeptimo de Ciuit. dei. Hæc tamen eſt, inquit, Interduca pueris, & opus facit cum deabus ignobiliſsimis, Abeona & Adeona. tum etiam paulò pòſt ſubiungit: Ponitur autem Iuno, quia interduca eſt, & domiduca, quaſi proſit quicquam iter capere, & domum duci.

Vnxia Iuno cognominata, teſte Martiano. ea uerò cauſa uidetur, quòd uetus Romanorum mos fuit, ut nouæ nuptæ mariti domum intrantes, axungia poſtes ungerent. ea enim religione tenebantur, ut axungia putarent pleraque mala arceri. Seruius grammaticus libro quarto Æneid. morem fuiſſe ait, ut nubentes puellæ ſimul cùm ueniſſet ad mariti limen, poſtes antequàm ingrederentur, ornarent laneis uittis, & oleo ungerent. & inde ſunt uxores dictæ. Sed Plin. & Maſſurius, non oleo, aut axungia, ſed lupino adipe poſtes inungere moris fuiſſe, prodiderunt: ne ſcilicet malum aliquod medicamentum inferretur.

Cinxia Iuno, ut idem ſcribit Martianus, quod cingulum puellæ ponentes in thalamis, à Iunone protegantur. At Feſtus: Cinxiæ, inquit, Iunonis nomen ſanctum habebatur in nuptijs, quod initio coniugij ſolutio erat cinguli, quo noua nupta erat cincta. Vnctionibus, inquit Arnobius in tertio, ſupereſt Vnxia, cingulorum Cinxia replicationi. Porrò de cinguli ſeu zonæ ſolutione, in Lyſizona Diana copioſius agemus.

Socigena item Iuno, ut idem tradit Martianus, cognominata, quòd nubentes aſſociet ac copulet.

Populona, ſeu Populonea Iuno etiam cognominata, quam populus ſeu plebs precabatur, ut innuit Martianus. In Papyriano etiam iure relatum eſt:

Aræ ui-

Aræ uicem præſtare poſſe menſam dicatam, ut in templo Iunonis Populoneæ auguſta menſa eſt. meminit & Macrobius in tertio Sat. Quidam Populoniam uocant, quod ex nuptijs populi procreentur. Populoniæ præterea & Fulguræ mentio eſt apud Auguſtinũ libro ſexto de Ciuitate dei, ex Seneca, quod alibi etiam retulimus.

Magna Iuno, id eſt μεγάλη ἥρα cognominata, ut obſeruat Macrobius libro Saturnaliûm tertio, ex Caſsio Hemina: Samothracas deos ait eoſdem eſſe Romanorum penates, & propriè dici θεοὺς μεγάλους, & θεοὺς χρηστοὺς, & θεοὺς δυνατούς. Secundum quam doctrinam ait Vergilium loquutum, quum cecinit: Iunoni magnæ primùm prece numen adora, τὴν μεγάλην nominaſſe uidetur Ouidius in Faſtis,

> Monte ſub exquilio multis incæduus annis
> Iunonis magnæ nomine lucus erat.

Sanè & maxima Iuno dicta eſt. Vergilius in octauo: Tibi enim tibi maxima Iuno, Mactat ſacra ferens. quo loco Seruius uarias eius poteſtates fuiſſe ait, ut Curetis, Lucina, Matrona, Regina, dicatur. & dicunt theologi ipſam eſſe Matrem deûm, quæ terra dicitur, unde ei etiam porca ſacrificatur. Porrò & Bona uocata fuit Iuno. Vergilius: Adſit lætitiæ Bacchus dator, & bona Iuno. τὴν χρηστὴν uocaſſe uidetur, & τὴν δυνατὴν, cùm ait, Dominamq́ꝫ potentem, ut Macrobius etiam obſeruat.

Regina Iuno à Latinis cognominata, quòd ſoror & coniunx Iouis, deorum atque hominum regis: quæ, ut Camillus dictator in oratione ſcripſit, quam ad Popul. Rom. habuit, tranſuecta à Veijs fuit in Auentinum, & celebri die ſummo matronarum ſtudio dedicata. Scribit etiam P. Victor, templũ Iunonis Reginæ à Camillo D.D. Veijs captis in Auẽtino, hoc eſt, in XIII regione urbis. Hanc hiſtoriam his uerbis Liuius in V. ab V.C. narrat: Cùm iam humanæ opes egeſtæ à Veijs eſſent, amoliri tum deûm dona, ipſosq́ꝫ deos, ſed colentium magis, quàm rapientium modo, cepere. nanq́ꝫ delecti ex omni exercitu iuuenes, purè lautis corporibus, candida ueſte, quibus deportanda Romam regina Iuno aſsignata erat, uenerabundi templum iniere, primò religioſe admouentes manus, quod in ſignum more uetuſto, niſi certæ gentis ſacerdos attrectare non eſſet ſolitus: deinde cùm quidam ſeu ſpiritu diuino tactus, ſeu iuuenili ioco, uis'ne Romam ire Iuno? dixiſſet, annuiſſe: cæteri, Romam conclamarunt. inde ſabulæ adiectum eſt, uocem quoq́ꝫ dicentis, Velle, auditam. motum certè ſede ſua, parui molimenti adminiculis, ſequentis modò accepimus, leuem ac facilem tranſlatu fuiſſe, integramq́ꝫ in Auentinum, æternam ſedem ſuam, quò uota Romani dictatoris uocauerãt, perlatam, ubi templum ei poſtea idem qui uouerat Camillus, dedicauit. Frequens uerò Reginæ Iunonis apud ſcriptores mentio. uide & Plutarchũ in uita Camilli, qui rem copioſe deſcribit. Libet hoc loco eiuſdem Liuij uerbis referre ſacrum illi deæ peractum: Ab æde, inquit, Apollinis boues fœminæ duæ albæ porta Carmentali in urbem ductæ: poſt eas duo ſigna cupreſſea Iunonis reginæ portabantur: tum ſeptem & uiginti uirgines longam indutæ ueſtem, carmen in Iunonem Reginam canentes ibant, illa tempeſtate forſitan laudabile rudibus ingenijs, nunc abhorrens & inconditum, ſi referatur. Virginum ordinem ſequebantur Decemuiri, coronati laurea, prætextatiq́ꝫ: à porta iugario uico in forum uenêre, in foro pompa conſtitit, per manus ueſte data, uirgines ſonum uocis pulſu pedum modulantes inceſſerunt. inde uico Thuſco, Velabroq́ꝫ, per boarium forum in uicum publicum atque ædem Iunonis Reginæ perrectum: ibi duæ hoſtiæ à Decemuiris immolatæ, & ſimulachra cupreſſea in ædem illata. adhuc Liuius: Templum etiam Reginæ Iunonis habuiſſe Capitolium, teſtis eſt idem ipſe

Liuius,

Liuius,quod à Cn.Flaminio bello aduerſus Ligures uouerat, meminit & M.Cicero ad Equites Rom.in oratione antequam in exilium iret. Decet etiam non ſileri,ut Plinij uerbis agam,Et Ardeæ templi Iunonis reginæ pictorem,præſertim ciuitate donatum,ibiq́ carmine,quod eſt in ipſa pictura,his uerſibus:

Dignis digna loco pictutis condecorauit
Reginæ Iunonis ſupremæ coniugis templum,
Marcus Ludius Elotas Ætolia oriundus,
Quem nunc & pòſt,ſemper ob attem hanc Ardea laudat.

Quos uerſus ego eo libentius aſcripſi,quo & ipſe agnoſcas antiquitatem, quàm ſimplici & incõdita uteretur dicendi figura.Addit & Plin.eos uerſus ſcriptos fuiſſe antiquis literis latinis:quas quæ eſſent,aliàs oſtendi. Reginæ Iunonis etiam Vitgilius in illo meminit:

Aſt ego quæ diuûm incedo regina,Iouis q́
Et ſorot & coniunx.

Quo loco notandum,uſum poëtam uerbo Incedo,quod ei deæ propriè conuenit. Quin & ab hoc prouerbium Græcum factum eſt, βαδίζειν ἡραῖον ἐμπεπλεγμένον. hoc eſt,incedere Iunonium complicatum,ſcilicet gradum, meminit Athæneus libro XII.Horatius in Sermonibus, Vt ſi Iunonis ſacra ferret.

Moneta Iuno,à Romanis cognominata.nam cùm non multo ante urbẽ captam à Gallis,terræmotus factus eſſet,ferunt uocẽ extitiſſe è Iunonis templo,quod erat in arce,ut de ſue plena fieret procuratio.quocirca ait Cicero, Iunonem illam appellatam Monetam,à moneo uidelicet uerbo denominatam.Monetæ Iunonis crebra eſt ſcriptoribus mentio.Lucanus,

Numina miſcebat caſtrenſis templa Monetæ.

Ouidius Monetam à Camillo factam cecinit:

Arce quoq; in ſumma Iunoni templa Monetæ
Ex uoto memorant facta Camille tuo.

Scribit Macrob.cal.Iunij ædem Iunonis Monetæ dicatam fuiſſe.T.Liuius in VII ab V.C.ait,L.Furium creatum dictatorem contra Auruncos,quòd bellum ab repentina populatione ereptum erat,inter ipſam dimicationem ædem Iunoni Monetæ uouiſſe,cuius damnatus uoti uictor fuit.Senatus ædem faciendam iuſsit,locus in arce deſtinatus,quæ area ædium M.Mãlij Capitolini fuerat:anno pòſt quàm ædes uota erat,Monetæ dedicata fuit.Lactãtius uerò lib.ſecundo Inſtit.ait,Iunonis Monetæ ſimulachrum,cùm captis Veijs unus ex militibus ad eam transferendam miſſus,iocabundus ac ludẽs interrogaret,utrum'ne Romam migrare uellet:reſpondit, uelle:addit Val. Max.eam deuectam Romam.Sunt qui in Auentino monte collocatam,ſunt qui in Capitolio memorent.Eſt & ab alijs traditum,repoſitam in tertia urbis regione,ut apud P.Victorem eſt uidere Nec deſunt,qui,quæ de dea Moneta traduntur,in deum Aium Allocutium referat:qui redarguuntur ex ijs quę in Aio deo ſcripſimus,& ante me à Crinito atq; ideo hîc parcius. At mihi hoc tibi nequaquàm prætereundum duco,T.Liuium lib.quinto ab V.C.referre,non Monetam è Veijs aduectam,ſed reginam Iunonem:id quod planius oſtendemus.Seruabantur uerò in æde Monetæ libri lintei,qui dicebantur.in quibus imperij Rom.fata continebantur.Vidi & in quibuſdam nomiſmatibus antiquis,ipſam à tergo eorum effictam,cum hac inſcriptione, DIVÆ MONETÆ. Suidas de Moneta aliam recitat hiſtoriam,quam ut à Græco ſcriptore acceptam refero.ait enim:Cùm Romani pecunia indigerẽt in bello contra Pyrrhum & Tarentinos,Iunonẽ oraſſe:quæ illos monuit, ſi iuſtitiæ armis uterentur,pecuniam eis non defuturam.quod cum Romanis rectè

nis rectè contigiſſet, Monetam Iunonem ueneratos eſſe. eius rei ſignum fuiſſe, quod nomiſma, idest moneta inſcripta in eius templo aſſeruabatur.

Soſpita Iuno Lanuuij in primis colebatur, magno cultu, ut docet Liuius: cuius ſimulachrum fingebatur cum pelle caprina, & haſta & ſcutulo, & cum calceolis repandis, ut de Nat. deor. ſcribit Cicero. Liuius quidem lib. VIII. ab V. C. Lanuuinis, inquit, ciuitas data, ſacraq; ſua reddita cum eo, ut ædes lucusq; Soſpitæ Iunonis communis Lanuuinis municipibus cum po. Ro. eſſet. Idem in IX. Decad. III. In æde, ait, Iunonis Soſpitæ Lanuuij, cum horrēdo fragore ſtrepitum editum. P. uerò Victor in X urbis regione, hoc eſt in Palatio, ædem Matris deûm commemorat, cui fuerit conterminum delubrum Soſpitæ Iunonis. Meminit & M. Cicero in oratione pro Muræna, cui ait Coſs. ſacrificare ſolitos. Sil. lib. XIII,

Lanuuio generate, inquit, quem Soſpita Iuno
Dat nobis Milo, Gradiui cape uictor honorem
Tempora murali uinctus turrita corona.

Soſpitæ autem Iunonis delubrum dicatum lib. 2. Faſt. cecinit Ouid. ut alibi notaui, cal. Feb. Siſpitem Iunonem, inquit Feſtus, quam uulgò Soſpitem appellant, antiqui uſurpabant, cùm ea uox ex Græco uideatur ſumpta, quod eſt σώζω. Illud præterea par eſt ut te moneam, cùm de Soſpita agunt ſcriptores, pro Lanuuio, Lauinium plerunq; perperàm ſcribi, repugnante ſyllaba: ut apud Ouid. in Faſt. & Silium lib. XIII, non multò antè notaui. Offendi etiam modò qui Soſpitam Iunonem, pro Sotera Minerua in Ariſtotelis teſtamento repoſuerit, quod eſt apud Laërtium.

Matutam Iunonem etiam cognominatam uidemus. T. Liuius lib. quarto de bello Maced. Ædes, inquit, eo anno aliquot dedicatæ ſunt: una Iunonis Matutæ in foro olitorio uota, locataq; quadriennio ante à Cn. Cornelio Coſ. Gallico bello, Cenſor idem dedicauit. Quidam arbitrantur Romæ fuiſſe ad Capitolij radicem, ubi hoc tempore diui Andreæ eſt templum in Mentuza, pro Matuta. Sed hæc coniectamus. Certè P. Victor in XI regione urbis ædem Iunonis Matutæ conſtituit in foro olitorio, ubi & Pietatis ædes. Fuit cùm ego uererer, ne mendum eſſet in T. Liuio, & fortaſſe pro Matuta Soſpitam ſcribendum, præſertim quod eadem Decad. lib. II, uotam ædem Iunoni Soſpitæ ab ipſo Cornelio legamus bello Gallico, quo ex uoto uictoriam reportauit.

Nouella Iuno calabatur à pontificibus, id eſt uocabatur in menſium calendis, ut ex Varrone & alijs oſtenſum in noſtro de Annis, menſibus, &c. Hinc & Calendaris etiam dicta.

Calendaris Iuno uocabatur ab antiquis, quoniam omnes calendas ipſi attributas exiſtimabant: in primisq; Laurentes patrijs religionibus ſuis ſeruabant, qui & hoc cognomen Calendaris Iunonis cerimonijs, ut Macrobius ſcribit, addiderunt, & omnibus calendis huic deæ ſupplicabant. Sed & Romæ quoque pontifex minor in curia Calabra Iunoni rem ſacram faciebat, & regis uxor, id eſt ſacrorum regina porcam, uel agnam in regia Iunoni immolabat.

Februalis Iuno, quæ & Februata, & Februla, ſeu Februa nuncupabatur, ut ex Sex. Pomp. in lib. de Annis & mēſibus, &c. diximus, quòd ipſi eo nomen ſe ſacra ficbant: eiusq; feriæ erant Lupercalia, qua die mulieres februabantur à lupercis amiculo Iunonis, id eſt, pelle caprina. Martianus præterea ita Iunonem: Februalem ac Februā mihi poſcere non eſt neceſſe, cùm nihil contagionis corporeæ ſexu intemerata pertulerim.

Caprotina Iuno à Romanis culta. huius dies feſtus nonæ ſcilicet Iuliæ ancillarum erat, quo die liberæ pariter & ancillæ ſacrificabant ſub arbore ca-

prifico, in memoriam Benignæ Virtutis, quæ ancillarum animis pro conſeruatione publicæ dignitatis apparuit. Nam poſt urbem captam cùm ſedatus eſſet Gallicus motus, res uerò publica eſſet ad tenue deducta, finitimi opportunitatem inuadendi Romani nominis aucupati, præfecerunt ſibi Poſthumium Liuium Fidenatium dictatorem, qui mandatis ad Senatũ miſſis poſtulauit, ut ſi uellent reliquias ſuæ ciuitatis manere, matresfamiliæ ſibi & uirgines dederentur. cumq́ patres eſſent in ancipiti deliberatione ſuſpenſi, ancilla nomine Tutela, uel Titula, ſeu Philotis (ſic enim uariè legimus) pollicita eſt, ſe cum cæteris ancillis ſub nomine dominarum ad hoſtes ituram. habituq́ matrumfamiliâs & uirginum ſumpto, hoſtibus cum proſequentium lachrymis ad fidem doloris ingeſtæ ſunt. quæ cùm à Liuio in caſtris diſtributæ fuiſſent, uiros plurimo uino prouocauerunt, diem feſtum apud ſe eſſe ſimulantes. quibus ſoporatis, ex arbore caprifico, quæ caſtris erat proxima, ſignum Romanis dederunt. qui cùm repentina incurſione ſuperaſſent, memor beneficij ſenatus, omnes ancillas manu iuſsit emitti, dotemq́ eis ex publico fecit, & ornatum quo tunc erant uſæ geſtare conceſſit, diemq́ ipſum nonas Caprotinas nuncupauit, ab illa caprifico ex qua ſignum uictoriæ ceperunt: & Caprotina culta Iuno, ſacrificiumq́ ſtatuit annua ſolennitate celebrandum, in quo lac quod ex caprifico manat, propter memoriam facti adhibebatur. hiſtoriæ meminit Plut. diem Ouidius in Arte deſignat:

Porrige & ancillæ, qua pœnas luce pependit
Luſa maritali Gallica ueſte manus.

Varro de Ling. lat. Nonæ, inquit, Caprotinæ, quod eo die in Latio Iunoni Caprotinæ mulieres ſacrificant, & ſub caprifico faciunt, & è caprifico adhibent uirgam.

Curis Iuno à Sabinis nuncupata, & deinde à Romanis. nam haſtam curin Sabini appellabant. Cato in Originibus (ſi quæ leguntur fragmenta, legitima ſunt) Quirinalis, inquit, collis à Iunone Sabinorum dea, quam illi Curitim, id eſt haſtatam Iunonem uocant. etenim haſtam curim & curinam proferunt, quia his ſimul & Hetruſcis non eſt litera Q, ſicut Romanis. Idem & Feſtus, ſcribit. Hinc etiam à priſcis inſtitutum legimus, ut nubentium caput haſta comeretur, quam Cœlibarem uocabant, quòd eſſent in Iunonis tutela nubentes conſtitutæ. Meminit etiam his uerbis Arnobius, uir antiquitatis doctiſs. lib. contra Gentes II. Cùm inquit, in matrimonia conuenitis, toga ſternitis lectulos, & maritorum Genios aduocatis, nubentium crinem cœlibari haſta mulcetis, puellarum togulas Fortunam defertis ad uirginalem. De cœlibari etiam Plut. in quæſtionibus Romanis, & in Faſt. Ouid. Feſtus: Cœlibari, inquit, haſta caput nubentis comebatur, quæ in corpore gladiatoris ſtetiſſet abiecti, occiſiq́, ut quemadmodum illa coniuncta fuerit cum corpore gladiatoris, ſic ipſa cum uiro ſit: uel quia Matronæ Iunonis Curetis in tutela ſit, quæ ita appellabatur à ferenda haſta, quæ lingua Sabinorum curis dicitur: uel quòd fortes uiros genituras ominetur: uel quòd nuptiali iure imperio uiri ſubijcitur nubens, quia haſta ſumma armorum & imperij eſt: quam ob cauſam uiri fortes ea donantur, & captiui ſub eadem ueniunt, quos Græci δορυαλώτους, καὶ δορυκτήτους. Sanè Græci κυριτίαν ἥραν uocant. Nam Stephanus, κύρις, ait, metropolis Sabinorum, unde gentile Cyrites, & poſſeſsiuum Cyretius, & Cyretia Iuno. Ineptè Seruius in primo Æneid. ſcribit Iunonem Curetim dictam, quod curru uteretur & haſta: ut eſt, inquit, Hic illius arma, Hic currus fuit. Sed iam de Curiti Iunone ſatis: cætera quæ reſtant de Iunone, ſequamur.

Zeuxidia Iuno Argis culta. nam cùm Argis in Ægyptum Apis rex migraſſet, bo-

ſet.boues illuc tranſmiſit,& ſeminandi rationem: quam rem cum iunctis bobus rex effeciſſet,Iunoni Zeuxidiæ templum ex te conſtruxit,& ſpicas flores Iunonis uocauit.

Tropæa Iuno à Lycophrone eſt appellata,quod illi trophæa dicarentur, ut notant grammatici:uti etiam Ioui Trophæo,& Tropæucho.ut iam notatum eſt,in Ioue.

Lacinia Iuno,ſic cognominata ab Italiæ promontorio.Verg.Attollit ſe diua Lacinia contrà.Quo loco Seruius ita ſcribit:Lacinium templum à rege conditore dictum,ſecundum quoſdam à latrone Lacinio,quem illic Hercules occidit,& hoc loco expiato iuueni templum conſtituit.Strabo libro VI. poſt Iapygium promontoria tria,deinde Lacinium Iunonis templum,ſuperiore ætate locupletiſs.donarijs frequentiſs. refertum,cuius depredati templi hiſtoriam legimus apud T.Liuium, Val. Max. Lactantium,& alios. Liuius libro quarto tertiæ Decad. Vrbs,inquit, Croto murum in circuitu patentem XII.mil.paſſ.habuit,ante Pyrrhi aduentum in Italiam. Poſt uaſtitatē eo bello factam,uix pars dimidia habitabatur.Flumen,quod medio oppido fluxerat,extra frequentia tectis loca præterfluebat muros, procul ijs qui inhabitabātur.ſex milia aberat ab urbe nobile templum,ipſa urbe nobilius, Lacinię Iunonis,ſanctum omnibus circà populis.Lucus ibi frequenti ſylua, & proceris abietis arboribus ſeptus,læta in medio paſcua habuit,ubi omnis generis ſacrum Deæ paſcebatur pecus ſine ullo paſtore,ſeparatimq́ egreſsi cuiuſq; generis greges nocte remeabant ad ſtabula,nunquam inſidijs ferarum, non fraude uiolati hominum.magni ergo fructus ex eo pecore capti,columnaq́ inde aurea ſolida facta & ſacrata fuit:inclitumq́ templum diuitijs etiam,non tantùm ſanctitate fuit.Hactenus Liuius. Ex hoc templo Fuluius cenſor tegulas marmoreas cùm ſuſtuliſſet,quibus ædem Fortunæ equeſtris,quam Romæ fecerat,tegeret,mente captus eſt,& amiſsis duobus filijs in bello conſumptus eſt.hoc ſcribit in primis Lactantius in II.& T.Liuius libro ſecundo quintæ Decad.plenius totam hiſtoriam exequitur duobus in locis.Idem T.Liuius III Decad.ſcribit,ad Hannibalis receſſum ex Italia,delubrum Iunonis Laciniæ uiolatum à cæde fuiſſe.nam Italici generis milites,qui eum ſequi in Africā abnuerant,qui in id confugerant,in ipſo fœdè trucidauit. Scribit Plin.in ſecundo,apud auctores reperiri, in Laciniæ Iunonis ara ſub diuo ſita cinerem immobilem eſſe, præflantibus undique procellis.

Feronia Iuno à pleriſq; credita. Seruius enim grammaticus ait: Apud Circeios & Rutulos Iuno uirgo colebatur,quæ Feronia dicta fuit. Feroniæ uerò templum ſummo cultu fuiſſe,teſtis eſt hiſtoria.Scribit T.Liuius,Hannibalem diuitijs & donarijs illud ſpoliaſſe,intactum ob religionē ad id tempus.Idem quoq; auctor ait,cùm prodigia procurarent,ſtatutum fuiſſe,ut libertinę mulieres,unde Feroniæ donum daretur,pecuniam pro facultatibus ſuis conferrent.Dionyſ.Alicarn.in ſecundo ſcribit,cùm Lacedæmonij quidam ob duras Lycurgi leges Lacedæmone exceſsiſſent,ubi multum mari agitati fuiſſent,quod deis uouerunt,in quamcunque primùm terram incidiſſent,ſedes in ea ſe poſituros:cùm circa Pomentinos primùm conſtitiſſent,Feroniam ab æquorea latione locum nominauerunt. fanumq́ Feroniæ deæ conſtruxêre, cui uota nuncuparunt:quam quidem, inquit,unius nunc literæ detractione Feronam uocant.hæc fermè Alicarnaſſ.qui & libro tertio,cùm de bello agit,quòd aduerſus Sabinos Tullus rex geſsit,ita ſcribit:Poſt hoc,inquit,bellum aliud Romanis aſtitit ex Sabinorum gente.Principium autem & cauſa eius fuit huiuſmodi. Fanum eſt communiter à Sabinis & Latinis honoratum,ſanctum maximè inter cætera,eius deæ quæ Fe-

ronia uocatur,quam uertentes in Græcam linguam alij quidem ἀνθοφόρον, alij φιλοστέφανον,alij etiam φερσεφόνην uocant:& cætera quæ ſubdit. Sed enimuerò ſcribit in VIII Æenei.comment. Seruius,Feroniam deam libertorum fuiſſe,cuius in templo raſo capite pileum accipiebant,cuius rei meminit & Plautus in Amphitryone. Hinc clarius tibi conſtare poteſt,cur Romani,quod modò dixi,iuſſerint libertinas pecuniam pro facultatibus conferre,unde Feroniæ deæ daretur.Feroniæ meminit & Verg.in VII, Et uiridi gaudens Feronia luco.quo loco idem Seruius,Feroniam ait Iunonem uirginem exiſtimatam,ueluti Iouem Anxurum,id eſt ſine nouacula,& perinde nondum abraſum:qui colerentur Terracinæ,quæ etiam aliquando Anxur dicta fuit.Strabo uerò lib.V,de Feronia urbe agens,quæ altera uidetur,eam ſub montẽ Soractis collocat, quo(inquit)Feroniæ nomine & dea quædam nuncupatur, quam finitimi miro dignantur honore:quo in loco ipſius templum eſt, mirificum ſacri genus habens.nam qui eius numine afflantur, nudis pedibus prunas,& copioſum inambulant ſub hac dea nulla læſione cinerem.eò ingens mortalium multitudo cõfluere ſolebat ad celebritatem, quæ quotannis ibi agebatur.atq; hæc de Feronia. Extat Iani Pannonij elegia de Feroniæ fonte,in qua tamen non uidetur rem ſatis intellexiſſe:

Sacri fontis aue mater Feronia,cuius
Felix Pæonius Narnia potat aquas.

Non enim apud Narniam,ſed Terracinam potius,ut liquidò oſtenſum eſt.& Horatius Sermonum libro ſecundo:

Ora manusq; tua Feronia lympha,
Millia tum pranſi tria repſimus,atq; ſubimus
Impoſitum ſaxis latè candentibus Anxur.

Et Silius libro XIII Punicorum: —Itur in agros

Diues ubi ante omnes colitur Feronia luco,
Et ſacer humectat fluuialia rura Capenas.
Fama eſt intactas longæui ab origine Fauni
Creuiſſe in medium congeſtis undiq; donis,
Immenſum per tempus opes.

Demum & in regis Deſiderij decreto,quod Viterbi habetur,hæc uerba leguntur:Et Petram Sanctam Olim Fanum Feroniæ.ex quibus omnibus planè uidemus,diuerſis in locis Italiæ huius deæ fuiſſe fana.qua de re noſter F.Leander Bononienſ.non patriæ ſuæ tantùm illuſtrator,ut qui de ea iam alteram Decada perſcribat,ſed & totius Italiæ,cuius exactę deſcriptioni extremam iam manum impoſuit,propediem eam editurus.

Αἰγοφάγος ἥρα,Capriuora Iuno,à ſolis(ait Pauſ.)Lacedæmonijs & cognominata eſt,& culta:cui & capras ſacrificabant.id quod Herculem tradunt conſtituiſſe,ipſumq; capras primùm immolaſſe,cùm aduerſus Hippocoonta & eius filios pugnaret:cùm aliam nullam in promptu uictimam haberet,& inter cæteros deos Iunonem propitiam ſibi cognouiſſet,Pauſanias in Laconicis.

Samia Iuno nuncupata,à Samo inſula notiſsima:quæ Cariæ appoſita,Parthenia,alijsq; nominibus eſt appellata,teſte Stephano.Verg.

Quam Iuno fertur terris magis omnibus unam,
Poſthabita coluiſſe Samo.

Scribit Pauſ.in Achaicis,Iunonis templum in Samo ab Argonautis conditum. Dicunt autem Samij,Iunonem apud ſe natam,penes Imbraſum fluuium:unde & Imbraſia uocata,ut diximus.ſub λύγῳ uerò planta edita,id eſt uitice,quæ diu in eius templo permanſit.Templum à Smilace coætaneo Dædali factum fuit.Samum ſcribit Varro prius Partheneam nuncupatam,

quòd

quòd ibi Iuno adoleuerit, ibiq́ etiam Ioui nupſerit: itaque nobiliſsimum & antiquiſsimum templum eius fuit Sami, & ſimulachrum in habitu nubentis figuratum, & ſacra eius anniuerſaria nuptiarum ritu celebrabantur. Hæc fermè ex Varrone Lactantius in primo Diuinarum inſtitutionum meminit & Diodorus.

Imbraſia Iuno, id eſt ἥρη ἰμβρασίη, apud Nicandrum in fine Alexipharm. eadem uidetur eſſe quæ & Samia, ab Imbro inſula Samiû ſed mea quidem ſententia, ab Imbraſo fluuio Sami, cuius meminit Strabo libro x, qui antea Parthenius dicebatur. Perperàm uerò legitur apud Stephanum ἰάμβρασος, cùm Imbraſos legendum ſit. ἴμβρασος, inquit, Samos à flumine dicta: gentile, Imbraſius & Imbraſia. de Samia porrò Iunone, iam copioſius actum eſt.

Argiua Iuno ab Argis denominata, quo loco ἡραῖα & Iunonis ſacra celebrabantur, in quibus Hecatombe, id eſt ex centum bobus ſacrificium fiebat. huius quidem celebritatis præmium fuit æreum ſcutum, & ex myrto corona: id quod in comment. in Pindarum legimus. Annotat Strabo lib. IX, Homerum hoc uerſu Iunonem & Mineruam iunxiſſe,

ἥρη τ' ἀργείη, καὶ ἀλαλκομενηὶς ἀθήνη. id eſt,

Iunoq́ Argiua, & Alalcomeneis Athena.

Propterea quod Iuno Argis nata feratur, & Minerua Alalcomenis: & per utriuſque patriam coniunxiſſe. Verùm mox, ut eſt apud Pauſaniã, Eurydice Lacedæmonis filia, uxor Acriſij Abantis filij, Iunonis Argiuæ templum in colle condidit. à quo non multo longè fuit & ſacellum ὑπερχειρίας Iunonis, eodem Pauſ. auctore. Heſychius ſacrificium ab Argiuis Iunoni factum, λεχέρνα ait uocari. Homerus etiam Argiuam Iunonem facit. Quidam putauere Argiuam eandem eſſe cum Pelaſga, apud Propertium libro ſecundo,

An contempta tibi Iunonis templa Pelaſgæ.

Pelaſgos enim aiunt Argos tenuiſſe, unde Argiui Pelaſgi. Ego tamen ſecutus Euſtathiũ, Samiam Iunonem intelligo. nam de ea agens inquit: Samus Pelaſgia dicta eſt, à Pelaſgis quibuſdam, ex quibus & Iuno Pelaſgia culta: quæ inſula adeò eſt ferax, ut Lac gallinæ, inde prouerbium factum ſit: eodem Euſtathio & Strabone auctoribus. Porrò & apud Argiuos templum fuiſſe legimus Iunonis Anthiæ, id eſt floridæ, id quod ſcribit in ſecundo Pauſanias. Porrò & Iunonis Argiuæ celebritatem Palæphatus in Incredibilium hiſtoria commemorat: quo loco & de duobus fratribus hiſtoriam legimus, qui currum ſubierint, quo mater de more ad ſacra perficienda pergeret. Idem ſcribit Herodotus, & Valerius Maximus, alij. Horum nomina, Cleobis & Biton.

Proſymna Iuno, ab urbe Argolica uocata, ut Strabo ſcribit. Papinius Statius in Thebaid. Hinc celſæ Iunonia templa Proſymnæ. Pauſan. in Corinth. cùm ἡραῖον, id eſt Iunonis templum deſcribit apud Mycenas, tres ait fuiſſe nutrices Iunonis, Eubœam, Proſymnam, & Aſcræam: à quibus ſunt nomina indita locis proximis, ipſi Heræ, tresq́ has Aſterionis fluuij filias ait. Porrò & temp'um deſcribit, & in eo hanc Iunonis ſtatuam, Polycleti opus. ea ingens erat: capiti corona fuit impoſita, ita efficta, ut Horas & Gratias haberet: in altera manu punici mali pomum, altera ſceptrum ferebat. ſceptro cuculus inſidebat: quippe Iunonis deſiderio Iouem ferunt in hanc auem conuerſum, quod in πόλει planius retulimus. Sanè Olen ueruſtorum hymnorum poëta apud Pauſaniam cecinit, ab Horis Iunonem educatam, quæ Martem atq́ Heben liberos ſuſcepit.

Alea Iuno, ἀλία ἥρα. Menæchmus Sicyonius in Græcis commentarijs in Pindari Nemea, ſcribit, quòd Adraſtus frater Pronactis, fugiens iuit Sicyonem, & Polybi aui materni, id eſt μητροπάτορος regnum adeptus eſt, & Iuno-

nis Aleæ nuncupatæ templum erexit: quod ita appellatum tradunt, quòd à fugiente Adraſto erectum ſit. quidam enim φυγεῖν, id eſt fugere, ἀλᾶσθαι dicunt.

Hoploſmia Iuno apud Elidem culta fuit, quin etiam unà Iupiter Hoploſmius: quorum cùm ſacerdos eſſet occiſus, nec à quo id factum ſciretur, fuerunt qui aſſererent, ſe audiuiſſe ab ipſo capite ſacerdotis occiſi, fuiſſe quempiam Cercidam. qua de re in præſentia plura quæ afferam, non habeo.

Fluonia Iuno appellata fuit, quòd fluoribus menſtruis adeſſet: & proinde ei fœminæ ſacra faciebant. Fluoniam, ſcribit Feſtus, mulieres colebant, quòd eam ſanguinis fluorem in conceptu retinere putabant.

Λευκώλενος ἥρα, Iuno cognominata à poëta, quòd albas ulnas & albos haberet lacertos. ſed non poëtæ modò hoc epitheto uſi ſunt, ut etiã Heſiodus in Theogonia, ſed & Lucianus in Charidemo, ubi de pulchritudine agit, ſi modò legitimus ſit Luciani liber.

Acrea Iuno uocata, cuius ueruſtum admodum oraculũ (ait in octauo Strabo) fuiſſe inter Lecheum & Pagus in Iſthmo. ſcribit libro ſecundo, IIII. Decad. T. Liuius: Promontorium eſt aduerſus Sicyonem Iunonis, quam uocant Acream, in altum excurrens, &c. Acreæ Iunonis & Pauſ. in ſecundo meminit. & Euripides quoq; in fabula Medea eam inducit, filios cæſos ad ædem Iunonis Acreæ deferre, ne quis eos uiolaret. Tertullianus in lib. ad uxorem: Acreæ, inquit, Iunoni apud Ægium oppidum uirgo ſortitur. Legimus etiam Acream Fortunam, id & apud Plin. notat Herm. Barb.

Bunæa Iuno, teſte Pauſ. in Corinth. nominata fuit à Buneo filio Mercurij, qui ei deæ Corinthi fanum conſtruxit.

Pharygæa Iuno cognominata, ut Strabo & Stephanus oſtendunt, ab urbe Pharygis, quæ fuit in Locride: quæ prius, ſi Straboni ſtamus, Scarphe dicebatur: ſi Stephano, hanc Homerus Tarphen uocauit. Iunonis uerò Pharygææ fanum à Pharygis conſtructum, in Argiua terra. nam & Argiuorum colonia dicitur.

Dirphya Iuno, denominata (ut Stephanus ſcribit) à Dirphy monte in Eubœa, ut Euphorion meminit. à quo gentile nomen Dirphyus.

Parthenos, id eſt uirgo Iuno nuncupata fuit, ut in Telea, id eſt connubiali & perfecta Iunone expoſuimus. Sed quia tunc non ſuccurrebat, etiam cognominatam παρθενίαν, id eſt Virginalem, à Pindaro in hymnis Olymp. ad Ageſiam Syracuſanum, uel Stymphalium Olympionicam, in hoc loco retuli: tametſi expoſitores potius à Parthenio monte Arcadiæ Iunonem Partheniam declinent. quamuis & Parthenie Samos inſula appellata eſt, ut in Samia Iunone dictum eſt.

Ἰπνοῦντις, ἢ ἰπνουσία ἥρα, id eſt Ipnuntis uel Ipnuſia Iuno, ſimiliter à Sami regiuncula denominata eſt, ut Stephanus prodit. In ea quippe regiuncula templum fuit Iunonis celebre.

Κανδρηνὴ ἥρα. Candrena Iuno, nomen ſumpſit (ut Stephanus ſcribit) à Candara urbe Paphlagoniæ.

Cithæronia Iuno, celebri memoria apud Plut. legitur in uita Ariſtidæ, nec ſemel: de qua in Ioue Cithæronio egimus, & hiſtoriam ex Pauſania recitauimus. quam cum aliqua ex parte aliter Euſebius in tertio Præparationis euang. recitet, hic referre non grauabor. Dicitur, inquit, Iunone irata, diſsidenteq; ab Ioue, mœſtus ipſe ea de cauſa nimium fuiſſe. quem Alalcomenes indigena docuit, ut alteram ducere ſimularet. ita conſilio eius, ex quercu ſimulachro mulieris confecto, quod Dædalon appellarunt, nuptias præparare fingebant. Nymphæ igitur Cithæronides, & uniuerſa Bœotia confluebat. quibus rebus Iunonem commotam, à Cithærone deſcendiſſe, & Plataenſium

tæ enſium multitudine mulierum ſequente, ad Iouem perueniſſe, ſimulatio-neq́ patefacta, ſumma cum lætitia reconciliatam fuiſſe. Honorem autem ſimulachro tantum feciſſe, ut Dædala nomine ipſius diem feſtum inſtitueri: quod tamen ex zelotypia, quamuis omni anima expers eſſet, cremauit. Hęc quidem fabula, quam (ut dixi) Pauſanias diuerſè recitat: non enim dicit Alalcomenem ſimulare nuptias Iouem docuiſſe, ſed Cithæronem regem: qui etiam à monte & Ioui & Iunoni nomē dedit. Hoc præterea addit Euſebius ex Plutarchi ſententia, quod & allegoriam affert. ait enim: Huius fabulæ talis ratio eſt. Iunonis ac Iouis bella & diſsidia nihil aliud quàm elementorum intemperiem ſignificant, quæ niſi certis proportionibus contemperentur, natura rerum ſoluta magnā perniciem afferunt. Si ergo Iupiter, id eſt calida uirtus ac ignea nimium exceſſerit, ſiccitate omnia pereunt: ſin uerò Iuno, humida ſcilicet & uentoſa natura, Iouem aſpernata ſuperauerit, magna uis pluuiæ delata diluuio cuncta uaſtabit, quod illis temporibus factum Bœotiam maximè regionem proluit, quæ multitudine aquarum tecta fuiſſe dicitur. quia quamprimùm tempeſtate tranſacta terræ apparuerunt, deorum reconciliatio facta fingitur. prima uerò arborum omnium quercus effloruit, quæ non modò pijs hominibus, (ut Heſiodus ait) uerùm etiam diluuij reliquijs opitulata eſt, cùm glandes ramalia ferant, & apes cùm tegat truncus. Hactenus uel Plutarch. uel Euſebius.

Ammonia Iuno, id eſt arenaria, culta in Græcia ab Eleis, de qua Pauſan.

βοῶπις ἥρα, cognominata in primis ab Eupoli, quòd pulchros & magnos haberet oculos. Heſychius, alijq́. aliqui & Mineruæ attribuunt.

Tethlæ Iunonis templum apud Platæenſeſ.

Europia, id eſt, εὐρωπία etiam Iuno cognominata: Heſychius.

Telchinia Iuno, à Telchinis dicta. nam ut plurib. à Diod. traditur, Telchines inter cætera quæ multa reperêre, etiam deorum ſtatuas fecerunt, quæ & ab illis nonnullæ nuncupatæ ſunt: ut à Camireis Iuno Telchinia, & Telchinius Apollo à Lydis. Cætera, ubi de ipſis agemus, tractabimus.

Cypra Iuno nuncupata. Catellum ſcribit Strabo in quinto, Piceni emporium fuiſſe, penè quod templum fuit Cypræ Iunonis, à Tyrrhenis conditum & conſecratum: illi quippe Iunonem Cypram nuncupabant: hinc apud Silium Italicum in octauo quidam ita legunt,

Et quis littoræ fumant altaria Cypræ. propter ſcilicet ſacrificia Iunonis Cypræ: etſi alij Cupræ libentius per u pronunciant, quod antiqui in uſu habebant.

Gabinam præterea Iunonem uocat poëta libro Æneid. 7, quòd ſummo cultu à Gabinis coleretur.

—Quiq́, inquit, arua Gabinæ
Iunonis, gelidumq́ Anienem, & roſcida riuis
Hernica ſaxa colunt.

Apud Gabios igitur colebatur religioſiſsimè Iuno, quod etiam ibidē Seruius notat: & Silius lib. 12. cùm ait,

—Nec amœna retentant
Algida, nec iuxta Iunonis tecta Gabinæ.

ῥησκυνθὶς ἥρα, Rheſcynthis Iuno cognominata eſt, à monte Thraciæ. Nicander in Theriacis, ἑκὰς ῥησκυνθίδος ἥρης: id eſt, procul à Rheſcynthide Iunone. montem eſſe Thraciæ aiunt, & ipſius deæ templum, unde dea Rheſcynthis eſt appellata. quo eodem loco Cytimus Apollo colebatur.

Anthiæ Iunonis mentio fit à Pauſ. in Corinth. quæ Florida latinè dici poteſt, cuius templum celebrat, ante quod earum mulierum ſepulchrum fuit, quę cum Dionyſio aduerſus Argiuos depugnarunt.

HYMENÆVS, THALASSVS.

QVoniam,ut à principio huius Syntagmatis docui,Iunonem non modò Græci,ſed & Latini nuptijs præeſſe putarunt:ideo congruum eſſe exiſtimaui,Hymenæum & Thalaſſum, & ipſos deos nuptiales, tibi poſt Iunonem aſcribere,ut diſpoſitè atque ordinatè procedamus. Hymenęus igitur,qui & Hymen dictus eſt,nuptiarum deus à Græcis habitus eſt,ut à Romanis Thalaſſus,quibus tamen nominibus & noſtri uſi ſunt. Hymenæi uerò numero multitudinis,pro nuptijs ipſis, tam à noſtris quàm à Græcis dicuntur,quod notiſsimum eſt.at Hymenæa eodem plurium numero,ſed neutro genere,ſacra nuptialia dicta ſunt,ut Suidas notat: unde illud eſt Ouidij, Hymenæa canunt.& Martiani in Muſica,

Inſtaurare iubet tunc Hymenæa Venus.

Quare eorum manifeſtum errorem noſſe potes, qui Hymenæa accuſatiuum ſingularem & interpretati ſunt,& ſuis etiam uerſibus uſurparunt.Pingebatur Hymenæus,ut ex Catullo facilè colligimus,coronatus floribus & amaraco, dextera facem tenens, ſiniſtra flammeum, (lutei uelaminis id genus)in pedibus croceos ſoccos habens. Seneca uerò in Medea ſic effinxit his uerſibus:Aſclep.

Et tu,qui facibus legitimis ades,
Noctem diſcutiens auſpice dextera,
Huic incede gradu marcidus ebrio
Præcingens roſeo tempora uinculo.

Claudianus uerò in quodam Epithalamio ita de Hymenæo canit:

Hunc muſa genitum legit Cytheræa,ducemq́
Præfecit thalamis:nullum iunxiſſe cubile
Hoc ſine,nec primas fas eſt attollere tedas.

Et poſt illum idem poëta deſcribit:

Dulce micant oculi,niueas infecerat igni
Solq́ Pudorq́ genas:dubiam lanuginis umbram
Cæſaries intonſa tegit,&c.

Dictus autem eſt Hymenæus,uel Hymen, ἀπὸ τοῦ ὑμένος, id eſt à membrana, quæ & Eugion dicitur, quæ cùm ſit clauſtrum uirginitatis, in nuptijs rumpitur. Alij dictum putant ἀπὸ τοῦ ὁμοῦ ναίειν, hoc eſt à ſimul habitando, quia uir & uxor cohabitant. Alij Hymenæum iuuenem fuiſſe uolunt, qui nuptiarum die ruina oppreſſus interierit. inde ad expiationem inſtitutum, ut eius nomen in nùptijs frequentaretur. Sunt quibus magis placet, ut ab hac hiſtoria quam Lactantius grammaticus libro Thebaidarum tertio commemorat, deducta res uideatur. Hymenæus, inquit, puer Atheníenſis fuit. is cùm annos puerilis ætatis excederet, neque adhuc uirum poſſet implere, ea pulchritudine præditus fuiſſe dicitur, ut fœminam mentiretur. Hunc cùm una ex ciuibus ſuis uirgo nobilis adamaſſet, ipſe mediocribus ortus parentibus, quia nuptias deſperabat, quod poterat tamen, puellam extrema amoris linea diligens, animum ſolo ſatiabat aſpectu. cum'que nobiles fœminæ cum uirginibus ſacra Cereris Eleuſiniæ celebrarent, ſubitò piratarum aduentu raptæ ſunt: inter quas etiam Hymenæus, qui illo & amatam fuerat ſubſecutus, & ipſe puella creditus. Quum igitur per longinqua maria prædam piratæ uexiſſent, ad quandam regionem tandem delati perueniunt, ibi'que ſomno oppreſsi, ab inſequentibus ſunt interempti: Hymenæus relictis ibi uirginibus reuerſus Athenas, pactus eſt à ciuibus dilectæ nuptias, ſi eis filias ſuas reſtituiſſet. quas ubi pro uoto reſtituit, exoptatam accepit uxorem. quod coniugium

iugium quia felix fuerat, placuit Athenienſibus, nomen Hymenæi nuptijs miſcere. Hæc quidem Lactantius, ſeu Lutatius grammaticus. Donatus uerò in Adelphis fabula Terentij, & Seruius in primo Æneid. cõmentario nonnihil ab hac hiſtoria euariant. ipſum enim Hymenæum tradunt puellas liberaſſe, cùm piratas ſomno fatigatos interfeciſſet. Hymenæum Catullus noſter Vraniæ filium dicit. Alij, ut in Muſis retulimus, Clius tradidêre. Aſclepiades uerò, ex Calliope & Apolline tres filios ſuſceptos prodidit, Ialemum, Orpheum, & Hymenæum. Hinc Claudianus & Martianus, Muſa genitum cecinerunt. Hoc Martiani carmen eſt,

Tu quem pſallentem thalamis, quem matre Camœna
Progenitum perhibent copula ſacra deum. & cætera.

Sunt qui non Apollinis, ſed Magnetis filium putent, ipſumq́; à Thamyra amatum, ut in ſecundo de Poëtarũ hiſtoria ſcripſimus. Seneca in Medeæ tragœdia, Bacchi filium Hymenæum, alij Bacchi & Veneris prodiderunt.

Thalaſſum, & Thalaſsium, & Thalaſsionem latinè rectè dicimus, deũ nuptiarum. Martialis,

Nec tua defuerint uerba Thalaſſe tibi.

Idem: Quid, ſi me iubeas Thalaſſionem. Catullus: Lubet iam ſeruire Thalaſsio. Feſtus ex Varrone, hanc dictionem ſine aſpiratione in prima ſyllaba enunciare uidetur. Hæc Feſti uerba: Thalaſsionem in nuptijs, Varro ait, ſignum eſſe lanificij. Thalaſsionem enim uocabant quaſillum, qui alio modo appellatur calathus, uas utiq; lanificijs aptum. Hanc eandem ſentẽtiam & Plutarchus affert: quin & hodie Græci ταλασιουργίαν lanificium uocant, & ταλασίαν. Scribit Titus Liuius, Romæ in raptu Sabinarum, uirginem unam longè ante alias ſpecie & pulchritudine inſignem, à globo Talaſsij cuiuſdam raptam fuiſſe, multisq́; ſciſcitantibus cuí nam eam ducerent, identidem, ne quis eam uiolaret, Talaſsio ferri clamitatum: propter quod nuptialem hanc uocem factam. Plutarchus & alij non abſimilem hiſtoriam afferunt. Seruius in primo Æneid. Apud Romanos, inquit, Talaſsio inuocatur. cùm enim in raptu Sabinarum plebeius quidam raptam pulcherrimã duceret, ne ei auferretur ab alijs, Talaſsionis eam ducis eſſe ſimulauit, cuius nomine fuit puellæ tuta uirginitas. plura ſi cupis, Plutarchum lege in Romuli uita. Sanè & in connubijs Romani ex ritu quinq; deos inuocabant: τέλειον ſcilicet Iouem, hoc eſt adultum: τελείαν Iunonem, id eſt adultam: Venerem: πειθὼ, id eſt Suadelam: & Dianam, ut Plutarchus docet. Hos deos intelligere uidetur Lucanus in ſecundo, cùm Martia Catoni loquitur, poſt Hortenſij obitum ad ipſum priorem uirum rediens, ait enim,

Fœdera ſola tamen, uanaq́; carentia pompa
Iura placent, ſacrisq́; deos admittere teſtes.

Et quoniam hi dei quinque fuerant, ideo etiam quinque tantùm cæreos, nec plures nec pauciores in nuptijs accendi mos fuit, ut in cauſis Romanis Plutarchus teſtatur. Hos deos D. Auguſtinus libro tertio de Ciuitate Dei, Nuptiales uocauit, uel ut eius alia habent exemplaria, Coniugales: Deis, inquit, coniugalibus quid opus erat commendare nubentes, ut bene coniugarentur?

SYNTAGMA QVARTVM, DE SATVRNO, RHEA, VESTA, IANO, VERTVNO: AD CL. V. BERNARD. BARBVLAEVM.

Hos tibi mitto deos,coluit quos priſca uetuſtas,
  Qui teſtes noſtri & pignus amoris erunt,
Non hîc inuenies pictæ tectoria linguæ,
  Nec phaleras,cùm ſit ſermo didal calicus.
Si tamen hos quiſquam uiroſo dente laceſſet,
  Dic,aliena premat,qui meliora facit.

AMaui ego te, mi frater Bernard. Barbulæe, à primis uſq; noſtræ adoleſcẽtiæ annis, eùm ambo nos operam daremus bonis literis & moribus, ſub doctiß. & integerrimo uiro Bap. Guarino. ex cuius ludo tot ex omni fermè Europa uiei excellentes in omni literarum & optimarum diſciplinarum genere, tanquam ex equo (quod dicitue) Teoiano effluxerunt. At noſtrûm uterq; in humanitatis ſtudijs tantum profecit, quantum uel natuea noſtra, & ingenij uires patiebantur: uel quantum tenues admodum facultates permiſere, & anguſta domi ees. quib. qudẽ difficultatibus haud facilè homines (ut ait poëta) emergunt, & uirtutibus inſignes ac illuſtres euadunt. Hine eſt, quod nos noſtra gloriola cõtenti, quam in Muſtaceo (ut ait Cicero) quæſiuimus: donec tu quidem hic Ferrariæ ſubſiſtens, iuuentutem eum Cœlio noſtro inſtituiſti, adeò ut tu dignus iudicarere qui ſacerdotio diui Petri præficereris. Ego uerò procul à patria peregrè peoſectus, eam de me expectationem concitaram, ut omnes me crederent in aliquem procerum ſacrorum ordinem cooptandum: & peæſertim ſub Leone, Adriano. & Clemente, pontificibus: apud quos mea ita domeſtica familiaritas aeeepia uiſa fuit, ut à me nihil unquam ab eis fruſtrà petitum ſit, quinimmo & pleraq; ultrò oblata: præcipuè meo in humanis adhuc agente alumno & diſcipulo Hereule Rangonio, Romæ diuæ Agathæ Diacono. Poſt cuius immaturum obitum, & urbis direptionem, ita reſtantem habui fortunam, ut ab eo tempore non tantùm res meæ deteriore loco eſſe cœperint, ſed & corpoeis uires ita debilitari, ut in eam articulorum omnium aduerſam ualetudinem inciderim. ut non modò ambulare (ut tu quidem frater optime noſti) ſed nec etiam in latus decumbere poßim, niſi ſim à ualẽte aliquo miniſtro adiutus. Nec tamen cùm ita morbus affligar, ceſſo, quin aliquid indies per amanuenſem puerum uel ſcribam, uel dictem. Sicut ſuperioribus his diebus faciebam, eùm de Deis gentium magnum Opus confeci: cuius tibi duo Syntagmata mittere conſtitui, in quorum altero Saturnum, & Magnam deûm matrem, & Veſtam, tum etiam Ianum & Vertunum, ſum complexus: in altero Neptunum, & deos eæteros marinos, nymphasq; uarij generis: ad hæc & Æolum [illegible]entos. Aecipe igitur amantiß. fratee ab ægroto tuo Lilio, & penè conclamato, qualecunq; munus: non quod ex me aliquid tibi ignotum & reconditum habere poßis, uel quod ex tua illa eeſertißima de omni librorum genere Bibliotheca non facilè haurire queas: ſed ea duntaxat eatione, omnibus ut conſtet, mutuam inter nos amicitiam ex multo fuiſſe tempoee conſtitutam. Dij faxint, ut & per ſcripta noſtrum uteiuſq; nomen poſteritati notum eſſe contingat. Vale.

SATVRNVS, RHEA, VESTA, IANVS, VERTVNVS.

SATVRNVS itaq; Cœli filius, ut de Nat. deor. ſcribit M. Cic. Ennius: Quem Cœlus genuit. idem tradit & Lactantius, & Seruius in illo poëtæ Vergilij: Vndc genus ducis. Arnobius Cœli quidem filium ait, & Hecates. Cœlus uerò Græcè οὐρανὸς uocatus eſt, à quo frequens Græcorum patronymicum οὐρανίων, id eſt Vrani filius, aut nepos. Vranus ergo, ſeu Cœlus, ut Phurnutus ſcribit, dictus eſt, quaſi ὄρος, hoc eſt conſeruator omniũ quę ſuprà ſunt: & ὁρίζων, hoc eſt finitor, uel terminus naturæ. Sunt qui tradant ἀπὸ τοῦ ὁρᾶν, uel ὀρίγειν deduci, hoc eſt, quod & cũcta uideat, & conſeruet. Alij porrò ἀπὸ τοῦ ὁρᾶσθαι ἄνω deriuant, hoc eſt, quod ſuprà cernatur. Ex poëtis etiã quidam ἄκμονος filiũ dixêre, id obſcurè ſignificantes, τὸ ἀκάματον τῆς περιφορᾶς: id eſt, quòd dum circumfertur, ſit indefeſſus: ſeu quòd ſit incorruptibilis. dicimus quippe κεκμηκέναι, id eſt opus abſoluiſſe, qui iam fato functi ſunt. Theocritus in Alarum poëmatio ualde ingenioſo, Vranum, ſeu Cœlum uidetur ſignificare, cùm obſcurè ait, ἄνακτ' ἀκμονίδαν, regem ſcilicet Acmonis filium Vranum. nam,

ut interpretes

ut interpretes aiũt, terra peperit Acmonem, ex Acmone natus Vranus, id eſt Cœlus, qui Terminus, &c. Porrò & Acmona inter Idæos Dactylos ab aliquibus repoſitum, iam in primo libro dictum eſt. Cultus uerò fuit Vranus multis in locis, humanis etiã uictimis, & præcipuè in tota Africa, & Libya. Sed nos de Saturno, quod cœpimus, proſequamur. Saturnus, ut ex Trogo Iuſtinus ſcribit, Aboriginum rex, tantæ iuſtitiæ fuiſſe dicitur, ut neq; ſeruierit ſub illo quiſquam, neq; quicquam priuatæ rei habuerit, ſed omnia communia & indiuiſa omnibus fuerint, ueluti unum cunctis patrimonium eſſet. ob cuius exempli memoriam cautum eſt, ut Saturnalibus exæquato omniũ iure paſſim in conuiuijs ſerui cum dominis recubarent. Itaq; Italia regis nomine Saturnia appellata fuit, & mons quem inhabitabat Saturnius: in quo ueluti à Ioue pulſo ſedibus ſuis Saturno, Capitolium eſt. Et hæc quidam fermè uel Trogus, uel Iuſtinus. D. uerò Cyprianus: Ab Ioue, inquit, Saturnũ fugatum eſſe, manifeſtum eſt: inde Latium de latebra eius nomen accepit. hic literas imprimere, hic ſignare nummos in Italia primus inſtituit, unde ærarium Saturni uocitatur. nam & ruſticitatis hic cultor fuit, unde ferens falcem pingitur. Saturnum tamen ſic Saxones effingebant, cui nomen κρόνῳ, ſenem in piſce ſtantem, qui totam urnamq; tenebat quod ſymbolum erat apud ipſos arcanum, ut in eorum hiſtorijs legimus. Saturnus autem à Latinis dictus eſt: à Græcis uerò κρόνος, quaſi temporum pater. χρόνος enim tempus. M. Cicero libro ſecundo de Nat. deor. Saturnum, inquit, eſſe uoluerunt, qui curſum & conuerſionem ſpaciorum ac temporum contineret, qui deus Græcè id ipſum nomen habet: κρόνος enim dicitur, qui eſt idem ſpacium temporis. ita Cicero. Idipſum & Macrobius primo Sat. Saturnus, inquit, ipſe qui auctor eſt temporum. & ideo à Græcis immutata litera κρόνος, quaſi χρόνος uocatur. Plato: κρόνος quaſi κόρος ὢν τοῦ νοῦ, hoc eſt, mentis ſatietas, dici putauit. Hinc teſte Plutarcho κρονολῆροι dicti ſenes, garruli & ætate decipientes, quaſi Saturni modò delirantes. Phurnutus tamen κρόνον dictum ait ἀπὸ τοῦ κεραίνειν, id eſt à commiſcendo. At uerò Saturnus dictus, uel à ſatu, quod ſtercorationi agrorum & agriculturæ præeſſe putabatur: unde & cum falce pingebatur. Alij Saturnum dictum uolunt, παρὰ τὴν σάθην, qua uoce membrum uirile ſignificabant antiqui, propter ſcilicet generationem, hinc & Satyri appellati. Macrobius auctor. M. Cicero & Lactantius dictum Saturnum tradunt, quòd annis ſaturetur, quippe qui tempus ſit. Fulgentius uerò: Propter annonæ, inquit, erogationem ad ſe populos attrahens, à ſaturando dictus eſt Saturnus. Ops quoque eius uxor, eo quòd opem eſurientibus ferret, dicta eſt. Citat idem Apollophanem in epico carmine ſcribentem, Saturnum quaſi ſacrum νοῦν, aut ſatorem νοῦ, quaſi creantem ſenſum & mẽtem. Varro de Lingua latina. Saturnum Cœlum facit his uerbis: Quare quòd cœlum principium, à ſatu dictus eſt Saturnus: & quòd ignis, Saturnalibus cærei ſuperioribus mittuntur. Verùm de cæreis cur in Saturnalibus mitterentur, Macrob. & alia, & hoc ſcribit: Alij, inquit, cæreos non ob aliud mitti putãt, quàm quod hoc principe ab incomi & tenebroſa uita, quaſi ad lucem & bonarum artiũ ſcientiam editi ſimus. Saturnum aiunt abſcidiſſe Cœli patris pudenda, quibus in mare deiectis Venerem procreatam, quæ à ſpuma, id eſt ἀφροῦ, unde coaluit, Aphrodite nomen accepit. Iſidorus, patris abſcidiſſe genitalia dicit, quia nihil in cœlo de feminibus naſcitur. Cæterùm & apud Orpheum Iupiter Saturno patri inſidias melle ſtruxit. Leguntur Orphei uerſus hac de re:

Vt primùm ſpectabis eum ſub quercubus altis,
Dulci quod comportat apum grex melle madentem,
Conſtringas ipſum uinclis.

Ebrius igitur melle Saturnus ab Ioue ligatus caſtratur, ut Cœlus. quare, ut Porphyrius ſcribit in ſpelũca Homerica, theologus (inquit) Orpheus innuit, diuinas eſſentias uoluptate captas quodammodo ligari, & in generationem detrahi. Fulgentius autem: Saturnus, inquit, Pollucis filius dicitur, Opis maritus, ſenior, uelato capite, falcem gerens, cuius uirilia abſciſſa & in mare proiecta Venerem genuere. Phurnutus tamen, Saturnum ait de Cœlo deſcendiſſe, Terræq́ commixtum, donec Iupiter illum caſtrauit, & in Tartarum præcipitauit. Alij dicunt, Saturnum ab ipſo Ioue in compedibus poſitum. Verrius Flaccus cauſam ſe ignorare dicit, ſed Macrobius ex Apollodoro hanc recitat. Saturnum, inquit, alligari per annum laneo uinculo, & ſolui ad diem ſibi feſtum, id eſt menſe decembri, atque inde prouerbium ductum, Deos laneos pedes habere. Significari uerò, decimo menſe ſemen in utero animatum, in uitam grandeſcere: quod donec erumpat in lucem, mollibus naturæ uinculis detinetur. Sacrum ſuo etiam tempore D. Epiphanius, quod ab Ægyptijs fieret, irridet. quoſdam ait ſe uinculis ferreis includere, comam prolixam nutrire, ueſtitum ſordidum detritumq́ geſtare, annuloq́ naſum includere, ac perforare, in Saturni honorem: & reliqua, nõ minus ridicula, quæ uir ſanctus colligit. Plutarchus etiam Saturnum ait in inſula quadam fortunata in ſpecu dormire, ſaxa complexum aurea, ſomnumque ex uinculis Iouis contingere, & cætera quæ in libello leges De facie in orbe lunæ apparente. Redeo ad noſtra. Falcem quidam Saturno putant attributam, quod tempus omnia metat, excecet, & incidat: uel propter agriculturæ rationem, cuius ipſe repertor fuit, & proinde Falcifer cognominatus à poëtis. Ouidius,

Cauſa ratis ſupereſt, Thuſcum rate uenit ad amnem,
Ante pererrato Falcifer orbe deus.

Ab eadem falce, quæ Græcè δρέπανον dicitur, Pauſ. promontoriũ dictum ait. alij urbem, quam uariè tamen ſcriptores recenſent, quidam Siciliæ, quidam Bithyniæ, alij alibi: Strabo, Stephanus, Seruius. quin etiam Zancle eadem ratione appellata. Nicander,

Καί τοι καὶ ζάγκλης ἱερὸν δρεπανήϊον ἄσυ. hoc eſt,
Necnon & Zancles didicit Drepaneidos urbem.

Saturnum præterea aiunt filios ſuos ſolitum deuorare, eodemq́ rurſus euomere: per quod ſimiliter ſignificatur, eum, ut diximus, tempus exiſtimatum fuiſſe, à quo per uices cuncta gignantur, abſumanturq́, & ex eo denuò renaſcantur. Hinc & in urbibus quibuſdam homines illi liberos ſuos immolabant, ut alibi dictum, & à noſtris pluribus irriſum eſt. Sed Rheam uxorem ferunt eum ſefelliſſe, lapidemq́ pro Ioue marito porrexiſſe, ipſumq́ Iouem Corybantibus clàm nutriendum dediſſe: qua de re alibi plenius locuti ſumus. Saturnũ demùm ab Ioue pulſum filio, quid aliud ſignificat, quàm tempora ſeneſcẽtia ab ijs quæ pòſt nata ſunt depelli? Vinctum autem, quòd certa lege naturæ cõnexa ſunt tempora: uel quòd omnes fruges quibuſdam uinculis nodisq́ alternentur. Nam & falcem uolunt fabulæ in Siciliam decidiſſe, quòd ſit inſulæ illius terra uel maximè fertilis. Huic etiam deo inſitiones ſurculorum, pomorumq́ educationes, & omnium eiuſmodi fertilium rerum tribuebant diſciplinas. Cyrenenſes etiam cùm rem diuinam ei faciebant, ficis recentibus ſe coronabant, placentasq́ mutuò miſsitabant. Mellis inſuper & fructuum repertorem Saturnum ueteres putauêre. Hunc Rom. etiã Sterculiũ uocabãt, quòd primus ſtercore fœcũditatẽ agris cõparauerit. Sed de Sterculio & Stercutio, alibi diximus, in Pilũno uidelicet. Huic deo ex inſtituto antiquo & peregrino, ſacrũ aperto capite faciebant. hoc ait Macrob. primo Sat. cap. x. Idẽ tamẽ cap. viii. Illic, inquit, græco ritu capite operto

pertores diuina ſit, quia primò à Pelaſgis, pòſt, ab Hercule ita factitatũ putant. Sed plenius hoc in Syntagmate de Sacrificijs tractãdum. Scribit Theopompus, & repetit Plut. in lib. Iſidis & Oſiridis, quoſdam qui occidẽtem habitant, hyemem Saturnum appellaſſe, æſtatem Venerem; uer Proſerpinam: ex Saturno autem & Venere cuncta eſſe generata. Sed Phryges, exiſtimantes deum per hyemem ſomno uacare, æſtate euigilare: & hyeme quidem dormitationes, id eſt κατευνασμοὺς, æſtate uerò ἀνεγέρσεις, hoc eſt uigilias, bacchantes diſcurrentesq́ deo peragebant. At uerò Paphlagones, Saturnum deum coërceri uinculis per brumam, uere autem moueri atq; reſolui aſſerebãt, &c. Nunc, etſi quo pacto fingeretur Saturnus ab antiquis, ex his quæ ſuprà narrata ſunt, elicere poſſumus: nihilominus & quo modo à Martiano eſt deſcriptus, hîc tibi etiam apponam. Verùm, inquit, Sator (Satoris enim nomine Saturnus quoq; eſt appellatus) greſsibus tardus ac remorator incedit; glaucoq; amictu tectus caput, prætendebat dextera flammiuomũ quendam draconem caudæ ſuæ ultima deuorantem, quem credebant anni numerum nomine perdocere: ipſius autem canicies pruinoſis niuibus candicabat, licet etiam ille puer poſſe fieri crederetur. hæc ille, ſuis uerbis. Macrobius uerò ſcribit, Ianum, cùm Saturnus ſubitò non comparuiſſet, ſimulachrum illi conſtituiſſe cum falce, meſsis inſigne. Porrò & illud legimus, Saturnum podagroſum ab antiquis effictum, & oculis lemis lippientibus. unde & Græcis prouerbium, κρονικαὶ λῆμαι, hoc eſt Saturniæ lemæ. Lema quippe pituita eſt in oculis, uel humor quidam concretus, ut medici docent. Pythagorici uerò ſymbolo quodam Saturni lachrymã mare dicebant, quod Plutarch. ſcribit in Iſi & Oſiri. Maris enim aqua non ſalſa ſolùm & amara, ſed & craſſa & impura eſt. Saturnalia huic deo ſacra fiebant, de quibus in primis Macrob. Lucianus, & nos nonnihil de Annis & menſibus. Hæc, Κρόνια à Græcis dicebantur. Et primò uno die tantùm, id eſt decimoquarto Calend. celebrari ſolita: ſed pòſt in triduum propagata, primùm ex adiectis à Cæſare huic menſi diebus, deinde ex edicto Auguſti, quo trium dierum ferias Saturnalibus addixit. à 16 igitur cœpta, in 14 deſinebant, quo ſolo fieri antè conſueuerant. ſed Sigillariorum adiecta celebritas, in ſeptem dies diſcurſum publicum & lætitiam religionis extendit. Sed plura hoc loco de Saturnalium celebritate commentari ſuperuacaneum uidetur, & præter inſtitutum. Verſus tantùm L. Accij, antiquiſsimi poëtæ, ex ſuis Annalibus afferam:

Maxima pars Graium Saturno, & maximè Athenæ,
Conficiunt ſacra, quæ Cronia eſſe iterantur ab illis,
Cumq́ diem celebrant per agros, urbesq́ ferè omnes
Exercent epulis læti, famulosq́ procurant
Quiſq; ſuos, noſtriq; itidem: & mos traditus illinc,
Iſte, ut cum dominis famuli tum epulentur ibidem.

Saturnalibus bellum ſumere nefas, pœnas à nocẽte exigere piaculare fuit. Templa huic deo Romæ uariè referuntur extructa. Macrobius ait ſe inueniſſe, Tullum Hoſtilium fanum ex uoto Saturno conſecrauiſſe, & Saturnalia tum primùm Romæ inſtituta. Varro in libro de ſacris ædibus ſexto, L. Tarquinium regem dixit ædem locaſſe ad forũ faciendum: T. uerò Largium dictatorem conſecraſſe. Gellius ait, ſenatum decreuiſſe ei rei L. Furium Trib. Mil. præfectum. Ædem uerò Saturni ærarium Romani eſſe uoluerũt, quòd nullum ſit furtum in eius finibus commiſſum, aut quia ſub illo nihil erat cuiuſquam priuatum:

Nec ſignare quidem, aut partiri limite campum
Fas erat, in medium quærebant.

Plutarch. in cauſſis Rom. ideo ait, quòd eo regnante non fuit auaritia, nec

conſtat prima breui & duabus longis. Cybele ergo Saturni uxor à gentibus exiſtimata (de qua tamen uariæ traduntur opiniones, quæ ſuis locis hoc toto capite referentur) dicta eſt Cybele, à monte Phrygiæ, ut Stephanus ſcribit: ut Strabo, à loco: ut Suidas, à montibus: ut uerò Feſtus & Seruius, ἀπὸ τοῦ κυβιστᾶν τὴν κεφαλήν, id eſt à capitis rotatione, quod proprium fuerat eius deæ ſacerdotum, qui per furorem motu capitis comam rotantes, ululatu futura prænunciabant. Hinc Lucanus:

—Crinemq́ rotantes

Sanguinei populis ulularunt triſtia Galli. tametſi in uulgatis Feſti codicibus, dictam legamus ἀπὸ τοῦ κύβου, quam lectionem & ex doctis pleriq́ ſecuti ſunt. quin & eadem ratione κύβος, id eſt cubus, ei ab antiquis dicabatur. Addit Seruius in tertio, Alios dicere Cybelũ ſacerdotem eius deæ primum fuiſſe, & ab eo Cybelem dictam. Soſides Atticus in libro Theologumenon, ubi ait, Atym florem ſignificare, ſcribit, Matrem deûm in modum potentiæ poni: unde, inquit, Cybele dicitur, quaſi κῦδος βέβαιον, id eſt gloriæ firmitas, ut recitat Placiades Fulgentius. Κύβελα, ſcribit Heſychius, montes Phrygiæ, ubi antra & thalami Cybeles matris deorum. Hæc quidem dea curru uehi dicebatur, quia ipſa credebatur terra, ut ait Seruius, quæ pendet in aëre. Ideo rotis ſuſtineri dicebatur, quia mundus rotatur, & uolubilis eſt & eidem ſubiugabantur leones: ut oſtenderetur, maternam pietatem omnia poſſe ſuperare. Inde Corybantes eius miniſtri cum ſuis gladijs eſſe fingebantur, ut ſignificaretur, omnes pro terra ſua debere pugnare. quod autem turritam geſtaret coronam oſtendebat, ſuperpoſitas terræ eſſe ciuitates, quas inſignitas turribus eſſe uidemus. Sanè quoniam de Cybele agimus, rideamus & nos cum Origene cõtra Celſum philoſophum Epicureum, eam fabulam, quam ille recitat libro ſecundo: Ægyptius præterea (inquit) quiſpiam, qui Moſi rebus mirabiliter geſtis nihil fidei præbeat, credi poteſt & Rhapſimythum illum mox producturus, ita ut eum affirmet ad inferos deſcendiſſe, & aleam luſiſſe cum Cybele, & aureum uelum retuliſſe, in ſignum, ad inferos ſe perueniſſe, & inde remeaſſe ad ſuperos. Et hæc quidem Origenes, qui & eandem fabulam alibi recitat. Sed iam ſatis hac de re.

Dindymene etiam Cybele dicta fuit. Catullus: Simul ite Dindymenæ dominæ uaga pecora. Strabo & Heſychius putant, à montibus Phrygiæ, uel Troadis (ut Stephanus) Dindymis nuncupari. Idem Catullus: Dea Dindymi domina procul à mea Tuus ſit furor omnis hera domo: Alios age incitatos, alios age rabidos. Horatius libro primo Carm. Non Dindymene, non adytis quatit Mentem ſacerdotum incola Pythius. Apollon. primò Argon. μητέρα Δινδυμίην πολυπότνιαν ἐγκαλέοντες. id eſt, matrẽ Dindymiam ualde uenerabilem inuocantes. Dindymen etiam, & Dindymenem Heſychius uocare uidetur. Diodorus Siculus, à nomine matris dictam innuere uidetur, quæ Dindymene uocaretur. ita enim ſcribit: Aſſerunt (inquit) incolæ Phrygiæ Libyæq́, antiquum regem fuiſſe Meonem, qui uxorem Dindymenem duxit, (caue ne fallaris, latinis ſactis codicibus. Hæc enim inuerſa leguntur nõ modò apud Diodorum, ſed Euſebium etiam de Præparatione Euang.) Ex ijs nata eſt fœmina, quam mater educare nolẽs, expoſuit in monte Cybello, ubi ferarum uberibus nutrita fuit. puellam hanc mulier quædam pecora paſcens cùm uidiſſet, facto ſtupens abſtulit, atq́ à loco Cybelem nominauit. aucta ætate forma, ingenioq́ ac prudentia excelluit. fiſtulam enim calamis compactam, & cymbalum, tympanumq́ prima adinuenit, puerorum inſuper & pecorum morbis remedia excogitauit. qua ex re factum eſt, ut mater ab omnibus appellaretur. Cætera quæ de Marſyæ & Apollinis amore erga illam, deq́ eorum certamine, & Atyos caſtratione & nece, in Phrygum theologia

ex Diodoro & Euſebio leges. Nunc ea prodamus quæ Pauſanias in Achaicis, ubi de Mineruæ templo agit in Dymæis, & de ſimulachro uetuſtiſsimo. Et aliud eſt, inquit, templum in Dymæis Dindymenæ matri & Attæ conſectum. qui uerò hic eſſet Attes, cùm id arcanum foret, comperire nequiui: uerùm ex Hermeſianacte elegiarum ſcriptore ita traditum eſt, quòd uidelicet Attes Calai Phrygis filius fuit impotens generandi (ſi rectè uertimus, οὐ παιδοποιὸς) à matre genitus. qui cùm adoleuiſſet, in Lydiē demigrauit, & Matris deûm orgia apud Lydos peregit. quare cùm ab eo in honore eſſet, Iupiter inuidit, ſuemq́ immiſit, qui Lydorum labores & opera diripiebat. & cùm alios pluresq́ interemiſſet, tum & ipſum Atten. unde &, quod ijs conſentaneum eſt, Galatæ Peſinunta habitantes, ſues non attingunt. neq́ enim existimant ita de Atte, ſed de eo alius eſt apud eos ſermo indigena. Iouem ferūt in ſomnis ſemen in terram effudiſſe, quæ in tempore dæmona edidit duplici pudendo, hoc eſt uirili & muliebri, nomenq́ illi impoſuit ἀγδίσιν. uerùm dei hunc ἀγδίσιν metuentes, illi uirile pudendum abſciderunt, atque exinde nata amygdala: quę matura cùm facta eſſet, Sangarij fluuij filiam aiunt cepiſſe, & in ſinum poſuiſſe, tum ſtatim fructus euanuit: ipſa autem puella prægnans facta, cùm peperiſſet, hircus puerum expoſitū curauit. Sed ſupra hominem cùm formoſus adoleuiſſet, pueri amor Agdiſtin cepit. adultum autem iam Atten propinqui Peſinunta miſerunt, ad regis filiam. canebatur Hymenæus, inſtat Agdiſtis: Attes uerò furore correptus, ſibi uirilia amputauit. amputauit & rex, qui filiam illi dabat. Porrò pœnitentia Agdiſtin cepit ob ea quæ fecerat, & ab Ioue impetrauit ne quid corporis Attes putreſceret, ne'ue liqueſceret. hæc fermè quidem Pauſanias. Sed enim totam hanc fabulam longè copioſius cùm ex alijs ſcriptoribus, tum maximè ex Timotheo, antiquo theologo, Arnobius in quinto aduerſus gentes explicat. ait enim: In Phrygiæ finibus, inauditę per omnia uaſtitatis petra eſt quędam, cui nomen eſt Agdus: ex ea lapides ſumptos, ut Themis mandauerat, in orbem mortalibus uacuum Deucalion iactauit, & Pyrrha. ex quibus cum cæteris & hæc Magna quæ dicitur informata eſt mater, atque animata diuinitùs. Hanc in uertice ipſo petræ datam quieti & ſomno, inceſtis Iupiter cupiditatibus appetit. Sed quum obluctatus diu, id quod ſibi promiſerat, obtinere nequiuiſſet, uoluptatem in lapidem fudit uictus. Hanc petra concepit, & mugitibus editis multis prius, menſe naſcitur decimo, materno ab nomine cognominatus Agdeſtis. Huic robur inuictum, & ferocitas animi intractabilis, inſana & furialis libido, & ex utraq́ ſexus ui rapta deuaſtare, diſperdere, immanitas animi quò duxerat, non deos curare, non homines, nec præter ſe quicquam potentius credere, terras, cœlum & ſidera contemnere. Longa eſt hiſtoria. ait enim: Ex eius ſanguine humi fuſo, natum malum Punicum, cuius Nana regis filia mali in ſinu poſiti attactu prægnans facta. pater puellā claudit, ut inedia intereat. Pomis ſuſtentatur à matre. ipſa paruulum enititur, quem rex exponi iubet. à quodam inuentus, hircino lacte nutritur. Hinc Atys dictus, quoniam Phryges hircos Atagos nuncupant. Reliquam huius Agdeſtis fabulam ex Arnobio collige, ex cuius & Pauſaniæ uerbis, rectius ea percipies quæ à Strabone ſcribuntur libro duodecimo, uel græca, uel latinè expoſita. ita enim ego illa meis uerbis: Peſinus uerò eſt emporium eorum qui ſunt in regione, templum maximum habens Matris deorum, magnæ religionis: uocant autem illam Angidiſtin. Crediderim ego Agdiſtin legendum. Lucianus quoque de dea Syria uarias recenſens opiniones: Alius, inquit, ſermo fertur, quem ego à uiro ſapiēte audiui, quod Rhea ipſa ſit, & templum Attes opus. Attes quidem Lydus fuit, primus qui ſacrorum ritus, quibus Rhea coleretur, prodidit: & quibus Phryges, Lydi, & Samothraces in

ſacris

ſacris uterentur, ea ab Atte omnia accepiſſe. nam ubi Rhea ipſum caſtrauit, uirilem uitam agere deſijt, & muliebrem formam aſſumpſit, & ueſtes. itaque per orbem terrarum obambulans, ubiꝗ ſacra faciebat, & quæ ipſe paſſus fuerat narrabat: & cætera, quæ ille multa narrat. Sanè Attis, non Attes, apud Suidam & Lucianum legimus. Diodorus Pappan etiam Atyn dictum ait. noſtrorum pleriꝗ Atyn, ut Catullus & Perſius, alijꝗ ferè omnes. Macrobius Attinem uocat, ita enim ſcribit: Similiter Phrygiæ fabulis circa Matrem deûm & Attinem eadem intelligunt. quis enim negat, Matrē deûm terram haberi? hęc dea leonibus uehitur ualidis, impetu atꝗ feruore animalibus. & paulo pòſt: Attinem uerò ornant & fiſtula, & uirga. Sed de hac fabula, præter iam dicta alia poëtæ, ut Catullus, & Ouidius in Faſtis: alia quoque Diodorus, qui & hoc ait, Cybelen clàm cum Aty concubuiſſe: parentes id cùm intellexiſſent, Atym & nutrices interfecêre, & inſepultos abiecêre: Cybelem inſanam factam, ſparſis capillis urbem ſolam pſallendo circuiſſe, & eam ſequi ſolitum Marſyam. hæc fermè Diodorus. qui non multo pòſt ſubdit: Phrygas à morbo occupatos, adeò ut nec terra fructus redderet, ſciſcitatos eſſe propterea oraculū. quibus illud reſpōſum, ut Atys corpus ſepelirent, & Cybelem deam uenerarentur. uerùm Atys corpore non inuento, eius ſimulachrum Phryges effecêre, & Cybelis aram, ad quam rem diuinam facerent. Quare uerò Atys ſe caſtrauerit, lege allegoriam apud D. Auguſtinum libro ſeptimo de Ciuitate Dei, ex Porphyrij ſententia. Euſebius autem in tertio de Præparatione Euang. Atys, inquit, maximè flores ſignificat, qui antequàm ad fructum ueniant, defluunt, quapropter pudenda ei fuiſſe inciſa feruntur: quoniam flores defluxi, ſemina producunt. Fulgentius etiam in Mythologico, Atym florem ſignificare interpretatur: & ſuper id citat Soſidem Atticum. Sanè quæ de Atti myſtica & arcana celebrabantur, ea ſcriptis Anthes manifeſtauit, ut eſt apud Arpocrationem. Initia & myſteria deæ Cybelis Catullus crotalum & tympanum fuiſſe oſtendit, ita canens, Niueis citata capit manibus breue crotalum, Leue tympanum Cybelle tua mater initia. Lucretius quoque tympana & cymbala adhibet, idꝗ pluribus uerſibus. Sed & Ouidius in quarto: atque id à Corybantibus & Curetibus per imitationem acceptum. Varro tamen, & Auguſtinus libro ſeptimo de Ciuitate Dei, per tympanum ſignificari orbem terræ, per cymbalorum ſonitus ferramentorum ictus: quæ in Magnæ matris interpretatione dicenda. Vergilius de his ſacris mollibus:

—Ite (ait) per alta
Dindyma, ubi aſſuetis biforem dat tibia cantum,
Tympana uos buxusꝗ uocat Berecynthia matris
Idææ, ſinite arma uiris, & cedite ferro.

Hinc noſter Picus hæc ridens in hymno ad Virginem:

Semiuiri iam non ululata ad Dindyma Galli,
Nec Cybeles gemini coëunt ad frena leones,
Vt dominam Matremꝗ deûm cum turribus altis
Excipiant, fictoꝗ uehant per inania curru.

Romæ uetuſtum epigramma legitur, cuius hi duo primi uerſus:

Qui colitis Cybelem, & qui phryga plangitis Atyn,
Dum uacat, & tacita Dindyma nocte ſilent,
Flete meos cineres, &c.

De eiſdem item Lactantius: Ab hoc, inquit, genere ſacrorum non minoris inſaniæ iudicanda ſunt publica illa ſacra, quorum alia ſunt Matris deûm, in quibus homines ſuis ipſi uirilibus litant. amputato enim ſexu, non uiros ſe, nec fœminas faciunt. Tibullus ad hæc ſacra reſpicit, cùm canit:

Idææ currus ille ſequatur Opis.
Et ter centenas erroribus impleat urbes,
Et ſecet ad Phrygios uilia membra modos. Ouidius:
—Molles〈q〉 miniſtri
Cedunt iactatis uilia membra comis.

Hinc & ipſa dea à furore uocata eſt interdum Enthea. Martialis:
Cùm ſectus ululat matris Entheæ Gallus.

Orpheus etiam φιλοιστρομανῆ, id eſt œſtro furentem cognominauit in hymnis, & τυμπανόδουπον, id eſt tympanicrepam. His quidem inſanis ac furentibus miniſtris & ſacerdotibus ſtipes & æra petere moris fuit, ut manifeſtè monſtrat Lucretius, eodem quo ſuprà loco, in quo de Magna matre agit:
Ergo cùm primùm magnas inuecta per urbes,
Munifica tacita mortales muta ſalute,
Ære atq; argento ſternunt iter, omnia mirum
Largifica ſtipe ditantes, &c. Ouid. in Faſt.
Dic inquam parua cur ſtipe quærat opes?
Contulit æs populis, de quo delubra Metellus
Fecit, ait, dandæ mos ſtipis inde manet.

M. Cic. in libris de Legibus, Præter Idææ matris famulos, eosq; iuſtis diebus, ne quis ſtipem cogito. ſubdit quare: Stipem ſuſtulimus, niſi eam quã ad paucos dies propriam Idææ matris excepimus. Implet enim ſuperſtitione animos, & exhaurit domos. Auguſtinus etiam libro ſeptimo: De mollibus, inquit, eidem matri Magnæ contra omnem uirorum mulierumq; uerecũdiam conſecratis, qui uſq; in heſternum diem madidis capillis, facie dealbata, fluentibus membris, inceſſu fœmineo per plateas, uicosq; Carthaginis, etiam à populis unde turpiter uiuerent, exigebant: & reliqua, quæ multa eo loco D. Aurelius. Vide de his etiam apud Apuleium plura, libro octauo Metamorphoſeos. Hos porrò ſacerdotes Gallos uocatos fuiſſe, notiſsimum eſt: qui & Semiuiri dicti, quia caſtrati & execti. & Galli quidẽ à flumine Phrygiæ, auctore Feſto: quia qui ex eo bibiſſent, in eo furere incipiebant, adeò ut ſe uirilitatis parte priuarent. Alij id feciſſe dixerunt, ne fieri poſſent parentes, uiolato patris matris'ue nomine. quidam tamen Gallum puerum ipſum putauère, qui contracta offenſa deæ ſe execuerit, & ſimul fluuio nomen dederit. Horum uerò ſacerdotum antiſtites Archigalli nominabantur, ut in antiquis elogijs aduertimus. Epitaphium eſt Romæ in S. Martina in montibus, dignum ut hîc aſcribatur: D. M. C. Camerius Creſcens Archigallus Matris Deûm Magnæ Idææ & Attis Po. Ro. Viuus Sibi Fecit & Camerio Eucratino Lib. Suo. Cæteris autem Libertis Vtriuſque Sexus Loca Singula Sepulturæ Cauſa. H. M. H. N. S. Plinius libro uigeſimoquinto, de picturis Parrhaſij: Pinxit, inquit, & Archigallum, quam picturam amauit Tiberius princeps, atq;, ut auctor eſt Decius, Eculeo LX-HS æſtimatam cubiculo ſuo incluſit. Eſt item Archigalli mentio apud Villium, ſeu ut uulgò dicitur, Iul. Firmicum. Ridet Tertullianus his uerbis eum qui pro Cæſare precabatur, qui iam defunctus erat: M. Aurelio, inquit, apud Sirmium reipublicæ exempto, die decimoſexto Calend. April. Archigallus ille ſanctiſsimus die nonò calend. earundem, quo ſanguinem impurum lacertosq; caſtrando libabat, pro ſalute Imp. Marci iam intercepti. D. Auguſt. libro 2. de Dei ciuit. cùm ridet quę in ſacris turpia agerentur à gentibus: Adoleſcẽtes, inquit, ſpectabamus arreptitios, Gallos puto: audiebamus ſymphoniacos ludis turpiſs. qui deis deabusq; exhibebantur: oblectabamur, cœleſtiq; uirgini Berecynthiæ matri deorum omnium, &c. Cur uirginem appellet, neſcio. Subdit ipſe Auguſtinus: Ante cuius lecticam die ſolenni lauationis eius talia per

lia per

lia per publicum cantitabantur à nequiſsimis ſcenicis, qualia non dico matrem deorum, ſed matrem qualemcunque ſenatorum, uel quorumlibet honeſtorum uirorum, immo uerò qualia nec matrem ipſorum ſcenicorum deceret audire, &c. his uerbis Auguſtinus attingit pompam ſacrorum, quæ à Gallis ſacerdotibus ad Almonem fluuium quotannis agebatur, qui fluuius non procul ab urbe Tiberino miſcetur, cuius Vibius Sequeſter ad Vergilianum filium meminit his uerbis: Almon, ait, ubi Mater deûm, VI. calend. Aprilis lauatur. Ammianus libro XXIII. Diem, inquit, ſextum calend. quo Romæ matri deorum pompæ celebrantur annales, & carpentum quo uehitur ſimulachrum Almonis undis ablui perhibetur. Abluebatur uerò Magnæ matris ſimulachrum, quod è Peſinunte allatum fuerat. hinc Lucanus in primo,

Et lotam paruo reuocant Almone Cybellem. — Ouid. in Faſtis.
Eſt locus in Tiberim quo lubricus influit Almon,
  Et nomen magno perdit in amne minor.
Illic purpurea canus cum ueſte ſacerdos
  Almonis dominam ſacraque lauit aquis. — Val. Flaccus VIII Argon.
Sic ubi Mygdonios planctus ſacer abluit Almo,
Lætaque iam Cybele. Et Claudianus:
Prælatoque lauat Phrygios Almone leones.

Quod autem turpia ac obſcœna paſsim iactarentur, etiam Herodianus in hiſt. Commodi teſtatur. ita enim ſcribit: Veris initio ſolennique die pompam Matri deûm Romani celebrant, in ea quæ apud quenque ſunt diuitiarum præcipua, ſupellexque, pleraque imperatoria materiæ aut artis ſpectandæ, præferri ante deam ſolent, paſsimque omnibus ludendi licentia permiſſa, ſic ut perſonas induant, quas cuique libitum: nullamque non magiſtratum quoque imaginem, prout cuiuſque ſtudium, repræſentent, ſicut nōn temerè à falſis ueros dinoſcas. Hactenus Herodianus. Sed par eſt, ut hoc etiam loco tibi exponam uarias de Gallis ſacerdotibus ſententias, quæ leguntur. Feſtus: Galli, inquit, qui uocantur Matris magnæ comites, dicti ſunt à flumine, cui nomen eſt Gallo: quia eo qui biberent, in hoc furere incipiunt, ut ſe priuent uirilitatis parte. Ouidius in IIII.

Inter, ait, uiridem Cybelen, altasque Celænas
Amnis it, inſana nomine Gallus aqua.
Qui bibit inde, furit: procul hinc diſcedite, queis eſt
Cura bonæ mentis: qui bibit inde, furit.

Attribuuntur autem Galli, ut Lucretius canit in ſecundo:

Gallos attribuunt, quia numen qui uiolarint
Matris, & ingrati genitoribus inuenti ſunt,
Significare uolunt indignos eſſe putandos,
Viuam progeniem qui in oras luminis edant.

Aliam inſuper ex Varrone Auguſtinus recitat opinionem, quam in Magnæ matris interpretatione referam: aliã quoque huius deæ & Atys allegoriam Fulgentius Placiades in tertio Mythologicôn confingit, quam, ut iam modum faciam, nunc ipſe miſſam facio.

Magna mater, & Mater deûm, Grecè μεγάλη μήτηρ, καὶ θεῶν μήτηρ, καὶ μητρῷα. Orpheus μήτηρ μὲν τε θεῶν, ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων. id eſt, Hæc una eſt hominum materque deorum. Orpheus quidem ſeorſum tres hymnos concinuit, quorum primum Rheæ dixit, cum aromatibus: alterum Telluri, cum omni genere ſeminum, præter fabas & aromata: tertium Matri deûm, cum uariarum rerum ſuffitu. Idem tamen Orpheus, teſte Diodoro, Terrã omnium matrem dixit, diuitias & opes largientem: uel, ut

diximus, quòd remedia multis non modò pecorum,ſed & hominum, in primis puerorum morbis excogitarit:quod idem Diodorus prodit.Seruius grāmaticus Matrem deûm appellari putat,quòd ipſa ſit ex ijs deis,qui ἄζωνοι dicuntur:id eſt,qui cœli certas non habent partes,ſed ubique generatim ab omnibus coluntur, ut Mater (inquit) deûm, cuius poteſtas in omnibus zonis eſt, & communis eius eſt poteſtas. Hæc ille, & alia præterea. Magna mater] ſic à Martiano confingitur: Grandæua, corpulentaq́ue Mater, quamuis fœcunda circumfuſaq́ue partubus, tamen floridam diſcoloramq́ue ueſtem herbida palla contexuerat, in qua totus gemmarum metallorumq́ue cenſus, atque omnium prouentus, frugumq́ue & ſationum,larga admodum ubertate ſerebantur. hæc quidem Martianus. Qui allium guſtaſſent,arcebantur procul ab huius deæ templo,ut Athenæus ſcribit.De Magnæ matris templo legimus,quòd non manibus,ſed precibus aperiebatur:unde uult Seruius illud à Sibylla dictum in VI,Ceſſas in uota preceſq́ue, &c.Sic uerò de Magna matre Varro apud Auguſtinum in VII de Ciuit.dei: Tellurem eandem dictam eſſe Magnam matrem ait:quòd tympanū habeat, ſignificari eſſe orbem terræ:quòd turres in capite, oppida: quòd ſedes fingatur circa eam,cùm omnia moueantur, ipſam non moueri: quòd Gallos huic deæ ut ſeruirent fecerunt,ſignificat eos qui ſemine indigeant,terram ſequi oportere,in ea quippe omnia reperiri:quòd ſedes apud eam iaceant,pręcipitur(inquit)qui terram colant,ne ſedeant,ſemper enim eſſe quod agant. Cymbalorum ſonitus,ferramentorum ictus iactatorum,ac manuum,& eius rei crepitus in colendo qui fit,ſignificat,quòd ferramenta illa erant ideo ex ære,quòd eam antiqui colebant ære,antequàm ferrum eſſet inuentum.quin teſte Heſychio,ab eo æris ſonitu,dea ipſa χαλκόκροτος à Græcis nūcupata eſt. Sequitur Auguſtinus:Leonem,inquit,adiungunt ſolutum ac manſuetum, ut oſtendant,nullum eſſe genus terræ tam remotum,ac uehementer ferum, quod non ſubijci cuiq́ue cōueniat.deinde adiungit,& dicit Tellurem,& Matrem,& nominibus plurimis & cognominibus nominatam,& reliqua quæ Varro,immò Auguſtinus ipſe ſcribit.Addit Iſidorus libro VIII,quòd ſimulachrum eius cum claui fingebatur,quia hyeme tellus clauditur,uere aperitur,ut fruges naſcantur.Sed & de Magna matre extat Lucretij præclarū carmen libro ſecundo de Rerum natura,quod & ante citaui,ad quod examinandum uel hoc te principium inuitat.

Quare magna deûm mater,materq́ue ferarum,
Et noſtri genitrix hæc dicta eſt corporis una:
Hanc ueteres Graiûm docti cecinêre poëtæ,
Sedibus in curru bijugos agitare leones,&c.

Ne nimius ſim. Plus enim quàm ſex & XL uerſus ea de re expoſuit doctiſsimus poeta.Sed iam ad reliqua redeo,quæ inſtitueram de BONA DEA dicere.Cornel.Labeo & ipſe hanc Macrobius laborat:quod ſus prægnans ei mactaretur,quæ propriè terræ hoſtia fuerat.Idem Labeo,& hanc Maiam Bonę deæ nomine nuncupatam aſſerit,& ei Kalend. Maij ædem fuiſſe dicatam. ait inſuper,Bonam deam & terram ex ipſo ritu occultiore ſacrorum eandem eſſe doceri poſſe.quin & eădem,Bonam,Faunamq́ue,&Opem,&Fatuā, pontificum libris indigitari ſolitam fuiſſe. Bonam,quòd omniū nobis ad uictum bonorum cauſa eſt:Faunam,quòd omni uſui animantium fauere putaretur:Opem,quòd ipſius auxilio uita conſtare crederetur: Fatuam uerò à fando,quod infantes partu editi non prius uocem edere crederentur,quàm terram ipſam attingerent.Putabat Varro hanc Dryadem fuiſſe, Fauni filiā: uel ut Plutarch.refert, uxorem.nonnulli Græcorum ex Liberi nutricibus fuiſſe,

fuiſſe,quam ne fari liceat exiſtimabant.unde & mulieres cùm ei feſtos dies peragebant,tabernacula uitiligineis intexebant ramis,ſacrumq́ draconem deæ ſecundum fabulam erigere ſolebant,ut ait Plutarch. Sunt qui deam hãc affirment Iunonis potentiam habuiſſe,ideoq́ regale ſceptrum in ſiniſtra manu ei additum. Eandem alij Próſerpinam crediderunt,porcaq́ ei rem diuinam fieri ſolitã:quia ſegetes,quas Ceres mortalibus tribuiſſe ferebatur,porca depaſceret. Alij Hecaten Chthoniam,Bœotij Semelem credebant. Plerique Fauni filiam dixerunt,quæ obſtiterit in amore patris uoluntati lapſi,ita ut uirga myrtea ab eo uerberaretur, cùm deſiderio patris neq́ uino preſſa ceſsiſſet.demum tamen pater in ſerpentem ſe transfiguraſſe,& cum filia coijſſe creditur. Horum hoc tale proferunt indicium, quòd uirgam myrteam in eius templo haberi nefas fuerit,& quod ſuper caput eius extenderetur uitis,quia maximè cauſa eam pater decipere tentauerit: quòd uinum in templum eius non ſuo nomine ſoleret inferri,ſed uas in quo uinum inditum eſſet,mellarium nominaretur, & uinum lac:quodq́ ſerpentes in eius templo nec terrentes,nec timentes apparerent. Sex. Clodius,qui græcè ſcripſit,ut recitat Lactantius,prodit,hanc uxorem Fauni fuiſſe:quæ qui contra morem decusq́ regium clam uini ollam ebibiſſet,& ebria facta eſſet,uirgis myrteis à uiro uſque ad mortem cæſa eſt. poſtea cùm regem facti ſui pœniteret,& uxoris deſiderium ferre non poſſet,diuinum illi nomen detuliſſe fertur,idcircoq́ in ſacris eius obuolutam uini amphoram poni ſolitam. hæc Clodius, uel potius Lactantius. Plutarchus in Probl. ita hanc hiſtoriam recitat:Flauij diuinatoris uxorem fuiſſe,quę clàm cùm uinum largius biberet,à marito deprehenſa,flagris cæſa eſt, atq́ inde factum,ut myrtus in eius deæ ædem non inferretur:uinumq́ cùm mulieres ebiberent,non uinum,ſed lac appellarẽt. Conſiderandum in Plutarchi Problem. id eſt,Romanis capitibus male latinè ſcribi:Quid eſt, inquit,quod Floræ,quam Bonam deam nominant,omni florum genere templum exornantes,&c. cùm pro Flora Gynæceæ deæ ſcribendum ſit,quam Bonam uocant:quod alia probatione non indiget, cùm ita certè Græcè,ut nos expoſuimus,legatur. Tum etiam ibidem paulò pòſt,cùm Florã Flauij uatis uxorẽ latinus interpres dicat,perperàm factum eſt.nam Florę nomen utique additum eſt:id quod pleriſq́ uiris etiã eruditis errandi cauſam præſtitit,ut Bonã deam eandẽ cum Flora fecerint,cùm ſecus ſit omnino,& eius nihil omnino Plutarchus tradiderit. Quidam præterea deam hanc Medeam putauêre,quòd in eius æde omne genus herbarum eſſet,ex quibus antiſtites plerunque medicinas exhiberent:& quòd templum eius uirum introire non licebat,propter iniuriam, quam ab ingrato uiro Iaſone ipſa perpeſſa fuiſſet. Hæc θεὸς γυναικεία, ut Plutarchus & Macrobius oſtendũt,dicebatur, ευφάνας nomine,ut ait Heſychius. Gynæcea uerò, quam quidam ineptè Geneſiam uocant,dea exiſtimata fuit,quæ ex corruptibilibus generationem facere putaretur. Cui cùm res diuina fiebat,optabant nemini bonum euenire,qui domi naſceretur.ſtulta & uana precatio. Sed hæc Geneta,id eſt γενείτῃ,in Græco Plutarchi exemplari dicitur. ait enim:Cur Genetæ nuncupatæ ſoli canem immolant?quod ſacrum alienum mihi eſſe uidetur à Bona dea. Fuit & Cynetia dea,de qua in Neruene actum eſt:ſed ſequar de Bona dea. quã Varro Fauni filiã dixit, adeò pudicã,ut extra gynæconitin nũquã tradatur egreſſa,neq́ nomẽ eius in publico fuerit auditũ,nec uirũ unquã uiderit,uel à uiro uiſa fuerit,propter quod nec uir tẽplũ eius ingrediebatur. Hãc hiſtoriã,ſi nõ potius ſuperſtitioſã cerimoniã,cùm aliter recitet Lactantius ex eiuſdẽ Varronis ſentẽtia,me exiſtimare facit,in Macrobij codicibus erratũ eſſe:quod ut quiuis ex ſe percipere poſsit,Lactãtij uerba appoſui:Eandẽ,inquit,Faunã Varro ſcribit tantæ pudicitiæ fuiſſe,ut nemo eã

quoad

quoad uixerit(præter uirum ſuum)mas uiderit:nec nomen eius audierit.Id- circo ubi mulieres in operto ſacrificabant,Bonam deam nominabant,hinc dictum eſt ab Iuuenale,

Nota Bonæ ſecreta deæ. & à Tibullo:
Sacra Bonæ maribus non adeunda deæ.

Quæ tamen à P.Clodio uiolata fuerunt,ut in primis de Aruſpicum re- ſponſis M.Cicero,& Plut.& alij prodiderunt.qua de re & Seneca in Epiſto lis ita:Credat,ait,aliquis pecuniam eſſe uerſatam in eo iudicio,quo reus erat Clodius,ob id adulterium,quod cum Cæſaris uxore in operto commiſerat, uiolatis religionibus eius ſacrificij,quod pro populo fieri dicebatur:ſic ſe- motis extra conſpectum omnibus uiris,ut picturæ quoque maſculorum a- nimalium contegerentur.ita inquam uiri his ſacris arcebantur,ut cùm in I- talia cum bobus Geryonis Hercules ſitiens trãſiret,&ei petenti aquam,mu- lier reſpondiſſet,ſe ei præſtare non poſſe,quod fœminarum deæ dies cele- braretur,nec ex eo apparatu uiris guſtare liceret : execratus hoc ſacrum, & ipſe à ſuis ſacris mulieres arcendas Pinario & Potitio ſacrorum ſuorum cuſtodibus præcepit. Macrobius auctor, & ex parte Athenæus,Plutar- chus : ſed copioſiſsimè & elegantiſsimè Propertius libro quarto Elegia- rum ad Herculem.

Idæa mater etiam Cybele dicta fuit,uel ab Ida Cretæ,uel potius ab Ida Phrygiæ:utrobiq; enim culta fuit,ut oſtenſum eſt.Lucretius libro ſecundo,

Hanc uariæ gentes antiquo more ſacrorum,
Idæam uocitant matrem. Vergil.
Alma parens Idæa uirum,&c. Ouidius in Faſtis:
Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
Flabit,& Idææ feſta parentis erunt. Item alio loco Vergilius:
Buxusq; uocat Berecynthia matris Idææ.

Illi uerò hic mons Ida conſecratus,à quo & ipſa uocata eſt:quoniam à lon ge & procul ἐςὶν ἰδεῖν,id eſt,uidere eſt,cùm tempeſtates & pluuiæ fiunt.quin etiam Montana ipſa cognominata,id eſt ὀρεία,eſt,ut Phurnutus oſtendit.

Ædes deæ Cybeles in Ida pulchrè deſcribitur à Claudiano poëta,de Ce- rere loquente,in primo de Raptu Proſerpinæ:

Sic ait,& fuluis ſerpentibus attigit Idam.
Hic ædes auguſta deæ,templiq; colendi
Religioſa ſilex,denſis quam pinus obumbrat
Frondibus,& nulla lucos agitante procella,
Stridula coniferis modulantur carmina ramis.
Terribiles intus thyaſi,ueſanaq; mixto
Conuentu delubra gemunt,ululatibus Idæ
Bacchatur,timidas inclinant Gargara ſyluas.
Poſtquàm uiſa Ceres,mugitum tympana frenant,
Conticuère chori,Corybas non impulit enſem,
Non buxus,non æra ſonant,blandiq; leones
Summiſere iubas:adytis gauiſa Cybelle
Exilit,& pronas intendit ad oſcula turres. Et hæc Claudianus.

Notiſsima uerò eſt hiſtoria apud Lactantium, Liuium, Valerium,Au- guſtinum, & alios,Claudiæ uirginis Veſtalis: cùm ex libris Sibyllinis Idæa mater eſſet Romam accita, & nauis qua uehebatur uado hæſiſſet : Clau- dia,quæ ex nimio cultu impudica habebatur, ſuo cingulo eam nauem fa- cillimè traxit : quod miraculum conſimile accidiſſe ferunt de Herculis ſta- tua, quæ è Tyro rate Erythras aduecta eſt, ut in Hercule dicetur. Scribit diligentiſſ.antiquitatum Romanorũ auctor Dionyſius Alicarnaſ.lib.ſecũdo

Hiſt.ſacrificia Idææ deæ quotannis, & certamina prætores Romanos agere ſolitos fuiſſe, Romanis legibus. ſacra tamen ea non Romani peragebant, ſed uir & mulier Phryges, qui illa per urbem circunducebant, congregantes matronas (qui mos fuit illis) imagines pectoribus annectentes, decantantesq́; ipſi à ſequentibus matronalibus carminibus, tympana tenentes. Romanorum autem indigenarum nec matronas ullus congregans, neq; cantibus tibiarum ſeptus per urbem incedebat, uariam indutus ſtolam, neque colens deam Phrygijs cerimonijs. Hæc fermè Dionyſius: oſtendens, Romanos peregrinis externisq́; religionibus minus ſtuduiſſe. id quod tamē Satyrici poëtæ identidem illis obijciunt. Libet ex libro IX. Decad III. Liuij particulā aſcribere, de ipſius deæ aduentu in urbem. Nam cum pauloante ex Sibyllinis uerſibus legatos quinq; oſtendiſſet in Aſiam miſſos ad Attalum, ut ex Peſinunte Romam deferrēt, & id Rex ipſe procuraſſet, ita ſubinfert: Eò, inquit, acceſsit conſultatio de matre Idæa accipienda, quam præterquam quòd M. Valerius unus ex legatis regreſſus, adutum in Italia fore nūciauerat, recens nuncius aderat, Terracinæ iam eſſe. tunc haud paruæ rei iudicium ſenatum tenebat, qui uir optimus in ciuitate eſſet. ueram certe uictoriam eius rei ſibi quiſq; mallet, quàm ulla imperia, honores ue ſuffragio ſeu patrum, ſeu plebis delatos. P.C. P. Scipionem Cn. filium, eius qui in Hiſpania occiderat, adoleſcentem nondum quæſtorium, iudicauerunt in tota ciuitate uirum optimum eſſe. id quibus uirtutibus inducti ita iudicauerint, ſicut traditum à proximis memoriæ temporum illorum ſcriptoribus, libens poſteris tradiderim: ita meas opiniones, coniectando rem uetuſtate obrutam, non interponam. P. Cor. cum omnibus matronis Oſtiam ire iuſſus obuiam deæ, isq́; eam de naue acciperet, & in terram elatā traderet ferendam matronis. poſtquàm nauis ad oſtium amnis Tyberini acceſsit, ſicut erat iuſſus, in ſalū naue euectus, à ſacerdotibus eam accepit, extulitq́; in terram. Matronæ primores ciuitatis, inter quas unius Claudiæ Quintiæ inſigne eſt nomen, accepere: cui dubia, ut traditur, antea fama, clariorem ad poſteros tam religioſo miniſterio pudicitiam fecit. eæ per manus ſuccedentes deinde aliæ alijs, omni effuſa ciuitate obuiam, thurribulis ante ianuas poſitis, quà perferebatur, atque accenſo thure, precantibus, ut uolens propitiaq́; urbem Romam iniret, in ædem Victoriæ, quæ eſt in Palatio, pertulere deam pridie idus Apriles, isq́; dies feſtus fuit. populus frequens dona deæ in Palatio tulit, lectiſterniumq́; & ludi fuere, Megaleſia appellata. Hactenus quidem de aduentu in urbem, deæ. Libro uerò de bello Macedon. ſexto. Per idem, inquit, tempus ferè ædes matris magnæ Ideæ dedicata eſt, quam deam is P. Cornelius aduectam ex Aſia, P. Cornelio Scipione, cui pòſt Africano fuit cognomen, P. Licinio Coſs. in Palatium à mari detulerat. locauerant ædam faciendam M. Liuius, C. Claudius, cenſores, M. Cornelio, T. Sempronio Coſs. decimotertio anno poſtea quàm locata erat, dedicauit eam M. Iunius Brutus, ludiq́; ob dedicationem eius facti: quos primos ſcenicos fuiſſe, Valerius Antias eſt auctor, Megaleſia appellatos.

Berecynthia mater deorū dicitur, & Phrygia, ut in primis docet Strabo. Vergilius in ſexto,

—Qualis Berecynthia mater
Inuehitur curru Phrygias turrita per urbes,
Læta deûm partu, centum complexa nepotes.

Berecynthus, inquit Seruius, caſtellum eſt Phrygiæ iuxta Sangarium fluuium, ubi mater deûm colebatur. Fulgentius uerò in tertio ait, quod ea Berecynthis montibus præeſſet. Cynthos enim, ut idem ſcribit, Attica lingua flos nuncupatur: unde & hyacinthus dicitur, non ut ipſe interpretatur Fulgentius, quaſi

ſolus

ſolus flos,ſed uiolæ flos,ut ego arbitror.Agatharchides in lib.Phrygiacon, ait Berecynthum primum fuiſſe Matris deûm ſacerdotem,qui monti nomen dederit.Putat Heſychius,Phrygiam prius uocatam Berecynthiam,& abſque afflatu ſcribit:tum etiam genus quoddam Phrygum Berecynthas fuiſſe ait: id quod & Strabo teſtatur in x,quo loco de Rhea & Berecynthia agit.Subiungit Heſychius,& tibia Berecyntia:aliaq́ insuper addit,quæ ad rem non faciunt. Idem tamen alibi Berecyndas per d,ſcribit,& eo nomine ait Phrygas dæmones nuncupari.& βρύγες etiam Phryges,uel barbaros, uel ſolœciſtas,hoc eſt incondite loquentes.Iuba uerò,à Lydis dicere uidetur Briga Liberũ ſignificare.Phrygia quoq; hæc dea uocata,ut cùm alij,tum etiam Phurnutus ſcribit,quod celebri cultu apud Phryges celebraretur.

δαμία,Damia,ut Feſtus ſcribit,Bona dea cognominata eſt,& eius ſacerdos δαμίας,unde & Damium,eodem auctore,ſacrificium, quod in operto fiebat in ipſius Bonæ deæ honorem .dictum uidetur à contrario,quòd minimè eſſet δημόσιον, id eſt publicum.η enim litera nonnunquam apud nos in a conuertitur. Sanè Bonæ deæ ædes Subſaxanæ, in XII regione urbis fuit: P. Victor.

Metragyrtes,μητραγύρτης,Magna mater à Græcis uocata,eius'ue ſacerdos, ut in tertio ſcribit Iulius Pollux:& μητρίαζειν,feſtũ huius deæ celebrare.hinc Plut.in Cleomenis uita(quanquam Launus interpres male expoſuerit)quo loco Ptolemæum irridens Plut.Metragyrtem nuncupat,quaſi mollem & effœminatum:ad Cybelis, uel ſacerdotum eius ſimilitudinem ille mitratũ interpretatus eſt. Legimus Metragyrtæ ſtatuam Athenis fuiſſe,qui cùm mulieres Matri deûm initiaret,ab Athenienſibus necatus eſt.Budæus μητραγύρτας & ipſe interpretatur,Matris deûm ſacerdotes ſtipem cogentes,tympanaq́ geſtantes.Origenes quoq; libro primo contra Celſum,de Metragyrte meminit,licet perperàm in peruulgaris codicibus legatur. quare mirum eſt, uirum doctiſsimum Eraſmum allucinatum in hoc uocabulo. nam à Mithra Perſarum deo uocabulum deduxit , in prouerbio , Mitragyrtes non daduchus.

Cybeca,κυβήκη etiam mater deûm uocata fuit,teſte Heſychio.Sed & Venus hoc nomine fuit:& ut alij dicunt,Diana etiam,& βρύδινς,ut in Dianæ cognominibus oſtenſum. Idem ſcribit & Phauorinus.Strabo etiam Cyben uocatam hanc deam ſcribit,ut ſuprà retuli.

Paſitheam etiam Cybelen nuncupari quidam exiſtimant,quòd deorum omnium mater uocaretur. illudq́ afferunt Catulli: Trepidãtem eum recepit dea Paſithea ſinu. quaſi πᾶσι θεοῖς μήτηρ,id eſt,omnibus deis mater.Porrò Paſitheam Homerus inter Gratias, id eſt Charites commemorat . Itemq́ inter Leonis tres filias,ut in Gratijs oſtendimus.

Iſodroma mater à nonnullis uocatur.Strabo lib. x. de Lariſſæ nomine: Vrbibus ſupra oppidum ad Cayſtri campum,qua per mediterraneum itur ad Iſodemees matris templum,ſitum habẽs ſimilem,lociq́ uirtutem ipſi quam dioimus penſili Lariſſæ,&c.

Πυργοφόρος,hoc eſt Turrigera & Turrita à Græcis uocata Magna mater,ut in Græco libello legimus,in quo deorũ antiquorũ imagines cõſcribuntur, ubi de ſimulachro agit turrim ferente,ubi ita meis uerbis legitur:Priſci terrã uocabant Cererem , quoniam ἕδρα,id eſt ſedes eſt totius ciuitatis terra. & quoniam etiam contineat ciuitates,πυργοφόρος uocatur:ſed & Latini Turritam & Turrigeram appellant. quin & eius adhuc marmoreæ ſtatuæ tales cernuntur,hoc eſt turritas coronas in capite gerentes. Propertius,

Claudia turritæ rara miniſtra deæ. Papinius:

Ille Phryges lucos matri penetralia cædit Turrigeræ. Vergil.

Inuehitur

Inuehitur curru Phrygias turrita per urbes.

Tradit Phurnutus, quòd πυργωτὸς στέφανος, id eſt turrita corona adhiberi ſolita ſit huic deæ, propter urbes & arces, quæ in ſummitate montium fiebãt antiquitùs: & quæ cætera dicit. Porrò & hanc eandem legimus querna coronari corona, quod Apollodorus prodidit, & in Apollonij commentarijs referunt. quin etiam pinu aliquando, quæ illi dicata exiſtimabatur, coronabant. unde apud Martialem pinus loquitur,

Poma ſumus Cybeles, procul hinc diſcede uiator,
Ne cadat in miſerum noſtra ruina caput.

Tametſi Conſtantinus Cæſar in libro Geoponon aliter ſcribit, ut in Pane deo referam.

Mygdonia mater etiã Cybele uocata fuit, uel à Mygdonia Phrygiæ, ubi colebatur: uel à Mygdono, de quo ſic ferè Diod. Nonnulli, inquit, uolũt Idæos dactylos ex Ida, quæ eſt in Phrygia, extitiſſe, indeq; cum Mygdono tranſcendiſſe in Europam, diuinandi arte peritos cantum docuiſſe, initiationes & myſteria. Val. Flaccus,

Mygdoniæ Pan iuſſa ferens ſæuiſsima Matris. Idem lib. VIII.
Sic ubi Mygdonios planctus ſacer abluit Almo.
Lætaq; iam Cybele, feſtæq; per oppida tedæ.

Eadem ratione & Phrygia dicitur, ut ex poëtis & Strabone, & Cornuto uidemus in primis.

Antæa, ἀνταίαν Rheam uocat Apollonius Rhodius in primo Argon. ut interpretes ſcribunt, propterea quòd Telchinibus facta ſit contraria. Orpheus quoque in hymnis, ei hymnum matri Anteæ dedicat, cum thymiamate aromaton,

ἀνταία βασίλεια, θεὰ πολυώνυμε μῆτερ,
ἀθανάτων τε θεῶν. ἠδὲ θνητῶν ἀνθρώπων. hoc eſt: Antæa regina, dea multinomia mater, immortaliumq; deûm, mortaliumq; hominum, &c. Opis, uel potius Ops, dicta eſt coniunx Saturni, ait Feſtus: per quam uoluerunt terram ſignificare, quia omnes opes humano generi terra tribuit. unde & opulenti, terreſtribus rebus copioſi: & hoſtiæ opimæ, præcipuè pingues: & opima, magnifica & ampla ſpolia. Hinc etiam Opalia dies feſti dicebantur, quibus Opi ſupplicabatur, eodem Feſto auctore. Opalia quidem Macrobius commemorat inter Saturnalia menſe Decembri. Et quoniã uxor Saturni credebatur, agrorum cultoris, à ſatu nominati, & cum falce fingebatur, inſigne agricolæ, ita & illa quoq; cognominata Conſiua eſt, & terra exiſtimabatur: ideoq; in regia colebatur. De Ope uerò Conſiua Varro de Ling. lat. his uerbis: Ope Conſiua dies, inquit, ab dea Ope Conſiua, cuius in regia ſacrarium: quod ideo actum, ut eò præter uirgines ueſtales & ſacerdotem publicum introëat nemo: is cùm eat, ſuffibulum haud habeat. ſcriptum id dicitur, ut à ſuffiendo ſubligaculum. Sanè quidam libentius pro Saturni uxore Ops legunt. Ops enim Diana eſt, ut dicemus. Auſonius in monoſyllabis,

Prima deûm Fas,
Quæ Themis eſt Graijs: poſt hanc Rhea, quæ Latijs Ops.

Et Varro: Terra, inquit, Ops, quod hic omne opus, & hic opus ad uiuendum. Ideo dicitur Ops mater, quòd terra mater: quæ Ops in obliquis primã corrigit. Tibullus,

Idęæ currus ille ſequatur Opis.

Idem Varro apud Auguſt. VII. de Ciuit. dei: Tellurem, inquit, putant eſſe Opem, quòd ope fiat melior: Matrem, quòd plurima pariat: Magnam, quòd cibũ paret: Proſerpinã, quòd ex ea proſerpant fruges: Veſtã, quòd ueſtiatur herbis. Huic deæ ſedentes uota concipiebant, terramq; de induſtria tange-

bant, demonſtrantes ipſam matrem terram. Philochorus, Saturno & Opi primùm in Attica aram ſtatuiſſe Cecropem ſcribit.

Titea inter Cœli, id eſt οὐρανοῦ uxores fuit, ex qua XVII filios ſuſtulit, qui Titanes, à matre dicti ſunt, ut in Atlantidum theologia legitur. Titea, cùm prudentia plurimùm mortalibus profuiſſet, poſt obitum in deorum numerum relata, & terra cognominata eſt. filias etiam duas habuit, βασιλείαν, id eſt reginam, ut Diodorus ſcribit: & Rheam, quam Pandoram uocabant. βασιλεία annis, prudentia & uirtute præſtantior, fratres in matris gratiam educauit, ideoq́ Magna mater eſt appellata. hæc patre defuncto, & facto deo, de fratrum conſenſu regnum adminiſtrauit, nulli adhuc nupta: ſed cùm liberos ſuſcipere cuperet, Hyperionem fratrem uirum accepit, ex quo duos filios peperit, Solem & Lunam: quorum formam prudentiamq́ admirantibus omnibus tradunt, reliquos fratres prolis inuidia actos, ueritosq́ ne aliquādo imperium ad Hyperiona ueniret, ſceleſto excogitato facinore fratrem communi conſilio obtruncaſſe: Solem adhuc puerum in flumen Eridanum proiectum, ſuffocatumq́ fuiſſe. qua re uulgata, Luna præter modum fratrem diligens, ex tecto ſe præcipitem dedit. Matri quærenti iuxta flumen corpus, cùm in ſomnum incidiſſet, uiſum ei per ſomnium eſt, à Sole ſe conſolari, ne lugeret: homicidas pœnas daturos. dicente ſe cœleſtem ignem, id eſt ἥλιον futurum: ſororem uerò μλῶα, Lunam, id σελήνην uocandam eſſe. ſomno experrecta, rem uulgaſſe dicitur, & filios deos conſecraſſe, & innupta poſthac uixiſſe: & facta inſana, tympana cymbalaq́ quatiens, per urbem ſparſis paſsim crinibus erraſſe. Tandem coorto hymbre & iactis fulminibus reginam euanuiſſe, nec uiſam amplius fuiſſe ferunt. quam rem populus cernēs, ἡλίου καὶ σελήνης nomina ad aſtra tranſtulit, Reginamq́ deam & Matrem uocitauit, & ſacra illi cymbalis & tympanis celebrata peregit. Sanè & idem Diod. alio loco de Titea nonnihil euariat, ex Cretenſium uidelicet hiſtoria. Porrò Aramæi Titheam & ipſi aiunt, quoniam mater erat Aretia, id eſt terra dicta, poſt mortem Veſtam uocauerūt. Sed hæc nimis ſuperſtitioſa, curioſis mittamus, qui Titheā uolunt eſſe Iani uxorē: & Ianum ipſum Nochum, id eſt Noa arbitrantur. Cōmentatores etiam Apollonij in primo Argon. ſcribūt ex Menandri ſententia, Mileſios, cùm Rheæ ſacrificarent, prius Titiæ rem ſacram facere ſolitos fuiſſe: ſubiungitq́ & de heroē Titio, qui Iouis filius fuerit: uel ut alij, inter Mariandyni Cimmerij liberos ſeniorem.

Peſinuntia dea, quæ à pleriſq́ corruptè Peſimōtia dicta eſt, Magna deûm mater uocata eſt, de qua breuiſsimè referā, quę pluribus ab Herodiano libro primo Hiſt. traduntur. Simulachrū, inquit, è cœlo cecidiſſe ferūt in quēdam Phrygiæ agrum, qui ab eo caſu Peſinus appellatus eſt: alij licet aliter referāt. In hoc igitur loco Peſinunte Phryges orgia ipſi deæ agitabant, apud Gallū fluuiū, à quo & ſacerdotes appellati. ſed cùm Romani rerum potirentur, oraculum acceperunt, res ſuas in dies magis auctum iri, ſi Peſinūtiam deam ad ſe tranſtuliſſent. Proinde legatos petitum miſerunt: ac facilè id impetrarunt, deuectum ſimulachrū ex Phrygia, & magnificè ac religioſe collocatum eſt, ut ex Liuio alibi locupletius recitaui. Ammianus Marcellinus lib. hiſt. XXI, quo loco de Iuliano Cæſ. agit, alia quædam recenſet, inter quæ & hoc: Quāobrem hoc nomine oppidum ſit appellatum, uariant rerum ſcriptores. Quidam enim figmento deæ cœlitus lapſo πεσεῖν, quod cadere nos dicimus, urbem aſſeruere cognominatam. alij memorant, Ilum Trois filiū Dardaniæ regem, locum ſic appellaſſe. Theopompus non Ilum, ſed Midiam affirmat Phrygiæ quondam potentiſs. regem. & hæc fermè Ammianus, quæ & confirmātur ab Arnobio in ſecundo aduerſus Gētes ita ſcribente: Quid, inquit, Phrygiā matrem, cuius eſſe cōditor iudicatur uel Midas, uel Dardanus, &c.

Phaſiane,

Phaſiane,hoc eſt φασιανὴ θεὸς,deſcribitur ab Arriano in Periplo Ponti Euxini.ait enim,quòd ingredientibus Phaſin fluuium,in dextra eſt erecta dea Phaſiane,quam ille ſubueretur ex eius figura an dea Rhea ſit.Nam in manu (inquit)cymbalum tenet,& leones ſunt ſub eius throno:& ita ſedet,ut in μητρῴῳ,id eſt,in templo Matris deûm Athenis,quæ à Phidia fabrefacta fuit.neque de Phaſiane dea plura memini me legere.

Lemnus mater deorum antiquitus nuncupata,ut Stephanus ſcribit,cui & uirgines ſacrificare ſoliti fuerant,& ab ipſius deæ nomine Lemnus inſula nuncupata fuit.hanc uerò primùm Thraces incoluêre,qui Sintics uocabantur,qui & Sapæi:de quibus uaria traduntur à ſcriptoribus,Strabone,Hellanico,& grammaticis,L.Tarrhæo & Theone. Sed hæc non noſtri ſunt inſtituti.

Andirina mater deûm cognominata à loco,de quo Strabo lib.XIII.Sub Andira,inquit,templum eſt Matri deûm Andirinæ ſacrum,& ſubterraneum antrum Palean uſque.eſt uerò Palea habitatio quædam,ſic appellata,quæ ab Andiris diſtat ſtadijs CXXX.ſubterraneum hunc meatum torrens quidam,os eius incidens,aperuit,qui poſtera die à paſtore quodam ad ſacrificium eunte apud Andira fortuitò repertus fuit.

Aſporina etiam mater deûm nuncupata,eodem Strabone teſte,eodem libro,ab Aſporino monte urbi Pergamo proximo,aſpero & ſterili,à quo & dea Aſporina,& templum Aſporinum nuncupatum fuit.

Ma Rhea uocabatur à Caribus,ut ſcribit Stephanus:unde & Maſtaura urbs Lydiæ nuncupata fuit.huic Ma Iupiter dedit Dionyſium alendũ.quare Ma ab Iunone rogata,cuius ille eſſet infans,ea,ἄρεος,id eſt Martis reſpondit.unde & apud Cares Dionyſius Maſares nuncupatus eſt,ut in Bacchi nominibus retulimus:& Rhea ipſa,Mà.& illi taurus ſacrificatur à Lydis:unde Maſtauræ nomen urbis,quam interfluit Chryſaorus fluuius. Sanè & Mà Bellonæ nomen fuiſſe inuenimus,ut alibi dicemus.

VESTA.

Veſtam,quam ἑστίαν Græci uocant,cum Rhea connumeramus,quoniam cum ea à Strabone coniungitur,ut in huius Syntagmatis exordio retulimus.hanc tamen cum Cerere deſcribit Phurnutus,& utranque ait non uideri aliam à Terra.Veſta uerò ab antiquis fuit multa ueneratione culta,nunc eam ignem,nunc terram exiſtimantibus,ut docet D.Auguſtinus libro quarto de Ciuit.dei.Ouid.in Faſtis,

> Veſta eadem eſt,& Terra:ſubeſt uigil ignis utrique:
> Significant ſedem terra focusque ſuam. Idem paulò pòſt:
> Statui terra ſua,ui ſtando Veſta uocatur.

Alij non à ui ſtando,ſed à ueſtiendo,quòd terra uarijs tum herbis,tum plantis,cæteriſque ueſtiatur.nam & Plato pro terra ſumere ἑστίαν uidetur,cùm ita ſcribit,μένει δ' ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη.hoc eſt,manet autem Veſta in deorũ domo ſola:quòd ſcilicet terra immobilis,ut Macrobius exponit,intra domum deorum,id eſt,intra mundum.Sic & Euripides,καὶ γαῖα μῆτερ, ἑστίαν δέ σ' οἱ σοφοὶ βροτῶν καλοῦσιν,ἡμένην ἐν αἰθέρι.id eſt,Et terra mater,Veſtam quam ſapientes homines uocant,quæ ſedet ſub æthere.Orpheus quoque in hymno,ἣ μέσον οἶκον ἔχεις πυρὸς ἀενάοιο μεγίστου.hoc eſt,quæ mediam domum habitas ignis perpetui maximi.Veſtam autem,ait Phurnutus,διὰ τὸ ἑστάναι διὰ πάντων,uocarũt antiqui:hoc eſt,quòd per omnia conſtet,uel quòd in ipſa tanquam in fundamento totus ſtet orbis.Alij alia dicunt.Quod uerò pro igne ponatur,Ouidius idem in Faſtis:

> Nec tu aliud Veſtam,quàm uiuam intellige flammam,

Nataq́ꝫ de flamma corpora nulla uides.
Iure igitur uirgo eſt, quæ ſemina nulla remittit,
Nec capit, & comites uirginitatis amat.

Phurnutus: Ignis, inquit, ſemper uiuens Veſtæ attribuitur, quòd & ipſa uideatur exiſtens eſſe. Fortè uerò, quod inde ignes nutriantur, qui ſunt in mundo, & per ipſam ſubſiſtant, aut quod ζῶον ἄγριον eſt, id eſt fœcunda tellus, & animalium mater, quibus uis ignea uiuendi in cauſa ſit. Virgo porrò Veſta inducitur, quòd continua motio nihil gignat. & idcirco hæc dea à uirgine cuſtodiebatur, ut Phurnutus ait. M. Tullius ſecũdo de Nat. deorum: Veſtæ, inquit, nomẽ à Græcis. ea enim eſt, quæ ab illis ἑστία dicitur. uis autẽ eius ad aras & focos pertinet. Idem in lib. de Legibus: Veſtam, ait, quaſi focum urbis, ut Græco nomine eſt appellata, quod nos propè idem Gręcum interpretatum nomen tenemus. Quare mihi mirum ualde eſt, Philelphum octauo Pædiæ Xenephontis illud uertiſſe latinè, Lari Cyrũ ſacrificaſſe, &c. quod eſt Græcè, πρῶτον μὲν ἑστίᾳ ἔθυσε. id eſt, primum quidem Veſtæ ſacrificauit. Diſputat longo orationis ductu Dionyſ. Alicarnaſ. libro ſecũdo Hiſtoriarum, de Veſta Romanorum dea, à quo primùm inſtituta, Romulóne an Numa: deq́ꝫ Veſtalibus, Sex Veſtæ ſacerdotes, ſcribit Feſtus, conſtitutæ erant, ut populus pro ſua quiſque parte haberet miniſtrum ſacrorum, quia ciuitas Romana prius in ſex erat diſtributa partes: ſed pòſt tamen plures fuiſſe legimus. Scribit Gellius, quòd uirgo dum à pontifice caperetur, Amata appellabatur: ea ratione, quòd quæ prima capta fuit, hoc nomine fuerit. Plut. tamen in Numa, primò Geganiam, & deinde Beremiam & Camillam & Tarpeiam captas, dicere uidetur. Sed tu ſi ſcire cupis, uirgo Veſtæ quid ætatis, ex quali familia, & quo ritu, quibusq́ꝫ cerimonijs & religionibus, quo cognomine à Pont. Maximo caperetur, & quo ſtatim iure eſſe inciperet, ſimulatque capta eſſet: quodq́ꝫ nec inteſtato cuiquam, nec eius inteſtatæ quiſquã iure hæres eſſet, lege Gellium libro primo, qui Antiſtio Labeone & ex alijs pleraque omnia retulit. Veſtam de numero penatum deorum, Macrob. in tertio eſſe ait, aut certè eorum comitem, adeo ut & Conſules & Prætores & Dictatores cùm inirent magiſtratum, Lauinij rem diuinam faciebant Penatibus pariter & Veſtæ. hinc Vergilius ex perſona Hectoris dixit,

Sacra ſuosq́ꝫ tibi commendat Troia Penates. Mox adiecit:
Sic ait, & manibus uittas, Veſtamq́ꝫ potentem,
Æternumq́ꝫ adytis effert penetralibus ignem.

Sed cùm Veſta ignis putaretur, Virgo etiã dicebatur: unde & uirgines eius iure miniſterio adhibebãtur, quę ſacrum ignem cuſtodirent, Veſtales (ut diximus) appellatæ: quas detonderi ſolitas, ut nunc quas Moniales appellat uulgus, ex eo pleriq́ꝫ arbitrati ſunt, quòd XVI Nat. hiſt. Plin. ſcribit Antiquior, inquit, lotos eſt, quæ capillata dicitur, quoniam uirginum Veſtalium ad eam capillus defertur. quibus uerbis id aſtruere conantur, nec ego reclamo: præſertim etiam cùm Gellius de Diali flamine illud citet, Vnguium Dialis & capilli ſegmina ſubter arborem felicem terra integunto. Sextus etiam Pomp. Feſtus, Capillarem arborem ea ratione dictam exiſtimauit, quòd in ea attonſus capillus ſuſpenderetur. Veſtã, ut Alexand. ait, uirginis ore tympanum geſtantis, quòd ſcilicet uẽtos terra contineat, quidam effinxêre. at alij templũ cum ara in eius medio, & igne accenſo. Sed hæc à me parum probantur. Inter Veſtales uerò, quæ leuiter deliquiſſet, uerberibus à Pont. Max. cædebatur. Sin parũ caſta fuiſſet, & cõuicta, uiua defodiebatur, nec igne abſumebatur, ut pluribus Plut. in Quæſt. oſtẽdit. Nam ſandapila ad portã Collinam, ceu mortua efferebatur, cum propinquorũ ſuorũ luctu, ſequentibus mœſto cum ſilentio pontificibus & ſacerdotibus. Prope portam locus fuit

ſubterraneus:

ſubterraneus,in quem ſcalis quibuſdam deſcendebatur.in eum locum ſolam uirginem demittebant,& ſcalæ auferebantur,locusq́ ipſe occludebatur,in quo ne fame necari uideretur,panis,lactis,& olei nonnihil apponebatur, unaq́ ardens lucerna:quibus peractis,ſacerdotes alijq́ diſcedebant. eo die iuſtitium erat in urbe,& mœror pauorq́ non exiguus:magnum enim aliquod malum ciuitati portendere putabant,Veſtalium ſupplicium. Scribit Seruius lib.undecimo Æneid.Imperatores & uirgines Veſtæ in ciuitate ſepultos fuiſſe,quòd legibus non tenerentur. Idem & Plut.in Cauſis.quinetiam,ait Seruius,nocentes uirgines licet uiuæ,tamen intra urbem in campo Scelerato obruebantur.Illud etiam apud ſcriptores proditum obſeruaui, extincto igne Veſtales à pontifice uerberari ſolitas.quibus mos erat,tabulam felicis materiæ tam diu uerberare,donec ignis conciperetur,qui cibro aheneo in ædem à uirgine deferebatur:quotannis tamen & nouus ignis excitabatur à Veſtalibus,ſicut & à noſtris in cærei Paſchalis(qui dicitur)conſecratione.Ouidius in Faſtis,

Adde quod arcana fieri nouus ignis in æde
Dicitur,& uiris flamma refecta capit.

Sed ad Veſtam ipſam reuertamur.Scribit Diod.in Bibliothecæ lib.quinto,ubi Cretica explicat,ex Saturno & Rhea ſex natos filios,Veſtam,Cererẽ, Iunonem:mares,Iouem,Neptunum,& Plutonem.Idem in Faſt.Ouid.

Ex ope Iunonem memorant,Cereremq́ creatam,
Semine Saturni,tertia Veſta fuit,&c.

Orpheus quoq́ in hymno ipſius,cui adolet aromata,Veſtã filiã canit potẽtis Saturni.harũ utiq́ Veſta fertur ſtructurã domus inueniſſe.Martianus,Veſtam ait Magnæ matri adhæſiſſe,quòd Iouis nutrix fuerit,ſuoq́ illum ſuſtentaſſe gremio,cùm à matre occultatus nutriretur.Sed Lactantius ait Veſtam Vrani,id eſt Cœli uxorem,his uerbis:Legi in Sacra hiſtoria,Vranum potentem uirum Veſtam habuiſſe coniugem,&c.quibus uerbis quidam duas Veſtæ nomine fuiſſe credunt.At uerò Fabius Pictor(ſi legitimus,ut alibi dixi, liber eſt,qui legitur)Veſtam tradit Iani uxorem fuiſſe,quæ prima ſacrorum regina,ſempiternũ ſacrificiorũ ignem uirginibus credidit.Myrſilus uerò Leſbius,Veſtam ait Labith horchiã dictam,Tyrrhenorũ lingua Labiti quoq́, ait Herodotus,à Scythis uocata eſt.Quo magis mihi mirum uiſum eſt,in Cõmentarijs in poëticam Horatij,qui Parrhaſij nomine editi ſunt,ita ſcriptum eſſe:Scythæ Gongoſiron Apollinem uocant,Neptunũ Thageſmana,Venerem Argenpaſam,Veſtam Tamuti.cùm legendum ſit:Scythæ Oetoſyrin Apollinem uocant,Neptunum Thagymaſa,Venerem Arginipaſa,Veſtam Labiti.atq́ ita rectè Græco & Latino legi codice.Sed huiuſmodi errata ſunt in editorem,quàm in auctorem,referenda potius: tametſi & apud Origenem lib.ſexto,ſimili modo corrupta legantur. Scribit Phurnutus in fabulis traditum,Veſtam è ſe primam genitam,& poſtremã,quoniam ex terra cuncta nata,& in terram reſoluuntur.& propterea Græci ab ipſa ſacra incipiebant, & in eam deſinebant.Sed enim non Romanos modò,ſed aliquot alias nationes ſacrum ignem publicè cuſtodiſſe legimus.Nam Athenis in Prytaneo ignis ſempiternus aſſeruabatur,non à uirginibus,ſed(ut ait Plut.)à mulieribus iam matrimonio ſolutis.Strabo libro nono,Poliadis Mineruæ templũ in ſaxo uetuſtum ſcribit,in quo lychnus inextinguibilis,& uirginũ domus, id eſt παρθενὼν, quam Ictinus condidit,ubi Minerua Phidiæ opus eburneũ fuit.Ægyptij quoque ignẽ ſeruabant,ut teſtatur Diod.Quin etiam Delphis. Perſæ quoq́ ſumma religione,ut notum eſt,ignem cuſtodiebant,& uenerabantur.qua de re contentus ergo uerbis Procopij hiſtorici,ex ſecundo libro belli Perſici, cum Coſdroë in Romanorum agrum inuadere conſtituiſſet

per Perſarmenios,ita ſubdit: Hic magnum Pyreum eſt,quòd Perſæ deorum maximè uenerantur,ubi ignem perpetuum cuſtodiunt magi:ac alia quidem diligenter ſacrificantes, cum uaticinio in rebus maximis utuntur. Hic eſt ignis,quem Veſtam olim Romani uocabant.hæc quidem Procopius. Strabo uerò libro decimoquinto,de Cappadocia agens,ſcribit,apud eos magos fuiſſe multos,quos Pyrethos uocabant.tum illud ſubiungit:Suntq́; Pyrethia ſepta ingentia,in quorum medio ara eſt:in ea magi & cinerē multū,& ignem inextinguibilem ſeruant,quò quotidie ingreſsi imprecationes faciunt. Illud in commentarijs Græcorum legitur,ignem cœlitus in agrum Argiuum primùm decidiſſe,qui in Apollinis templo ſeruabatur,quod Argis fuerat in foro conſtructum:in quo ſi quando extingueretur,ut Athenis accidit Ariſtone tyranno,& Delphis templo à Medis incenſo,& Romæ Mithridatico & ciuili bello:tum uerò fas non erat ex altero igne ſuccendere,ſed nouum elicere oportebat.ex ſole accēdebatur flāma pura:certaq́; ratione uaſa ſcaphia parabant,cauata,in quæ ſolis radij excepti,in fomite arido ignem inijciebāt. Sed & aliàs elicitur ignis ex ſole & ſpeculo,uel ex uitrea phiala, aqua gelida plena. & de his ſatis.

Βουλαία ἑστία,hoc eſt,conſiliatrix Veſta cognominata eſt,cuius ita Dinarchus orator meminit:μαρτύρομαι τὴν ἑστίαν τὴν βουλαίαν.id eſt,teſtor deam Veſtā conſultricem. Dicta uerò,quòd in ſenatu,hoc eſt,ἐν τῇ βουλῇ eſſet conſtituta. Val. Arpocration. Thræcia, id eſt, Θραικια, Veſta etiam, teſte Heſychio, eſt appellata.

Pingebatur uerò Veſta mulieris forma ſedentis,& geſtantis tympanum, quòd terra uentos intra ſe contineat. Et Romani eius ædem rotundam conſtruxêre,in cuius medio ſeruaretur ignis,qui & à pleriſque in terræ medio eſſe traditur. Phurnutus & ipſam Veſtam rotundè effingi ſolitam prodit,atq; ita per medios humeros conſtitui, quòd & ipſa taliter ſtatuatur conſtricta, uel coagulata.unde & χθὼν,terra uocatur:fortè quod terra capiat omnia,hoc eſt, ἀπὸ τοῦ χάνδανειν, ſiue ἀπὸ τοῦ χωρεῖν. Porrò & albis & candidis ſertis coronari dicebatur, eadem ratione, quòd terra undique ab albiſsimo elemento ambiatur, aëre ſcilicet. Sunt qui deam ſupra pinnaculum templi ſtatuant,ut ſcribit Albricus,qui auctor mihi proletarius eſt,nec fidus ſatis. Porrò duas Veſtæ nomine quidam ſtatuunt, alteram Saturni uxorem,alteram filiam: hanc ignis,illam terræ ſymbolum gerere,ut antè meminimus.

Libet in fine huius capitis de Veſta & Veſtalibus,quod nūc ſuccurrit,tibi aſcribere de Caſſandræ templo,quod in Italia fuit propè Salpem paludē, & oppidum Dardanium dictum,ut ait Lycophron:in quo templo ſi quæpiam uirgo accola,uirginitatis amore nuptias ſpreuiſſet,ſiue ob deformitatem,ſiue aliam ob cauſam uirum peroſa confugiſſet,ſui poſthac iuris erat,& inde inuitam abducere ſummum fuit nefas. Hæc poſtmodum comas detondebat, atraſq; ueſtes induebatur, faciemq́; coloribus quibuſdam deturpabat,ut deformior eſſe uideretur, atque ita in uirginitate perſeuerabat. Hoc ea cauſa aſcripſi, ut nos noſtrarum ſacrarum uirginum pudeat, quæ plerunque inuitæ in clauſtra & ſepta coërcentur, nedum ſponte ipſæ illuc confugiant.

IANVS, VERTVNVS.

IAnus antiquiſsimus Italiæ deus habitus, & Latij rex:unde Ianiculum collem & oppidum dictum,notius eſt quàm ut hic pluribus referamus. Hinc Vergilius,

Hanc Ianus pater,hanc Saturnus condidit urbem:
Ianiculum huic,illi fuerat Saturnia nomen.

Dictus

Dictus uerò Ianus, ut Cicero & Macrobius tradunt, ab eundo, quòd cœlum & tempus ſemper eat: uel quod ianuis præſit, ut Ouidius docet. Feſtus, ubi Chaos ex Heſiodo deſcribit: Chaos, inquit, ex eo quod χάινειν Græci, id nos hiare dicimus: unde Ianus detracta aſpiratione nominatur, id quod fuerit omnium primum, cui primò ſupplicabant uelut parenti, à quo rerum omnium factum putabant initium. Arnobius quoque inter multa: Incipiamus, inquit, & nos ab Iano patre, quem quidam ex uobis mundum, annum alij, ſolem etiam prodidêre nonnulli. & paulo pòſt: Quem ferunt Cœlo & Hecate procreatum, in Italia regnaſſe primùm, Ianiculi oppidi cõditorem, patrem Fonti, Vulturni generum, Iuturnæ maritum, quemq́ in cunctis anteponitis precibus. Martianus tamen Argionam uxorem Iani dixit, Græci uerò Camesen ſororem & uxorem ſcribunt, quos ſecutus Leon. ex ea prodit Cliſthenen filiam ſuſtuliſſe: tametſi Cato & F. Pictor Cameſen principem cum Saturno commemorent. Sed auctor hic uterque non modò ſuſpectus, ſed & apocryphus. Effingebatur Ianus ab antiquis uariè. nam & biceps, & quadriceps, ut oſtendam, formabatur: unde & eius quædam deducta cognomina. Plinius libro trigeſimoquarto, Ianum à Numa rege dicatum ait, digitis ita figuratis, ut CCCLXV nota per ſignificationem anni, temporis & æui, ſe deum indicaret. Plinij quædam exemplaria CCCLV tantùm lectionem habent. Sed cùm Macrobius de hac eadem, ut opinor, ſtatua agat in primo, & idem CCCLXV legat, plura hîc non comminiſcar, cùm multa poſſem. Macrobij hæc ſunt uerba: Inde, inquit, plerunque Iani ſimulachrum fingitur manu dextra trecentorum, & ſiniſtra ſexaginta & quinque numerum tenens, ad demonſtrandum anni dimenſionem, &c. ex Plinij uerbis, & Macrobij, planè percipimus, ita figuratum Ianum fuiſſe, ut manibus & digitis, hoc eſt, eo numerandi ordine qui per articulos manus fit, ab unitate uſque ad nonageſimum nonum, manu ſiniſtra numeratur: à centenario uerò numero dextra computatur, ut planius ex Beda & Iſidoro, alijs'que cognoſcimus, ſed & noſtro nos Annotationum dialogo primo oſtendimus. non igitur Ianum ipſe intelligas in manu habuiſſe has Græcas numerorum literas, τ´ dextra, & ſiniſtra ξε, ſed ita compoſitis & complicatis manuum articulis, ut id ſignificaretur. qua in re uiri alioqui eruditi quidam decepti, qui ea cauſa ideo fortaſſe hallucinati, quòd Ianuarij ſimulachrum cùm Suidas deſcribat, perperàm ab eis exponitur. Ita ergo Suidas, meis uerbis: Ianuarius ſimulachrum quadriforme, propter quatuor τροπὰς, id eſt anni conuerſiones, ſeu partes. Alij autem effingunt ipſum, in dextra manu tenentem clauem, ut temporis principium, ac anni recluſorem, ianitorem'que: alij uerò in dextra CCC, ſiniſtra quinque & ſexaginta continentem, ut annum ſignificet. hæc Suidas. quibus quidem uerbis non ſubinfertur, quod illi putant, quòd has numerorum notas manu contineret: ſed eum numerum, quem nos oſtendimus, per manuum articulos exprimebat. quandoquidem & Macrobius planè oſtendit, tribus his modis, & pluribus etiam, Ianum ab antiquis effingi ſolere. Obſeruamus & apud F. Pictorem, Ianum etiam ſic formatum, ut in manu uirgam & clauem, & ſub pedibus biſſenas aras haberet. id'que ideo factum, quòd primus ualuas, ſeras & claues excogitarit: & ab eo propterea dictas ianuas. Duodenas etiam colonias dederit, & totidem pomœria, arasq́ ſacrarit. Macrobius etiam cum claui & uirga effictum ait, quaſi portarũ eſſet cuſtos, & rector uiarũ. Porò deſcribitur Iani templũ à Procopio in hiſtorijs ad ſuausq́ tempora, hoc eſt Iuſtiniani Cæſ. Imp. Vnde & Ianũ quidã in throno ſedentẽ ſtatuũt, & ante ipſum templum nunc clauſum, nunc apertum, Ianum quoq́ coronarum inuentorem ueteres

exiſtimauêre, id quod Dracon Corcyræus apud Athenæum pluribus docet, & nos ab eo in noſtris Nauigijs. Porrò & ab Iano, Ianualis porta Romæ dicta fuit: de qua poſt Feſtum Valturius libro 9.

Bifrons, & quadrifrons, Ianus & fictus & nuncupatus. Vergilius in duodecimo Æneid.

—Mare, ſidera, iuro,
Latonæq́ genus duplex, Ianumq́ bifrontem.

Et quidem bifronti Iano, Seruius ait, Romulum & T. Tatium, cùm in fœdera conuenirent, ſimulachrum duplicis frontis effeciſſe, quaſi ad duorũ populorum imaginem. Dictus eſt etiam Ianus Geminus, quòd præterita & futura reſpicere exiſtimaretur. Ouid.

Iane biceps, anni tacitè labentis imago,
Solus de ſuperis, qui tua terga uides.

Quin & in uetuſtis quibuſdam nomiſmatib. adhuc biceps cernitur. Sed & Plutarch. cur biceps effingeretur, in cauſis Romanorũ capitum pluribus edifferit, ait enim, cùm ipſe Ianus Perrhæbus eſſet, pòſt cùm in Italiam ueniſſet, linguam & uiuendi rationem immutaſſe: uel quod Italos, cùm agreſtes ac barbari eſſent, eos ad manſuetiorem uitam, & rempub. adminiſtrandam pellexiſſe. Seruius item in illo poëtæ Vergil. libro ſeptimo, Sunt geminæ belli portæ, &c. Sacrariũ, inquit, hoc Iani Numa Pompilius fecerat circa imum Argiletum, iuxta theatrum Marcelli, quod fuit in duobus breuiſsimis templis. duobus autem, propter Ianum bifrontem. poſtea captis Faliſcis, ciuitate Thuſciæ, inuẽtum eſt ſimulachrum Iani cum frontibus quatuor. unde, quod Numa inſtituerat, translatum eſt ad forum tranſitorium, & quatuor portarum unum templum eſt inſtitutum.

Quadrifrons ergo, & Quadriceps Ianus uocatur, id quod & Mart. innuit illo hendecaſyllabo:

Et lingua pariter locutus omni Nam omnes de duobus, ait Seruius, non dicimus. Scribunt, Plutarch. & Critolaus, qui Phænomenon lib. compoſuit, Saturnum à Latino quopiam agricola hoſpitio ſuſceptum, eius filiam Oenotriam uitiaſſe: quo partu natos ferunt, Ianum, Hymnum, Feſtum, & Felicem, quibus Saturnus pater ferendæ uitis & uini conficiendi rationem oſtendit, eiusq́ muneris ut alijs auctores eſſent, permiſit. hinc ergo finitimi agricolæ, cùm uinũ guſtaſſent, inconſuetæ potionis ui diu graui ſomno preſſi iacuêre. mox expergefacti, & ſibi uenenum propinatum ſuſpicantes, Ianum eius inuentorem ſaxis & lapidibus obruerunt. cuius filiæ puellæ patris interitu mœrore percitæ, laqueo uitam finiuêre: quas in cœlum omnes ſuſtuliſſe Saturnum tradunt, appellatasq́ προτρυγητῆρες, quòd carum ortus uindemiam præcedat. uerùm multo pòſt tempore laborantibus peſtilentia Romanis, Apollinis oraculum reſpondit: Non antea peſtilentiam ſedandam, quàm Saturni iram expiaretur, quam ex filij nece conceperat. hinc Lutatius Catulus ædem Saturno in rupe Tarpeia conſtruxit, Ianumq́ ſacrauit quadrifrontem: ſeu à puellarum numero, quæ patri laqueo & ſpiritu parentauerant: uel à quatuor anni temporibus. Alij ideo Ianum quadriformem dictum prodiderunt, quòd uniuerſas orbis partes ſua maieſtate complexus ſit, ipſasq́ conſpiciat. plura Macrobius in Saturnalibus, & D. Auguſtinus in ſeptimo de Ciuitate Dei. Seruius, captis Faliſcis, ut diximus ante, tale ſimulachrum inuentum tradit.

Sed audi uanitatem longè etiam Iano Romano uaniorem. Iudæorum rex Manaſſes ſtatuam ſibi quinqueformem, hoc eſt, ut Græci ſcribunt, πεντεπρόσωπον poni curauit. Sanè quadrifrontem Ianum Romæ in Velabro eſſe, exiſtimant antiquitatum eruditi, non quidem à Numa erectum, ſed poſtea reformatum.

formatum. fermè enim integrum hoc tempore cernitur, cuius teſtudo quatuor columnis pilatis ſuſtentatur, quatuor peruijs ianuis, in ſingulis uerò loculamenta 12, tanquā feneſtellæ, in quibus ſtatuæ reponerentur. has quidam exiſtimant 12 menſium habere ſignificationem, quòd & Ianum annum ipſum ſignificare iam ſuprà dictum eſt. Varro quoq; in lib. Humanarū ſcribit, duodecim aras antiquos poſuiſſe Iano, pro totidem menſibus. Quin & Ianus item Iunonius dictus fuit, quòd omnium menſium ingreſſum teneret, ut etiam Iuno. Libet hîc tibi annotatiunculam meam aſcribere, ut ſcriptorum aliquot loca, quàm hactenus expoſita, melius intelligantur. Verba hæc Suetonij ſunt in Domitiano: Ianos, inquit, arcus'q; cum quadrigis & inſignibus triumphorum, per regiones urbis extruxit. hæc Suet. T. Liuius libro primo quintæ Decad. Et forū, inquit, proticib. tabernisq; claudendū, & Ianos tres faciendos. quib. ſcriptorū uerbis id ſignificari uidetur, quod & hoc tempore in celebritatib. & pompis à regibus & principibus, Rebusq; publicis fieri conſpicimus, ut his ipſis, quib. hæc ſcribimus, diebus Hercules II. Ateſt. Dux noſtræ urbis IIII. egit in lætitiā, dum PAVLVM III. P.M. hoſpitio ſuſcepit. Qua de re ego, eo ſpectaculo priuatus ob articularis morbi infirmā ualetudinem, quodam ad Barth. Riccium hendecaſyllabo inter cætera ita luſi:

Non urbis mihi templa, non theatra,
Non prætoria celſa ſpes uidendi,
Non arcus, tibi, peruiosq; Ianos,
Qui nunc Maxime PAVLE conſtruuntur,
Non pompam, reliquum nec apparatum,
Vt hac magnificè hoſpiteris urbe, & reliquā.

Vocantur igitur Iani numero plurium, huiuſmodi ædificia quadriformia & peruia, ſeu ſtata illa & lapidea, ſeu ex materia pro tēpore excitata, ut ex ſuprà recitatis Liuij & Suetonij uerbis audiuiſti. Sed & M. Ciceronem attende lib. de Nat. deor. 2. Cumq;, inquit, in omnibus rebus uim haberēt maximam prima & extrema, principem in ſacrificando Ianum eſſe uoluerunt, quod ab eundo nomen eſt deductum: ex quo tranſitiones peruiæ Iani, foresq; in liminibus profanarum ædium ianuæ nominantur. hæc Cicero. P. Victor in octaua urbis Romæ regione, hoc eſt in foro Romano: Iani, inquit, duo celebris mercatorum locus. nam argentarij ac numularij, cæteriq; eiuſmodi in Ianis nuncupatis, qui & ab aliquibus Vertuni dicti ſunt, ſuam artem exercere ſolebāt, ut ex diuerſis auctoribus colligi poteſt. Horatius: Poſtquàm res mea Ianum Ad medium fracta eſt. Idem: Ianus ſummus ab imo Perdocet. Ouid. Cùm tot ſint Iani, & illud: Ad medium Ianum ſedentibus. M. Cic. Philippica ſexta, ſtatuam ridens poſitā, L. Antonio cum hac inſcriptione, L. ANTONIO, IANO MEDIO, PATRONO PO. ROM. XXXV Trib. Poſ. Non poſſem, inquit, ſine riſu dicere, L. Antonio Iano medio patrono. Ita'ne? Ianus medius in L. Antonij clientela ſit? quis unquam in illo Iano inuentus eſt, qui L. Antonio M. nummûm ferret expenſum? Aliqui tamen fœneratorum locum ſignificare autumant: ſed omnino ad uerſuram faciendam, & res contrahēdas ſpectabant. ideo P. Victor, mercatorum celebrem locum appellauit.

Clauiger Ianus appellatus eſt, ut ſuprà oſtenſum eſt, quòd cū claue & uirga formaretur. Cluſius præterea Ianus, & Patulcius, & Conſiuius cognominatus eſt. Ouid. in Faſtis:

Nomina ridebis, modò nanq; Patulcius idem:
Et modò ſacrifico Cluſius ore uocor. à claudendis uidelicet, & patefaciendis Iani portis, de quibus poëta in ſeptimo Æneid.

Sunt geminæ belli portæ (ſic nomine dicunt)
Relligione ſacræ, & ſæui formidine Martis,

Centum

ROMA

Centum ærei claudunt uectes,æternaq́ ferri
Robora,nec cuſtos abſiſtit limine Ianus.
Has,ubi certa ſedet patribus ſententia pugnæ,
Ipſe Quirinali trabea,cinctuq́ Gabino
Inſignis reſerat ſtridentia limina conſul.
Ipſe uocat pugnas,ſequitur tum cætera pubes.

Idem libro primo:

Diræ ferro & compagibus arctis
Claudentur belli portæ,Furor impius intus
Sæua ſedens ſuper arma,& centum uinctus ahenis
Poſt tergũ nodis,fremet horridus ore cruẽto.

Hinc audio,hoc anno, quo omnia bello feruent inter Cæſarẽ & Gallorũ regem, Romæ Paſchillũ, templum hoc Iani recluſum effinxiſſe , & catenis ſolutũ Furorẽ præcipitem exire , hinc inde poëtis de more uaticinantibus. Porrò hoc Iani templum ter conſtat fuiſſe clauſum, uſq; ad tempora aduentus Chriſti ſeruatoris:primùm regnante Numa Pompilio, deinde poſt bellum Punicum ſecundum, tertiùm poſt bella Actiaca,quæ confecit Auguſtus. Huius autẽ aperiendi uel claudendi ratio uaria refertur. Alij dicũt,Romulo contra Sabinos pugnante,cùm in eo eſſet ut uinceret , calidam aquam ex eo loco erupiſſe, quæ fugauit exercitum Sabinorum.hinc ergo tractum morem, ut pugnaturi aperirent templum,quod in eo loco fuerat conſtitutũ, quaſi ad ſpem auxilij priſtini. Alij dicunt,Tacium & Romulũ facto fœdere hoc templum ædificaſſe. unde & Ianus ipſe duas facies habuiſſe dictus,quaſi oſtenderet duorum regum coitionem:uel quòd ad bellũ ituri,debeant de pace cogitare. Aliã meliorem affert Seruius rationem,quòd ad præliũ euntes,optant reuerſionem.

Conſuuius Ianus dictus eſt, ut Macrobius tradit, à cõſerenda ſcilicet propagine generis humani,quæ Iano auctore conſeritur.

Quirinus etiam pater Ianus uocatus eſt, quaſi bellorum potens, ab haſta quam Sabini curin uocabant.hinc & Curitis Iuno, ut pluribus ſuo loco dicemus. Quin etiam & Iunonius Ianus dictus eſt , teſte Macrobio : quòd ita huic deo Iano omnis ingreſſus eſt dicatus,ut Calendæ omnes menſis Iunoni. Sed & Varro lib.5.Rerum humanarum , Iano ait duodecim aras pro totidem menſibus dicatas : quas aliter tamen, ut paulò antè diximus, F.Pictor interpretatur.Scribit Macrobius,quòd Iano primus anni menſis à Numa rege attributus ſit,quòd proſpiciat & reſpiciat præterita & futura.

Matutinus deus etiam Ianus dictus eſt ab Horatio,in hoc,

Matutine pater,ſeu Iane libentius audis,
Vnde homines operum primos,uitæq́ labores Inſtituunt.

Sic uerò dictus,quòd ſit diei dominus, ut ait Seruius, in quo ortus & occaſus. Pater autem eſt appellatus,ut etiam Macrobius notat,quaſi deorum, ut ait,deus. A Græcis etiam dictus προπάτωρ,ut in illo hymno qui κοινός,id eſt communis dicitur,χαῖρ᾽ ἴανε προπάτωρ ζεῦ ἄφθιτε,&c. Nolo tibi nunc recenſere, quæ Ioannes Annius commentus eſt,de Vadimone, & alijs nonnullis,quoniam eius hominis ſcripta mihi neſcio quo pacto doctrinam exoticam,né ſuperſtitioſam dicam,redolere uidentur. quis enim Nochum,ſeu Noa, Ianum fuiſſe exiſtimet? & Ianum quis uitiferum,uel uiniferum,ſignificare putet? At Ianuam Heſychius nunc Græcam,nunc Helenam eſt interpretatus.

Vertunus etiã Ianus dictus eſt,ſi F.Pictori credimus:ſi quidẽ,qui eius nomine circũfertur liber,legitimus eſt.ſic enim ſcribit: Imus Argiletus eſt,ubi Ianus quadrifrons,qui & Vertunus,in fine uici Thuſci,&c. Idem fermè & Varro,& P.Victor,Aſc.Pæd.in ultimo thurario tradit. Ouid.in 1.Faſt.ita canit:

Quicquid ubiq́ uides,mare,cœlum,nubila,terras,
Omnia ſunt noſtra clauſa,patentq́ manu.

Me penes

Me penes eſt unum uaſti cuſtodia mundi,
Et ius uertendi cardinis omne meum eſt. Licet de Iano dictum ſit, Tibullus in ultimo:
Talis in extremo felix Vertumus olympo,
Mille habeat formas. Vel ut alij legunt,
Mille habet ornatus, mille decenter habet.

Non conſtitutum habeo, an apud Feſtum legendum ſit pro Portunno, Vortunnum, cùm cætera Iano uel Vertunno conueniant, ut clarius in Portunno dicam. Vide integram de Vertunno elegiam Propertij libro quarto, in qua poëta recenſet doctè, quis deus eſſet Vertunus, & qualis, & unde nuncupatus. quo in loco interpretes, Beroald. & Volſen. ex uarijs auctoribus plura attulerunt, quæ hic ego conſultò prætereo. Meminit præterea Varro, & Horatius, qui à Iano diuerſum facere uidetur in 1. Epiſtolarum,
Vertunnum, Ianumq́ue liber ſpectare uideris.

Putauit Acron, Vertunnum deum fuiſſe, qui præeſſet ſenſibus. ſcribit uerò Donatus in Terentij commentarijs, emanaſſe ab hoc deo illud quod dicimus, uel bene, uel male uertat. Vertunnus, inquit, deus dicitur, qui rebus ad opinata reuertentibus præeſt. Sæpe autem malè cedit quod bonum putatur, & hoc eſt malè uertiſſe ut ille gladius qui muneri datus, adminiculũ fuit reginæ pereunti, de quo Vergilius,
—Enſemq́ue recludit
Dardanium, non hos quæſitum munus in uſus:

Hæc quidẽ ille in Adelphis, qui nec procul, nec abſimilia repetit. Huius dei uxorem fuiſſe Pomonam, de qua alibi ſum locutus, fabulati ſunt poëtæ. Non defuerunt qui Vertunnum Hetruriæ regem prodiderint. ille ſe Volſinium uocat apud Propertium:
Thuſcus ego, Thuſcis orior, nec pœnitet, inter
Prælia Volſinios deſeruiſſe focos.

Fuit & Voltunna, uel Vulturna, celebris Hetruſcorum dea, ad cuius fanum frequens Hetruſcorum cõcilium haberi ſolebat. eius non ſemel meminit T. Liuius in prima Decad. cuius tamen exemplaria uariant. Huius deę fanum prope Volſcinios non procul à Ciminio monte & lacu fuiſſe, uiri antiquitatum periti exiſtimant, quo facilior eſſet aditus toti Hetruriæ. A Vertunno quidem Vertunnalia dies feſtus, qui menſe Octobri celebrabatur, Vertunni feriæ, ut ait M. Varro.

SYNTAGMA QVINTVM, AD EVNDEM D. BERNARDVM BARBVLÆVM.

NEPTVNVM à nubendo dictum putauit Varro, quòd nubat, id eſt operiat terras: quod idẽ ſcribit Arnob. At M. Cicero à nando uocatum exiſtimauit. à Græcis ποσειδῶν dictus, quòd pedib. terram quatiat: à ποὺς uidelicet, id eſt pes: & σείω, quatio: & δᾶ, pro γῆ, doricè, id eſt terra. Socrates uerò apud Platonẽ in Cratylo, nunc dictũ ait quaſi ποσὶ δεσμὸν. hoc eſt, pedibus uinculum: quia pedibus eunti, maris natura ne procedat, impedit: nunc quaſi πολλὰ εἰδὼν, id eſt multa uidens. uel, inquit, fortaſsis ab eo quod dicitur σείειν, id eſt quatere. σείων enim, id eſt quatiens eſt nominatus, cui π ac δ fuit adiectum. Alij dictum putant à πόσις, id eſt à potione, quod Neptunus ſymbolum gerat aquæ, quæ mortalibus prima potio fuit. Sed & Fulgentiũ audiamus (quamuis hic auctor non omnino mihi, uel fide rerum, uel loquendi proprietate ſatis probatus, utcunq́ue tamen audiendus:) Neptunum, inquit, tertium aquarum eſſe uoluerũt elementum, quem

ideo

ideo Græci & ποσειδῶνα nuncupant, quaſi ποιὸν εἰδὼ, quod nos latinè facientem imaginem dicimus: illa uidelicet ratione, quod hoc ſolùm elementum imagines in ſe formet ſpectantium, quod nulli alij ex quatuor competat elementis: quamuis ſpecula & ſpecularia imagines repræſentent, alia (ut creditur) ratione. Tridētem uerò ob hanc rem ei fortè appingunt, quòd aquarum natura triplici uirtute fungatur: id eſt, liquida, fœcunda, potabili. Hinc & Neptuno Amphitriten in coniugium deputant. ἀμφὶ enim Græcè circumcirca dicimus, eo quòd omnibus tribus elementis aqua concluſa ſit: id eſt, ſit in cœlo, ſit in aëre, item in nubibus & in terra, ut fontes, putei. & hæc fermè Placiades. Scribit Herodotus in ſecundo, Neptuni nomen, id eſt Poſidonos, ab initio non fuiſſe apud Ægyptios: idq́ nomen ab Africanis eos audiuiſſe, deumq́ putaſſe, uerùm nullo honore cultū. Fuit autem Neptunus maris deus creditus: unde illum poëticè Liquidum deum Propertius illo uerſu uocauit:

Quæ uoluit liquido tota ſubire deo.

Vidi & qui Poſidona eſt interpretatus, terræ maritum. Sanè & Neptuni amores fabuloſi quidam referuntur, ut quos Ero commemorat apud Ouidij Heroidas:

At tibi flammarum memori Neptune tuarum,
Nullus erat uentis impediendus amor.
Si neq́ Amymone, nec laudatiſsima forma
Criminis eſt Tyro fabula uana tui.
Lucidaq́ Alcyone, Ceyceq́, & Alymone nata,
Et nondum nexis angue Meduſa comis.
Flauaq́ Laodice, cœloq́ recepta Celeno,
Et quarum memini nomina lecta mihi:
Has certè pluresq́ canunt Neptune, poëtæ,
Molle latus lateri conſeruiſſe tuo.

Sed & alios huius dei amores quos legimus, miſſos facimus: ut quos ridet Arnobius, Amphitrites, Hippocoontis, Menalippes, aliarum. Scribit Gellius, antiquos uocaſſe Neptuni filios, immanes ac feroces hòmines, ab omniq́ humanitate alienos, tanquam è mari genitos: cui & Seruius in tertio Æneid. ſubſcribit. ait enim, de Harpyis agens, Neptunum prodigiorum omnium patrem: & perinde etiam factum, ut quotieſcunq́ deſunt parentes, redeamus ad generalitatem. Sic & peregrinos, Neptuni filios dicimus: quorum ignoramus parentes, ut etiam antè retulimus, Iouis & terræ filios. Sed enim & Phurnutus ait, propter maris uiolentiam omnes uiolenti & audacioris animi homines Neptuni filij uocati ſunt: ut Cyclopes, Leſtrygones, & Aloidæ. Donatus Neptunum ſcribit, quia medius eſſe putaretur inter cœlum & inferos, utriuſq́ regni participem fuiſſe, habuiſſeq́ elementorum potiorem partem. ideoq́ tridentem habere, pro numero elementorum: unde & τριαινοῦχος, hoc eſt Tridentifer. quod & Proclus refert in Cratylum Platonis, ubi de fratrum trinitate agit. Phurnutus tamen in maris impetum retulit: ipſum lege. Pingebatur Neptunus & ipſe uarijs modijs, nunc pacatus & tranquillus, nunc commotus, ut in primis in Homero & Vergilio poëtis uidemus: nunc nudus etiam cum tridente & concha, quo modo ipſe conſpexi: nunc in ueſte cærulea, id eſt cyanea, ut Phurnutus ait. Lucianus in Sacrificijs, cyaneis capillis & nigris effingit. Sic tamen à Philoſtrato in Imaginibus, cum equis ſcilicet & cetis in mari tranquillo incedere. Sed & cum buccino & fuſcina, qualem marmoreū uidi. Scribit in Delphino Hyginus: Qui Neptuno, inquit, ſimulachrum faciunt, delphinum aut in manu, aut ſub pede eius conſtituere uidemus, quòd Neptuno gratiſsimum eſſe arbitrantur. Scribit Plato

bit Plato in Critia, uel Atlantico, templum amplitudinis eximiæ, & ſtructuræ admodum mirandæ: deumq; ipſum Neptunum curru inſiſtentem, & tenentem equorum alatorum habenas, laquearia alta ceruice tangentem. Hunc circa Nereidas delphinis inſidentes centum: tot enim eſſe putabantur. Martianus uerò ita expreſsit: Maritima, inquit, inundatione uiridior, coronam albidi ſalis inſtar candidam, atq; ſpumarum caniciei concolorem habens. Nomiſmata ipſe duo conſpexi, alterum Veſpaſiani, alterum Adriani; quæ ambo habebant à tergo has literas, NEPT. RED. hoc eſt, Neptuno reduci. pulchra uerò erat imago nudi ſtantis, in læui humeri tergo propendebat amictus, dextera trilorem ſcuticã, læua elatum tridentem tenebat. A Neptuno porrò Neptunalia dicta. huius enim dei VI feriæ, ait M. Varro. Græci uerò octauum cuiuſque menſis diem Neptuno ſacrum eſſe uoluerũt, ut Plutarchus in Theſeo, & nos in Faſtis retulimus. Sed iam ipſius dei nomina interpretemur. Secundus Iupiter aliquando Neptunus uocatus eſt. Statius: Dextramq; ſecundi, Quod ſupereſt, complexa Iouis. Vt Iupiter tertius, Pluto dictus eſt.

βασιλεὺς ποσειδῶν, id eſt Neptunus rex cognominatus eſt apud Trœzenios. nam cùm inter Neptunum & Pallada certamen ortum eſſet de Trœzeniorum regione, Iupiter ſtatuit, ut amborum communis eſſet ditio: qua ex re Neptunus rex, & Vrbana Minerua, id eſt πολιὰς ἀθηνᾶ, itẽ fortis, id eſt Sthenias, dicti ibi fuère. hiſtoriam in 2. Pauſan. pluribus exponit.

Tridentifer, & Tridentiger deus Neptunus dictus eſt. Ouidius in undecimo Metamorphoſeos.

Cumq; tridentigero tumidi genitore profundi.

Hinc τριαινοῦχον Græci nuncupant, id quod & in Scholijs Procli in Cratylum Platonis ſcribitur. Sed & εὐτριαίνης interdum dictus eſt, hoc eſt, tridente & fuſcina bonus. Quare uerò fuſcina Neptuno attribuatur, præter quæ iam ex Fulgentio aſcripſi, pluribus etiam oſtenditur, uel quòd ea piſcatores utantur, uel quod aptum ſit inſtrumentum ad mouendam terram. Iidem prætera Græci Neptunum ὀρσοτρίαιναν, id eſt Tridente furentem uocant. Pindarus, & ἀγλαοτρίαιναν, hoc eſt illuſtrem fuſcina. Legi & his diebus Græcum elegans epigramma, quod Corinthi in Iſthmo poſitum fuit; quo & τριαινοκράτορα appellatum obſeruauimus.

Μυκήτην Neptunum appellatum apud poëtas, & Phurnutum, & grammaticos legimus, à mugitu, & maris (ut ſic dicam) boatu. quin & mare ipſum ſonorum uocant, & perſtrepẽs, ἀγάστονον, & πολύφλοισβον, ab ipſo ſtrepitu, quem non abſimilem à boum mugitu ipſum mare edere uidetur. Sed & huic deo ταύρους παμμέλανας, id eſt tauros ualde furuos nigros ue immolabãt, ut etiam in De ſacrificijs Syntagmate dicemus. Hoc quidem loco Phurnutus ait, propter maris colorem. unde etiã, ait, & illum κυανοχαίτην appellabant, quod cyaneas & cæruleas iubas haberet. Sed & fluuios ταυρώπους & κερασφόρους, id eſt corrnigeros & tauriformes interdum, eadem ratione appellatos uidemus: tametſi aliter in Baccho relaturi. Quin & ſi Heſychio ſtamus, Neptunus ipſe ταῦρος & ταυρεὺς nũcupatus eſt, & ταυρεία ipſius dei celebritas; quod & Phauorinus probat. At uerò in Scholijs ſcuti Herculis Heſiodi, ſuper eo uerſu, καὶ ταύρεος ἐννοσίγαιος, ſcribitur: ταύρεος epitheton Neptuni, Bœoticè, quòd ei deo tauri mactabantur in Helicone: uel ut alij dicunt, in Oncheſto: idq; uel propter undarum fluctuumq; ſonitum, ex quo etiam ταυρόκρανος, id eſt Tauriceps dictus eſt. Porrò & ab eadem Oncheſti urbe, idem Oncheſtius, ut Pauſan. docet, cognominabatur. Homerus,

ὀγχηστόν θ' ἱερὸν, ποσιδήϊον ἀγλαὸν ἄλσος. hoc eſt,

Oncheſtumq; ſacrum, Neptuni ſplendida templa.

Proſclyſtius Neptunus hac de cauſa cognominatus eſt. Cùm enim Iuno & Neptunus de agro Argiuo contenderent, Inachus & alij electi iudices ipſum Iunoni adiudicarunt. at Neptunus grauiter commotus, agrum ipſum inundauit: qua ex re Iuno Neptunum rogauit, ut alluuionem reduceret. quod cùm ſororis precibus Neptunus delinitus feciſſet, Argiui in huius rei memoriam templum Neptuno conſecrarunt, quem ex re προσκλύσιον appelarunt. hiſtoria pluribus à Pauſan. recitatur.

Tænarius Neptunus dictus, ut Suidas & alij tradunt. Tænarus Laconiæ eſt promontorium, ubi ad inferos aditum eſſe putarunt ueteres: in quo etiam fuit Aſphalij Neptuni templum, ad quod cùm Hillotes, id eſt ſerui Lacedæmoniorũ ſupplices confugiſſent, eos Lacedæmonij nihil uerentes, interemerunt: qua ex re impij habiti ſunt, & ſceleſti, quòd templi religionem uiolaſſent. Hiſtoriæ meminit in primo Thucydides. unde prouerbium, Tęnarium malum, factum eſt, cùm maximum malum ſignificatur: quoniam atrociſsimè Lacedæmonij ſe geſſerunt aduerſus Hillotas ſupplices. A Tænaro etiam, ut Heſychius ſcribit, celebritas Tænarias: & Tænariſtæ, qui in ea exercebantur. Hinc igitur Tænarius deus Neptunus dictus. Poëta in Priapeis:

Vnde Tænarus, æquoris regi. Propertius:
Non ſic Æmonia Salmonida mixtus Enipeo
Tænarius facili preſsit amore deus.

Ποντομέδων, id eſt Ponti rex, Neptunus cognominatus frequenter à Græcis, à noſtro uerò poëta Ouidio rector pelagi ideo uocatus. ita enim canit: Mulcet aquas rector pelagi. Neptunus uerò iratus Æolotus Æolo & uentis libro primo Æneidos apud Vergilium,

Non illi imperium pelagi, ſæuumque tridentem,
Sed mihi ſorte datum, &c.

Tenedius Neptunus. Strabo lib. 10. Tenus quoque, inquit, urbem non ſanè magnam habet, uerùm Neptuni fanum ingens in luco extra muros, ſpectatu dignum, in eo capaciſsima diſcumbentium conuiuarum ædificata triclinia: illud ſignum eſt, abundantem finitimorum multitudinem eò cõuenire ſolitam, qui unà Neptuni ſacrificia celebrantes epularentur.

Elytius Neptunus, & item Elymnius cognominatus, in Lesbo & in Euboea inſulis, ut Heſychius teſtis eſt. Stephanus uerò: Meſopontius, inquit, Neptunus, qui & Ereſius. Sic enim in Ereſo urbe Lesbi colebatur, ut Callimachus in primo αἰτίων ſcriptum reliquit.

Conſus Neptunus à Romanis, qui & equeſtris, uocatus eſt, ut Liuius ſcribit. unde dicta Conſualia, quæ primùm dicebantur, mox Circenſes, & ludi magni, & Romani, quorum apud ſcriptores crebra mentio habita. Conſum quidam conſilij deum ſcribunt, à quo Romulus conſilium de rapiendis Sabinis acceperit. & ideo etiam Auguſtinus in quarto de Ciuit. Dei, Cõſum à conſilio dando denominatum ait. Et D. Cyprianus: Conſus, inquit, quem deum fraudis, uelut conſiliorũ deum coli Romulus uoluit, poſtquàm in raptum Sabinarum perfidia peruenit. Arnobius in tertio, Cõſum dictum putat, quòd ſalutaria & fida conſilia noſtris ſuggerat cogitationibus: & in contrarios exitus cur aſsiduè uertitur placitorum inopinata mutatio? Sed quòd Conſus Neptunus ſit, Auſonius oſtendit in Monoſyll.

Tum Iouis, & Conſi germanus, tartareus Dis.
Idem alibi:
Cænea mutauit proles Saturnia Conſus.

Cuius Cænei fabulam habemus in Ouidij Metamorph. Sed de Conſo cætera proſequamur. Plutarch. cùm alibi, tum maximè in Romulo, Romulum ait cuiuſdam dei aram conditam ſub terram in Circo inueniſſe, ei que deo indidiſſe

indidiſſe nomen Conſo, ſiue à conſilio, quòd conſiliarius foret: ſiue Neptuni equeſtris. aramq; ipſam reliquum tempus latêre, in equeſtribus uerò certaminibus aperiri. Sic uerò & Dionyſius Alicarn. in primo Hiſtor. Dedicarunt, inquit, & Romani Neptuno equeſtri templum, atque diem illum ſolennem, quem Arcades Hippocratia, Conſualia Romani uocant, ijdem conſtituêre. quo in die apud Romanos ex conſuetudine ceſſant ab operibus equi, & muli redimiti floribus capita. Varro, Conſualia dicta ait à Conſo, quod tum feriæ publicæ ei deo, & in Circo ad aram eius à ſacerdotibus fiunt ludi illi, quibus uirgines Sabinæ raptæ. Conſuales ludos ait Feſtus celebrari mulis ſolitos eſſe in circo maximo, quod id genus quadrupedum primò currui uehiculiſq; adiunctũ putetur. Idẽ tamẽ alibi, mulos Lunę aſcribit. Sed enim de Cõſo & Neptuno idem Alicarn. Dionyſ. lib. 2. clarius locutus eſt, cùm de Sabinarum raptu ageret. Sacratam aũt, inquit, illam ſolennitatẽ nunc etiam Romani celebrant, & Conſualia uocant, in qua etiam ara ſubterranea cõſtructa iuxta Circum maximum circunfoſſa terra, ſacrificijſq;, & igneis ſolennitatibus colitur, curſuſq; equorum iunctorum agitur, & non iunctorum. uocatur autem is deus, cui hæc ſacra peraguntur, Conſus à Romanis, quẽ quidam interpretantes in linguam Græcam, ποσειδῶνα & σεισίχθονα eſſe dicunt, hoc eſt Neptunum & Terriquaſſorẽ: ac propterea ſubterranea coli ara eum tradũt, quòd hic deus terram habeat. Ego uerò, ſubdit idem Alicarn. alterum quoque ſermonem audiui, quòd hi quidem dies feſti Neptuno agantur, quodq; curſus & equites etiam huic deo fiãt: ara uerò poſtea genio cuidam arcano conſtructa fuerit, occultorum conſiliorum duci atque cuſtodi. Neptuno enim incerto, non domitori deo terræ, neq; à Græcis, neq; à Barbaris ara uſquam erigitur. hæc Dionyſius. Quidam ideo Conſum à Neptuno diſtingunt, ex his Dionyſij uerbis, quòd ara quidem Conſo dicata fuerit, Neptuno uerò templum. Ego nihil ſtatuo. memini tamen, cùm ego ingratis Romæ ætatem tererem, ad Palatij radices pone Anaſtaſiæ templum, ſacellum effoſſum fuiſſe, quod tum pleriq; Conſi putarunt, id eſt Neptuni. propter frequentes conchas marinas ibi repertas. ubi & effigies albæ aquilæ cum criſta rubra in ſacelli fornice ſeu teſtudine, quod tum plerique conſilij ſymbolum interpretabantur. & certè P. Victor in hac urbis regione undecima, id eſt in Circo maximo, ædem Cõſi ſubterraneam ſtatuit. Sed & de hoc deo Seruius in octauo Æneid. Conſus, inquit, deus conſiliorum, qui ideo templum ſub tecto in Circo habet, ut oſtendatur, rectum debere eſſe conſilium: hinc eſt quòd Fidei panno uelata manu ſacrificabatur, quia fides tecta eſſe debet, & uelata. Ideo autem dicato Conſi ſimulachro rapuerunt Sabinas, ut tegeretur initum de rapto conſilium: unde etiam in eius honorem Circenſes celebrantur. Conſualia hoc loco Seruius Martio menſe ſtatuit, Plutarch. Auguſto, ut in Faſtis noſtris notaui.

Ἵππιος, ἢ ἵππιος ποσειδῶν, Hippius Neptunus, id eſt equeſtris: cùm alias cauſas ab alijs fuiſſe exiſtimatas, in Achaicis dicat Pauſanias. Ego, inquit, ſic puto cognominatũ, quod τῆς ἱππικῆς, id eſt equitationis inuentor fuerit nam & Homerus in equorum certamine Menelao ab dei huius appellatione adhibuit iuramentum, quod equis conueniret,

—γαιήοχον ἐννοσίγαιον
ὄμνυθι. μὴ μὲν ἑκὼν τὸ ἐμὸν δόλῳ ἅρμα πεδῆσαι.

Pampho uerò, qui Athenienſibus antiquiſsimos hymnos fecit, eſſe dixit Neptunum ἵππων τε δωτῆρα νεῶν τ' ἰθυκρηδέμνων, non aliunde niſi ab equeſtri appellationem deflectens. In Arcadicis autem idem Pauſanias ex Neptuno ait, in equum mutato Cererem peperiſſe filiam, cuius nomen non eſt profanis enunciandum, & Arionem equum. quare ſubdit: Neptunus primùm

apud Arcadas Hippios cognominatus eſt. Fuit quoque templum huic deo apud Haleſum montem Mantineæ, quod qui ingredi auſus fuiſſet, undarum aſperſione occæcabatur, nec multo pòſt moriebatur, ſi rupto filo, quod Agamedes & Trophonius in aditu templi addiderant, qui eius templi fuerant conſtructores: filum enim tranſilire aut ſubire oportebat. quam rem contemnens Ægyptus, & filum confringens, perijſſe dictus eſt. Adrianus Cæſ. Imp. & his amplius addidit, ne intus introſpiceretur, neu quid auferretur. Hactenus ferme ex Pauſan. Poſſumus hîc conferre quæ paulò antè ſcripſimus de Conſi ara ſubterranea, cùm & Conſus & Hippius equeſtris ijdem ſint, quod facilè ex T. Liuio & Feſto cognoſcimus. Hippius Neptunus & Damæus uocatus eſt, at alibi dicendum. Legimus & Hippium Martem, & Hippiam Iunonem & Mineruam. Sed & aliorum quorundam ſcriptorũ opiniones hîc ſubſcribam. Diodorus Siculus de Cretenſibus agens: Addunt, inquit, etiam Neptunum equos primùm domuiſſe, artemq́ equitandi ab illo traditam, ex quo Hippius ſit appellatus. Val. Probus in commentarijs. Vergilius ſuper ea in Georg. uerba:

Tuq́ ô cui prima frementem Fudit equum tellus, &c.

Campi, inquit, in Theſſalia ſunt Petræi, in quibus locus Petra nomine, percuſſus tridente Neptuni equum, qui Scyphius uocatus eſt, edidit. Romani autem Neptunum equeſtrem uocant, Græci ἵππιον ποσειδῶνα, quod exiſtimetur princeps originis equorum: & cætera. Feſtus quoque ita: Hippius, id eſt equeſter Neptunus dictus eſt, uel quòd Pegaſus ex eo & Pegaſide natus ſit: uel quòd equuleus, ut putant, loco eius ſuppoſitus Saturno fuerit, quem pro Neptuno deuorauit: uel quòd tridentis ictu terra equum exciecrit, cui ob hoc in Illyrico quaternos equos iaciebant nono quoque anno in mare. hæc Feſtus. At uerò Iſidorus de Circenſibus ludis agens: Itaq́, inquit, Caſtori & Polluci deputantur hæ ſpecies, quibus equos à Mercurio diſtributos hiſtoriæ docent: ſed & Neptunus equeſtris ludis præeſt, quem Græci ἵππιον appellant: ſed & Marti & Ioui in ludis equeſtres ſunt cõſecrati, & ipſi quadrigis præſunt. Porrò & Phurnutus inter cætera & hoc ait, quòd ideo Hippius dictus eſt Neptunus à uelocitate nauigationis maritimæ, quodq́ naues in mari quaſi equi eſſe uidentur. Hippij Neptuni meminit & Artemidorus in primo Onirocriticon.

Hippocronius Neptunus cognominatus fuit, cuius & Thebis ſacrum celebrabatur, ut Pindarus in Iſthm. itemq́ in Nem. manifeſtat. legi & Hippocurium Neptunum alicubi nuncupatum.

Aſphalius, qui & Aſphalion aliquando dictus, id eſt Tutelaris, Neptuni cognomen fuit, cui (ut ait Phurnutus) ubiq́ ſacra antiqui faciebant: ſed in primis Lacedæmonij, ut Pauſ. docet. Suidas quoq́ Tęnarum promotorium ait Laconiæ, ubi aditus eſſet ad inferos, & Neptuni ſacellũ Aſphalij cognomine, ad quod Hillotes confugientes, nihilominus à Lacedæmonijs, ut ſuprà dictum eſt, trucidati fuêre. Scribit Strabo lib. 1. Rhodios mari imperantes, capta fiducia ad loca circa Theram & Theraſiam nauigantes, templum Tutelari, id eſt Aſphalio Neptuno in inſula ædificaſſe. Porrò & apud Patrenſes in Achaia Neptuni hęc fuiſſe cognomina legimus, Aſphalięus, Pelagęus, & Hippius. Sed & Macrob. Sat. lib. 1. non mirum eſſe debere ait, ſi deorũ gemini effectus uarijs nominibus celebrãtur, cùm alios quoq́ deos ex contrario in eadẽ re duplici cẽſeri & poteſtate accipiamus, & nomine: ut Neptunũ, quẽ aliàs Ennoſichthona, id eſt terrã mouentẽ: aliàs Aſphaliona, id eſt ſtabilientẽ uocãt. hęc Macrob. Sanè ridiculus eorũ eſt error, qui ubi Phurnutus ait, Aſphalio Neptuno ſacrificari, ipſi neſcio quid repoſuerũt, & talpas interpretati ſunt. Sed hæc codicib. parũ ſynceris, ut alibi diximus, imputãda ſunt.

Iſthmius Neptunus dictus ab Iſthmo Corinthi, ubi nauigia tranſuectabantur. ibi fuit Neptuni fanum, ut Strabo libro octauo ſcribit: In Iſthmo, inquit, Neptuni quem Iſthmium uocant, templum eminet, picearum arborum luco circunclusum, ubi ludos Iſthmios decertatos Corinthij celebrare ſoliti erant. Stephanus uerò: Alicarnaſum urbem Cariæ Iſthmum uocatam ait. & mox ſubdit: Eſt & Corinthi Iſthmus, in qua eſt Iſthmius Neptunus, & uictoria Iſthmia, &c. Sed de Iſthmijs ludis, qui ibi celebrabantur, & Syracuſis, lege in Pindarum commentaria: ne te in re nota ſermonis prolixitate demorer.

Samius Neptunus dictus, ut Strabo teſtatur. huius templũ fuit apud Lepræum, in quo (ut eſt apud Homerum) Telemachus Pylios offendit, dum rem ſacram facerent. Sic enim Homerus, interprete noſtro Guarino:

Deuenere Pylum Nelei turribus altam,
Hic maris ad littus ſolennia ſacra fiebant,
Mactabantq́ue nigros Neptuno in littore tauros.

Heſychius quoque cultum ait à Samijs ἐπακταῖον ποσειδῶνα, quem interpretari poſſumus littoralem, quod in acta templum haberet: à Bœotijs ἐπακμένιος, eodem Heſychio auctore, dictus eſt.

Petræus Neptunus, hoc eſt πετραῖος ποσειδῶν. huius meminit Pindarus in Pyth. in hymno ad Arceſilaum Cyrenæum. ubi interpres: Petræus, inquit, colitur Neptunus à Theſſalis, quoniã is deus diſſciditmontes Theſſalicos, dico Tempe, & per ipſos fluuium deduxit, qui prius per urbem fluebat, & maximam eius regionem corrumpebat. unde Callimachus, φεῦγε δὲ καὶ πηνειὸς ἑλισσόμενος διὰ τεμπέων. hoc eſt, Fugit Peneius per Tempea Theſſala flexus. Quin & hanc rem aſſerere uidetur Herodotus in ſeptimo, cùm ad hunc locum, eius uiſurus ſitum, Xerxes Perſarum rex acceſsit. Meminit & de Petręis campis Probus grammaticus in primo Georg. ut antè dixi. Sunt & qui tradant hunc in modum hanc fabulam, quòd Neptunus aliquando dormiens in petra quapiam, per ſomnum Venere pollutus ſit: quod effuſum ſemen terra ſuſcipiens, equum primùm exhibuit uocatum Scyphion. Alij diſpoſitum fuiſſe certamẽ ſcribunt Petræo Neptuno, in eo loco ubi primus equus ἐξαπόδιον, egreſſus eſt: propter quod & Hippius Neptunus eſt dictus. de quo alia, & diuerſa ex alijs, ſuprà retuli.

Heliconius Neptunus uocatus eſt ab urbe Helice, quæ ab Ægio XL ſtadijs diſtabat uerſus mare: & hæc quidem Helice irato Neptuno, ut ait Pauſ. quòd ſupplices Iones de tẽplo abegiſſent, & interfeciſſent, terræmotu conſciſſa corruit. Meminit etiam Strabo libro octauo. Heliconio Neptuno feſta celebrabantur, quæ Panionia uocitata fuerunt, ut idem Strabo & Herodotus in primo prodiderũt. Sed enim & Heliconius Iupiter ab antiquis cultus fuit, de quo in Ioue iam dictum eſt.

Niſyreus Neptunus cognominatus ab inſula Carpathij & Cretici maris, cuius & Homerus meminit: Qui'que colunt Niſyron celſam, & cætera. hæc Telo confinis eſt ab aquilone, ab ea uerò ſtadia circiter ſexaginta diſtans, rotunda, celſa, ſaxoſa, molaribus abundans lapidibus. finitimis igitur urbibus ex ea molarum ſuppetit copia. Sui etiam nominis habet oppidum, & portum, calidarum aquarum & thermarum ſcaturigines, fanumque Neptuni Niſyrei, cuius ambitus eſt ſtadiorum octoginta. Fama eſt, Niſyrum fragmentum Coæ inſulæ fuiſſe. additur rei fabula: Neptunum gigantem quempiam Polyboten perſequentem, ab inſula Co tridente ſuo fruſtum auulſiſſe, inq́ue illum iaculaniem fragmentum, ipſum proiectum inſulam manſiſſe, appellatamq́ue Niſyrum, ibiq́ue gigantem ſepultum. hæc ex Strabonis libro decimo.

Phythalmius Neptunus nuncupatus fuit, quòd Trœzeniorum precibus

deus motus, non amplius aquam ſalſam fructibus eorum & plantis inſpergeret. cuius dei templum propter eorum mœnia celebre fuit, ut Pauſan. docet in Corinth. Phurnutus uerò & Phytalion, ſeu φυτάλιον cognominatum ſcribit, ſi peruetuſto codici credimus. Phythalmius igitur, ſeu Phytalmius, ſeu Phytalios legere malumus, ea humoris uis eſt, quæ cauſa antiquis putabatur, ut quæcunque è terra producuntur, germinarent.

Σωτὴρ ποσειδῶν, hoc eſt Seruator Neptunus, Valla & liberatorem in ſeptimo Herodoti interpretatus eſt. nã Græci cùm audiuêre claſſem Xerxis naufragio periiſſe, factis Ioui Seruatori primùm libationibus, ad Artemiſiũ profecti, iterum ſtationem habuêre ad templum Neptuni Seruatoris: quod nomen ab illis inditum, ad hoc uſque tempus (ait Herodotus) perdurat.

Δωματίτης ποσειδῶν, Domatites, uel cubicularis Neptunus, teſte Pauſan. cognominatus, quòd eius templũ eſſet inter platanos arbores ferè obtectum: unde etiam illi nomen datum putatur.

Portunum etiam Neptunum appellatum uidemus à Latinis, interdum à Palæmone ſeorſum. Martianus in quinto, eo carmine:

Portuni trifidam ſuſpirans flagitat haſtam.

Idem in primo, cùm Mercurius de ducenda uxore cogitat: Nec ſolùm ſuperûm regem atteſtabatur uxorium, idque etiam Diti propoſitum, idque Portuno. M. quoque Cicero in libro de Natura deorum, cùm ait Neptunũ à nando, Portunum à portando dictum: de Neptuno agens. Arnobius quoque in tertio: Per maria, ait, tutiſs. præſtat Portunus commeantibus nauigationes, ſed cur inſanum mare tam frequentes expoſuit crudelium naufragiorum ruinas? Apuleius etiam in quarto de Aſino aureo, parum licet animaduerſum ab interprete in fabula Pſyches: Et Portunus, inquit, cærulis barbis hiſpidus, & grauis piſcoſo ſinu Salacia, auriga paruulus delphini Palæmon, iam paſſim maria perſulcantes. Tritonum cateruæ, hìc concha ſonaci leniter buccinat, ille ſerico tegmine flagrantiæ Solis obſiſtit, inimici, aliàs ſub oculis dominæ ſpeculum prægerit. Vide ut hoc loco Portunum à Palæmone diuerſum facit, eique Salaciam adiungit, quæ Neptuni uxor fuiſſe dicitur, ut Varro, Gellius, Auguſtinus, Seruius & Martianus oſtẽdunt. Sed de Palæmone, qui à noſtris Portunus dictus eſt, alibi etiam nonnihil agam, à quo Portunalia dicta, ut ait Varro, & feriæ inſtitutæ, cùm eius ædes in portu Tiberino facta fuit. Feſtus: Claudere, ait, & clauis, ex Græco κλείω καὶ κλεῖς deſcendit: cuius rei tutelam penes Portunum eſſe putabant, qui clauem manu tenere fingebatur, qui deus putabatur eſſe portarum. hæc Feſtus: quibus uerbis parũ mihi conſtat, an pro Portuno Vortunum legendum ſit, cùm plerique Ianum & Vortunum eundem fecerint, & ei deo ſit clauis attributa, ut alibi etiam dixi.

Epoptes Neptunus etiam cognominatus, cuius templum apud Megalopolin in Arcadia, ut teſtis eſt Pauſan. Dictus uerò quaſi ἐπόπτης, id eſt inſpector, & urbis tutelaris.

ἁλικλύτωρ, hoc eſt mari inclytus Neptunus, à Sophrone in Mimis cognominatus. meminit Heſychius.

Ægæus Neptunus cognominatus eſt ab Ægis Eubœæ inſulæ, ut notat Strabo in nono. In his uerò fuit Neptuni templum Ægæi. meminit & Pherecydes, & Phauorinus.

Cenchreus, id eſt, κέγχρεος ὁ ποσειδὼν dictus, ut Stephanus ait, à filio Herois Cenchreo. Fuêre autem Cenchreæ diuerſis in locis urbes: una Troadis, ubi diuerſatum Homerum fuiſſe legimus, ut ediſceret quæ ad Troiam pertinerent: altera fuit ciuitas & nauale non longè à Corintho, unde Cenchreus uocatus eſt deus: tertia fuit Italiæ urbs.

Canobus

Canobus Neptunus nuncupatus eſt,teſte Stephano. eſt uerò Canobus, uel Canopus, ciuitas C & X X ſtadijs diſtans ab Alexandria,pedeſtri uia. dicta uerò à Canobo Menelai gubernatore,qui ibi perijſſe fertur,& templum Poſidonis Canobi,& inſula. Sed enim de Canobo deo iam actum eſt pluribus in deis localibus,in primo libro.

Erechtheus inſuper Neptunus ab Athenienſibus & cultus & dictus,teſte Heſychio:& à Cyrenæis Pellanius nũcupatus. Delubrum Erechthei Neptuni nuncupati,in Achaia hoc memorabile habuiſſe traditur,ut aqua in eius puteo auſtro flante fluctuaret,cæteris autem uentis perflantibus immota manebat.

Damæus Neptunus,idem & Hippius uocatus,ut ſuprà proditum, quòd uidelicet equos domuerit, παρὰ τὸ δαμάζω. Sed hac de re in Hippio & Petræo Neptuno iam dictum eſt.

Κυανοχαίτης ποσειδῶν,hoc eſt cyaneis,ſeu cæruleis iubis ſiue capillis Neptunus. frequens uerò hoc epitheton eſt Græcis, Orpheo, Homero, Heſiodo,alijs:ipſumq́ Phurnutus & grammatici interpretantur de aquæ maris colore.

Ἐνοσίχθων, ἐννοσίγαιος, σεισίχθων, & τινακτογαῖος, eadem penè ratione Neptunus nuncupatus eſt,ut Phurnutus notat,qui & eorum cauſas exponit:hoc eſt,Terriquaſſor,& Tellurimotor,ut apud Gellium in ſecundo Theod. Gaza expreſſit. Ammianus Marcellinus libro decimoſeptimo hiſtor. Ideo,inquit,humentis ſubſtantiæ poteſtate Enoſigæum & Siſichthona poëtæ ueteres & theologi nuncupauerunt: de terræ motibus differens,qua ratione fierent. meminit & Macrobius Saturnal. libro primo. Sanè Ennoſigæus duplici nn aliquando ſcriptum inuenimus,apud poëtas in primis,propter ſyllabæ moram. nam cum ἔνοσις prima breui enuncietur, ad carminis normam aliquando litera duplicatur: quod non modò à Græcis fit,ſed & apud Latinos. Iuuenalis,

Ipſum compedibus qui uinxerat Ennoſigæum. res eſt notiſſima.

Γαιήοχος, & θεμελιοῦχος etiam Neptunus ſæpius nuncupatur,teſte Phurnuto, quòd terram quatiat,eiusq́ fundamenta contineat. hinc poëta Verg.

Neptunus muros,magnoq́ emota tridenti
Fundamenta quatit.

Quo loco Seruius ait,Neptuno fundamenta conſecrata eſſe. Variè tamen hæc cognomina expoſita legimus: ſed ut mihi magis quadrare uiſa ſunt,retuli.

Νυμφαγέτης Neptunus ab aliquibus cognominatus eſt,ut ſcribit Phurnutus, quaſi dicas Nympharum & aquarum actor. unde etiam κρηνοῦχος appellatus,quod fontibus & aquis præeſſe crederetur.

Pelagæus,etiam in Achaia dictus eſt Neptunus, ut Pauſanias & Heſychius docent.

Εὐρυβίας ποσειδῶν à Pindaro alijsq́ poëtis Neptunus cognominatus eſt, hoc eſt,qui latæ amplæq́ uiolentiæ ſit,& potentiæ. ut illud eſt, καλέων εὐρυβίαν: id eſt,inuocans Neptunum. tametſi quidam εὐρυβόας potius uelint legere,hoc eſt latè reboans. Sed de boatu & mugitu maris antè ſum locutus: nũc de uiolentia agendum, quæ quanta ſit,maris præſertim,non eſt cur multis commemorem, quum non hinc multum Ferraria diſtantes Adria, Cymachium, & Clodia,inſignes olim urbes,hoc tempore maris uiolentia ac æſtu ſub aquis obrutæ cernantur. Quare etiam Neptunus ideo εὐρυμέδων,& εὐρυμεδόντης à poëtis ſæpe uocatus eſt,hoc eſt latè regnans, ſeu imperans: & interdum etiam εὐρυσθενὴς dictus,quod latè robuſtus ſit, & ualens. εὐρύστερνος etiam ποσειδῶν cognominatus, Phurnutus notat, quòd latum;

[illegible],ut etiam Neptunus.meminit in Oreſte Euripides. Tethys autem uxor eius appellata,quòd pura omnia & ſplendida efficiat,resq́ cõtrarias concordi ac mutuo nexu decenter copulet.

Proteus deus marinus & ipſe à gentibus exiſtimatus,CERES ab Ægyptijs, ut Diod.ait,dictus:hîc ſeſe in uarias figuras mutare ſolitus erat,ut Homerus & Vergilius poëtæ cecinêre,& hiſtorici inſignes,Herodot⁹ & Diod.ut alios mittam.hîc in inſula Pharo apud Ægyptum,ſi Homero credimus,regnauit: unde eſt aliquando Pharius cognominatus.

Ponticus Heraclides ait,Proteum informẽ rerum materiam è poëtis ſymbolicè nuncupari,ſub figmento.& declarat,quare ita uocaretur,& in uarias formas mutari diceretur.Idotheamq́ illius filiam,eius prouidẽtiam eſſe arbitratus eſt:& cætera,quæ idem exequitur in libro Homericarum allegoriarũ. Proclus quoq́ in his quæ pro Homero aduerſus Socratem ſcribit in Platonis legibus,Proteum mentem ait angelicam ordinis Neptuni habentem,& in ſe complectentem omnes rerum formas in mundo genitarum:ſubijciturq́ illi Idotheo anima,ſcilicet dæmonia quædam diuina: Protei menti iuncta conuenienter, & cogitationes ſuas eius intelligibilibus formis connectens.hæc & alia ſubtilius Proclus.Alij Proteũ ſophiſtam interpretati ſunt, qui apparentibus argumentis hominibus illuderet. Alij eum ueritatem dixêre,ſeſe haud omnibus paſsim oſtẽtatem,ſed paucis duntaxat,his qui probè eam arripere norint. Alij Protei hiſtoriam ad regum Ægyptiorum inſignia retulerunt,quæ diuerſa & uaria fuerint:quibus etiam moris fuerit,ea ſubinde immutare,nunc leònis ſpecie,nunc tauri,nunc & cæterorum,quę docet hiſtoria. Quid dicam,& aliquos fuiſſe qui ſaltatorem Protea interpretati ſunt?quid,& alios fuiſſe qui hanc ſubeſſe Phyſicam rationem putarunt? dicentes,hominem in libidinẽ habere ſtultitiam,ferocitatem,dolum:quę dum inuicem in uno homine uigent,pars illa quæ uicina eſt diuinitati,id eſt prudentia,non apparet:quæ tunc poteſt ſuas uires tenere,cùm fuerint illa religata.id eſt,cùm quis omnibus uitijs caruerit.Sed hæc non noſtri ſunt inſtituti,niſi cùm ſe ſponte offerunt. Scribit Iſaacius in commentarijs in Lycophronen,Proteum genere Ægyptium fuiſſe,ſed ex Ægypto migraſſe Phalagram Pallenes,uxoremq́ duxiſſe Toronem,ex qua Tmolum & Telegonum filios ſuſtulerit,qui hoſpites occiderent.ab eis Proteus aufugit,Neptuni ope,qui ſubterraneam ei cauernam præparauit,ex qua ſubtus mare in Ægyptum uſq́ penetrauit.pòſt uerò Hercules in Thraciam perueniens,Tmolum & Telegonũ interemit:quorum interitu pater neq́ lætatus,neq́ fleuit. hinc Pallenius Proteus cognominatus eſt,& Phalagræus,ex iam recitata fabula,dictus item Pharius,ſed & Carpathius. Seruius:Carpathos,inquit,inſula eſt contra Ægyptum, à qua uicinum pelagus Carpathium appellatum eſt.hîc aliquando regnauit Proteus,relicta autẽ Pallene ciuitate Theſſaliæ:ad quam tamen reuerſus eſt poſtea,quod oſtendit etiam Vergilius cùm ait,Patriamq́ reuiſit Pallenem. Statius ideo Carpathium appellauit,eundem & Neptuni paſtorem,in Achilleide. Vergilius uerò de Proteo ſic,ut ſemper,diuinè:

Eſt in Carpathio Neptuni gurgite uates,
Cæruleus Proteus,magnum qui piſcibus æquor,
Et iuncto bipedum curru metitur equorum.
Hic nunc Æmathiæ portus,patriamq́ reuiſit
Pallenem:hunc & nymphæ uenerantur,& ipſe
Grandæuus Nereus:nouit nanq́ omnia uates,
Quæ ſunt,quæ fuerunt,quæ mox uentura trahuntur:
Quippe ita Neptuno uiſa eſt,immania cuius

Armenta,

Armenta,& turpes paſcit ſub gurgite Phocas. Hæc Poëta.

Sed & Orpheus hymnum compoſuit,cui & ſtyraca adoleuit,eundemq́ꝫ Põti claues tenere,& totius naturæ exordia,& multiformibus ſpeciebus ma teriã mutare.Poſſem & plura de Proteo afferre:nã & eius uſq́ꝫ nomen in prò uerbia deductum eſt. Cognominatus præterea Cæruleus à Vergilio. Ambiguus ab Ouidio. Horatius uerò ait,

Quo teneam uultus mutantem Protea,nodo.

Triton Neptuni filius,& Amphitrites,ut canit Heſiodus:Seruius tamen, Salaciæ.ut putare poſsimus,quod iam ſcripſimus in Salacia,eandẽ eſſe Am phritriten & Salaciã.Iſaacius in cõmentarijs in Lycophronẽ,Tritonẽ & ipſe Neptuni & Amphitrites filiũ ſcribit,à ſuperiori parte ad umbilicũ hominis effigie,ab umbilico ad caudã delphini:tanquam,ait,ſi dicas ex piſce centau rus:hoc eſt: ἰχθυοκένταυρος.Phurnutus tamẽ Tritonem ita deſcribit:Biformis (inquit)fuit hominis partem habens,partem ceti,propter duplicem liquoris uim,alteram quidem utilem,alteram uerò noxiam.dictus τὸ τρεῖν,Triton uel ἀπὸ τῆ ῥύσεως,id eſt fluxu,τ litera ſuperiuncta:uel ἀπὸ,ut in Amphitrite dictum eſt,per antiphraſin,quòd non timeat.Triton elegãtiſsimè,ita in Metamorph. ab Ouidio deſcribitur,

Cæruleum Tritona uocat,conchaq́ꝫ ſonanti,
Inſpirare iubet,fluctusq́ꝫ & flumina ſigno
Iam reuocare dato,&c.

Et ab huius forma Vergilius in X Æneid. nauem effinxit,

Hunc uehit immanis Triton,& cærula concha
Exterrens freta,cui laterum tenus hiſpida nanti,
Frons hominem præfert,in priſtin deſinit aluus,
Spumea ſemifero ſub pectore murmurat unda.

Tubicen Triton à poëtis Neptuni fingitur.huius Hyginus in Cancro me minit,& poëta Claudianus.Macrobius hunc in Saturni templorum faſtigi= is poni ſolitum tradit.Dicimus & Tritones,numero pluriũ.Vergilius:Trito= nesq́ꝫ citi,Phorciq́ꝫ exercitus omnis . Sanè ſciendum,quòd Nilus Ægypti fluuius Triton quoq́ꝫ dictus eſt,Lycophrone teſte.quo loco interpres ideo Tritonem illum appellatum obſeruat,propter eius tria in primis nomina. Primò enim Oceanus dictus eſt:deinde Aëtos,id eſt aquila, ab eius curſus uelocitate:demum Nilus,ἀπὸ τοῦ νέαν ἄγειν ἰλὺν,quòd ſcilicet nouum limum a= gat.Sed de Nili nominibus aliàs memini à me,XII eſſe collecta.Fuit & Tri= ton fluuius alius Libyæ,ſeu palus,unde Tritonia & Tritogenia,ut in Palla= de abundè dicturi ſumus.Scribit Plinius in Nat.hiſtoria,Tritonem ſuo tem pore uiſum fuiſſe.Idem ſcribit & Pauſ.qui ait,à ſe uiſum apud Tanagræos in Bœotia:& item alterum Romæ inter miracula habitum,Tanagræo minorẽ: eòsq́ꝫ commixtam habuiſſe hominis ſpeciem cum piſce.caput enim capillis contectum fuiſſe,neq́ꝫ facile diſcerni potuiſſe:colore eo fuiſſe,quo eſſe ui= dentur ranæ paluſtres in dorſo:nares humanas habuiſſe,brãchias ſub aures, os reſciſſum latumq́ꝫ,ferinos dentes,glaucos oculos , manus cum articulis ad humanam effigiem,ungues oſtreorum conchis perſimiles,reliquum por rò corpus paruulis ſquammis contectum,& in piſcem deſinere non diſsimi lem extremis delphinorum partibus.Tanagræum uino captum prodit Pauſ. poſitum in templo Bacchi conſpiciendum.Demoſtratus in lib.de Piſcatio= ne,conditũ Tritonẽ in oppido Tanagra ad ſpectaculum ait,cætera(inquit) fictis & pictis ſimilem.Scribit uerò Alex.Neapolitanus,ſuo quoq́ꝫ tempo= re uiſum hominem marinum,& melle ſeruatum,ex Mauritania in Hiſpaniã delatum. Notiſsima etiam hiſtoria,noſtra ætate in Epiro unum eiuſmodi laqueis captum, qui puellis inſidiaretur , dum ad fontem aquatum pro= ficiſce-

ficiſce

ficiſcerentur, de hac eadem re plura in Æliani additamentis P. Gilius.

Phorcus, qui & Phorcys, Põti & Terræ filius, ut canit Heſiodus in Theog. ex quo & Cetone Grææ natæ dicuntur, quæ natæ ſtatim canæ factæ ſunt: quia unda colliſa breuib. canentes ſpumas faciat. Grææ autem, quaſi γραῦς, id eſt anus appellatæ. Sed de Græis aliàs. Illud ſanè te ſcire uelim, Phorcum dici, & Phorcyn, & Phorcynũ, Homero & Heſiodo in primis, ut eſt in XIII Odyſs. de Phorcyni antro, quod Porphyrius philoſophus eſt doctiſsimè interpretatus. Seruius uerò: Phorcus, inquit, Thooſæ nymphæ & Neptuni filius: ut autem Varro dicit, rex fuit Corſicæ & Sardiniæ, qui cùm ab Atlante rege nauali certamine cum magna exercitus parte fuiſſet uictus & obrutus, finxerunt ſocij eius, eum in deum marinum eſſe conuerſum.

Saron deus marinus, qui nauticæ arti præeſſe exiſtimabatur, à quo datum eſt mari nomen, ut Græci ſcriptores meminère, & qui de Situ orbis ſcripſerunt, ut Strabo, Ariſtides rhetor hæc fermè in Themiſtocle ſcribit: Nec uti per omne tempus in mari habitent, quemadmodum aiunt Glaucum Anthedonium, & Saronem mari cognominem eius. & Pauſ. in Corinth. meminit, qui Althepiæ regioni imperauit. hinc & prouerbium apud Græcos, σάρωνος ναυτικώτερος.

Glaucus deus marinus, de quo Seruius: Glaucus, inquit, piſcator fuit de Anthedone ciuitate, qui cùm captos piſces ſuper herbam poſuiſſet in littore, & illi recepto ſpiritu rurſus mare petiſſent, ſenſit quandam herbarum potentiam, quibus eſis conuerſus eſt in numen, & deum marinum. Fabulã copioſè Ouidius eſt in Metamorph. executus: & Auſonius in Moſella,

Sia Anthedonius Bœotia per freta Glaucus,
Gramina guſtatu poſtquàm exitialia Circæ
Expertus, captas moribundis piſcibus herbas
Sumpſit, Carpathium ſubijt nouus accola pontum,
Ille hamis & rete potens ſcrutator operti
Nereos, æquoream ſolitus conuertere Tethyn,
Inter captiuas fluitauit prædo cateruas.

Sed & Oppianus in Halieutico, Strabo præterea, & Athenæus in ſeptimo copioſius. Palæphatus in libro Incredibilium, fabulæ huius allegoriam explicat, Glaucumq́ Anthedoniũ urinatorẽ fuiſſe ait: qui aliquando natans per aliquot dies delituerit, & propterea ab hominibus deus factus exiſtimatus: & cætera, quæ ille de eius etiã morte interpretatur. deq́ altero, itẽq́ altero Glauco, hoc eſt Siſyphi & Minois filijs. Porrò Nicanor Glaucũ Melicertam fuiſſe credidit. Nicander uerò in primo Ætolicorum, Apollinẽ à Glauco diuinandi ſcientiam accepiſſe uoluit. Glaucus à Philoſtrato ita in Imaginibus effingitur: Liquidi ſunt Glauco barbæ cirri, cæruleo aſpectu, comarum cincinni graues, in humeros diffluentes, denſa & arcuata ſupercilia, inuicem ſe contingentia, ita ut unum eſſe uideantur: brachia habet natantia, pectora habet inſperſa herbis marinis, fuco ſcilicet, & alga: uenter reſtrictus, reliquo corpore piſcis, cauda ad lumbos reflexa: illum circumuolant alcyones, &c.

Portunus deus & ipſe marinus, ut ait Seruius, qui portubus præeſt. Plautus in Rudent. Sed ô Palæmon ſancte Neptuni comes. huius nota eſt fabula: Athamas poſt furorem à Iunone immiſſum, cùm occiſo Learcho, qui etiã Clearchus dictus, Melicertam alterum filium cum Ino uxore ſua perſequeretur, & illi ſe in mare præcipitaſſent, uoluntate numinũ in deos uerſi ſunt. Melicerta in Portunum, qui Græcè Palæmon dicitur, Ino in matrem Matutam, quæ Græcè dicitur Leucothea. ſi copioſius fabulam quæris, Ouid. in quarto Metam. legito, & Lactantium grammaticum in Theb. Statiana: ſed & Græca &

ca & Latina prouerbia, Inus dolores, hoc eſt ἰνοῦς ἄχη. Leguntur ad hæc & duo Orphei hymni, alter Leucotheæ cum thymiamate aromatum, alter Palæmoni cum manna thuris: ex quibus hymnis eos aduertimus, hoc eſt matrem & filium, Dionyſij educatores, id quod & in Dionyſio repetam. In XI urbis Romæ regione, id eſt in circo maximo, qui Conſo, hoc eſt Neptuno equeſtri dicatus fuerat, duæ ædes fuêre Portuni, ut P. Victor ſcribit: altera ad põtẽ Æmilij, olim ſublicij appellati: altera inter Apollinem cœliſpicem, & Herculẽ oliuarium. Palæmon uerò cognominatus eſt à Verg. in quinto, Leucotheæ imago deſcribitur in ſecũdo Iconũ lib. à Philoſtrato. Leucotheam Orpheus ait ſuccurrere nauibus, & perinde etiam earũ eſſe ſeruatricem, id eſt σωτῆραν. hinc Propertius in ſecundo,

Ino etiam prima tèrras ætate uagata eſt,
Hanc miſer implorat nauita Leucotheam.

Sanè Portunum pro Neptuno à Latinis interdum deſumi, ſuprà à nobis iam oſtenſum eſt.

Ægæon etiam deus fuit marinus, ſi Græco Eumelo & noſtro Ouidio ſtamus. nam alij gigantem faciunt, ut Homerus. Ouid.

Cæruleos habet unda deos, Tritona canorum,
Proteaq́ ambiguum, balenarumq́ prementem
Ægæona ſuis immania terga lacertis.

Heſiodus, Cœli & Terræ filium Ægæona ait. Eumelus, & ipſe poëta uetuſtiſsimus, Ægæonem in Titanomachia Terræ & Ponti filium fuiſſe ait, & in mari habitaſſe, indeq́ Titanibus opem tuliſſe. Lucillus Tarrhæus Ægæonem gigantem fuiſſe prodidit, atq́ ex Eubœa in Phrygiam perueniſſe, ibiq́ deceſsiſſe. Conon autem in Herculea ſcribit, Neptunum hunc ipſum Ægæonem deuiciſſe, & in mari demerſiſſe.

Scyllã & Charybdin hîc breuiſsimè aſcribam, quamuis notiſsimæ ſint, potius ut inſtitutum proſequar, quàm ut opus eſſe exiſtimem. ſequar igitur eos Græcos, qui interpretati ſunt phyſicè fabulas Homeri: quæq́ à noſtris poëtis traduntur, & grammaticis, in præſentia mittam. plurima enim conculcarem. Scylla in antro obſcuro & horrendo deſcribitur. terribili illa eſt latratu, canum uidelicet ſimili, pedes habere dicitur XII, colla ſex longa, capita totidem, & dentium triplicem ordinem, ex quibus uirus ſtillare uidetur. Capita uerò aſsiduè in mare porrigit, ac circunſpicit è ſcopulo, an inde nauis aliqua circumnauiget, ut ex ea ſaltem tot deprædetur, quot ipſius ſunt Scyllæ capita. ac totidem ex Vlyſsis ſocijs abſtuliſſe, ac diripuiſſe, poëta dixit.

Charybdis uerò tantum à Scylla diſtat, quantum eſt ſagittæ iactus. Hæc ter in die ſub caprificum deliteſcens, aquas abſorbet, terq́ inde reuomit. Hinc euaſit Vlyſſes, ut Homerus canit.

NYMPHÆ.

NYmpharum uocabulum apud Græcos uaria & diuerſa ſignificare uidemus. nam & alatæ formicę, nymphę uocantur: & item uermes quidam alati, qui in apum aluearijs, quiq́ circum calyces roſarũ ſtrepunt. Hinc Plin. lib. XI. Apes aliæ in uermiculo, aliæ in nympha eſſe perhibentur. Idem paulò pòſt: Nymphæ, inquit, nominantur. Sed & nouæ ſponſæ hoc nomine dicuntur, unde eſt παράνυμφος, & νυμφεύτρια, & νυμφοκόμος: hoc eſt apud nos, pronubus & pronuba. Eſt & nympha inter aſtra, capra Amalthea, de qua mox agemus. Ea præterea particula, quæ eſt à mento & inferiori labro concaua media, nympha dicitur. Nymphæ quoque Muſæ nuncupatæ, ut in

Muſis dictum. Nympha item pudendi pars, quæ ad uirilis interdum membri ſimilitudinem excreſcit, & arrigitur, ut Iul. Pollux ſcribit. Nymphas denique, ueteres, animas uocabant. Porphyrius: Fontes, ait, & flumina cum nymphis aquarum numinibus propria ſunt, tum multo magis nymphis animis, (animas enim ueteres, nymphas uocabãt) quas olim peculiari uocabulo Meliſſas appellabant, uidelicet quòd ſint uoluptatis auctores in nobis. Hinc Sophocles nõ impropriè de animis dixit, Bombos edit examen defunctorum. quin & mulieres Cereris ſacerdotes tanquam inferorum antiſtites, olim Meliſſæ ſunt uocatæ: & Cereris filia μέλιττα, hoc eſt Proſerpina. hæc quidem Porphyrius, Tyrius philoſophus. Interpretes etiam Pindari in Pyth. Meliſſas nymphas interpretantur, quæ ſacris & myſterijs pręſunt. Hinc Pindarus, Meliſſæ oraculum Pythiæ intellexit. Mnaſeas uerò Patarẽſis Meliſſas nymphas ait mellis uſum reperiſſe in Peloponeſo, ex fauo. Quidam & Melias putauêre, de quibus paulò pòſt agemus. Sed his miſsis, nos de toto Nympharũ genere hac parte tractabimus. Nam ſi Mneſimachũ Phaſelitem in διακόσμοις audire uolumus, Nympharum ſunt genera multa. aliæ enim ſunt cœleſtes, id eſt οὐράνιαι: aliæ terreſtres, hoc eſt ἐπίγειοι: aliæ fluuiatiles, id eſt ποτάμιαι: aliæ lacuſtres, uel ſtagnorum, hoc eſt λιμναῖαι, quæ & λιμνάδες dictę ſunt: aliæ demum θαλάσσιαι, id eſt marinæ. Seruius uerò grammaticus in Verg. commentarijs ita commemorat: Nymphæ, inquit, montium Oreades dicuntur, ſyluarum Dryades, quæ cum ſyluis naſcuntur Hamadryades, fontium Napææ uel Naiades, maris Nereides, de quibus ſeorſum agemus: tametſi Phurnutus Nymphas dicat fuiſſe fontes aquarum dulcium, ſeu potabilium, quas dictas ait ἀπὸ τοῦ ἀεὶ νέας φαίνεσθαι, id eſt, ab eo quòd ſemper iuuenes appareant: aut ἀπὸ τοῦ φαίνειν quòd ſplendeant. quare ideo & ſponſas, nymphas uocant, quòd tunc primùm appareant, ad illud uſque tempus occultatæ. Sed nobis plura de Nymphis philoſophari haud conuenit, cùm Porphyrius in cõmentario antri Homerici ex Odyſſ. plurima afferat, & exquiſitè interpretetur. Noſtri certè nymphas putant appellatas, unius literæ mutatione, quaſi Lymphas, unde & Nymphæa lauacra dicta fuêre.

Vraniæ igitur, id eſt cœleſtes nymphæ, appellatæ à gentibus animæ, & cœleſtes mentes, quæ ſphæris cœli præſunt, quas & Muſas & Sirenas etiam uocauêre, ut Plato, Macrobius, alij dixêre, & Proclus in primis. Nec hîc illud congruit, quod aliqui ex ſacris literis afferunt: A quæ quæ ſupra cœlum ſunt, & cætera.

Ἐπίγειοι nymphæ, quæ in terris uerſantur, nuncupatæ ſunt. Harum aliquę in montibus degebant, quæ Oreades dicebantur, & Oreſtiades. Homerus, νύμφαι ὀρεστιάδες κοῦραι Διὸς, id eſt nymphæ Oreſtiades natæ Iouis. hæ & Orodemniades, & Agroſtinæ, ab Heſychio uocatæ ſunt, qui ait· ὀρεοδεμνιάδες nymphæ & Meliſſę dicuntur, ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν δεμνίων, quòd in cubilibus montium quieſcerent. uel dictæ ἀπὸ τῶν ὀροδάμνων, qui rami ſunt & germina ſtirpium. Idem ſcribit & Phauorinus.

λειμωνιάδες, Lemoniades nymphæ frequenter à Græcis appellatæ, quæ in pratis uerſarentur & campis, unde illis nomen. Sophocles in Philoctete, νύμφαι τ' ἔνυδροι λειμωνιάδες: id eſt, Nymphæque liquentes Lemoniades. hoc eſt, campeſtres, ſeu pratenſes. hoc idem affirmat Heſychius, qui inquit, quoniã hæ Nymphæ ἐν λειμῶσι, hoc eſt in campis uerſantur. Orpheus in Hym. Horas Limoniades appellauit. Decipitur Boccatius, qui has Hymniades dixit, cum ſuo neſcio quo Theodotione.

Limnades uerò nymphæ dictæ, quæ in ſtagnis & lacub. uerſarentur, ut modò dicebam. per has iurat Theocritus in Edyllio V. οὐ μὰν, οὔτ' αὐτὰς τὰς λιμνάδας, ὤ 'γαθὲ, νύμφας, id eſt, Non per, non per ipſas Limnadas, ô bone, nym-

phas,hæ & Limnææ à Græcis dicuntur,unde manifeſtus eſt ſcripturæ error in commentarijs Apollonij & Phauorini,qui pro λιμναίαι ſcriptum habent λιμνᾶαι.Hæ & λιμνακίδας interdum dictæ ſunt.Hinc Ouid.libro quinto Met.nymphæ nomen deduxit:

Edita Limniace uitreis peperiſſe ſub undis Creditur.

Nymphæ faciles plerunque appellatæ ſunt. Vergilius:

Et quo,ſed faciles Nymphæ riſere,ſacello. in Bucol.Idem in Georg.
Faciles uenerare Napæas.

Sic & D.Auguſtinus lib.vi.de Ciuit.dei. Sic & Theocritus ſtatim poſt citatum carmen,

αἱ τί μοι ἵλαοί τε καὶ ὥμεροι πέλοιντο. hoc eſt,
Hæque mihi facileſque & mites,ſic rogo,fiant.

Sed de Nymphis illud hoc loco in uniuerſum dixerim, Nymphas apud poëtas appellatas,non eas tantùm quas ſuprà dixi,ſed à fluminum nominibus,ut apud Ouid.à Tiberi Tiberiades,& à Pactolo Pactolides, Sic noſter Vida Seriades à Serio,& A.Naugerius Naucelides à Naucelo:id quod nec ſibi denegatum putarunt Pontanus & Sanazarus, ne nunc plures commemorem.

Napææ nymphæ conuallium,ſeu ſaltuum,quamuis Seruius fontium dicat ἀπὸ τῶν ναπῶν denominatæ.Harum apud auctores crebra eſt mentio:ut,Faciles uenerare Napæas. Napæus etiam Apollo cognominatus,& in Lesbo cultus fuit, ut in Saturn.ſcribit Macrobius.

Dryades & Hamadryades nymphæ ſylueſtres, ἀπὸ τῶν δρυῶν nuncupatæ, quod generale nomen arborum eſt,& ſpeciale quercus.unde & Querquetulanæ nymphæ,ait Feſtus,præſidentes querceto uireſcenti,quod genus ſyluæ indicat fuiſſe intra portam Romæ,quæ ab eo dicta fuit Querquetularia. Hamadryades uerò nymphas ſcribit Mneſimachus dictas, quod ἅμα ταῖς δρυσί,hoc eſt ſimul cum arboribus naſcantur, uel ſimul interire uiderentur. Pherenicus Hamadryada nympham fuiſſe ſcribit,quæ cum Oxylo concubuerit.& inde natæ ſunt filiæ,Carye,Balanus,Craneum, Orea, Ægirus,Ptelea,Ampelus,& Syce,quę à nomine matris Hamadryades dictæ fuêre.Idem recitat Athenæus in tertio Dipnoſoph.Charon Lampſacenus de Rhœco & eiuſmodi Hamadryada,fabulam narrat:cui cùm Parœbij pater parcere noluiſſet,dicēti μὴ τεμεῖν,hoc eſt ne incideret,id quod mox illi mortis cauſa extitit:quam fabulam pluribus uerſibus eſt executus Apollonius Rhodius in ſecundo Argon.ex uerbis Phinei & Iaſonis. Alterum tamen Rhœcum apud Pauſ.legi,qui Samius fuit, & cum Theodoro primi fuderunt formaruntque ſtatuas.Porrò & fabulam ſimilem aliam recitat elegantiſsimè in octauo Met.Ouid.de Eriſichthone.

Ephydrides nymphæ appellatæ ſunt,quæ in aquis uerſantur,ut & nomen oſtendit.de his Artemidorus lib.ſecundo ὀνειροκριτικῶν.item Alexander Ætolus,αὐτὸς δ' ἐν νύμφαις ὤχετ' ἐφυδριάσιν:hoc eſt,Hic inter nymphas degit Ephydriadas.meminit & Parthenius.

Nereides nymphæ,quæ & Nerinæ dicuntur,ex Nereo deo marino & Doride natæ,à qua & Dorides nonnunquam dictæ ſunt.Ouid.Doridaque & natas,quarum pars nare uidetur.Nereides uerò quinquaginta ab Orpheo in hymnis,& à Pindaro in Iſthm.dicuntur.connumerantur uerò ab Heſiodo in Theogonia,cuius uerſus à me expreſſos utcunque hîc ſubſcribam, ne corrupta nomina earum in alijs fortè offendas.uerſus hi ſunt:

Protoque, Eucrateque, Saoque,Amphitriteque,
Eudoreque,Thetisque,Galeneque,Glauceque,
Cymothoe,Speoque uelox,Thalieque benigna,

Et Me-

Et Melite ſpecioſa,atq; Eulimene,hinc & Agaue,
Paſitheeq́;, Eratoq́;, Eunece, & pulchra lacertos
Doto'que,Plotoq́;, Pheruſaq́;,Dynameneq́;,
Neſeeq́;,atq; Actæe,cum Protomedea,
Dorisq́; & Panope,ſpectabilis & Galatea,
Hippothoëq́; cupita, atq; Hipponoe alba lacertos,
Cymodoce,hæc eſt quæ fluctus per cærula Ponti,
Ventorum & celeres flatus,cum Cymatolege,
Mitigat,& talis ſpectabilis Amphitrite.
Cymoq́;, Eioneq́;,& ſerto ornata Halimede,
Glauconomeq́; hilaris riſu,quæq́; æquora tranat,
Leagoreq́;,atq; Euagore,& tu Laomedea,
Pulynomeq́;,atq; Autonome,& tu Lyſianaſſa,
Forma Euarne & natura inculpabilis una,
Et Pſamathe grata aſpectu,& tu dia Menippe,
Nyſoq́;,Eupompeq́;,Themiſtoq́;,Pronoëq́;,
Nemerteſq́;:hæc patris mentem habet immortalis.

Ne uerò mireris,quod bis inter has Amphitrite commemorari uideatur: diuerſæ enim ſunt,id quod & ſyllabarum ratione ac tempore dignoſcimus. prior enim penultimam & antepenultimam corripit:altera uero producit, quo nomine Neptuni uxor uocatur, de qua cum Neptuno actum eſt. ſic Ouidius:

Margine terrarum porrexerat Amphitrite. Claudianus,
Neptunum gremio complectitur Amphitrite.

Oceanitides,quæ & Oceaniæ appellatæ ſunt, nymphæ Oceani & Thetyos filiæ,in quas & hymnus Orphei legitur,cum ſuffimento aromatum, harum nomina ex Heſiodo qualiacunq; carmine expreſsimus,ſic:

Pithoq́;,Adhmeteq́;,Iantheq́;,Electraq́;,
Dorisq́;,Primnoq́;,atq; Vranie cœleſtis,
Hippoq́;,Clymeneq́;,Rhodeaq́;,Callirhoëq́;,
Zeuxoq́;,Clytieq́;,Idyiaq́;,Paſithoëq́;,
Plexaureq́;,Galaxaureq́;,& amica Dione,
Meloboſisq́;,Thoëq́;,& pulchra nimis Polydore,
Et Cerceis amabilis,& bona lumine Pluto,
Perſeisq́;,Ianera,& Acaſte,flauaq́; Xanthe,
Petræe dilecta,Meneſthoq́;,Europeq́;,
Metis,& Eurynomoq́;,Teleſtho,& lutea Peplo,
Chryſioq́;,Aſiæq́; ſimul,ſuauisq́; Caliſo,
Eudoreq́;,Ticheq́;,atq; Amphiro,Ocyroëq́;.
Et Styx,eſt quæ cunctarum præſtantior una.
Hæ nymphæ,Oceanum Tethynq́; habuêre parentes,
Antiquæ mage:porrò alia eſt,ſed plurima turba,
Sunt ter mille quidem pedibus fuſcæ Oceaninæ.

Has etiam Vergil.& alibi,& in quarto Georgicorum commemorat:

Drymoq́;,Xanthoq́;,Ligeaq́;,Phyllodoceq́;,
Cæſariem effuſæ nitidam per candida colla,
Neſæeq́;,Spioq́;,Thaliaq́;,Cymodoceq́;,
Cydippe,& flaua Lycorias,altera uirgo,
Altera tum primùm Lucinæ experta labores,
Clioq́;,& Beroë ſoror,Oceanitides ambæ,
Ambæ auro,pictis incinctæ pellibus ambæ,
Atq; Ephyre,atq; Opis,atq; Aſia Deiopeia,

Et tandem poſitis uelox Arethuſa ſagittis:
Inter quas curam Clymene narrabat inanem,&c. Idem poëta:
Oceanumq́ patrem rerum,nymphasq́ ſorores,
Centum quæ ſyluas,centum quæ flumina ſeruant.

Vbi Seruius ait,aut ducentas nymphas aſſerit,aut finitus eſt numerus pro infinito.nam & ipſe paulò antè ex Heſiodo ter mille attuli.Sanè Cymothoë Neptuno à Vergilio aſcribitur,ut in primo Æneidos,

Cymothoë ſimul & Triton adnixus acuto,
Detrudunt naues ſcopulo.

Dicta ἀπὸ τοῦ θεῖν τὸ κῦμα,ut ait Seruius.alij ab undarum uelocitate,hoc eſt, θοῇ τοῦ κύματος.

Naiades,quæ & Naides,fontium nymphæ uocabantur,παρὰ τὸ νάω,quod fluo ſignificat.hæ & πηγαῖαι & κρηναῖαι dicuntur. Homerus,νύμφαι κρηναῖαι κοῦραι Διός.hoc eſt,Fontanæ nymphæ natæ Iouis. Naiades uerò Porphyrius in commentatione in Homeri antrum,dictas ait ἀπὸ τῶν ναμάτων,id eſt,ab aquis & fontibus.His etenim appellari exiſtimat potentias aquis præſidentes:olim autem,& animas communiter omnes, quæ ad generationem deſcendere putabantur. Exiſtimabant enim animas aſsidere aquæ diuinitùs afflatæ,ut inquit Nummenius.Hac de cauſa uolũt & Prophetam dixiſſe,Spiritum dei ferri ſupra aquam.Sed ab his ego libenter abſtineo.

Potamides nymphæ etiam appellatæ,id eſt fluuiales,quas & fluminibus preeſſe tantummodo putauit antiquitas,meminit Lactantius in tertio Theb. Dictæ,quia ποταμὸς,fluuius dicitur.

Meliæ inter nymphas numerabantur, ut eſt apud Heſiodum, & Apollonij interpretes. Dictæ uerò à Melia Oceani,ut Callimachus cecinit in hymno Deli:tametſi eius ſcholiaſtes id parum percepiſſe uideatur, ſuper hæc poëtæ uerba,

ἀλλ' ὑπολυθεῖσα χορῶ ἀπεπαύσατο νύμφη, αὐτόχθων μελίη. id eſt,
Ipſa autem Melie indigena acta dolore quieuit,
Nympha choro.

Sed enim ex Melijs nymphis homines natos fabulati ſunt,quòd uel ſub arboribus naſci contigerit:uel quòd ibi exponerentur,ut Proclus in Heſiodum notat.Palæphatus ἐν ἀπίστοις,eos ridet qui dicunt genus hominum ex fraxino,hoc eſt,ἐκ τῶν μελιῶν progenitum.nam à Melo,inquit,potius dicti,ut ab Ione Iones.Fuit & Melia nymphæ nomen,Iſmeni ſoror, Temeni mater, cuius Pindarus meminit,& eius interpretes.Heſiodus in Theogon. Melias nymphas natas ex amputatis teſticulis Cœli à Saturno,unà cum Erinnijs & Gigantibus ait,

νύμφας θ' ἃς μελίας καλέουσ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν. hoc eſt,
Nymphas quas Melias uocitant telluris in oras.

Quo loco Proclus ait,animalia rationis expertia ex arboribus eſſe.Ioan. Zezes grammaticus nomina Meliarum in Comment. Heſiodi hæc eſſe ait: Helice,Cynoſura,Arethuſa,Ide,Crime,Britho,Celeno,Adraſtea,&Glauce. Idẽ alibi uidetur Melias cũ Oreſtiadib.& Hamadryadibus cõiungere.Porrò nymphæ etiam ἐπιμηλιάδες eadem ratione uocatæ fuêre,item μηλιάδες,ut Heſychius notat:& ut Phauorinus ſcribit.μαλίδες Doricè,& μαλιάδες.

Caberides nymphæ à Cabiris nominatæ,ut Argiuus Acuſilaus prodit,& Pherecydes.hic ex Cabera Protei filia & Vulcano tres Cabiros,totidemq́ nymphas Caberidas ortas ſcribit:ille ex eodem Vulcano & Cabera Camillum natum ait,ex quo Caberi nati ſunt,& è quibus Caberides nymphæ. Idem & Strabo ſcriptum reliquit, & nonnihil ipſe in Caberis attigi.Parum mihi liquet,an eædem ſint quæ Telchiniæ nymphæ dicebantur,quarũ apud antiquos mentio inuenitur,

Dodonides nymphæ à Dodona Epiri nuncupatæ ſunt, ubi oracula notiſsima reddebantur. Sacerdotes hæ ibi fuerunt, & miniſtræ, quas ita effingit Philoſtratus in Imaginibus, ut rigida ac ſacra quadā ſpecie eſſe uiderētur. nam & ſuffitus & libamina exhibere, & miniſtrare propè uidebantur. ipſum lege Philoſtratum. Ab Hygino proditum eſt, ex Pherecydis ſententia ſeptē Hyadas, de quibus paulò poſt agemus, Dodonidas nymphas appellatas.

Cithæroniades nymphæ, à Cithærone monte Bœotiæ nuncupatæ, in quo oracula dabantur. hæ & Sphragitides dicebantur, ab antro quod in eo monte fuerat, ut Pauſ. in Bœot. ſcribit, in quo hæ nymphæ reſponſa reddebant. Quidam huius montis ſummitatem Sphragitin nuncupant. Harum quoq; nympharū Plut. in uita Ariſtidæ meminit, quin eis etiam ſtata ſacra ex Æantide tribules quotannis peragere ſolebant. hæ, ut puto, & Sphragiæ ab Orpheo in hymnis dicuntur.

Corycides, quæ & Coryciæ nymphæ, à Corycio antro montis Parnaſsi uocatæ, ut idem docet Pauſ. de his & poëta Ouid. cùm in ſexto libro Metamorph. tum etiam in epiſtolis mentionem facit. Memoratur & celebre alterum Corycium antrum in Cilicia, à Mela, & alijs.

Anigrides nymphæ ab Anigro flumine nūcupatæ, teſte Strabone & Pauſ. in Ele. Anigridum nympharum in Samico ſpecus fuit, haud procul à flumine Anigro, in quem ingreſsi utiliginibus laborantes, huiuſcemodiq; cæteris morbis, ſi nymphis his ſacra ſpopōdiſſent, Anigrumq; fluuium innataſſent, ſanabantur ſi credere dignum eſt. Fuerunt & Agriades nymphæ, quarum mentio apud Heſychium: niſi ſit mendum in codice, ut ſunt in eo plurima, ut pro Anigrides, Agriades ſcriptum ſit.

Iſmenides nymphæ dictæ ſunt ab Iſmeno Bœotiæ celebri flumine, quarum templum, ut Pauſ. docet in Attica, fuit apud Myrrhinuſios Atticæ populum. Ouidius Metamorph. libro tertio,

Thuraq; dant, ſanctasq; colunt Iſmenides aras.

De Iſmenio uerò Apolline, agemus in Apolline.

Sithnides nymphæ Megarenſes, ut idem Pauſ. ſcribit. Erat, inquit, in urbe Athenarum fons, quem ædificijs Theagenes conſtruxit, cuius filiam Cyloni Athenienſi nupſiſſe ferunt: Cylo rerum potitus fontem ædificio ornauit, egregij ſanè ſpectaculi amplitudine, columnarumq; multitudine. in eum fontem aqua illabebatur, quam σιθνίδων νυμφῶν nuncupabant, quas Megarenſes populares ſuas eſſe affirmabant: & cum unius earum filia Iouem concubuiſſe, & inde Megaram natam Deucalionis tempore, qui diluuium euaſiſſe dictus eſt in montem Geraniam, cùm eo tempore nondum ſic eo nomine uocaretur: ſed quòd ad γεράνων, id eſt gruum ſuperuolantium clangorem ille enatarit, inde Gerania eſt monti nomen inditum.

Amniſiades, & Amniſides nymphæ, nuncupatæ ſunt à Cretenſi ciuitate Amniſo, ut Stephanus auctor eſt.

Ionides nymphæ, teſte Pauſ. ab Ione Gargetti filio denominatæ, quarum nomina fuêre Calliphæa, Synallaxis, Pigæa, & Iaſis. harum fons & templum fuit apud amnem Cythæron, in agro Eliorum. Huius fontis uirtus, ut ſi ægroti in eum deſcenderent, ſanarentur à langoribus.

Luſiades nymphæ appellatæ ab aquis, apud quas homines frigoris captandi gratia diuerſari ſoliti eſſent.

Pteridas nymphas quaſdam Heſychius commemorat, ab herba quapiam quæ πτέρις dicitur Græcè, Latinè filix.

Heliades nymphæ, quæ & Phaëthontiades appellatę ſunt, quòd Phaëthōtis ſorores eſſent, & in arbores populos cōuerſæ. Ouid. fabulam explicat in Metamorph. à ſole dictæ, qui ἥλιος dicitur. Vergilius in Bucolicis,

Tum Phaëthontiadas muſco circumdat amaræ Corticis.

Fabula eſt notiſsima Græcis & Latinis ſcriptoribus: & has in Imaginibus graphicè effinxit Philoſtratus: uti etiam Centauridas nymphas, Centaurorũ filias uario equorum colore aſsimilatas, libro ſecundo.

Hereſides nymphæ quædam, dictæ ἀπὸ τῆς ἥρας, id eſt à Iunone: quæ Iunoni lauacra miniſtrabant, ut ſcribit Heſychius.

Themiſtiadæ nymphæ, à Themide nuncupatæ, eodem Heſychio auctore, leguntur.

Gorgones tres fuêre ſorores, Phorcynis filiæ: Euryale, Stheno, & Meduſa. quarũ capita draconũ ſquamis obſita fuiſſe dicũtur, dentes maximi ſuum inſtar, item manus & alæ quibus per aëra ferri dicebantur, & in ſe intuentes in ſaxa uertere. ex tribus uerò Meduſa mortalis fertur fuiſſe, ideoq; à Perſeo decollata: reliquæ duæ ſorores immortales Perſeum nequiuêre conſequi, quòd Orci galea obtectus, ut ait Hyginus, non cernebatur: hinc illæ tãdem eum perſequi deſiuêre. Gorgonas Seruius, in extrema Africæ circa Atlantem montem fuiſſe ſcribit, unumq; omnes oculum habuiſſe, quo inuicẽ uterentur. Serenus tamen ait, puellas eas fuiſſe unius pulchritudinis: quas cùm uidiſſent adoleſcentes, ſtupore torpebant. unde fingitur, quòd ſi quis eas uidiſſet, uertebatur in lapidem. Harum allegoriam in primo explicat Fulgentius, & eo ſubtilius Io. Zezes grammaticus in commentario in Heſiodum. Sanè & Gorgona Cyrenaici Pallada uocabant.

Grææ quoq; Phorci filiæ in nympharum numero habitæ fuêre, tres, Pephredo, Enyo, & Dinon: ſic nuncupatæ, quòd ſtatim ut natæ ſunt, anus fuiſſe ferunt: & unicum tribus oculum, unicumq; dentem, quibus uiciſsim inter ſe uterentur.

Sirenes ab aliquibus etiam inter nymphas connumerantur, quæ & à patre Acheloides uocatę fuerũt, de quibus Homerus in Odyſſ. XII. & Orpheus in Arg. itemq; Apollonius in quarto (ne Latinos commemorem) in commentarijs Zezes in Heſiodum, quod & ipſe in Muſis retuli. Sirenes filiæ dicuntur Terpſichores, ſeu Melpomenes, & Acheloi. Seruius tamẽ Calliopes ait. quidam tres commemorant, Parthenopen, Leucoſiam, & Ligiã. alij duas tantùm, & ſine nomine, ut Euſtathius notat. alij quatuor: nec qui quinq; ſcripſerint defuêre. Græci tradunt grammatici, Sirenas à pectore habuiſſe ad ſuperiora σρουθῶν, id eſt paſſerũ ſpeciem, inferiora uerò mulierum. De his ita propemodum Seruius: Sirenes ſecundũ fabulam tres in parte uirgines fuerunt, & in parte uolucres, Acheloi fluminis & Calliopes Muſæ filiæ. harũ una uoce, altera tibijs, alia lyra canebat. & primò iuxta Pelorum, pòſt in Caprçis inſula habitauerunt: quæ illectos ſuo cantu, in naufragia deducebãt. Secundũ ueritatem, meretrices fuerunt, quæ tranſeuntes quoniam ducebant ad egeſtatem, his fictę ſunt inferre naufragia. has Vlyſſes contemnendo deduxit ad mortem. Buccatius ex Albrico ignobili ſcriptore, eis uirgineum corpus umbilicotenus attribuit, & gallinaceos pedes. quidam eas in pratis, ubi multa eſſent mortuorum corpora, ſtatuerunt: uel, ut Vergilius cecinit,

Iamq; adeò ſcopulos Sirenum aduecta ſubibat,
Difficiles quondam, multorumq; oſsibus albos.

In Bœot. eſt à Pauſ. proditũ, Sirenas ab Iunone impulſas, ut cũ Muſis canẽdo certarẽt: quas cũ cãtu facilè Muſæ uiciſſet, eis pẽnas euulſerũt, ſertaq; ſibi ex ijs effecêre. Stephanus & Apterã urbẽ in Creta ex re appellatã ſcribit, quo loco certamẽ fuit. Strabo de Sirenis lib. primo agit, deq; earum ſacello, & Sirenuſis inſulis, quæ'ue loca ipſæ incoluerint. Prætermitto quæ traduntur à Palæphato, & à Fulgentio, ne nimius ſim: ſi uacat, eos legito.

Hyades quoq;, quę & Pleiades dicũtur, à noſtris uerò Vergilię & Suculę: ſunt

ſunt à Pherecyde Athenienſe nymphę Dodonides dictę, quarũ hęc nomina prodit: Ambroſia, Eudora, Pedile, Coronis, Polyxo, Phyleto, Thyene. Arat⁹ uerò his duobus uerſibus earũ nomina protulit, quem & noſtri ſecuti ſunt:

Alcyone, Meropeq́;, Celænoq́;, Electraq́;,
Taygete: Steropeq́; ſimul, ueneradaq́; Maia.

Muſæus Hyadas ex Atlante & Electra Oceani filia genitas ait: unde & Atlantides cognominatæ ſunt. quarũ frater fuit Hyas, à quo illis nomen eſt inditum. hoc licet perperã apud Hyginũ legatur. Scribit Zezes grãmaticus in Heſiodi cõment. Atlantis filias fuiſſe 7 (licet corruptè 12, codices habeãt) & filiũ unũ Hyanta, qui ſerpentũ uenationẽ exercebat, à quo Hyades dictæ. Alios idẽ dicit ab Y elemẽto, hoc nomen deriuare. Sed & alij ab ὕω, pluo deducũt. Pleiades uerò nuncupatæ, uel à Pleione, uel ꝙ plures fuerint. uide Hyginũ. In Cõmentarijs uerò in Theocritũ, harũ nomina ita legimus, Coccimò, Glaucia, Protis, Parthenia, Maia, Stonychia, & Lampadò. Alij has dicũt: Electrã, ex qua Dardanũ: Maiã, ex qua Mercuriũ: Taygetã, ex qua Lacedæmona Iupiter procreauit: Alcyonẽ, ex qua Neptunus Irea: & Celęnò, ex qua Lycũ & Nyctea, idẽ Neptunus ſuſtulit: Steropẽ, ex qua Mars Oenomaũ: & ultimã Meropen, quę Siſypho nupſit. Cõſimilia ferè tradũtur ab Ouid. in Faſt. Hæ aũt poſt uer exoriũtur, occidũt hyemis initio. plura Hyginus in Tauro, alijq́;.

Thyſiades nymphæ quædã ab Heſychio ſcribuntur, furentes & bacchantes. ſed & hoc eodem nomine ſacratæ quædam Proſerpinæ mulieres dicebantur. quin & idem auctor ait, bacchantium uocem Thyſiada dici. Thyadas uerò bacchas uocari, notiſſimum eſt, & Thyas numero unius.

Nyſeides, & Nyſiades nymphę, à Nyſa monte, in quo nutritus, & unde appellatus Dionyſius. quæ tamen uarijs in locis fuiſſe traditur. nam & in Bœotia, & India, & Arabia à ſcriptoribus reponitur. Ouid.

Inde datum nymphæ Niſeides antris
Occuluêre ſuis, lactisq́; alimenta dedêre.

Cætera in Baccho dicta:

Proſelenides nymphæ Arcadicę nũcupatæ, quo modo Arcades ipſi προσέληνοι dicti, ut auctor eſt Heſychius.

Mycaleſides nymphæ Samiæ dictæ. Callimachus in Deli hymno, γείτονες ἀγκαίου μυκαλησσίδες ἐξείνισσαν. hoc eſt, Vicinæ Ancæi Mycaleſides exceperunt. Denominatæ uerò à monte Mycaleſo, qui Samo è regione poſitus eſt, ut Stephanus ſcribit: qui præterea & Mycalen Cariæ deſcribit, & Mycaleſſum urbem mediterraneam Bœotiæ, cuius & Thucydides in ſeptimo meminit. dicta quidem, quòd ibi bos Cadmi ἐμυκήσατο, id eſt emugiuerit. Fuit & alia in Caria, teſte Ephoro in tertio.

Lelegeides nymphę, in primis à populis nũcupatę. Ouid. in Metamorph.

Libyſſatides quędã nymphæ cõnumerantur ab Heſychio: ex loco nomẽ.

Glyphiæ nymphæ, à Glyphio antro & monte dictæ.

Calliſtephani nymphæ, denominatæ à Calliſtephano olea, teſte Pauſania.

ἀβαρβαλαῖαι nymphæ quædam nuncupatæ. nam & ἀβαρβαρέη nomen fuit nymphæ.

Thurides & Muſæ & Nymphæ, à Macedonibus. Idẽ hoc ſcribit Heſych.

Goniades nymphæ, quarum templum fuit apud Cytherim fluuiũ, ut ſcribit Strabo in octauo, quod non multum aberat ab Heraclea.

γυνοιάδες nymphę à Lesbijs nuncupatæ: & γυδνιάδες nymphæ quędam in Cypro, ut Heſychius teſtatur.

Pyrſanides quoq́; nymphæ, ut idem ſcriptor commemorat, quę à facibus uel igne, hoc eſt ἀπὸ τοῦ πυρσοῦ nominantur, qui dari ſolet in ſignum.

Phruxonides etiam nymphæ à Columella quædam appellãtur, quæ Meliſſas, id eſt apes educaſſe dicuntur.

Commidæ nymphæ, teſte Varrone, uocatæ fuerunt ad lacũ Cutilienſem, à Commatu ſcilicet dictæ, quòd ibi inſula in aqua commoueretur. ſic etiam à lacu Velino, dea uel nympha Velina.

Nunc de pleriſque alijs nymphis ſingularibus agendum, ſeorſum ab his quas antè ex Heſiodo recitaui.

Amalthea & Themis nymphæ fuerunt, ut ex Muſæo refert Hyginus, quibus à matre Ope Iupiter alendus eſt traditus. Amaltheam autem ferunt habuiſſe capram in delicijs, quæ Iouem aluiſſe dicitur. Parmeniſcus uerò Amaltheam caprã dixit regis Meliſſei, cuius lacte, cùm aliud non haberẽt ad puerum alendum, nutriuere: qua de re tot ſunt fabulæ Græcis & Latinis confictæ ſcriptoribus, adeò ut eam in cœlo uſque collocarint. Lege Diod. Siculum, & Strabonem, qui hac de re non pauca ſcripſerunt. Palæphatus etiam fabulam expoſuit. Quidã has nymphas Adraſtiam & Idam dixẽre, Meliſſei filias. aliter tamen recitat Ouid. lib. 5. Faſt.

Nais Amalthea, Cretæa nobilis Ida,
Dicitur in ſyluis occuluiſſe Iouem. lege cætera.

Sed & cornu Amaltheæ in prouerbium deductũ eſt, de quo Eraſm. inter cæteros. ſed Amaltheæ etiam pellem, quæ diphthera dicta eſt, Iupiter accepit, in qua res humanas perſcriberet. Plutarch. eandem & Adraſtiam Iouis nutrices ait: Iunonis uerò unam, Eubœam: Apollinis duas, Alethiam & Corythalan: Bacchi plures. quod non abſque myſterio factum ait, quia ſcilicet multa aqua ad uini mixtionem conueniat.

Æga & Helice, nympharum nomina, quæ ex Oleno natæ, & ipſæ Iouis nutrices ferũtur, ut Hyginus, alijque prodiderunt. quidam Ægam Panos uxorem dixẽre, ut alibi docuimus, à qua & Ægis dicta. Plura Hyginus. alij Helicem & Cynoſuram dixẽre. Hyginus in ſecundo, alij.

Ægle etiam nymphæ nomen: Maro in Bucol. Ægle Naiadum pulcherrima, &c. Solis & Neæræ filia. αἴγλη Latinè ſplendor dicitur. eſt & lunæ nomẽ: item ludi genus, & placentæ, ut apud Græcos obſeruamus. Ægles præterea uiri proprium, qui mutus cùm eſſet, repentè uocalis factus eſt: ut Val. Maximus & Gellius ſcribunt.

Acamarchis nymphæ nomen, filiæ Oceani, apud Diodorum.

Amphithoë quoque nymphæ nomen, à circumcurrendo appellata, & uelo citate: quemadmodum à circumfluendo Amphirrhoë, & Amphinome à circumpaſcendo. plura interpretes Heſiodi.

Eunica, Malis, & Nychia, nympharum nomina in 13. edyll. Theocriti, quæ Hylam Herculis puerum rapuerunt.

Thetis nympha ex Nereidum numero, mater Achillis: de qua cùm cæteri poëtæ adeò fabulati ſunt, tum maximè Homerus, qui in primo Iliados eam ait Iouem defendiſſe, cùm dei cæteri contra illum conſpiraſſent:

Illum cùm uellent alij conſtringere uinclis
Diui, Iuno, Neptunuſque, & Pallas Athena.

quam fabulam interpretatur Phurnutus, quo loco agit de Briareo, qui & Ægæon dictus eſt. hanc præterea nympham Iouem optaſſe, & poëtę narrant: ſed oraculo deterritum abſtinuiſſe. Ouidius, alij.

Calliſthò nymphæ nomen, Lycaonis filiæ, quæ cùm Dianæ comes eſſet, ab Ioue compreſſa filiũ Arcada genuit: amboque, hoc eſt mater & filius, in cœlum relati: ipſa Arctos, id eſt urſa: Arcas uerò, Arctophylax, dicti ſunt. lege Ouidium, & quæ multa in ſecundo libro Aſtronomici poëtici ab Hygino ſcripta ſunt, & quæ ab Arato, & quæ in Aratum, tam Græcè quàm Latinè ſcripta ſunt commentaria.

Argyra nomen nymphæ fuit, cuius amore cùm Selemnus adoleſcẽs torquetur,

quęretur, obijt eius nimio deſiderio. qui à Venere in cognominem fluuium mutatus fuit: cuius aquam amantibus prodeſſe ad amoris remedia, fuit opinio. in ipſo enim amãtes flumine abluti, deſiderij obliuionem concipere putabantur. At uerò Argyram ipſam & fonti & urbi Argyræ nomen dediſſe, Pauſanias tradit.

Daulis nymphæ nomen, Cephiſi filiæ, quæ urbi nomẽ dedit: quæ uel Terei & Philomelæ ac Prognes fabula notiſsima eſt. uide Pauſ. in Phocaicis.

Crenis, Crenidis nymphæ nomẽ, teſte Priſciano grammatico in ſeptimo, & Ouidius in Metamorphoſ.

Echidnam etiam nympham Heſiodus facit in Theog. dimidia ſui parte puellam ſpecioſam, quæ in quaſcunq; partes oculos flecteret: dimidia uerò altera parte, qua ſerpens immanis erat, in cauerna diuerſans, & cruda mandens. hæc cum Typhone mixta, peperit Orthum canem, Cerberum, & Hydram. cætera notiora ſunt, & ex noſtris lege. Echenais quoq; nympha, uel Daphnidis amore cognita: de qua, fabula legitur apud Parthenium.

Salmacis nympha, Cœli & Terræ filia molliſsima, fertur fuiſſe cauſa fontis Alicarnaſsi aquæ appellandæ Salmacidis: quam qui bibiſſet, uitio impudicitiæ molleſceret. ob eam rem, quòd eius aditus anguſtatus parietibus, occaſionem largiebatur iuuenibus petulantibus puerorum puellarumq; uiolandarum, quia non patebat effugium. inde Ennius: Salmacidas ſpolia ſanguine & ſudore. Hæc Feſtus. meminit M. Cicero. uide Victruuium libro 2, cap. 8. Ouidius quarto Metamorph.

Vnde ſit infamis, quare male fortibus undis,
Salmacis eneruet, tactosq; remolliat artus,
Diſcite: cauſa latet, uis eſt notiſsima fontis.

Idem libro decimoquinto:

Cui non audita eſt obſcœnæ Salmacis unda?

Thiſoa, ſeu Theſoa, Neda, & Agno, nympharum nomina apud Arcades, quæ & ipſæ Iouem aluiſſe dicuntur, ut Pauſ. in Arcad. Theſoa quidẽ urbi nomen dedit apud Parrhaſios, Neda fluuio, Agno fonti in monte Lycæo. meminit harum & Marullus in hymnis, & Nedæ Callimachus in Iouis hymno.

Aſia nympha, quam inter Oceanitides commemoraui, de ea etiam Varro de Lingua Lat. Aſia, inquit, dicta à nympha, à qua & Iapeto trahitur Prometheus. Legimus & ab hac tertiam orbis partem appellatã, ut ab Europa Agenoris alteram, tertiam à Lybia: de quibus plura in Annotationibus.

Acacalis nymphæ nomen, quæ ab Apolline compreſſa in Creta, filios edidit Phylaciden & Philandrum. Pauſ. meminit, & Apollonius in Argon.

Lotus nympha, quæ in plantã ſui nominis conuerſa dicitur, cùm eam fugientem Priapus comprimere uellet: Ouidius,

Orphne nympha Auernalis, de quo Ouid. quinto Metamorph.

—Soluſq; ex omnibus illud
Aſcalaphus uidit, quem quondam dicitur Orphne,
Inter Auernales haud ignotiſsima nymphas,
Ex Acheronte ſuo furuis peperiſſe ſub antris.

Mintham nympham, in mẽtham herbam mutatam à Proſerpina, pluribus oſtendi in Iunonis Syntagmate, quare illinc repete.

Cyane nymphæ nomẽ, quæ Proſerpinæ comes fuit, quam, ea rapta, nimio eius deſiderio in fontem delituiſſe, teſtis eſt Ouid. in Metamorph. meminit eius & Claudianus. Lactantius grammaticus in 5. Theb. comment. hanc ab Anapo amatam tradit, & aliam recitat fabulam.

Melinoë ab Orpheo nympha Chthonia, id eſt terreſtris dicta eſt, ita enim ad hanc hymnum cum thymiamate aromatum exorditur:

Μηλινόην καλῶ νύμφην χθονίαν, κροκόπεπλον. hoc eſt,
Melinoēm uocito crocea quæ ueſte niteſcit,
Nympha inter Clithonias.

Sagaritis nomē nymphæ, à Phrygiæ fluuio denominatæ. Ouid. in 4. Faſt.
Fallit, & in nympha Sagaritide deſinit eſſe,
Quod fuit: hinc pœnas exigit ira deæ.

Sanè fluuius σαγγάριος in Græcis ſæpe legitur, ut in eo Heſiodi in Theogon. Σαγγάριόν τε μέγαν: & Apollonium in ſecundo. Sangarius uerò fluuius (ut dixi) Phrygiæ eſt, quem Marlianus Sangarum uocat. Hermogenes uerò in eo quem de Phrygia ſcripſit, Sangam quendam fuiſſe ait, impium erga Rheam, quem illa in hāc aquam immutarit: unde eſt hic fluuius Sangarius, prope quem Oreæ Cereris templum fuit, ut in Cerere etiam repetam.

Bolina nomen nymphæ uirginis, quam Apollo amauit: illa autem amantem deum auerſata, ſe in mare proieciſſe fertur: uerùm Apollinis beneficio immortalis eſt reddita. ab hac ergo & urbs, & fluuius, nomina ſortiti ſunt in Achaia. hæc ex Pauſ. & Stephano, ac Rhiano deſumpta.

Iuturna nympha, ut Varro ſcribit in libro de Lingua latina, quæ iuuaret: itaque multi ægroti propter id nomen, hanc aquam petere à fontibus ſolitì. Iuno uerò apud Vergilium in duodecimo ait, Nympha decus fluuiorum. & paulò ſuprà:
Extemplò Turni ſic eſt affata ſororem
Diua deam, ſtagnis quæ fluminibusq; ſonoris
Præſidet: hunc illi rex ætheris altus honorem
Iuppiter, erepta pro uirginitate ſacrauit.
Quo loco inter cætera Seruius: Iuturna, inquit, fons eſt in Italia ſaluberrimus, iuxta Numicū fluuium, cui nomen à iuuando inditum eſt. de hoc autem fonte Romam ad omnia ſacrificia aqua afferri conſueuerat. hæc quidem adhuc Seruius. Porrò tradunt alij, Iuturnam in lacu fuiſſe ſummerſam, cui ipſa nomen indiderit. Colebatur quidem à Romanis. Ouid. in Faſt.
Te quoq; lux eadem Turni ſoror æde recepit,
Hic ubi uirginea campus obitur aqua.

Quibus poëtæ uerbis oſtenditur, Iuturnam in campo Martio prope Virgineam aquam cultam fuiſſe. Variè tamen ab antiquarijs hoc tempore de Iuturnæ aqua traditur. quidam enim eam ſtatuunt in eo loco, qui nunc uulgò Treglio appellatur, qui non infirmis rationibus aguntur: alij alio loco, prope forum ſcilicet, non procul à Circo, quo loco memini me ſæpe cùm Sanga & Iul. Sadol. & alijs deſcendiſſe, ut fontē conſpicaremur.

Ægeriam etiam nympham Numæ Pompilij regis, ut aiunt, uxorem Romani coluēre, eiq; ædem conſtruxēre. cum hac congreſſus Numam habere ſolitum, Græci ac Latini hiſtorici prodiderunt. quin & Ægeriæ lucus illi dicatus fuit, quem (ut ait Liuius) medium ex opaco ſpecu fons perenni rigabat aqua: quem lucum Camœnis ſacrum, in noſtris Muſis retulimus. Dionyſius Alicarn. libro ſecundo Hiſt. nympham ſcribit Ægeriam Numam Pompil. adijſſe aſsiduè, docentem regiam ſapientiam. alij non nympham ipſam, ſed Muſarum unam: atque hoc dicunt omnibus manifeſtum fuiſſe, & cætera quæ ſubdit: quibus in utranq; partem diſputat, dea'ne an non fuerit. Plutarchus quoq; in Numa, multa de Ægeria ſcribit, quæ & ab alijs traduntur. Sed illud prẹterea addit, quomodò huiuſmodi dearum congreſſus fieri cum hominibus exiſtimarentur à gentibus. Feſtus uerò, Ægerię lucum iuxta portam Capenám conſtituit. Ouid. in tertio Faſtorum:
Ægeria eſt quæ præbet aquas, dea grata Camœnis,
Illa Numæ coniunx, conſiliumq; fuit.

Idem poëta libro quintodecimo Metamorphoſeos, eam mutari inducit in fontem à Diana:

—Donec, inquit, pietate dolentis
Mota ſoror Phœbi, gelidum de corpore fontem
Fecit, & æternas artus tenuauit in undas.

Fuerit porrò ne hæc, an altera, Egeria, non ſatis liquet, quæ à mulieribus coleretur, quòd eam opitulari credebant partu egerẽdo: unde & illi nomen, de qua & in primo Syntagmate meminimus. Huic etenim prægnantes ſacrificabant, quod eam putarent facilem conceptum egerere.

Egnatia nympha in Apulia celebrabatur, à qua & loci nomen, ubi deam cultam fuiſſe proditum eſt: in cuius ara lignis ſuperpoſitis extructisꝙ, ignis ſua ſponte excitari accendiꝙ ab antiquis exiſtimabatur. Plin. lib. 2. miraculi meminit, non autem nymphæ.

Legimus & alia propè innumerabilia nympharum nomina apud utriusꝙ linguæ auctores, quæ infiniti ſit laboris omnia collegiſſe: ut non modò uerum ſit quod Seruius ſcribit, CC fuiſſe nymphas: ſed quod etiam ſcripſit Heſiodus in Theogonia,

τρεῖς γὰρ χίλιαι εἰσὶ τανύσφυροι ὠκεανῖναι. hoc eſt,
Nam nymphæ tribus extant millibus Oceaninæ.

Quare ideo ad alia me conuertam.

CASTORES, VEL DIOSCVRI.

Caſtor & Pollux, Caſtores dicti, & Græcè Dioſcuri, Iouis filij, de quibus ita M. Cicero de Natura deorum: Dioſcuri, inquit, apud Graios multis modis nominantur. Primi tres qui appellantur ἄνακες, Athenis ex rege Ioue antiquiſsimo & Proſerpina nati, Tritopatres, Eubuleus, Dionyſius. ſecundi, Ioue tertio nati, ex Leda, Caſtor & Pollux. tertij dicuntur à nõnullis, Aleo, Melampus, & Eumelus, Atrei filij, qui Pelope natus fuit. hæc quidem M. Cicero. Sed cõmunis opinio Dioſcuros Caſtorem & Pollucem (ut diximus) uocauit, qui & Caſtores & Tyndaridæ dicuntur. Caſtoris, inquit Varro, Græcum & Pollucis à Græcis in latinis literis ueteribus nomen quod eſt inſcribitur, ut πολυδεύκης, Polluces, non ut nũc Pollux. Sanè Caſtor & Pollux, ut idem teſtatur Varro, ab aliquibus Samothraces dei exiſtimati. Caſtorum igitur alter pugil, alter equûm domitor, ut eſt apud Homerũ, certè & Theocritus eos ἀθλητῆρας nuncupauit, in edyllio peculiari. Item Pollucem ἀθλοφόρον, & Caſtora ἱππόδαμον cognominatos inuenimus. Iſidorus libro 10. agens de ludis Circenſibus: Itaque, inquit, Caſtori & Polluci deputantur hæ ludorum ſpecies, quibus à Mercurio equos diſtributos hiſtoriæ docent. Et Pollux quidem pugil fuit: nam & eum legimus, cùm in Caſtorem fratrem quendam obloquentem audiuiſſet, eum pugnis interemiſſe, ut tradit Iſidorus. Sed enim amicus meus Thil. gloriari ſolebat, ſe primũ cõperiiſſe & prodidiſſe, ideo amphiteatra ouali forma conſtructa, quòd Polluci deo pugili ea dicata eſſent, qui deus ex ouo editus fuiſſet. Etenim in amphitheatris ludi gladiatorij, & cętera athletarũ certamina fieri ſolebãt. ſpecioſa interpretatio Thil. Alij tamẽ, ꝙ facilius ea forma multitudo ſpectantiũ contineretur, & ꝙ ex duplici theatro cõſtare uideantur. Circũ tamẽ Soli, alij Neptuno, alij alij dicatũ prodiderũt. Caſtores igitur ſub forma duorũ fratrũ effingebãtur, robuſti, formoſi, in capite pilea habentes: unde & Pileati fratres uocati, ut infrà dicã, auctores Catullus & Feſtus. Supra caput flammã igneam etiam habere uidẽtur, qualẽ eis apparuiſſe canit Orpheus. Apuleius in 10. caſsides in capite geſtare ſcribit, ſtellarũ apicibus inſignes. quales & ſuperiores, & hos etiam poſteriores in ueterib. numiſmatibus aliquãdo cõſpexi. Scribit Plut. in eo qui περὶ φιλαδελφίας, i. de amore fraterno inſcribitur: ꝙ Spartiatæ antiqua

Dioſcurorum ἀφιδρύματα,hoc eſt ſimulachra dedicata,δόκανα uocabant.erãt uerò duo ligna parallela duobus obliquis coniugata,id quod putabant fraterno deorum amori oblationis proprium eſſe,id eſt ἀναλύμαθς commune & indiuiſibile,ſic, Fuerunt Caſtores etiam interdũ in equis albis ſedentes effecti, quales apud Sagram Locrenſium in notiſsimo prouerbio celebrati:& quales P. Vacieno, cùm è prætura Reatina Romam ueniret,noctu apparuerunt,dicentes, Perſen regem illo die captum,quod ille Senatui nunciauit:qua de re Cic.in tertio de Nat.deorum plura.Scribit enim,apud Regillum in ſilice apparere tanquam ueſtigium ungulæ Caſtoris equi:& in foro ab A.Poſthumio ædem Caſtori & Polluci dedicatam. Hiſtoria à pluribus eſt recitata.Quæritur hoc tempore à pleriſq;,qua fori parte eſſet hæc Caſtorum ædes. Quidam D.P.Coſmi & Damiani templum Caſtorum exiſtimarunt:alij,iuxta Iuturnæ fontem. quod innuere uidetur Ouidius in Faſtis,ita canens:

Fratribus illa dies,fratres de gente deorum,
Iuxta Iuturnæ compoſuêre lacus.

Qui de urbis Romæ antiquitatib.& regionibus ſcripſere, & ipſi inter ſe diſſentiunt,cùm tamen frequẽs ſit eius templi mentio Ciceroni,Liuio,Plut. Horatio,Catullo,Varroni,Dionyſio,Plinio,alijs:ita tamen,ut mihi non unũ, ſed plura fuiſſe uideãtur.Feruntur & aliquãdo apparuiſſe peregrino habitu, ut Simonidem ex conuiuio cùm uocarunt. Hiſtoria eſt notiſsima Ciceroni, Valerio Maximo, F.Quintiliano. Sed & Phormioni Lacedæmonio eorum ædes poſsidenti,à quo cùm patrem ædium non accepiſſent, in qua eius filia uirgo cuſtodiebatur, abijſſe ferunt, ac poſtridie nec puellam inuentam,nec comites.Sed iam nomina interpretemur.

Caſtores igitur interdum dicti,ut ex iam ſcriptis oſtẽſum eſt, & interdum etiam Polydeuces. Quin etiam Decaſtores uocati ſunt, ni Arnobij impreſſus codex mẽtitur.Hęc eius ſunt uerba ex primo aduerſus gentes:Tunc clari Decaſtores,equos unus domitare cõſuetus,alter pugillator bonus, & crudo inexpugnabilis cæſtu.

Dioſcuri quidem Græcis,Iouis pueri, uel filij, à noſtris dici poſſunt. Sed præter ea quæ ex Cicerone citaui,Theocritus poëta edyllium reliquit,Dioſcurorum titulo inſcriptum,cuius hoc eſt initium,

ὑμνέομεν Λήδας τε καὶ αἰγιόχου Διὸς υἱὼ,
Κάστορα,καὶ φοβερὸν πολυδεύκεα, &c. hoc eſt,
Cantamus Ledæ natos,Iouis Ægiochiq́;,
Caſtora, Pollucemq́; trucem.

Sed tamen Philo & Euſebius ex Phœnicum theologia ita ſcribunt: E Saturno & Selech natos Dioſcuros,& deinde Dioſcurorum poſteros nauigia fabricantes nauigaſſe aiunt.At nos hæc exotica, & à noſtris & Græcis aliena,mittamus. Pauſanias in Attica,Nemeſin Helenes matrem Græcos tradere ait,Ledam uerò nutricẽ,patrẽ Iouem, non Tyndarũ. Iſaacius quoq; ita ferè:Iupiter in cygnum conuerſus, cùm Nemeſi Oceani filia in anſerẽ mutata concubuit: quæ cùm ouum peperiſſet, id in palude reliquit. quod cùm paſtor neſcio quis inueniſſet, Ledæ attulit: ea uerò in arca ſeruauit, quouſq; ex eo nata eſt Helena, quam ut propriam educauit.Hyginus autẽ in Aſtron. poëtico,hãc aliter recitat,in Olore.ait enim,Iouem,cùm Nemeſim, ut ſecum cubaret,flectere nõ poſſet,iuſsiſſe Venerem, aquilam ſimularet ſe in olorem uerſum inſequi:quo facto, ipſe fugiens aquilam Venerem,in Nemeſeos gremium confugit:quem non auerſata,& conſopita,ab Ioue compreſſa eſt: ſtatutoq; tempore ouum peperit,quod Mercurius in gremium Ledæ proiecit, ex quo nata Helena.Sunt etiam qui tradant, Iouem in formam ſtellæ mutatum,

tum, Ledam uitiaſſe, & Caſtorem atq; Pollucem genuiſſe: deinde Helenam, ut ſuprà dictum eſt. Tradunt alij, Iouem in cygnũ conuerſum, Ledæ congreſſum, & nocte eadem Tyndarum: ex Ioue Pollucem & Helenam natos, ex Tyndaro Caſtorem: mortalem hunc, illos autem immortales. Sed mendoſe, ut puto, Heſychius: Dioſcuros ait Helenæ fratres: Zethum & Amphiona, λευκοπώλους nuncupatos, & ſtellas quæ nauigantib. apparerent, & ſignum ξυνετικόν. Porrò & Dioſcuria feſtum fuit Caſtorum.

Tyndaridæ etiam frequẽti cognomine uocati ſunt Caſtor & Pollux, quo modo Amphitryoniades Hercules: hoc eſt à marito matris, non à parente Tyndaro. Ouidius:

Vos quoq; Tyndaridæ, quos hæc colit inſula, fratres,
Mite precor duplici numen adeſte rati.

Illud hoc loco tantùm, quod de ouo fabulantur, cæteris miſsis, afferam. Quidam enim unum id tantùm tradunt, alij duo, quidã & triplex, ut Auſon.

Triplex Helenæ cum fratribus ouum. Idem:
Iſtos tergemino quos naſci cernis ab ouo.

Sanè quidam exponunt, quòd ᾠὸν non modò ouum aliquando, ſed ſuperiorem etiam domus partem, id eſt ὑπερῷον, hoc eſt cubiculum & thalamum, ut Homerus primo Odyſſ. ait, Penelopes ὑπερῷον. hinc facta fabula, cuius rei & Athenæus meminit.

Therapnæi fratres dicti Caſtor & Pollux, à Therapne uico Laconiæ, ut Pindari interpretes in Pyth. tradunt, item Iſocrates in Helena. Stephanus tamen Theramnen, alijq; nonnulli libentius legunt. Theramnæi etiam fratres uocati ſunt. Iſocrates, & Statius noſter in Theb.

—Cùm iam damnata ſororis
Igne Therapnæi fugerunt carbaſa fratres.

Oebalij fratres interdum etiam dicti ſunt eadem ratione, qua Therapnæi & Amyclæi: hoc eſt, ab Oebali parte Laconiæ. Statius idem:

—Proferte benignæ
Sidera, & antennæ gemino conſidite cornu,
Oebalij fratres, longeq; nymboſa ſororis
Aſtra fugate precor, totoq; excludite cœlo.

Hoc eſt, Helenam fugate. nam, ut Soſibius monumentis prodidit, Helenam mali, Caſtorem uerò & Pollucem boni cauſa apparere exiſtimarunt antiqui. qua de re pluribus capite nono in Renautica ægi.

Anachæ, qui & Anaces, Caſtores appellati ſunt, quòd tempeſtates depellant, idem & ἄνακες dicti ſunt, παρὰ τὸ ἀνάσσειν ἀνακός, ut φυλάσσειν φυλακός, μαλάσσειν μαλακός. uel dicti quaſi ἀνακῶς, quòd benignè & humanitùs Athenienſibus affuerunt: uel quòd nauigantes ſeruare crederentur ſtellæ ipſæ apparentes ſuprà & longè, hoc eſt, ἄνω καὶ ἑκάς. unde Attici componẽtes, ἄνακες dixerũt. Euſtathius ἀπὸ τοῦ ἀνακῶς ἔχειν dictos exiſtimat. Sed de his plura in eodem capite nono diſſerui amplius, & Theocritus in edyllio Dioſcuris inſcripto, & Horatius libro primo Carminum:

Dicam & Alciden, puerosq; Ledæ,
Hunc equis, illum ſuperare pugnis
Nobilem: quorum ſimul alba nautis
Stella refulſit,
Defluit ſaxis agitatus humor,
Concidunt uenti, fugiuntq; nubes,
Et minax (quod ſic uoluere) ponto
Vnda recumbit.

Idem alibi Horatius:

—Tyndaridæ ſidus ab infimis
Quaſſas eripiunt æquoribus rates.

Hinc & Seruatores, hoc eſt σωτῆρες nuncupati ſunt: teſte Artemidoro lib. ſecundo Onirocriticôn: & Orpheo ad Muſæum, cùm ait,

Καὶ μεγάλους σωτῆρας ὁμοῦ Διὸς ἀγλαὰ τέκνα. hoc eſt,

Et magni Seruatores Iouis optima proles. Et Theocritus in ſuprà citato poëmate eos Soteres, Equites, Cithariſtas, ac Athletas nuncupat. Σωτῆρας nonnulli ſeruatores, alij ſalutares interpretati ſunt. Scribit Diodorus Siculus, Orpheum, cùm tempeſtate unà cum cæteris Argonautis agitaretur, deis Samothracibus uota feciſſe pro ſalute ac incolumitate: & extemplò ſedatam tempeſtatem, cùm duo aſtra ſupra Pollucis & Caſtoris capitibus cecidiſſent, deorumq́ ſe prouidentia ſeruatos credidêre. Vnde, inquit, factũ eſt, ut qui tẽpeſtate deprehenſi forent, Samothracibus deis uota facerẽt, aſtraq́ apparentia Caſtori & Polluci attribuerentur. Hæc fermè Diodorus. Scribit Orpheus ipſe in Argon. quòd cùm eſſent Argonautæ tempeſtate & procellis agitati, arrepta lyra tum cantare cœpiſſe: quo cantu mare pacatum, igneumq́ ſplendorem ſupra Caſtoris & Pollucis capita affulſiſſe: quod & Val. Flaccus repetit. Iouem enim ita in primo inducit:

Dixit, & ingenti flammantem nubila ſulco
Direxit per inane facem, quæ puppe propinqua
In bifidum diſceſsit iter, fratresq́ petiuit
Tyndareos, placida & medijs in frontibus hæſit
Protinus amborum, lumenq́ innoxia fudit
Purpureum, miſeris olim implorabile nautis.

ἑτερημέρους Caſtorem & Pollucem Homerus uocauit, hoc eſt, qui alternis diebus fata ſubirent: & ut canit Vergilius in ſexto,

Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itq́ reditq́ uiam toties.

quo loco Seruius: Helena & Pollux de Ioue nati, immortales fuerunt. nam Caſtor Tyndari filius fuit, cuius mortem ſuo interitu fraterna pietas redemit. quod ideo fingitur, quia horũ ſtellæ ita ſe habent, ut occidente una, oriatur altera. hæc Seruius. Alij Geminorũ ſignum adeò amplũ eſſe dixerunt, ut altero oriente, alter latêre uideatur. Sed quos Homerus Heteremeros uocauit, hos Pindarus παρ᾽ ἆμαρ, hoc eſt per diẽ, uel interdiu prope Therapnes domos, nunc in Iouis aula uiuere in Pyth. dixit. Porphyrius tamẽ in Homerũ, ſi modò Porphyrius ea ſcripſit, in 3. Iliad. Idam & Lynceum ſcribit Aphareī filios, Leucippidum amatores, ad nuptias Tyndaridas aduocaſſe Caſtorẽ & Pollucẽ, qui ſponſas Phœben & Ilairam rapere conati ſunt, hinc orto certamine, Ida Caſtorẽ occidit: ſed hac re iratus Iupiter, Idã fulminauit: Pollucíq́ optionẽ dedit, utrũ immortalitate ſolus uti uellet, an cum fratre uitam cõmunicare. ille cum fratre maluit alternis uiuere. Proinde apud ſuperos nunc Caſtor, nunc Pollux, & contrà, apparere uidentur. hinc Homer. ἑτερημέρους ait eos uiuere, & mori. Pauſanias tamẽ in Laconicos ſcribit, 40 anno poſtquàm pugnaſſent aduerſus Idam & Lynceũ, in deorum numerũ fuiſſe relatos. Illud quoq; annotatione dignũ eſt, quod in Quæſtionib. ſcribit Plut. Mixarchageuam Caſtorẽ uocatũ ab Argiuis, quẽ apud ſe humatum affirmabant. ijdem Pollucem ut cœleſtem colebant.

Gemini quoq; Latinè dicti ſunt, & Græcè δίδυμοι, ut notiſsimum eſt ex iam recitatis uel fabulis, uel hiſtorijs: imò etiam gemelli nũcupati. Catullus: Seq́ dedicat tibi gemelle Caſtor, & gemelle Caſtoris.

Ambulij etiam cognominati à Laconicis, ut Pauſanias prodit, quorum etiam ara fuit eo in loco, ubi & Iupiter & Pallas eodem cognomine colebantur, ut in Ioue ſcripſimus.

Laperſæ

Laperſæ Caſtores cognominati, à λᾶ ciuitate Laconica, cuius Stephanus & Lycophron meminêre, & copioſius Pauſ. Heſychius dictos ait à Laperſe urbe, quam Homerus Laan dixit: οἵτε λάαν ἔχον: id eſt, Quiq; Laan habitant. Sic uerò appellata, quòd in petra excelſa ſita eſſet. Lan Strabo ſcribit à Caſtore & Polluce per obſidionem expugnatam: monumentis relatum eſſe, inde illos Laperſas appellatos. Sophocles,

Νὴ τὼ λαπέρσα, νὴ τὸν εὐρώταν τρίτον,
Νὴ τοὺς ἐν ἄργει, καὶ κατὰ σπάρτην θεούς.

Senarij ſunt, quos ego ita pro tempore,

Per & Laperſas, & per Eurotam, per &
Iam tertium Argis, & prope Spartam deos.

Apheterij Caſtores etiam appellati ſunt, ut Pauſanias ait in Lacon. Aduerſus, inquit, principium ſunt Dioſcuri ἀφετήριοι, quaſi quòd in carceribus templum haberent.

Amyclæi præterea fratres nuncupati ſunt, ab Amyclis notiſsimo Laconiæ oppido, ubi nutriti dicuntur. hinc poëta in tertio Georg.

Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis Cyllarus.

Atqui, inquit Seruius, Caſtor domitor equorum fuit: ſed fratrē pro fratre poſuit, poëtica lic. ʹa. ut, Quas illi Philomela dapes: pro Progne. item, Reuocato à ſanguine ʹ1 ..ueri: pro Dardani. aut certè ideo Pollucē pro Caſtore poſuit, quia ambo licenter & Caſtores & Polluces uocātur. nam & ludi & templum & ſtellæ Caſtorum uocantur. Amyclæ uerò dicuntur, ut Pauſan. & Stephanus tradunt, ab Amycla Lacedæmonis filio.

Pileati poſtremò fratres dici uidentur à Catullo in hoc ſcazonte:

A Pileatis nona fratribus pila. nam pilea Caſtori & Polluci antiqui dedêre. Quin Lacones fuerunt, quibus pileatis pugnare mos fuit, ut Feſtus ſcribit. Sunt qui pileum ſcribant uinctum fuiſſe folijs harundineis, atq; hactenus de Dioſcuris.

ÆOLVS, VENTI.

Æolus deus uentorum, Iouis filius, ex Aceſta filia Hippotæ Troiani, à quo, ut ab auo, Hippotades eſt appellatus: non quòd Hippotæ filius fuerit, ut pleriſq; placuit, inter quos Ioan. Zezes grammaticus in Heſiodum, nam & ipſum mathematicum fuiſſe ſcribit: Homerus in Odyſſ.

αἴολος ἱπποτάδης φίλος ἀθανάτοισι θεοῖσι. id eſt,

Æolus Hippotades dis cœli charus amicus.

Ouidius undecimo Metamorphoſ.

Æolon Hippotaden cohibentem carcere uentos.

Vt uerò Seruius ſcribit, ex Varronis ſententia, Æolus cùm apud inſulas Siciliæ & Italiæ propinquas temporibus Iliacis regnaret, ex conſurgentibus nebulis futuras tempeſtates prædicebat, ita ut à rudibus hominibus crederetur eas in ſua poteſtate tenere. quod & Strabo etiam notauit. Plinius hūc ait uentorum rationem inueniſſe. de hoc ita poëta in primo Æneidos, de Iunone agens:

Nimborum in patriam, loca fœta furentibus auſtris,
Æoliam uenit. hic uaſto rex Æolus antro
Luctantes uentos, tempeſtateſq; ſonoras,
Imperio premit, ac uinclis & carcere frenat.
Illi indignantes magno cum murmure montis,
Circum clauſtra fremunt: celſa ſedet Æolus arce,
Sceptra tenens, mollitq; animos, & temperat iras.
Ni faciat, maria ac terras, cœlumq; profundum
Quippe ferant rapidi ſe ſecum, uerrantq; per auras, & reliqua.

Item paulò pòſt, —Tenet ille immania ſaxa,
Veſtras Eure domos: illa iactet in aula
Æolus, & clauſo uentorum carcere regnet.

Quæ tamen omnia ferè deſumpta ſunt ex 10. Odyſſ. lib. & uterque poëta phyſica ratione uſus. nam motus aëris, id eſt Iunonis, uentos creat, quibus Æolus præeſt. Diodorus Siculus ſcribit, Æolum ſeneſcente Liparo, cum ſocijs quibuſdam ad eum deueniſſe, eiusq; filiam uxorem duxiſſe, & poſt Liparum ſocerum Vulcanijs inſulis, quæ ab Æoli nomine poſtea Æoliæ nuncupatæ fuerunt, imperaſſe, piumq; fuiſſe ac iuſtum regem: quin & erga hoſpites perhumanum, & uelis nautas uti docuiſſe: ex ignis etiam diligenti obſeruatione, qui uenti futuri eſſent, prædicere ſolitum. unde & illum fabulæ uentorum potentem ac regem finxere, & ob eius pietatem & iuſtitiam deorum amicum exiſtimatum. Hæc quidem ex Diod. Hinc ab Homero in Odyſſ. & à Vergilio uentorum deus confictus eſt. Palęphatus in lib. Incredibilium, rem ita explicat: Æolum ait aſtrologum fuiſſe, qui tempora noſſet, quibus uenti flare debent: atq; ideo deum uentorum exiſtimatum. Ciuitatisq; ſuæ mœnia ex ære conſtruxiſſe dictus, quòd ſcilicet armatos haberet homines in eius præſidio. Homeri interpretes quidam Æolum allegoricè annum interpretati ſunt: & eius duodecim filios, 12 menſes. Strabo uerò ex Polybij ſententia: Æolus, inquit, in ipſius freti locis, in quibus eſt maris reciprocatio, & nauigationis difficultas, per fluxus atq; reflexus aggrediendi ſigna præmonſtrauit, itaq; uentorum cuſtodem atq; regem creditum fuiſſe tradit. Legimus uerò in Græcis commentarijs, Æolum uxorem habuiſſe Teleporam Læſtrygionem, quam quidam Leopatram uocāt: ex qua liberos duodecim, ſex mares, & totidem fœminas ſuſtulit. mares ſunt hi, Iocaſtus, Phalacrus, Chryſippus, Pheremon, Androcles, & Xuthus. Diod. uerò hos ita enumerat: Aſtyochus, Xuthus, Androcleus, Pheremon, Iocaſtes, Agathyrſus. & quibus in regionibus imperarunt, & nomina dederūt, exequitur. fœminæ autem hæ feruntur, Iphthe, Æole, Peribœa, Dia, Hepheſtia, & Aſtycrate. Sanè duos Æoli nomine fuiſſe legimus, qui & interdum confunduntur. nam ut eſt apud Diodorum, & Dircchiden, itemq; Seruium, prior Æolus Hellenis filius fuit, poſterior Hippotæ. Alij aliter, ut à principio dicebam. nam ex Ioue natum tradūt, & ex Aceſta, uel Segeſta, filia Hippotæ Troiani: unde eſt Hippotades, ut dictum eſt, cognominatus. Plutarch. etiam in Parallelis, Æolum Tyrrhenorum regem facit, qui ex Amphithea filias ſex, & totidem mares ſuſceperit. eorum Macareus natu minimus, unius amore, quam Canacem noſter uocauit Ouidius, incenſus, eam uitiauit: unde ex nato infante res eſt cognita. pater iratus enſem filiæ miſit, quo ſe infelix puella occidit. id mox Macareus intelligens, ſibi quoque ipſi manus conſciuit, ut Soſtratus libro ſecundo rerum Tyrrhenicarum prodidit. In hoc loco illud tibi ſignificādum duco, Æolum Tyrrhenorum regem appellatum à Plutarcho & Soſtrato: quia antiqui totum illud mare Tyrrhenum dixêre, quod Italiam & Siciliam alluit. Hinc qui Plutarchum eſt interpretatus, rectius feciſſet, ſi Tyrrhenorum, ut Grȩcè habet, non Thuſcorum uertiſſet: quod anſam præſtitit aliquibus, ut hallucinarentur. Audio & hac de re compoſitas Tragœdias. Sed nos de uentis ſequamur. Quidam & Ventos ipſos deos fecerunt, ut in primis oſtendit Orpheus, qui hymnos eis adolet cum libano, id eſt thure, Boreæ ſcilicet & Zephyro ac Noto. ſed & Herodotus in Polymnia, ait inter cætera quæ ex oraculo Græci fecêre ad arcendam & expiandam deorum iram in Perſarum deſcenſu in Græciam, eos Vētis arā in Thyia ſtatuiſſe, eo loco ubi Thyię Cephiſi filiæ fanum fuit. Sed & Ventos antiqui coluerunt. Vnde legimus, Phœnicem Vſonem uentis templa poſuiſſe, & illis ſacra feciſſe: id quod & Euſebius ex eorum

theologia repetit in Præparatione Euangelica. Vergilius etiam Æneam inducit, pecudem Zephyris felicibus albam immolaſſe. Legimus & Auguſtum uota Circio feciſſe uento, ne Galliã infeſtaret: & uotum factumq́ extoluiſſe. cuius uenti plerunq; tanta uis erat, ut tecta auferret. Calabri quoq; in Iapygia, & Apuli, Atabulo uento: Athenienſes Scironi, Pamphylij Gagnæo uota facere conſueuerunt, ne incolas tabe afficerent, ne'ue arua depopularentur. Thurij quoq; magno affecti beneficio, ſacra Boreæ fecerunt, quod Dionyſij claſſem, quam in eorum perniciem parauerat, funditus euertiſſet ac diſieciſſet. Hac eadem uentorum ratione & Anemotis Mineruæ cognominata fuit, à uentis, ut in Minerua planius oſtendam. Scribit in Corinth. Pauſanias, in Titanes colle apud Sicyonios, uentorum aram poſitam fuiſſe, in qua quotannis ſacerdos nocte una uentis ſacrificabat, & ad quatuor ſcrobes alia multa peragere ſolebat arcana myſteria; ad placandam & mulcendam uentorum uim ac feritatem: Medeæ etiam ſimul carmina conciniſſe. Alia pleraq; hic ex Homero & Apollonio, & alijs Græcis Latinisq; poetis afferre poſſem: ſed eorum quædam in ſacrificiorum Syntagmate comprehendam. Nunc uentos ipſos cõmemorabo. Venti igitur, Aſtræi filij dicti fuere, qui unus fuit de Titanibus, qui contra deos arma ſumpſerit. Hic cum Aurora concubuiſſe dicitur, unde nati ſunt uenti, ut ſcribit Heſiodus: quem ſecutus eſt Seruius. Ex quo exit illud Vergilij,

Tanta ne uos generis tenuit fiducia ueſtri?

Sanè & hoc annotatione dignum uidetur, tres, non quatuor uentos feciſſe antiquiores, ut Orpheum in hymnis, Boream, Zephyrum & Noton: Acuſilaus quoque, ut eſt apud Ioan. Grammaticum, tres tantùm ab Heſiodo poſitos ait, ut etiam ab Orpheo: nam Argeſten dicit epitheton eſſe Zephyri. Sed Homerus Argeſten Leuconoron uocauit, & Apelioten Eurum. Sed enim iam uẽtorum ipſorum nomina tibi breuiſsimè, & regiones ſubſignabo. In primisq; quatuor primores ſtatuam, ut uidemus ingenioſe in primo Metamorph. Ouidium feciſſe: quos & alatos finxêre Gentes, nedum Hebræi, quorum rex & poëta in Lyricis carminibus cecinit,

ἐπετάσθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων. Idem & alibi,

περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων. hoc eſt, uolauit ſuper alas, uel ut alij reponunt, ſuper pennas uentorum. Nec alatos modo finxêre, ſed & tumentibus buccis, inflatis ac ſpirantibus. Certè Notus ſic graphicè deſcribitur ab eodem Ouidius,

—Madidis, inquit, Notus euolat alis,
Terribilem picea tectus caligine uultum,
Barba grauis nymbis, canis fluit unda capillis;
Fronte ſedent nebulæ, rorant pennæq;, ſinusq;. & reliqua.

Sunt autem hi. Ab oriente brumali, Eurus, Vulturnus, Syrochus uulgò. Ab oriente æquinoctiali, Apeliotes, Subſolanus, uulgò Leuãtes dictus. Ab oriente ſolſtitiali, uel æſtiuo, Cecias, Iapyx, uulgò Grecus appellatus. Contrà, ab occidente brumali, Libs, Africus, Garbinus nautis uulgò uocitatus. Ab occidente æquinoctiali, Zephyrus, Fauonius, Ponentes uulgari ſermone dictus. Ab occidẽte ſolſtitiali, uel æſtiuo, Argeſtes, Olympias, Chorus, Sciron, uulgò dictus Maeſtro. A ſeptentrione, Aparctias, Septentrio, à nautico uulgo Tramontana nuncupatus. A dextro latere uerſus occidẽtem, Thraſceas, Circius, nunc populari ſermone Prouencialis appellatus. A ſiniſtro uerſus orientem Boreas, Aquilo, Meſes. A meridie, Notus, Auſter, uulgò dictus Oſtro. A latere dextero uerſus occidentem, Libonotus. A latere ſiniſtro uerſus orientem, Phœnicias, Euronotus, & Phœnix. Sunt inter eruditos, qui in 24 nomina & regiones diſtinguunt, Sunt & qui in plura, ſed non aptis uo=

cibus. Ad cognitionem igitur & ipſe 24 commemorabo, & quadripartito ſenario diuidam, exordiarq; à Septentrione, ut à cœli uertice nobis ſublimi. Primus eſt Septẽtrio, qui & ἀπαρκτίας: ſecundus, Gallicus: tertius, Supernas, quartus, Boreas, uel Aquilo: quintus, καικίας: ſextus, χείβας. Secundus deinde ſenarius eſt ab ortu æquinoctiali, cuius primus eſt ἀπηλιώτης, Subſolanus: ſecundus, ὀρνιθίας: tertius, καικίας: quartus, εὖρος: quintus, Vulturnus: ſextus, Leuconotus. Tertius porrò ſenarius, meridies: primus, νότος, id eſt Auſter: ſecundus, Altanus: tertius, Libonotus: quartus, λίψ, uel Africus: quintus, Subueſperus: ſextus, ἀργέστης. Quartus poſtremò ſenarius, ab occaſu: primus, ζέφυρος, qui & Fauonius: ſecundus, quæ ἐτησίαι uocantur: tertius, λίβυκος: quartus, ὀλυμπίας, uel Chaurus: quintus: ἰάπυξ, & Chorus: ſextus & ultimus, θρασκίας. Sunt demum, qui ita de uentis ſtatuant, uocabulis etiam Opicis ac Barbaris, à meridie exordientes, Auſter, Notus, Altanus, Libycus: ab auſtro, Libonotus, Libyci, Garbinus, Africus, Libs; Subueſperus, Libycius, Occiduus, Fauonius, Zephyrus, Chelidonias, Chaurus, Magiſter, Chorus, Argeſtes, Sciron, Olympias, Circius, Helleſpontias, Gallicus, Thraſceas, Mele Græcus, Septentrio, Aparctias, Tramontanus, Charbas, Græcus. ab occidente, Aquilo, Boreas, Prodromus, Eteſiæ, Supernas, Ornithiæ, Syrochus: ab oriente, Cæcias, Subſolanus, Apeliotes, Oriẽs Syrochus, Vulturnus, Eurus, Phœnix, Euronotus, Euroauſter, Syrochus; ab Auſtro Leuconothus. Hęc ſunt quæ breuiſsimè collegi. Si uerò quæ amplius traduntur ab auctoribus, Ariſtotele, Theophraſto, Victruuio, Strabone, Plinio, Vegetio, Iſidoro, alijsq; requiris, omnia fermè collecta leges apud Valturiũ in libris de Re militari. Nos ideo hæc pauca attigimus, ne deorum gentiũ partem ullam prætcrijſſe uideremur. Hunc uerò laborem omnẽ exegi 17 calend. Nouembris, 1543. Quam diem ſemper acerbam, ſemper honoratam (ſic Dei uoluiſtis) habebo, ut de patris Anchiſæ interitu Æneas ait apud poëtam:

> Summus honos tibi ſancta τριὰς, quæ numine trino
> Vna uiges, & cuncta foues, tua gloria tota eſt,
> Quæ mihi defœto morbis annisq;, benignè
> Qualeſcunq; animi uires roburq; miniſtras,
> Ne uiuens taceam elingue & ſine uoce cadauer.
> Salue æternùm, ſalue, & quaſſam dirige cymbam:
> Dirige, ne diſiecta uagis ſit flatibus auſtri.

SYNTAGMA SEXTVM, DE PLVTONE, PROSERPINA, ET CÆTERIS DEIS INFERIS, AD NICOLAVM VICENTIVM.

> Pluto & Perſephone, dei ſilentum,
> Et Parcæ, & Furiæ, deiq; Manes,
> Omnis deniq; cœtus inferorum,
> Hoc Syntagmate ſunt breui notati,
> Quod munus tibi Nicolaë mitto,
> Hoc fratri tamen antè deſtinaram:
> Sed poſtquàm irremeabiles tenebras
> Hunc Orci Libitina adire iuſsit,
> Tu qui hæres ſuus es, tibi hoc habeto:
> Nexum ſic quoq; nominum duorum
> Vno hoc munere, Nicolaë, ſoluam.

Magna

MAgna fuit Benedicti Vicentij fratris tui indoles, magnumq́; optimarum artium ſtudium, non omnis liberalis & digna homine ingenuo ab eo perquiſita doctrina. ſed, prò iniuda fata, quo tempore in hac florentiſs. urbe, ſub hoc illuſtriſs. & prudentiſs. Principe, inter nos florere maximè poterat, ea ruit omnino rebus humanis. Vt enim de eo mittam illud, πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος*, compactamq́; totius corporis ad commenſum compagem, quibus rebus omnibus fermè urbanis adoleſcentibus antecellebat. Sed quid dicam? quo ſtudio eloquentiam cæteraſq́; diſciplinas, quà denique animi propenſione doctiſsimos quoſque & eruditiſsimos proſequebatur, Varinum, Alex. Cœlium Calcagninum, alioſq́;? quo denique animo me poſt longiſs. meam peregrinationem, uelut alterum pelago eiectum Vlyſſem, naufragumq́;, non deſpexit, ſed unà cum iam dictis (ut tu, omnium eius conſiliorum actionumq́; conſcius, probè noſti) connumerabat, et liberalitate ſua, quantum iuueni licebat, alebat, ſuſtentabat? Quin audio, cùm extremus illi dies inſtaret (præſens ego propter aduerſam articulorum & totius corporis imbecillitatem adeſſe nequiui) me ita tibi Nicolae commendaſſe, ut tu poſt eius immaturum & mihi ſemper acerbum interitum, à te ſim aſsiduè aliquo indies ſubſidio & ope perbenignè adiutus, licet ea tibi cum fratribus tēpora contigerint, quibus fortunæ iniquitate, iactura eſſet facultatū maxima faciēda, quæ tamen clementiſsimi benigniſsimiq́; Principis manſuetudine, & in ſuos ciues beneuolentia, & emendata eſt, & mitigata. Quantum igitur Benedictus, dum in uiuis ageret, mihi detulerit, ipſe mihi ſum optimè conſcius, & tute (ut dixi) probè noſti. Quare cùm hoc Syntagma de Plutone & Proſerpina, cæteriſq́; deis Manibus in lucem apertumq́; daturus eſſem, putaui me non paruam apud optimos quoſq́; gratiam initurum, hac ipſa grati animi mei ſignificatione, ſi eius nomini & tuo, idipſum, qualecunq́; eſt, darem. Accipe igitur, Nicolaë, exiguum hoc licet, munus: non uoluntatis tamen exiguæ, at beneuolæ, & penè dixerim immenſæ. cui ſi ita corporis uires manusq́; ſuppeterent, ut merita ueſtra expoſcunt, hic non iam libellus eſſet, ſed magna potius Ilias, ne dicam magnum illud Opus Antimachi, uobis mitteretur. Fraternorum manium, meiq́; memor Vale: Ferrariæ.*

PLVTO, ET CÆTERI INFERORVM DEI.

PLVTONEM, & deos inferorum cæteros Manes, hoc Syntagmate tibi Nicolaë Vicentij dum ſcribere meditor, chariſs. & amantiſsimi fratris tui Benedicti & diſcipuli mei ſtudioſiſſimi memoria non animo tantùm, quo mihi ſemper inſidet, ſed ipſos etiam ob oculos eius imago obuerſari uidetur. nam quo ille maximè uita dignus erat, eo citius illum mors importuna intercepit, & in ipſo adoleſcentiæ curſu rapuit, nosq́ adeò certiſs. ſpe, non iam indole fruſtrata eſt. Sed eius lugēdi modum facere, uel illud in primis nos monere poteſt, quòd ea tempora poſt eius obitum nobis ſucceſſere, ut potius illi æternam quietem inuidere, quàm cum lugere uideremur. Quare ne præterita refricē, & obductæ penè cicatrici ungues inijcere uidear, iam deos ipſos Inferos interpretandi inſtitutum aggrediar.

Igitur quem nos Latini Ditem patrem, & ſi Lactantium audiamus, & Iſidorum, Dieſpitrem uocamus, Græci Plutonem & Haden: & qui eius imperio ſubeſſe putabantur, deos, hoc Syntagmate commentabimur. Ditis uerò nomine, ut ait M. Cicero, nuncupatus, quòd terrena uis omnis ac natura ipſi dicata putaretur. nam & omnia in terras recidunt, & ex ijs oriuntur. Alij tamen, ut eſt apud F. Quintil. ideo Ditem uocatum uolunt, quod minimè dives ſit. mortui enim omnibus exuti bonis ſunt crediti. Tertius uerò Saturni filius ex Ope, id eſt Rhea fuit, cui inferorum regna obuenêre: unde & Infernus Iupiter à poëtis ſæpe cognominatus eſt, ut etiam Proſerpina Iuno inferna, ut paulò mox planius oſtendam. Plutonem ſcribit Diod. & ab eo ipſe in Sepulchralibus retuli, fuiſſe funerum, ſepulchrorum, & cæterorum quæ defunctis impenduntur inuentorem, & propterea exiſtimatum inferis præeſſe. hinc & ſilentum, id eſt, mortuorum rex dictus eſt. Claudianus:

Rex ille ſilentum Lethæo uehitur curru.

Quem currum quadrijugum idem poëta his uerſibus oſtendit:

Orphneus crudelè micans, Æthonq́ſagitta
Ocyor, & Stygij crudelis gloria Nycteus .
Armenti, Ditisq́ nota ſignatus Alaſtor.

Hi ergo Plutonis equi. Non ignoro, alios quoſdam tres tantũmodo commemorare, non inſcitè ſolùm, ſed barbaris etiam nominibus. Homerus quidem Clytopolon Plutonem cognominauit, à pullis, id eſt equis generoſis. Sanè à phyſicis & gentium antiquis theologis, omnis aëris à luna diffuſio, ſub Plutonis poteſtate conſiſtere putabatur: & luna, quæ huic aëri propior eſt, Proſerpina, quæ & ipſius coniunx credebatur. quod & Martianus ſcribit, à quo & ita (ut eius uerbis agam) deſcribitur: Pluto lucifuga inumbratione palleſcens, in capite coronam ex hebeno tartareæ noctis obſcuritate ſuruesſcens. Alij tamen cupreſſo arbore illum delectari ſcribunt, quòd ipſa ſit arbor funeſta. nam & cupreſſus funeribus adhibebatur, uel quòd cæſa non repullulat: uel quòd per eam funeſtatæ oſtendebãtur domus, ſicut lætas etiam hoc tempore feſtæ indicant frondes. M. Varro tamen pyras ait ideo cupreſſo circundari ſolitas, propter grauẽ uſtrinæ odorem, ne eo offenderetur populi circunſtantis corona: & cætera, quæ in Sepulchralibus diximus. Phurnutus tamen, Ditem coronari ait phaſganijs, ſic appellatis, hoc eſt enſiculis: niſi fortè pro phaſganijs σπαργανοῖς, uel σπαργανίοις legendum ſit, id eſt faſcijs. Nam & ita effictum me uidiſſe, ni fallor, aliquando rememtior. Aliqui & adianto herba coronabant. quin & Alibanta fabulantur, κατὰ τὴν τῆς λιβάδος ἀμοιρίαν νεκρῶν, hoc eſt, quòd minus amœnitatis uita functi participes ſint. Sed & narciſſus propriè defũctis cõuenire exiſtimabatur, & eo Erinnys coronabatur, ut idem ait Phurnutus: quæ, & alia pleraq́, deſiderantur in editis Aldinis & Germanis codicibus. Pindarus præterea Plutoni uirgam attribuit, qua mortuos deducat ad inferos. Nunc etiam curru uehi, nunc ſolio ſedere, finxit antiquitas. Sic uerò à Claudiano poëta ex Parcæ uocibus lepidè deſcribitur:

—O maxime noctis
Arbiter, umbrarumq́ potens, cui noſtra laborant
Stamina, qui finem cunctis & ſemina præbes,
Naſcendiq́ uices aliena morte rependis,
Qui uitam letumq́ regis. nam quicquid ubiq́
Gignit materies, hoc te donante creatur,
Debeturq́ tibi certis ambagibus æui.

Et quæ ſequuntur. Sed enim Placiades Fulgentius ita deſcribit. Plutonẽ enim ait ideo terrarum præſidem exiſtimatum, quòd πλοῦτος Græcè diuitiæ dicuntur, & ſolis terris credebant ueteres diuitias deputari. Hunc etiam, inquit, tenebris addictum dixêre, quòd ſola terræ materia ſit cunctis elementis obſcurior. Sceptrum quoq́ manu geſtare putabãt, quòd regna ſolis competant terris. Tricerberum uerò canem eius ſubijciebãt pedibus, quòd mortalium iurgiorum inuidiæ ternario conſlentur ſtatu, id eſt, naturali, caſuali, & accidentali, ut Fulgentij ipſius uerbis utar. Alij uerò ſic tradunt: Sceptrum breue, quòd geſtare fingebatur, inferioris regni ſymbolum fuiſſe: canis autem, frugum à terra partium tripartito, in proiectionem, arationem, & germinationem diuidi, notabat. Fuêre qui clauem illi tradidêre, quòd qui apud inferos concluderentur, haud ab eo redire poſſent amplius, id quod in Eliac. oſtendit Pauſanias. nam ut ait Maro,

—Facilis deſcenſus Auerni:
Sed reuocare gradum, ſuperasq́ euadere ad auras,
Hoc opus, hic labor eſt.

Plutoni etiam galeam dedêre, de qua & Homerus libro quinto Iliad. ſed & Hyginus

Hyginus in Aſtron. poëtico, de Perſeo agens. Præterea galeam, quâ indutus, ex aduerſo non poterat uideri. Itaq; Græci ἄϊδος κυνέην, id eſt, Orci galeam dixerunt eſſe, non ut quidam inſcientiſsimè interpretantur, eum Orci galea uſum, quæ res nemini docto poteſt probari. ſic quidem Hyginus. Euſebius uerò tertio Præpar. euãg. Plutonis, inquit, raptoris galea caput tegitur, quod occulti uerticis ſymbolum eſt. Alij galeam Plutonis, nubem ſeu nebulam interpretantur, qua Dei obuoluerentur, quoties uideri nollent. hoc pluribus ait Phauorinus. meminit & Plato libro decimo de Republica, & Origenes primo contra Celſum lib. & alij, inter quos præcipuè Eraſmus in Prouerbijs.

Hades uerò, hoc eſt ᾅδης, plerique, ut Socrates ait apud Platonem, mihi uidentur interpretari, quaſi ἀειδὴς, id eſt triſte, uel tenebroſum. & proinde timentes hoc nomen, Plutonem uocarunt, quam tamen ſententiam idem mox impugnat: ſiquidẽ, ait, plurimi quotidie illum ſubterfugerent, niſi fortiſſimo uinculo eos qui illuc deſcendunt, ligaret. tum ſubinfert, cupiditate ualidiſsima eos Haden illigare, qui illuc deſcendunt, quòd nullus reuertatur. & propterea illum tanquam doctiſsimũ ſophiſtam Euergeten, id eſt beneficum eſſe dicit, qui ingentia, his qui penes ipſum habitant, conferat beneficia: utpote qui uſque adeò diuitijs abundet, ut inde Pluto ſit nuncupatus. Atque ita etiam paulò pòſt ſubdit: ᾅδης igitur minimè, quaſi ἀειδὴς, id eſt triſte uel tenebroſum, ſed potius ἀπὸ τοῦ πάντα τὰ καλὰ εἰδέναι, quòd noſcat omnia pulchra. At uerò Phurnutus ait Haden appellari, quòd uideri minimè poſsit, quaſi ἀόρατον. Hinc & per diæreſin ἄϊδα uocarunt. uel per contrarium, ceu αὐδάνων ἡμῖν τοῦ θανάτου, hoc eſt, morte nobis placens. Alij ab ἀ & ἰδεῖν, id eſt, non uidendo, deriuant, quod & Gaza notat, licet denſo ſpiritu proferatur. unde & Vergilius dicit,

—Sine ſole domos.

Hinc & ἀΐδης dictus eſt.

Aidoneus etiam Pluto cognominatus eſt, ab ἀΐδης, quæ uox ſcripta per propriam diphthongum, ſine afflatu apud Græcos legitur, per impropriam uerò diphthongum, hoc eſt ᾅδης, afflatur. Sic & Aidoneus, de quo ſic Philochorus in Atthidis libro ſecundo, & Euſebius in Chronicis: Fabula Proſerpinæ, quam rapuit Aidoneus, id eſt Orcus, rex Moloſſorum, cuius canis ingentis magnitudinis, Cerberus nomine, Perithoum deuorauit, qui ad raptum uxoris cum Theſeo uenerat: quem & ipſum iam in mortis periculo conſtitutum, adueniens Hercules liberauit. & ob id quaſi ab inferis receptus dicitur. Eandem fabulam Plutarchus in Theſeo recitat: ſed Cererem Aidonei uxorem, & Proſerpinam filiam dicit. cætera penè eodem modo. Sanè & Plutoni pallacem, id eſt concubinam Minthen, aſcribit in primis Iulius Pollux in ſexto, & ante Pollucem Strabo in octauo. ſed & utroq; antiquior Nicander poëta in Alexipharmacis.

Καὶ χλοεραὶ ἀπὸ μίνθης φυλλάδες, ἢ μελίσσης. id eſt, Viridia minthæ folia, ſiue meliſſæ: quo loco & Scholiaſtes fabulam recitat. Quin & poëta noſter Ouidius in Metamorphoſi eam in plantam mutatam innuit, cùm ita in decimo canit:

—An tibi quondam
Fœmineos artus in olentes uertere minthas
Perſephone licuit.

Vide & Oppianum poſt Ouidium, libro tertio Halieuticon, qui copioſius hanc fabulam eſt executus. plura Cœlius, & Ruellius de mentha.

Ageſilaus Pluto cognominatus, παρὰ τὸ ἄγειν τοὺς λαοὺς, quod ſcilicet populos agat, eſt enim inferorum & mortuorum deus exiſtimatus à gentibus. huius meminit in primo Lactantius Firmianus: & Callimachus, qui ait, φοιτίζει μεγάλῳ

μεγάλῳ ἀγεσίλᾳ.hoc eſt,Ad magnum pergunt Ageſilaum.de Ageſilao Plutone,ex Methodio & Æſchylo,plura Athenæus.Sunt tamen qui apud Lactantium,pro Ageſilao Agelaſtum legant,quod ſine riſu deus ſit,ſed luctuoſus. Legimus quippe Agelaſtum Plutonem uocari:& Agathalyum, quòd mortalium bona ſoluat.

Λαγέτας quoq; Pluto cognominatus eſt Pindaro,quòd(ut exponunt eius interpretes)πάντας ἄγει λαοὺς,id eſt,omnes agat populos.

Axiocerſes Pluto cognominatus eſt in Cabirorum & Samothracum ſacris,ſicut legimus in Comment.in Apoll.Rhodium,& à me alibi pluribus relatum eſt.

ἀρειμανὴς uerò ἅδης apud Perſas,teſte Heſychio,dictus. Arimanes quidem,& Plutarchus, alijq; meminêre,ſed non Plutonem expreſſè dixerunt.

Eubulus, & Eubulius,καὶ εὐβουλεὺς Pluto cognominatus, quòd mortalibus conſulere crederetur, finem'que curis ac laboribus cæteriſq; morbis afferre, ut in Alexipharmacho Nicandri interpretes exponunt.Præter Nicandrum, & Orpheus in hymnis hoc cognomine eſt uſus,& Phurnutus interpretatur.alium tamen Eubulium uidetur Cicero facere in libro de Natura deorum.

Clymenon etiam Plutonem cognominari,ſunt qui ſcribant:quia ſit cauſa τοῦ κλύειν.ictus enim aër,uox eſt.Aër autem qui animas excipit, ἅδης,διὰ τὸ ἀειδὲς,ex obſcuritatis ratione ab aliquibus dictus,ut ſuperius ex Platone dictum.Idem ſcribit & Phurnutus. Laſus Hermionenſis poëta in principio hymni quem in Cererem compoſuit,

Δήμητραν μέλπω,κόραν τε κλυμενοίο ἄλοχον. hoc eſt,Cererem cano Proſerpinamq; Plutonis coniugem.Legi etiam alicubi κλύμενος ἅδης:quod an rectè ſcriptum,haud definio.

Leptynis Pluto,ſi nõ potius Proſerpina:dicta eſt,quòd mors ac interitus corpora mortalium attenuet.

Chthonius Iupiter Pluto uocatus ab Orpheo,in hymno Eumenidum.eas enim magni Ioui Chthonij filias,& Proſerpinæ,cecinit.Vocatur idem à Triſmegiſto Hermete in Aſclepio,Plutonius Iupiter.

ἰσοδαίτης,,Iſodetes(inquit Heſychius,& Phauorinus) ab aliquibus Pluto. alij putant nomen dæmonis,ut in Dæmonibus dicetur.Ab alijs Plutonis filius uocatus eſt.πυλάρτην etiam cognominatum ab Homero ait Phurnutus, quòd portas habeat,quas nullus non ingrediatur.Iam nunc ad eius Latina nomina tranſeamus.

Orcus frequenter pro Plutone ipſo,& inferis capitur,ab urgendo.tametſi quidam ex noſtris Græcum potius putauêre,ab iuramento deductum,& cum afflatu ſcribunt Horcum.alij,aſpirationem additam in poſteriore ſyllaba uolunt,unde ſit deductum nomen propriũ Orchius,& lex Orchia apud Macrobium.Nos Feſtum potius audiamus,ita ſcribentem:Orcum quem dicimus,ait Verrius,ab antiquis Vragum,quod etiam u literæ ſonum pro o efferebant,& pro C,G literæ formam uſurpabant.Sed nihil affert exemplorum,ut ita eſſe credamus,niſi quòd is deus nos maximè urgeat.tantum ait Feſtus. Catullus:

At uobis malè ſit,malæ tenebræ,
Orci,quæ omnia bella deuoratis. Vergil.
Veſtibulum ante ipſum,primiſq; in faucibus Orci.

Ab Orco,Orcinius libertus ab Iurecõſ.dictus,is qui ſit ipſius teſtatoris defuncti & in Orci familiã aſcripti.Vlpianus:Qui directam,inquit,libertatem acceperunt,Orcinij erunt liberti.Non me fugit aliter alios,& quidem eruditos,ſentire.Legimus & apud Martialem,illo ſcazonte,Orciniana qui

feruntur

feruntur in ſponda: dici pro feretro, & ſandapila. de Orci uerò galea iam actum eſt.

Summanus Pluto uocatus, quaſi ſummus manium, cui (ut Plinius ſcribit) attribuebantur nocturna fulmina. In templi Iouis opt. max. faſtigio Summanus fuit, ut M. Cicero in libro de Diuin. ſcribit: Nónne, inquit, cùm multa alia mirabilia, tum illud in primis, cùm Summanus in faſtigio Iouis opt. max. qui tum erat fictilis, cœlo ictus eſſet, nec uſquã eius ſimulachri caput inueniretur, haruſpices in Tiberim id depulſum eſſe dixerũt: idq́ inuentũ eſt eo loco, qui eſt ab haruſpicibus demonſtratus. De Sũmano & in quarto D. Auguſt. Sic enim, inquit, apud ipſos Rom. legitur. Romani ueteres neſcio quẽ Summanum, cui nocturna fulmina tribuebant, coluerunt magis quàm Iouem, ad quem diurna fulmina pertinebant. Sed poſtquàm Ioui templum inſigne ac ſublime conſtructum eſt, propter ædis dignitatem ſic ad eum multitudo confluxit, ut uix inueniatur, qui Summani nomen, quod audire iam non poteſt, ſe ſaltem legiſſe meminerit: & reliqua. Quod ignobilis iam factus eſſet, innuit & Ouid. ſexto Faſtorum,

Reddita, quiſquis is eſt, Summano templa feruntur,
Tunc, cum Romanis Pyrrhe timendus eras.

Varro de Ling. Lat. ait, à Tito Tatio inter cæteros deos Summanum repoſitum. Summani & Martianus meminit, & Feſtus. Sed & Plautus in Bacchid. ita inquit: Me Iupiter, Iuno, Ceres, Minerua, Latona, Spes, Ops, Virtus, Venus, Caſtor, Polluces, Mars, Mercurius, Hercules, Summanus, Sol, Saturnus, deiq́ omnes ament. Fuit prope Circum maximũ Summani ædes, ait Plinius, prope fanum Iuuentatis, ſacellum uerò in Capitolio. Summanes demum apud Martianum deos legimus, qui alij ſunt quàm qui Semones dicebantur, de quibus ſuo loco diſſeruimus.

Soranus Pluto à Sabinis nuncupatus, ex quo & Hirpini, Sorani dicti, quaſi Plutonij lupi: uel quòd is deus ibi coleretur, uel quòd rapto ex reſponſo uiuerent. Quo de nomine talem legimus fabulam in undecimo Æneidos, ſuper illo,

Summe deûm ſancti cuſtos Soractis Apollo:

Soractes, inquit Seruius, mons eſt Hirpinorũ, in uia Flaminia collocatus. In hoc autem monte cùm aliquando Diti patri ſacrum perſolueretur (nam Manibus conſecratus eſt) ſubitò uenientes lupi exta rapuerunt: quos cùm diu ſequerentur, delati ſunt ad quandam ſpeluncam, halitum ex ſe peſtiferum emittentem, adeò ut iuxtà ſtantes necaret. & inde orta peſtilentia eſt, quia fuerant lupos ſecuti. de qua reſponſum fuit, poſſe ſe dari, ſi lupos imitarentur: hoc eſt, ſi rapto uiuerent. quod poſteaquàm factum eſt, dicti ſunt populi Hirpini, Sorani. nam lupi, Sabinorum lingua, hirpi uocati. Sorani uerò, à Dite. nam Ditis pater, eadem lingua Soranus dicitur.

Poſtulio etiam Pluto uocatus, ut Varro docet de Ling. Lat. de Curtio lacu loquens: A' Porcilio, inquit, delatum in eo loco dehiſſe terram, & id ex S. C. haruſpicis relatum eſſe reſponſum, deum manium Poſtulionem poſtulare. Non deſunt qui rédarguant, ſi dis placet, hoc loco Varronem, uel magis mendoſum codicem putent, Poſtulationemq́ legant: qua uoce ſignificari tradunt ſacrum ad prodigium, uel deûm iram auertendam & amoliendam, ut quadam oratione innuit M. Cicero. Sed & Græcis, ut Phurnutus ſcribit, Pluto πολυδέκτης, καὶ πολυδέγμων, καὶ πολύκρανος cognominatus eſt, quòd multis dominetur.

Februus deus Pluto appellatus ab antiquis, à purgationibus & luſtrationibus funerum. Multa Ouidius in Faſtis, & nos plura in libro de Annis & menſibus.

Quietalis

Quietalis etiam Pluto dictus eſt,quia omnibus pauſam afferat.Quietalis,inquit Feſtus,dicebatur ab antiquis Orcus.Vocatus inſuper & Stygius Iupiter.Ouidius,

Sæpe tibi eſt Stygij regia uiſa Iouis.

Verg. Sacra Ioui Stygio.

Eadem ratione & ſæpe Infernus Iupiter. Claudianus:Inferni raptoris equos.Dictus idem Niger Iupiter.Silius libro octauo:

Nigro fortè Ioui,cui tertia regna laborant.

Vedius præterea,& Veiouis etiam appellatus, ut alio loco notauimus. Dux erebi etiam dictus eſt à poëtis,& Rector profundi,& Elyſij, & huiuſmodi alijs pleriſque,ut ab alijs colligitur,qui hac parte ſtudioſis literarum conſuluerunt.

Beelzebub ab Hebræis & Chaldæis Pluto dicitur,eadem penè qua Latini ratione Iouem Stygium,& Infernum Iouem appellant:quippe Beel,ut diximus,Belus,fuit illis,qui Iupiter eſt. quidam Bahalzebub muſcarum deum interpretantur.Sed ipſe de hoc deo plura iam tibi collegi. Mammona alij appellant,ut nos Ditem,& Græci à diuitijs Plutonem.

Serapin iurè cum Plutonis nominibus coniungimus.nam idem cum Plutone exiſtimatus eſt,ut Plutarchus in libro de Iſi & Oſiride docet,& Archematus Eubœus,qui non alium Serapin quàm Plutonē,nec aliam Iſin quàm Proſerpinam eſſe ſcribit.Quin & Ponticus Heraclides oraculum,quod celebre Serapidis fuit,Plutonis fuiſſe aſſerit.quod conſulenti cuidam Ægypti regi,quiſnam ſe eſſet beatior.ita reſpondiſſe fertur:

Principiò Deus eſt,tum Verbum,his Spiritus unà eſt,

Congenita hæc tria ſunt, cuncta hæc tendentia in unum. hoc eſt Græcè:πρῶτα θεὸς,μετέπειτα λόγος,καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς,

σύμφυτα δὲ τρία πάντα καὶ εἰς ἓν ἰόντα. Quod ideo tibi retuli,ut uideas,à Plutone Trinitatis myſterium aſſertum eſſe.Cæterum & Porphyrius in libro Reſponſorum,Serapin affirmat apud Ægyptios deum eſſe,qui apud Græcos Pluto nuncupetur:unde etiam reponitur inter ea nomina,quæ Græcè ἑπταγράμματα dicta ſunt,id eſt ſeptem literarum,& ideo abominanda ait ὀργίλον,& σκληρὸν.Cuius etiam ſymbolum canis eſt,triceps ille ſcilicet,qui in aqua,terra & aëre,tribus his elementis uerſatur,pernicioſiſsimus dæmon,ut ait Porphyrius.Sed Serapis quamuis proprius & peculiaris eſſet Ægyptiorum deus,nihilominus & in Græcia multis in locis cultus fuit, & in primis Athenis,ut Pauſanias ſcribit:& Romæ,in circo Flaminio,nona urbis regione,ut Pub.Victor docet,cuius & adhuc nonnulla extant ueſtigia.Catullus de Varri amica,quæ ad Serapidis templum deferri uolebat octophoro.Nam uolo,inquit,ad Serapin deferri:lepidiſsimum eſt epigramma.Serapidis autem origenem Corn.Tacitus Hiſtor.libro uigeſimo,planè deſcribit:ait enim; Ptolemæum Lagi à deo monitum per quietem fuiſſe, ut in Pontum mitteret,eamq; dei effigiem acciret:futuram inclytam ſedem, quam ſimulachrum illud accepiſſet.poſt multa tandem regem illuc miſiſſe,& demum à Sinopenſium rege impetraſſe,templumq; Alexandriæ magnificum conſtruxiſſe.Plutarchus in præcitato Iſidis & Oſiridis libro,in hac hiſtoria recenſenda nonnihil euariat:non enim Ptolemæum Lagi id feciſſe,ſed Sotera ſcribit.& à Soſibio regem admonitum.Euſtathius tamen cum Tacito congruit:regemq; non ſomnio,ſed ex dæmonis apparitione monitum tradit. Alij tamen,ut idem Tacitus prodit,à Seleucia urbe Syriæ,non à Sinope deuectum deum putant,& à Ptolemæo tertio:quod,inquit,parum conſtat.Alij non Alexandriam aduectum,ſed Memphim:utcunq;,idem ſubdit Tacitus,deum ipſum à multis Æſculapium exiſtimatum,quòd ægris corporibus mederetur. Ab

alijs

aliſs Oſirin, antiquiſsimum illis gẽtibus numen. A' pleriſq; Iouem, ut rerum omnium potentem: à plurimis Ditem patrem, ex inſignibus ipſius dei, quę in ipſo manifeſta, aut per ambages coniectabant. hæc quidem ex Tacito. Diodorus quoq; Serapin tum dici aſſerit Oſirin, tum Dionyſium, tum Ammonem, tum Iouem, & Plutonem demùm. Euſebius item librò quarto Præpar. euãg. ex Porphyrio de Serapide pleraq; recitat. principem enim malignorũ dæmonum ſcribit. & ex eiuſdem Euſebij ſententia Bapt. Leó. libro ſexto, Serapin ait ſymbola edidiſſe, quibus dæmones expellerentur, docuiſſeq; quo pacto dæmones aſſumpta brutorum figura inſultarent. Ita porrò hic deus effingebatur à Macrobio: Calathum, inquit, eius capiti affingunt, & ſimulachro ſignum tricipitis animãtis adiungunt, quod exprimit medio, eodemq; maximo capite leonis effigiem. in dextra parte caput canis exoritur, manſueta ſpecie blandientis: pars uerò læua ceruicis rapacis lupi capite finitur, eaſq; formas animalium draco connectit, uolumine ſuo capite redeunte ad dei dextram, qua compeſcitur monſtrum. Quidam tria tempora interpretantur, præſens leoni, præteritum lupo, futurum cane blandiente. & hæc fermè Macrobius. Sanè longè aliter hiſtoriam de Serapide, Euſebius, Auguſtinus, Suidas, & Ruffinus recitant. Sic propemodum Euſebius in x Præparat. Euãg. Apis, inquit, Argiuorũ rex, ut Ariſtippus in primo Arcadicæ hiſtoriæ ſcribit, Memphin in Ægypto condidit, quem Ariſtæus Argius Serapidem appellatum tradit. hunc ab Ægyptijs diuinos honores conſequutum, non ignoramus. Nymphodorus autem Amphipolitanus in tertio de Aſiaticis legibus, Apim taurum mortuum, in ſoro Græcè, quod Latinè arcam dicimus, poſitum, Sorapin primò, ac deinde Serapin appellatum fuiſſe contendit. Hæc Euſebius. Auguſtinus uerò lib. XVIII de Ciuitate dei: His temporibus, inquit, rex Argiuorum Apis nauibus tranſuectus in Ægyptum, cùm ibi mortuus fuiſſet, factus eſt Serapis, omnium maximus Ægyptiorum deus. Nominis autem huius, cur non Apis etiam poſt mortem, ſed Serapis appellatus ſit, facillimam rationem Varro reddidit. quia enim arca, in qua mortuus ponitur, quod omnes iam σαρκοφάγον uocant, σορὸς dicitur Græcè, & ibi eum uenerari ſepultum cœperunt, priuſquàm templum eius eſſet extructum, uelut σόραπις primò, deinde una litera (ut fieri ſolet) commutata, Serapis dictus eſt. Conſtitutum eſt etiam de illo, ut quiſquis eum hominem fuiſſe dixiſſet, capitalem penderet pœnam. Et quoniam ferè in omnibus templis ubi coleretur Iſis & Serapis, erat ſimulachrum quod digito labijs impreſſo admonere uideretur, ut ſilentium fieret (is erat Harpocrates, de quo ſepoſito loco iam actum eſt) hoc ſignificare idem Varro exiſtimat, ut taceretur, homines eos fuiſſe. Ille autem bos, quem mirabili uanitate decepta Ægyptus, in honorẽ eius delicijs affluentibus alebat, quoniã eum ſine ſarcophago uiuũ uenerabãtur, Apis, non Serapis uocabatur: quo boue mortuo, quoniã quærebatur & reperiebatur uitulus coloris eiuſdẽ, hoc eſt, albis quibuſdã maculis ſimiliter inſignitus, mirum quiddã diuinitùs ſibi procuratũ eſſe credebãt. tantũ Auguſtinus. Nunc Suidã meis uerbis audias: Sarapis, inquit, cuius ſimulachrũ in Alexãdria Theophilus archiepiſcopus ſuſtulit, Theodoſij magni tẽpore: hunc aliqui Iouem eſſe dicebant, alij Nilũ, propterea quòd modium haberet in capite, & πῆχυν, id eſt cubitum, hoc eſt aquæ menſuram. Alij autem Ioſeph: alij uero Apin quendam hominem fuiſſe beatum & regem in Memphide, ciuitate Ægypti, qui facta fame Alexandrinis, ex proprijs facultatibus nutrimenta præbuerit. eo uerò defuncto, templum conſtituerunt, in quo bos nutriebatur, ſymbolum gerens agricolæ, & quaſdam habens coloris notas: qui ex appellatione ipſius, & ipſe Apis uocabatur. &

σορὸν, id eſt arcam ipſius Apidis, in qua eius corpus iacebat, Alexandriam tranſtulerunt, & ἀπὸ τῆ σορῦ καὶ ἄπιδος compoſitum nomen fecerunt, & uocarunt Sorapin, & poſtea Sarapin. huius templum ab Alexandro ualde magnificum conditũ fuit, & ualde clarũ. & adhuc Suidas. De hoc eodem deo Ruffinus non abſimilia, & plura in Eccleſiaſtica Euſebij hiſtoria, quo loco deſcribitur, & ſimul præſtigia eius ſacerdotum, & ipſius templi demolitio, quæ fermè eadem etiam in Tripartita hiſtoria referuntur. Porrò Serapeũ inuenio templum hoc nuncupatum, de quo Strabo, & poſt eum Ammianus in hiſt. ita ait, ubi mirabilia Ægypti connumerat: His accedunt altis ſuffulta faſtigijs templa, inter quæ eminet Serapeum, quod licet minuatur exilitate uerborum, atrijs tamen columnaribus ampliſsimis, & ſpirantibus ſignorum figmentis, & reliqua operum multitudine ita eſt exornatum, ut poſt Capitolium, quo ſe uenerabilis Roma in æternùm attollit, nihil orbis terrarum ambitioſius cernat. & hæc Marcellini uerba ſunt. Sed enim de hac ſubuerſione templi librum cõpoſuit Sophronius, ut ait Hieronymus. Libet inſuper Ruffini uerba ſubtexere, quæ de Serapidis origine leguntur in hiſtoria: Alij, inquit, Iouem putant, cuius capiti modius ſuperpoſitus, uel quia cum menſura modoq; cuncta indicet moderari, uel uitam mortalibus frugum largitate præberi. Alij uirtutem Nili fluminis, cuius Ægyptus opibus & fœcunditate paſcatur. Quidam in honorem noſtri Ioſeph formatum perhibent ſimulachrum, ob dimenſionem frumenti, qua famis tempore ſubuenit Ægyptijs. Alij repertum in hiſtorijs Græcorum ueteribus ferunt, Apin quendam patremfamiliâs ſeu regem in Ægypto Memphi poſitum, cùm famis tẽpore frumenta apud Alexandriam defeciſſent, ex proprio affatim ciuibus alimenta præbuiſſe: & cætera, quæ recitauimus ex Suida. Plutarchus tamen hanc de σορῷ, id eſt arca Apidis opinionem damnat, & cum ea Philarchum: eamq; potius ipſe cõprobat, quæ talis eſt, quòd Deus ipſe ſit uniuerſi motus auctor. ita enim ait, κυριώτερον δὲ παρὰ τὸ σεύεσθαι, καὶ τὸ σοῦσθαι τὴν τοῦ παντὸς ἅμα κίνησιν. Subiungit idem, fuiſſe ſacerdotum Ægyptiorum, qui Apin & Oſirin eundem aſſererent: nos, inquit, docentes Apin animam eſſe Oſiridis, & cætera. Tum & illud adiungit: At ego, cùm Sarapidis Ægyptium nomen ſit, lætitiam & hilaritatem ſignificare autumo, inde coniecturam ducens, quòd τὰ χαρμόσυνα, id eſt Hilaria feſta Ægyptij appellant σαίρει, & reliqua quæ ſubdit. ſed nos pro re ſatis. Illud quoq; annotarim, Serapin, & Sarapin, hoc eſt per e & per a in prima proferri, illud à Latinis, hoc à Græcis ſæpius. Sanè mirandum ſuccurrit, cùm pro deo Apis primam ſemper intendat, cur Martianus in Serapi primam & alteram corripuerit, in illo,

Te Serapin Nilus, Memphis ueneratur Oſirim.

Sed in eo auctore, ut linguæ nitorem, ita etiam maiorem ſyllabarum cognitionem deſidero. Sed par eſt, quoniam de Apide nonnihil antè retulimus, ut cætera quæ reſtant de eodem, ſubiungamus, & præſertim uerbis Plinij, qui libro octauo de Api boue Ægyptiorum ita ait: Bos in Ægypto etiam numinis uice colitur, Apin uocant: inſigne ei in dextro latere candicans macula, cornibus Lunæ creſcere incipientis: nodus ſub lingua, quem cantharum appellant. non eſt fas, eum certos uitæ excedere annos: merſum'que in ſacerdotum fonte enecant, quæſituri luctu alium, quem ſubſtituant: donec inueniant, mœrent, deraſis etiam capitibus. nec tamen diu uſquam quæritur, inuentus deducitur à ſacerdotibus Memphim. Sunt delubra ei gemina, quæ uocant thalamos, auguria populorum: alterum intraſſe, lætum eſt: in altero dira portendit. Reſponſa priuatis dat, è manu conſulentium cibum capiendo. Germanici

Cæſaris

Cæſaris manum auerſatus eſt, haud multò pòſt extincti: cæterò ſecretus, cùm ſe proripit in cœtus, incedit, ſummoto ſtrepitu lictorum, grexꝗ puerorum comitatur, carmen honori eius canentium, Intelligere uidetur, & adorari uelle. hi greges repentè lymphati, futura præcinunt. fœmina bos ſemel ei anno oſtenditur, ſuis & ipſa inſignibus, quanquam alijs: ſemperꝗ eodem die & inueniri eam, extinguiꝗ tradunt. Memphi eſt locus in Nilo, quem à figura uocant Phialam: omnibus annis ibi auream pateram argēteamꝗ mergentes diebus, quos habent natales Apis. Septem hi ſunt: mirumꝗ, neminem per eos à crocodilis attingi: octauo, poſt horam diei ſextam, redire belluæ feritatem. hæc ex Plinio. Quæ ſubiungam, ſunt ex uerbis propè Diodori Siculi: Addamus, inquit, quæ circa ſacri tauri, quem Apin uocant, curam fieri percepimus. mortuo Api, magnificeꝗ ſepulto, quærunt ad id delecti ſacerdotes uitulum priori perſimilem: inuento, populus luctum finit. ſacerdotes quibus ea imminet cura, primùm in ciuitatem Nili uitulum perducunt, in qua eum nutriunt diebus quadraginta: deinde in nauim contectam, habitaculum aureum habētem, introducentes, & ad Memphin, ut deum ducentes, in Vulcani fano locant. his diebus ſolæ mulieres taurum uident, quando eius faciem aſtantes, ueſtibus ſublatis ei abraſum femen oſtendunt, reliquo tempore prohibentur in conſpectum ipſius dei accedere. Honoris boui impenſi cauſam nonnulli eam tradunt, quòd defuncti Oſiridis anima in bouem tranſmigraſſet, quæ deinceps ad poſteros fuerit tranſfuſa. Alij, uerò Oſiride à Typhone interfecto, Apim ferunt eius membra collegiſſe, collecta in bouem ligneum corio bouis albo circumtectum coniecisse, ideo'que ciuitatem Buſiriden appellatam. Hæc ex Diodoro Siculo. Tibullus: —Pubes

Barbara Memphiten plangere docta bouem. Ouidius:
Et comes in pompa corniger Apis erat. Statius:
—Aut quo ſe gurgite Nili
Mergat adoratus trepidis paſtoribus Apis.

Porrò Apis, inquit Herodotus, ab Ægyptijs, à Græcis Epaphus appellatus. quod his propè uerbis negat Ælianus: Apis, inquit, apud Ægyptios, deus magnus & pollens credebatur, ex uacca quæ fulgure afflata concepiſſet. Epaphum Græci uocant, & ipſius antiquam ſtirpem repetunt. Io Argiuam Inachi filiam eius matrem fuiſſe: ſed hunc ſermonem Ægyptij ut mendacem reijciunt, & uetuſtatem teſtem citant. Epaphum quidem multis pòſt ſeculis extitiſſe tradunt: & reliqua. Habet uerò Apis hæc ſigna. toto corpore eſt niger, in fronte habens candorem figuræ quadratæ, in tergo effigiem aquilæ, cantharum in palato, duplices in cauda pilos. ita Herodotus in tertio. Ælianus uerò ait, Inſignes eius notas Herodotus atꝗ Ariſtagoras explicant, quibus Ægyptij non aſſentiuntur: nouem enim & uiginti eas huic ſacro boui aptas aiunt, & conſentaneas. Cætera quæ Ælianus ipſe ex Ægyptiorum ſententia exequitur, miſſa facio, ne nimius ſim: pompas, celebritates, tripudia, pueros diuino afflatu concitatos, futura ſaltantes prædixiſſe. At noſter Mela Pomponius: Apis, inquit, populorum omnium (Ægyptiorum uidelicet) numen eſt. bos niger, certis maculis inſignis, & cauda linguaꝗ diſſimilis aliorum: raro naſcitur, nec coitu pecudis (ut aiunt) ſed diuinitùs & cœleſti igne conceptus: dieſꝗ quo gignitur, genti maximè feſtus eſt. Illud etiam eſt in hiſtorijs annotatum, Cambyſen regem Apidis ſacra uiolaſſe. Quin & ſcribit Epiphanius, à Cambyſe Aſſyriorum rege gladio in femur Apin percuſſum fuiſſe, ut ſcilicet ſi flueret ſanguis, deprehenderetur ipſum non eſſe deum. Ælianus quoꝗ ſcribit, à Serapidis ſacerdotibus aſinum odio haberi, atque deteſtari, quòd Ochus Perſa Apim bouem ſacrum interfe-

ciſſe dicitur, & aſinum conſecraſſe, & Ægyptios iuſſiſſe ut illum colerẽt ſummo cultu. Sed & Ochus pœnas dedit, ut etiã Cambyſes. Scribit ad hæc Strabo libro decimo ſeptimo, ſicuti Memphitæ Apim bouẽ ſacrum habuêre, ita & Heliopolitanos poſt Solis tẽplum Mneuin bouem pro deo habuiſſe, qui in ſepto quodam nutriretur. Ammianus quoque Marcellinus inter multa quæ de Apide ſcribit lib. XXII. hiſt. & hoc ferè ait: Inter animalia ab antiquis conſecrata Neumis & Apis reponuntur. Neumis quidem ſoli, Apis uerò lunæ dedicatus: qui diuerſis notarum figuris expreſſus, & cæt. quare conſiderandum, an Mneuis, pro Neumis, legendum apud Marcellinum, apud quem & longè plura inuenies. Eſt enim, inquit, Apis bos diuerſis genitaliũ notarum figuris expreſſus, maximeq́ omnium cornicularis lunæ ſpecie, latere dextro inſignis, &c. quin, ut Ælianus ſcribit, & Veneri Vraniæ uaccam ſacram cuſtodiebant in Hermopoli præfectura, in loco Scuſſa nuncupato, ut alibi relatum eſt.

PLVTVS.

De Plutone quidem, Inferorum deo credito à gentibus, ſatis puto à me perſcriptum. nunc ſubiũgere uiſum eſt de Pluto, ipſo diuitiarum deo, quem & pleriq́ cum Plutone eundem crediderũt, cùm diuerſiſsimus ſit. Extat quidem particula apud Græcos elegans & erudita ex anonymo auctore de Pluti comparatione, & Virtutis, in qua hic deus Plutus ſe gloriatur & iactat, mortalium neceſsitates dirigere ac emendare, & eorum deſideria perficere: ſeorſumq́ ſingula commemorat, quę homini ſuppetit. quam particulam ſi fortaſſe deſideras, apud Stobæum legere poteris, in eo Sermone qui inſcribitur ἔπαινος πλούτου, id eſt Pluti laus. Sed & Theognis poëta de hoc eodem ita canit, οὐ σὲ μάτην ὦ πλοῦτε θεῶν τιμῶσι μάλιστα: hoc eſt, Non fruſtra te Plute colunt, ô maxime diuûm. De hoc ergo deo ſic fabulantur, & in primis Heſiodus, circa finem Theogoniæ: Iaſium, ait, heroëm amatum à dea Cerere, quæ illi coniuncta genuit Plutum, in Tripoli Cretæ inſulæ: qui fortunatiſsimus fuit terra marí que, ut & alios fortunare ſoleret. hoc in allegoriam Scholiaſtes refert. ait enim decenter fieri, ut Cereris & Iaſij Plutus filius dicatur. quoniam, inquit, terra Ceres eſt, Iaſion uerò agricola: qui conuenientes in agro Tripoli, hoc eſt propter cultum terræ decentem, naſcitur Plutus. Sed enim Hermippus, qui de ſideribus ſcripſit, ut eſt apud Hyginum in Aſtronomico, Cererem ait cum Iaſione Leous filio concubuiſſe: quamobrem fulmine percuſſum, complures cum Homero dixerũt. meminit & Alicarnaſſeus Dionyſius in primo hiſtoriar. Ex his, ut Petellides Gnoſsius hiſtoriarum ſcriptor demonſtrat, naſcuntur filij duo, Philomelus & Plutus, quos negant inter ſe conueniſſe. nam Plutum, qui ditior fuerit, nihil fratri ſuo de bonis conceſsiſſe: Philomelum autem neceſſariò adductum, ut quodcunque haberet, ex eo boues duos emeret. & inde primum plauſtrum fabricatum eſſe. Itaque arando & colendo agros, ex eo ſe aluiſſe. cuius matrem iratam, inuentum ut arantem eum inter ſidera conſtituiſſe, & Booten nominaſſe. hæc fermè Hyginus. Philoſtratus autem in Imaginibus, in ortu Mineruæ Plutum hunc deum ita effingit: Dæmon, inquit, uolucris ut è nubibus, aureus autem à materia in qua apparet: pictus autem & oculatus, ijs ſcilicet quibus ex prouidentia acceſsit, ut Rhodijs, quibus aurum depluit. Pacem uerò manu tenentem Plutũ effinxit Cephiſiodotus, ut in Bœot. Pauſan. ſcribit. Plutum etiam puerum in Fortunæ manibus, alio loco diximus. Sed planè Plutus hic deus in cognomine eius fabula deſcribitur ab Ariſtophane. Cæcus enim & claudus, interdum contrà oculatus & celer. cùm enim ad malos mittitur, celerrimus

rimus

rimus eſt, & cæcus: cùm uerò ad bonos, ſanè claudus. Acrem quidem uidendi uim Plutum habere exiſtimauit antiquitas, cum bonis diuitiæ conſeruntur, qui probè eis uterentur. nam diuitiæ ſi affluant, non illis eſſe cor apponendum, rex Pſaltes cecinit: quin ita illis uti decet, ut de Herode Attico ſophiſta legimus, qui cùm ditiſsimus eſſet, opibus benè ac magnificè utebatur. hinc illi non cæcus, ſed oculatus erat Plutus deus. Prô Deus, quotus nũc quiſque eſt, qui hac uirtute polleat? quæ, quo uitæ degendæ magis eſt opportuna, eo inter mortales rarior habetur. Sed mittamus quæ conclamata, & reliquum noſtræ fabulæ potius exequamur. Sanè & hic deus δειλὸς, id eſt timidus dictus. primùm quidem ab Euripide, δειλὸν δ' ὁ πλοῦτος καὶ φιλόψυχον κακόν. hoc eſt, res timida Plutus, & amicum uitæ malum. & Ariſtophanes, ἀλλὰ λέγουσι πάντες, ὡς δειλότατόν ἐσθ' ὁ πλοῦτος. hoc eſt, Sed dicunt omnes, quàm timidiſsimus eſt Plutus. Idem ferè & in Timone Lucianus. Hinc adagium commentus eſt Eraſmus, non inſulſe. Theocriti expoſitores in decimo Edyllio referunt, cur Amor & Plutus cæci fingantur: ſed non pauciora Eraſmus in illo, ἄξυλος πλοῦτος, quod finitimum putat illi, ὁ τυφλὸς πλοῦτος. In una omnium urbium, ait Plutarchus, quæ ſub ſole ſunt, Sparta, diuitiarum deum ſeruari & cæcum, & iacentem, ut picturam inanimatam ac immobilem. Porrò de Pluto etiam Diodorus ex Cretenſium hiſtorijs: Plutum, inquit, natum tradunt in Tripoli Cretæ, ex Cerere & Iaſione, ut etiam paulò ſuprà ex Heſiodo recitaui. eius genus tamen bifariàm explicat. Nam quidam (inquit) uolunt, cùm Iaſion terram ſereret, adhibita culturæ diligentia adeò uberem percepiſſe fructum, ut qui id conſpexerunt, à meſsium fertilitate Plutum illum nominarint. unde & à poſteris is cui cenſus ſupereſſet, Plutum habere exiſtimatus ſit. Alij Cererem ac Iaſionem puerum genuiſſe Plutum uolunt, qui cultum uitæ pecuniasq́ coaceruare, ac in uſus cuſtodire primus mõſtraſſe exiſtimatus eſt. Pluti Cereris & Phurnutus meminit: Quoniam, inquit, frumentum & hordeum Plutus optimus, id eſt diuitiæ. id quod Græcè bellè hoc uerſu dicitur,

σῖτον καὶ κριθὰς, ὦ νήπιε, πλοῦτος ἄριστος. id eſt,
Hordea frumentumq́, puer, ſunt munera Pluti.

Sanè & noſtris & Græcis obſeruatum eſt, ut Iaſius & Iaſion appelletur. Quidam demum ex noſtris, Mammona, Chaldæam ſeu Syram uocem, uolunt Plutum hunc deum ſignificare, de qua multa Hieronymus, cæteriq́ ſacri ſcriptores, qui diuitias uel lucrum interpretantur. Sed enim & Irenęus, uir doctiſsimus libro quarto, capite ſeptimo, iuxta Iudaicum ſermonem, inquit, quo & Samaritas uti ait, cupidum, & pluſquàm oportet habere uolentem ſignificare: iuxta uerò Hebraicam proprietatem adiunctiuè dicitur. Mam, uel guloſum, id eſt qui non poſsit à gula contineri. ſanè & Mathmon aliquando legimus pro theſauris poni, ut in Iob & Geneſi inuenitur: quibus omnibus facilè illud Dominicum notiſsimum. unde neſcio quo modo in mentem uenerit amico, uiro eruditiſsimo, in quadam ſua epiſtola ita ſcribere: Nam Mamon, ſeu Mamona apud Hebræos, non proprium, ſed generale eſt uerbum, ſignificatq́ præfectum & præſidem, &c. ne Cabaliſtica hîc tibi afferam.

PROSERPINA.

Proſerpinæ fabula notiſsima eſt ex Claudiani carmine, & Ouidij Metamorph. Faſtisq́, atque ideo ab eius ego narratione ſuperſedi: allegoriam tantùm, quam ex Varrone D. Auguſtinus in ſeptimo de Ciuitate dei affert, breuiter recitabo. In Cereris, inquit, ſacris prædicantur illa Eleuſi-

nia,quæ apud Athenienſes nobiliſsima fuerunt: de quibus Varro nihil interpretatur,niſi quod attinet ad frumentum,quod Ceres inuenit:& ad Proſerpinã,quam rapiente Orco prodidit.& hanc ipſam dicit ſignificare,fœcunditatem ſeminum: quæ cùm defuiſſet quodam tempore,eademq́ ſterilitate terra mœreret,exortam eſſe opinionem,quòd filiam Cereris,id eſt ipſam fœcunditatem, quæ à proſerpendo Proſerpina dicta eſſet,Orcus abſtulerat, & apud inferos detinuerat: quæ res cùm fuiſſet luctu publico celebrata, quia rurſus eadem fœcunditas rediјt,Proſerpina reddita, exortam eſſe lætitiam,& ex hoc ei ſolennia inſtituta. dicit deinde multa in myſterijs eius tradi,quæ niſi ad frugum inuentionem non pertineant.hæc Auguſtinus.Hinc apud Phurnutum legimus,quòd ſementis tempore Proſerpinæ feſta celebrabantur. Cùm uerò meſſis eſſet Cereri ſacra,ferebant herbam uirentem, cum ludo & lætitia:in illa raptam ,in hac repertam ſignificantes Proſerpinam. Euſebius item in tertio Præparationis Euangelicæ :Proſerpina,inquit, ſeminum uirtus eſt:Pluto uerò ſol,qui tempore hyemis remotiorem mundi partem perluſtrat.idcirco raptam ab eo Proſerpinam dicunt , quam Ceres ſub terra latentem quæritat. Sed huiuſmodi cætera ſuis locis.Nunc eius nomina & cognomina explicare conabor , ſi eius tamen de ſe ipſa reſponſum prius aſcripſero , quod Porphyrius philoſophus & Euſebius attulêre:

Naturæ triplicis dicor,Lucina,puella,
Taurica:itemq́ triceps,miſſa è cœlo aurea Phœbe,
Quàm multæ uariant formæ,quàm trinaq́ ſigna,
Quæ terna & ſimulachra fero,terræ,aëris,ignis.
Quippe meis atris terrarum eſt cura moloſſis.

Proſerpina igitur,à Latinis dicta,ut ſcribit Varro,quòd hæc ut ſerpens, modò in dextram,modò in ſiniſtram partem latè mouetur.Serpere & proſerpere idem dicebant,ut Plautus,qui ſcribit,Quaſi proſerpens beſtia.A Græcis uerò περσεφόνη,& περσεφονεία dicitur, quibus & Latini interdum utuntur. Tibullus,

At mihi Perſephone nigram denunciat horam.

Cicero de Nat.deor.ſecundo:Proſerpina ea eſt,inquit,quæ περσεφόνη Græcè nominatur,quam frugum ſemen eſſe,abſconditamq́ quæri à matre uolunt. Varro,Proſerpinam lunam eſſe uoluit,ex Epicharmi & Ennij ſententia.D.Auguſtinus ait:Proſerpinam deam exiſtimatam frumentis germinantibus.alibi tamen,eam ait terræ inferiorem partem.Proſerpina dicitur & περσεφονεία à Lacedæmonijs,ut notat Heſychius.Legi & Perſephaſan ab aliquibus appellari.Sed & φερρέφαττα,ut cum Platone Proclus notat in Cratylo.φερρέφατταν & Apollinem (inquit Plato) nominare nonnulli uerentur,propterea quòd illis ignota eſt nominum rectitudo.Etenim permutantes Pherſephonem ipſam conſiderant , graueq́ id illis apparet. hoc autem deæ ipſius ſapientiam indicat.ſapientia utique eſt,quæ res fluentes attingit,& aſſequi poteſt.Quamobrem Pherepapha meritò dea hæc nominaretur , propter ſapientiam & ἐπαφὴν,id eſt contactum φερομένου, id eſt eius quod fertur,uel tale aliquid. quocirca adhæret illi ſapiens ipſe Pluto, quia ipſa talis eſt.Nunc autem nomen hoc declinant,pluris facientes prolationis gratiam,quàm ueritatem,ut Pherephattam nominent. hactenus quidem Plato.Arnobius libro quinto,de Cerere à Ioue deluſa in tauri forma: Parit, inquit,menſem poſt VII,luculenti filiã corporis,quam ætas mortalium conſequens modò Liberã,modò Proſerpinã nũcupauit quã cùm uerueceus Iupiter beneualidam,floridam,& ſucci eſſe conſpiceret plenioris:&c.mox ſubdit:In draconis terribilem formam migrat,ingentibus ſpiris pauefactã colligat uir-

ligat uirginem, & ſub obtentu fero moliſs ludit atque adulatur amplexibus. fit, ut & ipſa de ſemine fortiſsimo compleatur Iouis: ſed non eadem conditione, qua mater. nam illa filiam reddidit lineamentis deſcriptam ſuis, at ex partu uirginis, tauri ſpecie fuſa Iouialis monumenta pellaciæ. auctorem aliquis deſiderabit rei, tum illum citabimus Tarentinum, notumq; ſenarium, quem antiquitas canit, dicens: Taurus draconem genuit, & taurum draco. ipſa nouiſſimè ſacra, & ritus initiationis ipſius, quibus Sebadijs nomen eſt, teſtimonio eſſe poterunt ueritati. In quibus aureus coluber in ſinum dimittitur conſecratis, & eximitur rurſus ab inferioribus partibus, atque imis. hæc quidem erudite Arnobius. Porrò & Euſebium audiamus, de eadem loquentem: Ceres, inquit, Perſephonem peperit, educatur puella, κόρη ſcilicet. Pherephattem nonnulli appellant: cui Iupiter, qui genuit, draco factus coniungitur. unde in Sabaziorum myſterijs draco in ſpiram inuolutus, in ſacrificijs, ad factorum memoriam, imò uerò in teſtimonium tantæ turpitudinis, ut ſic dixerim, adhibetur. Peperit & Pherephatte tauriformem filium, unde poëtæ quoque nonnulli taurum laudant draconis patrem, & draconem rurſus tauri patrem, & in montem arcana hæc facta ducentes, paſtoralem ſtimulum celebrant: paſtoralem (ut puto) ſtimulũ, ferulam, quod ligni genus bacchantes ferunt, appellantes. Sed nequeo latius huius Pherephattæ ſacra enarrare, quaſillum, rapinam Edoneæ, terræ hiarum, ſues Eubolei, quas eodem hiatu ſimul & duas deas abſorptas fuiſſe aiunt. unde Megarenſes in Theſmophorijs ſues immittunt. Quæ ſacra uarijs modis mulieres, quoniam hæc fabula uariè narratur, per ciuitates Græciæ celebrant, Theſmophoria, σκιροφόρια, & ἀῤῥητοφόρια uocantes, & multis modis Pherephattæ rapinam complorantes. Hæc uerò Euſebius. hinc & ſacra Pherephattia Proſerpinæ dicta inuenimus, quæ & Theogamia, & Antheſphoria uocata, ut in Luculli uita Plutarchus innuit. Sed & Heſychius Pherſephoneam ait appellari, quaſi φέρουσαν τὸν ἄφενον, hoc eſt ferentem diuitias, propterea quòd fructus afferat utilitatem. Vocatur etiam eodem auctore χαρογονία, quòd ſcilicet manuum opera fructus terræ gignantur. Κόρη etiam, id eſt puella, Proſerpina dicta eſt frequenter à Græcis, etſi alicubi Artemidorus diuerſam facere uidetur, de Interpretatione ſomniorum. Ita tamen in ſecundo ſcribit: Bona eſt, inquit, Ceres ad nuptias, & alias omnes res aggrediendas, per ſe conſpecta: non autem pari modo κόρη, propter hiſtoriam quæ de ipſa fertur. hæc enim ſæpe etiam oculis ſomniantis periculum adduxit, propter nomen κόρη. etenim etiam in oculo pupillam ſignificat. Phurnutus uerò, ubi de Cerere agit: Non uirgo, inquit, Ceres, quæ κόρην perperit, tanquam τὸν κόρον, id eſt ſatietatem. Nam dea Ceres, ipſa materia putabatur, quæ ad ſatietatem uſq; nutriret. Sed & in Cratyli ſcholijs, quæ Proclo aſcribuntur, de Core multa habentur. hæc & ἄῤῥητος κόρη, teſte Heſychio & Euripide in Alexandra, dicta eſt.

Azeſia Proſerpina, præcipuè à Trœzenijs culta & cognominata fuit, ut in Amæa Cerere ſcripſimus. Vnde prouerb. Amæa ad Azeſiam. Chthonia præterea dea cognominatur, & Hecate, ut pluribus oſtendimus in Hecate Diana. Sed noſtri poëtæ Iunonis nomine frequentius nuncupant: nunc Stygiam appellantes. Papinius, Stygiæq; ſeueros Iunonis thalamos. nunc Auernam: Silius, Comites Iunonis Auernæ. nunc profundam: Claudianus, Caligantesq; profundæ Iunonis thalamos. Interdum infernam & inferam. Vergil. Iunoni infernæ dictus ſacer. Et Statius, Iam complexa manu crinem tenet infera Iuno.

Deois Proſerpina cognominata eſt à Δηῶ, id eſt Cerere, forma patronymica. Ouid. in libro Metamorph. ſexto,

Mnemoſynem paſtor,uarius Deoida ſerpens.

Auſonius in Cupidine:

Virgineas inter choreas Deoida raptam.

Libera etiam uocatur,ut in Libero dictum eſt. Sed M.T.Ciceronis uerba hoc ſaltem loco afferam,ex ſexta in Verrem act. Vetus eſt, inquit,opinio(iudices)quæ conſtat ex antiquiſſ.Græcorum literis atq; monumentis,inſulam Siciliam totam eſſe Cereri & Liberæ conſecratam . hoc enim cæteræ gentes ſic arbitrantur:tum ipſis Siculis tam perſuaſum eſt,ut animis eorum inſitum atq; innatum eſſe uideatur. nam & natas eſſe in his terris deas,& fruges in ea terra primùm repertas arbitrãtur , & raptam eſſe Liberã, quam eandem Proſerpinam uocant,ex Ennenſium nemore,qui locus quòd in media eſt inſula ſitus,umbilicus Siciliæ nominatur. & hæc totidem uerbis Cicero.

Cyzicorum dea dicta eſt Proſerpina,teſte Stephano.hoc clarius multo etiam Plutarch.in Luculli uita oſtendit,ait enim, ipſum Lucullum Cyzico appuliſſe,quo tempore Proſerpinæ ſacra inſtabant,ubi & miraculum nigræ bouis,quæ quotannis illi mactabatur,cõmemorat.hinc ergo Poëta in Priapeis,

Raptam Cyzicos oſtreoſa diuam.

Sanè rapta etiam Proſerpina cognominata eſt. Variè uerò de loco legitur, in quo rapta ſit. Plures ex Sicilia. Bacchylides ex Creta, Orpheus ex locis propriè Oceanum, Damias in cõuallibus, hoc eſt ἐν νάπαις, ut Scholijs in Heſiodum legi. Pauſanias uerò in Corinthijs ait, à Lerna non longè,ubi fluuius Chimarus labitur,ſeptum eſſe lapideum,in quo Proſerpinam ferunt à Plutone raptam,ad inferos deſcendiſſe.alij ſeptum hoc ſupra Megarã tradunt,quo in ſepto lucus,in quo arbores quidem aliæ permultæ, ſed & olea & πρῖνος, quam ilicem plures interpretantur.quæ ex eadẽ radice coortæ credebantur.

Locrenſis Proſerpina , à Locris Italiæ cognominata, de qua & Valerius Maximus & Lactantius,ſed copioſius T.Liuius libro nono tertię Decad. in nobili illa Locrenſium oratione:Fanum eſt apud nos(inquit)Proſerpinæ,de cuius ſanctitate templi,credo aliquam famam ad uos perueniſſe, Pyrrhi bello,qui cùm ex Sicilia rediens Locros claſſe præterueheretur,inter alia fœda, quæ propter fidem noſtram erga uos in ciuitatem noſtram facinora edidit, theſauros quoque Proſerpinæ intactos ad eam diem ſpoliauit,atq; ita pecunia in naues impoſita,ipſe terra eſt profectus. Quid ergo euenit,P.C? Claſsis poſtero die fœdiſsima tempeſtate lacerata, omnesq; naues, quæ ſacram pecuniam habebant,in littora noſtra eiectæ ſunt:qua tanta clade edoctus tandem deos eſſe ſuperbiſsimus agnouit Rex, pecuniamq; omnem conquiſitam in theſauros Proſerpinæ referri iuſsit,meminêre & alij ſcriptores.

Axiocerſa Proſerpina dicta putabatur in Cabirorum ſacris, & Samothracum,ut copioſius alibi oſtendimus.

Δέσποινα, id eſt domina, Proſerpina cognominata fuit, licet confundere uideatur Pauſanias in Arcad. tamen mox manifeſtè oſtendit Proſerpinam ſignificare , & præcipuè cùm duas ſtatuas ſeorſum deſcribit, Cereris & Deſpœnæ. Sed & Vergilius in ſexto, Dominam eadem ratione illo uerſu intelligit:

Hi dominam,Ditis thalamo deducere adorti.

Sed enim Δέσποιναν Arcades non Iouis,ſed Neptuni filiam aſſerunt, & in huius deæ templo de omnibus arborum fructibus primitias offerre conſueuerant,exceptis malis punicis. id ſcilicet innuentes,quod ideo matri non reſtituta fuiſſet Deſpœna,id eſt Proſerpina,quia grana punica guſtaſſet, Aſcalapho deferente: qui in bubonem ideo deformatus , ut eſt in primis in Metamorphoſi Ouidij.

Θῆρα, id eſt Fera, cognominata Proſerpina, ut Pauſan. in Bœoticis notat.

πρωτογόνη,

πρωτογόνη, id eſt Primogenita eadem dicta eſt, teſte eōdem in Attica. quin & Arcades Soteram, id eſt Seruatricem Proſerpinam uocabant. Pauſanias, ἱσπέρα etiam uocata: Heſychius. Et μελιτώδη, quod etiam repetit Cœl. Rhod.

Δάειρα, quæ & δαῖρα propter metrum, & per ſyncopen legitur, Proſerpinæ nomen fuit, ut Apollonij Rhodij interpretes in tertio Argonauticôn obſeruant, ſuper carmen illud,

Δαῖραν μουνογένειαν ἑὴν δέμας ἰκμαίνοιο. quo loco & Timoſthenes & Æſchylus pariter citantur. Quin etiam uidemus eandem & Vnigenam, hoc eſt μονογένειαν uocatam: de qua repete quæ in Hecate ſcripſimus. À δάειρα uerò δαειρίτης deducitur, id eſt Proſerpinæ ſacerdos, ut Pollux innuit. Eadem & νυχία, hoc eſt nocturna uocabatur.

Cotytto Proſerpinam dictam, quadam coniectura ducti putauêre nonnulli, ſic canente Iuuenale:

> Talia ſecreta coluerunt orgia tæda,
> Cæcropiam ſoliti Baptæ laſſare Cotytto.

Sacra enim hæc uidentur conuenire myſterijs ſecretis Cereris & Proſerpinæ, celebratis ab Athenienſibus, quæ Cotyttia à dea dicerentur. unde in poëmatijs Vergilianis illud,

> Non me uocabis pulchra, at Cotyttia,
> Ad feriatos faſcinos, &c.

Et Horatius in Canidiam:

> Inultus ut tu riſeris Cotyttia.

quo loco Porphyrion ait, ſacra eſſe inferorum. Sed ridiculè ait, forſan deduci à Cocyto fluuio inferorum. Quin & Merula Cocyton in Iuuenale Proſerpinam interpretatus eſt, illud perperàm citans, Raptam Cocytos oſtreoſa diuam. quare etiam Domitium meritò & illum ridet Politianus, qui Baptas ait, ſacerdotes eius deæ nuncupatos, unde nomen fabulæ factum, & cætera quæ cap. decimo Miſcellaneorum doctiſsimè eſt executus. Sed miror, illum Heſychiū non allegaſſe, qui de Cotytto ita ſcribit: Cotytto, inquit Eupolis, propter odium quod aduerſus Corinthios habebat, dæmonem hunc odioſum & inimicum induxit. hinc Cotyttia celebritas, quæ & κοτυττίς. de quibus ſic apud Plutarchum, ſi modò Plutarchi liber ille Prouerbiorum, ἁρπαγὰ κοτυττίοις, Rapta Cotyttijs. κοτυττίς, inquit, ἑορτὴ τίς ἦν σικελικὴ, ἐν ᾗ περί τινας κλάδους ἐξάπτοντες, πόπανα καὶ ἀκρόδρυα ἐπέτρεπον ἁρπάζειν. hoc eſt, Cotyttis feſtum erat quoddam apud Siculos, in quo placentæ & arborum fœtus ramis alligabantur, eaq́ diripienda proponebantur. putauerim ego id inſtitutum propter Proſerpinæ raptum in Sicilia. Porrò Suidas Cotyn dæmonem fuiſſe ſcribit Corynthiorum: alij Thracū, in rebus turpibus. Strabo libro decimo, Bēdidia & Cotyttia ſimul enumerat, item deam Cotyn. item & Syneſius in Epiſtolis.

PARCÆ.

Μοῖραι, καὶ αἶσαι uocata Græcè, & κὴρ interdū. Parcæ uerò à noſtris dicuntur κατὰ τὴν ἀντίφρασιν, hoc eſt, per contrariū. ut ait Seruius, quòd nemini parcāt. Parcas tres exiſtimabāt ueteres: unam loqui, alteram ſcribere, tertiam fila deducere. propterea Parcas, ſcribas ac librarias ſuperûm uocat Martianus: Clotho, inquit, Lacheſis, Atroposq́, quoniam ſentētias Iouis orthographæ ſtudio ueritatis excipiunt, utpote librariæ ſuperûm, archiuiq́ cuſtodes. Sic & eas Ioui Phurnutus tribuit, Plutoni uerò Fulgentius: Tria, inquit, ipſi Plutoni deſtinant Fata, quarum prima Clotho, ſecunda Lacheſis, tertia Atropos. Clotho enim Græcè, euocatio Latinè dicitur, Lacheſis uerò ſors nuncupatur, Atropos quoque ſine ordine dicitur: hoc uidelicet ſentire uolentes, quòd prima, ſit natiuitatis euocatio: ſecunda, uitæ ſors, quemadmodum quis uiuere poſsit: tertia, mortis conditio, quæ ſine lege uenit.

Sedenim

Sedenim hæc Fulgentij theoria cum his quæ à Græcis traduntur, parum conſona uidetur. Illi enim *μοίρας*, id eſt Parcas, à diuidendo & diſtribuendo unicuiq; ſua, dictas arbitrãtur. & Clotho quidem, *παρὰ τὸ συνκλώθειν καὶ συνείρειν*, quod ſcilicet reuoluat & contrahat omnia. Lacheſis uerò, *παρὰ τὸ λαχεῖν τὸ πεπρωμένον*, id eſt, quòd fatum ſortiatur. Atropon autem, quoniam *ἄτρεπτον*, quaſi inuertibilis ſit, & incommutabilis. Sunt uerò qui Parcas ita interpretentur. per Clothon ſeptem planetas, per Lacheſin res ſublimares: per Atropon autem Aplanen, id eſt inerrantem ſphærã. Alij Clotho præſenti tempori, Lacheſin futuro, Atropon præterito, ut ait Ariſtoteles. Porrò ne à noſtris recedamus, ſunt qui eas ita ſtatuant, ut una colũ teneat, altera fuſum, tertia filum rumpat uitæ curſum ſtatumq; deſignantes. & hoc uerſu id innuunt:

Clotho colum retinet, Lacheſis net, & Atropos occat.

Heſiodus poëta Parcas Nocte & Herebo natas cecinit, propter occultam & abditam fatorum uim. Lycophron, Maris puellas dixit, ob feram & immitem fatorum legem. Illud certè mirum uideri poteſt, cur ab Heſiodo in Theogonia bis Parcarum generationẽ factam legamus. Nam non longè à principio, *μοίρας καὶ κῆρας ἐγείνατο νηλεοποίνους*, de noctis & Herebi filijs loquens. non longè uerò à poëmatis calce, Iouem dicit ſtabilito regno poſt Titanum bellum, Themidem duxiſſe uxorẽ, ex qua inter cæteros filios genuit,

Μοίρας δ᾽ αἷς πλείστην πόρε μητίετα ζεὺς,
Κλωθώ τε, λάχεσίν τε, καὶ ἄτροπον. hoc eſt,
Parcas, Iuppiter his dederat rex plurimùm honoris,
Clothoq;, & Lacheſin, ſimul Atropon.

Sed quoniam Parcas diximus ex eruditorum ſententia appellatas, quòd minimè parcant: Varro tamen apud Gellium libro tertio, nomina Parcis antiquos ait feciſſe à pariendo, & à nono atque decimo menſe. nam Parca, inquit, immutata litera una, à partu nominata. item Nona & Decima, à partus tempeſtiui tempore. Ceſellius autem Vindex in lectionibus ſuis antiquis: Tria, inquit, nomina Parcarum ſunt, Nona, Decima, Morta. Et uerſum hunc Liuij antiquiſsimi poëtæ ponit ex Odyſſea,

Quando dies aduenict quem profata Morta eſt.

Sed homo minimè malus Ceſellius, Mortã quaſi nomen accepit, cùm acciperе quaſi *μοίραν* deberet. atque hæc quidem ille. Alij Parcarum hæc nomina eſſe uoluerunt, ut recitant Marſil. Ficinus in Platonem, & Socinus Bentius medicus & Philoſophus, in eo qui eſt de Felicitate: Veſtam, Mineruam, & Martiam, uel Martem. Effingebant eas antiqui tanquam anus, niueis uelleribus redimitas, quibus & narciſſum attribuebant florem. Sed elegantiſsimè à Catullo finguntur his uerſibus, in Pelei & Thetidis epithalamio:

Cùm interea infirmo quatientes corpora motu,
Veridicos Parcæ cœperunt edere cantus.
His corpus tremulum complectens undiq; ueſtis,
Candida purpurea talos incinxerat ora,
Et roſeo niueæ reſidebant uertice uittæ,
Æternumq; manus carpebant ritè laborem,
Læua colum molli lana retinebat amictam.
Dextera tum leuiter deducens fila, ſupinis
Formabat digitis, tum prona in pollice torquens
Libratum tereti uerſabat turbine fuſum.

& cætera, quæ apud ipſum poëtam doctiſſ. leges. neque enim eas quiſquam pictura magis graphicè formare potuiſſet. Parcarum uerò numerus, ut Euſebius ait, & nomina ipſarum, & fuſus, & glomeratum in eo filum, cæteraq; huiuſmodi, ineuitabilem determinationem cauſarum oſtendere arbitrabantur. hinc Plato in decimo

de Repub.

de Repub. Alias autem, inquit, tres Neceſsitatis filias æquali inuicem interuallo in throno ſedere, Parcas ueſtibus albis, capite coronato, Lacheſin, Clotho, Atropon. quæ ad Sirenum harmoniam canant, Lacheſis quidem præterita, præſentia Clotho, Atropos uerò futura: & cætera, quæ multa eo loco de Parcis, & earum matre diuus philoſophus diſſerit: quæ ſi quando otium ſuppetit, legere poteris. De Parcis plura itidem leges in libris de Legibus, apud eundem Platonem. item Chryſippus multa ſcripſiſſe dicitur, ut à Diogeniano reprehenditur apud Euſebium. Fatum dicit, dictum quoddam, determinatumque diuinitùs eſſe: Parcas autem è contrario, quoniam nemini parcant: Sortes, quia ita ſortitum unicuique ſit. Atque ideo tres eſſe Parcas arbitrabantur, quia tria ſunt tempora, quibus omnia inuoluuntur: Lacheſinque dictam eſſe, quia λαγχάνειν Græcè, euenire per ſortem deſignat: Atropon, quia uerti non poſsit: Clothon, quoniam contorta & coordinata omnia teneat: & cætera, quæ contra fatum diſputat Euſebius in ſexto Præpar. Euangelicæ.

Æſan etiam, hoc eſt ἄιστον, diximus Parcam uocari: hoc eſt, latentem & minus notam eorum quæ fiunt cauſam. αἶσα uerò nuncupata eſt, ut Phurnutus innuit, quaſi ἀεὶ οὖσα, id eſt ſemper exiſtens.

εἱμαρμένη etiam Parca, & Fatum dicitur. ſed cuius uerbis potius eam deſcribemus, quàm M. Tullij? qui Velleium inducit ita loquentem: Hic, inquit, nobis exiſtit primùm illa fatalis neceſsitas, quam εἱμαρμένην dicitis, ut quicquid accidat, id ex æterna ueritate, cauſarumque continuatione fluxiſſe dicatis. Sed de Imarmene etiam plura Phurnutus de Deorum natura, item Ariſtoteles, & Apuleius de mundo. Proclus in Commentarijs Heſiodi in ἔργοις, Stoicos ait appellare Imarmenen Διὸς νοῦν, ſuper ea Heſiodi uerba, ὣς οὔ πως ἔστι Διὸς νόον ἐξαλέασθαι. id eſt, nuſquam eſt Iouis mentem aufugere. Chryſippus: Imarmene, inquit, ſempiterna quędam & indeclinabilis rerum ſeries, & catena, ſeſe uoluens & implicans per æternos conſequentiæ ordines, è quibus connexa eſt. His conformia ſcribunt & Phurnutus, & Boëtius in Topicis. εἱμαρμένη uerò dicta, διὰ τὸ εἴρειν τι καὶ χωρεῖν ἀκολούθως, id eſt quoniam trahat & cedat conſequenter. Heſychius ait, Imarmenen à Cretenſibus uocari ἀμβρύην. Plurimi etiam ἀνάγκην, id eſt neceſsitatem, cum Imarmene deſcribunt, inter quos Phurnutus, qui ait: Anance eſt, quam cogere aut uincere non poſſumus, ſi quidem ei omnia ut ad cauſam referuntur. Varro, Fatum à fando dictũ ait, quòd pueris Parcæ conſtituant fando, dictum Fatum, & res fatales: quidam & Parcarum manes dicunt.

ὄπις quoque Parca dicta eſt ἀπὸ τοῦ λανθάνειν ὄπισθεν, id eſt à retrò occultando, & obſeruando noſtra facta, & quæ punienda ſunt, puniendo.

πεπρωμένη uerò dicta, διὰ τὸ πεπερατῶσθαι πάντα, id eſt, quòd omnia terminata ſunt, & nihil ſit in ijs quæ ſunt in infinitum.

Lanificæ Parcæ à noſtris cognominatæ ſunt, quòd penſa & ſtamina uitæ humanæ trahant candida, uel argentea, id eſt fęlicia, uel ferrea & pulla; uel nigra, id eſt infelicia. Martialis:

Si mihi lanificæ ducunt non pulla ſorores
Stamina.

Tetricæ Parcæ, & Sorores etiam uocantur, quod nemini parcant. Idem Martialis,

Ruperunt tetricæ cùm mala penſa deæ.

Hinc & à Græcis ἀμετάτρεπτοι dicuntur, id eſt inconuertibiles.

Adraſtiam & Nemeſin cum his coniungit Phurnutus. Sed ipſe in eo, in quo de Fortuna egi, eas copioſe ſum executus. Tu inde petas.

FVRIÆ.

QVas Latini Furias appellauêre, Græci Erinnyies, & Eumenides in primis dixêre. has & Plutoni deſeruire, prodidit antiquitas. Hinc Verg.

Hæ Iouis ad ſolium, ſæuiꝗ in limine regis
Apparent, acuuntꝗ metum mortalibus ægris,
Si quando lethum horrificum, morbosꝗ deûm rex
Molitur meritis, aut bello territat urbes. & cætera. Hiſdem etiam ueteres commotæ mentis affectus adumbrabant, proptereaꝗ furoris deas exiſtimabant. Semper uerò uirgines etiam prouerbio dictæ, quòd cùm malefactorum ultrices ſint, facilè corrumpi non poſsint, quin etiam pœnas de delinquentibus ſumūt: Suidas auctor. Cicero pro Roſcio Amerino: Nolite putare, quemadmodum in fabulis ſæpenumero uidetis, eos qui aliquid impiè ſcelerateꝗ commiſerint, agitari & perterreri Furiarum tædis ardentibus: ſua quenꝗ fraus, & ſuus terror maximè uexat. & paulò pòſt: Hæ ſunt impijs aſſiduæ domeſticæꝗ Furiæ, quæ dies noctesꝗ parentum pœnas à conſceleratiſs. filijs repetant. Idem Cicero in primo de Legibus: Agitant & inſectantur impios Furiæ, non ardentibus tædis, ſicut in fabulis, ſed angore conſcientiæ. Suet. de Nerone: Sæpe confeſſus exagitari ſe materna ſpecie, uerberibus Furiarum, ac tædis ardētibus. Sed omnis hac de re plena eſt Tragœdia. Erinnyies quidem ideo ſunt uocatæ, quaſi ἔρις νοῦ, hoc eſt mentis lis. Eumenides uerò per contrarium οὐ καὶ μένος, quaſi non bona mens. Erinnyias Heſiodus natas fabulatur ex ſanguinis guttis pudendorum Cœli, in terram cadentibus. quidam Noctis & Herebi filias dixêre, ut Lactantius ait in Theb. Alij Acherontis. Orpheus in Hymno,

ἁγναὶ θυγατέρες μεγάλοιο Διὸς χθονίοιο,
Φερσεφόνης τε. id eſt, Caſtæ filiæ magni Iouis terreſtris, & Perſephones.

Furiæ uerò frequētiſsimè in tragœdijs introducūtur. unde Ariſtophanes in Pluto, de Paupertatis dea, τυχὸν ἴσως ἐριννὺς ἐστὶν ἐκ τραγῳδίας. hoc eſt, Fortaſsis eſt Erinny, ex tragœdia Paupertas. Propertius, Tum me uel tragicæ uexetis Erinnyes. ſcribit Strabo libro Geogr. 4. apud Caſſiteridas inſulas homines eſſe colore fuſco, tunicis ad talos demiſsis, cingulo pectus incinctis, baculosꝗ manu geſtare, Furijs perſimiles. quibus ex uerbis Furiarum habitū colligimus. Horrendum aſpectum furijs Phurnutus aſcribit, & igne ac flagello impios & noxios inſequi. Furijs primus Æſchylus dicitur, crines anguibus implicitos affinxiſſe, quas Ceraſtas poëtæ appellant. Claudianus de Alecto:

Mollia lambentes finxerunt membra Ceraſtæ. Idem:
Alecto ſtetit in medio, uulgusꝗ tacere
Iuſsit, & obſtantes in tergum reppulit angues,
Perꝗ humeros errare dedit.

Hinc etiam ab Orpheo ὀφιοπλόκαμοι dicuntur, quaſi dicas ſerpenticomæ. Idem ſcribit & Phurnutus. ſic à Vergilio Alecto deſcribitur,

Luctificam Alecto dirarum à ſede ſororum,
Infernisꝗ ciet tenebris, cui triſtia bella,
Iræꝗ, inſidiæꝗ, & crimina noxia cordi:
Odit & ipſe pater Pluton, odere ſorores
Tartareæ monſtrum, tot ſeſe uertit in ora. & cætera, quæ ſequuntur.

De Tiſiphone uerò Ouidius:

Nec mora, Tiſiphone madefactam ſanguine ſumit
Importuna facem, fluidoꝗ cruore rubentem
Induitur pallam, tortoꝗ incingitur angue.

Mox comites illi adiungit, Terrorem, Pauorem, & Inſaniam. plures addit Claudianus in Ruffinum, & item Statius in Theb. quorū uerſus, ne nimius

ſim,miſſos facio. Hæ uerò Furię,tres ſorores dicuntur,Alecto,Tiſiphone, & Megæra.quidam & quartam addunt,Lyſſam,id eſt,Rabiem.unde Euripides in Hercule furente,Irin inducit Iunonis iuſſu Lyſſam adducere,quę Herculi furorem ac rabiem inijceret. Eſt autem Lyſſa dea, ut idem ait, Noctis filia,ex Cœli ſanguine,hæc rabiem immittere fingebatur,& cētum ſerpentum capitibus ſibilantibus caput incinctum,manu uerò ſtimulum geſtare.Sic uerò de Furijs ſcribit Iſidorus: Aiunt & tres Furias antiqui, fœminas crinitas ſerpentibus,propter tres effectus, qui in animis hominum multas perturbationes gignunt,& interdum cogunt ita delinquere,ut nec ad famam,nec ad periculum ſui reſpectum habere permittant.Ira,quę uindictam cupit.Cupiditas,quæ deſiderat opes.Libido, quæ appetit uoluptates. quæ ideo Furiæ appellantur,quòd ſtimulis ſuis mentem feriant,& quietam eſſe non ſinant. De Furijs uerò Fulgentius ita:Prima,inquit,eſt Alecto.Alecto enim Græcè impauſibilis dicitur,παρὰ τὸ α,καὶ λήγομαι, quod non deſinat.altera, Tiſiphone.Tiſiphone autem, quaſi τούτων φωνὴ, id eſt, iſtarum uox, inconcinna mihi quidem uidetur etymologia. nam potius à τίσις καὶ φόνος deducitur, hoc eſt, uindicta & cæde.quod & Vergilius oſtendere uidetur,cùm ait,

Continuò ſontes ultrix accincta flagello
Tiſiphone quatit inſultans,toruosq́ ſiniſtra
——Intentans angues.

Sequitur Fulgentius:Primum eſt ergo,non pauſando Furiam concipere: ſecundum eſt,in uocem erumpere:tertium,iurgium protelare. quæ interpretatio,licet mihi parum arrideat,aſcribere tamen eam placuit.eſt enim uulgatem ſecutus humanæ naturæ rationem. Megęra uerò dicta ab odio & inuidia,quæ mortalib. inijcit.μεγαίρω quippe id ſignificat. Orpheus duos hymnos his deis concinuit,quorum tamen prior in uetuſtis & manuſcriptis codicibus hāc habet ἐπιγραφὴν,ἐριννύων θυμίαμα στύρακα καὶ μάνναν.licet in impreſſis aliter.alter uerò habet, Εὐμενίδων θυμίαμα ἀρώματα. In priore, earum trium nomina uno uerſu explicat,

Τισιφόνη τε, καὶ ἀλληκτὼ, καὶ δῖα μέγαιρα. id eſt,
Tiſiphone,necnon Alecto,& dia Megæra.

Ideo uerò Furiæ apud inferos eſſe dicuntur,quoniam cauſæ parum notæ plerunq;,ut ait Phurnutus,in occulto ſunt,nec uidentur, & ijs in primis qui meriti ſunt.Porrò ut eſt apud Ælianum,turtures aues Furijs ab antiquis dicatæ putabantur,ſed & Parcis,ac Veneri,& Cereri.

Eumenides Furiæ nuncupatæ,ut dictum eſt,per contrarium,quod minimè beneuolæ ſint,& mites.in has Orpheus hymnum compoſuit,ut antè meminimus:ultricesq́ uocat hominum impiorum & iniuſtorum, hoc eſt, ἀσεβούντων,τῶν τ' ἀδίκων τιμωροὶ. Seneca:Adeſte ſceleris ultrices deæ. Cognominantur & κυανόχρωοι, quòd obſcuro corpore fingantur,& βλοσυρεννύχιαι,& φοβερῶπες,quòd & unguibus & aſpectu terribiles ſint. Scribit M.Cicero,Athenis Eumenidum fanum fuiſſe,ut planius dicam ταῖς σεμναῖς θεοῖς Has quidam & μανίας uocant,id eſt furentes,ut ait Pauſanias. Legitimus Maniarum templum fuiſſe apud Meſſenios. Eumenides plerunque cum facibus finguntur, ut apud Tragicos uidemus.hinc Vergilius,Eumenides tenuêre faces. Idem: Ferreiq́ Eumenidum thalami. quo loco Seruius ſcribit:Furiæ nunquam nupſerunt,unde igitur thalamos accipimus? Sed accipiendum, in quibus natæ ſunt, & cætera.Eumenidum ſacerdotes λύτεραι dictæ ſunt, ut Heſych.notat.

Σεμναὶ θεαὶ dicuntur Erinnyes. Arpocration ſcribit, Athenienſes ſic uocare,quaſi dicas deas caſtas, & incorruptas. Pauſan. in Corinth. ait, Semnas à Sicyonijs,Eumenidas dici ab Atticis.in Attica tamē etiam ait:Iuxta dearum, inquit,templum quas σεμνὰς uocant,Sophocles de his multa,præcipuè in fa-

bula Oedipi Epicolono. has uocat Heſiodus in Theogonia Erinnyes. de Semnis deis, & Phurnutus, & Apollonij interpretes. Semnis his deis oues prægnantes immolabant, & melicratum. Philemon poëta comicus diuerſas Eumenidas & Semnas fecit in fabulis.

Palæſtinas deas Furias cognominatas ab Ouidio, docti quidam arbitrantur. ita enim ille canit in quarto Faſt. de Aty furente:

Et modò tolle faces, remoue modò uerbera, clamat,
Sæpe Palęſtinas iurat adeſſe deas.

Palæſtæ quidem locus Epiri apud Oricum, ut Lucanus in quinto Pharſaliæ innuit:

Inde rapi accepêre rates, atq; æquora claſſem
Curua ſequi, quæ iam uento, fluctuq; ſecundo
Lapſa, Palæſtinas uncis confixit arenas, &c.

Cæſar in Comment. ciuilibus: Ad eum locum qui appellatur Palęſtæ, omnibus nauibus ad unam incolumibus milites expoſuit. etſi exemplaria pleraque pro Palęſtæ, Pharſalia legunt. Eum uerò locum Palęſte dictum aliqui putant, quoniam geminæ columbæ fatidicæ è Syria Dodonam euolauerũt, quæ Palæſtinæ ſunt appellatæ. in illis quoq; fuiſſe inferorum oſtium ferunt, item Acheruſiam: item de Aidoneo, id eſt Plutone quæ traduntur, & Proſerpina. Sed & quidam Herculem ea parte Cerberũ traxiſſe prodiderunt. hinc eruditi coniectura ducti, Palęſtinas deas Furias interpretati ſunt. Sed & Marſus ait, ſe à Græco accepiſſe, in commentarijs peruetuſtis legiſſe, Furiarum templum in Epiro fuiſſe: itemq; in altero Gręco codice uetuſtiſsimo. Ego uerò nihil ultra, niſi quòd lego apud T. Liuium in quintæ Decad. libro tertio, Peneſtiam regionem ac terram eſſe Illyrici. Tertio, inquit, die ad Vſcana Peneſtianæ terræ, ea maxima urbs eſt. tum paulò infrà: Vſcanenſibus Illyrijsq; uenditis in Peneſtiam exercitum Perſeus reducit. Item alibi, Peneſtas. Vide uerò tu an Peneſtinas deas legendum ſit, potius quàm Palæſtinas. Non me præterit, & Ph. Beroaldum de his ſuam potius opinionem quàm ſententiam attuliſſe. Palæſtinas enim deas ait, deam Syriam, & Phrygiam Cybelem: nec abſurdum eſſe, ex D. Auguſtini ſententia multas deas ad unam reuocare, ut non tam ſint deæ multæ, quàm multa unius nomina. hinc putauit Beroaldus, Ouidium deas appellaſſe Palæſtinas, perinde ac Furias, quòd ſcilicet in Syria Palæſtini ſint.

Harpyiæ, ſeu Furiæ, ſeu fabuloſæ deæ quædam dicuntur: Vergil.

Virgineus quibus eſt uultus, fœdiſsima uentris
Proluuies, uncæq; manus, & pallida ſemper
Ora fame.

Tres fuerũt, Ællo, Ocypete, & Celeno: licet quidam quartam addiderint, Thyellam. Apollonij tamen interpretes, Thyellas, procellas & procelloſos flatus interpretantur. Heſiodus & Apollonius duas tantùm nominant Harpyias, quas Iridis ſorores fabulati ſunt antiqui, Thaumantis filias, & Electræ Oceani. Sic enim canit Heſiodus in Theogon.

Θαύμας δ' ὠκεανοῖο βαθυῤῥείταο θύγατρα,
ἤγαγε τ' ἠλέκτρην, ἡ δ' ὠκεῖαν τέκεν ἶριν,
ἠϋκόμους δ' ἅρπυιας, ἀελλώ τ', ὠκυπέτην τε.

hoc eſt, Thaumas filiam Oceani profundi Electram duxit, quæ grauida peperit Irin, & pulchricomas Harpyias, Ællo & Ocypeten. &c. Idem apud Lycophronem Iſaacius refert. harum ſuo more Fulgentius allegoriam comminiſcitur: ex illo eam repete, ne plura inculcem. Hæ & rapaces aues dicũtur, ait Phauorinus, Phinei filiæ, Geraſia & Harpyria, cibaria rapientes ex ore ſenis. Alij Harpyias uentorum cõuerſiones interpretantur, & uentos ipſos: alij Neptuni filias & Terræ ſcribunt:

bunt. Seruius grammaticus, Ponti & Terræ: & ideo ait eas inſulas habitare, partem terræ, partem maris tenentes. quidam eas aues & uolucres dixêre, unde illis Vergilius & Apollonius plumas addunt: ut illud,

Sed neque uim plumis ullam, nec uulnera tergo Accipiunt. quod tamen dictum Donatus interpretatur, quòd Stygiæ eſſent, & propterea inuulnerabiles. quam interpretationem non recipit Seruius. Alij Harpyias Iouis canes dictas uolunt, quos ſequitur idem Seruius in tertio Æneidos commẽt. inquit enim, cùm Zetus & Calais Boreæ filij eas inſequerentur ad Plotas uſque inſulas, Irin eis apparuiſſe, quæ illos moneret, ut canes Iouis inſequi deſiſterent. hoc eſt, ut his uerbis canit in ſecundo Apollonius:

Non fas, ô nati Boreæ, uos enſibus alti
Harpyias urgere canes Iouis.

Sed neſcio quo pacto longè dulcius Græcè ſonat:

οὐ θέμις ὦ υἱέες Βορέω ξιφέεσσιν ἐλάσσαι
ἁρπυίας, μεγάλοιο Διὸς κύνας.

Illud tamen hoc loco notandum, quod Apollonij commentatores ſcribunt, decentius Irin miſſam nunciam filijs Boreæ, ut deſiſterent: uel quòd ipſa nuncia ſit, uel potius quòd ipſarum Harpyiarum ſoror eſſet. nam alij Mercurium miſſum aiunt, inter quos eſt Heſiodus. ab ea uerò conuerſione, Zeti ſcilicet & Calais, inſulæ Plotæ, Strophades appellatæ ſunt: quod ijdem poëtæ Apollonius & Vergilius, & ante eos Antimachus in poëmate Lydes cecinit. Sanè & Furiæ exiſtimatæ ſunt, unde Celæno apud Vergilium:

Vobis furiarum ego maxima pando.

Quare palàm eſt, & canes appellatas eſſe Furias. Lucanus:

Stygiasque canes in luce ſuperna Reſtituunt. Vergil.
Viſæque canes ululare per umbram,
Aduentante dea.

Horat. in Sermonibus: Viderit infernas errare canes. Illud inſuper addit Seruius, apud inferos Furias dici, & canes: apud ſuperos diras, & aues: ut ipſe idem Vergilius in 12. In mundo uerò Harpyiæ dicuntur. eas item ait καμψώνυχας, hoc eſt uncungues. & ut Vergilius ait, uncæque manus: æmulatus Apollonium, qui in ſecundo cecinit χερσὶν τ' ἀπὸ γαμφηλῇσι συνεχέως ἥρπαζον. id eſt, manuum curuitatibus continenter rapiebant. Canit & hoc idem Poëta, fugatas Harpyias à Zeto & Calai, & ſe in ſpecũ abdidiſſe in inſula Creta ſub Arginunte, ut etiam Neoptolemus & Pherecydes prodiderunt. Porrò Harpyiarum nomen in prouerbium tractum eſt, de rapacibus, & ijs qui plus iuſto opes per fas & nefas exigunt.

Diræ quidem apud ſuperos dicuntur. Vergilius:

At procul ut diræ ſtridorem agnouit, & alas,
Infelix crines ſcindit Iuturna ſolutos. Idem:
Dicuntur geminæ peſtes, cognomine Diræ,
Quas, & tartaream Nox intempeſta Megæram,
Vno eodemque tulit partu.

Plutarchus in uita M. Craſſi, Acteium ſcribit his uerbis diras imprecatum eſſe: Acteius, inquit, in urbem citato gradu accurrens, in uia per quam Craſſus iter facturus erat, ſuccenſam cratem conſtituit. cumque in eum locũ Craſſus perueniſſet, aſsiſtens Acteius, & ſacra quædam ac libationes faciens, diras admodum atque horrendas execrationes obnunciauit, deos quoſdam inauditos antea & horrendos nomine compellans, has imprecationes Romani diras appellant, quas nunc quaſi uetuſtate obſoletas, eam uim obtinere dicebãt, ut qui illis obnoxius fuiſſet, grauiſſimas pœnas dare cogeretur, & maximo infortunio affici: & cætera, quæ idem Plutarch. exequitur.

Obſcœnę etiam uolucres, Furiæ dicuntur à poëtis. Idem Vergilius:

Iam iam linquo acies, ne me terrete timentem,
Obſcœnæ uolucres, alarum uerbera noſco.

Appellantur & Luctificæ, & Importunæ, alijsq́ huiuſmodi epithetis, quę diligentius ab alijs collecta habentur.

Furor, Furiarum ſi non frater, conſanguineus certè à poëtis confingebatur: quem graphicè effingit Petronius Arbiter in carmine de Bello ciuili, ut pictor nemo melius.

Furina etiam colebatur à Romanis, teſte Cicerone libro tertio de Natura deorum, ubi Eumenidas commemorans: Quæ, inquit, ſi deæ ſunt, quarum & Athenis fanum eſt, & apud nos, ut ego interpretor, lucus Furinę. meminit idem ad Atticum, ſed & ego in primo Syntagmate aliquanto plura, de Furore & Furina recenſui.

Sed iam reliquam infernorum deorum, hoc eſt, θεῶν νερτέρων & Manium turbam explicabo, Vergilianumq́ illud interpretabor,

Dei quibus imperium eſt animarum, umbræq́ ſilentes,
Et Chaos, & Phlegethon, loca nocte ſilentia latè,
Sit mihi fas audita loqui.

Variè philoſohi de deis inferis dixêre. nam per alios exiſtimabãt animas ad inferos deduci: ut,

—Hac animas ille euocat Orco
Pallentes, alias ſub tartara triſtia mittit. item per alios transferri: ut,
Nauita ſed triſtis nunc hos, nunc accipit illos. per alios purgari: ut,
Aliæ panduntur inanes Suſpenſæ ad uentos. per alios uerò ad ſumma reuocari: ut,
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno.

Sed nos his miſsis, ſeorſum diſcutiamus, primũq́ qui propriè Manes dicerentur à gentibus, oſtendamus. Manes, ut Ælius Stilo ait, dei inferi, quaſi boni dicuntur à ſuppliciter eos uenerantibus, propter metum mortis: ut Immanes quoq́, pro ualde non bonis dicuntur. Manes uerò ab auguribus inuocabantur, quòd per eos omnia manare credebant, eosq́ deos ſuperos atque inferos dicebant. Feſtus: Manalem, inquit, etiam lapidem putabant eſſe hoſtium Orci, per quòd animæ inferorum ad ſuperos manarent, qui dicuntur manes. alij Manalem lapidem uocabant petram quandam, quæ erat extra portam Capenam, iuxta ædem Martis: quam cùm propter nimiam ſiccitatem in urbem pertraherent, ſequebatur ſtatim pluuia, eumq́ quòd aquas manaret, Manalem lapidem dixerũt. idem feſtus auctor. Manias quoque idem Ælius Stilo dici ait, ficta quædam ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant, quas alij Maniolas appellabant. Manias autem, quas nutrices minitentur pueris, eſſe Laruas, id eſt Manes deos deasq́ putabant, quosq́ ab inferis ad ſuperos emanare credebant: aut Mania eſt eorum auia, mater'ue. Sunt enim utriuſq́ opinionis auctores. hinc etiam putarim ipſe hodie, dum terrere uolunt infantes, Orcũ nutrices uocare. Sed ridicula iſta ſunt, quin & nocumenta plerunq́ infantibus & puellulis terriculamenta iſta afferũt. Deorũ etiam Manium mundũ Cereris eſſe putabãt, qui mundus quid ita diceretur, retulit Cato in Cõmentarijs Iuris ciuilis: Mundo, inquit, nomẽ impoſitũ eſt, ab eo mundo, qui ſupra nos eſt. forma enim eius ex ijs qui intrauêre, cognoſci potuit aſsimilis illi. atq́ eius inferiorẽ partem, ueluti conſecratã deis Manibus. hunc autem Cereris mundum ter in anno patêre putabant his diebus, poſtridie Vulcanalia, & ante diem tertium Non. Octobris, & ante diem ſextum Id. Nouembris. Inferiorem enim eius partem conſecratam deis manibus, arbitrantes clauſam omni tempore præter ſupradictos dies: quos dies

etiam

etiam religioſos iudicauerunt eam ob cauſam, quod ijs diebus ea quæ occulta & abdita religionis deorum Manium eſſent, in lucem adducerētur, & paterentur: nihilq́ eo tempore in Repub. geri uoluerūt. Itaq́ per hos dies non cum hoſte manu conſerebatur, non exercitus ſcribebatur, non comitia habebantur, non aliud quicquam in Repub. niſi quod ultima exegiſſet neceſsitas, adminiſtrabatur. hæc ex Sex. Pomp. commentarijs. Vergilius cùm cecinit, Quiſq́ ſuos patimur manes: Seruius exponere uidetur pro Genijs, ut in genijs pluribus oſtendimus. Martianus uerò: Manes, inquit, corpori humano præſules attributi ſunt, qui parentum ſeminibus manauerūt, qui ſub Plutonis poteſtate ſunt: qui ideo Summanus dicitur, quaſi Summus manium. idem auctor paulò poſt, Verùm manes quoniam corporibus illo tempore tribuuntur, quo fit prima conceptio, etiam poſt uitam ijſdem corporibus delectantur, atq́ cum ijs manentes appellantur Lemures: qui ſi uitę prioris adiuti fuerint honeſtate, in Lares domorum, urbiumq́ uertuntur: ſin autem deprauantur ex corpore, Laruæ perhibentur, ac Maniæ. Manes igitur tam boni quàm truces conſtituti, quos ἀγαθὸς καὶ κακὸς δαίμονας memorat Graia diſcretio. In his autem ſunt Manes, eorumq́ præſtites Mana & Mantuona, dei etiam cum his quos Aquilós dicunt, item Fura, Furinaq́, & mater Mania: & cætera, quæ Martianus eſt executus. Sed præſtat etiam audire, quæ de his Apuleius ſcribit de Deo Socratis, cùm de Dæmone & Genio locutus fuiſſet. ita enim ſubiungit ſuis uerbis: Animus humanus exutus & liber, ſtipendijs uitæ corpori ſuo abiuratis, hunc uetere Latina lingua reperio Lemurem dictum. ex hiſce ergo Lemuribus, qui poſteriorum ſuorum curam ſortitu pacato, & quieto numine domum poſsidet, Lar dicitur familiaris: qui uerò propter aduerſa uitæ merita, nullis bonis ſedibus, interuagatione, ſeu quodam exilio punitur, inane terriculamentum bonis hominibus, cæterum noxium malis, hunc plerique Laruam perhibent: cùm uerò incertum eſt quæ cuiq́ eorum ſortitio euenerit, utrum'ne Lar ſit, an Larua, nomine Manem deum nuncupant, & honoris gratia uocabulum additum eſt. hæc Apuleius. Lemures, quos iam dixi, inter inferorum umbras & manes, Porphyrion Horatij interpres recenſet in eo uerſu, Nocturnos Lemures. Lemures, inquit, putant hominum eſſe poſt mortem uagantes umbras, dictos quaſi remores, à Remo, cuius occiſi umbras frater Romulus placare cùm uellet, Lemura inſtituit. Vnde Ouid. in Faſt. de Romulo loquens,

—Lucemq́ Lemuria dixit,
Illam, qua poſitis iuſta feruntur auis.
Aſpera mutata eſt in leuem tempore longo
Littera, quæ toto nomine prima fuit.
Mox etiam lemures animas dixêre ſilentum. Idem,
Ritus erit ueteris nocturna Lemuria ſacri,
Inferias tacitis manibus illa dabunt.

Sed de his plura in noſtro de Annis & menſibus, &c. Varro de uita pop. Rom. apud Nonium: Quibus temporibus in ſacris fabam iactant noctu, & dicūt ſe Lemures domo extra ianuam eijcere. Auguſtinus libro nono de Ciuitate Dei, dicit quidem animas hominum dæmones eſſe, & ex hominibus fieri Lares, Laruas, & Manes. Lares, ſi meriti boni ſunt: Lemures ſeu Laruas, ſi mali. Porrò Tauriludi dicebantur, qui deis inferis fiebant. Feſt.

Charon deus infernus, dictus per antiphraſin, quaſi Acheron. alias tamen Phurnutus etymologias adducit, quas non ſatis probo. Deſcribitur probè à Vergilio in ſexto Æneid.

Portitor has horrendus aquas & flumina ſeruat,
Terribili ſqualore Charon, cui plurima mento

Canícies inculta iacet,ſtant lumina flamma,
Sordidus ex humeris nodo dependet amíctus,
Ipſe ratem conto ſubigit,uelisq́ miniſtrat,
Et ferruginea ſubuectat corpora cymba,
Iam ſenior,ſed cruda deo uiridisq́ ſenectus.

De hoc lectum eſt in Orpheo,quód quando Hercules ad inferos deſcendit,Charon territus eum ſtatim ſuſcepit,ob quam rem anno integro in compedibus fuit. Atq́ ideo ipſe apud Verg.

Nec uerò Alciden me ſum lætatus euntem Accepiſſe lacu.

Portitor Charon dictus à Græcis Porthmeus,ut in noſtris Nauigíjs oſtendimus. Iuuenalis:

Tetrumq́ nouitius horret Porthmea.
Nauita etiam nuncupatus:ut,
Nauita quos iam inde ut Stygía proſpexit ab unda, Item:
Nauita ſed triſtis nunc hos,nunc accipit illos.

Cerberus Plutonis canis, qui triceps fingebatur, & propterea Tergeminus dictus,& Triſaux:ut,

Cerberus hæc ingens latratu regna triſauci Perſonat.

Natus traditur ex Geryone & Echidna. hic fertur tractus ab inferis, ut in Herculis uita ſcripſimus,ab Hercule.Hinc Vergilius de Hercule in ſexto,

Tartareum ille manu cuſtodem in uincla petiuit,
Ipſius à ſolio regis traxitq́ trementem.

Cuius fabulæ hæc ratio traditur, quia Hercules omnes cupíditates & cuncta uitia terrena contempſit & domuit.nam Cerberus dictus quaſi κρεόβορος, hoc eſt carnem uorans.unde & lectum de eo eſt,

—Oſſa ſuper recubans.

Cerberus Meduſæum monſtrum appellatus ideo eſt, quòd uillos ac pilos ſerpentinos habere diceretur. Ouid.

Terna Meduſæi uincirem guttura monſtri.
Deſcribitur ſic à Tibullo:
Nec canis anguinea redimitus terga caterua,
Cui tres ſunt linguæ,tergeminumq́ caput.

Sed & à Seneca in tragœdíjs.Ianitor Cerberus etiam uocatus. Vergil.

—Ingens ianitor antro
Æternum latrans exangues terreat umbras.

Minos præterea,Æacus,& Rhadamanthus,tres inferorum iudices,Iouis & Europæ filíj,ut Diod.ſcribit.alíj tamen Æacum ex Ægina natum prodiderunt,ut pluribus à Pindaro eſt proditum.Plato uerò ait, Europæos ab Æaco iudicari,à Rhadamantho Aſianos,à Minoë porrò díjudicari ſi quid ambiguum occurriſſet.Minos Cretēſis quæſitor cognominatus,iuſtiſsimus fuiſſe proditur.Quæſitor Minos urnam mouet,ait poëta.Plato uerò,ut puto, in Gorgia:Hæc peccata Æacus baculum tenens,ſicut & Rhadamanthus,iudicat:Minos autem aureum ſceptrum geſtans,ſolus ſedet,utriuſq́ iudiciū conſiderans,cenſensq́,&c.

Rhadamanthus Gnoſsius uocatus eſt,ut Vergilius:

Gnoſius hæc Rhadamanthus habet duriſsima regna,
Caſtigatq́ auditq́ dolos,ſubigitq́ fateri.

Scribit Heſychius,Rhadamanthi a iuramenta dici, ueluti per anſerem & canem,ut iurare ſolebat Socrates:& per caparin,ut Zeno,& eiuſmodi.Rhadamantheū uerò iudicium,de incorrupto & ſeuero dici, ait Eraſmus. Alciatus ex Platone, de iudicio quod iuramento finitur, uel quod incorruptè & abſq́ mora terminetur,quod(prô Dei)hoc tempore minus ſeruatur.

Styx

Styx palus inferorum. Vergilius,

—Stygiamq́ paludem,
Dei cuius iurare timent, & fallere numen.

Idem ſcribit & Heſiodus in Theogon. & Auſonius:

Quæq́ piat diuûm periuria nocticolor Styx.

Et hoc propter Victoriæ fauorem, Stygis filiæ, quæ bello Gigantum aſtitit: pro cuius rei remuneratione, ſtatuit Iupiter, ut ſi quis fefelliſſet eius numen, uno anno & nouem diebus ab ambroſia & nectare prohiberetur. ratio, quia triſtitia contraria æternitati, & lætitia mœrori. plura Seruius. Sanè Seneca de ſitu & ſacris Ægyptiorum, paludem tradit apud illos fuiſſe, locum tutiſſimum, ubi Iſis Oſiridis membra occiſi ſepeliuit, & ibi breuis inſula ἄβατος, id eſt inacceſſa erat. Lucanus:

Hinc Abatos, quam noſtra uocat ueneranda uetuſtas.

Palus uerò Styx uocabatur, ubi ſacra quæpiam fieri conſueuerant, quorũ Seruius, & nos in Sepulchralibus meminimus.

Acheron inferorum fluuius, quaſi ſine gaudio interpretatus. Vergilius in ſexto Æneid.

Dicitur & tenebroſa palus Acheronte refuſo.

Legimus tamen Acheronta pluribus in locis fuiſſe, ut in Tænaro, ubi ab Hercule Cerberus eſt ab inferis detractus. Alij in Epiro. Sed conſtat, inquit Seruius, locum eſſe haud longè à Baijs, undique montibus ſeptum. Idem Vergilius,

Hinc uia, Tartarei quæ fer Acherontis ad undas,
Turbidus hic cœno, uaſtaq́ uoragine gurges
Æſtuat, atq́ omnem Cocyto eructat arenam. Idem,
Cocytusq́ ſinu labens circumfluit atro.

Dictus uero Cocytus παρὰ τὸ κωκύω, lugeo. Fuit & Acheruſia palus, cuius crebra mentio ſcriptoribus, Diodoro, Seruio, & Phurnuto, alijsq́.

Auernus lacus, de quo idem Vergilius:

Spelunca alta fuit, uaſtoq́ immanis hiatu
Scrupea, tuta lacu nigro, nemorumq́ tenebris,
Quam ſuper haud ullæ poterant impunè uolantes
Tendere iter pennis: talis ſeſe halitus atris
Faucibus effundens, ſupera ad connexa ferebat:
Vnde locum Graij dixerunt nomine Auernum.

Sanè plerìq́ apud Vergilium legunt Aornon. ſed & in Græcis ἄορνος λίμνη dicitur: hinc & poëtæ pro inferis ſæpe Auernum poſuêre. Lacum ipſi aliquando uidimus, tetrum & horridum. Seruius ſuper ea uerba, Tuta lacu nigro: Tuta, inquit, quia hinc lacu, hinc cingitur ſyluis. dicit autem locũ, quem nunc Doliola uocant, apud Cumas.

Lethe fluuius, qui & Lethæus amnis, ab obliuione dictus eſt. Sanè Plato libro decimo de Repub. Campum Lethæum dicit, & fluuium ἀμέλητα per eum labi. Quare decipiuntur, qui hunc fluuium Amelitam appellant, cùm Ameles dicendum ſit. in quarto enim caſu Ameleta apud Plat. eſt. παρὰ inquit, ἀμέλητα ποταμὸν. huius uerò & Ficinus meminit, & Socinus meus in ſua de Felicitate ἀναγνώσει.

Phlegethon, & Pyrphlegethon, quòd igne ardeat, appellatus.

De Tantalo, Siſypho, Tityo, Ixyone, Phlegya, Salmoneo, cæteriſq́ qui dant pœnas apud inferos, nihil dicemus: quia non ſunt inter deos connumerati, & noſtri ideo non ſunt negotij.

SYNTAGMA SEPTIMVM.

DE APOLLINE, ÆSCVLAPIO, MVSIS, AVRORA, AD CYNTHIVM IOAN. BAPT. GYRALDVM.

IVRE tibi, chariſſime Cynthi, noſtrum de Apolline Syntagma mittimus, ut ſub tuo nomine in uulgus prodeat, non tantùm ut deum tibi cognominem deum Cynthium: uerùm quòd eum etiam dei partes omnes, cum ſumma tua, & urbis huius laude, impleas. Nam primùm quantus ſis in omni poëtica, poëmata tua iam edita facilè declarant: tum uerò in Philoſophia, & Medicinæ facultate, in primis tuæ adoleſcentiæ annis & florenti ætate tale præbueras ſpecimen, ut inter noſtræ urbis, atque adeò totà Italia, eius ſcientiæ profeſſores eſſes non poſtremum locum habiturus. Memini ſenes doctiſſimos ac ſapientiſſimos Ioan. Manardum, & Lud. Bonaciolum de te ita prædicare ſolitos, unum ſcilicet te medicam facultatem maximè illuſtraturum, ſi in ea colenda perſtitiſſes. Sed Cœlij noſtri Calcagnini, uiri eruditiſſimi interitus, minimè hoc tempore patriæ opportunus, te ab hac excellentis expectationis ſpecula deduxit, nec ea permiſit te perficere, quæ in ea fueras nauiter aggreſſus. Nam cùm in Cœlij locum unus aliquis eſſet ſubrogandus, in publicè prælegendis & interpretandis Latinæ linguæ auctoribus doctor, te nullum aptiorem idoneumq́; magis, ciuium ſuorum, totiuſq́; ditionis amantiſſimus prudentiſſimuſq́; Princeps noſter HERCVLES Secundus cenſuit: id quod gratiſſimũ fuiſſe nonnullis medicæ artis profeſſoribus intellexi, qui tuæ ſurgenti, & iam propè uolitanti ubique gloriæ inuidebant. Verùm hæc miſſa facio, noſtrumq́; potius inceptum proſequor. Auguror enim, & præuideo, non falſus (opinor) uates, te non minus in hac palæſtra lauream conſecuturum, inuidiamq́; ſuperaturum, atq; in illa iam fueras: tantùm, quod ſaxum indies uoluere cœpiſti, ne te ab eo ſudor & labor deterreat, ſed magis ac magis enitere, ut ego, quem uides & ætate et morbis propè cadentem, in tua uirtute floreſcente conquieſcã. Interea hanc noſtram qualemcunq; lucubrationem, cupio ut aliquando ea perlegas ratione, non quidem ut aliquid addiſcas ex ea ſed uel ut emendes: uel certè ut uideas, quantum ſeni & languenti ſtudia hæc noſtra, qualia qualia ſint, moleſtias, & uitæ tædia leuent. Vale: & liberos quæſo tuos, per eam quam tu mi ſuauiſs. Cynthi ſtrenuè teris ſemitam, ducas, ut ex noſtra familia nouum aliquod patriæ decus ſubinde exoriri uideatur.

APOLLO, ÆSCVLAPIVS, ET MVSÆ.

APOLLINEM, quem deum gentes exiſtimabant, quatuor in primis artibus præfuiſſe legimus, idq́ etiam ex Homeri & Orphei hymnis colligimus. Nam citharœdum primùm, ac citharœdorum deum putauit antiquitas: deinde Medicinæ inuentorem, ac ipſum etiam medicum conſtituit: tum iaculatorem, & ſagittarium: poſtremò uatem, & uaticinij deum exiſtimauit. ex quibus quidem quatuor rebus, multiplicia ei ſunt attributa cognomina. qua ex re & Cotta apud Ciceronem in III de Natura deorum, Apollines quatuor celebrat: quorum antiquiſsimus, is qui ex Vulcano natus, Athenarum cuſtos dictus eſt: alter, Corybãtis filius, natus in Creta, cuius de illa inſula cum Ioue ipſo certamen fuiſſe traditur: tertius Ioue tertio natus, & Latona, quem ex Hyperboreis Delphos ferunt adueniſſe: quartus, in Arcadia, quem Arcades Nomionem appellant, quòd ab eo ſe ferunt leges accepiſſe. Hæc uel Cotta, uel potius Cicero. Sed enimuerò Arnobius, quinque Solis nomine commemorat in quarto aduerſus Gentes, hoc ordine: Sol, inquit, primus Iouis filius dicitur, & Ætheris habetur nepos: ſecundus, Regina & Hyperione proditus genitore: tertius, Vulcano, non Lemnio, ſed Nili qui fuerit filius: quartus, Ialyſi pater, quem Rhodi peperit Heroicis temporibus Achanto: quintus, Scythici regis, & uerſipellis habetur Circes. Quæ tamen

uerba

uerba parum caſtigata uidentur,& ſumpta ex M.Cicer. ſecundo de Natura deorum,ut paulò pòſt oſtendam.Diuerſos quoq; & uarios idem Arnobius, Apollinis amores recenſet:Arſinoas,Chryſas,Hypſipylas, Marpeſſas,Zeuſippas,& Prothoas,Daphnas,& Steropas:ne Branchos dicam,& Hyacinthos. Sedenim his miſsis,Apollinis nomen pro diuerſis ponitur ſignificatibus:nunc pro ſole,nunc pro deo,nunc pro uate diuino,nunc pro mundo, nunc pro ſignificatione humanæ uocis:cui ideo & nouem Muſæ iunguntur,ut in Muſis,pluribus docebo. Porrò iuxta Porphyrij librum,quem Solem appellauit,triplicem conſtatuerè eſſe Apollinis poteſtatem:& eundem eſſe Solem apud ſuperos,Liberum patrem in terris,Apollinem apud inferos.unde etiam tria inſignia circa eius ſimulachrum effingebant:lyram,quæ cœleſtis Harmoniæ imaginem monſtrabat:gryphon æneum,uel clypeum, ut in quinto legit Buccatius,quod terrenum numen oſtēdat:& ſagittas, quibus infernus deus & noxius indicabatur.unde & Apollo ἐκ τοῦ ἐκβάλλειν dictus,ab iaciendo.Hinc eſt etiam quod Homerus eundem tam peſtilentiæ dicit,quàm ſalutis auctorem.& Horatius ait,

Condito mitis placidusq; telo
Supplices audi pueros Apollo.

Sanè quoniam de gryphe Apollini dicato,eſt modò facta mentio,id uidetur in Fulgentio caſtigandum,quod eſt in calce primi libri Mythologicôn: His,inquit,Tryphum quoq; Apollini adijciunt,&c.Ego aliquãdo legēdum Tripodem putaui:nunc uerò Gryphen lego,quod cùm parum animaduertiſſet Polymathes interpres,Typhonem ipſe caſtigauit. Sedenim non modò gryphes huic deo aſcripſit antiquitas,ſed & coruum,ut docet Ælianus in Hiſtorijs animalium,unde ab Auſonio,Phœbeius oſcen,coruus dicitur:cuius fabulam & Ouidius exequitur,& Hyginus.Phurnutus tamē hoc abnuere uidetur. Coruum enim ait à Phœbo alienum eſſe,quòd uel ipſo colore proſanus ac impurus ſit habitus,id eſt μιαρὸς:illiq; potius cycnum auem attribuit,μουσικώτατον καὶ λευκότατον ὀρνίων,quòd ſcilicet auium ſit maximè muſicus,& cãdidiſsimus.Sanè & Apollini quidam eruditiſſimi attribuunt accipitris genus,quod perdicoteros dicitur,ut miniſtret illi:ut oſſifragam & harpan Mineruæ,columbarium uerò Mercurio ſacrum eſſe tradunt,Iunoni autem tanyſipteron, buteonem Dianæ,Matri deûm morphnon,itemq; alias alijs deis:ut Lunæ ibim.Porrò & huic deo Ægyptij accipitrem dicabant, ut Ælianus ait,quem ſua lingua thauſtum appellabant,& deum ipſum Horon, ut planius alibi oſtendam.Quin etiam huic eidem deo Græci laurum attribuerunt,non tam ob Daphnes fabulam,quàm ob ipſius plantæ uirtutem, de qua nonnulla Phurnutus dixit,& Parthenius.Sed & ego plura,quadam mea Annotatione. Tripus etiam huic deo dicatus fuit,propter numeri ternarij perfectionem:uel propter tres cœli circulos,quorum unum ſecat Sol, annuum curſum perficiēs.Qua uerò forma tripus eſſet,uariè proditur.Quidam menſam,uas alij,plerique perforatum ſedile tradidêre. Quid ſi aliqua ex parte omnes uera prodidêre? Sed & tripus certantibus præmium dari ſolitus,id quod Pindarus & Horatius oſtendunt.Buccatius inſulſe tripodem putauit lauri ſpeciem.Legimus & ſaltationis genus fuiſſe,quòd à mulieribus in Apollinis & Dianæ honorem perageretur,βαρύλλικα nũcupatum. Nec illud tibi reticuerim,quod eſt annotatione dignum:Lacedæmonios aliquando Apollinis ſimulachrum τετράωτον effinxiſſe,hoc eſt,cum quatuor auribus,quod grãmaticus Ariſtoteles annotauit:& ſimul ut quatuor haberet manus,quòd(ut Soſibius ſcripſit)ea ſpecie uiſus fuiſſet,cùm apud Amyclas pugnarēt,unde etiam prouerbiũ emanauit,τετράωτον ἄκου.hoc eſt,quadriaurē

audi

audi:hoc eſt,prudentem & induſtrium. Sed iam inſtitutum inchẽomus. Scribit Arnobius libro ſecundo, quòd Apollinis nomen apud Romanos, indigitamenta Pompiliana neſciuerunt. Macrobius Apollinis omnia cognomina à ſolis ferè uirtute deducta, demonſtrare nititur. Ego autem non modò quæ ille perſcripſit,breuiter afferam,ſed & quæ ipſe ex uaria ſcriptorum lectione collegi:atq; ab ipſo primùm exordiar Apollinis nomine. Apollo igitur,ut Plato ſcribit, dictus eſt,ἀπὸ τοῦ πάλλειν τὰς ἀκτῖνας,hoc eſt,à iaculando radios.quin & idem Theſſalos ait non Apollinem dixiſſe, ſed ἁπλοῦν.propter uaticinia,in quibus τὸ ἀληθές τε καὶ ἁπλοῦν,ταὐτὸν γάρ ἐστι:quòd ſcilicet uerùm & ſimplex idem ſit.Id quod & Phurnutus cum alijs multis recitat. At uerò Chryſippus Apollinem dictum ait ab α, τὸ ἄνευ,id eſt,non, particula priuatiua,καὶ πολλοί:quòd non multi,ſed ſolus claritatem obtineat. quo modo & Latini Solem dixêre,quòd ſolus luceat. Nam & Varro ait in libro de Ling. Lat. Sol,uel quòd ita Sabini, uel ſolus ita lucet. Speuſippus autem exiſtimat,quòd ex multis ignibus eius uis conſtet,ὡς ἀπὸ πολλῶν οὐσιῶν πυρὸς αὐτοῦ συνεστῶτος. Sed Cleanthes,quòd ab alijs atque alijs locorum declinationibus faciat ortum:hoc eſt Græcè,ὡς ἀπ' ἄλλων καὶ ἄλλων τόπων τὰς ἀνατολὰς ποιουμένου. Cornificius uerò Apollinem nominatum arbitratur,ἀπὸ τοῦ ἀναπολεῖν:quia intra circuitum mundi,quem Græci πόλον appellant, impetu latus,ad ortus refertur. Sunt qui dictum putent,ὅτι μὴ μετὰ πολλῶν συναριθμούμενος:id eſt,quòd non cum multis cònnumeratur. Hinc etiam Sol dictus eſt,ut ait M. Cicero ſecundo de Natura deorum:uel quia ſolus ex omnibus ſideribus eſt tantus:uel quia cùm eſt exortus, obſcuratis omnibus ſolus appareat. Iam uerò Cotta Balbo reſpondens,ait:Cumq; tu Solem,quia ſolus eſſet, appellatum eſſe dicas,Soles ipſi quàm multi à theologis proferuntur: unus eorum Ioue natus,nepos Ætheris:alter, Hyperione:tertius,Vulcano, Nili filio,cuius urbem Ægyptij uolunt eſſe eam quæ ἡλίου πόλις appellatur: quartus,is quem Heroicis temporibus Achanto Rhodi peperiſſe dicitur, auum Lalyſi, Cameri, & Lindi:quintus,is qui Colchis fertur Æetan & Circẽ procreauiſſe. hæc Cicero, & Arnobius. Sanè Heſiodus in Theogonia,Solis & Lunæ matrem Theian nominat. quem ſecutus eſt Pindarus in cuiuſpiam hymni principio,μᾶτερ ἀελίου πολυώνυμε Θεία. hoc eſt,mater ſolis multinomia Theia. Alij Apollinẽ nominatũ putãt,quòd exanimet & perimat animãtes, ὡς ἀπολλύντα τὰ ζῶα,cùm ſcilicet caloris intẽperie peſtẽ immittit:ut in Phaëthõte ait Euripides, & innuit Archilochus apud Macrobium. Deniq; & inuſtos morbo σεληνοβλήτους καὶ ἡλιοβλήτους,quaſi inſolatos dicas,appellãt. & quia ſunt Solis effectibus effect⁹ Lunę in iuuãdo nocẽdoq; ſimiles,ideo fœminas certis afflictas morbis σελωοβλήτους & ἀρτεμιδοβλήτους,quaſi Luna ac Diana percuſſas uocant. Fuit cùm putarẽ,quæ ſuprà dicta ſunt nomina,ita enũciari debere,ut μουσολήπτους, νυμφολήπτους. Hinc etiã factũ,ut arcu & ſagittis Apollinis ſimulachra prædita ſint:per ſagittas,ut intelligatur uis emiſſa radiorũ. Porrò & ipſe idem Apollo auctor eſt publicæ ſoſpitatis,quam creditur Sol animãtibus præſtare temperie:ſed quia perpetuam præſtat ſalubritatem, & peſtilens ab ipſo caſus rarior eſt,ideo Apollinis ſimulachra manu dextera Gratias geſtant,arcum cum ſagittis ſiniſtra:quòd ad noxam ſit pigrior, & ſalutem dextera manus promptior largiatur. Hinc eſt quòd eidem attribuebatur medendi poteſtas:quia temperatus ſolis calor,morborum omnium fuga eſt. unde Apollinem quidam,quaſi ἀπιλλῶντα,hoc eſt propellentem & auertentem morbos,cognominatũ putarunt:quæ ſententia congruit cum ijs, qui Latinè ab appellẽdo deducunt,id eſt procul pellendo. nam & Apellinẽ pro Apolline ueteres dixiſſe,teſtis eſt Feſtus. Hinc & Athenienſes ἀλεξίκακον appellabant,de quo Pauſanias in Attica:Duo,inquit,Apollines pro templo, ex qui-

ex quibus alterum Leochares, alterum Alexicacum nomine Chalamis effinxit. id deo nomen inditum aiunt, quòd peſtilentiæ morbus cum bello Peloponneſiaco in Attica graſſabatur, oraculo Delphis reddito populum liberauit, unde eſt illi nomen factum. Quidam malorum depulſorem interpretati ſunt, ut Apud Arrianum in VIII geſtorum Alexandri. Pauſanias in Eliacis, Alexicacum uocatum ab Athenienſibus, apud Eleos Aceſium nuncupari, eundemq́ eſſe. Aceſius autem παρὰ τὸ ἀκεῖσθαι, ἢ ἀκέσαι denominari, uideri poteſt, quæ uerba mederi & curare ſignificant. Sed & Lindij colebant λοίμιον Apollinem, hoc cognomine finita peſtilentia nuncupatum. eadem opinio Soſpitalis & medici dei in Romanorũ quoq; ſacris habebatur. nanque uirgines Veſtales ita indigitabant: Apollo ἰὴ, id eſt medice, Apollo Pæan. Cùm ergo ſolis ſint duo maximi effectus: alter, quo calore temperato mortalium uitam iuuat: alter, quo iactu radiorum nonnunquam peſtiferum mortalibus immittit uirus: duo eademq́ cognomina utriq; effectui apta eſſe uidentur, ut ſit ἰήιος, id eſt medicabilis: qua uoce & Orpheus in hymnis inuocat, & Sophocles, ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι, id eſt à ſanando: & Pæan, ἀπὸ τοῦ παύειν τὰς ἀνίας, hoc eſt à ſedando moleſtias. & in malo rurſus ἰήιος, ἀπὸ τοῦ ἱέναι, id eſt ab immittendo βέλος, id eſt ſagittas: & Pæan, ἀπὸ τοῦ παίειν, hoc eſt à feriendo, ut ait Feſtus, quòd ſagittarum ictu eum nocere putabant. eſt enim, ut dixi, παίειν, ferire. Alij, quòd remedium afferens morbis, finem faceret telis grauatus. Phurnutus quoq;, Pæana ait ideo uocari, ſiue κατὰ ἀντίφρασιν ἐξιλαστικῶς, id eſt deprecatiuè, ne morbos immittat, neue immiſſum ab eo aëra inficiat. ſiue quod ſit ipſe ſanitatis corporis cauſa, ob bonam temperiem ipſius ambeuntis aëris. Obtinuit tamen apud gentes uſus, ut cùm ſibi dari ſanitatem precarentur, ἰὴ παιὰν, per η Græcam literam enunciarent: ac ſi dicerent, mederè Pæan. cùm autem ἲε Pæan, per epſilon literam dicerent, cum aſpiratione prioris literæ, ſignificabant hoc dici in aliqua aduerſa precatione, quaſi dicerent, immitte Pæan, uel iace Pæan: qua uoce ferunt Latonã uſam, cùm Apollinem hortaretur impetum in Pythona ſerpẽtem facere, ipſumq; ſagittis inceſſere, qua de re in noſtris Poëtis non adeò diuerſa ex Athenæo & Terentiano attulimus. hinc Claudianus,

Implorat Pæana ſuum conterrita Delos.

Sed hoc loco præſtat afferre, quæ Macrobius de eiſdem dei cognominibus perſecutus eſt. hanc uocem, hoc eſt ἰὲ παιὰν, confirmaſſe fertur oraculum Delphicum, Athenienſibus petentibus opem dei aduerſus Amazonas, Theſeo adhuc regnante. nanq; inituros bellum, his ipſis uerbis ſemetipſum auxiliarorem inuocari, hortariq; dixit. Apollodorus uerò libro XIIII, de deis. ἰήιον Solem ſcribit appellari, quòd per orbem Sol feratur, & eat: hoc eſt, ἀπὸ τοῦ κατὰ κόσμον ἱέναι καὶ ἰέναι. ἰήιος, ait Heſychius, cum afflatu, Apollo dictus, ἀπὸ τῆς ἀφέσεως, id eſt miſſione ſagittæ: cum tenui uerò, ἀπὸ τῆς ἰάσεως, id eſt à medela. medicus enim deus eſt. Orpheus ad Muſæum, καὶ ἰήιε φοῖβε. Sophocles quoque in Oedipo tyranno, chorum inducit ita exclamantem, ἰήιε Delie Pæan. Sed & Bacchus hoc nomine dictus apud Athenæum libro octauo.

οὔλιον etiam Apollinem, ait Macrobius, deum præſtantem ſalubribus cauſis appellabant, id eſt, ſanitatis auctorem. Menander ſcribit, Mileſios οὐλίῳ Apollini pro ſalute ſua immolaſſe. Pherecydes Theſeum ait, cùm in Cretam ad Minotaurum duceretur, uouiſſe pro ſalute & reditu ſuo Apollini Vlio, & Dianæ Vliæ. Scribit uerò Strabo in XIIII, οὔλιον Apollinem uocatum à Delijs & Mileſijs ſalutiferum, & Pæonium. Nam οὔλω idem eſt quod ualeo. Hinc & οὐλὴ, cicatrix. Homerus in Odyſſ. ω. οὖλέ τε καὶ μάλα χαῖρε. hoc eſt, uale, atq; ualde ſalue. Sanè contrario ſenſu Mars Vlios etiam dici uidetur in Herculis ſcu

to, γὰ δὲ καὶ αὐτὸς σκυλεφόρος οὔλιος ἄρης. id eſt, ibi & ipſe ſpolia ferens Vlius Mars.

Libyſtinus, ſeu Libyſſinus Apollo, apud Pachynum Siciliæ promontorium ſumma religione cultus. nam cùm Libyci eſſent Siciliam inuaſuri, ad id promontorium appulerunt: Apollo qu. ibi colebatur, inuocatus ab incolis, immiſſa hoſtibus peſte, cunctis penè ſubita morte interceptis, Libyſtinus Apollo cognominatus eſt. Romanorum quoq; continetur annalibus, ſimilis eiuſdem dei præſentiæ maieſtas. nam cùm ludi primò Romæ Apollini celebrarentur ex uaticinio Martij uatis, carmineq; Sibyllino, repentino hoſtis aduentu plebs ad arma excitata hoſti occurrit, eoq; tempore nubes ſagittarum in aduerſos uiſa ferri, quæ hoſtes fugauit, & uictores Romanos ad ſpectacula dei Soſpitalis reduxit. hinc exiſtimat Macrobius uictoriæ, non peſtilentiæ cauſa, ludos inſtitutus Apollinares: oblitus, quòd dixerat prius, ludos inchoatos, cum ab hoſtibus aggrederentur.

Loxias etiam cognominatus eſt Apollo, tradente Macrobio ex Ænopidis ſententia, quòd per obliquum circulum ab occaſu ad orientem pergit: hoc eſt, ὅτι ἐκπορεύεται τὸν λοξὸν κύκλον ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς κινούμενος: quod etiam Phurnutus copioſius ſcribit. aut ut Cleãthes ait, quòd flexuoſum pergit iter: uel quòd trãſuerſos in nos à meridie immittit radios, cùm ad ipſũ nos ſimus ſeptentrionales. Scri uerò Iſaacius in Lycophronis fermè calceq, uòd λοξὰν φωνὴν, id eſt obliquã uocẽ & oracula nobis edat, eandemq; ſimul, quam primo loco Ænopidis tradidimus, ſententiam affert. Sed enim alij fermè omnes in oraculorum obliquitatem & perplexitatem referunt, inter quos Seruius, item Syneſius de Sõnijs, & Pindari interpretes in Pyth. & Phurnutus.

Delius quoq; Apollo cognominatus eſt, ut ait Macrobius, quòd Sol luce ſua cuncta τὰ δῆλα, id eſt clara & manifeſta faciat. uel dictus à Delo inſula notiſsima, in qua & natus & cultus, & oracula habita certiſsima reddebat. Tibullus in eleg.

Fulſerit hic niueis Delius alitibus.

Sanè in limine Apollinis Delij inſcriptos fuiſſe uerſus legimus, quibus edocerentur homines, qua herbarum compoſitione aduerſus omnia uenena uterentur. Delos autem inſula inter Cyclades celeberrima eſt, ut apud Apollonium Rhodium notant interpretes, ſacra in primis Apollini, quæ & Aſterie nuncupata à figura, item Ortygie à ſorore Latonæ: tametſi in hoc uariant ſcriptores. Delos & Cynthus uocata fuit, teſte Stephano, unde & Cynthius Apollo. dicta uerò à Cyntho, Oceani filio. Quidam & montem Cynthum ſcribunt, ut Feſtus & Seruius, à quo & Cynthia Diana. Legitur præterea Callimachi poëtæ hymnus in Delum, ubi de Delio Apolline multa, inter quæ & hoc:

Delius ex me, ſed poſthac dicetur Apollo.

Fuit & Epidelius Apollo, à uico prope Maleam nuncupatus, ubi Epidelij fuit templum, de quo hanc hiſtoriam legimus: Cùm Menophanes Mithridaticæ claſſis præfectus Delum euertiſſet, expilatis donarijs, & Delijs in ſeruitutem abductis, barbarus inter eos quidã ſimulachrum dei in pelagus abiecit, quod ad Peloponneſi littora peruenit, & à Lacedæmonijs ſuſceptum honorificè, nuncupatum eſt Apollinis Epidelij, quaſi ex Delo uenientis. Phanæum etiam Apollinem nuncupatum uidemus, uel ab apparitione, uel quòd eo nomine coleretur à Chijs: cuius Achæus meminit in Omphale, & Heſychius. Stephanus quidem φάναι promontorium Chij ſcribit, unde Phanæus dicatur: ſic uerò ἀναφανῆναι, hoc eſt, quòd illic apparuerit Delos Latonæ. Macrobius ἀπὸ τοῦ φαίνειν deducit, quòd quotidie Sol nouus appareat. Seruius grammaticus in ſecundo Georg. Phanæum montem ait uitibus conſitum in promontorio Chij, dictum à Phanæo rege, cuius & Lucilius meminit. Sanè

nit. Sanè Phurnutus Apollinem ſcribit Delium & Phanæum denominatū, ἀπὸ τοῦ δηλοῦν, id eſt à manifeſtando, quòd uidelicet omnia illuſtret quæ ſunt in mundo: ſicut & Phanæi Apollinis fanum conſtructum, ἀναφαίνοντος, id eſt illuſtrantis omnia. huic uerò id ſubſequitur, & Delon & Anaphen ſacratas eſſe ipſi deo. Sanè in manuſcripto Phurnuti codice Anaphæus Apollo ſcribitur, id quod conuenire perbellè uidetur.

Phœbus appellatur, ut ait Cornificius, ἀπὸ τοῦ φοιτᾶν βίᾳ, quòd ſcilicet ui feratur. plerique autem à ſpecie & nitore dictum putant: alij quòd à ſordibus corpora purget. φοιβάω enim eſt purgo, unde φοιβὸν τὸ καθαρόν, à quo Phœbus Apollo, ut Phurnutus, & in II Argon. Apollonij ſcribunt interpretes. Alij Phœbum quaſi φώβιον dictum arbitrantur, à φῶς & βίος, id eſt à luce & uita. Sunt qui à Phœbe matre Latonæ deriuāt, id quod in allegorijs Homeri redarguit Heraclides Ponticus. Quod uerò quidam tradunt, huic deo (quòd ipſe imberbis eſſet) primam barbam & capillum conſecrari ſolitum, non eo inficias id aliquibus contigiſſe, non omnibus. nam Achilles apud Homerum Sperchio fluuij deo uouerat. Sanè κουροτρόφος Apollo dicebatur, cui adoleſcentes capillos primùm attondebant.

Ἀειγενέτης Apollini Camarinenſes, qui ſacram Soli inſulam incolebant, rem ſacram faciebant, uti deo, qui ſemper exoriens gignitur, quique ipſe generat uniuerſa ſeminando, fouendo, producendo, alendo, augendoque. Quidā non Aigeneten, ſed Argeneten uocarunt, uel Archegeneten potius. Thucydides libro ſexto, ubi de Sicilia agit: Græcorum autem primi Chalcidenſes ex Eubœa tranſeuntes, cum Theocle illius deductore coloniæ Naxum incoluerunt, & aram Apollinis Archegetæ, quæ nunc extra urbem uiſitur, extruxerunt: ubi quoties è Sicilia ſoluunt, oracula petituri, primùm ſacrificant. Hæc ex Thucydide.

Lycij Apollinis plures accepimus cognominis cauſas. Antipater Stoicus Lycium Apollinem nuncupatum ſcribit ἀπὸ τοῦ λευκαίνεσθαι πάντα φωτίζοντος ἡλίου: id eſt, quòd omnia albeſcant illuceſcente ſole. Cleanthes Lycium Apollinem appellatum notat, quòd ueluti lupi pecora rapiunt, ita ipſe quoque humorem radijs rapit. Philoſtratus inducit in primo de Imaginibus, Palamedē loquentem contra Vlyſſem, qui iuſſerat lupos occidi: ille negabat, quòd ipſos ut præludiū peſtis Apollo immitteret. quare, inquit, Lycio ac Phyxio luporum & fugæ præſidi Apollini preces afferamus, ut feras ſuis tollat ſagittis. Priſci quoque Græcorum primam lucem, quæ præcedit ſolis exortum, λύκην appellauêre, ἀπὸ τοῦ λύκου, id eſt à lupo. hodie quoque Lycophos dicitur: eandem & λύκην Homerus nec ſemel appellauit. quin & Latini uidentur lucem à λύκη deriuaſſe. Quin idem ipſe Homerus eam lucem, cùm iam tum cernēs lupus ſe in uiam dare ſolet, ἀμφιλύκην νύκτα appellare uidetur. Theō uerò Amphylicen Solis exortum interpretatur. Sed & ſolem uocari hoc nomine λύκον, Lycopolitana Thebaidos Ægypti ciuitas teſtimonium eſſe poteſt, quę patri religione Apollinem, itemque lupum, hóc eſt λύκον colebat: in utroque Solem uenerans, quia hoc animal rapit & conſumit omnia in modum ſolis: ac plurimum oculorum acie uidens tenebras nocturnas euincit. ipſos quoque λύκας ἀλύκῃ, id eſt luce appellatos, aliqui putant. Pauſanias uarius eſt in Lycio Apolline interpretando. nam in Attica dictum ait à Lycio Pandionis filio, cui & Lycium ſacrum Athenis fuit. In Corinth. uerò, Cùm Danaus (inquit) cum Gelanore de Argorum imperio contenderet, Argiui eum lupo comparatūt, & lupus taurum occidit: ideo Danaum ſortitum fuiſſe Argiuorum dominatum, & exiſtimaſſe Apollinem lupum ſibi miſiſſe, & propterea Lycij Apollinis templum conſtruxiſſe. quam rem ille pluribus explicat. Idem tamen Pauſanias ubi de Lyceo Athenarum agit: Lycius, inquit, deus appellatus

eſt primum in Telmiſſes, ad quos Lycus cùm Ægeum fugeret, primùm uenit, unde Lycij appellati dicuntur. Scribit Diodorus Siculus, Lycum cùm in Lyciam ueniſſet, templum Lycij Apollinis penes Xanthum fluuium erexiſſe. Porrò hic Lycius Apollo, Atticus. λύκειον cum diphthongo in penultima à Stephano & Pauſ. ſcribitur. Fuit & Lycei Apollinis templum apud Sicyonios, hac cauſa conſtructum. Cùm lupi eorum greges infeſtarent, ita ut nullum inde fructum perciperent, deus ubi lignum aridum fuerat, prædixit, ut eius ligni cortex cum carne lupis præponeretur: quod ubi feciſſent, feræ guſtãtes interiere. & propterea Lyceo Apollini templũ conſtructũ fuiſſe, Pauſ. in Corinth. tradit. Lycij Apollinis, ait Feſtus, oraculum in Lycia maximæ claritatis fuit, ob luporum interfectionem. Lycij meminit Vergilius,

Lyciæ iuſſere capeſſere ſortes. Idem,
Qualis ubi hybernam Lyciam, Xanthiq; fluenta, &c. Propertius,
—Lycio uota probante deo.

Quidam Pataræum etiam uocant.

Λυκόκτονος, Lycoctonos Apollo appellatus, hoc eſt, Lupicida, ex lege quapiam ab Athenienſibus lata, qua cauebatur, ut qui in Attica lupi catulum occideret, talẽto donaretur: qui lupum ipſum, duobus. quod Ariſtophanis interpres ſcribit. Meminit Sophocles in Electra, & Heſychius. Ariſtarchus exiſtimabat, quem etiam ſequitur Phurnutus, hunc deum ſic nuncupatum, quia Nomius ſit, id eſt paſtoralis, & paſcuorum cuſtodiam ipſe deus gerat, dum ſcilicet lupos interimit. Eſt enim lupus Apollini ſacer: id quod obſeruandum eſt, cùm lupum alij Marti attribuant, unde & Martius à Vergilio eſt dictus.

Λυκηγενέτην, Lycegeneten Apollinem uocat Homerus, non quod in Lycia generatus ſit, (nam recens admodum eſt fabula, ut ait Heraclides Ponticus in Allegorijs Homeri, neq; temporibus Homeri adhuc innotuerat) ſed uti diem ἀμφιλύκην uocat, propterea quòd τὸ λύκ, hoc eſt diluculum generet: ita ſolem λυκηγενῆ dixit Homerus, quòd matutinæ lucis ac ſplendoris auctor ipſe ſit. uel quòd λυκάβαντα progeneret, hoc eſt annum, quem conficit Sol ſuo per XII. ſigna Zodiaci curſu. Sed & aliam de anno Lycabante, ſeu Lycobante ſententiã ex Æliano & Macrobio in Annis & menſibus, &c. docuimus: quæ ut hîc repetatur, id monet, quod ibi parùm emendatè legatur. Annum Græci λυκόβαντα uocant, idq; ea ratione, ut ſcribit Ælianus, quòd erga lupum Sol amorem habere dicatur: eoq; animali Apollinem delectari ferunt, quod ipſe in lucem editus feratur ex Latona in lupæ ſpeciẽ imaginemq; conuerſa. cuius ſanè rei & Homerus meminit, cùm Apollinem uocat λυκηγενέτην: ob eamq; rem lupi ſimulachrum in Delphico templo ex ære poſitum fuiſſe legimus. Alij non id propterea ibi poſitum aiunt, ſed cùm donaria ac oblata ex templo direpta fuiſſent, ea demum à ſacrilegis defoſſa lupus indicauit: qui intra templum ingreſſus, unum ex ſacerdotibus, mordicus ueſtem eius trahens, ad locum deduxit, ubi theſauri defoſſi fuerant, atq; ita pedibus ſcalpẽs effodit. Porrò, uerſus Homeri, cuius meminimus, hic eſt, εὔχεο δ' ἀπόλλωνι λυκηγενέϊ κλυτοτόξῳ. id eſt, Precare Apollinem Lycegenetem, arcu inclytum.

Λυκωρεὺς etiã Apollo uocatus, ut Diodorus ſcribit, & meminit Apollonius. Sed & Orpheus in hymno ad Apollinem,

ἐλθὲ μάκαρ παιὰν τιτυοκτόνε φοῖβε λυκωρεῦ. hoc eſt,
Sancte ueni Pæan Tityoctone Phœbe Lycoreu.

Legimus & Lycoreum Iouem, apud Stephanum.

Cœliſpicem Apollinem à Latinis inuenio nuncupatum, uel quod Cœlũ, uel Cœlium conſpiceret. nam à P. Victore in urbis deſcriptione ad ædem Portuni Apollo Cœliſpex conſtitutus eſt, in undecima regione.

Latous

Latous Apollo à matre uocatus, & Latoius, & Latonigena, & Latonius: ſicut etiam Diana. Horat. primo Carminum,

Frui paratis & ualido mihi Latoë dones. Catullus,

O Latonia maximi Magna progenies Iouis.

Vocatus & Latoides, Statius:

Tenuit reuerentia cædis Latoiden.

Sunt exempla horum apud poëtas, & in primis apud Ouidium in Metamorph.

Opſophagus Apollo, cultus ab Elæis: ac ſi dicas obſonatorem, & manduconem. Huius facta eſt mentio à Polemone in epiſtola ad Attalum.

Epicurius Apollo, id eſt auxiliator, apud Phygaliã in Arcadia cultus, cui nomen inditum, quòd in peſtilentia tuliſſet opem. ſed & alibi cultus, qua de re copioſius in Parrhaſio.

Spodius Apollo Thebis cultus, cuius ara ex cineribus ſacrificiorum conſtructa fuit, ſupra lapidem Sophroneſtera nuncupatum, unde nomen illi: ibidem & oracula reddebantur. Pauſ. in Bœot.

Delphinius Apollo cognominatus, cui Theſeus, ut Plut. ſcribit, Marathonium taurũ immolauit. Delphinius uerò appellatus, quod Caſtalio Cretenſi coloniã deducenti ſe obtulit ducem, delphini ſub imagine. quin & nauem ei uſq; ad Cryſſæum Phocidis ſinum præceſſit: unde Delphi etiam dicti, qui locum ab eo munitum tenuêre. uel dictus, quòd Pythona Delphina appellatum interemit. Sed & Delphinia Diana appellata fuit, & culta, ut apud Iul. Pollucem legimus. ait enim lib. octauo, Delphinum conſtitutum ab Ægeo fuiſſe Apollini Delphinio, & Dianæ Delphiniæ, in eoq; primum Theſeum iudicatum fuiſſe, &c. Quare miror quoſdã doctos non Dianam Delphiniã, ſed Bellonam, ſcriptis prodidiſſe. Pauſ. in Attica de templo Delphinij Apollonis, cùm conderetur, & Theſeo, hiſtoriã recitat. nec multò pòſt idem Pauſ. In Delphinio, inquit, iudiciũ fuit de ijs qui ſe iure interfeciſſe contendebant, in quod Theſeus deſcendit, & abſolutus eſt, cùm Pallantem filioſq; res nouas molientes interfeciſſet. nam ante Theſei abſolutionem, aut fugiendum, aut talionem ſubeundum fuit. Plutarchus in eo quo agit, terreſtria ne an aquatica prudentiora: Delphinium ait Apollinem uocatum, quoniam delphinem tum emiſerit, quem ſecuti ſunt Cretenſes Cirrham uſque. Fuit & apud Æginetas Delphinius menſis, Apollini Delphinio ſacer, quo etiam mẽſe ei ſacrificium & rem diuinam faciebant. quis nam uerò menſis is fuerit, non memini me legere: & propterea de eo ſcribere ſuperſedi in noſtro de Annis, menſibus, &c. Sed fortaſſis Thargelion erat, qui cadit in noſtrum Aprilem. Porrò quidam Delphion & Delphinion eundem faciunt. Delphion autem Apollinem ita deſcribit Macrob. ideoq; Delphion uocatum ait, quòd quæ obſcura ſunt, claritudine lucis oſtẽdit, ἐκ τῶν δήλων ἀφανῆ. aut, ut placuiſſe ſcribit Numenio, quaſi unum & ſolum. ait enim, priſca Græcorum lingua δέλφον, unum uocitari. unde & frater, inquit, ἄδελφος dicitur, quaſi iam non unus. Quam ob rem tamen eum nonnulli reprehendunt. nam fratres dictos aiunt, quoniã ex eadem ſint uulua & matrice nati: eſt enim δελφὺς ἡ μήτρα, id eſt uulua, ut Heſychius, Suidas, alij tradunt: nec Pollux tacuit. Ariſtotel. de Animalibus, interprete Gaza: Pars uuluæ interior, loci, & uterus appellatur, unde uterinos dici fratres ſcimus. ſic Græcè, καλεῖται δὲ τούτων τὰ μὲν ὕστερα καὶ δελφὺς, ὅθεν καὶ ἀδελφοὺς προσαγορεύουσι. Arpocration Delphij, ſeu Delphinij potius Apollinis templum & iudicium conſtituit ex Demoſthenis auctoritate. Pollux libro octauo Delphiniũ legit, quem plerıq; omnes ſecuti ſunt. In eo iudicium primum Theſei habitum eſt, dum ille fateretur ab ſe quidem latrones interfectos, ſed iurè cæſos, &c. Tertium enim tribunal legimus fuiſ

ſe ex Demoſthenis ſententia, Athenis in Delphinio, ubi ius dicebatur ijs qui cædem commiſiſſe non negarent, ſed iurè eam feciſſe contenderent.

Delphicus etiam Apollo eſt cognominatus. Ouid.

Placuit tibi Delphice certè. Orpheus in hymno,

γεύνη καὶ σμερδνὲ, πυθοκτόνε Δελφικὲ μάντι.

Dictus uerò à Delphis eſt, qui Pythius, orbis umbilicus, ut legitur in Priapeis. Hinc apud Varronem antiquus poëta: O ſancte Apollo, qui umbilicũ certum terrarum obtines. quod tamen impugnat & exponit Varro pluribus in lib. de Ling. lat. & Phurnutus: ſed & Strabo, quare dictus ſit orbis umbilicus, & Pindarus, & Lactantius grãmaticus in Theb. & Claudianus, quod pluribus in noſtris Annotationum dialogis ſumus executi. Delphicus igitur Apollo, à Delphorum oraculo notiſsimo: quod quomodo cœperit, primùm ſcilicet à capra oſtẽſum, tum à paſtoribus, demum à Pythia uirgine tam diu oracula reddita, quoad ab Echecrate una uiolata, ſtatutum eſt, ut à uetere muliere, in habitu tamen puellę, rederentur, in tripode ſedente, lege XVI Diodori Siculi Bibliotheces librum, qui hanc omnem hiſtoriam copioſè deſcribit. Delphicum uerò hoc oraculum multis theſauris donarijsq́ refertiſſ. legimus, adeò ut à Barbaris & Gallis in primis deprædatum fuerit. & ſæpe etiam arſiſſe. & ter quidem à Thracibus concrematum, prodit Euſebius. Herodotus etiam ab Amaſi rege reſtitutum ait Delphici Apollinis templũ, toto orbe terrarum celeberrimum, quinquies extructum, ac reſtauratum ad ſua tempora, ſcribit Pauſanias: & primùm quidem ex lauri ramis è Theſſalia deuectis, in ſpecus modum exædificatum. Secundò ab apibus, ex cæra & alarum membranulis, ex quo πτερὸν nuncupatũ: alij, à uiri nomine πτερᾶ. Tertiò æneum conditum aiunt: quod mirum non uideri debere ſcribit, cùm & eiuſmodi alia legantur, & Chalciœcus Pallas. quo conſumpto, quartum ex quadrato lapide Trophonius & Agamedes LI. Olympiade extruxêre. Quintò ab Amphictyonibus inſtauratum, ex ſacra pecunia, architecto Spintharo Corinthio, quod ſuo tempore Pauſ. durare ſcripſit. Libet hîc Statij uerſus afferre, ubi de Amphiarai interitu agit, libro octauo Theb.

Quicquid es, æternus Phœbo dolor, & noua clades
Semper eris, murisq́ diu plorabere Delphis,
Hæc Tenedon Cirrhamq́ dies, partuq́ ligatam
Delon, & intonſi claudet penetralia Branchi:
Nec Clarias hac luce fores, Didymæaq́ quiſquam
Limina, nec Lyciam ſupplex conſultor adibit.

Quos uerſus libentius attuli: nam de Apolline plura continent.

Triopius Apollo appellatus etiam, à Triopio (ut ait Stephanus) urbe Cariæ, quæ à Triopo patre Eriſychthonis denominata fuit. dicitur & Triopia. Hellanicus etiam Triopa dixit, à Triops, unde poſſet aliquis commode nomen deflectere, à uoce uel aſpectu triplici. Scribit tamen Diod. Sicul. Triopum Solis filium in Cariam ex Creta profectum, & ab eo promontoriũ Triopium nuncupatum. Ad Triopij quidem templum & celebritas & certamen celebrabatur, teſte Herodoto in primo, ad quod è finitimis Dorienſibus nemo admittebatur: quin etiam & populares, ſi quando ſacri legem tranſgrederentur, à communicatione ludorum excludebãtur. In certamine quidẽ Triopij Apollinis uictoribus ærei tripodes donabãtur: quos tamen haud licebat uictores aſportare, ſed deo ipſi in loco dono dare. Quare Agaſicles Alicarn. uictor ſpreta lege, cùm tripodẽ extuliſſet, eius patria Alicarnaſſus ex Hexapolis participatu amota fuit, & ex Hexapoli Pentapolis conſtituta.

Iſmenius Apollo dictus, teſte Pauſ. in Bœot. ab Iſmeno colle ad dextram portam Thebarum, ad cuius ingreſſum Minerua & Mercurius erant, qui

πρόναοι

πρόναοι appellabantur,id eſt, pro templo poſiti. horum alterum Phidias,alterum Scopas feciſſe dicuntur. Eſt & fluuius Iſmenus,ab Iſmeno Apollinis & Meliæ filio dictus. Ad Apollinis Iſmenij ingreſſum lapis fuit,δίφρος μαντοῦς, id eſt Currus Mantus dictus,ſuper quo Manto Tireſiæ filiam ſediſſe tradũt, ut eſt apud Pauſan. Stephanus Apollinem Iſmenium uult appellatum fuiſſe à fluuio,non à colle. meminit & Heſychius. Scribit lib. primo Herodotus,ad ſuam ætatem in templo Apollinis Iſmenij fuiſſe Crœſi regis donaria ex auro ſolido. Idem libro quinto,ait ſe in eodem templo uidiſſe Cadmeas ueteres literas,in tripodibus quibuſdam inciſas. eius uerò templi ſacerdos,ut Pauſanias ſcribit,Daphnephorus,hoc eſt laurifer cognominabatur,quem forma & genere inſignem quotannis ſacrabant.

Ptous Apollo cognominatus, à Ptois Thebanis montibus, qui à Ptoo Athamantis & Themiſtus filio dicti ſunt,ut Aſius poëta cecinit apud Pauſ. dabantur uerò ibi reſponſa certiſsima. Ptoi Apollinis meminit Herodotus in ſeptimo: Ad fanum,inquit,Apollinis Ptoi,quod Thebanorum eſt, ſitum ſupra paludem Copaiden ante montem,prope urbem Acrephiam. Meminimus & nos in tertio de Poëtis dialogo. Ptoon quoq; Lycophron Apollinẽ appellauit,cuius filiũ dixit Hectorem. Idem Steſichorus, & Alexander Ætolus. Quidam non à monte nomen inditum Ptoo putant,ſed ex formidine à fero ſue Latonæ iniecta,cùm Dianam & Apollinem peperiſſet: unde Ptous Apollo, & Ptoa Diana uocati ſunt, unà cũ matre, ἐπιεπτοήθη,id eſt,quòd pertimuit. De Ptoo uerò monte tricipite,ſcribit Strabo lib. IX. Homerumq; aduocat ita dicentem,

Καί ποτε τὸν τρικάρηνον Πτῶον κευθμῶνα κατέσχε.

Κερδῷον quoq;,id eſt Lucrionem Apollinem ſeorſum à Mercurio cognominatum lego,quòd oracula ad lucrum daret. Certè legimus etiam Pythiam pecunia corruptam,oracula reddiſſe & Philippo, & alijs.

Πατρῷον,id eſt Patrium Apollinem cognominauerunt antiqui, non propria gentis unius aut ciuitatis regione,ſed ut auctorem,quòd progenerãdis omnibus præbuerit cauſam,ut apud Macrobium canit Orpheus,

πατρὸς ἔχοντα νόον, καὶ ἐπίφρονα βουλήν. hoc eſt,

Conſilium prudens & mentem patris habentem.

Scribit in Attica Pauſanias ædem huius dei Athenis fuiſſe,iuxta quam multæ erant picturæ hiſtoriarum ab Euphranore pictæ. Eſt & apud Arpocrationem huius dei mentio. ait enim, Athenienſes hunc uenerari communiter ab Ione,qui Atticam incoluit,ut dicit Ariſtoteles, & ab eo Athenienſes Iones appellatos: & Apollinem patroum apud ipſos cognominatum. Plato in Euthyphrone: Cæteris,inquit,Athenienſibus eſt patrous Iupiter. Non eſt,inquam,apud Ionas talis cognominatus, neq; apud eos qui ex hac urbe manarunt,neq; apud nos,ſed Apollo patrous propter Ionis generationem, &c. Ariſtophanis uerò interpres Patrium Iouẽ,Patriumq; Apollinem ideo Athenienſes cognominaſſe ait,quòd omnium primi eos deos & ea regione exceperint,illisq; per ſingulas tam curias quàm populos & cognationes ſacra fecerint: & Apollinem quidem ut patrem cultum,quòd Creuſam Erechthei filiam uxorem duxiſſet,ex qua natus eſt Ion,à quo ipſi Iones appellati. Patroi Apollinis & Apollonius meminit. Et huc quoq; Vergilium reſpexiſſe uolũt,cùm cecinit,Patriasq; obtruncat ad aras. alij tamen potius Iouis Hercei deſignari à poëta aram putant, ut ibi dictum eſt.

Nomium Apollinem cognominarunt antiqui,ait Phurnutus & Macrobius,non ex officio paſtorali,ut habet fabula,per quam fingitur Admeti regis pecora pauiſſe: ſed quia ſol paſcit omnia quę terra progenerat. unde non unius generis,ſed omnium pecorum paſtor canitur: ut apud Homerum non

modò boum paſtor,ſed & equorum fingitur. Eius præterea ædes,ut omnium paſtoris,fuerunt:apud Camirenſes ἐπιμηλίῳ,id eſt opilionis:apud Naxios ποιμνίῳ,id eſt paſtoralis:itemq́ deus ἀρνοκόμης,ideſt agnorum cuſtos colebatur,& apud Lesbios ναπαῖος.& pleraq; eius cognomina fuerunt per diuerſas ciuitates & gentes,ad paſtoris officia pertinẽtia:quapropter uniuerſi pecoris antiſtes,& uerè paſtor ab antiquis putabatur.Sed enim magis poëtæ,& poëtarum interpretes ei adhæſere opinioni,ut Nomius appellaretur Apollo,quòd Admeti regis,diuinitate priuatus,armenta pauerit:παρὰ τὸ νέμω(unde & Vergilius,Paſtor ab Amphryſo)eſt nuncupatus,quam opinionem Callimachus in hymno etiam eſt executus.Phurnutus etiam à paſtorali cura Nomium nuncupatum tradit.interpretes uerò Pindari à cantu, id eſt à νόμων,dictum putauerunt.Sunt qui ideo Nomiũ uocatum tradãt,ob legum nimiam ſeueritatem, quam Arcadiæ rex illis populis intulerit, ut Cic.in tertio de Nat.deorum:& Nomionem, non Nomium dicere uidetur. Sanè & Agræum,ἀγραῖον,id eſt agreſtem Apollinem uocatum,etiam legimus in commentarijs Pindari, & item apud Pauſ. & in comment.in Apollonium ἀγρία, quod & in Ariſtæo ſcripſimus.

Pythius Apollo nuncupatus,ut notiſſimum eſt.Propertius:

Pythius in longa carmina ueſte ſonat.

Dictus à Pythone ſerpente,Apollinis ſagittis confecto,cuius fabula ab Ouidio in Metamor.planè deſcripta eſt. Sed à Pythio quidem Apolline, Pythia uates Phœbas dicta, quæ oracula & reſponſa dabat. de qua præter alios,Diod.Siculus libro decimoſexto Bibliothecæ copioſe diſſerit. Si uerò quo pacto numen conciperet, uis ſcire,lege Iamblichum,& Origenem in ſeptimo aduerſus Celſum Epicureum,id maximè ridentem, mulierem numen concipere per eas partes,quas conſpicere nefas pudens uir ducat.Ioan. autem Chryſoſtomus:Traditur,inquit,hæc Pythia fœmina fuiſſe,quæ in tripode ſedens,expanſa malignum ſpiritum per inferna emiſſum,& per genitales partes ſubeuntem excipiens,furore repleretur,ipſaq́ reſolutis crinibus debaccharetur,ex ore ſpumas emittens,& ſic furoris uerba loquebatur.Libet tamen hoc tibi loco altius repetere,quæ de Pythia aliàs notaui.Scribit igitur Plutarchus,ſtultum eſſe,& admodum puerile,putare deum ipſum, ſicut ἐγγαστριμύθους,id eſt uentriloquos ſpiritus,Eurycleas quondam,nunc Pythones appellatos,ſubire corpora uatum & diuinantium,& ore ipſorũ & uocibus,ut organis,id eſt inſtrumentis utentes reſpondere:qui ſi ſeſe miſceret uſibus humanis,grauitati parceret,neq; ſeruaret dignitatem,& uirtutis ſuæ magnitudinem.Hæc fermè Plut. De Euryclia etiam Ariſtophanes in Veſpis, μιμησάμενος τὴν Εὐρυκλέους μαντείαν καὶ διάνοιαν: Imitans,inquit, Eurycliæ uaticinium & ſententiam,in alienos uentres immittens,comœdias multas fundi.meminit & Eurycliæ Plato in Sophiſta.Heſychius ita fermè ſcribit:ἐγγαστρίμυθος, hunc(inquit)aliqui ἐγγαστρίμαντιν,ſeu στερνόμαντιν uocant,quòd uentre ſcilicet & pectore uaticinetur, qualis fuit Euryclea.unde & uatum genus Eurycleis dicuntur,& ἐγγαστρῖται.Eraſmus in ſuis prouerbijs uidetur Eurycleæ ἐνασριμύθῳ legiſſe,ab aſtris uidelicet futura & uera prædixiſſe,cùm ἐγγαστρίμυθον potius legendum ſit. Sed incidiſſe ipſum puto in deprauatos codices,pòſt tamen ſe ex Suida uidetur corrigere.Hermolaus peius errare uiſus eſt in ſuis in Plinium Caſtigationibus,qui γαστέρα pro uaſe accipit:& de ea diuinatione intelligit,quæ per uaſculum etiam hodie à ſuperſtitioſis fiat, qualis Lecanomantia,& Coſcinomantia.Sed præter ea quæ de Engaſtromythis ex Plutarcho & alijs dicta ſunt,ſacra quoque Hebræorum hiſt.libro Regum primo,ubi LXX interpretes nec ſemel, quod latinè ſcriptum eſt,

mulier

mulier quæ ſpiritum Pythonis haberet, γυνὴ ἐγγαστρίμυθος habent. D. Auguſtinus, & alij, Ventriloquos uocant. Sed quid uetat, poſtquàm in hæc incidimus, in ſtudioſorum adoleſcentum gratiam, hîc nuda nomina breuiſsimè aſcribere, quæ de eiuſmodi ſuperſtitioſis uaticinantium generibus aliàs collegi? Poſt hos inquam uentriloquos, legimus & Thymomãtes, qui & Pſychomantes uocantur ab Heſychio, qui animi furore uaticinantur: item Thyoſcopos, qui per ſacra quædam diuinant. Sunt & qui per ignẽ, qui Pyromantes uocantur: & Pyromantia, Igniſpicina dicta, cuius auctor Amphiaraus, ſi non potius malus dæmon. Fuerunt & qui per ignes incederent, ut uates Eueclus: qui ideo ἐμπυρόβατα cognominati ſunt, ut & in Italia Hirpini. Diuinatio uerò quæ per aquam fiebat, ſi non & hoc tempore fiat, Hydromantia nuncupata eſt: quæ ex fontibus, πηγομαντία, & ex his uates πηγομάντεις & νυμφόληπτοι dicuntur. eſt & quæ per farinã & eiuſmodi alia fiat, Aleuromãtia & Alphitomantia dicta: & quæ punctis & lineis quibuſdam, quæ Geomantia: itemq́ quæ ex ſpeculis, Catoptromantia. addunt & nõnulli Aſtragolomantiam, quæ ex aſtragolorũ iactu exercetur: & quæ ex caſeo, eiusq́ diſpoſitione fit, Tyromantiã. & quæ ex fumo fiebat, καπνομαντίαν. ex auibus, hoc eſt Auguria & Auſpicia, οἰωνοσκοπίαν, & Alectryomãtiam. & ex extis, qua maximè Hetruſci in Italia ualuerunt, Haruſpicinam, & Extiſpicium. Item per cribra diuinationes, quæ Græcè Coſcinomantia: & ex ſecuribus, quæ dicta eſt Axinomantia: & ex pelui, quæ Lecanomantia: & ex herbis, quæ βοτανομαντία, & in primis hæc ſagarum & ueneficarum mulierum eſt: item ex mortuis & cadaueribus, umbrisq́, Necromantia & Necyomantia & Sciomantia: ex aſtris quoque & ſtellis, Aſtronomia, & Aſteroſcopia, in quibus Chaldæi peritiſsimi fuiſſe traduntur: ex aëre, Aëromantia. ex Nubibus, Nephelomantia: id eſt, ex imaginibus quæ in nubibus plerunque uidentur, qua re aliquos uſos, in ſecundo de Poëtarum hiſtoria prodidi. Fuit ex aſpectu præterea, & fronte, totóque corporis filo & natura, Metopoſcopia, & Metopomantia, Phyſiognomia, Proſopoſcopiaq́. ex manuum lineis, ſignisq́, Chiromantia. item ex numeris, quæ Arithmantia uocatur: de qua in Poëtis, in Nicomachi uita, pleraque. præterea ex piſcibus, Ichthyomantia: quæ & Apuleio obiecta fuit, ut ex Apologijs eius uidemus, & ex Æliano. Ex palpitatione quoque membrorum, & particularum, cùm ſcilicet ſaliunt, quod palmicum augurium uocatur. Fit & diuinatio ex inſomnijs, & ſomniorum coniectura ac iudicio, quæ Oniromantia, & Onirocriſis, in qua Telmiſſei excelluêre: unde Onirocritici libelli, Artemidori & Syneſij. & cætera diuinationum genera, quæ pertinent ad uiſa, portenta, oſtenta, omina, prodigia, fulgura, fulgetras, & fulmina: item quæ ad ſternutamenta. de quibus omnibus ad hæc uſq́ tempora, in tanta fidei noſtræ luce, ſi Deo placet, reperiũtur qui operam & dent aſsiduam, & in his etiam libros edant. Sed iam de his plus etiam quàm ſatis. Ad Pythium Apollinem redo, à quo & ludi dicti Pythia, in uictoriæ memoriam inſtituti, ita Ouidio canente:

> Hunc deus Arcitenens, &c.
> Perdidit effuſo per uulnera nigra ueneno;
> Néue operis famam poſsit delere uetuſtas,
> Inſtituit ſacros celebri certamine ludos,
> Pythia perdomiti ſerpentis nomine dictos. & reliqua.

His uerò ludis præmium pecunia primùm, deinde corona fuit. Sed & non uno in loco Pythia agitata fuiſſe comperi. nam & apud Megarenſes & Sicyonios inſtituta legimus, in commentarijs Pindaricis. Sanè nec te lateat, Pythonem hunc ſerpentem etiam Delphinum uocatum, ut Ælius prodit. Alij, inter quos Callimachus poëta eſt, ſerpentem aiunt oraculum cuſtodiuiſſe: unde

& Apollo ipſe Delphinius dictus eſt,ut alibi oſtenſum. Illud præterea addo, Pythο & Delphos eandem urbem ſignificare: unde & Pythius deus, & Delphicus. Sed cùm plurima de Pythone phyſicè tradantur, ego hic breuiter ex Macrobio deſumpta nonnulla referam. Latonæ igitur parituræ Iuno dicitur obſtitiſſe.ſed ubi tandem partus effuſus eſt,draconem ferunt, qui Python uocitabatur,infantium cunas inuaſiſſe, Apollinemq́ in prima infantia ſagittis belluam confeciſſe.quod ita intelligendum eſt.Poſt Chaos,cùm primum cœpit confuſa deformitas in rerum formas & elementa niteſcere,terraq́ adhuc humida ſubſtantia in molli atque inſtabili ſede nutaret,conualeſcente paulatim æthereo calore,atque inde ſeminibus in eam igneis defluentibus,hæc ſidera eſſe edita antiqui illi gentium philoſophi credidẽre : & Solem maxima coloris ui in ſuperna raptum, Lunam uerò humidiore & uelut fœmineo ſexu,naturali quodam preſſam tepore,inferiora tenuiſſe,tanquam ille magis ſubſtantia patris conſtet,hæc matris.Siquidem phyſici Latonam uolunt terram uideri,cui diu interuenit Iuno,ne numina quæ dicta ſunt, ederentur:hoc eſt aër,qui tunc humidus adhuc, grauisq́ obſtabat ætheri, ne fulgor luminum per humoris aërei denſitatem , tanquam ex cuiuſdam partus progreſsione fulgeret. Sed diuinæ prouidẽtiæ uicit inſtantia,quæ creditur iuuiſſe partum.Ideo in inſula Delo,ad confirmandam fidem fabulę,ædes Prouidentiæ,quam νάον προνοίας appellabant, adhibita religione celebrabatur:& propterea ea inſula Delos uocata,quia ortus & quaſi partus luminum omnia facit δῆλα,id eſt aperta & clara.hinc Plutarch.in Problem.apud Delphos, ait, tres Enneateridas celebratas fuiſſe, quarum unam σεπτήριον uocabant, quæ in imitatione pugnæ uidebatur, quam Apollo aduerſus Pythonem habuiſſe dicitur. alteram Heroidem,tertiam Charilam uocabant: de quibus omnib. ipſum lege Plutarch.qui eas tres celebritates exponit.Sed enim ut rem noſtram ſequamur,ratio quæ de nece Pythonis eſt,qui ἀπὸ τοῦ πύθεσθαι,id eſt à putreſcendo dictus eſt,naturalis exiſtimatur, ut ſcribit Antipater Stoicus.nam terræ adhuc humidæ exhalatio,in ſuperna meando uolubili impetu,atq́ inde ſeſe , poſtquàm calefacta eſt inſtar ſerpentis mortiferi in inferiora reuoluendo,corrumpebat omnia ui putredinis,quę non niſi ex calore & humore generatur:ipſumq́ Solem denſitate caliginis obtegẽdo, nebula uidebatur quodammodo lumen eius eximere. Sed diuino radiorũ feruore tandem uelut ſagittis incidentibus extenuata,exiccata,enecta,interempti Pythonis ab Apolline fabulam fecit,quam Ouidius luculenter in Metamorph.exequitur,& Claudianus in præfatione his uerſibus in Ruffinum,

Phœbæo domitus Python cùm decidit arcu,
  Membraq́ Cyrrhæo fudit anhela iugo,
Qui ſpiris tegeret montes,hauriret hiatu
  Flumina,ſanguineis tingeret aſtra iubis,&c.

Hinc ab Orpheo in hymnis Apollo eſt cognominatus πυθοκτόνος, id eſt Pythonicida. Sunt & aliæ aliorũ rationes, quas ego ne prolixior ſim, miſſas faciam:ſed te ut uarietate detineã,ex diuerſis etiã etymologiã recenſebo. Pythiũ igitur,quidã,quos inter Phurnutus eſt, dictũ autumãt, ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι, hoc eſt,ab interrogãdo & perſcrutando, quòd uidelicet ad Pythium deum ſcitandi oraculi gratia mortales proficiſcerentur.Quam opinionem Macrobius impugnat:Non,inquit,Apollo Pythius ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι,id eſt,à conſultatione oraculorum dictus à phyſicis exiſtimatur, ſed ἀπὸ τοῦ πύθειν.i.à putreſcendo,quod nunquam ſine ui caloris efficitur.Alij dictum putãt à loco ſeu urbe πυθοῖ,apud Delphos,uel Delphis ipſis,quæ primò Nape,dein Petroeſſa,poſtea Criſſa,deniq́ Pytho appellata eſt:qui locus, ait Phurnutus, dictus eſt ὀμφαλὸς τῆς γῆς,id eſt terræ umbilicus,iuxta illud in Priapeijs,

Delphi

Delphi Pythius orbis umbilicus. quod tamē Varro & ſimul Phurnutus impugnant, quod ὀμφὴ, id eſt diuina uox ibi funderetur, à qua uoce & Panomphæus Iupirer dictus, ut in Ioue & Delphico plenius oſtenium eſt. Porrò Phytius, id eſt φύτιος, Sol ac Iupiter dicti, teſte Heſychio, niſi corruptè legatur. ſanè & Pythæum Apollinem etiam cognominatum apud Hermionenſes legimus, ut Pauſanias auctor eſt, qui ait Pythæi nomen ab Argiuis acceptum. nam ad hos Apollinis filium perueniſſe memorant, id quod eſt à Teleſilla poëtria proditum. Sed demum quoniam hæc Pythica Apollinis ſententia habetur, Cognoſce te ipſum: hoc eſt, γνῶθι σ'αὐτὸν: libet etiam hîc in ſtudioſorum gratiam afferre, quę ex Stobæo didici, ex Porphyrij philoſophi excerptis. ait enim, illud ſacrum fuiſſe præceptū in Pytho, quod ſiue (inquit) Phemonoë hoc ad omnes res humanas utiliſsimum deprompſerit, ſiue Panathea Delphi filia, ſiue Biantis, uel Thaletis, uel Chilonis, ſeu anathema quodpiam ex inſpiratione diuina effuſum: ſiue, ut Clearchus tradit, Pythius ipſe deus Chiloni ita reſponderit, interroganti quid'nam tandem hominibus optimum eſſet: ſiue etiam ante Chilonem in templo illud ipſum inſcriptum fuerit, ut Ariſtoteles alijq́ plures exiſtimant. unde ſubdit, certiſsimum eſſe, hanc ipſam ſententiam à Deo quidem uel ortam eſſe, uel non ſine Deo. & hæc quidem breuiter ex Stobæo, meis uerbis.

Cynthius Apollo uocatus, ut notiſsimum eſt, à monte Deli, ut Feſtus ſcribit. dicta eſt & Cynthia Diana: ut illud eſt poëtæ,

Cynthius impoſitis temperat articulis.

Atq; ideo hæc paucis explicui, quoniam poëtis cantatiſsima.

Didymæus quoq; Apollo dictus, multaq; ueneratione cultus. idē & Mileſius, quod eius celebre fuerit ſanum apud Miletum. Orpheus in hymno,

Βάκχε, καὶ διδυμεῦ ἑκαεργὲ, λοξία, ἁγνὲ.

Scribit Macrobius Didymæum appellatum, quòd geminam ſpeciem ſui numinis præferre putaretur, illuminando formandoq; Lunam. nam δίδυμοι gemini dicuntur. etenim ex uno fonte lucis, gemino ſidere, ſpacia diei & noctis illuſtrantur. unde & Romani Solē ſub nomine & ſpecie anni, Didymæi Apollinis appellatione uenerabantur, ut ait Macrobius. Pomponius Mela de Ionia agens: Primùm, ait, à Poſsideo promontorio inflexum inchoās, cingit oraculum Apollinis, dictum olim Branchidę, nunc Didymi. Strabo item libro decimoquarto: Poſt Poſsideum, inquit, in Aſia fuiſſe Mileſium oraculum, Apollini Didymæo ſacrum, apud Branchidas, ad octodecim ſtadia aſcendenti: idq; à Xerſe incenſum fuiſſe, uti etiā reliqua templa omnia, Epheſio excepto. & paulò pòſt ſubdit: Hoc loco de Brancho & Apollinis amore conficta eſt fabula. unde mirum eſt, uirum doctum & polyhiſtora, Dindymæum hunc Apollinem appellaſſe. Sozomenus in hiſtoria, ubi de Licinij interitu agit, huius oraculi ita meminit: Deniq; etiam Gręci dicunt, tunc eum expertum diuinationem Mileſij Didymæi Apollinis, eiq; conſulenti de bello, reſpondiſſe deum per hos Homeri uerſus:

O ſenior, ſeruat iuuenis te miles in armis,
Te durè excipiet ſenium, & tua uita ſoluta eſt.

In uulgatis Sozomeni excerptis pro Mileſij & Didymæi, Latinus interpres parum hoc tenēs, Miletij & Gemini interpretatus eſt. Mileſij quoq; oraculi Apuleius meminit in quarto de Aſino, in Pſychæ fabula. Apulei uerba appoſui, parum aptè ab interpretib. expoſita. hæc autem ſunt: Sed inſortunatiſsimæ filiæ miſerrimus pater, ſuſpectatis cœleſtibus odijs, & iræ ſuperū metuens, dei Mileſij uetuſtiſsimū percunctatur oraculū, & tanto nomine precibus & uictimis ingratæ uirgini petit nuptias & maritū. Sed Apollo quanquā Græcus & Ionicus, propter Mileſiæ conditorē ſic Latina ſorte reſpōdit,

Hęc

Hæc ille. Non refello interpretes, ſed ego ita expono: propter Mileſiæ conditorem, non dictū de urbe intelligo, nam cur ideo Latinè reſpondiſſet: ſed ad fabulam Mileſiam refero, quam ſcribebat Apuleius, ut ille ſtatim à principio Operis propoſuit: & ad Apulei perſonam refero, qui Latinè Mileſiam fabulam ſcribebat. Citatur uerò & hoc oraculum cùm ab alijs, tum etiam à Lactantio Firmiano libro quarto, ſuper Chriſto.

Hecatombæus Apollo ab Athenienſibus dictus, à quo Hecatombæa celebritas, & certamen, ut Heſychius ſcribit. de Hecatombæone uerò, primo Athenienſium menſe, abundè in lib. de Menſibus, annis & reliquis actū eſt, item & in Iouis cognominibus.

μίτρας καὶ μίτρος apud Perſas Sol, & eorū primus deus, ut ait Heſychius. Mithras, ut Oſthanes; & ab eo Lactantius grammaticus, in antro colebatur, cuius ſimulachrum fingebatur leonis uultu, habitu Perſico cum tiara, ambabus manibus reluctantis bouis cornua retētare: quo ſignificabatur, Lunam ab eo lumen accipere, cùm incipit ab eius radijs ſegregari. ipſa enim indignata ſequi fratrem, occurrit illi, & lumē ſubtexit, obſcuratq́. ideoq́ in antro eſſe dicitur, quia eclipſin patitur, id eſt Mithras: ideo leonis uultu, quia Sol leonem ſignum principale habet: uel quòd, ut leo inter animalia, ita Sol inter ſidera excellit. Luna uerò, quòd tauro propius adhæreat, uacca, id eſt boue figurabatur. Sed hæc confuſè licet & implicitè, pluribus tamen explicare uiſus eſt Lactantius, in eius hymni extremis uerſibus ad Apollinem, qui legitur in primo Statianæ Thebaidos:

Adſis ô memor hoſpitij, Iunoniaq́ arua
Dexter ames, ſeu te roſeum Titana uocari,
Gentis Achemeniæ ritu, ſeu præſtat Oſirin
Frugiferum, ſeu Perſæi ſub rupibus antri
Indignata ſequi torquentem cornua Mithran.

Claudianus ita quoq́ cecinit:

—Defixæq́ hoſpite pulchro
Perſides, arcanum ſuſpirauêre calorem,
Thuris odoratæ cumulis, & meſſe Sabæa
Pacem conciliant aræ; penetralibus ignem
Sacratum rapuere adytis, rituq́ iuuencos
Chaldæo ſtrauêre magi: rex ipſe micantem
Inclinat dextra pateram, ſecretaq́ pelli,
Et uaga teſtatur uoluentem ſidera Mithram.

Mithræ meminit Strabo & Suidas. item Martianus ad Solem: Memphis, inquit, ueneratur Oſirin, Diſſona ſacra Mithran. In Perſidis montib. Zoroaſter primus antrum floridū Mithræ dicaſſe fertur, prope fontes: ex quo poſtea manſit religio, ut ubicunque coleretur, antrū uel ſpecus ſimiliter eius templi loco ſtatueretur. Scribit D. Hieronymus ad Athletam: Ante paucos annos propinquus ueſter Gracchus nobilitatem patriciā ſonans nomine, cùm præfecturam gereret urbanam, nónne ſpecum Mithræ & omnia portentoſa ſimulachra ſubuertit? Porphyrius quoq́ in commētario antri Nympharum ex 13. Odyſſ. Primū, inquit, Zoroaſtres apud Perſas, ut narrat qui Mithræ hiſtoriam multis uoluminibus ſcripſiſſe traditur Eubulus, naturalem ſpeluncam & fontibus ſcatentem in proximis Perſidis montibus conſecrauit in honorem rerum omnium auctoris, parētisq́ Mithræ, ut per ſpeluncam quidem mundum ſignificaret fabricatum à Mithra: per alia uerò quædam intus congruis interuallis diſpoſita. elemēta & plagas mundi deliniaret. & paulò pòſt ſubiungit: Mithræ uerò congruum aſsignare locū ad æquinoctia: quapropter gladium fert arietis, qui Martium animal eſt: inuehiturq́ tauro Venereo, quòd

reo, quòd ſcilicet ut taurus, ſic & Mithras generationis dominus ſit. hæc ibi Porphyrius philoſophus. Scribit Origenes Adamãtius libro ſexto, aduerſus Celſum, de Mithræ ſacris, ipſius Celſi uerba afferens in hunc modum: Hæc quidem Perſarum diſciplina oſtendit & Mithræ ſacra, quæ apud hos ſunt, & in his duplex circumactio ſtellarum prætenditur, fixarum, errantiúmque, & per has animæ tranſitus. cuius in rei argumentum ſcala erigitur altior, in ea ſeptenæ ſunt portæ: ex plumbo prima, ſecunda ex ſtanno, tertia ex ære, ex ferro quarta, quinta ex nomiſmatis corio, ex argento ſexta, ſeptima ex auro conſtat. Primam Saturni eſſe ſtatuunt, plumbo aſtri tarditatem ſignificante: Veneris ſecundam, cui & ſtanni quum ſplendorem, tum molliciem comparant: tertiam Iouis, ut æreis gradibus ſolidiſsimam: Mercurij quartam, operum enim omnium & negotiorum tolerantiſsimum, lucráque factitantem, callidum inſuper & eloquentem, Mercurium dicunt: Martis quintam, ob inæqualem admixtionem, & uariam: ſextam Lunæ, argenteam: Solis ſeptimam, quæ aurea ſit, perinde atque aſtrorum hæc imitetur colorem & cœli. Hæc uel Celſus, uel Origenes, qui & alibi huius dei Mithræ meminit. Porrò à Mithra, Mithriaca ſacra dicuntur apud Lampridium in uita Commodi: quæ qualia eſſent, dum explicare Crinitus ſatagit, mihi cauſa fuit, ut hiſtoriam altius multo repeterem. Suidas: Mithram, inquit, exiſtimant Perſæ ſolem eſſe, cui & multas conſecrant hoſtias, neque quiſquam eius ſacris initiari poteſt, niſi per quoſdam gradus conuicij: quibus oſtendat ſe & ſanctum, nec perturbationibus affici. Conſona Tertullianus in libro de Corona ſcribit. ait enim: Mithræ miles cùm initiatur in ſpelæo, in caſtris uerè tenebrarum coronam interpoſito gladio ſibi oblatam, quaſi munus martyrij, &c. D. quoque Gregorius Nazianzenus in priore in Iulianum Cæſarem oratione Mithræ meminit, quo loco qui Græcè eius collegit hiſtorias: Mithra, inquit, id eſt Sol, cui celebritates fiunt, & in primis à Chaldæis: cui deo qui uolunt initiari, duodecim contumelijs afficiuntur, & per uerbera, calorem, frigus, & alia huiuſmodi. unde à Theologo, inquit, hæc contumelia uocatur ἔνδικος κόλασις, quòd ſcilicet iuſtè ea pœna afficiantur. uerba hæc ſunt: Neque Mithræ apud nos cruciatus, & iuſta ſupplicia, his quibus talibus ſacris perſuadentur. Mithræ meminit & Procopius. Hæc igitur ipſe ſacra Mithriaca puto, quæ homicidio Commodus polluit, ut eſt apud Lampridium. Zoroaſter, ut eſt apud Plutarchum in Iſidis & Oſiridis libro, tres in primis deos conſtituit: primum Oromazon, bonum: alterum Aramanum, malum: illum luci, hunc obſcuritati ſimilem: tertium uerò, id eſt μεσίτην, quem Mithran appellauit. Agathius libro ſecundo hiſtor. de Perſarum moribus & religione agens, inter multa quæ recenſet, eos ait duos deos, ut Manichæos, conſtituere, quibus & barbara nomina pro ſua lingua impoſita ſunt. Bonum nanque deum, ſiue creatorem, Ormiſdatin dicunt: Arimanes, pernicioſo ac malo dæmoni eſt apud hos nomen. Sed enim apud Stobæum lego nomen huius dei, non Oromazen, ſed ὡρομάγδην. Maximum enim deorum Magos ait uocare Oromagdan, cuius aiunt corpus luci ſimile, animam uerò ueritati. Sed ut ad Mithram redeam, ſcribit Duris in ſeptimo hiſt. apud Athenæum, Perſarum regibus uno tantùm die permitti, ut ebrij fiant, quo die Mithræ deo ſacraſierent. Eſt & apud Dionem in hiſt. Tiridaten regem Neroni dixiſſe, ſe perinde ac Mithran eum adoraturum. Xenophon in Oeconomico ita Cyrum iurantem inducit: Iuro, inquit, tibi ô Lyſander per Mithran, quem nos omnium deorũ maximum habemus. D. etiã Epiphanius in lib. contra hæreſes 3. de Marcione agens, qui ſacram ſcripturam corrumpebat: Dixit, inquit, quidam proprius ipſorum poëta, Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, uentres pigri: per quæ uerba Epimenidem indicat,

indicat, ueterem philoſophum, & templi Mithræ, ſiue Solis apud Cretenſes ſacerdotem. hoc quidem Epiphanius. quibus ex uerbis colligimus, nõ apud Perſas ſolùm, & Chaldęos, ſed aliubi etiam Mithram cultũ fuiſſe. quin & Mithræ quoque templum fuiſſe Alexandriæ, & ſacra ſummo cultu exhibita: id quod notauimus in Tripartitæ hiſt. libris.

Phileſius Apollo etiam nuncupatus, ut ſcribit Lactantius in commentario lib. octaui Theb. cui templa conſecrata fuêre, quæ ab oſculo dicta ſunt Branchi pueri Apollinis dilecti: ſiue, ut alij dicunt, filij. nam pręgnantem matrem per quietem uidiſſe, Solem ſe inſerentem ei per fauces ferunt, qui pòſt per uentrem exierit, unde puero factum fuit nomen: ſiue à certamine baſiorum puerorum, Phileſia nuncupato, Phileſius dictus eſt. Meminit & his uerbis Macrobius: Apollo Phileſius à Phyſicis dictus, lumen eius exoriens amabile, amiciſsima ueneratione oſculorũ conſalutamus. Plinius uerò Nat. hiſt. 34. Canachus, inquit, Apollinẽ nudum, qui Phileſius cognominatur, in Didymæo Æginetici æris temperatũ fecit. Sed ſi plura de Brancho, & Branchiadon oraculo, & Phileſio legere cupis ex Varronis lib. diuinarũ, Lactantium eodem libro legito, itemq́ tertio. meminit & Terentianus, & Strabo: ſed & Bucatius, qui nactus Lactantij codicem minus lacunoſum, fabulam in quinto ſuarum Geneal. explicat.

Smintheus Apollo dixit. Ouid. in Faſt.

Conſulitur Smintheus, lucoq́ operatus opaco,
Hos non mentito reddidit ore ſonos.

Frequenter & in poëtis græcis, Homero, Orpheo, alijs. cognominatus uerò à muribus. Cauſa uariè proditur. Crinis Apollinis fuit ſacerdos. is cũ dei ſacra neglexiſſet, à terreſtribus muribus agrorũ fructibus eſt priuatus. cuius detrimento damnoq́ commotus Apollo, bubulco cuidam Hordæ nuncupato iuſsit, ut Crinin ſacerdotem moneret, illum debere conſueta ſacra peragere. quod ſacerdos cùm feciſſet, Apollo mures ſagittis cõfecit: hinc Apollo Smintheus cognominatus eſt. Sminthas enim Cretenſes mures uocant. Ælianus de Animalibus id tradit, mures adorari ab his qui Troadis Amaxitum incolunt: unde Apollinem qui apud eos maxima religione fuit, Sminthium appellabant. mures enim, Æoles & Troiani Sminthes nuncupant: ſicut Æſchylus in Siſypho teſtatur, cùm ait, Sed agreſtis quis eſt Sminthius. tum uerò apud eos Sminthas cicures alunt, eiſq́ uictus publicè præbetur, atque infra altare, ubi degunt, latebras habent. Apud etiam tripodem Apollinis mus fuit, de quo etiam fabulam idem Ælianus recitat. Strabo uerò libro 13. aliam hiſtoriam ſeu fabulam, ut ipſe ait, recenſet: In urbe, inquit, Chryſa eſt Apollinis Sminthei delubrum & ſimulachrum, quod nominis ueritatem ſeruat. nam mus quidem pedi ſtatuæ ſubiacet. hãc ſtatuam Scopas Parius fecit. Hiſtoria ſiue fabula, quæ de muribus narratur, huic loco congruit. nam Teucris è Creta profectis (de quibus primò Callinus elegiæ poëta tradidit, pòſt multi ſecuti ſunt) datum erat oraculum, ſibi eos ſedem poſituros, ubi terrigenæ eos adorirentur. id circa Amaxitum dicunt cõtigiſſe, maximamq́ agreſtium multitudinem murium noctu exortam, quicquid armorum & utẽſilium ex corio inueniſſet, corroſiſſe, & Teucros ibi mãſiſſe, atq́ Idam ab Ida quæ in Creta eſt, appellaſſe. Heraclides Ponticus auctor eſt, mures ibi circa templum abundare, & ſacros exiſtimari: ſimulachrum autem ita inſtructum eſſe, ut murẽ pedibus premat. Quidam tamen Sminthеũ, quaſi ζέων θεῖν, hoc eſt, quòd feruens currat, ad Solem reſpicientes, appellatum uolũt. Sanè in locis pluribus Smintheus Apollo cultus fuit, nec templa ſolùm illi poſita, ſed & loca aliquot Sminthia ait appellata, ille idem Strabo. Porrò antiquos uidemus à paruis rebus plerunque deis cognomina impoſuiſſe, uti à muribus

Apollo

Apollo Sminthius dictus: à culicibus Hercules, quos Oetæi conopas uocãt, Conopæus: & Ipoctonus, à uermiculo ipe, uineis infeſto, ut in Hercule diximus. Rhodij quoq; à rubigine, quam ἐρυσίβην uocant, Apollinem Erithybium appellauêre: & Bœotij Pornopionem itidem Apollinem coluêre, quoniam illi πορνόπας culices uocant: exploſa pridem eorum ſententia, qui Murinum interpretati ſunt pro Smintheo, apud Martialem illo uerſiculo,

Campis diues Apollo ſic Murinis.

Sunt & qui putant de Apolline illud Plinij intelligi: Fecit Praxiteles & Apollinem puberem, ſubrepenti lacertę cominus ſagitta inſidiantem, quem Sauroctonon uocant, hoc eſt lacerticidam. Sed iam ad alia tranſeamus.

Παμπάριος Apollo, quaſi totus Parius, teſte Phauorino, cognominatus à Parijs & Pergamenis.

Horus etiam Apollo dictus eſt ab Ægyptijs, quod pluribus oſtendit Plutarchus in Iſi & Oſiri. unde & eo nomine Sol etiam ab ijſdem uocatus, teſte Macrobio, & Cenſorino in libro de Die natali: à quo Horæ dictæ diei partes & anni tempora, ut plenius in noſtro ſcripſimus de Annis, mẽſibus, &c. Videtur tamen Plutarchus Horos duos conſtituere: primùm quidem antiquiorem, ob tenebras cæcum, qui Arueris dictus, natus ſecũdo die, cùm necdum mundus eſſet perfectus, ſed mundi ſimulachrum erat, & effigies quædam: alterum autem Horum perfectum & abſolutum, cuius ſimulachrum in Copto urbe tradunt fuiſſe, altera manu Typhonis pudenda continere. Hori ſacerdotes, ſcribit Epiphanius in quarto de Hæreſibus lib. & Harpocratis, capite raſos, ferre impudenter ſeruile ac deteſtabile puerile ſignum: & cætera quæ ridet idem D. ſcriptor. ſed & alia plura de hoc Horo Apolline produntur, quæ ad occultam rerum interpretationem & naturę pertinere credebant, quę noſtri non uidentur eſſe inſtituti. Diodorus Siculus Ægyptiorum deos commemorans, Horum ait Iſidis filium per inſidias à Titanibus interfectum, inter aquas inuentum, à matre ad uitam reuocatũ, factumq; immortalem. Hũc Apollinem interpretatur, medendiq; & uaticinandi peritiſsimum fuiſſe. Sanè & ab Hermionenſibus Horius, hoc eſt ὅριος Apollo, id eſt Terminalis & dictus & cultus fuit. Vt enim coniectatur Pauſan. cùm aliquando Hermionenſes de finibus uel bello uel iudicio contenderẽt, & uictores facti eſſent, ἀπόλλωνι ὁρίῳ rem ſacram fecêre, & templum aramq; conſtruxerũt. Sunt nonnulli, qui quòd deus ſit διαλεκτικώτατος, id eſt maximè dialecticus, ideo Horiũ appellatum arbitrati ſunt. Porrò & Græcorum & Latinorũ quidam Orum Apollinem, ſine afflatus nota ſcribunt.

Plataniſtius Apollo cognominatus, teſte Pauſ. cuius templũ fuit uia Trœzenia, quæ ad Hermionem ducebat, ſecus petram, quæ prius Sthlenij Iouis ara dicebatur, mox uerò Theſti dicta fuit.

Thearius Apollo colebatur apud Trœzenos, cuius templum Pauſaniæ ætate uetuſtiſsimum habuit ſimulachrum, ab Auliſco dedicatum. Legimus & θεώριον, apud Heſychium, Apollinem nuncupatum.

Tortorem etiam Apollinem à Latinis nominatũ uidemus, ut apud Suet. notatur. quin & in urbe colebatur, ut Domitius teſtatur.

Hyperionides, & Hyperion etiam cognominatus eſt Sol, & id quidẽ frequenter, non modò Græcis, ſed & Latinis poëtis. nam Hyperionis Titanis filius fuiſſe fingitur, ut in Titea meminimus. quin etiã Titan ideo appellatur. Sed & Heſiodus eius genus recenſet in Theogonia. Vel ſi ad rem phyſicã referas, unde dictus traditur ab eruditis, παρὰ τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς ἰέναι, ὃ uidelicet ſupernos eat. Diod. tamẽ ſcribit: Hyperion reuera ſolis, lunæ, & cæterorũ aſtrorum motus horasq; primum ſumma cura obſeruauit, & à ſe percepta cæteris quoq; popularibus noſcenda prodidit: ideo horum parens dictus eſt.

φαεσίμβροτος Apollo ab Homero cæteriſq; poëtis cognominatus, à φαὸς lumen, & βροτὸς mortalis, quod ſua luce mortalia iuuet. quidam & φαυσίμβροτος apud Pindarum eadem ratione legunt.

ἐπιπρόπιος Apollo, teſte Dionyſio Alicarn. in quarto hiſtor. à Doribus cultus, cui templum eo apparatu ſtruxerāt, ut in eo conuenirent ad conſilia, cæteraq; negotia obeunda. Sed & Epiſcopon aliquando legimus cùm apud alios, tum apud Phurnutum: μουσηγέτης, inquit, Apollo uocatus eſt, & ἐπίσκοπος, & cum Muſis ludere exiſtimatus eſt.

Μαλλόεις Apollinis cognomen, ait Heſychius. Malloëntis Apollinis feſtum celebraſſe Mitylenæos extra urbem accepimus, cùm totius ciuitatis frequẽtia: ut in tertio teſtatur Thucydides.

Maleaticus Apollo, uel Maleates, ut Pauſan. ait, à Maleo nuncupatus eſt, qui Tyrrhenorum rex, ut in quarto Theb. ſcribit Lactantius, primus tubam inuenit, cùm piraticam exerceret. Sed cùm mare tempeſtatibus agitaretur, montem inſedit, quē de ſuo nomine Maleam, & Maleaten, ſeu Maleaticum Apollinem in eo nominauit.

ἡμεροδρόμος, id eſt Curſor diurnus Sol & Phœbus cognominati, quòd uidelicet diurno curſu ſol mundum omnem peragrat, unde & illi nomen. meminit uerò & Pollux in primo.

Bel, ſeu Beles Apollo dictus eſt ab Aquileiēſibus Italiæ, de quo Herodianus libro octauo hiſt. Cæterùm, inquit, nonnulla quoq; oracula ferebantur, patrij cuiuſdam numinis, uictoriam promittentia: Belem uocant indigenæ, magnaq; cum religione colunt, Apollinem interpretantes, cuius etiam ſpeciem pro urbe ipſa pugnantem quidam è militibus Maximini uiſam ſibi in cœlo affirmabant.

ἑκατηβελέτης, & ἑκατηβόλος, & ἑκηβόλος Apollo cognominatus, quibus nominibus & Græci & Latini uſi ſunt, à longè iaciēdo uel radios, uel ſagittas, deduci uidentur. Certè Homerus in primis, & Orpheus, cæteriq; poetæ ita nuncupant, ut eſt uidere, & ut etiam grammatici obſeruant. notiſsimus eſt uerſiculus apud Suetonium,

Noſter erit Pæan ille Hecatebeletes.

Macrobius in primo Sat. Sagittarum, inquit, nomine non niſi radiorum iactus oſtenditur: qui tunc longiſsimi intelliguntur, quo tempore altiſsimus Sol diebus longiſsimis, ſolſtitio æſtiuo, conficit annuum curſum, unde ἑκηβόλος dictus Apollo, & ἑκατηβόλος, id eſt longè iaciens, & è longiſsimo altiſsimoq; radios in terram uſq; demittens. Phurnutus ἑκατηβόλους Solē & Lunam appellatos prodit, quòd uterq; radios longè iaculetur. Proclus in Cratylum Platonis: Hecatebeletes, inquit, ideo dictus, ὅτι χορηγὸς ὢν, καὶ ἐξηρημένος ἐπὶ πάντας ποιεῖ τὰς ἐνεργείας. id eſt, cùm ſit choragus, & eximius, in omnes efficit energias & efficacias.

ἑκάεργος, Hecaërgus Apollo à poëtis, & in primis Homero cognominatus, teſte Heraclide Pontico in Allegorijs, non ab Hecaërge, quæ ab Hyperboreis in Delum uenit, ut fabulantur: ſed quod à longe operetur: hoc eſt, ὅτι τὰ ἕκαθεν ἐργαζόμενος. uel, ut ait Heſychius, ὅτι μακρόθεν εἴργων τοῖς βέλεσιν. uel, ut in Pyth. Pindari notat interpres, quòd procul ſpargat radios, & eminus operetur. quo loco Pindarus inducit Cyrenen nympham, admirātem Apollinem, quòd ſagittis leones conficeret: & eum etiam εὐρυφαρέτραν appellat, à lata ſcilicet pharetra, qua ceu uenator per iuga Cynthi feras transfigat, uel morborum iacula iaciat. Sed & Hecaërges Diana cognominata eſt, ut ſuo loco dicemus. Scribit Phurnutus Hecaton ſolem, & Hecaten lunam appellari, παρὰ τὸ ἕκαθεν δεῦρο ἀφιέναι καὶ ἐκπέμπειν τὸ φῶς, à longa ſcilicet miſsione lucis. Sunt qui his aliam afferant etymologiam, quòd ſcilicet Hecato & Hecatæ nomina impoſita

na impoſita ſint, cùm preces effunderent: hos deos rogabant, ut mala auerterent. Nam interdum aëra inficere putabant, ac peſtilentias inducere, ut eſt apud Homerum in primo Iliados. Adhæc in quarto ſcribit Strabo, quod ἕκατος Apollo eſt: unde Hecatonnenſi, quaſi Apollinenſi, quod per totam eam regionem Apollo coleretur, circa Lesbum & Troiam. quo loco illud docet, ex inſtituto antiquorum literam nn geminari in his nominibus, Hecatonneſus, Peloponneſus, Proconneſus, Cherſonneſus, & cæteris.

Pagaſæus Apollo etiam cognominatus eſt. Heſiodus in Aſpide, πᾶν δ' ἄλσος καὶ βωμὸς ἀπόλλωνος παγασαίου. id eſt, Totum uerò nemus Pagaſæi & Apollinis ara, dictus autem, ut Apollonij Rhodij commentatores ſcribunt, quòd Pagaſis templum haberet in promontorio Magneſiæ, quo loco compacta fuit nauis Argo. Eadem fermè Phauorinus, & Callimachus apud Hyginum. Scepſius tamen à πηγαῖς, id eſt fontibus, quòd multi in illis locis fluere dicuntur, dictum exiſtimauit. Hunc παγασίτην Apollinem ab Achæis & Theſſalis appellari, ait Heſychius.

ἄναξ, id eſt rex Apollo, nũcupatus fuit. Ariſtophanes in Pluto, ἄναξ ἀπόλλων καὶ θεοί, Rex Apollo & dei. Sic & frequẽter Homerus. Solon quoq; in ea pulcherrima elegia, quæ apud Stobæum legitur de iuſtitia, ita canit,

ἄλλον μάντιν ἔθηκεν ἄναξ ἑκάεργος ἀπόλλων. hoc eſt,
Rex alium uatem ſtatuit iaculator Apollo.

Dicimus & ὦναξ, pro ὦ ἄναξ. Orpheus,

ὦναξ πυθῶνος μεδέων ἑκατηβόλε μάντι. hoc eſt,
O rex Pythonis dominans Hecateuole uates. Item,
ἄναξ παιὰν, ὦ βασιλεῦ, ὁ κακὰ παύων ἄπολλον. ut exponit Heſych. id eſt,
O rex Apollo, qui mala quieſcere facis.

Notant grammatici, quod ἄναξ dicitur ab ἄκος, quòd medelam curamq; ſignificat: & anaces, quòd curam habeant, ut Plut. & Euſtathius teſtantur. primi autem hoc nomine Caſtor & Pollux dicti ſunt, quòd nauigãtium curam gererent. Sed & cæteri dei Anaces dicti, præter Iouem qui βασιλεὺς uocatur.

Clarius Apollo dictus à Claro urbe Aſiæ, ut Mela Pomp. ait, ubi Clarij, inquit, Apollinis fanum, quod Manto Tireſiæ filia fugiens uictores Thebanorum Epigonos ſtatuit. Plinius uerò libro ſecundo: Colophone, ait, in Apollinis Clarij ſpecu lacuna eſt, cuius potu mira redduntur oracula, bibentium breuiori uita. Nam, ut Iamblichus etiam ſcribit, ibi epota aqua oracula redebantur: quod etiam noſter Picus. Illud ibi traditur, non fœminam, ut Delphis, ſed certis è familijs ſacerdotes, aut ex Mileto accitos, & plerunq; literarum ignaros, hauſta fontis aqua uaticinia referre. Sed enim in Claro regnauit Rhacius, ut Pauſan. in Achaicis ſcribit, ex quo & Manto natus eſt Mopſus. Clarus uerò, ut ſcribit Euſtathius, Colophonis nauale fuit, ἐκ τοῦ κλήρου, id eſt à ſorte, quòd per ſortem Apollini obtigerit: ubi ipſius dei oraculũ fuit. Sed enim Iſaacius Lycophronis interpres, Clarum montem & urbem, non longè à Colophone ponit, ubi fuerit Clarius Apollo. Apollonij itẽ interpretes Clarum ciuitatem propinquam Colophoni ſcribunt, Apollini ſacram, ubi oraculum ipſius dei à Manto Tireſiæ filia conſtructum fuit. Alij ferunt ab heroë quopiam Claro, ut Theopompus prodidit. Nearchus uerò ait, à ſorte, id eſt ἐκ τοῦ κλήρου. Sed ſi plura hac de re fortè ſcire cupis, eoſdem legito interpretes, qui ex ijs qui Thebaida ſcripſerunt, plura collegêre. Rhacij enim hiſtoriam, & Mantus, omnem perſcribunt, quo ſcilicet pacto in Aſiam peruenerunt.

ἐπιβατήριος, id eſt conſcenſor Apollo cognominatus apud Trœzenios, in quo loco fuit conſeptum Hippolyti. Inibi quoq; templum quod à Diomede dicatum fuit, ἐπιβατηρίου Apollinis, id eſt adiuuantis aſcenſum, poſt eam

tempeſtatem, qua poſt Troianum excidium Græci quaſſati ſunt, auctor eſt Pauſan. in Corinth. de Embaſio pòſt agendum eſt.

Thyrxeus Apollo etiam cultus: cuius oraculum, hoc eſt, ut ſcribit Pauſ. χρηστήριον ἀπόλλωνος θυρξέως, fuit apud Cyanços, qui ad Lyciam fuêre. ex quo aqua habebatur Cyaneis: in cuius fonte ſi quis intueretur, quæcunque uolebat intuebatur. Mouet me uocis ſimilitudo, ut hîc ſubiungam & Thyreum Apollinem nuncupatum Græcis, ut Nigidius & Macrobius ſcribunt: eiusque dei aras ante fores ſtatuebant, eum deum ſignificantes introitus & eius potentem, ἀπὸ τῶν θυρῶν, id eſt ab ianua nuncupatum. Eiuſmodi & Anthelij dei habebantur, qui pro foribus ædium ſtatuebantur: ſic enim antiqui ſubdiales ſtatuas, quæ ſoli eſſent expoſitæ, uocabãt, ut ſcribit Heſychius, ab αἴθρι καὶ ἥλιος. Septimius Florens Tertullianus in libro de Coronis: At enim, inquit, Chriſtianus nec ianuam ſuam laureis infamabit, ſi norit quantos deos etiam hoſtis diabolus finxerit, Ianum à ianua, Limentinum à limine, Forculum & Carnam à foribus & cardinibus, & apud Græcos Thyræum Apollinem, & Anthelios dæmonas. hæc quidem Tertullianus doctè & eruditè.

προστατήριος Apollo cognominatus, quòd ante ianuas ſtatueretur, quod in Electra Sophocles innuit, quidam Proſtatiũ interpretati ſunt. Pauſan. uerò in Attica, ait, ex deſcenſu è foro per uiam εὐθεῖαν, id eſt rectam, ad dextrã templum fuiſſe Apollinis Proſtaterij. Proſtaterij etiam Heſychius Apollinis expoſitionem attulit.

δειραδιώτης, Deradiotes Apollo cognominatus fuit. quidam Δειρὰς quendam eſſe locum tradunt. Val. Arpocrat. Δειράδες populum eſſe Leontidis, à quo popularis δειραδιώτης formetur. alij Δειρὰς Argiuam regionem eſſe prodidêre. Pauſanias uerò, Diradioten ait Apollinem à loco dici, cuius uaticinium etiam ſua tempeſtate durare aſſeruit: eoque ritu fieri, ut à uiro mulier ſecubaret, & ſingulis menſibus noctu, ut de agno rem ſacram faceret, cuius agni ſanguine epoto, numinis Apollinei inſtinctu reſponſa daret.

Dicæum etiam, ſi non Dircæum, Apollinem Plin. lib. 24. cap. 8. uocaſſe uidemus, ubi de Leontio ſtatuario agit: Fecit, inquit, item Apollinem citharœdum, ſerpentemque eius confici ſagittis, qui Dicæus appellatus eſt: quoniam cùm Thebe ab Alexandro caperẽtur, aurum à fugiente conditum, ſinu eius celatum eſſet, &c. Dicæum tamen, id eſt iuſtum, Hermol. Barbarus interpretatur: quoniam & Menander γήδιον δίκαιον dixerit, id eſt iuſta terra, quæ reddat quod accepit.

Palatinus Apollo à Romanis appellatus, qui in Palatio ab Auguſto dicatus fuit, cum porticu & bibliotheca, poſt Actiacam pugnam, deuictis prælio nauali M. Antonio & Cleopatra: qua de re erudita extat Propertij elegia, cuius initium eſt,

Muſa Palatini referamus Apollinis ædem.

Suetonius meminit cùm alibi, tum in eo: Templũ, inquit, Apollinis in Palatio ſtruxit. Plura Dion lib. hiſt. 53. Horatius item in Epiſtolis:

Scripta Palatinus quæcunque recepit Apollo. Item in Odis lib. 1.

Quid dedicatum poſcit Apollinem uates. Et ibidem Porphyrion, hic idem Palatinus & Naualis dictus, à Propertio:

Hic ubi Nauali ſtant ſacra Palatia Phœbo,
Euandri profugæ procubuêre boues.

Plinius à Scopa Palatinum Apollinem factum ſcribit. Idem & Palatinam Venerem memorat, libro 36. Ammianus autem Marcellinus libro 23. Comæum Apollinem ex Seleucia Romam delatum ſcribit, collocatumque in æde mpollinis Palatini. qua de re alibi.

Actius, & Actiacus, & Actæus Apollo uocatus uarijs de cauſis: in primis

tamen

tamen ab Actio promontorio,& ciuitate Acarnanum,ut Stephanus ſcribit, qui & à Magneſiæ urbe Acte Actium & Epactium eundem deum cognominatum tradit. Callimachus apud Hyginum,de Argo,in finibus Magneſię ad Actij Apollinis templum,quod Argo naturæ proficiſcentes ſtatuiſſe exiſtimantur,Argon conſtructam fuiſſe dixit. Legimus,cùm Apollini Actio celebritas ageretur,id miraculi contingere ſolitũ, ut cùm Leucadij bouem immolaſſent,muſcæ eo ſanguine diſtentę omnes euanuerunt. Tum ſine muſcis deinde feſtum peragebatur. Sunt qui Actium & Epactium littoralem interpretentur,ab acta,id eſt littore,ut apud Orpheum & Apollon.in Argonauticis:ut in eo,

ζηνὶ πανομφαίῳ καὶ ἐπακτίῳ ἀπόλλωνι.

Sed ab Actio denominatio celebris; ob uictoriam Auguſti contra M. Antonium, & Cleopatram reginam. Vergilius,

Actius hæc cernens arcum tendebat Apollo. Propertius:
Actius hinc traxit Phœbus monumenta, quod eius
Vna decem uicit miſſa ſagitta rates.

Qua Elegia totam hiſtoriam complexus eſt,quæ apud ſcriptores eſt celebratiſsima. Idem & Leucadius deus dictus eſt. Idem Propertius:

Leucadius uerſas acies memorabat Apollo. Ouid.
An quæ Leucadio ſemper amata deo.

A Leucate ſcilicet promontorio,Leucadius deriuatus eſt. Dion libro 50. & Strabo libro 7. de Actio Apolline, de ludis, deq́ cæteris copioſe agunt. ſed & libro decimo,deq́ Leucadio Apolline. Ex his,ut puto,uerſus in 13 Metamorph. Ouidij intelliges,qui exiſtimantur difficillimi.

Præter erant uecti certatam lite deorum
Ambraciam,uerſiq́ uident ſub imagine ſaxi,
Iudicis,Actiaco quæ nunc ab Apolline nota eſt.

Per ἀντίληψιν enim hanc hiſtoriam poëta exprimit: Lite deorum, inquam, quoniam ex parte Auguſti dei Romani, & Apollo in primis: Antonij uerò & Cleopatræ,dei Ægyptij,Anubis,Oſiris,Iſis. Sed quod Æneas in Ambraciam & ea loca peruenerit, copioſe deſcribit Dionyſ. Alicarn. Iudicis uerò, quia iuſtam Apollo Auguſto cauſam iudicauit. atq́ ideo nota ab Actiaco Apolline. uel Indicis,nam & ſic legitur, totumq́ hoc ſcriptum à poëta ingenioſiſsimo in Aug. gratiam,quomodo & à Vergil. ſæpe.

Theoxenius Apollo uocatus,hoc eſt hoſpitalis deus, à Pellenenſibus in Achaia,apud quos eius dei templum fuit,ad quod certamen nomine Theoxenia celebrabatur,uictoriæ cuius præmium argentum fuit,ut Pauſanias docet. Pindari tamen interpretes in Olymp. non argentum, ſed χλαῖναν ſcribũt (genus id ueſtis, παρὰ τὸ χλιαίνειν,id eſt calefacere,teſte Polluce) Inſtituta Theoxenia à Caſtore & Polluce, ijdem interpretes alibi aſſerunt, à deorum hoſpitio & commercio uocata. de Theoxenio & Strabo meminit.

Hyſius Apollo dictus ab Hyſia Bœotiæ ciuitate. in huius templo puteus fuiſſe fertur, ex quo aqua epota ſacerdos ueriſsima reſponſa reddebat: ut de Clario iam dictum eſt.

Phaëthon etiam aliquando,non modò pro Eridano,id eſt Solis filio capitur,ſed etiam pro ipſo Sole:ut, ἥλιος φαέθων apud Homerum,aliosq́ poëtas. unde & Phaëthontiades filiæ, uel ſorores Phaëthontis. Quod nomen etſi triſſyllabum eſt per regulam,nonnunquam tamẽ & biſſyllabum inuenimus: id quod & antè alij annotauêre,atq́ ideo nunc ab exemplis ſuperſedeo.

Parrhaſius mpollo,qui & Epicurius,in Arcadia & cultus & cognominatus fuit,cuius templum in monte Lycæo ad orientem poſitũ fuiſſe legimus, qui & Pythias dicebatur: cui quidem deo quotannis agrum in foro macta-

bant,feſtum diem celebrantes, appellabantq́ propterea deum auxiliarem ac propitium,hoc eſt Græcè ἐπικούριον.cumq́ uictimam mactaſſent,actutū cum pompa in templum deferebant Apollinis Parrhaſij, ſacri miſsionem facientes.Plura Pauſanias in Arcadicis. Epicurij uerò fanum in Baſſe uilla fuit Arcadica:ſic cognominati,quòd populis illis auxiliatus fuiſſet in auertenda peſte, quemadmodum apud Athenienſes in bello Peloponneſiaco Alexicacus: Pauſanias.

Agyieus Apollo,qui & Agyiates uocatus eſt,teſte Stephano.à uijs cognomentum deductum eſt:quippe ἀγυιὰ, à qua uoce ἀγυιεὺς deflectitur, uiam & uicum ſignificat,ut Græci ſcribūt grammatici, & apud noſtros Macrobius. Idem etiam Phurnutus,qui ait,quòd uias illuminet,ubi ille erigebatur.Hinc per contrarium illud dicitur: .

Sol ceciditq́,umbratæ omnes ſunt undiq́ agyiæ.

Sophocles in Hermione,ἀγυιεὺς pro locali nomine accipit, non pro deo. Sunt item loca in urbibus,deambulationibus apta, quæ agyiea dicuntur, ut Stephanus obſeruat.Scribit Pauſan.in Arcad. Agyico Apollini Tegeatates ſimulachra erexiſſe,cùm Apollo & Diana orbem circumirent, ut eos ulciſcerentur,qui matrem Latonam uterum ferentem non recepiſſent:& reliqua, quæ multa ſcribit. Apud Latinos meminit Agyiei Horat.lib.4. Carminum:

Phœbe,qui Xantho lauis amne crines,
Dauniæ defende decus camœnæ,
Læuis Agyieu.

Et unà Acron & Porphyrion exponunt, licet admodū ambo ſint deprauati,meminit & Pollux in 9.& Suidas, & Arpocration, ex quibus plura poteris excerpere. Fuerunt & ſeorſum dei Agyiei uocati, ut in Commentarijs Ariſtophanis legimus. Agyieis deis, quos ineptè quidam ſanè docti ueſtibularios interpretantur , ſi quid monſtri apud Athenienſes nunciatum fuiſſet,ſacra faciebant,ad ea amolienda.Eſt & alicubi apud Pauſ. legere Agyleus,niſi mendoſus ſit codex. Sunt & qui columnam erectam in eius dei honorem,Agyiea uocent:aras quoq́ Agyiatidas.

Pataræus Apollo.Horatius lib.3.Carminum,

Qui rore puro Caſtaliæ lauit
Crines ſolutos,qui Lyciæ tenet
Dumeta,natalemq́ ſyluam,
Delius & Pataræus Apollo.

Vbi notandum,ab Horatio παταρεὺς triſyllabum proferri,non quadriſyllabum.De hoc ſic Mela Pomp.in primo,de Lycia agens:Atq́,inquit, ut multa oppida, ſic præter Pataram non illuſtria. Illam nobilem facit delubrum Apollinis,quondam opibus & oraculi fide Delphico ſimile.Salaciam puellam ex Ophionide ferre ſacra Apollini Pataræo,ſcribit apud Stephanū Alexander:quæ & qualia,apud ipſum lege. Scribit Seruius quarto Æn.lib.conſtare,Apollinem ſex menſibus hyemalibus apud Pataram Lyciæ dare reſponſa,unde Pataræus Apollo dicitur:& ſex æſtiuis apud Delum. Hinc illud Vergilij: Qualis ubi hybernam Lyciam,Xantisq́ fluenta Deſerit,ac Delum maternam inuiſit Apollo.

Myricæus Apollo cognominatus. fuit uerò in Lesbo Apollo, ramos tenens myricæ:unde deductum deo cognomen, qui & Myricinus dictus eſt. Scribit Archæus,uiſum fuiſſe in ſomnis deum Apollinē cum myricæ ramo. Myricam uerò uetuſtiſsimam eſſe plātam,illud ſatis declarar,quod in Ægyptij Iouis pompa,corona myricea coronabantur. plura quidem hac de re leges,deq́ oraculis per myricæ ramos,in commentarijs in Theriaca Nicandri, & apud Picum noſtrū in hymnorū cōmentarijs,de Myrino Apolline in Grynæo dictum,In Myrenſi quoq́ ſinu Lyciæ Apollinis templum fuiſſe, prodit

Ælianus,ad cuius ſacerdotem uitulinas carnes diſtrahentem,orphi piſces adnatare ſolebant,tanquam conuiuæ ad epulas inuitati.

Amiclæus Apollo dictus eſt,ut Polybius & Strabo ſcribūt.Polybius quidem lib.quinto hiſt.Amyclæ,hic(inquit)locus eſt in agro Spartano, omni arborum ac frugum genere refertiſſimus,diſtatq; à Lacedæmone ad XX ſtadia,ubi eſt Apollinis templum,inter cætera eius regionis templa opere diuitijsq; præcipuum,ſitum in ea urbis parte, quæ mare aſpicit.& hæc quidem Polybius.Meminit uerò in octauo Strabo,& Thucydides lib.quinto,ubi ſocietas inter Athenienſes & Lacedæmonios initur,Lacedæmonijs Athenas euntibus ſub Dionyſia,Athenienſibus Lacedęmona ſub Hyacinthia:erecto apud utroſq; ſaxeo titulo,uno quidem Lacedæmone iuxta Apollinem in Amyclæo.ſed & Athenæus id ſcribit,quòd cùm Lacedæmonij Apollinis Amyclæi ſimulachrum inaurare uellent,nec per ea tempora aurum in Græcia inueniretur,oraculum Apollinis conſuluêre,quid facto opus foret:reſpondiſſe ferunt,ut ad Crœſum in Lydiam proficiſcerentur.& quòd Hieron Syracuſarum tyrannus,nec ex Sicilia & Italia & Græcia potuerit habere,ut tripodem Delphico Apollini conſecraret.fuit adeò per ea tempora auri penuria,ut & Romani ægrè ex mulierum ornamentis aliquando uota perſoluere poſſent,ut Val.& Plut.alijq; teſtantur.

Κύτινος,Cytinus etiam cognominatus eſt Apollo,ut legimus in commentarijs in Theriaca Nicandri. cuius templum fuit in monte Rheſcyntho Thraciç:à quo Iuno Rheſcynthia,ut ſuo loco meminimus.Quoniam uerò κύτινοι, ut notum eſt,primi ſunt flores qui decidūt ex malo punica,inde uidetur dei nomen eſſe deductum.

Cynnius quoq; uocatus Apollo apud Heſychium,unde & Cynnidæ genus Athonis,ex quo ſacerdos Apollinis Cynnij creabatur.

Daphnæus Apollo cognominatus,quaſi tu Laureus latinè dicas:uel ut alicubi apud noſtros legas,Lauriger.Daphnæi Apollinis tēplum Antiochus, Epiphanes dictus,rex ſtruxit,ut Marcellinus libro hiſtoriæ XXII tradit.Arſit uerò Iuliani Cæſaris tempore. Apollinis item Daphnæi mentio eſt in primo Græcorum epigrammaton,ubi Thetis Telephum alloquitur.Eius etiam mentio eſt,ſi rectè recordor,in Tripartitæ hiſtoriæ ſcriptoribus.Fuit & Daphnites Apollo,à Syracuſanis ſic appellatus,ut ſcribit Heſychius. Ariſtophanes uerò δαφνοπόλια uocauit.

Corypæus,id eſt κορυπαῖος Apollo,ſic à Nicandro cognominatus in Theriacis.de myrica enim agens,ait:

ᾗ ἐν ἀπόλλων μαντείας κορυπαῖος ἐθήκατο καὶ θέμιν ἀνδρῶν.

Quo loco Græci expoſitores multa de myrica,deq; eius uaticinijs, oraculisq;,quorum nonnulla in Myricæo Apolline paulo ſuprà recitauimus, tum & hoc ſubinferunt: Corype uerò Theſſaliæ ciuitas, unde Corypæus Theſſalicus.Sed & hoc loco Nicandri,alij legunt ὀρόπαιος.nam Oropea ciuitas eſt Bœotiæ,quo in loco notabiliſſimum fuit Apollinis ſacrarium, ut ibidem notant expoſitores.Stephanus uerò(ſi non potius Hermolaus grammaticus Conſtantinopolitanus, qui Stephani Epitomen confecit) locum hunc Nicandri nonnihil euarians,citat & interpretatur ex Theone,Plutarcho,& Phalereo Demetrio,expoſitoribus:Nicāder,inquit,Oropæon Apollinem,ignorat autem quòd Amphiarai templum eſt Apollinis:Oropæon uerò,ab Orope legit.Orope,inquit,Eubœæ ciuitas,ubi Apollinis notabiliſſimum ſacrarium. Prius tamen idem ſcripſerat, Coropen urbem eſſe Theſſaliæ, unde eſſet Coropæus ciuis, & Apollo Coropæus.Sanè & κέρεος Apollo legitur, ut in Pauſaniæ Attica,quem Verticoſum interpretatus eſt Domitius.

Hylata Apollo, ab urbe Cypri Hyla cognomen accepit, cuius Lycophron & interpres meminêre: à qua ciues Hylatæ, & inde Apollo: qui & Tembrius quoque dicitur, quod coleretur in eiuſdem inſulæ oppido Tembro. quod & Hermolaus in Plin. Natur. hiſtor. libro v. annotauit. hi ſunt uerſus Dionyſij ex III Baſſaricon, ut apud Stephanum lego in ἐρυθέα, quæ eſt urbs Cypri,

οἵτ' ἔχον ὑλάταο θεοῦ ἕδος ἀπόλλωνος
τέμβρον, ἐρυθείαν τε, καὶ εἰναλίην ἀμαμασσόν. hoc eſt,

Quiq; tenent Hylatæ dei ſedem Apollinis Tembron, Erystheanq;, & maritimam Amamaſſon. Meminit Hylatæ Apollinis in eiſdem nominibus locorum id Stephanus.

Tegyreius Apollo etiam cognominatus. Stephanus, Tegyran ait Bœotiæ ciuitatē, in qua aiunt Apollinem natum fuiſſe. nam & Semus Delius de Apollinis natiuitate inquit: Alij quidē in Lycia fuiſſe, alij in Delo, alij in Soſtere Atticę, alij porrò in Tegyra Bœotiæ, unde Tegyreius Apollo cognominatus. Meminit & Calliſthenes in III Hellanicôn. Sanè à Tegyra, Tegyręus deriuatur, & Tegyrius, & Ionicè Tegyreius. Plut. uerò in uita Pelopidæ de Apolline Tegyræo, deq; eius templo mirāda ſcribit, & de Delo monte ibidē propinquo, ac de oliua & palma: qua de re tota in iuuenili quadam annotatione aliàs memini plura collegiſſe.

Βοηδρόμιος, Boëdromius Apollo ab Athenienſibus cultus fuit, ut Græci grāmatici tradunt. nam cùm bellum inter Athenīēſes cōparatum eſſet, Ion Eleuſinius eis opem tulit, ob cognationem. inde uictores facti Athenienſes, de uoce currentis exercitus ad urbem, Apollinem Βοηδρόμιον dixerunt, & ſolennitatem Βοηδρόμια, & menſem Βοηδρομιῶνα, qua de re & in libro de Annis, menſibus & cæteris plura ſcripſimus. Suidas Βοηδρόμια Athenienſium feſtum ſcribit, quo die Xuthus ſumma feſtinatione Athenienſibus opem tulit, cùm ab Eumolpo Neptuni urgerētur, Athenis regnante Erechtheo. Plut. in Theſeō retulit, cùm uictoriam de Amazonibus reportaſſet. Sed enim Apollinis Boēdromij. & Callimachus meminit in hymno,

Phœbe Boëdromion multi te nomine dicunt,
Cômplures Clarium, tibi multum eſt undiq; nomen:
Aſt ego Carneum patrio te more uocabo. hoc eſt, ſi Græcè mauis,
ὦ' πόλλωυ, πολλοί σε βοηδρόμιον καλέουσι,
πολλοὶ δὲ κλάριον. πάντη δέ τοι οὔνομα πολύ,
αὐτὰρ ἐγὼ καρνεῖον, ἐμοὶ πατρώιον, &c. quæ de Carneis ſubdit.

Μεταγειτνίων, & μεταγείτνιος Apollo, itidem cultus & nuncupatus ab Athenienſibus, cuius & celebritas μεταγείτνια uocitata celebratur, & ſecundus ab eis menſis dictus Metagetniō, qua de re Hyperides in oratione quę pro Xenippo dicta eſt. idem ſcripſit & Lyſimachides, in libro de Atheniēſium menſibus: item Plut. in libello de exilio. Sed & Val. Arpocration, & Suidas, & nos ab eis de Annis & menſibus, &c.

Abæus Apollo cognominatus ab urbe Phocidis Abæ, ubi templum fuit Apollinis, in quo dabantur oracula, priuſquàm in Delphis darentur, ut Stephanus ſcribit. Huius tēpli meminit & Pauſanias in Phocaicis: Abæ, inquit, urbs dicta, ab Abante Lyncei & Hypermeſtræ filio nuncupata, quæ Apollini dicata fuit. erat in ea uetuſtiſſimum Apollinis oraculum, quod ab exercitu Xerſis conflagratum eſt.

Litheſius, λιθήσιος Apollo, in Litho Maleæ conſtitutus, ut Rhianus in tertio Iliacôn. meminêre Suidas & Stephanus.

Geruntius Apollo apud Thracas, de quo T. Liuius libro octauo quartæ Dec. Eo die, inquit, ad Hebrum fluuium peruentum, inde Æniorum fines,

præter

præter Apollinis, Geruntium quem uocant incolæ, templum ſuperant.

Telchinius Apollo cognominatus, teſte Diodorò, à Telchinijs Rhodi habitatoribus, qui cum Calphurnia Oceani filia nutriuiſſe ferũtur Neptunum, à Rhea illis alendum datum, clàm Saturno. Fuerunt autem Telchines, licet de ipſis alibi copioſius, artium nonnullarum artifices, & inuentores peritiſſimi. nam & ipſi deorum ſtatuas excogitarunt, quæ & ab eorum nomine Telchines uocabantur: uti fuit apud Lindios Apollo Telchinius, apud Ialyſios Iuno & nymphæ Telchiniæ, item apud Camiræos Iuno Telchinia. Pauſanias in Bœot.

Καρνεῖος, Carneus Apollo, cuius crebra mentio apud auctores. Huic deo Carnea celebritas, non modò apud Lacedæmonios peragebatur, ſed tota fermè Græcia, & alibi quoque gentium, ut Pindarus in Pyth. oſtendit, & elegãtiſſimè in hymno ad Apollinem Callimachus. De Carnijs ſacris Athenæus in quarto ex Demetrio Sceptio plura perſcribit, moremque in eis ſeruatum. Ab hac celebritate, uel à deo potius, modos Carneos nuncupatos exiſtimo: quibus delectatum Timotheum Mileſium, in hiſtoria Lyricorum poëtarum ſcripſimus: quod & in Laconicis Apophth, Plutarchus. Pauſanias etiam Terpandrum ſcribit, ex Hellanici ſententia, primum omnium Carnea uiciſſe. Sanè Carneum Apollinem quidam à Carno genere ex Acarnania, uocatũ exiſtimant: alij à Carno Iouis & Europes filio, quod Praxilla poëtria ſcripſit, & Heſychius recitat, qui ab Apolline & Latona fuerit educatus. quidam à Carno uate denominatum putant, qui unus ex Heraclidis fuerit: ex cuius nece peſtilentia concepta ſedari non potuit, niſi Carnea Apollini inſtituerentur. Plura Pauſanias. Sunt qui ideo Carneum Apollinem uocitatum autument, quòd cùm in Ida Græci cornum arborem ſuccidiſſent, quam κρανέαν illi uocant, ex luco Apollinis, ad equum fabricandũ, deum ea re iratum, & nominatum Carneum, literæ unius inuerſione. lege Pauſaniã in Laconicis, & quem dixi Callimachi hymnum, & in eum Scholia. Hinc etiam Carneatæ deducti, qui tenera ætate per ſortem eligebantur, ad hæc ipſa ſacra miniſtranda. auctor eſt Heſychius. Porrò Carnia, ſeu Carnea, nouem diebus celebrabantur: & militaris cuiuſdam conuictus ſpeciem præ ſe ferebant. ſub tentorijs enim, quæ σκιάδες, id eſt umbracula dicebantur, nouem in ſingulo quoque umbraculo deſcribebant à trinis delecti tribubus, ibique facilis ac ſine lauticia, militaris in modum conuictus fuit, atque omnia ſub quodam modo imperio, ut in caſtris mos fieri, erat.

Myſtes Apollo cognominatus à populis Lydiæ, de quo hæc fermè Artemidorus Epheſius, qui ſe Daldianum uocari maluit, in lib. ſecũdi calce Onirocriticon. Ne quid ergo mirum ſit, Apollinẽ in Daldia, quem ipſi patria uoce Myſten nuncupamus. Sanè hoc nomine Græci ſacerdotem uocant.

Genitoris, id eſt γενέτορος Apollinis ara Deli fuit, de qua Cloatius Verus Ordinatorum libro ſecundo, & Cenſorinus in lib. de Die natali, ſcribunt, quòd apud eam hoſtia nulla cæderetur, ſed tantùm ſolenni die prece eum uenerabantur. idem tradit & Timæus. Verba uerò Cloatij hæc ſunt: Deli ara eſt Apollinis γενέτορος, in qua nullum animal ſacrificatur: quam Pythagoram uelut inuiolatam adoraſſe produnt. id pluribus Laërtius atteſtatur. De hac ara Vergilium intellexiſſe exiſtimat Macrobius, cùm cecinit, Da pater augurium. Meminit & huius aræ M. Cato de Liberis educandis, in hæc uerba: Nutrix hæc omnia faciebat in uerbenis ac tubis, ſine hoſtijs, ut Deli ad Apollinis Genitiui aram ubi Genitiui uocabulum notandum eſt.

Ἀκερσεκόμης, id eſt intonſus Apollo dictus fuit, ut Pollux in ſecundo de tonſoribus, & Philoſtratus in Heroicis. At Heſychius, ἀκερσεκόμης, inquit, ὁ ἄκαρτος (non ut paſſim in uulgatis exemplaribus legitur, ἄκαρπος)

id eſt, intonſus comas. ex quo indicatur τὸ ἄπενθες, quòd minimè lugubris ſit: & propterea Phœbus Apollo dicitur, quòd ab omni πάθος & affectu purus ſit. Hæc Heſychius. hoc uerò cognomine Homerus, & Orpheus, aliíque poëtæ appellant Apollinem. Pindarus etiam ἀκερσεκόμας, παρὰ τὸ α καὶ κείρω κόμας, quod non tondeat comas: noſtri ideo Intonſum uocant. Propertius in tertio:

Dum petit intonſi Pythia regna dei.

ἀκερσεκόμαν etiam Phurnutus appellat. Latinorum quidam interpretū exiſtimant, illud apud Iuuenalem in octauo,

Si nemo tribunal Vendit Acerſecomes.

Accipi pro puero intonſo & comato, qui in delicijs haberetur.

Eutreſites, Εὐτρησίτης Apollo cognominatus fuit, cuius fanum & oraculum ualde illuſtre Stephanus commemorat: dictus uerò à pago Eutreſi, cuius & Homerus meminit. erat autem propter uiam quæ ducebat ex Theſpijs Platæas, quam conſtruxerat Zethus & Amphion, uocata uerò Eutreſis, propterea quòd multis ῥύμαις ante eam uterentur. meminit & Strabo in nono.

Acræphius Apollo nominatus, ut Stephanus teſtatur, ab Acræphia Bœotiæ urbe, quæ & Acræphion neutro genere à Strabone & Pauſania effertur, quam Athamas condidit: uel ut alij tradunt, Acræpheus, filius Apollinis, & mons, uocatus à Ptoo, filio ipſius & Euxippes: uel dictus, quoniam Latona ibi dum uellet parere, ἐπτόησε, id eſt pertimuit, ut ſuprà copioſius relatum eſt ex Iſaacio, in Ptoo Apolline.

Halei Apollinis templum in Italia, iuxta Crotonam, conſtruxit Philoctetes, erroribus ſuis finem ſtatuens. in eo arcum & ſagittas depoſuit.

Ἐμβάσιος, & ἐκβάσιος, Apollinis cognomina: hoc eſt, Inſcendens, & deſcendens nauim. Apollinem docuimus in noſtro de Nauigijs, diuerſis cognominibus ex re nautica à ueteribus nuncupatum fuiſſe. Nam ἐμβάσιος dictus eſt, ab ingreſſu nauis: cui Iaſon cùm Argò nauem eſſet conſcenſurus, rem ſacram fecit, ut pluribus in primo docet Apollonius. Eidem quoque cùm è naui exirent, ſacrificabant: qua ex re ἐκβάσιος, hoc eſt egrediēs eſt nuncupatus, ut idem docet Apollonius. Deilochus tamen non Ecbaſiū, ſed Iaſonium uocauit. Socrates uerò his cognominibus Cyzicenum Apollinem uocatum ſcribit. De littorali quidem, id eſt Actio & Epactio, antè iam ſcripſimus. uocabatur & Epibaterius, ut antè docuimus.

Comæus Apollo, uel ut alij ſcribunt, Cumæus, colebatur in urbe Seleucia, de quo ſic Ammianus Marcellinus libro XXIII. hiſtoriæ ſuæ: Poſt hanc (inquit) Seleucia, ambitioſum opus Nicanoris Seleuci, quæ per duces Veri Cæſaris, ut antè retulimus, expulſa, auulſum ſedibus ſimulachrum Comæi Apollinis, perlatumque Romam in æde Apollinis Palatini deorum antiſtites collocarunt. Fertur autem, quòd poſt direptum hoc idem figmentum incenſa ciuitate, milites fanum ſcrutantes, inuenêre foramen anguſtum, quo reſerato ut precioſum aliquid inuenirent, ex adyto quodam concluſo à Chaldæorum arcanis labes primordialis exiluit, quæ inſanabilium ui concepta morborum eiuſdem Seueri Marci Ant. temporibus, ab ipſis Perſarum finibus ad uſque Rhenum, per Gallias, cuncta contagijs polluebat, & mortibus. hæc ille: cuius uerba, ut res ipſa, monſtroſa mihi uidentur. Comæi Apollinis meminit Athenæus in libro Dipnoſophiſton. Sed enim quoque ſcribit Bapt. Leo Albertus, ex Iulij Capitolini hiſtorici ſententia, apud Babyloniam in Apollinis templo arculam inuentam auream peruetuſtam, ex qua aër corruptus incluſus, cùm ea infringeretur, ſeſe effudit: qui non solū præſentes interemit, ſed etiam finitimas regiones contagio infecit. Porrò & Cumæus, uel Cumanus Apollo commemoratur à D. Auguſtino, libro tertio de Ciuita-

de Ciuitate dei:Neque enim, inquit, Apollo ille Cumanus,cùm aduerſus Achæos, regemq́ Ariſtonicum à Romanis bellaretur, quatriduò fleuiſſe nunciatus eſt.reliquũ hiſtoriæ ipſe Auguſtinus proſequitur.Iul. Obſequens in libro de Prodigijs,huius Apollinis flentis meminit,ſed non cognominis:Apollinis,inquit,ſimulachrum lachrymauit per quatriduum.de horum utro intellexerit T.Liuius libro octauo quartæ Dec.non ſatis adhuc decreui.ſic enim ſcribit:Tranſgreſſi Mæandrum,ad Hieran Comen peruenerunt. Fanum ibi auguſtum Apollinis,& oraculũ,ſortes autem uerſibus haud inconditis dare uates dicuntur,&c.

Themenites Apollo etiam cognominatus.Sueton.Tranquillus de ſignis mortis Tiberij Cęſ.Supremo natali ſuo Apollinem Themenitẽ,& amplitudinis & artis eximiæ aduectum Syracuſis,ut in bibliotheca noui templi poneretur,uiderat per quietem,affirmantem ſibi,non poſſe ſe ab ipſo dedicari. quo in loco interpretes,uiri doctiſſimi,alter Temenitẽ ſine afflatu,à τέμενος, id eſt luco deriuat,uel à loco:alter amplius,à fonte agri Syracuſani Temenite,cuius meminit Plin.Mox idem,quoniam M.Cicero in Verrem,in oratione pro ſignis, Apollinis Themitis meminit,ſententiam mutare uidetur,& Temenitem in Themiten mutat,atq; à Themi deflectit.Ego aliud nihil habeo.Illud tantùm dixerim,Thucydidem libro ſeptimo montis uerticem Temeniten uocare Syracuſis,in quem Gylippus copias abduxit.Porrò Cicer. exemplaria VI.in Verrem actione uariant.quædam Theſmoten habent,alia Tenniten Apollinem.ego in tanta uarietate,Temeniten potius lego. Sed enim Apollinem præterea comperi cognominatum Teneaten, à uico Corinthio,ut eſt apud Strabonem.Sed & Themaniten dicimus,à loco Chaldææ in ſacra hiſtoria.

Gergithius Apollo appellatus eſt,teſte Stephano,à Gergitho Troiæ urbe,quę & Gergis Gergithos in genitiuo dicitur,& hæc Gergithos,ti.Ex hac fuit Sibylla,quæ oracula reddebat:quam & Gergithij in ſuis nomiſmatibus imprimebant unà cum ſphinge,ut Phlegon in primo Olympiadon.In templo uerò Apollinis Gergithij,huius Sibyllæ tradunt fuiſſe ſepulchrum. huius etiam in Sibyllis memini.

Hyacinthides,Apollinis cognomentum,ab Hyacintho, cuius eſt fabula notiſſima: unde & Hyacinthia feſta, cùm apud alias gentes, tum præcipuè apud Lacedæmonios:ut Ouidius,Heſychius, Phauorinus, alij,ſunt auctores.

Cous Apollo,cuius templum & lucum celebrat Dion lib.hiſt.LI.ait enim, Turulium,cùm arbores Apollinis Coi incidere feciſſet,ut naues fabricaret, ab Auguſto iuſſum necari.

Thymbræus Apollo,ut Strabo lib. XIII.ſcribit,dictus eſt à Thymbra campo,qui Troiæ proximus fuit:& Thymbræus fluuius,qui per eũ fluit,in Scamandrum immittens,prope Apollinis Thymbræi templum,L ſtadijs diſtabat.Vergilius:Da propriam Thymbræe domum.Statius ad Apollinem,Seu Troiã Thymbræus habes.quibus in locis grammatici,Seruius & Lactãtius, hic in primo Theb.ille in tertio Æneid.tradunt,Thymbræus Apollo dicitur ab agro Troiæ uicino,pleno thymbræ herbæ,in quo eius eſt nemus & templum,ubi à Paride Achilles occiſus eſt,unde fingitur manu Apollinis uulneratus.Ergo Thymbræus,ut Delius,dicitur.Nam numina à locis frequenter nomen accipiũt.Sanè quia Græcè θύμβρα facit,in deriuatione a in diphthongum ſæpius mutatur.Ætne Ætnæus,Dirce Dircæus.hæc Seruius.Sed & quidam Thymbræum dictum arbitrantur, quaſi θεὶς τὰ ὄμβρα,hoc eſt ponens pluuias.Sed enim Heſychius etiã Thymbracum appellare uidetur.ait enim: Thymbra locus eſt Ilij, propter Thymbram fluuium, ſic nuncupatum, ab

antiqua

antiqua urbe diſtantem ſtadijs x, ubi & Apollinis Thymbraci templum: niſi mendoſe potius, ut ſexcenta in eo auctore, legatur Thymbraci pro Thymbræi. Apud Feſtum etiam male montem Thymbręum pro campo legitur. Sanè & in eadem Troiæ regione, hoc eſt in Pergamo, Apollo colebatur: ubi & templum ipſius, quod uel celebre fuiſſe innuit poëta Homerus libro Iliad. quinto, in quod (inquit) uulneratus à Diomede Æneas ab Apolline delatus, ſanitati reſtitutus à Latona & Diana.

Τυρβανὸς etiam Apollinis cognomen apud Heſychiũ. putauerim ego, quòd Elei τύρβασιν aëra uocant: utcunque, certi nihil præterea habeo.

Aphetor, hoc eſt ἀφήτωρ Apollo nuncupatus, quaſi emiſſor, ut Heſychius teſtatur: ab emittendis & edendis oraculis, uel ſagittis & radijs. utrique enim conuenit. Strabo quoque in nono meminit, etiam Homeri uerſus afferens. Porrò etiam ἀφετοὶ dicuntur deo dicati, ut γυναῖκες ἀφετοὶ: & ἀφετοὶ ἱέρεαι, quæ ſacratæ deis, ut noſtræ moniales. ſic & Athenæus uocare uidetur animalia ſacra, quæ paſſim uagantur, ut hodie Antonianæ ſues.

Enholmos Apollo cùm ab alijs, tum à Sophocle appellatus eſt: unde & uates Enholmides uocantur. Holmos inter multa quæ ſignificat apud Græcos, tripus eſt, & locus ubi Pythia uaticinabatur. plura in prouerbio, ἐν ὄλμῳ.

Grynæus Apollo celebratiſſimus, de quo ſic Strabo libro tertiodecimo: Grynęum, inquit, Myrineorum oppidũ, & Apollinis fanum, & peruetuſtum oraculum & templum, cãdido lapide ſumptuoſum. Hinc uidetur Myrinus, uel Murinus appellari Apollo à Martiale, qui eſt Grynæus:

Campis diues Apollo ſit Murinis.

Etſi alij de Smintheo intelligunt. nam y uerti in u apud antiquos, notiſſimum eſt. Plinius libro trigeſimo ſecundo: Nam in Lyciæ Myris fonte Apollinis, quem Dium appellant, ter fiſtula euocati ueniunt ad augurium. quin Ethicus noſter Murinos populos in ſexto ultra Taurum montem commemorat. de Grynæo uerò Vergilius,

His tibi Grynæo nemorum dicatur origo. item in Æneid. quarto:
Sed nunc Italiam magnam Grynæus Apollo.

Vbi Seruius, non oppidum, ſed nemus Grynæum uocat. ait enim: Iuxta Clazomenas nemus eſt Grynæum, ubi Apollo colebatur. Stephanus uerò: γρύνοι, ait, oppidum Myrenæorum, ubi & fanum Apollinis, & uetuſtum oraculum, ſumptuoſum albo lapide, in quo colitur. Hecatæus uerò urbem Grynæam uocant, unde gentile Grynæus. Dicitur & γρύνειος, & γρύνειος ἀπόλλων, ut Parthenius ait in Delo. Dicimus etiã Ionicè γρυνήϊος, &c. Orpheus in hymno, quem illi cum ſuffimento mannæ thuris concinuit, Grynium ait:

Grynie te Smintheu, Pythoctone, Delphice uates.

Pauſ. etiam in Attica, ubi de thoracibus linteis, quibus in uenationibus leonum & pardorũ dentes franguntur, multa diceret: Huius generis, inquit, cùm alibi θωράκων τῶν λινῶν multos uideas, tum in Grynço, ubi Apollinis nemus pulcherrimũ arboribus ſylueſtribus & ſatiuis, & earum omnium, cùm fructiferæ non ſint, aut odore delectant, aut aſpectu. Grynæi meminit & Athenæus.

Παρνόπιος, id eſt culiciarius Apollo, ut Domitius exponit, colebatur: cuius ſimulachrum ad Phidiæ opera refertur. Ideo uerò appellatus, quoniam infeſtos olim agro πάρνοπας, id eſt culices propulſauerit. quo autem pacto abegerit, non eſt quod ſciam literis proditum. auctor in Attica Pauſanias. Sunt qui πάρνοπας locuſtas interpretentur.

Philalexander Apollo, ab Alexandro cognominatus. Nam ut Diodorus Siculus ſcribit, cùm Apollini catenas aureas & compedes à Tyrijs in-

iectas

iectas Alexander detraxiſſet, Philalexandrum uocari uoluit, poſt Tyri direptionem. Pluribus idem Diodorus hiſtoriam explicat.

Argyrotoxus Apollo uocatus ab argenteo & ſplendido arcu, quo Pythonem ſerpentem confecit. uel à ſagittis, quippe τόξος utrunque ſignificat, ut alibi docui. uel ſic dictus, quòd Sol cùm ſit, per ſummum orbis ambitũ diſcurrens, uelut arcus quidam, qui Græcè τόξος dicitur, figuratur alba & argenti ſpecie. Sed & ἀργύρεον aliquando pro pulchro Græci capiunt, ut alibi notauimus. Quin & Pindarus ἀργυρόπεζαν ἀφροδίτην ideo in Pythijs uocauit, & Pollux Thetin, ut ſuo loco eſt oſtẽſum. Argyrotoxi Apollinis & Macrobius meminit. Heſychius etiam ait, τὸν μὲν ἄκαιρον ἰόντ᾽ ἐπ᾽ ἀργυρότοξος ἀπόλλων. Dicitur idem & χρυσότοξος, hoc eſt aureum ferens arcum: & κλυτότοξος, hoc eſt inclitus arcu, quo crebrò uſus eſt Homerus, & alij.

Arcitenens à Latinis aliquando dictus. Ouidius,

Hunc deus Arcitenens, & nunquam talibus armis, &c. in primo Metamorph. de Pythone. hunc Græci dicunt τοξοφόρον.

Auricomum Apollinem Latini uocant, χρυσοκόμην Græci, propter Solis radios, ut ait Phurnutus: utque legimus apud Orpheum & Homerum, & alios. Vocatur & eadem ratione χρυσοχαίτης. Dicitur & à noſtris crinitus, ut Cicero in Academ. Intendit crinitus Apollo arcum. Pindarus in Pyth. χαίτηος, quaſi iubatus & comoſus. Repete ea quæ dicta ſunt in Acerſecome.

χρυσάωρ Apollo dictus, quòd enſem ferat aureũ, ut ego interpretor, propter radios aureos Solis, Orph. in Argon. de Bute, ἴκελος χρυσάορι φοίβῳ. id eſt, ſimilis Chryſaori Phœbo. Heſiodus;

φοῖβον ἀπόλλωνα χρυσάορον, ὃν τέκε λητώ. hoc eſt,

Latona hunc Phœbum Chryſaoron edidit alma.

Vtitur & Homerus.

Leſchecorius, λεσχηνόριος Apollo. λέσχαι, nugæ & ſermones dicuntur: hinc Apollo cognominatus, cùm in coronas uiri ad fabulas eunt. Vide Suidam. λεσχηνόριον ἀπόλλωνα etiam uocatum ait Phurnutus, propterea quòd interdiu nugæ fiant, & inuicem homines ſermocinentur, noctu uerò quieſcant. λέσχαι enim nugas ſignificant.

Orcheſtes Apollo à ſaltatione nuncupatus, à Pindaro. Idem etiam innuitur in hymnis Homeri. Quin etiam eadem ratione ab Orpheo in hymno χοροποιὸς uocatur.

Phyxius Apollo cognominatus, de quo Philoſtratus in Palamedis imagine: quem fugæ præſidem exiſtimabant ueteres, eique rem ſacram faciebant. Commentatores tamen Theocriti in Edyllio VII, ſuper ea uerba, τὰν ὑπὲρ φύξας. φύξα aiunt populum eſſe Coi, uel locum ſic nominatum, ab Herculis fuga de Cois, in quo tradunt Apollinis templum fuiſſe, qui à re Phyxius. Paulò pòſt ijdem ſubinferunt, à φύξα etiam φύξιον Apollinem appellari, & Pana. de Phyxio uerò Ioue plura diximus ſuo loco.

Napæus Apollo dictus, ut Stephanus ſcribit, cuius hæc ſunt uerba: νάπη, inquit, urbs Lesbi. Hellanicus in ſecundo Lesbicôn, ciuis Napæus, & Apollo Napæus. Sunt & Napæi continentis. eſt & pars montis νάπη. & Napæus, qui ex eo eſt. Napæi porrò Apollinis, grammatici Latini quidam meminêre, ut Macrobius.

Telmiſſius Apollo, ut idem ſcribit Stephanus, appellatus fuit à Telmiſſo, qui ex Hyperboreis uenit, & in Caria conſtitit, ubi Telmiſſij fanum Apollinis conſtruxit. Telmiſſum aliqui Apollinis filium ſcribunt, ex Themiſto Zabij Hyperboreorum regis filia: & fratrem Galeotæ, qui in Sicilia oracula obtinuit: unde Galeotæ dicti in Sicilia, eius ſucceſſores.

ἀλεύριτος Apollo, id eſt Intritus, uel delicioſe paratus, ab Athenienſibus

nuncupatus, ut ait Heſychius, & Arpocration. φθοίνατα enim bellaria dicuntur, delicioſe parata, quæ in ſacris inferebantur: unde fortè Apollini nomen inditum. Vtrumq; lege, qui plura docent.

Thornax Apollo dictus, & eodem nomine ipſius dei templum, ut Heſychius ſcribit. eſt autem θόρναξ mons Laconiæ, ut in quarto Nicolaus prodidit, & Stephanus. eadem uox, teſte Heſychio, ſcabellum, ſeu ſuppedaneum denotat.

προόψιος Apollo, id eſt præuidens, uel præſagus, ut in Attica Pauſ. interpretatur Domitius.

Δεκατηφόρος Apollo, ut idem interpretatur Domitius, Decumanus Apollo, qui cognominatur, Ægyptiorum ſimulachris perſimilis fuit: ut is quem Archogeneten uocitabant, & in Ægineticis operibus uidetur, ex ebeno confectis. lege Pauſ. in Attica.

λαρισσηνὸς ἀπόλλων, Lariſſenus Apollo denominatus fuit à uico Epheſi, ubi colebatur, non procul à Tmolo, in campis Cayſtri: ſicut Strabo & Stephanus tradunt. dicitur & Lariſſæus.

Polio Apollini nuncupato priſcis temporibus, ait Pauſ. in Bœot. tauros Thebani immolabant. πολιὸς uerò dictus eſt canus, non quòd imberbis hoc loco fingeretur, ſed canus & capillatus.

Amazonius Apollo, ſic dictus apud Lacedæmonios, quoniam in agro Pyrrhichio Amazones contra Græcos pugnare deſierant. unde ibi Aſtrateæ Dianæ ſacellum conſtructum fuit. Amazonij Apollinis & Pauſ. in Laconicis meminit.

Stobæus Apollo, cuius oraculum fuit apud Abas, locum Phocidis: Heſychius.

Tilphoſſius Apollo, ſic appellatus à monte & fonte, ut Strabo docet in nono. Pauſanias tamen Tilphuſam uocat, cuius aqua epota Tireſias expiraſſe proditur. Sunt & qui Telphuſium uocant. meminit & Homerus in hymnis.

Phylleus Apollo, nuncupatus à Phyllo, in terra Phthiotica: cuius fanum celebrat Strabo eodem libro nono. Stephanus legit Phyllus Phyllūtis, eam urbem in Theſſalia reponens: & locum hunc ex hoc Strabonis libro aduocat, ſed dei non meminit. Citat Rhianum, qui Phyllum fœminino genere dixerit, libro nono Theſſalicorum, οἳ δ᾽ ἄφαρ ὀπλιδθεῖσαι ἴσαν ἱερωτάτην περὶ φύλλον.

Tarrhæus Apollo cognominatus eſt, teſte Stephano, ab urbe Tarrha in Creta. nam & aliæ fuerunt hoc nomine: altera in Lydia, & alia colonia Cretenſium apud Caucaſum montem. à Cretenſi ergo urbe & Apollo Tarrhęus dictus, & Lucius (quem & Lucillum legimus) Tarrhæus grāmaticus, qui libros tres de prouerbijs optimos reliquit, & de literis, & quæ ad artem pertinent, λαφυρώτατα. Leguntur & eius quædam in Apollonium Rhodium ſcholia erudita, & ualde utilia.

Selinuntius Apollo celebratur à Strabone lib. x, illiusq; oraculum.

Salganeus Apollo, teſte Stephano, nuncupatus à ciuitate Bœotica, quæ poſt Chalcidem eſt, attingens Euripum, quę Salganeus uocata fuit: cuius habitator Salganius, & Salganites, unde Salganeus Apollo.

Muſagetes Apollo, cognominatus (ait Phurnutus) quòd Muſarum ductor coleretur, ut in Muſis diximus, & in Hercule. Orpheus in hymnis. Sed & Proclus in Plat. Muſagetes, inquit, Apollo colitur, & eſt unitas ad harmoniam in uniuerſo. Hic autem eſt chorus Muſarum totius numeri nouenarij, ex quibus duobus, mundus totus indiſſolubilibus uinculis colligatur: & reliqua, quæ ibi multa ſcribuntur, & in Muſis retulimus.

Marmarinus

Marmarinus Apollo, denominatus à Marmario, quod uicinũ Caryſto fuiſſe, oſtendit Strabo libro decimo. Inſigne uerò ibi templum habuit Apollo.

ἀλευρομάντις Apollo etiam dictus, teſte Heſychio, propterea quòd & farinis, id eſt ἀλεύροις fiebant uaticinia. nam ἄλευρα frumentacea & triticea, ἄλφιτα uerò hordeacea dicitur, ut eſt apud eundem, tametſi apud Galenũ & Paulum confundantur.

Tragius Apollo nuncupatus, ut ait Stephanus, à Tragæa urbe in inſula Naxo. Eupolis ſcribebat per epſilon, ſine diphthongo, Tragea. Fuit & alia Tragea prope Cycladas, ex qua fuit Theogeton Peripateticus philoſophus, Ariſtotelis familiaris.

Ixius Apollo Rhodi cultus fuit: appellatus uerò, ut ex Artemidoro ſcribit Stephanus, ab Ixis Rhodi regiuncula, quæ ab Ixo portu denominata fuit.

Lathræus Apollo cognominatus, ut in decimo Strabo teſtis eſt, qui eius prope Calydonem templum celebrat.

Styracites Apollo cultus & nominatus: Styracion enim mons Cretę fuit, inde qui eum incolunt, Styracitæ appellati ſunt: Stephanus.

Illeus Apollo in Troia dicitur, ab eodem Stephano.

Ægletus Apollo cultus ab Anaphe, quæ non multùm à Creta diſtat, ut Strabo auctor eſt. In ea fuit Ægleti Apollinis templum. meminit Callimachus hoc carmine,

αἰγλήτην ἀνάφην τε λακωνίδι γείτονα Θήρῃ.

Inuenio & Egretũ alicubi nuncupatum. Phurnutus quidem Anaphæum Apollinem nominat, ſed neſcio an Ægletum intelligat, qua de re ſuprà in Delio & Phanæo diſſerui.

Mantous etiam à uaticinijs Apollo nominari uidetur, ſi rectè Plutarchi uerba de animi tranquillitate, id eſt εὐθυμίας conſideremus.

δυνάστην, Apollinem Theopompus & Heſychius uocarunt: qua uoce & Latini uſi ſunt, pro præfecto regionis alicuius. hinc & Dynaſtia, ipſa præfectura.

Catonis Apollinis Strabo ita meminit, de Melitena & Cataonum campis. Habet, ait, etiam Apollinis Cataonis delubrum, quod in tota colitur Cappadocia. Porrò Cataoniam ad extremam Tauri montis partem conſtituit Stephanus.

ἔνθρυπτος ab Athenienſibus Apollo dictus, teſte Suida. eſt uerò ἔνθρυπτον cibi genus, aut placentæ, aut intriti.

Cillæus Apollo, cuius Strabo nec ſemel meminit in XIII. In agro, inquit, Adramitteno eſt Chryſa & Cilla: nunc quoque prope Thebam eſt locus quidam Cilla appellatus, in quo Cillæi Apollinis templum eſt. Hunc locum Cillæus amnis præterlabitur, ex Ida monte delatus. Idem non multò pòſt: Eſt etiam Cillæus mons inter Gargara & Antandrum. teſtis eſt Daës Colonęus, apud Colonas Cillæi Apollinis templum ab Æolibus è Græcia nauigantibus ædificatum eſſe. dicunt etiam Chryſæum Apollinem Cillæum eſſe. Non longè porrò à Cillæi Apollinis templo Cilli monumentum fuit, ingens quidam tumulus: Cillum uerò Pelopis aurigam, & ducem Locrorum dicunt.

Cirrhæus etiam nuncupatus Apollo ab urbe Cirrha, ut Strabo ait, ſub Cyphi rupe Delphica. Non ignoro ſecus à grammaticis tradi. Statius in octauo Theb. de Amphiarao rapto,

Hæc Tenedon Cirrhamque dies, partusque ligatam
Delon, & intonſi claudet penetralia Branchi.

ἥλιος, Helius, ut notiſſimum eſt, Græcis Sol uocatur, ab ἵεμι, quod eat. unde Heliades dictæ, quæ & Phaëtontiades, Apollinis ſorores nymphæ. Vos-

catur & interdum ἠλιος, ſed & Doricè ἀέλιος. quin & Cretenſes, ut ſcribit Heſychius, ἀβέλιον nuncupabant. Perſæ uerò κῦρον Solem nuncupabant: unde quidã Cyrum, qui à cane nutritus eſt, dictum putauêre, eodem Heſychio auctore. πάλος item Sol dictus, & Samaſa, ab Arabibus. Stephanus. σαῶς uerò Sol à Babylonijs: Heſychius. Scythæ autem Oetoſyron uocant: Herodotus & Heſychius.

Eriſatheus Apollo dictus: idem Heſychius, in Attica.

ἴναυρος Apollo, ab aura (ut uidetur) deductus: Heſychius.

Caſſius Apollo à Menandro uocatus, cuius ara in comœdiæ ſcena ſtatuta fuit. Cœlius Rhod.

Aſtypalæus Apollo ab inſula, & Odryſſeus à fluuio, Strabo lib. XI. & XII.

Σάριος, Sol ab Archilocho, alij caniculam. Ibycus uerò eo nomine aſtra omnia appellauit, ut Heſychius notat.

εὐρύαλος, Apollo etiam dictus, quòd latè & ubiq; luceat, emicetq;: idem auctor Heſychius.

Ζωτεάτας Apollo in Argo, à loco dictus, idem qui ſuprà: in Corintho uerò nuncupatus fuit Apollo ζωτλυσής. Legimus inſuper θεφιλίμιον cognomẽtum fuiſſe Apollinis, ſed & Iouis apud Heſychium, & ἱρίσιος ἀπόλλων. Item in Mileto, θυῖος ἀπόλλων. item θέαξος. Appellatus eſt etiam interdum ab artificibus, ut apud Pauſaniam in Attica, Dionyſiodoti. unde mirum eſt Domitium, alioqui uirum doctum, ita uertiſſe: Phlyenſes autem Myrinuſij habent aras Apollinis ductoris, Bacchi & Dianæ luciferæ. Cùm Apollinis Dionyſiodoti legendum ſit, & Dianæ Selaphoræ.

Thecmius etiam Apollo cognominatus, & in Olympia cultus, ut in Eliacis idem Pauſ. eſt auctor.

Oetoſyrus Apollo uocatus à Scythis, ut Herodotus & Heſychius conſentiunt. quo magis mirum mihi uiſum, Parrhaſium in poëtica Horatij ſcripſiſſe, Scythas Gongoſiron Apollinem uocaſſe.

Sciallius Apollo: uide Macrobium. Soſianus, uel Suſianus, Romam aduectus: Plinius.

Aperca Apollo, quòd patente cortina reſponſa præberet: Feſtus.

Sed age, Heliopolitani Apollinis ſimulachrum noſtris his nugis ex Macrobio aſcribamus: Aureum ſimulachrum, inquit, ſpecie imberbi, inſtat dextra eleuata cum flagro in aurigæ modum, læua tenet fulmen & ſpicas. Vehebatur ſimulachrum hoc ferculo, ueluti deuehebãtur in pompa ludorum Circenſium, deorum imagines, & ſubibant plerique prouinciæ proceres raſo capite, longi temporis caſtimonia puri: ferebantq; diuino ſpiritu, non ſuo arbitrio, ſed quò deus propellebat. conſulebant autem hunc non ſolùm præſentes, ſed abſentes, miſſis diplomatibus conſignatis: qua de re hiſtoriam de Traiano conſulente, idem affert Macrobius. Sed nos ad alios recenſendos deos properamus. Duo tamẽ, antequàm finiam, prius exponam: & ſolis equos uidelicet, & Apollinis cognomina miro artificio per capita literarum & Acroſtichia Græci alphabeti carmine, ut Bacchi etiam, conſignata. Nunc igitur equos Solis, quos illi poëtæ cæteriq; ſcriptores aſcribunt, tibi aſſero, ut pictoribus & ſtatuarijs nonnullam opem, his noſtris Syntagmatibus afferamus. Ouidius in primis, ut ab hoc exordiar, hos nominat in ſecundo Metamorphoſeos, libro.

Interea uolucres, Pyrois, Eous, & Æthon,
Solis equi, quartusq; Phlegon, hinnitibus auras
Flammiferis implent.

Eoſdem & commemorat Lactantius in III commentario Theb. Dicti illi quidem, Pyrois, qui inflectitur, ut Simois. hinc Valerius Flaccus,

Et ſora

Et formidantem patrios Pyroënta dolores.

ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ab igne ſcilicet: Eous, ab ἠοῦς, id eſt ab aurora: Æthon, ab αἴθω, ardeo uel curro: ab utroq; enim declinari poteſt. Phlegon uerò, à φλογὸς, id eſt flamma, quòd naribus flammas efflare fingatur. Martialis tamen duos ſolum commemorat, his uerſibus:

Quid cupidum Titana teris? iam Xanthus & Æthon Frena uolunt.

Et Xanthus dicitur quaſi flauus, à flammæ uidelicet colore. Fulgẽtius & ipſe Solis equos his uerbis conſcribit in primo Mythologicôn: Vnde, inquit, & ipſius Solis equis condigna ſic nomina poſuerunt, id eſt, Erythræus, Actæon, Lampos, Philogeus. Erythræus Græcè rubens dicitur, quòd à matutino Sol lumine rubicundus exurgat. Actæon, ſplendidus dicitur, quòd tertiæ horæ momentis uehemens inſiſtat, & lucidior fulgeat. Lampos uerò, dum ad umbilicum diei & contra arcticum conſcenderit circulum. Philogeus Græcè terram amans dicitur, quòd hora nona procliuior uergens, occaſibus pronus incumbat. Porrò & commentator Arati Latinus, quiſquis is fuit, eoſdem cum Fulgẽtio commemorat, & ſimul etiam nominum cauſas afferre niſus eſt, quas ideo apud ipſum leges: conueniunt enim adeò, ut unus ab altero manifeſtè accepiſſe uideatur.

Acroſtichia icoſipentaſticha, ut Græci dicunt, ingenioſiſſima, quæ Latinè uerti non poteſt, cuius hoc primum carmen eſt,

Ingentem Pæana cano, tua nomina, Apollo:

Ὑμνέω παιᾶνα μέγαν θεὸν ἀπόλλωνα,
ἄβροτον, ἀγλαόμορφον, ἀκερσεκόμην, ἀβροχαίτην,
βριτύοον, βασιλῆα, βελεσσιχαρῆ, βιοδώτην,
γηθόσυνον, γελόωντα, γιγαντολέτην, γλυκύθυμον,
δωρητῆ, δόπαιδα, δρακοντολέτην, δαφνογενῆ,
εὔλαλον, εὐρυβίην, ἑκατηβόλον, ἐλπιδοδώτην,
ζωογόνον, ζάθεον, ζηνόφρονα, ζωοδοτῆρα,
ἤπιον, ἠλυτπῆ, ἠλύθροον, ἠπιόχειρα.
θηροφόνον, θαλερὸν, θελξίφρονα, θελγεσίμυθον,
ἰαφέτην, ἱμερτὸν, ἴφιον, ἱπποκορυστὴν,
κοσμοπλόκον, κλάριον, κρατερόφρονα, καρπογενέθλον,
λητογενῆ, λαῖρον, λυρογηθέα, λαμπετόωντα,
μυστοπόλον μάντιν, μεγαλήτορα, μυριόμορφον.
νεβροχαρῆ, νοερὸν, νηπενθέα, νηφαλέοντα,
ξεινοχαρῆ, ξεινὸν, ξεινόφρονα, ξεινοδοτῆρα,
ὄλβιον, ὀλβιόδωρον, ὀλύμπιον, ὀρεσιφοίτην,
πρηΰν, πανδερκῆ, πανάπημονα, πλουτοδοτῆρα,
ῥυσίπορον, ῥοδόχρουν, ῥηξήνορα, ῥηξικέλευθον,
σιγαλόεντα, σοφὸν, σπλαγχνίτην, σωτῆρα,
τερψίχορον, τιτᾶνα, τελέστορα, τιμήεντα,
ὑμναγόρην, ὕπατον, ὑψαύχενα, ὑετόεντα,
Φοῖβον, φοιβάζοντα, φιλοστέφανον, φρενογηθῆ,
χρησμαγόρην, χρύσεον, χρυσόχροα, χρυσοβέλεμνον,
ψαλμοχαρῆ, ψάλτην, ψευδοσίνυγα, ψυχοδοτῆρα,
ὤνυπον, ὠκυπτῆ, ὠκύσκοπον, ὠρεσιδώτην.

ÆSCVLAPIVS.

Æſculapius medicinã primus, ab Apolline patre inſtitutus, mortalib. inueniſſe, ſeu inueniſſe dicitur. ipſe ſiquidem perfectam, & numeris

ſuis omnibus abſolutam adinuenit:mox illius ſucceſſores ab eo Aſclepiadæ nũcupari,uelut hæreditariam acceptam,per manus traditã excoluère,poſteris'q́ ſubinde inuulgarunt,uſque ad Hippocratẽ,qui eam cõſummauit. Sed iſta Medicis mittamus:nos noſtrum inſtitutũ proſequamur. Æſculapius à Græcis ἀσκλήπιος dictus eſt,Apollinis & Coronidis,ut Diodorus ſcribit, filius,medicinæ præſes, plurima ualetudini mortaliũ utilia adinuenit. adeò autem excelluiſſe in ægrotorum curatione dictus, ut mortuos ab inferis excitare crederetur:quare apud Iouem accuſatus, fulmine ictus eſt. quamobrem iratus Apollo,Cyclopas fulminis fabricatores interemiſſe dicitur.Ideoque Iupiter Apollinem homini ſeruire iuſsit. hæc Diod. Cicero uerò Æſculapij nomine tres fuiſſe commemorat.primum Apollinem filium,quem Arcades colebãt:qui ſpeculum inueniſſe, primusq́ uulnus dicitur alligauiſſe. ſecundum,ſecundi Mercurij, Valentis & Pheronidis filij fratrem:is fulmine percuſſus dicitur, humatusq́ eſſe Cynoſuris. tertium, Arſippi & Arſinoæ, qui primus purgationem alui, dentisq́ euulſionem, ut ferunt, inueniſſe dictus eſt:cuius in Arcadia non longè Luſio flumine ſepulchrum & lucus oſtendebatur. hæc fermè Cicero. Dictus uerò Æſculapius, teſte Phurnuto, ἐκ τοῦ ἀποκλῄειν καὶ ἀναβάλλεσθαι τὴν ἐπὶ τὸν θάνατον γινομένην ἀπόκλησιν. hoc eſt, ab excludendo & reijciendo factum per mortem interitum. Codices Phurnuti impreſsi non ἀποκλῄειν,ſed ἠπιάειν habent, quaſi q̀oud caſſet mortis acceſſum. Sed parum conſona uidetur deriuatio. quare alij dictum putant παρὰ τὸ τὰ ἀσκελῆ τῶν νοσημάτων ἤπια ποιεῖν. hoc eſt, ab eo quòd quæ morborum aſpera ſunt, mitia faciat. quidam etiam ab ἄσκελον καὶ ἤπιος deducunt. Phurnutus & alij ſcribunt,Æſculapium nutritum à Chirone centauro, medicinam uerò edoctum ab Hepio: quod nomen non ocioſè poſitum eſſe uidetur, ſiquidem ſedet turbationes, διὰ τῆς τοῦ ἠπίου φαρμακείας, id eſt propter medicamenti mitigationem. Sed uide quæſo ne decipiare mendoſo Phurnuti codice. Quippe Naſo poëta noſter libro ſecundo Metamorph. non Hepion,ſed Ocyroën uocat Chironis filiam,quæ in ἵππον, id eſt equam conuerſa ſit. Xenophon in libro de Venatione,de Chirone & Æſculapio multa eleganter prodidit, ſed nos cætera ſequamur. Tarquitius de Viris illuſtribus,ut Lactantius Firmianus refert,Æſculapium incertis parentibus natum ait,& expoſitum, à uenatoribusq́ inuentum , canino lacte nutritum, Chironi traditũ didiciſſe medicinã: fuiſſe autem Meſſeniũ,ſed Epidauri habitaſſe. Pauſanias uerò Phlegiã ait,cùm Peloponneſum peragraret,Coronide filia grauida ex Apolline comitatus, perueniſſe in Epidauri montem,cui à re nomen mox inditum Titheum,à papilla ſcilicet. ibi enim expoſitus infãs, capræ papillis eſt nutritus, cuius cuſtos gregis canis comes erat. Areſthanes autem paſtor,dum capram canemq́ perquireret,cum eis infantem reperit, è cuius faciẽ fulgor reſplenduit,hic uelut numen eum adorauit:atque ex eo Epidaurus tota Æſculapio eſt conſecrata,quo loco Pauſanias & templum eius & ſimulachrum deſcribit. Iulianus Cæſar παραστάτης cognominatus,Æſculapium ait ex Ioue natum ex νοητοῖς, id eſt, ſi rectè interpretamur, mentalibus: quia ex diuina mente ſuper terram apparuiſſet, per fœcundi ſolis uitam: & Epidauri, Pergami, Tarenti , & Romæ uerſatus . Contra Iulianum diſputat in primis Cyrillus Alexandreus,& eius fabulas confutat. Hermes Triſmegiſtus in Aſclepij dialogo,Æſculapium oſtendit Ægyptium fuiſſe,quod etiam ſcribũt Diod. & Euſebius. Triſmegiſti uerba in Aſclepio hæc ſunt: Auus,inquit,tuus ô Aſclepi,medicinæ primus inuentor,cui templum conſecratum eſt in monte Libyæ,circa Crocodilorum littus,in quo eius iacet mundanus homo: & quæ alia ſubiungit. Theodoretus Cyri urbis epiſcopus ſcribit,quòd Homeri tempore nondum eſſet Æſculapius in deorum nu

rum nu

rum numero habitus. Nam ipſe Homerus, uulnerum Martis curatorem non Æſculapium facit, ſed Peæona. cumq́ue de Machaone Æſculapij filio loquitur, hominem eum uocat, Æſculapij abſoluti medici filium. Apollodorus in libris quos de Deis ſcripſit, Æſculapium prodit diuinationibus & augurijs præfuiſſe: nec mirum, cùm & medicum oporteat de ęgroto ea dicere quæ ſunt, quæ fuerint, quæ mox uentura ſequantur, ut ait Hippocrates. Sed Æſculapij quoque mortis cauſa uariè traditur. Pindarus in Pythijs, quopiam hymno ad Hieronem, quem & Tertullianus & Cyrillus, alijq́ue ſequuntur, ab Ioue fulminatum cecinit: quòd auro uictus, Hippolytum in uitam reuocauerit. Alij non Hippolytũ, ſed Tyndareum: alij Capanea. alij Glaucum, Minois filium. qua de re in Ophiucho plura Hyginus in Aſtronomico poëtico, & his uerſibus poëta Claudianus in uictoria Stiliconis contra Alaricum, ita enim canit:

Cretaq́ue, ſi uera narratur fabula, uidit,
Minoum rupto puerum prodire ſepulchro,
Quem ſenior uates auium clangore repertum,
Gramine reſtituit. miræ nam munere ſortis,
Dulcia mella necem, uitam dedit horridus anguis.

Qui uerò Orpheum ſequuti ſunt, Hymenæum dixerunt: alij Androgeum. Steſichorus, propter Capaneum & Lycurgum dixit. Alij, inter quos Polyanthus, quod Prœti filias ſanitati reſtituerit, quas Phylarchus Phinidas, id eſt Phinei filias dixit. Teleſarchus quidem Fulminatum Æſculapium ait, quòd Oriona uoluerit in uitam reuocare. Pherecydes porrò id tradit, quòd qui Delphis interirent, uitæ redderet. D. Epiphanius in Ancorato: Euclees, inquit, ab Æſculapio reſuſcitatus. Quidam legunt, Euricleas. nam ſic Pythia prius dicebatur, ut in Pythio Apolline dictum. Staphylus tamen nullum ab inferis ab Æſculapio excitatum ſcripſit, ſed tantùm ſanatum Hippolytum, ex Trœzene fugientem. Adeò Græcis fabulari placuit. Variè quoque eius ſimulachra effinxit antiquitas. Pauſanias, Æſculapij ſimulachrum ex auro & ebore à Thraſymede Pario elaboratum deſcribit. Is in throno ſedebat, uirgam tenens in manu: ſupra uerò draconis caput manum alteram habebat, cui etiam canis aſsiſtere uidebatur. Hæc Pauſanias: qui & alibi, hoc eſt apud Sicyonios, Aſclepieum fuiſſe ait, hoc eſt, Æſculapij templum, in cuius ueſtibulo imberbis erat Æſculapius, ex auro atque ebore confectus, Calamidis opus, ſceptrum una, altera uerò manu domeſticæ pinus pomum tenebat. Dicebant ipſum, in draconis ſpeciem ad ſe ex Epidauro mulorum bigis uectum, id'que factum fuiſſe à Nicanora, fœmina Sicyonia, matre Agaſiclei, Echetimi uxore. Adeò non Romanis tantùm ſerpens Epidaurius eſt impertitus. Euſebius etiam ſimulachris Æſculapij in manu baculum attribuit, quaſi (ut ait) ægrotantium ſuſtentaculum. Serpentem uerò inuolutum, animæ & corporis ſalutare ſignum: quo loco multa Euſebius de ſerpentibus tradit, ut ſpiritualibus, ex recondita diſciplina. Hinc & Macrobius, Æſculapij ſimulachrum ait, draconem ſalutis ſymbolum ſubiungi. idem & Phurnutus, qui & cur baculum gerat, exponit. Sed & Hyginus in Aſtronomico, de baculo & angue, ſeu dracone, ita in Ophiucho ſcribit: Cùm Æſculapius Glaucum cogeretur ſanare, incluſus quodam loco ſecreto, bacillum tenens manu, cùm quid ageret, cogitaret, dicitur anguis ad bacillum eius arrepſiſſe: quem Æſculapius mente commotus interfecit, bacillo fugientem feriens ſæpius. Poſtea fertur alter anguis eôdem ueniſſe, ore ferens herbam, & in caput eius impoſuiſſe: quo facto, loco fugiſſe. quare Æſculapiũ uſum eſſe herba eadem, Glaucũ reuixiſſe: itaq́ue anguis in tutela Æſculapij eſſe dicitur. Apud Ælianũ hoc

etiam notaui, Parian ſerpẽtem, quam Apollodorus paruam uocabat, igneo eſſe colore, & acerrimo oculorum uiſu, ore largo: ex quo fit, ut nihil mordendo noceat. Quin etiam mitis eſſe dicitur, & propterea (inquit) deorum humaniſsimo Æſculapio ipſum conſecrarunt, eiusq; miniſterio dedicarũt. hæc fermè ille. Sed de draconum natura cùm alij multa, tum Philoſtratus in Imaginibus. Vnde etiam theſauros cuſtodire poëtæ dixêre, ut Heſperidum hortos, & uellus aureũ apud Colchos. Plinius, alijq;, dracones ad ſalubritatem referũt. Macrobius, eos etiam annuas exuuias ponere ac renouare ait. Quod uerò acutiſsimè cernant ac intueantur, & ad medicum pertinet, & ad cuſtodiam. Nam & eius nominis etymologia argumentum eſſe poteſt. Dracones enim dicuntur ἀπὸ τοῦ δέρκειν, hoc eſt, ab acutè uidẽdo. At cum dracone etiam gallum Æſculapio attributum legimus, propter uigilantiam: de quo ipſi res ſacra fiebat. Quin & Socrates apud Platonem moriturus, ſuo teſtamento ei deo gallum reliquit. Plinius in Naturali hiſtoria libro trigeſimoquinto, Æſculapio quatuor filias aſsignat: Cum Æſculapio (inquit) filiæ, Hygeia, Ægle, Panacea, Iaſo: de Socratis picturis agens. Ariſtophanes etiam has quatuor Æſculapij filias nominat, ut Hermolaus notat. Hippocrates in Iuramento duas tantùm commemorat. Hermippus in Trimetris ſenarijs, hos Æſculapij filios ex Lampetia Solis filia tradit, Machaonem, Podalirium: & quas modò nominaui, Hygeiam, Panaceam, Æglen, Iaſo. His ab aliquibus adduntur, Ianiſcus & Alexenor. Particulam hoc loco tibi libet aſcribere, qua Cyrillus Iulianum Cæſarem apoſtatam redarguit, antequàm huius cognomina interpreter. Arroganter (inquit) dixit Iulianus, ex Ioue in mentalibus natum eſſe Æſculapium, apparuiſſe autem in hominis forma. Omnium ſiquidem ſermone dicitur ex Coronide & Apolline natus, quæ à ſacerdotibus (ut uériſimile) in Apollinis templo uitiata fuit. Sed Iulianus de illo honeſtum & ſublime quiddam & ſentir & loquitur, ſemper nimium mendax: quamuis apud Græcorum ſapientes plurima & abſurda de illo ſcripta ſint. Etenim cùm Apis Ægyptius, non obſcurus inter eos qui illic eranr templi miniſtros, & naturalis philoſophiæ ſcientiam adeptus eſſet: hunc ferunt primùm artem medicam exquiſiuiſſe, & tradidiſſe felicius, quàm eos qui ipſum præceſſerant, communicaſſe'que Æſculapio. hic ubi in ea diſciplina profecit, noluit ulterius in Ægyptiorum urbibus morari, ſed lucri cupidus, & conſilijs turpibus obnoxius, omnem (ut ita dicam) circuiuit orbis regionem, ab omnibus lucra petens, & uenale ſtudium ſuum languentibus exhibens. Inflatus'que ob ſcientiam, & ſuperbiens, ſe etiam deum nominabat, & mortuos ſe ab inferis excitare poſſe delirans aſſerebat. ueniens'que ad Epidaurios, & ibi ſummam ſibi gloriam arrogans, quendam ſe eſſe deum, fulmine ictus eſt, pœnam illi digniſsimam Deo inferente: qua ex re per id quod paſſus eſt, declarauit, ſe nihil aliud eſſe quàm terram ac puluerem. Sed & quæ de illo odarum conditor Pindarus cecinit, uidere eſt operæprecium: Vicit & illum ſuperbi animi aurum in manibus apparens, manibus autem Saturnius per utraq; præcordia traiectum deiecit ocyus: flagrans uerò fulmine, mortem intentauit. Quinetiam tragicus Euripides dixiſſe Apollinem contendit: Iupiter auctor mortis filij mei Æſculapij, pectoribus eſt iniecta flamma. Hactenus ex Cyrillo. Porrò pluribus in locis cultus Æſculapius, non modò in ſuprà nominatis, ſed & Romæ, præcipuè in inſula Tiberina, quæ & ab aliquibus Lycaonia dicta eſt: quę biremis formam habere uidetur, & formam accepiſſe eius nauis qua Æſculapius Romã eſt aduectus. Hiſtoria eſt nota. Ouid. in Faſtis:

Accepit Phœbo nymphaq; Coronide natum,
Inſula, diuidua quam premit amnis aqua.

Nunc

Nunc quoq; in D. Bartholomęi hortis nauis marmorea cernitur, in cuius nauis ſponda ſerpentis reptantis imago effiċta eſt, in rei memoriã. Quare autem in inſula Æſculapius & extra urbem templa habuerit, cùm alij, tum Plutarchus oſtendit in cauſis Romanis. ſcribit & in hunc modum Sex. Pompeius: Æſculapio ædes ſacta fuit in inſula, quod ægroti a medicis aqua maximè ſuſtentãtur. Eiuſdem eſſe tutelæ draconem, quòd uigilatiſsimum ſit animal, quæ res ad tuendam ualetudinem ægroti maxima eſt. Canes adhibebantur eius templo, quòd is uberibus canis ſit nutritus. Bacillum habet nodoſum, quod difficultatẽ ſignificat artis. Laurea coronatur, quod ea arbor plurimorum ſit remediorum. Huic & gallinæ immolabantur, adhuc Feſtus. Sed iam nimius in his uideri poſſum, quare ad interpretanda cognomina me accingam: hoc prius addito, quod Hippocrates tradit, Æſculapium etiam ſcripſiſſe libellum in re medica, cui Nauſiculę nomẽ fecit. Legi in antiquitatibus marmoreis, in primiſq; in Auximi oppido Italiæ, Æſculapij ſignum marmoreum hac forma: indutus eſſe uidebatur ſubucula græcanica, & amiculo ſuccinctus, dextra quidem duos gallos continebat, ſiniſtra uerò in amiculi lacinia fructus neſcio quos tenere uidebatur.

Phœbigena igitur in primis cognominatus eſt Æſculapius, à patre Phœbo. Vergilius:

Fulmine Phœbigenam Stygias detruſit ad undas.

Lactantius tamen grammaticus in tertio Thebaid. Pœnigenam legere uidebatur, id eſt per pœnam matris natum. Nam eius matrem Coronidẽ Apollo ſagittis peremit, quia cum Iſchy concubuerat: quem fulminatum quidam ſcribunt, alij ab Apolline occiſum.

Coronides etiam cognominatus à matre, quã de re lege fabulã apud Ouidium lib. 2. Metamorphoſ. quæ ita incipit:

Pulchrior in tota, quàm Lariſſæa Coronis,
Non fuit Æmonia, placuit tibi Delphice certè, &c.

Quo loco Coronis Lariſſæa ab omnibus legitur, ab urbe Lariſſa. Ego uerò ex tertio hymno Pyth. Pindari, Lacerea legendũ puto, ab urbe, cuius poſt Pindarum Hellanicus etiam & Stephanus meminère. Sanè pulchrè hanc fabulam totam in eodem modò citato hymno Pindarus ad Hieronem explicat, Æſculapijq; matrem Arſinoën ait, Phlegyæ filiam, & paulò pòſt etiam Coronida: quo loco Græci Pindari interpretes ex Aſclepiadis & Ariſtidis ſententia ſcribunt, Arſinoën quidam uocant, ſed Leucilpi filiam. & quidem Ariſtides in eo quem ſcripſit de Gnido condita: Arſinoë, inquit, cùm adhuc uirgo eſſet, Coronis dicta, Leucippi filia, Amycli filij, qui fuit Lacedęmonis. Aſclepiades uerò & ipſe Leucippi filiam dixit, ex qua Æſculapius & Eriopis nati, ut in hoc,

ἀλ' ἔτικτεν μεγάροις ἀσκληπιὸν ὄρχαμον ἀνδρῶν
φοίβῳ ὑποδμηθεῖσα, ἐϋπλόκαμόν τ' ἐριῶπιν.

Homerus in hymnis, & Heſiodus in Theog. χορωνὶν uocant, & Phlegiæ filiam, ut etiam Pindarus. Oraculum legitur apud Pauſan. quo id Apollo negat Apollophani, id ab eo ſcitanti.

Triccæus Æſculapius, cognominatus ab urbe, ut Strabo ſcribit. unde & ipſe de ſe ipſo:

Natus ego ex ſacra Tricca, cui tota medendi
Ars debet, ſimul atq; omnis ſapientia debet.

Hoc apud Porphyrium legimus in libro de Reſponſis. Sed & Heliodorus poëta & medicus meminit apud Cl. Galenum: huius uerſus in tertio de Poëtarũ hiſtoria attulimus. Triccam uerò urbem Theſſaliæ, Stephanus ſcribit denominatam à Tricca Penei fluuij filia, cuius & Homerus in quarto Iliad. meminit.

Epidaurius etiam Æſculapius uocatus eſt,ab urbe notiſsima Peloponneſi,in ſinu Saronico,ex qua & Romam adductus in ſerpentis imagine. hiſtoria eſt notiſsima,Ouid.in Faſt.& in Metamorph.Propertius in Eleg.lib.2.

Et Deus extinctum Creſsis Epidaurius herbis
Reſtituit patrijs Androgeona focis.

Epidaurum uerò urbem uarijs nominibus appellatam,tradit Stephanus, inter quæ Hæmeram commemorat,dictam uidelicet à ſanguine, id eſt αἵματος,ob ea quæ frequentiſsimè Æſculapio fierent ſacrificia ex uictimis. T.Liuius libro quinto,quintæ Decad.de Paulo Æmylio agẽs:Sicyonem,inquit, inde & Argos,nobiles urbes adiit:inde haud parem opibus Epidaurum, ſed inclytam Æſculapij nobili templo,quod quinq; milibus paſſuum ab urbe diſtans,nunc ueſtigijs reuulſorum donorum,tum donis diues erat,quæ remediorum ſalutarium ægri mercedẽ ſacrauerant deo.hęc Liuius. Pauſanias Epidaurum appellatam ſcribit ab Epidauro Pelopis filio,ut Elij tradunt:ut uerò Argiui,ab Argo Iouis filio: quod & Stephanus ait. Subiungit Pauſanias de Phlegyæ filia,quę patrem ſecuta cùm eſſet,ibi Æſculapium peperit, & ab auo infans eſt expoſitus in monte Tittheo,à capra nutritus, à cane cuſtoditus, demum ab Areſthane paſtore repertus, & ſeruatus ob radios, & uultus ſplendorem.

Archagetes Æſculapius & dictus & cultus fuit, cuius templum apud Tithoream Pauſanias ſcribit in Phocaicis. Sed & idem cognominatus Philolaus,hoc eſt populi amicus, cuius templum celebre fuit apud Æſopum in Laconia,ut idem eſt autor Pauſanias.

Pergamenus,& Pergameus,nũcupatus à Pergamo celebri urbe Aſiæ, Galeni medicorum principis patria,ubi ſummo cultu uenerabatur. Martialis:

Pergameo poſuit dona ſacrata deo. id eſt,Æſculapio.

Papinius Statius de Pergamo:

Pergameas intraſſe domos,ubi maximus ægris
Auxiliator adeſt,& feſtinantia ſiſtens
Fata,ſalutifero mitis deus incubat angui.

Q.Serenus poëta & medicus,ſic etiam in libri ſui inuocatione:

Tuq; potens artis,reduces qui tradere uitas
Noſti,atq; in cœlum manes reuocare ſepultos,
Qui colis Ægeas,qui Pergama,quiq; Epidaurum,
Qui quondam placida tectus ſub pelle draconis,
Tarpeias arces,atq; inclyta templa petiſti,
Depellens tetros præſenti numine morbos,
Huc ades, & quicquid cupido mihi ſæpe rogatus
Firmaſti,cunctum teneris expone papyris.

Καύσιος Æſculapius uocatus, à pago in Arcadia, terræ Telphuſiæ, qui dictus eſt καῦς:unde gentile nomen Cauſius,quo nomine appellatus eſt Æſculapius,qui ibi colebatur:auctores Pauſ.in 8.& Stephan.de Vrbibus.

Demænetius Æſculapius cognominatus,à Demæneto eius tẽpli cõditore.

Gortynius etiam ab urbe,ut Pauſ.in Corinth.Item dictus Cotyleas.

Παίων quoq; nuncupatus ab Artemidoro Daldiano, in 2. Onirocr. Idem & Pæon. Pæona alium Homerus facit,ut paulò antè dictũ eſt,ab Æſcul.

ἠπιοδώτης Æſculapius ab Orpheo uocatus, in poëmate ad Muſæum : quaſi tu dicas,mitis dator. alij.ἠπιόδωρος potius exiſtimant, quòd blandè dona ſua impartiatur.

αἰγλαόπης uerò Æſculapius à Lacedæmonijs eſt appellatus , teſte Heſychio:quaſi tu dicas, aſpectus ſplendidi. A medendi quoq; peritia ἰατρὸς,hoc eſt medicus,uocitatus eſt.

Colatos

Colatos inſuper Æſculapius cognominatus. Euſtathius Mercurium, ni fallimur, ait: cuius ſimulachrum in Cyllene uico poſitum fuiſſe tradit.

Hagnitas cognomẽ eſt Æſculapij, cuius templum fuit apud Laconas, ad curriculi ſeu ſtadij dexteram. Hagnitas uerò appellatus ab ἄγνου, id eſt à ſalice amerina, quòd ex eius materia illic delubrum conſtabat. quare mirum eſt, quoſdam ſine afflatu hoc nomen ſcribere.

Cotylęus Æſculapius apud Eurotam Laconiæ fluuium cultus fuit, cuius templum ab Hercule poſitum legimus, cùm ex uulnere in cotile, id eſt manus concauitate ſanatus fuiſſet, quod in prælio contra Hippocoonta & filios acceperat. Pauſanias.

αἰγλαὴρ Æſculapius etiam dictus, Heſychio & Phauorino teſtibus.

Salutifer etiam Æſculapius ab Ouidio dictus, libro Metamorphoſ. ſecundo. item Opifer, libro decimoquinto:

Cùm deus in ſomnis Opifer conſiſtere uiſus.

Quanquam & Apollo eodem cognomine dictus, ab eodem poëta.

Alia etiam eius ſunt præter hæc cognomina, quorum nonnulla habes in hymno Orphei, quem cum manna thuris illi adoleuit. ut αὐξιθαλὴς, id eſt augens ſemina: & ἀπαλεξίκακος, id eſt propulſor malorum.

Hygeia, & cum patre, & cum ſororibus culta: interdum & ſeorſum, ut apud Græcos obſeruamus, cum ſorore Panacea. Hippocrates in iuſiurando. Hygeiæ ſimulachrum Pauſanias apud Sicyonios fuiſſe ait, quod uix apparere uidebatur: cui mulieres capillos dicabant, & in eius honore ſibi tondere ac reſecare ſolebãt. De Hygia ſuprà in hoc Syntagmate meminimus, ubi Æſculapij filios, filiaſq; recẽſui. Huius peculiaris hymnus Orphei legitur, cum thymiamate mannæ thuris, cui pulcherrima cognomina etiam aſcribit. Sed de Hygeia Pallade ſuo loco actũ eſt. in primo quoq; Syntagmate de hac Hygeia actum eſt, ubi Salus Romanorum eſt deſcripta.

AVRORA.

AVrora à noſtris, ab aura uocatur dea, unde & aurea cognominata eſt, ut illud,

Aurea fulgebat roſeis Aurora capillis.

Quæ ſolem præcedere putabatur. imò & nuncia, hoc eſt, ut ad eam canit in hymno Orpheus, ἀγγέλλεια θεοῦ τιτᾶνος. Græcè ἠὼς & ἑὼς uocata, unde Eous & Heous deducitur, nunc breui, nũc producta ſyllaba. & cum afflatu in prima, ſi ab ἑὼς deducitur: & ſine eo, ſi ab ἠώς. Græcorũ tamen quidã ſunt, qui ita tradant, ἠὼς cõmuni lingua dici, Ionicè uerò ἑὼς, Doricè aũt ἀώς: & Æolicè ab hoc ipſo, Dorico uidelicet, αὔωρ. licet Seruius hæc parum obſeruarit. Sanè antiqui cuiq; parti temporis ac diei ſuum Genium & deum proponere ſolebant, quod apud Homerum grammatici notant. Ergo Aurora dea primę partis diei, qua gaudet mortale genus, ut canit Orpheus:

Nec cernere quiſquam eſt, Qui uultus fugiat ue tuos, &c.

Fuit Aurora Hyperionis filia, & Thiæ, ut Heſiodus ait in Theogon. Alij Pallantis dicunt. unde à patre Pallantias nuncupata. Ouid.

Tradendum Phœbo Pallantias inficit orbem. Idem:

Sextæ Pallãtidos ortu Italiã tenuit. Et illud ex Vergilij poëmatibus,

Roſcida puniceo Pallantias exit amictu.

Alij Titani & Terræ filiam tradidêre. At uerò hæc curru per cœlũ uehi putabatur, qui Pegaſo alato equo trahebatur: & manu lampada ferre. Quare λαμπαδηφόρος etiam uocata eſt. Tradunt enim, poſt excuſſum ex Pegaſo Bellerophontem, ipſum equum ab Ioue Auroram impetraſſe. Homerus illi tamen equos aſcribit, Lampum & Phaëthonta, in uigeſimotertio Odyſſeæ. Poëtæ præterea finxêre, Auroram Tithonum Laomedontis filium,

ormoſum in primis adoleſcētem,amaſſe eundemq; rapuiſſe, unde natus ſit Memnon. demum tandem Tithonum ob nimiam eius ſenectutem, in cicadam mutatum ferunt, adeò ut uſq; in prouerbium eius nomen deductū ſit, ut apud Lucianum & Suidam legimus. M. quoq; Cicero in Catone de Senectute, ait Ariſtonem Chium Tithonum ideo, quia ſenex fuiſſet, introduxiſſe de ſenectute loquentem: quem tamen, ut fabuloſum, Cicero ipſe in Catonis perſonam mutauit. Hinc & Aurora ipſa Tithonia nuncupata eſt. Vergilius:

Te potuit lachrymis Tithonia flectere coniunx. Idem:
Tithoni croceum linquens Aurora cubile. Statius:
Trepidas ſubitò Titonia nubes Diſcutit.

Auroram & Cephalum amaſſe fabulantur, de quo Ouid. ſeptimo Metamorphoſ. item in Arte:

Nec Cephalus roſeæ præda pudenda deæ.

Sed & Plutarchus alijq; meminêre.

Memnonis mater Aurora uocata eſt à poëtis, à filio Memnone. fabula notiſsima: ut illud,

Memmonis ut genitrix infecerat humida cœlum. Et Ouidius:
Memmona ſi mater, mater plorauit Achillem, &c.

Lutea etiam Aurora cognominata eſt: ut illud,

Aurora in roſeis fulgebat lutea bigis. Et illud,
Inficit & cœlum lutea ſidereum.

Roſcida, & Roſea Aurora, diuerſa ratione cognominata: hæc quidē à colore, illa à rore. ut in illo,

Roſcida puniceo Pallantias exit amictu. Item:
Et roſeis manibus ſidera diſpulerat.

Crocea quoq; aurora uocatur, & in ueſte crocea deſcribitur, unde à Græcis κροκόπεπλος uocata eſt. hinc noſter Maro, dum experimenta facit ingenij,

Aurora Oceanum croceo uelamine fulgens. Et illud,
Titoni croceum linquens Aurora cubile.

Quin etiam legimus ἑανηφόρος ἠώς, ut ab Antimacho appellatur, ab Eano ueſte lucida & tenui, quia ἑανὸς dicitur ab Homero peplos, quod & Heſychius notauit.

χρυσόθρονος ἠώς, ita Homerus in hymno Veneris, & alibi appellauit: hoc eſt, auream ſedem habens Aurora.

ἀγγελίαν, id eſt nuncia dei Titanis, dicitur ab Orpheo in hymnis.

Præuia uerò, in experimentis Vergilianus:

Præuia flammiferi currus Aurora rubebat.

Rhododactylos Aurora, ab Homero & alijs cognominata eſt, quaſi roſeos digitos & manus habere uideatur. ut Vergil.

Et roſeis manibus ſidera diſpulerat. ut antè dictum.

Pudoricolor Aurora à Neuio poëta uetuſtiſsimo, in fabula Alceſtidis nuncupata eſt, teſte Gellio, pro rubente. Sic enim ſæpè uocata eſt, unde illud,

Vix Aurora ſuo rubefecerat æthera curru. Item,
Et bijugis uecta rubebat equis.

Putarim epithetum illud Orphei exprimi, ἐρυθαινομένη.

ἡμέρα etiam interdum à Græcis appellari uidetur, ut eſt in Attica Pauſaniæ, ubi de Cephali fabula mentio. Nam præter Tithonum, ſcimus & deam hanc Cephalum amaſſe, ut notiſsima eſt fabula, uel in primis ab Ouidio, ut paulò ſuprà oſtenſum eſt.

Auroræ præterea hymnus ab Orpheo concinitur, cum thymiamate mannæ libani, id eſt thuris: quo loco λαμπροφανὴς, id eſt ſplendida, inter cætera Aurora uocatur,

MVSÆ.

MVſarum Syntagma, Cynthi ſuauiſsime, ut noſti, multo antè iuuenis cōpoſui, in quo de Muſis ex uaria lectione pleraq; collegi, quæ præſenti inſtituto conuenire poſſunt. Nunc ea tantùm, quæ ad earū cognomina pertinent, tibi afferam, uel quæ omiſſa in priore fuerunt. Muſarum igitur in primis duo genera fuerunt: antiquarum, quas Cœli & Terræ filias dixêre: & iuniorum, de quibus paulò pòſt agendum. Mnaſeas quidem & ipſe auctor eſt apud Arnobium, Muſas eſſe filias Telluris & Cœli, Iouis cæteri prædicāt, ex Memoria uxore, uel Mente. Has quidam uirgines, alij matres fuiſſe conſcribunt. Libet uerò hîc paucis tibi referre, quæ idē ſcribit Arnobius: Ephorus, inquit, has numero eſſe treis effert, Mnaſeas (quem diximus) quatuor. Myrtilus inducit ſeptem, octo aſſeuerat Crates. ad extremum Heſiodus nouem, cum omnibus prodit deis, cœlum & ſidera locupletans, &c. Cæterùm & Granius apud ueteres homo doctiſs. Nouenſiles, qui dei dicebantur Sabinorum, Muſas exiſtimauit, à numero uidelicet nouem denominatos: ut alibi, hoc eſt in primo Syntagmate, planius oſtendi. Porrò Myrtilus Macari filias Muſas dixit, ita tradente Arnobiô: Nunquid ex nobis eſt, inquit, Myrtillus auctor, qui Macari filias, Megalconis ancillulas, profitetur fuiſſe Muſas? Sed ut paradoxa hæc mittamus, inſuper & alia afferemus. Eumelus Corinthius poëta, ut Ioan. Zezes grammaticus ſcribit in Heſiodum, tres eſſe dixit Muſas, filias Apollinis, Cephiſon, Apollonida, & Boriſthenida. Sed Aratus in quinto ἀστρικῶν, quatuor Muſas putauit, Iouis Ætheris filij & Pluſiæ nymphæ, ἀρχὴν, μελέτην, θελξινόην, & ἀοιδὴν. Quidam & quinque Muſas fuiſſe tradiderunt, & nomina quinque ſenſuum habuiſſe. Epicharmus autem in nuptijs Hebes, ſeptem Muſas commemorauit, Pieri filias, & Pimpleidos nymphæ, Nilum, Tritonem, Aſopū, Heptapolen, Acheloida, Tipoplun, & Rhodian. Ab Heſiodo uerò nouem in Theogonia dicuntur, & ſimiliter ab Homero & Orpheo. Et tres quidem, ut idem Zezes ait, propter tres tonos, tres accentus, tria tempora, tres perſonas, & tres denique Græcorum numeros, & pleraq; alia. Quatuor autem dicūtur, propter quatuor dialectos, id eſt linguas Græcorum, Ionicam, Atticam, Doricam, Æolicam: & propter alia multa. Quinque uerò Muſæ dictæ ſunt, propter quinque ſenſus, & cætera eiuſmodi. At ſeptem, propter ſeptichordē lyram, & propter ſeptem zonas, ſeptemq; ſtellas, & inter hæc ob ſeptem uocales, & quędam alia. Nouem poſtremò dictæ, propter nouem ipſarum inuenta. Clio enim hiſtoriam inuenit: Thalia φυτουργίαν, hoc eſt plātarum artem: Euterpe tibias: Melpomene oden, id eſt cantilenam: Terpſichore χορείαν, id eſt tripudium: Erato nuptialia, & ſaltationem: Polymnia agriculturam: Vrania aſtrologiam: Calliope poëſin. atque ob hæc inuenta deas Muſas fuiſſe, fabulati ſunt antiqui. Alij aliter dicūt, inter quos Phurnutus, in his rebus perſcrutandis diligēs & accuratus. Duæ, inquit, Muſæ dicuntur, propter theoricen & practicen. nam & diſciplinæ in ſpiculatione & actione conſiſtunt. tres uerò, propter ternarij numeri perfectionem, ſeu quod tribus ſpeculationum generibus philoſophiæ ratio perficitur. Tot certè Muſas, Sicyonios conformandas locaſſe tribus artificibus legimus. At uerò quatuor aut ſeptem exiſtimatæ, quod apud antiquos tot uoces muſica inſtrumenta habuiſſe feruntur. Porrò quòd nouem creditæ fuerunt, idem ait Phurnutus, quòd tetragonos, id eſt quadratos ac perfectos, ut quidam dixit, eos faciant, qui cum eis uerſantur. Talis enim eſt numerus, qui nouem dicitur, ut qui ex ſeipſo conſtat, & primi propter perfectionem participare à nonnullis exiſtimatur. Alij quidam, ait Zezes, has primas nouem fuiſſe Muſas prodiderunt, Callichorem, Helicen, Eunicen, Thelxinoën, Terpſichoren, Euterpen, Enceladen, Dian, & Enopen. M. quidem Tullius

in tertio de Natura deorum, tria Muſarum genera recenſet: Iam, inquit, Muſæ quatuor, natæ Ioue altêro, Thelxiope, Mneme, Acede, & Melete: ſecundæ, Ioue tertio, Pierio natæ, & Antiopa, quas Pieridas & Pierias ſolēnt poëtæ appellare, iiſdem nominibus, eodemq́ numero quo proximę ſuperiores. Muſæ uerò dictæ ab inquiſitione, hoc eſt, ἀπὸ τοῦ μώσεως. ſicut illud eſt uetus: Mollia ne inquiras, ne aſpera habeas. hoc eſt: Græcè, μὴ τὰ μαλακὰ μώσο, μὴ τὰ σκληρὰ ἔχῃς. Vel dictæ παρὰ τὸ μυέω, quod initio & inſtituo ſignificat. Muſæ, puellari & nympharum habitu indutæ finguntur, cum uariis & diuerſis muſicis inſtrumentis. nam ex marmore quidem peruetuſtas Romę in ſepulchro effictas, diuerſas ab his quas in ſubſcriptis carminibus leges. Coronantur uerò uariè & florum & frondium coronis: ſed & interdum palma, ut Phurnutus ait, propter nominis ſimilitudinem, quia Phœnices literas inueniſſe feruntur. Quin & literæ Phœniceæ appellatæ ſunt, ut in Poëtis diximus. Sed & coronas interdum geſtare Muſæ finguntur, ex pennis uerſicoloribus, non modò propter Pieri filias ab his ſuperatas, & in picas conuerſas, ſed etiam ob Sirenas deuictas, ut alibi dictum eſt. Certè harum ſigna hodie quoque peruetuſta Romæ uiſuntur, quæ pennam habent in uertice affixam, ut ipſe ſæpe conſpexi, quæ Sirenum eſſe creduntur. Muſæ igitur plurimorum conſenſu Iouis & Mnemoſynes, id eſt memoriæ filiæ dictæ ſunt: quod Orpheus duobus hymnis oſtendit, altero ad Muſas ipſas, altero ad Mnemoſynen, cui & thymiama adolet libani, id eſt thuris. Solonis quoque pulcherrimæ principium hoc eſt elegiæ, quam apud Stobæum legimus:

μνημοσύνης καὶ ζηνὸς ὀλυμπίου ἀγλαὰ τέκνα,
μοῦσαι πιερίδες κλῦτέ μοι εὐχομένῳ.

Mnemoſynes & Iouis Olympij ſplendida proles, Muſæ Pierides, audite me precantem: uel ut carmine ludamus,

Mnemoſynæ & Iouis ætherei inclyta proles,
Muſæ Pierides, uota tenete mea.

Sanè nec hoc loco præterierim, Mnemoſynen & Iouem parentes Muſarum propterea exiſtimatos, quòd qui operam nauant in re literaria, oportet intelligendi & memoriæ poteſtate præditos eſſe. Iupiter quippe ab antiquis τὸ νοητικὸν putabatur afferre, & Mnemoſyne τὸ μνημονικόν. Ad hæc & fons Mnemoſyne fuit non longè à Trophonij antro: qui ita appellabatur, quòd aqua ex illo uidebatur afferre memoriam omniũ quæ in ipſo antro uidiſſent. Comites uerò Muſæ Apollinis dicũtur, ut denarius numerus compleatur: quia humana uox ut perfecta ſit, nouem fulcitur adiumentis. primò quatuor dentibus, & duobus labris, linguaq́, & palati concauitate, & gutturis fiſtula, ac pulmone, ut folle aërio. Si enim ex his aliquid defuerit, uox perfecta nõ erit. Sed & Phyſica naturæ ratione Muſæ Apollini iunguntur. Sicuti enim terreſtris muſicæ μέση, id eſt media principatum in omni tropo tenet: ita Sol harmoniæ cœleſtis, quæ nouem ordines habere dinoſcitur, propter ſcilicet planetas, octauamq́ ſphæram cœleſtem, atque ipſam terram, quæ totius conſonantiæ informitas, uocum' que materiæ proportionem poſsidet. Vnde iuxta allegoriæ leges quidam hoc Muſarum utuntur ordine. primo loco Vraniam poſuêre, id eſt humanæ intelligentiæ ſublimitatem. deinde Polymneiam, id eſt capacitatem memoriæ. tertiam numerauêre Euterpen, id eſt uoluntatis delectationem: nam intelligentia memoriæ iungitur, & uoluntati. Inde Erato ponitur, hoc eſt amabilis: nulla enim re plus uoluntas delectatur, quàm ſimilium collatione: hoc autem ſine profunda cogitatione fieri non poteſt. ideo ſubſequitur Melpomene. huic Terpſichore, quaſi artium delectatio aſſociatur: cogitationum etenim perfectio ſine diſciplinarum exercitatione fieri non poteſt. His omnibus omnis humanæ locutionis

uenuſtas

uenuſtas gignitur,quæ Calliope deſignatur. Inde Clio,hoc eſt bona fama & gloria naſcitur. Sub qua Thalia,quæ in ultimo loco poſita eſt,hoc eſt germinatio uirtutum: omnis enim uirtus per pulchram appetitur famam & gloriam. Ideoq; albo alite, id eſt, cygno ſubſtollitur, ſtagnisq; mox deponitur: quia gloriæ & bonæ famæ ſemina in altum & ſublime elata, dein per humum, hoc eſt inter mortales & per ora hominum diſſeminantur, atque diffunduntur. Alij porrò ad ipſius Muſices referunt conſonantias. Thaliam enim Muſam dicunt concentum non habere,ſilentio & terræ eam aſcribentes. Clio uerò cum Luna, hypodorium modum & chordam proslambanomenon mouent. Calliope & Mercurius, hypophrygium modum, & chordam hypatehypaton poſſident. Terpſichore cum Venere, hypolydian parhypatehypaton continent. Melpomene cum Sole,dorium & lichanohypaton coaptant. Erato cum Marte phrygium cum hypate meſe cuſtodiunt.Euterpæ & Ioui Lydius & parhypate meſe conueniunt: Polymneia & Saturnus Mixolydium & lichanon meſon ſeruāt. Vraniæ & Cœlo ſtellato hypermixolydius modus, & meſes chorda aſcribuntur. Et hactenus hæc quidem de Muſis dicta,quoniam in peculiari altero Syntagmate noſtro de Muſis notata non fuere: cætera in eo require. Quoniam uerò in Græcis Epigrammatibus carmen legitur, in quo ſingularum Muſarum officia à noſtris & ſuprà ſcriptis nonnihil uaria ac diuerſa continentur, hîc tibi illud meis utcunque uerbis referam. Nec te admiratio capiat, quod Græcum decaſtichon cùm ſit,ipſe nouem uerſibus concluſerim. Duos enim de Polymneia uerſus in unum ſum complexus, ut uerſuū numerus Muſarū numero reſponderet,

EPIGRAMMA.

Calliope heroi monſtrauit carminis artem,
Clio dulciſonæ citharæ modulamina prompſit,
Euterpea chori tragici reſonabile carmen,
Melpomene dulci concentu barbita mouit,
Grataq; Terpſichore calamos inflare parauit,
Aſt Erato diuûm iucundos repperit hymnos,
Harmoniam numeris,ſaltusq; Polymnia iunxit,
Vraniæ aſtrorumq; chorum,cœliq; rotatus,
Comica uita Thalia tibi eſt, moresq; reperti.

Nunc attende,quantum meis præſtent Græca, & elegantia & uenuſtate: ſed Græcè neſcientibus,opem qualicunq; modo ferre iuſtum fuit.

Καλλιόπη σοφίην ἡρωΐδος εὗρεν ἀοιδῆς,
κλειὼ καλλιχόρου κιθάρης μελιηδέα μολπήν,
εὐτέρπη τραγικοῖο χοροῦ πολυηχέα φωνήν,
μελπομένη θνητοῖσι μελίφρονα βάρβιτον εὗρε,
τερψιχόρη χαρίεσσα πόρεν τεχνήμονας αὐλούς,
ὕμνους ἀθανάτων ἐρατὼ πολυτερπέας εὗρε,
τέρψιας ὀρχηθμοῖο πολύμνια πάνσοφος εὗρεν,
ἁρμονίην πάσαισι πολύμνια δῶκεν ἀοιδαῖς.
οὐρανίη πόλον εὗρε καὶ οὐρανίων χορὸν ἄστρων.
κωμικὸν εὗρε θάλεια βίον τε καὶ ἤθεα κεδνά.

Sed & Latinum hoc quoque eſt epigramma, quod inter Vergilij poëmatia legitur:

Carmina Calliope libris heroica mandat.
Clio geſta canens,tranſactis tempora reddit.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus urget.
Melpomene tragico proclamat mœſta boatu.
Terpſichore affectus citharis mouet,imperat,auget.

Plectra gerens Erato ſaltat pede,carmine,uultu.
Signat cuncta manu,loquitur Polyhymnia geſtu,
Vranie cœli motus ſcrutatur,& aſtra.
Comica laſciuo gaudet ſermone Thalia.
Mentis Apollineæ uis has mouet undiq; Muſas.
In medio reſidens complectitur omnia Phœbus.

Sed iam Muſarum cognomina,quorum frequens apud auctores mentio, paucis recenſeamus.Sunt igitur in primis Muſæ nymphę nuncupatæ,quòd Acron notat illo Horatij uerſiculo:

Vidi docentem,credite poſteri,
Nymphasq; diſcentes.

Itē Vergilius,Nymphæ noſter amor Libethrides.Huc adde,quæ de nymphis Lydorum traduntur, quæ & Lydiæ Muſæ dictæ ſunt. Cùm enim Carius Iouis & Torrebiæ filius, errabundus uagaretur , ad paludem quandam, quam ipſe ex matris nomine Torrebiam appellauit,peruenit:ibiq; Nympharum quas indigenæ Muſas uocabant,auditos cantus édidicit, Lydiosq; modos edidit,ut Nicolaus prodidit,& Stephanus.

Virgines etiam,id eſt παρθένοι Muſæ dictæ ſunt,quoniā diſciplinæ, uti uirgines,abditæ,& non fuco comptæ eſſe uidentur, natiuo ſcilicet decore contentæ id quod & de bonis literis dicere conſueuimus , quæ ideo interiores, abditæ & reconditæ à Cicerone in primis appellantur.ſed & Lucianus quodam Dialogo eas Virgines, id eſt παρθένους uocat:id quod & Zezes in commentarijs in Heſiodum. Sed quo modo uirgines, ſi Clius & Magnetis,Ialemus & Hymenæus filij fuêre?Euterpes autem & Aſtrymonos Rheſus,uel ſecundum alios Terpſichores?Apollinis uerò Carbantis & Thaliæ Palæphatus? Vraniæ & Apollinis,uel Pieri terrigenæ Linus? Melpomenes quidem, uel iuxta alios Terpſichores & Acheloi Sirenes? Terpſichores uerò , uel Melpomenes & Lini Apollinis , uel ſecundum alios Lari, Melpus? Erato & Æthlij Endymionis, uel Philamonis, Thamyris? Polymniæ uerò,& Celei,ſiue Chimarrhi Martis,Triptolemus?Calliopes & Oeagri,Orpheus?quibus & allegorias ſubiungit perbreues,idem qui ſuprà,Ioannes Zezes.

Camenæ uocantur & Muſæ,quaſi Canienæ,à cano,ut plures exiſtimant, Varro tamen Caſmenas primùm dictas ait, inde Carmenas , poſtremò ablata r litera Camenas.

Heliconiades,ab Helicone Bœotiæ monte, in quo primi Otus & Ephialtes Muſis ſacra fecêre , eum'que montem Muſis ſacrum eſſe uoluêre.ſed & Heliconem fluuium quidam eſſe uoluerunt , qui per ſeptuaginta ſtadia lapſus ſub terram fluit,inde erumpit,& pro Helicone Baphyras dictus.Quidam rem in Orphei necē retulerunt,ne homicidę mulieres Cicones ſe abluerent.Nicandri interpretes Heliconem etiam Meliſſum appellant. Sed enim ſunt inter ſcriptores,qui Heliconiadas Muſas ab inſtrumento muſico deriuant,cuius inſtrumenti mentio eſt apud Ptolemæum in muſica.Fuit & Helicon ſtatuarius artifex,cuius eſt in Græcis prouerbijs hiſtoria.

Parnaſsides Muſæ appellantur à Parnaſſo Phocidis regionis monte, qui & Larnaſſus uocatus,Stephano & Tarrhæo Lucil.teſtibus, à larnace, id eſt ab arca Deucalionis,quæ eò delata fuit.poſt diluuium uerò longè à Parnaſſo heroë mōtis incola Parnaſſus uocatus eſt,ut Hellanicus ſcripſit.Alij à Parnaſſo Cleodorę nymphæ & Neptuni,ſiue Cleopompi filio.In Parnaſſo alternis annis Bacchanalia, id eſt Trieterica agebantur, ubi Satyrorum frequens cernebatur cœtus,& frequentius uoces exaudiebantur,& cymbalorum crepitus,id quod & Macrob.poſt Pauſ.annotauit.

Aonides

Aonides Muſæ, ab Aonijs montibus frequentiſsimè dictæ, qui montes & Aones dicti:ut illud,

Aonas in montes ut duxerit una ſororum.

Bœotia quoque regio & ipſa Aonia denominata eſt, à cuius etiam populis Hyantijs, Hyantiæ ſorores Muſæ dictæ ſunt. Vnde magis mirum, uiros alioqui eruditos illud adhuc apud Statium malè enunciare, Et Pæan & Euantiæ ſorores: cùm Hyantiæ legendum ſit, ſyllaba id etiam manifeſtante, quæ in hoc breuis, in illo producta eſt.

Citheriades quoq; nuncupatæ à Cythærone monte, qui à rege antiquo Cythærone, teſte Pauſ. dictus fuit: uel ut alij, à Cithara.

Pierides, uel Pieriæ Muſæ, cognominatæ à Piero monte, ut Feſtus ait, & Cicero. Stephanus tamen Pieriam ciuitatem & regiunculam nominat, ſed Apollonij Rhodij interpretes, Pieriam montem Thraciæ aſſerunt, in quo uerſatus ſit Orpheus. Græci Heſiodi expoſitores Pieriam Macedoniæ montem eſſe tradunt, in quo genitæ ſint Muſæ, qui mons Thraciam uſq; attingere dictus eſt. quod ea ratione fictum arbitramur, quoniam primus apud Græcos & ſapiens & poëta & theologus Orpheus in hæc loca diuerſatus eſt. uel ſi Ouidio poëtæ credimus, Pieriæ Muſæ dictæ ſunt à Pieri & Anippes filiabus, quæ cum ueris Muſis auſæ ſunt decertare, unde uictæ in picas mutatæ fuerunt. Pierum etiam uetuſtiſsimum poëtam legimus, à quo Græcorũ nonnulli Muſas aiunt lepidis adeò carminibus celebratas, ut ab eo etiam Pieriæ nuncupatæ ſint. Alij uerò, quòd Pierus Macedo, à quo mons cognominatus eſt, cùm Theſpias profectus eſſet, primus Muſas nouẽ ſtatuerit, id quod in Bœoticis ſcribit Pauſanias, & ipſe in Poëtarum hiſtoria retuli.

Pegaſides inſuper Muſæ nuncupatæ, ut Feſtus docet, à fonte quem Pegaſus ictu ungulæ fingitur aperuiſſe. ob quam cauſam & fons Hippocrene, & Muſæ ipſæ Hippocrenæ dictæ: cuius fontis aquas uocales fuiſſe, plurimi poëtarum cecinêre. Sidonius,

Texerunt uitreæ uado Hippocrenes,
Tunc hac merſus aqua loquacis undæ. Et reliqua.

Statius Papinius in epithalamio Stellæ poëtæ:

Et de Pierijs uocalem fontibus undam.

Pindari commentator fabulam in allegoriam refert, quo ſcilicet poëtæ ſoliti eſſent canere carmina: uel propter muſicam quæ fit ex aqua, cuius & nos alibi meminimus, in Muſis ſcilicet. hinc & Hydraulica muſica, & Silani.

Aganippides etiam Muſæ ab eodem fonte appellatæ ſunt; qui fons etiam Aganippe uocatus eſt. alij in Helicone fontẽ ſtatuunt, ſic ab Aganippe Termeſsi fluminis filia. fuit autem Termeſſus, ut Pauſ. ait, fluuius circum Heliconem. Multa hîc cõſultò prætereo, quæ de Pegaſi equi fabula afferre poſſem.

Iliſsides, quæ & Iliſsiades, Muſæ nuncupatæ ſunt ab Atticæ flumine Iliſſio, ut in Attica Pauſanias docet. Stephanus tamen ab urbe Iliſſo dictas exiſtimauit, teſtemq; uocat Apollodorum.

Theſpiades uerò Muſę uocantur, non ut quidam putant, à Theſpia matre uel nutrice, quod nuſquã apud idoneos auctores compertũ: ſed à Theſpia, uel Theſpijs (utroq; enim modo dicitur, ut ait Stephanus) ciuitate Bœotiæ, ubi præcipuè Muſæ colebãtur. Si quis tamen ſcire deſiderat, quo nomine uocata fuerit Muſarũ nutrix, is in primis Hyginũ legat in Aſtronomico poëtico, & in Aratum Latina commentaria, quæ in Baſſum à quibuſdam referuntur. uterq; enim eam Euphemen uocãt, quę Crotonem filium habuit: qui Muſarum precibus, quod inter eas eſt uerſatus, & ab eis muſicam edoctus, ab Ioue eſt inter ſidera collocatus, & ſagittarij nomen habet. Huius quidẽ Euphemes ſtatuam Pauſ. in Helicone poſitam fuiſſe ait ad Muſarum lucum.

Libethrides à Magneſiæ fonte Muſis ipſis conſecrato, Muſæ nuncupatæ ſunt, cuius Plin. & Solinus meminêre. Strabo in nono, Libethri etiam meminit: Hoc in loco, inquit, conſecrata eſt Muſis ædes, fonsq́ Caballinus, & Libethridum ſpelunca nympharum. Vergil. Muſæ noſter amor Libethrides. Sed enim Libethrium montem 30 ab urbe Corona ſtadijs Pauſanias diſtare ſcribit, in quo & fons, & Muſarum Libethriadum ſimulachra fuiſſe traduntur. Fuit & Libethra ciuitas in monte Olympo, uel Dionyſij oraculo memorabilis, de non eruendis à ſue oſsibus Orphei. qua de re multa in Poëtarum hiſtoria retulimus. Hinc emanaſſe quidam uolunt illud, ἀμουσότερος Λειβηθρίων hoc eſt, Libethrijs inelegantior.

Pimpliæ Muſæ dictæ ſunt in Macedonico Olympo, à fonte Pimplia, ut Heſychius tradit. uel ut ait Porphyrion, à monte uel fonte eiuſdem regionis: ut uerò Apollonij Rhodij interpretes ſcribunt, à Pimplia regione, quæ fuerit prope Pieriam. Literarum tamen quidam, ut uidetur, parum gnari, Pipleades potius quàm Pimpleades uocitant. Græci certè, quorum hoc eſt uocabulum, tum πίμπλεια, tum πιμπλεία, hoc eſt, cum ει diphthongo in penultima, & ſine, enunciant, non πίπλεια. Videtur tamen Varro de Lingua lat. Pipleades nuncupare, ſicuti etiam Acron: qui eas ab aliquibus à Peplo ueſtis genere dictas ait, uel ab Orchomeniorum monte Pimpleo. Non deſunt inter grammaticos, qui hîc meras nugas confingant, quæ præteruolandæ à nobis potius quàm adſcribendæ ſunt.

Caſtalides Muſæ nominatæ ſunt à Parnaſsi fonte Caſtalia, cuius aqua potu ſuauis fuiſſe traditur: quanquam apud Stephanum, Caſtalia ſit Ciliciæ ciuitas. Nicephorus in interpretatione Syneſij, fontē eſſe prope Antiochiam Syriæ, ubi oracula redderētur, teſtatum reliquit. Idem multo ante Nicephorum ſcripſere Clemens Alexandreus, & Euſebius Pamphili. Mythologi quidem Caſtaliam ferunt uirginē quampiam fuiſſe, quam cùm ardentius Apollo deperiret, eiq́ uim inferre ſtuderet, ſeſe in fontem ipſum præcipitaſſe, à cuius nomine fons Caſtalius cognominatus eſt. Idem Cœlius Lactantius, uel Lutatius grammaticus. At uerò Probus: Caſtalius, inquit, fons eſt Delphis in Apollinis oraculo, qui abluit ipſam aram dei, dictus à Caſtalio Delphici Apollinis filio. alij à Caſtalio patre Thyiæ, unde Thyiades Bacchæ nymphæ uocatæ ſunt. Panyaſis uetus poëta Græcus, Caſtaliam hoc uerſu Acheloida uocat,

Caſtaliam aduenit, diuinam Acheloidos undam.

(Sic enim ego ex tempore luſi) quo fit, ut nonnulli Acheloi filiam Caſtaliam exiſtimarint.

Corycides adhæc Muſæ appellatæ ſunt à colle, uel antro potius Corycio, in Parnaſſo, Delphis proximo, cuius meminit & Laërtius in uita Pherecydis, & Apollonij Rhodij commentatores: qui nuncupatum illud aiunt à nympha Corycia, cuius & Apollinis Lycoreus filius fuit, à quo Delphici incolæ Lycores nuncupati ſunt. aliæ ſint licet de ijs populis opiniones, quæ noſtri nunc non ſunt inſtituti. Alterum præterea antrum Corycium memorabile in Cilicia fuit, de quo Mela & Solinus. Fuit & eo nomine urbs, ut Herodotus & Strabo prodiderūt, quin & Stephanus multis in locis urbes eius nominis commemorat.

Mnemoſynides Muſæ quoq́ uocatæ fuêre, à matre Mnemoſynæ, quæ eſt memoria.

Pateidas, ait Feſtus Pompeius, Muſas appellatas, à fonte Macedoniæ, propter liquoris eius unicam ſubtilitatem.

Ligiæ etiā Muſæ dicuntur, ut in Phędro ſcribit Plato: ſiue propter ſpeciem cantus, ſiue propter muſicum genus canorum, quod Ligium nuncupatur.

Olympiades

Olympiades & Varro Muſas nominat,ab Olympo monte,carmen illud aſſerens,

Muſæ,quæ pedibus magnum pulſatis Olympum.

Quod quidem carmen ab Homero deductum uidetur,qui Muſas aliquoties inuocat Olympia tecta habitantes,hoc carmine,

ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι,ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι. cuius etiamnũ hemiſtichiũ cùm apud alios,tum apud Heſiodum legitur. Sed & Olympiadas Terentianus Muſas hoc uerſu uocat,

Carmen ſummè dediſtis Olympiades mihi Muſæ.

Item Heſiodus in Theogonia,

Μοῦσαι ὀλυμπιάδες κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.

χρυσάμπυκες Muſæ etiam à Pindaro in Iſthm. uocatæ ſunt,quòd uidelicet ornamentum aureum in capite geſtarent. παρὰ τὸ χρυσίον & ἄμπυξ,qui ornatus eſt capitis muliebris.

Ardalides adhæc Muſæ cognominatæ,ab Ardalo Vulcani filio,qui cùm ad Trœzenios tibias & Muſas detuliſſet,eas ita à nomine ſuo appellauit, auctor Plut. in Sympoſio,& Stephanus,qui ita ſcribit:Ardalides & Ardaliotides in Trœzene coluntur Muſæ:ſic ab Ardalo dictæ quopiam,uel à loco. Addit amplius Pauſ. fuiſſe apud Trœzenios aram ueterem,ſuper quam Muſis & Somno diuinam rem faciebant,quòd ſcilicet Muſis ſomnum conuenire arbitrabantur.

Mæonidas demum Muſas interdum uocat Ouid. à Mæonia,ut putatur,regione:uel ab Homero,qui Mæonius dictus eſt,à Mæone magno patruo & tutore:uel à Mæone Lydorum rege,qui Homerum aluit,ut in eius uita legitur apud Plutarchum. Sunt tamen qui apud Ouidium in Metamorph. Myonias legant,ut quædam habent exemplaria,à Myonia Phocidis urbe,de qua Pauſan. & Stephanus.

Hæc ſunt Muſarum cognomina,quæ collegi. Si de Muſis forſan noſſe plura deſideras,noſtrum lege,ſi uacat,de Muſis Syntagma.

SYNTAGMA OCTAVVM.

DE BACCHO, PRIAPO, ALIIS, AD ILLVSTRISSIMVM HERCVLEM BENTIVOLVM.

Cui dono damus hos duos libellos,
Incultos licet,& parùm politos,
Hercules,tibi?qui columna ſolus
Nunc es Bentiuolæ domus relicta.
Et quidem tibi iurè,qui Gyraldi
Soles nonnihil æſtimare nugas.
Dianam & Bromium hìc deos habebis:
Hunc ſcenæ patrem,& Enthei furoris:
Venatrix alia eſt dea,& remota.
Hos legas,rogo, poſt tuas Camœnas,
Vel quæ Lydia,uel Latina cantant,
Culto(Iupiter)aureoꝗ; plectro.
Quare hoc,quicquid id eſt,tibi dicatum,
Di faxint maneat,precor,perennè,
Noſtra nota fides ſit ut perennis.

Permulti ſunt Illuſtriſsime Hercules Bentiuole, qui modò benè comptam & ornatam habeant familiam, & equos bene curatos, & ſtratos pulchris ephippijs, & canum omnis generis turmas, itemq́; ædes magnificas, aulæis & periſtromatis ornatas, nihil prætereà curant, ac optant, etiamſi ipſi indocti ac imperiti & ſint & habeantur. quibus id iurè dici poteſt, O uiri qui præſtantes eſſe multis, ueſtræ quidem domus & familiæ & iumenta rectè ſe habent, cæteraq́; domeſtica: uos autem, ſi per uoſmetipſos quàm deformes ſitis, & ſordidati, uidere poſſetis, iurè ac rectè illud de uobis dici poſſe uideretis, quod de huiuſmodi hominibus, prudentiſsimus & eloquentiſsimus Demoſthenes, & philoſophus Diogenes dicere ſolebant: quorum alter uos oues aureo uellere opertas uocabat, quæ diuites quidem eſſent operimento, cæterùm ipſæ ſine ratione: ſic eiuſmodi homines ipſi rudes ſunt, & ignari. alter uerò, caprificis in præcipitijs & altiſsimis ruinis ortis, ſimiles hos ipſos arbitrabatur, quorum ficus non homines, ſed corui & graculi decerpant & paſcantur. Sic hoc tempore plurimos, mi doctiſsime Hercules, uideas, qui diuites & nobili loco nati, nihil aliud curant, nihil ſatagant, quàm uideri tales. Tu uerò nec illa ſpreuiſti, ſed te intus longè magis ornare ſtuduiſti: non ueſtibus dico (id quanquàm nec negligis pro dignitate, & domus ſplendore) ſed uirtutibus, ſed literarum ſtudijs, & his artibus omnibus, quæ ſunt libero homine digniſsimæ. quod uerißimum eſſe indicabit, qui te in omni muſices genere canentem audierit, & qui literarum tuarum elegantiſsimas notas conſpexerit. At quid hæc ipſe cõmemoro? quæ nec tu libenter audis? ut qui potius laudanda facere uelis, quàm coràm laudari. Nam & iſta iam plerisq́; omnibus nota ſunt, quæ tu uel Latino, uel Italico uernaculo, id eſt Hetruſco ſermone ſcribis: quorum etiam pleraq́; in lucem data apparent, ut ſunt Comœdiæ, Satyræ, Epigrammata, & permulta alia. Quibus de rebus omnibus duo hæc mea Syntagmata tibi dono dare conſtitui, ut ſub tuo nomine in uulgus prodeant: in quibus Syntagmatibus Dionyſij & Dianæ fabulas recenſui, & eorum cognomina: quorum hæc uenationi, ille furori poëtico, & toti ſcenæ apud gentes præfuère. Quo utraq́; re tu delectaris: & uenatione quidem, ut corpus exerceas, ad eius tuendam ualetudinem: & poëtica, ut animum exornes, & quamplurimis prodeſſe poßit.

Accipe igitur Illuſtriſsime, ac doctiſsime Hercules, hæc noſtra, ita ut in tua tutela ſuſcipias: néue maledicorum uenenis pateant, tuæ correctionis antidotum eis adhibere uelis. Vale: & me, quod facis, tuo amore foue.

Ex grabatulo noſtro.

BACCHVS, DIONYſius, alij.

BAcchi, ſeu Dionyſij cognomina antequàm explicemus, prius diſquirendum uidetur, quot hoc nomine fuerint. nam quamuis de omnibus ſimul agẽdum, nonnihil tamen lucis ipſa tibi diſtinctio afferre poterit. Philoſtratus ergo in Apollonij Tyanęi uita, Dionyſios tres fuiſſe ait, Thebanum, Indicum, & Aſſyrium. Diodor. itidem Siculus proditum ait, tres diuerſo tempore fuiſſe. primum Indum, ex Ammone & Amalthea genitum, qui barbatus Dionyſius dictus eſt, quòd Indorum more barbam nutriret: & Lenæus, quòd uinum ex racemis in torculari exprimere docuerit. alterum Dionyſium Ioue natum & Proſerpina, uel Cerere, quem primum ferunt boues ad aratra iunxiſſe. tertium Thebanum, Ioue item & Semele natum. At uerò noſter M. Cicero lib. de Nat. deorum tertio, quinq; cõnumerat: Multos, inquit, Dionyſios habemus: primũ, Ioue & Proſerpina natum: ſecundum Nilo, qui Nyſam dicitur condidiſſe (ſunt tamen qui Nyſum, non Nilum hoc Ciceronis loco legant) tertium Caprio patre, cumq; Aſiæ regem præfuiſſe dicunt, cuius Sabazia ſunt inſtituta: quartum Ioue & Luna, cui ſacra orphica putantur confici: quintum Nilo natum, & Thyone, à quo Trieterides conſtitutæ putantur, hæc ferè Cicero. Quod autem Dionyſium primum ait ex Proſerpina & Ioue natum, idipſum & Orpheus in hymno teſtatur canens, Διὸς καὶ περσεφονείης ἀῤῥήτοις λέκτροισι τεκνωθείς. hoc eſt, Iouis & Proſerpinæ ineffabilibus lectis genitus. Communis tamen poëtarum opinio, Bacchum Iouis & Semeles filium facit. hinc Bacchus ipſe in priore in Dionyſium hymno, ut aliquando è Græco conuerti:

Ipſe ego ſum Dionyſus Eribromus, edidit ipſa

Me mater

Me mater Semele, ſummo commixta Tonanti.

Qua de re conſentiunt Diod. & Euſeb. & quidem pluribus, quæ nos ita breuiſſimè repetimus. Cadmum ij tradunt Agenoris filium, ex Phœnicia ad quærendam Europam, quæ fuerat ab Ioue rapta, à rege miſſum fuiſſe: & cùm non inueniret, tandem in Bœotiã deueniſſe, ibiq́ Thebas condidiſſe. cumq́ Harmoniam Veneris filiam duxiſſet uxorem, Semelem & ſorores eius geнuiſſe. Ioue autem Semelis amore capto, & ea multis artibus potito, Iunonis fraude, Semele Iouem tandem exorat, ut ad ſe, uti ſolitus eſſet, ad Iunonem accederet. illam non tuliſſe fulgura & tonitrua, exanimatamq́ conflagraſſe. edito abortu infante, Iouem femori ſuo puerum aſſuiſſe, perfecto partus tempore fœtum edidiſſe, in Dracano nubiloſo, ut canit Theocritus. ita enim ſcribit in Bacchis, ſeu Lenis poëmate:

—Quem Dracano in nebuloſo
Iuppiter, exoluens ingens femur, edidit altus.

Hoc quidem de Iouis femore Tireſias aliter interpretatur apud Euripidē in Bacchid. multis uerſibus. Addunt præterea fabulæ, Parcas ipſum anguibus cinxiſſe, illis quidem immanibus, innoxiè tamen pueri ora lambētibus. Vnde eſt illud poëtæ Catulli de Bacchi comitibus:

Pars ſeſe tortis ſerpentibus incingebant.

Beatus etiam Epiphanius libro tertio contra Hæreſes, hos Bacchi ſerpentes ridet, ut in Euan dicam. Poſt hęc Mercurius ab Ioue traditum puerum ad Nyſæ ſpecum detulit, nymphis Nyſæius educandum, quo in loco Dionyſiũ nuncupatum ferunt, de patris & Nympharum nomine. In eodem loco ferũt uitis & uini uſum, & plantandi rationē docuiſſe: potionem prætereа ex hordeo decocto confectam, quam zython Græci, noſtri ceruiſiam, alijsq́ nominibus appellant. Ipſum dein cum exercitu non uirorum ſolùm, ſed & mulierum, terrarum orbem luſtraſſe aiunt, impijs ac iniuſtis hominibus, atrociſſimè pœnis & ſupplicijs affectis. hactenus meis uerbis, quæ illi pluribus diſſeruēre. Sed enim & illud notamus, noctuam autem inuiſam fuiſſe huic deo, utpote cui uitem denegarit, ſolamq́ à ſuis racemis abegerit, quòd mortalibus uinum criminata ſit. Quin & illud proditum eſt, ſi infantes noctuæ oua aſſumpſerint, perpetuò uinum odiſſe, & id non modò non bibere, ſed & temulentos formidare, ut Philoſtratus auctor eſt. Bacchus igitur uocatus ἀπὸ τοῦ βακχεῖν, hoc eſt, ab incompoſitè uociferando: quidam à coronæ genere, quæ Bacche dicebatur, deriuant. Baccha, inquit Varro, uinum in Hiſpania. Euſtathius dici uoluit ἀπὸ τοῦ βαχεῖν, quod ſignificat ululare, & inconditè clamare, ut bacchæ facere ſolebant. mox κ litera addita fuit, ut maior ac ſonãtior fieret, terribiliorq́ uocis expreſſio: quo modo & nonnulli etiam in Iaccho contigiſſe putant. Græci aliquot Bacchum non dei nomen eſſe tradunt, ſed ſacerdotis Dionyſij nomen, & rami cuiuſdam, quo in eius dei ſacris uterentur, in quibus & βακχίβακχος acclamabatur, ut Heſychius prodidit: & perinde etiã βακχεύω, fureo & inſanio: & βακχεία Dionyſij celebritas, quæ à noſtris Bacchanal, & Dionyſia Bacchanalia dicũtur. Sed ex rixis quidem & contentionibus, quæ uino ſupra menſurã hauſto ſeminantur, & clamoribus ex ebrietate fuſis, facta ſunt etiã illa huic deo cognomina: ἐραφιώτης, ἐρίβρομος, & ἐριβρεμέτης, de quib. ſeorſũ agemus. ἔρις enim, ut noſti, rixã & litē ſignificat. Sed & Enyalius, id eſt Martiꝰ, hic deus cognominatꝰ eſt, teſte Macrobio. Colebatur etiã apud Lacedęmonios Liberi patris ſimulachrũ haſta inſigne, nõ thyrſo. Sanè thyrſus haſta fuit, cuius mucro hedera lãbēte protegebatur: quod ſignificabat, inquit Macrob. uinculo quodã patiētiæ obligãdos impetus furoris. habet enim hedera uinciēdi obligandiq́ naturã: uini uerò calor ad furorē ſæpe hominem propellit. Phurnutus quidē thyrſum ideo Baccho

cho ait attribui,quòd ebriorum pedes ſuum officium haud planè peragant. Aliĳ putant,quòd rarò compotationes ſine rixa & lite finiantur,ut Lapitharum & Cenraurorum fabulæ declarant. Notiſſima eſt fabula de Lycurgo, qui Baccho inſidiabatur,apud Homerum,ab Ouidio aliĳsq; repetita.Phurnutus hanc ita interpretatur.Bacchum,ait,fugientē Lycurgi inſidias ad mare perueniſſe,eumq; à Thetide ſeruatum. uites interpretatur Bacchi nutrices,Lycurgum uindemiatorem,uinum autem marina aqua mixtum conſeruari.Nunc quæſo rem ridiculam audi,quam conuiua Vlpianus,ut puto,narrat in cœnis apud Athenæum,de Bacchi origine. Ignorare, inquit, mihi uidemini conuiuæ, auum Dionyſiĳ Cadmum cocum fuiſſe.illis autem tacentibus,Euhemerus(ait)Cous in tertio ſacræ hiſtoriæ libro ita prodidit,auctoritate Sidoniorum,Cadmum regis cocum fuiſſe,qui ſumpta Harmonia tibicine regis aufugit.hæc ille.ex quibus præter rei nouitatem,Coum etiam uidemus appellatum Euhemerum,cùm Meſſenium,uel Tegeaten aliàs:id quòd in eius uita,in Poëtarum hiſtoria oſtendimus.Puderet me hoc loco fabulam referre,niſi eam uir ſanctus Arnobius recitaret lib.v.aduerſus Gentes:Cùm, inquit,inter homines eſſet adhuc Nyſius & Semeleius Liber, noſſe inferos expetiuit,& ſub Tartariſedibus quid'nam rerum ageretur inquirere.Sed cupiditas hæc eius nonnullis difficultatib.impediebatur,quòd quà iret ac pergeret,inſcitia itineris neſciebat.Proſumnus quidam exoritur,ignominioſus amator dei,atq; in nepharias libidines ſatis pronus,qui ſe ianuam Ditis atq; Achèruſios aditus pollicetur indicaturũ,ſi ſibi gereret morē deus, atq; uxorias uoluptates pateretur ex ſe capi.Deus facilis,iurat poteſtatis futurum ac uoluntatis ſe eius,ſed cùm primùm ab inferis compos uoti atq; expeditionis rediſſet.uiã comiter Proſumnus ediſſerit,atq; in limine ipſo proſtituit inferorum.Interea dum Liber Stygem,Cerberũ,Furias,atq; alias res omni curioſa inquiſitione colluſtrat,ex uiuentium numero index inde decidit,atq; ex more ſepelitur humano.emergit ab inferis Euhyius, & recognoſcit extinctum ducem:qui ut fidem cōpleret pacti,& iurandi ſolueret religione ſe iuris,locum pergit ad funeris,& ficorũ ex arbore ramũ ualidiſſimũ præſecans, dolat,runcinat,læuigat,& humani ſpeciē fabricatur in penis.Figit ſuper aggerē tumuli,& poſtica ex parte nudatus accedit:ſubdit,inſidit.laſciuia deinde luxuriantis aſſumpta,huc atq; illuc clunes torquet,& meditatur ab ligno pati,quod iamdudũ in ueritate promiſerat. hactenus Arnobius.qui & ideo Ithyphallos erigi inſtitutum aſſerit,& in hoc non Heraclitũ ſolùm,ſed totam cōteſtatur Græciã.Fabulã hanc eandem cōperio in Græco libello,qui inſcribitur ἱσορίαι τῶν φυτῶν.Item apud Hyginum,dum coronã Ariadnæ deſcribit, ex his qui Argolica ſcripſerunt:ſed hominis uiam oſtendentis,nomen non Proſumnus uocatur,ſed Hypolinnius,uel ut alia exemplaria habēt,Hypclipnus.in Græco uerò libello πρόσυμνος etiam,& cum Arnobio cōuenit,υ Græca litera in u noſtrum conuerſa,ut frequentiſſimè antiqui faciebant.& hoc etiã addit Hyginus,quod Bacchus ab Ioue patre impetrauit ad inferos deſcēdere,ut inde Semelen matrē reduceret.& de hac fabula ſatis.Iam ad reliqua uenio.Effingebatur item uariĳs modis Bacchus,aliquos ego attingã. Simulachra,inquir Phurnutus,nuda fiebant,ut uini naturam oſtenderent,quæ ſecreta reuelat.unde illud eſt quòd dici ſolet,In uino ueritas. Effingebatur & púer imberbis.hinc Tibul.

> Solis æterna eſt Phœbo Bacchoq; iuuenta,
> Nam decet inronſus crinis utrunq; deum. Ouid.in Metamorph.
> Tibi enim incōſumpta iuuēta,Tu puer æternus,tu formoſiſſimus,&c.

Item cum corniculis in fronte.Ouid.in Sappho,

> Accedant capiti cornua,Bacchus eris.

Sed de cornib. Bacchi dicam in Bugene plura. Interdũ puer, & lætus, quòd uinum modicè ſumptum hilares & lætos homines faciat. Senex etiam aliquando, & caluus, propter ſcilicet immodicã bibendi intemperiem, & quòd ex ebrietate arcana plerunq; retegantur. Indi etiam ſenem barbatum, ut dixi, Dionyſium coluêre: hinc Macrob. in 1. Sat. Liberi, inquit, patris ſimulachra partim puerili ætate, partim iuuenili fingebãtur. præterea barbata, ſpecie ſenili quoq;, & reliqua. Coronabatur pãpinis, hedera, & ficulneis frõdibus: pampino quidem, & ficu, ex memoria nympharum Staphylæ & Sycæ: hedera uerò, Ciſſi pueri, qui fuerant in has plantas conuerſi. Effictus eſt aliquando in curru pampineo, & triumphans, qui pantheris modò, modò tigribus ac lyncibus trahebatur. Silenus pando aſello propter aſtãs, bacchis & Satyris thyrſos & ferulas uibrãtibus, cæteroq; bacchantiũ comitatu tum præeunte, tum ſubſequente. Nam ut ſcribit Strabo lib. x. miniſtri & aſſeclæ Dionyſij putabantur, Sileni, Satyri, Bacchæ, Lenæ, Thyiæ, Mimallones, Naiades, & Nymphæ, & Tityri. Porrò addit & Phurnutus, σκιρτὸς, Scirtus, & σκινίδας, tum Panes, & Syluanos, & Baſſarides: & nos Mænades addamus, & ſi quæ alia huiuſcemodi ſunt fabulamẽta potius quàm numina. Atq; hic Ariadnæ chorus dictus, ut puto, quem Dædalum ſtatuarium effinxiſſe ferunt in Cnoſo, ex albo marmore: cuius in Iliade meminiſſe uidetur Homerus, in illo, ἐν δὲ χορὸν ποίκιλλεν. Quem chorũ etiam deſignaſſe uideri poteſt Propertius in 2 Elegiarũ:

Egit ut euantes dux Ariadna choros.

Philoſtratus Bacchi etiã imaginẽ in naui, elegãtiſsimè deſcripſit, qua Tyrrhenis nautis furorem immiſit, eosq; demum in delphinos conuertit. Memini me has effictas nugas ſpectaſſe pulcherrimis ex muſino opere figuris in templo olim Bacchi Romæ, nunc diuæ Agnæ dicato. Fabulam Homerus in hymnis, & Ouid. copioſe, ante alios retulêre. atq; de his hactenus. Porrò ab Indis Bacchus deus Saron nominabatur, qui uini confector interpretatus dicitur, ut Chares Mitylenæus ait. Sed iam inſtitutum ſequamur.

Dionyſus, & Dionyſius, Bacchus appellatus, à patre Ioue, & Nyſa urbe Arabiæ. nam poſt fulminatam Semelen, ait Diodorus, Iupiter ipſum infantem abſconditum in femur cùm continuiſſet, partus tempore in Nyſam Arabiæ urbem nymphis Nyſæis educandum dimiſit: atq; inde ex Ioue & Nyſa, id eſt à διὸς καὶ νύσα, uocatus Dionyſius. Pauſ. tamen in Laconicis, Inò Dionyſij nutricem tradit. quod & Ouid. Quin etiam antrum oſtendi ait, in quo fuerit nutritus, ut alibi eſt copioſius relatum. Heſiodi interpres dictum ait, quaſi Διδοίνυσον, à διδόναι uidelicet τὸν οἶνον, quia ſit dator uini: quòd ante ipſum & Plato prodiderat. Phurnutus tamen: Dionyſus, inquit, ἤτοι διόνυξός ὤν, quaſi nos adaperiens. ἤτοι διάνυσός τις, παρὰ τὸ διαίνειν ἡμᾶς ἡδέως, quia nos iucundè ac ſuauiter irriget. uel dictus quaſi διάλυσος, inuerſione a in o, & l in n, quòd curas ſoluat modicus, ut nimius animum. unde & Alyſius dictus, & Lyeus. Sed enim Macrob. Dionyſius, inquit, à Phyſicis dictus, quaſi διὸς νοῦς, hoc eſt Iouis mens. Orpheus dictum innuit ἀπὸ τοῦ δινεῖσθαι, καὶ περιφέρεσθαι, id eſt, quòd circumferatur in ambitum, cùm ait,

πρῶτος δ' ἐς φάος ἦλθε, διώνυσος δ' ἐπεκλήθη,
οὕνεκα δινεῖται κατ' ἀπείρονα μακρὸν ὄλυμπον. hoc eſt

Prodijt in lucem primus dictus Dionyſus,
Quod ſuper immenſum & latum uerſetur olympum.

Cleanthes uerò dictum ait ἀπὸ τὸ διανύσαι, hoc eſt à perficiendo. Dionyſiũ enim ſolem Phyſici interpretati ſunt, qua in re & Macrobius multũ laborat. Artemidorus lib. II. Onitocriticôn, & Suidas, etiã ipſi ἀπὸ τοῦ διανύειν deducũt. Sanè & Nyſæum, & Nyſium Dionyſium dictum pleriq; arbitrantur, à Nyſa Cythæronis, ſeu Heliconis monte: alij à Nyſa Arabiæ. Arrianus uerò, & Q.

Curtius,

Curtius, & Philoſtratus, à Nyſa Indiæ tradunt. quibus & Pomp. Mela his uerbis ſubſcribit, de India agens: Vrbium, inquit, quas incolunt (ſunt autem plurimæ) Nyſa eſt clariſſima & maxima, montium Meros Ioui ſacer: famam hinc præcipuam habent, quòd in illa genitum, in huius ſpecu Liberum arbitrantur eſſe nutritum. unde Græcis auctoribus, ut femori Iouis inſutum dicerent, aut materia ingeſſit, aut error. hæc Mela. At Stephanus, huius Nyſæ nomine urbes decem collegit, inter quas in Eubœa decimã retulit, ubi ait una eademq; die uitem florere, & racemos maturos producere. Porrò à Nyſio Baccho Nyſeides, & Nyſiades nymphas legimus apud Ouidium, alios'que poëtas:

Liber pater Bacchus dictus eſt. Tibullus:

Candide Liber ades, ſic ſit tibi myſtica uitis,
Sic hedera ſemper tempora uincta feras.

Vocatus autem Liber eſt, uel à linguæ licentia, ut plerique putant: nam uini potu magis liberi mortales fiunt. uel potius, quòd animum curis liberet, & pellat triſtitiam. Ouid. in Arte:

Cura fugit multo, diluiturq; mero:
Tunc ueniunt riſus, tunc pauper cornua ſumit,
Tunc dolor & curæ, rugaq; frontis abit. &c.

Nec hac de re pauciora Horatius. Liber, inquit Seneca, non ob licentiam linguæ dictus eſt inuentor uini: ſed quia liberat ſeruitio curarum animum, aſſerit, uegetatq;, & audaciorem in omnes conatus facit. Sunt qui dicant, quòd in liberis ciuitatibus coleretur, quin & earum ſymbolum eſſet. unde & Marſyas, eius miniſter, in ciuitatibus libertatis fuit indicium. Scribit Diod. Dionyſium in Bœotia iuſſiſſe, in patriæ ſuæ gratiam omnes urbes liberas eſſe, condita de ſuo nomine ciuitate, quam ideo Eleutheras nuncupauit. Plut. in probl. ait, Cur bacchum liberum uocant? An quòd bibentibus libertatis cauſa ſit? fiunt enim plerique potu licentiores? An quòd libationem inuenit? An uerò, ſicut Alexander ait, quòd pro Bœotiæ libertate pugnauit, & ipſe etiam ἐλευθέριος, id eſt, Liber & Liberator cognominatus eſt. Pauſ. etiam in Attica, commemorat templum non magnum Bacchi ἐλευθερέως, id eſt, ut exponit Domitius, Liberatoris. Heſychius etiam eodem nomine cultũ ſcribit. D. Auguſtinus Liberum appellatum ſcribit, quòd mares in coëundo per eius beneficium emiſſis ſeminibus liberentur: quod etiam agere in fœminis Liberam dicunt. Ob hoc Libero uirilem corporis partem in templo poni, fœmineam Liberæ. libro uerò VI. cap. IX idem ſcribit Auguſtinus: Liberum, inquit, à libramento appellari uolunt, quòd mares in coëundo per eius beneficium emiſſis ſeminibus liberentur. hoc idem dicunt in fœminis agere Liberam, quam etiam Venerẽ putant, quod & ipſam perhibeant ſemina emittere: & ob hoc, Libero eandem uirilem corporis partem in templo poni, fœmineam Liberæ: & ob hoc addunt, mulieres attributas Libero, & uinum propter libidinem concitandam. atq; hæc Auguſtinus. M. uerò Cicero lib. II. de Nat. deorum, his ſuperius dictis, quàm exponatur, melius intelligetur.. Cùm enim alium eſſe dixiſſet Liberum Bacchum Semele & Ioue natum, à Libero quẽ Romani cum Libera & Cerere auguſtè ſancteq; conſecraſſent, ait, quod quale ſit, ex myſterijs intelligi poteſt. Sed quod ex nobis natos liberos appellamus, idcirco Cerere nati nominati ſunt Liber & Libera, quorum trium deorum templum Cor. Tacitus in ſecundo Annal. Romæ apud Circum max. conſtructum ait, ab A. Poſthumio dictatore uotum, à Tib. Cæſ. inſtauratum. T. Liuius lib. I. Decad. V. Supplicatio, inquit, ad Cereris Liberi Liberæq; fuit, quòd ex Sabinis terræmotus ingens cum multis ædificiorum ruinis nunciatus erat. Meminit Liberæ & Cereris, ſed & Liberi, ſed non ſimul, Ci-

mul,Cicero in VI.Verr.Sanè D.Auguſt.Liberam modò Venerem,modò Cererem dictam innuit.hæc eius uerba in VII:Cōfert hoc idem quæ Ceres,ſeu Venus,ut etiam in Cerere meminimus.Idem alibi:Ridet porrò ſacra Liberi, quæ cùm alibi,tum Lauinij fierent impudentiſſimè,pudendorum uirilium: lib.ſeptimo,cap.XXII.Porrò qui Liberum à uerbo labi dictum putarunt,ut Liber quaſi Laber dicatur,ualde labi uidentur.

Thyoneus etiam appellatus.Hor.lib.I.Carm.Nec Semeleius cum Marte confundet Thyoneus.à Thyone uerò matre dictus,ut Diod.& Heſych.docent,& Cœl.Lutatius grammaticus in eo Stat.Theb.lib.V.

Tunc primùm ſeſe trepidis ſub nocte Thyoneus Detexit.

Idem ſcribit & Porphyrion in Horat.Ouid.Indetonſumq; Thyoneum,dixit.Sunt qui Thyonem non matrem Bacchi,ſed nutricem faciant,ut poëta Panyaſis lib.Heracleiæ tertio.Sed hac de re plura Iſaacius in comment.in Lycophronem.Alij Thyoneū,à θύω,hoc eſt ſacrifico deducūt,propter orgia & myſtica ſacra:uel impeto,propter Bacchas & mænades.A' Thyoneo Thyonianus,Catullus dixit,in illo:

Migrate,hic meus eſt Thyónianus.

Acron tamen contra aliorum opinionem ita ſcribit:Thyoneus filius Liberi fuit,qui in Chio inſula regnauit,pater Thoantis regis,cuius filia fuit Hypſipyle,quæ coniuratione facta aduerſus uiros,ſola parentem ſeruauit,quam fabulam Statius narrauit ſuo carmine.Videtur tamen hîc erratum eſſe,& pro Chio,Lesbo legēdum.Thyonē quidam terram,ut eſt apud Diodor.in quarto:alij Semelem etiam Thyonem uocatam tradunt.Sanè & Græci θύοινον,ut ait Heſychius,Dionyſium uocauêre,unde uideri poteſt Thyoneus dictus, quaſi Theœnius.Porrò & Thyonidas à Rhodijs dictus Bacchus.

Dithyrambus Dionyſius cognominatus,quòd bis natus eſſe crederetur, ex matre ſcilicet Semele,& mox ex patris femore:quaſi,ut aiunt,duabus ianuis egreſſus.uel quòd in ſpecu ſit nutritus,quòd δίθυρον eſſet,quod plenius in primo de Poëtica dialogo declaratum eſt.Sed in antro nutritum quidem Dionyſium,ait Pauſ.in Lacon.ab Ino etiam campum ante ipſum uocari Διονύσου κῆπον,id eſt Bacchi hortum.Vel fortè Dithyrambus dictus,ut eſt apud Diod.Origenem,& Euſebiū:quòd Dionyſius ipſe ex Ioue & Cerere natus, diſcerptus à Titanibus,& decoctus,à matre ſecundò cōpoſitus & refectus, reuixiſſe dicitur,ἐκ τοῦ δὶς εἰς θύραν ἀναβαίνειν,hoc eſt,à bis in ianuam ingrediendo.qua de re & Auſonius in epiſtola ad Paulum de Centone:Ne,inquit,in ſacris & fabulis aut Thyonianum mireris , aut uirbium,illum de Dionyſio, hunc de Hippolyto reformatum.Quin & ab eodem,de Libero patre agente,Græcè uocatur πτενολύτης Διόνυσος,hoc eſt à Titanibus diſcerptus Dionyſius.de hoc & Arnobius contra gentes:Et tamen,inquit,iſti qui hominem nos colere morte functum ignominioſa ridetis,nónne & Liberum uos patrem membratim à Titanibus diſſipatū,fanorum conſecrationi aptatis?Idem item in V.ſic inquit:Sed & illa deſiſtimus Bacchanalia altera prædicare,in quib.arcana & tacenda res proditur,inſinuaturq; ſacratis,ut occupatus puerilib.ludicris,diſtractus ab Titanibus Liber ſit,ut ab ijſdem membratim ſectus,atq; in ollulas coniectus ut coqueretur,quemadmodū Iupiter ſuauitate odoris illectus,inuocatus aduolarit ad prandium,cōpertaq; re graui graſſatores obruerit fulmine,atq; in imas tartari præcipitauerit ſedes:huius rei teſtimonium,argumentumq; fortunæ ſuis prodidit carminibus Thracius Orpheus.& adhuc Arnobius.Libet hîc tibi referre,quid hac de re tradat Macrob.ex Orphica theologia,de Libero,ſeu Dionyſio agens:Ideo,inquit,in illorum ſacris traditur,Titaneo furore in membra diſcerptus,& fruſtis ſepultis rurſus uiuus & integer emerſiſſe,quia νοῦς,quem diximus mentem uocari,

ex indiuiduo præbendo ſe diuidendum,& rurſus ex diuiſo ad indiuiduum reuertēdo,& mūdi implet officia,& naturæ ſuæ arcana non deſerit.hæc quidem Macrobius. Phurnutus eandem fabulam ad uuas uindemiatas,& in uinum conuerſas transfert,& quidē ſubtiliter,quod & Diod.in quarto.Planiora nunc afferamus.Sunt qui tradant,ideo Dithyrambon appellatum, quòd ebrij ac temulenti minimè arcana conſeruent,quodq́ ſecreta & credita ex pectoris penetrali primùm,& deinde ex oris ſermone depromant:quoniam, ut ait Phurnutus,uinum τὸ σῶμα λίθυρον facit:quod & in primo de Hiſt.poëtarum dixi.Phyſici quoq; ita interpretantur,ut in uitium naturam referant, quæ ex Ioue & Cerere,id eſt cœleſti hymbre & ex terra racemos proferat, ex quibus uinum exprimatur.alia ab alijs traduntur,& quædam in quarto à Diod.Hinc ergo & à Græcis Διμήτωρ,& in primis in hymnis ab Orpheo,& à noſtris Bimater uocatus eſt.Ouidius quarto Metamorph.& hoc, & alia multa Bacchi nomina commemorat,quæ tibi hîc adſcribam,ne ea ſæpius repetere ſit neceſſe.ait igitur:

> Thuraq́ dant,Baccltumq́ uocant,Bromiumq́,Lyæumq́,
> Ignigenamq́,ſatumq́ iterum,ſolumq́ Bimatrem.
> Additur his Nyſeus,indetonſusq́ Thyoneus:
> Et cum Lenæo,genialis conſitor uuæ:
> Nyctelitusq́,Eleleusq́ parens,& Iacchus, & Euan,
> Et quæ præterea per Gratias plurima gentes
> Nomina Liber habes.

Dictus & θρίαμβος,id eſt triumphus.Varro de Lingua Lat.ſic triumphare appellatum,quod cum Imperatore milites redeuntes clamitabāt per urbem in Capitolium eunti,Io triumphe.id à θριάμβῳ Græco Liberi patris cognomēto poteſt dictum eſſe.dictus autem θρίαμβος,ἀπὸ τοῦ θροεῖν,id eſt ab accinere,ὡ ἰαμβίζειν,id eſt maledicere, unde & in bellicis triumphis multis anapæſtis conuiciantes uti conſueuerunt:& κίτταν, id eſt picam auem nugacem huic deo conſecrarunt,ut Phurnutus prodit.quin & primus Liber triumphum bellicum duxit.

Meliaſtes Dionyſius nuncupatus,teſte Pauſ.in Arcad.à fonte Meliaſtarū, qui prope Mantineam fuit ſpacio ſtadiorum VII,in cuius dei atrio orgia & ſacra ab indigenis celebrabantur.

Mæonius etiam Bacchus uocatus,à regione ubi coleretur,& uites fœcundiſſimæ eſſent.Vergil. Cape Mæonij carcheſia Bacchi.

Mǫonia uerò, Lydia:unde Bacchus Mǫonius,Lydius,teſte Seruio.

Ligyreus Dionyſius nuncupatus,quòd coleretur à Ligyreis Thraciæ populis,apud quos adytum fuit Libero patri conſecratum,ex quo oracula redde bantur,mero copioſè epoto.Macrob.auctor,qui ſuper hoc citat Ariſtotelis Theologumena.

Bacchepæā Dionyſius,de quo ſic Macrob.Præterea,inquit,barbata ſpecie,ſeniliq́ Dionyſius,uti Græcis eius quē Bacchapæan,item quē Briſſea appellant,& ut in Campania Neapolitani celebrant,Hebona cognominantes. Citatur hac in re illud Euripidis, Διόνυσον φιλόσλεφη βακχιπαῖαν. Scribit & Phurnutus uocatum ἰόβακχον,ut ſuprà memini.

Lyſius Bacchus in primis à Thebanis cultus fuit,tēplū habens prope theatrum,ut eſt apud Pauſ.in Bœot. ſpectabatq́ ad portas Prœtidas.ideo uerò Lyſius nuncupatus,quòd Thebanos à Thracibus uinctos ſoluerit, hoc eſt ἔλυσεν,παρὰ τὸ λύω.nam deus Thracibus ſoporem immiſit,quo illi ſunt à Thebanis occiſi. λυσίου Bacchi hymnus eſt apud Orpheum. Lyſij item mentio apud Pauſ. in Corinth.ubi de Dianæ Epheſiæ foro agit.Scribit & Plut.in ſeptem ſapientum conuiuio,quod & Diocles inſcribitur,Lyſium Bacchum

cognomi=

cognominatum ex Biantis philoſophi uerbis. hunc & Alyſion appellare uidetur Phurnutus in Baccho. Sanè & Lyſiphobon Iouem antiqui coluêre, quòd metum ſolueret. meminit Alicarnaſ. in VI. hiſt. Sed & Lyęus quoque Bacchus uocabatur, quòd curis ſcilicet hominum mentes ſoluat. Ouid.

Cura fugit multo, diluiturque mero.

Quin & eadem ratione Lyſius etiam appellabatur, ut eſt apud Orpheum & Pauſaniam: & utrunque παρὰ τὸ λύω, ſoluo, denominatum uidemus. Illud etiam addit Heſychius, quòd & ſacerdotes eius, Lyſij nuncupabantur. Sunt qui tradant, Lyæum uel Lyſium ideo dictum, quòd non ſolùm membra ſoluat, ſed quod etiam ex intemperanti potu ſæpe rixæ atque diſcordiæ oriantur, hominumque communitas ſoluatur. Nonnulli & Alyſium uocant, ſi modò ſani ſunt codices: ut eſt apud Phurnutum. Sanè Cœlius noſter ad me de ludis ſcribens, Lydos nationem olim fortem atque inuictam, ludos ait inueniſſe, & hinc deum Lydium religioſè cultum à ueteribus, quem (inquit) alij Lyſium à ſoluendis curis appellare malunt.

Cephalena Dionyſium Methymnæi colebant, oraculo moniti. cùm enim aliquando piſcatores iactu retis oleaginum caput cepiſſent, Apollinē conſuluerūt, cuius uel herois uel dei eſſet capitis imago: reſpōſum à Pythia acceperunt, Dionyſij Cephalē: & exinde ipſum coluêre. Pauſ. in Phocaic.

Lenæus Bacchus cognominatus, quòd leniat mentem, ut putauit Donatus. quem ideo Seruius damnat in Georg. nam, ut inquit, uerbum Græcum non poteſt latinam etymologiam recipere. Euſebius & Diodorus, aliique ἀπὸ τοῦ ληνοῦ, id eſt torculari, deductum affirmant. Verg.

Huc ades, ô Lenæe pater, &c. Tibullus,
Odit Lenæus triſtia uerba pater.

Orpheus in hymnis, ἐπιλήνιον uocat, eadem ratione, quòd uindemijs & torcularibus præſit. Scribit Heſychius, Lenæum ambitum ſeu circuitum, id eſt περίβολον magnum in urbe, id eſt Athenis habuiſſe, & in ipſo fuiſſe Lenæi templum, in quo Athenienſes certamina ſua peragebant, antequàm eſſet theatrum conſtructum. Conſiderandum, an in Limnæis legendum. nam ſic ferè ſemper ſcriptum comperi in Gręcis, ut infrà dicemus. À Lenæo, Lenæō menſis denominatus. Videndum, an lenæ Bacchæ à Lenęo, an contrà dictę ſint. Extat Theocriti Edyllium inſcriptum, λῆναι, ἢ Βάκχαι.

Creſſius Bacchus dictus uidetur, quòd defunctam Ariadnam Cretenſem ſepeliuerit apud templum ipſi deo dicatum. uide Pauſ. in Corinth.

Melanægis Dionyſius ex hiſtoria cognominatus eſt. nam cùm bellum eſſet inter Athenienſes & Bœotios, de Celænis uico in confinijs poſito, Xanthius Bœotius Chimœten Athenienſium regem prouocauit: quo recuſante, Melanthus Meſſenius à Periclymeno Nelei filio originem ducens, imperij cauſa pugnaturum ſe recepit. quare cùm pugnarent ſingulari certamine, quidam nigra hircina pelle indutus, poſt Xanthij terga Melantho apparuit, ipſumque iniqua facere dixit, quòd ſecundus ueniret: quo dicto, reſpicientem Xanthium interemit. qua ex re & feſtum Apaturia, à deceptione cognominatum fuit, de quo alibi diximus: & Dionyſij Melanægidos, hoc eſt nigricaprini templum conſtructum fuit, in rei memoriam. Melanægidi ergo Dionyſio, Muſarum, natandi, & nauium annua fiebant certamina: quod Pauſ. ſcribit, & Suidas in Apaturijs.

Æſymnetes cognomentum Dionyſij fuit, qua de re ſic legimus: quod Eurypylus Euæmonis filius in Troiana direptione ſit ſortitus arcam, Vulcani (ut ferebatur) opus, donum ab Ioue datum Dardano. alij, Æneam hanc arcam aiunt reliquiſſe, dum fugeret. alij Caſſandram tradūt, capſam ipſam abieciſſe, futuram perniciem inuenienti. Vnde eam cùm Eurypylus recluſiſſet,

inſanire cœpit per temporis interualla.conſultus Apollo pro remedio,reſpõdit,Eurypylum ire debere ad Tricliniam Dianã,ubi uirgo mactaretur quod cùm feciſſet,& ipſe furore,& populus ille liberatus eſt ab humana hoſtia: & is qui præterlabebatur fluuius, pro ἀμειλιχίῳ μειλίχιος, id eſt fauſto nomine pro infauſto nuncupatus. hiſtoriam pluribus in Achaicis Pauſ. eſt executus. Sunt qui ſcribant hoc contigiſſe, quo tempore Hercules Ilium cepit: nec Theſſalo Eurypylo Euæmonis,ſed Dexameni regis Olenio cõtigiſſe. Deus autem qui in arca, Æſymnetes,id eſt rex uel præfectus Dionyſius eſt dictus: cui nouem è populo ſelecti, totidemq; mulieres, ſacra quotannis faciebant.

Hygiates Dionyſius,id eſt Salutaris colebatur:quid enim uino modico & temperato ſalubrius? Lege Galenum,Plinium,& Athenæum,eo uerò nomine Pythia coli præcepit,ut notum eſt.

Σωτὴρ,id eſt Seruator Bacchus cognominatus à Græcis,quoniam eos ſeruarit in Myſia,cùm ibi graſſaretur Telephus,cùm uitem obieciſſent: quæ res ex dolo eius generis Sphaltes eſt appellata. Eſt & Soteris Bacchi mentio apud Plinium,ſed ob aliud.

Enorchus Bacchus etiam appellatus,quòd eius ſacra cum tripudijs & ſaltationibus agerẽtur: hoc eſt,παρὰ τῆ ὀρχήσεως. uel quòd quum Thyeſtes cum ſorore concubuiſſet,natus ex eo coitu filius eo nomine,unde deo inditum cognomen. Enorchon uerò Dionyſium ait Heſychius in Samo appellari. Sanè ἐνορχα,quæcunq; non caſtrata,& cum teſticulis,ſignificant:unde fortè etiam Baccho nomen,quippe qui & Taurus dicitur,ut alibi diligentius eſt à nobis notatum.

Morychus Bacchus cognomento dictus eſt à Siculis,παρὰ τὸ μορύξαι,quod inquinare & polluere & fœdare ſignificat, de quo in noſtris Poëtis ſcenicis etiam ſcripſimus. Sumptum uerò inde uidetur,quoniam in uindemijs plerunq; muſto faciem deturpabant non modò antiqui,ſed & noſtro hoc ipſo tempore.

Problaſtum etiam eundem uocatum legimus, quoniam ex germinantibus uitium palmitibus,qui βλασοὶ dicuntur,illi ſacra fierent: uel quando primùm putabant.

Erebinthius uerò Dionyſius in contumeliam & deriſum dicebatur. quin & in prouerbium tranſijt,à cicere uidelicet legumine. uel à pudendo,quando id utrunq; ἐρέβινθος indicat. Heſychius,ἐρεβίνθινος διόνυσος uſurpat pro eo, qui nullius rei homo ſit,nec dignus: iuxta (inquit) prouerbium, Cicerinum ius,hoc eſt,ἐρεβίνθινος ζωμὸς,cùm tamen ad multa medici utantur. Sunt qui Erebinthion Dionyſon ideo dictum putent,quòd ex leguminibus,ab antiquis conficeretur, ſicut zithus Ægyptiorum, celia Hiſpanorum, ceruiſia Gallorum. qui potus,inopia uini repertus fuit in his regionibus,quæ minus uitem ferunt.

Syciten Dionyſium ſcribit Soſibius cultum à Lacedæmonijs,quaſi tu dicas ficulneum. Heſychius tamen Sycearen legere uidetur. ideo uerò ſic appellatum:nam & ab eo ficum repertam tradunt. quo etiam argumento Milichius aliquãdo dictus eſt,quod & milicha ficus appellata ſit. Nam & Naxij, Dionyſij ſimulachra ita effingebant,ut ora nunc ex uite,nunc ex ficu conformarent. Quin & Baccho Ægyptij diem quendam feſtum agebant,ut Herodotus in ſecundo ſcribit,ſine porcis: ſed eius loco phallorum ficulneorum à collo pendentiũ ſtatuæ cubitales è neruis compactę,quas fœminæ circumferebant:& reliqua,quæ Herodotus exequitur. Sed & interdũ legimus præter hederam,& pampinis & ficulneis ramis latè frondentibus,Bacchum coronatum,atq; ita deuictis hoſtibus triumphaſſe. Hedera uerò ideo ſacra Baccho,quia

cho,quia contra ebrietatem facere putatur:uel quia Ciſſus puer fuiſſe in eius comitatu dicitur,qui cùm ſaltaret cum Satyro,humi lethaliter afflictus,ab eo deo eſt in hederam transformatus,quæ & κισσὸς Græcè uocatur,ut Conſtantinus in Geoponicis ſcribit. Sed quòd hedera coronaretur,illud etiam palàm facit,quòd Corymbifer dictus eſt.hinc illud Ouid.

Feſta corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi.

Hinc & Dionyſion uocata eſt ſpecies hederæ quædam. Ouid.uerò lib. Faſt.ſexto,Baccho hederam ideo attributã ait,quòd Nyſiades nymphæ puerum quærente nouerca,hanc frondem cunis circumpoſuiſſe ferantur.

Sabazion Bacchum etiam uocitatum inuenimus,à tripudijs & ſaltationibus,quæ à bacchantib.& furentibus fieri in eius dei ſacris conſueuêre. nam & εὐάζειν etiam barbari σαβάζειν dicunt,teſte Suida:unde ſauazare iuxta Italicum idioma uir doctus deflexum putauit, cùm alij à uaſare & conuaſare deducãt,quæ Latina ſunt,& uſitata uocabula. Sunt qui Sabas uetuſtos Thraciæ populos fuiſſe ſcribant,unde Sabazius ſit appellatus:quod uidetur ſenſiſſe Euſtathius. Porrò & Phryges à Thracibus coloniam & ſacra traxiſſe,ut pluribus teſtis eſt Strabo. quare non mirum,eadem ſacra apud eoſdem fuiſſe. Heſychius de hoc deo ſic propemodum:Sabazius cognomen,ait,eſt Dionyſij. Sed aliqui filium putant,& nonnunquam etiam uocatum Sabon legimus. Fuit uerò Phryx Sabazius,qui & alibi Hyeum ipſum uocat,unde & Semele Hye eſt appellata:id quod & Suidas & Phauorinus. De Sabazio præterea,ut deo peregrino,deq; eius ſacris Sabazijs,Strabo in x. & Diodorus libro quarto,qui in Latinis eſt quintus. ita enim ſcribit:Traditur quoq; & alter multa prior ætate fuiſſe Dionyſius,quem ferunt ex Ioue & Proſerpina natum,à nonnullisq; appellatum Sebazium,cuius genus,ſacra,honores,propter pudorem nocturna occultaq; agunt. hic dicitur propter ingenij acumen,primus boues ad iugum iunxiſſe,eorumq; opera iacta ſemina frugem reddidiſſe,qua ex re illum cum cornibus finxerunt. de hoc hucuſque Diod. Sabazio quidem hymnum cecinit Orpheus,cui aromata in ſuffimẽtum addidit. ita enim ait:

κλῦθι πάτερ κρόνου υἱὲ σαβάζιε,κύδιμε δαῖμον.

In Sabazijs quidem cur ſerpens præferebatur,dicemus in Pherephatte; id eſt Proſerpina. Val.autem Arpocration: σαβοὶ, inquit, Demoſthenes pro Cteſiphonte. Quidam aiunt σαβοὺς dici,ſacra Sabazio agentes,hoc eſt Dionyſo:uti Bacchos. Eundem uerò eſſe Sabazion & Dionyſiõ,cùm alij,tum Amphitheus in ſecundo Heracleæ. ſic enim quoſdam aiunt Græcos,Bacchos σαβοὺς uocare. Mnaſeas uerò Pataræus,Sabazion filium eſſe ait Dionyſij. Atque hæc quidem Arpocrat. Phauorinus uerò ait,Sabazium Thraces Dionyſiũ uocant,& σαβοὺς eius ſacerdotes:& cætera,quæ plura ſcribit. Sed & hoc loco illud addamus de Sabis,quæ eſſe uolunt huic deo conſecrata loca,quin & Bacchos ipſos,hoc eſt ſacerdotes,ſic uocabant,quos & duplici ββ Plut. in Sympoſiacis ſcribere uidetur,ſi exemplaribus credendum. Quin & illud ridiculum affert,Sabbatum Hebræorum inde deflecti. Theophilus ab εὐοῖ; σαβοῖ. & Strabo in x. Hucuſq; diſtuli M.Tullium,Apuleiumq; & Macrobium citare,qui de hoc deo meminêre:Cicero quidem in ſecundo de Legibus,Apuleius in octauo Metam. Macrob.in primo Sat. ea ratione,quòd non Sabazium,ſed Sabadium per d,non per z proferunt:etſi antiqui eas literas interdum commutabant,ut Medentius Mezentius. Macrobius igitur de Libero agens,quem & Solem intelligi uult,ita ſcribit:Item in Thracia eundem haberi Solem atq; Liberum accepimus,quem Sabadium nuncupantes,magnifica religione celebrant,ut Alexander ſcribit:eiq; deo in colle Cilmiſſo ędes dicata eſt,ſpecie rotunda,cuius medium interpatet tectum. rotunditas ædis

monſtrat huiuſce ſideris ſpeciem,ſummoq́ tecto lumen admittitur,ut appareat Solem cuncta uertice ſummo luſtrare lucis immiſſu,& quia oriẽte eo uniuerſa pateſiunt.tantum Macrobius. Apuleius quoq; in Aſino,hoc eodẽ Sabadij nomine uocauit.Porrò libro ſecundo de Legibus.Cic. Nouos uero deos,& in his colendis nocturnas peruigilationes,ſic Ariſtophanes facetiſſimus poëta ueteris comœdiæ uexat.ut apud eum Sabeius,& quidam alij dei de Peregrinis iudicati,è ciuitatibus eijciantur. Sabeius quidem paſſim legitur,ſed doctiores Sabadium legunt,Politianus,Beroaldus,alij:&ita Ciceronis locum caſtigant. ego aliquando ex ſupraſcriptis,etiam Sabum legi poſſe putaui. Longior fui in huius dei cognomine,ne tibi,ut mihi,diutius in perquirendo laborandum foret. Videtur Iupiter Sabazius dici,ſi Valerio Probo ſtamus in lib. de Notis antiquorum,ubi Ioui Sabazio legimus.

Hyes quoq; uocatus eſt Dionyſius,ut in lib. de Iſide & Oſiride notauit Plut.quòd uidelicet dominus ſit humidæ naturæ. Suidas,ὕης ὕε,hoc eſt Hyes Hyæ,Dionyſij eſt epitheton,ſicuti Clidemus ait:quoniam, inquit,illi ſacra perficimus per id tempus, quo deus pluit. Pherecydes uerò ait,quoniam Hyen ſit appellata Semele,& Dionyſii nutrices Hyades. Ariſtophanes uerò Hyen inter peregrinos deos connumerauit.Strabo quoque libro x. de Sabazijs agens,à Phrygibus in Thraciam tralatis,inter cætera quæ in ijs concinebãtur,& ὕη reponit,quod nomen eſt Bacchi,ut εὐοῖ,σαβοῖ,ὕης,ὕη,& ἄττης. Cæterum & Gnoſtici hæretici Iao principem confinxêre in primo cœlo,ut docet & irridet Epiphanius:cuius Iao nominis rationẽ,& idem contra Valentinum & Gnoſticos,qui eum Terminum dicũt,exſibilat.at uerò Heſychius & Phauorinus,Hyeus,id eſt ὑεύς,Sabazius interpretantur.quibus ex uerbis lux nõnulla infertur uerbis illis Macrobij in Sat.1.nam cùm illud Orphei carmen citaſſet,in quo unum ait eſſe Iouem,unum Plutonem,unum Solem,unumq́ Dionyſium,hoc eſt,

εἷς Ζεὺς,εἷς ἀΐδης,εἷς ἥλιος,εἷς διόνυσος.

Ita ſubinfert:Huius uerſus auctoritas fundatur oraculo Apollinis Clarij, in quo aliud quoque numen Soli adijcitur, qui in ijſdem ſacris uerſibus inter cætera uocatur ὕαος. Sed cùm in ὑάω, ego Hyeus, id eſt ὑεὺς, uel ὕης legerem,repetitq́ idem nomen & paulò infrà ὕεος, & in quarto caſu ὑέα, bis compoſitum uideamus,uidetur ὑεὺς in recto pronunciandum,ſecundum Atticos.

Phauſterium Bacchum cognominatum legimus,quia cum lampadibus, & cum luminibus nocturna eius ſacra agerentur:ut etiam infrà in Lamptere dicetur.

Choopotes Dionyſius cognominatus,cui Choës ſacrum inſtituit Themiſtocles:à menſura,ſeu uaſe & potu uocabulum deflexum uidetur.

Methymnæum deum etiam Bacchum uocari,teſtis eſt Athenæus lib.8. Dipnoſoph.hæc enim eius ſunt uerba,ubi de conuiuijs agit:εὐωχίας, inquit, uocabãt non ἀπὸ τῆς ὀχῆς,quod eſt nutrimentum:ſed ab eo quod eſt τὸ εὖ ἔχειν,id eſt à bene habendo.in has enim coëuntes,diuinitatem uenerantes,& ad lætitiam & ἄνεσιν ipſos adducentes,μεθίεντες,potum quidem μέθυν,id eſt ebrietatem,deum uerò hæc ipſa largientem Methymnæum,& Lyæum,& Euion, & ἰήϊον appellabant. Hæc à me quidẽ durè expoſita,quo loco non modò Methymnæũ uides Bacchũ cognominatũ,à μέθη,id eſt ebrietate,non autẽ à Methymna Leſbi:quãquã & nõ incõgruè ab ea urbe,ubi optima uina prouenirẽt,diceretur:ſed etiam ἰήϊον.quo nomine Bacchũ,cùm non appellatũ adhuc legerim,libentius ego λυαῖον uel εὔϊον eo loco ſuppoſuerim,donec certius aliquid inueniamus. Sanè ἰήϊος Apollo quidẽ cognominatus eſt,ut planè ſuo loco docuimus:qui dei tamen,Macrobio docente,ijdem credebantur.

Maronæus

Maronæus eſt Bacchus cognominatus à Tibullo, illo heroico ad Meſſalam:

Victa Maronæo fœdatus tempora Baccho.

Videtur & Cratinus, ut eſt apud Pollucē, μαρωνᾶ pro Baccho & uino poſuiſſe, illo ſenariolo,

Nec curaui tantùm Marona, nec bibi.

De Marone uerò & uino Homer. in primis in Odyſſ. & Philoſtrat. in Imaginibus, & Plinius, Athenæus etiam, ut alios mittam.

Iacchus myſticus, Bacchi & nomen & cognomen, qua uoce frequentiſsimè & Græci & Latini uſi ſunt. Vergilius, Et myſtica uanus Iacchi. & Claudianus libro primo de Raptu:

Ecce procul ternis Hecate uariata figuris
Exoritur, lætusq́ſimul procedit Iacchus,
Crinali florens hedera, quem Parthica tigris
Velat, & auratos in nodum colligit ungues,
Ebria Mæonijs figit ueſtigia thyrſis.

Herodotus lib. 8. ſcribit, Theocidem uirum Athenienſem, unà cum Demareto Lacedæmonio apud campum Thryaſium Atticæ, ingentem uidiſſe puluerem ab Eleuſine, & cum puluere audiuiſſe uocem quæ uideretur Iacchus myſticus, &c. Arrianus Nicomedenſis lib. 2. de geſtis Alexādri: Sed tradit, inquit, Herodotus apud Ægyptios Herculem unum ex duodecim deis haberi, ſicuti ab Athenienſibus Bacchum Iouis & Proſerpinæ filium coli, alium ab hoc Dionyſio, & Iacchum myſticum huic Dionyſio, non Thebano cantari. Quare qui myſticum nomen Bacchi putant, falluntur. Eſt etiam epithetum Iacchi, nec Galenus aliter intelligitur. Catullus:

At pater ex alia florens uolitabat Iacchus.

Legimus epitaphium uetus: Dis Manibus Fabiæ Aconiæ Paulinæ Cer. filiæ, Aconis Catullini, v. c. ex præfec. etiam conſ. ord. uxori Vettij prætextati v. c. præf. & coſ. deſignati. ſacratæ apud Eleuſinam deo Iaccho, Cereri, & Coræ: ſacratæ apud Lernam deo Libero & Cereri & Coræ: ſacratæ apud Æginam deab. Tauro, Polæ, Sicæ, hierophantæ deæ Cereris. Heſychius non ſolùm ait Iacchi nomine Bacchum uocari, ſed & myſteriorum diem unam, in qua in myſterijs Iacchum ferebant, & canticum inſuper quod cōcinebatur. Herodotus uerò Iacchi & ipſe nomē fuiſſe ait, Eleuſinijs deabus ita familiare, ut Dianæ Virbius, Adonis Veneri, Atys Cybeli. Meminit & huius Artemidorus de Inſomnijs. Dictus autem à uerbo ἰακχάζω, quod eſt clamo & uociferor. ab Iaccho ἰακχαγωγὸς, id eſt Iacchi ſacerdos, & qui initiatus ijs myſterijs, ut Pollux ſcribit in primo. Alij tamen Iacchum uiri nomen ebrij & potatoris eſſe exiſtimarunt, apud Athenæum, ex Athani auctoritate: animal etiam, quod uino delectatur.

οἶνος Græcè, ut noſti, uinum ſignificat. eſt & nomen proprium, & Dionyſium ſignificat. obſeruat id Proclus in Platonis Cratylum. citat illud Orphei, οἶνω ἀπηρεμένην λάρω Διός. Idem, & qui theologi Græci dicuntur, tradunt. hinc etiam θοῖνος Bacchus uocatus, & θοίνια Bacchanalia ab Athenienſib. dicta, ut eſt apud Heſychiū. θοῖνος, ipſe Dionyſius, ait Arpocration: Æſchylumq́ in hoc & Iſtrum citat. unde θοίνια, apud Lycurgum oratorem.

Mænoles Bacchus nominatus, ut Euſebius de Pręp. Euāg. obſeruat, quaſi totus furēs. unde & illi Orgia ſacra, quæ etiam idem uult à furore deducta eſſe, hoc eſt παρὰ τῆς ὀργῆς. Phurnutus quoq; eadem ſentit: quin & Mænades eadem ratione appellatas ait. Mænalan & Origenes in tertio cōtra Celſum, Dionyſium uocat, & muliebri habitu amictum ait. ſed & eadem cauſa deus ipſe Bacchus μαινόλης, ab Orpheo in hymnis dictus eſt.

Eraphiotes Dionyſius dictus, ut Theophilus & Heſychius tradunt. εἰραφιώτης autem dictus eſt, παρὰ τὸ ἐῤῥάφθαι, quod ſcilicet aſſutus Iouis femori fuerit, uel παρὰ τὸ ἐριφῶσθαι, quod ſignificat coronari. uel dictus, quòd à lacte caprino nutritus, hoc eſt ἀπὸ τοῦ ἐρίφου, id eſt hœdo. alij ἀπὸ τῆς ἐρίδος, id eſt à lite & cõtentione, quæ in uino & potu fieri ſolet, ut alibi diximus. hinc & ἐρίβρομος, & ἐριβρεμέτης. Sunt qui aſſerant hæc Bacchi extrema duo nomina deriuari ab ἐρι particula intentiua, & quæ augmẽtum in compoſitione afferat. ergo Eribromus, id eſt perſtrepens & multiſonus: & Eribremetes, id eſt intonãs, Baccho cognomina optimè conueniunt. Orpheus in hymno Bacchi Sabazij,

ὃς Βάκχον, Διόνυσον, ἐρίβρομον, εἰραφιώτην,
μηρῷ ἐγκατέῤῥαψας. &c.

Et Bacchus ipſe in Homerici hymni calce,

εἰμὶ δ' ἐγὼ Διόνυσος ἐρίβρομος, ὃν τέκε μήτηρ
Καδμηῒς Σεμέλη, Διὸς ἐν φιλότητι μιγεῖσα. hoc eſt,
Ipſe ego ſum Dionyſos Eribromus, edidit ipſum
Me mater Semele, ſummo commixta tonanti.

Bugenes, βουγενὴς Διόνυσος, id eſt boue genitus, Bacchus ab Argiuis colebatur. hinc & Græcorum plerique ταυρόμορφον id eſt tauriformem Bacchum, & ταυροκέφαλον, id eſt Tauricipitem, item ταυρῶπον ab Orpheo effingebant, & appellabant: natumque ex Perſephone, ut Clemens in Strom. & Euſebius in ſecundo Præpar. Euang. tradunt, ut alios mittam. Quinimò etiam Taurus dictus eſt. & illi cornua attributa, & cognomen etiam factum ταυροκέρως, id eſt Tauricornis, ut eſt apud Nicandri comment. in Alexipharm. Idem & ab Orpheo in hymnis βοκέρως & δικέρως uocat[us]. id eſt bucerus & bicornis. hinc Oui.

Accedant capiti cornua, Bacchus eris.

Ideo autem cornua Baccho ſunt attributa, ut Diodorus in quinto tradit, quia primus boues iugo iunxerit, & Bacchus idem ſit & Oſiris, ut mox dicemus. Idem tamen in quarto, idcirco cornutum Dionyſium prodidit, quòd Ammonis filius fuerit, qui arietino capite cum cornibus fuiſſe dicatur. Sunt qui cornua pro audacia ſumant, ut Phurnutus, quòd audaces uinum faciat: & ideo cornutus & corniger formatur. quod in Arte Ouidius etiam innuere uidetur, Tunc pauper cornua ſumit. Scribit Porphyrio in 2. Carm. Horatij, ſuper ea uerba, Aureo cornu decorum: Cornua, inquit, Libero patri & nonnullis alijs aſsignantur, quoniam ſcilicet uinolentia proteruitatem & contumaciam addere ſolet, quæ per cornua ſignificaretur. Cornua, inquit Feſtus, Liberi patris ſimulachro adijciuntur, quem inuentorem uini dicũt, eo quòd homines nimio uino truces fiunt. Sunt qui & ſcribant cornua criſtas uocari, ut in illo Verg. 12. Æneid. Et rubræ cornua criſtæ: hoc eſt, comæ, quas Græci κέρατα nominant, unde & κείρειν tondere dicunt. & cornua hi uolunt cincinnos eſſe, ac ideo Moſen cornutum Hebræis uiſum putant, ut etiam Lyſimachum regem in eius nomiſmatibus uidemus. ſed Armenios adhuc & Lydos ſacerdotes cum huiuſmodi cincinnis & capillis Romę conſpeximus. Porrò & illud item apud Athenæum & Nicandri in Alexiphar. interpretem legimus, ueteres cornu bouis pro poculo uſos fuiſſe: & inde factum eſſe, ut non ſolùm cornua Dionyſio finxerit antiquitas, ſed etiam Taurus ipſe diceretur, & Tauriformis, id eſt ταυρόμορφος in Cyzico coleretur, & κεραός, id eſt cornutus dicatur à Nicandro. Verùm quòd cornibus antiqui biberẽt, illud etiamnum indicio eſſe poteſt, quod Græci κεράσαι dicunt miſcere, uidelicet à cornu uocabulum deflexum, & κεραστὴς, quaſi κεράτης, à κέρας, quod cornu ſignificat. Illud inſuper annotandum duxi, quòd flumina etiam plerunque non modò apud pictores, ſed & ſcriptores, cornigera & tauriformia ſint ſolita effingi, ut Padus, & Aufidus, Vergilio, Horatio, Ouidio, alijs. Quin & hiſtoria

idem

idem comprobare uidetur. Scribit Suet. Tranquillus, Epidium Rhetorē prędicare ſolitum, ſe à C. Epidio ortum fuiſſe, quem ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis ſecuri. paulò pòſt cum cornibus extitiſſe, ac ſtatim non comparuiſſe, in numeroq́ deorum habitum.

Δουσάρην, Duſarcem uocabant Nabathęi Bacchum, ut ex Iſid. ſcribit Heſychius, & à Pœonibus Δύαλος Dyalus dictus fuit. idem eſt autor.

Oſirin pleriq́ omnes Ægyptium Dionyſium eſſe uoluerunt, ut pluribus Plutarch. & Diodorus oſtendūt. Tibullus quoq́ cum Baccho cōiunxit. Sed quid uetat, quin eius tibi lepidiſsimum carmen ex primo libro recitem? ita enim ille de Meſſala:

Te canit, atq́ ſuum pubes miratur Oſirim,
　Barbara Memphitem plangere docta bouem.
Primus aratra manu ſolerti fecit Oſiris,
　Et teneram ferro ſollicitauit humum.
Primus inexpertæ commiſit ſemina terræ,
　Pomaq́ non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adiungere uitem,
　Hic uiridem dura cædere falce comam.
Illi iucundos primùm matura ſapores,
　Expreſſa incultis uua dedit pedibus.
Ille liquor docuit uoces inflectere cantu,
　Mouit & ad certos neſcia membra modos.
Bacchus & agricolæ magno confecta labore
　Pectora triſtitiæ diſſoluenda dedit.
Bacchus & afflictis requiem mortalibus affert,
　Crura licet dura compede preſſa ſonent.
Non tibi ſunt triſtes curæ, nec luctus Oſiri,
　Sed Chorus & cantus, ſed leuis aptus amor.
Sed uarij flores, & frons redimita corymbis,
　Fuſa ſed ad teneros lutea palla pedes.
Et tyriæ ueſtes, & dulcis tibia cantu,
　Et leuis occultis conſcia ciſta ſacris:
Huc ades. &c.

Idem ergo Dionyſius & Oſiris eſt. hinc & Chenoſiris hedera dicta eſt, hoc eſt Oſiridis planta. Ab alijs tamen Sol exiſtimatur, & propterea Euſebio & Diodoro tradentibus, πολυόφθαλμος, id eſt multiooculus Græcè interpretari poteſt. nam ut Plutarch. ſcribit, os apud Ægyptios multum ſignificat, & ἶρι oculum. Obſeruat Macrobius, Ægyptios, quoties ſolem exprimere uolebāt, ſceptrū, & in ſceptro ipſo oculi effigiē inſculpſiſſe: per ſceptrū poteſtatem ſignificantes: per oculū uerò, quod cūcta perluſtret, tum etiam Solem ipſum, Iouis oculum exiſtimatum: lege Macrobium, & Plutarchi librum Iſidis & Oſiridis. ex quo libro etiam colligimus, Oſirin Nilum quoq́ uocatum, & nigro fuiſſe corporis colore: & Hellanico teſte, ὕσιριν à ſacerdotibus appellatum. proprio uerò nomine Arſaphen dictū, quod parum probat Plutarchus. qui & eum dictum ait, ἐκ τοῦ ὁσίου ἱεροῦ, id eſt, ex ſacroſancto. Fuit autem Oſiris frater & uir Iſidis, ut planè oſtendit Diodorus in primo. Ait enim, gigantes in eum inſurrexiſſe, ut & in Iouem. unde cùm ipſos deuiciſſet Ægyptios, lege ſanxiſſe, præter communem cęterorum omnium morem, fas eſſe ſororē à fratre uxorē duci: exēplo Iſidis motos, quæ fratri Oſiridi nupſiſſet. Quare neſcio q̃ pacto deceptus Lactātius ſit in primo, cùm Iſidis ſacra deſcriberet, ut Oſirin Iſidis filiū dixerit: quē locū parū caſtigatū crediderim. nā & ibidē hemiſtichiū Ouidij Lucano aſcripſit, Nunquāq́ ſatis quęſitus Oſiris. Sed memorię hoc ſit erratū. Porrò q̃d per fraudē ſit Oſiris

à fratre

à fratre Typhone occiſus, & in partes plures diſſectus, deq; uirili membro, cętera plura ex Diodoro, Luciano, & Plutarcho. Nã quòd Saturni filius fuerit, ijdem oſtendunt: alij Pamilan quampiam ferunt, quæ Thebis è Iouis templo aquatum egreſſa audiuerit uocem iubentem, ut proclamaret, magnũ regem & benefactorem Oſirin natum eſſe, & ea hac ſpe acta Oſirin educauit, ex cuius rei memoria celebritas Pamiliorum inſtituta fuit, Phallophorijs ualde ſimilis, in qua ſimulachrum proponebatur, ac circumferebatur, cui tres teſticuli inerant, propterea quòd id deus generationis principium eſſe putabatur omniũ, quæ à generatione proueniũt: quin & Priapo deus ſimilis, Pammeles, teſte Heſychio, dicebatur, ut paulò mox oſtendam. cætera de Oſiri notiora ſunt, quàm ut pluribus hîc ego explicem. Illud ex Plut. non reticuerim, Oſirin humana forma effictum cum genitali arrecto, ob uidelicet generationem, educationemq;. amictus uerò eius φλογοειδῆς, id eſt flammeus. Si his prę terea plura cupis de Oſiride, bella, peregrinationes, inuenta, ultionem, ſacra, lege in primis Diodorum, qui & hãc eius columnæ inſcriptionem adſcribit: Mihi pater Saturnus, deorum omnium iunior: ſum uerò Oſiris rex, qui uniuerſum peragraui orbem, uſque ad deſertos Indorũ fines: ad eos quoq; profectus ſum, qui Septentrioni ſubiacent, uſq; ad Iſtri fontes: itẽ alias orbis partes adiui, uſq; ad mare Oceanũ: ſum Saturni filius antiquior, germine ex pulchro & generoſo ortum, cui non ſemen genus fuit, neq; ullus eſt in orbe, ad quem non acceſſerim, locus: omnes docens, quorum ipſe inuentor fui. Oſiridis demum hæc nomina. Hyſiris, Arſaphen, Nilus, Ammon, Dionyſius, Serapis, Pluto, Iupiter, Pan, Sol multioculus. Porrò ſcribit Heſychius, apud Ægyptios, mulieres ſubuentanea párere, quæ Oſiris nomine appellentur.

Taurophagus Dionyſius appellatus eſt à Sophocle, ea ratione, ut ait Scholiaſtes, quòd bos daretur dithyrambicis poëtis in uictoriæ præmiũ. Alij crudelem & immanem interpretantur, animalis tauri naturam reſpicientes. Alij ad uinolentiam referunt, ut paulò antè notaui. Meminit & Taurophagi Bacchi Heſychius, & Suidas: ſed & taurus membrum uirile ſignificat, unde Laſtaurus dictus, qui mentulatior eſt, ut in Hercule docui.

Hebona, Bacchum ſignificantes, Neapolitani in Campania, ut Macrob. ſcribit, celebrabant. Legimus & in elogijs antiquitatũ ueterem Epigraphen huic deo ab Iunio Aquila poſitam, quæ talis eſt:

ΗΒΩΝΙ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩ ΘΕΩ ΙΟΥΝΙΟΣ ΑΚΥΛΑΣ ΝΕΩΤΕ-
ΡΟΣ ΣΤΡΑΤΕΥΣΑΜΕΝΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΥΣΑΣ ΔΗΜΑΡΧΗΣΑΣ.

Hoc eſt, Heboni illuſtriſsimo deo Iunius Aquila iunior, miles, procurator, tribunus. Pontanus Iouianus libro primo ſuæ Vraniæ, certè hæc cecinit, de Neapoli agens:

Hæc annis florentem, oculisq; & crine decentem
Hebonem uenerata, ſuos ritus, patriumq;
Inſtituit morem, & ſacris iam ritè peractis,
Vrbs Hebona ſalutat, agriq; Hebona frequentant,
Hebona & referunt ſimul antra, & littora & amnes:
Hic etenim florem ætatis, roburq; iuuentæ
Et ſpeciem deus, & formæ dat habere decorem,
Oraq;, luminaq;, & moderantes corpora ſenſus.

Videtur uerò Hebo uocari, ſicut Hebe, hoc eſt, ἀπὸ τῆς ἥβης, id eſt à lanugine, & tenera molliq; ætate, ut etiam hi Pontani uerſus innuere uidentur. Sanè & Ægyptij Bebonem Typhonem appellarunt, ut Manethus & Plut. ſcribunt, quæ uox κάθεξιν ἢ, κώλυσιν ſignificat.

Λαμπτῆρος Dionyſij cognomẽ fuit, cuius templum fuit apud Pallenenſes, in quo celebritas agebatur, quam ab eo deo λαμπτηρίαν uocabant, à facibus

& ſplendore

& ſplendore ſcilicet, hoc eſt, ἀπὸ τοῦ λαμπτῆρος, id eſt à facie & lumine. Noctu enim ea ſolennitas celebrabatur, faceſq; ad templum ferebant, atq; ita benè poti, crateres per totam urbem ſtatuebant, quo melius quiſq; deum coleret. Pauſanias auctor.

Acratophorus Dionyſius, ἀκρατοφόρος dictus & celebratus in primis Phigaliæ, ab inferendo uidelicet ἄκρατον, id eſt purum ac merum uinum. nam pugnis ludebant, cùm nondum haberent brachiale lorum, ſed milichis certabant. Sunt autem μίλιχαι tenuiſsima ex crudo coria, inuicem innexa, implicitaq;, ut in Arcad. docet Pauſ. Sanè Varro acratophoron uinum in primo de Re ruſtica uocat: Ea, inquit, minus ſumptuoſa uinea, quæ ſine iugo miniſtrat ἀκρατοφόρον οἶνον, id eſt uinum purum.

Μιτρηφόρος, Mitrephorus, hoc eſt mitratus, Dionyſius uocatus eſt, ea ratione, ut putatur, quòd ſi quando ex nimio potu ipſius bibentis caput agitaretur, uel (ut fit) nutaret, mitra caput ligabatur. ex qua re, ut putat Diod. fuit uocatus μιτρηφόρος. repetit idem & Euſeb. in ſecundo Præparat. Euãg. Orpheus in hymnis, νυκτέλιε θυρσολόγε μιτρηφόρε θυρσοτίνακτα. Hinc apparer, & Thyrſianacta Bacchum etiam appellatum, hoc eſt, qui Thyrſo regnet.

Biformis, hoc eſt δίμορφος, uocitatus eſt Dionyſius, ut docet Diod. quoniam duo Dionyſij fuerunt. prior barba promiſſa fuit, qui antiquo more barbam nutriuit: poſterior alrer ſpecioſus iuuenis, & delicatus. quidem duplicem illi formam tributam uolunt, quoniam uinũ & hilares homines reddat, & iracundos. hinc illum in hymno δίμορφον nomine ſalutat Orpheus: alio loco, διφυῆ λυσεῖον ἴακχον nuncupat, hoc eſt, duplicis naturæ Lyſium Iacchum, in hymno uidelicet ad μίσην διόνυσον.

αἰθιοπαῖδα Dionyſiũ uocauit Anacreon poëta, ut notat Heſychius. alij uinum interpretantur, ſed utrunq; à colore nigro & igne. alij Dianã etiam hoc nomine uocant, Æthiopiam.

Polites, & Axites, Dionyſij cognomina ſcribit in Arcad. Pauſan. Heræus enim Lycaonis filius, urbem de ſuo nomine Heræenſem in Arcadia condidit, ad Alphei fluminis dexteram ripam, ubi duo fuêre Dionyſij templa, alterius Polites nominati, alterius Axites.

Phleona etiam Dionyſiũ appellatũ uidemus, παρὰ τὸ φλύειν, τὸ πολυκαρπεῖν: ſeu φλοίειν, ut etiam Ælianus ſcribit, hoc eſt à multo ferendo fructu. eſt enim Dionyſius fructuum deus. quin & ab uua & uindemijs appellatus eſt Protryges, Staphilites, & Omphacites: alijſq; ab ijs rebus, nominibus. Sed & Corẽ, id eſt Proſerpinam uel Cererẽ, matrem uidelicet Liberi, Phlæan uocabãt Lacones. ſcribit Clemẽs, Iouẽ in ſerpentẽ conuerſum Pherepattæ, hoc eſt Proſerpinæ uim intuliſſe, & inde natũ Dionyſium, qua de re etiã in myſticis Sabaſiorum ſerpens præferebatur, in orbem complicatus. & perinde poëtæ ſerpentem tauri parentem dixêre, ſymbolicè hoc ipſum ſignificantes.

Phlyus Dionyſius appellatus fuit, ut in primo Apollonij Rhodij interpretes notant, ἀπὸ τοῦ φλύειν τὸν οἶνον, ὅ ἐστι θάλλειν. hoc eſt, quòd uinum lætum faciat. Quamuis ſint qui ab Aræthyræa Peloponneſi ciuitate, poſita in montibus Sicyonijs, quæ mox Phlyuſa à Phlyunte dicta eſt, Dionyſij & Chthenophyles filio appellatum uelint. Pauſ. à Phliante deriuari exiſtimauit, id quod etiam teſtatur Steph. Lacedęmonij Phliaſium menſem eum numerãt, in quo fructus uigent. Sed de Phliaſijs in Corinthiacis Pauſ. longè plura.

Rectus id eſt ὀρθός, Dionyſius cultus Athenis. Amphyctiõ enim Atheniẽſium rex, ut ſcribit Philochorus, omniũ primus à Dionyſio edoctus, merũ diluit: quo factũ eſt, ut homines prius mero incurui, mox recti facti ſunt. quare factũ eſt, ut in Horarũ æde recto. i. ὀρθῷ, Dionyſio ara erigeret. Quin & Pauſ. in Bœot. Scyllam, ait, ſimulachrũ Dionyſij recti, Myronis opus, conſecraſſe.

Eubulus

Eubulus etiam Dionyſius dictus. εὐβουλῆα Orpheus uocauit, quem Macrobius eſt interpretatus, boni conſilij deum præſtitem. Idem Orpheus in hymno ad Proſerpinam, μῆτερ ἐριβρεμέτου πολυμόρφου εὐβουλῆος: Mater intonantis multiformis Eubuli, id eſt Bacchi. quo eodem tamen nomine & Plutonem uocatum, iam oſtendimus. Sed & idem Orpheus in hymno ad Dionyſium, εὔβουλον inuocat.

Calydonius Dionyſius cognominatus, cuius ſimulachrum poſt Calydonis direptionem delatum Patras fuiſſe fertur. huius dei Coreſus ſacerdos, antequàm Calydon euerteretur, Calirrhoës uirginis amore captus, cùm eam nullo pacto flectere poſſet, deum precatus eſt, ut ſibi adeſſet. Sacerdoti deus annuit, & Calydonijs furorem immiſit: quibus conſulentibus Dodonæum oraculum, reſponſum dedit, Coreſum debere Calirrhoën Dionyſio immolare, aut offerẽtem ſe aliam pro ea: nulla uerò ſe offerente, Calirrhoẽn ad aram ſtatuerunt. Tunc Coreſus ſe pro ea interfecit. paulò pòſt, & illa ſibi manus conſciuit, ut longo ſermonis ductu Pauſ. prodit. Adeò pro Anterotis numine pœnas uindex Nemeſis repoſcit.

εὔιον Bacchi cognomen. Orpheus in hymno ad Dionyſum, cum ſuffimento ſtyracis, εὔιον ἁγνόν. & in Lyſio Lenęo hymno, εὖι βάκχε. & Euripides in Bacchis, Euion Baccheua dixit. Perſius,

Euion ingeminat, reparabilis aſſonat Echo. Quo loco Probus, ſeu Cornutus grammaticus: Euius, inquit, Liber pater dictus eſt, eo quòd in bello giganteo cùm non apparuiſſet, eum pater credidit diſcerptum à gigantibus: & dixit, heu, quæ uox gemẽtis eſt: deinde adiecit, υἱόν, id eſt filius. Acron tamen in Horat. ait, Bacchum mutatum in leonem, gigantem interfeciſſe, & tunc Iouem, ô bone fili dixiſſe, id eſt, εὖ υἱέ. hinc & Euhyias baccha ab Horatio tertio Carm. E ſomnis ſtupet Euhyias. ſanè Euhyion, uel Euhyius, impropria eſt diphthongus, quæ ſyllabam producit: breuiter tamen effertur. Horatius, Monet Sithonijs non leuis Euhyius. Idem, Diſsipat Euhyius curas edaces. Statius libro primo:

Et tunc fortè dies noto ſignata tonantis,
Fulmine prærepti cùm te tener
Euhyie partus   Tranſmiſere patri.

Vtitur Lucretius & Columella. Sunt tamen qui εὔχιον libentius legant, & ab εὐχὴ deriuant. Phurnutus certè manuſcriptus, dum Dionyſij nomina recenſet, cùm de Alyſio & Lyæo prius dixiſſet, Βρόμιος δὲ, καὶ Βάκχος, καὶ ἴακχος, καὶ εὔιος, καὶ βαβάκτης, καὶ ἰόβακχος καλεῖται. ubi Babactes & Iobacchus etiam uocatur: quæ uerba uolui recenſere, ne codex impreſſus Gręcus, & qui eum interpretati ſunt, te fallant, ubi Bromium tantùm referunt, ſatis confuſe & inconditè, & nullo penè ſenſu. Sed in hoc auctore huiuſmodi errata penè infinita, ſi eum antiquis conferas, inuenies.

Euan etiam pro Baccho accipitur apud Ouidium in quarto, illo uerſu:

Nyctelіusq́, Eleleusq́ parens, & Iacchus, & Euan.

Statius in Syl. Baſſaridum rotator Euan. Idem Theb. 5. Et à ſummis auditus montibus Euan. quod nomen factum à uoce bacchantium, unde etiam Bacchæ ipſæ, Euantes dictæ. Vergilius:

Illa chorum ſimulans, euantes orgia circum Ducebat Phrygias.

Quo loco Seruius, Euantes, inquit, bacchãtes, à Libero, qui Euan dicitur. Propertius,

Egit ut euantes dux Aridana choros.   Silius in primo:
Non ille euantis Maſſylæ palluit iras.

Sed hoc loco non reticuerim, quod à uiro cùm ſanctiſsimo, tum doctiſsimo Epiphanio ſcribitur libro contra hæreſes tertio, in ſacris Dionyſij, qui

ſerpentibus,

ſerpentibus coronati clamantes ac euantes Væ uæ, illam adhuc Euam à ſerpente deceptam inuocantes: Aut, inquit, per aſpiratam uocem ex Hebræorum lingua, ſerpentem ad ſuum errorem acclamantes. Eua enim abſque afflatu, Hebræis mulierem ſignificat: cum aſpiratione uerò, ſerpentem. hæc quidem ille, quæ in deriſum potius afferri puto à uiro ſancto, quàm cōſentanea Grçcis. Sanè Priſcianus Euan Euantis declinat: cùm & alij Euan, indeclinabilem uelint eſſe uocem bacchantium. Heſychius tamen ait, Euan hederam ab Indis appellari. alibi uerò Euas Dionyſium uocari prodidit. hinc Orpheus, ut puto, uocauit in hymno ad Hippam Bacchi nutricem εὐάδα, quaſi dicat Dionyſiacam:

Inuoco nutricem Bacchi Hippan, Euada nympham.

Neſcio quàm rectè uerti: Græce ſic,

ἵππαν κικλήσκω βάκχου τροφὸν, εὐάδα κούρην

Hippam uocat Heſychius Iunonem. uetus certè Orphei codex Hiptam, non Hippam habet.

Baſſareus, Dionyſius cognominatus eſt. Orpheus in hymno βάσσαρον uocat. Ita enim ad illum, hymnum exorditur,

ἐλθὲ μάκαρ Διόνυσε πυρίσπορε, ταυρομέτωπε βάσσαρε. Id eſt,

Huc fœlix Dionyſſe ueni, ſate fulminis igne, Baſſare tauriformis.

Horatius,

Non ego te candide Baſſareu Inuitum quatiam.

Quo loco Acron & Porphyrion conſentiunt, quòd Baſſaris ſit ueſtis genus. hoc amplius addit Acron, uſque ad pedes demiſſa, dicta à Baſſara loco Lydiæ, ubi fit. unde & Bacchæ Baſſarides dictæ. Cornutus quoque grammaticus in eo Perſij uerſu,

Baſſaris & lyncem Mænas flexura corymbis.

Baſſarides, inquit, omnes Bacchæ dictæ ſunt: ſed & ipſe Liber pater Baſſareus. ut Horatius, Non ego te candide Baſſareu Inuitū quatiam. Quibuſdam uidetur à genere ueſtis, qua Liber pater utitur, demiſſa ad talos, quam Thraces baſſaram uocant. Quidam à uulpibus, quarū pellibus Bacchæ ſuccingebantur, ut & lyncum pantherarumque pellibus. Vulpes indè Thraces, baſſares dicunt. Sanè Pollux & Heſychius baſſarum ueſtem eſſe affirmāt. Phurnutus tamen ἀπὸ τοῦ βάζειν, id eſt à dicendo, uel clamando deriuat, & ſimplici ſ ſcribit. Fuit & Maſſaris Bacchi nomen, ut infrà dicam.

Narthecophorus Dionyſius à ferula dictus, quæ νάρθηξ Græcè dicitur, & illi attribuitur, & eum ſectantibus, ut Sileni ſunt, Bacchæ, Satyri, alij. Vtitur Orpheus in hymnis hoc Dionyſij epitheto. Sanè quoniam ad fulciēdos & ſuſtinendos uacillantes greſſus ferula idonea eſt, ideo Baccho Silenioque ac cæteris attribuitur, utpote uino titubantibus, hinc & illud apud Plat. in Phœdone, εἰσὶ γὰρ δή, φασιν οἱ περὶ τὰς τελετάς, ναρθηκοφόροι μὲν πολλοί, βάκχοι δέ γε παῦροι. hoc eſt: Sūt enim, quod aiunt qui de religionibus tractant, narthecophori, id eſt feruligeri multi, pauci uerò Bacchi. quod miror in ſua prouerbia nō tranſtuliſſe Eraſmum, cùm tamen elegantiſsimè de ijs dicatur, quæ admodum rara ſunt inter multos: ut ſi unum Homerum dicas, inter poëtas penè innumerabiles. Porrò ναρθηκοφόρον Bacchū Euſebius in ſecundo Præp. euāg. ideo uocatū his uerbis ait: Ferulam Baccho in manu tradunt, quia cùm non permixtum aqua uinum homines biberent, & in furorem uerterentur, alter alterum baculis ferirent, indeque plerique morerentur, pro lignis his baculis, ferulis uti perſuaſit: & ex eo nomen factum uidetur. De ferulis etiam Phurnutus, & quare, nonnulla his ſimilia protulit.

Bromius Bacchus cognominatus eſt, & hoc Orpheus uſus eſt in hymnis. Diod. Siculus à ſonitu tonitrus ac fulminis in ortu Bacchi uocatū ſignificat.

Βρομέω quippe reſono, & Βρόμος ſonitus, & ignis crepitus. Meminit & Teleclides apud Heſychiũ. Euſebius, Bromiũ ait uocatum ἐκ τοῦ βρόμου, id eſt ignis ſonitu: qui cum abortu ederetur, inſonuit. Magis mirũ illud eſt quod Proclus, aliiq; in Heſiodi commentarijs de Re ruſt. ſcribunt, ubi de Lenæone menſe agitur. Βρῦμος, ut tradunt, Dionyſius eſt: unde brumalia, quæ celebritas fuit, quæ in bruma, atq; adeò menſe Lenæone agebatur: quæ tum in noſtro Decembre, tum Ianuario peragebatur: qua de re in noſtro de Annis, mẽſib. &c. Sed enim & Dianã Βρομίαν Orpheus in hymnis nominat. de Bromio & Phurnutus, qui à uoce calcãtiũ uinum in torculari, cum alijs deducit nominibus.

Ægobolus, αἰγόβολος Dionyſius, apud Potniam colebatur, de cuius rei nomine hiſtoria hæc prodita eſt. Cùm ibi Dionyſia celebrarent, ita in contumelias acti ſunt, & furorem, ob ebrietatem, ut Bacchi ſacerdotem interemerint: quare dei ira graui peſtilentia affecti ſunt. Ciues hac de re Apollinem conſuluêre: à quo reſponſum acceperunt, ut deo formoſiſsimum puerum immolarent. quod cùm Potnienſes per multos annos feciſſent, capram demum à deo edocti pro puero ſuppoſuerunt. unde deo cognomen, à capra uidelicet ſuppoſita, factum uidetur.

Eleleus apud Ouid. Bacchi nomen exiſtimatur, cũm canit in 4. Metamor.

Nictelius'q;, Eleleus'q; parens, & Iacchus, & Euan.

Sed ἐλελεῦ aduerbium eſt, exclamatio bellica, ut notat Heſychius: uel ut alij putant, quædam ante pęana exclamatio, hoc eſt ut Græcè dicitur, προαναφώνησις παιανισμοῦ. Viſus eſt Æſchylus in Prometheo in uinculis. Etiã in miſeratione putat Ouidij interpres ἐλελεῦ aduerbiũ hortãtis eſſe, quo procedentes ad orgia celebranda, & ad conferendam pugnam uterẽtur. Sanè Ouidij uerſum quidam ita legunt, Nyctelius, Liberq; parens, &c. quod parũ placet. alij Eleus legũt, & à miſericordia, id eſt ἐλέω, uel ἔλεον deriuare contẽdunt. nam ab Eleleo & Eleleides denominatæ apud Ouid. bacchæ, & Eleides.

Ignigena Bacchus etiã ab Ouidio cognominatus, ſecundũ fabulam quidẽ à fulminata Semele: aliqui à uini natura ignea, unde & à Græcis πυριγενὴς uocatus. Strabo lib. 13. loca commemorat in Lydia, ſeu Myſia, exuſta, quæ tamen optima uina proferant. Idem & tradi ait apud Catinã: unde (inquit) perurbanè atq; elegãter Bacchũ ignigenam dicũt. Pyrigenes Bacchus in Semele, effingitur elegãtiſsimè à Philoſtrato in Imaginib. πυρισπόρος etiã Bacchus nec ſemel ab Orpheo in hymnis cognominatus eſt, hoc eſt, igne ſatus.

Zagreus, ζαγρεὺς Dionyſius cognominatus, is qui ex Proſerpina natus eſt, qui & aliter Iacchus uocabatur, ut Græci in Pindarũ cõment. exponunt: qui quoniam in myſterijs cum Cerere & Proſerpina colebatur, ideo πάρεδρος. i. aſſeſſor Cereris à Pindaro dicitur in hymno Iſthm. ad Strepſiadẽ Thebanũ, quod cùm parum Latinus enarrator, imò Germanus, animaduertiſſet in ſuis ſcholijs, hoc conticuit. Sed Zagrei Dionyſij præter Pindaricos expoſitores & Plut. meminit, in eo qui περὶ τοῦ εἶ τοῦ ἐν Δελφοῖς, hoc eſt, de ẽi quod erat in Delphis. nam cũ non ſolũ quæ in Delphis ſacra eſſent Apollinis, ſed & occulto quodã ſermone ſignificari ait, Διόνυσον δὲ καὶ ζαγρέα, καὶ νυκτέλιον, καὶ ἰσοδαίτην αὐτὸν ὀνομάζουσι. Heſychius quoq;: Zagreus, inquit, Dionyſius. uidetur uerò Iupiter mixtus fuiſſe Proſerpinæ, ex quo Chthonius, id eſt terreſtris Dionyſius: quod idem manifeſtius etiam Suidas.

Iſodætes Bacchus dictus eſt, ut ex modò allegato Plutarchi loco colligimus. Heſychius tamen, Iſodæten ait ab aliquibus Plutonem dici, ab alijs Plutonis filium. Iſodætæ & Hyperides meminit, in ea quam de Phryne oratione compoſuit: quo in loco Val. Arpocration interpretatur, hoſpitalem quempiam genium, quo popularia feſta muliebria, & non ſatis modeſta peragantur. De Iſodæte & in Dæmonibus agemus.

Iyngies,

Iyngies, ἰυγγιὴς Dionyſius cognominatus, ut Heſychius notat. Hinc ego putarim Pindarum quodam hymno Pyth. ad Arceſilaum Cyrenæum iynga auem ideo Bacchi nuncupaſſe, quo loco de aue multa Græcus interpres, ſed de Baccho nihil. De hac uerò aue & Theocritus in Pharmaceutria, & eius item interpretes, Suidas & Heſych. aliiq́. aiunt autem, Iyngam filiam fuiſſe Echus, alij Pithûs, quæ ſuis carminibus Iouem in Iûs amorem pellexerit: quare à Iunone in hanc auem cõuerſa fuit, quæ ſiſopygis etiam, à noſtris autem motacilla nuncupatur. Addit Heſychius, cinædion etiam appellatam.

Limnæus Bacchus cognominatus à Limnis Atticæ uico, ut comment. Ariſtophanis teſtatur in Ranis, & Phauorinus. Callimachus, λιμναίῳ δὲ χοροστάδας ἦγον ἑορτάς, hoc eſt, Limnæo peragebant ſolennia ſacra. Arpocration: Limnæ, inquit, locus eſt Athenis, in quo Dionyſius colitur. Meminit & Iſæus orator, & Heſychius.

Edonius Bacchus ab Ouidio nuncupatus, à populis Thraciæ Edonis, qui ab Edono fratre Mygdonis dicti ſunt, teſte Stephano. Vnde & Edonides, & Edonæ, bacchæ. Horatius ſecundo Carm.

Non ego ſanius bacchabor Edonis.

Laphyſtius Bacchus, à monte Bœotiæ, unde & bacchæ Laphyſtiæ. Sed de Ioue Laphyſtio, ſuo loco egimus. Coel. Rhod. lib. 27.

Euergetes, εὐεργέτης etiam Bacchi cognomen, à benefaciendo: ut etiam Eleutherus, ut notat Heſychius.

Gorgyicus, hoc eſt γοργυικὸς Dionyſius, cultus & appellatus eſt à Gorgyia loco in Samo, ut ex Duride Stephanus obſeruat. In eadem Samo & Elygeus Dionyſius cultus, ut Heſychius ſcribit.

Maſarcs à Caribus uocatus fuit Dionyſius, neſcio an à Ma quapiam, quæ Rheam ſectabatur, cui Iupiter Dionyſium, ut ſcribit Stephanus, nutriẽdum dederit. Sed cùm à Iunone interrogata eſſet, cuius infans ille eſſet? illa, ἄρεος, id eſt Martis reſpondit: quin & Rhea ipſa μὰ nuncupata eſt. unde ego coniector, μάσαρις Baccho nomen fuiſſe, quaſi μὰς καὶ ἄρεος. Scribit quoq́ Pauſanias in Achaicis, Dionyſij ſimulachra fuiſſe apud Patrenſes, quorum fuêre cognomina hæc: Antheus. i. floridus: & Areus, id eſt Martius, & Meſadeus.

Melpomenos Dionyſius, Pauſan. in Attica, Domitius uertit Latinè, Bacchus canens. colebatur uerò ea parte, qua Hederaceus, id eſt Ciſſeus Dionyſius etiam, & Apollo Agyieus.

Colonatas Dionyſius, nuncupatus à loco Spartanæ regionis, teſte Pauſania in Lacon.

Hyalicus Dionyſius, uocatus deus Comus, id eſt comeſſationum, ut notat Heſychius.

Nyctelius Bacchus, meminit Plutarchus in eo qui inſcribitur de ε quod erat in Delphis. & Ouid. quarto Metamorph. item in Attica Pauſ. Nyctelius uerò dictus à uerbo νυκτελέω, quod ſignificat in nocte perficio: quoniam Bacchi ſacra, nocte agebantur, de quibus Vergilius:

Vbi audito ſtimulant Trieterica Baccho
Orgia nocturnusq́ uocat clamore Citheron.

Pſila Dionyſius, ſic uocatus, ait Pauſanias, quòd Dores Pſila pennas nuncupant: ſiquidem uinum nõ minus homines effert, ac tollere uidetur, quàm penna aues.

Anthias, ἄνθιος, id eſt floridus Bacchus Athenis cultus fuit. Patrenſes quoque Anthei Dionyſij ſimulachrum habuêre: ut Pauſanias docet. Catullus:

At pater ex alia florens uolitabat Iacchus.

Vnde & illi anthinæ ueſtes, ut Phurnutus & Diod. notant, aſcribuntur.

Sedenim quidam anthinas ueſtes uariè interpretantur. quidam mulieres: unde & Herculem aliquando anthina ueſte indutum, ex Plut. ſcripſimus. quidam purpureas, à colore florum: unde & Ianthinæ, & hyacinthinæ appellantur. alij barbaricas, & Damaſcenas, quæ nunc uocantur, quod floribus herbarum impictæ intextæq; ſint.

Oreos, Liber pater, ait Feſtus, & Oreades nymphæ appellantur, quòd in montibus frequenter apparerent. à monte uerò nomen utrunq; deducitur. hinc Phurnutus ait, quoſdam dicere, in monte Nyſio Iouem primùm uitem produxiſſe, unde nomen Dionyſius. Caue ne te impreſsi codices hoc loco fallant, ut alioqui alios nonnullos.

Conſitor uuæ etiam dictus ab Ouid. in quarto Metamorph,

Genialis Conſitor uuæ.

Vitiſator Bacchus, qui uitem ſeuerit. Actius, O Dionyſe pater optime uitiſator Semele genitus Euchia. hac uoce Vergil. pro deo utitur in ſeptimo Æneid. ut nonnulli putant.

περικιόνιος διόνυσος, Pericionius Bacchus cognominatus, cuius cùm alij meminêre, tum ei in primis Orpheus hymnum concinuit, adolens aromata. Pericionij Bacchi & in noſtris Muſis ex Platonicorum ſentētia meminimus. Pericionij uerò nomen deductū eſt, à περὶ κιόνα λυσνίδα. i. σταφυλὴν, hoc eſt ab uua.

ἀμφιετὴς διόνυσος, & huic hymnus ab Orpheo concinitur, præter thus, cæteris adhibitis ſuſſimentis, & in altero eius etiam eſt facta mentio. Exiſtimauerim uerò ipſe, anni tempora ſignificare, quæ circum annum euoluātur, ab ἀμφὶ & ἔτος. Nam ut etiam Macrobius ſcribit, Liberi patris ſimulachra partim puerili ætate, partim iuuenili fingebantur. præterea & barbata ſpecie, & ſenili quoq;, quæ ætatum diuerſitates anno & ſoli conueniunt, ita ut paruulus uideatur hyemali brumaliq; ſolſtitio, qualem Ægyptij proferebant ex adyto die certa, quòd tunc breuiſsimo die ueluti paruus & infans uideretur. Exinde autem procedentibus augmētis æquinoctio uernali, ſimulatq; adipiſcitur uires, figura iuuenis ornabatur. poſtea eius ætatis ſtatuebatur pleniſſima effigie barbæ. ſolſtitio æſtiuo, quo tempore annus & ſol ſummū ſui conſequitur augmentum: tum demum per diminutiones, ueluti ſeneſcenti quarta forma deo figurabatur. Idem ſanè Orpheus ἀμφιετῆρον etiam nūcupauit, in Trieterico Baccho.

Briſæus Dionyſius dictus, ut Stephanus ſcribit, à Briſa promotorio Leſbi, ubi colebatur. Sunt qui Βρισαῖα ſcribant, παρὰ τὸ βρίθω, τὸ βαρῶ, id eſt grauo. βρισοὺς à βρίσω, futuro uidelicet eius uerbi, quòd uini potus aggrauet caput. nonnulli παρὰ τὸ βρίζω, quod præ potu & cibo dormio ſignificat. Alij ἐκ βρύειν, id eſt à madefaciendo & irrigando. Alij ab urbe Laconię Bryſeum deduci exiſtimant. alij etiam à byrſa, id eſt corio uel pelle, Byrſeum. Sed præſtat audire quæ Cornut. in Perſium: Eſt, inquit, Briſeus Liber pater cognominatus, ſiue (ut quibuſdam uidetur) à mellis uſu, eo quòd ipſe inueniſſe dicitur mel, & ex fauis exprimere. Bris enim iucundum dicimus: unde etiā quidam Briſeida exiſtimant dictam, quòd Achilli iucunda fuerit. uel certè, ut alijs uidetur, ab uua, quòd uuam inuenerit, & expreſſerit pedibus. briſare enim dicimus exprimere. uel certè Briſeum dictum ex nomine nymphæ, quæ eum nutriſſe dicitur. Idem paulò pòſt: In Græcia, inquit, duæ fuerūt Liberi patris ſtatuæ: una hirſuta, quæ dicebatur Briſei: altera leuis, id eſt ſine pilis, quæ dicebatur Lenæi. hactenus ille. Perſius:

Eſt nunc Briſæi quem uenoſus liber Acti.

Briſæus ideo, quia barbatus colitur Liber pater, eo cognomine. meminit & Macrobius.

Hedereus, hoc eſt κισσεὺς διόνυσος, teſte in Attica Pauſan. cognominatus, quòd

quòd in ea Atticæ regionis parte, Acharnis uidelicet, primùm hederam uiſam tradunt. unde ab Antipatro poëta ἀχαρνίτης hedera cognominatur. Inibiq; μελπομένου, id eſt canentis & hederei erant ſimulachra. κισσόζευος ab Orpheo Dionyſius cognominatus, & κισσεὺς dicitur Apollo, qui & Bacchus ab Æſchylo apud Macrobium. Homerus in altero ad Dionyſiū hymno, ipſum κισσοκόμην διόνυσον ἐρίβρομον uocat, id eſt hedericomam.

πατρῷος, id eſt Patrius Dionyſius cultus, cuius templum Polyidus Cœrani filius conſtruxit in Attica, in quo ſimulachrū Patrij Bacchi poſitum fuit, cui Satyrus aſsiſtebat, opus Praxitelis è Pario marmore: altera ſtatua Daſyllij Bacchi, quam ferunt poſitam fuiſſe ab Euchenore filio Polyidi Cœrani.

Omadius, ὠμάδιος Dionyſius, cuius nec ſemel mentio eſt apud Orpheum. Euſebius uerò Pamphili libro Præp. Euang. quarto: Dionyſio, inquit, Omadio apud Chios appellato, homo crudeliter diſcerptus ſacrificabatur.

Bactes Bacchi nomen, ἐκ τοῦ βάζω, hoc eſt clamo & uociferor. quidam & Bruntinum etiam appellant, fortè à tonitru, id eſt à βρόντης.

μίσης Dionyſius, Orpheus in hymno ad ipſum cum thymiamate ſtyracis:

Inuoco legiferum Narthecophorum Dionyſum,
Laudatum Eubuli ſemen, cui nomina multa,
Sacratum caſtumq; Miſen, dominumq; uerendum.
Qui mas & mulier, duplex Lyſæus, Iacchus,
Seu te ſacratæ templum delectet Eleuſis,
Seu Phrygia cum matre deûm myſteria tractas,
Seu Cypri Cytherea tenet te compta capillos,
Seu de frugiferis campis lætaris honeſtè,
Matre dea tecum nigrifera Iſide caſta,
Ægypti prope flumen.

Aſalaminius Bacchus cognominatus eſt ab Ariſtophane, quaſi dicas imbellem, à naue illa Athenieñſium Salaminia, qua in difficillibus rebus utebantur, de qua in noſtro de re Nautica pluribus egimus.

Licnites, λικνίτης Dionyſij eſt epitheton, ductum ἐκ τῶν λίκνων, id eſt à cunis, in quibus infantes recubant, ut ait Heſychius. Licet Licniten quidam ciſtam interpretentur apud Plut. in Iſide & Oſiride. In Licniten eſt hymnus apud Orpheum, cum ſuffimento mannæ thuris, cuius hoc initium,

Licniten Dionyſſum nunc in uota uocamus:
λικνίτην διόνυσον ἐπ' εὐχαῖς ταῖσδε καλοῦμεν.

λεβῆνος, Lebenus quoque dictus eſt Dionyſius, ut notat Heſychius: nec de hoc amplius comperi.

ὀροτάλτ, Vrotalt Dionyſius ab Arabibus nuncupatus, ut ſcribit Herodotus in tertio. Valla Oratal tranſtulit: Quòd fœdus, inquit, & ipſi qui amicitiam contraxerunt, ſeruare iuſtum cenſent, Dionyſum, quem Oratal, & Vraniam, quam Alilat appellant, ſolos deorum eſſe arbitrantur, &c. quibus ex Herodoti uerbis uidemus male expoſitum Arrianum in ſeptimo de geſtis Alexandri: Acceperat, inquit, Arabas duos tantùm deos colere, Cœlum ſcilicet ac Dionyſium. non Cœlum uidetur legendum, ſed οὐρανίαν. nam Venus eo nomine dicta, ut docui. Sunt etiam apud Heſychium hæc Dionyſij nomina, ἀγριώπιος, αὐλὸς, διοδίσιος, & ἰοβάκχον: apud Orpheum uerò, τρίγονος, φιλοκάρ, & alia pleraque. Legitur epigramma iambico dimetro conſtans, quod Auſonij Galli poëtæ eſt, quo ita inſcribitur uulgò, Miohobarbum, Liberi patris ſigno marmoreo in uilla noſtra, omnium deorum argumenta habenti. Sed cùm Miohobarbum uox ſit parum nota, & quid ſignificet nullus explicet, & (ut audiui) uetuſtus admodum codex Mixobarbū retineat, uideamq; id etiam ita à uiro docto & æquè eleganti citari Mixobarbarum: nec minus

ipſe quoque, antiqua dum euoluerem Græciæ elogia, à Cyriaco Anconitano collecta, epigraphen reperi in Iſthmo Corinthiaco poſitam, in qua inter cætera hæc uerba leguntur, μιξοβαρβάρων θ' ἰώνων τ' ἐθνῶν ἀρχηγὸς, hoc eſt, Mixobarbarorumq́ orientaliumq́ gentiũ ductor: inde facilè colligere poſſumus, μιξοβάρβαρον ſignificare, quod ex barbaris & non barbaris mixtum eſt: ſicut & hoc Auſonij epigramma, in quo & Græca & Latina, ac etiam barbara ſunt ipſius dei nomina. Sunt præterea qui mixobarbaros ſtatuas dicant fuiſſe. citant Pauſan. in Bœot. Cœlius Rhod. exiſtimat Medeæ filios Mixobarbaros appellatos. Hæc uerò tibi omnia confuſe retuli. nam omnino mihi hac in renõ ſatis placeo. Epigrãma igitur Auſonij dimetrũ iambicũ tale eſt;

Ogygia me Bacchum uocat, Oſirin Ægyptus putat,
Myſi Phanacen nominant, Dionyſon Indi exiſtimant.
Romana ſacra Liberum, Arabica gens Adoneum,
Lucaniacus ſed Pantheum.

In quo Mixobarbaro illud mihi indulſi, propter hos tres eiuſdem poëtæ uerſus, qui ſic leguntur alibi:

Αἰγύπτῳ μὲν Ὄσειρις ἐγὼ, μυσῶν δὲ φανάκης,
Βάκχος ἐνὶ ζώοισιν, ἐνὶ φθιμένοις ἀϊδωνεύς,
πυρογενὴς, δικέρως, τιτανολύτης διόνυσος.

Ægypti quidem Oſiris ego, Myſônq́ Phanaces:
Inter uiuentes, mortales, Bacchus, Adoneus,
Igne ſatus, Diceros, Titanolytes, Dionyſſus.

Sane Adoneus ſic ſcribi uidetur ab Origene lib. 4. aduerſus Celſum, ſed cum Ioue nominatur, nec quidem ſemel. quin & ab Adonai alicubi idem deflectere uideri poteſt, cùm aliàs ego ab Adoni deduci dixerim.

Extat item in Græcorum epigrammatum uolumine heroicum poëma, quinq́ & uiginti uerſuum, cuius (primo duntaxat excepto) Acroſtichis, id eſt primorum uerſuum apex, omne Græcum conficit Alphabetum, hoc eſt ipſas Græcorum quatuor & uiginti literas, ſingulorumq́ uerſuum uerba ab eiuſdem uerſus primo incipiunt elemento: qua ex re factum eſt, ut è Græco Latinè commodè uerti ne poſſit, atq; ideo ita Græcè ut legitur, hîc tibi aſcribendum duxi. Primùm igitur hoc eſt,

Cantemus regem, Philenion, Eraphioten: hoc eſt,

Μέλπωμεν βασιλῆα, φιλεύιον, εἰραφιώτην,
ἁβροκόμην, ἀγροῖκον, ἀοίδιμον, ἀγλαόμορφον,
Βοιωτὸν, Βρόμιον, Βακχεύτορα, Βοτρυοχαίτην,
γηθόσυνον, γονόεντα, γιγαντολέτην, γελόωντα,
διογενῆ, δίγονον, διθυραμβογενῆ, διόνυσον,
εὔιον, εὐχαίτην, εὐάμπελον, ἐγρεσίκωμον,
ζηλαῖον, ζάχολον, ζηλήμονα, ζωοδοτῆρα,
ἤπιον, ἡδυπότην, ἠλύθροον, ἠνορεπῆα,
θυρσοφόρον, θρήϊκα, θιασώτην, θυμολέοντα,
ἰνδολέτην, ἱμερτὸν, ἰοπλόκον, εἰραφιώτην,
κωμαστὴν, κεραὸν, κισσοστέφανον, κελαδεινὸν,
λυδὸν, ληναῖον, λαθικηδέα, λυσιμέριμνον,
μύστην, μαινόλιον, μεθυδώτην, μυριόμορφον,
νυκτέλιον, νόμιον, νεβρώδεα, νεβριδόπεπλον,
ξυστοβόλον, ξεινὸν, ξενοδώτην, ξανθοκάρηνον,
ὀργίλον, ὀβριμόθυμον, ὀρέσκιον, ὀρειφοίτην,
πουλυπότην, πλαγκτῆρα, πολυστέφανον, πολύκωμον,
ῥηξίνοον, ῥαδινὸν, ῥικνώδεα, ῥωοχορῆα,
σκιρτητὴν, σάτυρον, σεμεληγοΐτην, σεμελῆα,

τερπνὸν,

τερπνὸν, τετραζυγὸν, τυῤῥηνοπολίτην, ταχύμβωμον,
ὑπνοφόβην, ὑγρὸν, ὑμνητήριον, ὑλόφοιτα,
φρενομανῆ, φρικτὸν, φιλομειδέα, φοιταλιώτην,
χρυσόκερων, χαρίεντα, χαλίφρονα, χρυσομίτρην,
ψυχοπλανῆ, ψόλεην, ψοφομειδέα, ψυχολαίστην,
ὤριον, ὠμηστὴν, ὠρεσίτροφον, ὠρεσίλοιγον.

PRIAPVS.

PRiapus deus naturalis membri, & ſobolis ac prolis. ſcribit Diodor. Priapum Græci, hircum Ægyptij, propter eam corporis partem, à qua ſit omnium ortus, inter deos retuliſſe traduntur. unde & Orpheus in hymno Protogoni, hoc eſt primigenij hymno, Priapi etiam nomine Protogonon ipſum inuocat. Phurnutus Priapum deum deſcribit, & quid membri pudendi magnitudo ſignificet, & cur ſinum habeat omni genere fructuum refertum, cur horti & uineæ cuſtos, quid falx in dexterà, quæ omnia naturæ totius conuenire oſtendit: & alia addit de bono dæmone, de quo alibi agendum erit. Fabulam Apollonij interpretes de Priapi natiuitate recitant, in primo Argon. quo loco de Abarni urbe Pariana poëta agit. Cùm Dionyſi, aiunt, amore Venus capta eſſet, illi eſt commixta. eo uerò in Indicam profecto expeditionẽ, cum Adonide mixta eſt. Sed ubi Dionyſius redit, coronã ſibi faciens, ei obuiam proceſſit: & coronatam illi miniſtrare ſuaue erat, propterea quòd iam illi nupta fuerat. Verùm ad Lampſacum ſedens, eum quem utero gerebat edere infantem uolebat. Iuno uerò zelotypia acta, maleficijs uſa, eius uẽtrem manu attigit, effecitq́ ut puerum pareret cùm cætera informẽ, tum maximè ob uirilis membri immanitatem, quem Priapũ appellauit: quem uidens Venus, indignum rata eſt ut tolleret, cùm propter alia inuiſum illum habẽs, tum maximè propter membri ſuprà quàm par erat, indecentiam, quapropter Venus ipſum ſuum eſſe abnegauit. atque hoc eſt ἀπαρνῆσαι, & inde Aparnis urbs uocata, quæ poſtea literæ immutatione dicta eſt Abarnis. hæc illi. eadem & Stephanus, ſed paucioribus explicat. Hanc etiam fermè fabulam Suidas recitat: illudq́ amplius adiungit, quòd puerum informem expoſuerit Venus, atq; abiecerit in montem, in quo à paſtore nutritus ſit. & cùm membrum haberet ad nates erectum, uocatus ſit Italorum lingua Priapus, atque à paſtoribus cultus: cuius imago pueruli fuit, qui arrectam mentulam teneret. hæc Suidas. At uerò Seruius: Priapus, inquit, fuit de Lampſaco ciuitate Helleſponti, de qua pulſus propter uirilis membri magnitudinem, pòſt in numerum deorum receptus, meruit numẽ eſſe hortorum. Hinc Vergilius in IIII. Georg.

Et cuſtos furum atq; auium, cum falce ſaligna,
Helleſpontiaci ſeruet tutela Priapi.

De hoc etiam Horatius:

— Nam fures dextra coërcet,
Obſcœnoq́ ruber porrectus ab inguine palus.

Sed de hac re plura in Ithyphallo & Phallo, paulò mox agemus. nunc cætera de eius genere. Scribit Strabo: Priapus & portus & urbs in Helleſponto, condita uel à Mileſijs, uel à Cyzicenis, (uariè enim traditur) nomen habuit à Priapo, qui apud eos colitur, ſiue ex Orneis, qui apud Corinthum fuère, unde Orneates ipſe deus, ut pòſt dicemus, nuncupatus. Priapus ergo, Liberi patris filius, quia ea regio, & Lampſacus, uineis abundãs. hinc & Xerxes rex Themiſtocli in uinum Lãpſacũ dedit. res nota ex Strabone, & Stephano, qui etiã ait ex Demoſthenis ſententia, ob ſcilicet uini bonitatem, Priapi opus, ſeu poſſeſſionem eam urbem eſſe: qui Priapus Veneris & Dionyſii filius exiſti-

matus eſt. Pauſ. idem ait. At Diodorus: Priapus, inquit, ut fabulãtur antiqui, Dionyſij ac Veneris filius fuit, quòd qui uino indulgeant, ſint natura ad uenerem procliuiores. Addit & hoc quoq; Pauſ. Priapus, inquit, & alibi, & ubi ſunt caprarum ouiumq; paſcua, apumq; examina colitur. noſtri etiam & hortos & pomaria, ut ex Priapeijs poëmatib. facilè colligimus. Exiſtimauit Strabo, uir doctiſſimus, à iunioribus deum habitum eſſe, non à uetuſtioribus: nam Heſiodus, inquit, Priapum non nouit. & Orthanæ & Coniſalo & Thyconi, & eiuſmodi Athenienſium deis perſimilem fuiſſe prodidit. Atqui ô Strabo, ſi Heſiodus Priapum non nouit, ut ais, at nouit Orpheus Heſiodo antiquior, qui in πρωτογόνου hymno cum myrrha, inter alia ita cecinit,

ἀφ' οὗ σε φάνητα κικλήσκω, ἠδὲ πρίηπον ἄνακτα. id eſt,

Ex quo teq; Phaneta uocabo, atq; Priapum regem.

Euſtathius Priapum ac Silenum Bacchi ideo comites eſſe ſcribit, quòd ebrij ac ſalaces eſſent. quòd tamen ita ego intelligendum reor, non reipſa uino oppreſſos: tunc enim ebrij, ut ſæpe uidimus, non ueneri, ſed ſomno rem ſacram facere conſueuêre, utpote parum ſui compotes. Lucianus in eo qui περὶ ὀρχήσεως inſcribitur, Priapum unum ex Titanibus, uel Idæis dactylis ſcribit, quem Iuno Marti dederit, puerum adhuc rudem, ſed multa præditum utilitate: eumq; non prius à Marte armorum diſciplina peritum, quàm ſaltatorem bonum factum, unde & illi merces ab Iunone conſtituta fuit, ut ab eo decimam ſpoliorum partem in bello reciperet. Rem planius Lucianus prodit. Ab Ægyptijs Priapi ſimulachrum, quem illi Horum & Typhonem appellabant, humana effingebatur forma. dextera manu ſceptrum tenebant, quod ab ipſo terram & mare in lucem edita exiſtimarent: Læua ſuam ipſius mentulam arrectam, quòd ſemina humo tecta in apertum emittat. Pennæ autem, motus indicabant celeritatem: & diſci, orbis circumferentiam ſignificabant. eundem enim eſſe, qui & Sol, opinabantur. Suidas auctor. Noſtri Priapum effingebant in agricolæ arrecti ſpeciem. Tibullus: Agricolam ponimus ante deum. Idem: Libatum agricolam ponitur ante deum. Falx illi dabatur, Terreat ut ſæuas falce Priapus aues. uel ut Phurnutus ſcribit, quòd ea ad putandas uites utamur: uel quia cuſtodientem fas eſt habere arma, quibus eas tueatur: uel quia qui inducit ac profert quæ ſunt, eius debet eſſe uirtutis quę incidere ac perdere ea poſſit. Lego apud uirum doctum, hunc deum cognominatum ideo Auiſtuporem. ita enim lib. VII. Architecturæ ſcribit: Non enim ſtatuas ponemus, quales in hortis ridiculas illius Auiſtuporis dei, &c. Nos uulgò Spantachium, quaſi pauorem auium appellamus, ad earum ſcilicet terrorem. Coronabatur uerò Priapus ex ijs quæ hortenſia eſſent. Lac & liba præterea Priapo efferebantur. Scribit Seruius, cum cõſideratione à Vergilio illud dictum eſſe,

Sinum lactis, & hæc tibi liba Priape quotannis
Expectare ſat eſt, cuſtos es pauperis horti.

Suprà inquit Dianæ cum ueneratione locutum eſſe, apud numen ſeuerũ: contrà hic, inquit, iocatur, quia loquitur numini, quod iocis gaudere manifeſtum eſt, quia deus eſt, qui hortos tuetur.

Bonus dæmon, ſeu Genius, uocatur etiam Priapus, ut Phurnutus teſtatur, quòd omnia omnibus diſtribuat ac diuidat: unde & πηχίτης, & σωτὴρ domeſticarum rerum appellatur. hinc etiam illi cornu Copiæ, id eſt Amaltheæ attribuebant. qua de re plura idem Phurnutus.

Phallus Priapus uocatur, & ueretrũ ſignificat. quare cùm Herodotus ait, in ſacris Dionyſij fuiſſe phallos, Priapos intelligimus: hoc eſt ueretra, quæ è collo propendebãt. Diod. in ſacris Ægyptiacis pudendũ Oſiridis phallũ uocauit, & in eius rei memoriã cubitales ſtatuæ factæ eodẽ nomine dicebãtur,

quæ

quæ præcinente tibia circumferabantur. Herodotus in II, huius ſacri ritũ exponit: Melampũſꝗ oſtendit Græcis id ex Ægypto monſtraſſe. Lucian. Phallos pro foribus deæ Syriæ fuiſſe ſcribit, quos ait poſitos ab ipſo Dionyſio nouercæ Iunoni. Alij phallos eſſe dicunt ligna longa, quæ in ſummo pudenda haberent. A' phallo περιφαλλία, celebritas & pompa quæ Dionyſio agebatur ex phallis, dicta eſt, teſte Heſychio: quæ & φαλλαγωγία, ut Theodoretus & Phurnutus aiunt, dicebatur, id eſt dies & feriæ Priapo dicatæ. unde & Phallouitroboli nuncupati, ex uitro Priapi, quamuis & ex alia materia fierent: ex ebore, auro, & (ſi Dis placet) ex ſerico, & panno lineo, quibus mulieres utebantur, & fortè nunc etiam utuntur, ad explendam Veneris pruriginem. ab hoc Ithyphallus etiam deus ipſe Priapus uocatus, cui eſt carmen Phallicum, & Ithyphallicum dicatum: de quibus & Græci & Latini, & nos præterea in Poëtis egimus. ἰθύφαλλος uerò eſt interpretatus, arrectus Priapus, qui & ab Ægyptijs quotannis ſumma inquiſitione & cultu celebrabatur. lege Diodorum, Lucianum, & Herodotum in ſecundo: ut alios mittam. Ponebatur porrò Ithyphallus in hortis, propter generationem ubertatemꝗ eorum. ijs enim præeſſe dicitur, propter fœcunditatem, cuius ipſe ſymbolum putabatur. Nam, ut ait Seruius, cum alia terra ſemel creet aliquid, horti nunquam ſine fructu ſunt. hinc ergo Columella in carmine de Hortis ait,

—Sed truncum fortè dolatum
Arboris antiquæ, numen uenerare Ithyphalli.

Et Vergilius, ut antè dictum,

Helleſpontiaci ſeruet tutela Priapi.

Horatius in Sermone de Priapo,

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Cùm faber incertus, ſcamnum faceret'ne Priapum,
Maluit eſſe deum: deus inde ego furum, auiumꝗ
Maxima formido: nam fures dextra coërcet,
Obſcœnoꝗ ruber porrectus ab inguine palus,
Aſt importunas uolucres in uertice arundo
Terret fixa, uetatꝗ nouis conſidere in hortis.

Quod Horatius ex ficulneo trunco dixit confectum Priapum. idem & Theocritus in epigrammate de eodem deo,

σύκινον εὑρήσεις ἀρτιγλυφὲς ξόανον. hoc eſt,

Ficulneam inuenies, quæ modò ſculpta, ſtatuam. Poſſet & referri ad fabulam, quam ex Arnobio in Baccho retuli, unde & origo putatur Ithyphalli: id quod eo loco planius oſtendi. Dicebatur & cuſtos ruber. Vergil. in Priap.

Sed ruber hortorum cuſtos membroſior æquo. Tibullus:
Pomoſisꝗ ruber cuſtos ponatur in hortis,
Terreat ut ſæua falce Priapus aues. Ouidius in Faſtis:
—Et ruber hortorum cuſtos.

Sed hac de re, id eſt, de Ithyphallo, & deo & carmine, plura ſcripſim⁹ in Mecœnatis uita, cùm de Priapeijs poëmatibus ageremus, quæ non ſunt hîc repetenda. eos enim Dialogos iampridem edendos M. Iſingrinio, accurrato ac diligenti typographo, tradidimus. Vnum illud de Ithyphallis ex XIIII Athenæi hoc loco, quod ibi non aſcripſeram, tantùm afferam: Ithyphalli, inquit, ebriorum perſonam geſtabant, & coronabantur, χειρίδας, id eſt manicas habentes αἰθινὰς, id eſt floridas, ſiue purpureas, ſemialbisꝗ tunicis utebantur, & ſubtili ad talos uſꝗ tegebantur amiculo. cum ſilentio autem per porticum ingreſſi, ubi in mediam peruenêre ſaltationem, ad theatrũ ſe cõuertebant, dicentes, Recedite, deo locum date: uult enim deus rectus ſublimisꝗ per medium incedere. hæc fermè Athenien.

Typho-

Mortales tibi Lampſa cùm dicarunt. Item,
Ille tuus ciuis Lampſace Gallus ero,

De Priapo uerò oppido iam locuti ſumus.

Pammyles deus apud Ægyptios, teſte Heſychio, non quidem Priapus, ſed Priapo ſimilis, cuius Cratinus iunior in Gigantibus fabula meminit: ὡς σφοδρῶς ὁ αἰγυπτιάδης σόχαρις παμμύλης. licet in peruulgatis Heſychij codicibus, παμμύλης paſſim legi à doctis etiam quibuſdam uideamus. Sed nos de Pammylijs ſacris, quæ & qualia eſſent, in Oſiri plura prodidimus.

SYNTAGMA NONVM.

DE MERCVRIO, IRIDE, SOMNO, INSOMNIIS, AD ALBERTVM LOLLIVM.

Lolli, Lollia quo domus ſuperbit,
Hunc noſtrum tibi dedico libellum,
Eſt quo Mercurius deus repoſtus.
Hunc tu ſuſcipias, legas, & ornes,
Qua polles nitida elocutione,
Cultus prodeat ut uirûm per ora.

INuitaſti tu me ſæpe, Lolli chariſſime, tuis literis, & muneribus illis quidem mihi gratiſſimis, ut meorum aliquid ſcriptorum tuo nomini darem, quod noſtræ inter nos amicitiæ omnibus teſtimonio eſſet. Ego uerò cùm alijs plurimis de cauſis, tum hac hucuſq; diſtuli, quod mea ſcripta non talia ſunt, ut aliquid tibi uel dignitatis, uel nominis ad poſteritatem addere poßint: cùm ſatis id tibi utrunque, uel generis nobilitate, uel ſtudio optimarum artium comparatum ſit. Quis enim Lolliorum familiam ignorat, à priſcis uſq; temporibus illuſtrem extitiße? & ad noſtram uſq; ætatem uiros ſubinde præclaros cùm domi foriſq;, hoc eſt, & literarum ſtudijs, & negotijs gerendis, tum armis etiam & militia protuliſſe? Commemorarem ex diuerſis temporibus aliquos, atque etiam qui hoc ipſo tecum florent: niſi tu hanc partem eſſes præclarè executus, qui à Cæſaris & Auguſti uſque ætate, & ſuprà etiam, ſeorſum permultos hiſtoria eleganti ſtilo à te perſcripta (ut audiui) complexus es. Tu uerò à teneris uſque pueritiæ unguiculis ita literis & moribus, præcipuè M. ANTONIO ANTIMACHO, uiro in utraque lingua eminentißimo profeciſti, ut inter ciues noſtros tibi & eloquentia & eruditione honeſtum locum compararis. Sed quando uideo te indies id à me efflagitare, ſtatui te tuo deſiderio diutius non fruſtrari, & me hoc ipſo nexu abſoluere. Compoſui his diebus multi ſtudij & lectionis de Deis & eorum cognominibus pleraq; Syntagmata, quorum quod de Mercurio confeci, tuo nomini dare conſtitui, his præcipuè de cauſis. Nam cùm is deus exiſtimatus ſit à gentibus, non literarum modò, & ſtudiorum ac eloquentiæ, ſed & opum & theſaurorum præſes: & tu in his omnibus non parum, bonorum iudicio emineas: ſic ut quantum literis & eloquentia uales, tantundem etiam in adminiſtranda familia, & in facultatibus uel tibi à maioribus traditis, uel abs te auctis, diligens ac ſplendidus in iſta adhuc iuuenili & florenti ætate paterfamiliâs exiſtimeris. Accipe igitur hoc ipſum, quod diu optaſti, noſtrum qualecunque Syntagma: in quo uidebis, qualis à gentibus fuerit exiſtimatus deus Mercurius. Sed magis, quod uereor, audaciam meam ridebis, qui homo cùm ſim tam imbecillium uirium, penè conclamatæ ualetudinis, & mediocris (ſi non etiam multo infrà) literaturæ, auſus ſim tantum onus ſubire. nam omnem penè antiquitatem euoluere neceſſe fuit, in tanta explicanda materia. Sed in tam longo articulorum morbo, & podagræ otio, quid agendum fuit? Sineremne me penitus confici doloribus? Volebam in his etiam uideri me uixiſſe, nec penitus interijſſe. An aſſecutus id fuerim, tu cum Ferino, & cæteris Academiæ tuæ eruditis, & candidè cenſentibus, iudicatote. Ego certè, quantum potui, effeci: & indies etiam plura efficiam, ne totum me dolores & infortunia abſtuliſſe uideantur. Vale.

MERCVRIVS.

MErcurius à Latinis dictus, à Græcis ἑρμῆς uocatur, ſermonisꝙ deus ab antiquis credebatur. Mercurius enim dictus medicurrius quidam, ut ait Arnobius, hoc eſt, quaſi medius currens: quòd ſermo medius inter homines ſit. & ideò ἑρμῆς Græcè, id eſt interpres nũcupatus: unde & interpretatiò, ἑρμηνεία, quæ propriè ad ſermonem pertinet. Quam ob rem fuerunt, qui Mercurium ſcripſerint, uel maximè ob hanc cauſam diuinum habitum, quòd nullo manus aut pedum officio indiguerit: ſed ſolis uerbis, quæ uellet, ita diceret, ut ab omnibus planè intelligeretur. Et propterea etiam mercibus præeſſe putabatur, quia inter uendentes & ementes ſermo ſit medius. Ideo & Feſtus ait: Mercurius, à mercibus eſt dictus. hunc etenim negotiorum omnium exiſtimabant eſſe deum. hac ratione alas ei in capite & pedibus antiqui aſſignauêre, id ſcilicet ſignificare uolẽtes, uolucrem per aëra ferri ſermonem. Ideoꝙ & Nuncius dictus, quoniam per ſermonem omnia cogitata enunciãtur: auctor Auguſt. in ſeptimo de Ciuit. dei. Ammianus uerò ſcribit, Iulianum Cæſarẽ nocte dimidiata ſemper exurgentem ex tapete & xyſira, quam uulgaris ſimplicitas Suſurnam appellat, occultè Mercurio ſupplicaſſe, quem in mundo ucelociorẽ ſenſum eſſe, motum mẽtium ſuſcitantem, theologicæ prodidêre doctrinæ. Mercurios quinꝙ M. Cicero in tertio de Nat. deorũ enumerat, quem & Arnobius eſt ſecutus: Vnus, inquit, Cœlo patre, Die matre natus eſt, cuius obſcenius excitata natura traditur, quòd aſpectu Proſerpinæ commotus ſit. alter Valentis & Phoronidis filius, is qui ſub terris habetur: idem Trophonius. tertius Ioue tertio genitus, & Maia, ex quo & Penelope Pana natum ferunt. quartus Nilo patre, quem Ægyptij nefas habẽt nominare. quintus, quem colunt Pheneatæ, qui argentum inueniſſe, & Argum dicitur interemiſſe, ob eamꝙ cauſam Ægypto præfuiſſe, atꝙ Ægyptijs leges ac literas tradidiſſe. hunc Ægyptij Θὼθ appellant: eodemꝙ nomine primus anni menſis apud eos uocatur. hæc quidẽ Cicero. Lactãtius tamen grammaticus in Thebaid. libro quarto, ex Carbilij ſententia quatuor tantùm Mercurij nominè numerat, unum Iouis & Maiæ filium, alterum Cœli & Diei, tertium Liberi & Proſerpinæ, quartum Iouis & Cyllenes, à quo ſit Argus occiſus: quem ob hanc ipſam cauſam Græci proſugum dicunt, Ægyptijs uerò literas demonſtraſſe. Non hîc refero Hermeten, id eſt Mercurium Triſmegiſton, quia eius uitam inter Poëtas retuli. Scribit Fulgentius: Mercurium ueteres dici uoluêre, quaſi mercium curam. Plato uerò in Cratylo, & eum exponens Proclus, ἑρμῆν, ab eo quod eſt εἴρειν καὶ μήσασθαι, quòd loqui excogitauerit & machinatus ſit, interpretati ſunt, quaſi εἰρέμην. Nunc uerò nos, ait Proclus, ut eſt uidere, nomẽ adornantes, ἑρμῆν uocamus. nam & Iris ipſa uidetur nuncupata, quòd nuncia ſit. hæc illi pluribus, quos & Phurnutus ſecutus, & hoc amplius: uel dictus, inquit, ἀπὸ τοῦ ἔρυμα ἡμῶν εἶναι, καὶ οἷον ὀχύρωμα. hoc eſt, ab eo quòd ſit nobis propugnaculũ, ſeu munimẽtum. Phauorinus ἑρμῆν dictũ ait, ἀπὸ τοῦ εἴρω, quod eſt annũcio, ex quo ἐρέας nomẽ, ut αἰτίας: & adiectione μ, ἑρμείας, ex quo ἑρμῆς. nam plerunꝙ Græci μ aſſumunt literam, in informationibus uocabulorum, ut ille pluribus exemplis oſtẽdit. Ideo uerò Maiæ & Iouis filius dictus eſt, hoc eſt, τοῦ νοῦ καὶ τῆς φρονήσεως, quòd uidelicet ex utroꝙ, mente ſcilicet & prudentia, oratio ducatur: uel ut Phurnutus ait, ideo Maia natũ, id eſt ex ſpeculatione inquiſitione'ue. nanꝙ μαῖα, hoc eſt obſtetrix, quæ obſtetricandi officium parturientibus gerit, ea ratione appellata eſt, quòd ſcrutando & inquirendo fœtus in lucem producat. Iuniorem quoꝙ effingebant antiqui Mercurium, quoniam non ſeneſcit oratio: & quadratum, propter firmitatẽ, & ueri ſermonis robur. Galenus etiam Pergamenus in Suaſoria (ſi libellus eſt legitimus) Mercurium, inquit, ut orationis

tionis parentem,& artium omnium auctorem,in aliam effigiem quàm fortunæ effinxerũt,tum pictores,tum plaſtæ.effingunt enim iuuenem formoſum, non tamen fucatum,aut comptum,ſed natiua quadam uirtutis ſpecie, uultu hilari,acribus oculis,in baſi quadrata,quæ ſtabilitatis & firmitatis figura eſt: tum cætera,quæ in eius dei commendationẽ,& aſſeclarum comitumq́ ſubiungit.Sanè Plutarchus in Iſi & Oſiri, Mercurium ſcribit corpore eſſe γαλεάγκωνα,quam uocem Galenus apud Hipp.in lib. de Artic.ſic interpretatus:Galeancones,inquit,dicuntur,qui à primo natali die humeros habent breuiores.dictos uideri ait,à γάλης,id eſt felis ſeu muſtelæ ſimilitudine.quanquam non laborandum putat in uocabulis, dummodo eorum ſenſa teneamus. Miror Cœlium noſtrum quodam ſuo opuſculo de rebus Ægyptiacis inſcripto,γαλιαγκῶνα ἑρμῶν expoſuiſſe albicubitum,grammatici quoq; nonnulli galiancona interpretantur,qui iuſto breuiorem habeat cubitum. Sed cur hîc non addam,uariè me de hac uoce notaſſe?nam & Galeanchena quidam,alij Gylianchena legunt,ut in Gylio Hercule attingam,& copioſius in Carcini poëtæ uita monſtraui. Vidi in libro Antiquitatum,Mercurij imaginem hoc modo effictã:filo quidem corporis iuuenili,facie imberbi,cum alis ſupra aures.nudus uerò totus,prǽterquàm quod in dorſo palliolum habere uidebatur.dextera marſupium continebat,quod ſupra caput hirci iacebat: ſiniſtra uerò caduceum præferebat,ad pedes illius gallus & hircus ſuberant. Lucro inſuper & mercimonijs Mercurium præfecerunt antiqui.unde illi cognomina,ἐμπολαῖος,& (ut etiam aliqui) ἐμπορεῦς, & κερδῷος.quin etiam ἕρμαια,καὶ ἑρμαῖα,lucra uocantur & theſauri,qui prę̨ter expectationẽ cõtingunt, quomodo in Sophiſtis Philoſtratus,& Phurnutus in Mercurio accipere uidentur. Quin & de inuentis theſauris participem Mercurium facere ueteres ſoliti fuère. Huic deo Romani menſe Maio rem diuinam faciebant, eiusq́ ſtatuæ plerique marſupium ſuſpenſum adhibebant,ut Macrobius & Suidas notant. Literas etiam Mercurius inueniſſe dictus eſt,ut M.Cicero & Ariſtides tradunt. Tertullianus Septimus quoq; in libro de Coronis:Mercurius,inquit,literas enarrauit, neceſſarias (confitebor) & commercij rebus, & noſtris erga deum ſtudijs:ſed & ſi neruos idem in ſonum ſtrinxit,non negabo,& cætera. Addit & Diodorus,pondera & menſuras,& quæſtũ ex mercatura facere inſtituiſſe:id quod & ipſe apud Plautum oſtendit. Ad hæc Homeri quidam expoſitores in penultimo Odyſſ. non modò literas Mercurium inueniſſe tradunt,ſed & muſicam,& palæſtram,& geometriam.Ideoq; παραγωνιν in gymnaſijs ueteres effinxiſſe,qua de re infrà nonnihil dicemus. Palæſtram inſuper ipſius filiam fuiſſe legimus,de qua ſic apud Lactantium:Cùm aliquando,inquit,Mercurius ſomnum caperet, quidam dormienti tetendit inſidias:qui conata peregiſſet,niſi eum filia Palæſtra excitaſſet. qui cùm odio terræ,migraſſet ad cœlum,creditus eſt obijſſe,quo facto iniurioſam meruit ſepulturam:unde Statius libro ſecundo Theb.

Pollutamq́ ſuo deſpectat Phocida buſto.

Porrò hanc Mercurij filiam Palæſtram,Philoſtratus in Arcadia luctam inueniſſe ſcribit. Sed & in palæſtris Mercurius,ut ait Phurnutus,cum Hercule colebatur:quod cum ratione fortitudo moderanda ſit. Qui enim ui corporis ſola nituntur,rationemq́,quæ artes in uita inuexit,negligunt,his admodum illud quiſpiam decenter dixerit,δαιμόνιε,φθίσει σε τὸ σὸν μένος:hoc eſt, Dæmonie,perdet te robur tuum. Sed & ipſum deum furandi artis,& furti inuentorem legimus,unde & illi cognomentum κλέπτης,ut docet Phurnutus. κλέπτην etiam ideo nuncupatum ait Suidas.Idem & δόλιος dictus, id eſt,doli & fraudis artifex. Prudentius,

Expertes furandi homines hac imbuit arte

Mercurius Maia genitus.

Hoc idem & Fulgentius. Horatius in eo hymno quem ex Alcæo extuliſſe ferunt, in quo de Mercurio agit elegantiſſimè,

Mercuri facunde nepos Atlantis.

Quem totum non modò legere, ſed etiam ediſcere, ualde eſt precium operæ. Sunt & qui addunt, eundem præſtigiatorum artem excogitaſſe: ſed & rebus nomina impoſuiſſe, & uerba in ordinem redegiſſe, & deorum cultum & ſacra inſtituiſſe, aſtrorum & ſiderum curſus obſeruaſſe, numerosq; excogitaſſe, & medicinam, teſtudinem, id eſt chelyn: ſed & fidium tres uoces, acutam, grauem, & mediam, à tribus anni Ægyptiorum partibus, æſtate, hyeme, & uere. Quare cùm in uita tot & tanta inuenerit, Græci κοινὸν ἑρμῆν, id eſt, communem Mercurium uocauêre. Hinc Lucianus in Votis: Ergo, inquit, quod maximè in promptu ſit, communem Mercurium dicunt. Sed & eodem nomine illum appellarunt Ariſtides orator, & Plut. item Phurnutus & Heſychius. In prouerbium enim exijt κοινὸς ἑρμῆς, de ijs qui aliquid in commune inueniunt: quod & Eraſmus notauit. Sed & in ducendis ſortibus, primam ait Heſychius huius dei nomine duci. Quin & in carnibus etiam diſtribuendis ac diuidendis, prima pars Mercurij ſors, id eſt, ἑρμοῦ κλῆρος appellabatur, ut Iul. Pollux lib. ſexto ſcriptum reliquit. Sed qui dei communes, qui'ue deus communis dicerētur, referemus in Martis cognominibus. Addamus & hoc loco de pictura aliquid. Iuuenis effingebatur hic deus. hinc Lucianus in libello de Sacrificijs, cum pubeſcentem deſcribit, & primam ducentem lanuginem: quod & paulò antè ex Galeno dixi. Ad hæc ei & talaria & alas in pedibus, id eſt πέδιλα adhibuêre, ea cauſa (ut Phurnutus ait) quòd ſermo aëra tranat. unde & Homerus τὰ ἔπεα πτερόεντα. hoc eſt, alata uerba dixit. & Orpheus in eius hymno, πτηνοπέδιλον uocauit: hoc eſt, qui alata talaria haberet. Sed Fulgentius: Pennata, inquit, talaria habet, quòd negotiantium pedes ubiq; pergendo quaſi pennati ſunt. Pingitur præterea cum galero alato, & cum talaribus, & petaſo in pedibus. caduceum'que in manibus interdum fingitur, nunc uirgam, nunc falcatum gladium habens, id eſt Harpen, & (ut antea dixi) marſupium plerunque attribuêre. Lucius Apuleius de Aſino aureo, Mercurium ita libro decimo effingit. Puer, ait, luculentus, nudus, niſi quod ephebi chlamyde ſiniſtrum tegebat humerum, flauis crinibus conſpicuus: inter comas eius aureæ pinnulæ ſimul coniunctæ prominebant, cum caduceo & uirgula. Vergilius planè & ipſe in quarto Æneid. ita effingit:

Ille patris, inquit, magni parêre parabat
Imperio, & primùm pedibus talaria nectit
Aurea, quæ ſublimem alis, ſiue æquora ſupra,
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.
Tum uirgam capit, hac animas ille euocat Orco
Pallentesq;, alias ſub triſtia tartara mittit.
Dat ſomnos, adimitq;, & lumina morte reſignat:
Illa fretus agit uentos, & turbida tranat
Nubila.

His non diſſimilia Stat. Papinius primo libro Theb. ſed uterq; ab Homero deſumpſit. Huic deo porrò gallum attribuêre, quòd literati & negotiatores uigilare habent neceſſe, Nec totam ſomno fas eſt conſumere noctem. Mercurij inſuper ſtatuis uiatores ſolebant lapidum aceruos accumulare, ut ſinguli ſingulos adijcerent: id innuentes, ut ait Phurnutus, uel ita deum honorare, re ſcilicet ea, quæ ad præſens ſit in promptu, & obuia: uel

quòd

quòd ita uiam uideantur repurgare,ne ad lapides cæteri uiatores offendant: uel quòd eo lapidum cumulo ſtatua dei notior prætereuntibus fieret. Alij in orationem ipſam referunt,quæ ex minimis particulis conſiſtat. Sedenim & paſtores Mercurium curare,teſtis in Corinth.Pauſ. qui illius ſtatuam ait æneam fuiſſe apud Lecheum ſedētem,& iuxta eum arietem:nam,inquit,Mercurius præter reliquos deos curare,& opibus augere uidetur paſtores: ſicuti & Homerus in Iliad.teſtatur, & Heſiodus,ut in Nomio Mercurio pluribus dicam. Sed & illud hoc tibi loco cur non ſignificem? quòd chemicæ artis profeſſores ſibi perſuaſere,Mercuriumq́ uocauêre uiuum argentum, quod Græci hydrargyron,id eſt liquidum argentum appellant,propter eius mobilitatem. notiſſimum quippe eſt,metalla omnia ab ipſis chemiæ artificibus planetarum uocabulis uocitari. Verùm non modò ab his, ſed & à Platonicis:id quod in Timæo obſeruant, nonnihil tamen euariantes. Quare cùm ex ipſo Mercurio, id eſt hydrargyro, maximos ſibi auri & argenti theſauros ſpondeant,ego in epiſtola ad Ant.Thebaldeum,qua amicos meos poſt Vrbis direptionem mihi non adeſſe poſſe ſum conqueſtus,de Ant.Viſdomino, uiro erudito,eius artis ſtudioſo,ita cecini:

Nec mihi Viſdominus,Muſis qui ſæpè relictis
Demere Mercurio talaria,ne uagus erret,
Nititur,& croceo corpus perfundere lutò.

Sed hac de re ſatis. Quinarium porrò numerū ſcribit Bapt.Leo,diuinum hac re potiſſimum eſſe,& Mercurio artiumq́ deis attribui:cùm tamen antiquiores ſcriptores tetrada,id eſt quaternariū huic deo adſcripſerint,ut cum alijs docet Martianus.

Cyllenius in primis Mercurius dictus eſt,à Cyllene mōte Arcadiæ,quod in ultimo Odyſſ. grammatici notant,in quo monte & nutritus & diuerſatus eſt: à Philoſtrato tamen in Olympi uertice natus deſcribitur,& eius ibidem furta,boum in primis: qua de re & Horatius apud nos,& Ouidius. Vel ideo Cyllenius eſt appellatus,quòd ſomnum animantibus conciliet,ut qui poteſtatem κυλλίδων habeat κυλάδες enim particulæ ſunt,quæ ſub oculis ſunt, unde & Attici κυλοιδιᾶν dicunt, cùm palpebræ ſeu oculorum genæ intumeſcunt,id quod prouenire ſolet ex nimio, uel item ex minimo ſomno. Sed hac de re Græci plura habent. A Vergilio Cyllenius ales,in quarto appellatus eſt:

Hic primùm paribus nitens Cyllenius alis.

em Cyllenia proles:ut,

Materno ueniens ab auo Cyllenia proles.

Cyllius etiam uocatus Mercurius,per ſyncopen,pro Cyllenio, ut qui de gentibus ſcribunt apud Græcos teſtantur,& Stephanus in primis. Cyllenius,inquit Feſtus,Mercurius dictus eſt,quòd omnem rem ſermo ſine manibus conficiat:quibus partibus corporis qui carent,κυλλοὶ uocantur. Ideoq́ quadratum eum fingebant. Alij uolunt ſic appellatum, quòd in Cyllenia uia ſit nutritus. Alij, quòd in monte Arcadiæ Cyllene. Alij, quòd à Cyllene ſit nympha educatus. Sed & à regione Arcas à noſtris dictus eſt, Statius,

Vocalis citharæ repertor Arcas. Martialis:
Cum quibus Alcides,& puer Arcas erat.

Caducifer etiam Mercurius cognominatus eſt. Ouidius,

His ſe ſuſtulerat paribus Caducifer alis.

Idem in Faſtis,

Tartara iuſſus adit ſumptis Caducifer alis.

De quo & Arnobius ait:Caduceator ille Cyllenius,in Algido fuſus mon

Venus:& χρυσήνιος Apollo,qui pulchras haberet habenas,à precio & pulchritudine ipſius metalli,cuius metalli & dæmon χρυσάωρ(teſte Heſychio)uocabatur. Addit & Athenæus alia ex Pindaro,cùm ait:Iuſtitiæ facies & oculus aurei. Sanè ſunt qui Chryſorrhapin interpretentur, ab alapa & flagello, propter ea Phurnuti uerba: ὅτι πολύτιμός ἐστι,καὶ ὁ δι᾽ αὐτοῦ ῥαπισμὸς. hoc eſt,quoniam honorificus eſt,& ex ipſo flagellatio,ſeu correctio.

Acaceſius Mercurius etiam cognominatus. Homerum tradunt in ſermone de Arcadibus ſcripſiſſe,Acacum fuiſſe Lycaonis filium,à quo Acaceſium Arcadiæ urbs,ut ait Pauſ.& Stephanus. Fuit uerò Acaceſii Mercurij templum ſpectabile in urbe Megalopoli,iuxta Philippi porticum. Sed & Acaceſius collis,ſub quo urbs ipſa Acaceſium,& Mercurij Acaceſij ſimulachrum ex lapide.Arcades enim conſtanter affirmant, ab Acaco Mercurium educatum. Sanè & ἀκάκητην inde uocatum puto,de quo ſic Phurnutus. Et hoc nomine Acaceton ipſum dicunt,cuius quidem hoc ſit ſignum, quòd non ad male faciendum & nocendum, ſed ad ſeruandum potius, factus eſt ſermo. unde & Hygiea, id eſt Salus, illi cohabitare dicitur. quibus ex uerbis patet eos hallucinatos eſſe, qui ſecuti Aldinum Phurnuti codicem,legerunt ac ſcripſerunt ἀκώκυτον, & cuſpidatum & mucronatum interpretati ſunt. Cùm uerò mihi occurit interdum,ut tales errores caſtigem, ne tunc à me quæras illorum nomina,quos accuſo.libẽter enim,homo cùm ſim,magnis uiris parco.Ingenui quippe hominis eſſe duco, parcere perſonis,dicere de uitijs.

Stilbon Mercurij ſtella à ſplendore cognominata,ut M. Cicero,Martianus,Apuleius,cæteriq; aſſerunt.στίλβω enim ſplendeo eſt,& niteo.hanc ſtella indicat Vergilius in illo,

Quos ignis Cœli Cyllenius erret in orbes.

Sanè Stilbontis & Stilbonis caſu patrio rectè dicimus:hinc etiam Stilba lucernæ ſpecies, quæ ſupra candelabrum poni ſolet,ut ex Phœniſſis Ariſtophanis Iul.Pollux in decimo declarat.Hoc lucernarum genere ex orichalco hoc tempore ferè ſtudioſi literarum uti conſueuêre.

Maleuoli Mercurij ſignum,id eſt ſtatuam,appellabant ideo,quòd in nullius taberna ſpectabatur:quod Feſtus ſcribit.

τετράγωνος ὁ ἑρμῆς dictus ab antiquis,id eſt quadratus,ut paulò antè meminimus,quòd quatuor eius inuenta putabantur:uel,ut Phurnutus ſcribit,ea forma fingeretur ab antiquis,quòd ſine manibus & pedibus quadratus facilius conſiſtat.& per hoc ſtabilitatem orationis,& conſtantem,non fluxam & mutabilem eſſe debere,oſtendit.Macrobius uerò de his:Pleraq;,ait,ſimulachra Mercurij quadrato ſtatu figurantur,ſolo capite inſignita,& uirilibus arrectis. quam etiam ſpeciem in ſolem transfert ipſe Macrobius:illuc enim omnia numina deflectit. Sanè quòd uirilibus arrectis,ait,id etiam in Artemidori lib.Onirocriticôn primo legimus:Cùm,inquit,aliquando in Cyllene eſſem, Mercurij ſimulachrum uidi,nihil aliud quàm pudendum naturali quadam ratione confectum: & reliqua. Sed & Phurnutus de hac eadem re ita:Priſci,inquit,ſeniores & barbatos Hermas, habentes recta pudenda,faciebant:iuniores uerò,& nondum barbatos, deiecta. quin etiam Herodotus in ſecundo hiſtoriarum:Primi è Græcis(ait)Athenienſes,à Pelaſgis edocti,ſtatuas Mercurij erecta tenere pudenda factitauerunt. Porrò hæ ſtatuæ ἄποδοι καὶ ἄχειροι, id eſt ſine pedibus & manibus, Hermæ uocantur:quarum & adhuc multæ conſpiciuntur in antiquitatibus,quas una nocte deiectas Thucydides in ſexto,& Plutarchus in Alcibiade,ac item in Nicia,& Æmylius Probus in Alcibiade,prodiderunt.quæ res Alcibiadi negotium non paruum factitauit: in eum enim id crimen coniectum fuit.

Hermocopidas uocatos tradit Pauſanias grammaticus,qui caput,ſeu collum & pudenda Hermis ſtatuis præcidiſſent. Ad has mutiles ſtatuas ſatyricè certè alluſit Iuuenalis in octauo,cùm quoſdam Athenienſes taxans,ſola nobilitatis inani ambitione nixos, & nulla uirtute præditos, his comparat:

—Attu,inquit,

Nil niſi Cecropides,truncoq; ſimillimus Hermæ.

Sed utrem planius agnoſcas,de Hermis & illud attende,quòd antiqui Athenienſes uirtutis ergô huiuſmodi largiebantur,quę publicè per urbē totam,& priuatim ponebantur:cuius poſt iam citatos,Demoſthenes meminit in oratione κατὰ μειδίου,& ibi pluribus Vulpianus rhetor.Sanè & apud Ciceronem nec ſemel obſeruamus, ex Mercurio & Minerua ſtatuas confectas, quæ ad bibliothecarum ornamenta ponerētur:uocat ille ἑρμαθηνάς.Illud demum & Græci prodiderunt,à Piſiſtrato & Hipparcho Hermas tota urbe erectas eſſe.unde ἱππάρχειοι ἑρμαῖ dicti.Sed & ἀνδοκίδου ἑρμῆς ad hoc conuenire uidetur.Porrò & ἑρμέρωτας etiam legimus, de ſtatuis ex Mercurio & Cupidine confectis,quorum mentio apud ſcriptores,hinc & Hermæ Pentelicianí à Cicerone dicti,è marmore Attico,cuius meminerūt Strabo,Plutarchus, & Theophraſtus,ſed & Plinius.

τρικέφαλος ἑρμῆς,idem qui & τρικάρηνος,id eſt Triceps Mercurius, ab antiquis uocitatus,cuius meminit Lycophron in Alexandra:Nonacriates tricephalus lætus deus. Sic uerò dictus,ut interpretes ſcribunt,quòd cœleſtis ſit deus,& maritimus,& terrenus. Sed & Seruius tres Mercurios poſuit,terrenum,ſuperum, & infernum,Ciceronis auctoritate nixus. Sunt qui Tricephalum putent, quoniam nonnunquam Hermæ ita tricipites fiebant,ad uias oſtendendas.in his enim ſuberant ſubſcriptiones,quò ſcilicet uia illa ferret, & quò alia,& alia. Memini & me tales uidere ex marmore peruetuſtas:nam capita ad eam uiam uerſa erant.Philochorus & Iſæus orator de his meminit, & grammaticus Harpocration.Exiſtimant etiam nonnulli,inter quos Heſychius,& Phauorinus,comicè luſiſſe Ariſtophanem,cùm ait ἐν τριφάλητι, παρὰ σὸν τετρακέφαλος ἑρμῆς ἐν τῇ τριόδῳ.hoc eſt, quantum quadriceps Mercurius in triuio. Traxit & hoc in ſua prouerbia Eraſmus.ait enim,τρικέφαλον ἑρμῆν dictum uideri in ambiguos & ancipites,aut uehementer aſtutos.

ἀμύητος ἑρμῆς,hoc eſt,non initiatus,uel profanus Mercurius.hoc nomine, teſte Phauorino,Athenienſes in acropoli,hoc eſt in arce ſtatuerūt.Eraſmus in Prouerbijs protulit hoc modo,ἑρμῆς ἀμύθητος,id eſt indoctus,uel infans:ipſumq; prouerbiū exiſtimat,ubi quis fingit ſe rudē eius artis,cuius eſt doctiſſimus, propterea quòd Mercurius eloquentiæ & diſciplinarum parens:uel quòd myſtagogus, & myſteriorum præfectus fuerit.

ἀργειφόντης ἑρμῆς,hoc eſt, Argicida Mercurius cognominatus eſt,cùm ab alijs poëtis,tum in primis ab Orpheo & Homero: non quòd Argum, Iùs Inachidis cuſtodem interemerit,ut fabulis eſt proditum:ſed à ſermonis potius,cui præeſſe exiſtimatur,pernicitate.ἀργὸν enim ſignificat tum uelocem, tum tardum,ut grammatici obſeruant,oratione uerò ac ſermone nihil uelocius. nam & ideo Homerus ἔπεα πτερόεντα, hoc eſt,alata uerba dixit, atque ideo huic deo talaria & petaſum antiqui attribuerunt. At Macrobius in Satur. Argiphontes,inquit, cognominatus eſt,non quòd Argum peremerit,quem ferunt per ambitum capitis multorum oculorum luminibus ornatum,cuſtodiſſe Iunonis imperio Io Inachi filiam,eius deæ pellicem,conuerſam in bouis formā,quam fabulā in primis Ouidius eſt executus:ſed ſub huiuſmodi fabula Argus eſt cœlū,luce ſtellarum diſtinctum, quibus ineſſe uidetur uis quædam cœleſtium oculorum,& cætera. Fulgentius exiſtimat Argum

gum hominem quempiam fuiſſe, à multis alijs hominibus cuſtoditum: aſtutis uidelicet, & uigilantibus. Pauſanias Argicidam dictum ait, qui & ὀφιοκτόνος fuerit, id eſt, ſerpenticida, quod ἄργης ſerpens ſit: uel quaſi ἀργὸς ἐκ τῶ φονεύειν, id eſt purus ab occidẽdo. nam & deus eſt pacificus. Phurnutus autem, ſeu Cornutus, ad Georgium puerulum in libro de Nat. deorum: Argiphontes ait, dictus eſt, quaſi ἀργιφάντης, ab eo quòd alba omnia faciat apparere, & perſpicua. Album enim, ἀργεννὸν uocabant antiqui. Vel à uelocitate dictus, per antiphraſin etenim & ταχὺ ἀργὸν dicitur. Proclus apud Heſiodum in Ergis, ἀργειφόντης, inquit, ἤτοι ὁ ἐν ἀργῷ φονῶν. pacificus enim deus eſt, & ἀψευδής. Recentiores uerò, ὅτι Ἄργον ἐφόνευσεν, τὸν πανόπτην, quòd ſcilicet Argum occiderit, totum oculeum. Niſus uerò Chius, ἐκ τῶ λέγειν τὰς τῶν τελευτώντων ψυχὰς, quòd deducat animas defunctorum. Alias Heſychius opiniones recitat: quòd ſcilicet uel in Argo primùm apparuit, uel quòd abſoluit neces, uel citò & manifeſtè apparuit. hæc enim utraq; ad deum ipſum pertinent. propter enim nominum facultatem τὸ ταχέως, id eſt citò: propter uerò diuinitatem, hoc σαφῶς, id eſt perſpicuè & manifeſtè interpretata eſt. ἑρμῆς enim nũcupatus eſt, propterea quòd pacificator quidam ſit, quia paci imperet, quod eſt dicere. Mercurius enim ſermo eſt, & ratio. Illud item Pauſanias in Lexico ait, Argiphontem cognominatum, quòd ſerpentem occiderit, qui ἀργῆς appellaretur. Sed cùm non aſcribat quomodo, & quando, hoc mihi nugatorium uidetur. Sed de Argiphonte, quàm putaram, plura dixi.

Harpedophorum Mercurium etiam appellatum legimus, ab Harpe falce, qua Argum mactaſſe ferunt. de Harpe Ouidius, Hyginus, alij.

Strophæus, στροφαῖος Mercurius cognominatus, quòd negotia bene uertat, & uerſuræ præſit & mercimonijs: uel quòd ſubdolus ſit, & uerſipellis, quomodo illum Plautus inducit. Heſychius & Phauorinus aiunt, quòd ante ianuas ſtatueretur, propter ſcilicet ianuæ cardines: quòd & in Pluto Ariſtophanis annotauimus, παρὰ τὴν θύραν στροφαῖον ἱδρύσασθαί με: Pone ianuam Stropheũ me ſtatuat: ea uidelicet ratione, ut fures fur deus abigat. quo loco & alia ſunt Mercurij cognomina. Pollux etiam Strophæum in carcere conſtituere uidetur, ſi modò rectè eius uerba expendimus.

Thoth Mercurius dictus eſt ab Alexandrinis, ait Euſebius de Præparatione Euangelica: àb Ægyptijs uerò Thoyth, quod & Plato & Cicero affirmant. à quo & primus menſis, id eſt September appellatur, ut pelnius diximus in libro de Annis & menſibus, & cætera. Plato in Phædro, quo loco Socrates loquitur: Audiui equidem, inquit, circa Naucratem Ægypti priſcorum quendam fuiſſe deorum, cui dicata ſit auis, quam Ibim uocant, deo autem ipſi nomen Theuth. hunc primum numerum & computationem inueniſſe, geometriam & aſtronomiam, talorum inſuper alearum'que ludos, literas: & cætera quæ ſubdit, ne nos nimij ſimus. Quin & idem Plato de eodem in Philebo agit. Sed enim & Thaautus, ſeu Thautus uocatur à Phœnicibus, ut copioſius in Lactantij quapiam annotatione oſtendimus. Cæterùm Theutates etiam à Gallis & Barbaris dictus eſt. Lucanus,

Et quibus immitis placatur ſanguine diro
Theutates, horrensq; feris altaribus Eſus.

Heſus quidem apud Lucanum cum afflatu ſcribunt, & Martem interpretantur, ut alibi dicemus. Lactantius in primo: Galli Eſum atque Theutatem humano cruore placabant. Hinc ego putarim, id quod ſcribit Cornelius Tacitus de Germanis, Deorum maximè Mercurium colunt, cui certis diebus, humanis quoque hoſtijs litare fas habent: de Theutate intelligi, quia priſcis

quocq; ideo ψυχοπομπὸν nuncupatum ſcribit. At uerò Theophilus Pompea uocatum ſcribit, παρὰ τὸ πέμπω, id eſt mitto, eadem ratione.

Chthonius Hermes, à pleriſq; infernus Mercurius, ab alijs terrenus interpretatus, uel terreſtris. Vnde medicis quibuſdam iniectus eſt ſcrupulus in libello Hippocratis de Somnijs, cùm ſacrificandum ait deis Chthonijs, quos deos ſignificet. Plutarchus in Quæſtionibus, Argiuis morem fuiſſe tradit, ut ſtatim poſt luctum Apollini ſacrificent, x x x uerò Mercurio terreno. nam ut à terra mortuorum corpora, ſic animas à Mercurio ſuſcipi, putabant antiqui. Mercurium quidem cùm alij, tum Homerus in Odyſſea, & Lucianus, apud inferos ſtatuerunt. Notiſsimum quippe eſt, Mercurium & in cœlo & apud inferos poteſtatem habere. Hinc eſt illud Claudiani:

Atlantis Tegeææ nepos, commune profundis
Et ſuperis numen, qui fas per limen utrunq;
Solus habes, geminoq; facis commercia mundo.

Chthonij præterea & Suidas in χύτροι meminit. de deis Chthonijs plenius alibi, hoc eſt in Dæmonibus, locuti ſumus. Mercurij Chthonij hymnus apud Orpheum extat, cum thymiamate ſtyracis, cui omnia attribuit quæ Mercurio inferno. Vnde fortè uerba illa M. Ciceronis in tertio de Natura deorum, cùm de ſecundo Mercurio agit, quem ait ſub terris haberi, & Trophonium eum eſſe: de Chthonio intelligemus, tametſi quidam Triphonium legant.

κριοφόρος ἑρμῆς, hoc eſt arietem ferens Mercurius, à Tanagræis hoc nomine cultus fuit. huius cognominis ratio iſta. Mercurij ſimulachrum erat, arietem in humeris ferens, quod Chalamis antiquus artifex effecerat. Tradunt enim, quòd circa urbis muros Mercurius arietem geſtans, Tanagræos peſtilentia liberarit: quæ geſtandi arietis conſuetudo in eius celebritate ſeruabatur. Nam formoſiſsimus iuuenis circum urbis mœnia agnum humeris ferebar, ut Pauſan. auctor eſt. Fuit & deus quiſpiam κριοφάγος nominatus, ut tradit Heſychius, cui de ariete res ſacra fiebat. Nihil de hoc præterea comperi.

πρόμαχος ἑρμῆς, id eſt propugnator Mercurius, ab ijſdem Tanagræis & cultus, & cognominatus fuit, cuius & ſacellum habuerunt. Cùm enim aliquando aduerſus Eubœos belligerarent Tanagræi, is deus uiſus eſt pro eis pugnare, ut idem auctor Pauſan. tradit.

Propylæus Mercurius cognominatus, quod eum Socrates philoſophus cum Gratijs confecit, ut idem ſcribit Pauſanias. poſuit & in Propylæo Athenis, in arcis ingreſſu.

Pronaus etiam Mercurius, id eſt Protemplaris dictus eſt, quòd ante templum Apollinis Iſmenij poſitus eſſet, ſimul cum Pallade.

Nonacriates etiam Mercurius uocatus eſt, ab Arcadiæ urbe Nonacria. Lycophron in Alexandra, νωνακριάτης τρικέφαλος φαιδρὸς θεός. hoc eſt: Nonacriata triceps hilaris deus. Meminit & Stephanus in lib. de Vrbibus.

διάκτορος ἑρμῆς, id eſt internuncius Mercurius, quòd per orationem ſermonemq; noſtros ſenſus alijs ediſſeramus. Dictus autem, ait Phurnutus, ἀπὸ τοῦ διάτονος εἶναι καὶ τρανός, id eſt, uocalis & diſertus. ſiue ἀπὸ τοῦ διάγειν τὰ νοήματα ἡμῶν εἰς τὰς τῶν πλησίον ψυχάς: id eſt, quòd ſenſa noſtra referat in eorum animos qui prope ſunt. & ut Io. Grammaticus in commentarijs in Heſiodum ait, quòd explicet animæ mentiſq; cogitationes, hoc eſt, τὰ τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ νοῦ ἐνθυμήματα. Propter quod illi linguas ſacrificabant. διάκτορον etiam nonnunquam à poëtis uocatum legimus, & ab Homero in primis.

Poſygius Mercurius, cui deo Herculem clauam ſuam dicaſſe perhibent, quæ ex oleaſtro confecta fuit, & poſtea etiam pullulaſſe fertur. Sed

& alia

& alia tamen de Herculis claua traduntur, quorum qnædam in Hercule retulimus. Sunt uerò qui eam aheneam ſcribant, & ὁλόχαλκον, & χαλκοβαρὲς ῥόπαλον uocitent.

Camillus Mercurius ab Hetruſcis uocatus, id eſt miniſter, ut Seruius apud Vergilium docet, & Plutarch. in Numa. Pindari tamen & Lycophronis cōmentarij κάδμιλον Mercurium uocatum aiunt, à Bœotijs. Sed in commentarijs ſanè eruditis in Apollonij Argonautica, Caſmilus appellari uidetur. idē Varro de Lingua latina, Hinc Caſmilus nominatur in Samothracum myſterijs, deus quidam adminiſter deis magnis. Verbum Græcum arbitror, quod apud Callimachum in poëmatis eius inueni. hęc Varro, & alia. Feſtus tamen ait, uocari nunc ſacrorum miniſtrum Camillum, nunc puerum ingenuum, nunc etiam uas nuptiale. Ita enim ſcribit in tertio: Cumeram uocabant antiqui, uas quoddam, quod opertum in nuptijs ferebant, in quo erāt nubentis utenſilia: quod & Camillum dicebāt, eo quòd ſacrorum miniſtrum κάμιλλον appellabant. Idem in ſexto: Flaminius, inquit, Camillus puer dicebatur ingenuus patrimus & matrimus, qui flamini Diali ad ſacrificia præminiſtrabat. antiqui enim miniſtros Camillos dicebant. Alij dicūt, omnes pueros ab antiquis Camillos appellatos, ſicut habetur in antiquo carmine, cùm pater filio de agricultura pręciperet: Hyberno puluere, uerno luto, grandia farra Camille metes. Nec illud reticuerim, Iſaacium manifeſtè dicere, Mercurium Cadmum appellatū à Bœotijs: quod & Lycophronis uerſus innuit. Statius Tullianus de Vocabulis rerum libro primo, ait dixiſſe Callimachum, Thuſcos Camillum appellare Mercurium, quo uocabulo ſignificant præminiſtrum deorum. unde ait Macrobius tertio Sat. Vergil.

Metabum Camillam appellaſſe filiam.

Dianæ ſcilicet præminiſtram, &c.

Μηλοσσόος ἑρμῆς, hoc eſt, ouium cuſtos & ſeruator Mercurius, quòd deorum greges cuſtodire & augere credatur: id quod & in Iliad. Homer. innuit.

Ἐριούνιος ἑρμῆς cognominatus, quòd ualde proſit hominibus ad lucra. ἐριούνιος enim, ualde utilis interpretatur. Ariſtophanes in Ranis inducit Euripidem & Æſchylum de tragœdia certantes, ubi & Eriunij Mercurij mentionem fecit. hinc Phurnutus ait eum ſic appellatū, ab eo quòd μεγαλωφελὴς quidam ſit, hoc eſt, magnus auxiliator: & per hyperbolen. ἀπὸ τοῦ ὀνᾶν, id eſt ab iuuando τοὺς χρωμένους αὐτῷ. hinc & σῶκος cognominatus, id eſt, ut idem interpretatus eſt Phurnutus, quòd ſeruator exiſtat domorum: uel ut quidam aiunt, ut robuſtus & potens. & ἀκάκητος, quia ſermo non ad malum, nec ad nocendum, ſed ad ſeruandum potius inuentus eſt. unde & illi Hygeia coniuncta dicebatur, ut dictum eſt.

Hodius Mercurius cognominatus à uijs & ſemitis, hoc eſt, ἀπὸ τοῦ ὁδοῦ, teſte Stephano, & Heſychio, quòd in eis ſtatueretur, ad ſemitas monſtrandas. unde & Enhodius etiam nuncupatus, ijſdem & Phurnuto teſtibus. quin etiam eodē nomine in Paro inſula nuncupatus erat, ut notat Heſychius. apud Phurnutum tamen, in Aldi codicibus, non Enhodium, ſed Euhodium legimus. quod ſi ſic eſt, qui uiam bonam paret, interpretabimur. Porrò & Enhodia Diana gentibus culta eſt, ut ſuo loco oſtenſum eſt.

ἡγεμόνιος ἑρμῆς, quòd ducatū præſtet, ut Priamo eunti ad Achillem, ut eſt apud Homerum. uel ut Phurnutus ait, ὡς αὐτῷ δέον εἰς πᾶσαν πρᾶξιν ἡγεμόνι χρῆσθαι, quòd eo deo duce opus ſit in in omni actione uti: & cætera quæ idem ſubiungit.

ἐμπολαῖος, & κερδῷος, & κλέπτης, & δόλιος ἑρμῆς. Et Empolæus quidem, quòd in auctionibus & mercimonijs præſit: ἔμπολος enim mercator, & ἐμπολαῖος mercatorius & negotiator uocatur, cauponatorem ſunt qui uertant,

tant,ut apud Plutarchum in eo qui inſcribitur,An principem oporteat maximè philoſophum diſſerere. Ita enim ait meis uerbis: Sed inelegantia & inexperientia communem Mercurium, & Empolæum & mercenarium factum eſſe. Empolæi præterea meminit Phurnutus, & Heſychius. κερδῷος autem,id eſt Lucrio dictus, alij quæſtuoſum interpretantur, quòd lucro præſit, ut iam oſtenſum eſt. eius meminit Plutarchus libro de Tranquillitate, & Phurnutus. unde & Orpheus eum κερδέμπορον nuncupat. κλέπτης, id eſt fur,eſt etiam cognominatus,quòd oratio quaſi furari uideatur:adeò tacitè in animos hominum ſurrepit,& influit,ut eos quocunque uelit trahat,& ab eis quod uelit extorqueat. Mitto fabulam de gregibus ſublatis Apollini, & ſagittis. Porrò δόλιος uocatur, quòd imposturæ & præſtigiorum repertor exiſtimatus eſt,quod & ſuprà eſt dictum.

Nomius Mercurius, teſte Phurnuto,uocatus eſt, à νόμου, id eſt lege, quòd ſicut imperat quæ in hominum ſocietate facienda ſunt, ita etiam interdicit quæ non facienda ſunt: atque ita per quandam homonymian tranſiuit & in orationum diligentiam. uel Nomius, quoniam & paſtorum deus. Quin & ei bucolicum carmen conſecratum à quibuſdam eſt,quòd Donatus in commẽtarijs ait,ut Daphnidis patri paſtorum principi. Sed & Heſiodus in Theogonia,Mercurium cum Hecate ſtabulis præficit,

ἐσθλὴ δ' ἐν σταθμοῖσι σὺν ἑρμῇ ληΐδ' ἀέξειν,
βουκολίας τ' ἀγέλας τε, καὶ αἰπόλια πλατέ' αἰγῶν,
ποίμνας τ' εἰροπόκων γ' ὀΐων, θυμῷ γ' ἐθέλουσα,
ἐξ ὀλίγων βριάει, καὶ ἐκ πολλῶν μείονα θῆκεν.

Hoc eſt,ut Mombricius Mediolanenſis reddidit:

Quid quòd Mercurio comes it,ſtabuliſque capellas,
Armentumque ferax,& oues augere putantur,
Ex modico multum,ex multo facit ille puſillum.

παράμμων ἑρμῆς, Parammon Mercurius,nomẽ uidetur deductum eſſe ex harenis: cultus quidem in Libya,ſed tamen & ei rem ſacram Elei in Peloponneſo faciebant,ut Pauſanias etiam tradit. Quidam ſecuti exemplaria parum caſtigata,Paramnon uocant:atque hi ex noſtris.

σφηνοπώγων ἑρμῆς, Mercurius appellatus eſt,ut eſt apud Artemidorum Daldianum libro ſecundo Onirocriticôn, quod ſcilicet cuneatam habere barbam fingeretur. quem imitari pleroſque hoc tempore uidemus, in nutriendo barbitio promiſſo & cuneato.

Ales, & Alipes etiam à noſtris, propter talaria uocatus eſt: ut eſt illud in Priapeis,

Sub tunica uirgam num deus ales habet?

Ouid. Alipedis de ſtirpe Dei. Eadem quoque ratione uolucer appellatur, ut in illo Statij, Tegeaticus ales. &, Volucer Tegeæus. Claudianus, Atlantis Tegeæe nepos. Hinc & Arcas, Statius quarto Thebaïdos,

—Virgaque patenti
Nubilus Arcas agat.

Et Atlantiades uocatus,ab auo: & à matre Maia, Maiugena. & hęc in poẽtis notiſsima.

χαριδότης ἑρμῆς, hoc eſt gratiæ dator. Plutarchus in Quæſtionibus Græcis: Quid eſt,inquit,quod Samij Mercurio Charidotæ rem diuinam cùm faciũt, furari & latrocinari uolenti permittunt? Quia oraculo relicta inſula Mycalen cùm migraſſent,præda ac rapina decem annis uitam duxerũt: deinde in inſulam reuerſi Samij, hoſtes ſuperauerunt. Atque inde Mercurio Charidotæ nomen impoſitum.

ψιθυριστὴς ἑρμῆς, id eſt ſuſurro, ſeu nugax Mercurius, ſic Athenis & uocatus

catus & cultus, cuius Demoſthenes meminit in oratione Neæræ: ſi ea legitima ſit, ut Harpocration ſcribit. Colebatur & Athenis etiam ψιθυρὸς, id eſt loquax Venus, & eodem nomine Cupido, ut idem ait Harpocration.

γαλιάγκων ἑρμῆς ab Ægyptijs nuncupatus eſt, ut Plutarch. ſcribit, quem noſter Cœlius eſt interpretatus Albicubitum. Sed ego in prima huius tractatus parte, ex Galeno, qui Galianeones dicantur, expoſui.

φαιδρὸς καὶ λευκὸς ἑρμῆς, id eſt hilaris & albus, à Bœotijs eſt cultus Mercurius, ut teſtis eſt Pauſan. qui & à Megalopolitis coli ipſum tradit, nomine ἀγήτορα. quaſi ἀγητὸν, ut puto, id eſt admirabilem. Vnde ἀγητόρειον celebritas denominata eſt.

Cynoſurium qui Mercurium appellauêre, decepti eſſe uidentur ex uerbis, quæ citant, Stephani. ipſe enim Cynoſura uocari ait unticẽ ſeu arcẽ Arcadiæ, à Cynoſuro Mercurij filio. Notiſsima enim ea loquẽdi figura non modò Græcis, ſed Latinis etiã, ut appoſito patris nomine filius ſubintelligatur.

Alychmius Mercurius dictus eſt ab Alychme, ubi colitur, ut Stephanus prodit. ab Alychme uerò gentile nomen deflectitur, ut ἀκτὰ ἄκτιος, ſic & Alychmius. Fuerunt & hæc Mercurij cognomina, de quibus aliud nihil accepimus, niſi quæ ex ſcriptoribus Græcis noſtra lectione collegimus, & præcipuè Heſychij.

ἔννιος ἑρμῆς, Ennius Mercurius, in Chio cultus & nuncupatus.

ἐπιθαλαμίτης ἑρμῆς, id eſt Nuptialis, in Eubœa cultus.

ἐπάκτιος ἑρμῆς, à Samijs cultus, tu littoralem poſsis dicere.

ἐπιτέρμιος ἑρμῆς, quaſi Terminalem dicas.

εὔκολος Mercurij etiam cognomen, Dyſcolo contrarium.

λόγιος etiam nuncupatus, quòd eloquentiæ præeſſe putaretur.

παιδοκόρος ἑρμῆς, à Metapontinis cultus. Eſt & Mercurij & menſis cuiuſdam nomen φλυήσιος. Et item Candaulas Mercurij quidam, alij Herculis cognomentũ putauêre. Legimus & Langobardos proprio & peculiari cognomine Mercurium uocaſſe Vuoda, ut eſt apud P. Diaconum. Qui uerò ex noſtris Cynoſurium Mercurium uocauêre, & ab eo Cynoſuras Arcadiæ denominatas, mihi falli uidentur, cùm ſe Stephano niti ſcribant. ille enim Cynoſurum Mercurij filium, à quo Cynoſura ſummitas uel arx Arcadiæ dicta ſit.

Perſeus Mercurius cognominari uidetur à Papinio in quarto Theb. cùm ait Tireſias:

—Tu ſepare cœtu
Elyſios Perſee pios, uirgaq; potenti
Nubilus Arcas agat.

Quo loco grammaticus Placidus Lactãtius: Quare autem Perſee, inquit, eſt ratio. Quidam autem uolunt non Iouis filium Mercuriũ, ſed Pyræ: in qua opinione etiam Heſiodus uerſatur, in his libris quos de Theogonia ſcripſit: quidam Perſei. hæc ille. Quæ uerba mihi ualde obſcura, uel mendoſa uidentur. non enim quæ ex Heſiodo ait ipſe, comperio: nec Perſeum dictum crediderim, quia Perſea caſu uocandi potius puto, & Hecaten ſignificari, quæ (ut alibi oſtendimus) Perſea uocatur.

Anubis quoq; ab Ægyptijs Mercurius uocatus eſt, atq; hoc ideo loco de eo nonnihil agendum. Inter multa & uaria quæ de illo legimus, Plutarchus in libro de Iſi & Oſiri: Iſin, ait, cùm Oſirin occiſum intellexiſſet, caput totondiſſe, & lugubrem ſtolam induiſſe, & eius corpus ubiq; gentium quæſiuiſſe: omnesq; non modò maiores natu interrogaſſe, ſed & pueros, ſi quid de Oſiri comperiſſent. Ab ijs ferunt rem cognouiſſe, unde & pueris eſſe aiunt diuinationem. mox & ea uerba ſubdit: Sunt, inquit, qui puerum, ex quo Iſis Oſiridis necem comperit, ſub Anubis nomine coli putẽt, quem natũ Nephthe

tradunt.

tradunt. & ipſam quidem Naphthe timore Typhonis perculſam, ante maturi tempora partus puerũ eieciſſe, potius quàm peperiſſe: atq; cum ita deis cuſtodem additum, ceu canes ad mortaliũ cuſtodiam adhibentur. hæc fermè ille, qui & alio loco eiuſdem libri, Anubin & Hermanubin ſic diſtinguere uidetur, ὁ δὲ ἀναφαίνων τὰ οὐράνια, καὶ τῶν ἄνω φερομένων ἄνουβις, λόγος. ἐστὶ δὲ ὅτε καὶ ἑρμάνουβις ὀνομάζεται. hoc eſt, Ratio cœleſtia, & quæ ſuperius feruntur oſtendit Anubis, eſt & quando Hermanubis uocetur. quibus ex uerbis uidetur corrigendum apud Euſebium in tertio Præp. Euang. Græcum & Latinum exemplar, ubi legitur, Vis Mercurij in uniuerſo, quam appellãt Hermanubin: non autem Hermopin. Subdit & Plutarch. Et illud quidem ijs quæ ſuperius, hoc uerò ut ijs quæ inferius feruntur, conuenit: propter quod & ſacrificabant illi quidem album gallum, huic uerò croceum. alba enim ſincera & lucida, crocea autem uaria & mixta exiſtimant. Apuleius Anubin ita deſcribit: Ille ſuperûm commentor & inferûm, nunc atra, nunc aurea facie ſublimis, attollens canis ceruices arduas Anubis, læua caduceum gerens, dextra palmam uirentem quatiens. hæc ille. At Vergil. in octauo:

Omnigenumq; deûm monſtrat, & latrator Anubis.

Quo loco Seruius: Hunc uolunt, inquit, eſſe Mercurium. ideo capite canino pingitur, quia nihil eſt cane ſagacius. Tertullianus, & diuus Auguſtinus, uidentur Cynocephalum pro Anubi deo ponere, quòd ſcilicet capite ſit canino. non enim pro cynocephalo, fero animali & indomito, ab ipſis deſumitur, ab hoc in ſecundo de Ciuitate Dei, ab illo in Apologetico. Lucanus de hoc deo intellexit, ſic locutus:

Nos in templa tuam Romana accepimus Iſin,
Semicanesq; deos, & ſiſtra mouentia luctum.

Et Sedulius poëta Chriſtianus, in heroicis Paſchalis operis:

Quis furor eſt, quæ tanta animos dementia ludit,
Vt uolucrem turpemq; Iouem, toruumq; draconem,
Semihominemq; canem ſupplex homo pronus adoret?

Sunt qui tradant, Anubin ſecutum eſſe in expeditione bellica patrem Oſirin, & canem pro inſigni geſtaſſe, qua ex re canina facie illum Ægyptij coluêre. Meminit & Euſebius libro ſecundo Præp. Euang. Diod. Siculus: Canis, inquit, & in uenatione, & ad cuſtodiã prodeſt, propterea deus qui Anubis uocatur, capite canino figuratur, quare ſignificatur Anubin fuiſſe cuſtodem corporis Oſiridis & Iſidis. Tradunt quidã, Iſidis canes, quo tẽpore Oſiris quæſitus erat, & feras & obuios omnes amouiſſe, unaq; Oſiridis corpus inueſtigaſſe: ideoq; in ſolennitatibus Iſidis pompam præiſſe, uetuſto more.

Trophonium Cic. Mercurium uocatum dicere uidetur, quem ſecundo loco commemorauit. Sed de Trophonio uate in Ioue ſcripſimus. In hoc loco ingenuè fateor, me Trophonium alibi uocatum Mercurium non legiſſe: etſi neſcio quid de Triphono comminiſcitur Boccatius, ut ſuus eſt mos, & conuertibilem interpretatur, παρὰ τὸ τρέπω uidelicet, id eſt à uertendo: quòd, inquit, aptiſsimè mercatorum eſt, ſeſe ad mores quarumcunq; nationum, ad quas pergunt, uertere. paulò pòſt tamen Tryphon uocat.

ἑρμῆς τρισμέγιστος, hoc eſt Mercurius ter maximus, quãuis non is deus fuit, ſed ſapiens, & de quo inter noſtros Poëtas in ſecundo Dialogo plura attuli, ne tamen eum penitus hoc loco prætercam, tantummodo quæ Suidas ſcribit, afferam. Floruit hic in Ægypto, ante Pharaonis tempora. Ideo uerò Ter maximus appellatus, quoniam de trinitate ediderit oracula, Dominũ in trinitate unum eſſe diuinitate, his uerbis: Erat, inquit, lumẽ intellectile ante lumen intellectile, & erat ſemper mens mentis illuminans, & nihil aliud erat quàm horum unitas, & ſpiritus omnia continens. extra hunc nõ deus, non

angelus,neq; ulla alia ſubſtantia:omnium enim Dominus,& Pater,& Deus: & omnia ſub ipſo,& in ipſo.nam uerbum eius perfectum exiſtens, & fœcũdum, & opifex, lapſum in fœcunda natura, & aqua fœcunda prolifica, fecit aquam.hæc ille.ſubdit tamen:Et hæc locutus orauit,dicẽs,Adiuro te cœlum,Dei magni ſapiens opus,adiuro te uocem patris quam protulit ipſe primam cùm omnem mundum ſtabiliuit,obteſtor te per unigenitum Verbum, & Patrem qui continet omnia,eſto propitius. hæc tamen uerba apud Iuſtinum philoſophum & martyrem Orpheo aſcripta legi.

IRIS.

Mercurio Irin ea ratione ſubiunximus,quòd & ipſa,ut Mercurius,deorum nuncia ſit habita:quod omnes propè poëtæ docent,ſed in primis in Theogonia Heſiodus. Sed ad pacem ut plurimum Mercurius, unde & εἰρηνοποιὸς & pacificator ideo dictus: Iris uerò ad lites & diſſenſiones, ut aiũt: quamuis nec hoc perpetuũ ſit.atq; Irin ideo dictam arbitratur Seruius,quaſi ἔρις,id eſt contentio & lis.Plato tamen in Cratylo,& cum ſecutus Proclus, dictam uideri uolunt à uerbo εἴρειν, quod loqui ſignificat, quia ipſa ſit etiam ἄγγελος,id eſt nuncia,ut Mercurius,deorum:& in primis, cùm ſermone nunciare ſoleamus.Eam fingebant antiqui habitu muliebri, uerſicolore ueſte,in obſequium expeditam. nonnunquam & croceo, ut apud poëtas eſt legere. Vergilius,Ergo Iris croceis. Fuiſſe uerò filia dicitur Electræ & Thaumantis,ut Heſiodus ſcribit.hinc à patre Thaumantias uocata,Ouidius:

Roratis illuſtrat aquis Thaumantias Iris.

Idem & Thaumanteam uocat cùm alibi,tum libro Metamorphoſeôn decimoquarto,

Nec mora,Romuleos cum uirgine Thaumantea
Ingreditur colles:&c.

Quare autem ſit Thaumantis dicta filia,Cicero docet de Natura deorum tertio: Cur nõ,inquit,arcus ſpecies in deorum numero reponatur? Eſt enim pulcher:& ob eam cauſam, quia ſpeciẽ habeat admirabilem, Thaumante dicitur eſſe nata,&c. παρὰ τὸ θαυμάζω,quod miror ſignificat. Sed de arcu,id eſt Iri, quomodo fiat,Philoſophi, in primis uerò Ariſtoteles,nec uno in loco, & ab eo alij pluribus tradiderunt. Sed hoc noſtrum non eſt: neq; enim nunc phyſica excutimus.Porrò & Iris in oculo dicitur,ut apud Galenũ, Paulum, Aëtium,& alios.

Aërea uerò Iris cognominatur,à colore.nam & crocea uocata eſt. Vergil.

Aëream cœlo nam Iupiter Irin Demiſit.

Imbrifer arcus Iris à Tibullo dicta,illo uerſiculo:

Venturam admittat hymbrifer arcus aquam.

ἀελλὼ Iris cognominatur à Græcis,teſte Heſychio.

Διδύμη Iris cognominata eſt ab Arato,in illo:

ἢ διδύμη ἕζωσε δία μέγαν οὐρανὸν ἶρις.

Quo loco Theon interpres,de Iride multa diſſerit, quando ſcilicet ſola apparet,& quando gemina:unde eſt appellata διδύμη.Item & quando nocturna,& quare non unicolor:atq; hæc omnia quidem phyſicè.

ἀελλόπους Iris etiam à Græcis cognominata eſt, quòd uelox ſit, & pernix. Vnde etiam ποδήνεμος ἄγγελος,hoc eſt Latinè,Ventipes nuncia, Heſychio & Phurnuto teſtibus.

SOMNVS, INSOMNIA.

Somnum deum habuerunt antiqui, cui & præſidem ſtatuebant Mercurium,ut qui uirga pro arbitrio ſomnum mortalibus inferre & auferre putaretur,ut paulò antè in Mercurio oſtendi. Hinc & mihi congruè uiſum eſt hunc cum Mercurio coniungere,cum eoq; ſimul tibi mittere, ut & hoc ipſo

munuſculo

munuſculo amotis ac beneuolentiæ meæ erga te locupletius extaret monumentum. Accipe igitur, mi Alb. Lolli ornatiſsime, & hoc qualecunq; eſt, eo uultu, læto ac hilari, quo me hac infirma ualetudine affectum ſæpe inuiſere ſoles, & munus ex animo metire. Somnus ergo à noſtris, à Græcis ὕπνος. Hunc deum exiſtimatū ab antiquis uidemus. nam & illi Orpheus hymnum compoſuit, cui cum papauere thymiama adoleuit. Hymni hoc eſt initium,

Somne deûm rex cunctorumq;, hóminumq; cadentum,
Cunctorum & tellus quæcunq; animalia nutrit. hoc eſt Græcè:
ὕπνε ἄναξ μακάρων, πάντων θνητῶν τ' ἀνθρώπων,
καὶ πάντων ζώων, ὁπόσα τρέφει εὐρεῖα χθών. &c. quæ toto hymno exequitur. hinc amicus noſter ad eundem tranſtulit in elegia:
Somne potens ſuperûm, cunctorum rex animantum.

Somnus Noctis filius fuit, ut in Theogonia Heſiodus canit, nam de Noctis filijs agens, ita ait,

νὺξ τίκτε δ' ὕπνον, ἔτικτε δὲ φῦλον ὀνείρων.
Nox peperit Somnum, genuitq; Inſomnia uulgò.

Ab eodem & Mortis frater dicitur, quod & ab Homero in decimoquarto Iliad. ita enim ait:

Occurrit Somno, qui Mortis frater habetur. hoc eſt,
ἔνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο.

Hinc & Spartani, ut Pauſan. tradit, ſimulachra eorum ſimul poſuerunt, quos & ipſi ex Homeri ſententia fratres arbitrabantur. Plura Pauſan, Ouid, ut ô noſter, Somnum Mortis imaginem ibi ait,

Stulte quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago?
Idem ita ad Somnum:
Somne quies rerum, placidiſsime Somne deorum,

Et Seneca in choro furentis Herculis:

Tuq; ô domitor Somne malorum,
Requies animi, pars humanæ melior uitæ,
Veris miſcens falſa, futuri
Certus, & idem peſsimus auctor.

Et reliqua, quæ ſi uacat legas. Iuuenis à Statio illo poëmate fingitur,

Crimine quo merui iuuenis placidiſsime diuûm,
Quo'ue errore, miſer donis ut ſolus egerem
Somne tuis.
Idem uirgam illi attribuit:
Lætior extremo me tange cacumine uirgæ.

Eidem & cornu attribuitur. Silius libro decimo:

—Curuoq; uolucris
Per tenebras portat medicamenta papauera cornu. Et paulò pòſt:
Quatit inde ſoporas.
Deuexo capiti pennas, oculiſq; quietem
Irrorat, tangens Lethæa tempora uirga,

Statius idem ſexto Thebaid.

Et cornu fugiebat Somnus inani.

Quo loco Lactantius grammaticus ait: Inani cornu dixit, quia illud noctis tempore totum diffuderat. quod idem poëta ſuperius manifeſtius aſſeruit, dicens: Cornu perfuderat omni. nam & ſic à pictoribus ſimulatur, ut liquidum ſomniū è cornu ſuper dormientes uideatur effundere. ſic Ennius:

Cùm ſomno ſeſe exiccet Romana iuuentus.

Vnde irrigare dicimus ſomnum, quod frequēs eſt poëtis: ut, Feſſos ſopor irrigat artus. Sunt qui dicant ideo cum cornu pingi Somnum, quòd cornu

attenuatum tranſlucidum ſit, propter raritatem. nam & ſomnia quæ uera ſunt, cornea dicuntur. Deſcribitur Somnus à Philoſtrato ita in imagine Amphiarai: Facie, inquit, reſoluta eſſe uidebatur, candidã ueſtem habebat ſupra nigram, quaſi diem & noctem indicaret. Cornu in manu tenere uidebatur, cùm uera ſomnia immittit. Illud & ego hoc loco addiderim, cùm uana denunciat, ebur, & elephantis dentem, unde & geminæ Somni portæ fingun tur, de quibus in ſexto Æneid. & Macrobius plura. Sed Tibullus libro 2. illi alas fuſcas attribuit, cùm ait:

Poſtq; uenit tacitus fuſcis circundatus alis,
Somnus, & incerto Somnia nigra pede.

Sic autem Ouidius in Metamorph.

In medio thorus eſt, ebeno ſublimis in antro
Plumeus, unicolor, pullo uelamine tectus,
Quo cubat ipſe deus membris langore ſolutis,
Hunc circum paſsim uarias imitantia formas
Somnia uana iacent.

Sed & Orpheus ὀνείρῳ, id eſt Somnio deo hymnũ compoſuit cum aromatibus, cui & fuſcas alas attribuit, τανυσίπτερον q; cognominat. Tres deinde Ouidius inter plurimos filios aſcribit. primũ Morphea, artificẽ ſimulatoremq; figuræ: μορφὴ quippe formam & figuram ſignificat. alterum uerò Icelon uocat, à forma & imagine dictum. At alter, inquit,

Fit fera, fit uolucris, fit longo corpore ſerpens,
Hunc Icelon ſuperi, mortale Phobetora uulgus Nominat.

Nam φοβήτωρ, terrificus, uel terrefactor dici poteſt.

—Eſt etiam diuerſæ tertius artis,
Phantaſos: ille in humum, ſaxumq;, undamq;, trabemq;,
Quæq; uacant anima fallaciter omnia tranſit.

Sic autem dictus, quòd imaginatio, phantaſia, & phantaſma, & phaſma quoquomodo dici poteſt: & φαντάζομαι uerbum, imaginor. Sanè Artemidorus Daldianus, qui de Somniorum interpretatione libros, qui in manibus habẽtur, reliquit, ſomnia & inſomnia tantũ attulit: itaq; differre ait, ut illa quidem futura ſignificent, hæc uerò præſentia. alia item Syneſius in ſuo de Inſomnijs. Sed enim apud Latinos Macrobius in quinq; genera diſpeſcit. Aut enim eſt, inquit, ὄνειρος, quod Latini ſomnium uocant: aut ὅραμα, quod uiſio rectè appellatur: aut χρηματισμὸς, quod oraculũ nũcupatur: aut ἐνύπνιον, quod inſomniũ dicitur: aut eſt φάντασμα, quod Cicero uiſum uocauit. Sed hæc ſubtilius indagare, noſtri non eſt inſtituti. Si quis tamen de geminis Somni portis, præter ea quæ Seruius in ſexto Æneid. deſiderat, legat Macrobium, & Porphyriũ philoſophum, qui in cõmentarijs ſuis hæc in eundem locũ dicit, ab Homero ſub eadẽ diuiſione deſcripta. Quin ſomnia, inquit, à deo immitti exiſtimantur. καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστι, ut ait Homerus. quin & inſomnia διόπεμπτα dicta ſunt, hoc eſt à Ioue miſſa: & θεῖαι ὀμφαὶ, hoc eſt diuinæ uoces, & Διὸς ἄγγελοι, id eſt Iouis nuncij, ut ait Homerus. & ut Phurnutus ait, θεῶν δ' ἄγγελοι καὶ οἱ ὄνειροι. Eſt & apud Theocritum poẽma, quod Piſcatores inſcribitur, id eſt ἁλιεῖς, in quo multa de inſomnijs: inter quæ illud, Mentem, optimam eſſe ſomniorum interpretem ac magiſtram. Et ibidem paulò pòſt idem, pares ait mendacijs uiſiones: hoc eſt, ἴσαι ψευδίων ὄψεις. Ibidẽ & illud exprimit, quod moralis noſter (quicunq; tandem ille fuit) poẽta.

Somnia ne cures, nam mens humana quod optat:
Dum uigilat, ſperat, &c. Quod etiam Claudianus illa elegãte elegia,
Omnia quæ ſenſu uoluuntur uota diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies; & cætera, ne omnia hîc colligam.

ſigam. Somnium Homerus in Iliade in Lemno ſedem habere oſtendit. Iunonem enim inducit, in Lemnũ inſulam profectam, Somno occurriſſe. Porrò ut in Lemno Somnum habitare finxit Homerus, ita Ouid. lib. Metamorph. 11. apud Cimmerios Italiæ, uel Scythiæ populos, Somni domũ luculentiſsimè deſcribit. Cimmerij quippe à ſcriptoribus utrobiq; traduntur obſcuri atq; umbroſi, utpote ad quos penè ſolis radij nõ penetrẽt, ita ut uſq; in prouerbium peruenerint. Cimmeriæ tenebræ. Somnum Pauſ. in Corinthiacis, apud Sicyonios fuiſſe ſcribit, ſopientem leonem, dictus uerò Epidotes nomine. Fuit & apud Trœzenios Ardali uetus ara, ſuper qua Muſis & Sõno deo rem diuinam faciebãt, Somnum affirmãtes eſſe Muſis deum ualde amicum. Sed de Ardalo in Muſis, ex Pauſania & alijs egimus.

Brizò dea apud Græcos exiſtimata, quæ uaticinijs per ſomnia præeſſe credebatur. in primis uerò Deli culta, cui ſcaphas offerre conſueuerãt, omnium rerum refertas, piſcibus duntaxat exceptis. Quidam eam dictam exiſtimant παρὰ τὸ βρίζω, dormio. Brimo uerò alia fuit, ut in Hecate oſtendimus. Vergilius in ſexto Æneid. de ulmo Somniorum ſcribit:

In medio ramos, annoſaq; brachia pandit,
Vlmus opaca, ingens, quam ſedem Somnia uulgo
Vana tenere ferunt, folijsq; ſub omnibus hærent.

Vbi Seruius: Qui de ſomnijs, inquit, ſcripſerunt, dicunt, quo tempore folia de arboribus cadunt, uana eſſe ſomnia: quod per tranſitũ tetigiſſe ait Vergilium. Somnus prætetea irriguus dicitur à poëtis: ſumptum à cornu, quo mortales irrigare Somnus dicitur, ut ſuperius dictum. Ferreus ſomnus dictus à Vergilio libro duodecimo Æneid.

Olli dura quies oculos, & ferreus urget
Somnus. Quod de morte dici uidetur. unde & ſubdit,
In æternam clauduntur lumina noctem.

Notat eodẽ loco Seruius, quòd ab Homero cognominatus ſit etiam ſomnus deus λυσιμέριμνος, quòd curas & labores mortalibus ſoluat. Vtitur & Orpheus in hymno. Somnum quoq; æreum dictum, hoc eſt χάλκεον ὕπνον, notãt eruditi: & Homerum æs potius quàm ferrum nominaſſe, & perinde æris uſum ante ferrum fuiſſe. Sed hæc nihil ad Somnum, uel Somnia.

SYNTAGMA DECIMVM DE MARTE, HERCVLE, BELLONA, VICTORIA, HEBE, AD ILLVST. COMITEM, HERCVLEM CONTRARIVM.

Quos belli coluit deos uetuſtas,
Hoc Syntagmate ſunt breui repoſti.
Quod munus licet HERCVLES puſillum,
Eſt tamen tibi iurè nuncupatum,
Quod uirtute tua hos refers peræque:
Nec paruum eſt, bona quod dedit uoluntas,
Ingens quæ precium ſolet mereri.
Nec quidem puto liberalitati
Tuæ me paria his referre nugis:
Præ te cenſeo quas eõ minoris,
Quo tu es ſtemmate uiribusq; maior.
Quare quod tibi, quicquid eſt, dicamus,
In partem accipias bonam rogamus.

Qvotieſcunq;, illuſtriß. HERCVLES *Contrari, mecum cogito (cogito autem ſæpiſſimè) tua erga me beneficia, totus pudore ſuffundor, quòd tot tuis tantisq; meritis nihil adhuc gratiæ retulerim. Nam etſi gratiam habere, & eius debitionem fateri, penè eſt referre: nihilominus, quoniam tu promerendi nunquam finem facis, eo ego magis ut ingratus pudore afficior. Cùm enim mecum reputo, in hoc meo diutino articulorum morbo, te quotidie non familiares ſolùm tuos, ac domeſticos mittere ſolitum, ut me inuiſant, tuoq; nomine ſalutent: ſed tu quoq; ipſe plerunq; benignè adire ſoles, & ſi quibus me rebus indigere uideas, ultrò nullo petente ac rogante, afferre iubes. Quamobrem cùm cuperē aliquo ſaltem exili munere (ne leuidenſe potius dicam) tibi gratiam referre, aliqua ue ratione hoc tantùm tecum nomen expedire, ne perpetua ingrati nota inurerer: cœpi ſcripta mea, & ſchedas euoluere, ſi fortè inter eas aliqua adeſpota, hoc eſt ſine domino, & nulli nuncupata forent. ac fortè incidi in Syntagma, id eſt tractatum, in quo de Marte, Bellona, & Victoria, deq; Hercule, deis gentium, hiſtoriam conſcripſeram: qui dei non incongruè tibi naturæq; tuæ conuenire uiſi ſunt. Nam quis, quæſo, te fortior, ac animoſior in bello? qui à primis annis tuæ adoleſcentiæ in omni omnium armorum genere ac diſciplina uerſatus es? Quis concitatior in prælijs, tanquam Bellonæ flagello perculſus, in aciem prodiuit? Quis plures uictorias (ut audiui) eſt aſſecutus? Quis demum tot ferarum & monſtrorū, id eſt uitiorum, domitor ac expulſor fuit? Sunt certè* HERCVLES, *hæc tuæ uirtutis inſignia. Vnde iurè meritoq; hoc Herculis nomen tibi conuenire uidetur, quod cum Principe noſtro tibi conſanguinitate propinquo, commune eſt. Porrò quoniam etiam antiquum illum Herculem & literas edoctum fuiſſe legimus, & à Romanis unà cum Muſis & cultum fuiſſe, & templa habuiſſe, in eius uita oſtēdimus: hinc tu quoq;, ne ab illo degener eſſe uiderere, Muſas, id eſt literas ac diſciplinas ita excolis, ita amplecteris, ut nullam diem ſine linea, id eſt lectione, tibi præterire permittas. Quod ut melius commodiusq; efficias, domi habes* [illegible] *Phalethum, hoc eſt, cōuictus participem, Hieronymum Muſarum alumnum, & ſacrarum legum ſtudioſum. Macte igitur uirtute ac nobilitate* HERCVLES *ornatiſſime, ſic itur ad aſtra, & uiuentis poſteritati nomen commendamus. Interea hoc noſtrum qualecunque munuſculum, eò grato animo accipe, quò & ego exhibeo, & æqui boniq; cōſulas. Nam etſi tibi æque referre non poſſum, præ me tamen fero grati animi ſignificationem. Vale: & quo uitæ tenore ad gloriam & immortalitatem ire cœpiſti, perge.*

MARS, BELLONA, HERCVLES, ALII.

MARS dictus, ut Varro ſcribit, ab eo, quòd maribus in bello præeſt: aut quòd à Sabinis acceptus fuerit, ibi Mamers dictus. Mauors uerò, ut ait Cicero, quòd magna uertat: uel, ut Seruius notat, figuratè dicitur, ut induperator pro imperator, ita Mauors pro eo qui eſt Mars. A Græcis uerò ἄρης uocatus eſt, ut Phurnutus prodidit, ἀπὸ τοῦ αἴρειν, ἢ ἀναιρεῖν, hoc eſt à tollendo, uel interficiendo. Sunt qui ab ἀρὰς, id eſt damno & nocumēto, ἄρης denominatum uelint. Plato tamen, ut noſtri quoque putant, ἀπὸ τοῦ ἄῤῥενος, id eſt à mare deriuauit, in Cratylo. alij, quod nec Phurnutus tacet, ἀπὸ τοῦ ἀρέσαι, ὃ δὴ ἁρμόσαι, id eſt, cōuenire: unde etiam Harmonie eius filia. Sedenim & ex noſtris quidam Martem ipſum ab ἄρης, M literam addendo, dictum putauêre. Certè ab ἄρης ſummum Athenięſes de capite iudicium Areopagum, id eſt Martis pagum uocauêre: & in eo iudices Areopagitæ, quòd in eo iudicio primus Mars ipſe fuerit iudicatus: ut Demoſthenes in ea Oratione pluribus oſtendit, quę κατ' ἀριστοκράτους inſcribitur. ait enim: In Areopago dei ipſi ſenſerūt, illic potiſsimùm cædis iudicia peragi debere. ita fama eſt, ibique iudices fuêre, Neptunus pro filio Halirrhotio aduerſus Martem. id teſtantur duodecim dei iudices, qui inter Oreſtem & Furias illic ſententiam dixêre. hæc Demoſthenes. nec adeò diuerſa Pauſanias in Attica, Arpocration, Plutarchus, alij. Varia de Martis patria ſcriptores tradidêre, deque illius ſacrificijs, quibus de rebus non alijs quàm Arnobij uerbis recenſebo, qui in quarto contra Gentes ita ſcribit: Quis Spartanum inquit fuiſſe Martem? nónne Epicharmus, auctor ueſter? Quis in Thraciæ finibus procreatū? non Sophocles Atticus, cunctis conſentientibus theatris? Quis menſibus in Arcadia tribus & decem uinctum? non Melæ fluminis filius? Quis ei canes à Caribus, quis à Scythis aſinos immolari? non principaliter cum cæteris Apollodorus? Quis dum genitalibus inſultat alienis, hæſiſſe in laqueis inuolutum? non commentarij ueſtri, non ſcenæ? tantum Arnobius. Exiſtimarunt præterea ueteres, Martem Iunonis filium ſolius, quæ cùm per

uireta

uireta uagaretur, ex contactu & olfactu florum Martē cōceperit (ſi credere dignum eſt.) Aliĳ ex Ioue & Enyo natum tradiderunt, id quod & Phurnutus tradit, & interpretatur. Homerus certè Iouem inducit lib. v. Iliad. dicentem, Martem ipſum ex ſe & Iunone natum, cùm à Diomede in uētre Mars uulneratus eſſet, & apud Iouem de Minerua & Diomede quereretur, & ab Hebe ſorore lauaretur. Hoc autem uulnere exclamaſſe adeò Martem ait Homerus, quantum nouem aut decē milia hominū in bello proclamarent. Quin etiam idem Homerus ipſum Martē ab Otho & Ephialte, Aloëi filĳs, ualido ligatū nexu ex ære canit, XIII menſes in uinculis fuiſſe: in quibus etiam fortè perĳſſet, niſi Eurybœa Mercurium monuiſſet, qui illum penè conſumptum furto abſtulit. Sed nos his miſſis, noſtrū proſequamur inſtitutum. Romani ſummo cultu Martē uenerabātur, quòd exiſtimarēt parentē ipſum fuiſſe Romuli. ſacerdotesq; Salios illi attribuerūt, & carmina ſaliaria. ardētē uerò eū effingebant, nunc in curru, nunc in equo, armatū cum haſta & flagello. tum illi etiā interdū gallū appingebant, ob militū uidelicet uigilantiā: uel propter Alectryonis ſabulam, Martis ſatellitis, in eam auem conuerſi, ut in eius nominis feſtiuo libello Lucianus ſcribit, & Auſonius poëta uno penè uerſu attigit:

—Ter clara inſtantis Eoi,
Signa canit ſerus deprenſo Marte ſatelles.

Iſidorus Martem ſcribit nudo pectore effingi ſolere, quòd quiſq; in bello ſine cordis formidine obĳcere ſe debet. Acitani quoq; gens Hiſpana, ut Macrobius tradit, Martis ſimulachrum radĳs ornatū maxima religione celebrabant, Necyn uocātes: uel ut aliĳ legunt, Neton, uel Nicon. Sanè & νῦκορ Martem uocatū legimus, idq; ex Empedocle docti quidam notant. Porrò & illi antiquitas lupum dicauit, unde à Verg. & poëtis Martius eſt lupus cognominatus. Hinc iocus eſt Plauti in Truculento, de ouib. patris diuēditis: Fuit, inquit, ędepol Mars meo irat⁹ patri, nā oue illius haud lōgè abſūt à lupis. Thraces pręterea & Scythę Martē colebāt, apud quos pręcipua bellorū eſt exercitatio. Statius Papinius lib. VII. Theb. Palatiū ędesq; Martis apud Thracas finxit, ad quas Mercurium mittit Iupiter, ut bellum excitet, hi Statĳ ſunt uerſus:

Hic ſteriles delubra notat Mauortia ſyluas,
Horreſcitq; tuens, ubi mille furoribus illi
Cingitur aduerſo domus immanſueta ſub Æmo,
Ferrea compago laterum, ferro arcta teruntur
Limina, ferratis incumbunt tecta columnis.
Læditur aduerſum Phœbi iubar, ipſaq; ſedem
Lux timet, & durus contriſtat ſidera fulgor,
Digna loco ſtatio, primis ſalit impetus amens,
E' foribus, cæcumq; nephas, iræq; rubentes,
Exangueſq; metus, occultisq; enſibus aſtant
Inſidiæ, geminumq; tenens Diſcordia ferrum:
Innumeris ſtrepit aula minis, triſtiſſima uirtus
Stat medio, lætusq; Furor, uultuq; cruento
Mors armata ſedet: bellorum ſolus in aris
Sanguis, & incenſis qui raptus ab urbibus ignis,
Terrarum exuuiæ circum, & faſtigia templi
Captæ inſignibant gentes, cælataq; ferro
Fragmina portarum, bellatriceſq; carinæ,
Et uacui currus, protritaq; curribus ora.
Pœnæ etiam, Gemituſq; adeò, uis omnis, & omne
Vulnus ubiq; ipſum, ſed non uſquam ore remiſſo
Cernere erat, talem diuina Mulcifer arte

Ediderat,

Ediderat,nondum radijs monſtratus adulter
Fœda catenato luerat connubia lecto.

Hucuſq; Statius. Sed enim Homerus duos Marti equos attribuit, δεῖμον, & φόβον, id quod & teſtantur grammatici. dicti uerò ab eorum timore ac pauore. Quintus tamen Calaber in Paralipom. ab Homero in lib. VIII, quatuor nominat, natos ex Borea & Erinny, qui naribus ignem efflarent. nomina hæc ſunt, Æthon, Phlogius, Combos, & Phobos. Porrò & deo Marti ueterum quidam canes immolabant, propter eius animalis audaciam. alij aſinos, propter bellicum clamorem, uociferationemq;: quod Phurnutus ſcribit. quinimò & uultur auis huic deo dicata putabatur, quòd cadauera ſectetur, & belli prænuncia ſit. Illud certè ridiculum, quod Herodotus ſcribit in quarto, Scythas Martis ſimulachrum ſtatuiſſe Acinacem, hoc eſt enſem, qua de re in calce primi Syntagmatis egi. Libet uerò & Ammiani Marcel. uerba ex XXXI. lib. Hiſt. hic aſcribere, de Scythis agentis: Nec templum, inquit, apud eos uiſitur, aut delubrum, ne tugurium quidem culmo tectum cerni uſquam poteſt, ſed gladius barbarico ritu humi figitur nudus, eumq; ut Martem regionum quas circumeunt, præſulem uerecundius colunt. Sanè Mars pro bello ſæpe ſumitur non modò à poëtis, ſed & cæteris ſcriptoribus: ut cùm ſcriptū legimus, incerto dubióue Marte pugnatum eſſe. Quinimò & pro ingenio & naturæ ui capitur: ut cùm dicitur, ſuo Marte, & noſtro Marte, M. Cicero: Hanc igitur partem relictam explebimus, nullis adminiculis, ſed ut dicitur, Marte noſtro. Idem: Rex ipſe ſua ſponte, nullis commentarijs Cæſaris, ſimulatq; audiuit eius interitum, ſuo Marte res ſuas recuperauit. Caius Iureconſ. Ne liceat potentioribus, iudiciariæ lites potius ſuo Marte decurterent. Item de iudicijs, Quo minus lis ſuo Marte decurrat. Pyrois Martis ſtella nuncupata eſt, ut oſtendit M. Cicero de Nat. deor. Hyginus, Apuleius, Martianus, alij, quòd ignita ſit & ardens.

Cōmunis deus Mars appellatus eſt non modò Latinis, ſed & Græcis, qui dicunt ἄρης κοινὸς. & Homerus, ξυνὸς ἐνυάλιος. M. Cic. quoq; ſæpe Martem communem, nonnunquam & deum cōmunem uocauit, ut Philip. XI. Sed ut concedam incertos exitus eſſe belli, Martem communē, tamen pro libertate uitæ periculo decernendū. Liuius quoq; cùm inquit: Tum tuas uires, tum uerò fortunæ, Martemq; belli communem propone animo. Idem nec ſemel alibi, cęteriq; ſcriptores in panegyricis. Sanè Seruius in octauo Æneid. à Verg. dictum ait Herculē cōmunem deum, quia Argiuus eſſet, & Græcos & Troianos de uno ſanguinis fonte deſcendere: aut cōmunis deus dicitur, utriuſq; naturæ medius, id eſt inter mortalitatē & diuinitatē. Sunt enim numina quædā tantū cœleſtia, aliqua tantū terreſtria, aliqua media, quos Apuleius deos medioximos uocat. alij cōmunē deum ideo dictū uolunt, quia ſecundū pontificalē ritū idem eſt Hercules, qui & Mars. nam & ſtellā unam habere dicūtur, & nouimus Martem cōmunē dici. Sic Cicero, Martem deum communē: & Verg. dat Salios Herculi, quos Martis eſſe dubium non eſt, quod & notat Macrobius. Porrò idē etiā Seruius lib. undecimo Æneid. ſuper ea uerba:

In medioſq; focos, & dis communibus aras.

Dei, inquit, communes ſunt, ut alij dicunt, Mars, Bellona, Victoria, quòd ij in bello utriq; parti poſſunt fauere. Vt autē altioris ſcientiæ hominibus placet, dei communes ſunt, qui ἄζωνοι dicuntur, id eſt, qui cœli certas non habēt partes, ſed generaliter à cunctis coluntur: ubiq; enim eos eſſe manifeſtū eſt. ut Mater deûm dicitur, quòd cum omnibus eius communis eſt poteſtas. Alij communes deos uolūt, Solē, Lunā, Plutonē, Martem: hi enim apud omnes inueniuntur, & ſunt in omnibus terris. Hæc ferè Seruius. hinc non mirū tibi uideri debet, ſi & Euripides Plutonem uocauit communem deum, cùm

agit de ſepultura Argiuorum apud Thebas, in tragœdia Supplicum.

Pater etiam Mars in primis à Latinis & Romanis uocatus eſt, præter id quod Romuli pater fuerit, ſed etiam quod dei ipſi hoc patris nomine uocarentur, ut in Iupitre, id eſt Ioue patre uidimus. nam ut ait Gellius, quod eſt in eliſis, aut immutatis quibuſdam literis, Iupiter, id plenum atque integrum eſt Iouis pater: ſic & Neptunus pater coniunctè dictus, & Saturnus pater, & Ianus pater, & Mars pater: hoc enim eſt Marſpiter. nam ita Marſpiter dicimus, ut Dieſpiter, ſic & Iupiter.

Gradiuus & Quirinus apud Latinos duo præcipua Martis nomina fuerunt: hoc quidem, dum tranquillus mitisq́ eſſet: illud, dum in armis ſæuus. hinc etiam Romanos Martis duo præcipuè templa habuiſſe legimus, alterum quidem, hoc eſt Quirini, intra urbem, ad tranquillitatem cuſtodiendam, & urbis cuſtodiam: alterũ uerò in uia Appia, extra urbem, prope portam, quaſi bellatoris, id eſt Gradiui, ad arcendos hoſtes. ergo Gradiuus, ut Feſtus ſcribit, Mars appellatus fuit, à gradiendo in bella ultrò citro'que: ſiue à uibratione haſtæ, quòd Græci dicunt κραδαίνειν, ἢ κραδάειν. uel ut alij dicunt, quia gramine ſit ortus: quod interpretantur, quia corona graminea in re militari maximæ eſt honorationis. hæc Feſtus. Sanè quod Pompeius ait, quia gramine ſit ortus: eruditi quidam in fabulam referunt, quam breuiter antè attigimus, quod Mars ex Iunone natus ſit ex florum contactu. Sunt alij qui Gradiuum non Latinum, nec Græcum eſſe putant, ſed Geticum uel Thracium uocabulũ, quo bellicoſus & fortis ſignificetur. Gradiuus primam habet indifferentem: longam Vergilius, breuem Auſonius protulit. Vt,

Gradiuumq́ patrem Geticis qui præſidet aruis, &c.

Quirinus autem Mars à Sabinis nuncupatus, à Quiri haſta, qua hic deus uti exiſtimabatur.

Mamers Mars lingua Oſcorum dictus eſt, ut Feſtus ſcribit: à Sabinis, ait Varro. à Mamerte, Mamerci, uel ut alij legunt, Mamerti, potius prænomen, quaſi Martius, & Mamertini in Sicilia. lege Feſtum, Heſychius μάμερτυ uocat Martem.

Syluestrem deum Martem uocatum legimus, cui M. Cato de Re ruſt. aliquando rem ſacram facit. ut cùm ager luſtrandus eſt, & ſolitaurilia celebrat, ita precatur: Mars pater te precor quæſoq́, uti ſies uolens propitius mihi domo familiæq́ meæ: cuius rei ergô agrum, terram, fundumq́ meum ſolitaurilia circumagi iuſſi. & paulò pôſt: Mars pater, eiuſdem rei ergô macte hiſce ſolilactentibus taurilib. eſto. & item mox etiam, ijſdem uerbis. Sed & idẽ ſcriptor, cùm uotum pro bobus facit, ita ſcribit: Marti Syluano in ſylua interdius in capita ſingula boum uotum facito.

Saliſubſulus Mars ab antiquis Latinis dictus eſt à ſaliendo, ſubſultandoq́, in bello ſcilicet: unde & Salij. meminit Pacuuius apud Non. Marcel. Hinc illud Catulli à doctis aliquibus ſic legitur:

In quo uel Saliſubſuli ſacra ſuſcipiantur.

Videtur uerò cognomẽ deſumptũ ab Homero, qui eundẽ deũ ἀλλοπρόσαλλον uocauit, quẽ quidã interpretantur inconſtantẽ, ut qui modò ad hunc, modò ad illum uertatur, deusq́ & ſit & habeatur communis, ut dictum eſt.

Cæcus Mars uocatus eſt, Verg. ſecundo Æneid. Et cæco Marte reſiſtunt: uel, inquit Seruius, epitheton eſt Martis, uel quoniam cæca nocte prælium gerebatur.

θοῦρος ἄρης, Thurius Mars ab Homero appellatus, ab aſſultu citato. θορεῖν enim eſt, cum impetu inſilire. unde hippothoros cantus, ad incitandos equos ad initum, quod in Poëtis docuimus. Videtur & Suidas ex Ariſtophane θοῦρον Martem appellare, eadem ratione.

Marmeſſus

Marmeſſus Mars apud Lycophronem legimus, de quo interpres: Romana, inquit, lingua Barbaris ait, non contẽtus, alijs etiam Romanè ſcribit. Cœlius Rhod. Romani inquit, Bellaces Marmeſſos dicunt, ſicuti memorat uel Diodorus, uel Dion: nec enim ſuccurrit nunc ad fidem (ait ille) auctoritas.

Enyalius deus Mars dictus, ab Enyo deriuatum, id eſt à Bellona uel ſorore uel matre, nomen, quo Græci Latiniq́; utuntur. Enyalium quidem, ait Macrob. inter Martis propria nomina. Item Plut. de Tranquillitate. Enyalium, inquit Dionyſ. Alicarn. Sabini, & ab eis deſcendentes Romani, Quirinũ uocant, nequaquam certum habentes, Mars'ne ſit ille, an alius quidam, ſimiles cum Marte honores habens. alij enim de uno deo bellicorum certaminũ duce, utrac putant dici nomina: alij autem duobus ea diuis bellicis impoſita, &c. Enyalium ſcribit Pauſ. Lacedæmonij uinctum pedicis ea ratione ſtatuebant, ne quò ab eis recederet: uti ἄπτερον νίκην, hoc eſt ſine alis uictoriã, Athenienſes, ne poſſet euolare. De Enyo, in Bellona locuti ſumus. At uerò ἐνάλιος dæmon marinus à Græcis dicitur, ut uel Suidas teſtatur.

Vltor Mars Romæ cultus, cuius templum Cæſar Aug. bello Philippenſi pro paterna ultione ſuſcepto uouerat. auct. Suet. alij. Martial.

Vltoris prima Martis in æde ſedet. Ouid. in Faſt.
Templa feres, & me uictore uocaberis Vltor,
Vouerat, & fuſo lætus ab hoſte redit.

Hinc & cùm recepiſſet à Parthis ſigna. Biſultor uocatus, à duplici uictoria, quod ibidem idem poëta oſtendit:

Rite deo templumq́; datum, nomenq́; Biſultor,
Emeritus uoti debita ſoluit honor.

Dion in hiſt. libro LIIII. ſcribit, Auguſtum Martis Vltoris conſtruxiſſe in Capitolio templum, in quo ſigna & uexilla reponerentur, ut opima ſpolia Ioui Feretrio.

Tyranus Mars prouerbio dicebatur antiquitùs, ut Heſychius & Suidas tradunt, de ijs qui impotentes ſunt, & ſupra modũ elati atq; indomiti. unde etiam rex Mauors, hoc eſt ἄρης βασιλεὺς, uel ut Orpheus in eius hymno, ἄρεϊ ἄναξ: ſumptum, ut Zenobius putat, à Timotheo Athenienſium imperatore, qui Rempub. contra Perſas & Aſianos tutatus eſt. Vide Eraſmum. Sed & Homerus in hymno illum ita inuocat, ἀντιβίοισι τύραννε, id eſt Violentis tyranne.

Aphneus Mars, hoc eſt ἀφνειὸς ἄρης cognominatus eſt in Arcadiæ monte Creſio: inde uerò denominationẽ ſortitus, ut Tegeatę memorant, quòd cùm Aëropẽ Cephei filiam Mars compreſſiſſet, ipſa ex partu interijt: nihilo tamen minus infans defunctæ matri inhærebat, & copioſe manans ex maternis mãmis lac utcunq; exugebat, quod ex Martis cultu fiebat. qua ex re Mars Aphneus, id eſt diues cognominatus fuit: & puer Æropus à matre nuncupatus. auctor Pauſ. in Arcad.

Theritas Mars. hoc eſt θηρίτας ἐνυάλιος, cognominatus à Thero, quæ Martis nutrix fuiſſe dicitur. Ex Colchis autem Caſtor & Pollux huius dei ſimulachrum deuexêre. hæc uetuſtior opinio, quam non ſecutus eſt Pauſ. ipſe enim exiſtimare uidetur, ita denominatum, ſicuti hominem militarem ac bellacem dicimus, non mitem ac clementem magis quàm θὴρ, id eſt fera ſit. quo pacto & Homerus Achillem leoni confert, & item alios feris alijs. Theritan Enyalium ait Heſychius à Laconibus uocari.

Gynæcothœan, hoc eſt γυναικόθοιναν Tegeatæ Martem in Arcadia erexerũt foro in medio: ea cauſa, quod Marpeſſa mulier uidua Tegeatis, cum mulieribus reliquis contra Lacedæmonios duce Charillo proceſſere, & inſidijs ſtructis, opem uiris ferentibus, Lacedæmonios uicerunt, eorumq́; ducem cœpêre. hinc

re.hinc ob uictoriam Marti deo rem ſacram ſeorſum à uiris ferunt, & deo Epinicia obtulêre:quinimo nec de ſacrificatis carnibus uiros impertiuêre, ſtatuamq́ deo in fori medio erexerunt,quem ideo γυναικοθοίναν uocarunt.auctor Pauſ.in Arcad.

Heſus Mars putatur à pleriſq́. Lucanus in primo,

Horrensq́ feris altaribus Heſus.

Lactantius in primo:Galli Heſum atq́ Theutatem humano cruore placabant.M.Cicero in III.de Nat.deor. Qui ſi deus eſt,& Orpheus & Heſus dei ſunt.hūc tamen ego locum emendaui,ut in Mercurio ſcripſimus, Rheſum.

Odryſius etiam,& Geticus,& Thracius Mars,à populis notiſſimis,feris & bellicoſis,cognominatus eſt.ut illud eſt,

Bella horrida Martis Odryſij. Et illud,

Geticum moderatur Apolline Martem.

Bellipotens quoq́ à noſtris Mars dictus eſt,quòd bello polleat:& Belliger,quòd gerat bella:& Armiger,quòd ferat arma.quin & Orph. ὁπλοχερὴς, hoc eſt qui armis lætetur.Armipotens etiam dictus:Auſonius,

Quiq́ truces belli motus ciet armipotens Mars.

Corythaix Mars ab Homero dicitur,hoc eſt galeam quatiens:ſicut & galeam ornatam habens,κορυθαιόλος appellatus eſt.

οὖλος Mars etiam dictus,quaſi pernicioſus,& ἀλιτὴρ,& grauis, conturbatorq́,quod notat Heſychius:licet hęc uox interdum contraria ſignificet,hoc eſt mollem,& ſanum,& integrum.

Sunt uerò & alia permulta huius dei cognomina, ſeu epitheta,tum Græca tum Latina,apud poëtas:quorum nonnulla breuiter hîc collecta ſubſcribam,ex Homero in primis, & Orphei hymno,alijsq́. ὀμβριμόθυμος ἄρης, qui & ὀβριμόθυμος.nam & ὄβριμος, & ὄμβριμος uocatur, hoc eſt magnanimus & potens.

αἱμοχαρὴς,hoc eſt ſanguinarius,qui ſanguine gaudet. Homerus,& ut canit Orpheus in hymno,αἵματι ἀνδροφόνῳ χαίρων,id eſt,ſanguine uiricida gaudēs. hinc & Vergilius lib.XII Æneid.

Qualis apud gelidi cum flumina concitus Hebri
Sanguineus Mauors clypeo increpat, &c.

χαλκάσπις ἄρης à Pindaro dictus, quod æreum ſcutum gerat:ab Homero uerò in hymno φέρασπις,quaſi nos ſcutiferum dicamus.Idem & χαλκοκορυστὴν dixit,id eſt ære armatum.

βρὶ particula eſt intentiua,& auget plerunq́ in malam partem:unde βριήπυος,latè ſonans,Mars dictus, ut in Apollonium Rhod. grammatici notant. hinc & βρισάρματος ἄρης ab Homero, quòd curru perſtrepat , uidelicet in bello. notiſſimum enim, ueteres in bellis curribus eſſe uſos etiam falcatis. unde & Pindarus χρυσάρματον dixit, id eſt aureum currum habentem Martem, in Pyth. quopiam hymno.

χρυσοπήληξ ἄρης,Homero Mars uocatur,aureum flagellum habens:ſed rectius uidetur,auream galeam. πήληξ enim galea eſt.

βροτολοιγὸς,καὶ μιαιφόνος ἄρης cognominatus, hoc eſt, mortalium interemptor & homicida, &,ut interpretatur Macrob. hominum necator. Cyrillus in quarto contra Iulianum Cæſ.& Phurnutus,qui & hæc etiam addit, ἀλαλάξιος καὶ βριήπυος,uel ut aliqui legunt,μυήπυος à uoce & ſtrepitu,quo pugnantes in prælio utuntur.unde & Marti quidam aſinum iugulant, eadem ratione uociferandi. Orpheus etiam in hymno βροτοκτόνον,id eſt homicidam eadem ratione dixit,ſicuti duo priora.Homerus in Iliad. quo loco Mineruam induxit,quæ manu Martē apprehēdens,θοῦρον ἄρηα,id eſt impetuoſum Martē inquit:ἄρες ἄρες βροτολοιγὲ, μιαιφόνε, τειχεσιπλῆτα, quod & alibi repetit. & ab

utroq́

Ecce nouam Priamo facibus de puppe leuatis, Fert Bellona nurum. Idem in ſecundo Thebaid.

Nec magis ardentes Mauors, haſtataq; pugnæ
Impulerit Bellona tubas.

Huius deæ ſacerdotes, Acron in Horatij comment. appellat Bellonarios. hi ſe ipſi cultris feriebant, & proprio ſanguine numen placabant, furenteſq; uaticinabantur: qua de re Tertullianus Septimius in Apologet. Longius, inquit, excurro, hodie iſtic Bellonæ ſacratus ſanguis de femore proſciſſo in palmulam exceptus, & ſuis datus ſignatis. Lactantius in primo Diuin. inſt. Alia, ait, ſacra Virtutis, quam eandem Bellonam uocant, in quibus ipſi ſacerdotes non alieno, ſed ſuo cruore ſacrificant. ſectis namq; humeris, & utraq; manu diſtrictos tenentes gladios currunt, & efferuntur, & inſaniunt. Tibullus ſacra hæc ita deſcribit:

Hæc ubi Bellonæ motu eſt agitata, nec acrem
Flammam, non amens uerbera torta timet.
Ipſa bipenne ſuos cędit uiolenta lacertos,
Sanguineq; effuſo ſpargit inepta deam.
Statq; latus præfixa ueru, ſtat ſaucia pectus,
Et canit euentus, quos dea magna mouet.

Scribit & alia pleraq; Apuleius de his fanaticis. Iuuenalis:

Sed ut fanaticus, œſtro
Percuſſus Bellona tuo diuinat, & ingens
Omen habet. Horatius in primo Serm.
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis. Lucanus in primo:
Tum quos ſectis Bellona lacertis
Sæua mouet, cecinere deos, &c.

Fingebatur furens dea flagello pugnans concire, eodem ita canente Lucano in ſeptimo:

Sanguineum ueluti quatiens Bellona flagellum.

Nunc cum face, nunc tuba bellicum canere. Romæ uicus Bellonæ fuit in alta ſemita, hoc eſt, in ſexta urbis regione, ut P. Victor ſcribit. Bellonæ uerò templum in nona regione ante portam Carmentalem fuiſſe, idem eſt auctor: & ante templum Columella fuit, quæ bellica dicebatur, ſuper quam haſtam iaciebant bellum indicturi, ut ſcribit Feſtus. Non procul uerò fuit à circo maximo. Ouidius in Faſtis:

Hinc ſolet haſta manu belli prænuncia mitti,
In regem & gentes cum placet arma capi. Appius Claudius auctor fuiſſe dicitur huiuſce ædis condendę. quod & Ouid. oſtendit, canens:

Hac ſacrata die Thuſco Bellona duello
Dicitur, & Latio proſpera ſemper adeſt:
Appius eſt auctor, Pyrrho qui pace negata
Multum animo uidit, lumine cęcus erat.

Bellonę ędem inter Martis & Apollinis quidam ſtatuunt. nam & extra urbem Victruuius huius deę ędem conſtruendam pręcipit: quod alibi latiùs dicam. Dabatur etiam ſenatus apud ędem Bellonę, plerumq; è bello redeuntibus ducibus, & legatis exterarum gentium: quod ex hiſtorijs facilè colligitur, & in primis Liuianis, ut in v. Dec M. inquit, Pomp. Cos. Romam redijt, ſenatuſq; extemplò ad ędem Bellonę uocatus. Ma quidem Bellona à Carmanis uocabatur, in Antilabano, ut Strabo in xij. lib. ſcribit: ut uerò Stephanus, à Lydis hoc nomine Ma Rhea nuncupabatur, ut in Rhea clarius prodidimus.

Threſſa uirago ab Auſonio appellata eſt Enyo, ubi de Gratiano Imperatore agitur:

Bella, inquit, horrida Martis
Odryſij, Threſſæq; uiraginis arma retractat.

Quare his cognominibus Mars & Enyo dicti ſint, in Marte prodidi, quòd ſcilicet Thraciæ populi ſemper bellaces fuerint.

VICTORIA.

Victoriam nos in Martis Syntagmate adiunximus ea ratione, quòd Martem Victoria, ut ait Seruius in 12 Aeneid. comitatur, eo loci, quo per hypallagen uult à Vergilio dictum:

Sin noſtrũ annuerit nobis uictoria Martẽ, id eſt: Mars uictoriã annuerit.

Victoria latinè, νίκη gręcè, pro dea culta fuit, quam Heſiodus in Theog. Stygis & Pallantis filiam cecinit. Vnde mirũ eſt, aliquos Acherõtis illam potius, quàm Pallantis filiam dixiſſe. Scribit Phurnutus, Victoriã πάρεδρον, id eſt aſsiſtricẽ Mineruę datã, quę et in bello contra Gigantes opem tulit. Sunt qui tradant, paruulã adhuc Mineruã ab Ioue nutriendã traditã Pallanti Lycaonis filio, qui eam cum filia educauit: filiam adultam Minerua in deorum numerum retulit, & νίκην, id eſt Victoriam appellauit: ſe uerò ab educatore Pallada dici uoluit, ut Dionyſius primo Hiſt. lib. ſcribit: licet diuerſa alibi tradiderim. Colebatur hæc ab antiquis dea, ut pluribus in locis Pauſanias oſtendit, & in primis in Attica. Romę quoq; ędicula fuit Virginis Victorię, prope ædem Victorię, ut Liuius ſcribit P. Victor in octaua regione: Fori Romani ædes, inquit, Victoriæ, cum alia ædicula Victoriæ Virginis, D.D. à portio Catone ſeniore fuit. & ædes prope ædiculam, quã L. Poſthumius ædilis curulis ex mulctaticia pecunia faciẽdam curauit. Cos. uerò cum M Attilio Regulo bello Samnitico dedicauit, ut in x. ab Vrb. con. ait T. Liuius: qui & in octauo lib. de ſecundo bello Pun. Victoriæ Templũ etiam in Palatio fuiſſe oſtendit. In Victoriæ templum Matrem deûm ex Peſinunte Phrygiæ oppido aduectam, delatam fuiſſe legimus, donec ædes illi precioſis ſtatuis & colũnis, cęteriſq; ornamẽtis Romani cõſtruxere, in cuius dedicatione ædis Megaleſia celebrata: Liuius Cicero, alij ſunt auctores. Dionyſius autẽ Alicarn. Victoriæ templum ab ipſis conſtructum fuiſſe Arcadibus in colle Auentino lib. Antiq. primo prodidit L. Sylla bellis ciuilibus uictor deę uictorię ludos inſtituit, quod M Cicero & Aſcõ. Pædian. in Verrem ſcribunt. Ita uerò ab antiquis Victoria effingebatur, ut in nummis antiquis & marmoribus cernere datur, alata, uolans, coronã uel palmam proferens. Sic eam ſuo carmine pingit Prudentius irridens:

Vincendi quæris dominam? ſua dextera cuiq; eſt,
Et Deus omnipotens, non pexo crine uirago,
Non nudo ſuſpenſa pede, ſtrophioq; recincta,
Nec tumidas fluitante ſinu ueſtita papillas.

Claudianus quoq; de laudibus Stiliconis:

Ipſa duci ſacras Victoria panderet alas,
Et palma uiridi gaudens, & amicta trophæis,
Cuſtos imperij uirgo, quæ ſola mederis
Vulneribus, nullumq; doces ſentire laborem: & reliqua.

Victoriæ ſtatuam in Germania ſcribit Dion. lib. LVI. quæ uergebat ad hoſtes, ſubitò uerſam eſſe uerſus Italiam. Talẽ et in Iunonis templo in Olympia poſitam, deſcribit Pauſanias. Sed cum ſuis ſacris literis Aegyptij Victoriam pingerent, aquilam formabant, quoniam ea auis cæteras aues ſuperare ſolet. Porrò et eadẽ à Romanis in primis interdum cum lauro fingebatur: immò & laurus ipſa, ut palma, interdum Victoriam apud ſcriptores ſignificat. unde & literę laureatę dictæ, quę uictoriam ſignificant: ita & faſces laureati. id quod colligimus cùm ex hiſtorijs, tum etiam ex Plinio. hinc & laureola corolla, uel etiam Chriſtianis ſcriptoribus dicta. Marcus Cicero in ſecundo Epiſt. ad Cœlium:

lium: Velles enim, ait, tantummodo ut haberem negotij, quod eſſet ad laureolam ſatis. Idem ad Atticũ lib. quinto: Bibulus in Amano cœpit Laureolã in muſtaceo quęrere. quæ dicẽdi figura uidetur prouerbij uice prolata. id quod, ut rectè obſeruauit Eraſmus, ſic meo iudicio non rectè expoſuit. non enim de re patua dixiſſet Cicero, quoniam & ſe cum Bibulo taxaſſet, qui in Amano monte caſtra duxiſſet. Quin illud potius intelligi uolebat, quod gloriã quęreret ex re iam confecta. Nam muſtaceum ita à Catone in re ruſtica paratur, ut lauri folia confecto muſtaceo ſupponantur: & ideo qui laurum quærit in muſtaceo, quærit ex eo, quod ei ſubtus eſt, quaſi dicat, ex reliquijs belli à Cicerone in Amano monte confecti, Bibulum triumphum quęrere. Hiſtoria eſt notiſſima ex Familiaribus epiſtolis, ad Senatũ & Catonẽ. Cùm eſſem hęc noſtra editurus, allatę mihi ſunt Epiſtolicę Cœlij quęſtiones quas, ille Thomę Calcagnino ſcripſit, in quib. de hoc Ciceronis loco eadẽ fermè, quę ego prodidi, annotauerat. Sed nos iam ad Victoriæ cognomina tranſeamus.

Victoriam Orpheus ad muſæum ἡδυέπειαν uocauit, quod ſcilicet ſuauis ſit ſermo, qui de uictoria affertur.

ἑτεραλκέα νίκην Homerus nuncupauit, hoc eſt, utroq; inclinantẽ. eſt enim dubia uictoria. Meminit & Heſychius poſt alios. Lucianus in dialogo Philopatris, plura. hinc Homerus idẽ alibi, ἀμφήριστον νίκην etiã uocat, id eſt dubiã & incertam uictoriam. Dicitur & eadẽ ratione ἑτεροκλινὴ & ἑτερορρέπὴς Trimatius, antiquus poëta latinus, & Auſonius Gallus, præperem Victoriam dixerunt.

Dum dat uincenti præpes Victoria palmam: Trimatius Auſonius:

Tu quoq; ab aërio, præpes Victoria lapſu.

ita etiam Drepanus, in panegyrico ad Theodoſium. Alij eadem ratione Volucrem dixere.

Palmaris Victoria uidetur cognominari ab Apuleio, lib. ſecũdo de Aſino: Atria, inquit, longè pulcherrima, columnis quadrifariã per ſingulos angulos ſtantibus, attollebanr ſtatuas Palmaris deæ. Cic. primo de Nat. deorũ: Sed illa Palmaris quidem, quod qui non modò natum mundum introduxerit, ſed etiam manu penè factum.

Vitulam deam, Victoriã dici Piſo putauit. cuius rei hoc argumentũ protulit, quòd poſtridie nonas Iulias re bene geſta, cũ pridie populus à Thuſcis in fugam uerſus eſſet, unde Populifugia dicta ſunt, poſt Victoriã certis ſacrificijs fiebar uitulatio. quidam interpretati ſunt, quòd potens eſſet uitę tolerãdę. hinc illi pro frugibus ſacra fiebãt: quod obſeruat Macrobius. Hyllus in li. de Deis, Vitulam deam ait, quæ lętitiæ præeſſet: unde etiam Vitulatio, & uitulari. Varro in lib. Rerum diuinarum ait, quòd pont. in ſacris quibuſdã uitulari ſoleat, quod græci παιανίζειν uocant. Titius uerò uitulati interpretatus eſt, uoce lętari. quidam de hac dea Vergil. intellexiſſe uolunt, cùm cecinit:

Cùm faciam uitula pro frugibus, ipſe uenito.

Vacuna quoq; Victoria à Sabinis appellata, ut Varro in primo Rerum diuinarum ait: & ea maximè eos gaudere, qui ſapientia uincũt. Hinc puto illud eſt Auſonij: Quas ſi ſolueris ô poëta nugas, Totã trado tibi ſimul Vacunã.

Variæ ſunt de hac dea apud ſcriptores ſententię, quas licet in noſtro de Annis menſibus & cæteris attulerim, hic tamen etiam repetendas duxi. Vacuna dea credita fuit, quæ uacantibus & otioſis præeſſe putabatur: cui, à laboribus cũ uacarẽt agricolę, poſt perceptos fructus & agrorũ cultus, per hyemẽ ſacra faciebant. Ouid. ſexto Faſt.

Nam quoq; cùm fiunt Antiquæ ſacra Vacunæ,
Ante Vacunales, ſtantq; ſedentq; focos.

Sacra hæc Vacunalia dicebantur, quæ decembri menſe agebantur. meminit & Horatius huius, ut uetuſtæ deæ, in Epiſtolis:

d ij Hæc

Hæc ego dictabam poſt templũ putre Vacunæ. quo loco Porphyrion ait: Vacuna apud Sabinos plurimũ colitur dea, quæ eſt ſub incerta ſpecie formata. quidam Mineruam, alij Dianam putauerũt: nonnulli et Cererem eſſe dixerunt, ſed Varro Victoriam. hæc fermè ille. Virgo Victoria à Romanis culta, à Portio Catone poſita, ut ſuprà dixi.

Cœligena Victoria etiã dicta, teſte Varrone de Ling. lat. his uerbis: Victoria ab eo quòd ſuperati uincuntur. utriq; teſtis poëſis, quòd & Victoria et Venus dicit̃ Cœligena. Tellus enim, quòd prima uincta cœlo, Victoria ex eo: & ideo hæc cũ corona & palma, quòd corona uinculũ capitis, & ipſa à uinctura dicit̃. Hęc Varro. Idem primo Rerum diuinarũ, Vacunam deam Victoriã exiſtimauit: & ea maximè eos gaudere, qui ſapientia uincunt. idẽ & Prophyrion, ut modò eſt dictum.

ἄπτερος νίκη etiã, id eſt ſine alis, & implumis ab Athanienſibus formabatur, ut eſt apud Pauſ. in Attica, cuius & ſtatuam aſcribit. Idem in Lacon. ait, Victoriam ideo ἄπτερον id eſt implumem eos ſtatuiſſe, ne uidelicet ex Athenis euolaret. Ita et Lacedęmonij Martem catenatũ habebant, ne à ſe ſcilicet abſcederet. ſcribit Heliodorus, ἄπτερον νίκην dextera malum punicũ, ſiniſtra Galeã tenere. Conſiderandum tamen, ἄπτερον apud Græcos non implumem modò ſignificare, ſed etiam præpetem, & celerem, quod apud Homerũ & Aeſchinũ notamus. Nec hoc Heſychiũ latuit. uidetur tamẽ prior ſentẽtia hoc loco Victoriæ cõuenire. Appellata etiam fuit Victoria, id eſt νίκη, Minerua, ut dictũ eſt ſupra.

Naphthe demum ab Aegyptijs Victoria dicebatur, ut Plutarchus docet. repete quæ in Venere diximus.

Incruenta etiã Victoria cognominata, cùm ab alijs ſcriptorib. tũ à Liuio, in ſecũdo ab Vr. con. Item alibi, nec ſemel. ſic etiã non incruenta & cruẽta dicta.

HERCVLES.

HErculis uitam iuuenis admodum compoſueram, quã adultus non editurus eram. Tunc enim, quę me ad ſcribendum cauſę impulerant, ex duorum chariſſimorũ et illuſtriũ amicorũ acerbo & immaturo interitu cẽſſauerãt: in quorũ gratiam, id quicquid eſt, laboris ſubiuerã. Verùm inter tot meas, nõ dico exantlatas ærumnas, ſed in ipſo earũ euripo naufragus, & cõpulſus, cùm me Ferrariã quaſi in portũ recepiſsẽ, à Cœlio Calcagnino, uiro doctiſ. & mihi ſingulari beneuolentia à primis uſq; pueritię annis iunctiſſimo, itẽq; à Muſtio Auguſt. à quib. multis ſum beneficijs affectus, perſuaſus, ut ſcilicet Herculi II. noſtro Principi aliquo me argumẽto inſinuarẽt, hanc illi Herculis uitã ut mitterem, efficere: ex qua eius dei cognomina, ut plurimũ eduxi, quibuſdam duntaxat additis. Quare ſi partior ero in eis recẽſendis, te ad eã legendã prouoco. Principiò igitur, uarię fuerunt de Hercule opiniones. Quidam plures hoc nomine fuiſſe uolunt, duos aliqui, tres nonnulli, alij duodecim: Varro quatuor & quadraginta collegit. Cic. ſex tantum enumerat: Ex Ioue, inquit, & Licyto eſt is Hercules, quẽ cõcertauiſſe cũ Apolline de tripode accepimus: alter tradit̃ Nilo natus, Aegyptius, quẽ aiunt Phrygias literas conſcripſiſſe. Tertius, unus ex Idęis dactylis, cui inferias Cretes afferũt. Quartus, Iouis & Aſterię, Latonę ſororis, quẽ Tyrij maximè colunt, cuius et Carthaginẽ filiã ferũt. Quintus, in India, qui Belus dicitur. Sextus, ex Alcmena, quẽ Iupiter tertius genuit. hactenus M. Cicero. Sed enim priſci uiros omnes fortes, ac monſtrorũ domitores, Herculis nomine nuncupauere. Atq; ea de cauſa factũ eſt, ut multorum geſta uni Iouis & Alcmenę filio adſcripta ſint. Theologorum uetus fuit opinio per Herculẽ ſolẽ ſignificari: unde et illi duodecim certamina attributa ſunt, quòd uidelicet duodecim ſigna Sol toto anno permeat. Alij philoſophum Herculem putauere, & idcirco illi clauã aſſignãt, per quã philoſophia ſignificatur: & leonis pellẽ, per quã prudẽtia. quibus reb. Hercules animi monſtra edomuit,

& cogitatiões uanas: quib. de certaminib. ſcripſiſſe Cleanthẽ, ait Phurnutus, nec ideo ubiq; ſenẽ delirum ac nugacẽ fuiſſe. Sed libet Dionyſij Alicarnaſſei uerba aſcribere: Verior, inquit, de Hercule ſermo talis eſt. Herculẽ ducẽ fuiſſe omnium ſuę ætatis optimũ, ualidumq; exercitũ habuiſſe, terras oẽs inter Oceanũ peragraſſe: eos dominatus amouiſſe, ſi qui ſubditis populis grauiter ac tyrannicè imperarẽt, aut urbs finitimos iniuria atq; impotẽtia lędẽs: aut ſi qui eſſent homines immanes, & hoſpitũ cędibus nefarijs gaudẽtes, in eos regna legitima cõſtituiſſe, gubernationesq; moderatas & humanitatis mores, ius deniq; ęquabile omnibus inferẽs, tã gręcis quàm barbaris, maritimis & mediterraneis. quin et in deſertis locis urbes condẽs, atq; diuertẽs flumina, quę cãpos inundarent, in montibos excidens, ſemitas in uijs, & cætera quæ mortalium eſſe uſui arbitratus eſt. Hæc Alicarnaſſeus.

Alcides igitˀ, ut ab hoc incipiã, Hercules cognominatus eſt, ab auo Alceo: ſiue ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, id eſt à fortitudine. Pindarus initio Alcidẽ nominatũ, poſtea Hetculẽ dicit, ab ἥρα, quam Iunonẽ dicimus: quod eius imperijs opinionẽ famamq; uirtutis ſit cõſecutus. Proclus in Plat. Cratylo, Herculem ait Alcidem prius appellatũ, à mortalib. parẽtib. Pythia uerò ἡρακλέα uocauit, ꝑpter gloriã quã adeptus eſſet, & diuinitatẽ ex Iunonis affinitate. & cognatione, Phornutus uerò, ſeu Cornutus, Herculẽ innuit uocatũ, quòd τοὺς ἥρωας κλεΐζεται. i. q; heroas gloria afficiat. ſiquidẽ Herculẽ, rationẽ eſſe ait, quę in uniuerſis exiſtat, per quam natura fortis ac robuſta ſit. Inuictus & ἀπεριγένητος, id eſt inſuperabilis, tribuens robur, & per partes fortitudinẽ. Antiqui enim heroas uocabãt, & corpore & animo fortes ac uiriles, & ptopterea diuini generis participes: & cæ. quę ille ſcribit. Sed hunc tantũ deum, & tam celebrẽ, audi quo pacto irriſus ſit à Diagora, illo (ut puto) Melio. Is em̃, cùm Herculẽ ligneũ in penuria lignorũ exuſturus eſſet, ad illum per ludibriũ dicebat: Age ô Hercules, tertiũdecimũ laborẽ ſubiturus tibi adeſto, obſonium nobis cocturus, & ſanè acceptũ illum in ſcandulas diffidit, deum irridens atheus, & cibaria excoxit. hoc quidẽ cùm alij, tum Epiphanius, uir & ſanctus et doctus. In huius dei tutela eſt populus arbor. Phyſici enim Herculem tẽpus dicunt interpretantes: ideo populũ ei aſſignari ἀλληγορικῶς, quia bicolot ſit. et ſic partes tẽporis accipere poſſumus id eſt diei & noctis. Hæc Probus in commẽt. Vergilianis. Rerum tamen ſacrarum periti tradũt, in ſacro quod Herculi fiebat, ad arã max. in foro Boario, laurea coronatos id perficere: cùm tamen ita canat in octauo pœta,

Herculea cum populus umbra,
Velauitq; comas, folijsq; innexa pependit. & paulo pòſt:
Tum Salij ad cantus, incenſa altaria circum
Populeis adſunt euincti tẽpora ramis. id quod Macr. in Satur 3. declarat.

Tirynthius Hercules nuncupatus, quod in Tiryntha urbe ſit enutritus. τίρυνς Peloponnenſi urbs, dicta à Tirynthe filia Alò: quæ etiã Amphitryonis ſoror dicta fuit, ut ſcribit Stephanus. Thebanus etiam Hercules dictus, ut Arnobius ſcribit, & in Oetæo dictum eſt.

Amphitryoniades Hercules dictus, quòd exiſtimatus ſit Amphitryonis filius. Propertius:

Amphitryoniades qua tempeſtate iuuencos
Aegerat à ſtabulis ô Erithyia tuis. & præterea Catullus, Falſiparens dixit:

Auſus Falſiparens Amphitryoniades.

Cynoſarges Hercules cognominatus, ut meminit Herodotus, & Plut. quo de nomine licet in Hercule ſcripſerim, hoc tamẽ loco plura congeremus. Scribit in primis Suidas, quod Cynoſarges locus fuit Athenis, hac de cauſa Herculi conſecratus, Didymus Atheniẽſis, uel Diomus, ut Stephanus & Heſychius

uocant, ad focum immolabat: cuius abreptã hoſtiã canis albus, qui fortè ibi aderat, in quendã locum attulit. cuius rei cauſa cũ ingenti eſſet terrore affectus, deus illi reſponſum dedit, oportere ut Herculi ibi arã erigeret, ubi canis uictimam depoſuerat. qua re factũ eſt, ut à cane alba, uel ueloce, ut ait Heſychius, locus Cynoſarges appellaretur. quo loco nothi, quiq; tã ex patre, quàm ex matre ciues nõ eſſent, ſe propterea exercebãt, quòd Hercules & ipſe nothus extiterit. Plato nõ à cane alba, ſed à Cynoſargo quopiam, Cynoſargen dictã ait. & inde quoq; adagiũ deductũ eſt, ἴθι εἰς κυνοσάργες, in infames atq; ignobiles. plura de prouerbio Eraſ. De Cynoſarges tẽplo, & Pauſ. in Attica, & Heſychius.

Buraicus Hercules cognominatus ab Achaiæ urbe Bura, ubi & ſpecus, & fluuius eodem nomine extitere. quo in loco tabella, & talis ſeu taxillis uaticinia dabãtur. Nam qui deum conſulebant, primum ante ſimulachrũ dei preces effundebant: deinde quatuor talos, qui multi erant apud deum, ſuper menſam iaciebant. in ſingulis autem talis, figuræ notatæ inerant. in tabella uerò figurarum interpretationes inueniebantur, itaq; uaticinium habebatur.

Thaſius Hercules etiam dictus, ut Herodotus ſcribit, eumq; multa ueneratione coluerunt. Legimus etiam eundem ab ipſis appellatum Seruatorẽ, hoc eſt σωτῆρα ἡρακλέα. quin & eius nomine publicam monetã inſcribebãt, ἡρακλέους σωτῆρος θασίων, cuiuſmodi ſe uidiſſe teſtatur Rheuclinus.

Chon Hercules Aegyptiorum lingua nuncupatus, qui cũ Oſiride Italiam liberauit à tyrannide, & ab hoc Chone Hercule Aegyptio Italiã antiquitus uocatam prodidit Antiochus Xenophanis, & Chones Italiæ populos. & Chonem urbem, cuius & Strabo meminit, & Stephanus.

Tyrius Hercules appellatus à Tyro Phœnicię urbe illuſtri. huius ſcriptores multa tradidere, & præcipuè qui Alexandri geſta perſcripſere, Q. Curtius, Arrianus: qui & in ſecundo notatu digna multa de Tyrio, Aegyptio, & Argiuo Hercule notauit.

Herculis ex Tyro ſimulachrũ ſua ſponte rate delatũ ferunt ad promontorium quoddã, inter Chios & Erethrios, & utriq; ad ſe illud trahere certabãt. id fruſtra tentatũ. nam dimoueri inde nõ poterat, donec Phormio ſenex piſcator cęcus factus eſt morbo: qui nocturno uiſo monitus, iuſſit mulieres comas incidere, & exinde funẽ cõficere: ſic fore, ut nauis ſequeretur. nobiles mulieres id facere abnuerũt. Threſſę quędã libertę paruerũt, & ex capillis contorta reſte, nauis ad Erethrienſiũ uſq; urbẽ ſecuta eſt, & uiſus etiã Phormioni reſtitutus. quare deinceps ſimulachrũ ſumma ueneratione totius Græciæ & Ionię cultũ eſt: & ei templũ, quod ſolis Threſſis ingredi fas fuit, conditũ eſt, & conſecratũ.

Dorſanes Hercules ab Indis, & Gigantis nomine appellatus, ut Megaſthenes tradit, & Arrianus, item Heſychius. eoſdem & Belum appellaſſe, teſtis eſt Cic. Verùm de Belo in Ioue plura diximus.

Ogmion Hercules à Celtis dictus, ut Lucianus lepidiſſimo libello oſtendit. eum enim eloquentiæ ac prudentiæ deum exiſtimabant, itaq; effingebãt: ſenem penè decrepitum, caluum, paucis capillis, coloratum, fuſcum'ue & rugoſum, quales uidelicet ſeniores nautæ marini: leonina pelle indutum, cum rhopalo, id eſt claua dextra, ſiniſtra arcum tenentem, pharetra ex humeris dependente: catenulis uerò ex auro & electro admodum tenuibus, linguæ ſuæ extremitate perforata inſertis, maximam hominum multitudinem, non inuitam, ſed ſponte ſequentem, auribus alligatis trahentem. hac Galli effigie, & hoc nomine ſuum Herculem coluere.

Prodicius Hercules in officijs cognominatus à M. Tullio, ea ſcilicet ratiõe, quòd Prodicus Ceus ſophiſta antiquus, primus induxit ſuis ſcriptis, Voluptatem, uel (ut alijs placet) Vitiũ, & Virtutẽ, in ſolitudine Herculi adhuc puero appāruiſſe, ut utrã uellet ſibi comitẽ uitę aſſumeret. hęc turpi & deformi erat habitu,

biitu, ſed genuino ac natiuo decore pulchra: illa ornatiſsimis ueſtib. ac calceis induta. nihilominus ille Herculē dixit Voluptati Virtutem antepoſuiſſe. hinc ergo Prodicius Hercules: tametſi & pòſt idem plures ſcripſere, inter quos Xenophon, apis illa Attica, & Lemnius Philoſtratus.

Gylius Hercules cognominatus, quod Gylion pleriq; græcorum interpretantur leonem, uel ſuem. alij chœrogryllum, id eſt porcum ſpinū: alij ueſtis genus. Sunt & qui τὸν γύλιον peræ genus ſcribant militare, & uaſculum oblongū, in acutū deſinens, aptum militiæ, ad ſeruādos cibos. unde γυλιαύχην is dicitur, qui collo eſt gracili & prælongo. Sed de Gyliauchene alibi dixi copioſius, & de Galeancone ex Hippocrate & Galeno & Plut. in Mercurio dictū. Porrò de Gylio, in Poëtarum hiſtoria plura attulimus, in Carcini uita, ex Suida & Heſychio, alijsq;. Idæus Hercules cognominatus, ab Idæis dactylis, inter quos primus fuit. quinq; uerò fuere, quorū hęc ſunt nomina: Hercules, Pęon, Epimedes, Iaſius, & Idas, fratres. Hic ergo Hercules, longe Amphitryonide antiquior: hic Olympij certaminis auctor. nam ex Ida in montem Olympum aufugiſſe traduntur, qua de re Pindari expoſitores multa.

παραστάτης, id eſt adiutor, & præpoſitus Hercules nuncupatus, qui & προστάτις dicitur. huic Clymenus Cardis filius ab Hercule oriundus, ex Creta ueniens, certamen inſtaurauit Olympicum, quinquageſimo poſt cataclyſmum Deucalionis anno: arāq; ſtatuit, & Paraſtatæ nomine appellauit, quòd poſt Pelopen Amphitryoni aſtitiſſet. Vide in Eliacis apud Pauſ.

Melius Hercules cognominatus, cuius uariæ ferūtur opiniones. quidam à pomis exiſtimant. alij ab ouibus, cū μῆλον utrunq; ſignificet. alij longe diuerſa prodidere. Sunt qui bouē tradant, cū Herculi eſſet immolandus, aufugiſſe: cū uerò nihil eſſet quo res ſacra deo fieret, malū, quatuor ſuppoſitis ramis pro pedibus, & duob. pro cornibus, in bouis formā, Herculi in ſacrificiū oblatū eſt. Vnde in tenues & frugales, qui nomē quidē magnificū gerūt, ſed nullis pollēt opibus, adagiū factū eſt, Melius Hercules. Dicitur & Malum Herculis, ut ex Apollodoro Zenobius prodidit. Iulius aūt Pollux, rem ita enarrat. ait enim in Bœotia de mali fructib. diuinā rem fieri, idq; ea cauſa contigiſſe, quòd cū forte fortuna aries deo ſacrādus adduceret, Aſopus fluuius adeò excreuit, ut adduci nō poſſet. tū qui ſacra procurabāt, malū maturū & pulchrū pro ariete accipientes, cui pro pedibus quatuor feſtucas, & pro cornibus duas affixerunt: atque eo modo rem ſacram perfeciſſe. proinde apud Thebanos & Bœotios moris id permanſit: unde eſt μῆλον, ὁ μήλιος ἡρακλῆς. Sed & μήλων dicitur apud Heſychium, id eſt Pomarius. Victor Hercules cognominatus. Vergilius, Hæc limina, inquit, uictor Alcides ſubijt. quod nomen licet ab eius crebris uictorijs deduci poſsit, & (ut ait Varro) quòd omne animalium genus uicerit: nihilominus tamē in ſomniū refertur. Cū enim M. Octauius Herennius mercaturā exerceret, idq; illi pro animi ſententia ſuccederet, decimā Herculi nō dedit. Accidit aūt, cū nauigaret, ut à prędonibus circūueniretur. ille, ut erat animo intrepido & forti, ſtrenuè ac animoſe pugnauit, atq; ita piratarum manus euaſit. inſequēti uerò nocte, ei uiſus eſt adeſſe Hercules, in ſomnis, qui illū moneret, eum ſeruatū fuiſſe ſua ope: quamobrē Octauius tanti beneficij haud immemor, area impetrata à magiſtratibus, Herculi Victori ædē poſuit, appoſita in rei teſtimoniū & monumentū ſtatua, cū inſcriptione. Quidā Victorem Herculē poſitū ab Euādro tradūt in foro Boario, qui & triūphalis diceretur, cuius & infrà meminimus. P. uerò uictor: Aedes, inqt, Herculis Victoris duę, altera ad portā trigeminā, altera in foro Boario, cognomine rotūda et parua.

Inuictus etiam Hercules dictus, & pollens, ut antiquorum pleræq; habent inſcriptiones. Varro ſic dictum putat, quòd animalium omne genus uicerit, ut modò dicebam. Lucretius, quòd omnia monſtra animi.

Index Hercules etiam cognominatus eſt, cuius fanum ab Areopagitis conſtructum fuit hac ratione, quæ & ipſa in ſomnium refertur. Ferunt enim Sophoclem poëtam ſomniaſſe, ſe uidere Herculem, ſibi prodẽtem, quínam grauem auream pateram ex æde ſurripuiſſet. quod ubi compertum, Indicis Herculis & nomen & templum eſt conſtitutum.

καλλίνικος θεὸς Hercules nuncupatus, hoc eſt, honeſtus & pulcher uictor, de quo Artemidorus libro ſecundo Onirocriticon. Nam, inquit, Hercules cùm inter mortales eſſet, affectis iniuria defenſor fuit, ac uindex: ijs uerò qui præter leges uiuerent, alijsq; iniurias inferrent, & iniqua agerẽt, iniquus fuit deus, ac malus. atq; adeò hac ratione bonus eſt ijs, qui certamẽ ineunt, uel iudicium, uel pugnã. hinc & καλλίνικος θεὸς uocatus eſt, apud Pindarũ quoq; in Olymp. celebratum eſt illud Archilochi carmen, χαῖρε καλλίνικε τήνελλα ἄναξ ἡρακλῆς. cuius uerſus in hiſtoria Archilochi in Poëtis lyricis meminimus. lege & Pindari cõmẽtaria. Eſt uerò & Callinici mẽtio apud Diog. Laertiũ, in uita Diogenis.

Ipoctoni nomine Hercules colit̃ ab Erythreis, à beſtiola uineis infeſtiſsima denominatus, quã illi Ipon uocãt: quòd eos ab hoc beſtiole genere liberarit.

Conopionis item nomine Hercules uocitatus, quod Oetæos à culicibus, quos illi Conopas appellant, tutatus eſt. Reperias aliquos, qui Cornopiona, nõ Conopiona legant: quod ſcilicet Cornopas fugarit, hoc eſt locuſtas, quas illi etiam πάρνοπες, uel ἀκρίδες uocant.

Canopius Hercules, & Aegyptius cognominatus, ad differentiam Thebani. Nota eſt hiſtoria Xenocleæ, quæ cum apud Delphos uates reſpõſa daret, Herculi noluerit uaticinari, Iphiti cæde polluto. quare iratus Hercules, è fano tripodem aſportauit. Xenocleam dixiſſe ferũt: Alius utique Hercules Tirynthius, quàm Canopius. nam & Aegyptium alium, quàm Thebanum, ferũt: de quo Pomp. Mela lib. tertio, de Gadium promontorijs duobus agẽs. In altero, inquit, templum Aegyptij Herculis, cõditoribus, religione, uetuſtate, opibus illuſtre. Tyrij condidere. Cur ſanctum ſit, oſſa eius ibi ſita efficiunt. Annorum, queis manet numerus, ab Iliaca tempeſtate principia ſunt: opes tempus aluit.

Herculem Aegyptium unũ fuiſſe ex VIII deis Aegyptij aſſerunt, qui priores fuerunt XII deis. Vide Herod. in ſecundo. Aegyptij etiã Herculis mentio eſt apud Arrianum lib. de hiſt. Alexandri ſecundo.

Polyphagus, & Addephagus, itẽ Buphagus, & Buthinas Hercules cognominatus eſt, quòd multi cibi eſſet. item Philopotis, quòd multum biberet. Orpheus quoq; inter reliqua in eius hymno cognomina, Pamphagum uocat. de Addephago in noſtris Nauigijs diximus. quin etiam legimus Herculem integrũ Thiodamãtis bouẽ comediſſe: hinc Buthinas, παρὰ τὸ βοῦς καὶ θοινᾶν, q̃d boues comederet. Sed rectius Βουθοίνης ſcribit̃: quippe θοίνη, cõuiuiũ & θοινάω cõuiuor ſignificat. Sed & illi fulicã, ſeu gauiã attribuit antiquitas, ꝓpter uoracitatẽ: & ſcyphũ eidem dicarũt, propter potũ. Sed hac de re in Hercule plura diximus.

Lacertoſus etiam Hercules cognominatus, à robore uidelicet, & lacertorum toris, ut in noſtro Hercule docuimus. hinc in poëmatis Priapeiorum:

Phœbus comoſus, Hercules lacertoſus.

Lindius Hercules, uel Βούζυγος cognominatus ea ratione, quòd Hercules aliquando boues Lindio Thiodamanti ſurripuit, quorum unum tantum iugulaſſe ſcribit Philoſtratus, eumq; adeò integrè uoraſſe, ut ne quidem oſſa ſuperfuerint. Interea Thiodamas Herculi conuiciabatur. uerùm mox cognito Hercule, Lindij ei aram ſtatuerunt: qua ex re Βούζυγον appellauere, ſacraq; Lindia, quæ cõuicijs ac maledictis celebrabantur. unde prouerbium emanauit.

Muſagetes Hercules, ſeorsũ ab Apolline etiã appellatus, q̃ de nomine in oratiõe incerti auctoris de inſtaurãdis ſcholis (q̃ tamẽ Eumenij oratoris fuiſſe, ex ipſa oratione colligit̃) hãc hiſtoriã legimus, Aedẽ, inquit, Herculis Muſarũ

in circo

in circo Flaminio Fuluius ille Nobilior ex pecunia cenſoria fecit, nõ id modò ſecutus, quòd ipſe literis & ſumma poëtæ amicitia duceretur: ſed in Græcia cùm eſſet imperator, acceperat Herculem Muſageten eſſe: hoc eſt, comitẽ ducemq; Muſarum. Idemq; primus nouẽ ſigna, id eſt omniũ Camœnarum, quæ ex Ambracienſi oppido tranſlata ſunt, ſub tutela fortiſsimi numinis conſecrauit, ut res quę à mutuis operibus & præmijs iuuari onerariq; deberent, Muſarũ quies defenſione Herculis, & uirtus Herculis uoce Muſarũ. & hucuſq; ille.

Melampygos Hercules cognominatus, hoc eſt, ut quibuſdam arridere uideo, Cluniater. id uerò ei cognomẽ inditũ, ex tali fabula. Paſſalus & Alcmon, ſeu Alcimon, fratres fuere, Memnonis filij, omni ſcelere inquinati, quib. olim mater prædixerat, ut à Nigrinate cauerent. illi nil magis ab inſtituto deſtiterũt. accidit cũ forte Hercules ſub arbore feſſus recubaret, ut hi fratres Herculi inſidias tenderent. quòd præſentiens Hercules, uiuos ambos cepit, per pedesq; ligatos, à tergo ſuſpenſos claua geſtabat. qui demiſsis capitibus, cũ Herculis nigras nates uiderent, maternæ monitionis memores, inter ſe tacitè ſubmurmurabãt. quos audiens Hercules, re intellecta, eo fertur cognomine uſq; adeò delectatus, ut ſtatim uinculis ſolutos impunè abire permiſerit. locus etiã ubi id cõtigit, Melampygos uocatus. Cętera in noſtro uidenda Hercule: nam de his fratribus uariæ legũtur opiniones. Monœcus Hercules ipſe, & portus etiã nuncupatus, in ora Liguſtica. Sic μόνοικος uerò dictus, ut Seruius ait, quòd ibi fugatis cæteris omnibus, ſolus habitauerit: uel quòd ſolus ipſe in Herculis tẽplo coleretũ, nec aliquis deorũ ſimul. meminit Strabo. Vergilius:

Aggeribus ſocer Alpinis atq; arce Monœci.

Triumphalis Hercules etiam cognominatus, qui in foro Boario poſitus, ut creditur, ab Euandro, qui per triumphos triumphali habitu induebatur, quibus Romæ triũphus agebatur.

Aſtrologus Hercules eſt dictus, ait Feſtus, quòd eo die ſe flammis iniecit, quo futura erat ſolis obſcuratio.

Cuſtos Hercules nuncupatus. Ouidius in Faſtis,

Altera pars circi cuſtode ſub Hercule tuta eſt,
 Quod deus Euboico carmine munus habet.

Nam Syllam ferſit eam poſuiſſe ex carmine Sibyllino. Meminit P. Victor in nona urbis regione, quæ erat circus Flaminius: Aedes, inquit, Herculi magno cuſtodi circi Flaminij.

Sanctus Hercules dictus à Sabinis. Aelius apud Varronem hunc eſſe Sanctum ait à Sabina lingua, Herculem à Græca. hinc Propertius:

Sancte pater ſalue, cui iam fauet aſpera Iuno,
 Sancte uelis libro dexter ineſſe meo.
Hunc quoniam manibus purgatum ſanxerat orbem,
 Sic ſanctum Taciæ compoſuere Cures.

Silius de eodem:

Et læti pars Sanctum uoce canebant,
Auctorem gentis.

Ouidius in Faſt.

Quærebam, nonas Sancto, Fidióne referrem,
 An tibi Semipater. tunc mihi Sanctus ait:
Cuicunq; ex illis dederis, ego munus habebo:
 Nomina terna fero, ſic uoluere Cures.
Hunc igitur ueteres donarunt æde Sabini,
 Inq; Quirinali conſtituere iugo.

Plut. in cauſis: Quid eſt, inquit, q̄d ſpõſam Rom. introducẽtes, iubẽt dicere, Vbi tu Caius, ego Caia. poſt priorẽ expoſitionẽ, An magis (inquit) propter Caiam Ceciliã, honeſtã ſanè mulierẽ, ac bonã, uni ex Tarquinij liberis collocatã, cuius in Sancti, id eſt σάγκτου tẽplo, ſtatua ex ære poſita eſt. Inerãt iam pridẽ & ſandalia, & colus, pudicitiæ & induſtriæ ſuæ certa monumenta. Scribit

etiam

etiam Feſt. Pomp. Mediusfidius eſſe compoſitũ & ſignificare Iouis filiũ Herculem, quia Iouẽ Græci Δία dicunt, nos Fidium pro filio. nam priſci ſæpe d litera pro l utebãtur. Varronis uerba hæc ſunt: Vnde, inquit, ſub dio, Dius fidius, itaq; inde eius tectum perforatum, ut uideatur diuum, id eſt cœlum. Quidam negant ſub tecto per hunc deierare oportere. Aelius Dium fidium dicebat, Diiouis filium, ut Græci Διόσκορον Caſtorem: & putabat hunc eſſe Sanctum à Sabina lingua, Herculẽ à Græca. Sanè Sanctũ pro ꝓpitio, antiquos poſuiſſe uidemus. Tibullus de Iunone: At tu ſancta faue. Catullus de Cupidine:

Sancte puer, curis hominum qui gaudia miſces. Idem de Venere:

Quem neq; ſancta Venus. Tibul. item de Genio:

Tunc precor inſidos Sancte relinque focos. Porrò Sanctum quidam Piſtium apud Alicarnaſ. Dionyſ. putauere, qua de re ego in Sango plura, & in Piſtio Ioue: ubi etiam de Fidio opinionem meam recenſui.

Briarei etiam nomine quidam Herculem appellauere, quod Pindari inter alios interpretes obſeruant: unde & Herculis columnæ, Briarei ab aliquibus dictæ ſunt, ut in Herculis uita ſcripſimus.

Hippodotes Hercules cognominatus, ut ſcribit Pauſ. cui templum Bœotii cõſtruxere, ea ſcilicet ratione, quod cum Orchomenii aliquando uſque ad eum locum ueniſſent, Hercules noctu equos, qui ad eorum currus erant iuncti, colligauit: unde & cognomentum deductum. Heſychius: Hippodites, inquit, Hercules in Oncheſto cultus: uel ut alii putant, Thebis.

Rhinocoluſtes Hercules à Thebanis dictus hac cauſa. Cùm ab Orchomeniis præcones ueniſſent ad exactionem quampiam, iis Hercules nares abſcidit, à qua re illi nomen inditum eſt.

Manticlus Hercules uocatus, de quo ſic in Meſſen. apud Pauſ. legimus: μάντικλος, inquit, templum Meſſeniis fecit Herculis, quod extra muros fuit, nuncupatum ἡρακλῆς μάντικλος, quemadmodũ Hammon in Libya, & in Babylone Belus. hic enim ab homine Aegyptio Belo, Libyæ filio, nomẽ habuit: Hammon uerò, à paſtore.

πρόμαχος, id eſt propugnator Hercules, à Thebanis cultus, ut Pauſ. docet, cuius ſimulachrũ effecère Xenocritus & Eubius, Thebani artifices, ex candidiſsimo marmore. Poſitum uerò fuit in Amphitryonis ædibus, hoc eodẽ cognomine à Tanagræis Mercurius cultus, ut in eo dictum eſt.

Alexicacos uerò Hercules, hoc eſt expellens mala, ut interpretatur Macrobius, poſt Apollinem etiam dictus. de hoc ita Lactantius lib. v. Diuin. inſtit. contra Hieroclem, ut puto, de Apollonio loquens: Stultũ eſt igitur, id putare Apolloniũ noluiſſe, quod optaret utiq;, ſi poſſet: quia nemo eſt qui immortalitatem recuſet, & maximè cùm eum dicas & adoratum eſſe à quibuſdam, ſicut deum, & ſimalachrũ eius ſub Herculis Alexicaci nomine conſtitutũ, ab Epheſiis etiam nunc honorari. Sed & Herculis Alexicaci Heſychius meminit, qui in Melita coleretur, unde etiam μελίτης uocabatur. Hic plura attuli, quoniam eius tantum in Herculis uita memineram.

Ceramynthes etiam Hercules cognominatus, quaſi fata reiiciens, ut idem ſit ferme cum Alexicaco. Palæmon quoq;, Heſychio autore, Hercules appellatus, quia in Olympiis cum Ioue obluctatus eſt.

μηνυτὴς ἡρακλῆς eodem auctore Athenis dictus fuit, Menytes.

Sandes Hercules uocatus eſt à Perſis, ut ſcribit Agathius ſecundo hiſtoriarum libro: ex Athenoclis & Beroſi ſententia.

Oliuarius etiam Hercules cognominatus Romæ, cuius P. Victor in undecima urbis regione meminit. cum enim non longe ab ara maxima & Portuni æde commemorat.

Charops, et Charopos (utrũq; enim dicimus) Hercules cognominatus fuit, quòd

quòd truci ac minaci horrendoq; fuerit aſpectu, quaſi dicas iracundè intuens. nam χάρα aliquando iram ſignificat: unde & leonem Ariſtoteles Charopon appellauit. id pluribus in editione noſtri Herculis ſecunda diximus.

χαλκεοκάρδιος ἡρακλῆς à Theo. uocatus 13 Edyll. quaſi pręcordia haberet & cor ęneū. ab eodē poeta ταυροφόνος. id eſt Tauricida cognominatus eſt. Edyll. xvij.

μάλικα Herculem appellaſſe Amathuſios, teſtis eſt Heſychius.

τριέσπερος λέων, id eſt, Triueſper leo cognominatus eſt Hercules, à Lycophrone in Alex. ſi Iſaacio credimus. Nota eſt fabula trinoctij cōcubitus Iouis & Alcmenæ, uel ex Plauto. Lucianus, ut ſolet facetè ſi non potius ridens ſuos deos, eodem cognomine uocauit. Triueſperū etiam dicitur à Greg. Nazian. in libro contra Iulianum.

ἐριδανέκτας ἡρακλῆς à Tarētinis celebrabatur ut notat Heſychius putauerim ipſe à contentionibus & rixis compeſcendis dictum.

Clauiger Hercules à noſtris dictus à claua gerenda, Ouidio & alijs: quo eodem nomine à claue nuncupatus eſt Ianus, ut in Iano dictum. Ropalos à Græcis, ut in eius uita oſtendimus, claua dicitur. Orpheus uerò in hymno, κλάδον ἐν χερὶ πάλλων. id eſt ramum in manibus uibrans dixit.

Melchratus Hercules nominatus à Phoenicibus proprio nomine. nam ut Philo & Euſebius ex Sachoniathone Byblio prodiderunt, Demaroon accepta uxore à Saturno genuit Melchratum, qui & Hercules uocatus eſt.

Oetæus quoq; Deus Hercules cognominatus, ab Oeta monte, ubi ſe hominem incendio exuit, qua de re legūtur tragœdiæ. unde eſt illud: Troia bis Oetæi numine capta dei: quod eſt à Propertio dictum. Arnobius lib. primo aduerſus Gentes: Thebanus, inquit aut Tyrius Hercules, hic in finibus ſepultus Hiſpaniæ, flammis alter concrematus Oetæis. Idem in quarto: Cheroneus inquit Plut. qui in Oetæis uerticibus Herculē poſt morborū comitialium ruinas diſſolutum in cinerem prodidit. Sunt & illa, quæ in noſtro Hercule legas: Choſmidetes, Phyllites, & Olympius: itē Maciſtus Hercules, cuius templum cōmemorat Strab. lib 8, inter Alpheū & Chelonatan. Stephanus Maciſtū urbem eſſe Triphyliæ ſcribit à Maciſto fratrę Phryxi denominatam.

Polyphron pręterea Hercules à Theocrito cognominatus, id eſt ualde prudēs, in eo Edyllio quod Hercules leonicida, id eſt λεοντοφόνος inſcribitur, quod ſine principio legitur, σὺν δ᾽ υἱός τι, βίη τε πολύφρονος ἡρακλῆος:

Filius huic unà atq; Polyphronis Alcidę uis.

Gaditanus Hercules cognominatus, cuius nō inerudita deſcriptio et tēpli et ſacri legitur apud Siliū Italicū lib. Punicorū tertio, quò deuicta Sagunto Annibalem ſcitatū oracula iuiſſe deſcribit, & munera attuliſſe. ita enim canit:

Vulgatum, nec caſſa fides ab origine fani
Impoſitas durare trabes, ſolasq; per æuum
Condentum nouiſſe manus, hinc credere gaudent
Conſediſſe deum, ſeniumq; repellere templis:
Tum queis fas & honos adyti penetralia noſſe,
Fœmineos prohibent greſſus, ac limine curant
Setigeros arcere ſues, nec diſcolor ulli
Ante aras cultus, uelantur corpora lino,
Et Peluſiaco pręfulget ſtamine uertex
Diſcinctus, mos thura dare, atq; è lege parentum
Sacrificam lato ueſtem diſtinguere clauo:
Pes nudus, tonſęq; comæ, caſtumq; cubile
Irreſtincta focis ſeruant altaria flammę,
Sed nulla effigies, ſimulachra ue nota deorum.

atq; hactenus poeta Silius, qui & ęrumnas & labores Herculis ibidem pauciſſ. uerbis deſcribit.

Nemeæus etiam Hercules nūcupatus, Sed ne te in re notiſsima detineam,

Teq́ꝫ Quirine pater ueneror, Horamq́ꝫ Quirini. De qua & Ouidius in Metam. ſyllabã corripiens: Et priſcũ pariter cum corpore nomen Mutat, Horamq́ꝫ uocat, dea quæ nunc iuncta Quirino eſt. de hac in Horta actũ eſt.

Agretius grammaticus eandẽ uidet facere Heben & Iuuentã: Ab Iuuenta, ait, dea quę Hebe gręcè dicitur, Herculis uxore, Iuniũ menſem appellatũ, in libris priſcorũ ſe ait inueniſſe. Idem & in Faſtis Ouid. quod & in Annis & menſibus noſtris, &c. cõmodius retulimus. Cic. quoq; de Nat. deor. Iuuentas pro Hebe poſuit. Pulchra & formoſa Hebe cognominata eſt: apud uerò Sicyonios dea dicta fuit, ut Strabo auctor eſt. Cœleſtis etiam, à Propertio:

Nec ſic cœleſtem flagrans amor Herculis Heben,
Senſit in Oetæis gaudia prima iugis.

Heben ſcribit Philoſtratus, deorũ natu minimam ac maximã, quod uidelicet per ipſam deã & dei ipſi iuuenes ſint. D. Aur. Auguſtinus in 4. Iuuentas dea, inquit, quę poſt prætextã excipiat iuuenilis ætatis exordia. Idem alibi: Iuuentas dea cum Termino deo Ioui noluit cõcedere in capitolio cõdendo. quã rem planius retulimus in deo Termino. M. Tul. primo de Nat. deor. Vt poëtæ quidẽ nectar & ambroſiã epulis apparãt, & aut Iuuentatẽ, aut Ganymedẽ pocula miniſtrãtes. Sanè hęc dea Iuentas effingebat ab antiquis, mulier formoſa, ętate iuuenili, ueſtib. uerſiculorib. et florib. ornata, nõ abſimilis deę Florę. Sed uir doctus Alciatus, hãc deam in ſuis Emblemat. duob. his deis Apolline & Baccho effinxit, hoc hexaſticho.

Natus uterq; Iouis, tener atq; imberbis uterq;,
Quem Latona tulit, quem tulit & Semele:
Saluete, æterna ſimul & florete Iuuenta,
Numine ſit ueſtro quæ diuturna mihi.
Tu uino curas, tu uictu dilue morbos,
Vt lento accedat ſera ſenecta pede.

Digladiãtur grãmatici, Iuuẽtus'ne an Iuuenta, uel Iuuentas dea ſit: quæ hac in re ipſi ſtatuũt, nos longè aliter poſtea apud auctores inuenimus. nam & Iuuentus, & Iuuenta, pro dea capitur. Ouid. lib. primo de Triſt. ad Flaccum:

Nectar & ambroſiam, latices, epulasq́ꝫ, deorum
Det mihi formoſa gnaua Iuuenta manu.

Sed & Iuuentus interdum pro dea accipitur. T. Liui. Iuuentutis ædẽ in circo maximo Licinius Lucullus duumuir dedicauit: uouerat eam xvi annis antè M. Liuius Cos. quo die Aſdrubalem exercitumq́ꝫ eius cecidit: idẽ cenſor faciendã eam locauit, M Cornelio & Sempronio Cos. Huius quoq; dedicãdę cauſa ludi facti, & omnia cum maiore religione facta, quòd nouũ cum Antiocho inſtabat bellum. De Hebone uerò Neopolitanorum deò floris ætatis, in Bacchi nominibus actum eſt.

χρυσοστέφανος Hebe, id eſt auream coronam habens, Hebe interdum cognominata eſt. Heſiod. in Theogonia, ἥβην τε χρυσοστέφανον. quo loco Scoliaſtes exponit εὔμορφον, id eſt formoſam, à corona ſcilicet muliębri ornamento, quæ cõpacta ſit ex auro & precioſis lapillis.

καλλίσφυρος Hebe cognominata, hoc eſt, quæ honeſtos habet talos, id eſt pedes, à parte totum. Homerus xi Odyſſ.

καὶ ἔχει καλλίσφυρον ἥβην παῖδα Διὸς μεγάλοιο, καὶ ἥρης χρυσοπεδίλου. de Hercule loquitur: Et habet pulchros talos habẽtem Heben, filiam magni Iouis, & Iunonis aureos calceos habentis. Eadem ratione λευκόσφυρος ἥβη ab Theocrito etiam cognominata, hoc eſt, albos talos babens Hebe: & perinde à parte totum, id eſt pedes.

πολυήρατος ἥβη à poëtis etiam uocatur: hoc eſt, à multis, uel multùm amata, propter eam ætatem quæ amabilis eſt. Adoleſcentiæ quippe ætas omnibus grata. Homerus in hymno Veneris, quo loco Tithonum iuueneſcere facit, Auroræ rem gratam faciens.

SYNTAGMA VNDECIMVM
DE MINERVA, AD D. BARTHOLOMAEVM *FERRINVM.*

Dum Ferrine meam hanc tibi pararem,
Dono mittere neſcius Mineruam,
Munus conueniens ratus futurum
Hoc noſtrum tibi,qui tuo hoc iuuentæ
Flore,æqualibus omnibus peræquè,
Virtute ac ſapientia præires:
Sed proh ſors fera,dura lex Anances,
Nondum impoſta libello erat coronis,
Nec ſinopide frons notata rubra:
Ferrino improba Parca cum recidit
Fila argentea.Læta,quo recepto,
Gratis Perſephone ſuum Dionæ
Adonin ſine lachrymis remiſit.

SI, cùm de nobis optimè meritis eſt gratia referenda, Ferrine ſuauiſſ. ea potiſſ. referre debemus (ſi modò poſſumus) quæ illis conuenire uideantur: quis non iurè ac optimè me factum iudicet, quòd, cùm te omnium officioſiſſimum eſſe cognouerim. & (ut de alijs nunc ſileam) nulla mihi tempora, etſi grauiſſima illa quidem, contigere, quò minus, quæ tua ſemper fuit cum prudentia ſumma humanitas, ſtudium erga me tuum propenſamq; uoluntatē omnibus officijs declarares, nullamq; rem neq; tam magnam, neq; tam paruam putaſti, quæ tibi aut difficilis, aut parum te digna uideretur: omniaque quæ in rebus non modò meis, ſed cæterorum etiam amicorum agis, neque laborioſa tibi, ſed etiam honeſta uidentur: id quod nunquam ego prædicare deſiſtam, nedum præ me ferre. Quare cùm pro tot tuis tantisq; beneficijs gratiam nunc demum aliquam tibi referre ſtatuiſſem, qui in hac florenti ætate prudētia ac ingenio ita præditus es, ut inter primarios eos connumereris, quibus prudentiſſ. ac ſapientiſſimus Princeps noſter HERCVLES Eſtenſis ſua arcana committat: putauī ſimul noſtræ neceſſitudinis eſſe, meq; in te beneuolentiæ, Mineruam prudentiæ ac uirtutis deam creditam, & à me cum cæteris Gentium deis deſcriptam, in uulgus dare, ut ſub tuo nomine appareat. Et quanquam ſcripta mea non ea ſunt, quæ ad ſpem aliquam immortalitatis, uel poſteritatis memoriam, quenquam rapere poſſint: non tamen committam, ut à quoquam ipſe ingrati nomine accuſer. Abs te enim (quæ tua eſt in omnes manſuetudo, & ſingularis modeſtia) nihil metuo. Accipe igitur hoc qualecunque eſt, quod tibi pro tot beneficijs munus rependo. Ex hoc quidem uideas licet, non referendi uoluntatē mihi, ſed uires defuiſſe. Vtcunq; tamen, tu eo animo hoc noſtrū munus ſuſcipe, ut ex tua Minerua, id eſt ingenio tuo ac prudentia, aliquid in hoc ſplendoris ac lucis lector accipiat. Vale: & quarum rerum ſpe ad laudem uocaris, earum fructum indies opto ampliorem conſequare.

MINERVA.

MIneruam noſtri, Græci ἀθηνᾶν, diuerſo etymo nuncuparunt. hi enim, quòd nō indiguerit mammarum ablectatione, hoc eſt, ἀπὸ τοῦ θηλάζειν· θηλάζω quippe lac ſugo ſignificat. nā ex patris capite adulta prodijt, à qua re etiam κορυφαγενὴ dicta eſt, ut pluribus ſuo loco docebimus: & quod ſine matre edita, ἀμήτρος uocata eſt, teſte Polluce: & ἀμήτορ, teſte Phornuto. Alij quaſi ἀθρῶσαν dictam autumant, à præuidēdi ſcilicet poteſtate, quòd ſit prudentiæ præſes. Plato deriuationem aliam attulit. Athenam ait quaſi θεονόην, & inde ἀθεονόην, id eſt quæ diuina cognoſceret. plura idem in Cratylo. Alij ἀπὸ τοῦ θητεύεσθαι, id eſt ſeruire, & α particula priuatiua, quòd ſola prudentia liberum hominem faciat: ut eſt illud M. Tullij ex Stoicorum ſententia, Liberum eſſe neminem, niſi ſapientem. Alij dictam uolunt quaſi Aetheroniam, ab æthe

re,

re, quod Phornutus ſcribit: hinc Panathenæa, huius deæ maxima Athenienſium celebritas, de qua Iſocrates, Plutarch. Pauſan. alij. Fuit & ἀθῆνα tibiæ genus, ut Iul. Pollux ſcribit, quo Nicophelen Thebanum in Mineruę hymnis uſum ferunt. Phurnutus & alias affert ἀθηνᾶς deriuationes, adeò ut dicat difficile eſſe, eius etymologiam afferre: hoc eſt, δυσετυμολόγον eius nomen, propter antiquitatem. nam & quidam ἀπὸ τοῦ ἀθρεῖν deducunt, quòd omnia colligat. Noſtri uerò, quos inter M. Tullius, Mineruam dictam uolunt à minuendo, uel minando, quia prudētiæ dea ſit, & belli. Feſtus Mineruam dictam ait, quod bene moneat. Hanc etenim & antiqui etiam pro ſapientia ponebant. Cornificius uerò dici ait, quòd fingatur pingaturq; minitans armis. De Minerua uerò ita Arnobius lib. 3. Ariſtoteles, inquit, ut Granius memorat, uir ingenio prępotens atq; in doctrina præcipuus, Mineruam eſſe Lunam probabilibus argumentis explicat, & literata auctoritate demōſtrat. eandem hanc alij ętherium uerticem, & ſummitatis ipſius eſſe ſummam dixerūt. Memoriam nonnulli: unde ipſum nomen Minerua, quaſi quædam Meminerua formatum eſt. Iſidorus uerò in decimo: Mineruam, inquit, gentiles multis ingenijs prædicant. hanc enim primam lanificij uſum monſtraſſe, hanc etiam telam ordiſſe, et coloraſſe lanas perhibent: oliuæ quoq; dicunt inuentricem, & fabricæ, & multarum aliarum artium repertricem, ideoq; illi uulgò opifices ſupplicant. Sed hoc poëticè fingitur. non enim Minerua iſtarum artium princeps: ſed quia ſapiētia in capite dicitur eſſe hominis, & Minerua de capite Iouis nata fingitᷣ, hoc eſt ingenium: ideo ſenſus ſapientis, qui inuenit omnia, in capite eſt. Ideo & dea artium Minerua dicitur, quia nihil excellentius eſt ingenio, quo reguntur uniuerſa. hæc penè totidem uerbis Iſidorus. Sedenim & Ariſtoteles, & Phornutus, alij' que, Mineruam ferūt tibias inueniſſe. quas et abieciſſe, propter oris deformitatem, dum eas inflaret, ſeq; eſſet in aquis intuita. hinc Ouidius ait.

I procul hinc, dixit, non eſt mihi tibia tanti,
Vt uidit uultus Pallas in amne ſuos.

id quod repetit & Claudianus, ne alios commemorem. Sed & aliarum bonarum artium eam inuentricem tradunt, unde illi facta cognomina ἐργάνης, & alia, ut paulo pòſt dicemus. Scribit Proclus, et repetit Ficinus, aureā fuiſſe apud Aegyptios Mineruæ epigraphen, id eſt inſcriptionē in eius templis: Ego ſum quæ ſunt, quæ erunt, & quæ fuerunt: uelum meum reuelauit nemo: quem ego fructum peperi, Sol eſt natus. Multa ſuper hac re dicunt Platonici, qui Mineruam ſeu Pallada intellectilem prouidentiam eſſe prodiderunt, ac diuinitatem, ſapienter ſimul atque potenter (ut aiunt ipſi) cœleſtia exornantem, & quæ ſub cœlo ſunt producentem. Sed hæc non noſtri inſtituti ſunt. A' Minerua Minerual formatur, quod et Mineruale dicitur, ut placet aliquibus, pręmium quod magiſtris exhibetur, hoc eſt græcè δίδακτρον. id in 3. de Re ruſt. oſtendit Varro. Meminit & Hieronymus in epiſtola Pauli ad Epheſios, innuunt Horat. & Ouid. ut notat Politianus. A' Minerua quoque Mineruij uerſus, & Mineruium, id eſt Mineruæ templum, cuius meminit P. Victor in nona urbis regione. Fuit & Mineruium oppidum uetuſtum, de quo T. Liuius in v. Dec. Eſt & recens in agro Bononienſ. unde eſt ridiculum in uulgi ſermone, in eo uerſari. Sed ut à Minerua Mineruium, ita ἀπὸ τῆς ἀθηνᾶς Athenęum deducitur, pro loco ubi homines literati conueniunt, & de literarum ac diſciplinarum ſtudijs agunt, græcis, quorum eſt frequens uocabulum: ſed & latinis. Locus præterea Romæ fuit, ubi diſcentes ſe exercebant, ut ait Dion hiſtor. ubi etiam recitabantur uerſus & orationes, & cætera. Eius loci meminere & ueteres Horatiani interpretes, item Lampridius, & Hieronymus. Locus eſt in ſecundo Herodiani, de quo pleriq; dubitant, ubi ait ille & græcè & latinè à Politiano: Commodi interfecti corpus uehiculo delatum, furtim miſſum in Ariſtæum. quidam emendant,

Athenæum, coniectura ducti, quòd Ariſtæum in urbe non fuiſſe legant. Mineruam ait in primo Diod. aërem uocatam, & Iouis filiam dici, & uirginem fuiſſe, quoniam aër ipſe non corrumpatur, & ſublimiorem locum teneat, quapropter ex uertice Iouis nata dicitur. Porphirius philoſophus Mineruam uirtutem ſolis exiſtimabat, quæ humanis mentibus prudentiam ſubminiſtraret. ideoq; ex capite Iouis prognata, id eſt de ſumma ætheris parte edita ferebatur, unde ſit ſolis origo. Eadem Macrobius repetit. Sanè Heſiodus in Theogon. μῆτιν, hoc eſt conſilium, ſiue prudentiam, Mineruæ matrem cecinit, quod & Phornutus refert. nam Metin cùm deuoraſſet Iupiter, inde mox deam ipſam Mineruam concepit, ac genuit, quamuis etiam in fine poëmatis, id eſt Theogoniæ, alteram ex paterno capite ortam Mineruam fingat. Copioſè uerò hanc fabulam eſt interpretatus Chryſippus, ille Stoicorum ſcriptor acerrimus, quem tamen Cl. Galenus impugnat, non ut medicus, ſed ut philoſophus, acutiſſimus, libro tertio de Hippocratis & Platonis decretis: quæ breuitatis cauſa ipſe prætermiſi. Sedenim & de Meti meminere etiam Chriſtiani ſcriptores, dum rident gentium ineptias, & fabulamenta, ut Clemens, & Epiphanius, uiri cùm doctrina, tum ſanctitate inſignes. Epiphanius enim, dum contra Hæreticos ſcribit, & Gnoſticos præcipuè, inter cætera ita ſcribit: Introducunt, inquit, poëtæ Iouem, ſuam filiam μῆτιν deuoraſſe: infantem autem nemo utique deuorarit, uelut ſanctus Clemens turpes deorum græcorum actiones irridens dixit. nam Metin deuorans, non infantem deuorare potuit, ſed propriam genituram: & cætera, quæ abominanda Gnoſtici illi hæretici peragebant, quæ præfato pudore uir ſanctus exequitur. Mineruæ autem nomine Marc. Cicero quinque nominat in tertio de Natura deorum. Primam, quam Apollinis matrem dixit: ſecundam, ortam Nilo, quam Aegyptij Saitæ colebant: tertiam, illam quam Ioue generatam, in Ioue dictum eſt: quartam, & Ioue natam, & Polyphe Oceani filia, quam Arcades Coreſiam nominabant, & quadrigarum inuentricem ferebant: quintam, Pallantis, quæ patrem dicitur interemiſſe, uirginitatem ſuam uiolare conantem, cui & pinnarum talaria affingebant. Hæc ex Cicerone. Arnobius quoque quinque commemorat, ex quibus prima non uirgo, ſed ex Vulcano Apollinis procreatrix: Nili altera proles, & quæ eſſe perhibetur Sais: Saturni tertia eſt, & quæ uſum excogitauit armorum: Iouis quarta progenies, quam Meſſenij Coryphaſiam nuncupant: & quæ Corypallantem occidit patrem, inceſtorum appetitorem, eſt quinta. hac parte Arnobij codex deprauatus eſt, quare uide quæ paulo pòſt in Coryphaſia dicam. Effingebatur uerò Minerua uarijs etiam modis, uultu in primis uirili & truculento, teſte Phornuto. Alij armis inſignem, oculis toruam, & glaucis. cum haſta prælonga, & cryſtallino clypeo effecere: omnia quę hæc myſticè, prudentis ac ſapientis dicunt ſignificare naturam. Pauſanias uerò in Attica, ſimulachrum Mineruæ in hunc propè modum effictum deſcribit: Simulachrum, inquit, ex auro & ebore conſtat, media eius galea ſphingis ſpecies appoſita, utraque uerò galeæ parte gryphes ſunt exculpti. Simulachrum ſtat, ueſte podere, id eſt ad talos demiſſa: Meduſiæ capite in eius pectore ebore inſerto, & Victoria magnitudine quatuor cubitorum. in manu eſt haſta, ad pedes ſcutum iacet, iuxta haſtam draco, &c. Huius quidem ſtatuæ ſic uidetur Plinius meminiſſe, lib. 34. Phidias, inquit, præter Iouem Olympium, quem nemo ęmulatur, fecit & ex ebore æquè Mineruam Athenis, quæ eſt in Parthenone aſtans. Alio modo ab Apuleio lib. 10. deſcribitur. Capite, inquit, galeam gerens, contectam oleagina corona, clypeum attollens, haſtā quatiens. Legimus & Mineruā ſępius ſtantem, ſed & ſedentē, cuius & Euſtathius meminit. Perinā enim ſcribit mulierem quādā Aegypti, ipſam ſedētē cōtexuiſſe: unde, ait, Mineruę ſedētis ſtatua fieri

cœpta

cœpta eſt. Notiſſimum eſt illud, eam peplo ornatam, frequenter effictam fuiſſe: & plerunque cum noctua, ut ſæpe uidemus, nunc ad pedes, nunc in capite: ſed & cum dracone. Quare cùm in exilium iret Demoſthenes, dixiſſe fertur, Mineruam tribus immanibus oblectari feris, noctua, dracone, populo: miror non etiam gallo dixiſſe. quippe Pauſania tradente, in Eleorum arcæ galeæ Mineruę gallus inſidebat, quòd gallus pugnax auis ſit. quinimmo & ſimulachrũ eius legimus, quod cornicem præferebat. Notiora uerò ſunt, quàm ut pluribus explicem, Gorgona & ægida illi attribui. & in ipſa quidem ægidæ caput erat Gorgonis, linguam exerens: ideo quòd linguę uſus, id eſt ſermonis, in omni re prę ſtet, atq; excellat. Si tamen plura uelis, lege in 8. Aeneid. Verg. ibi:

Aegidaq; horrificam turbatæ Palladis arma,
Certatim ſquammis ſerpentum, auroq; polibat,
Connexosq; angues, ipſamq; in pectore diuæ
Gorgona, deſecto uertentem lumina collo.

Nec eo loco Seruiũ legere pigeat. Sanè olea Mineruæ attribuitur, propterea quòd ſemper uiret, & neſcio quid glaucedinis habeat. & oleum, quod nihil contineat humidi admixtum, ſed ſemper ſincerum & ἀκήραιον perſeuerat: ſic & uirginitas, ut Phurnutus ait. Sunt qui huic deæ oleæ ſertum aſſignent, quod hęc arbor pacis ſit ſymbolum. nam & ideo arma inferri dicuntur, ut poſtea in pace uiuatur. Scribit Plinius: Athenis quoq;, inquit, olea durare traditur in certamine edito à Minerua, de quo ipſius & Neptuni certamine non modo Muſæ & græcę & latinæ, ſed & utraq; hiſtoria, plurima prodidere. Certè illud Pauſanias tradit, oleam arſiſſe, cùm Medorum incendio urbs Athenarum cõflagrauit: & exuſtam, eodem die in duorum cubitorum proceritatem germinaſſe. Illud etiam mirum, ſcribit Pli. in oppido Troadis circa ſimulachrũ Mineruę, in eodem relicta ſacrificia non putreſcere. Sed iam his ſic expoſitis, cognomina interpretari aggredior.

Pallas Minerua in primis dicta eſt, uel à Pallante gigante occiſo, ut ſcribit Seru. uel quod in Pallante palude orta eſt, ut Feſtus: uel ἀπὸ τοῦ πάλλειν τὸ δόρυ, id eſt, à uibranda & concutienda haſta: uel à ſaliendo, & ſaltando in bello, ut Plato ait. nam uel ſe, uel aliquid à terra attollere, ſeu manibus quippiam efferre, πάλλειν & πάλλεσθαι dicitur, hoc eſt uibrare, agitare, & ſaltare. Alij à Pallante patre dictam uolunt, quem illa interemerit, uirginitatem ſuam uitiare conantem. Sed an geminos patres Minerua habuit? Arcades quidem fabulantur, Mineruam adhuc paruulam ab Ioue miſſam ad Pallantem Lycaonis filium, ut cum eius filia in eius ædibus educaretur: ubi cùm adoleuiſſet Minerua, educatoris filiam in deorum numero cooptauit, uictoriamq;, id eſt νίκην uocauit, ſe uerò ab educatoris nomine Pallada dixit. Auctores Alicarn. Dionyſius & Pauſanias, ut etiam in Victoria repetam. A' Pallade Palladion uocabatur, hoc eſt, Palladis ſimulachrum: quod Alij unum è cœlo lapſum apud Athenas tantum fuiſſe, ut ait Seruius: alij duo uolunt, Troianum & Athenienſe. de Troiano Vergilius in ſecundo Aeneid.

Omnis ſpes Danaûm, & cœpti fiducia belli,
Palladis auxilijs ſemper ſtetit, impius ex quo
Tytides, ſed enim ſcelerumq; inuentor Vlyſſes,
Fatale aggreſſi ſacrato euellere templo
Palladium, cæſis ſummæ cuſtodibus arcis,
Diripuere ſacram effigiem, manibusq; cruentis
Virgineas auſi diuæ contingere uittas: &c.

Palladium demum Romam delatũ ferunt, qua de re præter Seruium, Dionyſ. Alicarn. multa, inter quę & hoc: Poſtea, inquit, capta urbe inferiore, Sican dicunt, dominum arcis factum, ſuſtuliſſe ex adytis & magnorum deorum ſa-

cra, & quod adhuc ſupererat Palladium. nam alterum quidem Vlyſſem & Diomedem, noctu ingreſſos Ilion, furto abſtuliſſe aiunt: profectum deinde ex urbe Aeneam, ſacra ipſa ſecum ferentem in Italiam aduenìſſe. Arctinus autem poëta, datum eſſe dixit Dardano ab Ione Palladium unum, fuiſſeq́ ipſum, in Ilio, donec urbs capta eſt, abſconditumq́ in loco inacceſſo: exemplum autem eius ita adornatũ, ut nihil ab exẽplari differre uideretur, ad fallendos inſidiatores, in aperto fuiſſe poſitum, idq́ Achiuos per inſidias ſurripuiſſe. Hæc Alicarnaſ. quibus manifeſtè uidemus Seruium deceptum, quæ de Mamurio confingit. Illud item de Palladio in Parallelis, quòd Ilus captus ſit oculis, quòd Palladium ex incendio ſuſtuliſſet, id quod deinde & Metello accidit eadem cauſa. minime enim licebat Palladium mortalium oculis conſpici. & hæc ille ex Dercyllo, & Ariſtide Mileſio recitat. Scribit & Strabo in ſexto, in Ilio cùm Caſſandra uiolaretur in templo, Palladium ſeſe auertiſſe. quo loco idem de Palladio & alia ſubdit, tum Romæ, tum Lauinij, & Luceriæ, &c. Scribit & Varro in libris quos de familijs Troianis ſcripſit, Nautiorum familiam Romæ fuiſſe, quæ Palladium cuſtodiret, & ſacra retineret: ex quo Nautes apud Vergilium inducitur in quinto Aeneid. Fuit & Athenis locus quidam iudiciorum, Palladium nuncupatus, de quo Demoſthenes in oratione κατ' ἀριστοκράτους: Alter, inquit, iudiciorum locus in Palladio erat, ubi de cæde præter uoluntatem, uimq́ ui repellendo illata querebatur, &c. Meminit et, ſi ſatis recordor, Pauſan. in Attica. Pollux quoque: Euerſa, inquit, Troia à grecis, Athenas Palladium fuiſſe delatũ. Phaleri uerò habitatores, qui portus eſt iuxta Piræum, illos eſſe hoſtes arbitrati, in mari precipites dedere. Acamas etiam dixerat grecos fuiſſe homines, qui Palladis ſimulachrũ attulerãt: occiſos itaq́ oraculum uocauit ἀγνῶτας, id eſt ignotos, quòd cùm eſſent amici conterraneiq́, tanquã ignoti periere. qua ex re in eo loco ob rei memoriã Palladiũ ſacrum, & tribunal conſtructum fuit, ubi de cede non uoluntaria ius diceretur: quoniam Phalerei non nocendi, ſed iuuandæ gratia patriæ, imprudenter tanquam hoſtes interfeciſſent. plura de hoc iudicij foro Pauſ. in Attica, quo loco Demophontem primùm pœnas luiſſe prodidit, quod cũ Phalereis Argiuos pepulerit: interiaq́ Athenienſem quendam incautum à Demophontis equo prouolutũ, calcatumq́ interiſſe, atq́ ideo Demophõtem pœnas dediſſe. Sed iam plura de Palladio, quàm putaram.

Parthenos Minerua, id eſt uirgo, Athenis in arce, id eſt, Acropoli culta eſt ſumma religione, unde & in ea templum Parthenon eſt dictum. Hinc & ſæpe legas in Parthenone apud ſcriptores, etſi parum quandoq́ emendatè. Iuno quoque aliquando πάρθενος nuncupata eſt, ut ſuo loco diximus. Sedenim à Partheno Minerua, herba Perdicion, id eſt, quæ Vrceolaris herba à noſtris uocatur, Parthenium appellata eſt. Vernula, ſcribit Plinius, charus Pericli Athenienſium principi, cùm is in arce templum ędificaret, repſiſſetq́ ſuper altitudinem faſtigij, & inde cecidiſſet, hac herba dicitur ſanatus, monſtrata Pericli in ſomno à Minerua: quare uocari partheniũ cœpta eſt, aſſignaturq́ ei deæ. hæc ex Plinij uerbis.

Tritonia, uel Tritonis Minerua cognominata, ut notiſſimũ eſt. Pauſanias in Bœot. Triton torrens eſt, inquit, haud magnus, prope Alalcomenas in Bœotia, uerſus Lybiam fluens, & ex Tritone palude in mare fertur, ubi tradũt educatam Mineruam, & non in Lybia. Noſter hic tamen Mela à Tritone Lybica dictã putat, his uerbis Lybiam deſcribens: Super hunc ſinũ, inquit, ingens palus amnem Tritona recipit, ipſa Tritonis: unde & Mineruæ cognomen inditũ eſt, ut incolę arbitrantur, ibi genitę: faciuntq́ ei fabulę aliquã fidem, quòd quẽ natalẽ eius putãt, ludicris uirginũ inter ſe decertantiũ celebrãt. hæc Mela. Idẽ tradit & Herodotus, ut mox oſtendã: ſed & Lucanus poëta in nono, his uerſibus canit:

Tor-

Torrentem Tritonos addit illæſa paludem,
Hanc (ut fama) deus, quem toto littore pontus
Audit, uentoſa perflantem littora concha:
Hanc & Pallas amat, patrio quòd uertice nata
Terrarum primam Libyen (nam proxima cœlo eſt,
Vt probat ipſe calor) tetigit, ſtagniꝗ; quieta
Vultus uidit aqua, poſuitꝗ; in margine plantas,
Et ſe dilecta Tritonida dixit ab unda.

Idē affirmat Iſaacius Lycophrontis interpres, idē fabuloſe innuit Aeſchylus. uel quòd ab Ioue genita, & apud Tritonem educata fuerit. uel dicta, ut Sthenæ placuit, quòd τριτόμηνις, id eſt tertio die menſis genita fuerit: hinc etiā apud Athenienſes tertius menſis dies Mineruæ fuit conſecratus. uel quòd tertia nata ſit ex Ioue, poſt Apollinem & Dianam. uel quòd ex Iouis capite edita ſit. Bœotiorum enim lingua, uel Aeolicorum, τριτὼ, uel τριτὼ caput dicitur. uel quòd eadem ſit quæ & Luna, quæ tertia à coitu die apparere incipit. uel quòd nihil ab aëre differat, qui tertium eſt elementum. Quapropter & Diodorus in primo ait, Mineruā aëriā nominari. Euſeb. in Præparatione euāg. & ipſe Tritoniā aëra uocauit: qui quòd ter in anno mutetur, tres quoꝗ; habere dicitur qualitates, caliditatem, frigiditatem, & temperiem: ideo Tritonia appellata, nam τρίτον tertium dicimus. Democritus quoꝗ; philoſophus Pallada ideo Tritonida cognominatā prodidit, quòd tria hæc mortalibus fuerit elargita, βουλεύειν καλῶς, κρίνειν ὀρθῶς, καὶ πράττειν δικαίως. hoc eſt, bene cōſulere, rectè iudicare, & iuſtè facere. Notant Apollonij interpretes in primo Argonaut. tres fuiſſe Tritonis nomine: unam aiunt hanc in Bœotia, alteram in Theſſalia, tertiam in Lybia. Pauſan. uerò in Arcad. à ſuprà recitatis aliam affert opinionem. Scribit enim, Alipherenſes in Arcadia (uetuſtum eſt id oppidū) maximè Pallada uenerari, atꝗ; apud ſe genitā & educatā iactare, ex eoꝗ; Lecheatæ Iouis arā extruxiſſe, utpote, qui Pallada ibi ediderit, fontemꝗ; Tritonidē appellaſſe, ſibiꝗ; cętera uendicaſſe, quę de Tritone feruntur. Simulachrum etiā Mineruæ æreum fuiſſe apud eos, ab Hypatodoro fabrefactū: celebritatemꝗ; ibi habitam, in qua & Myiagro rem ſacrā agebant, quem deum in primo Syntagmate deſcripſi. Scribit in quarto Herodotus, Libycos dicere ſolitos, Mineruam Neptuni filiam & paludis Tritonidos: quæ cùm neſcio qua cauſa à patre reprehenſa fuiſſet, ipſam ſe Ioui donaſſe, Iouem filiam aſciuiſſe. quo loco idem ſcriptor exequitur & diem feſtum, & celebritatem quā propterea puellæ celebrabant, certamine quodam cruento: in quo quæ morerentur, non uirgines reputabātur, & una inter eas ipſo certamine celebrabatur, ornabaturꝗ;. Sed enim ne quid omittam, & dea hęc Tritogenia nuncupata eſt, de qua Sex. Pompeius: Tritogenia à ripa Tritonis fluminis dicta, ꝙ ibi primitus ſit uiſa. Diodorus uerò, Tritogeniā ideo ab Aegyptijs uocatam ait, propter tria anni tempora, uer, ęſtatem, & hyemem. Tres enim Aegyptij anni partes faciebant. Sed & triplicē Mineruā præferūt, quæ in Cratylū Platonis Procli ſcholia circunferuntur: primā πηγαίαν & νοερὰν, ſecundā ἀρχικὴν, tertiā ἀπόλυτον. quo loco multa, quæ ad antiquæ philoſophiæ & theologiæ myſteria pertinent, explicātur. Nunc nos reliqua proſequamur. Apollonij interpretes in quarto, poſtquā de Tritone Libyæ uel Bœotiæ alijs conſentanea ſcripſiſſent, tum & hoc ſubiungunt, οἱ δὲ, τὸ τρεῖν λέγουσι τὸ φοβεῖσθαι τοῖς ἐναντίοις ποιοῦσα. Hoc eſt: Alij, quòd hæc faciat cōtrarijs τρεῖν, id eſt timere. id ꝙ & Seruius in 11. Aen. Tritonia, inqt, aut quaſi terribilis, ἀπὸ τοῦ τρεῖν, quod eſt timere: aut ſecundū Ircanū, &c. Heſychius etiam, τριτογένειαν καὶ τριτογενῆ Mineruam cognomine ſignificare ait, ἀπὸ τοῦ τρεῖν ἐγγεννᾶν τοῖς πολεμίοις, hoc eſt, ab eo quòd pugnantes timere faciat. & hoc & plura Phurnutus ſcribit: à quo & illud, eam dictam etiam ἀτριτώνην.

quaſi non teratur ullo labore. alij ad triplicem philoſophiæ ſpeculationē pertinere aiunt. Plutar. tamen in Iſide & Oſiride, Pythagoricos ſcribit numeros & figuras honorare ſolitos nominibus deorum. Triangulum enim æquilaterum, Mineruam appellarunt Coryphagenem, & Tritogenean, quod τρισὶ καθέτοις ἀπὸ τριῶν γωνιῶν ἀγομέναις διαιρεῖται: hoc eſt, Tribus lineis ad perpendiculum ductis, à tribus angulis diuiditur.

ϛρατεῖα, id eſt militaris Minerua cognominata, quòd bello & militiæ præeſſet. unde etiam dictus Iupiter Stratius apud Herodotum, ut in Ioue dictum eſt. Lucianus in Dialogis meretricijs, Stratiæ Mineruæ, id eſt militaris meminit. ἀστρατέιαν etiam eandem nuncupatam legimus à Lacedæmonijs, cuius deæ templum fuit in Laconia: ideo ſic nominatum, quòd illic Amazones ulterius, cùm in Græcia pugnarent, non prodiuere. hanc uerò potius Dianam Pauſ. ait.

ἀρεία, id eſt Martia Minerua ab antiquis culta fuit, quòd dux & gubernatrix exiſtimaretur bellorū, & iuſtitię defenſatrix, ut ſcribit Phurnutus. Proditū eſt, cū Oreſtes poſt matris cędē iudiciū ſubijſſet, in Ariopago cauſam dixiſſe: quo in loco Oreſtes abſolutus à parricidio, Martię Mineruæ arā conſecrauit, ut in Attica Pauſ. ſcribit: Ariopagus, inquit, id eſt Martis uicus ea cauſa dictus eſt, quòd ibi ἄρης, id eſt Mars cōdemnatus fuerit, cū Alirrhotion occidiſſet. quo loco etiā Oreſtes, quòd matrē interfecerat, iudicatus eſt: qui ut ſententiæ pœnā effugeret, aram Mineruæ inſtituit, quę ἀρείας ἀθηνᾶς βωμὸς uocata fuit. Huic porrò deę ex manubijs Marathonijs ædem Athenienſes conſtruxere.

Hippia, id eſt equeſtris Minerua, ut Phurnutus ait, item Pauſ. in Attica, nec quidem ſemel: item Arpocration. ſic uerò nuncupata, quod currum inſtruxerit prima. hanc Iſæus rhetor & Mnaſeas Neptuni filiam fuiſſe tradiderunt, ac Polyphes Oceanitidis. δαμνίππον etiam uocatam ſcribit Phurnutus, quaſi dicas equidomitricem.

Sthenias Minerua, hoc eſt robuſta, colebatur apud Trœzenios. ferūt enim, cùm inter Mineruam & Neptunū cōtentio eſſet, utrius ea foret regio, Iupiter ſtatuit, ut amborū eſſet urbs cōmunis. hinc porrò factum eſt, ut Pallas & Sthenias & Polias cognominaret: hoc eſt, & robuſta, & ciuilis: Neptunus uerò ut rex appellaretur. hinc etiā in Trœzeniorū nummis altera parte fuit Neptuni fuſcina, ſeu tridens: altera uerò os Mineruæ, ut à nobis alibi relatum eſt.

Glaucopis Athena, hoc eſt glauca oculos, uel cęſia Minerua, cognominata fuit non modo à poëtis & ſcriptoribus, ſed & in ſimulachris ita effingebatur. Scribit enim Pauſ. in Attica: ſupra Ceramicū & porticū regiam appellatam, templum fuiſſe Vulcani, cum Palladis ſimulachro, cui glauci erāt oculi, iuxta Libycorū fabulam, qui Pallada ex Tritonide & Neptuno natā ferunt: & ideo glaucos oculos habere, ut etiā Neptunus habet. Alij ſunt qui autumant, quod τῆς γλαυκὸς, id eſt noctuæ oculos haberet, quæ auis etiam ei (ut dictū eſt) aſcribebatur: ideo γλαυκῶπις eſt appellata. Alij putant ideo uocatam, quòd uirtus illuſtris ſit, & conſpicua. Diodorus Siculus ab Aegyptijs ea cauſa Glaucopin appellatā prodit, nō ea (inquit) quā Græci putant, quòd glaucos habeat oculos: ſed quòd aër, quē Pallada antiqui credebāt, glauci ſit coloris. Scribit Gellius ſic uocatam, non tam quòd glaucos, id eſt cæſios oculos haberet, quàm quòd horrēdo ac formidoloſo eſſet aſpectu. unde & glauci, id eſt cęſij leones & βασιλισκοὶ traduntur, quod & Phurnutus ait. Sunt & qui dracones eadem ratione Glaucopas nuncupent. Eſt & apud Stephanum in Alcomenio, ex Alcomene & Athenai de Hippobotę filia Glaucopus, à quo Glaucopion, & Glaucopis. Cęſia porrò à ueteribus dicta Minerua eſt, quaſi Cœlia, ut docet Gellius in ſecundo. Auctor Priapeiorum Flauam appellauit, illo Scazonte:

Minerua flauo lumine eſt, Venus pœto. Naſo in eleg.

Quid

Quid ſi præcipiat flauæ Venus arma Mineruæ?
Ventilet accenſas flaua Minerua faces. Idem in Arte:
Si pœta eſt, Veneri ſimilis: ſi flaua, Mineruę.

Quidã putãt ineptè à capillorum colere flauam Mineruam dici. Sed de flauo & glauco colere uide Gellium: & ſi libet, noſtrum Thileſium. Sed enim & Minerua ab oculorum truculento aſpectu, & acri intuitu γοργωπὸς eſt cognominata, ut grammatici obſeruant, ἀπὸ τοῦ γοργοῦ ὀπὸς, id eſt, à terribili acri ue aſpectu.

Poliuchos Minerua cognominata, cuius ædes, ut Pauſ. ſcribit, in arce fuit Spartanorum. πολιοῦχοι enim communi genere, ut Suidas ait, dicuntur, qui ciuitatibus imperãt, eiſq; moderantur: nos, deos tutelares dicere poſſumus, ſeu cuſtodes. Hinc & Iupiter etiam hoc cognomine uocatus eſt, ut dictum eſt. Hinc Vitellius Cæſar patinam ſuam (ut ait Trãquillus) ob immenſam magnitudinem clypeum Mineruę, ęgida Poliuchi dictitabat. Poliuchi cùm alij, tum in primo Herodotus meminit. Valla tutelarem interpretatus eſt.

Chalciœcus Minerua à Lacedæmonijs cognominata, cuius (ut Pauſ. in Lacon. ait) ſimulachrum æneum Gitiadas uir indigena confecit, ſimulq; in eandem uerſus edidit. Suidas, Chalciœcum Mineruam appellatam à Spartanis ait, quòd οἶκον χαλκοῦν, hoc eſt quòd ædem æream haberet: uel quod Chalcidenſes ex Eubœa exules eam conſtruxerant. Meminit in primo Thucydides, nec ſemel Plutarch. diuerſis in locis, itẽ in Pauſaniæ uita Aemilius Probus, & Stobęus ex Chryſermo, in ſecũdo hiſtor. ſed & Aelianus in Varia hiſtor. & Titus Liuius, & Apuleius. Sunt qui Polyuchon & Calciœcum eandem faciant. Mirum & adhuc eſſe aliquos, qui apud Liuium Chalcionem legendũ putent, & Chalcioniam apud Thucydidem latinum. Fuit & Minerua Chalcidica in urbe Roma, in nona regione, ſi uera P. Victor prodit. Quidam nunc D. Marię eſſe arbitrantur, quod templum ab ea nomen adhuc ſeruat. quidam Mineruium. meminit, ni fallor, & Dion in hiſt. lib. LI.

Hellotis Minerua nuncupata, quòd cùm Dorienſes Corinthum urbem cępiſſent, arderentq; duæ ſorores, Eurytion & Hellotis, in Palladis templũ confugerunt, ubi & interierunt. mox ſubſecuta peſte oraculum redditum eſt, expiandos ſororũ manes arſarum. quare ceſſante peſtilentia, templum Mineruę Hellotidi conſtruxerunt, & Hellotia celebritas inſtituta eſt. Alij ab ἕλος, id eſt palude, quaſi paluſtrem dicas. alij ab ἑλεῖν, id eſt capere, ab equo uidelicet Pegaſo, cui Pallas primum frenum impoſuerit, plura his legas in commentarijs Pindari, in Olymp. Fuerunt & Hellotides coronæ ambitus ingentis è myrto, ab Europa dictæ, quam Corinthij Hellotida appellabant. hinc & Hellotis Minerua: Athenæus auctor.

κορυφαγένη ἀθηνᾶ, Coryphagenæ Minerua à Plut. dicitur in lib. de Iſi & Oſiri, quod è Iouis capite orta putaretur. & ut ait poëta:
Quæ de patrio uertice nata dea eſt. & Lucanus:
Hanc & Pallas amat, patrio quæ uertice nata eſt.

Fabulãtur uerò, Vulcanum ſecuri patris caput aperuiſſe, quod & Lucianus in Dialogis ridet, & Pindarus in Olymp. in Diagoræ Rhodij hymno: Cùm, inquit, Vulcani inſtrumento, id eſt ærea bipenne Pallas ex uertice patris prorumpens uehementer exclamauit, ita ut cœlum & tellus formidarent. quam fabulam pleriq; in allegoriam conferunt. Illud nunc tantum, quod idem tradit Plutarch. Pythagorici numeros & eorum figuras deorum appellationibus honeſtare ſolebant: nam triangulum æquilaterũ uocabant ἀθηνᾶν κορυφαγένην, & τριτογένειαν, quoniam à tribus lineis ad perpendiculum ductis ex tribus angulis deducitur. Poëtæ quoq; fabulantur, in Mineruæ natiuitate aureos hymbres pluiſſe. hinc illud Claudiani:
Auratos Rhodijs hymbres, naſcente Minerua,
Induxiſſe Iouem perhibent.

Cory-

Coryphaſia etiam Minerua appellata eſt à Coryphaſio promõtoriõ, in quo Pylos urbs condita fuit, ut Pauſ. tradit. Stephanus tamẽ, Coryphaſion regiunculã Laconicã ſcribit, Pylo proximã. de Coryphaſia Minerua ſic in IIII. ꝓdit Arnobius: Quid, inquit, arbitramur fore? deſiſtet'ne illa Mineruam ſe dicere, cui Coryphaſiæ nomen eſt, uel ex Coryphæ matris ſigno, uel quòd è uertice ſummo Iouis parmam ferens emicuit, atq; armorum accincta terroribus, &c. Idem: Iouis (inquit) quarta progenies, quam Meſſenij Coryphaſiam nuncupant. ex his Arnobij uerbis corrigere facile poſſumus locũ apud M. Tullium in III. de Nat. deorum, ubi quartam cõmemorat Mineruam, ut non Polyphe eius mater, ſed Coryphe legatur. & ibidem pro Coreſia, Coryphaſiam legendum: tametſi etiam Coreſiam Pallada legamus, ut paulo pòſt dicã ex Stephano. De Polyphe non me præterit, quod ſuprà ex Iſæo & Mnaſea relatum eſt, ex qua & Neptuno orta dicitur Minerua.

Lyndia Minerua cognominata fuit in Rhodo inſula, ab urbe Lyndo. de hac Diod. Siculus inter cætera tradit, Danaum cum filiabus Lyndũ appuliſſe ex Aegypto, extructoq; Mineruę templo ſtatuã deæ ingentẽ dicaſſe. paulo pòſt ſubdit: Cadmus Mineruã Lyndiã muneribus ornauit, in quib. olla fuit ænea, admodum conſpicua, uetuſto more fabrefacta. in ea literis Phœniceis tunc primum in Græciam delatis inſcriptum erat, Rhodum uaſtatum iri à ſerpentibus. lege Bibliothecam Diodori. Meminit & Strabo lib. XIIII.

Capania nominata Minerua, ut Pauſanias tradit, Argis in gymnaſio Cylabare, ubi eius fuit ſimulachrum: aut à Capaneo dicta, aut à curru qui κάπανα à Theſſalis dicebatur.

Ophthalmitis, quę & Optiletis, hoc eſt, ocularis Minerua, à Lacedęmonijs culta fuit. cuius ædem à Lycurgo conſtructam, prodit Pauſanias, cùm ipſi Lycurgo oculorũ alter ab Alcandro erutus fuiſſet, dum in Alpion locum confugiſſet: cui opem ferentibus Lacedæmonijs, reliquũ ſeruauit. Plutarch. cùm in Lycurgi uita, tum in Apophtheg. Ophthalmidis non meminit, ſed Optileten uocat. nã (inquit) apud illius regionis Doricos oculi ὄπτιλοι dicũtur. ſed enim baculo Alcander Lycurgo oculum eruit, ut idem ſcribit Plutarchus, & à populo Lycurgo traditus, ut de eo ſuppliciũ ſumeret. Sed Lycurgus nullo alio ſupplicio Alcandrum affecit: tantum ſibi miniſtrare & famulari coëgit, & ex inſolenti ac immani manſuetum probumq; reddidit.

ὀξυδερκοῦς ἀθηνᾶς, id eſt acutè uidentis Mineruę templũ à Diomede poſitum fuiſſe, ſcribit Pauſan. cùm ad Troiam pugnanti procul ab oculis Pallas caliginem depuliſſet, & inde factam appellationem, ab acutè ſcilicet uidendo.

Cypariſsia Pallas in Aſopi urbis Laconiæ arce templum habuit ut Pauſanias ſcribit. idem & in Cypariſſijs cultam, & templum habuiſſe, tradit in Meſſen. Stephanus uerò: Cypariſſea, inquit, Triphyliæ urbs, quæ & Eranna uocabatur. unde gentile nomen Cypariſſeus, & κυπαρισσία Minerua.

Alea Pallas cognominata fuit, quam Peloponnenſes ſumma ueneratione colebant, ut in Lacon. ſcribit Pauſ. ad quam Leotychides rex pulſus cõfugit, ob rem auarè adminiſtratã contra Alebadas. Meminit & Xenophon lib. VI. Hellenicon. ſed & Aleæ uetuſtiſsimum templum Tegeates Aleus ędificauit: quo igni abſumpto, alterum Tegeatæ Scopæ Parij opera omniũ magnificentiſsimum reſtituerũt. ab Alea Pallade, & Alæa feſta dicta fuere. Mineruæ etiã Aleæ meminit Herodotus, qui hiſtoriã narrat, ut Lacedæmonij cùm oraculi ambage perſuaſi in Tegeatas, bellum intuliſſent, uicti & capti pleriq;, compedes quos tulerant contra Tegeatas, pertulerunt, ac demum Herodoti quoq; tempore in huius deæ templo ſuſpẽſi pendebant. Eleam etiam Mineruam legimus apud Strabonem, & Domitium in Syluis Statij:

Aut Eleæ lucis uidit Tegeæa ſacerdos.

& idem Statius in quarto Thebaidos:

Templumq;

Templumq́ Eleæ nemorale Mineruæ. Licet perperā pleriq́ legant Altæ. μητὴρ, id eſt mater Minerua, & culta & uocata à mulieribus Elæis: quę cùm uiderent regionem deſertam, ab hac dea impetrarūt, ut unico concubitu uirorum conciperent. quod cùm obtinuiſſent, deam ipſam Matrem nuncuparunt, & eidem templum poſuerunt: auctor Pauſ. in Eliacis.

Telchinia Pallas, ut eſt apud Pauſan. à Telchinis cognominata creditur, qui è Cypro uenientes, Taumeſsi partem incoluerunt in Bœotia, templumq́ de ſuo nomine deæ Palladi conſtruxerunt. Nicolaus uerò in libro τῶν ἐθῶν, id eſt conſuetudinum: Telchines, inquit, homines nuncupati ex Creta fuerunt, ſed & in Cypro habitarunt, unde in Rhodum migrarunt, primiq́ eam inſulam detinuerunt. inuidi autē & faſcinantes erant, artificesq́ exiſtentes priſcorum opera imitabantur, Palladis Telchiniæ ſimulachrū primi erexerunt: ut ſi quis dicat βασκαίνης ἀθηνᾶς, id eſt faſcinatricis Mineruæ: hoc idem repetit Stobæus in ſermone de Inuidia.

Βούδεια ἀθηνᾶ, Budea Minerua ab urbe Magneſiæ dicta, quæ à quopiam Budeo condita fuit: licet & alia Budæa Phrygiæ fuerit, meminit Stephanus. Alij putant, quòd cum humana prudentia excogitarit, boum opera humū colere, inde factum nomen. atq; ideo eadem ratione Boarmia à Bœotijs dicta fuit, quòd ſcilicet aptarit aratro boues: quod & apud Phauorinum legimus.

Achea Pallas cognominata, cuius templum, ut Ariſtoteles ſcribit, in Italia apud Daunios Apuliæ populos, in quo antiquitus fuiſſe tradit cùm alia, tum ſecures & enſes, cæteraq; Diomedis eiusq́ ſociorū arma. huius templi cuſtodes canes fuiſſe perhibētur, qui Græcis adeūtibus blandirētur, cæteris mortalibus agreſtes & feri. Accolæ longis ac pullis utebantur ueſtibus, propterea quòd cū Diomedes eò delatus eſt, cum captiuis Troianis, loci opportunitate captus, è naui deſcēdens ad ſpeculāda loca, relictæ in nauiū ſtatione mulieres captiuæ Troianæ, ne in Græciam ſeruitum ducerentur Græcorum uxoribus, naues incenderunt, & propterea ibi conſtitiſſe ferunt eo utentes habitu.

Panachæis Minerua in Achaia culta fuit, cuius templum cōmune Achæis omnibus fuit, ut in Achaicis Pauſan. prodit.

Pallenis Minerua, cuius Herodotus libro primo meminit, cùm de Piſiſtrati Athenarum tyrāni reditu agit, in quo Amphilytus Acarnan uates, ornatus pompa ſacerdotali, ita Piſiſtrato cecinit:

Eſt nummus proiectus, item ſunt retia tenta,
Nocte meant thynni, claro ſub ſidere lunæ.

quod interpretans Piſiſtratus, in urbem reuerſus eſt. lege Herodotum. Meminit & Palladis quoq; quæ in Pallenide coleretur, Euripides in Heraclidarum tragœdia. De Pallene Diana ſuo loco agemus. Fuit & παλληνὶς Minerua in Chalcide, ut ſcribit Heſychius.

χαλινῖτις, hoc eſt Frenatrix Minerua, uel ut Domitius interpretatur, Frenalis, dicta ἀπὸ τοῦ χαλινοῦ, id eſt freno. Colebatur uerò à Corinthijs. nam Bellerophonti opem deam tuliſſe aiunt, eiq́ equum Pegaſum, quem & infrenauerat, prębuit: huius deæ ſimulachrum ligneum fuit, ut Pauſ. ait, præter faciem, manusq́, & imos pedes, qui ex lapide candido conſtabant.

Scirias Minerua, quæ & Sciras eſt cognominata, à Sciro uate Dodonæo dicta eſt, qui uetuſtiſsimū eius deæ tēplū cōdidit: idē & loco in Attica nomē dedit. Scirus aūt hic uates eo pręlio cecidit, quo Eleuſinij aduerſus Erechtheum regem depugnarunt. eo enim tempore ex Dodona uenerat, ſepultusq́ eſt prope torrentem, qui & ipſe à Sciro appellatus eſt, ut Pauſan. ſcribit. Stephanus tamen, Scirum quidem Atticæ locum tradit, & Scironidas petras, à Scirone: uel potius à loco ipſo. locus autem à Sciro heroe. Porrò in hoc loco, ait, meretrices proſtare ſolebant. Similiter & Sciraphion locus, ubi κυβισαὶ,

id eſt

id eſt aleatores cõueniebant:& σκιροφόρος, quod ἀκόλαστον ſignificat, id eſt prodigum & κυβευτήν, ab his qui in Sciro uerſabantur. Heſychius uerò: Scias inquit, Minerua. Sciron aiunt Neptuni filium uxorem duxiſſe Salamina Aſopi. Strabo quoq; in IX. de Attica loquens, & eius partibus & locis: Nam, inquit, à quorundam uocabulis heroum Sciras & Cychria dicebatur, unde & Minerua Sciras appellatur. Et locus alter Atticæ Scira, σκίρα: & Epiſcirosis, ἐπισκίρωσις, quoddam ſacrificandi genus: & menſis Scirophorion. Illud certè obſeruaui, diſtinctè qui græcè hæc nomina ſcripſerũt, hæc per ſimplex ἰῶτα, illa per diphthongum ει notaſſe: quamuis Stephanus & alij quidam confundant. Ergo illud rectè, qui Heſychium exſcripſit, σκιρῶν. Sed quod ſequitur, malè, ἀργέστις. ibi enim, ut etiam notat aſteriſcus, legendum eſt ἀργέστης, qui uentus eſt notiſsimus, ut cum Strabone alij declarant, qui de uentis ſcripſerunt: & ipſe in Aeolo, hoc eſt Syntagmate Neptuni retuli. Porrò & Scirrhada legimus, ut apud Arpocrationem: ἀθηνᾶν, inquit, σκιῤῥάδα τιμῶσι ἀθηναῖοι, Mineruam Scirrhada colunt Athenienſes.

Apaturias Pallas, id eſt deceptrix, ſeorſum à Venere nuncupata eſt. Scribit enim Pauſanias, Aethram compreſſam à Neptuno, quo in loco Apaturiæ Mineruæ templum, ab ea conſtructum: & pro Sphæria inſulam Hieram uocauit, ſtatutumq; eſt, ut Trœzeniorum uirgines ante nuptias zonam huic deæ ſoluerent. De Apaturijs celebritate in Venere plenius egimus.

Hygeia, id eſt ὑγεία Minerua ab Athenienſibus culta, cuius ſtatua in acropoli ænea ſpectabatur, à Pericle poſita, quod ei in ſomnijs dea oſtẽdiſſet, quomodo ſanaretur artifex tantum non conclamatus, qui in propylæorum conſtructione ex alto ceciderat. Memini ſuprà ex Plinio, in Partheno. Huius deæ meminit & Lycurgus orator, in oratione περὶ τῆς ἱερείας. meminit & Pauſanias in Attica. item Val. Arpocration. Fuit & altera Hygiæ Mineruæ ſtatua in populo Atticæ Acharnis, quam Soſpitem interpretatus eſt Domitius. Porrò de Hygia Aeſculapij alibi, hoc eſt, & cum patre, & ſuo loco dictum.

Ilias Minerua cognominata eſt in Daulia, cuius templo canes alebãtur: quibus id erat inſtituti ac moris, ut aduenientibus Græcis blandirentur: barbaris uerò ſi aduenirent, latratu infeſti erãt. Scribit Dion Chryſoſtomus in libro de bello Troiano, cũ Vlyſſes legatus de pace ad Troianos miſſus fuiſſet, græcos à Troia abituros ſpopondiſſe, ſe Mineruæ relicturos maximam ac pulcherrimam oblationem, cum hac inſcriptione, Hilaſterion, id eſt ſacrum, Achiui Palladi Iliadi. ἱλαστήριον uerò καθάρσιον θυσιαστήριον, id eſt expiatorium, ſeu propiatorium, purgatorium ſacrificiũ. Mineruæ etiam in Ilio meminit Xenophon, ſtatim in principio Hellenicôn.

Singa Palladis nomen apud Phœnices, cuius nominis ſimulachrum Thebis Cadmus conſtituit, ut Pauſan. docet.

Craſtia Minerua templum habuit apud Sybaritas, de quo ſic Herodotus in v. Propè (inquit) Craſtin, Dorieum capta Sybari extruxiſſe aiunt templum Mineruæ, Craſtiæ cognomine.

Laphrya Pellas cognominata legitur, ut notat in Lycophronem Iſaacius, quòd ex bello ſpolia ducat: quaſi dicas, Laphyria, quando ita græcè ſpolia dicuntur. de Laphrya Diana ſuo loco agemus.

Pilętis Minerua cognominata eſt, quòd in portis urbiũ appingeretur. quin etiã & in ædium ianuis, ueluti in ſuburbijs Mars: ea ſcilicet ratione ſignificantes, in urbe & ædibus prudentia opus aſſe: foris uerò ut quæ eſſent, defenderentur armis belloq;.

Aethyia Minerua cognominata, quaſi αἴθυια, id eſt mergus dicas: quòd cum prudentia nauigare oporteat, mergi exemplo. Mineruæ Aethyiæ meminit in Attica Pauſ. Cùm, inquit, ab Apollinis & Dianæ Agreſtis templo deſcendis, Pandio-

Pandionis heroum, id eſt Pandionis herois templum occurrit, quem eo loco ſepultum iam diximus, quem Mineruæ Aethyiæ ſcopulum uocant. quo loco in græco et latino codice hoc nomen perperā ſcribitur. in græco enim ἄθυα, in latino uerò ethyſia legitur: cùm in utroq; Aethyia legendum ſit. Rectius alio loco Pauſan. de eodem heroo Pandionis loquens: Ibi, inquit, Pandionem aduerſa ualetudine extinctum, cui in Megaride tumulus ad mare adiacet, quem Athenis αἰθυίας σκόπελον, id eſt mergi ſcopulum, uel (ut uertit Domitius) Gauiæ ſcopulum nuncupant.

Endarthyia, hoc eſt, ἐνδαρθυία, hoc nomine culta à Megarenſib. ut ſcribit Heſychius, quoniam Minerua in αἴθυιαν, id eſt in mergum cōuerſa, ſub alis Cecropa occuluit, & in Megaram deduxit. hinc illi eſt cognomen: quod exiſtimaui cum ſuperiore conuenire. Sed cùm Phauorinus idem ijſdem uerbis referat, ut ipſum eſt apud utrunq;, ipſe quoq; retuli.

ἐργάνη Pallas cognominata, ut Theophilus ait, ex eo quòd ſit præſes muliebrium operum: Operaria latinè dici poteſt. Meminit Artemidorus libro 2. de Inſomnijs, & Apocration. Aelianus & Pauſ. hoc nòmine tradunt primùm ab Athenienſibus nuncupatam. Diod. Siculus eo nomine uocatam ait, quòd plura inſtrumenta inuenerit ad diuerſas artes. eadem ratione & Mechanitis Minerua cognominata putatur, quòd excogitarit artes. hinc eſt etiam in prouerbijs græcis, σὺν ἀθηνᾷ. Illud quoq; obſeruat Heſychius, quod etiam ἐργάτις à Samijs ſit dicta.

σάλπιγγος ἀθηνᾶς, hoc eſt, tubicinis Mineruæ cognomen Pauſan. commemorat: cuius templum Hegeleum poſuiſſe ait, qui Tiſſeni ſeu Tyrſeni potius filius fuit. Porrò ipſe Tyſſenus, Herculis & puellæ Lydiæ filius, qui primus tubam inuenit, unde & Latini Tyrrhenorum inuentum tubam tradunt, qui aliquando à Græcis Tyrſeni appellati ſunt. qua ex re Hegeleus à tuba Mineruam Salpinga uocauit. Lege apud Pauſaniam plura in Corinth. Heſychius & Phauorinus Salpingis Mineruæ templum aiunt apud Argiuos fuiſſe.

γιγαντοφόντιδα etiam uocatam legimus Mineruam, hoc eſt Giganticidam, ut Phurnutus ait, id etiam in allegoriam transferens.

νίκη ἀθηνᾶ, id eſt Victoria Minerua Athenis colebatur, cuius meminit Licurgus orator in ea oratione, quæ inſcripta eſt περὶ ἱερείας. Huius deæ ſimulachrū ſine alis erat, hoc eſt ἄπτερον, in dextra malum habens granatum: ſiniſtra uerò κράτος, id eſt galeam, ut quidam interpretantur. ita uerò culta fuit in acropoli, id eſt Athenarum arce, ut in primo de Acropoli Heliodorus ſcribit, & Arpocratiō repetit. De Victoria quæ ſine alis, id eſt ἄπτερα ab Athēienſib. colebatur, actum eſt: & cùm de Victoria ageremus, diuerſa recenſuimus. Fuit & in arce Megarenſium νίκης ἀθηνᾶς ſacellum, & aliud item αἰαντίδος, ab Aiace dictum, ut Pauſan. ſcribit. Meminit & νίκης Phurnutus. Extat in Hiſpania marmoreum hac inſcriptione, Palladi Victrici ſacrum: hic hoſtium reliquias profligauit Cato, ubi ſacellum miro artificio conditum, & æream Palladis effigiem reliquit.

πολιὰς ἀθηνᾶ, quaſi tu dicas, ciuilis uel urbana Minerua, dicta (ut innuit Pauſanias in Attica) quòd in acropoli eſſet, quem locum eo tempore πόλιν, id eſt urbem appellabant. Phurnutus autem non tantum Poliada, ſed etiam ἐρυσίπτολιν nominatam ait. Ferunt uerò tum primum hoc cognomine dictam Mineruam, cùm (ut antè diximus) iam Iupiter ſtatuiſſet, ut promiſcuè Neptunus & Minerua Atticæ præſiderent. unde ab urbe ipſa Poliada uocarunt, & Stheniada, ſed Neptunum βασιλέα, id eſt regem. unde & nummi eorum fuſcinam, ſeu tridentem altera parte, & altera Mineruæ os habebant: quamuis alios au-

ctores ſecutus ſuprà, idem de Trœzenijs tradiderim. ſcribit Strabo lib 9. Poliadis Mineruæ templum in ſaxo uetuſtum fuiſſe, in quo lucis inextinctæ lychnus erat. idem Parthenon, quod Ictinum condidiſſe ferunt. hinc ab aliquibus Ictini domina Pallas uocata eſt. Sedenim Pauſanias in Attica de Poliade & lychno alia. Calimachum enim, non Ictinum ait, qui marmor primus ſecuerit, unde illi nomen κακιζότεχνον inditum. Scribit Heſychius, οἰκουρὸν ὄφιν, Poliadis Mineruæ cuſtodem draconem uocatum. & hic quidem unum, alij uerò duos aiunt in Erechthei templo: & hunc acropoleos, id eſt arcis cuſtodem, cui ex melle placentam offerebant, Poliadis Mineruæ peplum primos contexuiſſe legimus, Aceſeum Patarenſem, & Heliconem Cariſtium: de quibus in Prouerbijs legitur & hiſtoria. duas uirgines uocatas Canephoras, quaſi dicas Ciſtophoras, huic deæ quotannis ſtatuebant, quæ inſeruirent, de quibus plura Pauſan. Sed & alibi gentium alia fuiſſe Poliadis Mineruę templa legimus, inter quæ illud quod Polieum ab ea nuncupabatur, apud Ilium. Fuit & Tegeatis Poliatidos Palladis templum, in quod ſemel in anno ſacerdos ingrediebatur. lege in Arcad. Pauſan.

Alipheræa Minerua cognominata eſt, ut Stephanus & Polybius ſcribunt. ἀλίφειρα urbs fuit Arcadiæ: hæc (ut Polybius tradit) in ſummitate collis arcem, & æneam Mineruæ ſtatuam longè à cæteris ſpecie ac magnitudine differentem habuit, quæ à quo, aut cuius ſumptibus, quo' ue tempore erecta fuerit, etiam apud eius loci incolas in dubio fuit. hoc inter omnes idem auctor conſtare ait, opus eſſe inter omnia opera Hecatodori & Soſtrati excellentiſſimum. hinc ergo ἀλιφειραῖα nuncupata.

Itonia, & Itonias, & Itonis Minerua, ut notat Stephanus, & ſi Feſto ſtandum, Itonida: qui ſcribit, Itonida Minerua à loco appellata. Itonea uerò à T. Liuio, qui in 6. lib. 4 Dec. ſcribit, Ibi ſtatua regis Antiochi in templo poſita Mineruæ Itonææ iram accendit. Callimachus in Cereris hymno:

ἄνθεον ἰτωνιάδος μιν ἀθαναίας ἐπ' ἄεθλα
ὀρμενίδαι καλέοντες. id eſt,
Cumq; ad Itoniados certamina Palladis ipſum
Ormenidæ inuitant.

Et Apollonius in primo Argon. ἔργον ἀθηναίης ἰτωνίδος, hoc eſt, opus palladis Itonidis. quo loco interpretes, Itoniæ Mineruæ ſcribunt templum fuiſſe in Coronia Bœotiæ, de qua non intelligit Apollonius: ſed potius de Theſſalica Itonia, cuius meminerit Hecatæus in primo hiſtor. Strabo: Bœotij, qui uenerant ex Theſſalia, expugnata Coronæa, Itoniæ Mineruæ templum in plano còndiderunt, eodem quo Theſſalicum nomine. Armenidas uerò in Thebaicis ſcripſit, Itonon Amphictyonis filium in Theſſalia natum fuiſſe, à quo ſit ἴτων ciuitas, & ἰτωνὶς ἀθηνᾶ, id eſt, Itonis Minerua. Meminit & Alexander in primo Caricorum commentariorum, item Stephanus & Suidas. Pauſan. in Attica, ubi de Pyrrhi regis uictoria contra Antigonum agit, ſcribit, inter Lariſſam & Pheras Itoniæ Mineruæ poſitum fuiſſe templum, Citatus hoc Epigramma Pyrrhi apud Plutarch. item in uita Pyrrhi:

Hæc tibi dona refert clypeos Itonia Pallas,
Aeacides Pyrrhus, quos audax Galata in armis,
Et magnæ Antigoni bello amiſere cateruæ,
Quæ quondam Aeacidis armorum gloria parta eſt.

Sic uerſu quidem heroico Domitius uertit, quod eſt elegiaco ſcriptum græcè.

τοὺς θυρεοὺς ὁ μολοσσὸς ἰτωνίδι δῶρον ἀθηνᾷ,

τυξ͂ρὸς ἀπὸ θρασέων ἐκρέμασεν γαλατᾶν.
πάντα τὸν ἀντιγόνου καθηλῶν στρατόν. οὐ μέγα θαῦμα,
αἰχμηταὶ καὶ νῦν, καὶ πάρος, αἰακίδαι.

Papinius etiam in extremo ſecundo Thebaid. de Minerua loquens:
Siue Aonia diuertis Itone
Læta choris. Quo loco, Placidius:
Itone ciuitas Bœotiæ Mineruæ ſacrata. ut ipſe alibi ait,
Ducit Itonæos & Alalcomenæa Mineruæ
Agmina.

Bacchilides Mineruam Itoniam dicit. ab Itone ergo Mineruam oppido cognominauit, quod eſt in Macedonia, ubi eius antiqua fuit ædes, uicina Bœotiæ, in qua regnauit Anthonous Herculis filius, & Paphies.

Ithomia pallas, ab urbe Theſſalica Ithome, cuius & meminit Homerus, ut docet Strabo libro 9. qui & Curalium fluuium ſcribit labentem παρὰ τὸ τῆς ἰθωνίας ἀθηνᾶς ἱερὸν, id eſt, præter Ithomię Mineruę templum, Peneum ingredi. Legimus & montem Ithomen, ut in Ithomate Ioue docuimus. quare apud Catullum quidam ita legunt:
Quod tibi ſi ſancti conceſſerit incola Ithomi.
quod tamen non recipit amicus noſtras, pro Ithomi reponens Hymetti. Idem Catullus eodem poëmate:
Vnigenamque ſimul cultricem montis Ithomi.
nonnulli tamen Ithini legunt. De Ictino quidem bis Strabo meminit: ſed in carmine ſyllaba contumax repugnat. quare res amplianda, ut Ictini lychnus ſit asbeſtos. Mirum eſt uiros alioqui doctos, Itoniam & Ithomiam confundere, cùm diuerſæ ſint, ut eſt à me oſtenſum. Bembus quidem apud Catullum ubique Itoni legit, in dialogo ad Herculem Strozam: & duplicem facit, citato ſuper hoc ex lauacro Palladis carmine Callimachi.

ζωστηρία ἀθηνᾶ. Zoſteria Minerua cognominata, cuius meminit Heſychius. Pauſanias uerò in Bœot. ait, Amphitrionem ſtatuas duas erexiſſe ligneas, cùm aduerſus Eubæos & Chalcodontem pugnaturus arma indueret, quod ueteres ζώσασθαι, arma induere dicerent. & Homerum ait, Agamemnona Marti ſimilem zona armorum. &c. Stephanus uerò in libro de Vrbibus, ζωστῆρα Atticæ eſſe Iſthmum ſcribit, ubi ferũt Latonam zonam ſoluiſſe, cùm in paludem deſcendiſſet, ut lauaretur: quo in loco piſcatores ſacra Latonæ & Dianæ faciebant, & Apollini Zoſterio. Tum & hoc ſubdit, quod in Locris Epicnemidijs etiam Minerua coleretur Zoſteria.

θαλλοφόρος ἀθηνᾶ, hoc eſt Ramifera Minerua eſt cognominata, à ramis oliuę, puto. huius in Sympoſio meminit Xenophon, qui in eius celebritate ſenes ait uenuſtos eligi.

ἀλαλκομενηΐς ἀθηνᾶ, ab Alalcomeneo dicta, ut eſt apud Stephanum, qui eius deæ ſtatuam erexit: non autem, ut Ariſtarchus putauit, παρὰ τὸ ἀλαλκεῖν, id eſt auxiliari. Alalceis enim uocaretur, quam tamen ſententiam ſequitur Phurnutus, qui eandem etiam appellatam ait ἀγελαΐδα, ἀπὸ τοῦ ἄγειν τοὺς λαούς, hoc eſt, ab agendo populos: uel ab, ἀγελαίας, id eſt armentis boum, quæ illi ſacrificabant, ut indomita, uel ut alij tradunt, Agelea dicta eſt quaſi ἄγουσα λείαν, hoc eſt, agens prædam. meminit Herodotus libro nono, & Homerus cùm alibi, tum in quarto Iliad. πρώτη δὲ διὸς θυγάτηρ ἀγελείη. hoc eſt, Prima autem Iouis filia Agelea. Sanè idem Alalcomenus & urbem à ſuo nomine dixit Alalcomenen, de qua intellexit Statius libro Thebaid. ſeptimo.
Ducit Itonæos, & Alalcomenęa Mineruæ Agmina.
quo loco Lutatius Placidus grammaticus ita caſtigate legendus: Alalcome-

na ciuitas eſt Bœotiæ, in qua regnauit Herculis filius. hinc Bacchylides græcus poëta fuit, quem imitatus eſt Horatius, &c. in qua nata eſt Alcmena Herculis mater, & in qua etiam colebatur Minerua.

Alcides Minerua cognominata à Macedonibus. T. Liuius libro ſecundò quintæ Dec. de Perſe rege bellũ aduerſus Romanos ſuſcipiente: Ipſe, inquit, centum hoſtijs ſacrificio regaliter Mineruę, quam uocant Alcidem, confecto, cum purpuratorum & ſatellitum manu profectus Citium eſt, id Macedoniæ oppidum eſt.

Catuleana Minerua dicta, de qua Plin. trigeſimo quarto. Nat. hiſtor. de Euphranoris Alexandro, id eſt Paride agens. huius eſt, ait, Minerua Romæ, quæ dicitur Catuleana, infra capitoliũ. à Q. Lutatio Catulo dicata. Sunt qui libentius Catulianam legant.

Muſica Minerua etiam appellata fuit, de qua idem Plinius eodem librò trigeſimoquarto, capite octauo. Demetrius, inquit, fecit Mineruam quæ Muſica appellatur, quoniam dracones in Gorgone eius, ad ictus citharæ tinnitu reſonabant.

Captam Mineruam quoq; cognominatam legimus à Romanis, cuius delubrum fuit ad Cœlij montis radices: quæ cur ita uocaretur, uarias in 3. Faſt. Ouid. opiniones recitat. ita enim canit:

Cœlius ex alto qua mons deſcendit in æqnum,
  Hic ubi non plana eſt, ſed propè plana uia eſt,
Parua licet uideas Captæ delubra Mineruę,
  Quæ dea natali cœpit habere ſuo.
Nominis in dubio cauſa eſt. Capitale uacamus
  Ingenium ſollers, ingenioſa dea eſt.
An quia de capitis fertur ſine matre paterni
  Vertice cum clypeo proſiluiſſe ſuo.
An quia perdomitis ad nos captiua Phaliſcis
  Venit, & hoc ſignó ſyllaba prima docet.
An quod habet legem, capitis quæ pendere pœnas
  Ex illo iubeat furta reperta loco.
A' quacunq; trahas ratione uocabula, Pallas,
  Pro ducibus noſtris ægida ſemper habe.

Addit & his aliam grammaticus Marſus ſuam opinionẽ. captamq; Mineruam fortè uocari poſſe ille exiſtimat quod captus locus ex Feſti ſententia, ad ſacrificandum legitimè conſtitutus diceretur.

Nerine etiã Minerua, uel Neriene dicta fuit, ſi Porphyrioni Horatiano interpreti ſtamus: qua de re in Marte ſatis ſcripſimus.

Oleria Minerua appellata eſt, & Oleria feſta, ab urbe Olero, quæ in Cræta fuit, ut Stephanus meminit.

ἀνεμῶτις ἀθηνᾶ, id eſt Anemotis Minerua, hoc eſt uentoſa, colebatur in ciuitate Methone, ubi & templum & ſimulachrum habuit, quod Diomedes dicaſſe fertur, ut Pauſan. docet: dicta, quod ibi dea moleſtum uentum ſedarit.

Cydonia Minerua, cognominata quidem de nomine urbis Cretenſis: templum uerò à Clymeno Herculis Idæi nepote erectum fuit, ut apud eundem Pauſaniam legimus.

ἀκρία Pallas dicta eſt Argis, ut Heſychius ſcribit, quod ἐπί τινος ἄκρας, id eſt, quadam montis ſummitate cõſtituta eſſet, à qua & Acriſius eſt denominatus. Eſt autem & Iuno, & Diana, & Venus eodem nomine Argis nuncupata, quod pari modo in eadem ſummitate, id eſt ἐπ' ἄκρῳ ſint poſitæ.

Co-

Colocaſiæ Mineruæ templum fuit in Sicyone, ut eſt in 3 apud Athenæum, quo loco de ciborio & colocaſia agit, ex Nicandri Georgico.

ἐπιπυργίτης ἀθηνᾶ, hoc eſt, turrium preſes Minerua, ſic uocata & culta in Abderis, ut Heſychius ſcribit. ἐπιπυργιδίαν Pauſanias uocat in Corinth.

ἀτρυτώνη ἀθηνᾶ, hoc eſt Illaborioſa, et infatigabilis ullo labore, ut Phurnutus, uel inuulnerabilis in bello Minerua: Heſychius & Phauorinus. Sed & Phlyenſes Myrinuſij, ut Pauſ. ſcribit in Attica, Mineruam τιθρώνην colebant. interpretatur Domitius Almam.

Pœonia Minerua id eſt medica cognominata, cuius cùm alibi ſimulachra, tum in primis in Attica Pauſ. commemorat, ut quidem apud Oropios in ara Amphiarai, item in Ceramico unà cum Apolline Muſageta.

Aſia Minerua, id eſt ἀσία ἀθηνᾶ, cuius templum Pauſ. ait fuiſſe in ruderibus, conſtructum uerò à Caſtore & Polluce ex Colchis reuerſis. nam & apud Colchos eodem nomine templum fuerat.

Hippolaitis Minerua dicta fuit, ut idem Pauſanias tradit, ab urbe Hippola, cuius ruinæ extabant Pauſaniæ tempore. urbis meminit & Stephanus.

Promachorma Minerua cognominata, quę in monte Buporthmo tēplum habuit in inſula Trierana, ut in Corinth. Pauſ. ſcribit.

κελευθείας ἀθηνᾶς, hoc eſt, adhortantis Mineruæ ſimulachrum confecit Vlyſſes, poſtquam curſu ſuperauit procos: Pauſanias.

Agoræa Minerua, id eſt forenſis, à Lacedæmonijs culta. idem Pauſanias.

Neduſia Minerua dicta, teſtibus Suida & Stephano, à loco uel urbe Laconiæ. Strabo quoque tum libro octauo, tum undecimo. Neduſiæ Mineruæ meminit, quam à Nedonte loco nomen habere ait. ſed duplex quidem templum Neduſiæ his uerbis idem Strabo facit: Præter Pheras autem, inquit, Nedon amnis per Laconicum labitur agrum, alter à fluuio Neda: Neduſiæ uerò Palladis cognomento inſigne templum habet. Eſt etiam in Pœaſſa Neduſiæ Palladis ſacellum nobile, à Nedonte loco nomen aſſecutæ. hæc quidem in octauo. in undecimo uerò ita: Inter autem ædem & Pœaſſæ parietina. Neduſiæ Mineruæ ſacellum eſt, quod Neſtor ſecundum eius à Troia reditum ædificauit.

Ambulia Minerua: uide in Ambulio Ioue.

Pariæ, id eſt παρείας Mineruæ ſimulachrum ſub diuo in Laconia deſcribit Pauſanias. Pariæ uerò in gymnaſio Cylabare poſita fuit auctore eodem.

Axioppœna Minerua ab Hercule cognominata, cùm ſe ultus fuiſſet de Hippocoonte & filijs, qui illum expiare abnuerāt, & Oeonum interfeciſſent, ipſe Palladis Axiopœnę templum in rei memoriam conſtruxit. antiqui enim ποινὰς ultiones uocare, ut et nos, conſueuere: uide noſtrum Herculem, uel Pauſaniam, qui hiſtoriam pluribus exequitur.

Cyriſtis Minerua à Strabone commemoratur libro decimoſexto. dicta à regione Cyriſtica, quæ Antiochenſium agrum attingit, à ſeptētrione uerò Amanum montem. Huius regionis Tyndarus ciuitas fuit, Cyriſticę regionis arx. at que inde Cyriſtis Minerua ἀθηνᾶ κυρρηστὶς appellata. Porrò & κυρρηστὶς Minerua à Cyrrho Syriæ urbe nuncupata, quę tamen eadem eſt, niſi quòd differūt Græca exemplaria, ſcriptura.

σώτειρα, id eſt, ſeruatrix Minerua cognominata, teſte Heſychio. Soteræ Palladi & Neptuno, ait Pauſanias, Vlyſſem in uertice montis Borei, reuerſum à bello Troiano, templum condidiſſe. Sotera Pallas etiam à Galeno, alijs que antiquis medicis, antidotus quædam cognominata eſt. Legimus in Palladis Soteræ, quæ etiam Soteris dicitur, templo compedes, quibus uincti Lacedęmonij fuiſſent, ſuſpenſos fuiſſe: licet in exemplari Bapt. Leonis, pro Soterę, ſolertis legatur.

Olymp. in hymno ad Theronem, ſuper ea uerba Pindari, quibus ait Mineruam continenter amare Semelen: Pallas ut dea indigena amat Semelen. Cadmus enim ſtatuam ei erexerat, Oncis Bœotiæ uico, ubi & Oncæa Minerua colebatur. Cæterùm legimus etiam in Aeſchyli tragœdia, quæ ſeptem duces ad Thebas inſcribitur, Ongeas quaſdam Thebis denominatas fuiſſe portas, à Palladis cognomine Ongeæ iuxtà ædificato templo, ſic appellatas. Onga autem apud Phœnicen dicta eſt Minerua, à quibus Cadmus traxit originẽ. hinc uidemus Onca & Onga dici.

ἀρακυνθὶς ἀθηνᾶ, Aracinthis Minerua cognominata, teſte Stephano, ab Aracintho monte Bœotiæ. meminit & Rhianus poëta in Fama:

κλῦθί μοι εὐχάων ἀρακυνθιὰς ὀβπατρόφα, hoc eſt:

Audi me felix Aracinthias ab Ioue nata.

ἀστυρὶς ἀθηνᾶ, Aſtyris Minerua colebatũ, teſte Stephano, in Aſtyra urbe Phœniciæ, uerſus Rhodon. Aſtyrena uerò Diana in Italia colebatur, ut idem ibidẽ teſtatur, & Strabo: ut plenius in Diana dicendum.

ἀσσησία ἀθηνᾶ, Aſſeſia Minerua, de qua Herodotus in primo. Fuit uerò Aſſeſus terræ Mileſiæ ciuitas, ut Stephanus ſcribit, ex Theopompi libro XXIIII. Herodotus: Vbi Aſiæ Ionia bello ab Alyatte rege uexata, & ſegetes incenſæ, fanum Aſſeſiæ Mineruæ incendio eſt conflagratum.

μονογενής, quæ & μονογένεια ἀθηνᾶ dicitur, Vnigena Minerua à noſtris dicta, quod ex ſolo Ioue nata eſt. Catullus:

Vnigenamq; ſimul cultricem montis Ithomi.

Gorgona Mineruã Cyrenenſes, ut Græci grammatici notãt: ſed & hoc nomine eam Romani inuocabant. M. Tullius ad Equites: Teq;, inquit, Tritonia armipotens Gorgona Pallas Minerua, &c. De Gorgonum uerò ſororũ fabula, non eſt meum hoc loco plurima quæ traduntur hic, cõgerere, præcipuè cùm gręcis latiniſq; poëtis ſcriptoribus deſcriptæ legantur.

λαοσσόος ἀθηνᾶ, hoc eſt, Seruatrix populorũ Minerua cognominata, ut Phurnutus & Heſychius notant. Theocriti interpres in IIII Edyllio ait, λαοσσόος γὰρ ἡ ἀθηνᾶ, quę populum ſequatur, uel ſeruans. δύσσοον quidẽ malum genium, id eſt cacodęmona ſignificat, uel qui inuitus ſeruat.

Ciſſea cognominata Pallas cuius delubrum fuit celebre in arce Epidauri, ut eſt apud Pauſaniam.

ταυροβόλος ἡ ἀθηνᾶ dicta eſt, teſte Suida in Andro. nam cùm Anius dediſſet taurum Atridis, iuſsit, ut ubicunque è naui exirent, Mineruam cõſecrarent, & ita cùm nauigaſſent, in Andro conſtituerunt.

Scillutię Mineruę templum, ſcribit in VIII Strabo, ad Scilluntem inter illuſtria numeratum fuiſſe: unde σκιλλουντία ἀθηνᾶ.

Sais Minerua dicta. Strabo in XVII: Sais inferioris regionis Aegypti metropolis, ubi Minerua colebatur, in cuius templo Pſammetichi ſepultura fuit. Meminit & Herodotus in ſecundo. Propertius:

Mercurio Sais fertur Bœbeidos undis
Virgineum primo compoſuiſſe latus.

Dicitur & Saites Minerua. Scribit Stobęus in ſermone qui de legibus & cõſuetudinibus inſcribitur, quòd in Sai urbe Aegyptia colebatur Minerua, quę & Iſis credebatur: ideoq; Sphinges pro eius templis apponebãtur, quoniam ſacra deorum myſtica eiſe, & ænigmatica conuenit.

Sicyonia Pallas, cuius templum apud Sicyonios conſtruxit Epopeus Sicyonius, de Thebanis uictor. Ferunt, cùm is perfecto templo deam rogaſſet, ſi gratum id haberet, aliquo oſtenderet ſigno: tum in eo loco oleum copioſe fluxiſſe.

Auxiliarem Mineruam, id eſt αὐξιλιάριν coluere Romani, quòd Plutarchus

oſtendit, & Clitonymus in libro rerum Italicarũ, qui ad illius αὐξιλιαρίας ædẽ Caſsium Brutum confugiſſe produnt: tandemq́ ibi fame necatum, inſepultumq́ iacuiſſe.

προναίας ἀθηνᾶς τέμενος, uel ut Herodotus προνοίης ἀθηναίης ἱρὸν, hoc eſt (ut Valla aliquãdo eſt interpretatus) fanũ Protẽplaris Mineruæ, fuit apud Delphos, quod poſt Herodotum Heſychius etiam confirmat. Pauſanias quoq́ in Bœoticis, Mineruę & Mercurij protẽplares, id eſt προναὸς uocat, qui eſſent in templo Apollinis Iſmenij: quorũ alterum Phidias, alterũ Scopas feciſſe dicuntur. Ad hæc legimus apud Phurnutũ & πρόνοιαν, id eſt prouidentiam appellatam Mineruã. quin etiam & προνοίας ἀθηνᾶς, id eſt Mineruæ prouidentiæ apud antiquos templa erigebantur.

μαγαρσία ἀθηνᾶ, Magarſia Pallas, uocata ab ingenti tumulo in Cilicia, ut ait Stephanus, apud urbem Mallon. Arrianus in ſecundo de Alexãdri hiſtor. Alexander, inquit, Magarſum profectus, Mineruæ Magarſidi ſacrificauit.

μυγισία ἀθηνᾶ, καὶ μυγισαῒς, id eſt Mygiſia Pallas, uel Mygiſais, uocata eſt à Mygiſis urbe Cariæ, cuius Hecatęus meminit in quarto Genealogiarum.

ἀλκιμάχα ἀθηνᾶ cognominata in bello, à uirtute uidelicet. meminit Suidas. unde illud, ναὸν ὑπωροφίας παλλάδος ἀλκιμάχας. hoc eſt, templum ſubtectæ Palladis Alcimachæ.

σαθμία quoq́ cognominata Minerua, à Stathmios, quę uox multa ſignificat, ſed in primis ſtationem, ſtatiua, ſtabulum, libram, alia: Heſychius.

παραπεπλεγμένη, ἢ ἀναπεπλεγμένη ἀθηνᾶ, teſte Polluce in ſecundo, uocata eſt, ubi de tonſoribus agit, id eſt Minerua circumamicta, uel redemita. cognominata quoq́, ut Phurnutus ſcribit δορυκρόταρα, quòd haſta ferire & ſtimulare diceretur. Et quòd cum Victoria aſsiſtrice Gigantes uicerit, γιγαντοφόντης nuncupatur, eodem Phurnuto auctore.

εὐπηχυν ἀθηνᾶν, hoc eſt boni cubiti, & pinde fortis. Mineruã uocat Rhianus poëta gręcus, cũ canit, μνᾶτε δὲ εὐπηχυν ἀθηνᾶν, Ambitq́ Eupechin Athenan.

Legimus præterea & alia nõnulla Mineruæ cognomina, apud Heſychium præcipuè, & Phauorinũ, aliosq́ græcos ſcriptores, quę omnia colligere difficile eſt. nã & νηΐθ Minerua ab Aegyptijs, ut Plato ait, dicta eſt. Heſychius, νηΐθη. item ἡφαιστία, Hephæſtia, id eſt Vulcania, κνᾶρη, ἐλλωτίς, & quæ Bombylia dicebatur à Bœotijs. Agripha etiam, item ἰπαλυσία uocata, & Mænalis à Pauſania dicitur Minerua.

Armipotens, & Armiſona uocatur à poëtis. Vergilius:

Tum numina ſancta precamur Palladis armiſonæ, &c.

Cicero ad Equites: Teq́, inquit, Tritonia armipotens, &c.

SYNTAGMA DVODECIMVM

DE DIANA, LVNA, HECATE, ISIDE, AD *ILLVST. AC DOCTISS. HERCVlem Bentiuolum.*

Memini illuſtriſsime ac doctiſsime Hercules Bentiuole, ſuperioribus noſtris his libris tibi me pollicitum fuiſſe hoc de Diana ſyntagma, quod in præſentia nomen utcunq́ exoluo. Tu maiori uolenti, quàm uires & ualetudo præſtare ualeant, faue, ut ſoles. Vale.

Diana dicta eſt, ſi Macrobio ſtamus, ab Iana, D litera addita. Iana enim Luna eſt, etiam Varroni in libro de Re ruſtica. alij à διὸς, hoc eſt Ioue, quaſi Iouiana: Iouis enim filia. quidam & dictam credidere quaſi Deuianam, quoniam uenantes per deuia & ſyluas deuiare ſoleant, captantes feras, alij Diuianam uocant: hinc & Dianius locus,

Dianæ

Dianæ conſecratus dicebatur. eſt & Dianaria herba, quæ græcè eſt artemiſia, ut eſt apud Vegetiũ in mulomedicina. ἄρτεμις enim græcè diana, ut notum eſt, nũcupata, ut Plato docet, διὰ τὸ ἀρτεμὲς καὶ τὸ κόσμιον, διὰ τὴν τῆς παρθενίας ἐπιθυμίαν: hoc eſt, propter integritatem & modeſtiam, propter uirginitatis deſiderium. uel forſitan quaſi ἀρετῆς ἵστωρα, id eſt uirtutis inſpectrix & conſcia. uel dicta eſt ἄρτεμις, quaſi ἄροτον μισησάσης, id eſt quòd arationem uel coitum uiri & mulieris odio habeat. Strabo uerò in XIIII ſcribit, ἡ ἄρτεμις ἀπὸ τοῦ ἀρτεμέας ποιεῖν: hoc eſt, Artemis dicta quòd integros faciat. unde etiam Phornutus ait, huius rei cauſa καθ' ὑφαιρισμὸν Artemin quidem ἀπὸ τοῦ ἀρτεμέας, ὅ ἐστιν ὑγιεῖς denominari. Macrobius tamen ad Lunam reſpiciens, ait, ἄρτεμις quaſi ἀεροτόμη, quòd ſcilicet aëra ſecet. Dianas tres connumerat M. Cicero in tertio de Nat. deor. primam Iouis & Proſerpinæ filiam, quæ pennatum Cupidinem genuiſſe dicitur: ſecundam notiorem ait, quam Ioue tertio & Latona natam accepimus: tertiæ pater Vpis fuiſſe traditur, mater Glauce, eam ſæpe Græci Vpin paterno nomine appellãt. hęc ille. Sed & Latini Opin prima producta, quaſi Vpin, ſi non mentimur, uocãt. Βένδις uerò Diana dicitur à Thracibus, ut Strabo & Phauorinus tradunt. eadem & Δίλογχος, ut Heſychius tradit. ab Atheniẽſibus, Βενδίδεια uocatur eius deæ celebritas. Tarentini autem Dianam Angeli nomine nuncupabant, ut idem ſcribit Heſychius. à Perſis uerò Ζαρῆτις, id eſt, Zaretis: Arſilache, ſeu Orſilache, à populis Tauricę regionis, ut Ammianus prodit. αἰδὼ eſt à Chaldæis Luna nuncupata, ut notat Harpocration. Aſteroarche, ab Africanis Carthaginenſibus, ut Herodianus prodit in hiſtoria. Exiſtimarunt Dianam etiam antiqui furorem immittere. atq; ideo in poëtica Horatius Iracundam nominat: & in Partu uirginis Actius Sanazarius lib. tertio:

Cedet & infeſtæ uiolentior ira Dianæ,

dixit, cùm furentis morbum deſcriberet. unde etiam ἀρτεμιδολήπτους græci dicunt, & σεληνολήπτους, ut docet Macrob. Scribit Seruius, Virbij numen coniunctum Dianę, cultũ fuiſſe antiquis apud Ariciam. id quod cùm alij, tum uatum maximus Vergil. in Aen. octauo cecinit: & Seruius idem copioſe exponit, totamq; ibidẽ Hippolyti fabulam explicat. Fuit et Virbij cliuus prope Romam, ut Perſius ſexta Satyra innuit, & Probus ſeu Cornutus interpretat̃, qui & ipſe de Virbio paucis multa executus eſt. Scribit Sex. Pompeius, quòd iuuenilia fingebant Dianæ ſimulachra, quia ea ætas fortis eſt ad tolerandã uiam. Diana enim, ait uiarum putabatur dea. Sed enim Dianæ imagines uario modo effingebantur. nam aliter ut uenationum dea, aliter ut quieta & pacifica, aliter ut Luna. prima, nympharum habitu ſuccincta, arcu & pharetra et iaculis armata: altera, ut uirgo ſtans. Pauſ. in Cypſelo, id eſt arca, in qua Cypſelus cõditus fuit, inter cætera Dianam alatam inſculptam fuiſſe ſcribit, quæ altera leonem, altera pantheram teneret: cauſam ſe ignorare, ipſe fatetur. poſtrema bigis uecta, nunc uaccis, nunc equis bicoloribus trahentibus. Claudianus quidem graphicè Dianam his uerſibus deſcribit:

At Triuiæ lenis ſpecies, & multus in ore
Frater erat, Phœbiq; genas, & lumina Phœbi
Eſſe putes, ſolusq; dabat diſcrimina ſexus.
Brachia nuda nitent, leuibus proiecerat auris
Indociles errare comas, arcuq; remiſſo
Ocia neruus agit. pendent poſt terga ſagittæ,
Criſpatur gemino ueſtis Cortynia cinctu,
Poplite fuſa tenus. motoq; in ſtamine Delos
Errat, & aurato trahitur circumflua ponto.

Porrò Dianę coronã ex heliochryſo attribuêre ſcriptores, quia puella quædam Eteſia eo flore eam coronare ſolita eſſet, Porrò ut Feſtus ſcribit, Hecate

Diana & Luna & Proſerpina eadem putabatur. Idem tradit Iſidorus, qui & eas effingit ita,

Quando etenim luna eſt, ſubluſtri ſplendet amictu:
Cùm ſuccincta iacit calamos, Latonia uirgo eſt:
Cùm ſubnixa ſedet ſolio, Plutonia coniux. Vnde & eas nos ſimul deſcribemus, Proſerpina excepta.

LVNA à lucendo nominata eſt, ait M. Cicero. Luna uerò, ait M. Varro, quòd ſola lucet noctu. itaque ea dicta Noctiluca, in Palatio: nam ibi noctu lucet templum. uel Luna ſic dicta eſt, quòd luce luceat aliena, hoc eſt Solis: græcè eadem fermè ratione σελήνη uocata παρὰ τὸ σέλας καὶ νέον, id eſt, à nouo lumine. Id cùm alij oſtendunt, tum maximè Cleomedes. Nam, inquit, quòd lucem ſemper nouam habeat, σελήνη eſt nuncupata: & quòd ſacra Dianæ adeuntibus præſtet faces, ſanè & σελαφόρος, item & φωσφόρος, id eſt ſplendida, & lucifera etiam appellata eſt. Item quòd noctu in primis cernatur, νύχια, et νυκτιπόλος, ut Phurnutus meminit, hoc eſt Nocturna, & Noctiluca. Ouidius XV Metamorph.

Nec par, aut eadem nocturnæ forma Dianæ. Horatius:
Ritè creſcentem face Noctilucam.

Luna Endymionem amaſſe fabulis traditur, paſtorem, ut poëtæ canunt: quare id fictum, cùm alij, tum in primis Plinius in ſecũdo Nat. hiſt. & Alexander Aphrodiſeus in Probl. exponunt, & interpretatur idem etiam Arati interpres. ita enim: Endymionem, inquit, paſtorem Luna amaſſe dicitur, ſeu quòd primus hominũ curſum Lunæ inuenerit: unde multos annos dormiſſe dictus eſt, quoniã nihil aliud in uita, niſi ei rei ſtuduit, ſicut Mnaſeas in primo libro de Europa tradidit. ſiue quòd Endymionem amaſſe fertur: quia nocturni roris humor, qui ſiderum eſt, ipſius quoq; Lunæ, animandis herbarum ſuccis inſudatur, & paſtoralibus proſit ſucceſsibus. id uerò cõtigiſſe tradunt in monte Latmo, unde Latmius Endymion ipſe dictus eſt. Luna, ut idem ait interpres Arati, bigas dicitur habere, ſiue propter uelocitatẽ, ſiue pro eo quòd nocte & die apparet. ideo unũ equũ albũ, & aliũ nigrum habere dicitur. Porrò & interdũ boum bigis etiã uehi fertur, propter Lunæ cornua. Feſtus hac de re ita: Mulus, inquit, uehiculo Lunæ adhibebat̃, quòd tam ea ſterilis ſit, quàm mulus. uel quòd, ut mulus nõ ſuo genere & naturę, ſed equis creetur: ſic ea Solis, nõ ſuo fulgore luceat. Sanè & tibi hoc loco illud nõ reticuerim, Lunam marem & fœminam exiſtimatã, atq; in primis ab Aegyptijs, ut apud Euſebium & Diodorum obſeruamus. unde & Orpheus in hymno ad lunam cecinit, θῆλύς τε καὶ ἄρσην: hoc eſt, & fœmina, masq́;. Sed quod utroque ſexu dei exiſtimarentur, Seruius docet in ſecũdo Aeneid. cõment. & Macrob. in Saturn. ex Caluo Leuino, & Ariſtophane, ut in Venere Barbata & maſcula docuimus. Porrò ſicut Luna, ita & Lunus deus, & uocabatur & colebat̃: ut autor eſt Aelius Spartianus de Caracalla Imperatore. ait enim, ipſum dei Luni templũ acceſsiſſe, quẽ deũ miro cultu & ueneratione Careni colebãt, adeò ut qui Lunã fœmineo genere & nomine putaret nuncupandam, is addictus mulieribus ſemper inſeruiret. Qui uerò marem deum eſſe crederet, is dominaretur uxori, neque ullas muliebres pateret̃ inſidias. Hinc licet Græci, uel Aegyptij eo genere quo fœminam hominem, etiam Lunam deum dicebant, myſticè tamen deum intelligebant. Proditum quoq; eſt à Philochoro in Atthide, Veneri, quæ Luna eadem ratione putabatur, mulieres uirili ueſte, uiros muliebri ſacra feciſſe, id ipſum quod & Macrob. prodidit. Theon in commentarijs in Aratum, cùm multa dixiſſet, quo modo à Sole Luna lumen acciperet, illud etiam ſubintulit: Ideo à tragicis, ait, Solis filia Luna uocata eſt. Heſiodus, Solem & Lunã Theię filios cecinit. Poëtarum communis opinio eſt, ut Iouis & Latonæ Apollo & Diana

Diana filij dicantur: & ille Latoius, & hæc Latonia dicatur. Luna à Scythis μέσπλη, teſte Heſychio, dicebatur.

Benden Lunã & Dianam uocabãt Thraces, teſte Palęphato, Suida & Phauorino. unde dicta ſacra Bendidia, etiam ab Athenienſibus celebrata. Deam hãc eandem Thraces iidẽ Βύβετον uocabãt Heſychio auctore. Βενδῖς uerò cognominata eſt δίλογχος, à Cratino poëta in fabula Thracum, ſiue quòd ea dea duos honores ſortita eſt, cœleſtem ſcilicet & terreſtrem: λόγχον enim ſortem uocant. uel quòd duas lanceas, id eſt λόγχας, cùm eſſet uenatrix, ferre conſueuerat. Sunt qui dicant, quòd duo lumina habeat: proprium quidem Lunæ, & Solis. hæc quidem Heſychius. Sed & de Bendidijs Plato, & in 10 Strabo, meminere. Xenophon libro ſecundo Hellanicon, Βενδίδειον uocare uidetur Munychiæ Dianę templum. Hinc eſt quòd ego libẽtius lib. VIII. Decad. IIII. T. Liuij legam (ubi paſsim legitur, Romanorum primum agmen extra ſaltum circa templum Mendidium caſtra loco aperto poſuit) Bendidion: conſentientibus etiam quibuſdã antiquis codicibus. nam & Mendidia apud Strabonem corruptè legitur, ut ante me Politianus etiã annotauit, Quidam & κυβήκην nominant: quanquam etiam ſunt qui Cybecan matrem deûm uocarint. alij Venerem, ut alibi oſtendimus.

Hecate, Diana, & Luna, à pleriſq; eædem exiſtimatæ. At ego quæ à plurimis tum græcis, tum latinis afferuntur, hic ſub compendio, quantum memoriæ ſuccurrerit, tibi ſubſignabo. Hecate primũ, ſic nuncupata, quod ἑκὰς, id eſt lõgè radios iaciat, ut iam in Apolline attigimus. Heſiodus in Theogonia, Hecaten ait non eſſe Proſerpinã, ſed aliam, Aſteries Latonæ ſororis filiam, & Perſei uxorem. quo loco notat Scholiaſtes, ideo eam ab Heſiodo laudari, utpotẽ Bœotio. in ea enim regione Hecate colebatur, cui Iupiter uim ac poteſtatẽ in omnia cõceſsit elementa, unde & exiſtimatur nuncupata. nam ἑκατὸν centum ſignificat, quo numero Graij aliquando infinitum deſignant numerum: quia Hecate infinitas habere poteſtates crederetur. Ouid. in Metamorph.

Ibat ad antiquas Hecates Perſeidos aras.

Perſeis uerò appellatur, quod Perſei filia fuerit, & Aſteries, ut ait Heſiodus in Theog. ideo ſic & eam uocat Apollonius in Argon. ſic & Statius in Theb. & eorũ comment. Muſæus tamen Iouis & Aſteries filiam ait, quã cùm amaret, compreſsit, & cõpreſſam Perſeo tradidit, ex qua ſola nata ſit Hecate, quę ideo μονογενὴς ab Heſiodo uocatur, & ab Apollonio in tertio Argon. quoniã unigeniti ſine fratribus plus honoris aſſequuntur, ut ait idẽ Heſiodi Scholiaſtes, et ſint etiã ditiores, &c. Pherecydes uerò Ariſtęi Pæonis filiam ſcripſit. Verûm in his quæ Orphica dicuntur, Cereris filia dicitur.

καὶ τότε δὴ ἑκάτην δηὼ τέκεν εὐπατέρειαν. hoc eſt, Tunc Hecaten peperit Ceres ẽ patre magno. Theocriti quoq; cõmentatores in ſecundo Edyllio, inter cætera, quæ multa de Hecate ſcribũt. Iouem tradunt Cereri mixtũ, Hecatẽ genuiſſe, robore & magnitudine præcellentẽ, quam ſub terras pater miſit, ad Perſephonẽ inquirendã: & nunc eam uocari Artemin, & Phylaca, & Daduchon, & Phoſphoron, & Chthoniã. Illi iidẽ interpretes nõ multo pòſt, alios aiunt dicere, Hecaten filiã fuiſſe Pheræ, filiæ Aeoli & Iouis, quæ à matre in triuijs abiecta fuerit, et à paſtorib. Pheretis ſuſcepta, & enutrita in triuijs: propterea dea exiſtimata fuit, quæ & ante portas, ut ait Aeſchylus, ſtatuebatᷓ. unde ego facile crediderim, Prothyręã denominatã, de qua agemus: et προπύλαιαν, cuius meminit Heſychius. Pauſ. uerò Propylęã Dianã in Attica in primis appallatã docet. Sed enim porrò Bachylides Hecatẽ Noctis filiã ꝓdidit: ἑκάτα δᾳδοφόρε νυκτὸς μεγαλοκόλπου θύγατερ, Hecate faciferæ noctis & magnigremij filia. Ab Orpheo uerò ταρταρόπαις ἑκάτη, hoc eſt Tartari filia dicta eſt. Sed ſimul hoc loco libet ex Græcis commentarijs Hecates & Circes originem afferre. Circem igitur

quidam

quidã Aeetę ſororē, quidã filiam dixere. hãc quidē Dionyſius Mileſius in primo Argon. filiã Aeetæ & Hecates Perſeos, ſororē uerò Medeæ tradidit. Soli enim ferunt filios fugiſſe duos in illis locis Scythiæ, quibus nomina fuere Perſeus & Aeetes. hos autem tenuiſſe eam regionem, & quidē Aeetem Colchos & Mæotas, Perſea Tauricæ imperaſſe, & indigenam duxiſſe uxorem, ex eaq; filiam natam, cui nomen Hecate, quæ in uenationibus eſſet fortis & uirilis: & prima dicitur inueniſſe mortiferas ac uenenatas radices, & uenenorum peritiſsimam fuiſſe, & earum rerum quæ medendi uim haberēt. patrem uerò hæc ueneno ſuſtulit, in Colchosq; profecta Aeetæ patris ſui fratri nupſit: id quod antè Apollonij interpretes, Diodorus etiam ſcriptũ reliquit: ex qua natæ ſint Circe & Medea. Circe uerò Medea ſenior, matrem ijs artibus ſuperauit, ei nihilominus obſequens. Sed iam potius cætera de Hecate ſequamur. A poëtis hæc etiam Triformis nominata, & Tergemina. Vergilius:

Tergeminamq; Hecaten, tria Virginis ora Dianæ. Claud.

Ecce procul ternis Hecate uariata figuris. Ouid.

Ora uides Hecates in treis uergentia partes. Idem:

Tuq; triceps Hecate. Quidam ad Lunæ triplicem naturam & formam referunt, hoc eſt, cum falcata eſt in cornua, & ſynodica, & cũ media orbis parte διχότομος, & ἀμφικύρτης diuiſa & gibboſa, & πανσέληνη, hoc eſt plena, ut res eſt nota. Alij referunt ad id quod ſcribit in Argon. Orpheus, quòd triceps ſit Hecate. dextrum enim caput equi habere fingitur, ſiniſtrum canis, mediũ hominis agreſtis: unde & τρίμορφον Cornutus, & τριοκέφαλον eam uocauit. Artemidorus lib. ſecundo de Inſomniorum iudicio, τριπρόσωπον eadem ratione dixit. ijſdem etiã nominibus Chariclides uſus eſt apud Athenæum in ſeptimo. ſcribit Pauſ. Hecaten Aeginetas maximè coluiſſe, cuius ſacra ſe ab Orpheo habuiſſe iactabant, intra cuius deæ ſeptum ædis ζόανον, id eſt ſimulachrũ fuit una facie, Myrionis opus. Verùm Alcamenes, ut Pauſaniæ uidetur, triformē fecit Hecatē, quam ait ἐπιπυργιδίαν uocabant, &c. Sed enim & Athenis locis fuiſſe fertur, qui Trigla dicebatur, ubi erat anathema, id eſt oblatio Hecates deæ Triglanthynæ, quæ & τρίγλινος dicta eſt. Plura Athenæus, qui & τρίγλαν ait huic deæ conſecratam, quod & Phurnutus. trigla uerò piſcis notiſsimus eſt. Illud porrò etiam notãdum, morem fuiſſe, ut ſingulis menſibus locupletes Hecatę ſacrificarent, panesq; & alia in triuijs, ponerent, quæ mox ab inopibus, & egenis raperentur, quæ Hecates cœna dicebatur: auctores, Athenęus & Suidas. Ad quam conſuetudinem alludit in primo νεκρικῶν dialogo Lucianus, ubi & de ouo luſtrali etiam fit mentio: cuius & Apuleius, Ouid. Iuuenalis, alij meminere. quin & hanc deam ueneficijs quidam præpoſuere, ut docet Phurnutus. Sed & luctu & mœroribus eam gaudere: unde & illi tetra & horrida ſacra impendebant, nēpe humanas hoſtias, illicq; ſanguine humano litabãt: id quod alibi retuli. Sanè in Scholijs græcis in Platonis Cratylum, quæ Procli nomine circumferuntur, id aſſeritur, quod Hecate & Diana eadem ſit, idq; ex Orphei ſententia, cuius hi citantur uerſus:

ἦδ᾽ ἄρα δ᾽ ἑκάτη παιδὸς μέλη αὖθις λιποῦσα,
λητοῦς εὐπλοκάμοιο κόρη προσεβήσατ᾽ ὄλυμπον,

Et reliqua: ne tam multa græca inculcem, quod tamen hac tempeſtate pleriq; libenter uſurpant: quàm rectè, illi uiderint. Huic deæ & canes antiqui tribuebant. Theocritus in Pharmaceutria, τᾷ χθονίᾳ δ᾽ ἑκάτᾳ, τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι. hoc eſt, Terreſtri Hecatę, quam & catuli metuunt. Tibullus:

Sola feros Hecates perdomuiſſe canes.

Adnotant Theocriti expoſitores, à Theocrito id dictum, quoniam catuli auferrent Hecatę cœnam. Scribit Sophron, & item Lycophron, à Diana canes iugulari, quin & ſpeluncam fuiſſe Hecates in Zerantho, Lycophron hoc ſenario

ſenario cecinit, ζηράνθου ἄντρον τῆς κυνοσφάγου θεᾶς: hoc eſt, Zeranthon eſt antrum Caniſuoræ deæ. Zeranthion uerò antrum in Samothracia Lycophron fuiſſe putauit. Nicandri interpretes tamen in Thracia, ad quercus Orphei fuiſſe putauit. Stephan. ζήρυνθος, ait, ciuitas & antrum Hecates in Thracia: & Lycophronis citat ſenariũ. hinc & Zerinthia Venus dicta, ut Suidas docet, & nos alibi, hoc eſt in Venere, prodidimus. Verùm enimuerò ſi eadem Hecate et Diana ſit, non mirum illi attribui canes, ut uenatrici. hinc Liuius Andronicus in hymno, ut eſt apud Terentianum:

Dirige odoriſequos ad certa cubilia canes: uerſus eſt miurus. Verg.
Notior ut iam ſit canibus non Delia noſtris.

Porrò ait etiam Phurnutus, canes ideo Triuię ſacratos, quod illi iugulari ſolerent. Alij, propter uenationem. quidam etiam attribuunt, quod & Proſerpina putetur, cui canes, id eſt Furiæ aſcriberentur. Horat. in Serm. Viderat infernas errare canes. Vel quòd, ut ait poëta Vergilius:

Nocturnis Hecate triuijs ululata per urbes

Ad hæc ſcribit Heſychius, ſimulachrum Hecates canem fuiſſe, uel quòd ei immolarentur canes: uel quòd ipſam nonnulli cum capite canino, hoc eſt, κυνοκέφαλον effingerent. Alibi idem auctor ait ἄφραστον Hecaten uocatam, & ab Athenienſibus Zean: in Mileto uerò ὑπολαμπτείραν, quòd ſubter ſplendeat. In Stratoniceorum quoque regione Staginis ſummo conuentu & celebritate culta fuit Hecate, ut Strabo ait in quartodecimo. Suidas etiam Hecates phantaſma, ſeu ſpectrum, ſecus deſcribit quàm Orpheus: hoc eſt ingens, ſed cum capite humano. Porrò Hecate lignum etiam uocabatur in cuſtodijs, ad quod delinquentes ac noxij ligabantur, flagellabanturq;. Sed nimius tibi uideri poſsim, ſi de Hecate quæcunque notaui, aſcribere uoluero, quare ad alia iam tranſeamus.

βριμώ, Brimo Hecate dea dicitur, cuius in tertio Argon. meminit Apollonius Rhodius, ubi inuocatam ait ſepties, eiq; hæc epitheta aſcribit, καρποφόρον, νυκτιπόλον, & χθονίαν. quo loco interpretes ſcribunt, ſepties quidem inuocari, ideo quòd pharmacides, id eſt ueneficæ mulieres Hecaten ita inuocent. Appellatur uerò βριμώ, propter horrorem dæmonis, & uiſiones atq; ſpectra, quæ Hecathæa dicuntur. Sæpe etiam ſpeciem mutare feruntur, unde & Empuſa uocatur, de qua nunc ſtatim agemus. Sum admiratus his diebus, uirũ multæ lectionis, in ingenti & copioſo Opere ſcripſiſſe, βριμὼ & ὀβριμὼ nomina eſſe Cereris potius quàm Proſerpinæ, ſeu Hecates, cũ de hoc uel doceri potuiſſet à Io. Zeze in comment. heſiodi, & Phauorino, qui & fabulam recitat Mercurij amantis: qui cùm in uenationem deſcendiſſet, uoluerit puellæ uiolentiam inferre. illa uerò in eum commota, & comminata, illum perterruerit: unde ſit appellata βριμώ. βριμᾶσθαι enim eſt iraſci ac minari. Vel dicitur βριμώ, παρὰ τὸν βρόμον, τὸν τοῦ πυρὸς ψόφον: hoc eſt, à crepitu, ac ignis ſtrepitu. Quin βρι particula eſt intentiua, ut βριήπυος & ὄβριμος ἄρης, id eſt, latè perſtrepens & potens Mars. Porrò & Brizò dea fuit, quæ uaticinijs per ſomnia præeſſe putabatur, ut alibi retuli.

Empuſa dęmonis nomen. Heſychius: Spectrũ, inquit, ſeu phaſma ſpęcie dęmonis ab Hecate immiſſum, & ut nonnulli putãt, uno pede utens. Sed tamen Ariſtophanes Empuſam ſubinde mutari in alias formas dixit, & eius interpres repetit. id quod & apud Lucianũ in Comment. de Saltationib. traditur, cuius hęc ſunt uerba: Videbis igitur ipſos eodẽ in tẽpore ſubitò in aliã trãſmutari ſpeciẽ, atq; ipſum referre Proteũ. Quin & Empuſam exemplũ conferre oportet, quę ſeſe in innumerabiles uertit formas. Noſtro hoc tẽpore, quib. hoc phantaſma muliebre apparuerit, audiuimus. Legi qui putarent, illud regis Dauidis meridianũ dęmoniũ, huiuſcemodi terriculamẽtum ſignificare. Sanè Empuſa etiam aliquãdo numero pluriũ proferri uidemus, ut in hoc Dionyſij, ubi

de hiaſpide loquitur, ἐχθρὰν ἐμπούσαις καὶ ἄλλοις εἰδώλοις: hoc eſt, Empuſis inimicam, alijsq́ etiã ſimulachris. Quidam cũ Hecate Empuſam ſtatuũt, id quod et Ariſtophanes alicubi ſignificare uideť. Putat dictam Euſtathius, quod uno incedat pede: alij duos quidē illi attribuunt: ſed ferreum alterũ, ut in Ranis Ariſtophanes. Sunt qui aſininum tribuunt. Alia perplura legimus de huiuſmodi phantaſmatibus, quę nunc tantũ inſinuaſſe ſufficiat. Id unũ non reticuerim, ꝙ in quarto ſcribit Philoſtratus in uita Apollonij Tyanei, qui ait ex ipſius Apollonij ſentẽtia, Empuſas, etiam Lamias uocari, et Mormolycias, quo loco et lepidiſsimam narrat hiſtoriã Menippi Lycij, qui Corinthi à Lamia amaretur: ubi de Lamijs & huiuſmodi terriculamentis lectu digna & cognitu leges. De Lamijs Plu. & Dion Chryſoſt. in Libyca fabula, qui eas deſcribunt: unde ſuã deflexit Lamiã uir doctiſſ. Politianus. Porrò & Thebani Veneris Lamiæ templũ erexerunt, de nomine Lamię amicę regis Demetrij. Lamia etiã propriũ nymphę nomẽ, Sibyllæ matris: item nobilis familię, à Lamo ſcilicet. Sed de Lamijs alio loco copioſius dicã. Sanè & Demoſt. Empuſæ meminit, & Arpocration rhetor, itẽ Euſebius contra Hieroclem, et in Apollonij Rhodij cõmentarijs de Empuſa & Hecate multa. Fuit & Empanda dicta paganorum dea quædam teſte Feſto.

Titanis Diana cognominata, ut notatum legimus in commentarijs in Nicandrum. Orpheus etiam in hymno:

τιτανίς, βρομίη, μεγαλώνυμε, τοξότι σεμνή.

ubi obſeruandum eſt, etiam ipſam uocari Bromian, ut Bacchus Bromius. Ennius apud Varronem, Titonis Triuia dederit ſtirpem Liberum. Titanis uerò dicta, quòd eam genuit unus ex Titanibus, ut in Plauto. Latona etiam Titanis, ut ſcribit Manilius. uocatur & Titania, ut Sol Titan. Ouidius:

Dumq́ ibi perluitur calida Vitania lympha.

ἀγροτέρα ἄρτεμις, ut Pollux in quinto, Venatrix Diana eſt, licet alij Agreſtem tranſtulerint: et Domitius apud Pauſ. Agrariã. Heſychius quidem montanam interpretatus eſt, id eſt, ὀρειὰν ἄρτεμιν. Sed & Pollux, ut ſuprà, ſic nuncupat à montibus. Quin & ὀρισίφοιτος, id eſt, quę in montib. uerſetur, Phornuto uocať. eadem etiam ἀγρολέτειρα Agroletera dicta eſt, & Agrocles. Alij quidem exiſtimãt, quòd Agræ fuerit regiuncula terræ Atticę propè Neſſum amnẽ, unde nomen dea acceperit: & templum, ubi ferunt Dianam primã uenationem exercuiſſe, cùm ex Delo illuc ueniſſet, cuius deæ ſtatua arcum tenebat. Pauſ. Agroterę meminit, & Artemidorus lib. 2. Onirocriticon. Sanè cùm uenationi Dianæ pręeſſe crederetur etiã ideo appellata fuit θηροφόνος, & θηροκτόνος, hoc eſt Fericida. quinetiam hac eadẽ ratione Iul. Pollux lib. 5. ſic nominatam ait: ἀγροτέρα ἄρτεμις, id eſt uenatrix & κυνηγετική, hoc eſt uenatoria: et φιλόθηρος, id eſt ſectatrix ferarũ: & ὀρεία, id eſt montana, ἀπὸ τῶν ὀρῶν, id eſt à montibus: et Idea, ab Ida: & δίκτυννα, à retib. & ἰοχέαιρα, ἀπὸ τοῦ τὰ θηρία βάλλειν, id eſt quòd feras iaculetur: & multa alia nomina ἀπὸ θήρας, id eſt à uenatione deducta quorum & nos hoc ipſo Syntagmate meminerimus, prout ſe nobis obtulerint. Legimus & Agoream Dianam nuncupatam. Agroteram & Agoream in Olympijs memorat Pauſanias. Lucifera Diana dicta eſt, ut in ſecundo de Nat. deorum ſcribit Cic. φωσφόρος à Græcis, ut eſt apud Phurnutum. σελασφόρος etiam à Græcis, quòd in Attica Pauſ. obſeruauimus. Eadem & Selaſia, id eſt σελασία nuncupata, à loco Laconicæ regionis, ut Heſychius notat.

Hypomelathia Diana nuncupata eſt, ut docet Heſychius.

Euporia, Εὐπορία Diana in Rhodo, idem auctor: hoc eſt, facilis tranſitus.

Anaitis Diana quę diceret, uide in Venere, quę & Anætis aliquãdo uocať.

Parthenie Diana cognominata, propterea quod ipſe uirago ſit exiſtimata à gentibus: uel ut alij magis credunt, à monte Arcadiæ Parthenio, in quo uenationibus

tionibus idoneo uerſaretur. uel à fluuio Parthenio, qui mediam perlabitur urbem Amatriatam: ſic dictus, quòd Diana uirgò ibi uenaretur. Stephanus auctor. de quo Val. Flaccus in quinto, Et ſatis tibi Tiphi negatum Parthenium. Callimachus in hymno, ἄρτεμι παρθενίη τιτυόκτονε χρύσεα μὲν τοι: id eſt, Parthenie Tityoctene cui aurea zona refulget.

Pheræa Diana nominata ab Argiuis, qui eam ex Pheris Theſſalica urbe in ſuam aduexerunt, ut Pauſan. ſcribit. Sed enim & Heſychius Pheræan cultam prodidit Athenis, deam hoſpitalem creditam, & ab aliquibus Hecaten. Callimachus in Dianæ hymno propè finem meminit, & quæ in ipſum Scholia leguntur:

πότνια μουνιχίη λιμενοσκόπε χαῖρε φεραίη. id eſt,
Munichie & portus cuſtos ueneranda Pheræa.

Ecbateria Diana in Siphno inſula, & culta & nuncupata, ait Heſychius.

Derrhiatis Diana cognominata, ut Pauſanias ſcribit, à Derrhio non procul à Taygeto. cuius ſimulachrum ſub diuo conſtitutum ait. huius deæ templum etiam Stephanus commemorat. ait enim Derrham, nõ Derrhium, locum eſſe Laconiæ: unde ſit nomen gentile Derrhæus, uel Derrheates. unde Derrheatidis Dianæ templum.

Daphnea Diana nuncupata, cuius ſacellum Pauſanias ſcribit fuiſſe in finibus Spartiatarum. Strabo lib. 8. cùm de Alpheonia Diana egiſſet: Ab Olympia, inquit, ſtadijs 80. diſtans, huic deæ in Olympia annuus conuentus celebratur: ſicuti & Elaphiæ, & Daphneæ. Tota enim hęc regio templorum Dianæ, Veneri & Nymphis dicatorum, refertiſsima eſt.

χησιὰς Diana nuncupata à Callimacho in hymno ad deam ipſam à Cheſio oppido Ioniæ, ut Stephanus ait: ut uerò Scholiaſtes, ita appellata à promontorio Sami.

Lucina Diana, quæ parientibus fauere credebatur. Vergilius:

Caſta faue Lucina, tuus iam regnat Appollo.

Varia tamen apud auctores ſententia. Quidam enim Iunonem, ut eſt in Iunone dictum: quidam Dianam. Catullus in ſeculari carmine ad Dianam, ſic iſta iungit:

Tu Lucina dolentibus,
Iuno dicta puerperis.

Et ſimiliter M. Cic. lib. ſecundo de Nat. deor. cuius uerba placet hic ſubſignare, ne ea ſępius citare oporteat: Luna, inquit, à lucendo nominata ſit, eadē enim eſt Lucina. itaq; ut apud Graecos Dianã, eamq; Luciferam, ſic apud noſtros Iunonem Lucinam in pariendo inuocãt. quæ eadem Diana Omniuaga dicitur, non à uenando, ſed quòd inter ſeptem numeretur, tanquam à uagantibus Diana dicta, quia noctu quaſi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quòd ij matureſcũt aut ſeptem nõnunquam, aut (ut plerunq;) nouem Lunę curſibus: qui quia menſa ſpacia conficiunt, menſes nomininantur. Concinneq;, ut multa, Tymæus, qui cùm in hiſtoria dixiſſet, qua nocte natus Alexander eſſet, eadem Dianę Epheſię templum deflagrauiſſe: adiunxit, minimè eſſe mirandum, quòd Diana cùm in partu Olympiadis adeſſe uoluiſſet, abfuiſſet domo. Hactenus Cic. Macrobius quoq; ultimo Sat. lib. ait, Lunam humidã et aperire & relaxare, ſubdit: Hinc eſt quòd Diana, quæ Luna eſt, ἄρτεμις dicitur, quaſi ἀερότεμις, hoc eſt aërem ſecans. Lucina à parturientibus inuocatur, quia proprium eius munus eſt, diſtendere rimas corporis, & meatibus uiam dare, quod accelerando partui ſalutare eſt. & hoc eſt, quod eleganter poëta Timotheus expreſsit, διὰ λαμπρὸν πόλον ἄστρων, διά τ' ὠκυτόκοιο σελήνης. hoc eſt, Per ſplendidum polum aſtros, perq; accelerantem partum Lunę. Sed iam de Lucina, reliquũ inſtituti reddo. Dicta eſt Lucinia, ut Ouidius in Faſtis docet:

Gratia Lucinæ dedit hæc tibi nomina lucus,
Aut quia principium tu dea lucis habes.
Parce precor grauidis facilis Lucina puellis,
Maturumq; utero molliter aufer onus.

Reliquum de Lucina ex Iunone repete. nam Ilithyian ſtatim tibi aſcribam, quæ apud Græcos Lucina eſt.

Ilithyia Diana à plerisq; exiſtimata, ut ſcribit Phurnutus. Hinc Horatius in carmine ſeculari:

Rite maturos aperire partus,
Lenis Ilithyia tuere matres,
Siue tu Lucina probas uocari,
Seu genialis. Vergilius:
Caſta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo. Ouidius:
Prępoſitam timidis parientibus Ilithyiam.

Vnde Ariſtys puella apud Theocrit. in Daphnide, χαλεπὸν βέλος εἰλειθυίας, difficile telum Ilithyiæ. Quare μογοστόκος etiam dicta eſt, ut notat Heſychius. utitur item Theocritus. hæc & βολωσία dicebatur, ut Gręci grammatici obſeruant. Huic deæ dictamus, ſeu dictamnus (utroq; enim modo appellatur hæc herba) fuit dicata, quòd ualde ſit odorata & propterea ad facilem partum ualere traditur. quin ea Ilithyia ideo coronabatur, ut apud Theonem in Arati commentarijs legimus, & Phornutum. Idem & Zenodotus Mallotes, & ſuo carmine innuit Euphorion. Orpheus in primo hymno, quo loco & προθυραίαν, quaſi ianuæ præpoſitam, & uitæ ianitricem inuocat, eiq; deæ de ſtyrace ſuffimentum adolet. Et quod Diana Ilithyia & Prothyræa eadem ſit, ille idem Orpheus, in eodem hymno ita cecinit:

ἄρτεμις εἰλείθυια, καὶ ἡ σεμνὴ προθυραία: hoc eſt, Ilithyia, Diana, et caſta Prothyręa. Sanè & hymno qui κοινὸς inſcriptus eſt, Prothyręa Hecate cognominatur, χαῖρ' ἑκάτη προθυραία μεγασθενές: hoc eſt, Salue Hecate Prothyræa ualde potens. Redeo ad Ilithyian, quam Pauſanias in Attica ait templum Athenis habuiſſe: exiſtimatamq; ex Hyperboreis ad Latonam parturientem in Delum ueniſſe, & inde ad alias gentes manaſſe, ſub ſpecie lupæ ex Hyperboreis, ſcribit in hiſto. animalium philoſophus. Homerus autem in hymno ad Apollinem, cecinit Irin miſſam dearum iuſſu, inſcia Iunone, ad Ilithyiam, ut laboranti iam per nouem dies Latonæ opem ferret: atq; ita illius aduẽtu Latonam partu leuatam. Huic propterea Deliaci in primis ſacrificabant, hymnosq; canebant ab Olene uate conditos. Eademq; de cauſa in Attica terra Ilithyia inter deas γενετυλλίδας collocabatur quæ deæ generationi præeſſe putabantur. & ideo etiam Venus Genetyllis dicta eſt, ut ſuo loco dicemus. Cretẽſes uerò, qui gnoſsium agrum colebant, in Amniſo genitam Ilithyiam arbitrabantur, Iunonis filiam. quin & Heſychius Ilithyian, Amneſiam etiã uocatam ait. Idem Pauſ. auctor eſt, apud Athenienſes inſtitutum fuiſſe, ut Ilithyiæ ſimulachra ad imos uſq; tegerentur pedes. Fuit & Ilithyiæ apud Aeginenſes templum peruetuſtum, cuius ſimulachrũ ita fuit effictum, ut à capite ad pedes tenuiſſimo eſſet panno contectum, & manũ alteram in rectum porrigeret, altera facem teneret accenſam: ea ratione, quòd partus dolores igni æquentur: uel potius, quòd in lucem partus efferre crederetur. Diodorus Siculus, quo loco Cretenſium res tractat, diuerſam Dianam & Lucinam facit. Lucinæ, inquit, data eſt parturientium cura, officiumq; eorũ quę parturiẽtes pferũt: unde et in partus diſcrimine, et difficultate mulieres hanc pręcipuè deẽ inuocant. ad Dianã uerò tradũt infantiũ ac ciborum curam pertinere: & reliqua quæ idem ſcriptor executus eſt. Homerus etiam diuerſam à Diana facit, & à Iunone, cùm Latonę partum in hymno Apollinis deſcribit. Pindarus quidem in Pythicis & ipſe diſtinguere uidetur, cùm

Aeſcu-

Aeſculapij matrē aureis ſagittis Dianæ perdomitam canit, antequam cùm Ilithyia opus perficeret. idē in Nemeis Ilithyiā inuocat, in Soſigenis pueri Aeginetę hymno, eamq; parcarum ait aſsiſtricē, filiamq; Iunonis. Diodorus quoq; Siculus Lucinam, id eſt Ilithyiā, Iunonis filiam ſcribit. item Heſiodus, qui de Iunone loquens canit, ἡ δ' ἥβην καὶ ἄρεα καὶ εἰλείθυιαν ἔτικτεν. hoc eſt, Hæc Heben peperit, Martemq;, atq; Ilithyiam. Idē Pindarus in Olymp. ἐλευθὼ Ilithyiam uocauit, cùm eam & Parcas Apollo iubet aſsiſtere Euadne parturienti. De eadē Eleutho meminit & Phurnutus, & Heſychius his uerbis: Eleutho una eſt Ilithyiarū, & Cereris cognomē apud Tarentinos, & Syracuſanos. Ilithyiam ſunt qui ὠλίναν appellent, ceu cum Parcis ſi, ut Pauſ. ait. Ilithyię templum in foro, et ſtatuam habuiſſe Tegeatas, idem Pauſ. ſcribit, quæ ἐγγόνασιν ex hiſtoria uocabatur, quaſi ingeniculata, ut parientes ſolent. Nam cum Nauplio filiam præcipitandam in mare Haleus dediſſet, illa interea genibus incumbens, puerū enixa eſt, ubi delubrū mox cōſtructū. Dicta uerò eſt Ilithyia ἀπὸ τοῦ ἐλίσσεσθαι, hoc eſt ab euoluendo. Eleutho uerò, παρὰ τὸ εἰς τικτούσας ἐλθεῖν. hoc eſt, quòd ad parturientes accedat. Sanè numero pluriū Suidas Ilithyias protulit, deas parietibus aſsiſtentes: idem & Phurnutus, qui ideo plures Ilithyias & Amores fuiſſe ſcribit, quòd uarij ſint mulierum partus, & amātium deſideria. Sed Heſychius ait, Ilithyias interdum deas ſignificare, aliquando dolores. Singulariter uerò poëta Iunonem in Argis poſuit. Porrò & λοχεία Diana etiam dicta fuit, à partu leuādo ſcilicet, ut Artemidorus libro ſecundo, cap. uigeſimoquinto docet.

Acrea Diana ab Heſychio appellata ſcribitur, quòd ἄκρον mons apud Argiuos fuit, in quo Dianæ templum conſtruxit Melampus, cum Prœtidas purgauit, eius rei gratia: Sophocles in Iphigenia. Sedenim & in eodem loco etiam Pallas & Iuno & Venus colebantur, quæ eodem etiam nomine appellantur, ut in Pallade ſcripſimus.

Coryphea Diana, à κορυφῇ, id eſt ſummitate, ſeu apice nuncupata. nam apud Epidaurios in ſummo montis templum habuit auctor Pauſ. & propterea Coryphæa nuncupata, cuius Teleſilla in ſuis poëmatibus meminit, ut in Poëtis ſcripſimus. auctor Pauſ. in Corinth.

Epiſcopos Diana, hoc eſt, ſpeculatrix cognominata, cuius tēmplum in Elide fuit, Ariſtarchium uocatum: quod cùm expilaſſet Sambycus, et per annum cruciatus eſſet, in tormentis mortuus eſt. unde prouerbiū, Sambyco grauiora pati: ut Plutarchus in Græcorum problematib. pluribus prodit.

Dictynna Diana cognominata, eadem apud Cretenſes exiſtimatur, quæ apud Aeginetas Aphæa ἀπὸ τῆς ἀφέσεως, id eſt deiectu nuncupata. Dictynna igitur, quę & Britomartis, hoc eſt dulcis uirgo, eſt interpretata, Iouis et Charmes filia fuit, & Dianæ ualde chara: quæ Minoem regem amantem fugiens, ut Pauſ. ait, ſe in retia, quæ piſcibus capiendis erant extenta, proiecit. mox à Diana dea facta, à Cretenſibus colebatur. Fabula elegantiſſimè in Ciri poëmate Vergiliano à Charme ipſa recitatur: ad quam legendam te inuito, ne to hoc loco uerſus aduocem ſimul enim & de ea opiniones quæ feruntur, infelix Charme attigit. Sed & Dictynnam ſibi Aeginetæ apparuiſſe aſſeuerabant. Dicta uerò à retibus, quæ græce δίκτυα dicūtur. Illud obſeruaui, apud quoſdam non Britomartem ſed Critomartin appellari: quos crediderim in mendoſos codices impegiſſe. Diodorus Siculus hanc fabulam ſic fermè recitat: Britomartem, inquit, etiam Dictynnam dicunt, in creta genitam, ex Ioue et Charme filia Eubuli, Cereris filij. Hęc retia ad uenandum inuenit, ex quo & Dictynna eſt cognominata. utebatur uerò cōſuetudine Dianæ: quęres cauſam prębuit, ut quidem Dictynnam & Dianam eandem eſſe exiſtimarent, quam deam ſacris templisq; Cretenſes coluere. Qui autem Dictynnam à rebus piſcatorijs, quas fugerat, Minoe inſequente cōcubitus gratia denominatam uolunt, pro

cul à uero eſſe uidētur, non enim credendum deam Ioue natam, ad tantam egeſtatem compulſam: nec Minoa regem iuſtiſsimum, tam impium fuiſſe. hæc ferè Diodorus ex Cretenſium theologia. Quidam Dictynnam dictam non ē piſcatorum retibus, ſed uenatorum potius, rati ſunt: quod & magis uerisimile uidetur, cùm Dianam ſignificet, uel Dianæ comitem. Græcus Pindari interpres in Pythiorum principio tradit, Apolline & Diana ex Latona natis, hanc in Dictynio Cretæ monte habitaſſe, illum in Lycia. Sanè Phauorinus & Dianam Britomartin uocatam ait: citat'que Callimachi illud, ἐλλάφονον βριτόμαρτιν ἐύσκοπον. Subdit & poſtea oraculum Ioui datum, quòd naſciturus eſſet ex Hecate, qui eum regno eijceret. Pariente autem Hecate, aſsiſtentes puellas exclamaſſe βρίτον, id eſt bonum: hinc dicta eſt Britomartis. Phurnutus lib. de Deor. nat. ait Dictynnam dici ἀπὸ του βάλλειν δεῦρο τὰς ἀκτῖνας: hoc eſt, ab iaciēdo huc radios. δίκειν γὰρ τὸ βάλλειν. δίκειν enim iacere eſt. uel ἀπὸ του διϊκνεῖσθαι τὴν δύναμιν αὐτῆς εἰς πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς: hoc eſt, quòd eius poteſtas pertranſeat omnia quæ in terra ſunt. hæc tantū Phurnutus. Crebra uerò tum Græcis tum Latinis ſcriptoribus huius deæ mentio. Tibullus:

Perq; ſuas impunè ſinit Dictynna ſagittas.

Lutatius, ſeu Lactantius grammaticus commentario 9 Theb. Dictynna, inquit, ob id dicta Diana Britomartis filia, uirgo Cretenſis Dianæ, à retib. piſcatorū, (quæ græcè δίκτυα nominant̄) à quibus huius corpus inuentū extractū eſt. Inſula tamē Creta peſtilētia laborauit, quā euadere penitus nequiuiſſent, niſi templum Dianæ inſtituiſſent, eamq; Dictynnā uocaſſent à retib. Statius:

Per te maternos mitis Dictynna labores.

Orthias Diana cognominata, in primis à Lacedæmonijs, cui & aram ſtatuerant, ad quam (ut in Laconicis ſcribit Plut.) pueri Spartiatę cęſi totum diem, ad mortem uſq; interdum uerbera tolerabant. Pauſanias uerò, Limnæum locum fuiſſe prodit, in quo Dianę Orthiæ ſacellum fuit, ubi antiquitus homines ex oraculo ſorte ducti mactabantur. quam rem ut diram, Lycurgus in puerorum flagella & uerbera commutauit, unde ara humano quidem ſanguine conſpergebat̄. hoc ſimulachrū ex Taurica, ut alibi diximus, Iphigenia & Oreſtes deportarunt. Hæc & Lygodeſmos dicitur, quod Lygi plantę genere ſimulachrū inuolutum rectum fuerit. eſt aūt λύγος uitex, ut notum ex Dioſc. Plin. & alijs. Orthię Dianæ & Orpheus in hymnis meminit & ego in primo de Poët. hiſtoria. Orthian ſcribit Heſychius denominatā, ab Arcadię regione, ubi eius templū erectum fuit. Sanè & Orthian & orthrian inuenimus: ſed hanc à matutino tempore, illā quòd recta eſſet. de Orthoſia uerò Diana alio loco agam.

Brauronia Diana cognominata, à Braurone Atticæ populo, ut ſcibit Stephanus. Brauron uerò heros fuit, unde loco nomen Brauroniæ Dianę fanum Athenis fuit in arce, cuius ſimulachrum Praxitelis opus fuit, ut ait Pauſanias. Brauroniæ Strabo meminit, & Valer. Harpocration, & Herodotus. Apud Heſychium legimus, βραυρώνια celebritatem eſſe Dianę, in Attica in qua de capra ſacra fierent: ubi & Rhapſodi primùm Homeri Iliada concinuere.

Triuia Diana dicta eſt, quod in triuijs coleretur, ut ait M. Varro. Gręci τριόδιον, & τριοδῖτιν eadē ratione uocant. Ex noſtris quidā Triuiam appellatā tradunt, quòd in cœlo, in terra, & apud inferos eius ſit poteſtas. Phurnutus uerò τριοδῖτιν, καὶ τὴν τριόδιον ἐποπτῆν cognominatā ait, à triplici eius mutatione, dū per cœli ſigna graditur. In cōmētarijs Theocriti etiam illud legimus, Hecaten Iouis & Pherecę, Aeoli filiæ, filiā fuiſſe, quę in triuijs à matre abiecta fuerit, & à Pheretis paſtoribus & ſuſcepta & nutrita fuerit. atq; ideo & in triuijs culta & nuncupata: quòd in Hecate plurib. à nobis oſtenſum eſt. Varro: Diana ab eo Triuia dicta, quod in triuio ponit̄ ferè in oppidis græcis: uel quod una dicitur eſſe, quę in cœlo tribus uijs mouet̄, in altitudinē & latitudinē & longitudinē.

In-

Interpres itẽ Arati,latinus,cur Triuia dicta ſit,plurib. ediſſerit. Cleomedes uerò in ſecũdo de Mundo,trifor mẽ Dianã ideo ab antiquis exiſtimatã ſcribit,quòd tres ſint Lunæ effigies,falcata,biſſecta,& plena:& propterea ait Dianã triformem. Horat. Ter uocata audis, adimiſq; letho Diua triformis. At quare triformis dicta, ex Orpheo & alijs ſuprà plura attulimus. De Triuia, id eſt Proſerpina, Vergil. Iam ſubeunt Triuiæ lucos,&c. Pro luna. Catullus:

Vt Triuiam furtim ſub Latmia ſaxa relegans,
Dulcis amor gyro deuocet aërio. Idem:
Tu potẽs Triuia & notho es dicta lumine Luna.

Chariclides apud Athenæum in ſeptimo ait, δέσποιν' ἑκάτη, τριοδῖτι, τρίμορφι, τριπρόσωπε, &c. Vide quæ in Hecate multa ſcripſi,& ſi libet,huc confer.

Enhodia,hoc eſt ἐνοδία ἄρτεμις eſt cognominata:hoc eſt,uiarum dea, ut Feſtus docet. unde & eam uirginem eſſe putabãt,quòd uia nihil pariat. id quod & diuus Auguſtinus tradit, & Arati interpres in Luna. Enhodię Dianæ & Artemidorus libro ſecũdo Onirocriticon meminit. Scribit Phurnutus, nõ aliam ob cauſam ἐνοδίαν dici, quam qua Apollo Agyieus, de quo in Apolline egimus. Sanè & de ἐνοδίῳ Mercurio iam actum eſt.

Leucophryne Diana apud Magnetes quidem maximè culta,ſed cuius etiã apud Athenienſes ſimulachrum eſſet,quòd à Themiſtoclis liberis poſitum ferunt,ut in Attica docet Pauſanias. Magneſijs enim Themiſtocles Perſarũ regis beneficio imperauit,inde eſt dea Athenas aduecta.

Aphęa Diana dicta,cuius in Aegina templum fuit,ut ait Pauſanias: & iam etiam in Dictynna dictum eſt. nam apud Aeginẽſes Aphæa fuit, qualis apud Cretenſes Dictynna,& Britomartis. Aphææ & Heſychius meminit.

Saronis Diana cognominata eſt, quod eius deæ templum Saron in mare conſtruxit. Verùm cùm aliquando ceruã inſectaretur, in aqua ſummerſus eſt, ibidemq; ſepultus: qua ex re ille & mari & deæ cognomentum, ut ferunt, dedit. Pauſanias auctor. Euſtathius tamen Saronicum ſinum uel à flumine, uel à uenatore dictum prodit,qui feram inſequẽs in mare decidit: uel ἀπὸ τοῦ σύρεσθαι, quòd Scylla Niſi illic tracta ſit. uel quòd olim querno nemore redimitus ſinus Saronicus eſſet,ita appellante antiqua Græcia quercum, Plin. auctore. Heſychius uerò Saroniam deam uocat,ſed rem parum exprimit.

Laphria Diana nuncupata, cuius in primis templum Patris urbe Achaiæ fuit,ut Pauſ. pluribus ſcribit. eius ſtatua in modum uenantis ex ebore cõfecta fuit,& auro, quam Menæchmus & Suidas Naupactij confecerant. Patrenſes ab Auguſto ex præda Calydonia acceperunt. cognominata uerò à Laphrio uiro Phocẽſe,qui eam in Calydone erexerat. Sunt qui appellatã malint,quòd ipſius deæ ira aduerſus Ceneum ſingulis annis ἐλαφροτέρα fieret, id eſt leuior ac facilior. Dum Laphriæ Patrenſes ſacra facerẽt in pyra,quæ circa aram ſtructa erat,uarias feras & aues inijciebãt. Fuit & Laphria Mineruæ epitheton,ut apud Lycophronẽ ſcribit Iſaacius. Porrò quidã non à Laphrio denominatam tradunt,ſed per ſyncopen quaſi λαφυρίαν. quòd ut hæc,id eſt Minerua ex bello ſpolia, ita Diana ferat capita, & ferarum ſpolia. Legimus & Miſian Dianam apud Pauſ. & eius ſacellum fuiſſe in Laconicis. Alibi tamen & Hieriam uocatam ait: nam apud Oreſtaſium,templum hoc nomine habuiſſe tradit.

Epheſia Diana ab urbe cognominata. Epheſię Dianę templũ ſcribit Pauſ. in Achaicis ſtruxerunt Crœſus, homo indigena, & Epheſus, Iſtri fluminis filius: à quo & urbs & templũ nomẽ obtinuit. alij tamẽ Amazonas ſtruxiſſe tradũt,ut Pindarus & Dionyſius Afer,& Strabo,alijq;. Theophilus autẽ cùm de Epheſo agit, primum quidem ab Epheſo quodam dictam ait, ibi qui cauponam exercebat, id eſt καπηλεύοντος. Tum ſubdit: uel dicta ab Epheſo Lydes Amazonis,quę prima Dianã uenerata eſt,& Epheſiam cognominauit. aliqui

dicunt, cùm Theſeus & Hercules propter Hippolytę baltheum depugnarēt, uſq; in Lydiam eas inſecuti ſunt, ad templum Dianæ, quam ἀόρ᾽ ἐφῆναι αὐταῖς τὴν σωτηρίαν. à qua re eſt Epheſus uocata, & dea ipſa Epheſia. Sed hæc fabuloſa: & his ſi plura cupis, lege Euſtathij commētaria in Dionyſiū, ubi de trunco ſeu ſtipite ulmi agit: & Callimachi hymnum in Dianam, ubi Amazones templum ſtruxere. nunc ad hiſtoriam ueniam. Templum Epheſiæ Dianæ Amazones primùm incendiſſe, ſcriptū inuenimus, Syluio poſthumo regnante. rurſus uerò incenſum, quo tempore Socrates uenenum ebibit. hoc Bap. Leo lib. ſeptimo. Plinius uerò ait, Dianæ tēplum C C & X X annis factū à tota Aſia. totius templi longitudo fuit pedum CCCCXXV. latitudo, CCXX. columnæ, CXXVII. à ſingulis regibus factæ, LX pedū. ex ijs XXXVI cælatæ, una à Scopa, operi præfuit Cteſiphon. Heroſtratus templum id incēdit, ut ob aliquod ſaltem facinus nominaretur. id cùm ea nocte fieri contigiſſet, qua Olympias Alexandrū peperit, gręcę adulationi locū fecit ut diceret, deſertum à dea remplū, ut parturienti aſsiſteret Olympiadi, & Magnus naſceretur Alexāder. Strabo lib. quartodecimo: Dianę Epheſię remplū, ait, primus Archiphron mirè fabricatus eſt, poſtea maius fecit illo. ſed cùm Heroſtratus quidā id incēdio conſumpſiſſet, aliud præſtantius cōſtruxerunt, mulierum ornamentis, & multis opibus ad id collatis, refectisq; prioribus columnis, quarū rerum teſtimonio ſunt decreta tunc facta, quæ Artemidorus dixit Timęum Taurominitanū hiſtoricum ignoraſſe. & paulo pòſt ſubiungit, ab eodem Timæo proditū, Dinocratem architectum templum conſummaſſe, eum qui Alexandriam eſt in Aegypto architectatus. Tectū, inquit Plin. Epheſiæ Dianæ ſcāditur uite una Cypria, quoniam ibi ad pręcipuam altitudinē exeunt. Arrianus in primo hiſt. Alexandri beneficia cōmemorat in Dianæ Epheſię honorem collata. De hoc Dianæ Epheſiæ etiam templo, Lucas in Apoſtolicis actionibus multa: unde D. Paulo à Demetrio negotium factitatū. quo loco Lucas & Theophylactus in prologo epiſtolæ Pauli ad Epheſios νεωκόρον Dianā Epheſi dixerūt. hoc eſt æditũā, & ut Latinus interpres exponit, cultricē. Porrò in Dianæ Epheſię annuo feſto iuuenes primo flore ætatis, & uirgines cultu nobili, ad templū cum pompa procedere ſolebant, feſtumq; diem agere, & ſponſalia mutuò inire. Sed enim ut Heſychius notat, Epheſij Eluſian Dianam uocabant.

Caryatis Diana, ſic cognominata, ut Pauſ. ſcribit in Lacon. à loco Dianę & Nympharum ſacro. Caryatidis uerò Dianæ ſimulachrū ſub diuo fuit, quo in loco annuas choreas Lacænæ uirgines agebāt. Loci meminit Theopompus & Srephanus. Heſychius uerò & loci, & celebritatis, & rēpli: Dianæ uerò Caryatidis, & celebritatis, Diomedes grammaticus & Probus meminere. itemq; Theocriti commentatores, ubi agunt de Bucolici carminis inuentione: Quo tempore, tradunt, Xerxes in Græciam aduentaret, omnes deſerta Laconia, metu barbarorum perterriti, in diuerſas partes fugêre: et cùm uirgines timore latêrent, ex hoc eueniſſe, ut eo die quo ſolitus erat chorus uirginū Dianæ Caryatidi hymnum canere, nemo ad ſolenne ſacrū inueniretur. tunc itaq; paſtores ex rure in urbem conuenerunt, & ne ritus ſacrorum interrumperetur, paſtorali carmine compoſito deæ honorem celebrauerunt, unde etiā βουκολισμὸς dictus. hæc illi fermè. Alia quæ de huius carminis inuentione feruntur, & fortaſſe potiora, non noſtræ rei propoſitæ faciunt. Apud Caryum uel oppidum, ut quidam, uel χωρίον, id eſt regiunculam, Caſtor & Pollux ſaltationis genus inuenere, quo poſtea in Dianæ honorem uſæ ſunt Caryatides uirgines, unde & Græcis frequens uerbum καρυατίζειν.

Lye Diana nuncupata à Siculis, ut amicus noſter multæ lectionis, ſcribit, quoniam ea dea Siculos lienis morbo laborentes liberauit. quare factum eſt, ut ruſtica turba theatrum ingreſſa, uictoriam caneret, quam Hiero de Syra-

cuſanis

cuſanſs obtinuerat. hæc ille, & plura. Diomedes & Probus hoc Dianę cognomentũ non à liene deductum ſignificant, ſed potius (ut elicimus) à uerbo græco λύω, ſoluo & libero. Diomedis uerba: Antequam Hiero Syracuſas expugnaret, morbo Sicilia laborabat (uel, ut Probus ait, lue pecora interibant) uarijs & aſsiduis ceremonijs Dianam placantes, finem malis inuenerunt, eandem Lyen cognominauerũt, quaſi ſolutricem malorum, &c. Liuius lib. quinto, v. Decad. Luam deam commemorat: neſcio an eadem ſit cum Diana. ita enim ille: Edito ludicro omnis generis, clypeiſq; ęreis in naues impoſitis, cętera omnis generis arma cumulata in ingentẽ aceruũ, precatus Martẽ, Mineruã, Luamq; matrem, & cæteros deos, quibus ſpolia hoſtiũ dicare ius faſq; eſt.

Taurica, Thoantea, uel Thoantis, Oreſtea, Faſcelis, Aricina, & Nemorẽſis, cognominata ſunt Dianæ, quæ ſimul enarranda mihi uidentur, quòd ex eadẽ penè fabula deſumpta uidẽtur: quę fabula licet à pluribus tradatur, ego hic ex Seruij Grãmatici ſecundo ex ſexto Aen. cõmentario ſub cõpendio recitabo. Cùm Græci, inquit, in Aulidem ueniſſent, Agamemnon Dianæ ceruũ occidit ignarus. unde irata dea, flatus uentorũ remouit. quamobrẽ cùm nec nauigare poſſent, & peſtilentia laborarẽt, oracula conſulta dixerũt, Agamemnonio ſanguine Dianã eſſe placandã. Ergo cum ab Vlyſſe per nuptiarũ ſimulationẽ adducta Iphigenia in eo eſſet ut immolaretur, numinis miſeratione ſublata eſt, cerua ſuppoſita: & translata ad Tauricã regionem, regi Thoanti tradita, ſacerdosq; facta Dianæ: cùm ſecundũ ſtatutã conſuetudinẽ humano ſanguine numen placaret, agnouit fratrẽ Oreſtẽ: qui accepto oraculo, carẽdi furoris cauſa cum amico Pylade Colchos petierat. & cùm is occiſo Thoante ſimulachrũ ſuſtuliſſet, abſconditum faſce lignorũ, unde & Faſcelis dicitur, (non tantũ à face, cũ qua pingitur, propter q̃d & Lucifera Diana, & φωσφόρος, & σελασφόρος dicitur) Aricia detulit. Sed cũ poſtea Romanis ſacrorũ crudelitas diſpliceret, quãquam ſerui immolarentur, ad Laconas eſt Diana translata, ubi ſacrificij cõſuetudo adoleſcentulorũ uerberib. ſeruabatur, qui uocabãtur βωμονῖκαι: quia aris ſuperpoſiti contendebant, qui plura poſſent uerbera ſuſtinere. Licet nõnihil aliter in tragœdia Iphigeniæ in Tauris, Euripides fabulam recitet. nõ enim occiſum Thoantem ait, ſed à Minerua monitũ, ut impunè cum ſimulachro Oreſten & Iphigeniam in Atticam abire permitteret. At uerò in ſexto Seruius, de ramo aureo agens: Licet (inquit) qui de ſacris Proſerpinæ ſcripſiſſe dicuntur, quiddam eſſe myſticum affirment, publica tamen opinio hoc habet: Oreſtes poſt occiſum regem Thoantem in regione Taurica, cum ſorore Iphigenia fugit, & Dianæ ſimulachrum inde ſublatum haud longè ab Aricia collocauit. in huius templo poſt mutatum ritum ſacrificiorũ, fuit arbor quædam, de qua infringi ramum non licebat: dabatur autem fugitiuis poteſtas, ut ſi quis ex ea arbore ramũ effringere potuiſſet, cum fugitiuo eius templi ſacerdote monomachia pugnaret. nam fugitiuus illic erat ſacerdos, ad priſtinæ imaginem fugæ. dimicandi autem dabatur facultas, quaſi ad priſtini ſacrificij reparationem. hæc Seruius. Sed nos iam ſeorſum hæc ipſa cognomina interpretemur.

Taurica igitur Diana ideo uocata, ut ex his quæ hic, & in Tauropolo ſcripſimus, uidiſti, & præterea ex Diod. Siculo. Scribit Ammianus Marcellinus in hiſt. à Tauricis populis Dianam nũcupari Arſilachen, ſeu Orſilachen. Thoantias autem, & Thoantea, à rege ab Oreſte interfecto dicta. Silius:

Mille Thoanteę ſedes Faſcellina diuæ. Ouidius item:
Quiq; Thoanteę Taurica ſacra deę. Val. Flaccus in octauo:
Illa Thoanteę tranſit deflexa Dianę.

Oreſtea uerò uocata ab Oreſte. Ouidius:

Sacraq; Oreſteę gemitu queſtuq; Dianę. Idem:
Cultaq; Oreſtę Taurica terra deę.

Faſcelis,

Cum uidet accenſis deuotam currere tedis
In nemus, & Triuiæ lumina ferre deæ. Ouidius in Faſtis:
Sæpe potens uoti frontem redimita coronis
Fœmina lucentes portat ab urbe faces.
De Diana loquens Aricina. Papinius in Syluis:
Iamq; dies aderat, profugis cum regibus altum
Fumat Aricinum Triuiæ nemus, & face multa
Conſcius Hippolytæ ſplendet lacus.

Porrò & Nemidis etiam Dianæ templum fuit in Gręcia, ut in octauo ſcribit Strabo.

Iphigeniam Dianam cognominatam lego à Diodoro, Heſychio, & Pauſania in ſecundo: quam ut eandem eſſe credere cum Tauropolo Diana, fabulæ quę diuerſæ traduntur, faciunt. Herodotus quippe in quarto; de Tauris populis agens, & eorum moribus: Ita uirgini, inquit, naufragos immolant, & quoſcunq; Gręcos illuc delatos, hoc modo. poſtquam preces peregerint, hominis caput claua feriunt, truncum corpus proturbant è rupe, ut fertur. Eſt enim in prærupta rupe templum poſitum. caput truci affigi quidam, truncum ſepeliri humo, tradunt. Dæmonem, cui immolant, aiunt Iphigeniam Agamemnonis. hæc quidem fermè Herodotus. Sed ut rem proſequamur: Iphigenia, ut Phœdimus ait, Dianæ miſeratione in urſam conuerſa fuit, cum in Aulide mactanda eſſet: uel in taurum; ut Nicander ſcribit. Sunt qui in anum, uel in ceruam. Lycophronis uerò interpres Iſaacius, rem hanc ita prodit: Cùm; inquit, Iphigenia ad aras mactanda ſtaret, urſa, uel cerua, uel anus, uel taurus per medias cucurrit Græcorum copias. qua re uiſa, uates ſic iuſsit, quodcunq; illud fuerat, mactandũ eſſe: Iphigenia autem quæ mactãda fuerat; in Scythiam delata, ubi Dianæ templum erat, & urbs, in qua Græci immolabantur, qui fortè illuc perueniſſent. quod tandiu obſeruatum eſt, donec Oreſtes cum Iphigenia ſurrepto Dianę ſimulachro, quod è cœlo cecidiſſe credebatur, in Atticam deuenere, ubi ab Oreſte, Palladis iuſſu & Iphigenię, templum Tauropoli Dianæ cognominatę conſtructum fuit. Hæc fermè Iſaacius. Fabulam quoq; Euripides in tragœdia Iphigenię in tauris copioſe exequitur. Tauropolię Dianę meminit & Diod. lib. v. Idẽ & Tauropolia ſacrificia Dianę & Martis apud Amazonas uocari ſcribit. Strabo quoq; lib. quartodecimo, ait in Icaria inſula templũ Dianæ fuiſſe, quod Tauropoliũ à dea diceret, id quod in XVI repetit: ubi fuit & oraculum. T. Liuius libro quarto, v Decad. Amphipolim cùm iam fama pugnę perueniſſet, cõcurſusq; matronarũ in templum Dianæ, quã Tauropolon uocant, ad opem expoſcendam fieret, &c. ταυροπολία, ait Heſychius eſſe, quæ in celebritatẽ Dianę deferuntur. Phauorinus uerò, Tauropolon (inquit) Dianam dixerunt, quoniam ut taurus περιΐσι omnia: uel quòd taurũ Neptunus immiſerit Hippolyto, furẽte œſtro per omnẽ ferè terrã: uel quòd Iphigenia è Scythia fugiens, in Attica ſimulachrum Dianę conſtituerit, & tauropolon Dianam appellauit. Dionyſius Afer in ſitu Orbis, non à gente tantum ſed à tauro, Tauropolon Dianam denominatam ait: quia, ut Euſtathius, ea regio armentis abundet, quibus pręſit dea: ſeu, quia Diana Luna credatur. quare & Tauropus dicta eſt, quòd ſit ut taurus aſpectu. Sanè Heſychius non modò Tauropolam Dianam, ſed & Mineruam uocat. ταυρῶ quoq; idem, in Tauris regione Dianam nuncupatam fuiſſe ait. Sed & Taurica dea, & Taurica ſacra, ab eadem regione appellantur, ut paulo pòſt dicemus.

Munichia Diana Athenis culta, ut Pauſ. in Attica oſtendit. meminit eius Callimachus in hymno, ubi interpres Scholiaſtes, Munichiam ait partem portus Pireæi eſſe,

πότνια μουνιχίη λιμενοσκόπε χαῖρε.

Munichia ô cuſtos portus ſalue ueneranda.

De Munichio uerò loco maritimo plura Strabo. meminit & Demoſthenes pro Cteſiphonte. Hellanicus uerò in ſecundo Atthidos, Munichiam ait appellatam eſſe à Munichio rege, Pentaclei filio, qui & Dianę Munichię templum erexit, in quo cùm Athenienſes urſam Dianæ ſacram interfeciſſent, fames facta eſt: qua tum demum eos liberatum iri prædixit oraculum, cùm eorum quiſpiam deæ filiam ſacrificaſſet. id quod Embarus ea conditione pollicitus eſt, ſi ſacerdotium in ſua familia perpetuò permanſiſſet, & gentilitium fieret. quod cùm annuiſſent, exornatā filiam immolauit: qua ex re factum in eos eſt prouerbium, qui inſani ac uecordes ſunt, ἔμβαρός εἰμι, id eſt, Embarus ſum. plura in prouerbijs Eraſmus. Ab hoc facto, ſcribit Arpocration, mos inoleuit, ut inde uirgines Dianæ Munichiæ & Brauronię conſecrarētur ante nuptias, quæ puellæ ἄρκτοι, id eſt urſe ab eis uocarentur: à quibus & uerbum quoq; deductum ἀρκτεῦσαι, quo uerbo uſus eſt Lyſias & Euripides. ἀρκτεῦσαι autem δεκατεύειν, id eſt decimare ſignificat. Alij hiſtoriam aliter recitāt. Puellas enim tradunt ornatas ueſte crocota, nec decimo anno grādiores, nec quinto minores immolari ſolere. nam cùm aliquando urſam cicurem in Attica, quæ cum hominibus uerſabatur, fratres quidam interemiſſent, quod ſororem ſuam petulantius colludentem interemiſſet, Dianæ ira peſtilentia in Attica graſſari cœpit. unde oraculum conſultum, reſponſumq; eſt redditū, tum peſtilentiam deſituram, ſi uirgines aliquas Dianę mactarent pro urſa. indeq; factum uerbum quod diximus ἀρκτεύειν. Pollux uerò libro quinto, ἀρκτεύουσαι, ait, τὰς παρθένους λέγει ὁ δῆμος ἀττικός: decimari uerò uirgines dicebat populus Atticus. quem locum parum expreſsit, qui Pollucem niſus eſt latinæ conſuetudini tradere. A Munichia & Munichion menſis Athenienſium dicitur, in quo Munichia celebritas agebatur, ut in noſtro ſcripſimus de Annis & mēſibus, &c. Huius præterea hiſtoriæ & menſis meminit Sophiſtes Libanius in ea declamatione, qua Dianam laudat: quam eſt operæprecium legere, quoties de Diana hiſtoriam amplius noſſe uolueris. multa enim in ea narrat parum protrita latinis.

Alphæa Diana, culta & nominata ab Eleįs, ut docet Pauſ. Aiunt enim, Alpheum Dianæ amore captum, eam precibus ad nuptias deflectere nequiuiſſe. quare ad inſidias cōuerſus, noctu ei uim inferre tentauit, unà cum nymphis eius comitibus. quas inſidias Diana cùm ſenſiſſet, luto ſibi ac Nymphis faciē illeuit. ingreſſus Alpheus, quæ nam Diana eſſet, minimè deſcernere potuit: quare illuſus, abſceſsit. hinc Letrinæi Dianam Alpheam nominarunt: quam aliqui Alpheniam dixere: bene, an male, non ſtatuo. Elæi uerò Elaphiæam dixerunt, uel à ceruis, ut Pauſanias exiſtimat: uel ab indigena muliere, quam ferunt Dianæ fuiſſe nutricē. ἐλαφηβόλος etiam Diana nuncupabatur, ab ictu ceruorum, & nece: ſicuti & à cæteris feris, quæ ab ipſa in uenatione occiderētur, θηροκτόνος appellata fuit. Dicebat̃ & Elaphibolia, quo nomine culta eſt à Phocenſibus. de qua hæc legitur hiſtoria, quòd cùm Phocenſes à Theſſalis obſiderentur, ſuaſu Daiphanti principis pyram conſtruxere, ut ſi quid durius accidiſſet, bona in ea omnia imponerent unà cum mulieribus, id unanimiter comprobantibus. qua pyra conſtructa, in hoſtes exiuere, & uictoriam obtinentes, anniuerſarium Elaphiboliæ Dianæ Phocenſes inſtituerunt, ut Pauſanias pluribus recitat. hinc factum prouerbium, φωκέων ἀπόνοια, id eſt Phocenſium deſperatio, de his qui magno animo ardua & ſuprà uires aggrediuntur. hiſtoriæ præterea Plut. & Stephanus meminere. Sanè Alphæa Diana ἀλφειῶα etiam dicitur, ut apud Pindarum notant interpretes in Pythijs: quo loco ποταμίαν Ἄρτεμιδα. id eſt fluuialem Dianam Pindarus uocauit, ob candē cauſam. Alpheæ, & Elaphiæ meminit & Strabo libro VIII. quo tamen loco Alpheonia uertit

latinus interpres, cuius lucum ait ad oſtium Alphei fuiſſe, & templum, & quæ in eo picturæ.

Cnagiam Dianam coluere Lacedæmonij, à Spartano Cnagio cognominatam, qui in bello apud Aphidnas geſto captus à Caſtore & Polluce, & Cretenſibus uenditus, cum Dianæ ſimulachro in patriam aufugit: unde nomen dea ſortita eſt. Pauſ. in Laconicis: tametſi aliam ipſe hiſtoriam libentius ſequatur, quæ nihil ad rem noſtram.

Triclaria Diana in Achaia culta, in cuius feſto peruigiliũ celebrabatur quotannis, in eoq; hominũ fiebat immolatio, quæ inde ſumpſit initium. nam cùm in eius templo Menippus & Cometho nimia uicti cupidine coiuiſſent, irata dea id piaculum exegit. Longa eſt apud Pauſaniam in Achaicis hiſtoria. De Triglantina in Hecate egimus.

Pitho Diana cognominata eſt etiam, quod cùm Picus meus apud Hermolaum libro trigeſimoquarto Nat. hiſt. legiſſet, qui id tantum innuit, ipſe quid afferret amplius non habuit. ego in Corinthiacis, hoc eſt, libro ſecundo Pauſ. comperi, cuius hæc ſunt uerba à me expoſita: Sacellum, inquit, Dianæ cognomine πείθοῦς, Hypermeſtra cõſtituit, cùm patrẽ in iudicio uiciſſet, quod iudiciũ Lyncei cauſa effugit. de Pytho uerò, id eſt Suada dea, quæ Suadendi dea eſt, plura collegit Politianus, & ego nonnulla in Poëtices hiſtoria, et in hoc etiam ubi de ſingularibus deis egi.

Icaria Diana in inſula Icaro colebatur, ubi deæ celebre templum fuit. ſcatebat uerò capreis & leporibus præpinguibus hæc inſula, quas feras qui capere ac uenari cuperet, impetrata à ſacerdotibus uenia, uenatores quotquot uellẽt ex ijs capiebant: ſi ueniam non impetraſſent, uacui à uenatione, & inanes redire dicebantur, atq; ut audaciores mulctabantur.

Didyma Diana à Pindaro cognominata in Pythijs, illo carmine, παρθένος χειρὶ διδύμα: quod et comment. obſeruant. Didyma uerò, ut reor, quia cum Apolline ex Latona genita δίδυμοι enim gemini dicuntur, ut noſti.

παιδοτρόφος, hoc eſt puerorũ nutrix Diana appellata eſt, ut Diodorus notat: quod ad eam infantium ac ciborum, quos ea ætas poſtulat, officium pertinere putarẽt antiqui: qua, inquit, ex cauſa παιδοτρόφος uocabatur, cuius deæ templum apud Coronem fuit, ut in Meſſenijs ſcripſit Pauſanias.

Pellenea Diana cognominata à Pellene urbe notiſſ de hac in Arati uita ſcribit Plut. eius ſimulachrũ per alia tempora intact ũmãſiſſe: & cùm à ſacerdote motum de loco afferretur, aſpectũ ita perſtringere cõſueuiſſe, ut à nullo cõtrà aſpici poſſet, ſed ab eo oculos cuncti auerterẽt: nec hominib. modò uiſum horrori eſſet, ſed propinquas quoq; arbores, cùm portabatur, infœcundas redderet, & immaturos fœtus excuteret. quod cùm Arati tempore ſacerdos extra tuliſſet, & ad Aetolos conuertiſſet, ſic omnes conſternauit, ut ne mente quidem conſiſterent. Fuit & in Attica Pallenidis Mineruę fanum, ut in primo Herodotus ſcribit, cùm de Piſiſtrati reditu agit.

Hemereſia Diana appellata fuit, quoniam apud Clitorios Melampus quibuſdam ſacris et expiationibus Prœtidas in Dianę templo inſania ac furore ſanauit: id quod pluribus in ſecundo de Poëtarum hiſtoria ſumus executi. Diana autem ideo cognominata, à mãſuetudine, quam ἡμερωσίαν Clitorij ipſi nuncupant. Hiſtoria in Arcadicis à Pauſ. exponitur.

πολυθύσανος Diana etiam uocata. & ut quidã etiam putant Proſerpina, quę & ita in ſacris inuocabantur, πολυθύσανε ἄρτεμι, πολυθύσανε κόρα. tametſi quidam hoc loco κόραν non Proſerpinã, ſed ſimpliciter puellam interpretantur, de Diana. Sic autem nuncupata à fimbrijs, quibus uteretur: uel quòd multis ex locis audiretur, ut uenatrix: uel quòd multo canum latratu frequẽtaretur, uel à multis ſacrificijs: auctor Heſychius.

h ἰυκλέια

εὐκλεία, Euclea Diana Thebis culta, cui & templum poſitum, ubi ſimulachrum fuit à Scopa factum, ut in Bœot. ſcribit. Pauſ. quo loco ſepultas ait Androcliàn & Alcidan, Antipœni filias, cuius & hiſtoriam enarrat. Ante huius deæ ædem leonem ex marmore factum, poſitũ fuiſſe ferunt. Miratus ſum Domitium in Attica, quam ex Pauſ. in latinum conuertit, quid eo loco ſibi uellet: Longè poſterius tẽplũ, inquit, εὐκλείας ἀνάθημα: ipſe de ſuo addidit, quã Romani Iuſtam appellant, &c. alij latinè Celebrem interpretati ſunt. Eucleæ meminit & Sophocles. Eiuſdẽ Eucleæ apud Bœotios & Locros ara & ſtatua in foro dicata fuit. hæc in primis Diana credita: ab alijs Herculis & Myrtus filia. quæ cùm uirgo interijſſet, meruit ut ei nubentes, priuſquam conuenirent, rem ſacram facerent, ut in Ariſtide pluribus ſcribit Plutarchus.

Calliſtes Dianæ ædes fuit in ſummo tumulo, ubi ſepulta erat Calliſto. unde factum eſt deę cognomen, ut eſt apud Pauſ. in Arcad.

Auentina Diana cognominata, quòd in Auentino monte Romę in primis coleretur. quę & Auẽtinẽſis etiã à Val. Maximo appellata eſt, cũ ait: Quiſquis Auentinenſi Dianæ immolaſſet, &c. nam Ser. Tullio regnante, à Latinis templũ ibi conditũ fuit, teſte Liuio. Sex. Pomp. Seruorũ, inquit, dies feſtus exiſtimatus Idib. Aug. quòd eo die Ser. Tullius natus ſerua, ædẽ Dianę dicauerit in Auentino: cuius tutelę ſunt ſerui, à quorũ celeritate fugitiuos uocẽt Ceruos. Dionyſius tamen Alicarnaſ. uidetur Ancum Martiũ huius templi auctorẽ facere. de Anco enim inter cętera ita: Poſt quæ Rex pecunijs quas contulerant urbes eæ omnes, extruxit Dianæ fanũ in maximo Romæ colliũ Auentino collocatum, legesq; in baſe ærea conſcripſit. Decipiuntur, qui Ouidij illud interpretantur de Diana, quòd eſt:

Luna regit menſes, huius quoq; tempora menſis
Finit Auentino Luna colenda iugo.

Nam diuerſum hoc fuit à Diana Auẽtina, ubi nũc eſt ędes Sanctę Sabinæ. Liuius aũt de æde Lunæ: Atrox, inquit, cum uento tempeſtas forẽ ex æde Lunæ, qua in Auentino eſt, raptam tulit. in ſummo enim dorſo Auẽtini Lunæ ædes fuit. In ueſtibulo huius templi ex uetuſto ritu boum cornua affigebantur, cùm in cęteris Dianę templis ceruorũ cornua. Cauſam Plut. in quæſtionibus Romanis quęrit, & recitat: Ferunt, inquit, in Sabinis Antroni Coratio bouem inſigni ſpecie ac magnitudine natam fuiſſe. à uate deinde quodam monitum, ſi quis eam bouem in Auentino Dianæ immolaſſet, factum iri eius qui rem diuinam feciſſet ciuitatẽ totius Italiæ imperio potiturã. hominem re credita, ut bouẽ immolaret, ſtatim Romã ueniſſe. ſeruum interim Seruio regi clam rem omnem indicaſſe. illum è ueſtigio Cornelio ſacerdoti imperaſſe, ut Antroni, anteq; is rem diuinã faceret, in Tiberi ſe ablueret, ritè pręciperet: (ſic enim eos qui litare uellent, facere conſueſſe:) Antronem cupidè profectũ lauiſſe, Seruium interim occupaſſe, ac Dianæ bouem immolaſſe, & cornua templo affixiſſe. hoc Iuba monumentis mandauit, et Varro: niſi, quod Antronis nomen Varro non prodidit: nec à Cornelio ſacerdote, ſed ab æditu o deceptum fuiſſe Sabinum dicit. Auentinæ Dianæ & Propertius in quarto meminit:

Phyllis Auentinæ quædam eſt uicina Dianæ. Martialis:
Laudat Auentinæ uicinus ſura Dianæ.

Aſtratea Diana ſacellũ habuit in agro urbis Pyrrhichi, ideoq; ibi poſitum, quòd inde Amazones contra Gręcos pręliãtes ulterius nõ proceſſerũt, ut & uox indicat. Eodem etiã loco Amazonius Apollo cultus: auctor Pauſanias.

Iſſoria Diana Teuthrane & culta & dicta, urbe Laconica, à Teuthrãte condita: Pauſ. ubi Dianæ Iſſoriæ & Aeginææ templa fuere. Iſſoria, inquit Heſychius, Diana, & celebritas & locus in Sparta, meminit & Stephanus in ἴσσωρ. Anyſidora uerò, alibi dicta.

φιλομείραξ, hoc eſt, adoleſcentum amatrix Diana cognominata, cuius ſacellum fuit, ut ſcribit Pauſan. in uia Siope euntibus ex gymnaſio ad balnea, apud Elienſes.

Cordaces Dianę templum diſtabat, ut eſt apud Pauſ. per ſtadiū à ſepulchro procorum Hippodamiæ. ſic aūt uocata fuit, à ſaltationis genere, quod Pelopis ſocij propè deam ibi exiſtentē duxere, ἐπινίκια canentes: hoc eſt, uictoriæ carmina. Quod autem ſaltationis genus eſſet κόρδαξ, probè, ut puto, docuimus in primo de hiſtoria poëtarum, itemq́; quæ eſſent Epinicia.

Pyronia Diana dicta, cuius templum fuit in Arcadię monte Crathide: unde ad Lernæa ſacra antiquis temporibus ignem ſumere ſolebant. à quo igne, ut reor, dea ipſa Pyronia nuncupata eſt.

Cedreatis Diana ab Orchomenijs ideo ſic uocata fuit, ut Pauſ. auctor eſt, quòd eius ſimulachrum in ingenti eſſet cedro erectum. Conſiderandum uerò apud Heſychium in uocabulo κάλαβις, an legendum ſit κεδρεατίδος an δρυεατίδος ἀρτέμιδος.

Heurippa à Pheneatis in Arcadia Diana cognominata, ut Pauſ. ſcribit: cui tēplum ab Vlyſſe poſitū fuiſſe exiſtimant, quòd uidelicet amiſſos equos in eo loco inueniſſet, qua ex re et cognomen factū, παρὰ τὸ εὑρεῖν τοὺς ἵππους. Nuncupata etiam εὐπορία à Rhodijs, ut notat Heſychius, quaſi boni tranſitus.

Hymnia Diana ab ὕμνοις, id eſt laudibus appellata: cuius templū fuit in Orchomeniorum regione, parte læua mōtium Achiſiorum. uide hiſtoriam apud Pauſ. in Arcad. ubi & cultum, & ſacerdotum ritum planè perſcribit.

Aethiopia Diana cognominata, teſte Stephano, qui & eius uarias opiniones recenſet. Quidam enim ſic appellatam putant à regiuncula quadam Lydiæ αἰθιόπιον nomine, ubi coleretur. alij, quòd cùm apud Aethiopas uerſaret̃, eam Apollo abduxerit. nonnulli παρὰ τὸ αἴθειν, ab ardore uidelicet quòd Luna ſit, ut Callimachus ait. quidam, quòd ea Hecate ſit, quæ facibus uti putabatur, ut Eraſtothenes prodidit.

Perſia, quę & Perſea, ſeu Perſica Diana nūcupata, de qua ſic Diodorus: Colitur, inquit, & à Perſis plurimū Diana, cui myſteria inſtituerunt barbari: quæ, ut ait, ad ſuū uſq; tēpus Perſea dicebantur. Sed enim dea hęc trans Euphraten colebatur ſumma religione & cultu, cui ſacrę paſcebātur boues, nullo cuſtode. Erant uerò tantūmodo ſigno deę notatę, hoc eſt face, uel lampade. Harum unius miraculū Plut. in Lucullo perſcribit, quę illi ſacrificāti obtulit. Legimus, quòd in Caſtabalis Perſicæ Dianæ fanū fuit tantæ religionis, quòd ibi dicatæ uirgines (ſi credere dignum eſt) ſuper prunas nudis pedibus ambularent, nullo nocumento. id quod tamen dæmonū illuſione ad montem Soractis Hirpinæ quædam familiæ ad Feroniæ templum contigiſſe ſolitū, tradunt auctores: Plin. Solinus, Seruius, alij. Pauſ. miraculū hoc à ſe uiſum tradit. Deam uerò ait Lydis celebratiſsimā, Perſicā fuiſſe, cuius celeberrima templa fuiſſe præcipue in Hierocæſarea & Hypepis, in quibus ſacella cum ara, cum quodam cinere haud ſueto: ubi cùm res diuina fiebat, ſacerdos cum lignis ingrediebatur, quæ aræ ſupponebat, & capiti Tiaram, & manu librum tenens, legebat barbaras quaſdam ſuas precationes.

Phyllida Dianam Callixenus apud Athenęū appellare uidet̃: ſed quamobrem, non ſanè cōpertum habeo. Sunt qui à folijs arborū, quod ea dea, hoc eſt Luna, etiā poteſtatem habeat eorū propter humorem. Cùm ego nihil ab antiquis didicerim, quiſq; quam uelit ſibi rationem uel afferat, uel confingat.

Corythallian etiam Dianam apud Athenæum in quarto appellatam inuenio: ad cuius templum pueri mares à nutricibus deferebantur. quidam ſic appellatam arbitrantur, quòd κόροι pueros dictos uidemus. ſunt qui κορυθάλλην laurum nuncupent.

Amphipyron quoque cognominari uidemus Dianam à Sophocle in Trachinijs, ea uidelicet cauſa, quod utraque manu facem præferret. eadem & Hecate exiſtimatur.

ἰοχέαιρα, hoc eſt, ſagittis gaudēs Diana, à Græcis cognominata eſt, uel quòd dea bellica ſit: unde & Polemarchi Athenienſiū, qui principes erāt belli, ſacris Dianæ & Martis Enyalij præerant: unde armigerā ab Ouidio nuncupatā exiſtimarim in Metam. propter arma uenationis. uel quòd uenationibus dea gauderet: quare & Venationum pręſidē ueteres putabāt. id quod ex eius pleriſq; cognominibus Phurnutus in lib. de Deorum nat. oſtendit. Hoc uerò ἰοχέαιρας epitheto, Orpheum & Homerum ſecuti pleriq; alij poëtæ uſi ſunt.

κυνηγέτιν, id eſt Venatricem: & θηροκτόνον, id eſt Fericidā: & ἐλαφηβόλον, id eſt Ceruicidā: & ὀρεσίφοιτιν, id eſt mōticolam Dianam nuncupatā ait Phurnutus. Suidas etiā, & ἐλαφοφόνον dictā ait, quòd ſcilicet ceruos uenari crederetur, quos Græci ἔλλους καὶ ἐλάφους nuncupant. Theophilus Elaphebolon, à ceruorū inſectatione dictam putat. Meminit Orpheus in hymnis eadem ratione & Elephia nominatur, cuius et Strabo meminit libro octauo. De Elaphibolia iam actum eſt. Heſychius etiam à feris cædendis, Dianam cognominatā ſcribit θηροφόνον καὶ θηροκτόνον. Dianæ præterea canes ſacri fuere, quod Phurnutus ait.

Lycæa Diana, eſt à lupis cognominata, à Trœzenijs, cuius ædes ab Hippolyto poſita narratur, quòd inde lupos depulerit: auctor Pauſanias.

Pergæa Diana uocata eſt, ab oppido Pamphyliæ Perga, de qua ſic Mela Pomponius: Inter eos, inquit, Perga eſt oppidum: & Dianæ, quam ab oppido Pergæam uocāt, templum. meminit & Strabo libro decimoquarto. Hanc eandem Stephanus Pergaſiam uocat.

Elymaitis Diana, ſic nuncupata, teſte Porphyrio, & Hieronymo, quòd Elymais regio eſſet ultima Perſarum ad Orientem, ubi templum fuit ditiſſimum Dianæ Elymaitidis: quod cùm Antiochus Epiphanes ſpoliare conatus fuiſſet, à templi cuſtodibus, & uicinis circùm gentibus oppreſſus traditur, panicisq; quibuſdam terroribus in amentiam uerſus, demum morbo interijt. & hoc ei accidiſſe commemorant Polybius & Diodorus, quòd templum uiolare ac diripere conatus ſit. Strabo quidem apud Elymæos Palladis ac Dianæ templum commemorat, quod Azara diceretur, ex quo decem milia talentorum ablata ſint. hanc uerò hiſtoriam recitat Appianus in Syriaco: & non Dianæ, ſed Veneris templum Elymææ prodidit. ait enim, miſſum Popilium cum literis, ut nunciaret Antiocho, ne pugnaret in Ptolemæos: Antiochum delibe randi tempus popoſciſſe. Popilium, uirga circulū duxiſſe, & dixiſſe: intra hūc delibera. Rex ſtupefactus, ſtatim abitionem parauit, Venerisq; Elimeæ templum ſpoliauit. tum demum ex ualetudine tabeſcens, mortem obijt, nouem annorum filium relinquens.

Amarynthis Diana, quam & Amaryſiā uocari putamus, de qua Pauſ. in Attica: Athmonenſes, inquit, Dianā Amaryſiā colunt. cuius cauſam cùm perquirerem, nihil apud interpretes certi cōperire potui. Ego uerò, ait Pauſ. ita cōiectura colligo: Amarynthus in Eubœa eſt, ubi hanc Amaryſiam colunt. nec minore pompa q̃ Eubœi, eundem diem Athenienſes celebrant: unde apud Athmonenſes hoc nomen extitiſſe arbitror. hæc ille. Porrò & Steph. Amarynthum Eubœæ inſulā prodit, à uenatore Amaryntho nuncupatā: unde fiat gentile Amarynthiū, & Amaryſium. citatq; Pauſ. Vnde eſt Amaryſia Diana, quæ & à noſtris aliquādo Amaruſia dicta eſt. Strabo uerò libro 9. Amarynthū ait uicum fuiſſe apud Eretriā, unde Amarynthia Diana. Fuiſſe autē apud priſcos Eretrienſes celebres, colligit ex columnæ uetuſtæ teſtimonio, quam in Dianæ Amarynthiæ templo antiquitus illi erexerant, cuius etiam inſcriptionem adſcribit. Huius deæ & T. Liuius libro quinto Decad. quartæ ita meminit:

Sacrum,

Sacrum, inquit, anniuerſarium eo fortè tempore Eretriæ Amarynthidis Dianæ erat, quod non popularium modò, ſed Caryſtiorum etiam cœtu celebrabatur. Euphronius apud Phauorinum ait, quod in Amaryntho Colænis Diana coleretur, de qua alibi plenius agemus. Porrò & Creſſa, et Creſica etiam cognominata cùm ab alijs, tum Callimacho & Diodoro.

Soluizona Diana, hoc eſt, λυσιζώνη cognominata eſt, de hac Apollonij interpretes: Soluebãt, aiunt, primùm parientes zonas, & Dianæ dicabant: unde eius etiam Athenis Soluizonæ phanũ fuiſſe proditum eſt. Eadem ratione & Ilithyia Lyſizonos nuncupatur, teſte Phurnuto. hinc Theocritus:

ἔνθα γὰρ εἰλείθυιαν ἐβώσατο λυσίζωνον:

Hic ubi Lucinam uocitabat Lyſizonam. in decimoſeptimo Edyll. Orpheus in hymno:

λυσίζωνε, φίλοιστρε, κυνηγέτι, λυσιμέριμνε.

Legimus & græcum epigramma de zona ſoluta. & Catullus noſter de eadem re nec ſemel meminit, ut:

Quod zonam ſoluit diu ligatam.

Latini Virginenſem deam pari ratione uocauere, ut alibi docuimus. Sed et ſoluere pudorem legimus dici, propter uincula caſtitatis, ut Seruius docet in quarto Aeneid. in eo:

Spemq; dedit dubiæ, ſoluitq; pudorem.

Quin & Homerus in Odyſſ. λῦσε δὲ οἱ ζώνην dixit, id eſt, Soluit aũt ei zonã. Sane ſunt qui zonã tum ſolui tradiderunt, cùm primũ nuptui puella traderet: quo modo Homerus & Catullus. alij uerò, cùm primũ puellę pariunt, id quod Apollonij interpretes: unde & Lyſizonæ Dianæ templum apud Athenienſes. Meminit & Lyſizonæ Dianæ Heſychius. Sanè & Latini ita tradunt, ut eſt apud Feſtum: Cingulo noua nupta pręcingebatur, quod uir in lecto ſoluebat, factum ex lana ouis: ut ſicut illa in glomos ſublata coniuncta inter ſe ſit, ſic uir ſuus ſecum cinctus uinctusq; eſſet, &c. Meminit idem in Cynxia Iunone.

Cnacalyſia Diana à Caphyaris culta, cognominata uerò à monte Caphyis propinquo, qui Cnacalos uocabatur: auctor Pauſan.

Condyleatis Diana, appellata à Condyleo loco, qui non plus ſtadio diſtat à Caphyis, ut idem ſcribit Pauſ. Huius tamen poſtera ætas cognomen mutauit, & pro Condyleatide ἀπαγχομένη uocitata eſt. nam pueri quidã pro templo ludentes, reſtem fortè inuentã collo imaginis Dianę iniecere. Sed Dianã ferunt ſuſpendiſſe inijcientes. id quod Caphyiatæ intelligẽtes, pueros ipſos quaſi ſacrilegos lapidauere: tum pòſt euenit, ut eorum uxores morbo quodam correptę abortirentur. Conſultum ſuper hac re oraculum, Pythia reſpondit, pueros ſepeliendos, & quotannis eis ſacra facienda. qua ex re ἀπαγχομένη Diana, id eſt ſtrangulans, pro Condyleatide eſt nuncupata.

Sciaditis Diana à Scia uocitata, qui locus à Megalopoli tredecim ſtadijs diſtabat: cuius templum Ariſtodemus tyrannus, ut docet Pauſan. condidiſſe dicebatur.

Angitas etiam Dianæ nomen, & fluuij non longè à Pangęo decurrentis, ut Heſychius prodit.

ἡγεμόνη ἄρτεμις: Hegemones Dianę, id eſt ducis fanũ ſtadijs quatuor ab Acaceſio urbe diſtabat, de qua in Mercurio Acaceſio meminimus. nam Dianam Cereris, non Latonę filiã, Aeſchylus fuiſſe ait, Aegyptios imitatus: ut & Pauſ. refert. Porrò hæc de Hegemone Diana hiſtoria prodita eſt. Ariſtomelidas Orchomeniorũ, qui in Arcadia fuere, tyrãnus, Tegeatidis uirginis à ſe uitiatæ cuſtodiã Chronio commiſit: quæ priuſquam ad tyrannũ reduceret, pręmetu ac pudore ſibi manus intulit. Chronius per quietẽ à Diana excitatus, Ariſtomelidan occidit, & Tegeã aufugiẽs euaſit, atq; ex ea re ducis, id eſt ἡγεμόνης ἀρτέ-

γίμοϛ ædem conſecrauit. Meminit ex Hegemones Dianæ Heſychius, qui & Venerem hoc eodem nomine fuiſſe ſcribit. Sed enim & apud Lacedæmonios fuiſſe legimus δρόμον. id eſt curſus locum, in quo, ait Pauſ. ſua etiã tempeſtate adoleſcentes ſeſe curſu exercere ſolebant. & à curſu diſcedentibus, Dianæ ἡγεμάχης appellatæ templum fuit, quæ ſcilicet ad pugnam deduceret.

Limniatidis Dianæ templum fuit apud Tegeates, ab ea urbe 7 ſtadijs procul: decem uerò ab eadẽ, Cnateidos Dianę fanum. Sanè hoc nomẽ apud Cor. Tacitum lib. 4. ita legitur: Audite, inquit, dehinc Lacedæmoniorum & Meſſeniorum legationes, de iure templi Dianę Limenitidis, quod ſuis à maioribus, ſuaq́ in terra dicatum, Lacedæmonij firmabant annalium memoria, uatumq́ carminibus: ſed Macedonis Philippi, cum quo bellaſſent, armis ademptum, ac pòſt C. Cęſaris & M. Antonij ſententia redditum, contra Meſſenij ueterem inter Herculis poſteros diuiſionem Peloponneſi protulere: & cætera, quę ſequuntur, mẽdoſa, nec ideo aſcripta. At uerò Artemidorus lib. 2. ubi de deis agit, Dianã ait λιμνῆτιν dictam, & piſcatoribus bene ſignificare: à ſtagno uidelicet nuncupata. Porrò & alicubi apud Pauſ. me legiſſe recordor, Limnęam etiam Dianam appellatam: nunc locus non ſuccurrit.

Lycaotidis Dianæ templũ fuit in Lycoa urbe, & eius item deę ęneum ſimulachrum in monte ad meridiem, ut in Arcad. Pauſan.

Chitone Diana ab Atticæ populo, uel potius à tunica cognominata, quæ græcè χιτώνη dicitur. de hac Callimachus in ipſius deæ hymno:

πότνια πολυμέλαθρε, πολύπτολι χαῖρε χιτώνη: id eſt,

Vrbibus & domibus multis ueneranda Chitone, Salue.

& item in hymno Iouis meminit. Solebant enim ueteres infantium ueſtes ipſi deæ Dianæ ſuſpendere. Stephanus & Chitonem hanc deam, & Chitoniam uocari ait, ex Menippi Byzantij ſententia. Epicharmus in Sphinge, Chitoniæ quis concinat mihi melos. Atheneus libro quartodecimo, apud Syracuſanos ſcribit peculiares fuiſſe Dianæ Chitoniæ (ſic enim ipſe legit) ſaltationem, & tibiarum modulum. Porrò, niſi mendum ſit, Heſychius Dianam & κιθωνίαν uocauit.

Oenoatis, ἡ οἰνᾶτις Diana etiã cognominata eſt, ut Heſychius ait, ab Oeno Argiuæ. Oene ciuitas fuit agri Argiui, ut in primo Hecatæus apud Stephanũ. Horus uocat Oenoen, unde ſit Oenoatis Diana quæ à Prœto erecta fuerit.

Stymphalia Diana uocabatur, ut eſt apud Pauſ. à Stymphalo Arcadiæ urbe, iuxta cuius deæ templi tectum Stymphalides aues fuiſſe fabulãtur. Sed de his auibus in Hercule noſtro plura diximus, & nobis longè plura Pauſ. Stymphaliæ etiam Dianæ Stephanus meminit.

Colænis Diana cognominata à Colæno uiro, qui ut Myrrhinuſij tradunt, rex fuit ante Cecropem, quod Pauſan. obſeruat. Hellanicus autem, Colænum à Mercurio oriundum, ait ex oraculo Colænidis Dianæ templum condidiſſe: & Phænodemus in quarto. ſed Euphronius in Amaryntho, Colænida ait fuiſſe appellatam, propterea quod Agamemnõ ei ſacrificauerit ex cera τὸν κόλον, id eſt hircum ſine cornibus: ita ego interpretor. Metagenes in Auris, meminit Colænidis: & Ariſtophanes in auibus. unde locus nõ amplius Colęnis, at Diana Acanthia. Meminit & Suidas: qui præterea ſubdit, etiam hoc nomine genus uolucris ſignificari. Fuit et Diana Heſychio Colemis, quę à Colemo nomen ſortita eſt, niſi perperam legatur.

Coloena, κολοήνη Diana etiam appellata, teſte Strabone in ιγ. à lacu in Sardiana regione, qui Gygæus prius, mox κολόη nuncupatus eſt. ibi ſunt Hermi & Cayſtri campi: & templum fuit Dianę Coloenes quod maxima habebatur ueneratione. in eius ſiquidem celebritate ſimię ſaltare ferebantur, qua in re ſuam non uult fidem Strabo aſtringere.

Opis,

Opis, ὦπις, ἢ ὦπις, nomen Dianæ apud Gręcos, ut teſtantur Callimachus & Macrobius, qui ex Alexandri Aetoli poëtæ græci epigrammate, in libro qui inſcribitur Muſę, hoc carmen citat:

ὑμνῆσαι ταχίων ὦπιν βιδωτήρων διςῶν.

Scripſimus et ipſi in primo de Poëtarũ hiſtoria, Hypingos, Vpingos, fortaſſe nõ male uocari cantica & carmina quę Dianæ dicata fuerant. Dicti uerò Vpingi, ab Vpi, ipſius Dianę patre, cuius in tertio de Nat. deorum Cicero meminit. Vnde & Diana ipſa & Vpis, & Opis interdum uocata eſt, prima producta. Nã Ops Opis, pro Saturni coniuge, prima correpta profertur. Tibullus:

Idq́; currus ille ſequatur Opis.

Callimachus in Dianę hymno, Vpis meminit.

ὖπι ἄνασσα εὐῶπι φαεσφόρε, &c.

Hoc eſt, Vpi regina pulchri aſpectus, lucifera, &c. quo loco Gloſſema cauſas, cur Vpis Diana uocetur, habet. Sed ea pręcipua eſt, à tribus puellis hyperboreis, Vpi, Hecaerge, & Loxo: quę Dianam & Apollinem aluere. à prima Diana nomen ſumpſit, & reliquis duabus Apollo. uel Vpis dicta παρὰ τὸ ὀπίζεσθαι, id eſt, à curandis parientibus. Idem Callimachus in hymno Deli:

ὖπις, τε λοξώ τε, καὶ ἰναίων ἑκάεργη: Id eſt,

Vpisq́; Loxoq́; & firma ætate Hecaerge.

Porrò & Palęphatus in libro ἀπίςων, Dianam (inquit) Thraces uocant Bendiam, Cretes Dictynnã Lacedęmonij Vpin. Sed Vergilius cùm in quarto Georg. tum & in XI. Aeneid. Opin non Dianam, ſed ſociam comitemq́; Dianę facit. ut in illo:

At Triuiæ cuſtos iamdudum in montibus Opis. & paulo pòſt,

Opis ad æthereum pennis aufertur Olympum.

Ops uerò pro Rhea dicitur, Saturni cõiunx, ut alibi notatum: licet & docti quidam, etiã Opis uocent. Sanè & Hecaerge Diana dicta, quod Pauſ. Herodotus aliiq́; & nos in Olenis uatis uita, de Poëtis lib. tertio, retulimus.

Coccoca Diana in Olympicis quare ſit dicta, ignoratur. Pauſan.

Eluſia Diana nuncupata ab Epheſijs, ſcribit Heſychius. Me præterit, an eadem ſit quæ Luſia Diana dicitur, de qua in Cerere Luſia actum eſt, & de qua etiam Callimachus meminit in hymno.

Chia Diana, ab inſula Chio uocata, in qua poſita & facta ab Anthermi filijs, eius inſulæ indigenis. de qua ſic Plin. lib. XXXVI. Et in ipſa, inquit, Chio narrata eſt operis eorum Dianæ facies, in ſublimi poſita, cuius uultum intrantes triſtem, abeuntes exhilaratum putabant.

Neleidam Dianam nuncupatam legimus apud Mileſios. Sic uerò appellatam exiſtimo, à Neleo, ex cuius filijs longè potentiſsimus fuit Phrygius. hi autem ſeceſſerant, relicta Mileto, Myuntem, dumq́; ibi manerent, Pieria puella uehemẽter amata à Phrygio impetrauit, ut pax inter eos componeretur, quo Pieria cum puellis comitibus ad Dianæ Neleidis templũ impunè quotannis proficiſci poſſet. qua adepta, apud utroſq́;, Mileſios ſcilicet & Myuntios, illud inter nubentes emanauit: Sic amer, ut Pieriam amauit Phrygius. quod & in prouerbium deduxit Eraſmus.

Priapinam Dianam cõmemorat Plut. in Lucullo. Scribit enim, poſt illã ingentẽ uictoriã, qua Lucullus Mithridatẽ omni maritima poteſtate priuauit, creditũ eſſe, cœleſtis numinis ope eam gloriã Pop. Ro. Lucullum peperiſſe. Ferunt enim, ait, Priapinæ Dianæ indignatione tam uaſtam Ponticos tempeſtatem inuaſiſſe, quia hi ſpoliato templo, deæ quoq́; ſtatuam abſtulerant.

Delphinia Diana cognominata: repete quæ in Delphinio Apolline copioſe diſſeruimus.

Aſtyrena Diana, ut ſcribit Strabo lib. XIII, nuncupata fuit ab Aſtyra, qui

uicus fuit in regione Troiana, & lucus ipſius Dianæ. Sedenim Stephanus Aſtyrenam Dianã uidetur ab Aſtyro Italiæ deducere: & Mineruã Aſtyrida eſſe uult, à Phœniciæ ciuitate circa Rhodum. Ait enim: Aſtyra genere neutro, numero plurali, ciuitas Myſiæ, apud Troada. Dicitur & ſingulari numero, Aſtyron. Fuit & uicus proximus Adramyttio, ut ait Strabo. Fuit & urbs Phœnices circa Rhodum, in qua colebatur Minerua Aſtyris. Eſt & Bœotię, ad Potnias, ut Charax ſcribit in ſecundo. Eſt & regio Italiæ, cuius gentile Aſtyrenus, à qua Dianæ Aſtyrenes templum.

Bubaſtis Diana cognominata ab Aegyptijs, unde & urbi nomen, ubi conuentus quotannis agebatur in honorem Dianæ, ut Herodotus auctor eſt. Stephanus uerò & Strabo: Bubaſtus, inquiunt, ciuitas Aegypti, quã Herodotus Bubaſtin per iota enunciat, unde nomen gentile Bubaſtites, & urbs Bubaſtitis. Bubaſtus autem & ciuitas & templum Dianæ, & nomos, id eſt præfectura Bubaſtites. Dicitur & Bubaſtius à Theopom. Aegyptij uerò Bubaſton æluron, id eſt felem nuncupant. Hæc Stephanus. Ouid. in Metamorph.

Sanctaq́ Bubaſti, uarijsq́ coloribus Apis.

Bubaſtia ſacra etiam Gratius in poëmate de Venatione memorat, de lino agens, ita canens:

Vix operata ſuo ſacra ad Bubaſtia lino,
Velatur ſonipes æſtiui turba Canopi.

Panagæa Diana prouerbio dici ſolita, ut ſcribit in Prouerbijs Eraſmus, de errabundis, ac impenſius peregrinationes amãtibus, quod talis Diana fuiſſe dicatur. Sed cur Panagæa uocetur, non affert.

Elæa Diana, teſte Strabone libro octauo, nuncupata ab Elos, qui locus quidam penes Alpheum à quibuſdã dictus eſt. alij urbem Laconicã dixere. Sunt qui maritimum oppidulum ita appellarunt. quidam circa Elos elorium, ſiue paludem, ubi Dianæ Eleæ templum ſitum fuit, Arcadiæ ſubiectum. nam Arcades eius ſacerdotium gerebant. Eſt apud Plutarchum in Grecorum problematis, Dianę etiam templum inſigne fuiſſe in Elide, quod Ariſtarchium nuncupabant, quod cùm Sambicus diripuiſſet, tandem pœnas dedit: unde prouerb. apud Elæos fuit, δεινότερα σαμβίκου παθεῖν, hoc eſt, grauiora Sambico pati: de ijs qui grauia iuſtè patiuntur.

σωτεῖρα Diana cognominata, ſalutarem latinè dicere poſſumus. Domitius tamen in Attica, Soſpitem eleganter uertit. Huius diuerſa ſimulachra & templa legimus: primum apud Trœzenios à Theſeo erectũ, ex uictoria Aſterionis Minois filij. ſimulachrum uerò ita deſcribitur, σωτείρας ἀρτέμιδος, id eſt Soſpitę Dianæ. Cùm Mardonij Perſę exercitus milites agrum Megarenſem populati, Thebas ad Mardonium ducem redire uellent, Dianę numine noctem interueniſſe, eosq́ locorum itinere ignaros aberraſſe in partes regionis montanas. ubi cum hoſtilem exercitum in proximo eſſe ſuſpicarentur, ſagittas emiſiſſe: quarum repercuſſu, quoniam rupes proxima gemitum edebat, ardentiores, ut aiunt, ad ſagittandum facti ſunt, putantes hoſtium corporibus ſagittas contineri. Interea dies illuxit, hoſtesq́ ſubiere. qui cùm armati aduerſus inermes ac ſagittis uacuos dimicarent, multos ex his interfecere. cuius rei gratia Dianę σωτείρας ſimulachrum erexerunt. Ibi & duodecim deorum imagines, quę Praxitelis artificio attribuuntur: Dianam uerò ipſam Strongylion effinxit, auctor Pauſanias. Non ſalutis nomine tantum Dianam, ſed & libertatis legimus. Nam, ut Artemidorus ſcribit in ſecundo, Eleuthera Diana culta fuit à Lycijs, cap. XXXV.

Sarpedonię Dianę, ait Strabo libro quartodecimo, in Cilicia fanum fuiſſe, & oraculum: ubi numine perciti reſponſa dabant.

Orthoſia Diana cognominata, cuius Pindarus in Olymp. meminit, & Heſychius,

thius. denominata uerò ab Orthesio Arcadiæ monte: uel παρὰ τὸ ὀρθοῦν, id eſt ab erigendo & ſubleuando, quòd ſcilicet hæc dea parientibus opem ferat. Meminit pręterea Lycophron, & Phauorinus, interpretesq́ Pindarici.

Coryphea Diana, ſic cognominata, quòd in montis uertice templum haberet. Sunt qui Coryphæon montem dicant prope Epidaurum, in quo Diana coleretur: auctores Pauſanias & Stephanus. nos quoq; in Teleſillę uita docuimus, quòd Teleſilla de hac dea carmen ſcripſerit.

Magneſia Diana, nominata ab urbe Magneſiæ, cuius meminit Victruuius libro tertio, cum de ſacris ædibus agit. ait enim, Pſeudodipteri, cuius formam deſcribit, exemplar Romæ non fuiſſe: ſed Dianæ Magneſiæ, Hermogenis Alabandi.

χρυσηλάκατον Dianam Homerus, aliiq́ poëtæ cognominant: hoc eſt, Colum auream habentem. Vide hymnum Homeri, in Venerem.

χρυσήνιος ἄρτεμις, uocata ab Homero & poëtis, quòd cõſpicua ſit habenis aureis & pulchris. Iam ſæpius dictum, aurum poni pro pulchro & inſigni: ut Venus aurea, χρυσηλάκατος ἄρτεμις, & id genus multa.

Cercæa Diana uocata, quã celebrat in primis Arrianus in hiſtoria Alexandri Macedonis libro ſeptimo. ait enim inter cętera, eius ſimulachrum relatum ex Aſia Athenas, in Græciam, Alexãdri iuſſu, quod antea fuerat à Xerxe rege cum aliis plurimis ablatum.

μερόεσσα, Meroeſſa Diana nuncupata: quidam à Meroe deducunt, quæ & urbs & inſula eſt, uel Aethiopica, uel Aegyptiaca. Eſt & Meroe, ut ait Stephanus, ad orientem, non longe à Daphne Antiochiæ, cuius gentile nomen eſt Meroæus, uel Meruſius, nomẽ iuxta celebritatẽ. at Theopompus Meruſium in XXXIX Philippicorum regiunculam ſcribit eſſe: & qui eam incolunt, ſimiliter Meruſii dicuntur, & inde Meroeſſa Diana. Abeſt autẽ hic locus à Syracuſis ſtadia LXX. auctor Stephanus.

Gazoria Diana, culta & denominata à Gazoro urbe Macedoniæ, ut idem ſcribit Stephanus. Gentile nomen à Gazoro, Gazorius: unde Diana dicta.

ἱππικὴ ἄρτεμις, id eſt Equeſtris Diana, nuncupatur ab interpretibus Pindari in primo Nemeorum hymno, quo Chromium Aetnæum uictorem in Nemeæis celebrat Pindarus. Scribunt quidam ἄρτεμιν τὴν δὲ θεὸν ἱππικήν: quo pacto, paulo antè notauimus & χρυσήνιον ab Homero nuncupari, quòd uidelicet aureas habenas habeat.

Ariſtobula Diana, id eſt optimè conſulens nuncupata. Scribit Plutarchus in uita Themiſtoclis, quòd cùm in eum inuidia quadam Athenienſis populus inuectus eſſet, ipſe ut eum ad ſaniorem animum mentemq́ conuerteret, magis incitaſſe, offendiſſeq́, cum Dianæ templum dedicauit, quã Ariſtobulam, id eſt optimè conſulentem appellauit, ut quæ optimè ciuitatis Græcorumq́ ſaluti conſuluiſſet. Subdit idem pòſt: Fuit in Ariſtobulę templo Themiſtoclis ſignum, idq́ ad noſtram uſq; permanſit ætatem, &c. hęc Plutarchus. Ariſtobulę deę meminit Artemidorus in ſecundo. Sanè & ἀρίστην, & καλλίστην, id eſt optimam pulcherrimamq́ Dianam cognominatam, ait Pauſanias in Attica.

LATONA.

LAtonam, quę græcè λητὼ dicitur, cum Diana iunximus, quòd illius & Apollinis mater fuerit. Hæc autem Cœi filia traditur, unde ab Orpheo in hymnis κοιαντὶς forma patronimica dicta eſt. διδυματόκος etiam cognominata, hoc eſt Gemellipara, propter Dianam & Apollinem liberos. Latonæ gallum gallinaceum in amore exiſtimatum ab antiquis, ait Aelianus, quòd ei parturienti affuerit, & quòd etiam nũc parientibus adſit, eisq́ faciles partus efficiat. Culta uerò fuit Latona, cũ à Græcis, tũ maximè ab Aegyptiis,

cuius

cuius & celebre oraculum in Bute urbe fuiſſe, legimus apud Strabonem in ultimo, & Herodotũ in ſecundo, qui & ipſum copioſe deſcribit. Alibi tamen ait, Iſin matrem Apollinis & Dianæ, hoc eſt Hori & Bubaſtis: ſic enim eos Aegyptij uocabant, ut ſuis locis oſtendimus. Latona uerò eorũ nutrix, quo loco ad oraculum ipſum deſcribitur. Prima quoq; Latona cenſetur inter VIII deos, quos ſummo cultu uenerabantur Aegyptij, & primos deos exiſtimabãt ante XII. qui & à Græcis & Romanis (ut iam dictum eſt) celebrabantur. Fuerunt & tertij dei nuncupati, qui à XII qui ſecũdi fuerant, procreati putabãtur. Nocturna Latona quare cognominata ſit Plutarchus & Euſebius in tertio Pręparationis euang. oſtendunt. Apud inſulam Hyperboream, ad Oceanũ, ubi natam Latonam ferunt, regia urbs Apollini ſacrata fuit: cuius ciues quòd quotidie cantu deum ipſum colerent, erat eorum nemo non cithariſta: quòd Bap. Leo in ſeptimo Architect. libro recitat. At cætera quæ fabuloſa de Latona traduntur, ex poëtis leges. Sufficiat hæc tantum dixiſſe pro inſtituto noſtro.

ISIS.

QVoniam Iſin Diodorus Siculus, & Plutarchus, alijq; eandem eſſe cum Luna tradidere, ideo & ipſe in hoc Dianæ Syntagmate conſcribam. Iſin autem eandem cum Luna eſſe docent ſimulachra, ut Plut. ait, quoniam κερασφόρα, id eſt cornigera, ad Lunæ ſimilitudinem effingebatur: & μελανοστόλος, hoc eſt nigris ueſtibus: quibus occultationem & adumbrationem eius ſignificabant, in quibus deſiderio & amore capta, ſolem ſequi uidetur: hinc quoq; in amatorijs eadem inuocabatur: & ab ea amatoria, ut ait Eudoxus, ſubminiſtrari dicebantur. Sed enim Iſis certe credita eſt Aegypti genius: qui per ſiſtri motum, quod gerere fingebatur in dextra, Nili acceſſum ſignificabat: per ſitulam, quam ſiniſtra retinebat, omnium lacunarum fluentiam oſtendebat, ut in VIII. Aeneid. comẽt. Seruius docet, qui & eam ait terram Aegyptiorum lingua eſſe. Scribit Macrobius in Satur. Iſis, inquit, cuncta religione celebrabatur, quæ ſit uel terra, uel natura rerum ſubiacẽs Soli. Hinc eſt, ait, quod continuatis uberibus corpus deæ omne denſetur, quia uel terrę, uel rerum naturæ alimento nutritur uniuerſitas. Sanè huiuſmodi ſimulachrum repertum Romæ fuit, cùm ego ibi optimam uitæ meæ partem ingratis contererem. Vidi & nomiſma uetuſtum Hadriani, in cuius tergo hæc ipſa effigies inerat, quod his diebus Saluiatus Cardinalis per Octauium Pantagathũ mihi oſtendit. Alij Iſides duas fuiſſe uolunt: id quod Picus meus in ſuis commentarijs ſcriptum reliquit. Sunt qui nauiculam in ſiniſtra illi imponant, eamq́ue coronatam abrotano dicant. alij in manu abrotanum ipſum ſtatuunt. Fuerunt qui deam Syriam eandem facerent cum Iſide: ſed ex lib. Luciani de dea Syria, facile redarguuntur. Alij Pallada, plerią; Cererem: quod & in Iſide & Oſiride Plutarchus notat. hinc & Thermophoros cognominata eſt, ut Diod. ſcribit: nam & leges Aegyptijs ſtatuit. Fabulam quidem uulgatam apud poëtas de Io, minus hic aſcribo: eam cũ ex Græcis tum Latinis leges, ſed in primis apud Ouid. in Metamorph. & Luciani Dialogis. unde Inachis appellatur, à patre Inacho fluuio. Propertius in primo:

Argus ut ignotis cornibus Inachidos.

Idem de ſacris, quę ſuo tempore Romæ agebantur:

Atq; utinam Nilo pereat quæ ſacra tepente
  Miſit matronis Inachis Auſonijs.

Idem & in ſecundo:

Io uerſa caput primos mugierat annos,
  Nunc dea, quæ Nili flumina uacca bibit.

Quæ ſacra Ouidius in Arte, & Iuuenalis & Ioſephus & alij deteſtantur. Eſt apud Plutarchũ proditum, Iſin alios dixiſſe Prometheo natã, alios Mercurio: quorum hic grammaticã & muſicam, Prometheus uerò ſapientiam & prouidentiam

dentiā inuenit. In Hermopoli quoq; Iſin muſarū primam, eandemq; iuſtitiam & ſapientiā uocarunt Aegyptij. Si uerò de Iſide plura cupis, totū Plut. librum de Iſide lege. Sanè Iſis, ut idem Plut. tradit, Myrionymos à nominum diuerſitate nūcupata fuit. σώθις aſtrū Iſis apud Aegyptios uocari, teſtis eſt Horus: uel Philippus potius, qui eum in græcum ſermonē conuertit. Summaten deam Iſin uocat Apuleius in decimo de Aſino: & eſſe oſtendit unam, diuerſis tamen nominibus à diuerſis nuncupari: quā partē, ſi modò breuiter ſcire cupis quæ dea Iſis ab antiquis crederet̄, legere ne pigeat. ea ſi non locutionis candore, at certè te eruditione nō uulgari iuuabit. Scribitur ab Aeliano in lib. de Animalibus, Copton urbē eſſe Aegyptiā, in qua Iſis coleret̄ eo cultu, quo aut cōiuges, aut liberi à lugentibus afficiuntur. eoq; loco quo Iſis ſic colitur, pernicioſiſſ. & mortiferos eſſe ſcorpiones, qui morſu ſtatim necent: quos ut uitent, omni diligentia ac arte ſtudent Aegyptij, & cùm alijs cautionibus, tum ad Iſidis fanum capræ feræ omnibus tegumētis nudæ inter ſcorpiones humi iacentes, ab illorum acerbitate integræ incolumesq; permanēt: ex quo fit, ut Coptitę eius generis capras fœminas ad diuinitatem & religionem conſecrent, & religioſiſſ. colant, & deæ ipſi Iſidi gratiſsimas putent, mares uerò immolent.

τιθηνή, id eſt nutrix Iſis cognominata: & πανδεχής, hoc eſt, ſuſceptrix, ut ex Platone Plut. recitat, quòd dea ipſi fœmina, & totius generationis ſuſceptrix crederetur.

Linigera Iſis à noſtris dicta eſt, quod eius ſacerdotes lineas ueſtes induerentur. Ouidius:

Nunc dea linigera colitur celeberrima turba. Idem:

Vidi ego linigeræ numen uiolaſſe fatentem
Iſidis, Iſiacos ante ſedere focos. Iuuenalis:

Qui grege linigero circundatus, & grege caluo.

Nam Iſin ferunt intellecta Oſiridis nece, caput totondiſſe: qua ex re & eius ſacerdotes caput raſitare ſolebant. Sed de raſitatione capitis ſecundū morem Aegyptiorū, aliarumq; nationū, Hebręis interdicta, longam annotationē confeci, atq; ideo hic à me prætereunda. Illud etiam ab Aeliano proditū legimus, deæ Iſidis ſimulachra ab Aegyptijs effingi ſolita, ut quodā diademate aſpidū coronarentur: illi uerò Thermotin aſpidē uocabant. Huiuſmodi ueruſtum nomiſma me uidiſſe recolo apud Auguſtinū Muſtiū noſtrū. Idē quoq; Aelianus, ubi de uulturibus agit, uulturē Iunoni ſacrū fuiſſe ait apud Aegyptios, & eius uolucris pennis Iſidis caput redimi ſolere, & ueſtibulorum faſtigia exornaſſe.

Iſidis pompam in Metamorph. his uerſibus deſcribit Ouidius:

Inachis ante thorum, pompa comitata ſacrorum
Aut ſtetit, aut uiſa eſt: inerant lunaria fronti
Cornua, cum ſpicis nitido fulgentibus auro,
Et regale decus: cum qua latrator Anubis,
Sanctaq; Bubaſtis, uarijsq; coloribus Apis.
Quiq; premit uocem, digitoq; ſilentia ſuadet.
Siſtraq; erant, nunquamq; ſatis quæ ſitus Oſiris,
Plenaq; ſomniferis ſerpens peregrina uenenis.

Hactenus Ouidius. Sed et Apuleius etiam longo ordine deſcribit. Iſidis quoq; geſta in eius columna breuiſsimè deſcripta Diod. Siculus commemorat: Ego Iſis ſum, Aegypti regina, à Mercurio erudita: quæ ego legibus ſtatui, nullus ſoluet. Ego ſum Oſiridis, ego ſum prima frugū inuentrix. Ego ſum Hori regis mater. Ego ſum in aſtro canis refulgens: mihi Bubaſtia urbs condita eſt: Gaude Aegypte, gaude, quæ me nutriſti. Plutarch. quoq; in libro Iſidis & Oſiridis, pauimentum templi Iſidis, inſcriptum his literis refert: Ego ſum quicquid fuit, eſt, & erit, nec meum peplum mortalium quiſquam retexit. hoc eſt Græcè: ἐγώ εἰμι πᾶν τὸ γεγονὸς, καὶ ὄν, καὶ ἐσόμενον, καὶ τὸ ἐμὸν πέπλον οὐδείς τῶν θνητῶν ἀπεκ.

ἀπεκάλυψεν. Scribit & Cornelius Tacitus, Iſin cultam fuiſſe quoq; à Sueuorũ Germanorum parte, eidemq́; eos ſacrificaſſe. Tacito ipſi parum compertum, unde origo & cauſa peregrino ſacro. ſignum apud eos ipſius deæ in modum liburnæ nauis figuratum fuit. Putarim ego id ſignificaſſe, quod de Iſidis nauigio in Nauigijs ſcripſimus: tametſi parum, ut dictum eſt, Cornelio cõpertum. Sed & Lucianus nauigationi præeſſe facit, in Dialogis deorum.

Atmis Iſis etiam uocata fuit, id quod ex Epiphanij ſcriptis uidemus: Si uerò, inquit, de Iſide ſermonẽ facturus ſum, quæ iam & Atmis & Io appellatur, filia quidem Aſpidis Cappadocis, qui & Inachus uocatus eſt: eius actiones referre erubeſcam, &c. quæ de eius deæ impudentiſsimis ſacris exequitur.

SYNTAGMA DECIMVMTERTIVM

DE VENERE, ADONIDE, VVLCANO, CVPIDINE, GRATIIS, *AD C. V. PROSPERVM PASETHVM.*

ACcipe & hoc alterum Proſper, V. C. Syntagma, in quo Venerem, Cupidinem, Adonim, Vulcanum, & Charites, qua potuimus breuitate complexi ſumus. Iucunda, ut opinor, nec ingrata erit lectio: qua à laboribus publicis Pot. Tribunitiæ, et prælectionibus, poßis aliquando, tanquam in diuerticulum (ut certè eſt) uoluptatis te recipere. Sit utcunq; tamen, eodem animo noſtra accipias, quo tua mihi frequẽtius exhibes, etſi non pares meas eſſe uires uideo: debes certè animum, non exile librare munus. quem ſi cernere queas, dicas, Quàm ſunt imparia uoluntati munera. Sed rectè factum eſt à magnis philoſophis, qui magnanimitatẽ quidem in magna & ampla dando mentiuntur: ſed ea plerunq; bona uoluntas, quæ parua ſunt, maxima eſſe facit. Vale.

VENVS, ADONIS, VVLCANVS, CVPIDO, CHARITES.

VEnus dea à latinis nũcupata, à græcis ἀφροδίτη, generationis uoluptatisq́; dea, & formæ, credita à gentibus: ideoq́; dicta Venus, quòd ad omnes res ueniat: uel quòd per eam omnia proueniant. hæc fermè Cicero. Varro uerò: Poëtæ, inquit, de cœlo quòd ſemen igneum cecidiſſe dicunt in mare, ac natam è ſpumis Venerem, coniunctione ignis & humoris, quam haberent, uim ſignificantes Veneris, à qua ui natis dicta uita, & illud à Lucilio:

Vis eſt uita, uides, quæ nos facere omnia cogit.

Veneris antiquũ non fuiſſe nomen, Cincius & Varro teſtes ſunt, qui nec græcum eius, nec latinum ſub regibus fuiſſe, apud Macrobium teſtãtur: quod mirum tamen uidetur, cum Aphrodite toties Homero & Heſiodo nominetur. Sanè Cic. quatuor Veneres commemorat, in tertio de Nat. deor. Venus, inquit, prima Cœlo & Die nata, cuius in Elide delubrum uidimus. Altera ſpuma procreata, ex qua & Mercurio Cupidinem ſecundum natum accepimus. Tertia Ioue nata, & Dione, quæ nupſit Vulcano: ſed ex ea & Marte natus Anteros dicitur. Quarta, Syria Syroq́; cõcepta, quæ Aſtarte uocatur, quam Adonidi nupſiſſe traditum eſt. hæc quidem totidem uerbis M. Tullius. Venus à Græcis ἀφροδίτη, & ἀφρογένεια nuncupata eſt, ab ἀφρῷ, id eſt ſpuma, quòd ex Vrani, id eſt Cœli teſticulis & maris ſpuma ipſa nata fingatur. uide Heſiodi Theogoniam. Alij ἁλιγενῆ, hoc eſt Saligenam, eadem ratione nuncupant, ut Plut. ait. Sunt qui παρὰ τὸ ἀφραίνειν, id eſt inſanire dictam arbitrentur: unde Euripidis illud, τὰ μῶρα γὰρ πάρεστιν ἀφροδίτη βροτοῖς. id eſt, Nam ſtulta proxima Venus mortalibus: id quod etiam ſubinnuit Phurnutus. Ariſtoteles ideo Aphroditen appellatam dicit, quòd ſeminis natura ſpumoſa ſit; id eſt ἀφρώδης. qua

etiam

etiam ratione ipſum ſemen album eſt, ut ſpuma. Sedenim Didymus Aphroditen dictam putauit, παρὰ τὸ ἁβρὸν τῆς διαίτης, hoc eſt, à mollicie uitæ, media litera in aſpiratã uerſa in cõpoſitione: id quod & in ſimplicibus aliquando inuenimus, ut βρύγες pro φρύγες. Veneris etiam ſimulachra uarijs diuerſisq́ modis antiqui effinxerunt: nunc puellam in concha è mari exeuntem, hoc eſt Anadyomenen: nunc ut mulierem, manu concham tenentem, roſis, floribusq́ coronatã, ponè quã Charites, & hinc & hinc Cupido & Anteros. Phurnutus illi etiam comites facit, Mercurium & Pithò, ut paulo pòſt dicam. Curru etiam uectam aliquando legimus, columbis tracto, ut in ſexto facit Apuleius: quod & Phurnutus interpretatur, propter columbæ puritatem & caſtitatem, propterq́ oſcula, ut in Periſteræ puellæ fabula, in hanc auem conuerſæ, Lactantius grãmaticus retulit. Alij cygnis uehi dixere, ut Horatius in tertio Odarum, item Ouidius & Statius: hic in Epithalamio dicens, Amycleos ad frena citauit olores: ille in Metam.

Cypron olorinis nondum peruenerat alis.

Sed & Philoſtratus in Cupidinum imagine cum argenteo ſpeculo effinxit, & cum ſandalijs inauratis, cum aureis fibulis. Talem uerò ego aliquando me uidiſſe remetior in uetuſtis quibuſdam nomiſmatibus. Idem etiam Philoſtratus in ſecundo libro Imaginum, eam ex ebore in myrtetis effinxit. Plutarchus autem in preceptis connubialibus, Venerem ſcribit teſtudinem pede calcantem Eleis Phidiam effeciſſe, ut domeſticæ cuſtodiæ & ſilentij mulieribus ſymbolũ eſſet. Idem Plut. in libro de Iſide & Oſiride, de hac Venere agẽs, ita interpretatur: quòd uirgines cuſtodia indigeant, nuptas uerò quòd deceat domus gubernatio, & ſilentium. Huiuſce Veneris meminit & Pauſan. in Eliacis libro ſecundo. Deſcribitur item Venus libro ſexto & decimo ab Apuleio. Sanè phanum in Saxonia fuit, ubi tale Veneris ſimulachrum in Saxonum hiſtorijs fuiſſe legi. Stabat dea in curru nuda, myrto capite cincta, ardentem facem pectore, dextra mundi figuram, ſiniſtra mala aurea tria ferebat. pòſt erãt nudæ Gratiæ, nexis manibus poma geſtantes, auerſis inuicem uultibus dona conferentes. iugales quadrigæ aderant, gemini cygni, totidemq́ columbæ. At uerò Scopas Pandemion Venerem & popularem uel communem arieti inſidentẽ finxit. Mercurium etiam aliquando cum Venere erigere conſueuerunt antiqui, quòd orationis ac ſermonis ſuauitate amor, & amoris copula, nuptiæq́ quodammodo condiri uideantur. Hinc etiam Pitho, id eſt Suadela cum Gratijs, ut diximus, in eius deæ comitatu affingebatur, ut etiam à Phurnuto traditum eſt. ait enim, eas παρέδρους καὶ συμβώμους, hoc eſt aſsiſtentes, & in eiſdem aris cum Venere coli. Ceſtum etiam cingulum, ſeu baltheum Veneri attribuerunt antiqui, uarium & pulcherrimum, ut poëta Homerus in Iliade deſcribit, de quo & Græci & Latini adeò multa nugati ſunt. Ab hoc & noſtri inceſtum deduxere. ſic uerò uocatus Ceſtus, ueluti κεκοσμένος, id eſt ornatus: ſeu διακεκεντημένος, ſeu ut uulgata habent exemplaria, διακέντητος, quòd uim uariam habet & colligandi & conſtringendi. de ceſto & in Cytheræa loquemur. Myrtus etiam Veneri arbor attribuebatur, uel propter quandam amoris conciliationem & naturam: uel quòd planta ſit maritima, unde nata ſit Venus. Roſæ quoq; illi dabantur, de quibus legitur in poëmatijs Vergilianis, elegia & Poëta & dea digna. Quin & fabulæ de roſa leguntur, ut in Centuria Miſcellaneorum annotauit doctè Politianus, ſed & Conſtantinus Cæſ. in Geoponicis. Philyrã etiam Phurnutus ait Veneri aſsignari, quòd appoſita amorem inducat, et ad plectẽdas coronas ſit idonea quod ex Sapphico Horatij coroborari poteſt:

Diſplicent nexæ philyra coronæ.

Phurnuti tamen codices non Philyra, ſed φιλύτριαν habent, uel φιλυδρίν:

Veneris templo, nullam ex antiquitate cauſam commemorant, ac ne de Venere quidem, quæ iuxta templum poſita eſt, quadrangulari forma, quali ſunt Hermę. epigramma tamen teſtimonium facit. Venerem cœleſtem maximam eſſe Parcarum natu. eius autem ſimulachrũ in hortis, opus fuit Alcamenis, cui ſacra Nephalia celebrabant: ita appellata, quòd ſobrij & abſtemij ea celebrarẽt. Aegyptij quoq; Vraniam Venerem coluere, teſte Aeliano, qui de bobus agens ſcribit, in Aegypti uico Schuſſa nuncupato, non magno illo quidem, ſed eleganti certè, quiq; in Hermopolitana nomo, id eſt præfectura cenſebatũ, Venerẽ religioſe & ſanctiſſ. coli ſolitã, quam Vraniã appellabant. atq; uaccam etiam ideo uenerabantur, quia affinitatem et conuenientiã cum dea ipſa habere exiſtimetur: nam huiuſmodi animal tanto impetu in Venerem incitatur, ut cum maris mugitum audit, ad coitum uehementiſsimè inflammetur: & hæc quidem Aelianus. nomen quoq; quo uaccam nuncupabãt, in Api deo recenſui. Porrò ſcribit Heſychius, Scytas Vraniam, id eſt cœleſtem Venerem ἀρτιμάσαν, uel ut alij legunt, ἀρτίμπασαν uocaſſe. Herodotus uerò tradit in primo, Scythis, qui templum in Aſcalone Veneris deprędati fuerãt, deæ ira fœmineum morbum cum omni poſteritate immiſſum: qua ex re Enarees, id eſt execrati, cognominati ſunt. Idem Herodotus in Thalia, Vraniam ait ab Arabibus uocari ἀλιλὰτ. quare conſiderandum apud eundem in primo, an Alilat, an Alytta legendum, quo loco ſcribit: Mylitta Venus ab Aſſyrijs nuncupata, ab Arabibus Alytta, à Perſis Mitra. Vna Babylonijs hæc lex fuit, execranda quidem: nam mulieribus omnibus indigenis fuit communis, ut ſemel in uita ad Veneris templum deſiderent, & cum externis uiris conſuetudinem haberent. Deinde & hiſtoriam ſubdit, de diuitibus, quæ uehiculis illuc deuehebantur, & alia quę ridicula mihi uidentur. Sanè & Origines, ac item Arrianus, Vraniã deam hanc Arabum fuiſſe teſtantur. Sed enim et Babylonij Venerem Salambonem uocabant, ut eſt à Lampridio proditum. Omni planctu Syriaci cultus, & iactatione, Heliogabalus Imperator exhibuit. ζαλαμβὼ, ut Heſychius & Phauorinus tradunt, Venus à Babylonijs dicitur. Sed & περιβασὼ Venus uocatur: à quibus populis, non prodit idem Heſychius.

πάνδημος ἀφροδίτη, hoc eſt Pandemus & popularis Venus. Theocritus in Epigrammate ſimul meminit huius Pandemi & Vraniæ, de Chryſogonæ oblatione:

ἁ κύπρις οὐ πάνδημος, ἱλάσκεο τὴν θεὸν εἰπὼν
οὐρανίην, ἁγνᾶς ἄνθεμα χρυσογόνας.

id eſt, hæc Venus haud Pandemus, diuam dicito placans Vranien, caſtę oblatio Chryſogonę. Sanè & Pandemos quoſdam dies nũcupatos legimus, quibus mortuis epulas publicè offerebant, unde & illius nomẽ: de quibus beatus Epiphanius in Ancorato ſuo, libro ſic appellato: Pandemis, hoc eſt popularibus diebus, cibaria quidem in totum exurunt, uina uerò libant, nihil commodi mortuis ex hoc afferentes. immò potius ſeipſos lædentes: uerumtamen coguntur à conſuetudine, confiteri mortuorum reſurrectionẽ. atq; hæc quidem Epiphanius. Diximus hoc nomine Venerem ab Harmonie Cadmi conſtitutam. Apollodorus tamen in libro de Deis, Athenis ait ſic uocari, quòd ad forum antiquum poſita eſſet, in quo ſoleret πᾶν δῆμος, hoc eſt omnis populus ad conciones conuenire, quas ἀγορὰς uocabant. Nicander uerò in tertio Colophoniacôn, apud Athenæum: Solonem ait πάνδημον ἱερὸν deæ Veneris conſtituiſſe ex pecunia proſtitutarum: qua de re & carmina leguntur comici Philemonis. πάνδημον uerò uniuerſalem & publicum ſignificat, ut ſcribit Arpocration. hinc Domitius in Pauſan. Attica, communem Venerem eſt interpretatus. hãc deam Pandemon, Artemidorus in lib. de Somniorum interpretatione inter νοητοὺς, id eſt intellectiles cõnumerat quidam generationi & con

iunctioni attribuũt. Pandemo rem ſacram facit Lucianus in Dialogis amatorijs. Sed & Phurnutus ait: Venus Vrania Pandemus & Pontia uocatur, proprerea quòd in cœlo, terra & mari uim habere exiſtimaretur. Hinc deprehendere potes eos hallucinari, qui apud Phurnutum legunt πανουτίη, pro ποντία. Sed hi in codices inemendatos impegêre, ut in pleriſq; alijs.

ἀποστροφία ἀφροδίτη, quã nos uertibilem Venerem dicere poſſumus. hæc tertia eſt, quæ ab Harmoniæ Cadmi uxore conſtituta fuit. Hæc eadem homines à ſceleſtis & impijs operibus, & deſiderijs parum æquis, maliſq; cogitationib. auertere putabatur: unde & illi nomen inditum, quod in Bœot. ſcribit Pauſ. Idem tamen in Attica ἐπιστροφίαν nominare uidetur, quam ego Verticordiã latinorum facile crediderim: tametſi Domitius, Venerem curatricẽ interpretatus eſt, niſi fortè ipſe ἐπιτροφίαν, non ἐπισοφίαν legere maluerit. Porrò quoniam hic de Verticordia meminimus. hic eam tibi ſubſcribemus.

Verticordia Venus. de hac ita Lactantius Cœlius grammaticus lib. Theb. v. Habet, inquit, Venus ignes cupiditatis, nunc odij ſecundũ fidem ſacrorum, uel precationum Veneris Verticordiæ præcipuè, quę rogatur ut amores inijciat, & rurſum ut auferat. Si enim poteſtas eſt dandi, nihilominus ius eſt tollendi, & amore ſublaro aut naturaliter odium reſidet, aut mittitur. ut Vergilius:

Quæ mihi reddat eum, uel eo me ſoluat amantem. atque hactenus ſuper ea Papinij uerba:

Nec uultu, nec crine prior ſoluiſſe iugalem
Ceſton, & Idalias procul ablegaſſe uolucres Fertur.

Dicta uerò Verticordia uidetur, quod corda ad pudicitiam uerteret. Valer. Max. libro octauo. Cùm ſenatus, inquit, libris Sibyllinis per decemuiros inſpectis cenſuiſſet, ut Veneris Verticordiæ ſimulachrum conſecraretur, quo facilius uirginum mulierumq; mens à libidine ad pudicitiam conuerteretur, & ex omnibus matronis centum, ex centum autem decem ſorte ductę, de Sulpitia Seruij Paterculi filia, Q. Fuluij Flacci uxore, ſanctiſsima fœmina, iudicium fecerunt, cunctis caſtitate ut præferretur. Plinius Sulpitiæ huius lib. 7. Nat. hiſt. meminit, & huius hiſtorię: ſed Verticordiæ non meminit. Iulius uerò Obſequens de hac dea his propè uerbis: Aedem, inquit, Veneri Verticordiæ factam, cùm tres uno tempore Veſtales uirgines nobiliſsimę, cũ nonnullis equitibus Romanis inceſti pœnas ſubiere. Verticordiam circunſcribit Ouid. quarto Faſt. lib.

Cumæam ueteres conſuluiſtis anum.
Templa iubet fieri Veneri, quibus ordine factis,
Inde Venus uerſo nomina corde tenet.

Murtia Venus à Romanis colebatur, quæ Myrtia prius dicta fuerat, ut eſt apud Plinium, à myrto ſcilicet Veneri dicata: iccirco & pro uerbena in coniunctione Sabinorum & Romanorum electa fuit. Plinij uerba ſunt ex XV. Nat. hiſtor: ut Hermolaus caſtigat. Quin, inquit, & ara uetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murtiam uocant. Idem tradit Plutar. in cauſis Romanorum. Murcea uerò dea ſecordiæ, fuit alia à Murtia, cuius in quarto de Ciuit. D. Auguſtinus meminit: Deam, inquit, Murceam, quæ præter modum non moueret, ac faceret hominem (ut ait Pomponius) murcidũ id eſt nimis deſidioſum. & inactuoſum. Feſtus: Murceæ deæ ſacellum erat ſub monte Auentino, qui antè Murcus uocabatur. T. Liuius libro primo: Tum quoque multis milibus Latinorum in ciuitate acceptis, quibus ut iungeretur Palatio Auentinus, ad Murceæ datæ ſedes. P. Victor in II. regione urbis ædem Murciæ conſtituit. Apuleius autem libro ſexto Met. cùm dixit Metas Murtias, Veneri dicatas intellexit, teſte Hermolao.

Aſtarte Venus: Aſtarte, ut ſcribit Theophilus, ſimulachrum Veneris, quæ cole-

colebatur à Sidonijs, aſtri figura: ipſum uerò aſtrum Venerem putant, nomine ἑωσφόρος: & eam quoq; Moabitæ colebãt. Theologus uerò ita: τί φήσω πρὸς τοὺς τὴν ἀστάρτην προσκυνοῦντας, ἢ τὸν χαμὸν βδέλυγμα σιδωνίων. id eſt: Quid dicam ad eos, qui ſe ad Aſtarten adoraturi inclinant, uel ad Chamum, abominationem Sidoniorum? Epiphanius contra hæreſes, de Sabellio agens: Adorauerunt, inquit, Beelphegor, & Chamos, & Aſtarten, & Muzuroth, & Neaſtho, & Beelzeboth, & reliqua gentium ſimulachra. De Aſtarte meminit & Aelianus, qui eam Syriam deã uocauit, id quod & Lucianus de dea Syria, quo libro uarias opiniones recenſet. Artemidorus quoq; Daldianus de Somniorum interpretatione, item Euſebius libro primo de Præpar. euang. capite ſecundo. Marc. Tullius 3. de Nat. deorum. Tertullianus Septimius in Apolog. & demum Herm. Barb. in Plin. libro v. capite uigeſimoquinto. Quare magis mirum eſt, in Plauti Mercat. comment. ſcribere, ſe neſcire Aſtarten deam: quam & D. Auguſt. in libro Iudicum, Iunonem eſſe putauit. Plutar. in uita M. Craſsi de prodigijs agens, quæ ipſi acciderunt in Syria, deam hanc ita deſcribit: Venus, inquit, ſeu Iuno, ab incolis dea nuncupara, quæ naſcentibus rebus principia conferre putatur, haud obſcuris ambagibus dinoſcenda mõſtrauit. Lucianus Syriam deam & Lunam uidetur exiſtimare. Subdubitare me Herodianus facit, qui in hiſt. Anton. Heliogabalum ait Aſtroarchen deam, Lunam ſcilicet & Vraniam nuncupatã, Romam afferri iuſsiſſe: an Aſtroarche et Aſtarte eadem ſit. qua de re nihil ſtatuo. De dea porrò Syria ſi plura cupis, Luciani libellum legito, & 8. Metam. Apuleij. Fuit & Aſtarte Aethiopiæ inſula, ut Martianus in Nauigatione, id eſt περίπλῳ ſcribit, & Stephanus.

Anaitis Venus uocata à Perſis, ut in hiſtor. ſcribit Agathius, ex Beroſo & Athenocle Symmacho, qui Aſſyriorum Medorumq; res antiquiſsimas conſcripſerunt. Strabo libro duodecimo, de Zela agens urbe, olim inſigni & ſacra: In ea, inquit, templum eſt Anaitidis, quę ab Armenijs colitur. hoc in loco ſacra cum ſanctimonia maxima celebrabantur, & iuſiurandum de rebus maximis hic fiebat, &c. Idem Strabo lib. decimoquinto. de Cappadocia agẽs: Hęc, inquit, ſacra in Anaitidis & Amani delubris fiunt. nam & horum ibi delubra ſunt, et Amani ſtatua in pompam ducitur. & hęc ſe uidiſſe, ipſe ſcribit Strabo. In græco codice hæc nomina corruptè leguntur, hoc eſt, Naitidis & Omani. huius deæ ſacra Sacarum dicebantur, & dies feſtus Saca, quod eo die Cyrus rex Sacas deuicit & deleuit. Scribunt præterea alij, ei deæ antiquos dedicaſſe ex præſtantioribus, puellas, quæ ibi proſtrarent: quæ deinde uelut ſacræ uiris tradebantur, eas accipientibus hilarè maritis. tale quiddam de Lydis etiam prodit Herodotus. Plin. lib. trigeſimotertio, cap. 4. Aurea ſtatua prima omnium, nulla inanitate, & antequam ex ære aliqua illo modo fieret, quam uocãt Holoſphyraton, in templo Anaitidis poſita dicitur, quod in ſitu terrarum nomine hoc ſignificauimus, numine gentibus ſacratiſsimo. quo loco multa Hermolaus: libẽtius enim ille legit Anæitis. Sed quid dicam? ille Dianam, non Venerem putat. Sed Hermolaus ſecutus Pauſaniam in Laconicis, qui in ancipiti eſſe tradit Cappadoces, & qui Euxinum accolũt, cuius ſimulachrum: et Lydos, quib. eſt ἀρτέμιδος ἱερὸν ἀναΐτιδος. Sed & Plut. in uita Aartaxerxis ita: (ne te Lapus fallat) Dianæ enim in Ecpatanis, quam Anæitin uocant, ſacerdotem legit, ut caſtam reliquam uitam degeret.

Amathuſia Venus celebri græcis & latinis cognómine uocitata quæ & interdum Amathuntia dicta eſt. Catullus:

Nam mihi quam dederit duplex Amathuntia curam.

Vergilius in Ciri, uel quiſquis eſt, nam ineptè quidam negant:

Nam te iactari non eſt Amathuſia noſtri Tam rudis.

Amathuſia uerò ab inſula, uel urbe potius, in qua ſumma ueneratione colebatur, nuncupata eſt, de qua Vergilius:

 Eſt

Eſt Amathus, eſt celſa mihi Paphos, atq; Cythera. Catullus in annales Voluſij:

Nunc ô cœruleo creata ponto:
Quæ ſanctum Idalium, Vrios q; apertos,
Quæq; Ancona, Gnidumq; arundinoſam
Colis, quæq; Amathunta, quæq; Golgos,
Quæq; Dyrrhachium Adriæ tabernam,
Acceptum face, &c.

Fuit uerò ἀμαθοῦς Cypri ciuitas, ut Stephanus ſcribit, uetuſtiſsima, in qua Adonis Oſiris uenerabatur: qui cùm Aegyptius eſſet, Cyprij & Phœnices proprium fecerunt. dicta eſt autem urbs ab Amatho Herculis filio, uel à Cinyræ matre Amathuſa: alij ab Aeriæ filio, ut in Paphia Venere dicam.

Schœnida Venerem cognominatam ſunt qui credant, apud Lycophronem, quod obſeruat Hermolaus, à ſchœno, id eſt ſcilla, quæ dentibus prodeſt, & eius cibo accẽdatur libido, quem ſecutus eſt Cœlius, hinc fortè Schœniculæ, uel ut Feſt. ait, ſcorta plebeia ac uilia, ab unguento, quo utebantur uiliſsimo. Plaut. in Penulo, Miſero ſchœno delibutas ſchœnicolas ſordidas.

Dione Venus, & Dionæa uocata à matre: res eſt notiſsima. hinc apud Orpheum in Argon. Arete Alcinoo diſſuadet, ne Medea Colchis poſcentibus reddatur: Nam uolentibus, inquit, ſoluere amores, hic ualde eſt ſuccenſa Dionæa Aphrodite. θυμαίνει μάλα γὰρ σφι διωναία ἀφροδίτη. Vergilius: Sacra Dionææ matri.

Pythionicæ Veneris templum & aram conſtruxit Harpalus Macedo Alexandri ſatrapa, qui Pythionicen puellam amauit, & mortuæ monumentum πολυτάλαντον, hoc eſt ſumptu multorum talentorum confecit, ut Poſsidonius ſcribit: ut uerò Theopompus, templum & aram poſuit cum huiuſmodi inſcriptione, πυθιονίκης ἀφροδίτης. Sed de hac Pythionice longe plura Athenęus lib. Dipnoſoph. XIII.

Cytheræa, Cythereia, & Cytheris Venus, uariatis interdum nonnihil syllabis, cognominata eſt à Cythera, in quam primùm (ut Feſtus ſcribit) concha delata eſt. Martialis:

Leuior & conchis Galle Cytheriacis.

Pauſan. & Lacon. Cythera inſula eſt è regione Bœarum, quæ urbs eſt in extremo ſinus Bœotici, ſic uocata à Bœo uno Heraclidarum, qui eam condidit, in ea ergo fuit ſanctiſsimum Vranies templum Veneris, & templorum omnium quotquot in tota Græcia, uetuſtiſsimum. ipſius uerò deæ ſimulachrum erat armatum. Heſiodi quoque interpres in Theogon. Cythera, inquit, eſt Cypri ciuitas, uocatur autem Cythera, ut Phurnutus ait, παρὰ τὸ κεύθειν καὶ κρύπτειν τὸ αἰσχρόν: hoc eſt, ab occultando turpi, ſiue cupidine: uel, inquit, ἐκ τοῦ κύσου, quod hi prope mare nati ſint, Venus ſcilicet & Cupido. Sed enim & Heſychius: Cythera, inquit, inſula eſt Cretæ, & Theſſaliæ ciuitas. quidam uerò inſulam Promalei aiunt. Promaleum autem Laconiæ promontorium. Cytheræa Venus iuxta Homerum quidem, non quòd Cytheris appulerit, ſed quòd occuletur, quaſi κευθόμενος. habet enim in ſe ipſa ceſtum, uinculum amatorię amicitię ἐξηρτημένον, id eſt perficiens, & iccirco uarium: uel, quòd amatores intra ſe amatorios affectus occulunt. hæc Heſychius fermè. Sed de ceſto ſumus etiam antè locuti.

Philomedea Venus frequenti cognomine nũcupata à Gręcis poëtis, à Cœli, id eſt Vrani Pudendis, ex quibus natam putabat. ea uerò τὰ μήδεα græcè dicuntur, unde etiam Aphrodite & Aphogenia, ut iam dictum eſt. Alij à riſu dictam tradũt, ut Suidas ſcribit. μειδιῶ enim rideo, id quod & Phurnuto placet. Ad hoc alludit noſter Horatius libro primo Carm.

Siue

Siue tu mauis Erycina ridēs. quo loco Porphyrion ait, hoc Homeri eſſe, ſecundum illud φιλομμειδὴς ἀφροδίτη. Heſiodi tamen interpretes, & Phauorinus, φιλομμειδὴς (aiunt) à pudendis Saturni deducit, & Bœotorum more. Nam Heſiodus plerunq; ita locutus eſt, & in hoc nomine penultima per ει diphthongum ſcripſit, & μ duplicauit propter metrum. hic eſt Heſiodi uerſus:

ἠδὲ φιλομμειδέα, ὅτι μηδέων ἐξεφαάνθη. id eſt, Atq; Philomedea, quod ex teſticulis edita eſt.

Epitragiam Venerem Plutarch. in magnis Parallelis ſcribit uocatam, cùm Apollo Delphinius Theſeo reſpondiſſet, nauigaturo in Cretam, ut deligeret ſibi nauigationis ducem Venerem, & ad mare capram immolaret, ſtatim ea in marem eſt mutata. ἀπὸ τοῦ τράγου uidelicet denominata ἐπιτραγία, id eſt ab hirco. id ſexta inſtātis Munichionis, hoc eſt menſis Martij VI, contigiſſe, idem Plut. eſt auctor.

Paſtophoros Veneris epitheton, quaſi dicas ferens thalamum. παστὸς enim thalamum ſignificat. hinc παστοφόρος ἀφροδίτη, quòd παστὸν, id eſt thalamum curet.

ἀνοσία ἀφροδίτη, καὶ ἀνδροφόνος, hoc eſt impia & homicida Venus cognominata. Nam ut Timæus prodidit, cùm in Theſſalia à mulieribus quibuſdam ob zelotypiam Lais occiſa fuiſſet, quòd ſcilicet ab iuuenibus Theſſalis ardentius amaretur, acubus percuſſa ligneis in æde Veneris. unde poſtea factum eſt, ut ædes ipſa Veneris impiæ, hoc eſt, ἀνοσίας ἀφροδίτης nuncuparetur. Oſtendebatur autem apud Peneum eius ſtatua, hydriam lapideam continens: & hoc carmen:

τῆσδέ ποθ' ἡ μεγάλαυχος ἀνίκητός τε πρὸς ἀλκὴν
  ἑλλὰς ἐδουλώθη κάλλεος ἰσοθέου.
λαΐδος, ἣν ἐτέκνωσεν ἔρως, θρέψε δὲ κόρινθος,
  κεῖται δ' ἐν κλεινοῖς θετταλικοῖς πεδίοις.

Cuius carminis hic fermè ſenſus, quòd magnifica ac uirtute inuicta Gręcia in ſeruitutem redacta ſit, forma diuinæ Laidos, quam Cupido genuit, & nutriuit Corinthus: ea uerò iacet in Theſſaliæ inclytis campis. Epigramma non illepidè à Leon. conuerſum eſt:

Inuictos potuit forma quæ uincere Achiuos,
  Iſtic eximiæ Laidos eſt tumulus.
Cui patria eſt Ephyre, genitor deus ipſe Cupido,
  Theſſaliæ in campis nunc tamen illa iacet.

De Laide hęc & alia apud Athenæum leges. eadem ferè in ἐρωτικῷ Plut. niſi quòd templum ait appellatum ἀνδροφόνου ἀφροδίτης, id eſt homicidæ Veneris. Pauſ. autem ipſe in Corinthiacis nonnihil diuerſa ſcribere uidetur. ait enim, in Theſſaliam ab Hippophato. uel Hippoſtrato (ut alij tradunt) amatam, profectam eſſe. Porrò de Laide Ariſtophanis interpres, & Suidas, plura: & nos nonnihil in Melanide. nunc tantum quæ ad Veneris cognomen pertinere uidebantur, attulimus.

καλλίπυγος ἀφροδίτη, hoc eſt, ut ſic dicam, Pulchriclunis Venus. Fuit apud Barbaros templum Pulchriclunis Veneris, hac ratione conſtitutum. Fuerant agreſti cuidam filię duę formoſę, quę inter ſe de natium ſeu clunium pulchritudine certarent. quę cum in publicam uiam ueniſſent, adoleſcenti cuipiam inde eunti ſe oſtenderūt, ut is iudicaret, utra eſſet καλλιπυγοτέρα, id eſt pulchriorum natium. Iuuenis utramque accuratè intuens, maiorem natu clunium ſpecie præſtare pronunciauit: eiusq; ſimul eſt amore correptus. & domum reuerſus, rem fratri ſignificauit: qui urbe exiens, ad rem huiuſmodi uiſendam prodiuit, hinc & ipſe ſimiliter alterius eſt amore captus; quare ambo fratres

ambas ſorores, agreſtes puellas, etiam inuito patre uxores duxere. quæ mox fortunis affluentes, ἱερὸν τῆς ἀφροδίτης καλλιπύγου, id eſt templum Veneris pulchriclunis cõdidere, propterea quòd puellæ ipſę à ciuibus Pulchriclunes, hoc eſt καλλίπυγοι dicerentur. hiſtoriam hanc in Poëtis ſcenicis attigimus, in Carcini uita. Eandem & Athenæus lib. duodecimo Dipnoſoph. ex Cercida Megalopolita in Iambis recenſuit.

Armata Venus, hoc eſt Græcè ἐνόπλιος ἀφροδίτη, quæ ὁπλοφοροῦσα in primo ab Apollonio dicta, & ὡπλισμένη à Pauſania. Armata ergo Venus à Lacedæmonijs culta fuit, de qua ſic in primis Lactãtius tradit: Cùm, inquit, Meſſenios obſiderent Lacedæmonij, & illi furtim deceptis obſeſſoribus egreſsi, ad diripiendam Lacedęmonem cùm cucurriſſent, à Spartanis mulieribus fugati fuſiq; ſunt. cognitis autẽ hoſtium inſidijs, Lacedæmonij ſequebãtur. his armatę mulieres obuiam longius exiuerunt: quæ cùm uiros ſuos cernerent parare ſe ad pugnam, quia putarent Meſſenios eſſe, corpora ſua nudauerunt. at illi uxoribus cognitis, ex aſpectu in libidinẽ concitati, ſicut erant armati, permixti ſunt utrique promiſcuè (nec enim uacabat diſcernere) ſic iuuenes ab ijſdem antea miſsi cùm uirginibus, ex quibus ſunt Parthenij nati: propter huius facti memoriam, ædem Veneri armatæ & ſimulachrum poſuerunt. hæc Lactantius. meminit & Pauſanias in Laconicis: qui inter cætera ait, Armatæ Veneris delubrum in templo antiquiſsimo fuiſſe in colle, in quo ſuperædificatum tabulatum erat Veneris Morphus, de qua in hoc dicturi ſumus. Meminit item armatæ Veneris F. Quintilianus, qui & hoc ait, inde argumenta declamationũ antiquos deſumere ſolitos, cur armata apud Lacedæmonios Venus. Legitur hac de re epigramma Auſonij tale:

Armatam Venerem uidit Lacedęmone Pallas:
  Nunc certemus, ait, iudice uel Paride.
Cui Venus, Armatam tu me temeraria temnis?
  Quæ, quo te uici tẽpore, nuda fui.

quod epigramma ex græco deſumptum eſt, quod ἀδέσποτον in quarto Græcorum epigrammaton legitur:

παλλὰς τὰν κυθέρειαν ἔνοπλον εἶπεν ἰδοῦσα,
  κύπρι, θέλεις οὕτως ἐς κρίσιν ἐρχόμεθα;
ἁ δ' ἀπαλὸν γελάσασα, τί μοι σάκος ἀντίον αἴρειν,
  εἰ γυμνὴ νικῶ, πῶς ὅταν ὅπλα λάβω;

Legitur & alterum Iuliani Aegyptij ex hyparchis, cuius ſunt hi duo extremi uerſus:

ὑμᾶς δ' ἐν θαλάμοισι λακωνίδες ὅπλα κυθήρης
  ἀζόμεναι παῖδας τίκτετε θαρσαλέους. hoc eſt:

Vos uerò in thalamis Cythereidos arma Lacænæ,
  Dum pudet, audacem gignite progeniem.

Barbata Venus, & Maſcula, teſte Macrobio dicebatur, ſuper eo Vergilij uerſu ex ſecundo Aeneidos:

Deſcendo, ac ducente deo flammam inter & hoſtes Expedior.

Idq; Calui ac Leuini auctoritatibus cõprobat, & Ariſtophanis, qui ἀφρόδιτον, non ἀφροδίτην hanc deam appellat. Sed planè & Ariſtoles primo Elenchorũ idem affirmat, eodẽ auctore Leuino, ubi de ſolœciſmo agit: hoc idẽ & Seruius grãmaticus oſtẽdit. Iul. quoq; Firmicus eadẽ, ut puto, ratione biformẽ Venerem dixiſſe uiſus eſt, lib. tertio. Quin & alios deos pari modo aliquãdo à ſcriptoribus enunciatos uidemus, hoc eſt mares & fœminas, ut iam in Luno & Luna ſcripſimus. Illud porrò ſcribit Suidas, Veneris ſtatuam ideo effingi ſolitam cum pectine & barba, quod Romanis aliquãdo mulieribus peſtilens irrepſit pruritus, quem Gręci (ait) κνῆφον uocant: quo morbo cùm pili decide-

rent

derent omnes, pectinum non erat uſus: (ut hoc tempore, quo ſcribimus hæc, morbus eſt, quo tam mares quàm fœminæ toto corpore glabri & depiles fiunt, qui morbus in primis ex Venerea cõtage debacchatur.) Quare mulieres tam deformi ac inuenuſto morbo plurimùm angebãtur. hinc Veneri uota facientes, deæ miſeratione eis pili iterum ſuccreuerunt: & propterea mulieres hac peſte liberatę, deę ſimulachrum cum pectine poſuere: eidemq; deæ ſimul barbam affinxere, ut dea maſcula & fœminea inſtrumenta haberet, ut omnis generationis præſes eſſe crederetur. Ideoq; ſuperiora corporis cingulo tenus maris ſpeciem pręferebat: reliquum uerò, id eſt inferiora fœminæ. Legimus quoq; apud Thuiſas in Aegypto cornutam Venerem cultam, cui & uacca immolabatur, & in Nitriotica præfectura ouis, ut alibi repetam.

Genitrix Venus à Romanis culta, cuius meminit Macrob. Genitricis Veneris templum Cæſar dicauit, ut Suet. ſcribit. Appianus & Dion, itẽ Plin. lib. trigeſimoſexto Nat. hiſt. M. Varro magnificat Archeſilaum, L. Luculli familiarem, cuius proplaſticen pluris uænire ſolitã ab artificibus ipſis, quàm aliorum opera. ab hoc factam Venerem genitricem in foro Cæſaris, & prius quàm abſolueretur, feſtinatione dedicandi poſitam. Idem alibi Plinius eundem tradit Cæſarem Veneri Genitrici thoracem dicaſſe, factum ex margaritis Britannicis.

Cnidiam Venerem non Cnidij tantum coluere, ſed totus ferme orbis, multaq; eius templa habuere: quorum uetuſtiſsimum Veneris Doritidos cognominatæ, quam Dorida appellat Tatianus Aſſyrius. Secundum Acreæ, recentiſsimum Gnidiæ. Sed Gnidij ipſi Euplo eam nominabant. Scribit Athenęus XIII. Dipnoſoph, Praxitelem ſculptorem Gnidiam Venerem effinxiſſe ex forma Phrynes, quã efflictim amabat, atq; etiam in baſi Cupidinis, ſub ſcenam theatri epigramma inſcripſiſſe. Sed tota Gnidiæ Veneris deſcriptio nõ aliunde petenda eſt, quàm ex Luciani Amoribus, quo loco eius deæ & templum & lucum & ſtatuã egregiè elegantiſs. ſcriptor eſt executus. Si quem piget illa quærere, hæc ſaltẽ noſtri Plinij ex trigeſimoſexto libro breuiſsimè audiat. Praxitelis, inquit, ætatẽ inter ſtatuarios diximus, qui marmoris gloria ſuperauit etiam ſemet. opera eius ſunt Athenis in Ceramico: ſed ante omnia, & non ſolum Praxitelis, uerùm & in toto orbe terrarũ Venus, quam ut uiderent, multi nauigauerunt Gnidum: duas fecerat, ſimulq; uendebat, alteram uelata ſpecie, quam ob id quidẽ prętulerunt optione, quorum cõditio erat, Coi, cùm alterã etiam eodem precio detuliſſet, ſeuerum id ac pudicum arbitrantes. Reiectam Gnidij emerunt, immenſa differentia famæ. Voluit eam poſtea à Gnidijs mercari rex Nicomedes, totum æs ciuitatis alienum, quod erat ingens, diſſoluturum repromittens. omnia perpeti maluere, nec immeritò: illo enim ſigno Praxiteles nobilitauerat Gnidũ. Aedicula eius tota aperitur, ut conſpici poſsit undiq; effigies deę, fauente ipſa (ut creditur) facto. nec minor ex quacunq; parte admiratio eſt. Ferunt amore captum quendam, cùm delituiſſet noctu, ſimulachro cohæſiſſe, eiuſq; cupiditatis eſſe indicẽ maculam. Sunt in Gnido & alia ſigna marmorea illuſtrium artificum, Liber pater Bryaxidis, & alter Scopę, & Minerua: nec maius aliud Veneris Praxitelicæ ſpecimẽ, quàm quod inter hęc ſola memoratur. atque hæc Plinius, ut cæterorum plurima mittam. nam nihil omnino notius nec Gręcis, nec Latinis.

Sicyonia Venus, à Sicyonijs & culta & nũcupata, cuius deę templũ duę tãtum mulieres ingredi ſolebãt, quarũ altera deę antiſtes erat, tota uita cœlebs: altera & uirgo miniſtra, quę Lutrophora dicebatur: cęteri omnes pro foribus ſupplicabant. Deæ effigies ſedentis ex auro cõfecta, Canachi opus, altera manu papauerũ capita, altera malum tenebat in ſummo capitis uertice poculum geſtabat, ſacrificia uerò huic deæ ex omni animantium genere, pręter ſues: ex

iunipero

iunipero ſacrum adolebatur, & herba pæderote, quæ fagi habet folia, ſed minora, prini maiora, id eſt ilicis, querna ſpecie, altera parte ſub nigra, altera ſubalbida, qualia uidelicet populnea. hęc Pauſ & Leon.

κωλιὰς ἀφροδίτη, hoc eſt, Colias Venus à Græcis, ſed in primis ab Atticis colebatur, de qua hæc ferè à Pauſ. in Attica: Colias, inquit, promontoriũ Atticæ, XX. ſtad. ab urbe diſtans, quo Medorum diſiectam claſſem maris æſtus detulit, ubi Coliados Veneris templum, & dearũ quæ Genetyllides uocabantur, fuit. ab his nihil differre uidentur deæ illæ, quæ à Phocaenſibus in Ionia Gennaides appellabantur. Arpocration quoq; deam à promontorio denominatam ſcribit, quod ſit ex metaphora κώλου, id eſt membri nuncupatũ. huius Demoſthenes in Neæræ oratione meminit. Ariſtophanis uerò interpretes Venerem Coliada ideo cognominatam ferunt, ab adoleſcente quopiam Attico, qui à prædonibus captus, Veneris auxilio ab eorũ manibus liberatus eſt. Prędonum enim principis uxor, uel ut alij ſcribunt, filia, eius amore correpta, eum impunè abire permiſit. Hinc Coliada Venerem à κώλοις, id eſt membris ſolutis nuncupauit. Sunt qui tradant Coliada locum fuiſſe ſic uocatũ, quòd membrorum effigiem præ ſe ferret. Non deſunt qui putent, ab Ione ſacrificante appellatam, quòd cùm ſacram rem faceret, eam hoſtię partem coruus abripuit, quæ Cole dicitur: & in eum locum depoſuit, qui Colias poſtea eſt appellatus. Lucianus in Amoribus nomen à promontorio deducit. Idem Strabo, & Heſychius, & Stephanus, qui κωλιὰς ita appellatum ait, quòd ſimilis locus ſit hominis κώλῳ, id eſt membro. Fuit & ibidem Cereris templũ πολύστυλον, id eſt multis columnis ornatum.

ἐξώπολις ἀφροδίτη. hoc eſt, extra urbem poſita Venus. hęc Athenis fuit, ut teſtatur Plin. lib. trigeſimoſexto, his uerbis: Alcamenen Athenienſem, quod certum eſt, Phidias docuit, in primis nobilem, cuius opera Athenięſes complura in ædibus ſacris poſuere: præclaramq; Veneris imaginem extra muros, quæ appellatur Aphrodite Exopolis.

Hortenſis Venus, uel potius in hortis poſita. græcè enim ἐν κήποις ἀφροδίτη. Lucianus in primo de imaginibus, & item ſecundo: Illud eſt, inquit, Veneri Gnidię, atq; ei quę eſt ἐν κήποις. Idem Lucianus in dialogis meretricijs, Mater & Muſarium: Pandemo, inquit, Veneri capiã candidã: Vranię uerò, id eſt cœleſti, & ei quę in hortis, τῇ ἐν κήποις, utriq; iuuencã. Sic autem à loco, ut eſt apud Pauſaniam in Attica, qui ſe nullam eius templi cauſam edidiciſſe ait. Sed nec de Venere quidem, quæ iuxta templum poſita fuit, quadrangulari figura, &c. Ego putauerim ideo Venerem eam habuiſſe cognominis rationem, quòd, ut ait in primo de Re ruſtica Varro, Venus ſit hortis prępoſita, propter generationem. Quin & Næuius, ut eſt apud Feſtum, Venerem pro oleribus poſuit, ut Cererem pro pane, & Neptunum pro piſcibus: dicens coquus, Edi Neptunum, Cererem, Venerem. Sed & Varro in lib. de Ling. lat. Vinalia, ait, ruſtica dicuntur ante diem duodecimum Kl. ſeptemb. quod tum Veneri dedicata ædes, & horti eius tutelę aſsignantur, ac tum ſunt feriati olitores.

Praxis Venus cognomine, ab actione uidelicet denominata, cuius ædes in Attica fuit, teſte Pauſ. poſt Bacchi templum, & ſimulachrum ex ebore.

ἑλικῶπις ἀφροδίτη, ſic appellata Venus à nigris oculis, ut apud Pindarum in Pyth. obſeruant interpretes, in eius hymni initio, qui Xenocrati Agrigentino uictori canitur, ſuper ea uerba, ἑλικώπιδος ἀφροδίτης. frequens omnino Græcis poëtis epitheton: ſicut etiam illud ἑλικοβλέφαρος, quod à ſupercilijs pulchris & arcuatis, teſte Heſiodi commentatore ſuper illud Theogonię:

τῆς θέμιν αἰδοίην. ἑλικοβλέφαρόν τ' ἀφροδίτην,

Et pudibunda Themis, curuis cilijsq; Aphrodite.

Curuis

Curuis autem, id eſt pulchris, uel à parte totum: uel ſumpta metaphora à uitibus, in quibus helices & capreoli. Eſt & apud Homerum.

Nicophorus Venus, id eſt uictoriã ferens colebatur, teſte Pauſ. in Corinth. quam ferunt ab Hypermeſtra dicatam. nam illa cùm patris imperium contempſiſſet, à patre fuit ad Lycei forum citata. putabat quippe eius ſalutem nõ modo periculoſam, ſed & infamem ſibi futuram. qua ex re ab Argiuis abſoluta, νικηφόρον ἀφροδίτην, id eſt Venerem uictoriam afferẽtem, denominatã dedicauit. Eadem Hypermeſtra & Dianæ cognomine Pithus, id eſt Suadelæ, ſimulachrum eandem ob cauſam dicauit, quòd ſcilicet Lynceum ſeruauerit, contra patrem Danaum. De Nicophoro uerò Ioue, ſuo loco ſcripſi.

Cataſcopia Venus culta à Græcis hac ratione fuit, quòd in quo loco ſe Hippolytus exercere conſueuerat, Phędra illum ſpectare & uidere poterat. quare cùm ibi conſtructum templum fuiſſet, ab ea ſpeculatione Venus Cataſcopia appellata eſt. auctor Pauſ.

Morpho eſt Venus cognominata apud Lacedæmonios. uetuſtiſsimum in colle ædificatum templum fuerat, in quo ſuperconſtructum tabulatum, Morphus Veneris ſacellum: cuius ſimulachrum fuit ſedens, in capite tegumẽtum habens, & ad pedes pedicas. Sunt qui hiſtoriam in Tyndarum referant, qui uinculis eiuſmodi mulierum cõſtantiam ac ſtabilitatẽ aſsimularet. nam quòd Veneri ipſi Tyndarus uincula pedibus iniecerit, ut filiarum opprobria ulciſceretur, parum à ſcriptoribus probatur. Pauſ. Morpho hanc armatam legimus, ut ſupra oſtendimus. Quin etiam cæteros deos deasq; lanceam tenẽtes effingebant iidem, ſignificantes, omnes eſſe bellica uirtute pręditos, atque itidem eſſe debere ciues in ſua R. P.

Migonitis Venus cognominata in Migonio, loco maritimo Laconiæ, ut ait Pauſ. ubi templũ Veneris fuiſſe ſcribit, quod ab Alexandro Paride factum tradunt. prope hoc templum Menelaus poſt Troiam captã annis VIII, Thetidi ac Praxidicæ erexit ſimulachra.

Symmachia Venus ideo appellata, quòd in bello etiam auxiliatrix ſit. hanc Mantinenſes ſummo honore coluere, ut in Arcad. Pauſ. prodit, & quod in Actiaco bello Romanis affuerit.

Byblia Venus nũcupata, de qua Lucianus in eo qui eſt de dea Syria, ita meminit: Vidi, inquit, in urbe Bybli templum ingens deæ Veneris, cognomine Bybliæ, in quo & ritus & ceremonias in Adonim peragunt. ubi & fabulæ reliquum exequitur: ne ego longior ſim.

Elephantina Venus ab urbe Aegyptia denominata, ut putatur. Deſcribitur Elephantina Venus à Philoſtrato in ſecundo de Imaginibus, item ritus & ſacra, tum etiam habitus illius, & puellæ molles, quæ illi deſeruiunt, & ſacra canunt, tum præterea & alia multa.

Architis Venus apud Aſſyrios culta, ut Macrobius teſtatur, quæ olim magna ueneratione uiguit: mox à Phœnicibus culta, unà cum Adonide, quem quotannis lugeri etiam ſacra Hebręorum teſtis eſt hiſtoria, quo in loco multa Hieronymus. Simulachrũ huius deæ in monte Libano fingebatur, capite obnupto, ſpecie triſtis, faciem manu læua intra amictũ ſuſtinens, lachrymæ uiſione conſpicientium manare credebantur. quòd uerò in Libano culta fuerit, docet etiam Muſæus in poëmatio Herus & Leandri, & Lucianus de dea Syria, quo loco inter cætera fluuium ait ex monte Libano in mare deferri, fluuio nomen Adonis, qui quotãnis cruore infectus in mare exit: ipſumq; mare, quà lapſus eſt, purpureũ reddit. eo tẽpore Adonim ab Apro ſauciũ fuiſſe, indigenæ autumant. Cętera apud Lucianũ lege. de Adonide uerò ſeorſum egimus.

Erycina Venus cognominata ab Eryce monte Siciliæ, in quo Aeneas matri templum conſtruxerat, ut Verg. canit:

Erycinæ

Erycino in uertice ſedem Fundabat Veneri Idaliæ.

Polybius in primo, in Erycis uertice planiciem fuiſſe ſcribit, ubi Erycinę Veneris templum, quod ſine controuerſia omnium Siciliæ templorum locupletiſsimum atq; ornatiſsimum fuit. Diod. Siculus Erycem ait Veneris & Butæ filium fuiſſe, qui monti, ut etiam Seruius teſtatur, nomen dederit, & matri templũ, quod tamen Aeneæ adſcribit Vergilius. De hoc templo plura Diod. qui inter cætera & hoc ait, quòd à primordio eius templi nunquam per tot ſæcula imminuta ſit gloria, ſed ſemper aucta. nam præter ea quæ Eryx ipſe, & Aeneas, Siculi ipſi & Athenienſes deinde, ac demùm Romani multo honore & cultu illud honeſtarunt: & cætera, quæ idem ſcriptor exequitur. nonnulla etiam M. Cicero in Verrinis, deq; Venerijs illi ſacratis. Fuit & Romę Veneris Erycinę templũ, ut Strabo in ſexto teſtatur, eius & Ouidius in Faſtis & Amoribus meminit. Liuius inquit lib. ſecundo, tertiæ Decad. Tum ædes uotæ Veneri Erycinæ, ædemq; Fab. Max. dictator uouit: quia ita ex fatalibus libris edictum fuerat, ut is uoueret, cuius maximum imperium in ciuitate eſſet. Idem libro tertio: Interea duumuiri creati, Q. Fab. Max. & Attilius Craſſus, ædibus dedicandis, Menti Attilius, Fabius Veneri Erycinæ: utraq; in Capitolio eſt, canali uno diſcretę. Altera fuit Romę Venus Erycina ad portam Collinã, quam eodem Liuio auctore lib. decimo, quartæ Decad. eodem anno quo Aquileia colonia Latina in agro Gallorum eſt deducta: L. Portius, L. F. Licinus duumuir dedicauit: uota erat ab Coſ. L. Portio, Liguſtino bello. de hac Ouidius:

Templa frequentari Collinæ proxima portæ
Nunc decet, à Siculo nomina rege tenet.

Fuit præterea & Pſophide Arcadię Erycinę Veneris templum, ut Pauſ. docet: quo argumento utitur, eam urbem à Sicula muliere nomen habuiſſe, quæ ibi Erycinam Venerem erexit. Erycinę frequens eſt mentio. Catullus:

Spinoſas Erycina ſerens in pectora curas. Horatius:
Siue tu mauis Erycina ridens, &c.

Argynnis Venus cognominata eſt, ab Argynno pueri nomine, de quo apud Athenęum libro decimotertio legimus, quòd puer fuerit ab Agamemnone rege amatus, qui cum frequẽtius nataret in flumine Cephiſo, perijt. quo in loco eum ſepeliuit Agamemnon, ibidemq; Veneris Argynnidos tẽplum conſtruxit. quam fabulam etiam inter Poëtas retulimus. hinc illud Propertij ſanius intelligitur:

Sunt Agamemnonias teſtantia littora curas,
Qua notat Argynni pœna natantis aquas.

Steph. quoq; in lib. De urbibus ἄργυννον ait filium fuiſſe Leuconis Athamantis, qui fuit Siſyphi, qui fuit Aeoli, Bœotium puerum, amatum ab Agamemnone: qui cùm in fluuium Cephiſum ingreſſus eſſet, interierit: à quo Argennida Venerem denominauit. Dicitur & Argynnis. Ariſtophanes tamen ἀργύννις cum diphthongo protulit. hęc quidem Stephanus. Qua ex re eorum falſum eſſe patet figmentum, qui confingunt, Argynnum Dianę indignatione ſummerſum, quòd in eius contemptum eſſet auſus fretum ingredi, quod dea ęſtuoſum feciſſet, ob interemptam ceruam, ſepultum in inſula Arginuſis. Et propterea Propertianum uerſiculum ita legunt:

Qua notat Argynni pœna minantis aquę.

Plutarchus in eo qui inſcribitur, ὅτι ἄλογα λόγῳ χρῆται, id eſt, quòd ratione irrationabilia utantur, huius hiſtorię meminit: ſed pueri nomen Argęum, non Argynnum facit. uel altera, non eadem eſt fabula. Porrò & Herodotus Arginuſſam ait, cœleſtem Venerem à Scythis uocari. Argem paſſam legit tamen Origenes lib. ſexto, ex eodem Herodoto, ut alibi oſtendi.

Victricem Venerem cultam à Romanis legimus, cuius ædem (ſi rectè re-

mctior)

metior) Porphyrion fuiſſe ait in theatro Pōpeij. meminit Plut. in ipſius Pompeij uita. Plinius libro octauo, de elephantis: Pompeij, inquit, altero conſulatu, dedicatione tēpli Veneris Victricis, pugnauere in circo XX. aut ut quidam tradunt, XVII. & cætera pulchrè. Superioribus annis Romæ effoſſum fuit marmoris fruſtum, in quo inſcriptū erat, Veneris Victricis. Non equidem auſim ſtatuere, an græcè hæc ſit dicta Nicophoros Aphrodite. Vidi in uetuſto Imp. Numeriani nomiſmate, in cuius tergo erat inſcriptio, Veneri Victrici. Erat uerò imago ſtolata, quę dextra Victoriolam porrigebat, ſiniſtra neſcio quid hac forma Cælius noſter putabat umbilicum eſſe, qua ſpecie apud Paphū colebatur, teſte Tacito, ut docui alibi. Ego ſpeculū eſſe arbitrabar, quo de ſpeculo ſuprà ſum locutus. Varro quoq;, ſi modo ad rem facit, de Ling. lat. Hinc comicos Victrix Venus: uidelicet ne hæc non quòd uincere uelit Venus, ſed quòd uincere ipſa uictoria, ab eo quod ſuperati uincuntur. utriq; teſtis poëſis, quod & Victoria & Venus dicitur Cœligena.

Melanis, quæ & Melænis, Venus cognominata fuit ideo, ut tradit Pauſ. in Arcad. quòd hominibus non omnino diurni cōcubitus, ut belluis, ſed nocturni & abditi ut plurimum conueniant. Colebatur uerò in primis à Corinthijs. Tradunt deam hanc per quietem Laidi nunciaſſe, futurum eſſe ut aliquando talentorum non paruam copiam compararet: id quod & non multo pòſt euenit. Lege Athenęum, qui adeò eam formoſam ait fuiſſe, ut pictores eam adirent, quo uel eius pectus & mammas imitarentur. Pauſ. uerò in Corinth. ait, Cranion cupreſſorum nemus ante urbem fuiſſe, in quo Bellerophontis lucus, & Veneris Melanidos templum. ac Laidis monumentū, inſculpta leæna, quæ prioribus pedibus arietem complecteretur. qua de re etiam Alciati extat epigramma, quod hic libenter aſcripſi:

Quis tumulus? cuia urna? Ephyrææ eſt Laidos. & non
  Erubuit tantum perdere Parca decus?
Nulla fuit tum forma, illam iam carpſerat ætas,
  Iam ſpeculum Veneri cauta dicarat anus.
Quid ſcalptus ſibi uult aries, quem parte leæna
  Vnguibus apprenſum poſteriore tenet?
Non aliter captos quòd & ipſa teneret amantes:
  Vir gregis eſt aries, clune tenetur amans.

Subiungit & hoc idem Athenęus, alterum eſſe in Theſſalia Laidis monumentum. ipſam enim in Theſſaliam acceſsiſſe ait, amore Hippoſtrati captam. Quidam non Hippoſtrati, ſed Eurylochi, ſiue Ariſtonici ſcripſerunt. alij Hippophati, quæ inuidia ac zelotypia à Theſſalis mulieribus occiſa, ut in Anoſia Venere relatum eſt. Sed de Laide ſatis. Scribit idē Pauſ. in Bœoticis, Theſpijs fuiſſe Melænidis Veneris templum.

Dexicreontis Venus in Samo colebatur, ſic ab euentu nuncupata. nā Dexicreon quidam circulator, id eſt ἀγύρτης & mēdicus, Samias mulieres luxu ac petulantia perditas, ſacris quibuſdam ac piaminibus expurgauit: unde Dexicreontis Venus denominata. alij Dexicreontē Nauclerū quempiam fuiſſe tradunt, qui cùm negotiādi gratia in Cyprum perueniſſet, & onus in nauim eſſet impoſiturus. Venus iuſsit ut aquā tantūmodo in nauim ipſe inferret, ſtatimq; oram ſolueret. ille uerò deę paruit, aquam intulit. cumq; ſumma tranquillitate nauigaret, reliquis mercatoribus ſitiētibus propter æſtum, unus ipſe aqua abundabat, qua cęteris æſtuantibus ſiti diuendita, magnam argenti copiam coēgit: qua & ſtatuam deæ erexit, quam de ſuo nomine Dexicreontis Venerem appellauit. Plut. auctor. in Quæſtionibus.

Zerynthia Venus appellata eſt, ut Suidas ait, & Zerynthion et Zerynthon antrum, in quo canes ſacrificabantur, ubi & Corybantum & Hecates myſte-

ria agebantur, ut in Hecate copioſius retulimus, ex Lycophrone, & eius interprete Iſaacio, itemq́ ex Stephano. Theophilus tamen & Phauorinus, Zerinphan Venerem & ζηρίνθιον antrum uocant. Puto autem mēdum ſubeſſe. Sunt & Zerynthia littora apud Ouid. de Triſtibus primo:

Inde leui uento Zeryntia littora nacta
  Threïciam tetigit feſſa carina Samon.

Alij licet aliter legant. Ouidio cōſentit Phauorinus. nam Zerinthium Thraciæ aſcribit. Sanè & apud Heſychium lego Zerenen, hoc eſt, ζηρήνην Venerem in Macedonia uocari.

λαδωγενὴς ἀφροδίτη, Heſychius & Phauorinus tradunt Venerē nuncupatam Ladogenen, quòd propè Ladonem fluuium in Arcadia nata eſt.

Nephthe ab Aegyptijs Venus uocatur, quam & finem, ſeu mortem, alij Victoriam nuncupant, de qua Plutarch. in eo qui inſcribitur de Iſide & Oſiride: quam & quinto loco natam ait, & cum Typhone coli. Heſychius tamen Venerem ait ἀθώρ ab Aegyptijs uocari: unde Athyr menſis, qui in noſtrum nouembrem fermè cadit. Eſt apud Epiphanium libro tertio aduerſus Hæreſes, Senephthe: putarim ego legendum Se Nephthe: Alij, inquit, Tithrambo, Hecaten interpretantes: alij Senephthy, alij Thormutidi ſacra faciunt, alij Iſidi.

Libitina Venus à Latinis exiſtimata fuit, ea quæ ſepulchris præeſſet, ut copioſè docuimus in noſtris Sepulchralibus. Sed & hoc loco repetenda, & addenda quædā. Hæc quidem dea & ingredientibus in uitam, & egredientibus præeſſe iudicabatur. unde etiā ἐπιτυμβία Delphis cognominata: cuius etiam fuit ſtatua, ut ex Plut. docuimus. neſcio uerò an hęc eadem ſit, quam M. Varro Libentinam Venerem uocaſſe uidetur, à Libendo denominatam. Meminit & Cicero de Nat. deor. Veneri Libentinę lucus Romæ fuit, ut Feſtus ait. Fuit & Lubentia, cuius Plautus bis, ut puto, meminit: itē Gellius in Atticis noct. & Apuleius. Sed & Horatius Libitinam uitare dixit, pro mortem effugere ut & eius interpretes teſtantur. Hinc libitinarij, de quibus in Sepulchralibus actum eſt. Seneca in ſexto de Beneficijs, ait uota Libitinariorum pro eo quod illi multos deſiderent mori. Ab hac dea Libitinenſis porta Romæ appellata fuit, cuius Lampridius meminit in Commodo.

Baſilis Venus à Tarātinis uocata fuit, ut ait Heſychius. unde & luſus quoddam genus, quo ij qui reges ac milites imitabantur, utebantur: id eſt, cùm ducta ſorte aliquis rex creatur, & imperat ei qui deinde ſimili ſorte & ipſe rex imperat, quod luſus genus inter Iuſtiniani leges quidā trahere niſi ſunt, ut titulo de ludo aleæ, &c. nam Regindalia eſſe exiſtimatur, quæ βασιλίνδα græcè à Polluce, Suida, alijs dicta eſt. Etſi amicus meus Rhindalcha, à diſtortis narib. quaſi Rhinochalca, libentius legere conſueuerit: & neſcio quo pacto ad cottabum transferre uoluerit. Cum priore ſentit Alciatus.

ἐφίππος ἀφροδίτη, id eſt Equeſtris Venus, ab antiquis effingebatur. nam Veneris filius Aeneas, cùm occaſum uerſus nauigaſſet, equum mox conſcendit, & hac ſtatua matrem deûm honorauit, ut Suidas ſcribit.

Elimæa Venus: Appianus in hiſt. Syriaca. uide in Diana Elimaitide, ex Hieronymo, & alijs. Fuit & Pyrenæa Venus, cuius templum in Galliæ deſcriptione Strabo commemorat lib. quarto, à Pyrenæis montibus, ut uidetur, nuncupata. quin idem Strabo Aphrodiſium memorat Veneris Pyrenææ promontorium. meminit & Ptolemæus.

πόρνη ἀφροδίτη, id eſt meretrix Venus cognominata fuit ab Abydenis, ut Pāphylus & Clearchus in mythicis tradunt. Nam cùm Abydena ciuitas fortè in ſeruitutem incidiſſet, meretricum arte liberata fuit. quare factum eſt, ut ciues in rei memoriam & monumentum, cōſtruxerint fanum πόρνης ἀφροδίτης.

Plu-

Pluribus ab Athenæo res expoſita eſt, libro decimotertio. Cur non potius Meretrix Venus, quòd hæc prima, ut in hiſtoria ſacra continetur, artem mere triciam inſtituit, auctorq́ mulieribus in Cypro fuit, uti uulgo corporum quæſtum facerent, ut Lactantius & Seruius ſcribunt. D. uerò Aurelius: Tres (inquit) Veneres: una uirginum, quæ etiam Veſta eſt: alia coniugatarũ, alia mere tricum, cui etiã Phœnices donum dabãt de proſtitutione filiarum, antequam iungerent eas uiris. Iuſtinus & Lactantius Cyprias uirgines hoc facere fermè ſcribunt. idem & Seruius. Strabo, Armenias & Aſſyrios. Herodotus, Lydos. Angilas & hoc in Africa factitaſſe, Solinus & Mela ſunt auctores. qua enim nocte nuberent, fœminas proſtituebant: quod & legimus quoſdam hoc tempore facere, in Hiſpanis, Luſitanisúe nauigationibus. Scribit Iuſtinus, Locrenſes bello preſſos uouiſſe, feſto Veneris filias proſtituturos, ſi uictores fierẽt: id quod & alios feciſſe mihi uideor legiſſe. Adeò gentes ante lucẽ editam, in tenebris cæcutiebant, ſtultaq́ deis ſuis uota faciebant.

Sycenſis Venus: Sycæ, quæ Punica ciuitas fuit, fanum Veneris fuiſſe proditum eſt, in quod ſe matronæ conferebant, atq́ inde procedentes quæſtum dotis corporis iniuria contrahebant, honeſta nimirũ tum inhoneſto uinculo coniugia iuncturæ. hoc fermè ex uerbis Val. Max. in ſecundo.

ἑταίρα ἀφροδίτη, id eſt Amica Venus ab Athenienſibus colebatur, ut Apollodorus ſcribit. meminit & Heſychius. Sic uerò appellata, quòd amicos & amicas coniungeret. Eualces uerò in Epheſiacis prodidit, in Samo tẽpla ędificata Veneri Hetæræ, quod & Athenęus repetit in Cœnis. De Ioue Hetærio, ſuo loco ſcripſimus. Sanè ἑταίρα uocabulũ eſt, quod tam in bonã quàm malam partem accipimus, ita ut ſodalem & meretricẽ ſignificet. Sanè greci πώλους amicas nominant. nam meretrices, πώλους Veneris nũcupant, ut Heſychius notat. Nos pullos, pueros etiam uocamus. Feſtus: Pullus Iouis uocabatur Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat, propter candorem, quòd eius natis fulmine icta erat. Antiqui puerum, quem quis amabat, pullum eius dicebant.

Idalia, & Acidalia Venus uocata: Idalia, ab Idalio Cypri nemore, de quo Verg. primo Aen & Seruius, & Plinius. Acidalia uerò, ut Seruius in eo Vergilij, At memor ille matris Acidaliæ. Acidalia, inquit, Venus dicitur, uel quia inijcit curas, quas Græci ἄκιδας dicunt: uel certe à fonte Acidalio, qui eſt in Orchomenò Bœotiæ ciuitate, in quo ſe Gratiæ lauant.

Golgia Venus, uocata fuit à ciuitate Cypri, ſic à Golgo Adonidis & Veneris filio appellata, ubi colebatur Venus. Meminit in decimoquinto Idyllio Theocritus:

δέσποιν' ἃ γόλγους τε & ἰδάλιον ἐφίλασας,
αἰπεινάν τ' ἔρυκα   id eſt,
O dea quæ Golgon colis, Idalioſq́ receſſus:
Sublimemq́ Erycem.

Quo in loco hæc eadem fermè interpretes. Stephanus uerò: Golgi, id eſt Golgoi, inquit, ciuitas Cypri, à Golgo duce Sicyoniorum coloniæ. Dicitur et Golgon neutro genere, unde eſt Golgia Venus. gentile nomẽ Golgius, Golgia, & Golgeis Ionicè. Catullus Golgos numero plurimũ uſus eſt. tametſi ex noſtris quidam Colchos ſcribere maluerunt, quos tamen in Plinij caſtigationibus Hermolaus docere potuiſſet. Catullus:

Quæq́ regis Golgos, quæq́ Idalium frondoſam.

Meminit & Lycophron in Caſſandra.

Pelagia Venus dicta, ut Artemidorus libro ſecundo de Inſomnijs ait, quam Marinam dicere poſſumus. unde etiam ἐπιποντία, teſte Heſychio, & Phauorino, dicitur. quin etiam eadem ratione ἁλιγενής, quaſi dicas Saligena, uocatur. ad hæc & Hermionij, ut Pauſan. ſcribit, Pontiam & Limeneiam

iam coluere, cui ante nuptias uirgines, & uiduæ, ſi nubebant, ſacra facere conſueuerant.

Cypris Venus frequenti cognomine dicta, ut ait Theophilus, quòd párere faciat, ἡ τὸ κυεῖν παρέχουσα: quòd & Phurnutus innuit, idemq; ferè in Homerum grammatici dicunt. hoc eſt, ueluti κυεῖν πορίζουσα. uel quòd in Cypro colebatur, unde & Cypria interdum dicta, Tibullus in ſecundo:

Et faueas concha Cypria uecta tua.

Item quòd in Cypro genita, κυπρογενής. uide Heſiodum, & Feſtum. Lactantius uerò Venerem ait in Cypro primum omnium artem meretriciam inſtituiſſe, mulieribusq; ſuaſiſſe, ut corpore quæſtum facerent, ne ſola uideretur impudica. Seruius item & Iuſtinus ſcribunt, uirgines in Cypro ſtatutis diebus ad maris littus ire ſolitas, ut ex proſtitutione dotalem pecuniam pararent.

Scotia Venus, cuius templum apud Aegyptios fuit, ut ſcribit Heſychius, à tenebris uidelicet. Venus enim in tenebris & abdito peragenda.

Calua Venus ab euentu, culta à Romanis. nam urbe à Gallis occupata, obſeſsi in Capitolio Romani, cùm ex mulierum capillis tormēta feciſſent, ędem Veneri Caluæ conſecrarunt. Lactantius auctor in primo Diuin. inſtit. Hiſtoriam copioſè Vegetius Renatus in 4 de Re milit. recitat. & Caluam Venerem ſub tecto nominare religio fuit.

Aurea Venus cognominata Latinis, & Gręcis χρυσῆ, in primis Vergilio, Homeroq; ut notat apud Latinos Seruius, & Euſebius X. Præpar. euang. Homerus in hymno πολύχρυσον uocat. Pindarus uerò in Pyth. ἀργυρόπεζαν, id eſt argenteos pedes habentem, uel albos & pulchros.

Syria Venus ut Diodorus ſiculus ſcribit, cognominata, cuius uerba ut ſunt à Poggio expoſita, hæc ſunt: Venus in Sicilia commorata eſt circa Erycem, in Cypro circa Cythera ac Paphum, in Aſia autem circa Syriam: ob hasq; peregrinationes Venerem tum Erycinam, tum Cythercam, tum Paphiam, tum Syriā incolæ appellarunt. hæc ille. Crediderim ego hanc deam Syriam eſſe. quare ſi uidetur, cum ea, id eſt Aſtarte, coniunge.

Paphia Venus nuncupata, ut Diodorus ait, quòd ipſa perigrinata ſit circa Paphum. Eſt enim Paphus urbs Cypri. Paphum & Palæpaphum Strabo celebrat: Paphum quidem ab Agapenore conditam. Palæpaphum uerò uetuſtiorem, Veneris templo illuſtrem. De Agapenore & Pauſanias in Arcad. qui ipſum Ancæi filium ſcribit, Lycurgi nepotem, qui capto Ilio in Cyprum tempeſtate delatus eſt, & Paphum urbem condidit, & fanum in urbe opulentiſsimum. Plin. libro ſecundo: Celebre fanum habet Veneris Paphos, in cuius quandam aream nō impluit. De utroque, oppido & fano, poeta in primo Aeneidos.

Ipſa Paphum ſublimis abit ſedesq; reuiſit
Læta ſuas, ubi templum illi, centumq; Sabæo
Thure calent aræ, ſertisq; recentibus halant.

Sunt qui tradant, quòd Aerias uetuſtiſsimum Paphiæ templum poſuerit, & poſt eum filius Amathus Amathuſiam Venerem denominarit. Sed libet hoc loco aſcribere quę Cor. Tacitus de Phaphia Venere prodidit, lib. decimo octauo: Haud fuerit, inquit longum initia religionis, templi ſitum, formā deæ (neque enim alibi ſic habetur) paucis diſſerere. Conditorem templi regē Venerianum, uel Vranum (ut caſtigauit Alciatus) uetus memoria, quidam ipſius dee nomen id perhibēt. fama recentior tradit à Cinara ſacratū templū deamq; ipſam conceptā mari huc appulſam: ſed ſcientia arteq; haruſpicum accitum è Cicilia Myram intuliſſe, atq; ita pactum, ut familię utriuſq; poſteri ceremonijs pręſiderent. mox ne honore nullo regium genus peregrinam ſtirpem antecelleret, ipſa quam intulerant, ſcientia hoſpites ceſſere. tantum Cinarades ſacerdos

doſ conſulitur: hoſtiæ, ut quiſq; uouiſſet, mares deligũtur. certiſsima fides hœdorum fibris: ſanguinem arę offundere uetitum, precibus & igne puro altaria adolent. nec ullis hymbribus, quanquam in aperto, madeſcunt. ſimulachrum deæ non effigie humana: continuus orbis, latiore initio, tenuem in ambitum metæ modo exurgens. Et ratio in obſcuro. hactenus Tacitus. Paphus, inquit Phurnutus, peculiare Veneris domicilium, Paphiæ nuncupatæ: fortè per figuram ἔλλειψιν, id eſt defectum, ἀπὸ τοῦ ἀπαφίσκειν, quòd decipere eſt. habet enim Venus iuxta Heſiodũ, μειδήματά τ' ἐξαπάτας τε: hoc eſt, riſusq;, deceptionesq;. Iuxta uerò Homerum, ſubdola uerba, animum quæ & fallunt ſapientum. hoc eſt. πάρφασιν, ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων. Ne mirere, ſi in citando Phurnuto non edita exemplaria plerunq; ſequor. nam apud me eſt manuſcriptus codex, illis & caſtigatior, & locupletior. Illud hoc loco tantum dixerim. hanc orbicularẽ in metam creſcere: aliam, quam in Venere Vrania retulimus, quadrangularem Hermiæ in morem fuiſſe.

Acrea Venus, cuius in Gnidia facta eſt mentio. Strabo de Cypro loquens, ait Carpaſiam urbem ſtadijs XXX uerſus inſulas Carpaſias eſſe, ubi & mons & promontorium. montis ſummitas Olympus dicitur, ubi Veneris Acrææ templum. Fuit & Aſcręa Venus, cuius mẽtio eſt apud Pauſ. in Corinth. Sunt qui ſcribant Acrææ Veneris templum mulieres nec uidere, nec adire, fas fuiſſe: ſicuti Eunóſti fanum in Tanagra adeò mulieribus interdictum fuit, ut ſi quo infortunio aut uaſtitate Tanagræi opprimerentur, diligenter inquirerẽt, ne qua mulier conſultò aut caſu templo Eunoſti appropinquaſſet.

Apaturias Venus: de hac ita in undecimo ſcribit Strabo, ubi de Phanagoria agit, emporio apud Scythas Mœoticos: Phanagoriæ eſt, inquit, inſigne Veneris Apaturiæ templũ. id nomen interpretantur, fabulam quandam afferentes, quòd cùm gigantes Venerem adorti eſſent, illa Hercule inuocato, tamdiu in latebris quibuſdam latitauit, donec ſigillatim Gigantes excipiens dolo Herculi occidendos exhibuit ἀπατάω quippe eſt fallo, & decipio. hinc eſt ἀπάτουρον templum ipſum Veneris nuncupatum, ut prodit Stephanus. hinc & Apaturia celebritas, de qua ſic Euſebius Pamphili in libro de Temporibus: Anno mundi circiter MMMMLXXX. Erechtheidarum imperio deſtructo, Atticorum principium regni ad aliud genus tranſlatum eſt, cùm Timœten prouocaſſet ad pugnam Xanthus Bœotius: & Timœte recuſante, Melanthus Pylienſis Andropompi filius ſuſcepiſſet ſingulare certamen, ac deinde regnaſſet. hinc et ἀπατούριων, id eſt fallaciarum ſolennitas celebrabatur, quia ad Victoriã fraude proceſſerat. Sed hanc hiſtoriam locupletius tibi ex Suida recitabimus. ἀπατούρια, inquit, celebritas Athenis celebrabatur, in qua Sitalci Thracum regis filius ciuitati aſcriptus. quatuor autem dierum ea fuit. primam diem δορπίαν appellabant, quod ſodales ad ueſperam in unum coacti epularentur. ſecundum ἀνάῤῥυσιν. à ſacrificando: nam Ioui Sodali & Palladi ſacra faciebant. tertium κουρεῶτιν, id eſt puellarem uocabant, quod ſcilicet pueros & puellas, id eſt κούρους & κόρας ſodalitati aſcriberent. quartus dies ἐπίβδα dictus eſt. Horum autem dierum feſtorum talis cauſa fuiſſe dicitur. Bellum erat Athenienſibus aduerſus Bœotios de Celænis uico, qui in confinijs erat. Xanthus autem Bœotius Thymœten Athenienſium regem prouocauit: quo recuſante, Melanthius Meſſenius à Periclymeno Nelei filio generis originem ducens, imperij cauſa pugnare ſuſtinuit. quare cùm ſingulari certamine pugnarent, quidam hircina nigra pelle indutus, poſt Xanthij terga Melantho apparuit: ipſum igitur inique facere dixit, quod cũ comite ueniret. quo dicto, reſpicientem Xanthium interfecit. unde & feſtũ ἀπατούρια, hoc eſt deceptoria cognominata fuit: & Dionyſij Melanægidos templum ſtruxerunt, ut in Dionyſij cognominibus recitauimus. Sunt qui Apaturia pro homopaturia dicta eſſe uelint, quòd patres, ut

liberos curię aſcriberēt,cōuenirēt:ut a,pro ſimul accipiatur. De Apaturijs Herodotus in primo. meminit & Xenophon in primo Hellinicon, & Tertullianus:ſed plenius Simplicius in Phyſicis Ariſtotelicis,itemq́ Heſychius,alijq́. Cognominata eſt etiam Pallas hoc nomine,ut in ea dictum eſt.

Melinæa Venus, dicta eſt à Melina urbe Argiua, ubi colebatur, ut ſcribit Stephanus. Lycophron, τὴν κασανίαν τε μηλιναίαν θεόν. id eſt, hanc Caſtaniamq́ Melinęam deam.

Cluacina Venus à Romanis culta,dicta(ut Plin.ſcribit.lib.decimoquinto) quod cluere antiqui pugnare dicebant. T.Liuius lib. tertio: Ac nutricē propè Cluacinæ ad tabernas licet in hoc loco ſint qui non Cluacinam,ſed Cloacinam legere malint: de qua ſuo loco. Plin. Quippe ita traditur,myrtea uerbena Romanos Sabinosq́, cùm propter raptas uirgines dimicare uoluiſſent, depoſitis armis pacificatos,in eo loco qui nūc ſigna Veneris Cluacinæ habet. Cluacinam porro quidam Venerem armatam interpretantur,cuius templum non procul à foro fuit.

Anadyomene Venus cognominata,quæ ex mari exiret. Plin. libro trigeſimoquinto:Venerem exeuntem è mari Diuus Auguſtus dedicauit in delubro patris Cæſaris,quæ Anadyomene uocatur uerſibus gręcis tali opere dum laudatur uicto, ſed illuſtrato. huius enim inferiorē partem corruptam qui reficeret,non poterat inueniri. uerùm ipſa iniuria ceſsit in gloriam artificis. Conſenuit hęc tabula carie,aliamq́ pro ea Nero in principatu ſubſtituit ſuo. Dorothei manu. hæc Plin. Sed non modò poëtę Anadyomenes meminêre,ſed & philoſophi. Plut. & Artemidorus libro ſecundo.

ἀμβολογήρας ἀφροδίτης,hoc eſt Veneris ſenectā differentis:huius Veneris ſimulachrum Pauſ. in Lacon. tradit à Spartanis ex oraculo erectum fuiſſe,

Mechanites etiā cognominata,eodem Pauſ. teſte. id nomen ei deæ & operibus eius cōuenit:unde et illa Polymechanos cognominata meretrix,à uario concubituū genere. Porrò & Minerua,eodem Pauſ. auctore,in Arcadia culta eodem nomine fuit,quòd artium & conſiliorum inuentrix fuerit.

Phoſphorus,Veneris ſtella matutina ἕσπερος, id eſt, Heſper, & Veſper, ueſpertina eadem. Cic. ſecundo de Nat. deor. Apul. Martianus, cæteri. δελέφατ uerò à Chaldæis dicta.

ἄδικος Venus dicta in Libya,ut Heſychius notat. βαιῶτις autem à Syracuſanis, ἐλίμων in Cypro & Chalcedonia. alicubi & ἐριούνης. Cyprij uerò Venerem ἔγχειον uocabant,Gnoſſij ἀνθέαν,Syracuſani καλλίσσα: Carchedonij,id eſt Carthaginenſes ὑπήκοον. μαλίτης etiam alicubi uocata Venus. atq́ hæc quidem ferè ab Heſychio & Phauorino. Porrò et κουροτρόφος ἀφροδίτη etiam cognominata,hoc eſt, Cupidinis nutrix.

Hoſpita etiam Venus,hoc eſt græcè ἀφροδίτη ξείνη,appellata ab Aegyptijs, ut Herodotus ſcribit lib. ſecundo. Nam cùm de fano Protei ageret, ita propemodum ſcribit:In Protei inquit,Fano ædes eſt,quæ Veneris ξείνης,id eſt hoſpitę appellatur,quā Herodotus ipſe cōiectura ductus,exiſtimauit Helenę Tyndari filiæ,quę apud Proteum ipſum diuerſata fuerit,& eo nomine uocata. Hiſtoriam totam,ſi libet,lege apud hiſtoricum ipſum.

Momemphita Venus,& præfectura,id eſt nomos apud Aegyptios,de quibus Strabo libro decimoſeptimo. Huic deæ ſacram uaccam alebant, quemadmodum Memphitæ Apim,& Heliopolitani Mneuin boues,quos pro deis nutriebant.

Aeneis præterea Venus,etiā ab Aenea nuncupata,ut Alicarnaſ. Dion. ſcribit in primo hiſt. Frugi demum Venerem dictā inuenimus, ut apud Feſtum:, Fruginal, inquit, templum Veneris frugi, Frugutal Iouis. alij licet Frutinal legant apud Feſtum, dictum eſſe Veneris templum Frutæ. Et hucuſque de Vene-

Venere dictū ſit: cui iurè Vulcanū & Adonim ſubdidimus, tum Cupidines & Charites ſubiungemus, ut totam tibi Veneris cohortem muneri mittam.

CVPIDO.

VEnerē, & eius cognomina plurima, quàm potuimus breuiſsimè deſcripſimus: nūc propoſitū ſequentes ordinem, Cupidinem, hoc eſt Amorē ſubiungemus. Nam Latini, ut ait Seruius, Cupidinem uocant, eo quòd faciat amorē. Sed Vergilius græcos imitatus, uno nomine utrunꝗ ſignificat. Amorem dixit deum in illo:

Ergo his aligerum dictis affatur amorem.

Idꝗ diſcreuit epitheto. Sed cum hæc perpetua non ſit Seruij obſeruatio (nam & Propertius ita cecinit:

Quicunꝗ ille fuit, puerum qui pinxit Amorem)

Ne in re minime dubia plures afferā: ideoꝗ nos indiſcretè utroꝗ nomine hac Syntagmatis parte utemur. M. Cicero primū in tertio de Nat. deor. tres nomine Cupidinis enumerat, quorū primus, inqt, Mercurio & Diana prima natus dicitur, ſecūdus Mercurio & Venere ſecūda: tertius quidem (inquit) eſt Anteros, Marte & Venere tertia genitus. hęc Cicero. Plato in Sympoſio ſcribit, Cupidinē natū ex Poro metidis, id eſt Conſilij filio, & Penia, id eſt inopia: quod pleriꝗ omnes magno myſterio à Platone confictū prodidêre. quæ ſi minus placeāt, quæ à philoſophis Platonicis tradūtur, uel prolixiora ſunt, accipe quæ paucis Euſebius piè & religioſe ſcribit. Plato, inquit, in Sympoſio allegoricè pro paradiſo Iouis hortos appellat, pro ſerpēte deceptionem Peniæ, quæ Poro inſidiata eſt: pro uiro autē primo, quem Dei conſilium atꝗ prouidentia quaſi nuperrimè natū filium produxit, Conſilij filium Porū nomine poſuit: & inde natus Cupido, Veneris obſequentior ſeruus, quia in Veneris natalitio feſto die ortus erat. præter Euſebiū lege & in quarto aduerſus Epicureum Celſum, Origenem. Sed iam quæ cęteri Græci ſcriptores tradunt, afferamus: qui Cupidinē, cuius filius fuerit, uariè enunciāt. quidā enim (ut Gręci tradūt Theocriti expoſitores, alijꝗ præterea) ex Chao & terra natū fabulanſ, ut Heſiodus. Orpheus item ex Chao primū apparuiſſe, & Phaneta illū appellare uidetur. Simonides ex Venere & Marte: Acuſilaus, ex nocte & Aethere: Alcæus, ex Lite & Zephyro: Sappho, ex Venere & Cœlo. Olen Lycius in hymnis, ex Ilithyia, id eſt Lucina natum cecinit. Sed enim quòd Mercurij filios crederetur, Euſebius & alij ideo traditum aiunt, quòd amandi uis & uirtus orationi attribuitur. Vergilius in primo Aeneid. Venerem facit ita Cupidinem alloqui:

Nate meæ uires, mea magna potentia ſolus,

Nate patris ſummi. Vbi Seruius: Nate meę uires, quia Venerea uoluptas exerceri ſine amore nō poteſt. aut ſecundum Simonidē, qui dicit Cupidinem ex Venere tantum eſſe progenitum: quanquam alij dicant, ex ipſa & Marte: alij, ex ipſa & Vulcano: alij uerò Chaus & primæ rerū naturæ eum eſſe filium uelint. Heſiodus Erota & Himerū, quo utroꝗ nomine Amor ſignificatur, Veneris ſectatores facit. quo loco Scholiaſtes philoſophatur, differentiamꝗ inter eos ponit. Erota enim, id eſt Cupidinē, ex aſpectu amare: ἵμερον uerò: id eſt deſideriū poſt aſpectū deſiderare facere ait. ut ſi pulchrū inquit, librū aſpicias, propter cultū & literas ames, & poſsidere cupias: ecce hic ἔρως eſt. Sed ἵμερος, poſt poſſeſsionem adeptam, illius diſcendi naſcitur deſiderium, & quæ in eo ſcripta ſunt aſſequendi: & cętera, quæ ille ſcribit. trāſfert enim Amorem hunc, & Cupidinem, ad cętera quæꝗ negotia. Cupidinem Pſychen amaſſe, eamꝗ ſibi copulaſſe, fabula narrat, quam lepidiſsimè Apuleius executus eſt in Metam. & Fulgētius in Mythol. ex græcis auctoribus eſt interpretatus. Meminit & Martianus, qui Pſychen ait Apollinis & Endelechiæ filiā. Plures autē Cupidines antiqui ſcriptores, & poëtæ in primis finxêre, ut eſt apud Claudianū in

Honorij & Mariæ epithalamio: item apud Papinium, à quo fortè Claudianus deſumpſit. & ante hos Propertius libro ſecundo Eleg. cecinit:

Obuia, neſcio quot, pueri mihi turba minuta
  Venerat, hos uetuit me numerare timor.
Quorum alij faculas, alij retinere ſagittas,
  Pars etiam uiſa eſt uincla parare mihi.
Sed nudi fuerant: quorum laſciuior unus,

Et reliqua. Certè & illo ſuo dicendi filo Apuleius in decimo Cupidines cum matre Venere diuerſos & laſciuiētes deſcribit. Phurnutus etiā plures ait Cupidines, propter ſcilicet πολυτροπίαν, id eſt morum uarietatē. Sed in Imaginibus pulcherrimè à Philoſtrato deſcribuntur: Ecce, inquit, ἔρωτες, id eſt Cupidines mala colligunt. quòd uerò multi ſint, ac innumerabiles, ne admireris. Nympharū enim filij ſunt, mortaliū genus moderātes: multiq́ ideo, quòd multa ſint ea quorum mortales amore ducātur. Cœleſtem autē Cupidinem diuina in cœlo facere tradunt: mox Cupidines ipſos pharetras ac ſagittas aureas habere deſcribit, omnesq́ nudos eſſe, nec quidem coronas in capite habere. ſatis quippe illis coma. Pennas cœruleas ac puniceas habent, nonnulli etiam aureas. Calathos porrò habent, in quibus poma deponunt. gemmis ornati ſunt, ſmaragdis, ſardonyce, & margaritis, à Vulcano compoſitis. In arbores deuolant, ſine ſcalis, ad poma legenda. Inter hos uerò quatuor formoſiſsimos eſſe ſcribit: duo inuicem malis ſe petunt, duo reliqui ſagittis: non iratis quidē uultibus, quòd ita interpretatur. Principium amoris mittere poma, ſagittas uerò Amorem perficere. Addit & idem Philoſtratus luctam ipſorum Cupidinum, rem utique iocoſam: tum etiam de lepore quædam ſubdit, ut uidelicet cadentia poma ambedunt, & ut inſequantur Cupidines. Addit prætereà de leporis natura multa, & de Venere, quorum pleraque iam in Venere retulimus. Sanè idem ſcriptor alio loco, Cupidines ſcribit frenis cygnos compeſcere, & eos regere: quodq́ dei pueri ſint, qui libenter cum auibus ludant, & per ſtagnantes aquas eos agant, ac ſi eſſent in hippodromi ſtadio. Sed quo modo Cupido deus pingatur, pulchrè in Elegia à Propertio libro ſecūdo deſcribitur, ex qua hi uerſus:

Quicunq; ille fuit, puerum qui pinxit Amorem,
  Nónne putas miras hunc habuiſſe manus?
Hic primùm uidit ſine ſenſu uiuere amantes,
  Et leuibus curis magna perire bona.
Idem non fruſtra uentoſas addidit alas,
  Fecit & humano corde uolare deum.
Scilicet alterna quoniam iactamur in unda,
  Noſtraq́ non ullis permanet aura locis.
Et meritò hamatis manus eſt armata ſagittis,
  Et pharetra ex humero Gnoſsia utroq; iacet.
Antè ferit quoniam, tuti quàm cernimus hoſtem,
  Nec quiſquam ex illo uulnere ſanus abit.

Sic Propertius. Apuleius quoq; Cupidinem ſuo illo Mileſio dicēdi genere elegātiſsimè in Aſino deſcribit. Seruius etiā Honoratus in I Aeneid. Sanè, inquit, Cupidinis nomē ratione non caret. nam quia turpitudinis eſt ſtulta cupiditas, puer pingitur: item quia imperfectus eſt in amātibus ſermo, ſicut in puero: alatus autē ideo, quia nihil amantibus leuius, nihil mutabilius inuenitur, ut apud Vergilium ipſa Didone probatur. Sagittas uerò iccirco geſtare dicitur, quia & ipſe, ut illæ incertæ uelocesq́ ſunt. Plutarchus apud Stobæū, Quòd amor nō ſit iudicium: Quamobrem, inquit, Cupidinem facem geſtare, hoc eſt, πυροφόρον, poëtæ tradunt, & plaſtæ ac pictores effingunt: quoniā quod ignis ſplendi-

ſplendidũ eſt, ſuauiſsimũ: quod uerò καυσικὸν, id eſt aduſtiuũ, moleſtiſsimum. Sed poſtquam hęc attigimus, audiamus & Alexandrum Aphrodiſeum in lib. Problematum (ſint, non ſint eius, quid ad nos?) qui hãc pulcherrimè eſt executus: cuius uerba, ne hic prolixior ſim, meo arbitratu interpolata recitabo. Problematis hoc eſt initium: Cur amantiũ extremæ partes modò frigidę ſunt, modò calidæ: cumq́ in ſpem & deſperationẽ cauſam retuliſſet, ſubdit: obq́ hanc ipſam cauſam pictores Amorem nunc triſtem pingunt & quieſcentem, nunc uolantem & ridentem. puerum uerò mutabilem, quia cupido uehemens quidem eſt, nõ tamen diuturna & perpetua. Item paulo pòſt: Facem uerò habere fingunt, atq; eſſe pinnatũ, quia amantium animi ſuſpenſi tolluntur, ſuntq́ mutabiles ceu uolucres. & mox: Tenet autem dextra gladium, uel ut alij habent codices, ſagittam: ſiniſtra uerò pharetrã, & quamplurimas ſagittas: quoniam à principio quidem ex uno oculorum radio amor oritur, qui radius ſagittæ ſimilitudinem habet. Quòd autem multas in pharetra ſagittas habere uideatur, quoniam amãres occultos emittunt radios. tum & illud ſequitur: Nudum autem fingunt, quia abſque medio deſiderium eſt, manifeſtoq; euenit. neq; enim ob aliud quiſpiam amat quicquam, neq; clàm, neq; quod ignoret. quocirca & ſtatuarij & artifices nonnunquam nudos deos & reges effingunt, ut eorum adapertas uirtutes, & manifeſtas, nec occultas oſtendant. Porrò non unum Cupidinem, ſed plures eſſe ferunt, quia diuerſi rerum ſunt amores. aliter enim atq; aliter amamus: unde & Plato, multorum capitum eſſe belluam Amorem dixit. hæc quidem ex Aphrodiſeo, meo (ut dixi) arbitratu excerpta. Sed & Phurnutus penè conſimilia de Cupidine ſcribit. Idem ſcribit & Proclus in Sophiſta Platonis, ubi & illud ait, Cupidinem Sophiſtam etiam appellatum, & magum, dum generatione animas naturalibus rationibus mulcet, & allicit, adeò ut ægrè à generatione amoueantur. Multiceps uerò, quoniam ſibi eſſentias uitasq́ue multas uendicauit, per quas uarietatem generationis diſponit. Si minus hæc quæ adhuc ſcripſi, de Cupidinis imagine fecerint tibi, quæſo & legas Moſchi pulcherrimum poëma quod ἔρως δραπέτης, id eſt Cupido fugitiuus inſcribitur, in quo Venus ipſum, eiusq́ naturam oſtendit. Legitur & Aeneæ Syluij, qui pius ſecundus Roman. Pontif. poſtea fuit, elegia, eodem picturæ argumento: itemq́ Marulli epigramma. quæ apud ipſos legas, ne nimius ſim. Fuit & in curia Octauiæ, ut ſcribit Plinius, Cupido fulmen tenens, cuius auctor neſciebatur. id affirmabatur, Alcibiadem fuiſſe principem forma in ea ætate: in cuius clypeo ita erat pictus. & memini hoc argumento ad Cœlium noſtrum luſiſſe Cynthium. quin & fractũ fulmen ipſum tenuiſſe Cupidinem, ſic canente uiro docto:

Aligerum fulmen fregit Deus aliger igne,
Dum demonſtrat uti eſt fortior ignis Amor.

Fuerunt & antiquis celebratæ ſtatuæ Hermerotes, ex Mercurio & Cupidine confectæ: de quibus alibi meminimus. Sed iam de pictura ſatis. Sed enim antiqui in gymnaſijs Cupidinẽ inter Mercurium & Herculem poſuere, eum amorẽ ſignificãtes, qui ex ratione & uirtute naſceretur. Quinimmo & Samij gymnaſium illi conſtituerunt, reſte Aethenæo. Ecloge legitur Auſonij poëtæ de Cupidine, ab heroinis patibulo crucis affixo: ut & meminit Lactantius, ſi rectè remetior. Verùm iam Amoris nomina interpretemur. Ammonius ſanè & Phornutus, alijq́, Cupidinem his tribus nominibus uocatum tradunt, ἔρωτα, πόθον, & ἵμερον. Quos ait Pauſanias in Attica, à Scopa effictos, tam ſpecie inter ſe differentes, quàm operis artificio. ἔρως igitur per omega, ipſum Cupidinem & flagitioſum amorem ſignificat, hoc eſt Amores, ut dicimus, & notant grammatici. ἔρος uerò per omicron, pudicum & bonum amorem ſignificat. quod diſcrimen an rectè ſtatuatur, nõ diſquiro, cùm inter

legendum

legendū apud idoneos auctores non ita ratum offenderim, ut illi præcipiunt. ἔρωτα autem dictum ait Plato, & Phurnutus, ab inquiſitione amati. ἔρειν enim pro ζητεῖν, id eſt inquirere, capitur. Plotinus tamen ab aſpectu & uiſione deduxit. ἔρως, ait, quaſi ὅρασις. ad quam rem illud perbellè Propertij deducimus:

Si neſcis, oculi ſunt in amore duces.

Scribit etiam Heſychius, quod ideo cupido ὀμμάτιος, id eſt oculeus uocatus ſit, quòd ex aſpectu amor concipitur. & in Achillis amoribus ὀμματοπάλογχα dicta ſunt. πόθος uerò deſiderium dictus, quòd amantes ijs frui deſiderent quæ pulchra uenuſtaq; uiſa ſunt. Nam (ut noſti) ποθέω eſt deſidero, & cupio rem propriè quæ abſit, nec præſens ſit. Vnde & quidam inde deductum uolunt πόθον, quia amantes dilectos ſæpe percontentur ac interrogent, πόθεν ἔρχονται, καὶ ποῦ ἦσαν: hoc eſt, unde uel uenerint, uel ubi fuerint. Scribit & Plin. Scopa fecit Venerem, & Pothon, Phaethontem, qui Samothraciæ ſanctiſſ. ceremonijs colebantur. Phurnutus & hoc ait, quòd dictus ſit πόθος ab oſculorum imitatione: unde & παππᾶς denominationem habuiſſe ſcribit.

ἵμερος autē dictus, uel quaſi ἥμερος, id eſt cicur & manſuetus, nec ſylueſtris. tales enim Amor, dum ſui compos eſt, homines efficit. quin & gentium quidam ſcriptores ἵμερον ipſum Cupidinis fratrem ideò ſcripſere. unde mirum etiam, quoſdam ſine afflatu in primo hoc nomen notare. Vel dictus, ut Phurnutus ait, ἀπὸ τοῦ ἱέναι, hoc eſt, ab incitando, quòd feratur ad ea quæ formoſa ſint.

Sed & πτερωτός, id eſt, alatus, uel pennatus à Platone in Phœdro uocatur. hinc & Cicero de Nat. deor. eundem latinè pennatum Cupidinem uocat. à Phurnuto uerò πτερωτὸς dictus, quaſi dicas uolans & pennatus, quòd ſcilicet leues faciat, & amantium cogitationes uagas, & in auis modum ipſe ideo uolare uideatur. Iuxta quam ſententiam à noſtris Aligerum cognominatum uidemus, ut antè ſcripſimus.

Ergo his aligerum dictis affatur Amorem. & ab Orpheo πτερόεντα.

Sagittarius etiam, id eſt τοξότης Amor nuncupatus eſt, quòd amore capti ab aſpectu, quaſi uulnere à longe feriantur, neq; audeant formoſos attingere: uel contrà, quòd ab aſpectu formæ capite uulnerentur. τοξαλκὴς ab Orpheo ideo uocatus. Certè illud admirandum de Cupidinis telo legimus, quod in templo Dianæ apud Epheſum pependiſſe ferunt, nullis penitus laqueis mandatum: quod in ſeptimo de Architectura Bap. Leo recitat.

Geminus Cupido cognominatus, nō modò ut mater Venus Gemina, qua de re Plato in Sympoſio multa, quod ſcilicet cœleſtis ſit & terrenus: ſed etiam propter geminum ſexum. hinc Seneca in tragœdia.

Quam uocat matrem Geminus Cupido.

Quin & alij nō Geminos, ſed (ut diximus antè) tres & quinq;, & plures.

Tyrannus Cupido à Platone dictus eſt, quòd in generoſos & nobiles animos bacchari & ſæuire, tyrānidemq; exercere uideatur, id quod & Euripides illo uerſiculo, quem & Abderitæ deleri canebant, oſtendit, σὺ δ' ὦ θεῶν τύραννε κ' ἀνθρώπων ἔρως. Id eſt, Tuq; ô deûm tyrāne & hominū Cupido. quin etiā Proclus in Platonis ſophiſta, Amorem magum appellauit, ut ſuprà dictum eſt.

Harpys deus à rapacitate Amor uocatus eſt. hac uoce uſus eſt Parthenius in Crinagora, ἀμφοτέρους ἐπιβὰς ἅρπυς ἐλκύσατο. Quin etiam fabulæ tradunt, Erinnyn furiam ab Amore amatam fuiſſe, ut impotentiam ac impetū ſignificarent inſanè ac deperditè amantium.

Phanes etiam dictus eſt Amor, quòd ex Chao primus apparuerit, quod Orph. & Lactantius aiunt. Macrob. tamen ſolem Phaneta interpretatur, quoniam quotidie φαίνεται νέος, id eſt nouus appareat. meminit & Hermias in Phædro Plat. nec ſemel. Vt illud, τὸν φάνητα, ὅσπερ ἐστὶ πέρας τῶν νοητῶν. id eſt, Phaneta, qui eſt finis intelligibilium deorum.

ψίθυρος ἔρως, hoc eſt, nugax & loquax Cupido, Athenis cognominatus cultusq́ fuit: & eodem cognomine Venus, ut eſt apud Arpocrationem.

Pharetratus à noſtris Cupido cognominatus eſt. Ouid. in Eleg.

Nullus amor tanti eſt, abeas pharetrate Cupido. Item uulgare illud:

Cæcus & alatus, nudus puer, & pharetratus.

Socrates in Sympoſio Xenophontis, inter alia multa quę de Amore diſputat, ideò Pharetratum dici ait, quod forma procul inſpecta, amãtem quaſi ſagittis quibuſdam feriat.

πανδαμάτωρ ἔρως cognominatus, id eſt omnium domitor, frequẽs eſt apud Græcos. Hinc notiſsimum eſt diſtichon:

Perfringunt, penetrant, urunt mea ſpicula fulmen,
Scilicet hinc nomen eſt mihi πανδαμάτωρ.

Caunius Cupido uocatus, quòd in Cauno urbe coleretũ, ut ait Heſychius. Poſſumus & ab æſtu deriuare, qui fit ex amore. unde & illi ardentes faces attribuebant antiqui: uel quòd Amor καυνὸς homines reddat, id eſt difficiles & malos.

ἀμφιθαλὴς ἔρως, id eſt, undiq́ germinans Cupido dictus, quòd mutuus ſit & reciprocus amor. Ariſtophanes in Auibus & grammatici. tametſi ἀμφιθαλεῖς etiam dicuntur, quibus uterq́ parens adhuc generat.

Sanctus Amor & Cupido à noſtris ſæpe dictus. Tibullus in II.

Sancte ueni dapibus feſtis, ſed pone ſagittas,
Et procul ardentes hinc precor abde faces. Catullus:

Sancte puer, curis hominum qui gaudia miſces.

Idem & Venerem ſanctam ad Mallium uocat,

Quenq́ neq́ ſancta Venus molli requieſcere ſomno,
Deſertum in lecto cœlibe perpetitur. Sed de Sancto aliàs plura.

Theſpius præterea Cupido nuncupatus, à Theſpijs, ubi colebatur, ut Strabo in nono, & Ouidius. M. Cic. in Verrem. quinetiam ut eſt apud Athenęum, ex Erexia, Cupidinea, quæ & Theſpia uocata fuere, feſta celebrabãtur à Theſpijs. de quibus & Plut. in Erotico: ex his enim ſermonis originẽ ſumit. In Helicone, inquit, apud Muſas, ô Flauiane, Theſpijs Erotica agentibus: certamen enim agũt quinquennale, ut quidẽ Muſis & Cupidini illuſtre & honoratũ. Plinius libro trigeſimoſexto: Eiuſdem, inquit, Praxitelis eſt Cupido, obiectus à Cicerone Verri, ille per quem Theſpiæ uiſebantur, nũc in Octauiæ ſcholis poſitus. eiuſdẽ & alter nudus in Pario colonia Propontidis, par Veneri Gnidiæ nobilitate, & iniuria. Adamauit enim eum Alchidas Rhodius, atq́ in eo quoque ſimile amoris ueſtigium reliquit: ut in Venere retuli.

Cæcus Cupido fingitur, hoc eſt τυφλός. Scribit in decimo Idyllio Theocriti interpres, ſuper ea poëtæ uerba, τυφλὸς δ᾽ οὐκ αὐτὸς ὁ πλοῦτος, ἀλλὰ καὶ ὡφρόντιστος ἔρως: hoc eſt, Cęcus nõ modò Plutus, uerùm etiã delirus Amor: Nota, inquit, quòd antiqui duos cęcos dicebant, Cupidinẽ & Plutũ. nã qui amat, cæcus eſt: Quid faciat, nõ uidet ullus amans. nam deformẽ amat mulierẽ, quę illi uidetur pulcherrima eſſe. hæc enim eſt cæcitas, ſicut & Amor Cæcus. Cæcus ergo amor, cæcos efficiens, id eſt τυφλοποιός. facit namque amantibus, quæ non ſunt, pulchra uideri. De Pluto alibi agemus. Plutarchus in libello de Captanda utilitate ab inimico, ait à Platone Amorem cæcum dictum, quòd amantes in re amata cæcutiant. Sed quòd etiam oculatus dicatur, iam eſt oſtenſum.

Anteros nomen Cupidinis, amorẽ reciprocatis. Et licet aliàs de Anterote ſcripſerim, & de hoc Cœlij noſtri libellus extet, nolui tamen nõ hic meminiſſe. Hiſtoria apud Pauſ. in Attica legitur de Timagora & Melete, à quorũ miſerãdo interitu ſtatua & ara ab Atheniẽſibus Anteroti poſita: quę tamẽ hiſtoria diuerſa uidetur ab ea quam pluribus eſt Suidas executus, nam Meletus, non

Meles,

Meles, apud eum legitur: & amator, nõ amatus. Sed hoc tum in Symbolis Pythagoræ, tum in Poetarum dialogis planius oſtendimus. Eſt & Melanippi & Charitonis alia de Anterote hiſtoria apud eundem Suidam, qui ambo mutuo ſe ſunt amore proſecuti, unde ſit ἀντιέρωτος nomen. Fuerunt ad hæc in Eleorum gymnaſio parte quapiam, Amoris & Anterotis imagines: Cupido quidẽ palmæ ramum manu tenebat, quem ab eo auferre Anteros nitebatur. quæ res anſam præſtitit aliquibus ut non reciprocantis dei, ſed auertentis magis crediderint. quos Seruius in quarto comment. Aeneid. Vergilianæ ſequi uiſus, ſuper ea poëtæ uerba:

Tum ſi quid non æquo fœdere amantes
Curæ numen habet, iuſtumq́; memorq́; precatur.

Inquit enim: ἀντέρωτα inuocat cõtrarium Cupidini, qui amores reſoluit, aut certe cui curæ eſt iniquus amor. Apud Platonem Socrates probroſum Amorem criminatur, quem dei, inquit, πνιγμόν, hoc eſt ſuffocationẽ ueri amoris nuncupant: quem Proclus eſt interpretatus aliter, quàm à me exponitur, diuinum ſcilicet amorem, animas à corporibus abſtrahentem. Anterotis porrò meminit & Cicero de Nat. deorum, ut ſuprà dictum eſt. Porphyrius quoque philoſophus de Anterote apologum ſic propemodum recitat: Cùm, inquit, Cupido infans parum coaleſceret, Venus Themin deam conſuluit. quæ Veneri reſponſum dedit, Cupidini Anterota neceſſarium eſſe, qui rependat uices, ut mutuã uiciſsim dent operam. Cui Venus acquieſcens, Anterota, quaſi Anticupidinem dicas, genuit: quo uixdum nato, Cupido adoleſcere cœpit, & alas pennasq́; explicare. quin quoties præſens Anteros adeſſet, Cupido formoſior & procerior: abſente illo, cõtrà accidere uidebatur. Aliqui, inter quos Alciatus, Anterota amorem uirtutis eſſe exiſtimarunt, ipſumq́; ſuperare Cupidinem. unde eſt carmen illud:

Aligerum, aligeroq́; inimicum pinxit amori,
Arcu arcum, atq́; ignes igne domans Nemeſis.
Vtq́; aliis fecit, patiatur. at hic puer olim,
Intrepidus geſtans tela miſer lachrimat.
Ter ſpuit inq́; ſinus imos (res mira) crematur
Igne ignis, furias odit Amoris Amor.

Atq́; hactenus de Cupidine. nunc ſubſcribemus Adonin, & Gratias, quas Veneris & Amoris comites putauere gentes.

ADONIS.

ADonis, qui & Adon, deus à diuerſis nationibus cultus, ea ratione Veneri eſt à nobis cõiunctus, quoniam (ut ſcribit Seruius) eum Veneri ita ueteres iungebant, ut Dianæ Virbium, Atyn Cybeli. Adoneus uerò etiam à Pluto in Menech. dictus: ſed ab Auſonio duobus in locis Bacchus dictus, de quo plura in eius dei Syntagmate diximus. Fuit uerò Adonis Cynaræ Cypriorum regis filius, & eius filiæ Myrrhæ, cuius fabulam lepidiſsime deſcriptam apud Ouid. uideto in Metamorph. cuius allegoriam in tertio Mythologicon Placiades Fulgẽtius exponit. Fabulantur præterea, ut Phurnutus ſcribit & interpretatur, Adonim ſex menſes apud Proſerpinam, & ſex alios apud Venerem fuiſſe: idq́; interpretãtur quidam de frumentis & frugibus in terra ſatis, quarum rerũ Adonis ſymbolum eſſe exiſtimabatur, ut etiam in cõmentariis in Theocritum legitur. Dictum Adonim Phurnutus ait, ἀπὸ τοῦ ἅδειν τοῖς ἀνθρώποις, id eſt, ab eo quod hominibus canat. Adonis apud Phœnices Gingres dictus, ut Democlides apud Atheneũ ſcribit in quarto. unde ſunt Gingræ, & Gingrinę tibiæ, quarũ etiam Feſtus meminit. unde etiam Pollucem lib. IIII. Idem Adonis Thamuz, uel ut D. Hieronymus, Thamus ab Hebræis uocatus eſt. In comment.

ment. in Iezechielem: Quin Thamus, inquit, menſe Iunio amaſius Veneris pulcherrimus iuuenis occiſus, & deinceps reuixiſſe narratur. eundem Iunium menſem eodem appellant nomine, & anniuerſariam ei celebrant ſolennitatem, in qua plangitur quaſi mortuus, & poſtea reuiuiſcens canitur. hæc Hieronymus. à Perſis ἀβωβάς, à Cyprijs uerò, γάβαντα, uel (ut ſcribit Heſychius) πυγμαίων, immo etiam φιγαλία uocatum legimus. Sunt qui duos Adonidis nomine fuiſſe putent, Cyprium alterum, alterum Byblium: qui, ut in pleriſq; deis gentilium fit, confunduntur. Stephanus in libro de Vrbibus: Amathus, inquit, Cypri ciuitas uetuſtiſsima, in qua Adonis Oſiris colebatur, qui cùm Aegyptius eſſet, Cyprij & Phœnices proprium fecerunt. De ſacris Adonidis, & fletu, etiã mentio eſt in ſacris Hebræorũ literis, quo in loco plura D. Hieronymus, nec minus Macrobius in primo Satur. ſed longè plura Lucianus in libro de dea Syria: qui copioſe eos ſacrorum ritus uel deſcribit, uel potius ridet. Gratius poeta in lib de Venatione,

Flet adhuc, & porrò flebit Adonim,
Victa Venus.

Hinc & Orpheus in hymno ab honore lachrymarum, qui illi impendebatur, δακρυότιμον nũcupat. Meminit & fletus huiuſmodi cùm alibi Theocritus, tum in Idyll. XXIII. quod Adonidis epitaphium inſcribitur. Adonia autem ea celebritas à Græcis uocabatur, de qua in hiſtorijs proditum, quòd cùm Athenis mulieres ea agerẽt, urbe tota ſimulachra erigebantur, circumq; ſepulchra & paſsim exaudiebãtur, fœminei planctus, quæ res ſiniſtrum augurium Athenienſium claſsi in Siciliam proficiſcenti feciſſe exitus oſtendit, ut pluribus Plutarchus in Alcibiade & Nicia docuit. de Adonijs & Ammianus Marcellinus li. XXII. hiſt. Euenerat, inquit, ijſdem diebus annuo curſu completo, Adonia ritu ueteri celebrari. Adonidis etiam templum inſigne Strabo lib. decimoſexto deſcribit. Adonidis uerò horti frequenti prouerbio celebrantur, de florentibus & infructuoſis, cuius prouerbij etiam philoſophi, Plato in Phædro, & Ariſtoteles meminerunt. Praxilla poëtria græca Adonidis leuitatem notauit in illo, cùm ait, ipſum apud inferos interrogatum, Quæ pulcherrima apud ſuperos uidiſſet: reſpondiſſe ait, ſolem, cucumeres, poma. De Adonide, & eius hortis, Pauſanias meminit. Heſychius item alterum prouerbium commemorat, quod eſt, οὐδὲν ἱερὸν, hoc eſt, nihil ſacrum: quod ab Hercule tractum eſt, qui cùm primũ uidiſſet Adonim, dixerit, Nihil ſacrũ. uide præter Heſychium & Eraſmum. Euſebius in Præparat. euang. & D. Auguſtinus in Ciuit. Dei, ſcribunt, antiquos allegoricè per Adonim ſignificaſſe tum perfectos fructus, tum deciduos flores. Adonim interemptum fabulæ ferunt, apri dente inuidia Martis immiſſo. unde & Venus ſuem ſemper eſt abominata, ut in Venere attigimus. Eſt in fabulis proditũ, Adonim à Venere inter lactucæ folia occultatum fuiſſe. Vnde eſt illud docti uiri carmen:

Inguina dente fero ſuffoſſum Cypris Adonin
Lactucæ folijs condidit exanimem.
Hinc genitali aruo tantum lactuca reſiſtit,
Quantum eruca ſalax uix ſtimulare poteſt.

Sed quod Adonis à Venere in lactucis ſit occultatus, alij de Phaone Lesbio tradidere, ut planius in hiſtoria poëtarum, in Sappho prodidi. Scribit Phurnutus in Cerere, Adonim ideo à ſue ſublatum fuiſſe, quòd ſegetibus ſemper ſus noceat, & eas uaſtare ſoleat. Seu huius animalis dens uomeris dentem ſignificat, quo ſub terra conduntur ſemina. Sanè legimus in XV Idyllio Theocriti, quòd ſit τριφίλητος Adonis cognominatus: quæ uerba ab interprete ita exponũtur, quòd à tribus deis Adonis amatus fuerit, Ioue, Venere, Proſerpina. alij tamen τριφίλητος interpretantur pro πολυφίλητος. hæc enim particula τρὶς tam

græcis quàm latinis in compoſitione ſæpe auget. ſic etiam apud Homerum ἀσπασίη τριφίλητος dictum eſt.

Riſi apud uirum doctum, Adonin poſitum pro Veneris cognomine. quisunquam legit Venerem hoc nomine cognominatam? Numen quidem legimus Adonim Veneri iunctum, ut Dianæ Virbium, ut Matri deûm Atyn, Mineruæ Erichthonium. Hyginus quoque ſcribit in Aſtron. poëtico, Venerem cùm Proſerpina ad iudicium Iouis ueniſſe, cui earum Adonim concederet: quibus Calliopen à Ioue datam iudicem, quæ Muſa Orphei mater fuit. itaque Calliopen iudicaſſe, uti dimidiam partem anni earum unaquæque poſsideret. Venerem autem indignatam, quòd non ſibi proprium conceſsiſſet, obieciſſe omnibus quæ in Thracia eſſent mulieribus, Orpheum, ut ſibi quæque appeteret, membraque eius diſcerperent. Extat demum Orphei hymnus, quem ille Adonidi cum ſuffimento aromatum concinuit, in quo myſticè de Adonide multa. Sanè Lucianus Adonis etiam fluuij nomen eſſe ait, de quo & mira narrat. Eſt etiam hoc nomine piſcis, cuius in primis Aelianus meminit, qui & exocœton eũ uocari ait, quod extra mare in arida cubet: Adonin uerò dici, quòd nunc humi, nunc in mari degat. ſic, ut Adonis à deabus, terreſtri altera, marina altera fuit amatus.

VVLCANVS.

VVlcanus deus exiſtimatus à Gentibus, à Græcis ἥφαιστος appellatus, quaſi φάεος ἵστωρ, id eſt, luminis præſes, addita α, ut Socrates apud Platonem exponit. uel ut Phurnutus ait, ἀπὸ τοῦ ἧφθαι, id eſt ab incedendo, noſtri antiquitus Volcanum appellabant, quaſi Volicanum, ut Seruius ſcribit. Varro: Ab ignis iam maiore, inquit, ui ac uiolentia Volcanus dictus. Vulcanum ex ſola Iunone natum canit Heſiodus, hoc carmine:

Iuno Vulcanum nulli commixta in amore Edidit.

quem multi ſecuti ſunt, inter quos Apollonius Rhodius in primo, quod eius planius oſtendunt interpretes. idem & Ouidius. Lucianus in eo qui eſt de Sacrificijs: De Iunone, inquit, ferunt, nempe hãc citra uirilem congreſſum ſubuentaneo conceptù grauidam, puerum edidiſſe Vulcanum, atque eum quidem non admodum fortunatum, uerùm excuſorem, & fabrum ærarium, quique perpetuò tum igni tum in fumo uerſetur, ac ſcintillis oppletum: quippe cuius ars in fornacibus exerceatur. Tum autem, ne pedibus quidem integris. claudicare enim è ruina, cùm à Ioue præceps datus eſſet è cœlo. Quod ni Lemnij pro ſua bonitate, eum dum adhuc ferretur in aëre, ſuſcepiſſent, perierat Vulcanus. Hactenus Lucianus. at Iſidorus: Ideò, inquit, fabrorũ fornacis Vulcanum auctorem fuiſſe dicunt, quia ſine igne nullum metalli genus fundi extendique poteſt. Sedenim Homerus Vulcanum ex Ioue & Ionone natum ſcribit, quas opiniones Phurnutus de Nat. deorum explicat. & allegorias interpretatur. Vulcani plures fuere, ut notat M. Cicero in tertio de Nat. deorum. primus Cœlo natus, ex quo & Minerua Apollinem, eum cuius in tutela Athenas antiqui hiſtorici eſſe uoluerunt. Secundus Nilo natus, Opas, ut Aegyptij appellant, quem cuſtodem eſſe Aegypti uolunt. Tertius ex tertio Ioue & Iunone qui Lemni fabricæ traditur præfuiſſe. Quartus Mænalio natus, qui tenuit inſulas prope Siciliã, quæ Vulcaniæ nominantur. Seruius libro octauo Aeneid. Vulcanus, inquit, quaſi Volicanus dicitur, quòd per aërem uolet. Ignis enim è nubib. naſcitur. unde Homerus dicit eum de aëre præcipitatũ in terras, quòd omne fulmen de aëre cadit: quod quia crebrò in Lemnũ inſulam iacitur, ideò in eam dicitur, cecidiſſe. Claudus autem dicitur, quia per naturam nunquã rectus eſt ignis. Phurnutus & alias rationes affert, cur claudus dicatur. At Aegyptiorũ ſacerdotes, teſte Diodoro, affirmant Vulcanũ primùm regnaſſe in Aegypto, ignisque inuentorem, quo beneficio Aegyptij ducẽ eum conſtituerunt.

cùm

cùm enim arbor ictu fulminis in montibus conflagraſſet, ligna propinqua hyberno tempore à flamma ſunt cõprehenſa. qua ex re Vulcanũ calore lętatum, deficiẽte igne illi materiam addidiſſe ferunt,& eo modo alijs etiam ignẽ oſtendiſſe, tanquam à ſe inuentum. Lucretius tamẽ poëta fortuitò hoc accidiſſe canit. Euſebius quidem in Præp. euag. ignis uirtutem Vulcanum appellatam dicit, & in forma hominis ei ſimulachrũ cõſtitutũ, in cuius capite Pileus eſſet cęruleus, cœleſtis ſymbolũ uolutionis. ubi integer ſincerusq; ignis inuenit: nam qui è cœlo in terrã delapſus eſt, cùm imbecillior ſit, materiaq; indigeat, claudicans fingitur. Vulcani uerò uxor Venus dicta eſt. Cincius tamẽ uetus rerum Romanarum ſcriptor apud Macrobium, Maiam dixit. Piſo uerò non Maiam, ſed Maieſtam ait. Quidam alij Gratiarum unam illi attribuunr. nam inquiunt, quæ arte fiunt, gratiam habere oportet (ut alibi etiã diximus) & Venerẽ quandam, ut ait Phurnutus. Sed ut notat Stra. in primo, quę perfecta et ad excellentiam fieri dicebantur, Vulcani opus, ut etiã Mineruę, & Gratiarum, Muſarũq;. Illud etiam ſubdit Phurnutus, quòd ideo Mars dicitur Vulcani uxorem adulterio cognouiſſe, quia ferrum & æs igne domantur. ferunt præterea fabulæ, cùm Mineruã in capite geſtaret Iuppiter, Vulcano uſum fuiſſe ad ipſam edendam, ut etiam in Dialogis ante Phurnutum Lucianus ſcripſit. Sed iam cognomina & reliqua ſubiungamus. Lemnius deus Vulcanus dictus eſt. Vergilius in octauo:

Hæc pater Aeolijs properat dum Lemnius oris. Ouidius:
Lemnius extemplò ualuas patefecit eburnas.

Lemnius autem dictus, quoniam in Lemnum inſulam cecidit, à Iunone propter deformitatem deiectus. alij ab Ioue dicunt, ut Phurnutus: quem aërem eſſe conſtat, ex quo fulmina procreantur. Ideo autem Vulcanus de femore Iunonis fingitur procreatus, quòd fulmina de imo aëre naſcantur. quod & Lucanus innuit:

Fulminibus terræ propior ſuccenditur aër,
Pacem ſumma tenent.

Hæc eadẽ ratione Ouid. Vulcanũ Iunonigenam uocauit. Ex Iunone enim uel mythicè, uel phyſicè gigni uidetur. Scribit Seruius, Vulcanum è cœlo in Lemnũ cecidiſſe: idq; fingi ea ratione, quia Vulcanus uidetur eſſe fulminis ignis, qui crebro in Lemno inſula cadit. Quod uerò ibi colatur notum eſt. Vnde illud in Priapeijs.

Tutela Lemni diſpares mouet greſſus. Item,
Tardo gratior æſtuoſa Lemnos. Et illud,
Vulcanum tellus, Hypſipylæa colit.

Quia, ut notũ eſt, in Lemno regnauit Hypſipyle: Statius, & Ouid. alij Lemniaca etiã ſtirps dicitur Vulcanus, ab eodem Ouidio in Meta. Philoſtratus in Heroicis de Philoctete, Lemnia gleba liberato: In Lemnum, inquit, cecidiſſe Vulcanus dicitur: Gleba quidẽ ipſa Lemnia inſanos expellit morbos, ſanguinis profluuium ſiſtit, hydris ſerpentibus occurrit, eorumq; morſibus Galenus de ſimplic. medica. Vulcanum ait in Lemnũ ideo exiſtimatum in fabulis decidiſſe, quòd eius terra exuſta eſſe uideatur, in eaq; parte nihil naſci niſi terram, quę Lemnia uocatur à medicis: quæ quòd exẽpta ſigillo ſignet, gręcè Sphragis, à noſtris ſigillata uocatur. Dioſcorides ſignari ſigno capræ, & appellari ait Sphragida ęgos, id eſt, caprę ſigillũ. Galenus uerò ait: Sphragis uocatur, quòd Dianę ſignum habeat à ſacerdote impreſſum. tum etiã oppidum propè, quod legitur Hephæſtiada nuncupatum, quòd in eum locum Vulcanus ceciderit.

Mulciber Vulcanus, ut ait Feſtus, dictus eſt à mulcẽdo, id eſt molliendo ferro. uocatur & Mulcifer, eadem cauſa Lucanus in primo, Ora ferox Siculæ laxauit Mulcifer Aetnæ. quin etiam eundem fabricę Ferrariæ præſidem fecere,

illiq́ feſta, quæ Chalcea dicebantur ab Athenienſibus, inſtituta: de quibus & Pollux in ſeptimo. hinc & ductor Ferreus uocari uidetur in Priapeis:

Ductor ferreus inſularis, æquè
Laternæ uideor fricare cornu.

Plautus in Amphit. Quò ambulas tu, qui Volcanum in cornu concluſum geris? alij licet nō ductor, ſed uectes legāt, à uecte laternæ Phari. Ego quid ſentiam in re tam obſcœna, cur afferā nulla eſt cauſa. Sed enim & Vulcanalia Romani celebrabant, eiq́ tū feriæ, ut ait Varro, & eo die populus pro ſe in ignem animalia mittebant. Sextili uerò menſe agebantur, ut alibi docuimus: quo tempore Plinius Secundus, alterō Plinio teſte, lucubrare incipiebat. Finxere quidam poëtæ officinam habere, hanc autē tum in Lemno, tum in Vulcanijs inſulis, alijsq́ locis, in quibus ignis æſtuare ſolet.

Aetnæus deus dictus eſt Vulcanus: quin & nunc uulgo Aetna mons, Mongibelus uocatur, quaſi Mulciber: quoniam ſic Vulcanus appellatur, ut modò dictum eſt. Sanè non omittenda hiſtoria, uel potius dæmonis illuſio, quę à pleriſq́ prodita eſt, de templo Vulcani in Aetna quod circunſeptum fuiſſe ferūt, & arbores inibi conſecratas. In eo ignis fuit perpetuus, & inextinguibilis. Canes ad templi & luci cuſtodiam aſtitiſſe, qui adeuntibus caſtè & religioſè blandiendo aſſociantes comitabantur, uti dei familiarib. In ſceleſtos uerò & contaminatos, ſi uel templum, uel lucum ingredi uellent, irruebant, & mordicus eos appetentes lacerabant, cæteris allatrabant.

Ignipotens etiam appellatus eſt Vulcanus, à Vergil. in octauo, & alijs, uel quia ipſe ignis, uel eius inuētor: uel iuxta fabulas, quod cū Cyclopibus, Bronte, Sterope, & Pyracmone, ſeu Arge, fulmina Ioui fabricet, & deorum arma, ut Homerus, Heſiodus, Vergilius, cæteri, unde hoc:

Ignipotens cœlo deſcendit ab alto.
Ferrum exercebant uaſto Cyclopes in antro,
Brontesq́, Steropesq́ & nudus membra Pyracmon.

Phthas Vulcanus nuncupatus ab Aegyptijs, ut De myſterijs Iamblichus oſtendit. Sunt & qui à Memphiticis Aphthas appellatum ſcribant. Ego certè illud apud Ciceronem libro tertio de Natura deorum, quod ſuprà citaui, Secundus Nilo natus Opas, ut Aegyptij appellant: Phthas legendum crediderim. Prouerbium fuit apud antiquos, ἀφθᾶς σοι λελάληκεν, hoc eſt, Vulcanus tibi uaticinatus eſt, ut docet Suidas. Illud hoc loco notant grammatici, ita dici Aphthas pro Phthas, ut etiam aſtachys pro ſtachys, & alia non nulla, A adiecta.

ἐλαὸς Vulcanus à Dorienſibus dictus eſt, ut ait Heſychius.

κυλλοποδίων, teſte Theophilo, cognominatus eſt Vulcanus, quòd claudus eſſet. id enim κύλλος ſignificat. Eadem ratione & χωλοίπους, ut notant Nicandri interpretes in Theriacis, qui & ipſum ideo χαλαίποδα, & κυλλοίποδα cognominatum tradunt. à Catullo Tardipes ideo uocatus:

Scripta tardipedi Deo daturum.

Quare uerò claudus dicatur, iam ſuprà dictum eſt.

ἀμφιγυήεις quoque Vulcanus appellatus, in primis ab Heſiodo in Theogonia, item in Ergis, id eſt, claudus utroque pede: ubi de Pandora agit. Item ab Homero in fine primi Iliad. quod & Cyrillus contra Iulianum in tertio notat.

Leguntur in Vulcanum hymni duo, alter Orphei, Homeri alter. in hoc κλυτόμητις, & κλυτοτέχνης cognominatur, hoc eſt inclyti conſilij & artis, quodq́ cum Minerua homines ex antris eduxit, ut in domibus habitarent: in illo diuerſis & uarijs nominibus inuocatur, κρατερόχειρ, id eſt manu potens, & τεχνοδίαιτος.

Pan-

Pandoram non quidem deam legimus, ſed tamen à deo Vulcano Iouis iuſſu factam. nam ut Hyginus prodit, cùm Prometheus primus homines ex luto finxiſſet, poſtea iuſſu Iouis Vulcanns mulierem finxit. cui Minerua animam dedit, cæteriq; dei alius aliud donum dederunt: ob idq; Pandoram nominarũt. Scribit Heſiodus, mulierẽ fuiſſe formoſiſs: & à deis hæc habuiſſe munera, ſapientiam à Minerua, decorem à Venere, muſicam ab Apolline, à Mercurio eloquẽtiam. hæc ab Ioue in terrã demiſſa fingitur, ut homines falleret ac deciperet: & Epimetheo fatuo Promethei fratri in uxorem eſt data. hãc igitur omnibus formæ, cultus ingenij, linguæq; dotibus cumulatam, Iupiter cum pyxide pulcherrima illa quidem, ſed intus omne calamitatum genus abſcondẽte, ad Prometheum miſit: qui recuſauit munus, & fratrem monuit, ut ſi quid ei muneris mitteretur, dum ipſe abeſſet, ne reciperet. Mox cùm Pandora rediiſſet, Epimetheo perſuaſit, Pyxidem'que illi dono dedit. quam ſimulac aperuiſſet, omnia intus mala abſcondita & calamitates euolarunt: ſed ſola ſpes in pyxidis fundo remanſit. ad quam rem ſcriptores alludunt, & Eraſmus in prouerbio perſtringit, Malo accepto ſtultus ſapit. Sunt qui hanc primã mulierum fuiſſe tradãt, ut Pauſ. in Att. Ariſtophanes tamen Pandorã pro terra cæpiſſe uidetur, quòd ex terra uidelicet omnia dona proueniãt. Tertullianus Septimius in lib. de Coronis, ait Pandorã fœminarum primã coronatam fuiſſe à Charitibus, cùm ab omnibus muneraret̃: unde eſt appellata Pandora. De Pandora & Irenæus, uir ſanctiſs. & doctiſs. nec ſemel lib. ſecundo aduerſus Hæreſes, & in primis ubi de Paulo Apoſtolo agit. Palæphatus lib. Incredibilium, Pandoræ fabulam ſic interpretatur, quòd ex terra ipſa cùm formata eſſet, alijs fœminis ſimilem formam dederit, quòd uidelicet diues mulier fuerit, quæ ſeſe exornare ſoleret, quoties ex ædibus prodiret: eoq; ſe pigmẽto ornabat, quod è terra confectum erat. atq; hæc quidem de Pandora.

Admonuit me, quod ſuprà de Pãdora ſcripſi, ut et hoc loco aliquid de Prometheo & Epimetheo fratribus, Iapeti filijs, ſcribã. & licet Heſiodus eos commemoret in Re ruſtica, nihilominus mihi potius uiſum eſt ambos fratres ex Claudiani carminibus deſcribere. Atq; de Prometheo quidem in quarto Panegyrico conſulatus Honorij Auguſti, ita ille canit:

Diſce orbis, quòd quiſq; ſibi quum conderet artus
Noſtros, æthereis miſcens terrena Prometheus,
Sinceram patri mentem furatus Olympo,
Continuit clauſtris, indignantemq; reuinxit.
Et quum non aliter poſſent mortalia fingi
Adiunxit geminas: illæ cum corpore lapſæ
Intereunt: hæc ſola manet, buſtoq; ſuperſtes
Euolat. hanc alta capitis fundauit in arce,
Mandatricem operum, proſpecturamq; labori.
Illas inferius collo, præceptaq; ſummæ
Paſſuras dominæ, digna ſtatione locauit.
Quippe opifex ueritus confundere ſacra profanis,
Diſtribuit partes animæ, ſedesq; remouit.
Iram ſanguinei regio ſub pectore cordis
Protegit imbutam flammis, auidamq; nocendi,
Præcipitemq; ſui rabie ſuccenſa tumeſcit,
Contrahitur tepefacta metu: quumq; omnia ſecum
Duceret, & requiem membris ueſana negaret,
Inuenit pulmonis opem, madidumq; fluenti
Præbuit, ut tumidæ ruerent in mollia fibræ.
At ſibi cuncta petens, nil collatura cupido,

In iecur, & tractus imos compulſa receſsit:
Quæ uelut immanes reſerat dum bellua rictus,
Expleri paſciq́ nequit, nunc uerbere curas
Torquet auaritiæ, ſtimulis nunc flagrat amorum,
Nunc gaudet, nunc mœſta dolet, ſatiataq́ rurſus
Exoritur, cæſaq́ redit pollentius hydra.

De Epimetheo uerò alibi idem poëta Claudianus his uerſibus canit:

Namq; ferunt geminos uno de ſemine fratres
Iapetionidas, generis primordia noſtri,
Diſsimili finxiſſe manu: quoſcunq; Prometheus
Excoluit multumq́ innexuit æthera limo,
Hi longè uentura notant, dubijsq́ parati
Caſibus, occurrunt fabro meliore politi.
Deteriore luto prauus quos condidit auctor,
Quem meritò Graij perhibent Epimethea uates,
Et nihil ætherei ſparſit per membra uigoris,
Hi pecudum ritu non impudentia uitant,
Nec res antè uident, accepta clade queruntur,
Et ſerò tranſacta gemunt, &c.

Potuiſſem & longe plura de his fratribus afferre, quæ conſultò prætermiſi: nam & Phurnutus totam fabulam Promethei, & allegoriã eſt executus apud Grecos Sed & Fulgẽtius in Mythologico, qui non ab aquila eius iecur corrodi, ſed à uulture, idq; perbellè interpretatus eſt, cui & Petronius Arbiter in his hendecaſyllabis congruit:

Cui uultur iecur ultimum pererrat,
Et pectus trahit, intimasq́ fibras,
Non eſt, quem tepidi uocant Poëtæ,
Sed cordis mala, liuor atq; luxus.

Quin & Seruius grammaticus in ſexta Ecloga totam hanc fabulam recitat, & interpretatur. Diximus præterea in Syntagmate de Sacrificijs, quo pacto Prometheus Iouem in parte ſacrificiorum eluſit. oſſa enim pelle contecta, Ioui propoſuit: quod Lucianus, & Hyginus pluribus tradidère. Sed iam ſatis, ne te & me his nugis onerem.

CHARITES. GRATIAE.

GRatiæ, quas græci Charites uocant, tametſi à me pluribus ſunt deſcriptę in libello, Quomodo ingrati crimen effugiamus, pro inſtituto tamen & hoc loco nonnulla referenda ſunt. Hæ quidem ab aliquibus Iouis & Eurynomes filiæ dictæ ſunt, ab alijs Eurymeduſæ, uel Eurydomenes: ab alijs Euanthes. Sunt qui Iunonis filias dicãt, quidam Liberi patris & Veneris tradidère, nonnulli comites. Orpheus in hymnis ad ipſas, quem concinuit cum thymiamate ſtyracis, eas Iouis & Eunomies filias ait. Antimachus Aegles & Solis filias exiſtimauit: quidam Eteoclis. & ideo in primis à Theocrito Eteocleæ uocantur in decimoſexto poëmate, quoad χάριτες inſcribitur. atq; omnia hæc ab ipſo Gratiarũ effectu nomina conficta eſſe uidemus, ut græca eorũ nominum interpretatione liquet. Pindari tamen expoſitores Eteocleas Gratias dictas fabuloſè uolũt, ab Eteocle Cephiſi filio: qui primus, teſte Heſiodo, Gratijs ſacra fecerit. Pauſ. in Bœot. Eteoclen ſcribit Andrei & Enippes ex Leuconoe genitæ filium, Cephiſi tamẽ creditum, primum Gratijs ſacrificaſſe. Strabo Eteoclen Orchomeniorum regem primum ſcribit Gratiarum templum extruxiſſe, eumq́ propterea celebrat, quòd in accipiendis & erogandis gratijs, fuerit

fuerit ſuapte natura propenſus. Conſtantinus Cæſar libro Geoponicon undecimo: Eteoclis, inquit, filię Charites ſaltantes ad æmulationem dearum, in puteum, extra choream euolutæ, delapſæ ſunt. Sed Tellus earum cladem miſerata, plantas uirides produxit, quæ hominibus iucundæ, & earum inducunt memoriam: & duplici nomine nuncupatæ, Cypariſsi ſcilicet, & Charites. & quidem Cypariſsi, quòd ſimiles & pariant ferantq; ramos & fructus: Charites uerò & Gratiæ, propter delectationem, quòd ipſum etiam apud Heronem in libris de re Ruſtica Didymus ſcriptum reliquit. Ergo Charites, ut etiam Phornutus ait, ἀπὸ τῆς χαρᾶς dictæ ſunt, hoc eſt à lætitia. Sed & notiſsimo Græcorum adagio ταῖς χάρισι θύειν, id eſt Gratijs ſacrificare, ij iubentur, qui triſtes & ſoliciti ſunt. Quinimmo & Charitam Venerem Plin. XXXV. cap. X. dixit, pro ea quæ picturis & imaginibus eſt uenuſtatis gratia. Gratias aliqui duas, alij tres, quatuor alij eſſe dixerunt. Duæ Gratiæ feruntur, quoniam promereri hos decet, alios gratias referre cõuenit: hoc eſt, dare & reddere beneficiũ. & ut prouerbium monet, χάρις χάριν τίκτει, Gratiã Gratia parit. Quin & Lacedęmonios duas coluiſſe legimus, Clytam uel Clyto, & Phaennã, Taygetæ filias. Athenienſes eas Auxò & Hegemona uocitarũt: quarum utrarumq; nomina, ſi noſtro ſermone referre uelimus, ex ijs planè elucere uideas, qualis futura ſit gratia. Alij tres eſſe putauêre, quòd cum fœnore referenda ſit gratia. hinc illa auerſa fingitur, quæ promeretur: ne uidelicet beneficiũ cùm exhibes, remunerationem ſpectes, ſed tantum ad promerendum. quæ autem referunt, duæ ſunt, quæ ſe recto lumine intuentur, quòd diligens & accurata eſſe debet remuneratio, & duplicata. ſic exponit Fulgẽtius, quòd omnis gratia cùm exit, exilis, cùm redit, onerata eſſe debet. Extant harum ſigna cõplura uetuſta, quorum unum fuit Romæ in ædibus Columnenſium, cum epigrãmate non illepido, quod etiam babetur & legitur. Quòd quatuor eſſe ab aliquibus traditur, Horas reſpiciunt, & καιρούς, qui dicuntur & à noſtris tempora & partes anni. Atq; ea etiam ratione coronatas, unam floribus fructibusq; terræ, alterã ſpicis & frumento, tertiam uuis pampiniſq; & pomis, ultimam oliuis, cæteriſq; ſimilibus. Hinc apud antiquos Apollo fingebatur manu dextera Gratias geſtare, quod eæ anni partes è ſole proueniant. Macrobius putat, ideo Apollinem dextera Gratias geſtaſſe, ſiniſtra arcũ & ſagittas, quòd ad noxã ſit pigrior deus, & promptior ad ſalutem. Libet hoc loco altius aliquanto repetere, quæ de Horis annotaui. Horas Homerus ait cœli portis præeſſe, curamq; habere ut modò ſerenum, modò nubilum ſit. à quibus uideri poſſunt quatuor anni tempora, Horæ appellata, nõ Græcis modò, ſed & Latinis. Hor. de Ioue: Varijſq; mundum Temperat horis. Ouidius Homerum imitatus, cum Iano foribus cœli aſcripſit, ita Iano loquente primo libro Faſtorum:

Præſidio foribus cœli, cum mitibus Horis.

Hinc, ut Scholiaſtes Heſiodi ſcribit, ἀπὸ τοῦ ὠρεύειν, quod eſt cuſtodire, dicuntur. Credebantur enim non modo Iouis aulæ cuſtodes eſſe, ſed & hominum acta obſeruare: unde & οὖρος cuſtos dicitur. Plato in Cratylo: Horæ, inquit, Attica & priſca uoce dicendæ. Horæ nanque dicuntur διὰ τὸ ὁρίζειν, id eſt propterea quòd terminent hyemem & æſtatem & flatus, & qui ſunt ex terra fructus. Macrobius uerò Horas dictas ait, quòd Horus Apollo & ſol dicatur. Orpheus in hymno:

ὧραι θυγατέρες θέμιδος καὶ Ζηνὸς ἄνακτος,
εὐνομίη τε, δίκη τε, καὶ εἰρήνη πολύολβε, εἰαριναί, hoc eſt:
Sunt Horæ natę Themidis, ſummiq; Tonantis,
Eunomieq;, Diceq;, Irene & ualde beata, Vernantes.

Idem ait & Heſiodus. Sed quã Eunomien uocat Orpheus, ipſe Eurynomẽ, ab ampla ſcilicet diſtributione. Dice ab iuſticia, Irene à pace dicta. quin &

Horæ pro deis cultę, & eius templa à gentibus cõſtructa, apud Pauſ. legimus. Olen uerò uates antiquiſsimus à Xantho, ab Horis Iunonem enutritam, ſuis carminibus prodidit. P. Ouid. noſter lib. Met. II. Horas Solis aſſeclas cum alijs temporibus partibus facit. ita enim canit:

A dextra læuaq́ Dies, & Menſis, & Annus,
Seculaq́, & poſitæ ſpacijs æqualibus Horæ.

Idem uerò in Faſt. libro quinto, Florę Horas comites facit. ita enim Flora ipſa ait:

Conueniunt pictis incinctæ ueſtibus Horæ,
Inq́ leues calathos munera noſtra legunt.

Sed enim de Horis, quibus nox & dies diſtinguũtur, in libro de Annis men ſibus, &c. plenius diximus. Nunc illud tantum, Horas pleroſq́ à Gratijs diuer ſas facere. in primiſq́ Diodorus eſt Siculus, qui ita in Cretenſium Theologia: Ex Ioue, inquit, Cretes natam uolũt Venerem, Gratias, Lucinam, Dianam: & eas quas dicunt Horas, Eunomiam, Iuſticiam, Pacẽ, Pallada, Muſas. Idem pau lo pòſt: Gratijs, inquit, Iupiter dedit, quæ ad oris ſpeciem, ac partium corporis formam, decoremq́ ſpectent, inſuper & beneficij & gratię retributionem. tum etiam illud ſubiungit: Earum quas Horas appellant, datum eſt ſuum cuique munus, ad uitæ cultum, & mortalium commoditatem. nihil eſt enim ad uitæ hominum fœlicitatem comparandam utilius, aptiuſq́ quàm εὐνομία, δίκη, & εἰρήνη: id eſt, lex, iuſtitia, & pax. has horas in Apollinis hymno Homerus, cum Gratijs choreas ducere canit, coram Ioue. Athenienſes, cùm Horis ſacra facerent, carnes non aſſabant, ſed elixabant, ut Philochorus ſcribit: deas uidelicet rogantes, ut æſtus ſiccitateſq́ auerterent: id quod & ſacrum ipſum indicabat. Ipſarum imagines Philoſtratus Lemnius exequitur in Imaginibus. Cætera quæ de Gratijs reſtant, iam proferamus. Eleos Gratias ita formaſſe legimus, ut una roſam, altera talos, tertia myrti ramum manu præferret: quòd ſcilicet Gratia hilaris, amabilis, reciproca, hoc eſt ultro citroq́ collata & uirens eſſe debet. Gratiæ nudæ, id eſt γυμναὶ χάριτες, etiam prouerbio dicuntur: quia manifeſta & clara debet eſſe uel gratia, uel retributio. id quod Stoici pluribus contendebant, ipſiq́ in libellis tum ad ingratum, tum in eo, Quomodo ingrati crimen ſit effugiendum, oſtendimus. Sanè & Iamblichus apud Stobęum: Gratias, inquit, principes ingenuè proferant non tantum ex dolio, id eſt, ἐκ πίθου effundentes, ut poëtæ dicunt: nec eas ex eiuſmodi alijs inſtrumentis introcluſas: at nudas & reuelatas, atque ab externo aliquo uelamine erga ſe inuicem habentes: & cætera. De capſulis, ſeu arculis Gratiarum, copioſe alibi ſcripſi. Quidam tamen Gratias perſpicuis ueſtibus ac ſplendidis indutas ſcripſere, quòd talis eſſe debet remuneratio: quin eas ideo Horatius ſolutis zonis cecinit. uel ut eius ueteres interpretes Acron & Porphyrion exponunt, ea uidelicet ratione, quòd inter ſe amici animos ſolutos ac nudos habere debent. παρθένοι, id eſt uirgines ac puellę Gratiæ uocantur, & alacres ac ridentes, quòd gratiam nulla fraude, nullo dolo, ſed mundam ac puram eſſe conuenit. Decentes Gratiæ ab Horatio cognominatæ ſunt, in illo:

Iunctæq́ nymphis Gratię decentes.

Mercuriũ inſuper ueteres Gratiarum ducẽ conſtituerunt, id profectò innuentes, quòd non temerè, ſed cum delectu gratificari debemus: quod alibi docui ex uarijs ſcriptoribus. Quare autẽ Prœtidas dixerit Heſychius Charites, & εὐδαλαγῖνες, haud facilè dixerim. Veluti facilimum illud, τρίζυγοι χάριτες, hoc eſt, Trijuges Gratię. Orchomeniæ ſorores appellãtur, quòd apud Orchomenum Bœotię colerentur: atq́ in eo lymphis ſe perfundere dictę.

καλλιπάτειραι χάριτες, id eſt pulchrigenę, ab Heſiodo in Theog. alijſq́ nũcupatæ. Gratiarum uerò nomina uaria tradũtur. Clytan, uel Clyto, & Phaenã Lacedęmonio-

dæmoniorum diximus, Auxo & Hegemona Athenienſiū. Heſiodus Euphroſynen, Aglaian, & Thalian. Homerus, Paſitheam unam Gratiarū facit, quem ſecutus eſt Papinius libro ſecundo Theb.

Non hoc Paſitheæ blandarum prima ſororum.

Quo loco Lactant. Paſitheam unam eſſe inquit Gratiarū. Sed poſtquam incidimus in Paſitheæ mentionem, de ea hoc loco nonnihil agamus.

Mneſimachus comicus poeta, Paſitheam putauit Charitis ſororem, uxoris Vulcani in Lemno, atq; à Somno amatam: qui & ipſe ea cauſa fertur in Lemno habitaſſe. Paſitheæ quidem & Homerus in Iliad. meminit. Hanc quidem Euphroſynam eſſe exiſtimant. Heſiodus autem eam Nereidum unam facit, dictam quòd omnibus eſſet admirabilis, uel quòd ad eam omnes properarēt: hoc eſt, ὅτι παρὰ πᾶσι θαυμάζεται, ἢ εἰς ἣν πάντες θέουσι.

Fuit & Paſithoa nymphæ nomen; Oceani & Tethyos filiæ. Sed & Paſitheam quidam Cybelen uocari autumant, quaſi πᾶσι θεοῖς μητέρα, id eſt omnibus Deis matrem: illud ex Galliambo Catulli allegantes, Trepidantem eam recepit dea Paſithea ſinu. Porrò & Suidas tres ſcribit ſorores, filias Leontis fuiſſe: Paſitheam, Theopen, & Eubulen. Leos Orphei filiū habuit Cylāthum, & filias tres, quas cum Attica laboraret peſtilentia, uel potius fame, (ἐλίμωζη enim legitur, non ἐλοίμωζε) in eius rei piaculum Leos, uel Leon (uariant enim Grecorum exemplaria) filias proprias mactauit, & inde mox eſt ciuitas liberata: locus Leocorion, à patre & puellis, in Ceramico uocitatus eſt. Hiſtoriæ meminit Strabo, ſed puellarum nomina nō attulit. Item in Attica Pauſanias. Sed & M. ipſe Cicero libro de Natura deorum tertio: Denique, ait, in Ceramico eſt delubrum Athenis, quod λεωκόριον nominatur. & ita caſtigatè legendum. Locus eſt corruptus apud D. Hieronymum in Iouinianum, quem ipſe emendare non auſim. Sed ut ad rem redeam. Scribunt nonnulli Paſitheam unam Gratiarum, quæ tres ſunt: ἀγλαΐα una, quæ nobis dici poteſt Maieſtas, ſeu uenuſtas, honeſtás ue: Euphroſyna alia, quæ hilaritas, iucunditas, lætitiaqúe: Thalia tertia, feſtiuitas, lepiditás ue, ac concinnitas. Obſeruant quidam Græci, inter quos Proclus, quod θαλεῖα cum diphthongo ſcripta Muſæ nōmen eſt, & conuiuij epitheton: θάλια uerò per iota ſimplex, Gratiæ nomen, & nymphę Nereidos. Sed hanc aliqui Paſitheam, quaſi dixeris undique diuinam, quę ſcilicet maieſtatem, hilaritatemq; ac lepiditatem in ſeſe, & alias quoque complicet. Hermeſianax & Proclus. Pitho unam ex Gratijs dixerunt. Sappho, ut legitur in Scholijs in Heſiodum, Pitho ait filiam Veneris: quo loco in ἔργοις, ſcribit Pandoram à Gratijs & Pitho ornari. Porrò quoniam ſtatim ab initio dixi, Eurynomen ab aliquibus matrem exiſtimatā Gratiarum, eam Phigalei Arcades non matrem, ſed Gratiarum unam, immo Dianæ cognomen putant, ut in Arcadicis Pauſanias tradit, Oceani filiam, cuius & in Iliade ab Homero fit mentio, quæ unà cum Thetide Vulcanū excepit abiectum. ipſum Homerum lege in ſexto Iliad. Scribit etiam Phurnutus, Gratiarum unam Vulcano coniunctam: ea fortaſſe, inquit, de cauſa, quòd quæ arte fiunt, opera ἐπὶ χάριτι dicuntur. Vnde apud Plinium, Venerem, quam Charita dicunt, legimus: quod alibi etiam dixi. Eurynomes meminit & Apollonius in Argonauticis. Demū omnem Gratiarum allegoriam ſi fortaſsis noſſe uelis, noſtrū libellum legito, Quomodo quis ingrati crimen effugiat: in quo præterea de Gratijs multa, ut meus eſt mos, colligere ſtudui.

Epigramma, cuius ſuprà memini, aſcripſi, ſi minus eius tibi præſtó ſit exemplum:

Sunt nudæ Charites, niueo de marmore: at illas
   Diua Columna ſuis ædibus intus habet.
Par tribus eſt facies, qualem decet eſſe ſororum:

Par tribus eſt ætas, par quoq; forma tribus.
Grata Thalia tamen geminæ conuerſa ſorori,
Implicat alternè brachia blanda ſoror.
Euphroſynen dextra ſtupeo, Aglaianq; ſiniſtra
Miror, & implicitis brachia nexa modis.
Iuppiter eſt genitor, peperit de ſemine cœli
Eunomia, & Veneris turba miniſtra fuit.
Inde alitur nudus placida ſub matre Cupido,
Inde uoluptates, inde alimenta Dei.

SYNTAGMA DECIMVMQVARTVM

DE CERERE ET TRIPTOLEMO, AD NVNCIVM TRADVTIVM SVVM.

CVM optimam ætatis meæ partem in urbe Roma famulando gratis conſumpſerim, nullumq; inde ſeruitij fructum retulerim, præter inanem qualiſcunque nominis uel dignitatis honorem, & articulorum totius corporis imbecillitatē, ut uides, qua ita affligor, ut non modò è cubiculo, ſed nec etiam è cubili exire, aut pedem efferre detur: quare hac aduerſa uictus fortuna, tandem æger, & annis grauis, in patriam me contuli: qualiter uerò hic fuerim acceptus, tibi non dixerim, qui & memor es diuini illius oraculi, οὐδ᾽ ἐς πρόφητης δικτὸς, &c. quiq; ob tuam erga me beneuolentiam, omnia mea probè noſti. Tu enim quod potes, ipſe manum tuam mihi ad qualeſcunque meas nugas deſcribendas præſtas: nam cùm tantis ac talibus moleſtijs afficiar, quomodocunque poſſum me ſuſtento: & non ceſſo, quin quotidie, cùm nonnihil remittunt dolores, aliquid mediter, & componam. ut in præſentia, qui ſub tuo nomine hoc ipſum Syntagma de Cerere edere conſtitui, ut in uulgus appareat. Tu, quæ tua eſt, præcipua uirtus γραμματικὸς ἐξυγράφος, hoc ipſum cum cæteris exſcribas, ut ſtudioſis ſimul adoleſcentibus nonnihil opis afferamus. Vale.

CERES. TRIPTOLEMVS.

CEres dea à gerendis frugibus dicta, ait M. Cicero in ſecūdo de Nat. deorum, tanquam Geres: caſuq; prima litera itidem mutata, ut à Græcis. nam ab illis quoque δημήτηρ, quaſi γημήτηρ nominata, hoc eſt terra mater. Varro à creando deduxit, quem (ut uidemus) Seruius ſequitur in primo Georg. Fulgentius noua quadam opinione nuncupari putat, quod Græcè gaudium dicatur: & ideo frumenti eſſe deam, quòd gaudij cauſam afferat. Ergo à χαρὰ ille deduxit, ſatis durè, ne inconditè dicam. Sed enim δημήτηρ à Platone in Cratylo dicitur, quaſi διδοῦσα μήτηρ, hoc eſt, dans mater, ab ipſa uidelicet alimentorum exhibitione. eadem etiam Doricè δαμάτηρ, ut eſt in primis apud Theocritum, à δᾶ, quæ & δῆ dicitur, hoc eſt terra. Sanè Orpheus & poëtæ pleriq; δηὼ nuncupant, unde δηοῒς Proſerpina dicitur ab Ouidio, & Auſonio, ut in Proſerpina dicam. δηὼ uerò dici uidetur ἀπὸ τοῦ δήειν, id eſt ab inueniendo, uel quòd ipſa inuenerit, uel per ipſam nos pabula inuenerimus. dea enim frugum eſt. Leguntur Scholia in Cratylum Platonis ex Proclo, in quibus de Cerere dupliciter agitur. nam ex Orpheo Rhea dicitur: ex Heſiodo uerò Rheæ filia, ut ex Ouidio etiam in ſexto Faſt. & Diodoro. Sed plura in ſcholijs habentur, quibus planè conſonant Theologi. Sanè & Arnobius uir eruditiſſ. in quinto aduerſus Gentes, Cererem matrem Iouis dicit, id eſt Rheam, his uerbis: Quondã, inquit, Dieſpiter cũ in Cererē matrem libidinibus improbis atq; incōceſsis cupiditatibus æſtuaret (nam genetrix hęc Iouis regioni eius ab accolis tradit̃) nec tamē auderet id quod ꝓcaci appetitione cōceperat, apertiſſ. ui petere, & ingenioſas cōminiſcitur captiones, quib. nihil tale metuentem caſtitate imminueret genetricē, fit ex deo taurus, & ſub pecoris ſpecie ſubſeſſoris animũ atq; audaciã celãs, in ſecurã & neſciã repētina immittitur ui furens,

agit

agit inceſtus res ſuas, & prodita per libidinem fraude, intellectus & cognitus, euolat. At uerò Cererem cum Veſta deſcribit Phurnutus, terramque ſignificare diuerſimodè oſtendit. In huius quoque deæ honorem ieiunia antiqui inſtituerunt: quin in eius celebritate ieiunium indicebatur, uel ab ea inſtituta fuêre: uel ea cauſa, ut ab eius inuentis abſtinerent: uel quod in penuria quadam, quo ſementem facere poſſent homines, abſtinuiſſe dicuntur, in ipſius deæ honorem: & propterea eo tempore eius quoque celebritas agebatur. alij propter filiæ deperditæ memoriam inſtituta ieiunia aſſerunt, atq; ideo uerno mox tempore cum luſu & lætitia uirides herbas eidem offerebãt, quaſi quod filiam mater inueniſſet. Nuptias Cereris antiqui, ut Seruius in primo Georg. & Macrob. tradũt, celebrabant ſine uino, & Orci nuptiæ dicebãtur. id etiam innuit Plautus in Aulul. Cererin' Strobile has facturi nuptias? Qui? ait Strobilus. Sta. reſpondet, Quia temeti nihil allatum intelligo. Ita quoq; Græci ἑστίᾳ θύειν, id eſt Veſtæ ſacrificabant. plura tamen de hoc Cereris ſacro in Sacrificijs agam. Varijs dein etiam modis Ceres fingebatur, nam modò ſpicea corona ornata erat, ut in quarto Faſt. canit Ouid.

Impoſuitq; ſuæ ſpicea ſerta comæ:

Nunc mœſta cum lampade, ſeu face deſcribitur. Sed & papauer illi attribuitur, unà cum ſpicis: quod & Euſebius. unde eſt illud Vergilij, Cereale papauer. interdum etiam matronali habitu, cum ſpicarum & papauerũ manipulo: qualem me ueterem uidiſſe recordor, dum Romæ agerem. Riſum uix continui, cùm apud neſcio quem legi, Cereris effigiem in boue ſedentem cum legione & ſeminum calatho, aſsiſtentibus agricolis, alijsq;. Scribit uerò Pauſanias in Arcad. in Elaio Arcadiæ monte ante ſpeluncã, aram Cereris fuiſſe, cui imponere conſueuerant ex domeſticis arboribus fructus, tum fauos & lanam ſuccidã, & huiuſmodi alia oleo conſperſa. ſimulachrũ ligneum erat, lapidi inſidens, mulieri ſimile cætera, præter caput equinum, altera manu delphinũ, altera columbam tenens. in capite illius & draconum & aliarum ferarum imagines additæ, ueſtis ad pedes demiſſa. hoc uerò ſimulachrum igni feruntnon obnoxium fuiſſe. Idem ſcribit Pauſan. Aeſchylum Aegyptios imitatũ ſcripſiſſe, Dianam natam ex Cerere, non ex Latona. Illud prętereà traditur, quòd Iaſius, uel Iaſion (utroq; enim modo legimus) amatus fuerit à Cerere, ex quorũ concubitu Plutus natus, diuitiarum deus, de quo in Plutone agam. Iaſij meminit Heſiodus in Theog. ubi interpres Zezes grammaticus fabulam & allegoriam explicat. Iaſiona enim agricolam, Cererẽ uerò terram interpretatur, quæ in Tripolo, id eſt fertili loco, cauſa ſit diuitiarũ. & Hyginus in Aſtron. & Diodorus Siculus, item Iſaacius & Euſtathius. Ouid. in tertio Eleg.

Viderat Iaſium Cretæa diua ſub Ida,

Figentem certa terga ferina manu. Idem nono Metamorph.

Queritur caneſcere mitis Iaſiona Ceres, &c. Sed nos inſtitutum ne deſeramus, huiusq; deæ cognomina explicemus.

Ennæa Ceres, quæ & Ennẽſis dicitur, ab Enna Siciliæ urbe nuncupata eſt, ubi ſummo honore colebatur. Cicero in Verrẽ cùm alibi, tum luculentiſsimè in ſexta Actione, & in ſeptima his uerbis: Ennęæ Cereris ſimulachrũ tale fuit, ut homines cùm uiderent, aut ipſam uidere ſe Cererem, aut effigiem Cereris non humana manu factam eſſe, ſed cœlo delapſam arbitrarentur. Meminit & Strabo. Carmen eſt in Priapeis:

Ennææ Cererem nurus frequentant.

Tametſi Aetnææ pleriq; legunt, ut etiam Aetnęa Ceres appelletur. Ennææ Cereris & Lactantius Diuin. inſt. lib. ſecundo quoque meminit. & item Claudianus:

Ennęę Cereri proles optata uirebat Vnica. Silius Italicus libro primo:

Nec

Nec Cerere Ennæa, Phario nec uicta colore.

Catinenſis etiam Ceres dicta, ab oppido Siciliæ Aetnæ propinquo, ut oſtendit Lactantius, ad cuius templum uiris accedere nõ licebat. ſacra quoq; illi per mulieres miniſtrabantur, & per uirgines perfici ſolita erant: eiusq; deæ ſimulachrum non modò tangere, ſed ne uidere quidẽ maribus licebat, ut Alexander ſcribit. At nos cætera de Ennenſi ſequamur. Valer. Max. in primo tradit, cùm Gracchano interitu pollutũ eſſet pulcherrimũ in urbe templũ, Romani moniti Sibyllinis libris, ut uetuſtiſsimã Cererem placarẽt, Aetnam, (quòd ſacra eius inde etiam orta credebant) X Viros ad eam propitiandam miſerunt. Idem & Lactantius tradit: idem & Cicero de ſignis. Quidam tamen Ennam, non Aetnam potius ſcribũt, etſi Strabo oppidum Aetnam quoq; ad radices montis Aetnæ conſtituat. Sacra quidem Cereris ex Grecia tranſlata, ait Feſtus. Cicero pro Cornel. Sacra Cereris per Græcas ſemper curata ſunt ſacerdotes. & ibidem: Sacerdos illa quæ Græcum illud ſacrum monſtraret. Arnobius uerò lib. II. aduerſum Gentes: Sacra, inquit, Cereris matris non quod uobis incognita eſſent aſcita, paulo antè obtentum eſt ut Græca dicantur, nouitatem ipſam teſtificante cognomine, &c.

Flaua Ceres cognominata eſt ſępe à Latinis, à maturæ ſegetis colore. Tibullus in primo:

Flaua Ceres, tibi ſit noſtro de rure corona
Spicea. Ouid. tertio Eleg.
Flaua Ceres tenues ſpicis redimita capillos, &c.

Quam elegiam totam, ſi uacat, legas. Verg. etiam primo Georg. eadem uidetur ratione rubicundam appellaſſe.

At rubicunda Ceres, inquit, medio ſuccidutur æſtu.

Quidam hanc Chloen Cererem græcis appellatam putant. Pauſ. in Attica, huius cognominis cauſam à ſacerdotibus petendam ait. hanc Sophocles in Oedipo Epicolono appellaſſe uidetur Euchloen, cuius & pagum commemorat, ad quẽ Antigone & Iſmene Oedipi filiæ iuerant, ad accipiendas aquas pro patre expiando. τὰ δ' Εὐχλόου Δήμητρος εἰς ἐπόψιον πάγον μολοῦσαι. id eſt: Hæc uerò Euchleæ Cereris in ſpectabilem pagum profectæ.

Hermionenſis Ceres cognominata ab Hermione ciuitate, ex qua etiam fuit Laſus antiquus poëta, qui (ut Athenæus in decimo ſcribit) hymnum ἄσιγμον, hoc eſt ſine litera σ, in Cererem Hermionenſem concinuit, cuius initium fuit hoc, ut Heraclides Ponticus in tertio de muſica prodidit: Δήμητρα μέλπω, κόραν τε κλυμένοιο ἄλοχον. hoc eſt, Cererẽ cano, Proſerpinãq; Plutonis coniugẽ.

πάμπανον Ceres in urbe Heraclea uocabatur, ut ſcribit Heſychius.

ἀνησιδώρα Δημήτηρ, id eſt, ut Domitius interpretatur in Pauſ. Attica, Ceres frugifera: quo etiam epitheto poëtæ noſtri eam appellant, ut Ouid. Eadem & ἀναξιδώρα, ſi Heſychio ſemper ſtandum. eadem & ζήδωρος, & βιόδωρος, ut eſt apud Artemidorum in ſecundo de interpretatione inſomniorum, quæ à uitæ muneribus ſunt deducta cognomina. Quidam tamen potius ζείδωρον cum diphthongo in prima ſyllaba notant, & à ζέα frumenti ſpecie deriuant, quam ex noſtris quidam & ſemen uocãt, ex quo optima cõficiatur alica. Hinc & fœcundam interpretantur. Eadem Ceres & φερέσβιος à ferenda uita cognominata, ut idem Artemidorus ſcribit. quanquam & prædicta nomina Telluri cõuenire poſſunt, eodem auctore. quin & Homerus ita cecinit:

καὶ θνητοῖσι βροτοῖσιν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν.
καρπὸν δ' ἴφιον ζείδωρος ἄρουρα.
Fructumq; ferat fœcundius aruum.

Quod & notat grammaticus Zezes, qui ἀπὸ τοῦ ζέειν, id eſt caleſcere à ſole, denominari eam potius putat.

πολυφόρβη Δημήτηρ ab Heſiodo in Theogonia uocatur, quo loco eam canit ex Ioue Perſephonem cõcepiſſe. πολυφόρβαν uerò exponit Scholiaſtes, quòd omnia nutriat, hoc eſt, πάντα τρεφοῦσαν.

Proſtaſia Ceres nuncupata, colebatur in agro Sicyonio cum Proſerpina in Pyræo nemore. Hic per ſe uiri feſta celebrabant, ut prodidit Pauſanias, ueluti πυμφῶνα per ſe mulieres: quo in loco ſtatuæ erant Cereris, Proſerpinæ, & Bacchi.

Pelaſgis Ceres cognominata à Pelaſgo Dryopæ filio, qui (ut Pauſanias ait in Corinth.) ei deæ templum condidit, deq; ſuo nomine nuncupauit. Sed enim & Argiui ipſi tradunt, Pelaſgum Cererem Argo profectam hoſpitio ſuſcepiſſe, ibiq; à Chryſantide filia didiciſſe: quod in Attica idem prodit Pauſanias.

κυρία Δημήτηρ, Cyria Ceres à Cnidijs uocata, quaſi uitæ domina, id eſt, τοῦ ζῆν κυρία: Cœlius. ſed & δέσποινα ab Arcadibus dicta, ut putat Pauſan. quę uox dominam etiam ſignificat, & reginam. Sed hoc in Proſerpina melius conſiderandum.

ἐν ἕλει, quaſi dicas in palude, Cereris templum & lucus fuit in Arcadia, quinque tantum à Megapoli ſtadijs diſtans, quò ingredi ſolis fas erat mulieribus, ut ait Pauſan.

ποτηριοφόρος Δημήτηρ id eſt poculifera Ceres, quę in Achaia colebatur κατὰ τὴν ἀνθέων χώραν, ut in ſecundo Achaicon Autocrates prodidit, et repetit Athenęus. Sanè Nicander in Alexiph. Cererem canit poſt raptam Proſerpinam, potionem cyceonem ſibi ieiunæ paraſſe in oppido Hippothoontis, qua potione guttur madefecit ad Threſſæ Iambes cantus. quo loco multa Scholiaſtes Græcus in hunc fermè modum: Ceres, inquit, rapta filia, ieiuna illam perquirẽs, huc illuc uagabatur, donec hoſpitio ſuſcepta eſt à Metanira uxore Hippothoontis, Neptuni & Alopes Cercyonis filię. Metanira igitur deę menſam apparauit, uinumq;: quod aſpernata dea, ob amiſſam filiam, potionem ſibi cyceonem è farina iuſsit afferri, quã et hauſit. ſed Metanirę ancilla Iambe deã mœrẽtem cernens, ridiculos quoſdã uerſus meditata, ut exhilararet Cererẽ, ce cinit, qui iambicis numeris conditi fuere: unde uolunt Iambi nomen fluxiſſe. hæc uerò Iambe Echus filia fuit, & Panos, Thracia genere. Non ſum neſcius aliter ab alijs hanc fabulam recitari, & nomina etiam uaria eſſe, quos ego in Poëtis ſecutus ſum.

Caberiam Cererem cognominatam tradit Pauſ. in Bœot. quo loco de Cabiris agit. Apud Dircem fontem Cereris & Proſerpinę lucus fuit, quem ingredi nemo poterat, niſi eius myſterijs initiati ac inſtincti. Sed & nos ſeorſum de Cabiris, Telchinibus, Corybantibus ſuo loco tractauimus, ubi etiam de Cerere nonnihil. Alij à loco appellatam tradunt.

Styritis Ceres appellata fuit à Styris urbe Phocidis, ut Pauſ. ſcribit, in qua celebre templum habuit.

Mileſia Ceres, de qua Lactantius in ſecundo. Nam cùm, inquit, ab Alexandro Mileti ciuitas capta eſſet, ac milites ad Cererem Mileſiam ſpoliandam irrupiſſent, omnium oculos repentè abiectus fulgor ignis perſtrinxit.

Rharias Ceres nuncupata, teſte Stephano & Suida, à Rario campo Eleuſis Atticæ regionis. fuit enim Rharius pater Celei, qui genuit Triptolemum ex Meganira, uel Metanira: utrũq; enim legimus. à quo campus Rharius, in quo campo, ut pauſan. ait, primum ſemina iacta fuerunt, ibiq; primùm fruges prouenere, & perinde Rharia Ceres appellata: id quod planius in Triptolemo referendum eſt.

Pylagora Ceres cognominata, teſte Strabone libro nono, à Pylis, quæ & Thermopylæ dicuntur, ubi XII ciuitatum conuentus Amphictyonum bis in

anno fiebat, primo uere & autumno, & à loco conuentus ipſe Pylea dicebatur: & legatus qui conuentum indicebat Pylagoras, quòd ſcilicet conuocaret ad Pylas, Cereri autem Pylagoræ immolabant. ſed enim & in eodem Thermopylarum loco anguſto quindecim ſtadiorum, ubi uicus nomine Anchela, templum fuiſſe ſcribit Herodotus libro ſeptimo, Cereris Amphictyonidis, & ſedilia Amphictyonum, & Amphictyonis delubrum.

Homoloia Ceres cognomine dicta, & à Thebanis culta, ut pluribus oſtendimus in Ioue Homoloio. Repete quæ illic ſcripſimus ex diuerſis auctoribus.

ἀλιτηρία δημήτηρ, Aliteria Ceres, ut in Ioue Aliterio diximus, quòd in publica fame ſeruaret molitores, ne farina diriperetur. παρὰ τὸ ἀλέω, molo, & erro: ta metſi & Aliterius etiam in malam partem legamus, hoc eſt, pro ſceleſto & impio. Sed Plut. plura, ut etiam in Ioue dictum.

Tedifera Ceres, quæ & græcè δᾳδοῦχος appellata eſt, propterea quòd cùm filiam Proſerpinam raptam quæreret facibus accenſis ex Enna, uel ex Aetna orbē circuiſſe dicta eſt, ut fabula eſt notiſsima Græcis & Latinis ſcriptoribus, quam & alibi attigimus. Vnde eſt illud:

Et per tediferæ myſtica ſacra deæ.

De hac re & Fulgentius in Mythologico. Hanc etiam Proſerpinam mater Ceres cum lampadibus raptam quærere dicitur. unde & lampadum dies Cereri dedicatus eſt, illa uidelicet ratione, quòd hoc tempore cum lampadibus, id eſt cum Solis feruore ſeges ad metendū cum gaudio requiratur. Sed de his daduchis uaria tradūtur. Quidam in Prometheis celebritatibus, ut Hyginus, & Ariſtophanis interpres: alij in Vulcanalibus, ut Herodotus in octauo, & eiuſdem interpres. longe his plura traduntur à Beroaldo, & auctore prouerb. Eraſmo, & nos præterea in Sacrificijs.

Spicifera eſt Ceres cognominata. Manlius lib. ſecundo Aſtronomicōn:

Spiciferæ eſt uirgo Cereris.

Sic etiam Germanicus Cæſ. in Arateo carmine. Sanè Ceres ſpicea corona ab antiquis ornabatur. Ouidius in Faſtis de Cerere:

Impoſuitq; ſuæ ſpicea ſerta comæ. Tibullus:

Flaua Ceres tibi ſit noſtro de rure corona Spicea.

Euſeb. 3. Præparationis euang. Spicas ait & papauer Cereri aſcribi.

Achęa Ceres appellata eſt, ut Suidas ait, ab eo luctu & anxietate, id eſt ἄχος, quem habuit dum κόρην, id eſt Proſerpinam inquireret. Sed & Achæas ſolicitu dines dictas, tradit Heſychius. Herodotus in Terpſichore, id eſt in v. Gephyræos ait Athenas commigraſſe, cum Bœotijs ſuſpecti eſſent: Vbi, inquit, ſeorſum templa conſtruxerunt reliquis, cùm alia quædam, tum Cereris Achææ, et templum & orgia. Plut. quoq; in Iſidis & Oſirid. lib. Et Bœotij, inquit Achææ Cereris μέγαρα, id eſt ædes mouēt, eamq; feſtiuitatem ἐπαχθῆ nominant, à quæſtu uidelicet & gemitu deæ, ob raptum filiæ Proſerpinæ.

ἐπιπολὰ Ceres ſic conſtituta in Lacedæmone colitur, ut Heſychius annota uit in Corintho uerò ἐποικίδιν, hoc eſt, quæ rem domeſticam curet. Eadem & εὐάνασσα dicitur, hoc eſt bona regina.

ἐπωπὶς Ceres dicta eſt à Sicyonijs, ut ait Heſychius. ſed & ἐπωπτὶς, quòd ſcilicet proſpiceret, & præſideret.

Eualoſia Ceres, hoc eſt εὐαλωσία nuncupata, quòd magnas τὰς ἅλως, id eſt areas faciat, & repleat: Heſychius. cognominatur item ἁλωὶς, καὶ ἁλωὰς δημήτηρ, ut in comment. Theocriti ſuper ea uerba, περὶ δάματρος ἀλωάδος. Ab hac dicta τὰ ἁλῶα agricolarum feſtiuitas, quæ Athenis teſte Philochoro ab agricolis celebrabatur, ut in Syntagmate de Sacrificijs dicetur.

Ompnia, id eſt ὀμπνία Ceres dicta eſt, ut Heſychius ſcribit, quoniā ὄμπνιος fructum ſignificat Cerealium ac frumentariorum, item λειμῶνα, id eſt campum,

uel pratum. In ſcholijs in Alexiph. Nicandri, Ceres Ompnia uocatur, ἀπὸ τῆς ὄμπνης, id eſt à nutrimento. unde etiã Omphalos dictus, id eſt umbilicus, quòd inde embryo nutriatur.

Situs, id eſt σῖτος Cereris ara fuit. σιτὼ enim uocabãt, à cibarijs uidelicet. Vnde & ſitarchia iurecõſultis, alijsq́: uel ut Athenęus ait, quòd σίτα, id eſt frumenti & fertilitatis poteſtatem haberet. Hoc uerò nomine à Syracuſanis culta Ceres fuit. ijdem etiam Simalida. Porro & Megalarti & Megalomazi Cereris ſtatua fuit apud Bœotiæ ſcolium, quod ibi pręſtantes panes fierent.

Mallophorus, μαλλόφορος, uel μηλόφορος Ceres, id eſt lanifera, cognomen eſt in Megaride, quod ea cauſa uidetur eſſe inditum, quòd apud eos primùm oues nutrire cœperint. lanam enim μαλλὸν Græci uocant. quidam ſolo λ ſcribunt, qui & rectius facere uidentur. Pauſan. in Attica: Ad nauale uerò, quod tempore etiam noſtro Niſæa appellatur, ubi deſcendis, fanum Cereris μαλαφόρου, de qua cognominatione cùm alia referunt, tum illud. Maiores rem pecuariam cùm exercerent, nominarunt Cererẽ μηλοφόρον, quaſi ouibus feracem. hæc Pauſ. Diximus uerò, μῆλον græcè & malum & ouem in Hercule ſignificare, quare hic non repetendum.

Amæa Ceres eſt nuncupata à Trœzenijs, ut Didymus ſcribit: Proſerpina uerò Azeſia. unde prouerbiũ, Amæa Azeſiam acceſsit: cuius prouerbij Plut. & alij meminêre. fabula autem Proſerpinæ à Plutone raptæ, & à matre Cerere perquiſitæ. Illud mirũ, quod ſcribit Heſychius, Cererem Azeſiam uocatam, ἀπὸ τοῦ ἀζαίνειν τοὺς καρπούς, hoc eſt, à deſiccandis fructibus. Sed & ἄμμας Ceres dicta, ut oſtendit Heſychius. ait enim, hoc nomine dici nutricem Dianæ, & matrem & Rheam & Cererem.

θεσμοφόρος καὶ θεσμοθέτης Δημήτηρ, hoc eſt, legifera Ceres & uocata & culta fuit. Vergilius:

Mactant lectas de more bidentes
Legiferæ Cereri.

quod & Seruius non inſcitè annotauit. nam ait: Leges enim dicitur Ceres ipſa inueniſſe. nam & ſacra ipſius Theſmophoria uocantur. Sed hoc ideo fingitur, quia ante inuentum frumentum à Cerere, paſſim homines ſine lege uagabantur, qua feritas interrupta eſt, inuento uſu frumentorum, poſtquam ex agrorum diuiſione nata ſunt iura. Hinc poëta:

Prima Ceres unco terram dimouit aratro,
Prima dedit fruges, alimentaq́ mitia terris,
Prima dedit leges, Cereris ſunt omnia munus.

Theſmophotæ uerò Cereris cum primis mentio apud Herodotum, & Orpheum in Argon. Scribit in Bœot. Pauſ. huius deæ ædes fuiſſe Cadmi domicilium, & nepotũ. Hac eadẽ Theſmophoræ nomenclatura Iſis uocata eſt, ut nec ſemel eſt Diodorus teſtatus, quę leges Aegyptijs ſtatuiſſe fertur, quibus ęquè omnibus iuſtitia ſeruaretur. nam eandẽ apud Aegyptios Iſin & Cererem, & lunam apud Græcos pleriq́ putãt, ut alibi pluribus oſtendemus. Theſmophoria uerò feſta apud Athenienſes celebrabantur, ut eſt à Plutarcho traditum, in quibus Aegyptiorum more mulieres à cibis abſtinebant, humiq́ iacebãt. meminêre horum ſacrorum cùm poëtæ alij, tum Ouid. X. Metamorph.

Feſta piæ Cereris celebrabant annua matres,
Illa quibus niuea uelatæ corpora ueſte,
Primitias frugum dant ſpicea ſerta ſuarum,
Perq́ nouem noctes Venerem, tactusq́ uiriles
In uetitis numerant.

Plinius Natural. hiſtor. libro uigeſimoquarto. Non multum, ait, à ſalice uitilium uſu diſtat uitex, foliorũ quoq́ aſpectu, niſi odore gratior eſſet: ſed Græ-

ci λύγον uocant: alij ἄγνον, quoniã matronæ in Theſmophorijs Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, ijs folijs cubitus ſibi ſternunt. Aelianus auctor eſt, hagnon hanc ſerpentibus aduerſari, ita ſcribens: In Athenienſium Theſmophorijs Atticæ mulieres hagni folijs cubilia ſubſternunt, quòd ſerpentibus ſit infeſta, & quòd exiſtimetur ab Veneris appetitione prohibere, unde nomen hagnos traxiſſe uidetur. Sed de ijs ſacris aliàs. Nec illud te lateat uolo, Theſmophoron quoq; uocatũ Dionyſium, ab Orpheo in hymnis. Sed & Stephanus ſcribit, etiam θεσμοφόρον Iouem cultum fuiſſe. ait enim, apud Drymian urbem templum uetuſtiſſimum fuiſſe διὸς τεσμοφόρου.

Thermeſia Ceres cognominata, cuius deæ ædes fuit in finibus Hermionidis, ad mare, ut ſcribit Pauſanias.

Chthonia Ceres appellata eſt ab Argiua puella Chthonia, quam ipſa dea Ceres ex Argolide ſecum Hermionem duxit, conflagrata domo, & Colonte, puellæ Chthoniæ patre, à quo dea ipſa ſpreta fuerat. Ab hac igitur Chthonia, ait Pauſ. in ciuitate Hermione Cereris Chthoniæ templum conditũ fuit, & ſacra Chthonia, quę ſumma celebritate agebãtur. Sanè & Auguſt. in 4. de Ciuit. dei Cererẽ quoq; terram à gentibus exiſtimatã ſcribit: hoc ideò, quia Chthonia terreſtrem ſignificat. Porrò non ignorandum, deos deasq; cognominari Chthonios, qui terreſtribus præſunt, de quibus ſuo loco agemus. Sunt & dei Hypochthonij. Chthonia præterea ſacra ab Hermionenſibus celebrabantur æſtiuo tempore, in quibus coronabantur comoſandalo, ſic nuncupato flore, quem facili coniectura ex colore & magnitudine Pauſ. ipſe hyacinthũ florem eſſe putat. Apud hoc Chthoniæ Cereris templũ fuit deæ Echus porticus, quę mediocriter clamanti ter reſponſabat. Scribit Ariſtocles poëta in epigrammate, quod in ſacrificio Chthoniæ Hermionenſis, à uetula imbecilli ad aram ex armento bos immolandus cornib. adducebatur, quem bouẽ decẽ alioqui uiri robuſti ac fortes attrahere non poterant. Ex noſtris quidam aliter recitant. bouem in templum tractum præferocem à multis, inter quos & uetula, & pręcluſis foribus, nullo negocio à uetula confici: inde altera adducta ſimiliter confici, & tres & quatuor, omnesq; pariter cadere.

Myſia Ceres cognominata, unde & Myſeion templũ Cereris dictum, quod 59. ſtadijs à Pallene diſtabat, Achaiæ ciuitate. conditũ aũt fuerat à Myſio quopiam Argiuo, ut eſt à Pauſ. proditum. At Phurnutus: Myſia, inquit, Ceres ab aliquibus dicta eſt, propterea q; μυσιᾶν ſignificat ſatiare. unde etiã ait conſentaneum eſſe, inde myſteria deduci, quę in huius deę celebritatibus inducebãtur, de quibus alibi planius agendum. Myſiæ Cereris ſacrũ tale legimus. In eo ſeptem operabantur dies, tertia à templo exactis uiris, canibus etiã maribus pulſis, ſolę mulieres peragebãt. Alexãder de Myſorũ quidẽ continentia ac religione plura. Strabo lib. 7, qui & eos ab eſu animaliũ abſtinere conſueuiſſe prodit, & à deis & ſacris θεοσεβεῖς, & καπνοβάτας ait appellatos, hoc eſt deorũ cultores, & ut ſic dicam, funambulos, & quòd lacte ueſcerentur γαλακτοφάγους.

Erinnyis eſt cognominata Ceres à Talphuſijs, ut Antimachus poëta in Thebaide cecinit, et Pauſ. oſtẽdit. nam cùm Ceres filiam quęreret, Neptunus eius amore incenſus, eam inſequebatur: dea ut effugeret, in equam conuerſa, inter Oncei equas uerſabatur. quod aduertens Neptunus, & ipſe in equum ſe conuertit, eamq; inijt. dea in furias acta, Erinnyis ideo nomen ſortita eſt, quòd ſcilicet Arcades ἐριννύειν dicant furore agi, atq; indignari. Lycophron quoq; in Alexandra eodẽ nomine nũcupat, & Callimachus: quo tamẽ Lycophronis loco, Iſaacius interpres alias attulit deriuationes, παρὰ τὸ ἀρὰς ἀνύειν, id eſt quòd diras uel imprecationes exequat. uel παρὰ τὸ ἐν ἔρᾳ ἢ ἐν τῇ γῇ ναίειν: hoc eſt, quòd in era, id eſt in terra habitet. uel quòd in furiã mutata, à Neptuno cõpreſſa fuerit, Arionemq; equũ pepererit. Fabulã in Georgicis Vergilij recitat Probus grãmaticus. innuit Ouidius in Metam. lib. 6.

Et

Et te flaua comas, frugum mitiſſima mater, Senſit equum.

Lactantius etiã grammaticus 6. Theb. comment. Neptunus, inquit, pater quotũdam equorum fertur, Pegaſi ex Meduſa, Arionis ex Cerere. licet in uulgatis exemplaribus, ex Aere legatur, pro Cerere.

Luſia Ceres ab ijſdem Thalphuſijs nuncupata. nam ferũt in Ladone amne, poſt Neptuni congreſſum, ſe Cererẽ lauiſſe, ex qua re λȣσία cognomẽ factum eſt ei. uide Pauſ. in Arcad. Sed & Dianam Luſiam uocatam legimus. Polibius lib. 4. Aetolos ait cum exercitu uerſus Luſas iuiſſe. ubi cùm templo Dianæ appropinquaſſent, quod eſt inter Clitorium & Cynetam, quod uelut aſylũ à Græcis habebatur, populari greges & armenta deæ, omnesq; fani diuitias expilare uoluiſſe: & reliqua, ne modum excedam.

Melæne Ceres, id eſt nigra cognominata: cuius antrum in monte Eluio ferunt, in quo colebatur, quod non plus 30. ſtadijs à Phigalia diſtabat. ex hac ergo Cerere Melæna, & Neptuno, tradunt Phigalei non equum genitum, ſed quam Arcades dominam, id eſt δέσποιναν uocabãt. Sic aũt Melænen uocatam aiunt, quòd nigra ueſte fuerit induta, ob indignationẽ contra Iouem, de rapta Proſerpina. poſt eius enim raptum in antro ita delituit, uti ne deis quidem ubi lateret, eſſet compertũ. Sed cùm Pan in Arcadia, cùm in alijs montib. uenaret̃, tum etiam in Eluio, in huius antro Cererẽ atra ueſte indutam cõſpexit, eamq; rem Ioui detulit. Iupiter porrò ad Cererẽ Parcas dimiſit, quarum oratione perſuaſa Ceres, cum ueſte atra & mœrorẽ depoſuit. rem pluribus exponit Pauſ. hinc et Léucippos uocata, cùm ab alijs, tum à Pindaro, quòd poſt inuentã filiã albis equis ad Iouem aſcendit. hinc etiã ἐύρων nũcupata eſt poſt filiæ inuentionem, unde & nomẽ illi: cuius etiã delubrũ apud Hercynũ amnẽ fuiſſe tradunt.

καρποφόρȣς, hoc eſt fructiferas, appellant Tegeatę Cererem & Proſerpinam, quarum ædes & ſtatuas ijdem habuere, ut eſt apud Pauſ. Sed & Ceres ἀγλαόκαρπος nuncupata eſt, ut eſt apud Orpheum. & ab eo alij uſurparunt, quòd latos & pulchros ferat fructus.

Eleuſinia Ceres, dicimus & Eleuſinias deas numero plurali, ut eſt apud Macrobium in ſomnio Scipionis, ubi Numenij hiſtoriam recitat Eleuſiniæ Cereris Phurnutus exponit interpretationem paucis, & ad eam Orpheus hymnũ concinuit. Eleuſis ut Suidas ait, Atticę ciuitas fuit, ab Eleuſinio Mercurij filio & Daeræ, uel ut Pauſ. ait, Ogygis denominata. Stephanus uerò populũ Hippothoontis tribus exiſtimat, unde eſt Cereris & Proſerpinę Eleuſinię templũ & nomen deductũ. quin & quòd ſimul eadẽ ara colerẽtur, ὁμοφόμȣς Gręci nuncupabãt, ut ſcribit Heſychius. Fuit & ſub Cithærone apud Nyſæos Cereris Eleuſinię templum antiquiſſimũ, & Proſerpinę, ut in Ariſtide Plut. oſtendit. Verùm & in Sicilia Diana Eleuſinia, & Iupiter colebatur, ut Heſychius tradit: & apud Iones quoq;. Scribit Diod. Siculus in primo, Erechtheũ Aegyptiũ in maxima annonæ penuria Athenienſib. frumenta attuliſſe: quo beneficio affecti, eum regẽ ſibi Athenienſes elegerũt. ille aſſumpto imperio, cæremonias & myſteria Eleuſiniæ Cereris ab Aegyptijs translata Athenienſes docuit. Addit & alia idem ſcriptor, ut hoc manifeſtius oſtendat, ueluti Eumolpidas ab Aegyptijs ſacerdotibus traductos eſſe, & à paſtophoris Ceryces, id eſt præcones. Tanti autẽ primis illis tẽporibus Eleuſinia ſacra exiſtimabantur, ut illis initiari Hercules præoptauerit quã rem tamen minimè eſt aſſecutus, ut ait Pauſ. id enim Eumolpi legibus prohibebatur: nam initiari tantũ indigenis licebat. atq; ea de cauſa Eleuſinia minora inſtituta fuêre in Herculis gratiã, quo ſcilicet ille initiaret̃. Eumolpus quidẽ, non ille Trax celebratiſſimus, ut ſcribit Hiſter, ſed alius, Herculem ſacris initiauit, qui à Lycophrone μόσȣ uocatus eſt. Eleuſiniæ quidẽ Cereris templũ apud Eleuſin Atticã urbẽ fuiſſe memorat̃, ut Pauſ. Strabo, & cęteri teſtantur. Claudianus poëta:

Sanctasq́ faces extollit Eleuſis.

Vergilius Eleuſinam matrem uocauit in illo:

Tardaq́ Eleuſinæ matris uoluentia plauſtra.

quo loco multa Seruius. In Eleuſi ſacra arcana & myſteria celebrabantur, quæ ſomno ſe monitũ ne explicaret, Pauſ. aſſeruit. & Philoſophus Numenius in ſomnis eſt prohibitus, ut in Pythagoræ Symbolis docuimus. Adeò autem ſecreta atq; arcana fuêre, ut uulgò prouerbiũ iactaretur in ſecretos & tacitos, ἀττικοὶ τὰ ἐλευσίνια. Facibus uerò & tedis myſteria agebantur accenſis, Cererem repræſentantes, quæ raptam filiam anxia quæſiſſet, impoſito calatho cum ſacris abditis, in curru Ciſtophoris uirginibus unà prodeuntibus. De quibus & Claudianus ita in raptu Proſerpinæ:

Iam mihi cernuntur trepidis delubra moueri
Sedibus, & claram diſpergere lumine lucem,
Aduentum teſtata dei: iam magnus ab imis
Auditur fremitus terris, templumq́ remugit
Cecropidum, ſanctasq́ faces extollit Eleuſis.
Angues Ttriptolemi ſtrident, & ſquammea curuis
Colla leuant attrita iugis, lapſuq́ ſereno
Erecti roſeas tendunt ad carmina criſtas.

In his ſacris & agon celebris agebatur, cuius & Pindarus in Iſthm. nec ſemel commentatores eius meminère, in quo uictores hordeacea corona ornabantur. hinc & Actæa Ceres, eadem ſacrorum cauſa interdum nuncupata eſt, ex quo illud eſt Papinij:

Tuq́ Actæa Ceres, curſu cui ſemper anhelo
Votiuam taciti laſſamus lampada myſtæ.

Sanè Heſychius ait, quod myſticè etiam Ceres eſt appellata ἀχθεία, niſi fortè ſatius legeretur ἀτθεία. Porrò etiam à multis quæri uideo, qualia eſſent ſacra Eleuſinia: quod minus mirũ ſit cũ arcana eſſent, et abdita, nec uulgari fas eſſet, ut Pauſaniæ & Numenij exemplo docui. Sed quæ notaui, tibi afferam. Verba hęc ſunt D. Gregor. Nazianzeni in ſermone ſolennitatis Epiphaniorum: Neque nobis, inquit, uirgo aliqua rapitur, nec Ceres uagatur, nec Celeos aliquos inducit, & Ttriptolemos, & dracones, & hæc quidem facit, & hæc patitur, pudet enim me, per diem dare noctis ſacrificiũ, & pudorẽ facere myſteriorũ. nouit hęc Eleuſis. & qui tacendas res & ſilentio dignas ſpectant, hæc ille. Sed his longè plura leges apud Arnobiũ in quinto, ubi & hoc legimus: In iſtius inquiſitionis errore Eleuſinios etiam peruehitur fines. Pagi iſtud nomen eſt, regione in Attica conſtituti. qui illud temporis has partes incolebant, Terriginæ, quibus nomina hæc fuerunt, Baubo mulier, Ttriptolemeus capellarũ Diſaules cuſtos, Euboleus porcorũ, gregis lanicij Eumolpus, à quo & gens fluit Eumolpidarũ & ducitur clarũ illud apud Cecropios nomen, & qui poſtea floruerunt caduceatores, hierophantæ, atq; præcones. his ſubdit multa de Baubone deq́ eius potiõe cyceone, deq́ corporis parte nudata, ut deã exhilararet. Addit & ſuper his carmina, & cætera Eleuſiniorũ arcana, quę inde ſumere in prõptu eſt. Et perinde ad myſteria redeo, quæ maiora erãt & minora, ut ſuprà meminimus, & Plu. oſtẽdit, diuerſo tẽpore actitata. Hæc ciſtis opertis deferebantur: unde, quæ illa puellæ deferebant, dictæ ſunt Canephoræ, id eſt ciſtiferæ. in altera ciſtarum flores inerant, in altera ſpicę: per illos uer, per has æſtatem ſignificabant. Theodoritus, in his muliebrium naturam deferri ſolitã ſcribit: alij alia tradunt. Sanè & hæc myſteria, Orgia etiam interdum dicta ſunt: tametſi uocabulum hoc ad Bacchi ſacra magis conueniat, quæ (ut Seruius, & grammatici pleriq; obſeruant) ad omnia ferè reliqua ſacra referuntur. Sed certè Catullus in hoc ſignificatu cepiſſe uidetur, ſic enim canit:

Pars

Pars obſcura cauis celebrabant orgia ciſtis,
Orgia quæ fruſtra cupiunt audire profani.

Sed tamẽ etiam in his myſterijs Iacchus, id eſt Dionyſius unà agebatur, ut palàm Plut. docet, & nos alibi pluribus. & id faſcino, id eſt uirili membro, & uanno ſignificabatur. unde eſt illud Vergilij:

Et myſtica uãnus Iachi. Iſtiuſmodi ſacris intereſſe profanis & peregrinis non licebat. in quibus illud præcinebatur, ἑκὰς ἑκὰς ὅστις ἀλιτρός: id eſt, Procul procul quiſq; profanus. Porrò ſi plura cupis de myſterijs & Orgijs, legas Clementis Alexandrei, uiri admirandi προτρεπτικὸν πρὸς ἕλληνας, citatum etiã ab Euſebio in II. Præparationis Euang. in quo agit περὶ τῆς ἀπορρήτων τελετῶν, καὶ κρυφίων μυστηρίων τῆς πολυθέου πλάνης: hoc eſt, de arcanis ſacrorũ & abditis myſterijs erroris cultus multorum deorum. Sed caue ne te fallat latina Trapezuntij, uel Cretenſis potius interpretatio.

Chamyna, uel Chanyna Ceres cognominata fuit ab Eleis, cuius uaria fertur hiſtoria. quidam enim antiquum nomen deducunt ἀπὸ τοῦ χανεῖν, uel potius χαίνειν, id eſt hiſcere & hiare, quòd hiaſſe terram eo loco, quo Plutonis currus exijt, & rurſus coijſſe dicitur: ſunt qui Chamynum, uirum Piſæum Pantaleonti tyranno aduerſarium, ab Eleis occiſum ferant, cuius ex opibus templum deæ conſtructum fuerit. Quidam, alioqui utraque eruditi lingua, non Chamynam, ut ego apud Pauſ. & legunt & ſcribunt, ſed Chanynam: parum memores, huius deæ eodem libro ἠλιακῶν ſecundo mentionem factam. deinde quo pacto à Chamyno Chanyna deduci poteſt? nimirum χανεῖν uerbum his erroris anſam dedit.

Patrenſis Ceres colebatur apud Patras urbẽ Achaiæ, de qua Pauſ. in Achaicis ait, quod in eius tẽplo ex ſpeculo oracula dabãtur. Fons enim pro templo fuit, ex quo ægrotantibus ſalutem, uel mortem, oraculum ſignificabat. Speculum funiculo alligatum, liberamento quodam in fontem immittebatur, ita ut uix aquam attingeret: mox ſacris quibuſdam confectis, in ſpeculo uel uicturum, uel interiturum conſpici dicebant.

Africana Ceres ſummo cultu & continentia celebrata à uiduis mulieribus, de qua ſic Tertullianus lib. II. ad uxorem: Cæterùm, inquit, Africanæ Cereri uiduas aſsiſtere ſcimus, duriſſ. quidem obliuione matrimonij allectas, in æternum uiris, non modò toro decedunt. Sed & alias eis utiq; ridentibus loco ſuo inſinuant, adempto omni contactu, uſq; ad oſculum filiorũ. & tamen durante uſu perſeuerant in tali uiduitatis diſciplina, quæ pietatis etiam ſanctæ ſolatia excludit. Item alibi: Fœminas uerò Cereris Africanæ, cui etiam & ſponte abdicato matrimonio adſeneſcunt. Exinde quo pacto maſculorum uſq; ad oſcula filiorum inuenit diabolus poſt luxuriam caſtitatis perditricem.

Libyſſa Ceres. Libycus campus in agro Argeo appellatus, quòd in eo primum fruges ex Libya allatæ ſunt, quam ob cauſam etiam Ceres ob Argeis Libyſſa uocata eſt. hæc Feſtus.

Deſerta Ceres cognominata pro tempore & loco, uel quoniam deſerta à filia: utrumq; oſtendit poëta. nam de primo, lib. II. Aeneid. ait:

Templumq; uetuſtum Deſerte Cereris. de altero uerò primo Georg.
Nec repetita ſequi curet Proſerpina matrem. alias Seruius etiam recitat opiniones.

Mycaleſsia Ceres appellata, quòd in Mycaleſſo Bœotiæ urbe coleretur, cuius templum Hercules noctu & aperiebat & claudebat, ut Pauſ. ſcribit, & nos in Herculis uita retulimus. Alij à mari Mycaleſſe denominatam putant. Fama fuit, facile frũctus legi, ſtatuto tempore, ſi ante hãc deam primitiæ deponerentur, & toto anni tempore durare. Pauſ.

Montana Ceres, id eſt ὀρεία Δημήτηρ, in Phrygia colebatur, propè fluuiũ San

garion: ut Hermogenes in his quæ de Phrygia ſcripſit, teſtatum reliquit, apud interpretes Apollonij libro ſecundo.

Ceres & Proſerpina magnæ deæ uocatæ fuerunt, ut docet Pauſ. qui & illas δεσποίνας ab Eleis ait appellari. Heſychius uerò & ipſe Cererem alijs etiam nominibus nuncupat, ut χιλυνοκίς & χιτργίς. De Eriſichthone uerò Theſſalo, qui cùm Cereris lucum ſuccidiſſet, in eam miſer famem deuenit, ut proprijs membris non abſtinuerit, fabulam Ouid. in VIII. Metam. enarrat.

TRIPTOLEMVS.

TRiptolemũ Cereri ſubdidimus, ueteres imitati, qui idẽ fecêre, ut Phurnutus & Ouid. in Faſtis, & in Metam. De Triptolemo uerò uariè traditur. Siquidẽ Argiui, qui de uetuſtate cum Athenienſibus certabãt, ut cum Phrygibus Aegyptij, Pelaſgum apud ſe tradũt, Cererem Argos poſt raptã Proſerpinam profectã, hoſpitio ſuſcepiſſe, ubi Chryſanthis de filia eam certiorem fecit. mox Trochilum Cereris ſacerdotẽ, ob Agenoris odium ex Argis in Atticam aufugiſſe, ibiq́ uxorem duxiſſe Eleuſinen, ex qua Eubuleum Triptolemumq́ liberos ſuſcepiſſe ferunt. & hæc quidẽ Argiui. Athenienſes uerò Triptolemũ Celei filium, primum mitiores fructus coluiſſe contendunt. Muſæus poëta (ſi hæc quoq; Muſęi poëmata credenda ſunt) Triptolemum Oceano Terraq́ genitum cecinit. Sed Orphei uerſibus proditũ eſt, Eubuleum & Triptolemum patre Dyſaule fuiſſe ortos (ſed enim hi uerſus Orphei non eſſe uidentur.) quibus duobus, quoniam filię raptum indicarũt, Ceres frugum ſationem dederit. Chœrilus Athenięſis poëta, fabulam Alopem docuit, in qua ait, Cercyonem ac Triptolemũ fratres ex Amphictyonis filia genitos, quorũ alterum Rharo: alterum, id eſt Cercyonẽ Neptuno peperit. & quidẽ adhuc ex Pauſ. Porrò & Suidas ita: Rharus, inquit, filiũ habuit Celeum, ex quo genitus Triptolemus. Sed cùm Rharus errantẽ Cererem, ac Proſerpinam quærentẽ hoſpitio ſuſcepiſſet, in huius beneficij gratiã Ceres Rhari nepotem Triptolemum frumenti culturã edocuit. hinc Rharius campus, in quo Pauſ. ſcribit primũ ſemina iacta fuiſſe, ibiq́ primum fruges proueniſſe. Rharium quidẽ campum in Eleuſine Stephanus reponit, unde etiam ſit Ceres Rharia appellata. Seruius lib. primo Georg. Eleuſin, ait, ciuitas eſt Atticæ prouinciæ, nõ longe ab Athenis, in quà cùm regnaret Celeus, & Cererẽ filiam quærentẽ liberaliſsimè hoſpitio ſuſcepiſſet, illa pro munere oſtendit ei omne genus agriculturæ. filium etiam eius Triptolemum recens natum per noctem igne fouit, & per diem diuino lacte nutriuit, & cum allatis ſerpentibus ſuperpoſitum per totum orbem miſit, ad uſum frumentorum hominibus indicandum:

Angues Triptolemi ſtrident, & ſquammea curuis
Colla leuant aſtricta iugis, lapſuq́ ſereno
Erecti, roſeas tendunt ad carmina criſtas.

Idem & Io. Zezes grammaticus in cõment. in Heſiodi opera & dies, qui & allegoriã fabulæ explicat. Phurnutus Triptolemũ Eleuſinium ait à Cerere edoctũ ſerendi rationẽ, per orbem terrarum monſtraſſe, uectum Cereris curru ab alatis ſerpentibus: Triptolemumq́ nuncupatum, quaſi qui tereret hordeum, ὁ τρίψας τὰς οὔλας. οὖλαι enim hordea ſignificant. Scribit præterea Hyginus, quo tempore Carnabuta rex Getarum erat, Cererem ſua beneficia largitam eſſe hominibus: Triptolemumq́, cuius ipſa fuerat nutrix, in curru draconum collocatum (qui primus hominum una rota dicitur uſus, ne curſu moraretur) iuſsiſſe omnium nationum agros circumeuntem ſemina partiri, quò facilius ipſi poſteriq́ eorum à fero uictu ſegregarentur. qui cùm perueniſſet ad eum Getarum regem, ab eo primum hoſpitaliter acceptus: deinde non ut benefi-

beneficus aduena & innocens, ſed ut crudeliſſimus hoſtis inſidijs captus, aliorum dum paratus eſt producere, ſuam penè perdidit uitam. Cernabutæ enim iuſſu, cùm draco unus eorum eſſet interfectus, ne cum Triptolemus ſenſiſſet inſidias parari, currus præſidium ſibi conſtituere ſperaret, Cererem ferunt eò ueniſſe, & erepto adoleſcenti curru, dracone altero ſubiecto, reddidiſſe, regemq́ pro cœpto maleficio pœna non mediocri affeciſſe.

SYNTAGMA DECIMVMQVINTVM

DE DAEMONIBVS, GENIIS, LARIBVS, CAETERISQ'VE, AC DE PANE, THEMIDE, ET LAMIIS, &c. AD *Socinum Bentium Medicum & Philoſophum.*

Diſertiſsime mi Socine Benti,
Antiſtes ſapientiæ, & peritus
Artis Pergameæ, ſimulq́ Coæ:
Conſcripſi tibi Dæmonas Pelaſgi
Quos dicunt, Genios uocant Latini,
Ipſos multiplici ſubinde uoce,
Et Manes, Lemuresq́ nuncupantes,
Et Faunos, Inuos, Lares, Penates,
Et quæ nomina colligo hoc libello.
Quæ ſi non fuerint bene explicata,
Tu, qui me Stygio additum tyranno
Suſtentas medica frequenter arte,
Ignoſcas rogo, deinq́ me tuere.
Sic ſint proſpera cuncta, liberiq́
Maiores referant, auum, patremq́.

CVM permulta me Socine Benti alijs ſemper deterruerunt, quo minus nobis magnis Philoſophis mea ſcripta legenda mitterem: tum illud, quòd nos uideam aliud dicendi genus amplecti, quàm ij faciant qui manſuetiores Muſas conſectantur. Nihil enim nos, niſi quod ratio ipſa & natura ſuis legibus præſcripſerit, complectimini: noſtrum uerò totum ſcribendi genus in ueriſimili perſuaſione conſiſtit, & ueterum ac probatorum auctoritatibus innititur, plerunque hoc uel illud pro re & tempore probantes, Academicorum more, ut lector quam uelit cunque partem, ſententiamq́ue apprehendere poſſit. Quare cùm ſuperioribus diebus meum hoc inſtitutum ſecutus, de Dæmonibus, cæteris eiuſmodiq́ue à gentibus deis habitis Syntagma confeciſſem, uiſum eſt mihi hanc omnem partem legendam tibi mittere, ut cùm tibi de his, in tuis ſubtilioribus lucubrationibus agendum contigerit, uno intuitu collecta poſſes conſpicere, & decerpta melius ac enucleatius tractata cõſcribere. Accipe igitur mi Socine, hoc noſtrum, qualecunq; eſt: ut uel hac ſaltem ratione & exiguo hoc munere intelligas, quòd præ me feram grati animi ſignificationem, ob tot, tantaq; in me ac meos collata beneficia, utcunq; ſeruatam. Accipe inquam, ea lege, ut legas, & legendo ita caſtiges, ut mea tua eſſe uideantur. Vale.

DAEMONES, ET *CAETERI.*

DAemonis uocabulũ apud ueteres latè deſumptũ eſſe uidemus. nã & pro deis ipſis ſupremis, & prò cœleſtibus atq; aëris perſæpe obſeruauimus. Nos primũ de nomine agemus: deinde appellatiões, ut inſtitutũ eſt noſtrũ, exponemus. Mittã nũc illa philoſophis & theologis, qui ſint, nõ ſint,

ſint, diſputāt. Nos Chriſtianā pietatem ſectantes, nihil dubitamus. Dæmones igitur uocabulum putat in Cratylo Plato, ex Heſiodi ſentētia, quaſi δαήμονας dici, hoc eſt prudentes ac ſcientes, iuxta antiquum Græcorum ſermonē: quo fit (ait Socrates) ut Heſiodus, cęteriq; poëtæ permulti præclarè loquātur, quicunq; aiunt, quòd poſtquā bonus aliquis uita functus eſt, maximā dignitatem præmiumq; ſortitur, fitq; Dæmon ſecundū ſapientiæ cognomentū. ita & ipſe aſſero, Dæmona, id eſt ſapientē, omnē eſſe hominē quicunq; ſit bonus: eumq; Dęmonicū eſſe, id eſt, ſapiētem & felicē, uiuentē atq; defunctum, recteq; Dęmonem nuncupari. hæc fermè Socrates, ſeu potius Plato. Poſsidonius in lib. de Heroibus & dæmonibus, quia ex ætherea ſubſtātia partita atq; diuiſa qualitas illis eſt, ἀπὸ τοῦ δαίειν, hoc eſt urere, ſeu ἀπὸ τοῦ δαιομένου, hoc eſt, μεριζομένου, id eſt diuiſo & partito, eos denominatos tradit. quod & Macrob. repetit in Sat. Euſebius nec Platonis, nec Poſsidonij ſententiam ſuſcipit, & Dæmonas ait dici παρὰ τὸ δαιμαίνειν, quod exterreo & pauefacio ſignificat. Pluribus tamen exemplis Steuchus Eugubinas, amicus meus, aſtruere nititur, hoc uocabulū in linguam Græcā ex Hebræa migraſſe, à Shadaim: prioreq; ablata ſyllaba, Daimones fieri. De dæmonum uerò natura nihil ego ſtatuo: ſed nec loquar quidem, niſi quæ pia decernit religio, & patrum ſententia, quę malos omnes dęmones ſtatuit: nec mihi hoc loco dicendū, quæ cùm alij prodiderunt, tum Proclus in Cratylo, & alibi de formarum & figurarum uarietate deorum & dæmonum, quæ hominibus ſæpiſsimè uiſæ dicuntur. nam & noſtri, ſpectra & ſimulachra aërea eſſe docent. Plato in Philoſopho, ſeu Epinomide, cùm de ſupremis deis locutus eſſet, ita ſubiungit: Deinceps uerò ſub his dęmones, genus aëreum, in tertia mediaq; regione, qui interpretationis cauſa ſunt, collocatos fatendum, orationibus colere gratia laudabilis interceſsionis interpretationisque debemus, & reliqua. Idem in Sympoſio, dæmones inter deos & homines reponit. In Cratylo, ut dictum eſt, ex Heſiodi ſentētia homines in deos relatos ſtatuit, & dęmonas uocat. Ita enim canit Heſiodus:

ἠέρα δ' ἑσσάμενοι πάντῃ φοιτῶντες ἐπ' αἶαν. hoc eſt,

Aëraq; induti tota tellure uagantur.

Variè tamen in Timęo ſtatuere uidetur: & Apuleius nōnihil interdum à Platone euariare uidetur, ut pòſt docebimus: Hierocles item in aureo commentario, aurei Pythagorę carminis. angelos enim, & heroes, & genios ſtatuit, mox deorum filios Heroas appellat. at uerò Orpheus in hymnis, dæmona inter cętera uocat ipſum ζῆνα μέγαν πολύπλαγκτον: id eſt, Iouem magnū multiſtrepum. In poemate uerò ad Muſæum, dęmonas ita diſtinxit, in dęmonas cœleſtes, aëreos, aqueos, terreſtres, infernos, id eſt ſubterraneos & circuitores, ſeu uagos. Hoc eſt, δαίμονας οὐρανίους, καὶ ἠερίους, καὶ ὑδρηοὺς, καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους, ἰδὲ πυριφοίτους, uel ut alij legunt, περιφοίτους. Sed & Chalcidius in Platonis Timęum, Dęmonas ait cùm ętherios eſſe, tum aërios, tum terreſtres: & cętera fermè quę Platonici reliqui. Alij dęmonas ita diſtinguere maluerunt, in fabuloſos, poeticos, & naturales: alij in angelos bonos & malos, ut Numenius & Proclus, Porphyriusq;: ſanius hi quidem, ſed uiderint tamen, ne in uanas gentium ſuperſtitiones prolabantur. Philon autem Hebręus in libro de Mundo, ab his diuerſa ſentit: qua in re & illum nonnihil errare noſtris quibuſdam uiſum eſt. libet hoc loco Iſidori uerba ex VIII Etymol. aſcribere: Dęmonas, inquit, à Gręcis dictos aiunt, quaſi δαήμονας, id eſt peritos, ac rerum pręſcios. pręſciunt enim futurorum multa: unde & ſolent reſponſa aliqua dare. Illis quidem inneſt rerum cognitio pluſquam infirmitatis eſt humanę, partim ſubtilioris ſenſus acumine, partim experientia longiſsimę uitę, partim per dei iuſſum angelica reuelatione. Hi corporum aëriorū natura uigent. ante tranſgreſsionem quidem cœleſtia corpora gerebant: lapſi uerò, in aëriam qualita-

qualitatem conuerſi ſunt: nec aëris illius puriora ſpacia, ſed iſta caliginoſa tenère permiſsi ſunt, qui eis quaſi carcer eſt uſq; ad tempus iudicij. Hi ſunt præuaricatores angeli, quorum diabolus princeps eſt: & cætera, quæ idem Iſidorus exequitur. Sedenim cõmune eſt Græcis & Latinis uocabulum Angelorum, qui Malachim ab Hebræis dicuntur. Exiſtimauit Philon eoſdem angelos Hebręis eſſe, qui gentiũ philoſophis ſunt dæmones. At nos plura mittamus, qui deos gentium referre & ridere tantũmodo uolumus, ne & nos fortaſsis in abſonam aliquam gentilitatis opinionem incauti decidamus: à qua re maximè abhorremus, id tantũ animo fixum ratumq́; habentes, quòd Dei optimi maximi & ſeruatoris noſtri religione permiſſum eſt, & placitũ: nec ſecus quicquã, unquã, ut à principio profeſsi ſumus: etiam ſi quid ignoratione & imprudentia lingua peccaret, nec id animo ſentire, nec eloqui certum decretumq́; habemus. Dæmones igitur à Latinis Genij uocantur, de quibus hic agendum.

GENIVS.

GEnius, ut D. Auguſtinus lib. ſeptimo ex Varronis ſententia ait, deus eſt, qui prępoſitus eſſe, ac uim habere omnium rerum gignendarum credebatur: quo modo uidetur Cebes Thebanus philoſophus in tabula ſuum poſuiſſe ſenem dæmona, id eſt Genium, in primi circuitus porta. ſed & alio modo Genius dicitur, deus naturæ cuiuſque. Plutarchus Genium eſſe ſcribit, qui unicuiq; mortalium inſit. Vide ipſius Problemata. Cẽſorinus, Genium deum ait, cuius in tutela, ut quiſq; natus uiuit: ſiue etiam, quòd ut generamur curat: ſiue, quòd unà gignitur nobiſcum: ſiue etiam, quòd nos genitos ſuſcipiat ac tueatur. Certè à gignendo Genius appellatur. Feſtus, Genium eſſe ſcribit, qui uim obtinet rerum omnium gerendarum. Aufuſtius ait: Genius eſt deorum filius, & parens hominũ, ex qua homines gignuntur: propterea Genius meus nominatur, quia me genuit. Alij Genium eſſe putauerunt uniuſcuiuſque loci deum. Seruius ita tradit, Genium numen eſſe, quod nobis naſcentibus datur. Vergilius:

Incertus Geniúm ne loci, famulúm ne parentis
Eſſe putem. de ſerpente loquentes. Hinc Perſius:
Pingue duos angues. Serpentis etenim imagine Genius interdum effingebatur, interdum puerili uel iuuenili forma: interdum etiam ſenis, ut apud Cebetem. Coronabatur uerò platani folijs, utpote arboris genialis, Albius Tibullus poëta ita ſuis uerſibus exornat:

Ipſe ſuos adſit Genius uiſurus honores,
Cui decorent ſanctas florea ſerta comas.
Illius è puro deſtillent tempora nardo,
Atque ſatur libo ſit, madeatq́; mero.

In uetuſtis nonnullis monetis Traiani, & Adriani, aliorumq́; principũ, Genius pateram dextra ſupra aram porricere, quæ ara eſſet ſertis ornata: læua uerò manu propendulum flagellum, uel ſimile quiddam tenere uidebatur. Sedenim & in alijs Adriani inſcriptionibus, talem epigraphen comperi: GEN. P.R. hoc eſt, Genio populi Romani. ubi imago cernebatur hominis militaris, cum ueſte ad cruris medium circumuoluta: dextera pateram in morem ſacrificantis habebat, læua cornucopiæ. ſed pro Principis arbitrio. Vnde & nos antiquarijs, & harum rerum ſtudioſis, nomiſmata mittamus. Genio res ſacra fiebat mero ac floribus. Perſius:

Funde merum Genio. Horat. in Epiſtolis:
Floribus & uino Genium memorem breuis horæ.

Genius in Aulular. Plauti ita inquit: Huic filia una eſt, ea mihi quotidie thure, aut uino, aut aliquo ſemper ſupplicat. Quid uerò cauſæ fuerit, ut merum Genio funderetur, nec hoſtia faciendum antiqui putarent, Varro cauſam

explicat

explicat in eo libro cui titulus eſt Articulus, ſiue de numeris: & Cẽſorinus. Id moris, inquiunt, inſtitutiq; maiores noſtri tenuerũt, ut cũ die natali munus annale Genio ſoluerent, manũ à cæde ac ſanguine abſtinerent, ne die qua ipſi lucem accepiſſent, alijs demerẽt. Deniq; Delij Apollinis γενέτορος aram, ut Timęus auctor eſt, & Cloacius, nemo hoſtiam cædit. hæc illi. Addit & Cenſorinus, quod Genio facto neminẽ oportebat antè guſtare, quam eum qui feciſſet. Horatius tamen ad Aelium Lamiam lib. tertio Carm. ita canit:

Cras Genium mero Curabis & porco bimeſtri.

quo loco uictima adhibetur. Quidam præterea Genium omnium gignendarum rerum deum exiſtimarunt. Genius, ait Cenſorinus, ita nobis aſsiduus obſeruator appoſitus eſt, ut ne puncto quidem temporis longius abſcedat, ſed ab utero matris acceptos, ad extremum uitæ diem comitetur. Arrianus de Epicteto: Vt cuſtodem, ait, adhibuit unicuique proprium dæmona, & tradidit ei cuſtodiendum, cuſtodem peruigilem & incorruptum, &c. Marcellinus lib. hiſtor. XXI. Quod inter affuiſſe ſibi ſquallidus exiſtimabatur, & putabatur Genius eſſe quidam, tutelæ ſalutis appoſitus, eum reliquiſſe mundo citius digreſſum. Ferunt enim theologi, in lucem editis hominibus cunctis, ſalua firmitate fatali, eiuſmodi quædam uelut actus rectura numina ſociari, admodum tamen paucisſimis uiſa, quos multiplices auxere uirtutes: & cætera, quæ durus quidem ſcriptor, ſed doctus tamen, exequitur. Alij demum Genios elementa dixerunt: alij duodecim ſigna cœleſtia, cum Sole, & Luna. Quidam tres illos deos Capitolinos, Iouem, Iunonem, Mineruam putauère. Sed hæc ſunt à curioſis perquiſita: nos ad reliqua deſcendamus. Euclides Socraticus philoſophus, duplicem omnibus Genium attributum putauit. Empedocles quoq; & Menander, duos ſimiliter Genios protinus ut in lucem quis editus eſt, dari putarunt. Menandri hi ſunt ſenarij:

ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ τῷ γενομένῳ.
ἅπαντος ἐστὶ μυσταγωγὸς τοῦ βίου.

Idem apud Lucillium in lib. Satyrarum nono licere cognoſci, ait Cenſorinus: bonum hunc, malum illum (ut reor) exiſtimans. Malum deum ſuum iratum uocat Terentius: bonum deum propitium ſuum Næuius uocauit, quo uidelicet modo noſtri bonum & malum angelum & cuſtodem appellare conſueuere. Græci ἀγαθὸν θεὸν, & ἀγαθὸν δαίμονα. malũ uerò, ἀλάστορα, παλαμναῖον, & κακοδαίμονα. Hinc Valer. Maximus libro primo de Caſsio Parmenſi, qui exiſtimauit ad ſe uenire hominem ingentis magnitudinis, coloris nigri, ſquallida barba, & capillo demiſſo: interrogatumq; quis nam eſſet, reſpondiſſe, κακοδαίμονα. Ita & Plut. de Bruto, in eius uita, cum ei ſimiliter apparuiſſet, Tuus ſum (inquit) Brute Genius malus, id eſt δαίμων κακός. meminit & Appianus, & Florus. Plut. in eo qui περὶ εὐθυμίας, id eſt de animi tranquillitate inſcribitur. Idem de duobus Genijs affirmat. Scribit Cẽſorinus, à nõnullis binos Genios in his duntaxat domibus, quæ maritæ eſſent, colendos creditum eſſe. Seruius grammaticus ſuper ea Vergilij uerba. Quisq; ſuos patimor manes: Cũ (inquit) naſcimur, duos Genios ſortimur: unus eſt qui hortatur ad bona, alter qui deprauat ad mala. nec incongruè dicuntur Genij, quia cũ unuſquiſq; genitus fuerit, ei ſtatim obſeruatores deputãtur: quibus aſsiſtentib. poſt mortẽ, aut aſſerimur in meliorẽ uitam, aut cõdemnamur in deteriorẽ: per quos aut uacationẽ meremur, aut reditum in corpora. ergo Vergilius Manes, Genios dixit, quos cum uita ſortimur. Alij Iunonem & Genium ſingulis dederunt, quod pluribus ex diuerſis auctoribus oſtẽdit Politianus. Sed & cętera de Genijs proſequamur. Martianus lib. ſecũdo de nuptijs Mercurij & Philolog. ita ſcribit: Sed quoniã, inquit, unicuiq; ſuperiorũ deorũ ſinguli quiq; deſeruiũt, & illorũ arbitrio, iſtorumq; comitatur (id eſt cœlitum & ſecundorũ deorum) & generalis omnium præſul,

præſul, & ſpecialis ſingulis mortalibus Genius admouetur, quem etiam pręſtitem, quod præſit gerundis omnibus, uocauerunt. nam & populi Genio, cũ generalis poſcitur, ſupplicant: & unuſquiſq; gubernatori proprio dependit obſequium. Idcoq; Genius dicitur, quoniã cùm quis hominũ genitus fuerit, mox eidem copulatur. hic tutelator, fidiſſimusq; germanus, animos omnium menteſq; cuſtodit. & quoniã cogitationum arcana ſapere annunciat poteſtati, etiã Angelus poterit nuncupari. hos omnes Gręci Dæmonas dicunt, ἀπὸ τοῦ δαήμονας εἶναι. Latini Medioximos uocitarunt, qui quidem omnes minus lucidę ſplendidæq; naturæ, quàm illi cœleſtes, ſunt: nec tamen ita ſunt corpulenti, ut hominum capiantur obtutu. hæc ferme Martianus. Hinc & Tertullianus, ut puto, & deũ, & hos ſpiritus, corporeos aliquo modo exiſtimauit. Sed nos præterea ſequamur. Apuleius in libro de Deo Socratis, Dæmonibus hanc definitionem attribuit, quem etiam ſecutus eſt D Auguſtinus. Dæmones ſunt, inquit, genere animalia, ingenio rationabilia, animo paſſiua, corpore aërea, tempore æterna. quam deſcriptionem cùm planius explicaſſet, monſtraſſetq; hominis animam adhuc in corpore poſitam dæmona nuncupari, ideoq; etiam dici εὐδαίμονας eos qui beati forent, & quibus bonus contigiſſet Genius: tum de Genijs quędã locutus ſubiungit, eos abiuratis corporibus ſuis Lemures, Laruas, Lareſq; uocari, ut etiam in deis Manibus dicturi ſumus. Idem Apuleius pręterea in lib. de dogmate Platonis: Dæmones, inquit, quos Genios & Lares poſſumus nuncupare, miniſtros deorum arbitrãtur, cuſtodeſq; hominũ & interpretes, ſi quid à deis uelint. Sed de cuſtodibus paulo ſuprà actum eſt. Alij nonnulli extitere, qui Genios animas quorumcunq; rationales interpretati ſunt: quo modo & per Geniũ alicuius iurare intelligunt, quòd maximum fuit apud ueteres iuramentum per principis Geniũ iurare, ut planè Iuriſconſulti & Tertullianus oſtendunt. Suet. Ttranquillus in Caligula ait, multos à Caligula ſupplicio affectos, qui per eius Genium peierauerant. Lactantius Firmianus libro 2. Diuin. inſt. de dæmonibus agens: Geniorum, inquit, ſibi nomẽ aſſumũt, ſic enim latino ſermone dæmones interpretantur. Hos utiq; Hermes Triſmegiſtus ἀγγέλους πονηρούς, hoc eſt, angelos malignos uocauit, Aliquando tamen etiam ſimplici uoce dicũtur πονηροί: ut CHRISTVS Dominus ad patrem in prece quotidiana appellat. Sunt etiam in genere angelorũ, quos δυνάμεις, hoc eſt uirtutes, uel poteſtates, Magi et ſapientes Chaldęorũ appellant: inter quos ut M. Pſellus tradit, κοσμαγοὶ repoſiti ſunt, quaſi tu dicas mundum agentes. Sunt item qui ἀμείλικτοι, hoc eſt, qui mulceri non permittũt animas illecebris & affectibus. Porrò Genius Genio alius alij præſtare creditus eſt, uirtute, ſapientia, uiribus. unde eſt illud apud Plut. de Octauio Auguſti & M. Antonij Genijs, quorũ alterius, id eſt, M. Antonij, reformidabat alterũ, hoc eſt, Octauij Auguſti. Sed nec humiliora omittamus. Genius natalis deus nũcupari uidetur à Tibullò poëta. nam cùm de Genio loqueretur, ita Elegiã ad Cherinthũ claudit:

At tu natalis quoniam deus omnia ſentis,
  Annue, quid refert clamúe palamúe roget.

Demum à Genio Genialis dies uocatur, quoniam in die natali lætitiæ & hilaritati operam in primis dabant antiqui, & Genio indulgebant. unde & cùm naturæ obſequimur, indulgere Genio: & è contrario, defraudare Genium dicere conſueuimus. ut illud, Genialis agatur iſte dies: quòd ſcilicet, ut Laberius mimographus dicit, Genius generis deus ſit, uentri qui pareat. Ad hæc, quoniam naturæ deus exiſtimabatur Genius, Genialis lectus maritalis eſt appellatus, in quo opera detur generandis liberis. Sext. Pompeius: Genialis, inquit, lectus qui nuptijs ſternitur, in honore Genij. Catullus in Epithal. Pelei & Thetidis:

Puluinar uerò diuæ Geniale locatur

Aedibus in medijs. Solemus quoq; dicere non modò homines natos bono uel malo Genio, ſed & urbes, & res cæteras: quin etiam libros, & propter id Val. Martialis non inconcinnè cecinit:

Victurus Genium debet habere liber.

Quare iam ſatis de Genijs. deinceps Penates, & Lares, cæteramq; turbam eiuſmodi deorum interpremur.

PENATES.

PEnates dei qui dicebantur à Latinis, quo nomine à Græcis appellarētur non ſatis conſtat. Dionyſius Alicarn. in primo hiſt. à diuerſis eos ſcribit diuerſis nominibus in græcam linguā conuerſos eſſe. Alij, inquit, patrios appellant, id eſt, πατρῴους: alij γενεθλίους. Fuêre qui κτησίους, quiq; μυχίους. quidā & ἑρκείους, alij & ἐφεστίους: & horum unuſquiſq; ſecūdum quod aliquid eos contingeret, ut detur nomen dediſſe. Sedenim Caſſius Hemina, Samothracas deos eoſdem exiſtimauit, qui & Penates, & Magni dei: quod & Macrobius refert. Sed de Samothracibus idem qui ſuprà Dionyſius Alicar. plura in eodem primo hiſt. ex Caliſtrato uetuſto ſcriptore, itēq; ex Satyro, & Arctino poëta prodidit, & nos in Cabiris nonnihil, Varro humanarum lib. 2. Dardanum refert deos Penates ex Samothrace in Phrygiam, & Aeneam ex Phrygia in Italiā detuliſſe. Alij Tarquinium Demarathi Corinthij filiū, Samothracis religionibus myſticè imbutum, uno templo: ac ſub eodem Samothracas deos coniunxiſſe uolūt. Scribit Varro de Ling. lat. quod terra & cœlum, ut Samothracū initia docent, ſunt dei magni: & hi quos dixi, multis nominibus, nam neq; quas Samothracia ante portas ſtatuit, duas uiriles ſpecies ęneas, dei Magni: neq; ut uulgus putat, hi Samothraces dei, qui Caſtor & Pollux. Sic hi mas & fœmina, & hi quos augurum libri ſcriptos habent, ſic diuipotes ſunt pro illo, qui Samothraces θεοὶ δυνατοί, hæc duo Cœlum & Terra, quòd anima & corpus, humidum & frigidum. hæc uerò de Samothracibus. Redeo ad Penates. Idē Varrro, ut eſt apud Arnobium: Penates, ait, qui introrſus atq; in intimis penetralibus cœli deos eſſe cenſet, quos loquimur, nec eorum numerū nec nomina ſciri. hos Conſentes & Complices Hetruſci aiunt, & nomināt: quòd unà oriantur, & unà occidant, ſex mares, & totidē fœminas, nominibus ignotis, & miſerationis parciſſimæ, ſed eos ſummi Iouis cōſiliarios ac principes exiſtimari. Nec defuerūt qui ſcriberent, Iouem, Iunonem, ac Mineruam, deos Penates exiſtere, ſine quibus uiuere ac ſapere nequeamus, ſed qui penitus nos regant, ratione, calore ac ſpiritu, Hyginus patrios deos Penates, id eſt, θεοὺς πατρῴους uocari tradidit: atque ideò à Vergilio dictum:

Dei patrij ſeruate domum. Item,

Patrijq; Penates.

Nigidius libro decimonono de Deis requirit, num dei Penates eſſent Troianorum, Apollo & Neptunus, qui muros ei urbi feciſſe dicuntur: & num eos in Italiam Aeneas adduxerit. idem & Cor. Labeo in libro de Deis penatibus prodidit. Sunt tamen qui diuerſos faciunt. Sed & θεοὺς μεγάλους, id eſt magnos deos apud Vergilium, Penates deos Macrobius interpretatur: alij alia, quæ ab eodem Macrobio traduntur. Idem tamen Nigidius rurſus, ut refert Arnobius in tertio aduerſus Gentes, in libro ſexto exponit, & decimo, diſciplinas Hetruſcas ſequens, genera eſſe Penatium quatuor: & eſſe Iouis ex his alios, alios Neptuni, inferorum tertios, mortalium hominū quartos dixit. Cæſius & ipſe aſſequēs, Fortunam arbitratur, & Cererem, Genium Iouialem, ac Palem: ſed non illam fœminam, quam uulgaritas accipit, ſed maſculini neſcio quem generis miniſtrum Iouis ac uillicum. De figura uerò eorum & forma, Timæus quidem hiſtoricus ſcribit eos lituos ferreos & æreos, & Troianum uas quoddam fictile fuiſſe, eaq; in occultis & reconditis Lauini iacuiſſe ſacra.

Audi-

Audiuiſſe uerò ſe dicit ab incolis. hinc Varro de lingua Latina: Oppidum quod primum conditum in Latio, ſtirpis Romanæ Lauinium: nam ibi dei Penates noſtri. Subdit Dionyſius, immo Lapus in eius interpretatione(ea enim uerba adeò mihi confuſa uidentur, ut per defectum græci codicis coactus ſim ea interpolata hic afferre.) agit igitur, in templo obſcuro & humili, quod erat non procul à foro Romano, duas duorum Troianorum imagines ſe uidiſſe, duorum iuuenum ſedentium, habentium que pila in manibus, uetera eius artis opera, quibus eſſet inſcriptio, D. PENATES. Similesq́ue uetuſtis in templis pleriſque conſpici iuuenes militari habitu, cultuq́. addo ego, etiam in nomiſmatibus quibuſdam antiquis adhuc huiuſmodi imagines conſpici. Porrò Macrobius, ædem deorum Penatium in ea parte Palatini montis fuiſſe ait, quæ Boream ſpectans, Velia dicebatur. Liuius item in quinto Decad. ſcribit: Aedes deorum Penatium in Velia de cœlo tacta eſt. Penates autem dicti ſunt, ut M. Cicero dicit, à penu, ſiue ab eo quòd penitus inſidēt, ex quo etiam penetrales dicebantur. hinc & feſtus ait, Penetralia eſſe Penatium deorum ſacraria. Vergilius:

Aeternumq́ adytis effert penetralibus ignem.
Hinc & dei Penetrales dicti, Catullus:
Pubes Græca Penetrales deſeruiſſe deos.

Macrobius Penates ſic uocatos arbitratus eſt, quòd per eos penitus ſpiremus, per quos & corpus habeamus, et per quos rationem animi poſſideamus. Seruius grammaticus in eos Vergilij uerſus:

Aedibus in medijs, nudoq́ ſub ætheris axe,
Ingens ara fuit, &c.

Penates ait omnes deos eſſe, qui domi coluntur. unde & pro domibus ipſis ſæpe ponuntur. Sanè legimus & publicorum & priuatorum penatium mentionem à ſcriptoribus habitam, ut à Liuio in tertio: quin & cœli, terræ, urbium & ædiū penates dictos annotauimus. Penatis etiam ſingulari numero Labeo Antiſtius dici putauit, quia pluraliter Penates dicantur: cùm & proportio etiam patiatur Penas dici, ut Optimas, Primas, Antias. Sed hæc nihil, uel parum, ad inſtitutum: ut hoc ad curioſitatem pertinet. Hirundinum genus deis penatibus & Veneri, quæ ipſa quoq́ è numero Penatium putabatur, charum exiſtimatum eſſe ab antiquis, ut eſt apud Aelianum.

L A R E S.

LAres ſunt dei domeſtici: unde & Lares pro ædibus ipſis, ut etiam Penates dicti. hinc & Lar familiaris, qui ab antiquis, teſte Plauto, in canis figura efformabatur. Plutarchus in Problemat. Cur, inquit, Laribus, quos propriè Præſtites uocant, canis aſſiſtit, ipſi autem Lares canū ueſtibus ueſtiuntur. idem & Macrobius ſcribit. Cauſam exponit Plut. atq́ ideo ualde conſiderandū puto, quid tandem ſibi Cornutus ſeu Probus grāmaticus in Perſij Satyris uoluerit, cùm ſcribit: Succinctis Laribus, inquit, quia Gabino habitu cynomia, id eſt canina pelle dei Penates formabantur, obuoluti toga ſupra humerum ſiniſtrum, & ſub dextro. Larium mater Mania putata eſt, ut Varro & Macrobius ſcribunt. Ouidius in Faſtis, Lares Mercurij & Laræ Nymphæ, quæ & Muta dicta eſt, filios ait: Lactantius & Auſonius, Larundæ. De Lara uerò, ſiue Larunda, hæc fabula narratur, quòd nympha hæc Tiberiona fuerit, cui ab Ioue lingua ſit abſciſſa, quòd Iuturnæ cum Ioue coitum Iunoni indicaſſet. hanc Mercurio iuſſit, ut ad inferos deferret. inter eundum, forma puellæ illectus Mercurius, rem cum ea habuit: unde nati ſunt gemini Lares. Scribit Arnobius, Lares uicorum atq́ itinerum deos eſſe, ex eo quòd Græci uicos cognominant Lauras. Nigidius, modò tectorum domuumq́ cuſtodes, modò Cure

tas illos qui occultaſſe perhibentur Iouis æribus aliquãdo uagitum, indigetes Samothracios, ut eſt apud Arnobium. Varro nunc Manes ait, unde & eorum mater Mania: nunc aërios ait deos, & heroas: nunc laruas Lares dicit, quaſi quoſdam genios defunctorum. quin et quod Lares uicos et cõpita ſeruarent, in quorum honorem ludi compitalicij celebrabantur. Pilæ, ait Feſtus, effigies uiriles & muliebres ex lana, Compitalibus ſuſpendebantur in compitis: & hunc diem feſtum eſſe deorum inferorum, quos uocãt Lares, putarũt: quibus tot pilæ, quot capita ſeruorum: tot effigies, quot eſſent liberi, ponebantur, ut uiuis parcerent, & eſſent ijs pilis & ſimulachris contenti. hæc Feſtus. Macrobius uerò primo Satur. planius de his agit, de compitalib. agẽs: Reſtituti ludi, inquit à Tarquinio Superbo Laribus ac Maniæ, ex reſponſo Apollins: quo præceptum eſt, ut capitibus pro capitibus ſupplicaretur. idq; aliquãdiu obſeruatum pro familiarũ ſoſpitate, ut pueri mactarentur Maniæ deæ, matri Lariũ, quod ſacrificij genus Iun. Brutus Cos. pulſo Tarquinio aliter conſtituit celebrandũ. nam capitibus allij & papaueris ſupplicari iuſſit, ut reſpõſo Apollinis ſatisfieret de nomine capitum, remoto ſcilicet ſcelere infauſtæ ſacrificationis. factũq; eſt, ut effigies Manię ſuſpẽſę pro ſingulorũ foribus, periculũ ſi quando immineret familijs, expiarent: ludosq; ex uijs compitorũ, in quib. agitabantur, Compitalia appellauerunt. Hactenus Macrobius. Fuit Larium ædes Romæ uia ſacra, teſte Solino. quidam & in campo Martio ab Aemilio Rugillo prætore dicatam alteram ſtatuunt. P. uerò Victor uicum etiam Romę Larium fuiſſe ruralium prodit. Sed & Lares familiares fuerunt, ut ex Plauti Aulul. palàm fit, qui & domeſtici dicebãtur. Inuenio & hoſtiles Lares appellatos, quòd ab his hoſtes arcerentur, ut Alexan. ait. Solebant uerò pueri, cùm bullas deponerẽt, Laribus eas ſuſpendere, unde eſt illud Perſij:

Bullaq; ſuccinctis Laribus donata pependit.

Meminit & Porphyrion, & Cornutus ſeu Probus, grammatici. Propertius libro quarto:

Mox ubi bulla rudi demiſſa eſt aurea collo,
Matris & ante deos libera ſumpta toga.

Inde uerò Lares domicoli cœptos ait Seruius, quòd apud antiquos mortui domi ſepeliebantur, quos ut deos domeſticos uenerabãtur, ut in Sepulchralibus oſtẽdimus. Fuerunt & Lares præſtites nũcupati, Ouidio & Plutarcho teſtibus: licet in latino codice Plutarchi perperam Præſides pro Pręſtites legãt. nam in Gręco rectè habet. Lares etiã coronari ſolitos legimus. Pli. Et iam tũc coronæ deorũ honos erant, & Larium publicorũ priuatorumq;, & ſepulchrorum, & manium. Quin Plautus in Aulul. Larem familiarẽ loquẽtem facit, thure, uino, coronis ſibi quotidie ſacrificari. Ouidius etiam in Faſtis:

Lucifero ſubeunte lares delubra tulerunt,
Hic ubi ſit clara multa corona manu.

Iuuenalis in XII:

Laribusq; paternis
Thura dabo, atq; omnes uiolæ iactabo colores.

Afferebantur & illis frugum primitiæ, quod Horatius alijq; poëtæ ſignificant ſed ante alios Tibullus iſtis carminibus in primo, cùm his inquit:

Vos quoq; fœlices quondam, nunc pauperis agri
Cuſtodes, fertis munera ueſtra Lares:

tum illis maximè,

Sed patrij ſeruate Lares, aluiſtis & ijdem,
Curſarem ueſtros cum tener ante pedes.
Neu pudeat priſco uos eſſe è ſtipite factos:
Sic ueteres ſedes incoluiſtis aui.
Tunc melius tenuere fidem, cum paupere cultu,
Stabat in exigua ligneus æde deus.

His

His placatus erat,ſeu quis libauerat uuam,
Seu dederat ſanctæ ſpicea ſerta comæ.
Atq; aliquis uoti compos liba ipſa ferebat,
Poſtq; comes purum filia parua fauum.
At nobis ærata Lares depellite tela,
Hoſtiaq; è plena myſtica porcus hara.
Hunc pura cum ueſte ſequar,myrtoq; caniſtra
Vincta geram,myrto uinctus & ipſe caput.

Hæc Tibullus. Propertius libro quarto:

Parua faginati luſtrabant compita porci.

Nam compitalia in Larium honorem inſtituta & celebrata eſſe,etiam alibi dicetur.Fuerunt & Lares nuncupati Permarini,quorum eſt mentio apud Tit. Liuium X.lib.quarto.Dec.quibus Laribus ædem uouerat L.Aemilius Regillus,in bello contra Antiochum regem,prælio nauali,quæ XL.pòſt annis dicata fuerit. Qui uerò eſſent Lares Permarini, à doctis ambigi uideo, nec de his certi quippiã comperi. tãtum ariolor,quod ut in domibus publicis priuatisq; ac compitis Lares antiqui,ita etiã nauibus ſuos Lares attribuiſſent, unde ſint Permarini Lares.Sed enim & à Laribus Lararia uocata ſunt, ædiculæ,ubi Lares & dei priuatim colerentur,quorũ mentio ab Helio Lampridio in Alexandro.Lararium tamen non uidetur ſatis antiquũ:in ædium enim deſcriptione à Vitruuio non reponit.Scribit Lampridius, Alexandrũ Mammææ Seuerum in Larario ſuo habuiſſe CHRISTVM & Abramũ, Orpheum & Apollonium. Fuere inter literatos,qui Lararia hęc exiſtimarint ſalutatoria cubicula appellari à Plinio.atq; duo habuiſſe ueteres Lararia,in quorum altero deos immortales, deis immortalibus progenitos:in altero diuos,qui ex hominibus in deorũ numerũ relati fuiſſent,uenerarẽtur:quos utroſq; deos, pro ut ferebat occaſio, & ſalutabãt, & floribus thureq; & cętero thymiamate,& interdũ quoq; uictimis, alijsq; rebus ſibi ſuisq; propitios faciebãt.Sunt demũ qui ſcribant, huiuſmodi deos Lares apud Aegyptios quatuor fuiſſe,quorũ hęc nomina,Dymõ, Tychis,Heros,et Anachis.Exiſtimo hęc nomina corruptè legi,pro Dynamis, Tyche,Eros,Anance:id eſt,Vis,Fortuna,Amor,Neceſſitas.Porrò à Larib.laruæ dicuntur, ut nonnulli uolunt,noxiæ inferorũ umbræ.Plau.in Amph.Nam hæc quidem ædipol laruarum plena ſunt.& alibi, Laruæ ſenem agitant. unde laruatus,furens.Sed & larua perſona eſt,ut notiſsimum eſt. Sed de laruis plenius agendum in deis Manibus.

Sed iam omnem hanc dæmonum ſcenam patefaciamus, eosq; è latebris ſuis eruamus,atque è terra in primis: hoc eſt,quos dicunt Græci χθονίους, ἐπιχθονίους, ὑποχθονίους, & καταχθονίους: noſtri uerò tum terreſtres, tum ſubterraneos, & inferos. Epichthonios tamen Heſiodus cœleſtes intellexiſſe uidetur, id eſt ἐπουρανίους, ſi Proclo interpreti ſtandum: quanquam uarius eſt alibi hos & Animales deos,& mortales uocatos aliquando uidemus.De animalibus deis Ariſtoteles in primis ſcripſiſſe traditur, ut Seruius grammaticus obſeruauit. Labeo & ipſe libros ſcripſit de deis animalibus, in quibus ait eſſe quædam ſacra.quibus animæ humanæ uertantur in deos, qui appellãtur animales,quod de animalibus fiant.Hi autem ſunt dei Penates & Vitales ſic quidem Labeo. Sed Chthonios deos Artemidorus in libris Onirocriticon memorat, eorũq; diuiſionem & nomina oſtendit. Quin & Hippocrates medicinæ princeps, in ſuis quibuſdam opuſculis Chthonijs & Hypochthonijs deis uota & ſacra ad expiationem facienda præcipit. Auctores item qui de re ruſt. ſcripſerunt, ut magicos & ſuperſtitioſos cæteros mittam. Prolixior enim ſim,ſi omnes hic complecti uelim: cùm nonnulla tamen ſparſim hoc ipſo libro dicenda ſint, cùm ſe obtulerint. Tales uerò fuere Satyri, Satyriſci, Panes, Paniſci,

niſci, Syluani, Sileni, Fatui, Fatuelli, Fatuæ, Fatuellæ. Connumerantur & inter hos Ephialtæ, & Hyphialtæ: id eſt Incubi, & Succubi. Ephialtæ, qui & Epialtæ: publica hos perſuaſio, ut Macrobius ait, opinatur quieſcentes inuadere, & pondere ſuo preſſos ac ſentientes grauare. Medici uerò morbum eſſe aiunt, qui quieſcentes inuadit. Ephialtes autem dictus ἀπὸ τοῦ ἐφάλλεσθαι, quod homines inuadat & premat. Alij ab Ephialte quodam dictum uolunt, de quo Homerus libro Odyſſ. undecimo. Themiſon uerò in ſecundo Epiſtolarum, πνιγαλίωνα & πνίγμωνα, dicit, ἀπὸ τοῦ πνίγειν, id eſt à ſuffocando. Fit autem hic morbus, cùm redundans caput inſeſtat euaporatio, ex uoracitate & cruditate. plura leges apud Coelium Aurelianum Siccenſem, qui latinè Incubonem uocari ait. Idem & Scribonius. Sed nos cætera ſequamur. Fuit item Pales, fuit & Faula, quam Verrius ſcortum Herculis fuiſſe ſcribit, ut eſt apud Lactantium, & Auguſtinum in ſexto de ciuitate Dei, & Macrobium in Saturn. Hanc Plutarch. Phabolam, ſeu Flauiam nuncupat, ut in noſtro Hercule ſcripſimus. Sed enim hos deos, deasq́, ſic colligit Martianus in Nuptijs: Panes, Fauni, Fines, Satyri, Syluani, Nymphæ, Fatui, Fatuæq́, uel Fantuæ, uel etiam Fanæ, à quibus fana dicta, quòd ſoleant diuinare. Hi & hæ omnes poſt prolixum tempus moriebantur, ut homines: ſed tamen ut præſciendi & incurſandi & nocendi haberent præſentiſſimam poteſtatem. unde ſunt qui eiuſmodi terriculamentis agerentur, à græcis νυμφόληπτοι, & à Latinis lymphati nuncupati. hinc & Panici terrores, de quibus paulo pòſt, hoc eſt in Pane agemus.

Satyri dicti ſunt, ut Macrobius docet, ueluti Sathuni, quòd ſint in libidinem proni, παρὰ τὴν σάθην, quod membrum uirile declarat. hos petulcos in libidinem fuiſſe, etiam D. Hieronymus in Pauli Thebæi uita teſtatur, & Euſebius in III. Præparationis euangel. eos omnem ueneream uirtutem oſtendere ait. Satyros, ait Phurnutus, ſymbolum eſſe ἐκστάσεως, id eſt mentis exceſſus. dictos uerò ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι, id eſt quòd ora aperiãt. hos & Scirtos, id eſt σκιρτοὺς, ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, hoc eſt à ſaliẽdo nominauit. idem & σκινίδας, ἀπὸ τοῦ σκύζεσθαι, quod eſt furere & ſæuire, appellauit: unde & ſæuus apud nos deduci poteſt. Mela Pomponius, & Plinius in v. Nat. hiſt. hos animalia eſſe dixerunt quadrupedia; in ſubſolanis Indorum montibus, perniciſiſſima, humana effigie. Solinus in ſimiarum genere reponit. A Satyris, poëmatis genus uarium & maledicum, & petulans denominatum eſt, archææ Comediæ charactere compoſitum. Olim hæc ex uarijs poëmatibus conſtabat: quo genere apud latinos ſcripſerunt, Pacuuius, Ennius, & Varro Menippeas. Nonnunquam interpoſita ſoluta oratione, ut ſunt fragmenta quæ extant Petronij Arbitri. Lucilius uerò uerſu hexametro aliud genus induxit, & eum ſecuti Horatius, Perſius & Iuuenalis, & Turnus, & noſtro tempore Philelphus: & uernacula Muſa Lud. noſter Arioſtus, & Hercules Bentiuolus, alij. Satyra non à Satyris, ſed à ſatyra lance, quæ referta uarijs multisq́ primitijs, deis inferrebatur: cuius lancis Vergilius meminerit. ſiue dicta à quodam genere farciminis: ut ait Varro, & Diomedes. alij à lege Satyra, cuius legis Lucilius meminit:

Per ſatyram ædilem factum qui legibus ſoluat.

Sed hæc non huius inſtituti ſunt. Plura Diomedes & Feſtus grammatici, & demũ per ſatyram Eraſmus, & ipſe in VI de Poëtarũ hiſtoria dialogo tradidi. De Pane & eius cognominibus, ſeorſum agam.

Fauni, à fando dicti. Fauni, inquit Varro, dei Latinorum, ita ut Faunus & Fauna ſint in his uerſibus, quos uocant Saturnios. in ſylueſtribus locis traditũ eſt ſolitos fari, quo fando Faunos dictos, Hinc illud:

Verſus quos olim Fauni uatesq́ canebant.

Vel Fauni, à Fauno Pici filio dicti: de quo Vergilius in ſeptimo:

Hunc

Hunc Fauno, & nympha genitum Laurente Marica,
Accepimus.—

Quo loco hæc propemodum Seruius: Quidam deus eſt Fatuellus, huius uxor eſt Fatua: iidem ſunt Faunus & Fauna. dicti autem ſunt à uaticinando, id eſt fando. unde & Fatuos dicimus, inconſideratè loquentes. Ergo poëta Faunæ & Fatuæ nomen quaſi aſperum fugit, & Maricam dixit. Idem tamen Seruius paulo pòſt, ἀπὸ τῆς φωνῆς dictũ Faunum ſcribit, quòd uoce, non ſignis futura oſtenderet. Extat carmen Horatij libro III. Carminum, ad Faunum:

Faune Nympharum fugientum amator, &c.

Vbi inter cætera Porphyrion ait, Faunum exiſtimatum inferum ac peſtilentem deum fuiſſe. De Fauno uerò Lactãtius ita ſcribit in primo: Sic, inquit, ante Pompilium Faunus in Latio, qui & Saturno auo nefaria ſacra conſtituit, & Picum patrẽ inter deos honorauit, & ſororem ſuam Faunã, eandemq́ue coniugem ſacrauit: quam C. Baſſus Fatuam nominatam tradit, quòd mulieribus fata canere conſueuiſſet, ut Faunus uiris. Eandem Varro putauit Bonã deam, ut alio loco oſtendi. Scribit Iſidorus Hiſpalenſis præſul: Fatuos, id eſt mentẽ captos, origine quidam dici putant à miratoribus Fatuæ Fauni uxoris fatidicæ: eosq́ue primum Fatuos appellatos, quòd præter modum obſtupefacti, uaticinium illius ad amentiam uſq́ue admirarentur. Sanè Romæ in inſula Tiberina Fauni ædes fuit, cuius Ouid. meminit in Faſt.

Idibus agreſtis fumant altaria Fauni,
Hic ubi diſcretas inſula rumpit aquas.

Idem & Victruuius tradit. Probus Faunum tradit ædificia lucosq́ue numinibus conſecraſſe, & ab eo Fana dicta. Liuius auctor eſt, Cn. Domitium Aenobarbum, & C. Scribonium ædiles, ex mulctatitia pecunia in inſula ædem Fauno feciſſe. Libet his noſtris addere, quæ Pomponius Lætus ſcribit: Faunus, inquit, antiquiſsimus omnium regum in Latio fuit, qui Aboriginibus imperauit, homines more ferarum uiuentes in mitiorem uitam redegit, lucós ſacrauit, locis & urbibus nomina dedit, ædificia erexit, templa ædificauit: quæ ideo à Fauno fana dicuntur, quòd pontifices ſacrificando illic fantur. Faunus in Latio cultus deorum inſtituiſſe fertur. Quidam ſcribunt, ante Faunum Ianum imperaſſe, & cultum deorum demonſtraſſe. Fauni ſoror Fatua, uaticinatrix: ab ea uates, fatuarij dicũtur. Hæc traditur mulierum caſtiſsima, ideo eam Romani Bonam deam appellauêre: cuius templum fuit in ſaxo Auentini montis, unde ingreſſus maribus prohibebatur, & ei fœminæ tantum ſacrificabant. Et hactenus Pomponius Lætus.

Syluanus: Syluani à ſyluis ubi uerſabantur denominati ſunt, & Monticolæ & Syluestres cognominati. Syluanus deus, qui Cypariſſum puerum amaſſe perhibetur. Puer hic Cypariſſus manſuetiſsimam ceruam habebat, quam cùm Syluanus ignarus occidiſſet, puer eſt dolore extinctus, quem deus amator in cupreſſum arborem eius nominis uertit, & eam pro ſolatio portaſſe dicitur. Vnde poëta in Georg.

Et teneram ab radice ferens Syluane cupreſſum.

Et Gratius in lib. Cynegeticôn:

Et inculto Syluanus termite gaudens.

Hanc ita fabulã Seruius in Georgicis. In Aeneid. uerò ſuper hos uerſus:

Syluano fama eſt ueteres ſacraſſe Pelaſgos,
Aruorum pecorisq́ue deo, lucumq́ue, diemq́ue.

Sic ſcribit: Publica cæremoniarum opinio hoc habet, pecorum & agrorum deum eſſe Syluanum: prudentiores tamen dicunt, eſſe ὑλικὸν θεὸν, hoc eſt deum τῆς ὕλης. Hyle autem eſt fex omnium elementorũ, id eſt ignis ſordidior & aër, item aqua & terra ſordidior, unde cuncta procreantur: quam Græci

ὕλην, Latini materiam appellarunt. unde Syluani nomen factum eſt. Eſt apud Aelianum de hiſtor. animalium, Crathin Sybaritam cõcubuiſſe cum capra, & inde natum puerum, qui caprina haberet crura, & humanam faciem, qui fuerit in deorum numerum relatus, & Syluanus deus appellatus. fabulam Aelianus pluribus eſt executus. Viſum eſt ex re aſcribere, quæ ex Varrone deſumpſit D. Auguſtinus libro ſexto de Ciuitate Dei: Mulieri, inquit, fœtæ poſt partum tres deos cuſtodes Varro commemorat adhiberi, ne Syluanus deus per noctem ingrediatur, & uexet, Eorumqúe cuſtodum ſignificandorum cauſa tres homines nocte circumire limina domus: & primò limen ferire ſecuri, poſtea pilo, tertiò deuerrere ſcopis, ut his datis culturæ ſignis, deus Syluanus prohibeatur intrare: quia neque arbores cæduntur ac putantur ſine ferro, neque far conficitur ſine pilo, neque fruges coaceruantur ſine ſcopis. Ab his autem tribus rebus tres nuncupatos deos: Intercidonem, à ſecuris interciſione: Pilunum, à pilo: Deuerram, à ſcopis. quibus deis cuſtodibus, contra uim dei Syluani fœta conſeruantur. Hæc D. Auguſtinus. qui & in XV de horum dæmonum laſciuia ſic propemodum ſcribit: Et quoniam, inquit, creberrima fama eſt, multiq́ſe eſſe expertos, uel ab eis qui experti eſſent, de quorum fide dubitandum non eſt, audiſſe confirmant, Syluanos & Inuos, quos uulgò Incubos uocant, improbos ſæpe extitiſſe mulieribus, & earum appetiſſe & peregiſſe concubitum: & quoſdam dæmones, quos Duſios Galli nuncupant, hanc aſsiduè immundiciam & tentare & efficere, plures, talesq́ aſſeuerant, ut hoc negare impudentiæ uideatur. Hæc quidem Aurelius Auguſtinus, quæ & ab Iſidoro in VIII, ſunt repetita. Cæterùm ne plura ego eiuſmodi inculcem, unius Pici libros lege uel de Rerum prænotione, uel de Strigibus, in quibus plurima exempla collegit. Porrò Fauni, Satyri & Panes cognominati ſunt ſemicapri & capripedes, à forma, de qua pluribus in Pane agam. Vocati etiam ſunt à fiſtula Cicuticines. Geſtare etiam dicebantur ferulas, unde Narthecophori & Feruliferi dicti. Quin & liliis coronabantur, item ex harundine & ferula, ut Lutatius notat. Eoſdem ex Acheruntia populo & marathro ſerta geſtaſſe legimus. Nec illud te fugiat, prouectioris ætatis Satyros, Pauſania teſte, Silenos nuncupatos fuiſſe: dictos, ut Phurnutus ait, ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν, id eſt ab irridendo, & oculis præcipuè. Euſebius III Præparationis euangelicæ, Silenum ait ſpiritalis motus ſymbolum fuiſſe, qui non parum uniuerſo conducit, cuius caput propter caniciem candore fulgens cœleſtis motus: Cæſaries uerò, quæ inferioribus imaginis partibus apponitur, craſsitudinem terreſtris aëris ſignificat. & paulo pòſt irridens ſubiungit: Cur ſi motus ſpiritalis Silenus eſt, & motiuam uirtutẽ ſignificat, tum cœleſtem candorem capitis, tum aëriã & craſsiorẽ prolixitate ac denſitate barbę, & cętera. Illud te hoc loco latêre nolim, quod eſt à Tertulliano nec ſemel proditũ, & in primis aduerſus Hermogenẽ, ubi ſic ait: Niſi ſi Heleno illi apud Midã regẽ adſeueranti, de alio orbe credendũ eſt, auctore Theopompo. Idẽ in libro de Pallio: Vt, inquit, Silenus penes aures Midę, aptas ſanè grandiorib. fabulis, & cętera. Sed & Maximus Tyrius in ſermone XXX ita ait, Silenũ ebriũ laqueis & uinculis conſtrictum, Midæ prędixiſſe uaria & diuerſa. unde facile uidere poſſumus, poëtam Vergilium argumentum ſuæ Eclogę Sileni deſumpſiſſe. Plut. in conſolatione Apollonii: Ferunt, inquit, Silenũ iam captũ poſt uenationẽ, percontanti, quidnam eſſet hominibus optimum, quidq́ omnium maximè optabile: primùm quidem nihil uoluiſſe dicere, ſed ſilentium tenuiſſe. mox ita locutum: Naſci hominibus non omnium omnino optimum, nec optimę eſt particeps naturę. optimum eſt enim omnibus, non naſci. ſed poſt hoc eſt ſcilicet, genitos quàm celerrimè interire: quod & Plut. refert, & Ariſtotelem ait in Eudemo tradidiſſe, ipſius etiam uerba apponens. Sed mehercule Plinius

in ſeptimi lib. Nat. hiſtor. præfatione, paucioribus hanc ipſam ſententiam explicat. Multi, inquit, extitere, qui non naſci optimū cenſerent, aut quàm ocyſſimè aboleri. id quod & Lactantius Firmianus teſtatur. Sed de hoc iam ſatis. Reliqua de Silenis, & alijs quæ propoſui, ſubiungam. Mirabile illud in Pariorum lapidicinis proditum eſt, gleba lapidis unius cuneis diuidentium ſoluta, imaginem Sileni intus extitiſſe, ut Plinius ſcribit. Sileni à Catullo Nyſigeni cognominati ſunt, cùm ait:

Cùm thiaſo Satyrorum & Nyſigenis Silenis.

Cuſtos & famulus Bacchi ab Horatio dicitur, in Poët.

An cuſtos famulusq; dei Silenus alumni.

Silenus Alcibiadis prouerbium fuit, de quo habes in Prouerbijs.

σαυάδαι, & σαῦδοι Sileni à Macedonibus appellabantur, ut Amerias apud Heſychium & Phauorinum teſtatur. Sunt & qui πάρεδροι, id eſt aſsiſtentes dæmones dicti, qualis qui Socrati aſsiſtebat, de quo Plutarchus & Apuleius peculiari libro ſcripſerunt, alijq;. & item qualis Simoni Samaritæ mago, ut Euſebius notat. Ophioneum uerò dæmonem Pherecydes prodidit, principem eorū fuiſſe, qui de cœlo lapſi ſunt: quod & Platonicus Ficinus repetit in commentario Apologiæ Platonis pro Socrate. Sunt & Onoſceli, qui dicūtur, aſininis cruribus, unde & illis nomen: qui & ſeſe mares exhibere, interdumq; & leonis, uel canis, uel alterius animalis ſpecie apparere ferūtur. Hos eruditi quidam dæmones aiunt, in aquoſa & arida, corporibus areſcentibus frequentes apparere. Porrò ὀνόχηλον, Onochelon illudentes gentes Chriſtum D. N. uocabant, & pingebant: ut Tertullianus, Suidas, alij tradunt. Sanè & in hoc genere dæmonum Iſodætes fuit, cuius Hyperides orator in Phrynis oratione meminit, & Arpocration, & Suidas: ſed & ab his Phauorinus. Erat autem hoſpitalis dęmon Iſodętes, cui popularia ſacra quędam muliebria peragi ſolebant. Fuere & qui κόβαλοι dicebantur, qui circa Dionyſium eſſe credebantur, eodem Arpocratione teſte, cum cæteris: Heſychio præterea, & Philochoro. Quin & Ariſtoteles in libro de Animalibus, Otum hoc nomine, hoc eſt κόβαλον, nominauit.

Fuit & Chryſios dæmon, quem quidam & Plutum nuncuparunt, & barbara Chaldæorum uoce Mammona, ut in Pluto dicam. Eurynomus etiam dæmonis nomen, de quo ex Delphicis interpretibus Pauſanias ſcribit, ipſum infernum fuiſſe dæmonem, qui mortuorum carnes abſumeret, ſic ut oſſa ſolummodo relinquerentur. Effingebatur uerò horrida ac terrifica ſpecie, exertis dentibus, in uulturij pelle ſedens, colore inter cæruleum, nigrumque, qualis eſt muſculorum color. μοϱμόνας à Græcis uocari ſcribit Heſychius, errantes & uagantes dæmones. Conſiderandum utique, an Mormolycias potius legendum ſit. nam Philoſtratus in Apollonij Tyanei uita tradit, Empuſas & Lamias Mormolycias etiam nuncupari. Sed enim & μοϱμολύκιον, uel μοϱμολύκκον (utrunq; enim legimus) pro larua & perſona ſumitur. Quinetiam μοϱμὼ, pro deformi & mōſtroſa muliere à Theocrito uſurpatur: pro larua uerò, apud Ariſtophanē grāmatici interpretātur. In Zoroaſtris oraculis ſeu Symbolis, illud notandū eſt, dęmones uocari terreſtres canes, hoc eſt, κῦνας χθονίους, ut M. Pſellus interpretatur: Ex terræ, inquit, gremijs proſiliūt κῦνες χθόνιοι, nunquā uerum corpus homini demonſtrātes. Idem Zoroaſter & θῆρας χθονὸς, id eſt terrę feras appellauit. & alibi manifeſtè dæmonē Terræū uocauit, ut cū dixit: Cùm uideris uenientem δαίμονα πρόσγειον, ſacrifica lapidem μνούζιριν incantās. quibus in locis ipſe mihi Pſellus pleraq; uidetur nō à ſuperſtitione aliena afferre. Eſt uerò apud Perſas Mnuzirin lapis, ut idē Pſellus ſignificat, uim habens euocandi maiorē dæmona alterū. Soradij apud Indos dęmones crediti fuère,

qui

qui οἰνοποιοὶ Græcè dici poſſunt, à noſtris uini fictores. Libantes nomen dęmonis, urbē Temeſen infeſtantis: qui ab Euthymo uictus, niger & lupina pelle amictus apparuit, ut ſcribit Pauſan. Sed uereor ne nimius ſim, ſi hic plures colligere uelim, cum toto hoc opere, ut res feret, de his dęmonibus agendum ſit. Id tantum in præſentia non prætermittam, quod idem M. Pſellus in peculiari de Dæmonibus libro, ex ſententia magi cuiuſdam Marci, ſex eorū eſſe genera prodidit: quorum primum uocatum ait barbara uoce Leliureon, in ſublimiori parte aëris agentem: alterum, in proxima eiuſdem aëris parte nobis propinqua: tertium, terreum genus eſſe: quartum, aqueum & marinum, quod in aquis maximè uerſetur: quintum, ſubterraneum, quod in uiſceribus terrę degat: ſextum tenebroſum, quod omnino lucem refugit. Scribit præterea de his alia multa, quæ hoc loco referre non precium ſit magnum operæ. Quare porrò ſit in uniuerſum hoc omne dæmonū genus, docet in primis Euſebius de Præparatione Euang. & Aur. Auguſtinus, cùm in Dei ciuit. tum in eo maximè qui eſt de Poteſtate dæmonum.

Lamiæ quoq; in hoc dæmonum genere cēſentur, quas & Mormolycias & Empuſas aliquando dictas iam docui, & Striges à noſtris. Lamię ſint, nec ne, à me ne petas: tantum lecta recitabo, fides ſit (ut ait Plinius) penes ſcriptores. Duris Libycorum lib. ſecundo, & Suidas & Phauorinus, Lamiam mulierē formoſam fuiſſe tradūt, Beli & Libyes filiam, quam Iupiter adamauit, & ex ea filium ſuſcepit: ſed Iuno præ zelotypia filium perdidit: & Lamia præ mœrore deformata, alienos infantes rapere ac perdere dicitur. plura Phauorinus, & Ariſtophanis interpres meminit, & Alciatus in Parergis libro octauo. Dion quoq;, qui Libycam ſcripſit hiſtoriam, de Lamijs in hunc propè modum prodidit: Haud longe à littore maris curuum eſſe locum, arenoſum, mari perſimilem, in quo littora magna exiſtunt, & arenoſi aggeres in mari, circumuicina uerò omnia deſerta ferè manent. At ſi ibi fortè naufragi electi fuerint, feræ apparentes eos omnes qui uel peragrant, uel aberrant, rapiunt: quarum natura & corporis figura talis habetur. Facies eſt mulieris, & formoſæ quidem, ubera & pectora longè pulcherrima, quæ neque melius pictor poſsit effingere: color ſplendidiſsimus, gratia quædam & uenuſtas ab oculis, & manſuetudo in animum incidit, quoties aliquis eam ſpectarit. reliqua pars corporis dura, & infrangibilis, ob ſquammas confertas. inferiora ſunt ſerpentis, ut ima pars in caput deſinat ſerpentis, & quidem ualde horrentis. hæ feræ alas non habent, quemadmodum Sphinges. neq; enim loquūtur, ut illę: neq; aliam uocē emittunt, ſed ſolum ſibila accutiſsima, quemadmodū dracones. terreſtriū omnium hæ uelociſsimæ, ut nullum poſsit eas animal effugere. Cætera quidē animalia uiribus expugnant homines, hę ſolum fraude ac deceptione. pectora aperiūt, & ubera oſtentant: eum uerò qui aſpexerit, ueneficijs quibuſdam cogunt ad confabulationis deſiderium. & hi quidem ueluti ad mulieres accedūt, illæ intrepidæ manent, deorſum in humum ſæpe reſpicientes, ornatum ac pudorem mulieris imitantes. atq; ita eum qui propius acceſſerit, rapiunt: namq; manus ſunt ferarum, quas aliquantiſper occultant: cæterum ſerpens mordēs ueneno interficit, cadauer ipſum comedunt ſerpens, & quod reliquum eſt feræ. atque hactenus Dion fermè de Lamijs feris. quibus uidemus eos & falli, & fallere, qui equinos Lamijs pedes attribuūt. Has & propheta Hieremias uideť agnoſcere, cū ait: Sed & Lamię nudauerat mammas, &c. quanquā locus hic ab Hębræis aliter effertur. D. Hieronymus quędā ibi ſubinnuit. Porrò & Eſaias Lamię cubile dixit. Hebręorum nonnulli Lamias, furias interpretantur. Scribit Picus, quoſdā dęmonas incubos eſſe interpretatos, exiſtimaſſeq; ſuperiores partes habere humana ſpecie, inferiores belluinas. Lamias ineptè à laniando dictas putauit Iſidorus. Hebręi Lamiam Lilith uocāt, de qua monſtra confingunt.

gunt. Lamiæ præterea piſcis genus, cuius Nicander in Gloſsis meminit, qui etiam Carcharia appelletur. piſcis huius, Ariſtoteles, Plinius & Athenæus meminêre. Audio & hodie uocari à Maſsilienſibus Lamiam, & ingentis interdũ magnitudinis inueniri, integroſq; homines ab ea uoratos aliquãdo repertos. Sed hæc nõ noſtri inſtituti ſunt. Cęterùm Philoſtratus & ipſe multa in Apollonij uita de Lamia prodidit, quæ Menapum formoſum iuuenem amare ſe ſimulabat, & quo modo larua ea eſſe in conuiuio ab Apollonio ſit deprehenſa. Lamias præterea puerorum eſſe terriculamenta, uel ex Apuleio ſatis conſtat. Sunt qui Striges putent, quæ infantium in cunis ſanguinẽ ſugunt. quin & Horat. in Poëtica ideo dixit: Neu pranſæ Lamiæ uiuũ puerum extrahat aluo.

De Lamijs & Plato meminit in Politicis. Lamia etiam proprium nomẽ: ut Lamia Sibyllæ mater, quod in ſecundo de Hiſtoria poëtarum oſtendimus. de qua pręterea Plutarchus in eo, Quod oracula defecerũt, ita ſcribit: Poſtquam, inquit, ſedimus in petra, quæ in foro eſt, in qua fertur prima Sibylla ſediſſe, ab Helicone deſcendens, quæ à Muſis fuerat educata. Quidam uerò tradunt, illam ad Meleona ueniſſe, filiam Lamiæ, Neptuni filiæ. & hæc quidem Plutarchus: qui alibi Lamiam quoq; mulierem ſcribit amatam à Demetrio rege, ciuitatis perniciem à Comicis poëtis dictam. eam & Athenæus commemorat in Dipnoſoph. Fuêre & ciuitates aliquot Lamię nomine, de quibus præter cęteros Stephanus in lib. de Vrbibus, unde & Lamiacus ſinus. Fuit & Romę Lamiarũ nobilis familia, à M. Cicerõe & Horat. in primis celebrata: ſed quę nihil ad Lamias iſtas faciat. Poſtremò & in hiſtorijs legimus, à Probo Cæſare multas Lamias in ſpectaculo inductas ac exhibitas fuiſſe. Hactenus de Lamijs.

THEMIS.

Themis dea, quæ Latinè fas dici poteſt, Cœli filia fuit. hinc ab Orpheo οὐρανόπαις cognominata eſt. Hanc Gręci fabulantur, Iouis nuptias fugiẽtem, in Macedonia ab eo apud Ichnas, ut mox dicam, compreſſam fuiſſe. eandẽ alteram Iouem coniugem, ait Heſiodus in Theogonia. Ex hac natæ ſunt in primis Iuſtitia, Lex, & Pax: hoc eſt, δίκη, εὐνομία, καὶ εἰρήνη. id quod etiam Pindarus in Olymp. in eo hymno qui Xenophonti Corinthio ſtadij curſori inſcribitur. Themin deam, teſte Feſto, antiqui putabant eam eſſe, quæ hominibus præciperet id petere, quod fas eſſet: illamq; id eſſe exiſtimabant, quod fas ſit. nam θέμις apud Græcos fas ſignificat. Ammiani certè uerba leguntur lib. XXI, cognitione digna, quę ideo hic aſcripſi: Elemẽtorum omnium ſpiritus, utpote perennium corporum, præſentienti motu ſemper & ubiq; uigens ex his quæ per diſciplinas uarias affectamus, participat nobiſcum munera diuinandi: & ſubſtantiales poteſtates ritu diuerſo placatæ, uelut ex perpetuis fontium uenis uaticina mortalitati ſuppeditant uerba, quibus numẽ præeſſe dicitur Themidis. quam ex eo quod fixa fatali lege decreta præſcire fas ſit in poſterũ, quæ tethimena ſermo Gręcus appellat: ita cognominatam, in cubili, ſolioq; Iouis uigoris uiuifici, Theologi ueteres collocarũt. Themis hoc modo deſcribitur à Phurnuto, dea, quę efficit ut pacta & conuentiones inter nos fiant, & ſeruentur. hoc concinnius Gręcè dicitur, θέμις δ᾽ ἐστὶ, ἡ τοῦ συντίθεσθαί τι μεταξὺ ἡμῶν, καὶ φυλάττεσθαι. Alij uerò, Themin dicunt deorũ eſſe: iuſtitiam, hoc eſt δίκην, hominũ: qua de re plura Phauorinus. nam δίκη iudicat homines: Themis uerò qua dei iudicant, & ipſa hominum fora ſoluit. Quidam & Themidis ſimulachrum his afferri conſueuiſſe, qui antiquitus concionabãtur, apud quod ſederent, & uerba facerent: id innuentes, iuſta atq; ęqua ea eſſe debere, quę dicerentur ab ijs qui publicè ius dicerent. Certè & Ariſtides in oratione pro concordia Rhodienſibus conciones, inquit, ſenatumq; deorum antiquiſsima Themis cogit, &c. Deã hãc templũ habuiſſe, innuit in Metam, Ouid. in Bœot. iuxta Cephiſum,

inibiq;

inibiq́ & oraculum habuiſſe, ad quod Deucalion & Pyrrha poſt diluuiũ pro reparatione humani generis citatũ adiuere. Orpheus in eius hymno, eam hominibus primum oracula edidiſſe ait apud Delphos, & Pytho regnaſſe. Themis igitur ante Apollinẽ in Delphis oracula reddidit. Quin illud obſeruatum eſt, Neptunũ ac Terram antè etiam reſponſa dediſſe: & per ſe quidẽ Terram, Neptunũ uerò Pyrconem habuiſſe, qui ſubſeruiebat: tum poſt hos Themidi datum oraculum, demum Apollini. Euripides in fabula Iphigeniæ in Tauris, chorum inducit laudantem Apollinem his uerbis propemodum: Apollo, inquit, Themin terræ filiam repulit à ſacratis oraculis, nocturna ipſa Tellus edebat oracula, quæ pleriſq; mortalibus & priora & futura, & quæcunq; euẽtura erant, ſomni per obſcura terræ cubitus dicebant, & cætera. Hãc uerò deam peculiari hymno celebrat Orpheus, cum thuris ſuffimento. Homerus autem in Apollinis hymno, Themidẽ ait Apollini nectar & Ambroſiã propinaſſe. Qui in Pindarũ ſcholia ſcripſerũt, inter multa quæ in Pythijs tradunt, & hoc aiunt: Pana oracula de diſſe Arcadibus, mox in id oraculum uenisſe, in quo primum Nox oracula dabat, dein Themis. & demum regnãte Pythone, Dionyſius primus in tripode reſpõſa reddidit: mox Pythone occiſo, Apollo dedit Pythius, & uocatum Pythium oraculum, & Pythia uates, & Pythicum certamen, ut in Apolline pluribus oſtendi. De Themide crebra mentio apud auctores, Pindarum, Strabonem, Hyginum, & Arati expoſitorem. Catullus:

Huc, inquit, addunt diui quàm plurima, quæ Themis olim
Antiquis ſolita eſt munera ferre pijs.

Ab hac & nymphas quaſdam legimus denominatas, Themiſtiadas. Sanè eruditorum quidam Themides duas ſtatuerunt, uetuſtiorẽ quidem alteram, alteram uerò Euandri matrem, quæ & Nicoſtrata & Carmentis dicta eſt, de qua Euſebius in II. Præparationis Euang. Themis, inquit, quæ Latinè Carmenta uocata eſt, uaticinandi uirtus, eo quòd ſtatuta unicuiq; præcinat. priorem Themin αἰδοίην uocat Heſiodus in Theogonia, id eſt pudore dignã, uel pudibundam, in illo:

καὶ θέμιν αἰδοίην, ἑλικοβλέφαρόν τ' ἀφροδίτην. hoc eſt:
Et pudibunda Themis, curuicilijsq; Aphrodite.

Carmentis, quæ & Carmẽta, & Nicoſtrata, & Themis dicta fuit, & in primis à Romanis culta, & Euandri mater credita. de hac Dionyſius Alicarn. in primo hiſtor. ait, Euandro & Carmenti quotannis ſacra facta fuiſſe, Carmenit quidem ſub Capitolio ad Carmentalem portam, Euandro uerò in Auentino, à porta Trigemina non procul. Romani ad hæc Carmentis uel ſorores, uel comites, Porrimam & Poſtuertam, ut deas coluerunt, & illis rem diuinam faciebant, ut Ouid. in primis oſtendit in Faſtis. Sed Gellius lib. & cap. XVI. ſic ſcribit: Difficilis partus auertendi gratia aras ſtatutas fuiſſe Romæ duabus Carmentibus, quarũ altera Poſtuerta nominata eſt, Proſa altera, à recti peruerſiq; partus & poteſtate & nomine. Ex quibus conſiderãdum, an rectius Proſa, an Porrima legatur. Nec minus etiam illud notandum, Carmentas numero plurium efferri, ut modò dicebam ex Gellio. Auguſtinus quoq; in quarto de Ciuit. dei lib. Ac ſit alius, inquit, ſed ipſe ſcilicet Iupiter in deabus illis, quę fata naſcentibus canunt, & uocãtur Carmentes. Plut. uerò in Quæſtionibus, de ęde Carmentæ, ubi & Carmentalia menſe Ianuario celebrabantur. Martianus uerò: Alij, inquit, huius generis homines in diuinãdi uſum & præſcientiam procreati, ut Carmentis in Arcadia. hæc ab oraculis θεσπιῳδὸς Græcè dicta, teſte Dionyſio, Latinè Carmentis. hinc & Ouidius in Faſtis:

Ipſa mone, quæ nomen habes de carmine ductum.

εὔβουλος, hoc eſt cõſiliatrix, uel bene cõſulens, Themis à Pindaro cognominata eſt. Orpheus uerò ad Muſæum, ſacram inſpectricem hominum, id eſt

Hiero-

Hieroſcopon nuncupauit: hoc eſt, θέμιν τ' ἱερόσκοπον αὐδῶν. Idem ad Naturam canens hymnum, eodem uocauit nomine.

ἰχναία θέμις cognominata eſt, teſte Srabone. ab Ichnis græca urbe, non longe à Phyllo, ubi & Phyllæus Apollo appellatus. Stephanus urbem ait Macedoniæ Ichnæ, quæ ab Eratoſthene ἄχναι uocetur. Philetas aliam dicit, quæ per a ſcribitur. Themis autem cùm ab Ioue perſequeretur, depreheſa fuit in locis, ubi impreſſa fuerant eius pedum ueſtigia. unde locus ab inſequẽdo κατ' ἴχνας, id eſt per ueſtigia dictus, quod Themis ipſa Ichnæa. Huius nominis Ichnææ meminit & Lycophron in Alexandra, & illius interpres Iſaacius.

Themiſtys, uel Themiſtis dea uidetur poni à M. Tullio in ea oratione, quę eſt in L. Piſonem, pro dea iuſtitiæ: quo loco Piſonem irridet Cicero, qui Cn. Cottam, L. Piſonẽ, Craſſum, triumphi auidos uituperabat. & reprehendere ſolitus erat: Tu tantis, inquit, nationibus ſubactis, tantis rebus geſtis, minime fructum laborum tuorũ, prẽmia periculorum, uirtutis inſignia contẽnere debuiſti: neq; uerò contemſiſti, licet Themiſte ſapientior, &c. Quidam hoc loco libẽtius Themite, uel Themide legũt. Themitos enim aliquando apud Gręcos, pro Themidos ſcriptum legimus. In commentarijs à Phauorino collectis, obſeruamus iuxta Doricos, Themis Themidos dici, & Themitos, unde eſt θέμιτον, & ἀθέμιτον, id eſt fas & nefas, adiecto σ. θέμισ⟨τος⟩, à quo formatur proprium nomen Themiſtius, & ἀθεμίσια, iniuſtitia, apud Homerum in Odyſſ. At uerò Strabo libro ſeptimo, ubi de Tomaris agit, ita fermè ſcribit: Apud Homerum ait, melius eſſe τομάρους, quàm Themiſtas ſcribendum, nullo enim modo à poëta dici Themiſtas oracula, ſed cõſilia & decreta ciuilia, & legum ſanctiones hoc eſt, ut græcè ait, πολιτεύματα καὶ νομοθετήματα. & paulo pòſt ſubdit: Simplicius apud Homerum capere oportet Themiſtas abuſiuè conſilia, & ipſa diuinationis imperia & cõſultationes, ipſaq; uaticinia, quemadmodũ et decrata, quod ita græcè rectius: ὁμήρῳ δ' ἁπλοῦς ἐροῦν δεῖ δέχεσθαι θέμιστας καταχρηστικῶς, καὶ βουλὰς, τὰ προστάγματα, καὶ τὰ βουλήματα τὰ μαντικὰ, καθάπερ καὶ τὰ νόμιμα. Alij apud M. Ciceronem Themiſta legendum putant, pro Themi. nam Themis, aiunt, Themin facit, & Themiſta, in caſu quarto, à quo rectus formatur Themiſta Themiſtę, & ius ac iuſtitiam ſignificare contendunt, eandemq; conſiliorũ oraculorumq; præſidem eſſe: & propterea Homerum θεμιστεύειν dicere, quod uaticinari & oracula dare ſignificat: pro eo quod eſt leges ferre, & iura reddere, quod & Budæus obſeruauit.

PAN.

PAn Deus paſtoralis, Inuus à Latinis dictus, teſte Liuio & Macrobio. Hũc deum Arcades colebant, appellantes τὸν τῆς ὕλης κύριον, non ſyluarum dominum, ſed uniuerſæ ſubſtantiæ materialis dominatorem ſignificantes, ut ait Macrobius: cuius materiæ uis uniuerſorum corporum, ſeu illa diuina, ſiue terrena ſit, componit eſſentiam. Scribit Probus in commentar. Georgic. Vergilij, in eo uerſu, Pan ouium cuſtos: Pana, inquit, Inuum latini iterpretantur, cuius ex Arcadia religionem Italiæ fertur intuliſſe Euander. Sed creditur: propter duo argumenta, ſub eius nomine & uocabulo Iupiter coli, id eſt, mundus: quorum unum eſt, quod πᾶν græcè ſignificat omne, id eſt, uniuerſam naturam: alterum, quòd hinuli pellis qua tegitur uarietas maculis imitatur ſtellas. Pan, Phurnutus ait, ideo dictus, quòd uniuerſi Deus ipſe putaretur. nam pars eius inferior hirſuta ac piloſa, hircinà que, quod terræ aſperitati conuenit: ſuperior uerò pars hominis eſt, quòd in æthere ſit ἡγεμονικὸν mundi, quod utique rationale eſt: & cætera, quæ ille exponit. Verſari etiam pana tradidere in deſertis, ſolitarijsq; locis, per id maximè eius ſolitudinem ſignificabant. Vnus enim, & unigenitus mundus eſt. Quin etiam ἐπίσκοπον. id eſt, ſpeculatorem pecudum & armentorum dixêre, eaq; fortaſſe cauſa

cornua etiam illi & fiſſas ungulas addidere. & forte ob geminas auriculas, quidam & hunc Priapum putauerunt. Huius dei ſimulachrum caprina facie effingebant, rubro colore, hirtis cornibus, pectore ſideribus radiãte, infima ſui parte hiſpida, et caprino pede: altera manu fiſtulam tenebat, altera pedũ incuruũ. Pan quoq;, Seruius inquit, etiam Faunus appellatus eſt. Vergilius in ſexto: Caſtrũ Inui. Inui inquit, id eſt Panos, qui illic colebat̃. Inuus aũt latinè, appellatur græcè πᾶν. Item ἐφιάλτης græcè, latinè Incubus, item Faunus, id eſt Fatuus, & Fatuellus. Dicitur uerò ab inẽdo paſſim cum omnibus animalibus. In Bucolicis tamen idem ita ſcribit: Pan deus ruſticus, in naturæ ſimilitudinem formatus: unde & πᾶν dictus eſt, id eſt omne. habet enim cornua in radiorum ſolis & lunæ cornuum ſimilitudinem. Rubet eius facies, ad ætheris imitationem. in pectore uerò nebridem habet ſtellatam, ad ſtellarum imaginem. Pars eius inferior hiſpida eſt, propter arbores, uirgulta, feras. Caprinos pedes habet, ut oſtendat terræ ſoliditatem. Fiſtulam ſeptem calamorum habet, propter harmoniam cœli, in qua ſeptem ſoni ſunt, ſeptem & diſcrimina uocum. Rhabdon habet, ſeu uirgam, id eſt pedum recuruum: hoc eſt, baculum, propter annum, qui in ſe recurrit, quia hic totius naturæ deus eſt. A' poëtis fingitur, cum Amore deo luctatus, & ab eo uictus: quia, ut legimus, omnia uincit amor. Laſciuum etiam, & libidinoſum hunc ipſum deum induxerunt, propter copiam ſpermaticarum rationum, & quæ commixtione ipſarum fiunt. Hinc & ipſum nymphas inſequi dicunt. Sed & formoſos pueros, ut eſt apud Theocritum. Deſcribitur quoque his uerſibus à poëta Silio libro Punicorum decimotertio:

Pan Ioue miſſus erat, ſeruari tecta uolente
Troia: pendenti ſimilis Pan ſemper, & uno
Vix ulla inſcribens terræ ueſtigia cornu.
Dextera laſciuit cæſa Tegeatide capra,
Verbera lenta mouens feſta per compita cauda,
Cingit acuta comas, & opacat tempora pinus.
Ac parua erumpunt rubicunda cornua fronte.
Stant aures, ſummoq; cadit barba hiſpida mento.
Paſtorale deo baculum, pellisq; ſiniſtrum
Velat grata latus, teneræ de corpore damæ:
Nulla in præruptum tam prona & inhoſpita cautes
In qua non librans corpus, ſimilisq; uolanti,
Cornipedem tulerit præciſa per auia plantam.
Interdum inflexus medio naſcentia tergo
Reſpicit, arridens hirtæ ludibria caudæ.
Obtendensq; manum, ſolem inferueſcere fronti
Arcet, & umbrato perluſtrat paſcua uiſu.
Hic poſtquam mandata Dei perfecta, malamq;
Sedauit rabiem, & permulſit corda furentum,
Arcadię uolucris ſaltus, & amata reuiſit
Męnala, ubi argutis longè de uertice ſacro
Dulce ſonat calamis, ducit ſtabula omnia cantu.

hactenus conſul & poeta Silius, Pan ergo, ut cætera expediam, ſecundum fabulas amaſſe Syringam nympham dicitur: quam cùm ſequeretur, illa, implorato Terræ auxilio, in calamum conuerſa eſt: quem Pan ad ſolatium amoris incidit, & ſibi fiſtulam fecit. Extat apud Theocritum Panos fiſtula, miro carminum artificio confecta: quæ obſcuriſſima cùm ſit, & ænigmati penè par, expoſita eſt ab Io. Pediaſimo Chartophylace, quam etiam in latinum conuertit non infœliciter amicus meus A. Thileſius, Sed & huius dei amor & deliciæ

Echo

Echo creditur, quæ nullius oculis eſt obnoxia, quod ſignificare ait Macrobius harmoniam cœli. quam & deam poëtæ dixêre, de qua non ſolum ueteres Græci & Latini plerique luſerũt, ſed noſtri etiam temporis poëtæ. Vnum tantum Auſonij epigramma de Echus imagine, quod illius naturã exprimit, hoc loco afferam, quod eſt:

Vane quid affectas, faciem mihi ponere pictor,
  Ignotamq́ oculis ſollicitare deam?
Aëris & linguæ ſum filia, mater inanis
  Indicij, uocem quæ ſine mente gero.
Extremos pereunte modos à fine reducens,
  Ludificata ſequor uerba aliena meis.
Auribus in ueſtris habito penetrabilis Echo:
  At ſi uis ſimilem pingere, pinge ſonum

De Echo & in Symbolis nonnihil dictum eſt. Pinum quoque arborem Pani attribuit Conſtantinus in libro undecimo. Geoponicôn, ubi & fabulam exequitur Pitys puellæ, in hanc arborem mutatæ: aliter licet Phurnutus tradat. Sed enim Euſebius quoq; in tertio Præparationis euangel. Pana uniuerſi ſymbolum eſſe affirmari ait, cornua ei data propter ſolem & lunã: uariam pantheræ pellem propter uarietatem cœleſtiũ, quod & Phurnutus repetit. Quidam porrò tradiderunt, Pana Iouis & ὕβρεως, id eſt Contumeliæ filiũ. alij Mercurij & Penelopes. alij Penelopes quidem, & omnium procorum, & inde illi nomẽ Pan: ut Duris Samius prodidit. Epimenides uerò, Iouis & Calliſtus Pana & Arcada filios geminos ait. Ariſtippus in Arcadico, uel quia fortè mundus à uentis omnibus perfletur, uel fortè etiam ob Emmelecam agreſtem, & auſteram, quæ minus demonſtrari poſſit.

ἄγριος θεὸς Pan deus appellatus fuit, id eſt agreſtis deus, propterea quòd puerorum amator fuerit exiſtimatus. eaq; ratione illum pudendis arrectis effingebant, & cornutum, & à pudẽdis infra hircinum hiſpidumq́. qua de re in ſecundo de Poëtis, in Thamiridis uita ſcripſimus. idem & ἄγρευς ab Athenienſibus uocatus, ut ſcribit Apollodorus apud Heſychium.

βιαρκὴς, Biarceus Panos cognomen eſt, teſte Suida. quaſi uitæ neceſſaria curans. Vtitur Archias in epigram.

ἐφιάλτης, Ephialtes, qui & Epialtes, id eſt incubus, dictus eſt Pan. teſte Artemidoro in ſecũdo Onirocriticon. licet Aegineta Paulus, & alij, pro morbo capiãt, quo ingrauari neſcio quo pacto uidemur ſemiſomnes: qua de re plenius ſuprà ſum locutus.

λυτήριος, Literius Pan dictus fuit, cuius ſacellum apud Trœzenios celebre fuit. ſic uerò appellatus, quòd per quietem Trœzeniorum principibus famis, qua urgebantur, Pan liberationem ſolutionemq́; docuerit. auctor Pauſ. in Corinth.

Mendes nomẽ Panos apud Aegyptios, qui ſub hirci effigie colebatur. lege Herodotum, Suidam & Diodorum. unde etiam populi Mendeſij, & Panopolitani. Legimus & hunc deũ unum ex VIII deis fuiſſe apud Aegyptios, qui XII priores fuerant apud Herodotum. Legimus & mulieres cum hircis coijſſe.

Lycæus Pan cognominatus. Vergil.

  Panos de more Lycæi.

In Lycæo, inquit Placidus Cælius grammaticus, templum fuit Panos, in quo natus aſſeritur. Pauſan. uerò in Arcad. in monte Lycæo & templum & lucum, & hippodromum ac ſtadium fuiſſe eius numini dicatum, unde illi nomẽ. Iuſtinus uerò ex Trogo libro 43. Lycæum quidem ait dici Pana, à Romanis uerò Lupercum. ita enim ſcribit: In Palatini radicibus templum Lycæo, quem Græci Pana, Romani Lupercum appellant, cõſtituit, ipſum dei ſimulachrum

nudum, caprina pelle amictum eſt: quo habitu nunc Romę Lupercalibus decurritur. Hæc Iuſtinus.

κεροβάτης, Cerobates cognominatus, teſte Heſychio. ſiue quod cornua habebat quaſi κερατιβάτης: uel quòd baſin haberet corneam, id eſt pedes.

Arcadius deus Pan uocatus eſt. Propertius:

Arcadio pinus amata deo.

nam Pinea corona utebatur. Ouid. in Faſtis:

Pan tibi, qui pinu tempora nexa geris. Thileſ. tamen harundine, id eſt ſyringa, Pana coronari putauit. Vergilius:

Pan deus Arcadiæ. Ouid.

Faunus in Arcadia templa Lycæus habet. nam ut ſuprà dictum eſt, Pan etiam Faunus dictus eſt. Idem Ouid.

Pana deum ueteres pecudis coluiſſe feruntur
Arcades, Arcadijs plurimus ille iugis.

Capripes Pan cognominatus à poëtis, à Græcis αἰγομελὴς, & αἰγίπαν, & numero plurium Aegipanes. Propertius in tertio:

Capripedes calamo Panes hiante canent.

Hyginus de Capricorno: Huius, inquit, effigies ſimilis eſt Aegipani. Sed hæc notiora, tantum innuiſſe ſufficiat. Dicitur & ſemicaper deus, ab Ouid. in Faſtis & Metamorph. ut eſt in illo:

Sunt oculis nymphæ, ſemicaperúe deus.

Mænalius etiã cognominatus, à monte Arcadiæ notiſſimo, in quo, ut Pauſ. ſcribit, auditus eſt ſæpe ſibilans.

Tegeæus quoq; dictus, à Tegea Arcadiæ. Vergil.

Adſis ô Tegeæe fauens. Propert.

Et calami Pan Tegeæe tui.

Lampeus Pan in Arcadia uocatus à Lampo monte, uel potius parte montis Erymanthi, ut Pauſ. ſcribit, Pani dicato.

ἁλιπλαγκτὸν etiam cognominatũ legimus, quaſi dicas Saliuagũ Pana, quòd coleretur in promontorijs, quæ mari alluuntur, quod notant grammatici.

σινόεις, id eſt Sinois Pan nuncupatus, à Synoe nympha, à qua Pan educatus fuit, ut Pauſ. docet in Arcad. Colebatur autem iuxta Megalopolin.

Scoletas Pan, à Scoleta Arcadiæ colle denominatus, eodem auctore Pauſ.

Nomius præterea Pan ſeorſum ab Apolline cognominatus, à montibus Nomijs, de quibus idem Pauſa. In his montibus ad dextram Lycoſuræ Panis Nomij templum ſpectabatur, locumq; ipſum Melpæa à cantus ſuauitate fiſtulæ uocabant.

συρικτὴς porrò Pan, id eſt fiſtulator nuncupatus, ut ex Phurnuto didicimus: etſi uulgati codices συρτὸν habeãt, id quod uiam fecit doctis quibuſdam hallucinandi, ut locum Phurnuti malè reponerent. A' fiſtula igitur Syrictes cognominatus eſt. Iouis & Oeneidos nymphæ filium idem facit. alij Vlyſſis & Penelopes, alij Aetheris & Oeneidos, uel Nereidos. quidam Cœli & Terræ. Sed quòd retulimus, eum natum ex Mercurio & Penelope, fabulæ ferunt, Mercurium in hircum mutatum, & amatũ fuiſſe à Penelope, quæ cum eo concumbẽs Pana pepererit, & ipſe Pan propterea hircipes fuit. Plato Pana ſermonem interpretatur, ideoq; Mercurij filius fingitur, quod & ſermo biformis ſit, uerus ſcilicet, & falſus. Mox & ſubdit: Pan Aepolus biformis, Mercurij filius dictus, in ſuperioribus partibus læuis ac delicatus, ex inferioribus aſper & hircinus. Alij demum Pana uocatum tradunt, quòd τῆς ὥρας, id eſt Horæ ſit ſignum, hoc eſt uniuerſi, & ideo propriè Pan nuncupatus eſt. Sunt & alia quædam de Pane in cõmentarijs in Theocritum, præcipuè in primo Idyllio, & itẽ alia à Phurnuto in lib. de Nat. deor. Adhæc Pindari interpretes in Pyth. exordio,

dio, Pana tradunt oracula primũ dediſſe Arcadibus. Idem & Pauſanias prodit. Sed id ait factum ex ſacello quopiam, in quod per gradus aliquot aſcendebatur: nymphamq́ Erato ea oracula edere ſolitam, quæ Erato non Muſa fuerit, ſed nympha, quæ Arcados Calliſtus filij conſuetudine uteretur. In Parthenio Arcadiæ monte Panos templum fuit, in quo locus dictus Aula, quod uelut aſylum animalibus fuit. eò enim adire non audebant nec leones, nec lupi, dum ea conſectarentur, ſed protinus ſubſiſtebant, ipſaq́ animalia relinquebant: id quod & in Dianæ Aetoliæ luco factum fuiſſe fabulantur. Illud quoque de Pane Aegyptij ſacerdotes & poetæ quidam prodidêre, ipſum deum ſe in flumen deieciſſe, in piſcem mutatum poſteriore parte corporis, altera uerò hirci: quo tempore dei quidam in Aegypto propter ſubitum aduentum Typhonis ſe in uarias figuras transformarunt, Mercurius in ibin: Apollo in auem threijciã, id eſt gruẽ: Diana in catum, id eſt felem. idem ſcribit Manilius, & Hyginus in Aſtronomico poetico: qui & hoc refert, Cùm Iupiter (inquit) Titanas oppugnaret, primùm obieciſſe hoſtibus timorem, qui Panicus appellatur, ut ait Eratoſthenes. Panicus quidem terror à Pane deo dictus eſt, qui & numero plurium aliquando πανικὰ dicuntur, quorum & M. Cicero meminit in Epiſtolis cùm familiaribus. tum ad Atticum, Nam cùm Gigantes contra Iouem & deos pugnarent, hic terror eis obiectus eſt. ad quam rem alludit Orpheus in hymno Panos, quem illi deo cum uariarum rerum ſuffimento concinuit, hoc uerſu:

πανικὸν ἐκπέμπων οἶστρον ἐπὶ τέρματα γαίης hoc eſt:

Terrarum in fines immittens panicon œſtrum.

Panicos etiam terrores Phurnutus dici ſcribit, de repentinis, & ſine ratione factis. Ita enim nonnunquam greges ac armenta pauere uidẽtur, cùm ſonitus aliquisúe ſtrepitus ſurgit in ſyluis, aut è ſpeluncis, aut ex terræ cauernis. de his & Pauſ. in Phocaic. Hic terror, inquit, panicus Gallos inuaſit, qui Breno duce Delphos prædaturi acceſſerant. Terrores quippe nulla certa cauſa exiſtentes, à Pane oriri produntur. hinc & poeta Silius lib. XIII. Punicorum, deſcribit Hannibalẽ deterritũ hoc Panos terrore, cùm ad urbis mœnia acceſſiſſet, eam expugnaturus: ut paulo antè allatis poetæ carminibus oſtendi. Plutarchus quoq́ in libro de Iſide & Oſiride: Poſt, inquit, Oſiridem à Typhone cæteriſq́ coniuratis occiſum, Panes ac Satyri, qui Chemin inhabitabant. id ſenſerunt, deq́ eo quod geſtũ fuerat, turbas & tumultus facere cœperunt. quare factum eſt, ut repentini terrores, Panici deinceps appellarẽtur, ipſum lege Plutarchũ. Porrò & Politianus totum XXXVIII Miſcellaneorum caput hac de re confecit. Sed & Theon in Arati comment. ἦχον, id eſt ſonitum hunc cochlea factum ſcribit. Plutarchus etiam in eo Quod oracula defecerunt, prodit. de Panis interitu, qui Tiberij Cæſ. tempore accidit: exiſtimatumq́ fuiſſe ab eius temporis philoſophis, eum Pana interijſſe, qui ex Mercurio & Penelope natus eſſet. id quod & Euſebius de Præparatione euang. repetit, Legimus porrò Numam Pompilium, dum Inuo, id eſt Pani ſacrificaret, fagineum ramum geſtaſſe, intonſis crinibus obuolutum.

SYNTAGMA DECIMVMSEXTVM

DE FORTVNA MVLTIPLICIQVE EIVS IMAGINE ET COGNOMINE, AD V. C. Alexandrum Guarinum.

Ingens Herculei decus ſenatus,
Idemq́ Aoniæ pater cateruæ,
Vnus nam pote ſuſtinere curas
Magni principis, & præeſſe rebus.
Idem & Rhetoricos doces colores,
Et priſcos ſimul explicas poëtas.
Quare, quem tibi dedico libellum,
Quo Fortuna dea eſt relata paucis,
A' tot ſi liceat uacare curis,
Hunc lima expolias ſeueriore,
Tentesq́ indice lydio rogamus,
Ne fallax dea ludat hinc & inde.

Ecum tibi de Fortuna libellum, Alexander Varine, uir doctiſſime, quem contractioribus bis brumæ diebus confeci. & ea de cauſa potiſſimum tibi à me dono datur, ut teſtis ſit noſtræ inter nos beneuolentiæ, à primis uſq; adoleſcentiæ noſtræ annis initæ, cùm ſub ſanctiſſimo uiro ac doctiſſimo parente tuo, Bap. Guarino, bonis literis & moribus operam utriq; daremus. Cuius ego uiri memoria, hac infirma ualetudine & ætate adhuc recreor. & licet ego longo tempore peregrè profectus, à patria procul, uarijs Italiæ urbibus abfuerim, nihilominus cùm ſeſe occaſio offerebat, noſtrum uterque mutuam inter nos operam dabat. Sed hæc omnibus notiora. In hoc certè libello uidebis, quantas Fortuna uires ſibi uendicet, in primis cùm de nobis utranque paginam faciat. Tu te certè uirtute tua fultum, ac prudentia cognoſces, trophæum tibi de Fortuna & quidem illuſtre erexiſſe. Me uerò uarijs ac miris exemplis à Fortuna exagitatum, demum manicis compedibusq; uinctum, in triumpho ductum, omnibus amiſſis cùm Fortunæ bonis, tum amicis, ita ut penè deſtitutus uidear: nec niſi unus aut alter amplius mihi ſupereſt amicus. Sed querelas mittamus. Tu interea ſumas hoc qualecunque eſt libelli, & boni æquique conſulas. Nam ſi paria meritis referre non poſſum, grati tamen animi ſignificationem hoc libello teſtatam relinquam. Vale.

FORTVNA.

FOrtunam, Alexander Guarine uir doctiſſime (ut probe tenes) deam gentes credidêre. hinc illud Iuuenalis:

Sed te Nos facimus Fortuna deam, cœloq́ locamus.

Plaut. in Pſeud. Centum doctûm hominũ conſilia hæc deuincit dea Fortuna, atq; hoc uerum eſt: perinde ut quiſq; Fortuna utitur, ita præcellit, atque exinde ſapere eum omnes dicimus. Speuſippus Philoſophus Fortunam definiuit, motum ab occulto in occultũ eſſe. Anaxagoras & Democritus, Stoicorũq; nonnulli, Fortunam exiſtimarunt eſſe cauſam humanæ rationi minimè manifeſtam: at Plato ipſe σύμπτωμα φύσεως, ἢ προαιρέσεως eſſe ſtatuit: hoc eſt, Symptoma uel accidẽs naturæ, uel electionis, & cauſam eorũ quæ ſecundum aliquod accidens fiunt. cui non diſſentit Ariſtoteles. Proclus in Platonis Timæo, dæmonis poteſtatem putat, cauſas inter ſe diuulſas congregantem. M. Cicero de Diuinat. Quid eſt enim, ait, aliud ſors, quid fortuna, quid caſus, quid euentus, niſi cùm ſic aliquid cecidit, ſic euenit, ut uel non cadere atq; euenire, uel aliter cadere atq; euenire poterit? Vnde & alij ita definiêre: Fortuna eſt accidentium rerum ſubitus ac inopinatus euentus. Græcè uerò Fortuna τύχη dicitur. Pauſanias in Meſſeniac. Fortunæ, id eſt, τύχης mentionem

apud Græcos primùm ait carmine feciſſe Homerum, qui in hymno ad Cererem, quem in præſenti non habemus, alias Oceani filias enumerans, cum puella Proſerpina ludentes, & Tychen quoq; ipſam, ut unam ex Oceani filiabus, his uerſibus cecinit:

λευκίππη τε, φαινώ τε, καὶ ἠλέκτρη, καὶ ἰάνθη,
μηλόβοσίς τε, τύχη τε, καὶ ὠκυρόη καλυκῶπις. id eſt:
Leucippe, Phænoq; & Electra, & Ianthe,
Melobaſisq;, Tycheq;, & Ocyroe pulchriocula.

Et nihil ille de Tyche, id eſt Fortuna amplius. At uerò Bupalus, qui templa conſtruere, & animalia optimè effingere nouerat, omnium primus Fortunæ ſtatuam Smyrnæis effecit, polum capite ſuſtinentis, manuq; Amaltheæ cornu. Poſt hæc & Pindarus deam ipſam celebrauit, eamq; Pherepolon nominauit. hæc fermè ex Pauſania. quem quis mirari poſsit ita dixiſſe, cùm ante Homerum eius Orpheus meminerit in hymno, quem Fortunæ cum thuris, id eſt Libani thymiamate cõcinuit. Fuit adhæc & Aegeræ, quæ urbs prius Hypereſia uocabatur, Fortunæ ſimulachrum ferentis ſimiliter cornucopiæ: iuxta quam Cupido erat alatus. Qua ex re ſignificari putat Pauſanias, quòd ea etiam quæ ad amorem pertinent fortuna magis quàm pulchritudine & forma rectè ſoleant mortalibus ſuccedere. Effingebatur quidem Fortuna, teſte Lactantio libro tertio, cum Cornucopiæ, & gubernaculo, tanquam opes tribuere putaretur, & humanarum rerum regimen obtinere. Hinc & philoſophi, eodem auctore, eius ſexum mutantes, deum uocabant: & eandem modò fortunam, modò naturam nominabant: quo loco & alia multa de Fortuna diſſerit. Eandem, ut Euſebius ſcribit, in pila ſedentem ueteres effingebant, & alas addebant. Ideo Horatius de Fortuna ita cecinit: Nunc tibi, nunc mihi benigna, laudo manentem, ſi celeres quatit pennas. Thebanus Cebes in Tabula ita effinxit: Sed mulier, inquit, illa quæ nam eſt? quæ uelut cæca atque inſana, ſuper lapide quodam rotundo conſiſtere uidetur? Fortuna, inquit, uocatur. ea autem non ſolum cæca, ſed inſana etiam, & ſurda eſt. Quæ nam huius ſunt partes? Obambulat, inquit, quocunque gentium, & alijs quidem facultates eripit, alijs tradit: ab eisque rurſus aufert quæ tradiderat, atque alijs temerè tribuit. unde hoc argumento facile declaratur, cur in rotundo lapide conſiſtat: & cætera, quæ non illepidè ſubdit ille. Artemidorus Daldianus in libro Onirocriticôn, Fortunam ſedentem ſupra cylindrum aliquando, aliquando comptam ornatamq;, aliquando incomptam ſordidamq; deſcribit: & cum gubernaculo, ut iam diximus. talemq; ſæpe nos in uetuſtis nomiſmatibus, ſignisq; marmoreis uidimus. Iuuenem alibi idem Artemidorus mulierem Fortunam deſcribit: cuius uerba, quoniam & ad alios deos faciunt, hic ſubdidi: Mercurius, inquit, iuuenis & adoleſcens, Hercules iuuenculus, Iupiter uir, ſenex Saturnus, Dioſcuri Gemini adoleſcentes: Spes uirgo, Diana & Minerua. Spes quidem ridens, Diana caſta facie, Minerua Gorgon intuens: Fortuna mulier iuuenis, uetus Veſta: Parcæ tres mulieres ueſtitæ, nudæ Horæ, lauantes Nymphæ. Hoc totum ille. Alij inter maris undas uelificantem finxêre Fortunam: alij in ſaxi uertice, montis'ue cacumine, uentis omnibus expoſitam. Plériq; rotæ inſiſtentem effinxêre. Certè Apelles cùm Fortunam ipſe ſedentem pinxiſſet, interrogatus cur id feciſſet, Quia nunquam ſtetit, reſpõdit. Apud uerò Scythas ſine pedibus fingebatur, ut manus tantum & pennas haberet. Fuêre & qui uitream, propter fragilitatem, uocauêre. Hebræorum uerò prophetes Eſaias, Fortunæ menſam poni ſolitam cecinit, ut eſt interpretatus D. Hieronymus: Qui ponitis, inquit, menſam Fortunæ, & libatis ſuper eam. uel ut LXX exponunt: Qui paratis Fortunæ menſam, & impletis dæmoni poculum, uel mixtam

potionem. quo loco Hieronymus: In urbibus, ait, omnibus, & maximè in Aegypto, ueterem fuiſſe conſuetudinem, ut ultimo die anni & menſis, eorum qui extremus eſt, ponant menſam refertam uarij generis epulis, & poculum mulſo mixtum, præteriti anni & futuri fertilitatem auſpicantes. Pauſanias in Achaicis, ait Pindaro ſe fidem habere canenti, Fortunam Parcarum unam eſſe, præſtantiſsimamq; ſororum. Idem in Bœot. Fortunæ ſacellum fuiſſe, in quo ipſius deæ ſimulachrum eſſet, Plutum diuitiarum deum puerum tenentis. id quod innuere uidetur, fortunam ipſam diuitiarum eſſe matrem atq; nutricem. huius quidem ſimulachri manus & faciem Xenophon Athenienſis, reliqua Calliſtonicus indigena effinxerat. CL. Galenus in ſuaſoria (ſi legitimus liber eſt) Fortunæ, inquit, indicare nequitiam cum antiqui uellent, illam uel pingentes, uel fingentes, fœminæ ſpecie formabant: non contenti, gubernaculum illi attribuebant: tametſi fœminea leuitas ſatis erat. orbem pedibus ſuppoſuerunt: tum etiam & cæcam, ut eius incõſtantiam indicarent. Hæc ille fermè, & cætera quæ ſequũtur. Non defuêre & qui noſtro tempore nõ inſulſe Fortunam in equo uelociſsimo conſtituêre, & currentem eam Fatum arcu intento inſequi: Fortunæ inſtabilitatem pernicitatemq; ſignificantes, eamq; fati ui ſemper agi. Sed enim de equeſtri Fortuna in hoc, ſuo loco agam.

Fuere & qui eandem duplici facie formauere, nigra altera, altera alba, bonam malamqúe ſignificantes. alij eandem cum Occaſione effinxere, hoc eſt capillatam fronte, occipitio caluam, alatam pedibus, pilæq; inſiſtentem, manu nouaculam tenentem, ut eam effinximus primo Syntagmate. Sed & Sophocles in Antigon.

φρόνει βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυροῦ τύχης: hoc eſt,
Sape denuò nunc poſitus in nouacula fortunæ.

Sed nimius ſim, ſi uelim quæ legi, ſimul nunc cuncta complecti. Sed D. Auguſtinum par ſit audire, ita in ſeptimo de Ciuitate Dei ſcribentem: Fortunam certe deam, inquit, antiqui dixere, non rationabili diſpoſitione, ſed ut temerè acciderit, ſua cuique dona conferre. De hac Saluſtius: Sed profectò fortuna in omni re dominatur, ea res cunctas ex libidine magis quàm ex uerò celebrat, obſcuratq;. Seneca tamen, ut Stoicus, in Epiſtolis inquit: Nihil neq; boni, neq; mali dare poteſt Fortuna. ualẽtior enim omni Fortuna eſt animus, qui in utranque partem res ſuas ducit, beatæq; ac miſeræ uitæ ſibi cauſa eſt. atque ideo illud ab Iuuenale ſcribi putarim:

Nullum numen abeſt, ſi ſit Prudentia: ſed te
Nos facimus Fortuna deam, cœloq; locamus.

Et ut inquit Pauſan. Nihil ſanè fortuna fit: hoc eſt, μηδὲν ἄνευ τύχης. Certè Plinius de Fortuna ita argutè exclamat: Toto, inquit, mũdo, & locis omnibus, omnibusq; horis, omniũ uocibus Fortuna ſola inuocatur, & una nominatur, una accuſatur, una agitur rea, una cogitatur, ſola laudatur, ſola arguitur, & conuicijs colitur, uolubiliſq;, à pleriſq; uerò & cæca exiſtimata, uaga, inconſtans, incerta, uaria, indignorumq; fautrix: huic omnia expenſa, huic omnia ferũtur accepta, & in tota ratione mortalium ſola utranq; paginam facit: adeoq; obnoxiæ ſumus ſortis, ut Sors ipſa pro deo ſit, qua deus probatur incerta. hęc Plinius. At cur non & Pacuuianos uerſus hoc loco aſcribimus, præſertim Fortunam commentãtes, quos & ad Herennium Gallio, uel quiſquis ille fuit qui ad eum Rhetorica ſcripſit, attulit: hi uerò ſunt:

Fortunam inſanam eſſe & cæcam, & brutam perhibent philoſophi,
Saxoq; inſtare globoſo prædicant uolubili.
Ideo quò ſaxum impulerit ſors, eò cadere fortunam autumant.
Cæcam ob eam rem iterant, quia nihil cernat, quò ſeſe applicet.
Inſanam autem aiunt, quia atrox, incerta, inſtabiliſq; ſit.

Brutam,

Brutam, quia dignum atq; indignum nequeat internoſcere.
Sunt autem alij philoſophi, qui contrà Fortunam negant
Miſeriam eſſe ullam, ſed temeritate omnia regi, id magis
Veriſimile aiunt, quod uſus reapſe experiundo edocet,
Velut Oreſtes modò fuit rex, modò mendicus factus eſt.
Naufragio res contigit: nempe ergo haud fortuna obtigit.

& hæc Pacuuius. Hinc, opinor, illud inter adagia connumeratur, Fortuna Euripus: de inconſtantia, & uarietate rerum. Extat quoque uel Vergilij, uel alterius de Fortuna Aſclepiadeum. item & alterum Annæi Senecæ, quibus dea hæc præclarè deſcribitur. Nihil præterea uetat, quæ de eadem argutè quidem & doctè, ut ſolet, durè licet atque incomptè, ſcribit Martianus, afferre: Tunc etiam, inquit, omnium garrula puellarum, & contrario ſemper fluibunda luxu, leuitate pernix deſultoria geſtiebat, quam alij Fortem aſſerunt, Nemeſimque nonnulli, Tycheaq; quamplures, aut Nortiam. Hæc autem quoniam gremio largiore totius orbis ornamenta portabat, & alijs impertiens, repentinis motibus conferebat, rapiens his comas pueriliter, caput illis uirga comminuens, eiſdemq; quibus fuerat eblandita ictibus crebris uerticem, complicans in condylos digitis uulnerabat. dein & paulo pòſt ſubdit: Hæc mox ut facta conſpexit omnia quæ gerebantur, in Iouis conſiſtorio ſubnotari, ad eorum libros & pugillarem paginam cucurrit, & licentiore quadam fiducia, quæ conſpexerat inopinata deſcriptione corripuit, ut quædam repentè prorumpentia, uelut rerum ſeriem perturbaret: alia uerò, quæ cauſarum ratio proſpecta uulgauerat, quoniam facere improuiſa nõ poterat, ſuis tamen operibus arrogabat. atq; hactenus Martianus, de nomine, ui & poteſtate Fortunæ, eiusq; natura, eruditè, ſi minus eleganter, perſcripſit. Quare iam ſatis de hac. nam de Fortuna multorum uerſus afferre poſſem, ut Beroaldi, et Baptiſtę Carmelitę. Sed & ego paſtorali ac bucolico quodã meo poëmate adoleſcens ſatis multa luſi: quibus omnibus miſsis, noſtrum proſequamur inſtitutũ. Multis eſt Fortuna cognominibus nuncupata. nam Bona Fortuna Romæ in Capitolio culta fuit, Mala in Exquilijs. de hac Cicero, de illa Plinius meminere. hæc Græcè κακὴ τύχη: illa εὐτυχὴ, uel quod magis eſt in uſu, ἀγαθὴ τύχη uocata eſt, ut uel in Cebetis tabula uidetur. Hæc & proſpera dicta, & ſecunda, & lęta: ut illa, triſtis, ſiniſtra, & læua. Agathes quidẽ Tyches ſtatua Athenis fuit apud Prytaneum, quam miro exemplo adoleſcens deperibat adeò, ut eò demum uæſanię peruenerit, ut ſibi ipſi manum conſciuerit. Vidi antiquam Bonę Fortunę imaginem cum hac inſcriptione, ΑΓΑΘΗΙ ΤΥΧΗΙ. Erat autem in ſolio ſedens mulier ſtolata, ſubtriſtis, cuius dexteræ dextrã iungere uidebatur adoleſcentula egregia forma ac liberali, quę ante illam ſtabat. Poſt uerò matronã ſedentẽ, puellula quædam manum ſupra ſcabellum tenere, & inniti uidebatur. Huius picturæ interpretationẽ eſſe arbitror, ut anus illa in ſcabello ſedens pręteritam Fortunam ſignificet, atq; ideo ſubtriſtis: formoſa uerò adoleſcentula, quæ dextrã dextræ iungit, pręſentẽ Fortunã denotat. at puellula, quę pòſt matronę ſcabellum attingere uidetur, futuri temporis Fortunã præfefert, utpote quę ad maturam ætatem nondum peruenit: ſed eiuſmodi inſcriptio in Gręcis uetuſtis marmoribus frequens reperiẽ. Memini quoq; me uidere pulchrã mulierẽ cum Cornucopię. quin etiam caduceũ uidi, in cuius uertice alatus pileus erat, & utrinq; duo cornucopię, caduceum ipſum cõplectebantur, idq; ſignificare, eloquentię & doctrinę comitem eſſe bonam fortunam, credebatur.

Aurea Fortuna in primis etiam nuncupata. hanc in cubiculis Imperatorum haberi ſolitam legimus. hęc & morituro ipſo pręſente, transferebatur ad ſucceſſorem: unde factum eſt, ut auream alicui Fortunam dicamus. Hanc uerò & Regiam Spartianus in Seuero nuncupauit.

Pręne-

Prænestina Fortuna appellata, & Prænestinæ ſortes, de quibus hic agendum ex M. Cic. uerbis: Numerium Suffuſtium, uel Suffuſium, ut Prænestinorum monumenta declarant, uirum admodũ clarum fuiſſe accepimus. hic cum aſsiduis inſomnijs, etiamq; minacibus, iuberetur certo in loco ſilicem excidere, perterritus dicitur ſic, ut agere id incœperit ridentibus ciuibus. Sed præfracto ſaxo, erupiſſe ſortes, quæ in robore forent inſculptæ, priſcarum literarum notis. Quin eodẽ quoq; tempore mel ex olea fluxiſſe tradunt. & haruſpicum monitionibus factum, uti ex eadem olea fieret arcula, & in ea reconditas ſortes: ad quas præmonente Fortuna Romani Pont. accedebant, & pueri manu commixtas educere ſolebant. ac talis quidem Prænestinarum ſortium origo traditur. Fani Pulchritudo & uetuſtas harum ſortium, etiamnum tempore Ciceronis nomen retinebat. Carneadem Clitomachus ſcribit dicere ſolitum, nuſquam ſe fortunatiorem, quàm Prænestæ, uidiſſe Fortunam. Idem Cicero libro ſecundo de Diuin. prodidit. Legitur & hodie antiquum epigramma de Fortuna, quæ Prænestæ dicata fuerit, cuius hi primi uerſus:

Tu quæ Tarpeio coleris uicina tonanti,
Votorum uindex ſemper Fortuna meorum,
Accipe quæ pietas ponit tibi dura merenti, &c. Lucanus in ſecundo:
Vidit Fortuna colonos Prænestina ſuos. Ouidius:
Et Prænestinæ mœnia ſacra deæ. Silius:
Sacriſq; dicatum Fortunæ Præneste iugis. Statius in Syluis,
Et Prænestinæ poterant migrare ſorores.

Ideo uerò ſorores à Statio dictæ, quòd Prænestę coleretur, ſub duarum ſororum effigie: hoc eſt, bonæ malæq; Fortunæ. Suet. Tranquillus in Domit. Satis lęta, inquit, fœlicemq; ſortem, Pręnestina Fortuna per nouennium dedit, inſequenti anno triſtiſsimã reddidit. Habet, inquit Strabo lib. v, Præneste Fortunæ templum illuſtre, unde certa eduntur oracula.

Nortiam etiam Fortunam uocatam legimus, ut ex citatis Martiani uerbis patet. Porrò & Sutrinorum deam Nortiam, ex Tertulliano, in deis Topicis iam dictum eſt. Eſt uerò Sutrium, notiſsima urbs Hetruſca. Sed & T. Liuius lib. VII ab V.C. Volſcinijs, inquit, clauos indices numeri annorũ fixos in templo Nortię Hetruſcę deę comparere, diligens talium monumẽtorum auctor Cincius affirmat. Quare cùm ita ſit, neſcio, unde in mentem uenerit literatis quibuſdam, ut deam Hanc Horchiam potius quàm Nortiam appellandã ſcripſerint. Fuit & Nurſia dea Volſcinenſium, niſi nos fallant Tertulliani codices in Apologetico. Nortiæ meminit & Iuuenalis in X. Nortia Thuſco fauiſſet. licet codices & interpretes euariare uideantur. quidam enim non Nortiam, ſed Nurſiam, alij & Murciam legendum putant.

Equeſtris Fortuna cognominata & culta in urbe fuit, cuius ædes à Fuluio Flacco poſita fuit, ut Valerius Maximus & Lactantius ſcribunt. Liuius IIII. Dec. libro decimo, hiſtoriam eſt executus: Cùm enim Fuluius Flaccus Celtiberos in Hiſpania fudit, ędem Fortunę equeſtri, Iouiq; Opt. Max. ludoſq; uouit. hinc detractis frenis equis, ut maiore ui atq; impetu in hoſtes incurrerent equites Romani: quare uictoriam obtinuit. Idem Liuius libro ſecundo quintæ Decad. Q. inquit, Fuluius Flaccus Cenſor ædem Fortunę equeſtri, quam proconſul in Hiſpania dimicans cum Celtiberorũ legionibus uouerat, annos ſex poſtquã uouerat dedicauit: & ſcenicos ludos per quatriduũ, unum diem in circo fecit. eo uerò ſtudio faciebat, ne ullũ Romę amplius, aut magnificentius templum eſſet: magnũ ornamentum ſe templo ratus adiecturum, ſi tegulę marmoreæ eſſent. profectus in Brutios, Iunonis Lacinię ad partem dimidiam detexit: id ſatis fore ratus ad tegendum, quod ædificaretur, &c. Fortunæ equeſtris ędem Syſtylon ad theatrum lapideum, Vitruuius in tertio fuiſſe

fuiſſe ſcribit. Quare id mihi mirũ uidetur, quod ait Corn. Tacitus in tertio, Ròmæ Fortunam equeſtrẽ non fuiſſe. Cùm enim, inquit, equites Romani pro ualetudine Auguſtę donũ uouiſſent equeſtri Fortunæ, & eius cognominis nullum tum Romę eſſet, illud Antiũ miſerunt, ubi eo cognomine colebatur. Tantum hoc monere uolui, cum Tacitus aliàs diligentiſsimus antiquitatis fuerit.

Breuis Fortuna, quæ & Parua dicebatur. Huius ædes fuit Romæ à Seruio Tullio rege extructa, ut Plutarchus in Quæſtionibus Romanis exponit. In hac æde ſignum ſua prætexta ornatum dicaſſe ferunt, & longo tempore incorruptum manſiſſe.

Dubia etiam Fortuna cognominata, cuius uicus in Auentino, hoc eſt, in XIII urbis regione, ut P. Victor tradit.

Propria, uel priuata Fortuna, hoc eſt, ἰδίας, cognominata à Romanis fuit, de qua ſic Plutarchus: Idię, hoc eſt, priuatę Fortunę delubrum in Palatio fuit.

Virgo Fortuna, hoc eſt παρθένος appellata fuit, eodem Plut. auctore, cuius ad fontem muſcoſum fanum fuit. de hac intelligit Arnobius lib. ſecũdo aduerſus Gentes, cùm ait, Puellarum togulas ad uirginalem defertis Fortunam.

εὐελπίδος τύχης, id eſt Bonæ ſpei Fortunę in magno angiportu ædem fuiſſe, idem qui ſuprà Plutarchus meminit, & in Quęſtionibus, ubi interpres Beneſperans expoſuit.

Maſculæ quoq; Fortunæ, id eſt ἄῤῥενος τύχης ædiculam Romæ fuiſſe, idem prodit Plut. prope Veneris templum. qui & hoc ibidem ait: Ad hęc, inquit, & ſexcenta alia honorifica Fortunę cognomina, quorum Seruius rex bonam partẽ dicauit. Fuit & Fortunę thalamus, cuius loci idem Plut. meminit: Quid eſt, inquit, quòd portam unam θυρίδα, id eſt feneſtram appellant, apud quam Fortunę thalamus qui dicitur, poſitus eſt. Problema eſt XXXV.

Cęca Fortuna cognominata fuit, ut ex Pacuuiano uerſu recitauimus. Cicero in Philip. Deinde obſecro uos P. C. quis hęc ueſtrûm non uidet, quod Fortuna ipſa, quę dicitur cęca, uidit? Idem in libro de Amicitia: Non enim ſolum ipſa Fortuna cæca eſt, ſed eos etiam plerunque efficit cæcos, quos complexa eſt. Sed non modo à Latinis cęca dicta eſt Fortuna, uerùm etiam à Græcis. Hinc Cebes: τύχη, inquit, non ſolum τυφλὴ, id eſt cæca, ſed & inſana, & ſurda. hoc eſt, ἀλλὰ καὶ μαινομένη, καὶ κωφή. Sed & Martialis cæcam nuncupat, & Plinius. D. uerò Auguſtinus: Vt quid, inquit, colitur, quæ ita cæca eſt? Quo eodem capite, hoc eſt XVIII. quarti libri de Ciuit. Dei, multa deam ipſam irridens attulit. Porrò & eadem cauſa Apuleius exoculatam Fortunam uocauit. Nunc quis nos uetet, multa de Fortuna breuibus concludere? Libanius rhetor Chriſtianorum hoſtis, Fortunę occultas inſidias ſignificare uolens, ὕφαλος Fortunæ dixit. Eſt uerò Hyphalus, ſaxum ſub ſalo occultum & cęcum, quę Vergilius cęca ſaxa & latentia appellauit. εὔριπος τύχη, id eſt Fortuna Euripus, ęſtuans. Fuerunt plures Fortunę ędes Romę, ut malę & deteſtatę in Exquilijs, Fortunę Fortis in ripa Tiberina, Equeſtris iuxta theatrum. Fuit & templum Fortunę breuis, hoc eſt paruę, quę & Puſilla ab aliquibus dicta eſt. Fuit & παρθένου, hoc eſt uirginis Fortunæ. Aliud Primigenię, aliud Obſequentis ad Capenam portam. Fuit & Priuatę, & Viſcatę, & Publicę, et Virilis, & Bene ſperantis, id eſt εὐέλπιδος: et ἀποτροπαίου, id eſt auertentis: & blandę, hoc eſt μειλιχίας, licet μιλίας in Gręco Plutarchi codice legatur: itẽ Fortunę dubię in Auentino, & Mammoſę in duodecima regione, & Barbatæ, & Muliebris, quibus ferè omnibus Seruius Tullius rex principiũ dedit, quod à Fortuna ipſe ex ſeruo in regnum eſſet euectus: idem pręterea rex proſpiciens Fortunam ipſam in rerum occaſionibus plurimũ momenti habere in utranque partem, quod Plutarchus & Plinius ſcribunt. de quibus omnibus, & de alijs nonnullis, pro ut uel rei uel memorię ratio ſuppeditarit, agemus.

agemus. Ad hæc legimus, ædem Fortunæ in aurea domo ſtruxiſſe principem Neronẽ, ex puro candido ac lucido lapide, adeò ut etiam nullis adopertis foribus intus eſſe lux incluſa uideretur, ut pluribus paulo pòſt.

Occaſionẽ poſſemus & hoc loco aſcribere, ſed eam primo Syntagmate deſcripſimus: qua occaſione & quidam Caluam fortunam dixêre.

αὐτοματία τύχη, id eſt Spontanea, uel ultronea Fortuna appellata, & culta à Siculis. nam cùm Timoleon ex Sicilia tyrãnos eieciſſet, ideoq; ipſi multi inuiderent, quòd ſcilicet ab omnibus laudaretur, ipſe, ut inuidiam declinaret, Fortunæ, quam αὐτοματίαν uocant, templum erexit: faſſus, neq; ui, neq; prudentia ſua, ſed Fortunæ auxilio illa ſe perfeciſſe. Auctores, Plutarchus & Aemil. Probus. αὐτόματα enim ea Græcè dicuntur, quæ ſponte ſua mouentur & fiunt, ut machinæ quædam.

Seiæ Fortunæ ædem ſcribit libro trigeſimo Plinius, fuiſſe à Nerone conſtructam, quam Seiam appellatione dicebat. An uerò hæc Seia eſſet, quam Auguſtinus ex Varrone ait præpoſitam, quàm diu ſegetes ſub terra eſſent, cuius & Macrobius in Ferijs meminit, & Plinius idẽ XVIII libro, ut antè docuimus, id eſt in primo Syntagmate, non planè conuenit: etſi quidam, qui ſe bene Romanas antiquitates docuiſſe arbitrantur, eandem faciant. nam locus Plinij, unde illi ſunt decepti, ita legendus eſt capite uigeſimoſecundo libri trigeſimiſexti: Nerone principe, in Cappadocia repertus eſt lapis duricia marmoris, candidus, atque translucens, etiam qua parte fuluæ inciderant uenæ, ex argumento Phengites appellatus: hoc conſtruxerat ædem Fortunæ, quam Seiam appellatione dicebat, à Seruio rege ſacratam, aurea domo complexus. quare etiam foribus opertis interdiu claritas ibi diurna erat, haud alio quàm ſpecularium modo, tanquam incluſa luce, non tranſmiſſa. hæc Plinius. Sanè locum hunc Hermolaus ita caſtigat: Aedem Fortunæ, quam Sellam appellant: Vetuſti, inquit, codices ædem Fortunæ, quam Seiani appellatione dicebat, hoc eſt: Nero princeps. De Seiana Fortuna & equo, Gellius & Suetonius. Oſtenditur & nunc Seiani antrum in ora Campaniæ, haud procul Pauſilipo. Cæterum de equo Seiani plura in prouerbijs leguntur.

Publica Fortuna Romæ culta in ualle Quirini, quæ inter Exquilias fuit, & Quirinalem collem. meminit Ouidius Faſtor. quarto:

Qui dicit, quondam ſacrata eſt ualle Quirini,
Hac Fortuna die publica, uerus erit.

P. Victor uidetur In colle legere, non In ualle.

Viſcata, hoc eſt, ἰξευτηρία Fortuna, ab antiquis nominata fuit, cuius Romæ ædem fuiſſe accepimus: uti ab ea nos capiamur. hinc & à Seneca dictum, Viſcata eſſe beneficia. Huius uerò Hixeuteriæ Fortunæ meminit Plutarchus in Quæſtionibus Romanorum, cuius hæc ſunt uerba à me expreſſa: Tum Fortunę ἰξευτηρίας templum eſt, quam Viſcatam nominant. Vnde mirum mihi uidetur, quòd in libro de Fortuna Romanorũ, Budęus potius uiſcatricẽ, quàm uiſcatam tranſtulerit: quod nomen etſi ridiculum uidetur, ut ait Plut. nõ ab re tamen, ſi per translationem dicas, tenaciter attrahentis quicquid illi hęſerit.

Virilis Fortuna, hoc eſt ἀνδρίας τύχη, culta & cognominata fuit, ut Plutarchus ſcribit de Fortuna Romanorũ, Ancum Martium Romanorũ regem uirilis Fortunę templum erexiſſe: quòd ad uictoriam plurimum Fortuna cõferat. Dionyſius uerò Alicarn. libro Hiſtoriarum quarto, ait Seruium Tullium ſuperatis Hetruſcis, cum quibus XX annis continenter pugnauerat, rebus compoſitis duo templa Fortunę cõſtruxiſſe, qua per omne uitę tempus uiſus erat uti proſpera: alterum in foro boario, alterũ ad ripas Tiberis, ei quam Virilem appellauit. De ſacro autem Virilis Fortunę, Ouid. IIII, Faſt,

Diſcite nunc quare Fortunę thura uirili

Detis

Detis eò, gelida qui locus humet aqua.

In hoc uerò templum uentitare ſolitas mulieres legimus, quę nuptui dabantur: & corpore nudato, ne quo uitio aut labe eſſent affectę, explorabātur. Scribit Plutarchus, Seruium regem Fortunæ regnum acceptū retuliſſe. quin uulgo etiam prædicabat, conſuetudinem ſibi eſſe cum Fortuna, eamq; per feneſtram quandam ad ſe delabi in cubiculum ſolitam. & ſubdit: ab ipſo rege in Capitolio fanum conſtructum Fortunæ Primigeniæ, quam πρωτογένειαν Græci uocant. de qua illud eſſe, quod modò recitabam, crediderim:

Tu quæ Tarpeio coleris uicina Tonanti.

Fuit & in colle Quirinali, de qua T. Liuius libro quarto de bello Maced. Aedes, inquit, Fortunæ Primigeniæ in colle Quirinali dedicauit Q. Martius Hala Duumuir ad ipſum creatus, uouerat eam x annis antè Punico bello P. Sempronius Sophus, locauerat idem Cenſor. Meminit & in quintę Decad. libro 3, in æde Primigeniæ Fortunæ, quæ in colle eſt, duo diuerſa prodigia: palmam in area enatam, & ſanguinem interdiu pluiſſe. Plutarchus Primigeniam ait Fortunam Romani coluerūt. cauſam hanc affert: An, inquit, Seruio ex Serua nato Romę ſumma cum laude & ſplendore imperari contigit, ut plerīq; ex Romanis exiſtimāt? An illud magis, quòd Fortuna urbi & imperium & originem præſtitit. An altior quædam (inquit) ratio, & magis à natura, ex media deprompta philoſophia: Fortunam ſcilicet rerum omniū principium eſſe: Naturam uerò κατὰ τύχην, id eſt ſecundum Fortunam conſiſtere.

Malam etiam Fortunā quidam uocauêre, cuius ædem in Exquilijs Romæ fuiſſe, apud mihi ſuſpectum ſcriptorem legi.

Fortem Fortunam, quam φορτικὴν τύχην Gręci uocant, Romani coluêre, & à Tullio rege primum dedicatam fuiſſe legimus: tum & ab alijs poſtea. Fuit uerò iuxta fluuium in hortis à Cæſare populo relictis, ut Plutarchus ſcribit. Sed longè ante hanc eius cellam, T. Liuius libro ſeptimo tertiæ Decad. Romæ, inquit, intra cellam ædis Fortis Fortunæ de capite ſignum. quod in corona erat, in manu ſponte ſua prolapſum. Idem T. Liuius libro x ab V. C. Papyrium, ait, poſt triumphum de reliquo ære, quod in ęrarium intulerat, ædem Fortis Fortunæ de manubijs faciēdam locaſſe, prope ædem eidem deæ ab rege Seruio Tullio dedicatam. qua de re & Varro de Ling. lat. Dies, inquit, Fortis Fortunæ ſecundum Tiberim extra urbem Romam dedicauit. Donatus in Phormione Terentij: Fortuna, inquit, dicta eſt res incerta: Fors Fortuna, euentus Fortunæ bonus. Idem & paulo pòſt: Aliud Fortuna eſt, aliud Fors Fortuna. nam Fors Fortuna eſt, cuius diem feſtum colunt, qui in arte aliqua uiuunt. huius ædes trans Tiberim eſt. dies autem Fortis Fortunæ feſtus octauo Calend. Quintiles agebatur, ut in antiquis Faſtis, & apud Ouid. notauimus, cuius hi uerſus in ſexto Faſtorum leguntur:

Quàm citò uenerunt Fortunę Fortis honores,
Poſt ſeptem luces Iunius actus erit.
Ite deam lęti Fortem celebrate Quirites,
In Tyberis ripa munera regis habet.

Apud Non. Marcellum Actius poëta in Actyanacte, Fortunam à Forte diſtinguit. ita enim dicit, Quo captus modo Fortuna ne an Forte reperiatur. Catullus ſeorſum enunciat:

Agnoſcam, cùm te reducem Fors proſpera ſiſtet.

M. Tullius in L. Piſonem: Sed omitto ut ſit factus uterq; noſtrûm. Sit ſanè Fors domina campi. magnificentius eſt dicere, quemadmodū geſſerimus conſulatū. Tibullus, Fors iuuat audētes. Sed enim hic Tibullus ad prouerbiū reſpicit, quod eſt, Fortes Fortuna: de quo Cicero ſecundo Tuſc. Fortes enim non modò Fortuna adiuuat, ut eſt in ueteri prouerbio, ſed multo magis ratio. Ouidius ſecundo Faſtorum

Audentes Fors'que Deusq; iuuat.

T. Liuius: Fortes Fortunam adiuuare aiebāt. Eſt & in Vergilij carminibus. Redux etiam à Romanis cognominata, & à Domitiano Cæſ. in primis: unde Martialis in octauo:

Hic ubi Fortunæ Reduci fulgentia latè
Templa nitent. Claudianus item:
Aurea Fortunæ reduci ſi templa priores
Ob reditum uouere ducum, non dignius unquam
Hæc dea pro meritis amplas ſibi poſceret ædes, &c.

Multa præterea extant nomiſmata, illa quidem uetuſta, diuerſorum Cæſarum, in quibus & imago eſt, & inſcriptio REDVCIS Fortunæ.

NEMESIS Rhamnuſia & Adraſtia, eadem diuerſis de cauſis ſic appellata, ideo & nos ſimul deſcribemus. Plato in quarto de Legibus Dialogo, pulcherrimè deam Nemeſin, quæ quid quemque facere deceat, oſtendit, ita deſcribit: Omnibus, inquit, præpoſita eſt Nemeſis, iudicij angelus, omnium huiuſmodi conſideratrix, quo loco Platonici interpretes multa ſubtiliter de hac dea. Sed & Ammianus Marcellinus his uerbis: Dea eſt ultrix facinorum impiorum, bonorumq; præmiatrix, arbitra rerum, regina cauſarum, quam theologi ueteres fingentes Iuſtitiæ filiam, ex abdita quadam æternitate tradebant, omnia deſpectare terrena. Quæ uerba ex Orphei ad Nemeſin hymno deſumpta uidentur. Proclus uerò in Heſiodum, Iuſtitiæ nunciam, non filiam ſcribit. quod & Plato, ut modò relatum teſtatur: licet Ficinus, Iudiciū pro Iuſtitia repoſuerit. Pennas ideo huic deæ fabuloſa uetuſtas aptauit, ut adeſſe uelocitate uolucri cunctis exiſtimaretur. Eidem gubernaculum dedit, & rotam ſubdidit, ut uniuerſitatem regere per elementa diſcurrens omnia non ignoraretur. Macrobius uerò, Nemeſin contra ſuperbiam coli, eſſeq; Solis poteſtatem arbitratus eſt. cuius hæc natura ſit, ut fulgentia obſcuret. & quę ſunt in obſcuro illuminet: ſic etiam Nemeſis, nunc erectas mentiū humanarū ceruices opprimere, & eneruare uidet̃: nunc bonos ab imo ſuſcitās, ad bene uiuendū extollit. Nemeſis uerò dicitur ἀπὸ τ' ἑκάστῳ διανεμήσεως, id eſt à diſtributione quę unicuiq; fit. hoc Ariſtoteles, qui & in tertio ad Eudemū alia plura. Orpheus etiā deę hymnū cōpoſuit. Heſychius Bonā Fortunam, hoc eſt ἀγαθὴν τύχην, Nemeſin interpretat̃: & Themin, id eſt fas. Plin. in 11. poſt aurem dextram, ait locū eſſe Nemeſeos, quæ dea latinū nomē ne in Capitolio quidem inuenit. Idem lib. 28. Alij, inquit, Gręcam Nemeſin inuocantes, cuius ob id Romæ ſimulachrum in Capitolio eſt, quamuis latinum nomen non ſit, Hinc noſtrum illud eſt ad Cœlium:

Quæ nec adhuc Latium nomen ſortita, rependat
Diua mihi pœnas, &c.

Nemeſeos ſimulachrum Pompon. Mela, alijq;, in Rhamnunte Atticę pago fuiſſe tradunt, opus Agoracriti, uel Phidiæ. Heſychius: In Rhamnunte, inquit, Atticæ pago Nemeſeos erecta fuit ſtatua δεκάπηχυν, id eſt decem cubitorum, unius lapidis, id eſt ὁλόλιθον opus Phidiæ, in manu habens mali ramum. de hac eadem ſic Strabo lib. nono. Rhamnus Nemeſeos ſtatuam habet, quod Diodoti opus pleriq; dicunt: aliqui uerò Agoracriti Parij. quæ ex magnitudine pulchritudine que perfecta magis ac magis eſt, & cum Phidiæ operibus æmulatione contendit. Plinius uerò de Agoracrito Pario & Alcamene Athenienſe agens: Certauère, inquit, inter ſe ambo Phidiæ diſcipuli, in Venere facienda: uicit que Alcamenes non opere, ſed ciuitatis ſuffragijs, contra peregrinum ſuo fauentis. quare Agoracritus ea lege ſignum ſuum uendidiſſe, ne Athenis eſſet, & appellaſſe Nemeſin. Id poſitum eſt in Rhamnunte pago Atticæ, quod M. Varro omnibus ſignis prætulit. Auſonius in Moſella:

Et

Et Latiæ Nemeſis non cognita linguæ.

Sed ſcribentem præſtat audire Pauſaniam hac de re in Attica: A' Marathône, inquit, ſtadijs XL. Littorali uia ad Oropum euntibus, Rhamnus decurrit. domicilia incolarum ad mare poſita ſunt. paulo inter continẽtem Nemeſeos fanum eſt, quæ dea ſuper cæteros deos aduerſus ſuperbos inexorabilis eſt: ut Barbaris quoq;, qui in Marathona uenerant, huius deæ ira multũ obſtitiſſe uideatur. nam Athenarum opes aduerſus ſe contẽnentes, iam tum Parium marmor acceperant, quod ad trophæum erigendum uehebant. id marmor Phidias excidit in deæ huius ſtatuam. corona capiti appoſita eſt, qua & cerui & Fortunæ (ſi Domitium interpretẽ ſequamur: ſi uero græcum codicem, Victorię) parua ſigna continebantur. in manu altera erat ramus μηλίας, id eſt ex malo arbore: uel μελίας, id eſt ex fraxino. uariãt enim exemplaria: & perinde qui interpretati ſunt, ancipites fuere. Sed tamen & Eudemus huic imagini in Veneris ſpecie formatæ, in dextra mali ramũ dedit. ſic & Suidas. in læua uerò phiala, in qua Aethiopes effiicti erant. cuius rei cauſam neq; ego (ait Pauſanias) coniectura per me aſſequi potui: neq; eorũ opinio, qui ſe id ſcire putant, mihi probabilis uiſa eſt. Græcum extat tetraſtichon inter græca Epigrammata, de hac ipſa Nemeſi, quod ab Auſonio Gallo eſt ita traductum:

Me lapidem quondam Perſæ aduexere, trophæum
  Vt fierem bello, nunc ego ſum Nemeſis.
At ſicut Grecis uictoribus aſto ſtrophęum,
  Punio ſic Perſas uaniloquos Nemeſis.

Quod ſi gręcè mauis, ita habe:

καί με λίθον πέρσαι δεῦρ' ἤγαγον, ὄφρα τροπαῖον
  στήσωνται νίκας, εἰμὶ δὲ νῦν νέμεσις.
ἀμφοτέροις δ' ἕστηκα, καὶ ἕλλησι τροπαῖον
  νίκας, καὶ πέρσαις, τοῦ πολέμου νέμεσις.

Legitur pręterea & finis epigrammatis Thęteti:

  Sum uictoria certè
  Nunc ego Erechthidis Aſſyrijs Nemeſis.

Extat & diſtichon, quo Nemeſis effingitur cũ freno & menſura cubiti: quo ſignificatur, nihil ſine menſura & freno agi oportere. Ipſum tale eſt:

ἁ νέμεσις προλέγω τῷ πάχει· τῷ τε χαλινῷ,
μήτ' ἄμετρόν τι ποιεῖν, μήτ' ἀχάλινα λέγειν. hoc eſt,

Prędico hac Nemeſis norma ſimul, hiſq; lupatis,
  Non effrena loqui, & nil fieri abſq; modo.

Scio ab alijs aliter expreſſum. Ego non elegantiam, ſed fidem ſum ſecutus. Sed redeo ad Pauſaniam, qui & hoc ſubdit: Neq; hoc Nemeſis ſimulachrum, neq; aliquod aliud antiquum alas habebat, ſed poſtea apud Smyrnęos ſimulachra alata fuerũt: & niſi Nemeſi alę additę, ueluti & Cupidini: quia huius deę numen in his potiſſimum apparere autumant, qui amore capti ſunt, ut in Acęregę Fortnnę imagine ſuprà diximus. hinc Catulli illud:

  Ne pœnas Nemeſis repoſcat à te,
  Eſt uehemens dea, lędere hanc caueto.

Et in Narciſſi fabula etiam oſtendit Ouid. Sunt qui Nemeſin Fortunam faciant, ut ex Marcellino ſuprà dictum eſt. Sic & Claudianus contra Alaricum, Ramnuſiam:

  Sed dea quę nimijs obſtat Rhamnuſia uotis,
  Ingemuit, flexitq; rotam.

Non deſunt qui apud Heſiodum iuſtitiam interpretentur, cùm cecinit αἰδὼς καὶ νέμεσις. id eſt, Et Pudor & Nemeſis homines reliquerunt, & ad immortalium cœtus aſcenderunt. ad quę uerba, illa Iuuenalis in ſexta referuntur:

Paulatim deinde ad ſuperos Aſtræa receſſit,
Hac comite, id eſt pudicitia,

qui uerus pudor eſt:

Atq; duæ pariter fugere ſorores.

Sed cur & Pomponij Læti de Nemeſi dea, uerba ex Capitolino & Ammiano interpolata, non recitem? Is igitur lib. 2. Romani, inquit, profecturi ad bellum, Nemeſi ſacrificabant, & munus gladiatorium edebant: quod non ſine ratione factum arbitramur. Virgo & Victrix Nemeſis numen fuit, quo qui maleſactis delinquebant, puniebantur: unde uictores Nemeſin non fruſtra inuocabant. Romani enim ſemper iuſta mouere arma: cæterę nationes odio & maleuolentia, liuoreq́; quòd imperium tantæ urbis iuſtitia ageretur, tela in populum Romanum capiebant.

Nemeſis, quam plerique exiſtimauere eſſe uim Fortunæ, alij filiam Iuſtitiæ, alij uim quandam eſſe inter cœleſtes diſcurrentem, prima rerum ſemina, quæ fatorum & ſortium uires temperat atque emendat, rebus humanis trutinam adhibens, è cœlo que terrena deſpectans, nocentes punit, bonis præmia largitur: & cũ ſit uelociſſima, quia diu non permittit impios præeſſe atq; graſſari, alata fingitur à ueteribus: & eius pedibus ſupponitur rota, cùm citiſſimè diſcurrat. Sed tandem multitudine ſcelerum indignata, oculos iam diu ab rebus humanis auertit, & cum genitrice in remotiore parte cœli ultra terrarum regiones non reditura, renaſcentem orbem expectat. eadem Adraſtia & Rhamnuſia appellata, ut mox dicemus. Nunc & aliquid de Nemeſis fabula afferamus. Nemeſin Oceani filiam & Noctis, canit in Theogonia Heſiodus. Nameſin uerò Iouem amaſſe perhibent. Cùm ea auerſaretur, dolis illam aggreſſus eſt, ut tradidimus in Caſtoribus, non opus eſt ut repetã. Demetrius Scepſius exiſtimauit Nemeſim Dianã eſſe, ut Suidas teſtis eſt. Legi poſtremò qui Nemeſia, id eſt νεμέσεια apud Demoſthenem interpretentur, parentationũ ſacra. Ego uerò non Nemeſia, ſed νεκύσια legerem libentius, de quibus in noſtris Sepulchralibus egi pridem. Scribit Phurnutus, quod Nemeſis ὄπις etiam dicitur, ἀπὸ τοῦ λανθάνειν ὀπισθεν, quòd ſcilicet occultet retro, & conſeruet quæ à nobis facta ſunt punitione digna.

Adraſtea uerò nuncupata, uel ἀπὸ τοῦ ἀστρεπτικοῦ μορίου, καὶ δρασμοῦ. uel ut ait Phurnutus. παρὰ τὸ ἀεὶ δρᾶν, quaſi ἀειδραστεία, quòd nihil eam impediat, nihil fruſtetur, nihil ea infectum relinquat. uel ut Pauſanias ait ἀπὸ τοῦ διδράσκειν, quod ſcilicet nemo nocens meritam pænam unquam effugerit, etiam ſi aliquando ſerius aſſequitur. Antimachus poëta ab Adraſto denominatam his uerſibus ait:

Eſt dea quam Nemeſin dicunt, dea magna, potensq́;
Quæ bona cœleſtum conſenſu cuncta deorum
Poſſidet: huic primus ſacratam condidit aram
Fluminis Aeſapi gelidas Adraſtus ad undas.
Hic ubi nunc coliturq́;, atq; Adraſtea uocatur.

Quam ſententiam Strabo ſecutus eſt lib. 13. Alij ab Adraſto Myſo, ut Pauſanias docet, dictam exiſtimant. Meminit & huius Adraſteæ Zenobius in Prouerb. ſeu Zenodotus, & Vergilius in Ciri, ubi Charme nutrix loquitur:

Vt ſcelere infando, quod nec ſinat Adraſtea,
Lædere utrunq; uno ſtudeas errore parentem.

Sunt qui tradant ab eo loco, ubi Aegialeus Adraſti filius occiſus fuit, Adraſteæ ædem conditam. Diogenes apud Stephanum ait, Adraſteam dictam eſſe ab eius nominis nympha, quæ ex Oreſtiadum numero una fuit. Fuit & in Troiæ regione locus Adraſtia nuncupatus, ab Adraſtia filia Meliſſi, quæ ibi regnauit, ut Charax prodit libro ſecundo Hellanicorum. Fuere, ut in Græcis

Pau-

Pauſaniæ commentarijs comperi, qui diuerſam Adraſteam facerent à Nemeſi: ut Euripides in Rheſo tragœdia, qui eam Iouis filiam: O Adraſtea, inquit, Iouis filia, amoue dictorum inuidiam. Menander tamen et Nicoſtratus, & Antimachus, alijq́ eandem putarunt. Martianus de Adraſtia ita quidem ſcribit: In ſenatu Iouis quędam fœmina Adraſtia dicebatur, urnam cœlitem ſuperāq́ ſortem irreuocabili raptus celeritate torquebat, excipiebatq́ ex uolubili orbe decidentes ſphæras, peplo inflexi pectoris, ἀμαρυγμῶν. A' Platone de Adraſtia nonnihil Plotinus euariat, in libro de Prouidentia.

Rhamnuſia etiam, ut docuimus, à pago Atticæ regionis nunncupata eſt Nemeſis: ut illud:

Aſſenſit precibus Rhamnuſia iuſtis. Lucanus:
Et tumidis infecta colit qua numina Rhamnes. Claudianus:
Sed dea quæ nimijs obſtat Rhamnuſia uotis
Ingemuit, flexitq́ rotam.

Repete quæ in Nemeſi ſcripſimus. Dicitur & Rhamnuſis, forma patronymica. Ouid. in decimoquarto:

Memoremq́ time Rhamnuſidis iram.

Rhamnus autem, ut Stephanus ſcribit, populus eſt Atticæ in Aeantide tribu: dictus, quòd ibi rhamnus plurima proueniat. eſt enim rhamnus interruborum genera, ut notiſſimū eſt. Ferūt enim, teſte Suida, primùm Veneris habitu erectam fuiſſe ab Erechtheo, qui Nemeſin matrem habuiſſe fertur: atq́ ideo, quòd Veneris ſpecie poſita fuiſſet, ramum ex malo arbore manu tenebat.

Muliebris Fortuna etiam cognominata apud Rhomanos, id eſt γυναικεία τύχη, ut Plut. ſcribit: cuius ſimulachrum, ut in quarto de Ciuitat. dei Auguſtinus ſcribit, à matronis dedicatum fuit, & eo nomine appellatū: quod etiam locutū eſſe, memoriæ eſt commendatum, atq́ dixiſſe non ſemel, ſed iterum, propter quod eam ritè matronæ dicauerunt. Id uerò hiſtorici in Volumnię & Veturię honorem ac memoriam dedicatum prodidère, quæ anno poſt adeptam libertatem XVIII, cùm Coriolanus exul bellum patriæ intuliſſet, nec armis reſiſti poſſet, nec precibus, mulierum tamē lachrymis placatus eſt. ideoq́ templum extructum Fortunæ muliebri, uia Latina, quarto ab urbe lapide: quod cùm dicaretur, bis locutum eſſe ſimulachrum ferūt: auctores, Liuius, Val. Alicarnaſſ. Plin. de uiris illuſt. Plutarchus quoq́ de Fortuna Romanorum, ait, in huius templi dedicatione ſimulachrum ita locutum: Piè me urbis lege mulieres urbanæ erexere. hoc eſt, ut ille græcè, ὁσίως με πόλεως νόμῳ γυναῖκες ἀσταὶ καθιδρύσατε. Dionyſius uerò Alicarn. in octauo ita ſcribit, ὁσίῳ πόλεως νόμῳ γυναῖκες γαμεταὶ δεδώκατέ με: hoc eſt, Sancta ciuitatis lege fœminæ nuptæ me dicaſtis. quo loco hiſtoriam hanc omnem, & quo die ei ſacram rem facerent matronæ Romanæ, plenè exequitur. Sanè ex Latinis quidam ſic afferunt hanc deę uocem, Ritè me matronæ uidiſtis, riteq́ dedicaſtis. Sed & Lactantius in ſecūdo affirmat, non ſemel, hoc Fortunæ ſimulachrum locutū fuiſſe. Addit & Feſtus, huius Fortunæ ſignum nefas eſſe attingi, niſi ab ea quæ ſemel nupſit.

Obſequens Fortuna, eodem Plutarcho auctore, cognominata, quaſi dicas indulgens: uel ut alij interpretantur, Clemens. In inſcriptionibus antiquis legi hanc epigraphen, & adhuc legi Comi: Fortunæ Obſequenti Ord. Comenſ. Voto Pro Salute Ciuium Suſcepto. Obſequentis Fortunæ uicum P. Victor collocat in prima regione urbis, in ſecunda uerò uicum commemorat Fortunæ Reſpicientis: adeò mihi ſapientes inſaniſſe interdum uidentur antiqui, qui Fortunā cæcam fingerent aliquando præteritos reſpicere, & non potius Dei prouidentiam. Sed & ædem huius Reſpiciētis Fortunæ in colle legimus fuiſſe Palatino: ni fortè antiquarij decepti, pro uico ædem ſcripſerint. Idem quidem P. Victor ædem etiam Rhamnuſiæ in Palatio conſtituit.

p iij Mam-

Mammoſa à Romanis etiam nuncupata eſt Fortuna, ob ubertatem, ut puto, & fœcunditatem. Nam & eius ædem non longe à capite Viæ nouæ reponit P. Victor, qui & uicum Mammoſæ Fortunæ conſtituit in duodecima regione urbis, quam Piſcinam publicam uocat.

Antiatem deam Fortunam uocamus. Horatius:

O diua gratum quæ regis Antium.

Quo loco Porphyrio ait, Antij templum Fortunæ donis fuiſſe opulentiſſimum. hinc noſtro Hendecaſyllabo & nos ad Saluiatum:

Et uirtute tua deæ Antiatis
Conatus ſuperare & hinc & inde. Item ad Eremitam:
Sed nunc diua agitatus Antiate.

Suetonius Antianam dicere uidetur, uel potius Antiatenam. Codices enim uariare uidemus in Caligula: Monuerunt, inquit, & Antiatinæ Fortunæ, ut à Caſſio caueret. Scribit Macrobius, ſe apud Antium uidiſſe promoueri ſimulachra Fortunarum, ad danda reſponſa. Id uerò quod in Rudente Plautus ait, Vtinam nunc Fortuna Anatina uterer: ab anate aue deſumptum eſt, quæ exit ex aqua nõ madefacta. quod idem poëta declarat. nam ſubdit: Vt cùm exiſſem ex aqua, arerem tamẽ. Sed hic Plautinus iocus eſt, non deæ cognomẽ. Atq; hactenus de Fortuna, à ſene parum firmo tibi habe, Guarine doctiſſime: nec munus, ſed uoluntatem, rogo, metire.

SYNTAGMA DECIMVMSEPTIMVM DE SACRIFICIIS. AMPLISSIMO PATRI AC ILLVSTRIS. PRINCIPI, EPISCOPO PORTVENSI, CAR. Saluiato, Lilius Greg. Gyraldus, obſequentiß. Seruulus, S. P. D.

EGo equidem ſemper cum probatis doctrina & uitæ integritate uiris ita ſenſi, & credidi, Deum Optimum Maximum publicè coli debere, & expedire, publicis patrum cæremonijs & inſtitutis: priuatim uerò pura tantum mente, ac incontaminata: nec plus ſapere quenquam ſibi arrogare, quàm decreta & maiorum inſtituta per tot iam ſecula per manus ſubinde tradita permittunt. Quod cùm plerique aliàs, tum hac in primis noſtrorum temporum fece ſeruare contempſerunt, in uarias ſectas, falſaque & impia dogmata inciderunt, turbaſque plurimas & diſsidia in populis concitauerunt, quæ ex re præter diſſenſiones paßim & uulgo diſſeminatas, pacis quoque tranquillitatem & bonorum ciuium ocium ac quietem interturbant, ſic ut indies magis magiſque ſeditiones & ſchiſmata fieri uideamus: ut nunc bella pluſquam ciuilia, & cognatas acies mittam. Sed iſta, quæ magis deflere & deplorare, quàm corrigere & emendare poſſumus, ipſi his moderanda & emendanda in præſentia mittamus, quibus hoc munus incumbit. Quin illud nos potius rideamus (ſi uacat) exortas nunc quoque nouas eſſe in re literaria hæreſes, quæ non minus adoleſcentum animos & ingenia exagitant, & quidem præclara & liberalia. Inter hos uerò quidam ſunt, qui ſic palàm dictitant: Nihil omnino Latinè ſcribendum eſſe, cùm ſatis ſuperque ab antiquis omnia & ſcripta & pertractata ſint: & deſperandum eſſe, his demum diebus quenquam contingere poſſe ad eam dicendi & ſcribendi fœlicitatem, in qua antiqui excelluere. Alij ſunt qui hoc non omnino probant, & ſcribendum quidem aiunt, ſed eo duntaxat ſermone, qui uernaculus Hetruſcorum eſt, quemq́ue alij ex regulis & arte conſtare, alij natiuum tantum & genuinum ſibi & ſuæ nationi affirmant. atque ideo non modo hiſtorias, ſed & diſciplinas, & ſi Deis placet, philoſophiam & res ſacras, ac religionis myſteria in uulgarem & uernaculam linguam & conſuetudinem conuertunt. Quibus utriſque, ſi corporis mihi uires, uel manus ſaltem ſuppeterent (ita enim mihi hac de re inſtructa & parata eſt ſupellex.) ſperarem me ſolidis & indiſſolubilibus argumentis ualidiſq́ue ſententijs reſpondere poſſe, eorumq́ue ita diluere ac infirmare commenta, & planè cauillos, ut uel pleroſque ſententiam mutare compellerem, uel ſaltem iuuentutem non deterrerent

à linguæ

à linguæ latinæ & græcæ uſu, quo minus earum perennibus, conſuetisq́ ſtudijs operam nauarent. Sed non diffido alios, & me longe doctiores, & magis firma corporis ualetudine futuros, qui peruerſis ac præpoſteris opinionibus ſint reſponſuri, & in bonam uiam reuocaturi: ut nonnihil certè iam præſtitit Barthol. Ricius, in ſuis de Imitatione libris. Quare nunc ego his miſsis, ad te de uarijs & multiplicibus ſacrificiorum gentium cæremonijs (quæ aliàs magis animi gratia, quàm ingenij uiribus à me collecta ſunt) mittere conſtitui, ea in primis ratione, ut noſtri adoleſcentes his nugis potius oblectentur, & grudiantur, quàm tanto cum periculo uelint uel de religione & ſacris rebus loqui, uel uulgari ſermone pluſquam expediat ſtudia ſua promouere. Accipe uerò Saluiate maximè, maior future, reddita ſi ſint merenti præmi: accipe inquam hæc noſtra qualiacunq. & licet ſint te minimè digna, at certè tibi ſunt à me debita, cui quotidiana tua ſunt, nec uulgaria beneficia: id quod expreſsius his hendeca ſyllabis ſum teſtatus:

Debebam tibi Saluiate præſul,
Vitæ quod ſupereſt mihi imbecillis,
Quòd uictu & lare me foues benignus:
Sed cum muneribus nouis ſubinde,
Nunquam deſinis optimè mereri,
Me ingratum uideo interire coges,
Et tu munificentior fereris.

Vale: & quod facis, cadentem ſubleua.

DISTICHON, PRO *Argumento.*

Monſtrat ubi, per quos, quæ, quomodo, quando, Libellus,
Sacra ſuis Gentes exhibuêre deis.

QVoniam deorũ nomina & cognomina, eorumq́ imagines, quãtum imbecillæ uires corporis & ingenij tulêre, ſuperioribus tractatibus ſum cõplexus, in hoc de Sacrificijs in uniuerſum & per partes acturus, multa mihi præfandũ duco, ut rem tibi totam maiore luce expediam: atq; adeò in primis de templis, & ſacris ædibus, de aris & ſimulachris, de ſacerdotibus & celebritatibus, eiuſmodiq́ cæteris breuiter collecta exponã. Sic uerò exordiar.

Quis eſt qui neget, templa eſſe, ut ſic loquar, deorũ diuerſoria? ad quæ dei ipſi precibus ac mortalium uotis exorati, diuertere quodammodo ſoliti putentur? Nam ſi quidem regibus & principibus, magniſq́ uiris alijs apud nos fortè hoſpitaturis, in eorum gratiam domos noſtras exornare ſolemus, ut maiore illos ac ſplendidiore quàm poſſumus adparatu ſuſcipiamus: quid deis tandem immortalibus facere debemus, quos ad ſacrificia & preces noſtras inuocamus, & præſentes adeſſe cupimus? Et quanquam Zenonis dogma fuiſſe legamus, ἱερὰ θεῶν μὴ οἰκοδομεῖν, hoc eſt, templa deorum non ædificanda: & barbaros quoſdam dicere ſolitos accepimus, eos impiè facere, qui deos ædium & parietum ſeptis includerẽt, cum deis ipſis omnia ſint patentia, mundusq́ ipſe, & omne hoc totum illis pro templo ſit (id quod Perſæ credebant, ut in hoc planius oſtendam: Carmeli quoq; incolæ nullum dei ſui templum habuêre, nec Germani illi antiquiores, ſed illi in monte tantummodo aras habuêre, hi lucos & nemora deorum ſuorum nominibus appellata:) nihilominus Romanos uidemus, & Græcos, cæterasq́ minus barbaras ac feras nationes, maximam circa deorũ ſuorum templa & fana curam diligẽtiamq́ ſemper adhibuiſſe. Quare qui primi deis apud hos templa ſtruxerint, uariè proditũ inuenimus. Cùm enim primum homines (ut ait Tranquillus, & repetit Iſidorus) exuta feritate rationem uitæ habere cœpiſſent, ſeq́ue ac deos ſuos noſſe, cultum mo-

cum ac ſermonem neceſſarium commenti ſibi, utriuſque magnificentiam ad religionem deorum ſuorum excogitauerũt. Igitur ut templa illi domibus pulchriora, & ſimulachra corporibus ampliora faciebant: ita eloquio etiam quaſi auguſtiore honorandos deos putauêre, laudesq; eorum & uerbis illuſtrioribus, & iucundioribus numeris extulerunt. atque hactenus ex Tranquillo Iſidorus. Sunt tamen qui in Italia Ianum patrem primum templa ſtruxiſſe tradiderunt, ideoq; ueteri inſtituto in ſacrificijs Ianum Latini perpetuò præfari ſolebãt, ut in Iano dictum eſt. Alij Faunum, & ab eo fana appellata, ut Probus ſcribit. Martianus à Fana, quæ & Fatuella diceretur. quidam Iouem apud Cretenſes primùm templa dicaſſe ferunt, atque ob id inter deos primum ipſum locum fuiſſe ſortitum. Lactantius Cretenſium antiquiſsimum regem Meliſſeum tradit: quin & Seruius ex Suluſtio, Cretenſibus religionem attribuit. Phœnices Vſonem quempiam, primum ſimulachra igni & uento ſtatuiſſe, & templa poſuiſſe prædicant. Phoroneum alij, aut Meropem, uel Aeacum Iouis filium tradunt, ut Varro in Admirandis ait: quod & Arnobius in ſexto. Sunt qui Dionyſium, cùm Indos debellaſſet, templa ſtruxiſſe, religionumq; cultus inceptaſſe prodant. alij Cecropem primùm in Attica, Opi deæ ſtatuiſſe putant. Iſidorus uerò hunc ipſum Cecropem ait Iouem primùm appellaſſe apud Græcos, & ſimulachra reperiſſe, aras ſtatuiſſe, uictimas immolaſſe, ut alibi dixi. Alij nonnulli, ut aduerſus Iulianum Cæſarem ſcribit Gregorius Nazianzenus, Thraces uolũt ceremonias inueniſſe: immolare uerò, Chaldæos: uel ut alij dicunt, Cyprios. Nonnulli Arcadas Ioui templa conſtruxiſſe affirmant. Aegyptij Iſin ferunt, quæ ſit legifera uocata, Ioui & Iunoni parentibus templa & ſacerdotes inſtituiſſe. Sunt qui Phryges dicãt, qui deæ Phrygię Cybeli ſacra & templa dicarint. Porrò pleriq; ex ſepulchris initium templa ſumpſiſſe arbitrati ſunt, ut in Sepulchralibus his uerbis oſtendimus: Fuit inquam uſqueadeò ſepulchrorum antiquis cura, ut non aliunde templorum & ſacrarum ædium originem deductam, diligentiſsimi ſcriptores tradant, Euſebius & Lactantius. qua de re & Clemens Alexandreus in Protreptico ſic ſcriptum reliquit: Superſtitio, inquit, templa condere perſuaſit. quæ enim prius hominum ſepulchra fuerunt, magnificentius condita, templorum appellatione uocata ſunt. nam apud Lariſſeam ciuitatem, in arce, in templo Palladis, Acriſij ſepulchrum fuit, quod nunc ſacrarij loco celebratur: in arce quoq; Athenienſi, ut eſt ab Antiocho in nono Hiſtoriarum ſcriptum, Cecropis ſepulchrum fuit: in templo uerò Palladis quam Poliadæ Græci appellant, iacet Erichthonius. Iſmarus autem Eumolpi atque Dairæ filius, in Eleuſine unà cum Celei natabus ſepultus: & reliqua, quæ multa Clemens colligit, & poſt eum Euſebius in Præpar. Euang. quæ in Latinis codicibus non habentur, atque ideò ex Græcis repetenda. eadem & in ſexto Arnobius. Cæterùm ex Hetruſcorum diſciplina ueteres, ut puto, moniti, non deis omnibus, omni loco, templa ponenda cenſuêre. Nam qui pacis, qui pudicitiæ, qui bonis artibus præeſſent dei, eos intra mœnia collocandos putauerunt: qui uerò uoluptatibus, rixis, incendijs, ut Venus, Mars, Vulcanus, eos excludere ex urbibus ſolebant. tametſi hoc non ita ratum fuiſſe ſemper, ex hiſtorijs uidemus. Veſtam autem, Iouem & Mineruam, quos deos tutores urbium ait Plato, in ipſarum medio, & arcium locabant. Victruuius: Aedibus, inquit, ſacris, quorum deorum maximè in tutela uidetur ciuitas eſſe, ut Ioui & Iunoni & Mineruæ, in excelſiſsimo loco, unde mœnium maxima pars conſpiciatur, areæ diſtribuantur. Neptunum ad maris littus ſtatuebant, Ianum in excelſis montibus, quanquam & in foro. Aeſculapium Romani in inſula Tiberina repoſuerunt, quòd ægroti maximè aqua indigeant. alibi tamen extra urbem templa habuit, ut ait Plutarchus, quòd ibi aër ſit ſalubrior. Video præterea

terea uarias etiam templorum formas ab antiquis deſcriptas. nam Solis quidem ædem, Liberiq́ patris, rotundam ueteres probarunt: Iouis uerò templa, quòd omnium rerum ſemina is deus patefacere credebatur, tecto eſſe oportere aiebat Varro perforato. Aedem Veſtæ, quam cum terra eandem putabant, rotundam, ad pilæ ſimilitudinem formabant. Cœlitibus, & ſuperis alijs, à terra templa extare uolebant: inferis deis ſub terra, Chthonijs & terreſtribus media ponebant ſæpius. Sed de templorum & ſacrarum ædium ſitu, ſi plura cupis, Vitruuium legito libro primo, & item tertio & quarto, cuius inter cætera hæc ſunt uerba: Ioui Fulguri, & Cœlo, & Soli & Lunæ, ædificia ſub diuo, hypæthraq́ conſtruuntur: horum enim deorum & ſpecies & effectus in aperto mundo atque lucenti præſentes uidemus. Mineruæ & Marti & Herculi ædes Doricæ fient. his enim deis propter uirtutem ſine delicijs ædificia conſtitui decet: Veneri, Floræ, Proſerpinæ, Fontium nymphis, Corinthio genere conſtitutæ aptas uidebuntur habere proprietates, quòd his deis propter teneritatem graciliora & florida, folijsq́ & uolutis ornata opera facta, augere uidebuntur iuſtum decorem. Iunoni, Dianæ, Libero patri, cæterisq́ deis, qui eadem ſunt ſimilitudine, ſi ædes Ionicæ conſtituentur, habita erit ratio mediocritatis, quod ab ſeuero more Doricorum, & à teneritate Corinthiorum temperabitur earum proprietatis inſtitutio. Mercurio uerò in foro, aut etiam ut Iſidi & Serapidi, in emporio: Apollini, patriq́ Libero, ſecundum theatrum: Herculi, in quibus ciuitatibus non ſunt gymnaſia, neque amphiteatra, ad circum: Marti extra urbem, ſeu ad campum: itemq́ Veneri, ad portum. Id autem etiam Hetruſcis aruſpicibus diſciplinarum ſcriptis ita eſt dedicatum, extra murum Veneris, Vulcani, Martis fana ideo collocari, uti non inſueſcat in urbe adoleſcentibus, ſeu matribus familiarum Venerea libido, Vulcaniq́ue ui è mœnibus religionibus & ſacrificijs euocata, ab timore incendiorum ædificia uideantur liberari. Martis uerò diuinitas cum eſſet extra mœnia dedicata, non erat inter ciues armigera diſſenſio. Sed ab hoſtibus ea defenſa, à belli periculo conſeruabat. Eadem ratione & Bellonæ ædes extra urbem fuit, ubi Senatus dabatur fortibus ducibus, & qui ſtrenuam operam nauaſſent. Cereri item extra urbem, loco quo non ſemper homines, niſi per ſacrificium neceſſe haberent adire, cum religione caſtè ſanctisq́ moribus is locus tueri deberet. Porrò ut plurimũ templa ad orientem ſolem conſtruere ſolitos ueteres, ſcribit Lucianus. Sed quam in partem precantes obuerti ſolerent, & alibi retuli, & in hoc infrà repetam. Templa uerò à contemplatu dicta ſunt. Sed Varro templum dictum ait, à tuendo. Templum tribus modis dicitur, à natura, ab auſpicio, à ſimilitudine. à natura, in cœlo: ab auſpicijs, in terra: à ſimilitudine, ſub terra. in cœlo, ut:

Contremuit templum magni Iouis altitonantis:

Item, magna templa cœlitum. in terra, ut, Scrupea ſaxa Bacchi templa. ſub terra, ut, Acheruſia templa alta Orci ſaluete. quanquam etiam Vitruuio, nec uno in loco, templum pro tecti parte & trabe quapiam ſumatur. Dicũtur & ædes tẽpla, & in plurali ſacræ ædes. tametſi etiam cõtra ſuperſtitioſas grammaticorum obſeruationes, & ſacra ædes in ſingulari apud idoneos auctores inuenimus, & ſimpliciter ædes pro domo: id quod & antea alij notarunt. Ab æde æditũus, ille qui ædes ſacras curat, & tuetur: non æditumus, ut ait Varro, quamuis æditimum aliqui dixerint.

Templi partes quatuor dicebantur, ſiniſtra ab oriente, dextra ab occidẽte, antica ad meridiem, poſtica ad ſeptentrionem.

Varia uerò de mundi dextera & ſiniſtra à philoſophis traduntur, & ab auguribus, quæ haud noſtro inſtituto conueniunt. Teſca etiam, loca quædam agreſtia alicuius dei. Actius: Lemnia quiſquis es tu mortalis, qui in deſerta

& Teſca te apportes loca. dicta, quod myſteria ibi fiant, aut tuentur: unde prius Tueſca, poſt teſca facta, ait Varro. Teſqua nunc fermè dicuntur. Teſqua tamen Feſtus ait, loca eſſe augurio deſignata. Cicero aſpera ait eſſe, & difficilia. Sed & templa fana dicta ſunt, quòd (ut inquit Varro) Pontifices in ſacrando fati ſint, fanum. hinc profanum eſt, quod ante fanū, id eſt, coniunctū fano: hinc profanatum, quod in ſacrario pollutū. Liuius libro decimo primæ Dec. Inq; ea pugna Iouis Statoris ędem uotā, ut Romulus antè uouerat: ſed fanum tantum, id eſt locus templo effatus, iam ſacratus fuerat. & Feſtus à fando fana deducit, quòd fando conſecrantur. uel à fauno dicuntur, qui primus (ut Probus ait) Fana condidit. Martianus tamē fana dicta ait à Fatuis, quę & Fantuę, & Fanę dicuntur, deis ſylueſtribus, à quibus (inquit) fana dicta. Sanè Gręci & ipſi templum ἱερὸν & νεὼς dicunt, ſed & ναὸς: de quo Clinias ait, quod aliquando ἐνναιον diceretur, διὰ τὸ ἐνναίειν ἐν αὐτῷ τοὺς θεὸς: hoc eſt, quòd in ipſo dei habitarent. Notat & Pollux templum à Gręcis dici σηκὸς, & τέμενος, alijsq; nominibus. Sed enim & plerunq; templa ab ipſis deorum nominibus appellata inuenimus, ut ab Iunone ἡραῖον, à Diana ἀρτεμίσιον, à Venere ἀφροδίσιον, à Marte ἀρεῖον, ab heroibus ἡρῷον, & eiuſmodi alia. Obſeruamus uerò & lucos apud deorum templa cōſecrari ſolitos. Quin & lucos quidā dictos putauêre, quòd ibi lumina fierent religionis cauſa, à lucendo uidelicet. Alij per contrarium dictum arbitrantur, quòd minime luceat, propter arborum umbras opacas. Sed quòd luci numinibus ſacrati eſſent, non modo gentium hiſtoria, uerùm & ſacra declarat. Scribit Tacitus, Germanos ueteres alia nulla deorum templa habuiſſe, quàm lucos nemoraq; deorum ſuorum nominibus appellata. Notat & Seruius. Manes & heroum animas, qui Lares uitales dicerentur, lucos tenere, hinc & Vergilius in ſexto dicit:

Nulli certa domus, lucis habitamus opacis.

Nec aliter lucos unquam poſuit Poëta, ſine cōſecratione. Lucos quoq; collucare Romano more oportere, docet M. Cato de Re. ruſtica, formulamq; aſcribit: Porco, inquit, piaculo facito, ſic uerba concipito, Si Deus, ſi Dea, & reliqua: &c.

Aſylum etiam templi quoddā genus fuit, ex quo nullus poſſet extrahi. Dictum Aſylum, ait Seruius, quaſi Aſyrtum. Hoc autem nō fuit in omnibus templis, niſi quibus conſecrationis lege conceſſum eſſet. Liuius etiam templum Apollinis Delij Aſylum fuiſſe ſcribit. Primò uerò apud Athenienſes ſtatutum eſt ab Herculis filijs, quos inſequebantur hi qui fuerant à patre oppreſsi, ſicut docet in ſept. Theb. Statius:

Fama eſt defenſos acie poſt buſta paterni
Numinis, Herculeos ſedem fundaſſe nepotes.

Hoc Aſylum etiam Romulus imitatus eſt. Verg. VIII. Aeneid.

Hinc lucum, quem Romulus acer Aſylum, &c. Item:
Et iam porticibus uacuis Iunonis Aſylo, &c.

Sed de Aſylo hoc, & qua urbis Romæ parte, alibi plura notaui. Nūc cętera ſubdā. Quoniā uerò, ut dictū eſt, inde extrahi nō poterāt confugientes, propterea etiam Gręci ἀσύλους homines dicebāt, à uiolentia tutos, & ſacroſanctos: quales tribunos plebis, & pontifices. hinc & ἀσυλία ἀνδριὰς, ſtatua ad quā confugientes tuti fuerant: ut Cęſarum, quod uel ex Iureconſultis liquet, ne hiſtoricos, alioſq; ſcriptores nunc commemorem. Dicunt & Græci ἀσυλεὶ uice aduerbij, hoc eſt tutò, uel unde quis auferri nefas ſit, ut in Aſylo poſitus. Sic & Aſylia, hoc eſt immunitas dicta, quæ ex ſacris ædibus & aris, ſtatuiſq; principum habetur. Quin & delubrum etiam aliquando pro templo ſumptum eſt. Vergilius:

Principio delubra adeunt. Idem:

Nos

Nos delubra deûm, miſeri quibus ultimus eſſet,
Ille dies, feſta uelamus fronde per urbem.

Scribit Varro libro octauo Diuinarum, Delubrum alios exiſtimare, in quo præter ædem ſit area aſſumpta deûm cauſa, ut fuit in circo Flaminio Iouis Statoris: alios, in quo loco dei ſimulachrum dedicatum ſit. & adiecit: Sicut locum in quo figerent candelam, candelabrum appellatum: ita in quo deum ponerent, nominatum delubrum. hæc ex Varrone Macrobius. Seruius tamen, à diluendo delubrum dictum putat, libro ſecundo Aeneidos. ait enim: Delubrum dicitur, quod uno tecto plura amplectitur numina, quia uno tecto diluitur: ut eſt Capitolium, in quo eſt Iupiter, Iuno, Minerua. alij dicunt delubrum eſſe locum ante templum, ubi aqua currit à diluẽdo. licet alio loco idem dicat, delubrum ligneum ſimulachrum à libro, hoc eſt, raſo ligno, quod ξόανον Græcè dicitur. Dicuntur & templa ſacraria. Vergilius:

Et diri ſacraria Ditis.

Seruius tamen ait, Sacrarium propriè locum eſſe in templo, in quo ſacra reponantur: ſicuti Donarium, ubi oblata imponuntur. Vocãtur & Sacella, diminutiua forma, ut notum eſt. Vergilius:

Faciles nymphæ riſere ſacello.

Bidental dicebant antiqui, quoddam templum, quòd in eo bidentibus hoſtijs ſacrificaretur, ut ait Feſtus. meminit Horat. in poëtica:

Minxerit in patrios cineres, an triſte bidental
Mouerit inceſtus. Perſius: Euitandumq́; Bidental.

Ita uerò inſtitutum bidental traditur. Locum fulmine tactum acri ſtudio procurabant maiores, ſacerdotemq́; adhibebant, & fulminis ueſtigia diſperſa colligebant: ſacriſq́; ibi peractis ara conſtruebatur, in qua de bidente rem diuinam faciebant, & locus Bidental uocabatur, quod uiolaſſe piaculum fuit. Fauiſſæ etiã, ut Feſtus ait, locus appellabatur, in quo erat aqua circa templa. Sunt qui putant, Fauiſſas fuiſſe in Capitolio cellis ciſterniſq́; ſimiles, ubi reponi erant ſolita ea quæ in templo uetuſtate erant facta inutilia. idem fermè tradit Gellius libro ſecundo, capite decimo, ex Varronis ſententia. Solebant porrò ueteres ſua templa inaugurare, id eſt ſuis augurijs ſanctiora reddere: & ſimiliter profana facere, id eſt exaugurare. utrunq́; clarè oſtendit T. Liuius lib. primo ab Vrbe cond. Et ut libera, ait, à cæteris religionibus area eſſet tota Iouis templiq́; eius, quod inædificaretur, exaugurare fana ſacellaq́; ſtatuit, quæ aliquot ibi à Tatio rege primùm in ipſo diſcrimine aduerſus Romulum pugnæ uota, conſecrata, inaugurataq́; poſtea fuerant, inter principia condendi huius operis mouiſſe numina ad indicandam tanti imperij molem traditur deos. Nam cùm omnium ſacellorum exaugurationes admitterent aues, in Termini fano non addixere, & reliqua. Nunc & illud addendum, quod Seruius ſcribit: Nouimus, inquit, deis ſuperis & inferis aras conſecratas. Altaria uerò eſſe ſuperorum tantum deorum, quæ ab altitudine conſtat eſſe denominata. Ara, inquit Varro de Lingua latina, quòd areæ in urbe puræ ſint: à quo poteſt etiam ara deûm eſſe, quòd pura. niſi potius, ait, ab ardore, ad quem ut ſit, fit ara. Idem tamen Varro libro quinto Diuinarum dicit, aras primùm anſas dictas, quod eſſet neceſſarium à ſacrificantibus teneri: hanc opinionem Macrobius eſt ſecutus, Vergilijq́; etiam auctoritate comprobat. At uerò Iſidorus: Aram, ait, à quibuſdam uocatam, quòd ibi incenſæ uictimæ ardeant. Alij ab imprecationibus, quas Græci ἀρὰς dicunt. Lactantius grammaticus libro Thebaid. ſeptimo, tria fuiſſe in ſacrificijs loca ait, per quæ expiationem facerent, ſcrobiculo facto inferis, aris terreſtribus, cœleſtibus extructis focis. unde denominata etiam ſunt altaria, ad quæ cùm ſacrificabant, manus in altum porrigebant. At uerò philoſophus Porphyrius: Aras, inquit, & templa ſtatuebant

bant cœleſtibus, terreſtribus (hoc eſt Chthonijs) eſcharas, id eſt focos: ſic & heroibus. Subterraneis autem, id eſt ὑποχθονίοις deis foſſas, ſcrobés ue, & quæ à Græcis dicuntur μέγαρα. Mundo & nymphis, cæteriſq; huiuſmodi, antra dicarunt. Vnde eſt Homeri in decimotertio Odyſſ. antrum Nympharum, quod præclarè ipſe eſt Porphyrius interpretatus. Ergo ſuperis deis, ut etiam Feſtus tradit, à terra exaltatis aris: terreſtribus, in terra: inferis, ſub effoſſa terra, ſacra facere conſueuerunt ueteres. Id quod apud Indos diu fuiſſe ſeruatum legimus, ut terreſtribus deis in cauernis & ſpecubus, Soli in ſublimi ſacrum facerent. Sanè quoniam βωμὸς Græcè ara dicitur, bomolochi inde dicti primùm quidam, qui è ſacrificio epulas petebant. & quia nugaces ij fuerant, uocabulum deflexum eſt ad ſcurras, & paraſitos. Porrò nonnunquam ſine ara in nudo ſolo & pauimento ſacra peregiſſe Græcos compertum eſt. Eumæus apud Homerum, ſuper eſcharam uictimam fecit. Arabes arulam ſuper aram conſtituebant, Soliq; in illa immolare & thura adolere ſolebant. has enim ad normam quadratas fuiſſe accepimus: ſed & rotundas ipſi uidimus. Super aras uerò ſacra facturi, ceſpitem ex gramine, ſiue uerbenas apponere ſoliti fuerant. Verbenæ enim in omnibus ferè ſacris fauſtæ habitæ: has ex ſacro loco decerpere oportebat. Ipſas etiam aras, quoniam & hæ peculiares deis fuêre, ut etiam uictimæ, ſuorum numinum frondibus ornare par fuit: ut Ioui æſculo, Apollini lauro, Mineruæ olea, Veneri myrto, Herculi populo, Baccho hedera: ſed & pampinis interdum, quin & ramis ficulneis plerunque. his enim deus ipſe, deuictis hoſtibus triumphaſſe fabulatur: Pani pino, cupreſſo Syluano & Diti, uel ſi quæ aliæ alijs deis conueniebant. tametſi ad aram maximam Herculi ſacra qui faciebant, ſola lauro coronari ſoliti à quibuſdam traduntur. qui tamen Vergilij auctoritate conuincuntur, qui ita in octauo cecinit:

Herculea bicolor cum populus umbra
Velauitq; comas, folijsq; innexa pependit. & paulo pòſt:
Populeis adſunt euincti tempora ramis.

Thraces & Iudæi pro lege habebãt, in omnibus ſacris hedera coronari: Capadoces, Ambroſia. Apud Aegyptios uitibus hedera præferebatur. Druidæ Gallorum nullum ſacrum ſine roboris uel quercus fronde, & uiſco conficiebant. Thraces non ſolum coronati, ſed ſcuta & gladios hedera ornati, in ſolemnibus libabant. Abrotonum Iſidi ſacris dicatum: Iſiaci tamen abſinthij marini ramum uirgultis cæteris præferebant. Aegyptij in Iouis pompa & magimyrica, Hermionenſes hiacyntho in ſacris coronabantur: Parthi ex diuerſo gramine coronata agna, odores incendebant. Ferunt Aegyptios agroſti herba, id eſt gramine manibus decerpto, adoraſſe, & papyri flore deos coronaſſe: eorum tamen rex Ptolemæus Heliochryſo deos ipſe coronabat. Veſpaſianus coronas ex cynnamomo interraſili auro ſæpe tẽplis dicauit: apud alios autem fagi cortex religioſus fuit: nõ ſic Thebis & Athenis. Namq; in Palladis templo haud facile quiſquam hederam inuenit: ea uerò hedera quę fert racemos labruſcę modo, quam & ſmilacem nominant, & arbores quę nec ſerũtur, nec fructum ferunt, infauſtę omnibus habebantur ſacris, & damnatę religionis. Apud Perſas non modò qui ſacrificabat, ſed & hoſtia, & qui ſacris intererant, feſta ornabantur fronde. Indis contrà: namque ex his coronatus ſacrificabat nemo.

Sed poſtquam de ſacris ædibus & templis, arisq́ue, & cæteris ſcripſimus, nunc congruè ſimulachra & ſtatuas ſubiungemus, & qui eas primi in templis ſtatuerint, diuis'ue dicauerint, diſquiremus: hoc licet uariè tradatur. Quidam enim Telchines apud Rhodum deorum ſtatuas primùm feciſſe uolunt: quidam Hetruſcos, ſeu Tyrrhenos prędicant, Alij Cadmum Agenoris filiũ apud

Græcos tradidēre. Sunt qui Armodij & Ariſtogitonis primas ſtatuas poſitas prodant, qui tyrannidem ex Athenarum urbe ſuſtuliſſent. Alij Aegyptios tradunt, quod eorum reges id primi moliti ſint: Seſoſtris, Amaſis, Rhapſinates, Simandius. Diophantes Lacedæmonius, qui Antiquitatum libros quatuordecim ſcripſit, Syrophanem ait Aegyptium, hominem locupletiſſimum, filio ſuperſtitem, eius deſiderio ſimulachrum domi cōſtituiſſe, ad quod familiares confugerent, cùm domini iracundiam furoremq́ uitarent: quo modo ueniam ab hero conſecuti, herulis filij ſimulachrum defuncti floribus & coronis ac ſertis, alijsq́ rebus ornabant. Sed quid multa hac de re colligimus? Veſanam ac ſtultam Semiramidis ambitionē apud ſcriptores notaui, quæ ad montem Mediæ, qui Bagiſthenes diceretur, ſuam in petra effigiem decem & ſeptem ſtadiorum inſculpi iuſſerit, quam centum uiri donis ac muneribus uenerarentur aſſiduè, ut ſacerdotes.

Cætera hoc loco quę de ſimulachris apud Euſebium, Athanaſium, Porphyrium, Plinium, & alios legimus, miſſa facio, ut ſacrificia exequamur, quod noſtrum eſt inſtitutū: tantummodo unum hoc breuiſſimè addam, ſimulachra, ſeu ſigna illa & ſtatuas appellemus. antiqui ex uaria materia factitauêre, cęra, ſale, uitro, omnis generis marmore, creta, argilla, auro, argento, ære, ferro, chalybe, plumbo, ſtanno, gemmis, lapillis: item & ex uarij generis ligno, ut ex Plinio, Solino, Plutarcho, Pauſania, Euſebio, alijsq́ obſeruamus.

Sed non ex omni quidē ligno ſimulachra ueteres factitaſſe, obſeruauimus: ut & Pauſanias obſeruat, qui ſe ait animaduertiſſe, has tantum arbores ſumi ſolitas, ebenum, cupreſſum, cedrum, quercum, ſmilacem, loton, buxum. his radicem oliuæ in minoribus ſimulachris addit Theophraſtus: Plinius uitē, qui in Populonia, ait, ex ea Iouis ſimulachrum uetuſtiſsimū tot æuis incorruptum ſe uidiſſe. Sed cùm non ex omni ligno Mercurius, ut etiam in prouerbio dicitur, fieret, præcipuè tamen ex thyia, quam Trogetem uocauit Homerus, fieri ſolebat, Atq; hactenus de ſimulachris.

Nunc, ut rem totam complectar, ſacerdotum & ſacricolarum nomina breuiſſimè tibi commemorabo. quæ cùm apud Romanos, tum apud Græcos uaria diuerſaq́ fuēre. Verùm audiendus prius eſt Plato, qui in eo qui Ciuilis, uel de regno Dialogus inſcribitur, ita ſtatuit: Sacerdotum, inquit, genus eſſe, ut intelligat doceatq́ quo pacto donaria deis & ſacra ſint offerenda: item qua ratione uouendum ſit, quid'ue boni ſit à deis petendum, non enim omnia à deis temerè petenda: qua de re & gentes & noſtri plura diſſeruêre, quæ huius non ſunt inſtituti. Sacerdotum igitur nomina multa apud Græcos fuêre, de quibus iam ſparſim toto opere meminimus, & Iulius Pollux in Onomaſtico libro primo & octauo, hæc fermè collegit: ἱερεῖς, νεωκόροι, ζακόροι, θύται, τελεσταὶ, ἱερουργοὶ, καθάρται, θεουργοί: & quibus nominibus uſi ſunt poëtæ, θυηπόλοι. Sunt item qui in uaticinijs, & deorum oraculis reddendis fuêre, προφῆται, ὑποφῆται, μάντεις, θεομάντεις, χρησμῳδοὶ, χρησμολόγοι, πανηγυρεῖς, πυρφόροι. Sunt præterea ὑπηρέται, ὀργεῶνες, τριττύαρχοι, χαλαζοφύλακες, θυοσκόοι, alij'que.

Nunc quoque de Latinis noſtro more breuiter ſcribamus, Chriſtianorum & Hebræorum nomina miſſa facientes, ut profeſsi ſumus, ne miſceamus ſacra profanis, primumq́ de pontificibus agamus. Pontifices, qui à Plutarcho in Numa γεφυροποιοὶ græcè dicuntur, creduntur apud Romanos primùm è patricijs, à Numa Pompilio ſecundo rege conſtituti, & quatuor ab initio creati: & pòſt cùm plebis poteſtas creuiſſet, quatuor alij ex plebe creari cœperunt. M. Valerio & Q. Apuleio Coss. Inter hos qui minores appellabantur, unus erat maximus & re & nomine. hic ſacra omnia exſcripta habebat, & obſignata: hoſtias, dies, ad quæ templa res diuina eſſet facienda, cætera de-

niquè ſacra tum publica tum priuata. Pontificum uerò Max. electio ipſis Pontificibus pertinebat. Erat quidem Pont. Max. iudex ac uindex contumaciæ priuatorum magiſtratuum: minorum uerò Pontificum maximus is dicebatur, qui primus in id collegium ueniſſet: & minimus uocabatur, qui nouiſsimus. Pontifex uerò unde ſit dictus, uariè traditur. plurimi à ponte faciendo, in primisq́ ſublicio: quibus & græca uox conſentit, γεφυροποιὸς. hoc Varro, Alicarn. Plu. alij. Scæuola uerò, quem plerique ſequuntur, à poſſe & faciendo deduxit. Rex ſacrorum, qui & Rex ſacrificulus dictus eſt, à Romanis inſtitutus, Iunio Bruto et M. Valerio primis Coss. cũ Roma reges exacti fuiſſent, ut Plu. in Quæſtionibus tradit, ꝓpter ſacra quædam, quæ per regem tantummodo celebrari decebat. Rex tamen iſte Pont. Maximo ſubiectus erat. Huius uxor Regina ſacrorum appellabatur: quæ quoties ſacra faceret, ex malo punica uirgã, quam Inarculum uocabant, infulæ loco deferebat. Hæc eadem Calend. omnibus Iunoni porcum, uel agnum in regia mactabat. Cętera quę regi pertinerẽt, haud ſatis mihi adhuc comperta habentur. Athenienſes certe & ipſi βασιλέα, id eſt Regem ſacrorum habebant, hac eadem religione ac poteſtate, qui ſacris præerant Eleuſinijs, Lenæis, & quæ ad lampada fiebant, & alia quædam.

Flamines quidam à Romulo primùm, quidam à Numa tres inſtitutos dixerunt: potior tamen eorum uidetur eſſe ſententia, qui à Romulo primùm Dialem & Martialem flamines inſtitutos tradidêre: mox, ut Varro Aſſerit, Numa ſingulis deis flamines fecit, à quibus etiã deis nominauit, ut Dialis, Martialis, Quirinalis. et deinde aucta urbe, Viminalis, Vulcanalis, Carmentalis, Falacer, ſeu Falacris, Palatualis, Furinalis, Pomonalis, & cęteri uſque ad x v numerum. Inter hos maximæ dignationis fuit Flamen Dialis, cùm cæteri diſcrimina ſuæ maieſtatis haberent, minimæ uerò dignationis, Pomonalis flamen fuit, quod Pomona leuiſſimo fructui agrorum præſideret, id eſt pomis, ut ait Feſtus. Dicti autem flamines, à geſtatione pileorum, quaſi pileamines. quidam ab infulis, quas flammas appellabant: uel à flammeis, notiſs. uelaminis genere, quod parum conſtat. Alij à filo lanæ, quo caput præcinctum habebãt. Alij à filo quidem dictum: nam per æſtatẽ, cùm propter æſtum galerũ geſtare non poſſent, lini filis caput amiciebũt. Nudo quippe capite ſub dio eſſe, flamini fuit religio. Hoc autem geſtaminis genus etiam Apex dicebatur. Lucanus in primo:

Et tollens apicem generoſo uertice flamen.

meminit & Vergilius VIII & Seruius & Feſtus, & Auguſtinus II de Ciuit. Dei: Nam etiã, inquit, flamines inſtituerunt, quod ſacerdotum genus adeò in Romanis ſacris, teſtãte apice, excelluit, ut tres ſolùm flamines haberẽtur. Val. Max. Sulpitio inter ſacrificandum apex prolapſus eſt. Flamen Dialis inſigni ueſte, & Curuli ſella utebatur, & albo galero. Flamini Diali iurare non licebat, iniurato credi oportebat: cui enim ſacra credita eſſent, ei fidem non habere, nefas exiſtimabant. hinc ex edito prętoris uerba illa quę leguntur: Sacerdotem Veſtalẽ & flaminem Dialem in omni mea iuriſdictione iurare non cogã. Iidem ſingulis idibus Ioui bouem mactabant. ſub diuo ungi, uel ſine interula eſſe, equo uehi, noctem ab urbe abeſſe non licebat. Dialem coniuge defuncta Flaminio abire, bis connubio iungi nefas. Frumentum, farinam, carnem crudam, capram, equum tangere non licebat. Fabam nec tangere, aut nominare fas fuit. Tibias funebres audire, hederã attingere, aut annulum cum gemma, uel nodũ habere, piaculũ fuit. alia ſunt multa apud auctores, Plutarchum, Gelliũ, & Feſtum, quæ Flaminibus religioſa erãt, ſed mihi ſuperuacanea uiſa ſunt, ut hoc loco recitem. Fuerunt præterea qui Curiales Flamines dicerentur. Sed Imp. & Cæſarum temporibus, qui in diuorum numerũ redacti fuiſſent, noui Flamines creati fuerunt: ut C. Cæſ. dictatori, lege Antoniana, à M. Ant. lata, ꝙ M. Ciceronem ſecũda Philip. indignè tuliſſe uidemus. & pòſt alij, ut Auguſt.

Anto-

Antonianus, Marcianus, Aelianus, quod in hiſtorijs obſeruamus. fuit quoque apud Romanos lex, ſi Flamen ſacrum ritè nō peregiſſet, aut aliquo modo inſigniter deliquiſſet, ut Flaminio deijceretur: quo modo multos deiectos hiſtoria docet. Sedenim & ſi maximæ auctoritatis fuêre Flamines, Pont. tamē Maximo dicto audiētes fuêre, ut cùm L. Metellus Pont. Max. nō eſt paſſus Poſth. Flaminem Martialem Cos à ſacris diſcedere. & P. Licinius, & ipſe pont. Max. Q. Fabium Pictotem, Præt. Flaminem Quirinalem non permiſit ire in Sardiniam. Aliæ ſunt hiſtoriæ. Porrò Flaminum miniſtri Flaminij dicti ſunt, & miniſtræ Flaminulæ. Flaminū uerò uxores, Flaminicæ dicebantur. hæc ita unius uiri uxores, uti Flamines unius uxoris uiri, id eſt monogami fuerūt. Omnium porrò rerum ſacrarum adminiſtri, Camilli antiquo Hetruſcorum uocabulo dicebantur, ut plenius in Mercurio dictum eſt.

DE POTITIIS ET PINARIIS.

Pinarius & Potitius duo ſenes fuerunt, quibus Hercules apud regem Euandrum oſtendit. qualiter ſe coli uellet, ſcilicet ut manè & ueſperi ei ſacrificaret. Ab his factum eſt, ut Romæ Pinarij & potitij Herculis ſacerdotes appellarentur. Profecto itaq; primo matutino ſacrificio, cùm circa ſolis occaſum eſſent ſacra repetēda, Potitius prior aduenit, qui à potādo, id eſt ποτίζειν, uel à ποτὸς, ſeu πότιμος dictus fuit. Pinarius poſtea, extis iam redditis aduenit, quare iratus Hercules ſtatuit, ut Sinariorum familia tantum miniſtra eſſet epulantibus Potitijs, & complentibus ſacra. unde etiā Pinarij dicti ſunt ἀπὸ τῆς πείνης, id eſt, à fame: nam ſenem illum Pinarium conſtat alio nomine fuiſſe nuncupatum. hinc eſt, quod Vergilius tantum Potitij commemorationem facit:

Primusq; Potitius ibat.

Hiſtoriam T. Liuius in primo exequitur. Hoc modo hæ duę familię, longo tempore Herculi rem ſacram fecêre, donec auctore Appio Claudio gens Potitia, ſacra Herculis in mancipia tranſtuliſſet, qua tempeſtate 12 familię eius fuerant, puberes omnes ad 30, intra annum cum ſtirpe extincti ſunt. Poſtea empti de publico ſerui, officium exercuerunt. hiſtoriam hanc aliquanto ſecus Feſtus recitat. ait enim, Appium Claudium 50. millia æris grauis his dediſſe, ſi ſeruos publicos edocerent ritum ſacrificandi: quo facto, Potitij cùm eſſent ex familia numero 12, omnes interierunt intra diem 30.

ARVALES Fratres. Acca Laurentia Romuli nutrix, conſueuerat pro agris ſemel in anno ſacrificare, 12 eius filijs ſacrificium præcedentibus. unde cùm unus mortuus eſſet, propter nutricis gratiā Romulus in uicē defuncti ſe ſuccedere pollicitus eſt. unde & ritus proceſſit, cū 12 deinceps ſacrificare & Aruales dici fratres: ſicut Rutilium Geminū in libris Pontificalibus memoraſſe, ait Fulgentius ad Chalcidium. Varro, Aruales fratres propterea dictos ſcribit, ut fruges ferant arua. Romulo uerò in eo ſacro Accam Laurentiā dediſſe ferunt ſpiceam coronam, quæ uitta alba colligata fuit: id quod & Plin. teſtatur.

Augures, & eorum collegium, ſummo in honore habitos legimus, non modò apud Romanos, ſed & apud Gręcos, & Barbaros pleroſq;. nam Chaldęos primùm, & Piſidas, ac Cilices, dein Hetruſcos & Græcos, mox Latinos & Romanos augurandi diſciplina excelluiſſe accepimus. & Augures quidē tres prius Romæ fuêre, propter tres ipſius tribus, Luceres, Rhamnenſes, Tacienſes: mox uno addito quatuor extiterūt. Sed cùm poſt plebs admiſſa eſſet in partē honorum urbis, quinq; plebei Augures creati, & patricij quatuor, atq; ita nouem numero fuêre, idq; M. Val. & Q. Apuleio Coss. Romani igitur nihil niſi auguratò inchoabāt. Locū uerò augurij ita fuiſſe legimus: Templū augur conſtituebat, uerſus orientē ſedebat, capite uelato erat: lituū, id eſt, incuruum baculum dextra manu tenebat, quo in cœlo regiones diuidebat, et quę auguria ueniebant prædicebat Si læua fuiſſent, qua perte eſt ſeptentrio, felicia pronuncia

bat:illa pars propter altitudinem proſpera putabatur. A dextera parte meridies, parum fauſta & infelix credebatur, quia locus eſt depreſſus. plura Liuius lib. primo, Dionyſius Alicarn. lib. ſecundo, Plut. in Probl. & in Vitis, Val. Maximus, M. Tullius de Diuinatione, Varro, & alij. Illud non ignorandum, quod Plut. notat in Cauſis: quòd ubi ſacerdotes in iudicium acti, aut damnati forēt, alter ſubſtituebatur: Augures uerò non ita. nam quamdiu uiuerent, eodem ordine perſiſtebant. cauſam ibidem aſcribit.

Salios XII Marti Gradiuo, ut ait Liuius in primo, legit Numa Pompilius. dicti uerò, uel à Salio uiro quopiam Samotrace, uel Mantineo: uel potius à ſaliendo, id eſt ſaltando, id quod in comitijs facere quotannis Salij ſolebant. Sanè non Romani ſolum in ſacris quibuſdam ſaltationibus & hyporchematibus utebantur ſed aliæ omnes fermè nationes. nam ut ſcribit Athenæus, & Lucianus, deis peculiares ſuæ fuerunt ſaltationes. quin nulla ſacra in Delo fiebant, quibus non eſſet adhibita ſaltatio: nec ab Orpheo ac Muſæo ulla inſtituta ſacra fuiſſe conſtat, ſine ſaltatione. Indi manè & ueſperi cum ſaltatione Solem ſalutabant. Longus ſim, ſi uelim omnes recenſere.

Salij igitur, ut ad Romanos redeā, uerſiculoribus tunicis ornati, per urbem tripudiantes, carmina Saliaria appellata canentes pergebant, ſuccincti æneis baltheis, togis nexis fibulis, quas trabeas uocabāt, in capite pileos geſtabāt dictos apices, accincti gladijs, dextera lanceā aut uirgā ferebāt, læua peltā Thraciam, quòd Ancyle dicebāt: hoc eſt, circum anciſum, id cœlo lapſum in Numę regiā exiſtimatū, ad cuius formā 12 numero ſumma arte cōfecit Mamurius artifex, nulla alia mercede ex opere contentus, niſi quòd in fine ſacri, Mamurij nomen accinerēt. Lege cautū erat, ut Salij liberi eſſent, & indigenæ, & quorū uterq; parēs uiueret, & cuiuſcunq; Fortunę pauperes, aut diuites. Proditū hiſtoria eſt, Tulliū Hoſtilium regē numerum duplicaſſe, & eorū perinde collegium adauctū. hæc ex T. Liuio in primo ab V.C. Plu. in Numa, Val. Maximo in primo, Dionyſ. Alicarn. in ſecundo, item & grāmaticis Seruio & Acrone, alijsq;.

Fœciales, & Patres Patratos ideò ſimul conſcribimus, quòd Pater patratus ex Fœcialib. unus id muneris obire ſolebat. aliqui tamen ſeorſum deſcribunt. Plut. quidem in Cauſis Ro. Patrē patratum maximū haberi Fœcialiū ſacerdotum ait, qui fœderibus faciendis pręerāt: & ille pater, & hi filij dicebantur. hos quoq; Plut. ſuo tēpore apud imperatores in precio fuiſſe ait. Fœciales autē dicti, quòd fidei publicę inter populos pręeſſent: uel à fœdere faciendo, ſeu feriendo. Pater uerò patratus, à patrando dictus, id eſt à ſanciendo fœdere in quo tantū præeſſe putabatur. Per hos ergo fiebat, ut iuſtū conciperetur bellum, & ut fœdere fides pacis cōſtitueretur. hoc inſtituiſſe dicitur Numa, cùm indicendum eſſet bellū Fidenatibus, quod ſcribit Pomp. cùm tamen eorū uſum apud Liuium non uideamus ante Hoſtilij tēpora fuiſſe. Plinius tamen, ſeu quicunq; alius fuit qui de Viris illuſt. ſcripſit, Ancū Martiū ait ius fœciale, quo legati ad res repetendas uterētur, ab Equicolis trāſtuliſſe, quod prius (ut ferunt) Heſſus excogitauit. Mittebantur aūt Fœciales, priuſquā bellum cōciperetur, ad res repetendas: et ſi nō impetrabant, bellū poſtea indicebāt. Nam unus fœcialium, qui patrem patratū faciebat, ex ipſis fœcialibus electū, ſacris ueſtibus ornatus ad auctores iniuriarum procedebat: et priuſquam urbem intraret, ianitorē, uel alium quempiam obuiū alloquebatur imprecationibus quibuſdā. inde in forum pergebat, & cur ueniſſet ediſſerebat: tempus ad cōſultandū dies aliquot, ut alibi dicam, dabat. ſi per hos dies res infecta eſſet, deis cœleſtib. manibuſq; inuocatis abibat, ad ſenatūq; omnia referebat: ſenatus, quod iuſtū piumq; foret, ſtatuebat, Fœcialemq; ut bellū indiceret, dimittebat. Quibus uteretur uerbis, & qua cęremonia, à me alibi relatū eſt. Fœcialiū ſacra uiolare nefas erat. Fabius cùm uiolaſſet, urbs ideo à Gallis capta credita. Nonius Marcellus: Fœcia

les,

les,inquit,apud ueteres Ro.erant,qui ſancto legatorũ officio ab his qui aduerſum Po.Ro.aut rapinis aut iniurijs hoſtili mente cõmouerant pignora, facto fœdere iure repetebant:nec bella indicebantur.quæ pia uocabant,priuſquam fuiſſet quid Fœcialibus denunciatum. Varro de uita Po.Ro.lib. ſecũdo: Itaq; bella & tardè & nulla licentia ſuſcipiebant, quòd bellum nullũ niſi pium putabant geri oportere. priuſquam indicerent bellum, ijs à quibus iniurias factas ſciebant,Fœciales legatos repetitum mittebant quatuor,quos oratores uocabant.alia præterea Nonius & Feſtus tradunt.nos hæc pro re ſatis.

De Gallis Magnæ matris Ideæ, cùm ſatis ſuperq; in ipſius deæ deſcriptione, deq; omni eius ferè cæremoniarum ritu dixerim, non eſt cur hoc loco plura repetam.

Duumuiri ſacrorum à Tarquinio Superbo inſtituti fuerunt, qui ſoli ſacros libros inſpicerent, & Carmina Sibyllina: deinde cùm plebs creandos eſſe ex ſuis inſtaret,ex patricijs & plebeis X creati ſunt, & inde XV, qui eos libros inſpicerent:atq; ita ad XV uiros ſacrum deuenit, quibus & aliquando data cura corrigendorum faſtorum. Sed ſi de his plura cupis, poſt cæteros noſtrum ſecundum de hiſt.poëtarum dialogum, ſi uacabit, legito, quo loco de Sybillis abundè ſcripſimus.

De ſeptemuiris Epulonum ſic à Pomponio ſcriptũ inuenimus: Veteres(inquit)Põtifices,ut ait Cicero in 3 de Orat. propter multitudinẽ ſacrificiorũ tres epulones eſſe uoluerunt,ut ludorum epulare ſacrificium facerent. Id ſacerdotium antiquum fuiſſe conſtat:ſed de ętate nondum mihi planè compertũ.Epulonum numerus auctus fuit,duoq; tribus additi,adeò ut quinq; fierent epulones aliquo tempore: ſed poſtea theatralium ludorum atq; Circenſium ambitione ad VII uſq; producti. Excuſabatur ſeptemuir Epulonum filia à Veſtali uocatione. Eſt Romæ pyramis Ceſtij,in qua ita inſcriptum: Opus abſolutũ diebus CCXXX. ex Teſtam.C.Cæſtij Corn.Tri.pl.Septem Viri Epulonum.Epulonos,ait Feſtus, dicebant antiqui, quos nunc epulones dicimus. Datum eſt autem his nomen,quòd epulas indicendi, Ioui cæteriſq; deis poteſtatem haberent.unde etiam ſacræ menſæ dicebantur,de quibus Arnobius in ſecundo: Sacras,inquit,facitis menſas ſalinorum appoſitu,& ſimulachris deorum.

Titij ſodales ſacerdotes extra urbem habitabant,& in tugurijs certa auguria ſeruabant, quoniam ad id deputati à Pont. erant. nomen inditum eſt ab auibus, ut Varro ait,quas in augurijs certis obſeruare ſolebant. horum meminit & Lucanus:

> Et doctus uolucres augur ſeruare ſiniſtras,
> Septemuirq; epulis feſtus, Titijq; ſodales.

De Lupercis, copioſè paulo pòſt in Lupercalibus agemus: item de Popis, alijſq;.

Tutulos,ait Varro in Pontificalibus, ſacerdotes dici breuium deorum.Numa uerò Pompilius, & ipſe de pontificalibus ſcribens, Tutulum dici ait pallium,quo ſacerdotes caput tectabant, cùm ad ſacrificium acceſsiſſent,ſicut & Vergilius ait:

> Et capita ante aras Phrygio uelatus amictu.

Lege ad Chalcidium Plac.Fulgentium.

Curionem etiam Romani interdum pro ſacerdote poſuère. Curiones, inquit Varro,dicti ſunt à curijs,qui faciũt ut in his ſacra fiant.Feſtus: Curionum æs,ait,dicebatur,quod Curioni dabatur ob ſacerdotium curionatus.Arnobius lib.primo aduerſus Gentes:Iupiter ille Capitolinus huiuſmodi poteſtatem dedit,Curionem autem Pontificem maximum, quinimo Dialem, quod eius eſt,flamine iſto iure donauit.& Ouid.in Faſtis:

> Curio legitimis tunc Fornacalia uerbis

Maximus indixit. Curia etiam aliquando pro templo ſumitur. id oſtendit Ouid. qui locum ubi Cæſar occiſus eſt, nunc templum, nunc curiam appellauit. Sed certè curia ſacrata fuit. Videtur Dion. Alicarn. in 2. hos deſignare, cùm ait: Duces curiarũ factos eſſe ſacrificulos à Romulo imitato Græcorum conſuetudinem, apud quos inſtituta fuêre prytanea, in quibus ſacra fiebãt ab ijs qui prytanes dicebantur.

Cupentus porrò lingua Sabinorum ſacerdos uocabatur, quod notat Seruius. hinc Vergilius lib. Aeneid. 12. uidetur nomen deduxiſſe, cùm cecinit:

Nec Di texere cupentum.

Poſtremò quoniam Orgeones, & Chalazophylaces, & Pyrphoros ſuprà memorauimus, & Latinis parum noti uidentur, hoc loco exponã. Orgeones ergo dicebantur ſacerdotes, qui deorum honori, aut heroum conueniebãt: ab Orgijs, ut putatur, dicti: id eſt, ſacris myſterijs. uel à uerbo ὀργιάζω, id eſt ſacrifico, & ſacra inſtituo: uel quia inter ſacrificandum ὀρέγουσι τὼ χεῖρε, id eſt porrigãt & extendant ambas manus. Putant alij, quod in Orgadibus, id eſt terris alicui deo ſacris, uel lucis rem diuinam facerent. hi & Orgiaſtæ dicuntur.

χαλαζοφύλακες uerò ſacerdotes à Græcis dicebãtur, qui grandines cum inſtarẽt, ſpecularentur. hi enim agni uel pulli ſacrificio auertere credebãtur. Sed ſi agnus uel pullus abfuiſſet, digitum graphio ſtilóue feriebant, atq; inde fuſo ſanguine litabant. hos autem à Cleone inſtitutos legimus.

πυρφόροι, id eſt igniferi, ſacerdotes fuêre, qui ante alios ignem in ſacrificijs inferebant. hi etiam in prima acie prodire cum face & corona ſolebant, nec à quoquam uiolari fas erat, ut fœciales apud Latinos. horũ meminit & Pollux.

Paſtophori etiam apud Aegyptios & Græcos ſacerdotes legũtur, dicti uel à πάςω, id eſt thalamo: uel à ueſte, ſeu uelo. Apuleius ſic Iſidis ſacerdotes uocat. Sed & Venus Paſtophoros uocata eſt, ut ſuo loco à nobis proditum eſt.

His ita de templis, aris, & ſacerdotibus, præmiſſis, eam tibi ſententiam primùm ſubſignabo, quam de deorũ hominumúe honore ac cultu protulit apud Alexandrũ Calliſthenes Olynthius, auditor & propinquus Ariſtotelis. Cùm enim Anaxarchum, ſuadente Alexandro audiuiſſet, ut diuinos honores oblatos ſuſciperet: tum mox ille, pulcherrimam diſtinctionem diuinorum humanorumq; honorum fecit, itaq; definijt: Ad deos (inquit) Alexander, pertinent templa, ſtatuę, luci, ſacrificia, libationes, diuini item hymni: laudes uerò hominum ſunt: & quidem ſalutari homines à ſalutantibus, & oſculari mos eſt: diuinitas autem, quoniam in cœleſtibus ſedem habet, neq; fas eſt ut à mortalibus contingatur, propterea adorationibus ſacrificijsq; colitur. Deis præterea, ait, chori & pæanes, cæteraq; id genus concinuntur: neq; enim mirum uideatur, quod alij alijs honores & cultus ſuperis inſtituti ſint, cùm & heroũ quoq; honores à deorum cultu differant. non itaq; decet hæc confundi, & mortalem quempiam per honorum excellentiam humanum ſuprà modum extolli. peſſimè enim id fieri uidemus, ſi deis & hominibus par honor afferatur. Atq; hæc quidem apud Arrianum philoſophus Calliſthenes diſſeruit. Erant ergo, ut uides, apud gẽtes diſtincti honores & cultus: alij quidem deis, alij heroibus, & item alij hominibus. nam heroibus mos fuit rem ſacram ad occidẽtem uerſus fieri, deis uerò ad orientem: ut Pindari Græcus interpres notat, & ipſe in hoc alibi pluribus oſtendi.

Nunc uerò attende, quæ uaria obſeruauerim de ſacrificiorum uocabulis. ne de re inſtituta, aliqua tibi (pro ut facultas tulerit) prætermiſiſſe uideri poſſim. Neq; enim ego nunc rem ad Platonis legẽ redigo, quin in Legum lib. octauo, ſingulos deos ſingulis anni diebus, totidemq; ſacra fieri mandauit, ut unus aliquis ſemper ex magiſtratibus deorum alicui, aut dæmonum pro ciuitate, pro ſeipſis, pro rebus ſuis ſacrificaret. Sed ad inſtituta ut plurimum Romanorum

nohum & Græcorũ deduco. Erat ergo ſacrificiũ, quodcũq; erga deos officiũ, quod ritè rei diuinę faciendę cauſa impendebatur. unde & Sacrificare uerbũ, quod (ut inquit Socrates in Euthyphrone) eſt munera deis offerre: ut uouere, à deis petere. Heraclitus uerò ſacrificia medicamẽta nuncupabat, quod à morbis animũ expurgare poſſent. Sacrificium, inquit Iſidorus, eſt uictima, & quæcunq; in ara cremantur, ſeu ponũtur. omne aũt quod deo datur, aut dedicatur, aut conſecratur: quod dedicatur, dicendo datur, unde & appellatur. Hinc errant, qui conſecrationẽ, dedicationẽ putãt ſignificare. Immolatio ab antiquis dicta à mola, de qua ſuo loco agemus: uel, ut putat Iſidorus, quòd in mole altaris poſita uictima cęderet. unde & mactatio poſt immolationẽ erat, ut paulo pòſt oſtẽdã. Sed enim appellamus & ſacrificiũ, ſacrũ: ut ſacra facere: ut & illud quod dicitur, inter ſacrũ & ſaxum, & rem ſacrã, & rem diuinam, & alia, de quibus ſparſim ſuis locis agemus. Sunt & ſacrificia alia publica, quę pro populo fiebant: quæ & popularia ſacra dicta ſunt, ut ait Labeo, quę omnes ciues faciebant. hęc & certis familijs attributa fuerãt, ut Fornacalia, Palilia, Laralia, ut ait Feſtus. Alia erant priuata, quę pro ſingulis hominibus & familijs agebãtur, ut Varro & Feſtus docent. Fuerũt item ſacra quæ Peregrina dicebãtur, de quibus Sex Pomp. Peregrina, inquit, ſacra appellabantur, quæ aut euocatis deis in oppugnandis urbibus Romã fuerant delata, aut quæ ob quaſdã religiones per pacem erant petita, ut ex Phrygia Matris Magnę, ex Gręcia Cereris, Epidauro Aeſculapij, quę colebantur eorũ more à quibus ſunt accepta. Itẽ alia ſtata erãt ſacrificia, quæ certis diebus fiebant, quę & Stata ſacra dicebantur, ut in primis apud poëtas uidemus. Cato in ea quam ſcripſit de Lucio Vecturio, de ſacrilegio cõmiſſo, cum ei equum ademit: Quod, inquit, tu quãtum in te fuit, ſacra ſtata, ſolennia, ſancta deſeruiſti. Feſtus, Macrob. & Lactantius grammaticus. Alia erant Solennia, quę omnibus annis præſtari ſolerent, ut ijdem tradunt. Hęc eadẽ & Anniuerſaria dicebãtur, quę annua ſacra à Vergilio in VIII. Aen. dicta ſunt. quo loco ſic Seruius: Annua, inquit, quæ differre nefas: Anniuerſaria ideo nõ differuntur, quia nec iterari poſſunt. nam Calẽdaria, ſi qua fuerint ratione dilata, poſſunt repeti, nec piaculum eorũ intermiſsione committitur. Cęremonię uerò ſunt, ritus ſacrificiorũ, à populis Italię dictę: uel à carẽdo, ut alij putãt. Vnde Val. Max. immò M. Tullius, in ea oratione quę de Aruſpicum reſponſis inſcribitur, nam ex ea ſunt uerba deſumpta: Maiores ſtatas ſolemnesq; cęremonias, pontificum ſcientia: bene gerendarũ rerum auctoritatem, augurũ obſeruatione: Apollinis prædictiones, uatũ libris: portentorum depulſa, Hetruſca diſciplina explicari uoluerunt. priſco etiam inſtituto rebus diuinis opera datur, cùm aliquid cõmendandũ eſt, precatione: cùm expoſcendum, uoto: cùm exoluendũ, gratulatione: cùm inquirendũ, extis, uel ſortibus: impertito cum ſolemni ritu peragendum ſacrificio, quo etiam oſtentorum ac fulgurũ denunciationes procurantur. Quæ uerba ſi quis rectè perpendat, totam fermè rationẽ uotorum & ſacrificiorum cõprehendunt, atq; ideò à me hic tibi ſunt recitata. Illud etiam ſanè ſignificandum duco, quòd denariæ quędam dicebantur cęrimoniæ, & tricenariæ, quibus ſacra aditur is decem cõtinuis rebus, uel triginta certis quibuſdam rebus carẽdum erat, ut Feſtus notat. Græci quoq;, ut ex Polluce, alijsq; colligimus, uarijs uocabulis rem diuinam uocitabãt: inter quę hę ſunt. θυσία, quam Porphyrius, & grãmatici quidã dictã exiſtimant, quòd mortaliũ primi ex cõbuſtis arboribus thymiaſin, id eſt euaporationem & ſuffitũ deis impendere ſolerẽt, & à thymiaſi thyſiam deriuatã uolunt: hinc & Orpheus hymnos deis cũ thymiamate & ſuffitu cecinit. Quidã à θύω, hoc eſt ſacrifico deducunt, unde etiã thus. Sanè quidã thure primùm ſacrificari cœptũ prodiderunt. Libanum quippe puerũ legimus ſacrificijs deditum, inuidia interemptũ, in cognominẽ plantam deûm miſeratione mutatum, qui

Græcè λίβανος id eſt thus dicitur. hinc & ἀγριολίβανος, ipſa thuris plãta. Hiſtoriam latius explicat in Geoponico Heron, ſeu Conſtantinus. Arnobius tamen negat, apud uetuſtiſſ. thus in ſacris fuiſſe, quod alibi dicam. A Thyſia, Buthyſia deducitur, quam uocem & latini uſurpant, ut Tranquillus in Nerone. Eſt & uerbum βουθυτεῖν, id eſt bouem immolare, uel maiore uti ſacrificio. quo uerbo Ariſtophanes in Pluto uſus eſt. Grãmatici à βου particula intentiua deriuant, ut βούλιμον, βούσυκον, βούδιψαν, cùm magnam famem, ficum & ſitim ſignificare uolunt. Athyſia etiam Acapnatiſia Luciano dicitur, & Athenæo, quæ ſine fumo ſunt ſacrificia, & perinde exigua: qualia ſunt inopum, quibus non eſſet uictimarũ copia. Dicuntur & ſacrificia Orgia, quæ (ut Seruius ſcribit) omnia apud Gręcos ſacra ſignificãt, ut cęremoniæ apud Latinos. ſed abuſiuè, inquit, ſacra Liberi Orgia dicebãtur, dicta ἀπὸ τῆς ὀργῆς, id eſt à furore: uel ἀπὸ τῶν ὀρῶν, id eſt à montibus: nam præcipuè in montibus celebrabantur. Vergilius:

Qualis commotis excita ſacris
Thyas, ubi audito ſtimulant Trieterica Bacho
Orgia, nocturnusq; uocat clamore Cithæron.

Græci quidam Orgia dicta tradunt ἀπὸ τοῦ εἴργειν, id eſt ab arcendo, quòd à ſacris profani arceri debeant. hinc ὀργιάζω, & ὀργιάζομαι, rem diuinam facio: & ἐξοργιάζω, expio, & ad ſacra ſuſcipienda præparo. Sacrificium præterea ἱερουργία dicitur, τέλος & τελετή. & numero plurali τὰ τέλη. unde & τέλεια ἱερὰ, ſacra eximia, & quę ampliora ſunt, & ſanctiora appellabantur. τελετὴ quoque, pro myſtica & ſacra celebritate. quidam utrunq; ἀπὸ τοῦ τελεῖν deriuant, quod perficere ac impendere ſignificat, quod in ſacris multa impenduntur ac profunduntur. hinc & τελετάρχης is dicitur, qui religionis alicuius eſt conditor, quo nomine CHRISTVS à Dionyſio uocatur. hinc & τελεστήριον, locus ubi myſteria & ſacra peragũtur. hinc Polyteles, qui multa: & Euteles, qui bene & frugaliter expendunt. Vocatur item ſacrificium θῦμα, θυηλὴ, ἱερεῖον, alijsq; multis nominibus ut quæ deis propria & peculiaria, ut παμύλια Oſiridis, θεσμοφόρια & Demetria Ceteris, & Aphrodiſia Veneris, Dionyſia Bacchi, Panathenæa Mineruæ, cæteraq; quæ his Syntagmatibus commemoraui. Atq; hæc quidem de Græcis. Illud uerò à Latinis quibuſdam traditum inuenimus, uictimam ab hoſtia differre: idq; uolunt ab Ouid. in Faſtis ſignificatum his duobus uerſibus:

Victima, quæ cecidit dextra uictrice, uocatur:
Hoſtibus à uictis, (uel ut in alijs legitur, domitis)
Hoſtia nomen habet.

Quod diſcrimen cùm alij, tum in primis Iſidorus & Seruius uidentur agnoſcere, ſed ab auctoribus certè confunduntur. Feſtus alicubi hoſtiã ab antiquo uerbo hoſtio deriuat, quod eſt ferio. licet idem alibi ita ſcribat: Hoſtia ſacrificium, quod Laribus immolabant, quòd ab illis Hoſtes arceri putabant. Cæſar de bello Gallico: Hoſtiæ omnibus locis immolabantur. Hoſtiæ, ait Iſidorus, apud Veteres dicebantur ſacrificia, quæ fiebant antequam ad hoſtem pergerent: Victimæ uerò ſacrificia, quæ poſt uictoriam deuictis hoſtibus immolabantur. & erant uictimę maiora ſacrificia, quàm hoſtiæ. Alij uictimam dictam putauerunt, quòd ui ictus percuſſa cadebat: uel quod uincta ad aras ducebatur. hæc Iſidorus. Athenæus porrò lib. Dipnoſoph. VIII. plura ex pluribus auctoribus exequitur, cur & quomodo ſacrificia inſtituta ſint. Qui uerò primus animal occiderit, Hyperbius dicitur, Martis filius: qui boues, Prometheus. Sed certè de Prometheo hæc apud Hyginum in Aſtronomico poëtico leguntur: Antiqui, inquit, cum maxima cæremonia deorum immortalium ſacrificia adminiſtrarent, ſoliti erant totas hoſtias in ſacrificiorum conſumere flamma. itaq; cùm propter ſumptus magnitudinem ſacrificia pauperibus non cõtingerent, Prometheus, qui propter excellentiã ingenij miram, homines finxiſſe exiſtimatur, recuſatione dicitur ab Ioue impe-

impetraſſe, ut partem hoſtię in ignem conijcerent, partem in ſuo conſumerẽt uſu: idq́ poſtea conſuetudo firmauit. quod cum facile à deo, non ut ab homine auaro impetraſſet, ipſe Prometheus immolauit tauros duos: quorum primùm iocinora cùm in ara poſuiſſet, reliquã carnem ex utroq; tauro in unũ compoſitam, corio bubulo texit: oſſa autem, quæ circum fuerũt, reliqua pelle contecta, in medio collocauit, & Ioui fecit poteſtatẽ, ut quam uellet earũ conſumeret partẽ. Iupiter autem etſi nõ pro diuina fecit cogitatione, nec ut deum decebat, omnia qui debuit antè prouidere, ſed quoniã credere inſtituimus hiſtorijs, deceptus à Prometheo, utrunq; putans eſſe taurũ, delegit oſſa pro ſua dimidia parte. itaq; poſtea in ſolemnibus & religioſis ſacrificijs carne hoſtiarũ conſumpta, reliquam, quæ pars fuit deorum, eodem igne comburũt. hæc Hyginus in Aſtronomico poëtico, & multo ante Hyginũ Heſiodus in Theogonia. ex quorum uerbis facile intelligas, quod ſcribit Lucianus in dialogo Iouis & Promethei, cùm ait: Nam quibus me ipſum decepiſti in diſtributione carnium, oſſa pinguedine obducta modò apponens, & meliorem partẽ tibi ipſi reſeruans: & cętera. Legimus tamen primos Athenienſes bobus in cibis non abſtinuiſſe, ut Theon prodit. id etiã Pauſ. tradit in Eliacis, ueteres ſolitos fuiſſe hoſtiã, per quam aliquis iuraſſet, nõ amplius inter edulia & cibaria homini apponere. unde Homerus pręconem inducit, aprũ in mare proieciſſe, per quem Agamẽnon iurauerat, Bryſeida ſui eſſe lecti expertẽ. Sanè notãdum eſt, antiquos totã uictimã prius incẽdiſſe, ut ſuprà oſtẽſum eſt. unde illa ſunt adhuc uocabula, Holocautoma, & Holocauſtoma, & Holocauſton. de quib. ſic etiã Iſidorus: Holocauſtũ, inquit, ſacrificiũ illud, quod totũ igne cõſumitur, dũ offertur. Antiqui enim, dum maxima ſacrificia adminiſtrare ſolebãt, hoſtias totas in ſacrorum conſumere flamma ſolebant. Sed reliqua proſequamur de Hoſtijs.

Præcidaneæ hoſtię dicebantur, quę ante ſolemnia ſacrificia pridie mactabantur. Feſtus: Præcidaneam porcã dicebãt, quàm immolare antè erant ſoliti, quàm nouam frugem inciderent. Idem, Pręcidanea agna uocabatur, quę antè alias cędebatur. Itẽ porca, quę Cereri mactabatur, ab eo qui mortuo iuſta non feciſſet: id eſt, glebã nõ inieciſſet. Cato quoq; de Re ruſtica: Thure, uino, Iano, Ioui, Iunoni præfato: priuſquã porcam fœminã pręcidaneam immolari præcipit. quo facto, ſubdit poſtea, Porcã pręcidaneam immolato, &c. Sed hac de re audiẽdus eſt Gellius: Pręcidanę, inquit hoſtiæ dicũtur, quę ante ſacrificia ſolemnia pridie cędebãtur. Porca etiam pręcidanea appellata, quam piaculi gratia ante fruges nouas fieri cœptas immolari Cereri mos fuit, ſi qui familiã funeſtam aut non purgauerãt: aut aliter eam rem, quàm oportuerat, procurauerant. Sed porcam & hoſtias quaſdã appellari uulgò, notum eſt. Ferias præcidãneas dici, id opinor à uulgò remotũ eſt, propter ea uerba Attei Capitonis ex lib. quinto, quos de pontificio iure compoſuit: Coruncanio Pont. Max. feriæ pręcidaneæ in atrum diem inauguratę ſunt. Collegium decreuit, non habendum religioni, quin eo die feriæ pręcidaneæ eſſent. hæc Gellius. Videndum an rectè apud Feſtum Præſa porca dicatur, pro pręcidanea. Feſti hæc ſunt uerba: Præſa porca dicitur, ut ait Veranius, quę familię purgandę gratia Cereri immolabatur, quod pars quędam eius ſacrificij fit in conſpectu mortui, eius cuius funus inſtituebatur. Dicebatur etiam hoc genere ſacri Piaculus Porcus, ut docui alibi ex Catone de Re Ruſt.

Succidaneæ hoſtię dicebantur, e litera per morem compoſiti uocabuli in i literam cõmutata, ut idem Gellius ſcribit: id quod & in Præcidaneis accidiſſe uidemus. nam quaſi ſuccedaneæ & pręcidanę appellatę ſunt. Et ſuccedanę quidem dictæ, ſi primis hoſtijs litatum non erat, aliæ poſt eaſdem ductæ hoſtiæ cędebantur, quę quaſi prioribus iam cęſis, luendi piaculi gratia ſubdebantur & ſuccedebant, ob id ſuccidanę nominatę, litera i tractim, hoc eſt productè pronunciata. Audio, inquit Gellius, quoſdam eam literam in hac

uoce barbarè corripere. Idem Gellius S. C. affert, quod factum fuit M. Ant. A. Poſthumio Coſs. tale, quod C. Iulius L. F. pont. nunciauit in ſacrario in regia haſtas Martias mouiſſe. De ea re ita cenſuerunt, ut M. Ant. Cos. hoſtijs maioribus Ioui & Marti procuraret, quod cæteris deis, quibus uideretur, placādis, uti procuraſſet, ſatis habendū cenſuerunt: ſi quid ſuccidaneis opus eſſet, Robigus accederet. Hactenus S. C. Plautus in comœdia Epidicus inſcripta, Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam, ut meum tergū ſtultitiæ tuę ſubdas ſuccidaneum. Illud de ſuccidaneis ſcribit Seruius in VIII. Aeneid. commē. In omnibus, inquit, ſacris fœminini generis plus ualere uictimas: denique ſi per marem litare non poterat, ſuccidanea dabatur fœmina: ſi autem per fœminam non litaſſent, ſuccidanea adhiberi non poterat. Videtur Vergilius in III. Aeneid. ſuccidaneum ſacrificium innuere, cùm ait:

Rurſum in receſſu longo, ſub rupe cauata,
Arboribus clauſi circum atque horrentibus umbris,
Inſtruimus menſas, ariſque reponimus ignem.

quo loco Seruius: Sanè ſciendum, inquit, iterationem hanc fieri ſecundum ritum ſacrorum. nam diſplicuiſſe prima, ex prodigijs indicatur. quidam etiam has auctas hoſtias dixerunt: quoniam cùm primis hoſtijs non litatum eſſet, tunc & aliæ addebantur, quoad litatum eſſet. Suet. circa Peruſiam ſacrificio non litante, augeri hoſtias imperauit. Legimus quoque, Paulum Aemilium ſacrificantem non litaſſe, uſque ad XX hoſtiam. in XX uerò prima apparuiſſe ſigna, quæ uictoriam pollicebantur. hinc & apud Græcos prouerbium factum, δευτέρων ἀμεινόνων, quod in ſacrificijs ſecūda meliora ſint. nam ut dictum eſt, ſi priora non bona apparuiſſent, ad ſecunda conuertebantur meliora. meminēre & Plato & Heſychius.

Eximiæ hoſtiæ. Eximij, ait Macrobius, in ſacrificijs uocabulum, non poëticum epitheton, ut aliqui putant, ſed ſacerdotale nomen eſt. Veratius, uel Veranius, ut aliqui legunt, in pontificalibus quæſtionibus docet, Eximias dictas hoſtias, quæ ad ſacrificium deſtinatæ eximebantur è grege: uel quod eximia ſpecie, quaſi offerendæ numinibus eligerentur. hinc Vergilius ait:

Quattuor eximios præſtanti corpore tauros.

quo in loco ait Macrobius, Eximios, quòd eximuntur: quòd uerò lecti, præſtantes corpore dictum eſt. Donatus quoque: Eximia pecora dicūtur, quæ à grege excepta ſunt ad uſus dominorum ſuorum, ut uberius paſcantur. Sed propriè eximij ſunt porci maiores, qui ad ſacrificandum excepti, liberius paſcuntur. Etenim boues qui ad hoc electi ſunt, egregij, uel eximij dicuntur: & oues lectæ. ut Vergilius:

Mactant lectas de more bidentes. Idem:
Quattuor eximios præſtanti corpore tauros. hæc Donatus.

Ambiguę oues in ſacris quæ dicerētur, Bebius Macer, qui Faſtos dierū ſcripſit, oſtēdit. ait enim, Iunoni eas quæ geminas pareręt, oues ſacrificari cum duobus agnis, altrinſecus alligatis: & has ambiguas uocatas, quaſi ex utraque parte agnos habentes. quā ſententiā eſt ſecutus Placiades Fulgentius ad Chalcidium. Varro tamē de Ling. lat. Abigenā bouem dictam ait apud Augures, quam circùm aliæ hoſtiæ conſtituebantur. Videtur innuere, quod circum agerentur: ut Ambuſtum, inquit, quod circum uſtum eſt: & Abagium, quod adagium dicitur, litera mutata. Idem Varro alibi, Aruigem in hoſtijs ſcribit, quæ cornua habeant, & quorum exta ueru coquantur, quod aliàs planius dixi.

Haruga, uel ut alij, Aruga, ſine afflatu, ab ara, hoſtia eſt, auctore Donato. alij ab hara, in qua includebatur. apud Feſtum tamen legimus: Hariunga dicebatur hoſtia, cuius adhærentia inſpiciebantur exta.

Cauiares hoſtię dicebātur, ait Feſtus, quod Cauiariæ, id eſt, pars hoſtię cauda tenus duceretur, & ponebatur in ſacrificio pro collegio pontificū quinto quoque anno.

Prodi-

Prodigiæ hoſtiæ dicebantur, quæ conſumebantur, ut Veranius & Feſtus ſcribunt. unde & prodigi dicti. Prodigialis uero Iupiter etiam legitur, cui Plautus mola ſalſa & thure comprecari ait.

Bidentes hoſtiæ quæ dicerentur, uariè proditum eſt. quidam oues tantum, alij & uerres, alij alia. de quib. ſic Seruius apud Macr. lib. VI. Sat. De bidētium, inquit, numero dentiū, quem grammaticus ille opinatus eſt, reprehēdendus à me nō eſt, cū ipſe iam riſeris: uerū procurandū mihi eſt, ne illud obrepat, quod bidētes epitheton ſit ouium, cum Pomponius egregius Attellanarū poëta in Gallis trāſalpinis hoc ſcripſerit: Mars tibi uoueo facturū, ſi unquā rediero, bidente uerre. P. uerò Nigidius in lib. quē de extis cōpoſuit, Bidentes appellari ait, nō oues ſolas, ſed omnes beſtias bimas: neq; tamē dixit, cur ita appellarentur. Sed in cōmentarijs ad ius pontificū pertinentibus legi Bidenes primò dictas, d litera ex ſuperfluo, ut ſæpe aſſolet, interiecta: ſicut pro reire redire, & cætera. hinc idem, ut putatur, Seruius lib. quarto Aen. ſuper eos uerſus:

Principiò delubra adeunt, pacemq; per aras
Exquirunt, mactant lectas de more bidentes.

Bidentes autē, inquit, dictæ ſunt hoſtiæ, quaſi biennes, quia neq; minores aut maiores licebat hoſtias dare. ſunt enim in beſtijs, uel ut alij legūt, ouibus, duo eminentiores dentes inter octo, qui non niſi circa bimatum apparent, nec in omnibus, ſed in his quæ aptæ ſacrificijs inueniuntur. Proſequitur Seruius apud Macr. Ergo bidennes primum dictæ ſunt, quaſi biennes: & longo uſu loquendi corrupta eſt uox, & ex bidennibus bidētes dictæ. Hyginus tamen, qui ius pontificum non ignorauit, in quarto lib. quos de Vergilio fecit, Bidētes appellari ſcripſit hoſtias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberēt, per quos ex minore in maiorē tranſcendiſſe conſtaret ætatem. hoc idem quod Macrobius, Gel. antè dixerat lib. Noct. Attic. XVI. ubi etiā fatui atq; arrogātis grammatici rident inſolentiam, putantes de ouibus tantum dici bidentes, propter eos Vergilij uerſus in VII. ut puto Aen. Centum lanigeras mactabat ritè bidentes, hoc idem quod Gellius & Macr. Non. Marcellus tradit de proprietatibus rerum.

Fuerunt & Ambaruales hoſtiæ, de quibus paulo pòſt in Ambaruali ſacro, & Amburbio agemus.

Sed reliqua de hoſtijs breuiter afferamus. Trebatius lib. primo de religionibus, Hoſtiarum in primis genera duo fuiſſe docuit: alterum, in quo uoluntas Dei per exta diſquirebatur: alterum, quo ſola anima deo ſacrabatur. unde & animales hoſtias uocabant, id quod retrò copioſius oſtendam. In his ipſis hoſtijs, uel animalibus, uel conſultatorijs, ut ait Macrob. quædam fuēre, quæ Iniuges hoſtiæ uocabātur: id eſt, quæ nunquam domitæ ac iugo ſubditæ fuerunt. Harum & Vergilius meminit:

Nunc grege de intacto ſeptem mactare iuuencos
Præſtiterit, totidem lectas de more bidentes.

Et ut iniuges euidentius exprimeret, adiecit:

Et intacta totidem ceruice iuuencas.

Manilius Chreſtus in lib. quē de Deorū hymnis ſcripſit, ait Mineruæ iniuges boues ſacrificari ſolitas, id eſt, iugum quę nunquā tulerunt: illa uidelicet cauſa, quòd & uirginitas iugū neſciat maritale, & uirtus nunquā ſit iugo prementi ſubiecta. Idē quod & Placiades Fulgētius repetit, in eo quē ſcripſit lib. ad Chalcidium. Cætera quæ de hoſtijs dici poſſent, ſuis locis in Deis aſcripſimus. Quare iam par eſt, ut transeamus ad ſacrificiorū & celebritatum pleraq; nomina, quorum apud auctores frequens eſt mentio, ut noſtro ſtudio harum rerum ſtudioſis inquirendi laborem in tui gratiam adimamus, atq; ab Amburbio exordiemur.

Igitur Amburbiū, quod & Amburbale ſacrum dicebatur, ſacrificium fuit, quoties

quoties urbs luſtrabatur. id uerò fuit mos fieri, cũ prodigiũ aliquod urbi minari uideretur, & tædis aut uictimis expiari conueniret, nonnunquam & ſulphure & aqua. Sed & ouis combuſtis urbem uel totam, uel partem luſtrabant: unde etiam Nouẽdiale ſacrum inſtitutum fuit, quod dupliciter actum apud Romanos obſeruauimus. uno modò, cùm defunctis parentabãt, ſeq; luſtrabant, ut in Sepulchralibus docui: altero, cũ prodigium aliquod accidiſſet, quod nouendiali ſacro expiare ſolebant, ut eſt frequẽter cùm apud alios, tum maximè apud Liuium obſeruatum. ita uerò perficiebatur, ut uideo doctis placere. Nouem dies aſsiduè deis ſacrum faciebant, quod ſacrum indici ſolebat uel à Pon. Maximo, uel à Prætore urbano, ex ſenatus decreto. Fuerunt & Nonalia ſacra, quæ nonis celebrarentur: unde & appellata, ut M. Varro meminit.

Solitaurilia ſacra fuêre, quæ ſingulo perfecto luſtro per Cenſores celebrari mos fuit, ad luſtrandã urbẽ, ſue, oue, & tauro: aut uerre, ariete & tauro: qui circum urbem ducebãtur, tumq; multa religione luſtrũ condebatur. ut ferè ſint, qualia τριττύα à Græcis fieri conſueuêre. M. Cato de Re. ruſt. Agrũ luſtrare ſic oportet, Imperans ſolitaurilia circumagi cum diuis uolentibus, quodq; bene eueniat, mando tibi Mani, ut illa ſolitaurilia, fundũ, agrũ, terramq; meam quota ex parte, ſiue circumagi, ſiue circũferenda cenſeas, uti cures luſtrare: & cætera. Feſtus: Solitaurilia hoſtiarũ trium diuerſi generis immolationẽ ſignãt, tauri, arietis, uerris, quod omnes integri ſolidiq; corporis ſint: ſolum enim lingua Oſcorũ ſignificat totum, & ſolidũ. hæc Feſtus. ſed & Græci ὅλον dicũt totũ: & integrũ. Porrò de ſolitaurilib. meminit Liuius, Aſconius, Quintilianus, aliiq;.

Ambaruale ſacrũ, ad arua & ſegetes luſtrandas, multa prece & cęremonia celebrabatur. Pomp. Feſtus apud Macrobium: Ambarualis hoſtia, ait, quæ rei diuinæ cauſa circum arua ducitur, ab his qui pro frugibus faciunt. quod uolũt Vergilium in apotheoſi Daphnidis ſignificaſſe, cùm ait:

Et cùm luſtrabimus agros. & in primo Georg.

Terq; nouas circum fœlix eat hoſtia fruges.

Ambaruale, ait Seruius, ſacrificium, quod arua ambiat uictima: ſicut Amburbale, uel Amburbium ſacrificium, quòd urbem circuit & ambit uictima. Dictum uerò ab am, antiqua particula, quæ circũ ſignificat: ut Amburbia etiam, b litera interpoſita ad conſonantiam, ut etiam Ambio & Ambitus. Porrò Ambaruale ſacrum, niſi de porca fœcunda & grauida, aut uitula fieri conſueuerat. Fuit autem Ambaruale ſacrum, ut modò dicebam, cùm arua & ſegetes ſolemni uictima luſtrabantur. eam uictimam maturis frugibus ter circum arua ducere conueniebat, ut in Cereris ſacris infrà dicam, omneſq; pòſt clamantes ſequebantur: ex quibus unus querna corona ornatus cum ſolemni ſaltatione, compoſito carmine Cereri decantabat laudes. ac poſtquam uino & lacte libaſſet, antequam fruges meterent, porcam Cereri immolabant: quæ, ut dictum eſt, præcidanea dicebatur. Agri præterea ita quoq; plerunq; luſtrabantur. Iunoni & Iano uina prius libabant, mox Martem patrem aduocabant, ut ſciens uolenſq; propitius adeſſet ſibi & familiæ. mox peracto ſacro, agrum luſtrabant: id quod M. Cato de re Ruſt. plenius eſt executus. Græcos quoq; urbes luſtraſſe accepimus, edoctos ab Epimenide Cretenſi, binis ouibus nigri & candidi uelleris, dimiſsis ex urbe pago'ue quò ire uellent, liberè ſequentibus eas cuſtodibus: qui ubicunque procubuiſſent, illas propitio deo immolabant. At uerò Galli hominem ſaginatum per annum, feſto die extra urbis pomœrium lapidibus obruebant: itaque luſtrari urbem putabant. Hinc etiam annotamus, anathemata à Græcis dici ſacros eiuſmodi homines, qui ad urbium luſtrationem expiationém ue deis manibus & inferis deuoti mactabantur, ſi qua lues aut calamitas ingrueret, quam tali hominum internecione Deis placatis ſedatum iri putabant. ad quæ ſacra Diuus Paulus alludens, ad

Roma-

Romanos ſcribit: Optarem ego ipſe anathema eſſe: id eſt, quod Græci dicunt ἀναθεματίζεσθαι, hoc eſt execrari & exterminari à Chriſto, modo ſic illis proſim. Certe & D. Hieronymus notat uocem hanc anathema propriam eſſe Iudæorum, & pro corporali occidione & deteſtatione, ſeu execratione deſumi. Vtitur hac uoce & alibi D. Paulus, hoc eſt ad Corinthios & Galatas: item & in libris Moſis. Non me præterit & quæ ab alijs ſcribuntur, qui modò pro ſeiunctione quadam & deuotione ſumunt, modò pro oblatione, & ijs donarijs quæ deis tholis & templis offeruntur, ἀπὸ τοῦ ἀναθεῖναι dicta, hoc eſt à ſeponendo, uel ſuſpendendo. Hinc Prudentius contra Marcionem:

Organa, & externi laudant anathemata regni.

Sed illud Græci per ε à uerbo ἀνατίθεμαι, id eſt execror, hoc per η ſcribunt. Certè & LXXII interpretes in Deuteronomio, & alibi hac uoce uſi ſunt. Eſt & uulgata Pythagoræ ſententia apud Stobæū, θυηπολίαι μὲν ἀφρόνων πυρὸς τροφή, τὰ δὲ ἀναθήματα ἱεροσύλων χορηγία: hoc eſt, Sacrificia imprudentū, ignis alimentum: anathemata uerò, id eſt oblationes ſacrilegorum, impenſa & chori inductio. Sed ad noſtra redeamus. Si oues luſtrarentur, alia à ſupradictis ratio fuit. nam paſtor ſummo diluculo aqua oues inſpergebat, & ſulphure, herbaq; ſabina, & lauro, igne ſuccenſis, circumcirca ouilia ſuffibat, cumq; ſacro carmine milio & libo cum lacte & ſapa Pali deæ ſacra faciebat. Hoc ſuffimento pecora piari, et morbos depelli, et tabem putabant. Scribit in Hippia maiore Plato, q, qui expiabant antiqui, Macarię Herculis filiæ ſacram rem faciebant, atq; in primis pro re profana. Si uerò exercitus luſtrandus eſſet apud Romanos, in campo Martio exercitus inſtruebatur, & ſue, aut hirco, oue & tauro luſtrabatur. Milites ipſi lauro coronati, rem diuinam faciebant, ſub diuo: & hunc luſtrandi morem Seruium regem primum inſtituiſſe ferunt, & Armiluſtrum nuncupaſſe: in hoc illud maximè obſeruare cōſueuiſſe accepimus, ut ij qui hoſtias ducerent, bonis & fauſtis nominibus appellati eligerētur. ex hac enim re certa omnia proſperi uel ſiniſtri euentus ueteres captabant: quæ ſuperſtitio & noſtros pleroſq; hodie quoq; inquinat. Alij hāc exercitus luſtrationem ita peragebāt, ſuem, ouem, taurum, qui puri eſſent, ter circum acies inſtructas præcedente pompa ducebant, Martiq; deo immolabant. Aliæ porrò luſtrationes non Romani modò, & Græci, ſed & Hebræi, Aegyptij, & Perſæ, aliæq; nationes: quæ tamen omnes ad eaſdem referri queunt, niſi pro regionis & loci uel inſtituto & conſuetudine, uel rerum copia.

Luſtralia ſacra appellabantur, quæ quinto quoq; anno, id eſt luſtro peragebantur. aliquando tamen luſtralia, pinguia ſignificat, quo modo interpretatur Lactantius grammaticus lib ſecundo Thebaid. in Noctis hymno:

Luſtraliaq; exta
Lacte nouo perfuſus edet Vulcanius ignis.

Luſtralia, inquit, pinguia: nec poſſumus quinquennalia accipere, cùm conſtet anniuerſarium ſacrum dicatum fuiſſe. Luſtralia ergo pecora ſunt, quæ per quinquennale tempus deuota ſacrificijs nutriuntur, & ideo pinguia. Seruius quoq; 8. Aeneid. ſuper ea uerba:

Veſcitur Aeneas ſimul, & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis, & luſtralibus extis.

Luſtralibus, inquit, aut pinguibus, moris enim fuerat completo luſtro pingues uictimas offerre cenſores: aut certe de quinquennali boue, id eſt perfectæ ætatis. nam & Homerus βοῦν πεντάετηρον dixit. Sanè luſtratio quæ fiebat poſt funus, præclarè tribus uerſibus à poëta in ſexto Aeneid. exprimitur, poſt iuſta Miſeno peracta. Idem inquit:

Ter ſocios pura circumtulit unda,
Spargens rore leui, & ramo felicis oliuæ,

Luſtrauitq́ꝫ uiros, dixitq́ꝫ nouiſſima uerba.

In quibus uerſibus nihil eſt otioſum, ſed omnia ex priſca religione deſumpta. nam cùm omnis expiatio, ſeu expurgatio ad ſuperos pertinere crederetur ternarium numerum ſuperis ſacrum adhibuit. Quin & uerbo apto luſtrationi uſus eſt, quod eſt Circumfero. unde & Plaut. Pro laruato te circumferam: id eſt, purgabo. codices uulgati non pro laruato habent, ſed pro Cerito. Imò ipſa luſtratio, ut Seruius docet, a circumlatione dicta, uel tæde, uel uictimæ, in quibuſdam uel ſulphuris. Iuuenalis:

Cuperent luſtrari, ſi qua darentur
Sulphura cum tædis, aut ſi foret humida laurus.

Tum & aquam ſpargit poëta, quæ ſordes abluat, ramo felicis & feſtę oliuę: licet lauro potius id fieri ſoleret, ut dicit Donatus, & conſentit Seruius, ſed Verg. mutauit propter Auguſtum: nam quo die natus erat Auguſtus, nata in palatio laurus erat, ex qua triumphantes coronabantur. & ideò ne luſtratione lugubri uideretur adhibere, mutauit in felicem oliuam. Sanè & aqua marina purgatiões factas apud antiquos, & hodie fieri à Mauris, aliȷ́ſq́ꝫ multis audiui. De mari Proclus, ut alio loco dictum, & M. Cicero de parricidis agens, in culeo inſutis: Non ſic in flumẽ abȷ́cere, ne cũ delati eſſent in mare, ipſum polluerent, quò cætera quę uiolata ſunt, expiari putantur. Meminit & Ariſtophanis interpres. Nam, inquit, moris fuit expurgare profanatos, ſi ad mare deferãtur, & abluantur. At res hæc notior eſt. hinc etiam illud Catulli ad Gellium.

Suſcipit ô Gelli, quantum non ultima Tethys,
Nec genitor Nympharum abluit Oceanus.

Inſani quoq́ꝫ homines expiantur porco in primis. Id etiam Plautus in Menech. oſtendit. Nunc ipſo naturæ deo mihi reſponde adoleſcens, quibus hic precȷ́s Porci ueniũt, ſacres, ſinceri? numum à me accipe: iube te piari De mea pecunia: nam equidem inſanũ eſſe te certò ſcio. & paulo pòſt: Hercle certò nõ ſanus ſatis. & mox: Iube, ſi ſapis, porculum afferri tibi. Ad hoc facit illud Horatȷ́ in Sermonibus:

Immolet æquis Hic porcum Laribus. idem & Varro confirmat libro ſecundo de Re ruſt. Illud etiam fuit purgationis genus per Oſcilla, cuius meminit Vergilius in ſecundo Georg.

Oſcilla ex alta ſuſpendunt mollia pinu.

De quibus copioſe in primis Hyginus & Seruius. Oſcilla uerò ab ore cillendo, id eſt mouendo dicta, ſi Seruio ſtamus. alȷ́ ab oſculo diminutiuum uolunt oſcillum, ut à baculo bacillum. Santra tamen uetus ſcriptor: Oſcilla, ait, quod oſcillant, id eſt, inclinant, præcipiteſq́ꝫ in os ferantur. at uerò Cornificius: Oſcellantes, inquit ab eo quod os celare ſint ſoliti perſonis, propter uerecundiã, qui eo genere luſus utebanẽ. Cauſa aũt eius iactationis proditur, ut Feſtus ſcribit, quod Latinus rex prælio, ꝙ ei fuit aduerſus Mezentiũ Ceritum regem, nuſquã apparuerit, iudicatuſq́ꝫ eſt Iupiter factus Latiaris: itaq́ꝫ per ſex eos dies feriatos liberos, ſeruoſq́ꝫ requirere eum non ſolum in terris, ſed etiam qua uideretur cœlum poſſe adiri per oſcillationem, uelut imaginem quandam uitæ humanæ, in qua altiſſima interdum ad infimum, infima ad ſummum efferũtur. Nec deſunt, qui exemplum Græcorũ Italicos ſecutos putent. quod illi quoq́ꝫ, ut interfecto Icaro Erigone filia eius dolore impulſa ſuſpendio perierit: quas neces ut expiarent Attici, oraculo moniti, Oſcillorum celebritatem instituerunt. ut Seruius & Hyginus, & in Aratum Grammatici pluribus retulerunt. Prudentioribus tamen placuiſſe legimus, ſacra Liberi patris ad animæ purgationem pertinere. hinc & ei deo Myſtica uãnus Iacchi: nam uãno & cribro fit granorum purgatio. Omnis autem purgatio, aut per aquas, aut per ignem fit, aut per aërem, ſicut & in ſexto canit poëta:

Aliæ panduntur inanes

Suſpen-

Suſpenſæ ad uentos, alij ſub gurgite uaſto,
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni.

Qua de re alibi nonnihil retuli, & ibi plura Seruius. In purgationibus præterea notamus oua adhiberi ſolita, & ſulphura, tędas, lauros, & ſimilia, ut ex Plinio, Iuuenale, Ouidio, Apuleio, poëtis cæteris colligimus. Fuit & expiationis apud Græcos alia ratio in peſtilentia, aut fame, aliáue calamitate, maioríue aliquo diſcrimine, qua hominem abiectum perquirebãt, quem caricis, placentis, caſeoq; alliciebant, eum ſepties uirgis quibuſdam ad pudenda uerberabãt, tum demum fouea confoſſa cremabant, cineres in mare proijciebant: eo ſacro arbitrati urbem expurgari, Catharmon id appellantes. Meminit Iſaacius apud Lycophronem, item Hipponax in Iambis. Quidam & Anathema uocãt, ut paulo antè oſtendi, Apollonius uerò Tyaneus, ut eſt apud Philoſtratũ & Euſebium, nõ minus tetra expiatione uſus in Epheſi peſtilentia eſt. nam mendicum ſenem lapidibus obrui præcepit, ut eam auerteret. Hiſtoria eſt nota. hanc fermè expiationem, ſeu deuotionẽ potius, feciſſe Abderitanos certis diebus, innuit Ouidius in Ibin:

Aut te deuoueat certis Abdera diebus,
Saxaq; deuotum grandine plura petat.

Morem inſuper fuiſſe legimus expiandi purgandiq; claſſem, id quod & in libro de Nauigijs ſcripſimus. in littore maris altaria poſita marinis undis alluebãtur, omnisq; circũſtabat multitudo linguis fauẽs. tũ ſacerdotes in mari ſtantes, ſacrũ faciebãt, terq; per claſſem ſcaphis circũuecti, ſacra piamina ferebant, ducibus & nauarchis unà annauigantibus, ipſaq; piamina attollentibus, ut ab exercitu totaq; claſſe infelicia cuncta auerterentur, ac depellerentur. Aliũ puerorum expiandi morem antiquis fuiſſe, demonſtrat Perſius Satyra ſecunda:

Ecce auia, aut metuens matertera cunis,
Exemit puerum, frontemq; atq; uda labella
Infami digito & luſtralibus antè ſaliuis
Expiat, arentes oculos inhibere perita.

Sed & Græci ſolebant pro infantibus ſacrificare, quinta à partu die, quam rem in Truculento Plaut. argutiſſimè his Dinarchi uerbis oſtendit: Quin deis, inquit, hodie ſacrificare pro puero uolo aſcititio. Addit Phroneſium meretrix, Immo hercle uerò quinto die, quod fieri oportet, cenſeo. Hunc autem morem expiandi Plato in Theæteto dilucidè declarat, quo loco ſic Socrates loquitur: Hanc prolem, ut uidetur, qualiſcunque ſit, uix demum genuimus: poſt partum uerò, ut moris eſt, quinta die ab eius natali, ſolennia celebrantes, circulo curſim circumferre debemus, præcauentes ne nos fallat, ſi fortaſſe educationi digna non ſit, ſed inanis ac falſa: num cenſes natum tuum omnino alendum, nec ullo modo abijciendum? an fortè reprobatũ uidens primogenitum tuum, non moleſtè feres de medio tolli? hactenus apud Plat. Socrates. Quibus uerbis planum uidemus, quod obſcurum apud Plautum uidebatur. Sed & fuit noſtris, hoc eſt Latinis luſtricus dies, quo luſtrare infantes ſolebant antiqui, & nomina imponere fœminis quidem VIII, maribus IX die, ut Macrob. Feſtus & Plut. oſtendunt: unde etiam dea Nundina à nono die dicta, ut alibi docui. Sed & Hebræi peritomen, id eſt circumciſionem ſuam, VIII die ut plurimum, ut nos ſanctam àbſolutionem, quòd græcè baptiſma appellamus, facere conſueuerunt. Porrò expiatio, ſeu purgatio de nece hominis quæ fiebat priſcis, ſcribitur à Pauſan. in Attica: Cùm, inquit, Theſeus Pallantis filios interfeciſſet, Trœzena profectus eſt purgationis cauſa: hoc eſt τούτους κτείνας, ἐς Τροιζῆνα ἔρχεται καθαρσίων ἕνεκα. ne fortè te decipiat Domitij interpretatio. Meminit item alterius eiuſdem Theſei purgationis, ob cædem quam de latronibus fecerat, à Phytali nepotibus. Item in Corinth. narrat Apollinis & Di

anæ expiationem, de Pythonis morte. de his etiam ſæpe apud auctores leges: ut apud Herodotum in primo de Adraſto, qui ea cauſa ad Crœſum regem iuerat, ut expiaretur, & incautè regis filium interemit. Nota eſt hiſtoria. nihil omnino notius apud auctores, ſi quis nece aliqua pollutus eſſet, bis ſepties ſe inundationibus ueſteſq; aqua abluere ſolebat: unde etiã ſæpe legimus huiuſmodi expiationes apud flumina factas. Fuit & in hoc genere expiaminũ, ut Varro de Ling. lat. docet, piacularis hoſtia, cùm quid cum piaculo factũ eſſet. Varronis uerba: Prætor, inquit, qui tum factus eſt, ſi imprudens fecit, piaculari hoſtia facta piatur. Dicimus & piaculare ſacrum, & piaculare ſacrificium: utrũq; apud Liuium legimus. hinc & Piacularis Romæ porta appellata fuit, propter piacula quæ ibi fiebãt: uel ut Cloacius ait, quòd piaculũ ibi ſolueretur piandi, uel propiciandi cauſa. Lege Feſtum, à quo & illud proditum eſt: Piatrix dicebatur ſacerdos, quæ expiare erat ſolita: quam quidem alij uocabant ſimulatricem, alij ſagam, alij expiatricem. & Piamenta etiam dicebantur, quibus in expiando utebant̃, ſiue purgamenta. Demùm Epimenides Phęſto urbe Cretenſi oriundus, expiationum carmina cõpoſuit, & de his librum uerſibus edidit, ut in decimo Strabo, alijq; prodidêre. Sed iam nonnihil de celebritatibus & feſtis tum Romanorum, tum Græcorum afferamus.

DE CELEBRITATIBVS, ET FESTIS.

SEd & nonnihil iam de Romanorum & Græcorum celebritatibus & feſtis afferamus, ut intactum tibi nihil mittamus. Incipiamq; à Latinis ferijs, de quibus ita Plin. Ferijs Latinis, ait, in Capitolio quadrigas certaſſe, uictorem abſinthium bibiſſe, quod eo maiores arbitrarentur ſanitatem honorificè dari. Latinas uerò ferias, inquit Varro, à Latinis pòpulis dici, quibus ex Albano monte carnem petere cum Romanis ius erat. Plura de his in Ioue ſcripſi. Arnobius lib. ſecundo, ubi de Ceremoniarum mutatione agit: In Albano, inquit, antiquitus monte nullos alios licebat, quàm niuei tauros candoris immolare, nónne iſtum morem religionemq; mutaſtis, atq; ùt rufulos liceret dari ſenatus conſtitutum ſanctione? De hoc ſacro & Alicarn. plura. hoc autem Latinarum ſacrificium, Latiar uocabatur, ut Macrob. ait in Sat. M. Cicero ad Q. Fratrem: De noſtra, ait, Tullia ſpero cum Craſſipede nos confeciſſe: dies erant duo, qui poſt Latinas erant religioſi, cæterum confectum erat, Latiar erat, exiturus ad VIII idus Aprilis, ſponſalia Craſſipedi prębui. Sicut uerò Latiar dicebatur, ita & Palatiar, ſacrificium quod in Palatio fiebat: Feſtus. Alij Palatuar legunt, unde & Palatualis flamen, qui ei deo conſtitutus erat, in cuius tutela Palatium eſſe credebatur.

Palilia, uel Parilia, Palis deis ſolemnitas, dies urbis Romæ natalis fuit, XII Kalend. Maij, ut planius infra oſtendam, & in primo quoque libro ubi de Pale actum eſt.

Matralia, Matris Matutæ, Iunio menſe, peragebantur. de his in noſtris Faſtis ſum locutus. in his liba ruſticana ſumebantur, nec ad ea ſacra ancillis accedere licebat. Matronalia uerò Kalend. Mart. agebantur, ut Horat. Ouidius, & Acron oſtendunt, & Plut. & Feſtus. Fuerunt et Meditrinalia, à dea Meditrina: de qua ſuo loco ex Varrone & Faſto actum eſt.

Megaleſia, Magnæ matri Non. Aprilis agebantur: Ouid. Varro ait, quod ipſa accerſita ex libris Sibyllinis ab Attalo rege Pergami propè murum Megaleſion, in templum eius deæ, unde aduecta Romam: quod copioſius traditum eſt in ipſa dea.

Opalia, deę Opi menſe Decembri fiebant: Varro, Macrob. Cętera in Opis deſcriptione repete.

Ange-

Angeronalia quę eſſent, in ipſa dea Angerona explicui, ubi & de Cōſentijs.

Quinquatria, quæ & Quinquatrus, Mineruæ dies, XV Kal. April.

Minuſculæ uerò idus Iul. Feſtus. Sunt qui Munuſculæ legant, à muneribus.

Cerealia: uide retrò, ubi de Cerere agemus.

Populifugia mēſe Iunio à Romanis celebrabātur, ut docet Macrobius. Varro: Iunio, inquit, mēſe dies Populifugia uidetur denominatus, quòd eo die repentè tumultu fugerit populus. non multo enim pòſt hic dies, quàm deceſſus Gallorum ex urbe & qui tum ſub urbe populi, ut Ficuliates, ac Fidenates, & finitimi alij, contra nos coniurauerunt. aliquot huius diei ueſtigia fugę in ſacris apparent, de quibus rebus antiquitatum libri plura referunt, ait Varro.

Fornacalia XII. Kal. Mar. à Fornace dea, de qua in primo actum eſt.

Hilaria lætitiæ celebritas, VIII Kal. April. Vide noſtros Faſtos. horum meminit Macrobius, & Vopiſcus in Aureliano.

Lemuria ſacra, ſedandis Lemuribus Remi, menſe Maio celebrata, ut Ouid. & Porphyrion tradunt, & ego a:·bi plura.

Quirinalia, XII Kal. Maij, quæ & feriæ Quirini dictæ. Ouidius & Varro.

Regifugium, VI Kal. Aprilis. ſacrum uerò VI Kalend. Iulij: Ouid.

Terminalia, menſe Februario: de quibus alibi, hoc eſt in termino, plura.

Feralia dicta, cùm ferebant epulas ad ſepulchra: Varro, & plura infrà, cùm de inferorum ſacris agemus, ubi etiam de Februis, & alijs.

Liberalia, quæ & Bacchanalia, & Dionyſia, Feſt. Macrob. hæc & Orgia dicta fuère. Sanè Liberalia & Bacchanalia non eodem tempore fiebant. nam Liberalibus togæ pueris dabantur, XVI Kal. April. ut Ouid. in III Faſtorum, & ipſe in meo Calendario notaui. Horum M. Cicero nec ſemel meminit ad Atticum, & alibi: Liberalia, inquit Varro, dicta, quòd per totum oppidum eo die ſederent ſacerdotes liberi, & anus hędera coronatæ, cū libis & foculo pro emptore ſacrificarēt. Bacchanalia uerò ſingulis mēſibus agebant, quę ſublata fuerunt à Poſthumio Cos. propter dedecus. Porrò in Græcis inuenio, Dionyſia tripliciter Athenis celebrata fuiſſe: prima quidē per agros, menſe Poſideone: altera Lenæa, eo menſe qui ideò Lenæon dictus eſt, de quo in noſtro de Annis & temporibus, &c. tertia Dionyſia, mēſe Elaphebolione celebrabant.

Equiria, ab equorum curſu dicta, ait Varro: hæc Ouid duplicia commemorat, in Martio ſcilicet, & Aprili.

Compitalia, ut Feſtus ait, feſta quę in cōpitis agebantur. Varro, Laribus cōpitalia diem attributū ait, ubi uię cōpetunt, compita: & tum ibi ſacrificabatur, quotanniſq; is dies concipiebatur, ideoq; inter conceptiuos dies relatus, hinc & ludi compitalitij nuncupati, de quibus in Laribus actum eſt abundè.

Conſualia, Conſo deo celebrata dicta quòd cùm ferię publicę ei deo in circo ad aram eius ab ſacerdotibus fierēt, & ludi illi, uirgines Sabinæ raptę fuère, XVII. Kal. Septem. In Conſo plura dicta ſunt.

Furinalia, ſeu Furnalia, deæ Furinæ feſta, ut in primo dictum.

Vulcanalia menſe Sextili agebantur. uide Vulcanum.

Vortumnalia, à Vortumno dicta, cuius feriæ, ait Varro, menſe Octobri. & hoc lege in Vertumno.

Apollinares ludi prius incerto tēpore celebrati, pòſt à Licinio Varro Pręt. lege lata, IIII. Non. Quintilis celebrati, boue aurato, capris duabus albis auratis: Macrob. & Seruius in VI. Aen. Hos ludos Laureatum populo ſpectaſſe, Feſtus ſcribit, ſtipe data pro cuiuſq; copia.

Caprotinæ Non. Quintil. dictæ, quòd eo die in Latio Iunoni Caprotinæ mulieres ſacrificabant, & ſub caprifico faciebant, ipſius arboris lac offerentes. quin & è caprifico uirgam adhibebant, ut ait Varro. Plura ſunt à me in Iunone relata. Ancillarum hic dies feſtus fuit, Caprificia nuncupata, ab arbore caprifi-

co, ſub qua ſacrum fiebat. plura Macrobius: Plutarchus tum in Romulo, tum in Camillo, & item in Parallelis. Plinius uerò initium Caprificiorum Vulcano ſacrum fuiſſe ait, ita ſcribens: Vindemiæ mellis Attici ſignum dedere Caprificiorum diem, Vulcano ſacrum. Plerique putant, Caniculares dies Caprifici dies eſſe. Notius uerò eſt, hunc diem ab Ouid. in Arte notatum eſſe, in illo:

Porrige & ancillæ, qua pœnas luce pependit
  Luſa maritali Gallica ueſte manus.

Laurentinalia, x. Kal. Ian. celebrabãtur, ut docui in Faſtis. M. Cicero ad Brutum: In eoque ſum maiorum exemplum ſecutus, qui hunc honorẽ mulieri Laurentiæ tribuerunt, cuius uos pontifices ad aram in Velabro ſacrificium facere ſoletis. alij Laurentalia libentius legunt, de quibus & Feſtus. Varro: Feriæ publicæ Laurentinæ, is dies, quem diem quidam in ſcribendo Laurentalia appellant, ab Acca Laurentia nominatus, cui ſacerdotes noſtri publicè parẽtant ſexto die qui Acca dicitur, &c. Porrò & quidam Larentalia abſque u in prima ſyllaba enunciant. alij duas faciunt, quod planius in Flora notauimus.

Faunalia, in quibus Fauni ſacrum Non. Decemb. celebrabant. Horat. in Odis, & eius interpretes: plura ipſe in Dæmonibus.

Mercatorum dies feſtus idus Mart. ut Feſtus ſcribit. Idem & ſeruorum dies feſtus, idus Sextilis.

Agonalia inferius à me cõmemorãda, ariete agebant, v. Idib. Ian. Numa Põpilio auctore. de his & Ouid. Hæc & Agonia dicũtur, & duplicia erant: altera quidẽ Ian. altera XII Kal. Maias celebrata, ut planius in Calendario oſtendi.

Carmentalia à Carmenti dicta, ut ſuo loco oſtenſum eſt. hæc uerò annis ſingulis à matribusfamiliâs XVIII. Kal. Feb. fiebant: in quibus aliquid ſcorteum, aut ſua morte peremptum attuliſſe, piaculum fuit.

Robigalia VII. Kalend. Maias, ut in Faſtis notauimus, celebrabant. alij licet VI: Kal. ſcribant. De Robigo deo in primo abundè dictum eſt, atque ideò hic repetere ſuperuacaneum eſt. Oue et cane Robigo deo ſacrum agebatur, ut infrà oſtendam. Floralia quo pacto, quáue cęremonia celebrarentur, in deæ Floræ deſcriptione copioſè diſſerui. hæc uerò IIII Kalend. Maij agebantur. quidam tamen VI Non. Maij. ſcribunt.

Fordicidia, inquit Varro, à fordis bobus dicta ſunt. Bos forda, quæ fert in uentre, quòd ea die publicè immolabantur boues prægnantes in curijs. Complures à fordis cædendis, Fordicidia dicta autumant: hæc & Fordicalia dicta fuêre, & XVII Kalend. Maias celebrabantur. Feſt. & Ouidius.

Lupercalia Romanorum celebritas, XV. Kalend. Mart. (licet aliter alij ſcribant) celebrabantur. in his capræ candidæ immolabantur, uel ut alij tradunt, canes. Februatus is dies teſte Varrone & Cenſorino, dicebatur. Februalia ſacra ad expiandos manes fiebant, gręcè λυκαῖα dicta, à Pane Lycęo, deo Arcadico, qua de re in eius deſcriptione plura dixi. nunc illud tantum: Hęc ſacra à Lupercis celebrabantur, quorum uaria fertur inſtitutio, ut à Plut. In Romulo pluribus traditur. Magis illa recepta eſt, quæ de Euandro Arcade rege proditur, qui ex Arcadia profugus. in Latio Palatium tenuerit, nudos'que ibi iuuenes hoc ſacrum per ludum & laſciuiam primùm agere inſtituerit, quam & Iuſtinus cõmemorat ex Trogo. Quidã fabuloſè in Herculem & Faunũ referũt, ut in Faſtis Ouid. Alij in Romulũ & Remum, qui cum Quintilijs & Fabijs in lucta cùm eſſent, abactores pecorũ, ut erant nudi, inſectati ſunt: & recuperata pręda, id ſacrum inſtituerunt. quod idem recitat Ouid. Sunt qui tradant, quod Romulus Remusque Amulio cæſo fœdati cruore uultus, nudatis gladijs & ſuccinctis ueſtibus, ab Alba ad Ruminalem ficum uſque cucurrerint. Varia quoque de nomine traduntur. Plerique enim à lupis, qui λύκοι græcè dicuntur, nomen deducunt, quòd ſcilicet lupi arceantur à ſtabulis. alij à lupa nõ miti, quę abie-

ctis

ctis infantibus pepercerit: unde & Luperca dea eſt auctore appellata Varrone, ut ſcribit Arnobius. Iuſtinus uerò ex Trogo lib. XLIII. Lycæum, ait, quem Græci Pana, Romani Lupercum appellāt, qua de re plenius in Pane dixi. Alij tradunt, quod ludicrum ipſum, ſeu templum Lupercal diceretur in ſpecu ſub monte Palatino, quod & poëta innuit, cùm ait:

Et gelida mōſtrat ſub rupe Lupercal. Ouidius de Romuli lupa nutrice:
Illa loco nomen fecit, locus ille Lupercal,
Magna dati nutrix pręmia nomen habet.

Lupercal, ait Liuius, ludicrum in monte Palatino. Quare & ego ad Riccium in Hendec. cum me ludis & ſpectaculis intereſſe ob infirmam ualetudinem non poſſe dixiſſem:

Hinc qua me ratione cogitare
Putas, perpetuò eſſe me grabato
Damnatum, atq; triennium iacere. & paulo pòſt:
Nec quos ferre ſolet iocos Lupercal.

Nec deſunt, qui auctore Fabio, Lupercal dicāt uocatũ eſſe, quaſi luere; id eſt purgare per caprã. nam ut iam dictũ, de capra in primis ſacrũ fiebat. ſedenim ea Lupercis fuit præcipua ueneratio, ut quæ minus fœcundę mulieres haberētur, minuſq; fœtus ederēt, ad lupercos confugere ſolerēt, qui capris direptis tergoribus, eiſq; ſuccincti, circũ antiquũ oppidũ, hoc eſt Palatium diſcurſabant, loris corijs ue occurrentes, uerbera incutientes. His fœminę ultro obuiam prodibāt, facilem eo uerbere partum ſibi ſperātes. Hinc Ouid. in Faſtis:

Excipe fœcundæ patienter uerbera dextræ,
Iam ſocer optatum nomen habebit aui. Et Própertius:
Verbera pellitus ſetoſa mouebat arator
Vnde licens Fabius ſacra Lupercus habet.

Plura Plut. in cauſis Romanis. Iuuenalis in molles & pathicos:

Nec prodeſt agili palmas præbere Luperco.

Diu uerò Lupercorum ſuperſtitio Romę durauit. Nam & Iul. Cæſaris temporibus fuit, cum M. Anton. in his uoluit regiũ diadema illi imponere. hiſtoria eſt nota. plura Plut. in M. Anton. & Cæſaris uita. Id moris in Lupercalibus ſeruabāt, ut nobiles adoleſcētes ſibi faciē ſanguine inficerent, & alij occurrerent cũ lana, lacte madida, id tabũ abſtergētes, Romulũ ſcilicet & Remũ imitantes. nonnunquã & laruis perſoniſq; obtecti id ſacrũ peragebāt, quo pacto & nos eo anni tēpore perſonis inducti curſitātes inſanire ſolemus. Scribit Feſtus, Fabiani & Quintiliani appellabātur Luperci, à Fabio & Quintilio, eorũ præpoſitis. Ouid. tamē in ſecundo Faſt. Fabios Remi ait ſocios, & Quintilios Romuli: qui dum ſacrificarent Fauno, cęſa capella, & à paſtoribus nunciatum eſſet, pecora parte diuerſa abacta, in hoſtes exiuerũt. & prior Remus recepta pręda cum Fabijs rediens, exta & uiſcera capellę immolatæ abſumpſit, & oſſa tantummodo Romulo ſeruauit. Quare commotus Romulus indoluit, quòd Quintilij ſui neglecti fuiſſent, & tantum Fabijs licuiſſet: à qua, aiunt, licentia Licentes Fabij poſthac appelati fuêre, & in Lupercalib. principes habiti. hinc illud Propertij paulo antè citatum:

Vnde licens Fabius ſacra Lupercus habet. & Ouid. de Romulo:
Riſit, & indoluit Fabios potuiſſe, Remumq;
Vincere, Quintilios non potuiſſe ſuos.

Sed tamē ſi quis Licēs pro licētioſo interpretabit̃, me iudice, nõ inſulſè expoſuerit. Sunt quoq; qui Licens illud Propertiũ, Lyceus legant. & certè ego uetuſta uidi exemplaria, quæ eam lectionem adhuc conſeruent.

Lucaria feſta dicebantur, quæ in luco à Romanis celebrabantur, qui lucus permagnus erat inter uiam Salariã & Tiberim, pro eo quòd uicti à Gallis fugi

entes è prçlio, ibi ſeſe occultauerũt: Feſtus. Lucar uerò æs dicebatur, quod ex lucis captabatur. alij erogationẽ quæ in lucis fiebat: & lucaris pecunia, quç in luco erat data. Plut. tamen in Probl. Lucar, præmium fuiſſe ſcribit, quod in ſpectaculis impendebatur. Lucaris meminit Cor. Tacitus, libro primo.

Fontanalia, quo anni tempore fierent, ut mihi incõpertum eſt, ita Varrone & Feſto teſtibus deſcribũtur. quorum hic: Fontanalia, ait, fontiũ ſacra, unde & Romç Fontanalis porta. ille uerò, à Fonte dici tradit, quòd eo die feriæ ab eo, cùm in fontes coronas iaciebant, & puteos coronabãt. Tubiluſtria, quæ & Luſtria dicta fuêre, celebritas fuit apud Romanos, qua tubæ ſacrorum in atrio Saturio expiabãtur, menſe Martio. Varro auctor. id ſacrum agna fiebat, teſte Feſto. Tubiluſtria, ut Ouid. oſtendit XIII. Kal. Iunij peragebantur:

Proxima Vulcani lux eſt, quam luſtria dicunt:
Luſtrantur puræ, quas facit ille, tubæ.

Armiluſtrum, & Armiluſtria uocata, ut Varro & Feſtus tradunt: in quibus Ancylia per urbem deferebãtur. Armiluſtrum alibi ſcripſi à Seruio Tullio inſtitutum. alij tamen à Numa tradunt. Aquilicia quoq; ſacra à Romanis fieri ſolita legimus. Cùm in magna ſiccitate aqua eſſet euocanda, quod cùm alibi, tum præcipuè apud Tertullianum eſt uidere, qui ait ea Ioui immolari, in Apologetico. Hinc & ſacerdotes, qui à Ioue aquam eliciebant, Aquilices dicebantur, eodem aduerſus Martionem autore. De Nudipedalibus uerò ſacris, cùm & per uota fiebant, uel populo denunciarentur, alibi memini me ſcripſiſſe.

Vinalia duplicia fuêre, ut Varro, Plin. Feſtusq; oſtendunt: altera uinis deguſtandis, IX. Kal. Mart. cùm uina pura eſſe putabantur, quo die Ioui nouum uinum libare mos fuit, quod ex dolio hauriebatur in uaſe: altera uinalia fuêre, in quibus Flamẽ Dialis uindemiã auſpicabatur: maturis uuis, uinũ legere, & uindemiã fieri iubebat: quibus diebus agnã immolabat, interq; cæſa & porrecta uinũ legebat: quo tẽpore & ex fano Veneris uinũ affatim effundebãt. fuit etiã ueteri lege ſancitũ, ut Flamẽ Martialis diceret diẽ ueteri uino libando medicaminis cauſa. inde uſurpatũ uerbũ, Nouũ uetus uinũ bibo, nouo ueteri morbo medeor. Vnde Meditrinç nomẽ deç, cuius ſacra Meditrinalia, & dies Meditrinalis, ut alibi diximꝰ. In primitijs etiã pomorũ noua uetera eſſe dicebãt, et alia exoptabãt noua ominis cauſa. Fuerũt & Ruſtica uinalia XII. Kal. Sept. ut Varro ait: uel XIIII, ut ex Feſto & ueterib. Faſtis in noſtro de Annis & mẽſibus cçteriſq; docuimus: quo die Veneri ædes dicata fuit, & horti eius tutelç aſſignati, & tum fuêre olitores feriati. de his Varro in primo de re Ruſt. ita tradit: Mineruã & Venerẽ uenerari oportere, quarũ unius procuratio oleri, alterius hortorũ: quo nomine ruſtica uinalia inſtituta. Sed quod hortis prçeſſe Venus putaret, plura in Hortẽſi Venere dixi. hç quidẽ uinaliorũ ferię, ſedãdis & leniendis tempeſtatibus ſolennes habebãtur. His etiam nouũ uinũ in urbem ferre, & in uinarijs cellis condere ..oris fuit. Sed & apud Tuſculanos cautũ lege fuit, ne quis nouũ uinum antequã uinalia calarentur, in urbẽ inueheret. quin & hodie in conſuetudine eſt in Latio, in oppidiſq; urbem proximis, ne quis uindemiam inchoet, niſi publico edicto promulgato, quo uindemiã indicitur. Porrò & Romanis uino & nouis frugibus ueſci nõ licebat, priuſquã ſacerdos primitias libaſſet: Grçcis ante uernũ æquinoctium uitẽ incidere, ante autumnale uuam guſtare nefas habebatur. ſed & προτρυγία celebritas Dionyſio peragebatur, & Neptuno, ut ſcribit Heſychius. Nos interpretari poſſumus, Ante uindemia. hinc & ſtella Protrygitis, de qua alibi ex Critolao actum eſt.

Septimontium feſtum Romanorum inueni nuncupatum, cum ſeptimus collis urbi eſſet additus: in cuius celebritate in locis ſeptem ſacrum factum fuiſſe, teſtis eſt Varro, Palatio, Suburra, Velia, Fagitali, Cœlio, Oppio, & Ceſpio, quo die per urbem uehiculis uehi, criminoſum habitum fuit. Plura affert

Plut.

Plut. in Cauſis Rom. Chariſta Rom. Greca uoce feſtũ uocauere, quo cognati & cõſanguinei cõuenire ſolebãt, & inuicẽ mutua dona dare. Ouid. in Faſtis:

Proxima cognati dixere Chariſtia patres,
Et uenit ad ſocios turba propinqua deos.

Hæc autẽ fiebant XI. Kal. Mart. Val. Max. lib. ſecundo: Conuiuium, inquit, ſolenne maiores noſtri inſtituerunt, idq; Chariſtia appellauerũt (etſi aliqui Eucharistia legũt, qua uoce noſtri altaris ſacrificium & corporis Domini nuncuparunt) Subdit Val. Præter cognatos & affines nemo interponebatur, ut ſi qua inter neceſſarias perſonas querela eſſet orta, apud ſacra menſæ & inter hilaritatem animorũ, fautoribus concordiæ adhibitis tolleretur. Sed iam & Grecæ ſacra, & celebritates, quantum pro tempore ſuccurrerint, tibi commemorabo, in primisq; ab Hecatombe exordiar.

Hecatombe celebre Græcorũ ſacrificiũ fuit, qua uoce & Latinos interdum uſos uidemus. Iul. Capitolinus: Tãtum, inquit, ſanè lętitię in Balbino, qui plus timebat, ut Hecatomben faceret, quod tale ſacrificium eſt. Centũ aræ uno loco conſtruũtur ceſpititię, ad eas centum ſues, centũ oues mactabantur: inde ſi Imperatoris ſacrificium fieret, centũ leones (uel ut aliqui legũt, oues, quod parum mihi placet) centũ aquilæ, & cętera huiuſmodi animalia centena feriebãtur: quod quidẽ etiam Gręci quondã feciſſe dicuntur, cùm peſtilentia laborarẽt, & à multis Imperatoribus id celebratum conſtat. hæc ferme Capitolinus. Igitur fuit hoc ſacrum interdũ centum boum: ſed & ouium interdũ, & caprarum, & ſuum. Fuerunt & qui ex omni genere hoc ſacrũ peragerent, qui etiam σύσκιον, id eſt opacum & umbroſum nuncuparũt. Sunt qui centum pedum uictimarum dixerint. ab hoc & Hecatombæus menſis à Lacedęmonijs, in quo & feſta Hiacynthia fiebant. quo de menſe certiora attulimus ex uarijs auctoribus in noſtro de Annis menſibus & cęteris. Hinc & Iupiter & Apollo Hecatombęus dicti, & Hecatombæa celebritas. Sunt qui Hecatomben ita deſcribant, ſacrificium non ſimplex, nec uulgare, ſed ſumptuoſum & ſplendidũ, utpote quod ex centum uictimis cõſtaret: ut etiam χιλιόμβη, ex mille bobus, ſeu uictimis. Alij abuſiuè dictũ putãt, ut finitũ pro infinito numero ponãr, ut cùm dicimus ἑκατόν ζυγα νεῶν, hoc eſt multorũ iugorum nauẽ. Inuenimus & βόπρωρον ſacrificium quoddã, ex centum ouibus & boue uno. Alij & βοάρχην dicunt, ut notat Heſychius. Sanè quidam nõ à uictimarum numero, ſed quod centum Peloponnenſi urbes id ſacrum facerent: ut Hecatombe à ſacrificantiũ numero dicatur, non hoſtiarum. Hac quoq; ratione qua Hecatombe dicitur, & εἰκοσάβοια, & poëticè ἐεικοσάβοια ſacrificia, ex XX bobus dicuntur.

Βουφόνια feſtiuitas quædã fuit apud Athenienſes, quæ in Dijpoleis, id eſt Iouis Polei honore agebatur. in his bos mactabatur ab eo qui ex re βουφόνος, id eſt bouicida dicebatur: qua de re in Ioue Polieo ſatis multa attuli. Sacrũ iſtud ob uetuſtatẽ deſitũ, nomẽ tantũ modo retinuit. Siquidẽ cũ prius bos cęderet, mox popanon pro boue offerebãt: popanon ipſum, id eſt placentã nuncupãtes bouẽ, ut ex Heſychio didicimus. De Buphonijs uerò meminit in Nebulis Ariſtoph. καὶ κηκείδου καὶ βουφονίων. Et Cecidæ, inquit, & Buphoniorũ. de Cecida in Poëtis egimus, qui Dithyramborum poëta fuit. de Buphono uerò plura in Attica Pauſ.

Διιπόλια peruetuſta Athenis celebritas fuit: ſic uocata, quòd Ioui Polieo perageretur, ut alibi ſcripſi. Sed quoniã, ut dixi, peruetuſta fuit: hinc Ariſtophanes pro priſco & obſoleto Διιπολιώδη poſuit, ut obſeruant grammatici.

μηλοσφαγίαι ſacrificia apud Grecos fuère, quæ ab ouibus iugulãdis nuncupata fuère. μῆλα quippe, ut notum eſt, pecora dicuntur. Heſychius auctor.

Hyſteria ſacra, quę de ſue fiebãt, ut in Veneris ſacrificijs planius tradetur.

Anthiſteria celebritas, quæ in Anthiſterione menſe agebantur: in qua, ut

a Lati-

à Latinis in Saturnalibus,ſerui cõuiuijs liberalib. excipiebãtur, quib. peractis prouerbium emanauit,Ite foras Cares(id eſt κᾶρες θύραζε,quaſi dicat,ſerui) non amplius Anthiſteria,ut etiam in Annis & menſibus noſtris dictũ. Fuit & prouerbium alterum,ἡ κισσὸς μετ' ἀνθεστήρια,hoc eſt,hedera poſt Anthiſteria:cum ſerius quippiam fit, & poſt tempus. Exiſtimant enim pleriq;, Dionyſio Anthiſteria dicata fuiſſe,in quibus & κιττοφόροι,id eſt hederigeri introducebãtur. hęc & Pythœgia,& alijs nominibus appellata fuerunt. Ambroſia quoq; Dionyſij feſtum,apud Iones in primis,quæ Lenæa & Choę dicebantur.

Antheſphoria feſtiuitas fuiſſe traditur,quæ in Proſerpinæ honore fiebat,ſic uerò appellata à legendis floribus.nam cum à Dite eſt rapta,floribus legendis intenta erat:ut ex Ouid. & Claudiani carminibus liquet in primis. quinimmo etiam θεογαμία eidẽ,hoc eſt nuptiarũ celebritas,cùm Diti nupſit,celebrabatur.

Gamelia ſolẽnitas nuptialis,& menſis Gamelion, in quo Iuno Gamelia culta. Gamelia uerò menſe Ianuario celebrabantur, quod planè oſtenſum eſt in noſtro de Annis & menſibus, &c.

Anacalypteria,ἀνακαλυπτήρια dies feſtus fuit poſt nuptias,cũ ſpõſa reuelabatur,ut ab omnibus conſpiceretur:tametſi munera etiã ſignificant,quæ eodem die ſponſæ exhibebantur:non his diſsimilia,quæ Repotia à noſtris dicta ſunt.

ἁλῶα,τά, numero plurium, ut ferè cætera, feſtiuitas fuit agricolarum Athenis,quæ ſubuectis ex agris frugibus in honorem Cereris & Bacchi celebrabatur,ut Philochorus prodit.ſic uerò dicta,quòd in areis,quæ Græcè ἅλως dicũtur,pręcipuè moras traherẽt homines.unde & Cererẽ ἁλωάδα nũcupatam legimus,quę & ἁλωίς,& Euhaloſia cognominata,ut in Cerere planius diximus.

Elaphebolia feſta celebrabantur menſe Februario ab Athenienſibus, in quibus cerui Dianæ Elapheboliæ ſacrificabãtur:unde & menſis ipſe Elaphebolion dictus.

Theoxenia celebritas & ſacrificium, quod omnibus ſimul deis exhibebatur:Pollux & Heſychius auctores. Sed plura leges in commentarijs Pindaricis, qui ea inſtituta tradunt à Dioſcuris, à deorum hoſpitalitate & commercio appellata.in his uerò quoniam & ludi agebãtur,præmium uictorum chlæna,ſeu chlamys erat.

Apaturia feſtiuitas fuit apud Athenienſ.meminit Xenophon in primo Hellenicon:quanquã & alibi agerẽtur. hãc quatriduò celebrari ſolitã, proditũ legimus.Quomodo uerò inſtituta fuerit,in Venere tradidimus:inde repete.Apaturia etiã inter ꝓuerbia memorat Eraſmus:ꝓfectus ad Apaturia redijt Thergeliõe, id eſt Aprili:licet ipſe Maio interꝑtatus ſit. hiſtoriã in fabula Acharn. Sitalcis Thracię regis filij,q in ea,id eſt Apaturijs urbe donatus fuit, irridet. In his prima dęis δόρπεια,altera ἀνάρρυσις,tertia κουρεῶτις,extrema ἐπίβδα dicebãt.

ἐμπλοκία celebritas fuit apud Athenienſes, in qua mulieres plexis capillis procedere ſolebant: Heſychius. Cotyttia feſta barbarica fuerunt, quorum meminit Horat. et Verg. in poëmatijs,quę à Cotytto dea denominata:de qua in ipſa dea etiam egimus.De Bendidijs quoque ſacris ibidem meminimus,& item in Bende Diana.

Pammilia celebritas etiam fuit,de qua in Oſiri actum eſt.

ἀνάκεια ſolennitas fuit,quæ in honore Caſtoris & Pollucis fiebat. nam Anaces ipſi dicti ſunt, ut in noſtris Nauigijs, & in Dioſcuris tradidimus, & in ἄναξ Apollo. διαβατήρια,τὰ,ſacrificia dicebãtur, quę in tranſitu aliquo fiebant, παρὰ τὸ διαβαίνειν,id eſt trãſeo,eadem forma Diabateria dicta ſunt,qua etiã Niceteria.Plut.in Lucullo,ἔθυσε τῷ Εὐφράτῃ διαβατήρια:Sacrificauit,inquit,Euphrati diabateria,hoc eſt,ſacra pro tranſitu.

Nephalia apud Græcos fuiſſe ſacrificia legimus, quæ ſine uino celebrarentur, ut docet Iul. Pollux: unde & uerbũ νηφαλιεύειν, hoc eſt eiuſmodi ſacris uti.

Suidas

Suidas ait, apud Athenienſes Nephalia exhibita fuiſſe Mnemoſynæ, Auroræ, Soli, Lunę, Veneri Vranię, & nymphis. in hoc autē ſacrificio non uinum, ſed aquā mulſam libabāt. Pauſ. tamē ait, Eleos thure, cū tritico melle ſubacto, additis oleæ ramis, aras ſuffire ſolitos, & uti uino: ſolis autē nymphis, κὴ ταῖς δεσποίναις, id eſt Cereri & Proſerpinæ, uinum minime libare cōſueuiſſe, nec ad aram omnium deorū. uerùm de Cereris ſacris alibi plenius egi. Sūt & qui hoc ſacrū Dionyſio interdū, & Erechthei filiabus exhibitū tradāt, ut teſtatur Philochorus. Sanè hoc ſacrificij genus ἄοινον etiā appellabāt, hoc eſt abſq; uino: ut è contrario οἰνόσπονδον, in quo uinū libatur. Fuerunt præterea Nephalia ligna arida, quę in ſacrificijs prima incendebantur, ut etiam ἄκαπνα id eſt, non fumida.

Helenophoria feſtum apud Athenienſes, in quo myſteria agebantur, ſic appellata ab Helenis, id eſt ciſtis, quę uimine contextæ erant: ut Iul. Polllux in ultimo docet. habebant uerò anſas ſalignas. ſimiles & nos hodie habemus in domeſticis uſibus. De Myſterijs uerò alibi plura, & de Eleuſinijs diximus.

Oſchophoria celebritas, ſeu feſtum Athenis fuit, cuius apud auctores, & in primis Plut. crebra eſt mētio. In Oſchophorijs pueri ingenui pubeſcētes eligebant, qui ferrēt ὄσχας: id eſt ramos ac palmites cū ſuis racemis, in tēplū Mineruę Sciriados. Fuit & Athenis locus Oſchophorion nūcupatus, à Phalero nō procul, ubi Mineruę templū fuit. Heſych. & Nicandri interpres in Alexiph. ab his Oſchophorica carmina dicta, quorū in primo de Hiſt. poëtarum egimus.

Pyanepſia celebritas apud Athenienſes, à pyanis fabis nuncupata, dicata Apollini: hæc uerò Panopſia à cęteris Græcis dicebātur, & in Octobri menſe agebantur: qui ideo Pyanepſion uocabatur, ut planius oſtendi in libro de Annis & menſibus ac cęteris. in Pyanepſiorum celebritate, ut Suidas ait, ireſione fuit ramus oleæ implexus lanis, obuios undiq; fructus habens, qui olim ponebatur ante ianuam in honorem Apollinis. hunc ferebat puer, & affigebat foribus Apollinis. Variè autem inſtitutū ferunt. ſed eorum pręcipua eſt ſententia, qui in Theſeum referunt. Multi decipiuntur in hac hiſtoria recenſenda, qui parum accuratè eam ex Plutarcho, Suida, & alijs animaduertunt.

ἐξιτήρια feſta dicebantur, cùm primitiæ deis offerebantur, ut Grammatici tradunt.

Metagetnia feſtiuitas in honorē Apollinis Metagetnij celebrabatur, ſecundo Græcorum menſe, ut alibi pluribus docui. Fuerunt & ſacra Carnia, Carnio Apollini dicata, ut in Apollinis cognominibus planius eſt patefactum.

Boedromia celebritas apud Athenienſes fuit: hæc excurſioni cuidam ſimilis erat, & menſi Boedromioni nomen dedit, qui in ſextilem, id eſt Auguſtum noſtrum coincidit, ut oſtenſum eſt in lib. de Annis & menſibus cæteriſq;: quo loco hiſtoriam ſumus executi, quare inſtituta, & unde dicta.

Munychia ſacra Dianæ fuère, quæ in menſe Munychione agebantur, qui noſtro Martio conuenit, ut ex Græcis ſcriptoribus palàm eſt.

Thargelia feſtus dies apud Athenienſes fuit, Apollini & Dianę ſacer, à quo menſis Aprilis denominatus, ut in Annis & mēſibus cęteriſq; copioſius proditum eſt. in hoc uerò menſe duos homines immolabant, unū pro maribus, alterū pro fœminis. hos Pharmacos, id eſt medicos uocabāt, & ſaginatos in cuſtodia publica aſſeruabant. eſt uerò Thargelos olla quędā, in qua antiqui fructuū primitias coquebāt. Miror uiros quoſdā doctos Thargeliona februariū potius quàm Aprilē putaſſe: ut minus his ſuccenſendū ſit, qui Maiū tradidere.

Scira, σκίρα, celebritas fuit peculiaris Athenīēſium, in qua umbracula & ſcenæ fiebant, quæ eo nomine dicerentur, ferè ut ſimilis eſſet Scenophegiæ Hebræorum. Certè à ſcenis ultimus Athenīēſium menſis, id eſt Maius, Scirophorion nuncupatus fuit, ut copioſe monſtrauimus in Annis & menſibus. Porrò hi falli uidentur, qui in Martium referunt.

Plynteria

Plynteria feſta erant Cereris, qui deis inter nefaſtos repoſiti fuerunt. Scribit Pollux libro octauo, in Plynterijs à Solone permiſſum tria iurare numina, Iceſion, Catharſion, & Hecaeſterion, quę ſunt Iouis cognomina: hoc eſt, ſupplicem, expiatorem, & depulſorem. Xenophon libro primo Hellenicon tradit, in Plynterijs Mineruæ templum etiam claudi ſolere, & aliquid omnino facere piaculum fuiſſe, in ſumma etiam neceſsitate.

οἰνιστήρια, Oeniſteria, quaſi dicas Latinè Vinalia, celebritas fuit, quam Athenis pubeſcentes Ephebi peragebant, antequam lanuginem comám ue attonderent. Herculi uerò uini certam menſuram inferebant, & libabant, hiſq; qui conuenerant propinabant. meminêre Pollux & Heſychius.

θεοίνια, Theœnia apud Athenienſes Bacchi ſacrificia dicebātur, & deus ipſe θεοίνιος, ut notat Heſychius: nos Thyonæum & Thyonianum uocamus, uario licet etymo, ut dictum eſt alibi.

Trieterica feſta Bacchi notiſſ. quæ Latinè Triennalia dici poſſunt, Latinis & Græcis æquè uſurpata.

Aletides ſacrificia quædam Athenienſium, pro Icaro & Erigone, quæ oſcillis agebātur: de quibus iam egimus. Cùm enim, ut inquit Hyginus, in finibus Athenienſium multæ uirgines ſine cauſa ſuſpendio ſibi mortem conſciſcerēt, propter Erigonem, habito ab Apolline oraculo ſacrificium ſolenne inſtituerunt, quod publicè priuatimq; faciebant, & id Aletides appellabant, quòd Erigone cum cane ignota & ſolitaria patrem Icarum mendica perſecuta ſit, quas Græci ἀλητίδας nominant: & ἀλήτης, mendicus, uagus, & erro dicitur.

εἰσιτήρια dies celebris & feſtus Athenis fuit, in quo omnes qui in magiſtratu erant, procedebant, unde & nomen fuit. Hanc uerò anni primam diem Athenienſes exiſtimabant. meminit Demoſthenes in oratione παραπρεσβείας.

Encænia, orum, feſtū dedicationis, puta templi, quo modo noſtri accipiūt: & Hieronymus & Auguſtinus, & cæteri, Euangelicum exponunt. unde ἐγκαινίζω, innouo.

χύτροι, Chytri feſtum fuit apud Athenienſes percelebre, in quo omne ſeminum genus in olla coquere ſolebāt, Dionyſio & Mercurio operātes, ut Theopompus ſcribit. principium huius ſacri à Deucalione uſque per manus traditum fuit. Ferunt enim illum, & qui cum eo fuerant, ſemina ita coxiſſe in olla, unde feſtum exortum & appellatum eſt. nam chytra ollam ſignificat. nec ex coctis quicquam guſtabant, ſed Dionyſio & Mercurio Chthonijs offerebant pro mortuis. Sunt qui hoc eodem peracta die affirment, quo & Choes agebantur, idq; XIII decembris. Lege Suidā. Chytra etiam baſij genus, ut in Annotationibus ſcripſi. Chytrinda uerò cōuiualis ludus fuit, ut tradit Heſychius, qui puerorum luſum eſſe ait. Ex his quiſpiam ſedet in medio, quem circumcirca pueri concurſantes, illum eò uſq; uerſant, donec ille aliquem apprehendat ex eis, qui deinde ſedere cogatur. Meminit Pollux, & Suidas.

Lampadum dies, qui & τὰ τῶν λαμπάδι, hoc eſt feſtum quod ad lampada fiebat. De hoc uerò ita legimus, quòd lampadum celebritas triplex fuerit apud Athenienſes, ἀθηναῖα, ἡφαιστιαῖα, & προμήθεια: hoc eſt, Mineruæ, Vulcani, & Promethei. citat Iſtrum Suidas, qui perſcripſerit, Athenienſes cùm ſacra facerent, Vulcano lampada excogitaſſe, & ob eius rei memoriam perpetuos illi deo ludos conſecraſſe, in quibus ſemper eſſet lampadum uſus: ut quoq; gratias referrent prudentiſſ. artium inuentrici Mineruæ, & item Prometheo, primo ſuprema literarum memoria artium uariarum inter homines propagatori. ſanxeruntq;, ut pariter in illorum ſacris eadem lampade poſteri uterētur: ſed hac de re plura Eraſmus in Prouerb.

Monophagorum celebritas fuit apud Aeginenſes, quam copioſe deſcribit in Quæſtionibus Græcis Plut. ait enim, cùm in bellum Troianum profecti eſſent multi

ſent multi Aeginetę, pauci tamen diuerſis de cauſis inde rediere. quare, inquit, clam quiſque domi ſuæ comiter excipientes, ipſimet in conuiuijs miniſtrabant, nec alienum quenquam admittebant. hoc igitur imitantes, Neptuno rem diuinam facere ſolebant, & thyaſos exercebant, XVI dies ſilentio inter ſe conuiuia celebrantes, ſolenne feſtum dirimebant. & ex eo μονοφάγοι appellabantur, hoc eſt ſolitariè ueſcentes. Monophagi etiam apud Athenæũ dicti, qui ſeorſum ab alijs eſitarẽt: quo more ueteres, diuerſo à Romanis, qui unà cũ amicis palàm diſcumbebant. unde cœna dicta, διὰ τὴν κοινωνίαν. hinc Iuuenalis Satyricè carpit: Quis, inquit, fercula ſeptem Secretò cœnauit auus?

Epheſtria Thebis feſta fuerunt, ob Tireſiam conſtituta, in quibus ipſius ſimulachrum uirilibus ueſtimentis exuebatur, & muliebrib. induebatur: moxque illis ademptis, iterum uirilia imponebant, alludentes ad ipſius Tireſiæ fabulã, de qua poetę & Gręci & Latini adeò multa. Dicta uerò ſunt ἐφέστρια, ἀπὸ τῆς ἐφεστρίδος, id eſt à ſuperiore ueſte, qua induebatur.

Aſcolia feſta fuiſſe legimus apud Atticos, quibus inter utres ſaltantes bacchabantur: unde & ab utribus nomina ſumpſere. Meminit poeta Vergilius in Georg. cum ait:

Vnctos ſaliere per utres. Quam rem hic parcius attigi, quoniam in quarto de Poetarum hiſtoria Dialogo fuſius expoſui.

Fuerunt & quę ὠμοφαγία dicebantur, de quibus poſt Græcos Arnobius lib. V. aduerſus Gen. Bacchanalia etiam, inquit, prętermittemus inania, quibus nomen Omophagijs græcum eſt, in quibus furore mentito, & ſequeſtrata pectoris ſanitate circumplicatis uos anguib. atque ut uos plenos dei numine ac maieſtate doceatis, caprorum reclamantiũ uiſcera cruentatis oribus diſſipatis. hæc ille. Omophagia autem dicta, quaſi dicamus crudiuora.

Hiacynthia in Laconia celebrabantur, in Apollinis honorem, ob Hiacynthum puerũ ab eo amatũ, cuius fabulã Ouid. in Metam. copioſe exequitur: ut nunc grãmaticos mittã, inter cætera & hoc Ouid.

Annua prælata redeunt Hiacynthia pompa. τριττύα, quę τρίκτυα interdũ legimus (niſi nos ſcriptura fallat, uel diuerſa ſignificent: nam & τρίκτεια etiam offendimus) ſacrificia dicebãtur dei Enyalij, id eſt Martis, quę trib. animalib. cũ teſticulis, id eſt nõ caſtratis fiebant, ut obſeruat Heſychius: uel ut alij tradunt, his tribus, ſue, ariete, tauro, id eſt, κάπρῳ, κριῷ, ταύρῳ. ferè Romanis Solitaurilibus ſimilia, ut iam dictum eſt.

δωδεκάδες, hoc eſt duodenaria ſacrificia, à græcis nuncupta, quæ ex duodecim animalibus fiebant. Fuit & feſtum apud Athenienſes, quod δωδεκάτην uocabant: quod & χόας, ut Heſychius notat, appellabãt. meminimus & nos in Faſtis. Dicebatur & δωδεκαΐς, ut quidam putant, à duodecim menſibus.

Theophania celebritas fuit, quę Delphis agebatur, cuius Herodotus in primo meminit. De noſtris uerò Theophanijs hic nihil agẽdũ, quę & Epiphania dicuntur.

Diaſia etiam Milichij Iouis feſta fuere, Athenis celebrata, ut Suidas & Lucianus in Charidemo docent. meminit & Ariſtoph. dicta ἀπὸ τοῦ διαφυγεῖν αὐτοὺς εὐχαῖς τὰς ἄτας. Scribit Heſychius, Diaſia celebritatem fuiſſe Athenis, quæ cum quadam triſticia ageretur. De Eleutherijs ſacris in Ioue Eleutherio copioſe dixi. item de Dijpolijs ſacris ibidem.

ἀβώμια ſacra fuerunt apud Græcos, quæ in altari peragi non ſolebant, ſed in plano ſolo, uel pauimento.

ὑπεκκαύστρια, Hypecauſtria, ut ſcribit Plut. in Quęſtionib. apud ſolos Mineruę ſacrificãtes uocabant, quòd ibi multa ſacra & myſteria fierẽt ad uertẽda mala.

Diamaſtigoſis ſolennitas fuit maxima apud Lacedæmonios, cuius cùm alij meminere, tũ Tertull. in Apologet. & in lib. ad Martyres: Nã, inquit, hodie apud Lacedæmonios ſolennitas maxima eſt Diamaſtigoſis, id eſt, flagellatio: in

quo ſacro ante aram nobiles quoq; adoleſcētes flagellis affligūtur, aſtantib. parentib. & propinquis, & uti perſeuerent adhortantib. qua de re & ego alibi, & Philoſtratus in uita Tyanei Apollō. & Nazianz. Greg. & Luciā. in Anacharſi.

Panathenæa Athenarū & Mineruæ in primis feſta, quæ ſingulis quinq; annis celebrabantur: quæ & Magna ſacra appellabātur. primus Erichtonius, Vulcani & Mineruę filius ea inſtituit. Poſtea Theſeus cum in unū cōgregaſſet trib. unāq; urbē feciſſet: in hac celebritate neq; ſenes, neq; ignobiles, neq; uiri certabant, ſed pueri tantum: uictori ex olea corona præmium dabatur. Hæc partim ex Ariſtophanis commentarijs, partim ex Suida, alijsq;.

Panhellenia ſacra totius Græciæ, Panionia totius Ioniæ, uti etiam Panbœotia, de quibus Strabo, Suidas, Arpocration, & alij plerique.

Sed infiniti penè ſit laboris, omnia ſacrorum genera recenſere, quæ ante ueram Chriſti lucem, tenebris illuſa antiquitas peragere ſolebat. Quare ad publica alia quædam me accingam, ut hac te rerum uarietate nonnihil oblectem, ſi minus lepore ac facundia ex ingenij & uirium imbecillitate queam.

SVPPLICATIONES. LECTISTERNIA.

FVerunt ad hæc quæ ſacrificijs cōiungerentur, & quæ inter ea commemorari non ab re fuerit, ſupplicationes & lectiſternia, quæ ad templa & puluinaria deorū, uel ob lætitiā, uel ad auertendā deorū irā peragerētur: in quib. plerunq; ſenatores ac patricij cū cōiugibus & liberis, ad delubra & aras procedebant, nonnunquā omnes trib. & ordines etiā Pont. Maximo præeunte: ſed & alijs perſæpe modis. In his enim & pueri ingenui, & libertini, ac item uirgines omnes coronati, & laureā præferentes, cū pompa thenſas & fercula deûm deferētes, tū & ſacro carmine ſupplicare, & deûm pacē expoſcere ſolebāt. Lectiſternia uerò & puluinaria iuxta deorū aras ſtatuebātur, cū alijs ornamētis: quin & frondes uirētes & odoriferę, ac flores omnis generis, & uerbenæ ante deûm ędes & in ipſis tēplis ſternebātur. has ſupplicationes & huiuſmodi cętera à Po. Ro. frequēter celebratas in hiſtorijs legimus, nūc tot dierū numero, nūc demū ad L. uſq; diem cōperio. Illud aūt obſeruatū ab antiquis uidemus, ut quoties ſupplicationes aut lectiſternia indicerentur, à iurgijs & litibus abſtinerent, & uinctis uincula demerent. Scribit etiā Feſtus, quod ædiles per ſupplicationes muratā addebant ad puluinaria. Fuit aūt murata, potio quæ in ſacris adhiberi ſolita fuit. quin & in XII tabulis cauebatur, ne mortuo traderetur: quod & Varro primo Antiquitatum libro ſcripſit. Supplicationes Virgilius eo loco in quarto innuit:

Simul diuûm templis indicit honorem. quo loco ait Seruius, Iuſsit fieri ſupplicationes & mox: Feriæ inquit, legitimæ ſunt, aut indictæ. Indici aūt dicūtur, quia paupertas maiorū ex collatione ſacrificabāt: aut certè de bonis damnatorum, unde & ſupplicia dicūtur. idē & Iſidorus in ſexto, & meminit Feſtus: Supplicationes, quę ſunt de bonis paſſorū ſupplicia. Saluſtius: In ſupplicijs deorum magnifici. hinc & Sacrū dictū, uenerabile, & execrabile: quia ſacræ res de bonis execrandorū fiebāt. Iſidorus lib. quinto: Suppliciū, inquit, propriè dicitur, nō qui quoquo modo punitur, ſed ita dānatur, ut bona eius cōſecrentur, & in publicū redigātur. nā ſupplicia dicebātur ſupplicamēta. & ſuppliciū dicitur, de cuius damnatione delibatur aliquid deo: unde & ſupplicare. Idē & in fine ſexti lib. Etymol. Nec hic te lateat uolo, quoties apud antiquos aliquid cōſecrabatur de bonis alicuius cōdemnati, qua religionis cerimonia id fieri ſoleret. Coſs. id. aut Imperatorū iuſſu fiebat: foculū accēdi uidebatur, ubi præco cum tibicine uerbis priſcis & ſolemnib. præeunte Pont. Max. carmē maledicū uelato capite ſacrū perficiebat. Idq; iuſſu populi fieri conuocata cōcione mos fuit. aliàs irritā fieri conſecrationē cenſebatur. Deuotiones uerò & euocationes paulo pòſt

etiam exequemur. Nunc quoniam de lectiſternijs meminimus, quorũ crebra eſt mentio, & in his pleroſq; falli uidemus, hic ex Liuio pauca aſcribenda. Is lib. v. ab v. c. ita prodit: Grauis, inquit, peſtilensq; omnibus animalibus æſtas excepit urbem, cum inſanabili pernicie: quãdo nec cauſa, nec finis inueniebatur, libri Sibyllini ex S.C. aditi ſunt. Duumuiri ſacris faciundis, Lectiſternia tunc primum in urbe Romana facta per dies VIII. Apollinem, Latonamq; & Dianam, Herculem, Mercurium, atq; Neptunum, tribus quę ampliſsimę tum apparari poterant, ſtratis lectis placauere: priuatim quoq; id ſacrum celebratũ eſt tota urbe, patentibus ianuis, promiſcuoq; uſu rerum omnium in propatulo poſito, notos ignotosq; paſsim aduenas in hoſpitium ductos ferũt, & cum inimicis quoq; benignè & comiter ſermones habitos, iurgijs & litibus temperatum uinctis quoq; dempta in eos dies uincula: religioni deinde fuiſſe, quibus eam opem tuliſſent, uinciri. Quidam putant, epulũ Ioui in Capitolio lectiſternium dici: quod parũ probatur. Lectiſternia, inquit Seruius in XII. Aen. dicuntur, ubi in templo homines ſedere conſueuerunt. Notamus lectiſternium in Capitolio ſic celebrari ſolitum: ſtratis tribus lectis conuiuium tribus deis apponebatur, Ioui, Iunoni, & Mineruæ. Ioui ſimulachrum in lectulo reponebatur, Iuno uerò & Minerua in ſellis, ea ratione quam alibi retuli. ſic appoſitis epulis, nõ dei, ſed VII ipſi epulones celebrabant. T. Liuius lib. VII. ab V. C. Eo nihil dignũ memoria actum, niſi quod pacis deum expoſcendæ cauſa tertiò tum poſt conditam urbem lectiſternium fuit.

Expoſitis ſupplicationibus, & lectiſternijs, iam deorum Euocationes, urbiumq; Deuotiones. & ſeſe pro patria deuouentium ritus, quibusq; hæc cærimonijs fierent, apud Romanos in primis, oſtendam. Verrius Flaccus auctores ponit, quibus credat, in oppugnationibus ante omnia ſolitũ à Romanis ſacerdotibus euocari deum, cuius in tutela id oppidum eſſet. Problema etiam legimus Plutarchi, cuius hoc eſt lemma: Cur deum illum, cuius in tutela urbem eſſe dicunt, ſiue maſculus is eſt, ſeu fœmina. & quærere & nominare nefas eſſet? hoc enim ita eſſe, religione confirmant: Valerium Soranum male perijſſe dicentes, quòd numinis nomen efferre auſus eſſet. An quod Latinorum quidam monumentis tradiderunt, euocationes quaſdã ac deorũ ueneficia eſſe putauerũt: quibus quoniam ipſi hoſtium deos euocare, & ad ſe traducere cõſueuiſſent, ne idem ipſi paterentur, magnopere uerebantur. quemadmodũ Tyrij ſtatuis uincula inijciunt, & reliqua. Alibi quoq; recitauimus, à Lacedæmonijs Martem catenatum, ne à ſe uocaretur: & νίκην ἄπτερον, id eſt ſine alis Victoriam, ne ab Athenienſibus aufugeret.

Sed iam nos harum utranq;, id eſt euocationis & deuotionis, recitemus Macrobij uerbis ex lib. III. Saturn. Conſtat, inquit, omnes urbes in alicuius dei tutela eſſe: moremq; Romanorum arcanum & multis ignotum fuiſſe, ut cum obſiderent urbem hoſtiũ, eamq; iam capi poſſe confiderent, certo carmine euocarent Tutelares deos, quod aut aliter urbem capi poſſe non crederent: aut etiam ſi poſſet, nefas exiſtimarent deos habere captiuos. nam propterea ipſi Romani & deum, in cuius tutela urbs Roma eſſet, & ipſius urbis Latinũ nomen ignotum eſſe uoluerunt. Sed Dei quidem nomen nonnullis antiquorum licet inter ſe diſsidentium libris inſitum, & ideo uetuſtas res perſequentibus, quicquid de hoc putatur, innotuit. Alij Iouem crediderunt, alij Lunam. Sunt qui Angeronam, quæ digito ad os admoto ſilentium denunciat. Alij autem, quorum mihi fides uidetur firmior, Opem Conſiuam eſſe dixerunt. Ipſius uerò urbis nomen etiam doctiſsimis ignoratum eſt, cauentibus Romanis, ne quod ſæpe aduerſus urbes hoſtium feciſſe ſe nouerant, idem ipſi quoq; hoſtili euocatione paterentur, ſi tutelæ ſuæ nomen diuulgaretur. Mox idem ſcriptor ſubdit, ex lib. quinto Rerum reconditarũ Sammonici Sereni, euocationis & deuotionis formulam,

mulam, quam ex Furij uetuſtiſsimo libro ille excerpſit. Eſt autem hoc carmen, quo Dei euocabantur; Si deus, ſi dea eſt cuius populus ciuitasꝗ Carthaginẽſis eſt in tutela, teꝗ Maxime, ille qui urbis huius, populiꝗ tutelam recepiſti, precor, ueneror ꝗ, ueniamꝗ à uobis peto, ut uos populum ciuitatemꝗ Carthaginenſem deſeratis, loca, templa, ſacra, urbemꝗ eorum relinquatis, abſque his abeatis, eiꝗ populo ciuitatiꝗ metum, formidinem, obliuionem inijciatis, proditiꝗ Romam ad meosꝗ ueniatis, noſtraꝗ uobis loca, templa, ſacra, urbs, acceptior probatiorꝗ ſit: mihi quoque Populoꝗ Romano, militibusꝗ meis præpoſiti ſitis, ut ſciamus, intelligamusꝗ. Si ita feceritis, uoueo uobis templa ludosꝗ facturum. Subiungit idem in eadem uerba hoſtias fieri oportere, auctoritatemꝗ uideri extorum, ut ea promitterent futura. At uerò Liuius in v. ab v. c, Dictator Camillus, ait, ita è Veijs deos euocauit: Tuo, inquit, ductu Apollo Pythice, tuoꝗ numine inſtinctus, pergo ad delendam urbem Veios, tibiꝗ hinc decimam partem prædæ uoueo. te ſimul Iuno regina, quæ nunc Veios colis, precor, ut nos uictores in noſtram tuamꝗ mox futuram urbem ſequare, ubi & dignum amplitudine tua templum accipies. hæc Liuius. Deuotio uerò urbium & exercitus ita fieri ſolebat. Poſt deorum euocationem, ea uerò à Dictatore, uel Cos. uel Prætore, uel Imperatore fiebat, his propè uerbis. Dis pater, ſiue Iouis manes, ſiue quo alio nomine fas eſt nominare, ut omnes illam urbem Carthaginem, exercitumꝗ, quem ego me ſentio dicere, fuga, formidine, terrore compleatis, quiꝗ aduerſus legiones, exercitumꝗ noſtrum arma telaꝗ ferent, uti uos eos exercitus, eos hoſtes, eosꝗ homines, urbes, agrosꝗ eorum, & qui in his locis regionibusꝗ, agris urbibus'que habitant, abducatis, lumine ſupero priuetis, exercitum'que hoſtium, urbes agrosꝗ eorum, quos me ſentio dicere, uti uos eas urbes agrosꝗ, capita ætatesꝗ eorum deuotas conſecratas'que habeatis, illis legibus, quib. quandoꝗ ſunt maximè hoſtes deuoti: eosꝗ ego uicarios pro mea fide magiſtratuꝗ meo, & pro populo Romano, exercitibus, legionibusꝗ noſtris do, deuoueo, ut me meamꝗ fidem, imperiumꝗ, legiones exercitum'que noſtrum, qui in his rebus gerundis ſunt, bene ſaluos ſinatis eſſe. ſi hæc ita faxitis, ut ego ſciam, ſentiam, intelligam, tunc quiſquis uotum hoc faxit, ubi faxit, rectè factum eſto, ouibus atris tribus. Cum Tellurem dicebat, manibus terram tangebat: cum Iouem dicebat, manus ad cœlum tollebat: cum uotum recipere dicebat, manibus pectus tangebat. hæc ex Macrobio. In hiſtorijs autẽ legimus, huiuſmodi deuotiones factas non modo in Italia, ſed & extrà: quinimmo & poetam Vergilium ſub poetico quodam inuolucro has innuiſſe, docti uiri obſeruant. ut cum cecinit,

Exceſſere omnes adytis, arisꝗ relictis,
Dei quibus imperium hoc ſteterat. & item cum ait,
Ferus omnia Iuppiter Argos
Tranſtulit.

Deuotiones etiam ſingularium perſonarum factas, ex hiſtorijs obſeruauimus. ut cum ſe duo Decij, pater & filius pro populi Rom. uictoria deuouerunt: & Q. Curtius. Sed & apud Græcos Codrus pro Athenienſibus, & Menœceus pro Thebis ſe deuouerunt, item'que pro Celænæis Anchurus. Vnam ego uel alteram ex latinis afferam, in primis'que ex Liuio, qui lib. octauo ab v. c. ita ſcribit: Cum collegã litaſſe Decius intellexiſſet, ſibi'que omnia læta, niſi quod caput iecinoris à familiari parte cæſum aruſpex oſtẽdiſſet, alioqui acceptam deis hoſtiam eſſe: Atqui, inquit, bene habet, ſi à collega litatum eſt. tum inſtructo exercitu, M. Valerium Pont. magna uoce inclamauit: Deorum, inquit, ope Valeri opus eſt: agedum Pont. publicus Pop. Ro. præi uerba, quibus me pro legionibus deuoueam. Pont. eum togam prætextam ſumere iuſsit, & uelato capite, manu ſubter togam ad mentum exerta, ſuper telum ſubiectũ pedibus ſtantem, ſic dicens: Iane, Iupiter, Mars pater, Quirine, Bellona, Lares,

Diui

Diui Nouenſiles, Dei Indigetes, Diui quorum eſt poteſtas noſtrorũ hoſtiũq;, Deiq; Manes, uos precor, ueneror, ueniam peto, feroq;, uti pop. Ro. Quiritiũ uim uictoriamq; proſperetis, hoſteſq; Po. Ro. Quiritium terrore, formidine, morteq; afficiatis: ſicut uerbis nuncupaui, ita pro Rep. Quiritium exercitu, legionibus, auxilijs, Pop. Ro. Quirit. legiones, auxiliaq; hoſtium, mecum Deiſq; Manibus Tellurique deuoueo. hactenus deuotio.

Subdit Liuius: Mox incinctũ cinctu Gabino, armatũ in equũ inſiluiſſe, pugnaſſe acerrimè, tandẽ confoſſum, inter confertiſs. hoſtiũ ſtragẽ, ſuis uictoriam reliquiſſe. Porrò nec illud te ignorare oportet, quod hiſtoriæ ſuæ adijciendũ Liuius putauit. Licere Coſ. Dictatoriq; & Præto. cũ legiones hoſtiũ deuoueat, non utiq; ſe, ſed quem uelit ex legione Romana ſcriptum ciuem deuouere: ſi is homo, qui deuotus eſt, moritur, probè factum uideri: ni moritur, tum ſignũ VII pedes altum. aut maius in terram defodi, & piaculum hoſtia cædi. ubi illud ſignum defoſſum erit, eò magiſtratum Ro. deſcendere fas non eſt. ſin autem ſe ſe deuouere nolet, ſicuti Decius deuouit, ni moritur, neq; ſuum neq; publicum diuinum purè faciet. Qui ſeſe deuouerit, Vulcano arma, ſiue cui alij diuo uouere uolet, ſiue hoſtia, ſiue quo alio uolet, ius eſto. telo, ſuper quod ſtans Coſ precatus eſt, hoſtem potiri fas non eſt. ſi potiatur, Marti uouet, auribus piaculum fieri. hæc Liuius. Sunt qui hæc extrema Liuij uerba emendent, Solitaurilibus piaculum fieri. Extant & aliorum ſuper hoc opiniones, quæ nec mihi dignæ uiſæ ſunt ut referantur. De ſolitaurilibus uerò paulo ſuprà dictum eſt. Fuerunt nec multum abſimiles deuotionibus Execrationes, quæ uerbis quibuſdã diris, ac imprecationib. quapiamq; cærimonia fieri ſolebant, diuerſæ quidẽ diuerſis locis. hanc unã ego in præſentia ex Salluſtij Catilinario, pro exemplo adducã. Fuere, inquit, ea tẽpeſtate qui Catilinã oratione habita dicerent, cum adiuſiurandũ populares ſceleris ſui adigeret, humani corporis ſanguinem uino permixtũ in pateris circũtuliſſe. inde cũ poſt execrationem omnes deguſtauiſſent, (ſicuti in ſolennib. ſacris fieri cõſueuit) aperuiſſe conſiliũ ſuũ. atq; eo dictã rem feciſſe, quo inter ſe magis fidi forent, alius alij. Hæc Salluſtius. M. Cicero pro Sextio: Exierunt malis ominibus atq; execrationibus duo Vulturij paludati. Extat execratio, quæ Diræ inſcribitur, in Vergilianis poematijs, non inelegans, dignaq; ut cum eis aſcribatur. Scribit T. Liuius de bell. Pun. libro VI. Acarnanes à XXV ad XL annos cõiuraſſe, niſi uictores, ſe non redituros: qui uictus acie exceſsiſſet, eum ne quis urbe, tecto, menſa, lare reciperet: diram execrationem in populares, obteſtationemq; quàm ſanctiſs. potuerunt aduerſus hoſpites compoſuerunt. Similis execratio & obteſtatio in Paulum à Iudæis facta legitur, in Actis Apoſtolicis. Inuenimus & execrabile carmen dictum, apud Liuium in primo de bell. Macedonico: Præeuntibus, inquit, execrabile carmen ſacerdotibus. Hinc & publicæ dicebantur execrationes, ut Athenis fuiſſe ait Cic. lib. III. de Off. Si quis uiam erranti non monſtraſſet. De Diris porrò, quæ dicebantur, in Furijs egimus.

Sed & par uidetur, ut formulam quoq; ceremoniarum Fœcialium & Patris patrati hoc loco aſcribam, idq; breuius quàm potero, magiſq; diſtinctè. nam de utriſq; ſuo loco actum eſt. Forma igitur feriendi per Fœcialem fœderis huiuſcemodi fuit, ut ex Liuio accepimus. Fœcialis regem Tullium ita rogauit: Iubes'ne me Rex cum Patre patrato populi Albani fœdus ferire? iubente rege: Sagmina, inquit, te Rex poſco. Rex ait, Puram tollito. Fœcialis ex arce graminis herbam puram attulit, poſtea Regem interrogauit: Rex, facis'ne tu me regium nuncium Pop. Ro. Quiritium'ue? Rex reſpondit, Quod ſine fraude mea Po. Ro. Quiritium'ue fiat. facio. fit ergo tũc fœdus, multiſq; id uerbis peragit legibus inde recitatis: Audi, inquit, Iupiter, audi Pater patrate Po. Albani, audi popule Albane, audi, ut illa palàm prima poſtremáue ex illis tabulis cæráue recitata ſunt, ſine dolo malo, utiq; ea hodie rectiſsimè intellecta ſunt, hic illis le-

gibus Po.Ro.prior non deficiet:ſi prior defecerit publico conſilio, dolo malo, in illa die Iupiter ita Po.Ro.ferito,ut ego hunc porcum hodie feriam : tantoq́; magis ferito,quãto magis potes,pollesq́;. Vbi id dixit,porcũ ſaxo ſilice percuſſit.Eodẽ modo pars altera ſuũ ſacerdotẽ,ſuũq́; dictatorẽ peregit. Et hæc quidẽ formula Romanorũ & Latinorũ. Sed alia fuit apud Græcos,quæ uel ex unius Homeri III Iliad rhapſodia luculẽtiſsimè deſcribitur. nã cũ Menelaus & Paris ſingulari certamine rẽ cõfecturi eſſent,iuramentũ primũ deſcribit inter Græcos & Troianos ſancitũ.Mox in caſtra Priam' & Antenor deſcẽderũt,ubi Agamemnon & Vlyſſes etiã ipſi aſtitere.Præcones uerò cratere uinũ miſcuere, & manibus aquam dederunt. Tum rex Agamemnon enſe agnorum pilos incidens, fœdus ſanxit, & præcones Græci & Troiani utriq́; ſuis diſtribuere.inde paſsis manib.ad cœlũ locutus eſt Agamemnon:Iupiter pater max.optime,qui in Ida coleris,tuq́; Sol qui cuncta uides,cunctaq́; audis,uos Fluuij ac Tellus,& qui ſubter punitis homines qui periuria iurant,uos omnes teſtes ſunto,ſeruanto iuramenta, ſiquidem Menelaũ interfecerit Alexander, Helena ipſe & eius opib.potiatur:ſi uerò Menelaus Alexandrũ,ut Troiani cũ Helena omnia reſtituant,& Græcos debito afficiant honore,eorũq́; poſteros:ſi uerò Priamus & filij abnuerint. eo caſu iuſta arma mouebo,nec abſcedã niſi cõfecto bello. quib. dictis agnos enſe iugulauit, & palpitantes humi depoſuit, & uinũ ex cratere poculis exhauſerũt,reliquũ & ſacrũ perfecerũt:& reliqua At uerò cũ Fœcialis bellũ indicit hac cęremonia utebatũ.Fœcialis haſtã ferratã præuſtã, aut ſagmineã ad fines eorũ quib.bellũ indicebat,deferebat,nec minus puberib.trib.præſentib.adijciebat:Quod populi priſcorũ Latinorũ,hominesúe priſci Latini aduerſus Po.Ro.Quiritiũ fecerũt,deliquerũt,quod Po.Ro.bellũ cum priſcis Latinis fieret,ob eã rẽ ego Po.q́; Ro.populo priſcorũ Latinorũ hominibusq́; Latinis bellũ indico,facioq́;.ubi dixerat,haſtã in fines eorũ emittebat, ex quo bellũ iuſtũ eſſe intelligebatur. Cincius in lib.tertio de Re milit.Fœcialem Po.Ro.bellũ indicentẽ hoſtib.telumq́; in agrũ eorũ iacientẽ, hiſce uerbis uti ſcripſit : Quòd populus Hermundulus.& cætera,ut ſuprà.uide Gellium lib. XVI.cap.IIII.

Patris autem Patrati opera & auctoritas exigebatur ad patrandũ, id eſt ſanciendum iuramentum,ubi Fœciales de fœderibus conuenerant. Creauit quidem M.Valerius primus Fœcialis Sp Fuſium primũ Patrem patratum eo bello,quod Tullius Hoſtil.cum priſcis Latinis geſsit,uerbena caput capilloſq́; cingens:alias præterea partes,ſcilicet repetendi Patri patrato dedit Ancus Martius,eum morem ab antiquiſsima Equicolorum gente repetens.eius rei formula antiquiſsima eſt huiuſmodi:Legatus,idemq́; Pater patratus,ubi ad fines eorum uenit antè res repetunt,capite uelato filo:lanæ id uelamen eſt. Audi Iupiter,inquit,audite fines cuiuſcunq́; ſint gentis,numina audiant fas,ego ſum publicus nũcius Pop.Romani,piè iuſteq́; legatus uenio, uerbis meis fides ſit.Peragit deinde poſtulata,inde Iouem teſtem facit:Si ego iniuſtè impieq́; illos homines,illasq́; res dedier Pop.Romano mihiq́; expoſco,tum patria cõpote me nunquam ſinas eſſe.hæc,cum fines ſuprà ſcandit:hæc,quicunque ei primus uir obuius fuerit:hæc portam ingrediens,hæc forum ingreſſus, paucis uerbis carminis concipiendiq́; iuſiurandi mutatis.Si non reddebantur quæ expoſcebat, diebus tribus & XXX (tot enim ſolennes erant) peractis, bellum ita indicebat:Audi Iupiter & tu Iuno,ac Quirine,Deiq́; omnes cœleſtes: uos terreſtres, uoſq́; inferni audite:ego uos teſtor,populumq́; illum (quicũq́; eſt nominabat) iniuſtum eſſe,neq́; ius perſoluere.Sed de iſtis rebus in patria maiores natu conſulemus,quo pacto ius noſtrum adipiſcamur.Cum his nuncijs Romam ad cõſulendum redibat Confeſtim Rex,Dictator,Cos.ſiue quis alius ſenatum habere poſſet,ex his fermè Patres uerbis conſulebat:Quarum rerum, litium, cauſarum,condixit Pater patratus Pop.Ro.Quiritium,Patri patrato priſcorum Latinorum,hominibusq́; priſcis Latinis,quas res nec dederunt,nec fecerunt,nec

ſoluerunt,

ſoluerunt, quas res fieri, dari, ſolui oportuit, dic (ei dicebat, quem primum ſententiam rogabat) quid cenſes? Tum ille: Puro pioq́ duello quærendas cenſeo. eorum qui aderant in eandem ſententiam ibant. Bellum erat conſenſu fieri ſolitum, ac Fœcialis iniectu haſtæ, ut dictum eſt, bellum indicebat. Hanc repetendi cærimoniam, clarigationem dictam, Seruius oſtendit & libro nono & x. Aen. Nam cum Vergilius dixiſſet,

Et iaculum intorquens dimittit in auras:

ibi ait Seruius, Hoc de Romanorum ſolennitate tractum eſt. cum enim uellent bellum indicere, Pater patratus, hoc eſt primus Fœcialium, proficiſcebatur ad hoſtium fines, & præfatus quædam ſolennia, clara uoce dicebat, ſe bellum indicere propter certas cauſas, aut quia ſocios læſerant, aut quia nec abrepta animalia, nec noxios reddiderant. & hæc Clarigatio dicebatur, à claritate uocis. poſt clarigationem haſta in eorum fines emiſſa, indicebatur pugnę principium. quod locupletius repetit in x. ibi,

Tum certare odijs, & res rapuiſſe licebit.

ubi inter cætera & hoc ſubdit idem Seruius: Clarigatio autem dicta eſt, aut à clara uoce, qua utebatur Pater patratus: aut ἀπὸ τῆς κλήρου, hoc eſt à ſorte. nam per bellicam ſortem inuadebant agros hoſtium. unde κληρόνομοι dicuntur, qui iurè ſortiuntur bona defuncti, id eſt legitimi hæredes. Hinc & Arnobius lib ſecundo contra Gentes: Cum paratis bella, ſignum monſtratis ex arce, aut fœcialia iura tractatis per clarigationem repetitas res raptas Sed iam de his hactenus.

Nec poſtremò ab inſtituto noſtro alienũ uidetur, cōdendę urbis ritũ cærimoniam hic aſcribere, quã & M. Portius Cato in Originũ libris eſt executus. Cōditores enim ciuitatũ tantũ in dextrã uaccã intrinſecus iungebant, & cincti ritu Gabino, ſeu Sabino, hoc eſt, togæ parte caput uelati, parte ſuccincti, tenebant ſtiuam incuruam, ut glebæ omnes intrinſecus caderent. & ita ſulco ducto, loca murorũ deſignabant, & aratrũ ſuſpendentes circa loca portarũ: unde territoriũ dictũ eſt, quaſi terribouiũ, hoc eſt tritum bobus & ararro Idem repetit Seruius lib. v. Aen. Varro quoq́ in his qui ſunt de ling. Lat. Oppida, inquit, condebant in Latio Hetruſco ritu: id eſt, iunctis bobus tauro & uacca, interiore aratro circumagebant ſulcum. hoc faciebant religionis cauſa, die auſpicato, &c.

Fuit & Farreatio, ſeu confarreatio, genus ſacrificij. quod inter uirum & uxorem fiebat, in ſignũ coniunctionis inter eos: dictum à farreo libi genere, quod ex farre fieri ſolebat, ut ait Feſtus. uel à uerbo, ut quidã putant, Cōfarreo, quod non eſt in uſu. unde quoque diffarreatio, in ſignum diſſolutionis connubij. Plinius libro decimooctauo: Quin, inquit, & in ſacris nihil religioſius confarreationis uinculo erat, nouæq́ nuptæ farreum præferebant. Cor. Tacitus libro quarto: Nam patricios confarreatis parentibus genitos tres ſimul nominari, ex quibus unus legeretur uetuſto more, neq́ adeſſe, ut olim eam copiam, omiſſa confarreandi aſſuetudine, aut inter paucos retenta.

Operæprecium me facturum putaui, ſi quædam altius de ſacrificijs repetam, quæ per ſe curioſos lectores iugi mea lectione nonnihil detineãt. Et perinde à Proclo philoſopho exordiar, philoſopho non minus Academico quàm Peripatetico. is in libro de Sacrificijs, ita propemodum ſcribit: Sacerdotes per mutuam rerum cognationem & ſympathiã in unum conducebant, & per repugnantiã repellebant. purificantes quæ oportebat, ſulphure atq́ bitumine, aquã aſpergentes marinam. Sulphur enim purificat propter odoris acumen, aqua uerò marina propter igneam portionē. atq́ ijdē animalia deis in deorũ cultu congrua adhibebant, cæteraq́ ſimiliter. quamobrem alijs atq́ ſimilibus recipientes, primùm potentias dæmonum cognouerunt, uidelicet eas eſſe proximas rebus actionibusq́ naturalibus, atq́ per hæc naturalia quibus propinquant, in præſentiam conuocarũt: deinde à dæmonibus ad ipſas deorũ uires actionesq́ proceſſerunt, partim quidem à docentibus dęmonib. addiſcentes, partim uerò induſtria propria interpretantes quæ conuenirent ſymbola, in propriam deorum intel-

Sed enim ego non hæc in manus ſumpſi, ut rectè nec'ne id factum eſſet monſtrarē ſed ut gentium potius ſuperſtitionem multiplicem oſtenderem: & ut ea uolentibus uel expendere uel redarguere, ad manus paruo labore præſtò forent. Et licet ante me hac eadem de re quidam ſcripſerint, ita tamen conciſe ac ieiunè id tractarunt, ut non multa ex ijs poſsis excerpere. in ijs etiam pleraq; offendi, quæ longè ſecus ſint, quàm ab eis prodantur. Nec quiſquā me hoc ſcripſiſſe putet detrahendi ſtudio. nā & ideo ipſorū nomina cōticui, errata tātū caſtigaui. Sic mecū agat alius, ſum etenim homo. Quare iā inſtitutū exordiar.

Et antequam ad ſacrificia particularia deueniam, prius quædam in uniuerſum afferam, quæ ad præſentem tractationē cōueniunt: in primisq; illud quod Plutarch. Numæ Pompilio aſcribit, ut deos adoraturi ſedeant, quod & uice prouerbij uſurpatur. Significat uerò uota certa concipere oportere, & in ea quæ optima ſunt perſiſtere ac perſeuerare. quidam tamen alium putant habere ſenſum. quod eos qui ſacris operantur, oporteat non obiter, ac uelut aliud agentes hoc facere, ſed uacuos ac totos rei diuinę uacare, ac intentos eſſe. Vnde cū Pontifex ſacra aggrediebatur, præcones clamabant, Hoc age: quod planius in Symbolis Pythagoræ dixi. Sanè nec deis omnibus eadem conueniebāt, nec uni omnia ſacra, ut cùm alij, tū Euſebius & Lactantius, & in primis Nazianzenus Gregor. aduerſus Iulianum Cæſ. Nec eodem, inquit, modo, ut ſacerdotibus uidetur. nam alicubi, ut apud Lindios, pium eſt Buphagum, id eſt Herculem execrari, quod in dei cedere honorem creditur, ſi in eum multa conuicia dicantur: uel apud Tauros hoſpitum mactatio, uel apud Lacedæmonios puerorum ſuper altare flagellatio: uel Phrygibus pium eſt, ſub tibiarum cantu concidi, aut ſaltationibus effœminari, ſic ut alijs puerorū turpis amor, nonnullis etiam ſcortari: aut quæcunq; habent myſteria, ne ſigillatim cuncta enumerem. Quare nunc præſtat audire Apollinis oraculum de cultu & ſacrificijs deorum, quod Porphyrius in lib. Reſponſorū, & Euſebius in quarto Pręparationis euāg. aſcripſerunt, uarijs de cauſis. hoc autem latinè expreſſum tale eſt:

Hæc age, qui nutu diuorum ingreſſus amice es
Huius iter uitæ: mactanda eſt hoſtia cunctis
Multa deis, ſeu qui terram, ſeu qui mare uaſtum,
Aera ſeu qui habitant, latum ſeu qui æthera, ſeu qui
Alta colunt cœli, ſeu qui infima regna barathri.
Quæ quibus obſeruanda modis ſint, ſingula dicam:
Tu memori commiſſa animo mea dicta teneto.
Terna quidem diuis cœleſtibus hoſtia, & ipſa
Candida mactanda eſt: terna & terreſtribus, atq;
Alta eadem. gaudent porrò, & capiuntur apertis
Terreſtres aris: foueas cum numina contrà
Expoſcant atro imbutas inferna cruore,
Nec placeat niſi quæ terræ mandetur humata
Victima. mel uerò Nymphæ, atq; liquentia uina,
Offerri lætantur. at ignem accendier aris,
Quæ circum uolitant terram, ſibi numina quærunt,
Imponiq; atrum corpus, tum thura, ſimulq;
Inijciet ſalſas fruges, & dulcia liba.
Hæc facito. uerùm quibus eſt data cura profundi,
His ipſo ſemper fer ſacra in littore. totum
Porriceq; in fluctus animal. cœleſtibus autem
Extremas reddes partes, atq; igne cremabis.
Quod ſupereſt, propone tibi, dapibusq; reſerua,
Sudet odoratis craſsisq; uaporib. aer.

Et hoc quidem oraculū ita Porphyrius eſt inter-

In pecudumq; recluſis
Pectoribus inhians ſpirantia conſulit exta.

Alterum illud, in quo hoſtia animalis dicebatur, quoniam eius tantum anima ſacrabatur, ſignificat, cum inducit Entellum uictorem Eryci mactare taurum. nam ut explicaret animalis hoſtiæ cauſas, ipſo animæ uſus eſt nomine:

Hanc tibi Eryx meliorem animam pro morte Daretis, Perſoluo.

quod uerbum, ut etiam Macrobius notat, pertinebat ad nuncupata uota. Animalem hoſtiam idem poeta in illo ſignificat,

Sanguine quærendi reditus, animaq; litandum Argolica.

nam & animam, id eſt hoſtiæ nomen poſuit: & litare, quod ſignificat ſacrificio facto numen placare & impetrare, ut planius infrà oſtendam.

Sanè & Seruius lib. III. Aeneid. ait: Animales hoſtiæ hæ ſunt, quæ tantũ immolantur. Alibi ſanguinem in aras tantum fundi ſolitum, oſtendit Vergilius: ut,

Sanguinis & ſacri pateras.

& alibi corporis partem: ut,

Extaq; ſalſos Porriciam in fluctus.

alibi integras uictimas: ut,

Et ſolida imponit taurorum uiſcera flammis.

quod græcè ſacrificium holocauſtoma, & holocauſtum, & holocautoma uocatum uidemus: quòd uidelicet tota igni abſumeretur. Obſeruabant præterea antiqui in ſacrificijs, ut antè aduerſos deos placarent, & poſtea propitios inuocarent: quod Vergilium ſeruaſſe Grammatici notant. ut in illo,

Nigram Hyemi pecudem, Zephyris felicibus albam.

Sic etiam Dido in IIII Aeneid. nuptura primùm Cererem placat, quæ nuptias eſt execrata, propter filiæ raptum: & Apollinem, qui uxoris expers fuit. placat Liberũ patrem, qui niſi raptam habere potuit coniugem: ſic Iunonem conciliat, cui uincla iugalia curæ, & matrimoniorum dea & regina. Lege, & Vergilij uerſus perpende, uidebis ipſum ſacrorum diligentiſsimum & peritiſsimum. Vt me plerunque, pudeat, pigeatq;, nos in noſtris ſacris adeò cõniuere, ne cæcutire dicã. Sed præſtat aliena & uetera receſſere, quàm noſtra noſtris fruſtra & ſurdis exprobrare.

Victimæ antiquis hæ frequentes fuere, ouis, ſus, bos, capra, gallina, & anſer: quas cum immolabant, niſi puræ integræq; fuiſſent, & lectæ ad rem diuinam, minus proficere putabant. Fuit quidem priſcis opinio, ut ex hœdis potius & agnis hoſtiæ fierent, quàm ex cæteris: quia hæ mites & cicures eſſent. nam gallinacei, ſues, & tauri, animo magis abundare uidentur. Ideo etiam ouilli pecoris hoſtiam maximam, non ab amplitudine, ſed quia animi eſſe placidioris uiderent, pontifices dixerunt. Sunt igitur qui ſcribant, ſex tantum animalium genera in ſacrificijs ueteres adhibuiſſe: quorum ſententiam nos nec approbamus, nec refellimus. nam apud auctores plura inuenimus, ſed uarijs in locis & ritibus. Aiunt ergo illi ueteres, altiles duas afferri ſolitas, gallinam & anſerem: licet Ariſtophanes in Auibus omnibus fermè deis ſuas aues attribuat: quadrupedia quatuor, ouem, ſuem, capram, bouem. at qui anguſtiori forent patrimonio, qui nec bouem poſſent ſacrificio inferre, farinacea ex maſſa hunc conficiebant, & bouis uice immolabant: unde & ſeptimus bos eſt dictus. Sanè in ſacris plerunq; ſimulata pro ueris accipiebantur. hinc cum de ijs animalibus quæ inuentu difficilia eſſent, ſacrificium faciendum foret, ea de pane uel de cæra effingebantur, immò etiam de aliqua alia re. hinc Vergilius,

Sparſerat & latices ſimulatos fontis Auerni.

Nam & in templo Iſidis aqua ſparſa de Nilo dicebatur. Idem obſeruat Seruius ſecundo Aeneid. comment. unde in Priapeis Ariſtagoras uillicus,

De cera facta dat tibi poma deus.

Id quod et Græcos factitaſſe notaui. nam Cyziceni nigram bouem quotannis cum immolare ſolerent, & obſidione preſsi talem inuenire non poſſent, frumentaceam effinxere, eoq; pacto ſacrũ perfecere. Athenienſes quoq; in Iouis

Milichij

Milichij id aliquando effecere, ut ex Thucydide in Ioue retulimus. Sed ut ſequar de uictimis, Philo Hebræorum doctiſs. quandoq; ſolum Moſem quinque pura inſtituiſſe in ſacrificijs tradit: ex auitio quidem genere duo, columbas & turtures: ex quadrupedibus tria, ouem, bouem, capram. & ſicut Hebræi ſue abſtinebant, ita gentes ex eo maximè rem diuinam fecere. Aegyptij Lunæ & Libero ſuem immolabant, reliquis deis boues, uitulosq; & anſeres: capras uerò & hircos non attingebant. contra Britanni nec leporem, nec gallinam, nec anſerem quidem ad epulas adhibebant, nec deis etiam ſacrificabant. Romani Pontifices certè maximam hoſtiam, ut dixi, ouilli pecoris dicebant, non ab amplitudine corporis, ſed ab animo & natura placidiore, ut inquit Feſtus. Fuerũt porro & aliæ uictimæ, ſed diuerſarum nationum, & gentium. nam ut canit Ouidius,

Placat equo Perſis radijs Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri uictima tarda deo.

Palumbos etiam in ſacrificijs adhibitos legimus. hinc Plautus in Penul. Nos palumbem ad aram uſq; duximus. Sed inſtitutum proſequamur. Eligebantur ergò hoſtiæ, & ex grege ſecernebantur, quæ ideo & lectæ & eximiæ dicebantur. atq; hæ quidem maiores, & uberius depaſtæ, non claudæ, non morboſæ, non alio quouis modo uitioſæ: futura enim cognoſci antiqui non poſſe exiſtimabant, niſi ex ſacra uictima, quæ præterea fixam aurem, uel caudam aculeatam, aut linguam nigram non haberent. Et quoniam ſic uictimę eximebantur, & ſeligebantur, factum eſt ut etiam Legere uerbum ſacrorum diceretur. Numa Pompilius, deos fruge coli, & mola ſalſa ſupplicari inſtituit: unde & immolo uerbum pro ſacrifico deductum creditur. quæ quidem mola ex farre, ſale & aqua componebatur, ſine qua mola nullum ſacrificium ratum fieri cenſuit. atq; id far niſi toſtum fuiſſet, ad rem diuinam non eſſe purum ſtatuit. ideo & Fornacalia, & religioſas ferias, quibus far in fornacibus torrebatur, obſeruari iuſsit. quin & Fornax dea, ut in primo Syntagmate dictum eſt: quòd farris genus ador & adoreum dicebatur, & uulgò ſemen, ut Iſidorus ait, etiam dictum: & Edor quondam appellatũ, ab edendo, quia eo primo uſi ſunt homines: ſiue quia in ſacrificijs ipſius generis panes ad aras offerebantur. unde & Adorea ſacrificia ait dici: quanquam Adorea pro gloria & uictoria etiam capitur. Farina præterea, ex qua mola conficiebatur, horna, hoc eſt, huius anni eſſe debebat. Græci uero οὐλοχύτας molas ex hordeo & ſale in ſacris confectas adhibebant. Homerus, οὐλοχύτας προβάλοντο, id eſt, molas porriciebãt. hoc Homeri interpretes & Phauorinus tradunt. Græci ergo non far, ſed hordei primitias, libaq; & placentas ex hordeo offerri, hordeumq; ſale inſperſum in primis aræ infundi, ſatius duxere: ſine quo, ſaluis cærimonijs, nullum ſacrum fieri fas putabatur. Hinc etiam qui eiuſmodi primitias colligebant, apud Opuntios, ut Plut. notat, Crithologis fecere nomen. Megaris uerò, dum ad Terei ſepulchrum ſacrum fiebat, pro hordeo calculis utebantur. Dianæ autem Propyleæ Eleuſiniæ mulieres nullam, niſi ex ibi nato hordeo, molam conficere fas fuit. Sed & proprij quibuſdam deis panes erant dicati, de quorum nonnullis Athenæus & Pollux libro ſexto, ut ſunt Obeliophori in Bacchi celebritatibus: Pelani omnibus deis communes, quos paulo ſuprà ſcripſi. Bos etiam placentæ nomen, cornuta Apollini, Dianæ, Hecatæ, & Lunæ attributa. Popana etiam, & Prothymata, in ſacris, & Aeſculapio in primis, ut docet in Pluto Ariſtophanes, adhibebantur: Melittuta uerò Trophonio. Ariſter etiam, & Hygiea, molę ſpecies traduntur. Sed in Fornacalibus, qui non fuerant feriati, quiq; in ſua tribu, ut erat conſtitutum, ſacrum non feciſſent, in Quirinalibus ſacrificio expiare cogebantur: idcirco Quirinalia ſtultorum ferias dictas inuenimus. Omnibus quoq; ferè deis, ut pòſt oſtendemus, ſuæ uictimæ & ſua ſacra conſtituta

fuere,

fuere, quæ præterire & tranſgredi fas nõ erat. Nãq; aliena hoſtia alius deus placari nõ credebatur: quippe nõ eadẽ Ioui & Neptuno, Iunoni & Cereri uictima aſsignabatur, ut paulo poſt patebit. Sed nec hoc perpetuò ratũ, & ubiq;. Neptuno pleriq; de nigro tauro rem ſacrã faciebant. Trœzenij de fructuũ primitijs: Græci aliquot de crurib. taurorũ: Vlyſſes ariete, apro & tauro litauit. Athenis aũt, licet octauo die cuiuſq; menſis Neptuno ſacrũ fieret, nõ tamen de tauro ſemper: neq; Apollini ſemper de tauro Græci, ſed multiplicis generis uictima ſacrificabãt. nãq; Homero teſte, unus tauro, alius ariete, aliquis hirco, ſacrũ fecit. ex bobus uerò, uitulis & pecudib. laudatiſsimę uitulę ad deorũ placamenta habebãtur. Idcirco Ioui à flamine omnib. idib. bos candidus, & ex agro Faliſco, aut Meuania immolabatur: illos enim ad ſacra ſaginabant, & deorũ ſupplicijs ſeruabãt. Bos aũt qui iugo ſubactus fuiſſet, purus nõ putabatur. Fœtus bouis triceſimo die, pecudis ſeptimo, ſuis uerò decimo à partu, idonei ſacris, ac puri putabantur. Creditũ quoq;, bouẽ quinquennalẽ inſignẽ Ioui uictimã eſſe, & pecudes bimas ſacrificio maturas. Solonis quidẽ lege de boue nulli deo ſacrificari licebat, quia animal putaretur innocuũ, & colonũ. Tãtæ aũt uenerationis ueterib. fuit, ut æquè capitale cenſerent bouem, ac ciuem, necaſſe. Aegyptij boues ruffas Typhoni mactare ſoliti fuere. Arabes, pingues ac ſaginatos camelos in ara Ignoti Dei ſacrificabãt: nupturæ uirgines camelis deos propitiabãt. Heroibus tauro, capro, & ariete litabãt. Sunt qui tradant, Pythagorã præter ſua inſtituta, bouẽ quandoq; Muſis & Ioui gallũ albũ immolaſſe: quod uix crediderim, propterea quę de eo in Symbolis retuli. Romani magna religione hoſtias explorabãt, itẽq; magna ſuperſtitione Aegyptij, ut in ſequentib. oſtendemus. Gręci, an tauri puri eſsẽt, farina, an capri, cicerib. caprę uerò aqua frigida explorabãt: ſi enim hæc guſtare noluiſſent, id factũ minus deis gratũ arbitrabãtur. Vlceroſam quoq; uictimã ueteres reijciebant. quin & ulceroſos augures de cœlo ſeruare minimè fas fuiſſe, notaui: quòd ulcus pollutio, ac corporis diminutio quædã cẽſeatur, ut Plut. ſcribit. Ad hæc & Ruminales hoſtias niſi bidentes eſſent, omnes non puras eſſe affirmabant. Sed hoc locupletius declarauimus, dum de hoſtijs bidentibus locuti ſumus.

Proditum uerò memoriæ eſt, à ſuilli pecoris genere immolãdi initiũ Romę primũ factũ, eo argumento, quòd ſus fœderib. & ſponſalib. adhiberetur. Hinc & Varro lib. ſecũdo de Re ruſt. Porci, inquit, qui à partu decimo die habentur puri, & ab eo appellãtur ab antiquis ſacres, quòd tũ ad ſacrificia idonei primũ dicuntur. itaq; apud Plautũ in Menechmis, eum inſanum putat, qui ut pietur in oppido Epidamno, interrogat, Quãti hi porci ſunt ſacres? Idẽ Plautus in Rud. Sũt domi agni & porci ſacres. hinc etiã ſunt Nefrendes ſues, de quib. ſic Fulgẽtius ad Chalcidiũ: Diophantus Lacedæmonius, qui de ſacris deorũ ſcripſit, ait, apud Athenas Marti ſolere ſacrificari ſacrũ quod ἑκατομφόνια appellabatur. Si quis enim centũ hoſtes interfeciſſet, Marti de homine ſacrificabat apud inſulã Lemnũ, quod ſacrificatũ eſt à duob. Cretenſib. & uno Locro, ſicut Soſicrates ſcribit. Sed poſteaquã hoc Athenienſibus diſplicuit, cœperũt afferre porcũ caſtratum, quem Nephrendem uocabant, quaſi ſine renibus. Et apud Romanos ſcribit Siciniũ Dentatum centies & uices pugnaſſe ſingulari certamine, cicatrices habuiſſe ſupra quadraginquinque, poſt tergum nullam. coronas accepiſſe uigintiſex, armilas C X L. & iſtum primum ſacrum feciſſe Marti. hactenus Fulgentius. Sed de Dentato, quanquam parum ad rem facit, Plinius & Solinus, alijq; nonnihil euariant: Nefrendes, ſcribit Feſtus, arietes dixerunt, quòd dentibus frendere non poſſunt. alij dicunt, Nefrendes infantes eſſe nondum frendentes, id eſt frangentes. Liuius: Quem ego neſrendem alui, lacteam immulgens opem. Sunt qui Nefrendes teſticulos dici putent, quos Lanuuini appellant nebrundines, Græci νεφρούς, Prænestini nefrones. hæc Feſtus:

qui quamuis nefrendes arietes dicat, Varro tamen Fulgentio ſuffragatur, ut qui porcos ſcribat ſignificare, qui lactentis nomine amiſſo, nondum fabam frendere, id eſt frangere poſſunt. Sed & in initiationibus Cereris ſus mactabatur. Et quamuis in ſacris ipſius deæ uinum adhibere nefas eſſet, in hoc tamen ſacro de uino libaſſe, pontificales libri non uetabant: quam quidem ſuem immolari ab eo qui mortuo iuſta feciſſet, crimen admitti putabatur. Deorum quoque matri nullum ſacrum, niſi de porca fieri, quidam prodidere: & luſtrari exercitum. Scribit Aelianus Aegyptijs perſuaſum eſſe, ſues Soli & Lunæ inimicis. eſſe: & ſemel tantum, cum feſtos dies agunt, eos Lunæ ſingulis annis dicaſſe: alias uerò nunquam nec huic ipſi, nec cuiquam deorũ ſacrificaſſe: id propterea facientes, quia execrandos & deteſtandos exiſtimabant, ut Iudæi quoque. quod & pluribus Plut. in Sympoſiacis eſt executus. Subdit etiam Aelianus, in myſterijs Athenienſes ſues immolaſſe, propter perniciem quam ſegetibus ſues inferunt. Eudoxus uerò ait, Aegyptios ab immolandis ſuibus abſtinuiſſe, quòd poſtquam ſementem feciſſent, eorum greges ad proterendam & proculcandam frugum ſationem, & depellendam in altiorẽ humum, & humidiorem, immitere ſolerent, ut hac quaſi occatione obducta terra ſemina, ab auibus minus infeſtarentur. hæc fermè Aelianus. In Myſia præterea Abretani Iouis templum fuit, in quo ſues comeſſe aut mactaſſe ſcelus erat: idem & apud Phœnicas, quibus per omne tempus, ut Iudæis etiam, ſuibus abſtinere per leges cautum fuerat. Proditum tamen eſt, in Theſſalia Veneris fanũ fuiſſe, & aliud in Sida Pamphyliæ, & in Aſpendo, & Argis, in celebritate quæ Hyſteria dicebatur, in quibus præter inſtituta moresq; aliorũ ſues mactare licebat, cum in cæteris nullo modo fas eſſet. Ariſtophanes tamen in fabulis, ſuum plerunq; & porcorum ſacrificium commemorat. Notat & Galenus in commentarijs Chirurgiæ Hipp. γλυκέαν à græcis uocari ſuem, uel porcum in ſacrificio, blanda ſcilicet uoce: ut quoq; ſimiam, καλλέαν, eadem ratione. atq; hac in re Callimachi uerſus citat. Solum apud Thuſſas in Aegypto, ubi Venus cornuta colebatur, uacca illi immolabatur, & in Nitriotica præfectura ouis. Aſtris porrò & Stellis legimus uolucres dicatas, anſeres Iſidi, Lunæ taurum, Iunoni agnum, Veneri columbam. Græci Mineruæ iuuencam ſæpe indomitam auratis cornibus mactarunt. Victimas quoque de piſcibus aliquando legimus factas. Bœotij, ut ſcribit Athenæus, Copaidas anguillas, à lacu ſic uocatas, coronatas, molaq; perfuſas deis immolabant. Idem & piſcatores ſcribit ex thynnis, quem maximum cepiſſent, Neptuno immolare ſolitos, & ſacra ea Thynnæ appellaſſe. Mnaſeas etiam Atergatidis deæ ſacra piſcibus fieri prodidit, cùm ueris & coctis, tum ſimulatis ex auro & argento. Phaſelitæ quoq; in Lycia piſcium ſalſamenta quotannis patrio ritu deis ſuis offerre ſolebant: idq; ſacrum inſtitutum, quod Lacius Argiuus à paſtore Cylabra campum emiſſe ad ædificandam urbem piſcium ſalſamentis fertur, potius quàm farina, uel melle. Quin etiam & aruſpicinam Lycios exercuiſſe, Athenæus ex Polycharmo prodit, ex piſcibus & futura prædixiſſe. Porrò & mullum piſcem, id eſt triglam, ut alibi dixi, Proſerpinæ, ac item Dianæ ſacrarunt antiqui, & citharon Apollini, Mercurio bocas, Libero patri cittulum, apuam Veneri, Neptuno pompilũ: quem & ſacrum piſcem quidam uocauere, ut pluribus Athenæus expoſuit, & Aelianus. Porrò & id obſeruauimus, mullum barbatulum non attingi à ſacrificantibus ſacerdotibus, nec à fœmina Argolica Iunonis ſacerdote. Sed nec muſtelam ſacerdotes eſitant, ut idem ait Aelianus, quòd ore pariat. Caius Caligula eò ueſaniæ proceſsiſſe traditur, ut ſibi tanquã numini ſacro phaſianos, phœnicopteros & pauones mactari iuſſerit. Sed hæc portenta ſacrorũ mittamus, cætera dicamus. Vinum in pleriſque omnibus ſacris penè libabatur. In nuptijs Cereris, ut alibi dictum, non adhibebatur. Vinum nouum Baccho dare

fas fuit,

fas fuit, frugum primitiæ Cereri. ſed hæc guſtare, aut ueſci his prius quàm ſacerdotes, minimè fas fuit. Scribit Feſtus, Sacrima appellatum muſtum, quod Libero patri ſacrificabant pro uineis & uaſis & ipſo uino conſeruandis: ſic ut præmeſſum de ſpicis, quas primùm meſſuiſſent, Cereri ſacrificabant. In ſacris uerò deæ Ruminæ inferre uinum, expiatione dignum fuit: quippe illi ſacrum facientes, hoſtię lac, non uinum ſpargebant. Et in ſacris Bonæ deę, quam Floram perperam quidam uocant, cum uinum libabant, lac eſſe dicebant. Veſtæ quoque non uino, ſed de Numico flumine, ut ait Seruius, libabant: quibus diebus, menſe Iunio molæ frumentariæ, & aſini ſertis & pane coronabantur. Ad huius templum iuxta forum, niſi nudo pede accedere non conueniebat: ſicut in æde Dianæ apud Cretenſes, quam Britomartin nominabant, de qua in Dictynna abunde locuti ſumus. Proditum quoque memoriæ eſt, Romulum nunquam uino in ſacris, ſed lacte libaſſe. Quinetiam Atheniēſes Mnemoſynæ, Auroræ, Soli, Lunæ, Vraniæ, & Nymphis non uino, ſed aqua melle diluta ſacrificaſſe, ut in ſacris Nephalijs, iam dictum. Vbi autem in ſacris uina libare deis neceſſe fuit, ex græca & imputata uite, ſeu fulmine tacta, aut quæ uulneratis pedibus calcata, uel immundicie polluta fuerat, aut iuxta quam homo laqueo pependerat, quæq; circumciſis uinaceis profluxerat, uina libare deis infauſtum erat, ſed ex ijs tantum uitibus uuisq; fertilibus laticis, qualem, ut canit Poeta,

Pateris libamus, & auro,
Inflauit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras,
Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.

Pythagoræ quoque Symbolum fuit, Ne deis libaris ex imputatis uitibus: ut planè ibi expoſui. uinum uerò antequam funderet ſacerdos, prius ſimpullo ligneo propinabat, uel fictili, quod & ſimpuuium uocatum uideo. Iuuenalis Satyra VI,

Simpuuium ridere Numæ, nigrumq; catinum.

Hinc ſimpullatrices mulieres ſacris deditæ, ut Feſtus ait. erat autem ſimpullum, in ſacrificij apparatu haud cyatho diſsimile. Huius meminit Cicero in tertio de Legibus, & Plinius libro trigeſimoquinto. Vocatur etiam Sympinium. Arnobius, agens de uino in ſacrificijs: Date quæſo, inquit, deis immortalibus ut bibant, ſcyphos, brias, pateras, ſympinia'que depromite. Idem paulo pòſt: Operæprecium eſt etiam uerba ipſa depromere, quibus cum uinum datur, uti ac ſupplicare conſuetudo fuit: Mactus hic uino inferio eſto. Inferio, inquit Trebatius, uerbum ea cauſa additum, eaq́ue ratione profertur, ne uinum omne omnino quod in cellis atque apothecis eſt conditum, ex quibus illud quod effunditur promptum eſt, eſſe ſacrum incipiat, & ex uſibus eripiatur humanis. Addito ergo hoc uerbo, ſolum erit quod inferetur ſacrum, nec religione obligabitur: ut inferium uidelicet uinum dicatur ſacrum, quod deis infertur. Sanè & Varro, Depeſta, ait, dicta etiam nunc in diebus ſacris Sabinis uaſa uinaria, in menſa deorum ſunt poſita. Apud antiquos ſcriptores Græcos inueni appellari poculi genus Depeſtam, quare uel inde radices in agrum Sabinum & Romanum ſunt profectæ: quod uinum dabant ut minutatim funderent, à guttis Guttum appellarunt: quòd ſumebant minutatim, à ſumendo ſimpullum nominauere. In huiuſce locum in conuiuijs è Græcia ſucceſsit Epichyſis, & cyathus: in ſacrificijs remanſit Guttus & Simpullum. hæc Varro. Sed & hodie guttum habemus in conuiuijs, Gottum tota Venetia nuncupantes. Epichyſi utitur & Plautus in Rudente: Præterea, inquit, ſinus, epichyſis, cantharus, gaulus, cyathus. Sanè græci σπονδεῖα uaſa dicebant, à σπένδω, id eſt ſacrifico dicta, in quibus deis uina libabant. σπόνδικες uerò, huiuſmodi ſacerdotes uocabantur. Et quoniam in ſacris moroſa & cunctabunda uoce utebantur, inde ſpondæus pes,

ſacris maximè aptus dictus eſt: & οἰνόσπονδα, cum uino ſacrificia peracta. Thaſij uino libaneo, odore thuris, deis prolibabant. & apud Aſopum in ęde Eumenidum mulſo libare, & pro coronis, floribus uti permiſſum fuit. Sanè Seleucus apud Athenæum libro ſecundo, negat ueteres uini copiam, aut deliciarum quippiam in ſacrificijs inferre ſolitos, cum tamen θοίνας, & θαλίας, & μέθας deis impenderent: & quidem θοίνας, quòd uino uterentur: θαλίας, quòd ueſcerentur: μέθας uerò, quòd μετὰ τὸ θύειν, poſt ſacrificia hilares fierent. Epicharmus etiam apud eundem corruptos mores notat, ac mutatam frugalem illam in ſacris obſeruantiam. Ex ſacrificio, inquit, epulum, ex epulo facta eſt potatio, ex potatione comus, ex como facta eſt θυανία, id eſt ludus: ex θυανία iudicium, ex iudicio condemnatio, ex condemnatione compedes, ſphacelus, & mulctatio. Hæc ille. Quid, inquam, ſi hoc tempore uiueret Epicharmus, de noſtris nunc ſacris diceret? Nundinas, non ſacra appellaret. Sed nos noſtra mittamus, uetera ſequamur.

Victimæ plerunque maiores auratis cornibus procedebant, minores coronatæ offerebantur, ut planius non multo pôſt dicam. Obſeruabant etiam, ut ſi uinum hoſtiæ infundendum foret, molam aut fruges in caput ſpargerent, ordine præpoſtero: ſi uerò, cum hoſtia ad aras ducebatur, uehementius fuiſſet reluctata, inuitaq; altarib. admoueretur, uel ſi aufugiſſet, uel percuſſa mugitum dediſſet: aut in aliam corporis partem, quàm oporteret, cecidiſſet: piaculare ſacrum, & triſte auſpicium facere credebatur, quaſi quòd inuitis Deis offerri uideretur. quæ uerò fugiſſet hoſtia, ubicunque eam nacti fuiſſent, mactari oportebat, ne maius piaculum fieret. Iones tamen contra inſtituta moresq; ſacrorum, tunc maximè hoſtiam litare, & deis gratam fieri putabant: cum inter immolandum taurus mugitum dediſſet. Exiſtimatum etiam antiquis eſt, funeſtam familiam, ſeu hominem funere pollutum, nec publica ſacra facere, nec ædes deorum dedicare poſſe, niſi in lemuralibus & parentalibus, ut ſuo loco dicemus. Notauimus ſuprà in Succidaneis, fœmininas hoſtias potiores apud Romanos fuiſſe. apud Aegyptios tamen uetitum fuit, fœminam hoſtiam immolare. Barbaris quoque circa montem Caucaſum, & apud Derbices Perſicam gentem, fœminam uictimam fuiſſe, aut eius carnibus ueſci, ſub graui documento uetabatur. Si tamen primis hoſtijs non litaſſent, aut primum ſacrum negligentia uel caſu non rectè initum aut curatum foret, illud denuò augeri, & uictimas ſuccedere ad expiandos deos permittebatur, donec ritè perlitatum eſſet. Illud non omiſerim, Romanos conſueuiſſe pro rebus quas citò expedire uolebant, ætate grandioribus hoſtijs: ubi uerò rem augere uellent, ſeu produci, iuniore uictima ſacrificaſſe. Nec unam unquam hoſtiam duobus deis aut incertis, ſed certo immolare ſolitos: quia utri deo res diuina facienda eſſet, facile ut dinoſceretur: ſuperisq; deis impares & albas, inferis uerò pares & nigras obtuliſſe. Veteres etiã illud obſeruabant, ut ſi pro infantibus immolandum foret, non grandis, ſed minor hoſtia mactaretur: obſeruatumq; eſt in deorum Manium ſacris, auerſa ac triſtia auſpicia, & dira magis fauſta eſſe. Itaq; in his nõ litare potius, quàm litare eſt. Animalia præterea ſacrificijs congrua, integra atq; inſecta. quæ à græcis ἄρτια & ἄτομα dicebantur, legebantur: καὶ μὴ ἔμπηρα. hoc eſt non curta, ſeu mutila. nam & Solon philoſophus dicere ſolebat, ἔμπηρα ἀφελεῖ. Sacrificiorum etiam quædam ἐπίθετα, hoc eſt adiecta, ſeu appoſita dicta legi. quorum in Areopagitico meminit Iſocrates: quæ non erant indigena & patria. Fuere & quæ Dorophorica, & quæ Apolytrotica, quæq; Apoplectica, atque Athyta nuncupata fuere. Item quæ δυσίερα, hoc eſt, in quibus non erat litatum, uel quæ dira ſacra ab aliquibus dicuntur. Porrò ſicut hoſtiæ puræ ac integræ parandæ fuerant, ſic & ſacerdotes, qui ſacra facturi erant, niſi tales fuiſſent, & ipſi à ſacris arcebantur. Id Plinius in ſeptimo declarat, de M. Sergio agens:

gio agens: & Seneca libro quarto Declam. de Metello loquens, & Dionyſ. Alicarn. libro ſecundo hiſt. quo loco agit de ſacerdotibus à Romulo conſtitutis.

Par etiam fuerit, ritus & cerimonias ſubſignare. nam ſingulis ferè deis ſua ſacra inſtituta fuere, quæ tranſgredi aut prȩterire nefas ducebatur. neq; deos omneis eiſdem ſemper ſacris, ſed alios alijs ritibus, ceremonijsq; placari, toto hoc de Deis opere docui: quæ tamen in omni ſacrificio ſolennia ſeruari in uniuerſum ſolita, quas'ue cærimonias cuſtodiri, hic tibi collecta perſcribam.

Sacerdos in omnibus ſacrificijs ritè celebrandis, antequam deis immolaret, aut rem diuinam faceret, quibuſdam ſe prius ſacris præparabat. unde Græcis uerbum frequens ἐξαγνίζω, quod eſt, ad cultum ſacrorum ſe expiare. Inter hæc erat corporis ablutio. unde & Aeneas ex ritu deos precaturus, ait in ſecundo Aeneid.

Donec me flumine uiuo Abluero.

Tum etiam à Venere abſtinebat, ut ad celebranda ſacra lautus ac mundus accederet. Legimus Numam Pompilium, cum pro frugibus faceret, eſu carnium & Venere abſtinuiſſe: & Iulianum Cæſarem, & ſi Procopio credimus, Iuſtinianum, oleribus leguminibusq; contentum ſæpe cœnitaſſe, ob religionem. eos item qui initiandi eſſent Iſidis ſacris, dies x parcere carnibus & uino. Quin & Aegyptios feſtis quibuſdam diebus ieiunia ſeruaſſe: id quod & Hebræos adhuc obſeruare animaduertimus. Aquæ quidem aſperſione corporis labem tolli, & caſtimoniam præſtari putabant, præterq; Myſos & Eſſæos, aliosq; qui ob religionem animantibus abſtinebant, ut ſuprà dictum eſt: cœlibemq; uitam agebant qui Abij & Anymphi dicti fuere. Conſtat ſacerdotes Matris deûm Samia teſta ſibi uirilia amputaſſe, atq; illos qui maxima ſacra obibant, ut in caſta religione manerent, & procul à mulierum contagio uitam agerent, herbis quibuſdam euirari, & uirilitatem amittere: utq; nulla niſi ſacrorum maneret cura, nudiq; & uacui religioni ac pietati intenderent, cunctarum ſe rerum dominio abdicare. quod iure pontificio ueteri caueri quidam putant, illis uerbis: Ad diuos adeunto caſtè, pietatem adhibēto, opes amouento. qui ſecus faxit, Deus ipſe uindex erit. Quam caſtimoniã apud exteros quoq; ſeruatam notauimus. Quippe in Theſmophorijs, matronæ Athenienſes ut Venerem cohiberent, folijs uiticis, cubilia ſubſternebant. nõnulli garo ex piſciculis, quiſquamã nõ haberent (quòd incendia libidinũ reprimere feruntur, & irritos conatus facere uenereos) in ſacris uſi fuere: quòd Ageſilaus putabat, deos non minus religioſis operibus, quàm ſacrificijs caſtis delectari: quod & Rex & poeta Iudæus ante illum monuerat. Legimus præterea hierophantas Athenienſium poſtquam in ſacerdotium cooptati erant, ut caſtè ſancteq; ſacrum facerent, cicutæ ſorbitione ſe caſtrauiſſe: Aegyptios uerò ſacerdotes negotijs omiſsis, mulieribus nunquam indulſiſſe, carnibusq; & uino abſtinuiſſe. Itemq; Gymnoſophiſtas adeò abſtinentiæ ſtudioſos fuiſſe, ut pomis ſolum oriza & farina alerentur. In Creta quoque, ut Euripides teſtatur, quos uocabant Iouis prophetas, non modò carnibus, ſed ne coctis quidem ueſci ſolitos fuiſſe: & Indorum Magos proditum eſt, qui ad ſolis ſacerdotium promoti fuerant, carnibus abſtinuiſſe, & nunquam ſub tecto fuiſſe, ſed lineis uelatos ſub diuo uitam egiſſe. Quinetiam obſeruatum antiquis inuenimus, ut qui rem diuinã facturus eſſet, ad ſuas leuandas culpas, ſe in primis reum dicere ſolitum, & noxȩ pœnituiſſe, & admiſſa faſſum, uultusq; ſummiſiſſe, & ad omnem modeſtiam finxiſſe: quod utinam & hodie perſeueraret in noſtris, inter quos pleriq; nulla reuerentia ac modeſtia ſacra obeunt. Sed & ueſtibus ſacerdotes amicti erãt ſacris, ut ex Romanis hiſtorijs didicimus, ne nunc Hebræos afferamus. Sed & Platonis uerbis uidemus: Nam, inquit, in ſacrificijs & celebritatibus pulchra ueſte, aureisq; coronis ornatus

ſacerdos rem diuinā facit. Sacerdos autem qui uictimā faciebat, pura in ueſte, & candida, plerunque intextili tela, nec maioris operis quàm menſtruæ, nonnunquam in purpura & auro: triumphales uiri, & qui ampliſsimos honores adepti fuiſſent, in triumphi ornatu, aut in prætexta, lotis manibus, & fronde coronati, ſancti & uenerabiles, nudis pedibus, tonſa coma, ad rem diuinam accedebant. idq; iam à Pythagora traditum, ſed à Iudæis Lacedæmonij obſeruarunt, qui nudis pedibus adorandum ſacrificandumq; cenſuerunt. Sed de nudipedalibus, in Annotationibus dictum eſt. Pura autem & religioſa ueſtis dicebatur, ut Feſtus ait, & Seruius, qua rem diuinam facturi feſto utebantur die. ea quidem erat ſoluta omni uinculo, nullis maculis, nec aliquo ſquallore obſita, nec funeſta, aut fulgurita. Caper & Hyginus in illos Vergilij,

Fontemq; ignemq; ferebant
Velati lino, &c, & uerbena tempora uincti.

Quo loco non lino, ſed limo legendum aiunt. Limium enim ueſtem fuiſſe dicunt, in extremo ſui purpuram limam, id eſt flexuoſam habentem: unde nomen accepit. Sanè Aegyptij laneas ueſtes in deorum templa non inferebant: hinc & linigeri dicti. Sic ergo inſtructus ſacerdos ipſe, uel præco publicus, ſacra præcedens clamabat: Hoc age. ac uoce populum excitabat, uirgaq; turbam ſummouebat, quæ commentaculum dicebatur: & ſilentium indicebat, ne mala aliqua uox obſtreperet, ne'ue quid triſte audiretur: & ſacris fauere, & attentos eſſe iubebat. hinc Vergilius ait in tertio, Fida ſilentia ſacris. Vnde & græcè myſteria dicta, ab occludendo ore, id eſt, μύειν τὸ ϛόμα. licet aliter Phurnutus putet, ut in Myſia Cerere retuli. Hinc etiam dicere ſolebant, Paſcito linguam, teſte Feſto. De ſilentio plura dixi in Symbolis Pythagoræ. Secluſa ſacra dicebantur, quæ Græcis dicebantur myſteria, ut docet Feſtus. Initiationes uocat Cicero, Liuius, alijq;. Sunt & qui opertanea ſacra huc transferant, quorum & Plinius meminit, in quibus gallinæ nigræ non uidebantur puræ. Dici uerò uidentur opertanea, quòd ſeorſum ab hominum conſpectu & in operto fierent: uel quòd myſtica eſſent, & ἀπόῤῥητα. In deorum ergo ſacrificijs taciturnitate ac ſilentio opus fuit, & ut intentis eſſent animis. Si enim opus facientem ſacerdos inter ſacra uidere contigiſſet, temerari & pollui putabatur. Ideo ei cuſtos dabatur, qui ſacra inſpiceret: & alter, qui linguis fauere iuberet. Propterea etiam & mali ominis uerba uitabantur. hinc Seruius libro quarto: Mactat, ait, uerbum ſacrorum fuiſſe κατ' εὐφημισμὸν, id eſt per bonum omen dictum, ut adolere. Nam mactare propriè eſt, magis augere. Vergilius,

Mactant lectas de more bidentes.

Quoties enim aut thus, aut uinum ſuper uictimam fundebatur, dicebant, Mactus eſt taurus, thure uel uino: hoc eſt, cumulata eſt hoſtia, & magis aucta: id quod & Iſidorus libro decimo ſcriptum reliquit. Apud Græcos autem ad ſacrificium acceſſurus ſacerdos, hoc primùm præfari ſolitus fuit, τὶς τῇδε: hoc eſt, Quis hic? Qui uerò interreant ſacris, referebant, πολλοὶ κἀγαθοὶ, quod eſt dicere, multi & boni. Quin & illud etiam in ſacris dictum obſeruant ſcriptores, quod & legitur apud Callimachum in hymnis, ἑκὰς ἑκὰς ὅϛις ἀλιτρος. Quod & ſimiliter Vergilius uſurpauit, cum ait:

Procul hinc, procul eſte profani.

Nam polluti homicidio, aut humano infecti ſanguine, cæteriq; eiuſmodi, à ſacris arcebantur: ne'ue aras contingerent, aut ſacrificio intereſſent, publicis legibus prohibebantur. Sanè apud Græcos legimus, ſacra quædam ἀβίβλα nuncupata, in quibus intereſſe profanis haud fas fuerat: uti βίβλα, ad quæ etiam profani admittebantur. & quia à quibuſdam ſacris mulieres innuptas, aut ſeruitio preſſos, uel ære coemptos abeſſe oportebat, ideo in ſacrorum apparatu lictor præ-

ctor præfari ſolebat:Hoſtis uictus,mulier uirgo exeſto. At in Chæronea ſacerdos lorum tenens pro ædibus ſacris Matutæ, id eſt Leucotheæ, clamitabat:Seruum non ingredi, non ſeruam, non Aetolum, non Aetolam. ijs enim ſacrificio adeſſe eo loci non licebat. Apud Magos, qui eſſent lentiginoſi, tanquam deis inuiſi, ab aris ſummouebantur. Item qui elati reuixerant, quibuſq; uiuentibus exequiæ factæ fuiſſent, uelut profani à ſacris propellebantur. Apud Germanos, ijs qui ſcutum amiſiſſent in acie, ſacris intereſſe haud licebat: & apud Aegyptios, ſubulcis omnibus templa interdicta fuere. Item menſtruatis Hebræis, & fœtis, poſt X L diem, & qui impetigine deformes eſſent. Apud Scythas quoque, qui hoſtem nullum interfeciſſent in acie, in ſolennibus libare non poterant:reliqui initiati intereſſe ſacris non prohibebantur. Romani ſacerdotes cũ adorarent, rem diuinam facturi, capita uelabant:Græci aperto erant capite. Sanè quòd Romani uelarent capita, præter Vergilium & Plutarchum in Cauſis, ita Feſtus: Saturnij, inquit, dicebantur, qui caſtrum in cliuo Capitolino incolebant, ubi ara dicata ei deo ante bellum Troianum uidetur, quia apud eam ſupplicant apertis capitibus. Nam Italici, auctore Aenea, uelabant capita: quòd is cum rem diuinam faceret in littore Laurentis agri Veneri matri, ne ab Vlyſſe cognitus, interrumperet ſacrificium, caput adoperuit, atque ita conſpectum hoſtis uitauit. hoc idem Plut. pluribus, & alia. Seruius uerò non Vlyſſem, ſed Diomedem ait, iuſſum Palladium reddere: qui cum implere pararet, Aeneam ſacrificantem inuenit. hinc Nautes Palladium accepit, atq; inde mos uelandi capitis. id quod Helenus Aeneæ prædicit libro tertio Aneid.

Purpureo uelare comas adopertus amictu.

Macrob. autem in tertio Sat. ex Balbi ſententia, apud aram Maxim obſeruatum ait, ne lectiſternium fieret: ubi etiam aperto capite omnes ſacra feciſſe tradit. quod fiebat, ne quis dei habitũ imitaretur: nam ibi ipſe operto capite erat. Varro ait, Græcum hunc fuiſſe morem, ut ſcilicet græco ritu ſacrificaretur in ara Maxima. hoc & amplius addit C. Baſſus, idcirco hoc factum fuiſſe, quia ara Maxima ante aduentum Aeneæ in Italia conſtituta eſt, qui hunc ritum uelandi capitis inuenit, ut ſuprà dictum eſt. Scribit Numa in Pontificalibus, Tutulũ uocari pallium, quo ſacerdotes caput tectabant, cum ad ſacrificium acceſsiſſent: hoc idem ad Chalcidium Fulgentius. Vergilius:

Et capita ante aras Phrygio uelatus amictu.

Quare uerò Saturno aperto capite ſacra fierẽt, ut ueritatis cultori, & honori, pluribus Plut. in Quæſtionibus: licet ſint qui ſcribant, ne ſacerdotis animus à ſacris auerteretur, quod & ſuprà tactum. Dexteram dein ad os ferebat, ſeq; in orbem circumagebat, ut erat à Numa inſtitutum: de qua in ſacris, quæ diuerſimodè fiebat, uertigine, locupletius in Symbolis diſſerui. Tibicines præterea & citharœdi in ſacrificijs adhibebãtur, qui præcinerent, monerentq; ne aliud ageretur, ne'ue exaudiretur: quibus & ius fuit in æde ueſcendi, id quod priſca religione ſeruatum eſt. Tibiæ uerò quibus in ſacris utebantur, ex buxo fuerant: quæ autem in ludis, ex tibiæ aſininæ oſſe, aut ex argento confectæ erant. Sed de multiplici tibiarum genere, in Poetarum hiſtoria ſcripſi, cum de ſcena agerem. Aegyptij in ſacris non tibias, ſed cantus adhibuere. Hoſtia ergo ſi maior erat, auratis cornibus plerunq; immolabatur. S. C. extat de ludis Apollinarib. primùm faciẽdis, quod Macrobius recitat primo Satur. In quo Decemuiri præceptum fuit, ut Græco ritu hoſtijs ſacrum facerent, Apollini boue aurato, & capris duab. albis auratis: Latonæ boue fœmina aurata. Ludos in circo populus coronatus ſpectare iuſſus eſt. hinc Ouidius ait,

Indutaq; cornibus auro
Victima, uota facit. & alio loco:
Blandis indutæ cornibus aurum

Conciderant ictæ niuea ceruice iuuencæ.

Iuuenal. Frontemq́ coruſcat, dixit: propter ſcilicet cornua aurata. Aſcanius in decimo Aeneid. apud Vergilium,

Et ſtatuam ante aras aurata fronte iuuencum
Candentem, pariterq́ caput cum matre ferentem,
Iam cornu petat, &c.

Quo loco Seruius: Quæ Ioui conueniret uictima, perbellè exponit. Si minor hoſtia eſſet immolanda, illius de fronde coronabatur, cui ſacra fiebant: laneaq́ infula & candida uitta circũdata, ante aras nullo uinculo ligata ſiſtebatur. neq́ enim in ſacris uinctum quid eſſe debet, ut notat in tertio Aeneid. Seruius. licet Iuuenalis in duodecimo ita ſcribat:

Sed procul extenſum petulans quatit hoſtia funem,
Tarpeio ſeruata Ioui, frontemq́ coruſcat:
Quippe ferox uitulus templis maturus & aræ,
Spargendusq́ mero, &c.

Et Iſidorus ab aliquibus uictimam uocatam tradit, quòd uincta ad aras ducebatur, ut ſuprà dictum eſt. Sed hoc ad ferociam uictimæ dictum eſt, dum duceretur: uel ut alij exponunt, referentes ad tempus ante ſacrificium, quo ligatæ fuerant. Scribit enim Seruius, in ratione ſacrorum, quòd par eſt & animæ & corporis cauſa. nam plerunq́ quæ non poſſunt circa animam, fiunt circa corpus: ut eſt ſoluere, uel ligare, cum nõ poſsit anima per ſe, ex cognatione poteſt. ergo Helenus apud Poetam benè,

Vittasq́ reſoluit Sacrati capitis. Item illud,
Vnum exuta pedem uinclis in ueſte recincta.

Quoties quoque uictima reluctabatur, ut dixi ſuprà, oſtendebat ſe improbari. unde aptè Vergilius in decimo,

Et ſtatuam ante aras aurata, &c. & alibi,
Et ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad aram. Lucanus,
Diſcuſſa fugit ab ara Taurus.

Hinc & Ammian. hiſt. libro XXXIIII: Abunde ratus poſt hæc Iulianus proſperitates ſimiles aduentare, complures hoſtias Marti parabat Vltori: & ex tauris pulcherrimis decem, ad hoc perductis, nondum aris admoti uoluntate ſua nouem procubuere triſtiſsimi: decimus uerò, qui diffractis uinculis lapſus, ægrè reductus eſt, mactatus ominoſa ſigna monſtrauit. Contrà uerò apud Senonas: nam lucum ſacrum uenerabantur, quem niſi uinculo ligatus ingredi nemo poterat. qui ſi fortè prolapſus corruiſſet, attolli minimè licebat, ſed per humum reptare conueniebat. In Scythia quoque Marti ſacrum fieri ſolebat, in quo uictima primis pedibus ligata ad aram ſiſtebatur, cui laqueum collo inijciebant, ac baculo circumducto ſtrangulabant, ſine precatione & uotis.

Sed & aqua in ſacris adhibebatur. nam & expurgari adeuntes ad ſacra ſolitos aquæ inſperſionibus legimus: in qua torrem ex altari, ubi rem diuinam feciſſent, prius extinxiſſent, quæ Chernips diceretur. Scribit Seruius in quarto Aeneid. quòd qui ſuperis ſacrificabant, abluebantur. Vergilius:

Donec me flumine uiuo Abluero.

Qui uerò deis inferis, aſpergebantur: ut illud,

Spargens rore leui, &c.

Aquam autem Romani de fonte Iuturnæ, qui circa Numicum labitur, in omnibus ſacris adhibebant, ut in XII Seruius ſcribit, inſpergebantq́. Eam uerò aquam ſuper terram poſuiſſe, piaculum ac triſte omen erat. Ideo uas lato ore, & fundo anguſto, in quo hauriretur, ne ſtare poſſet, in ſacris adhibebant: quod uas, Donatus & Seruius futile uocant. & de eodem ita Lactantius lib. octauo Theb. Futile, inquit, uas eſt quoddam lato ore, fundo anguſto: quo utebantur in

tur in ſacris deæ Veſtæ, quia aqua ad ſacra in terra non ponebatur: quod ſi factum eſſet, piaculum erat. unde excogitatum eſt uas, quod ſtare non poſſet, ſed ſi poſitum eſſet, ſtatim funderetur. unde & homo commiſſa non retinens, futilis dicitur: & contrà non futilis, bonus conſilijs. Licet quidam eruditi, hoc uas cadum etiam & ſcyphum dixerunt: illudq́ manibus tenere oportebat, quod quidem Flaminicæ uirgines ſacrorum miniſtræ, aut Veſtalium famulæ, & non nunquam pueri flaminum miniſtri, quos Camillos appellabant, ut dictũ eſt alibi, patrimi & matrimi omnes coronati tenebant manibus. Ex hac luturnæ aqua ægros curari, & bonæ ualetudini reſtitui, ex Varrone alibi recitaui. Apud Athenieſes uerò aqua ſumebatur ex Callirrhoe fonte, magnæ religionis in maximis ſacris, & ſponſalitijs cærimonijs: in quibus aliam adhibere, nephas habebatur. In Delij Apollinis templo præcipua aqua fuiſſe fertur, ſacrificantium uſui accommoda: quam ad alios uſus hauſiſſe, magni criminis inſtar erat. Græci in ſacrificijs & expiaminibus, Eleutheri aquam frequentes adhibebant. Trœzenij, ex Hippocrene: Perſici reges ex Choaſpe, quam peregrè profecturi ſecum etiam ferebant: Arabum reges ex Euleo, qui ortus à Medis, præcipuo nitore fluit. Præ cæteris uerò Aegyptij, tanti Nili aquam fecere, ut cum hydria ad templum humeris ferebatur, omnes procumberent: & ſublatis manibus, deis gratias agerent, nimirum cum & fluuium ipſum deum exiſtimarent, Iouem etiam ipſum appellantes, ut in Ioue traditum eſt. Ferunt & Babylonios reges ex Nilo & Iſtro aquas inter gazas condere aſſueuiſſe, ut hoc argumentum ſuæ magnitudinis oſtenderent, cum per tot ſpacia terrarũ, totq́ inuias regiones adueherent. Mox ſacerdos Romanus, lanea infula uelatus, & fronde coronatus, puraq́ ueſte indutus, aram manibus tenens (nam niſi manu teneretur, non litari putabatur) ſacra peragebat. Vergilius quarto Aeneid.

Talibus orantem dictis, araſq́ tenentem
Audijt omnipotens: Idem libro ſexto,
Talibus orabat dictis, araſq́ tenebat.

Aram tamen tangere pellex, lege Numæ uetabatur: ſi tetigiſſet, ſolutis crinib. agnum cædere iubebatur. tum ſacerdos uerſus ad orientem, (matutinum quippe tempus ſacrificijs idoneum exiſtimabant antiqui: nam deos tunc aſsidere templis, & matutinis ſalutationibus adeſſe opinabantur: Magorum Perſarum exemplo, quibus mos fuit primo ſemper diluculo deis canere hymnos, laudeſq́, Solemq́ orientem uenerari) meditato & ſolenni precationis carmine, uerbis priſcis ex annalium uetuſtate erutis, numina & deos precatus, uota effundebat: quam precationem plerunq́ ter repetebat. Indi uerò & Gymnoſophiſtæ in meridie, & ubi multum diei proceſſerat, immolare deis ſolebant. Meridialem, inquit Feſtus, ueteres hoſtiam atram appellabant, quam meridie immolabant.

Triſmegiſtus Mercurius cenſuit, ut adorantes medio die ſe cõuerterent ad auſtrum, occiduo ad occaſum: ſi uerò primùm oriretur Sol, in ortum. Fuit & Apollonij Tyanei opinio, ſummo diluculo cum deis uerſari: procedente mox die, de deis loqui oportere. Moſes autem & Hebræi occidentem Solem ſpectare conſueuerunt. Alibi à me eſt obſeruatum ex Græcis in Pindarum commentarijs, ad orientem deis ſacra fieri, heroibus uerò ad occidentem. Porphyrius quidem philoſophus, templorum ſtatuas & ingreſſus orientẽ ſpectare debere ſtatuit, uti adeuntes in occaſum conuerſi, & in ſimulacrórum ora, id eſt, ἀντιπρόσωποι, preces effunderunt. Lucianus etiam templa condi ad ſolem orientem ueteres conſueuiſſe aſſerit. hinc Vitruuius libro quarto de ſacrarum ædium poſitione idem ſcribit, uti ædis ſignum quod erit in cella collocatum, ſpectet ad uerſpertinam cœli regionem. Sed enim infula, quam dixi, ex lana alba & cocco fuit, inſtar faſciæ, plerunq́ lata, nonnunquam tortilis & rotunda:

ex qua

ex qua uittæ, quæ & teniæ dicebantur, hinc & inde diffluebant. Sanè piaculum incepto ſacro committebatur, ſi aliquo modo ſacrificium interrumperetur. quod Vergilius in tertio Aeneid. de Heleno oſtendit, cum ait,

Ne qua inter ſanctos ignes in honore deorum,
Hoſtilis facies occurrat.

Idem & octauo,

Audax quos rumpere Pallas
Sacra uetat, raptoq́ue uolat telo.

Vbi Seruius: Cum ludi Circenſes Apollini celebrarentur, & Annibal annunciatus eſſet circa portam Collinam ingruere, omnes raptis armis concurrunt. reuerſi poſtea, cum piaculum formidarent, inuenerunt ſaltantem in circo ſenem quendam, qui cum interrogatus dixiſſet, ſe non interrupiſſe ſaltationem, ductum eſt hoc in prouerbium: Salua res eſt ſaltante ſene. quod tamen in tertio Aeneid. nonnihil euariat: atq́ue item Feſtus, qui ſenem illum Pomponium appellat. Porro & intermiſsione piaculum committebatur, quod alibi notaui, ut in eo Poetæ,

Annua quæ differre nefas.

ubi piaculum fieri ait intermiſsione anniuerſariorum. Sed ſacrificiorum reliqua afferamus.

Principium precationis à Iano & Veſta fieri ſolebat, quæ in omnibus ſacris præcipua numina habebantur: de quibus ſuis locis abundè ſum locutus. In uotis enim nuncupandis perpetuam hi meruere præfationem. Et de Iano quidem Fabius Pictor libro primo: Vinum, inquit, & far primus illos docuit Ianus, ad ſacrificia & religionem magis, quàm ad eſum & potum. primus enim aras & pomœria & ſacra docuit, & ob id illi in omni ſacrificio perpetua præfatio præmittitur, farq́ue illi ac uinum primò prælibatur. Illos tamen qui ad aram maximam ſacrum faciebant, alium quàm Herculem deum aduocare non decebat. Cui uerò deo ſacrum fuerat conſtitutū, id moris fuit, ut poſt ipſum reliqui inuocarentur, ut uolentes & propitij uotis & precationibus adeſſent. Domitianus tamen Mineruam genitricem, & Ant. Heliogabalus ſuum deum præponi mandauerunt. In Peloponneſo Meliſſa nympha, quæ uſum mellis illis dediſſe credita eſt, in ſacrorum præfatione adhibebatur. Sanè & cuique Deo ſua carmina, ſuæq́ue precationes, quas ſacricolarum ſimplicitas nunc orationes & collectas uocat, inſtitutæ erant, quæ conceptis uerbis efferebantur: & ne quid præpoſterè fortaſſe diceretur, aliquis præire ſolitus fuit. id quod ex ſcriptoribus, & in primis Liuio ſæpe notauimus. Sanè alij aliter has preces offerebant, & propterea particulam aſcribam ex Arnobij libro ſecundo, aduerſus Gentes: Neque, inquit, quod Magi ſpondent commendaticias habere preces, quibus emollitæ neſcio quæ poteſtates, uias faciles præbeant, ad cœlū contendentibus ſubuolare: neq́ue quod Hetruria libris in Acheronticis pollicetur, certorum animalium ſanguine numinibus certis dato diuinas animas fieri, & ab legibus mortalitatis abduci, &c. Qui hoc loco Acherontici libri, Aruntij dicuntur à Seruio, ut in Tagete dictum eſt. Precibus peractis, & ritè deis deprecatis, ſacerdos qui rem diuinam faciebat, ſe ad dexteram uoluere, & circumuertere ſolebat, manumq́ue, priore digito in dictum pollicem reſidente, ori admouere: deinde ſedere, uelut deis ratas preces habentibus. Galli uerò, ſe ad læuam uertere putarunt religioſius eſſe. Sed plura de hac in ſacris uertigine, in Symbolis Pythagoræ recitaui. Græci poſt effuſas preces, manus oſculabantur: quod honoris etiam gratia factitatum, apud Homerum & alios obſeruaui. id quod nunc eſt in frequenti non ſacrorum modò, ſed & profanorum etiam uſu. Certè & uictrices imperatorum dexteras milites deoſculari, ob fortia aliqua facinora ſolitos legimus. Illud præterea quoque annotaui Romanos factitaſſe, ut fanum aliquod prætereuntes, manum labris & ori admoue-

admouerent tanquam deos uenerarentur, quòd Deo maximè ſilentium conueniat. Vinum antequam ſacrificulus ſimpullo circumferret, ut aſtantes pariter libarēt, tum ſetas inter cornua uictimæ manu excerptas, tanquam prima libamina in ignem mittebat. id quod & Vergilius non ignorauit, cum cecinit in ſexto Aeneid.

Et ſummas carpens media inter cornua ſetas
Ignibus imponit ſacris.

Mox uictimarius obliquum cultrum ferreum, oblongum, id eſt ſeceſpitam, à fronte ad caudam uictimæ ducere, & ſe ad orientem uertere ſolebat, quod in ſacrificio habebatur primum. hinc ait Verg. in XII,

Illi ad ſurgentis conuerſi lumina ſolis,
Dant fruges manibus ſalſas, & tempora ferro
Summa notant pecudum, pateriſq; altaria libant,

& cætera, quæ cum ſumma ſacri cærimonia à Poeta dicuntur. Eſt autem ſeceſpita, gladius manubrio eburneo, rotundo, ſolido, iuncto ad capulū auro argentoq;, fixus clauis æneis, ære Cyprio, quo flamines, flaminiſq; uirgines, pontificeſq; ad ſacrificia utebantur. Suet. in Tib. Nam & inter pontifices ſacrificanti ſimul, pro ſeceſpita plumbeum cultrum ſubijciendum curauit. Dicta autem ſeceſpita, à ſecando: auctor Feſtus. Hinc etiam ſeciuū libum dictū fuit, quod, eodem teſte, ſeceſpita ſecaretur. Alij ſeceſpitam ſecurim, alij dolabram æneam & cultellum putauere. quin & ſcena, ſecuris an dolabra fuerit, ambigitur: quam Cincius in lib. qui eſt de uerbis priſcis, dolabram dixit pontificiam. Liuius in Lydio: Corruit quaſi ictus ſcena, haud multo ſecus. quibus uerbis uidetur ſcena & ſeceſpita eadem fermè eſſe, niſi codices mentiantur. Erat apud Delphos hoc in more, ut cultro quo deis immolabant, de nocentibus etiam ſupplicium ſumerent. Perſæ & Cappadoces non gladio, ſed ſtipite hoſtias mactabant. Romani etiam interdum malleo. apud Homerum etiam querno trunco. Adeò uaria ſacrificandi religio fuit gentibus. Quod uerò ſuprà primum in ſacrificio haberi diximus, id ita intelligebamus: primam ſacrificij partem fuiſſe deis libare, ſecundam immolare, tertiam reddere, quartam litare. Sanè nec hoc loco prætereundum eſt, libare & litare uerba eſſe ſacrorum, & utrunque à Græcis deſumptum; à λείβω uidelicet, & λίσομαι. his tamen ut Latini noſtri ſunt uſi, in hoc differunt, quòd libare, utcunque ſacrificare eſt, immò leuiter & modeſtè tangere, ut ferè in ſacrificijs ſolemus. hinc & ad alia transfertur; Vergilius,

Oſcula libauit natæ.

Litare uerò eſt ritè ſacrificare, & impetrare: id quod ex auctoribus facilè colligimus. Plinius lib. octauo de uitulo: Quamobrem, inquit, uictimarum probatio in uitulo, ut articulum ſuffraginis contingat, breuiore non litat. Hoc quoque notatum, uitulos ad aras humeris hominum illatos non ferè litare, ſicut nec claudicante, nec aliena hoſtia deos placari, nec trahere ſe ab aris. Suet. Tranquillus in Cæſare: Dein pluribus hoſtijs cæſis, cum litare non poſſet, introijt curiam ſpreta religione. Vergilius,

Sacriſq; litatis Indulge hoſpitio.

Lucanus Hetruſcum Aruntem inducit:

Neq; enim tibi ſumme litauit
Iupiter hoc ſacrum. Martialis,
Non quæcunq; cadit hoſtia cæſa litat.

Plautus in Pœn. Si Hercule iſtuc unquam factum eſt, tum me Iupiter faciat, ut ſemper ſacrificem, nec unquam litem. Nihil enim ſacris mancum, ut antè dictum eſt, nihil monſtroſum conueniebat. nam ſi uiſcera pallêre, tetriſque maculis ſuffuſa apparuiſſent, ſi iecur tabidum, ſi pulmonum fibræ defuiſſent,

ſi ſine corde uel præcordijs uictima, non litandum ueteres gentium ſacerdotes exiſtimarunt. Hinc ſuccidaneæ hoſtiæ, de quibus iam actum eſt: unde & litatio dicta, & perlito uerbum. T. Liuius libro primo, v. Decad. Quòd caput iecinori defuiſſet, tribus bubus perlitaſſe nequiuit, ſenatus maioribus hoſtijs uſque ad litationem ſacrificari iuſsit. Præter libo & lito, ſunt & alia uerba quibus in ſacris ueteres utebantur: ut lego, unde & lectæ hoſtiæ. quod & ideo Seruius ait uerbum eſſe ſacrorum: & immolo, à mola, qua hoſtia inſpergebatur, ut iam dictum: & ſimiliter macto, & adoleo. Operor item eſt uerbum ſacrorum, unde operata iuuentus à Vergilio, & operatus in herbis. Sunt & alia penè innumerabilia: ſed nos potius de Sacrificijs ſermonem cœptum continuemus. In quocunque ſacro id fieri mos fuit, ut faces adhiberentur ex tedæ ligno, quas faces niſi mares ferre fas fuit, aliàs neminem: & igne accenſo ſuper aras (neque enim ſine igne ullum ſacrificium fieri licebat) tum uictimam immolare ſuccinctos miniſtros ſacerdos iubebat: qui uictimarij & cultrarij à nonnullis, & popæ dicti ſunt. Quidam & agones uocant. Lactantius in quarto Theb. Sacerdotum, inquit, conſuetudo talis eſt, ut aut ipſi percutiant uictimas, & Agones appellantur: aut ſic tenentes cultrum, alter impingat. ideo dicit Statius,

In uulnus cecidere greges.

Quin & uictimatores dicuntur: de quibus Vergilius,

Supponunt alij cultros.

Hi autem uictimam ſupra verticē, plerunq; infra iugulum feriebant, idq; pro dei uel animalis ratione. Indi quidem non iugulare, ſed præcluſo ſpiritu uictimam necare aſſueuerunt, ne quid de ſacro deperiret, ne'ue quid mancum Deo offerre uiderentur. Græcis autem id moris fuit, ut in primo Apollonij interpretes docent, ſi cœleſtibus deis uictimam immolarent, ſic hoſtiæ caput ſtatuere, ut cœlum ſpectaret: ſi uerò inferis, ut deſpiceret terram. Porrò miniſtris quidem, niſi iuſsi eſſent, mactare non licebat. ideo ſuccincti nutum imperium'ue expectantes, Agon', id eſt Ago'ne, dicebant. Seneca libro tertio Partitionum: Belle, inquit, deridebat hæc Aſinius Pollio: Filius, inquit, ceruicem porrigat, carnifex manum porrigat: deinde reſpiciat ad patrem, & dicat, Agon': quod fieri ſolet in uictimis. hæc Seneca. Sed & Ouidiuѕ primo Faſtorum pulchrè his uerſibus oſtendit:

Nominis eſſe poteſt ſuccinctus cauſa miniſter,
  Hoſtia cœlitibus quo feriente cadit.
Qui calido ſtrictos tincturus ſanguine cultros,
  Semper agat' ne rogat, nec niſi iuſſus agit.
Pars quia non ueniant pecudes, ſed agantur, ab actu
  Nomen Agonalem credit habere diem.
Vel quia præuiſos in aqua timet hoſtia cultros,
  A' pecoris lux eſt ipſa notata metu.

Hoc eſt, ἀπὸ τῆς ἀγωνίας. Varro quoq; ab hac uoce Agon dictos ait dies Agonales. Succinctos etiā hos ait. unde & Agonalia, quæ ſtatiuæ feriæ fuerūt, quib. Iano v. Id. Ianuarij aries mactabatur. Sanè Agonia, quę & Agonalia dicta fuere, ſacrificia fuerūt, quæ in agonibus, id eſt montib. fiebant. Agonus mons Quirinalis, & porta Agonenſis, porta Collina: Pompeius auctor. Varro à Salijs dici ait Agonia, qui Agonenſes dicerentur. Agonia quidē priora Ianuario menſe fiebant, altera uerò Aprili, ut oſtendimus in Faſtis. Porro & Agonius deus, præſes rebus agendis fuit, ut Feſtus docet. Sed quod uictimarij ſuccincti dicantur, præter iam dicta & Propertius innuit, cum ait,

Succinctiq; calent ad noua ſacra popæ.

Suet. in Caligula: Aſtāte, inquit, Caligula unus poparū Aelius Spartianus: Percuſsit ho-

cuſsit hoſtiam popa, nomine Antonius. Tranſiuit & nomen hoc, ut ſacerdos quoq;, in nomen proprium. M. Cic. in oratione pro Milone, Licinij Popæ meminit. hæc & in Antiquitatib. uidi, eiuſmodi popas uictimarios ſuccinctos: inter quos his diebus, unum peruetuſtum ex ære, quem è ruinis prope uiam Flaminiam effoſſum oſtendit mihi Franciſcus Fantinus, noſtræ ciuitatis canonicus. Apud Delphos Hoſioteris dicebatur, qui hoſtiam immolaret, ut Plut. ſcribit. Quinq; autem Hoſioteres ſacri erant, & cum prophetis multa agebant, & ſimul ſacris operabantur, ſeq; ex Deucalionis genere ortos arbitrabantur. Nicolaus Damaſcenus in gentium Synagoga, quod & Stobæus repetit in Sermone de iuſticia: In Pædalijs, inquit, gente Indica, non qui ſacerdos eſſet, ſed qui in præſentia haberetur prudentiſs. hoſtiam mactabat: nec à deis niſi iuſticiam rogabat. Sed redeo ad inſtitutum. Interim cæſa uictima alij uaſa, ut cruorem exciperent, cadenti hoſtiæ ſupponebant, quæ propriè σφαγεῖα dicebantur græcè: alij uictimam decoriabant, aliaq; peragebant. mox aruſpex, flamen, aut ſacerdos cultro ferreo uiſcera & exta rimabatur, & extiſpicium fiebat, hoc eſt, per exta deos conſulebat, & an perlitatum eſſet attentè explorabat: & tunc exta reddi dicebantur, cum probata aræ ſupponebantur, ut notat Seruius. Vergilius ſecundo Georg.

Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.

Sunt autem exta, quæ numero plurium tantum dicuntur, licet & extum legatur apud auctores, Celſum & Plin. quæ in uictimis interiora extant: ut cor, pulmo, lien, & iecur, quoniam ſuper interiora inteſtina extent. Plin. uno nomine præcordia dici exta, libro trigeſimo Nat. hiſt. dixit. Feſtus: Exta (ait) dicta, quòd ea deis proſecentur, quæ maximè extent, emineantq;. Ab extis diuinationem etiam M. Cic. lib. ſecundo de Nat. deor. factam fuiſſe oſtendit. Idem & in primo de Diuinat. hinc uocati extiſpices, diuinatores per exta, ac ſacerdotes. Idē Cic. ſecundo de Diuinat. Artificioſa diuinationis illa ferè genera ponebas extiſpicum. Non. Marcellus Varronem citat: & licet pleræq; nationes extiſpice & aruſpice uterentur: apud Galatas tamen non aruſpex, ſed philoſophus aderat, ſine quo apud eos ſacrum non fiebat. Luſitani, ut ſcribit Strabo in tertio, exta inſpectantes, nihil concidebant, ex lateribus fibras proſpiciebant, & contrectantes uentura coniectabant: ex inteſtinis quoq; hominum maximè captiuorum diuinationes captare ſolebant, ſagis uelantes. inde ubi plaga infligebatur, ab inteſtinis ſub aruſpice primùm ad hominis caſum uaticinabantur. Veteres quoq; Græci hœdorum, agnorum, uitulorumq; inſpectis inteſtinis, futura prædicebant. & hoc quidem Pauſ. Cyprij etiam ex ſuum inteſtinis & extis ariolabantur. ſolus Thraſyllus canum extis uaticinabatur: quod ex eius ſimulachro, quod in Olympia fuit, colligebatur, ad cuius humerum dextrum obrepere uidebatur muſtelus, & canis hoſtia bifariam ſectus, ſecurq; oſtendens penes ipſum iacebat. Obſeruabant & flammam aruſpices, quę ex crematis uictimis edebatur, ut ſcribit Didymus. Item bilem, quomodo humorem eiacularetur. Veſicam præterea, ore lana colligato igni imponebant: & quo illa pacto diſrumperetur, & quam in partem lotium fudiſſet, adnotare conſueuere. Colligebantur porrò & ex hoſtiarum cauda uaticinia. nam igni inflexa difficultatem rei indicabat, uel belli: extenſa & deorſum corruens, cladem futuram. Si uerò in altum erecta fuiſſet, uictoriæ indicia præ ſe ferebat. Scribit Lactantius in quinto Theb. comment. ſuper ea uerba,

Et in nullis ſpirat deus integer extis:

Fuit, inquit, quoddam in extis ſignum, quod Deus appellabatur: quod ſi integrum apparuiſſet, propitium numen oſtendebat: ſin uerò dimidium, iratum ſignificabat numen, aut certè non præſens. hæc autem Proſecta exta dicebantur, ut idem ait Lactantius, cum reddebantur inſpecta. uerbo ſacrificātium

uſus eſt poeta: particulæ enim minutæ membrorum omnium proſecta dicuntur in ſacris, quæ inferuntur aris. Lucanus:

Si pectora pleno
Sæpe dedi, laui calido proſecta cerebro.

Statius:

Vbi aduerſo dederat proſecta tonanti.

Nonius uerò ait: Proſecta, exta quæ aris dabantur, ex fibris pecudum diſſecta. Licinius Macer in Ornithogonia:

Vulgari toſta uapore,
Cum uirgis proſecta ferunt.

Val. Flaccus tertio Argonaut.

Tunc piceæ mactantur oues, proſectaq; partim
Pectora per medios, partim gerit obuius Idmon.

Hæ quidem ſacrificiorũ particulæ uidentur etiam Præſiciæ, à præſecando dici. de quibus Arnobius lib. ſeptimo, ridens antiquorum ſuperſtitioſa ſacrificia, his uerbis agit: Quòd ſi omnes has partes, quas præſicias dicitis, accipere dei amant, ſuntq; illis gratæ, uel uoluptatis alicuius, uel dulcedinis ſenſu, &c. Sed præſtat hoc loco pleraque eiuſmodi nomina uſurpata in gentium ſacris, ſemel commemorare: quæ idem Arnobius his uerbis colligit. nam cum de totis & integris uictimis egiſſet, ridens: Quid, inquit, ſibi reliqua hæc uolunt, Magorum cohærentia diſciplinis, quæ in ſacrorum reconditis legibus pontificalia reſtituêre myſteria, & rebus inſeruere diuinis? Quid, inquam, ſibi hæc uolunt, Apexabo, iſsicia, ſilicernia, longauo, quæ ſunt nomina & farciminum genera, hircino alia ſanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus? quid tædæ, quid næniæ, quid offæ? non uulgi, ſed quibus eſt nomen appellatioq; penitæ: ex quibus quod primum eſt, in exiguas aruina eſt miculas, at illa minutim inſecta de more: quod in ſecundo ſitum eſt, inteſtini eſt porrectio, per quam proluuies editur, ſuccis perexiccata uitalibus? offa autem penita eſt, cum particula uiſceris cauda pecoris amputata. quid polimnia, quid omenta, quid palaſea, ſiue ut quidam cognominant, plaſea? ex quibus eſt nomen omenti pars quædam, quo receptacula uentrium circumretita finiuntur. Vobis cauda eſt plaſea, ſiligine & ſanguine delibuta. Polimnia porrò ſunt ea, quæ nos proles uerecundius dicimus, à uulgaribus autem aſſolent cognomine teſtium nuncupari. Quid fitilla, quid frumen, quid africia, quid gratilla, catumeum, conſpolium, cucubula? ex quibus duo quæ prima ſunt, pultium nomina, ſed genere & qualitate diuerſa: ſeries uerò quæ ſequitur, liborum ſignificantias continet. & ipſis enim non eſt una eademq; formatio: non enim placet carnem ſtrebulam nominare, quæ taurorum è coxendicibus demitur, pulpamenta non aſſa, quæ in uerubus exta ſunt, animata prius & torrefacta carbonibus: non ſalſamina denique, quæ ſunt una commixtio, quadrimis copulata de frugibus: non ſimiliter fendicas, quæ & ipſæ ſunt diræ, quas plebis oratio illa ſolet, cum eloquitur, nuncupare: non ratione eadem erumnas, quæ ſunt prima in gurgulionibus capita, quæ deijcere cibos & referre naturæ ſtruminatoribus * ſæculis, non magmenta, non augmina, non mille ſpecies uelamen ſanguinum, uel fitillarum, quibus nomina indidiſtis obſcura, uulgoq; ut eſſent auguſtiora feciſtis. Idem paulo pòſt. Quæ cauſa, quæ ratio eſt, ut caro ſtrebula ſeparatim, rumа, cauda & plaſea ſeparatim, iræ ſolæ, nomenq; ſolum augmentorum adijciatur in cauſam? Tum ſubiungit exclamans: O' deorum magnitudo mirabilis, ô nullis hominum comprehenſa, nullis intellecta naturis: ſiquidem, ut proſint, teſticulis pecudum redimuntur, & rumis: neq; prius iras atq; animos ponunt, niſi ſibi adoleri paratas conſpexerint nænias, offaſq; redemptas. hactenus ex Arnobio. Ad reliqua ſacrorum redeo. Sanè ars aruſpicina hoc etiam habebat, ut & thuris motus, & crepitus, & fumi agitatio, & flexus aruſpex ipſe colligeret:

geret: quoniam hæc primum ſigna aut teſtabantur extorum promiſsis, ſi bona fuiſſent: aut ſi contrà, refringebantur, ut teſtatur liber de Thuris ſignis. hæc Lactantius in quarto Theb. Illud etiam obſeruandum, quod pluribus contendit Arnobius, thus in ſacris non eſſe rem uetuſtam, ſed nouellam. nam neq;, ait, temporibus (ut perhibetur) heroicis quid nam eſſet thus, ſcitum eſt: neq; genitrix & mater ſuperſtitionis Hetruria opinionem eius nouit, aut famam. Mox neq; Romulum nouiſſe, neq; Numam, oſtendit: quod ex Apuleio ipſe etiam alibi docui. Extis porrò inſpectis, ex omni uiſcere & membro primitias parteſq; deſectas farina farris inuoluère, & in calathis ſacrificanti offerebant: & tunc hoſtia perfecta dicebatur. Has ſacerdos aris imponens accenſis; igne comburebat. hoc enim in omni ſacrificio ſeruabatur, ut de ſingulis oblatis, aut Deo immolatis, particulas tanquam libamina adolerent: in ignem mittebant, addito igni thure & coſto, alijſq; odoramentis, prout ſacrum ferebat, & ritus. Illud etiam notauimus, quòd in maritimis ſacrificijs exta in fluctus iactabantur. unde illud,

Porricit in fluctus. Silius in XVII,
Cui numen pelagi placauerat hoſtia taurus,
Iactaq; cæruleis innabant fluctibus exta.

Sanè exta ueru aſſa apponebantur. At uerò arietis, non ueru cocta, ſed elixa in olla, apponebantur: aliàs ritu præpoſtero ſacrum peractũ cenſebatur. Varrò de Ling. latina: Hæc ſunt, ait, quorum in ſacrificijs exta in ueru coquũtur, quas & Actius ſcribit, & in Pontificijs libris uidemus. Scribit Arnobius in ſecundo, ubi de cærimoniarũ mutatione agit: Cum, inquit, Romulo Pompilioq; regnantibus, percocta planè ac madida cremarentur deis exta, nónne rege ſub Tullo ſemicruda cæpiſtis, & leuiter cremata porricere, priſca obſeruatione contempta? tantum Arnob. At uerò in hòſtijs eam dicabãt Aruigem, quæ cornua habebat: quoniã is cui oui mari teſticuli dempti, & ideo ut natura uerſa ueruex declinatur: ſed etiã coxas cum inguinib. cniſſa, quam & cniſſarion dicebant, id eſt adipe operientes comburebant. κνίσσα enim propriè in ſacrificijs nidor, euaporatio & aruina dicitur. Hinc Lucianus de Sacrificijs, ἀναφερομένην κνίσσαν, id eſt inſurgentem nidorem, uel aſcendentem, dixit: quod & κνισσάριον uocatur. cenſebatur enim hæc pars prèçioſa pręcipuè, & propter inceſſum, & quia inde ſemen genitale deducitur. Sic uictimarum quidem uiſcera, licet nunquam abluta, elixa per ſeſe fiebant: uinumq; aris poſtea fundebatur, & tunc Porrici hoſtia dicebatur: de quo uerbo in ſacris uſurpato Macrobius in Sat. Ex quo emanauit illud, Inter cæſa & porrecta. M. Tullius ad Atticum: Ne quid, inquit, inter cæſa & porrecta, ut aiunt, oneris mihi addatur, aut temporis. Meminit & Varro de Ling. lat. & ego de Annis, menſibus, &c. & Eraſmus in prouerbijs. Ex reliquis autem hoſtiæ partibus ſeu membris cœnam apparabant, quibus, qui ſacris interfuiſſent, ueſci licebat. De quibus ex legis præſcripto ad domeſticos portiunculam afferre, & impartiri fas fuit: extraneos adhibere nefas fuit. id quod & Hebræis præceptum erat. Veſcebantur uerò ſtantes, cum panibus rotundis, in deorum honore adhibitis. nam in ſacris ædibus ſimul epulari & ſacrũ fieri obſeruatũ eſt: menſæ enim in templis ararum uicem præbebant. Sed quoniam niſi peracto ſacrificio eo ueſci licebat, illud ideò prouerbio iactatum eſt, Haud immolata ſacra ſæpe deuorat: in intemperantes, & uentri deditos. quales apud Hebræos fuere Heli filij, quorum nota eſt hiſtoria. At Aegyptij ſacerdotes immolata uictima caput abſcindebant, illudq; diris & carminibus execrati, in flumen deijciebant, cum ſolenni precatione: ut ſi quid aduerſi eis immineret, in caput illud redundaret. Sed plenius de omni hoc ſacrificandi ritu Aegyptiorum paulo pòſt agam. Apud Græcos ex cæſa uictima nonnunquam, capite & uentre excepto, cætera dabantur

deis,lingua uerò præconibus. Deis, qui iucundi ab aliquibus,ab alijs placidi & mites latinè nuncupati ſunt, à Græcis θεοὶ μειλίχιοι,ſacra nocturna fieri ſolebant apud Myoneam urbem,in montis excelſi uertice, in quibus omnes hoſtiarum carnes ante ſolis exortum abſumi oportebat. Nunc & ex qua materia in ſacris ignis faciendus eſſet, aliquid dicendum eſt. Nam & in hoc religioſam uetuſtatem fuiſſe uidemus. In ſacris ignem ex olea, lauro, uel craſſioris corticis quercu,aut cuius caudex cauus fungoſusq́ foret, accendere, uel adolere nefas fuit. Hæc etenim ligna ominoſa ſunt, & deteſtata: quem ignem in ſacris ſubdita face accendebant, eum partim ex fumo quos globos uolueret, quantum'ue ſe attolleret, ut paulo antè dicebam: partim ex flamma, ſi lucidior, aut obtuſior, & qua ſpecie foret, ij qui Capnomantes dicebantur, plerunque obſeruabant. ſuperſtitioſum id quidem. Si autem extincto & mortuo carbone ſacrificaretur, neglectæ religionis ſignum, & pernicioſum putabatur. Perſis ligna arida dempto cortice ſacrificio apponere mos fuit, oleumq́ ſuperfundere,& pinguem aruinam. Et hoc locupletius, ubi de Perſarum inſtituto ſeorſum agam. Elienſes alba populo in ſacris Iouis ſemper uſi fuere, ex quo Hercules Ioui ſacrificanti eam attulit. Apud Siculos in colle Vulcanio, iuxta ſtagnũ, dum ſacrum fieret, ſarmentonũ faſces ſuper aras ſua ſponte ignem concepiſſe, & nullo flante anhelitu incendium feciſſe fabulati ſunt. ſicut de Seleuco proditum eſt, qui cum Ioui in Pella uictimam immolaret, ligna aris impoſita ultro arſerunt: & de Egnatia nympha inter nymphas iam retuli. Seruius in XII. Aeneid. ſuper ea poetæ uerba,

Qui fœdera fulmine ſancit:

poſt alia, Certe (inquit) quia apud maiores aræ non incendebantur, ſed ignem diuinum precibus eliciebant, qui incendebant altaria. Vt minus mitum ſit, quod de Ioue Elicio legimus. Sanè & ad facienda fœdera, ut Seruius idem docet, aqua & ignis adhibebantur. Vnde & contrà, quos arcere uolebant à conſortio, eis aqua & igni interdicere ſolebant: id eſt, rebus, quib. conſortia copulabantur. Sed & in captandis augurijs ſacerdotes prius, & aruſpices, qui nunc (inquit Plutarchus in Problem.) augures, luminaria ſemper aperta habere uoluerunt, nec operculo impoſito claudi. rationem pluribus ille & cauſam affert. Apud Scythas uerò, cum ſacrum Marti fieret, hoſtiarum carnes oſſibus ipſarum adurebantur. Luſitani ignitis lapidibus ſacrificiorũ carnes coquere ſolebant: ijdem ex immolata hoſtia, ut paulo antè dixi, nihil concidebant, ſed extis tantummodo perſpectis uaticinabantur. Iaſides, licet ex omni incenderent aras, ſpinas tamen aſparagi, aut ſtramina in ſacris cremare nefas habebant. Thiſetæ, & Argyni, oſſa uictimæ tantum in ignem mittebant, & deflagrabãt, ipſi carnibus ueſcebantur. Sanè ſolebant partes de immolatis uictimis dare præſentibus, & abſentibus mittere, quæ μερίδες à Græcis dicebantur, & Miſſa interdum à Latinis. Strobula, inquit Feſtus, Vmbrorum lingua appellabantur partes carnium ſacrificatarum. Non hoc loco reticuerim, quod eſt ab Iſidoro proditum libro XI. Sacra ſpina eſt, inquit, una pars ſpinæ, quam Græci ἱεροστέον uocant, id eſt os ſacrum, quoniam primum infante concepto naſcitur: ideoq́ & hoſtia id primum deis ſuis dabatur, unde & ſacra ſpina dicitur. hæc ille. Apud Lacedæmonios in publica uiſceratione primi Reges fuere, quibus duplum quàm cæteris dabatur, priuilegioq́ honoris præter libamina immolatorum quoque animalium coria. Delphis id moris fuit, ut immolantes uictimas, excluſis cæteris, ueſcerentur, ad quam extraneos admittere nefas erat: contrà in ſacris Hecates, qui ſacrum fecerat, de ſacrificio ueſci nõ licebat, quod & Plutarchus in Sympoſiacis teſtatur. De cœna quæ huic deæ in triuijs apponebatur à gentibus, ſuo loco, hoc eſt in Hecate, planè ſcripſi. In epulo Iouis, quod in Capitolio ſeptemuiri Epulonum celebrabãt, Iupiter in lectulum, Iuno

&

& Minerua in ſellas ad cœnam inuitabantur. ex quo illud colligit Valerius Maximus, quòd uiri antiquitus in lectulis duntaxat, mulieres uerò in ſellis diſcumberent. Porrò inter ueſcendũ uictimarũ carnes, laudes deis canere tam Latini quàm Græci ſolebant, his quibus ſacrificium factum fuiſſet: quod apud Vergilium de Hercule diligenter obſeruatum uidemus. nam & pſallere in numerum, & hymnos canere, chorumq́ agere apud auctores ueteres conſueuiſſe annotamus: tum etiã ſaltantes à læua dextrorſum, mox à dextera læuorſum choreã ducebant. Erant & diuerſa hymnorum genera, de quibus in primo de Poetica & poetarum hiſtoria Dialogo pluribus egimus, quæ hic non eſt ut repetamus: illic enim ex græcis & latinis ſcriptoribus recenſuimus. Scribit Plutarchus, ſuo tempore Romanos peractis uotis deos deuenerari, & in tẽplis ſedere ac permanere cõſueuiſſe: Re demũ diuina, & cerimonijs peractis, ſacerdos ILICET proclamabat, quaſi eos diceret iam abire licere, qui ſacris interfuiſſent. Græcis uerò & Aegyptijs id concinebatur, quod Apuleius oſtendit in ſua Metamorphoſi, λαοῖς ἄφεσις, hoc eſt populis miſsio. unde & noſtri, Miſſam hoſtiam eſſe concinunt. Atq; hactenus quidem de ſacrificijs in uniuerſum.

DE INFERORVM SACRIFICIIS.

CAeterùm hac parte huius Syntagmatis de inferorum uictimis ac ſacrificijs agere propoſui, tametſi in noſtro de Sepulchralibus & uario ſepeliendi ritu pleraque ſum complexus: Operis tamen ratio requirit, ne eam hoc loco intactam relinquamus. atq; ab hoc exordiar: Antiquorũ fuiſſe ſententiam, uiuos ſuperorum deorum eſſe, mortuos ad deos Inferos pertinere. iuxta quã opinionem locutus eſt Poeta libro undecimo Aeneid.

Nos iuuenem exanimem, & nil iam cœleſtibus ullis
Debentem, uano mœſti comitamur honore. & idem in XII,
Vos ô mihi manes
Eſte boni, quoniam ſuperis auerſa uoluntas.

Superis ſiquidem omnia deberi putabant antiqui, donec uiuerẽt: ideo, quia (ut dicunt phyſici) cum homo naſcitur, ſortitur à Sole ſpiritum, à Luna corpus, à Marte ſanguinem, à Mercurio ingenium, à Ioue deſiderium, à Venere cupiditatem, à Saturno humorem: quæ omnia ſingulis extinctos reddere exiſtimabant. At nos hæc mittamus, qui Deo tantum debemus quicquid ſumus: rideamusq́ has ſapientũ ineptias, & uanam religionem. Romanis conſuetudo fuit, ut polluti funere, non ſacrificarent ſuperis. Si tamen contingeret, ut uno eodemq́ tempore & funeſtaretur quis, & cogeretur dare operam ſacrificijs, laborabat ille, ut antè ſacra compleret, quàm funus agnoſceret. Vnde & Horatius Puluillus in Capitolij dedicatione, cum ab inimicis filius extinctus nunciaretur, ait, Cadauer ſit: nec uoluit funus agnoſcere, donec templum dicaſſet, ne ſacrum intermitteret. Iuxta quem morem & alias habemus hiſtorias. Sed & poeta Maro ita Aeneam inducit:

Aeneas, inquit, quanquam ſocijs dare tempus humandis
Præcipitant curæ, turbataq́ funere mens eſt,
Vota deûm primo uictor ſoluebat eoo.

Quin etiam qui de pietatis gereribus ſcripſerunt, primum locum in ſepultura eſſe uoluerunt. Vnde cum pontificibus nefas eſſet cadauer uidere, magis tamen nefas fuit, ſi uiſum inſepultum reliquiſſent. Vnde etiam genus ſepulturæ fuit, pulueris uel glebæ iniectio, ut in Sepulchralibus copioſe retuli. Verumenimuerò iam ſacra defunctorum inſtituta exponere exordiar. Scribunt interpretes Apollonij in primo Argon. cum ſepulchrũ Dolopis Mercurij filij interpretãtur, quòd mortuis in occaſu ſolis iuſta peragebantur, cœleſtib. uerò in ſolis ortu: Entomaq́ mortuis iugulari, quibus capita amputarentur. alij ἐντο-

μα dicunt, quòd quæ generare non poterant, mortuis ac inferis dicarentur: ueluti deis cœleſtibus, quæ eſſent cum teſticulis & coleata: hoc eſt, ἄγονα τοῖς ἀγόνοις, ὄρχεα δὲ τοῖς οὐρανίοις. Itaq; uictimarum capita ſtatuebant, ut ea in terrã conuerſa haberent. Sed iam par eſt, ut ſacrum deis infernis apponam, quod à peritiſsimo ſacrarum cærimoniarum uate libro ſexto Aeneid. deſcriptum eſt. ita enim ille:

Quattuor hic primum nigrantes terga iuuencos
Conſtituit, frontiq; inuergit uina ſacerdos,
Et ſummas carpens media inter cornua ſetas,
Ignibus imponit ſacris libamina, prima
Voce uocans Hecaten, cœloq; hereboq; potentem:
Supponunt alij cultros, tepidumq; cruorem
Suſcipiunt pateris: ipſe atri uelleris agnam
Aeneas matri Eumenidum magnæq; ſorori
Enſe ferit, ſterilemq; tibi Proſerpina uaccam:
Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras,
Et ſolida imponit taurorum uiſcera flammis,
Pingue ſuperq; oleum fundens ardentibus extis.

Atq; hæc quidem poeta, in quibus illud in primis obſeruandum uidetur, ipſum poetam uſum eſſe ſummo artificio & uerborum proprietate. primùm atri coloris iuuencos, tum uina inuergit ex ritu ſacrorum: quippe fundo, uergo, & inuergo, uerba in ſacris fuerunt. de quibus ſic obſeruant periti, ut Fundere ſit ſupina manu libare, ut in quarto Aeneid.

Media inter cornua fundit,

quod fiebat in ſacris ſuperûm. Vergere uerò, ſeu Inuergere, eſt conuerſa in ſiniſtram partem manu ita fundere, ut patera conuerteretur: quod in infernis fiebat, qua infuſione ſi uictima non ſtupuiſſet, apertè probabatur. Statius libro ſexto Theb.

Spumanteſq; mero pateræ uerguntur, & atri
Sanguinis, & rapti gratiſsima cymbia lactis.

Tum & illud etiam notandum, ex cærimoniarum inſtituto, quod ait, & ſummas ſetas inter uictimæ cornua carpſit, & igni impoſuit: quod etiam antè anno taui. Illud quoq; non prætereundum, quod ait, Voce uocans Hecaten: quòd propriè dictum eſt uoce, non uerbo, & quibuſdã myſticis ſonis. nam in huiuſmodi ſacris uariè nomina inuocabantur, quod apertè Lucanus expreſsit: ut,

Latratus habet illa canum, gemituſq; luporum,
Quod ſtrident, ululantq; feræ, quod ſibilat anguis,
Exprimit & planctus, fractæq; tonitrua nubis:
Tot rerum uox una fuit.

Sed & illud non ſimpliciter à Vergilio dictum, Supponunt cultros alij: ex eadem diſciplina prolatum eſt. nam dum uictimas cæderent, ſeceſpitam, id eſt cultrum ſuperponebant, ſicut & illud, Inchoat aras: quod, ut Seruius ait, uerbum ſacrorum fuit, & perficere denotabat.

Sanè in fine ſacrorum illud etiam dicere alta uoce ſolebant, SALVE AETERNVM, VALE AETERNVM. quod & poeta Vergilius in Pallantis funere Aeneam protuliſſe ait,

Salue æternùm mihi maxime Palla,
Aeternumq; uale.

De quibus uerbis Varro in Logiſtoricis ait, ideo mortuis Salue & Vale dici, non quòd ualere, aut ſalui eſſe poſsint: ſed quòd ab ijs recedimus, eos amplius nunquam uiſuri. Hinc etiam ortum ait Seruius, ut etiam maledicti ſignificationem interdum Vale obtineant. ut Terentius, Valeant qui inter nos diſſidium

dium uolunt: hoc eſt, ita à nobis diſcedant, ut nunquam ad noſtrum reuertantur aſpectum. Ergo ea ratione Vale mortuis dicebatur, quaſi à nobis recedentibus. Porro & Statius lib. v. Theb. Archemori exequias deſcribit, qui item in quarto Tireſiam inducit ferale ſacrum facere. ita enim canit:

Tum fera cæruleis intexit cornua ſertis,
Ipſe manu tractans, notæq; in limine ſyluæ.
Principiò largos nouies tellure cauata,
Inclinat Bacchi latices, & munera uerni
Lactis, & Actęos hymbres, ſuadumq; cruorem,
Manibus aggeritur, quantum bibit arida tellus.
Trunca dehinc nemora aduoluit, mœſtusq; ſacerdos
Treis Hecatæ, totidemq; ſatis Acheronte nefaſto
Virginibus iubet eſſe focos. tibi rector Auerni,
Quanquam infoſſus humo, ſuperat tamen agger in aruis
Pineus, hunc iuxta cumulo minor ara profundæ
Erigitur Cereri, frondes atq; omne cupreſſus
Intexit plorata latus, iamq; ardua ferro
Signati capita, & frugum libamine puro
In uulnus cecidere greges.

Quo loco Lactantius quædam his ſacris conuenientia, quę ipſe miſſa facio. Item quæ Silius Italicus libro XIII Punicorum, ubi Scipionem inducit ſimiliter patri apud Auernum huiuſmodi ferale ſacrum peragere, Autonoe Grynea phœbade monente. Ita enim canit, ne Græcos nunc inculcem:

Inducit iuuenem, ferroq; cauare refoſſam
Ocyus urget humum, atq; arcanum murmur anhelans,
Ordine mactari pecudes iubet. acer operto
Ante omnes taurus regi: tum proxima diuæ
Cæditur Enneæ caſta ceruice iuuenca.
Inde tibi Alecto, tibi nunquam læta Megæra
Corpora lanigerûm procumbunt lecta bidentum,
Fundunt mella ſuper, Bacchiq; & lactis honorem.

Sed iam ad alia, quæ dicenda reſtant, properemus.

Romæ in campo Martio Terenti locus fuit, ubi Ditis & Proſerpinæ ara fuit. locum quidā dictum uolunt, quòd ibi Tiberis tereret. Quin & ideo Tiberim ipſum Rumonem & Serram uocatum fuiſſe ait Seruius, quaſi ripas ruminans & exedens. & in aliqua etiam urbis parte Tereotus dictus, eo quòd ripas terat. In hoc ergo loco Inferis deis ſacra fiebant, & ludi à loco denominati Terentini inſtituti, de quibus plura ſcripſi in noſtro de Annis & menſibus. cum enim multa portēta fierent, & murus & turris qui erant inter portam Collinam & Exquilinā, uel ut alij dicunt Gabiuſam, de cœlo tacta eſſent, ideoq; decemuiri Sibyllinos libros adijſſent, & renunciatum eſſet, ut Diti patri & Proſerpinæ ludi Terentini tribus noctibus in campo Martio fierent, & hoſtiæ furuæ immolarentur: Terentus, inquit Feſtus, locus fuit in campo Martio, quo in loco ara Ditis patris in terra occultabatur. hinc & ludi Terentini. Auſonius poeta:

Trina Terentino celebrata trinoctia ludo.

Stat. Papinius in Syluis,

Aut inſtaurati peccauerit ara Terenti.

De hac etiam ara Val. Max. & Cenſorinus, & alij. ad hanc ter annis ſingulis acceſſum placādis Manibus patêre. idq; ideo mundum patêre dicebatur, poſt ſcilicet Vulcanalia, & menſe Octobri & Nouēbri: quod fuit tertio Kalend. ſeptēb. & quatto non. octobris, & tertio Idus nouēb, id quod etiā ex Feſto alibi

recitaui. Cum autem in Italia humanis capitibus prius Ditem placarent, mox ab Hercule moniti hominum ſimulachra pro uictimis dederunt. Obſeruatum quoque fuit, ut ſterilibus iuuencis & pecudibus, ac uino & melle, lacte & ſanguine Diti ſacra fierẽt. tametſi in inferijs uina Numæ lege libare uetitum fuerit aliquando, iuxta illud, Vino rogum ne reſpergito. Et aras quidem Inferorum, quę plerunq; geminæ fuerunt & pares, quas nigris uittis aut cæruleis ornabant, & cupreſſo: cumq; pecudes immolarent, ſpirantem cruorem in effoſſam terram mittere ſolebant, & uinum & lac & mel unà infundebant, ſeu potius (ut dictum eſt) inuergebant, uiſceraq; cæſæ uictimæ ter circum aras ducebant, igne accenſo. Hoc piaculari ſacro inferos euocari arbitrabantur. Inualuerat etiam mos, ut infernis deis ſacra facturi pares uictimas, easq; ſiniſtra immolarent: & cum manes expiandi eſſent, pocula libarent, aut in ſepulchrum conuerſa manu inuergerent. In his ſacris litaſſe, piaculum fuit. Nigras, ut dictum eſt, hoſtias immolabant, & uina ſpargebant: quinetiam & uaſa in ignem immittere ſolebant, & uiſcera igni impoſita oleo conſpergebant, ut facilius cremarentur. Nam cum Diti ſacra exhibebant, omnia ſimul in eis abſumi & perdere uolebant. Ligna è ſepulchris eruta atro igni apponebant. Neque oriente luce ac ſole, ut deis ſuperis, ſed uel noctu, uel poſt meridiem, decreſcente die, hoſtiam mactare fas fuit, capite eius ita conſtituto, ut terram, non cœlum ſpectaret, quod & iam antè dictum eſt. Nec in huiuſmodi inferorum ſacris corpus abluebat, qui ſacrum peragebat: ſed lotione omiſſa, ramo tantummodo leuiter inſpergebatur. Eſt Fabij Seruiliani Pontificis Maximi diſciplina traditum, ut atro die manibus parentare non liceret, ne infeſti Manes fierent: quia atro die nec Ianum, nec Veſtam præfari licebat. Fuit etiam illud parentationis genus à pontificibus ſancitum, quod fuit per iniectionem pulueris, aut glebæ, quo cadauer inhumatum expiabatur: qua de re ſuprà, & in Sepulchralibus abunde. quo loco & de Libitina & libitinarijs, deq; Epitymbia Venere, omniq; ſepeliendi ritu ſcripſimus: quæ inde, ſi uacat, repetenda ſunt. Fuerunt & apud Romanos defunctorum piamina, Februa appellata, quòd Sabinorum lingua februum purgamentum ſignificaret: uel, ut alij uolunt, à feruore, quoniam adolendo & flammis feruentibus fierent. Vnde & Februarius menſis, de quo abundè dixi in libro de Annis, menſibus, &c. eo enim menſe populus februabatur, id eſt purgabatur. per XII enim dies februa celebrabantur: hiſq; diebus pro impetranda mortuorum animabus quiete, omnis populus piaculis ſacrificijsq; circa ſepulchra accenſis facibus cereiſq; intentus erat. hæc Feſtus. Fuit & antiquis ſilicernium, ut Donatus ſcribit. Cœna & deis manibus inferebatur: uel quòd eam ſilentes cernant umbræ. id eſt umbræ poſsideant: uel quòd qui inferunt, cernant, ſed non deguſtent. nam de his quæ libantur inferis, quiſquis ederit, uel biberit, funeſtabatur: aliter licet Feſtus & Nonius tradant. hic quidem, funebre conuiuium ſilicernium ait: ille, farciminis genus quo funeſta familia purgabatur. Silicernij meminit Terentius, Cecilius, & Varro. Legimus apud Eleos, Plutonis templum fuiſſe, quod ſemel tantum patefieri ſolebat: & quamuis pateret, nulli tamen introire licebat. Sicyonij quoque ſemel quotannis Eumenidum, prope Aſopum fluuium, diem & ſacrum peragebant. Ad hæc & Græcis id moris fuit, ut paucis à morte diebus feralia ſacra impenderent. Idq; obſeruatum, ut corpore reliquo cremato, plerunque digitum, membrum ue, aut capillos ſeponerent, quibus tanquam cadaueri iuſta perſoluerent, ac parentarent. Fuit & ἐγκνίσμα apud Argiuos ſacrificij genus, quod defunctis exhibebatur. nam cum aliquis cognatorum aut familiarium defunctus fuiſſet, ſtatim poſt luctum Apollini ſacrificabant: poſt uerò trigeſimum diem Mercurio. mortuorum enim corpora ut à Tellure, ſic animas à Mercurio ſuſcipi putabant. Apollinis

autem ſacerdoti hordeum dantes, carnem pro eodem accipiebant, ignemq́ quaſi pollutum extinguentes, & rurſus accendentes, carnem coquebant: quod ſacrum Encniſma appellabant. Plutarchus auctor in Prob. Philoſtratus in Heroicis, in Neóptolemo ſacrum & inferias ſcribit, quas Theſſali ad Achillis ſepulchrum peragebant: quos ut legas moneo. Ego, ne in immenſum creſcat Opus, huiuſcemodi multa prætereo, & præcipuè ex poetis, Homero, Apollonio, alijs. Porrò uaria ac diuerſa parentationum genera apud diuerſas nationes fuere, ut copioſe oſtendi in Sepulchralibus. Hic addam, quæ in illo nos tum prætериere. Platæenſes manibus peremptorum ciuium dabanr inferias, præcedente tibicine, uehicula lauro & myrto fuſca cum coronis ſequebantur, tum lactis uini & olei libationes ſuccedebant. mox Princeps indutus purpuram, ſeruis eiectis, taurum ante pyram immolabat: Iouemq́ ac Mercurium deueneratus, eorum matres qui pro patria occubuiſſent, ad cœnæ epulas conuocabat, cratere libans uinum, idq́ ſe defunctorum Manibus propinare affirmabat, atq́ ita apud eos fiebat expiatio. Longior ſim, ſi in perſoluendis inferijs funerũ propria cuiuſq́ nationis aut gentis inſtituta, cærimoniasq́ perſequi uelim. Lemuria, quæ ab aliquibus Lemuralia dicuntur, Romani deis inferis inſtituerũt, ad placandos in primis Remi manes. Vnde & quidã Lemuria, quaſi Remuria dicta putauere, ut ait Porphyrion. Sed ipſe de Lemuribus in Dęmonũ Syntagmate diſſerui. Nunc id tantum addam, quòd dum celebrabantur inferiæ, deorum ædes clauſæ iacebant. in Lemuralibus quidem fabam noctu iacere ſolebant, Lemures ſe ex domo eijcere clamantes: quam tamen fabam nigram eſſe oportebat, ipſamq́ lotis manibus & pede nudo per ora uerſare, & poſt terga reijcere, ærisq́ tinnitum facere, utq́ Lemures fabis redempti domo abirẽt, nouies orare: idq́ Maio menſe tribus noctibus fieri, donec ſolutis religione animis, Manes expiatos ducerẽt. In parentalib. aſſumere fabas, uſus obtinuit: ſicut in peruigilijs cicer, & ad ferales cœnas lẽtesq́ & offas ad ſepulchra illorũ ferre, quibus parentare ius erat, quę & feralia à ferendis epulis dicta putãtur, ut ait Feſtus: ſeu à ferẽdis pecudibus, quas in defunctorũ ſepulchris ſuper nuda ſilice apponebãt. in his cœnis præter legumina & apium quoq; apponi ſolitum obſeruaui, quòd contra ebrietatem facere exiſtimetur. Ouidius certè oſtendit ſacra feralia & parentalia non multum precioſa requirere. ita enim ait:

Eſt honor & tumulis animas placare paternas,
  Paruaq́ in extructas munera ferre pyras.
Parua petunt Manes, pietas pro diuite grata eſt
  Munere, non auidos Styx habet ima deos.
Tegula porrectis ſatis eſt uallata coronis,
  Et ſparſæ fruges, paruaq́ mica ſalis.
Inq́ mero mollita Ceres, uiolæq́ ſolutæ,
  Hæc habeat media teſta relicta uia. Et idem mox:
Hanc quia iuſta ferunt dixere Feralia lucem,
  Vltima placandis Manibus illa dies.

Sed quoniam feralia prima breui hoc loco effertur, ego piaculare poſui eo libentius, quòd bene doctus amicus aſſeruit codicem ſe uidiſſe, qui ita habet. Præterea in funeralibus libatio duabus rebus expediebatur, ut ſcribũt Lactantius & Seruius. unde Vergilius ait,

Duo lacte nouo, duo ſanguine ſacro:

quòd alterum eorum alimonium ſit uitæ retinendæ, alterum uirium continendarum, quia uita hominum his rebus uiuatur. eamq́ proprerea ſepulturæ commendare ſolebãt, ut ſocietate parta curationis lucis amiſſæ poſteritas defectionis honoretur. Vnde & flores ſparguntur in honorem mortuorum. Vergilius:

Purpureos ſpargam flores.

Quin & defunctorum umbris,coronis,frugibus ſparſis,micis ſalis,uino, uiolis & floribus,ut etiam Ouidius in Faſt.teſtatur:ſed & epulis,ut dictum eſt.

His à me ſic expoſitis,uideor operępreciùm facturus, ſi ſeorſum aliqua aſcri pſero, ut quàm uariæ fuerint & diuerſæ gentium cærimoniæ in ſuis placandis & adorandis numinibus, intelligas. Atq; ab Aegyptijs exordiar: de noſtris enim,id eſt Chriſtianorum,& de Hebræorũ ſacrificijs,à principio libri ſum profeſſus,me nihil niſi parergôs allaturum.

Igitur Aegyptiorũ mos fuit,antiſtitem in ſuis ſacris Pontificẽ habere, apud quem reliqui ſacerdotes initiarentur,non ſigillatim cuiq; deorum quos Aegyptus colebat, ſed ſimul & gregatim. primus uerò eorum Pontifex dicebatur, quem penes ſumma fuit rerum ſacrarum. is ubi defunctus erat,in demortui loco filius ſurrogabatur. id quod etiam Hebræis diuina lege præceptum fuit. Aegyptij ergo ſacerdotes,cùm alias hoſtias,tum boues explorabant, an eſſent idonei ad ſacrificia,qua lingua eſſent, quos pilos in cauda haberent,& alia inſuper quædam ſigna obſeruabant,ut Herodotus ſcribit:quæ ſi affuiſſent, & munda eſſent,cannabo alligabant cornua,& ſphragitide terra ſigillũ imprimebant. alijs enim uictimis,niſi prius ſic ſignatis,in re diuina qui uterentur, pœna capitis tenebantur. Talem uerò ſacrificandi ritum habebant. Pyra ante aram ſtatuebatur,in qua immolata hoſtia adolebatur:dein libato uino ſupra pecudem contra templum deo inuocato,cui ſacrum fiebat, & uictimæ caput auferebant, illudq; in forum deferebant. ubi ſi negociatores externi,in primiſq; Græci affuiſſent,illis uendebant:ſin minus,in flumen abijciebãt. caputq; ipſum his potiſſimum uerbis execrabantur:Si quid fortè eſſet,quod uel ſacrificantibus, uel Aegypto nociturũ eſſet, ut id omne in caput ipſum conuerteretur. hic quidẽ mos Aegyptiorum fuit,hic ritus,ut de capite ſacrificatæ uictimæ ne ederent. Habebant & hoc inſtituti Aegyptij,ut ieiunarent,ut noſtri & Hebræi,pridie celebritatis,aut feſti,ἐν προεορτίῳ,ut Græci dicunt:& ubi obdormiuiſſent,bouem immolabant,eamq; corio exuebant,& tota aluo euacuabant,& expurgabant:inteſtina intra uentrem cum adipe relinquebant, crura truncabant, & extremos lumbos armoſq; ac ceruicem. his peractis, reliquum bouis corpus ſtipabant panib. puris, & melle,& uua paſſa,& ficis, & thure myrrhaq;, & alijs odoramẽtis.ubi hæc feciſſent,ac inferſiſſent,adolebant: multumq; olei & uini infundentes, ieiuni perſeuerantes antequam rem diuinam facerent, dum adolebatur ſacrificium,uerberabantur omnes (qua de uerberatione ſtatim agam) poſtea epulabantur, & ex reliquijs dapes ſtruebantur,proponebanturq;. Sciendum tamen, Aegyptios ex nulla alia pecude ſacra feciſſe, præterquã ſue, boue, uacca, uitulo, & anſere. Flagellatio uerò,ſeu uerberatio,quam Aegyptij facere poſt ſacrificium ſoliti fuerant, ab Herodoto libro ſecundo his fermè uerbis deſcribitur:In urbe, inquit, Buſiri,quem diem feſtum Iſidi agant, ſuperius à me dictum eſt. Verberabantur enim poſt ſacrificium cuncti, ſanè multa hominum milia: qua autem cauſa uerberentur, non eſt mihi fas dicere. hæc Herodotus. Hoc ideo attuli,ut eam flagellationẽ agnoſcas, quam hodie inter nos hi qui religioſi Monachi & confratres dicuntur,facere conſueuerunt, Diſciplinam appellantes:& ſimul ut Xenophanis phyſici dictum illud melius intelligas,qui cum Aegyptios ita ſe uerberãtes ac lugentes in ſuis his ſacris uideret,dixit, Si deos hos eſſe creditis, quibus ſacra facitis, quid lugetis? Sin autem eos homines putatis, quid eis rem diuinam facitis? Sed & alia quæpiam de Aegyptiorũ ſacris Plutarchus in lib. Iſid. & Oſirid. affert, quo loco multa, cur lineis ueſtibus uterẽtur in ſacris, cur ieiurarent, cur & ſale abſtinerent:ne quæ Diod. & Iamblichus ſcribunt,inculcem.

Agedum & quæ de Perſarum religione & deis proditum legimus, perſtringamus. Perſæ nec ſtatuas, nec aras erigebant, nec templa, ut alias dixi. ſacrificabant

ficabant uerò in loco aliquo excelſo, ut uidemus etiam Palęſtinos feciſſe: quod ęx ſacra Iudæorum hiſtoria cognoſcimus, & ut in Carmelo deo dictum eſt, ne hic multa congeram. Cœlum Perſæ, ait Strabo, Iouem putabant: quem, ut Herodotus & Origenes teſtantur, cœli circulum, uel gyrum uocabant, ut in Iouis Syntagmate oſtendi. Solem colebant, quem Mithran nuncupabant: de quo quàm multa tradantur, in Apolline eſt à nobis relatum. Colebant item Lunam, & Venerem, & Ignem, & Tellurem, & Ventos, & Aquam. ſacrificabant inquam in loco aliquo excelſo, & mundo, cum imprecationibus, coronatamq́ hoſtiam mactabant. cum uerò Magus, qui ſacrificio præerat, membratim carnes in ſingulos quoſq; diuiſiſſet, abibant omnes, nulla deis parte relicta: nonnihil hac in rè à Græcis & Hebræis differentes, qui pro re & inſtituto aliquando totam uictimam adurebant, (quod noſtri à Græcis holocauſtū dicunt) & nonnunquam diſtribuebant, uel epulabantur, ut oſtenſum eſt. Sed illud ita Perſæ agebant, quòd deos exiſtimarent nihil præterea uelle, præter animæ hoſtiā. Aliqui, ut docet Strabo, præcordiorum partem igni imponebant. Sedenim igni & aquæ pręſertim rem ſacram faciebant: igni quidem, arida ligna imponentes cortice adempto, & aruina ſuperiniecta, & adipe: deinde infuſo oleo ſuccendebant, nihil inſpirantes, ſed uentilantes: illud interea identidē repetentes, φαγίτω πῦρ κύριε. Quòd ſi quis inſpiraſſet, aut mortuum quicquam cœnúm ue in ſacrum ignem immiſiſſet, morte plectebatur. tāta adeò ueneratione ſacrum ignem proſequebantur. Aquæ uerò ſacra hoc modo peragebant. ad lacum, uel flumen, uel fontem accedebant, & ſcrobem faciebant, ibiq; hoſtiam iugulabant, cauentes ne quid proximę aquam ſanguine contingeretur: ac ſi id accideret, omnia polluerentur. poſtea immolatis carnibus ſuper myrto lauroq; impoſitis, eas Magi uirgis ſubtilibus cremabant, & imprecationibus quibuſdam factis, oleum lacte & melle mixtum inſpergebant, non in ignem, neq; in aquam, ſed ſuper terram: imprecationes per multum tempus faciebant, faſciculū uirgarum tenuiū ex myrica tenētes. atq; hoc de Pęrſarum inſtitutis legi. Sedenim in Cappadocia, ubi maxima fuit magorum multitudo, qui ab igne Pyrethi uocabantur, & permulta Perſarum deorum fana, non cultro, ſed ſtipite quodam mactabant, tanquam malleo uerberantes. Fuerunt autem Pyrethia ſepta quædam ingentia, in quorum medio ara erat. in ea Magi cinerem multum & ignem inextinguibilem ſeruabant, quò quotidie ingreſsi imprecationes faciebāt per horam ferè ante ignem, uirgarū faſciculum tenentes, & τιάρας περικείμενοι πιλωτάς: hoc eſt, ut Gregor. Tifernas eſt interpretatus, Filtraceis infulis uelati, ex utraq; parte dependentibus, adeò ut uittæ labra contegerent. hæc in Anaitidis & Amani delubris fiebant. nam & horū ibi delubra fuerant: & Amani quidem ſtatua in pompa deducebatur. Atq; de his iam ſatis. Nec hoc loco omittemus ſacra quæ deæ Syriæ, ſeu illa Atergatis, ſeu Aſtarte, ſeu quęcunq; alia illa fuerit, quæ in Hieropoli urbe fiebant. Cum primū igitur uir quiſpiā illuc ueniſſet, caput & ſupercilia tondebat: mox ouem mactabat, & in fruſta concidens conuiuabatur. Ouis uellus humi ſternebat, & ſuper eo genibus flexis procumbens, pedes & caput ſuo ipſius capite imponebat: & precibus petebat, ut ſacrificium numini acceptū eſſet, ſeq; eis in poſterū maiora daturum pollicebatur. his peractis, caput & ſociorum coronabat, & proficiſcebatur, toto itinere frigida lauās & bibens, humiq; cubans. neq; lectum fas conſcendere, donec iter perfectum eſſet. Qui autem ita peregrinātur, à certis in urbibus aſsignatis hoſpitium aſſumebant: qui doctores ab Aſſyrijs uocabantur, quoniam omina & oracula illis interpretabantur. Addit & Lucianus alia quædam ſacra, & eorum ritus, quę ridenda potius quàm referēda mihi uiſa ſunt. Tum & illud quoq;, omnes compungi & inuri notis quibuſdam, alios quidem in manus uolam & in ceruice, alios ſtygmatis inuſtos, &c. quæ multa Lucianus refert.

Quamuis

Quamuis in ſuperioribus, dum ſacrificandi ordinem in uniuerſum deſcripſimus, de omni fermè Romanorum cærimonia pro uirili attigimus: nihilominus nunc quoque uiſum eſt ſtudioſis talium rerum conducere, ſeorſumꝗ eadem prope petere, & omiſſa quædam addere. Incipiam uerò ab hoc, quòd in pontificum libris cautum fuiſſe legimus, quod & M. Tullio uiſum fuit in libro ſecundo de Legibus repetere. hoc illud eſt: Ad diuos adeunto caſtè, pietatem adhibento, opes amouento: qui ſecus faxit, Deus ipſe uindex erit. Separatim nemo habeſsit deos, néue nouos: ſed ne aduenas, niſi publicè adſcitos, priuatim colunto. Conſtructa à patribus delubra habento. Lucos in agris habento: & Larũ ſedes, ritus familiæ patrumꝗ ſeruanto. Diuos, & eos qui cœleſtes ſemper habiti, colunto: & ollos, quos in cœlum merita uocauerint, Herculem, Liberum, Aeſculapium, Caſtorem, Pollucem, Quirinum: aſt olla, propter quæ datur homini aſcenſus in cœlum, Mentem, Virtutem, Pietatem, Fidem, earumꝗ laudum delubra ſunto: Nec ulla uitiorum ſacra ſolennia obeunto. Ferijs iurgia amouento, easꝗ in famulis operibus patratis habento: itaꝗ, ut ira cadat, in annuis anfractibus deſcriptum eſto. Certasꝗ fruges, certasꝗ baccas ſacerdotes publicè libanto. Hoc certis ſacrificijs ac diebus, itemꝗ alios addes. Vbertatem lactis fœtusꝗ ſeruanto: idꝗ ne committi poſsit ad eam rationem, curſus annuos ſacerdos finiunto: quæꝗ cuiꝗ diuo decoræ gratæꝗ ſint hoſtiæ, prouidento. Diuisꝗ alijs alij ſacerdotes, omnibus pontifices, ſingulis flamines ſunto. Virgines Veſtales in urbe cuſtodiunto ignem foci publici ſempiternum Quoꝗ & priuatim, & publicè modo, rituꝗ fiat, diſcunto ignari à publicis ſacerdotibus. Eorum autem genera ſunto duo: unum quod præſit cærimonijs & ſacris, alterum quod interpretetur fatidicorum & uatum effata incognita: cum Senatus populusꝗ aſciuerit, interpretes autem Iouis opt. max publici augures ſignis & auſpicijs poſtea uidento, diſciplinam tenento. Sacerdotes uineta uirgetáque, & ſalutem populi auguranto: Qui'que agent rem duelli, quiꝗ populare auſpicium, præmonento, olliꝗ obtemperanto: Diuorumꝗ iras prouidento, ollisꝗ parento: Cœliꝗ fulgura regionibus ratis temperanto: urbemꝗ & agros, & templa liberata & effata habento. Quęꝗ augur iniuſta, nefaſta, uitioſa, dira defixerit, irrita infectaꝗ ſunto. Quiꝗ non paruerit, capitale eſto. Fœderum, pacis, belli, induciarum, oratores, fœciales, iudices ne ſunto. Bella, diſceptatio, prodigia, portenta ad Hetruſcos & aruſpices, ſi ſenatus iuſſerit, deferunto: Hetruriæꝗ principes diſciplinam docento. Quibus diuis creuerit, procuranto: ijdemꝗ fulgura atꝗ oſtenta pianto. Nocturna mulierum ſacrificia ne ſunto, præter olla quæ pro populo ritè fient: Néue initianto, niſi ut aſſolet, Cereri græco ſacro. Sacrum commiſſum, quod neꝗ expiari poterit, impiè commiſſum eſt: quod expiari poterit, publici ſacerdotes expianto. Ludis publicis, quod ſine curriculo, & ſine certatione corporum fiat, popularem lęticiam in cantu & fidibus & tibijs moderanto, eamꝗ cum diuûm honore iungunto. Ex patrijs ritibus optima colunto, præter Ideæ matris famulos, eosꝗ iuſtis diebus, ne quis ſtipem cogito. Sacrum, ſacró ue commendatũ qui clepſerit, rapſeritꝗ, patricida eſto. Periurij pœna diuina, exitium: humana, dedecus. Inceſtum pontifices ſupremo ſupplicio ſanciunto. Impius ne audeto placare donis iram deorum. Sanctè uota reddunto. Pœna uiolati iuris eſto. Quocirca ne quis agrum conſecrato. Auri, argenti, eboris ſacrandi modus eſto. Sacra priuata perpetua manento. Deorum Manium iura ſancta ſunto. Hos leto dato diuos habento. ſumptum in ollos, luctumꝗ minuunto. Et hactenus ex Pontificum lib. M. Cicero, ex quibus Romanæ religionis & cultus ſummam percipimus. Nihilominus ſeorſum alia ſubiungemus. Scribit ita Lactantius in tertio Commentariorum in Thebaid.

Primo inter, &c. Primò, inquit, eſt ſanguine libare, deinde immolare, tertiò

reddere,

reddere, quartò litare. Dionyſius uerò Alicarnaſſ. in ſeptimo Hiſtor. ita clarius: Poſt pompam, inquit, Coſs. & ſacerdotes, quibus licebat, & aruſpices, lotis manibus ſe ſacra & pura circumpurgantes aqua, fruges Cereales capitibus uictimarum inſpergentes, poſtea precibus uotisq́ nuncupatis immolare miniſtros iubebant. Horum uerò alij quidem ſupra hoſtiam ſtantes, rectè tempora feriebant: alij cadentibus ſupponebant ſphagidas, id eſt cul tros. & poſt hæc eas excoriantes, & membratim diuidentes, primitias ex omni uiſcere, quos ex omni alio membro excipiebant, quas farris farina inuoluentes afferebant ſacrificantibus in caniſtris, qui eas aris imponentes ſuccendebant, & uinum infundebant aduerſum purificata. Hæc fermè Dionyſius: qui & hæc ipſa propè eadem Græcorum fuiſſe, ex Homero pluribus oſtendit. Sanè quoniam de caniſtro & hic & alibi in ſacris meminimus, ſciendum, quòd in ipſo ſacrificio caniſtrum deferebatur cum hordeo, corona & cultro, & igne. id quod feſtiuè licet Ariſtophanes in Pacis fabula rideat, iuxta tamen ſacrorũ ritum exequitur. Sed inſtitutũ ſequamur. Igitur ab Ioue exordiemur.

Triumphantes Ioui Capitolino candidum taurum auratis cornibus mactabant. Seruius in decimo Aeneid. ſuper ea Aſcanij facta Ioui uota,

Et ſtatuam ante aras aurata fronte iuuencum
Candentem, paritérq́ caput cum matre ferentem.

Iuuencum, inquit, ſecundum Romanas cærimonias dixit. Ioui enim de tauro non immolabatur, niſi cùm triumphi nomine, de ſue, uel tauro fiebat: quod tamẽ ideo admiſſum fuit, quia non tantum Ioui, ſed alijs deis qui bello præerant, ſacrificabatur. Hæc Seruius. hinc Iuuenalis:

Duc in Capitolia magnum,
Cretatúmq́ bouem. id eſt, album.

Seneca in Medea:

Primus ſceptriferis colla tonantibus
Taurus celſa ferat tergora candido.

Tonantibus, inquit, Ioui & Iunoni. Atteius Capito, antiquitatum diligentiſſ. ſcriptor: Ioui, inquit, tauro, uerre, ariete immolari non licet. Labeo libro LXXVIII affirmat, niſi Neptuno, Apollini & Marti, taurum non immolari. Sed & principio anni Coſs. iniuges iuuencos mactabant, cum conſulatum inibant. Quot uerò idib. Idulis, hoc eſt, agna alba à Flamine Ioui, ut inquit Feſtus, cædebatur. Ouid.

Idibus alba Ioui grandior agna cadit.

Kal febr. Ioui tonanti bidens uictima fiebat: Idibus uerò Ianuarij, uerbex Legi & qui Flaminis uxorem ſcribat, omnibus nundinis Ioui arietem mactaſſe. Prodigiali Ioui mola ſalſa & thure ſacrificabatur. Varia certè plerunq; uictima Ioui offerebatur, pro cognominis diuerſitate. aliter enim Elicio, aliter Fulminatori, uel Tonanti. Ioui præterea in ueſte candida ſacrificabatur.

Iunoni de tauro albo antiqui rem ſacram faciebant, ſed de iuuenca potius docti autumant. Seneca in Medea,

Lucinam niuei fœmina corporis intentata iugo placet.

Id eſt, iniugis: ubi fœmina pro uacca ſumitur. ſic & Vergilius,

Vritq́ uidendo Fœmina.

Iuuenalis tamen,

Niueam Reginæ ducimus agnam, dixit.

Sed & Aelianus ſcribit, quòd cum Samijs aurum furto ſublatum ouis inueniſſet, Mandrabulus Samius Iunoni ouem conſecrauit. Pauo inſuper, & anſer, huic deæ dicati. De pauone fabula apud Ouid. in Met. & Athenæum. De anſere, T. Liuius in Capitolina obſidione, indicat. Tametſi Martialis libro nono, Velium Domitiani comitem inducat, Marti anſerem uouiſſe: qua de re eius pulchrum legimus epigramma,

Dum comes Arctoi, &c.

In omnibus etiam Kal. Regina ſacrorum, id eſt regis ſacrorũ uxor, porcam uel agnam Iunoni immolabat: eidem mulieres Kal.

Martijs flores & coronas offerebant. Caprotinæ etiam huic deæ dicatæ fuerunt, itemq́ caprificia ſacra ancillarum, de quibus antè planè bis actum eſt.

Neptuno Taurum nigrum ſacrificabant. Vergilius:
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.
Homerus in Odyſſ. ταύρους παμμέλανας, hoc eſt, tauros ualde nigros. quo loco interpres: Tauros, inquit, propter maris uiolentiam: nigros uerò, propter aquæ colorem, ex maris profundo. Idem ferè ſcribit Phurnutus, ut in Neptuno retulimus. apud quem & illud legimus, καὶ θύουσι αὐτῷ ἀσφαλάκους πολλαχοῦ: id eſt, Eidem deo ſacrificant aſphalacos ubiq́. quidam talpas interpretati ſunt, quaſi quòd ἀσφαλῶς, tutò terræ fundamenta & ædificia conſiſtere faceret: unde & Aſphalius ipſe cognominatus ſit, ut pluribus in Neptuno oſtendi. Pindarus in Olymp. ταῦρον ἀργὸν illi aſcribit: quidam album interpretantur, propter maris ſpumas: alij non album, ſed florentem, ſeu nitentem, aut procerum interpretantur. Ego uelocẽ expono: nam & ſic canes cognominatos uidemus. Sed de hac uoce cùm alibi, tum in Argiphonte Mercurio plura dixi. Quare quicunq́ Neptuno candidos tauros attribuunt, hi in ſacrificijs parum antiquitatis ſcij eſſe uidentur. Sanè & Pindari interpretes Neptuno nigros tauros mactari prodiderunt. Sed & Tempeſtati nigram pecudem Maro attribuit. ait enim:
Nigram hyemi pecudem, zephyris felicibus albam.

Porrò & hoc in noſtris Nauigijs obſeruauimus, ueteres mare ingreſſuros, Neptuno & fluctibus ſacra feciſſe: & plerunq́ hoſtiam ipſam, nonnunquã cruda extra proieciſſe. quod & Scipionẽ, cum nauim in Africã conſcenſurus eſſet, feciſſe, teſtis eſt Liuius. Ridiculũ eſt quod Baptiſta Leo ſcribit lib. ſeptimo, ex ſophiſta Ph. In iſthmo ſolitos Neptuno & Soli formicas immolare.

Plutoni, hoc eſt Diti patri de nigra pecude rem diuinam faciebant, eidemq́ pocula mixta mero & lacte libabant. Tibullus:
Interea nigras pecudes promittite Diti,
Et niuei lactis pocula mixta mero. Horat. lib. ſecundo Carm.
Non ſi tricenis, quotquot eunt dies,
Amice places illachrymabilem
Plutona tauris. Vergilius in ſexto Aeneid.
Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras,
Et ſolida imponit taurorum uiſcera flammis,
Pingue ſuperq́ oleum fundens ardentibus extis.

Obſeruant periti ſacrorum, & cum his grammatici, quòd ſterilibus pecudibus, & iuuencis, ac uino, melle, lacte, ſanguine, Diti ſacra fieri ſunt ſolita: quanquam Numæ legibus deis inferis uina libare uetitum eſſet. ita enim ille ſtatuit: Vino rogum ne reſpergito. Sed aliud eſt Diti rem ſacram facere, aliud rogum reſpergere.

Dionyſio, hoc eſt Baccho, hircum, ſeu caprum mactabant, quòd hoc animalis genus maximè uites rodat. unde illud eſt:
Vite caper morſa Bacchi mactatus ad aras
Dicitur ultoris, &c. Vergilius in Georg. ſecundo:
Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & ueteres ineunt proſcenia ludi. & mox idem:
Ergo ritè ſuum Baccho dicemus honorem,
Carminibus patrijs, lanceſq́ & liba feremus,
Et ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad aram,
Pinguiaq́ in uerubus torrebimus exta colurnis.

Hinc etiam Prudentius contra Symmachum:
His nunc promeritis Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & uirides diſcindunt ore chelydros. Ouid. in Faſtis,

Rode

Rode caper uites: tamen hinc cum ſtabis ad aras,
In tua quod ſpargi cornua poſsit erit. Qua de re & græcū legimus Eueni carmen, quod an Ouidius æmulatus ſit, an græcus Euenus Ouidium, eruditi quidā ambigunt. Politianus tamen à græco latinū deſumptū affirmat, nec trāſmarinam illam græci poetæ Venerem Ouidium attigiſſe. Euenum poetā certè antiquiorē Ouidio, in Poetarū hiſtoria recenſui. Sed & Phurnutus hunc ſacrificādi morem deſcribit, & interpretatur: cum in Attica agricolę utres diſpergere ſolerent, ſaltantes inter eos: quem ritum elegantiſſ. eſt in Georg. Vergilius executus: quæ celebritas ab utribus ἀσκωλία dicebatur, unde & uerbum ἀσκωλιάζειν: qua de re in Mecænatis uita in Hiſt. poetarū diſſerui. His addit Phurnutus Phallos, & Phallogogia. Sed enim & Tibullus in VII primi lib. Eleg. de Bacchi & Oſiridis ſacris elegantiſsimè luſit. Martio etiam menſe liba & mella Baccho offerebantur, quod idem Tibullus oſtendit:
Sic, inquit, uenias hodierne tibi dum thuris honores,
Libaq; Mopſopio dulcia melle feras. Sanè æquè græcis ac latinis Trieterica Bacchi ſacra dicuntur, hoc eſt Triennalia. Ouid.
Ibat ut Aonio referens Trieterica Baccho. Idem in Metamorph.
Tempus erat, quo ſacra ſolent Trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus, nox conſcia ſacris,
Nocte ſonat Rhodope tinnitibus æris acuti. & Vergilius:
Bacchatur, qualis commotis excita ſacris,
Thyas, ubi audito ſtimulant Trieterica Baccho Orgia. & Statius:
Da Paruenium Trieteride multa, Inſtaurare diem.

Apollo, qui & Phœbus à græcis & latinis, à Perſis Mithra dictus eſt, tauro in primis placabatur. unde poeta Vergilius:
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Ludis quoque Apollinaribus à Romanis, ex carminum Sibyllinorum religione boue aurato & capris duabus albis auratis, XVIII Auguſti placabatur: & Latona, fœmina boue aurata, quod in hoc alibi planius dixi. Alij equo, hoc eſt, celerem deum celeri uictima, tradunt. Lactantius in primo. Ouid. in Faſtis:
Placat equo Perſis, radijs Hyperiona cinctum.
Scribit Strabo lib. XI, ubi de Maſſagetis loquitur: Ab ijs, ait, ſolis uictimam equum mactari. Herodotus etiam à Scythis idem fieri tradit. Philoſtratus uerò in Heroicis, refert Palamedem græcis præcepiſſe, ut orienti Soli candidum equum mactarent. Parrhaſij tamen in Arcadia Apollini Epicurio, id eſt auxiliari, aprum ſacrificabant: Apollini Pythio, Pæani, & Agyieo, pro reconciliatione patris & filij, ſacrificium facit Ariſtophanes in Veſpis. quod fabuloſè licet, ex ritu tamen ſacrorum deſcriptum eſt.

Aeſculapio de capra res diuina in primis fiebat, quoniam capra nunquam ſine febre eſſe dicitur: ſalutis uerò deus Aeſculapius. Sed & gallus illi immolabatur, ut eſt alibi à me dictum. Sunt qui gallinas ſcribant, & has quidem roſtro nigro, nigriſq; pedibus, & digitis imparibus. Si enim luteo eſſent roſtro, uel pedibus, impuræ putabantur ab aruſpicibus. Et quanquam in ſymbolo Pythagoræ, quod eſt (Gallum nutrias, ne tamen ſacrifices) pleraq; attuli de galli gallinacei ſacris: hic tamen quædam, quæ me illic prætericrant, ex uaria lectione collecta, aſcripſi. Non tantū ergo gallus Aeſculapio dicatus fuit, & Marti, & Nocti: ſed & Ioui, Cybeli, & Menſi interdum. Eſt & apud Plut. in lib. Iſid. & Oſiridis, ubi de Anubi agit, & Hermanubi: Ad hunc, inquit, inferiora, ſicut ad illum ſuperiora pertinēt: quapropter illi candidū gallū, huic croceū immolant. Sed Pyrrhus quoq; rex, cum ſplene laborātibus mederetur, albo gallo ſacrum peragebat. Porro non modò Ariſtophanes in Pluto, quomodo ſacra fierent,

& ſanarentur ęgroti in tēplo Aeſculapij, docet, ſed & Philoſtratus in uita Apollonij Tyanei, & alij pleriq;.

Mercurio, ut alijs deis, cætera immolabantur: ſed lingua ei dicabatur. nam ut in commentarijs in Apollonium Rhod. legimus, antiquis mos fuit, ut cum cubitum irent, uinum libarent, & uictimarum linguas Mercurio ſacrificarent. idq; naturali ratione factum aiunt: quandoquidem Hermes, id eſt Mercurius, ſermo putabatur, cuius ſit organum ac inſtrumentum lingua, quæ decenter Mercurio, dum ſomnus inſtaret, ſacrificabatur: quin & ipſe ſomni deus credebatur, ut in eius dei deſcriptione plenius oſtenſum eſt. Huiuſce ritus meminit Apollonius in primo Argon. quin & Homerus ait, γλώσσας ἐν πυρὶ βάλλον, id eſt, linguas in igne iaciebant. Ditechidas autem hiſtoriam affert de Alcathoo Pelopis, qui ob necem Chryſippi ex Megaris auſugit, & cum leone certare contigit, linguamq; eius conſecrare. Sed & Philochorus in libro περὶ θυσιῶν, linguas ait optimam eſſe corporis partem. Hinc & Homerus dixit, ἀλλ' ἄγε τέμνετε γλώσσας, Sed age cædite linguas, præco: quod eſt, linguis fauete. Maiæ, quæ Mercurij mater fuiſſe perhibetur, Romani menſe Maio ſuem prægnantem immolabant.

Vulcano cum ſacrum fiebat, omnia igne abſumebātur: id quod Proteruiam dicebant, ut alibi planè oſtendi. Nam niſi uictima, & quodcunq; ſupereſſet, igni datum fuiſſet, ſacrificium pollui putabatur:

Marti à Romanis October equus immolabatur in campo Martio, Idib. Octob. ſumma religione: id quod copioſe in lib. de Annis & menſib. &c. docui, Plutarchi quoque codicem tum græcum tum latinum caſtigaui. Colebatur & à Carmanis Mars, cui quòd equis carerent, eorumq; inopia in bello aſinis uterentur, aſinum ſacrificabant, ut Strab. in XV ſcribit. id à Scythis fieri ait Arnobius. Apollod. citans. Quin etiam inter Carmanos nemo uxorem ducebat, niſi prius hoſtis caput amputatum, ad regem detuliſſet. Latini lupum & picum Marti dicabant. Luſitani hircum, Galli Ciſalpini uerrem, diuerſo quique conſilio & ritu ita ut Phaſelitæ de piſcibus ſalitis Marti rem diuinam facerent, ut etiam in Symbolis prodidi. Illud etiam inſtituti apud Lacedæmonios annotatum legi, cum ipſi aliquo ſtratagemate uictoria potiti eſſent, Marti bouem immolabāt: ſi uerò aperto Marte uiciſſent, gallū. id quod ab eis nō ſine ratione fiebat, quòd pluris æſtimabant incruentā uictoriam, quàm cruentam. Iidem porro Marti Enyalio canem mactabant Lacedæmonij, ut ait Pauſ. in Lacon. Scribit enim, ephebos Lacones, cum pugnā eſſent inter ſe inituri, Marti canis catulum immolaſſe, deo ſcilicet ualidiſſimo uictimam ualidiſſimā & cicurem dicare ſe arbitrantes. Subdit idem, catulos nō ſacrificari à Gręcis: Colophonijs exceptis, qui catellā nigram nocturno tempore immolabāt Triuiæ. Quare mirum eſt, quoſdā Enodio deo ſcripſiſſe potius, cum Mercurius eo cognomine dictus ſit. Sed præter ea quę hic & alibi ſparſim attuli, nunc breuiter tibi oſtendā, de canibus apud alios ſecus quàm Pauſanias tradit, ſacrificatum fuiſſe. Nam Sabæi & Thraces, ut canit Ouid. canes immolabant:

Exta canum, inquit, Triuiæ uidi libare Sabæos,
Et quicunq; tuas accolit Aeme niues.

Romanos etiā in Lupercalib. canem immolaſſe, iam dictum eſt. Item in expiationibus quibuſdā, & ad placandum caniculæ ſidus, frugibus inimicū, canes ruffæ adhibebātur: quod ſacrum Canariū augurium nuncuparunt. Græci uerò περισκυλακισμὸν uocabāt, quòd ex catulis ſacrū fieret, ut Plutarchus ſcribit. Durè quidā interpretati ſunt circumcatulationem. Pro frugibus quoq; & pecoribus, ut rubigo auerteretur, lactenti catulo ſacrum conuenire exiſtimabāt: idq; Rubigalibus, ut in primo Syntagmate dictū eſt, & infrà dicetur. Catulos etiam recēs editos tā in Adicialibus, quàm deorū cœnis ſępe adhibitos fuiſſe, Plauti

fabulæ

ſabulæ indicio ſunt. nam catulos lactantes adeò puros putosq; ueteres exiſtimarunt ad cibum, ut etiam placandis numinibus, ut ait Plinius, hoſtiarum uice uterentur. Thraſyllus etiam uates ex canum extis uaticinari ſolitus erat. Sed nec ſementẽ Latinis adminiſtrari, nec oues tonderi, niſi catulatio, id eſt ex cane ſacrum prius fieret, ullo modo licuit. Quin & apud Bœotios, ait Plutarchus, expiatio fieri ſolebat, cane per mediũ in duas partes diſſecto * exire idem & Caribus, ut quibus exta canis deis offerre mos fuerit: unde factum ſit prouerbiũ, Caricum ſacrificium. nam pro hirco canem mactabãt: auctores Diogenianus, & Heſychius, & Arnobius. Viuas præterea canes cruci affigi à Romanis, atque inter ædes Iuuentatis & Sumani quotannis anſere inſidente deferri, uulgo proditũ fuit, quæ crux ex ſambuco fiebat. Quare cum ex canib. tot ſacra peracta legamus, mirum eſt à Pauſania dici, quæ paulo antè notaui, & quæ Plutarchus omnis antiquitatis diligentiſsimus obſeruator in eo Problem. ſcribit, in quo agit, Quid eſt quòd ſacerdotem, id eſt Flaminem Dialem cane & capella adeò Romani abſtinere uoluerunt, ut non modò attingere, ſed ne quidem appellare liceret? in quo Problem. cum multa de capra & cane dixiſſet, demũ & illud ſubinfert: Etſi ueteres hoc animal omnino impurum eſſe putauerunt. Cœleſtium enim deorum nulli prorſus canis conſecratus eſt, ſed Chthoniæ Hecatæ cœnæ dimiſſus in triuijs piaculi locum obtinet: & cætera, quæ ſubdit. Quare iam ſatis de ſacris ex cane, harum rerum curioſis attulerim.

Herculi Romæ in ara Maxima bos ſacrificabatur, ſumpta conſuetudine, de qua latè T. Liuius, & Ouid. & Dionyſ. Alicarn. Sed & Vergil. lib. Aeneid. VIII. Apud hanc aram Herculis dum ſacra fiebant, dumq; ſacrificabatur, omnes capitibus apertis, & non uelatis eſſe oportebat, cum cæterorum deorum ferè operto capite ſacra peragerentur, quod planius antè retuli. Sed & ſedentes in his ſacris epulabantur, cum in alijs ſtantes id facerent. Porrò quo modo manè & ueſperi ſacra huic deo in ara Maxima fierent à Pinarijs & Potitijs, iam ſuprà relatũ. Scribit Plutarchus in Quæſtion. Cum Herculi res diuina fieret, nullus alius Deus uocabatur, nec intra mœnia canis apparebat. qua de re in Herculis uita ſum locutus. Decima præterea Herculi dabatur, ut plurib. idem Pluchus oſtendit in cauſis Romanis. Sed hac de re audi Varronẽ: Herculi, inquit, decima data ab eo eſt, quòd ſacrificio quodam ſanatur, id eſt, ut ſani lege fit: id dicitur pollutum, quod à porriciendo eſt fictum. dum enim ex mercibus libamenta proiecta ſunt Herculi in aram, tum pollutum eſt: at tum profanum dicitur, id eſt perinde ut ſit ſani factum. Itaque ubi olim ſano conſumebatur omne quod profanum erat, ut etiam fiebat, quod pop. Rom. urbis quotannis faciebat, cum Herculi immolaret publicè iuuencum. hæc Varro. Porrò ab hoc ſacro pollucere uerbum factum eſt, ut idem Varro teſtatur in Satyr. Maiores ſolitos decimam Herculi uouere, nec decem dies intermittere, quum pollucerent. Legimus & M. Craſſum, & Lucullum, & Syllam eiuſmodi decimas Herculi, & pop. Rom. perſoluiſſe. Mulieribus, ſacris adeſſe, & rem diuinam facere ferè deis omnibus licebat: Herculis tamen ſacrificio adeſſe, uel exta tangere, aut ueſci, aræ'ue admouere manus, aut ſolennia uidere, religio fuit. cauſam Plutarchus recenſet. Apud Lindum Herculi cum conuicijs ſacra agebantur, ut Lactantius Firmianus in primo de Inſtitut & ipſi in uita Herculis diximus. unde prouerbium, Lindia ſacra. Silius Italicus ſacrum Herculis Gaditani, & eius cærimonias luculenter eſt executus in exordio ſtatim libri tertij Punic. id quod & ipſe in Hercule retuli. Lucianus quoq; in fine τῶν ἐρώτων, ſacrum Herculi fieri deſcribit ex pyra accenſa, quod in rei memoriam fiebat illius intetitus. Plura de Herculis uel ſacris, uel diuerſarum gentium inſtitutis, collegit Alexander libro ſecundo cap. XIIII. Sed cum non probet ueterum ſententiam, & quæ prodit pleraq; confundat, & aliter ipſe quædam, quàm ab ipſo tra

ditur: ea tibi ſuperſedeo aduocare. locum oſtendo: fides ſit penes auctorem, cum ſi legere placuerit.

Ceres dea frugum, cui in primis ſpicas antiqui dicabant, & ex eis coronas. Sed de porca res ſacra fiebat, ut alibi dictum. Huic & frugum primitiæ offerebantur. Quin & menſe Aprili cum lampadibus & tedis accenſis, ſacerdotes in ueſtibus albis mactata porca ſacrum peragebant. Ouidius:

Prima putatur
Hoſtia ſus meruiſſe mori, quia ſemina pando
Eruerit roſtro, ſpemq́ interceperit anni. Idem alibi:
Prima Ceres grauidæ gauiſa eſt ſanguine porcæ,
Vlta ſuas merita cæde nocentis opes.

Sanè porcũ, uilem admodũ apud Platonem Socrates uictimã facere uidetur, in libro de Legibus: In arcanis, inquit, audiendæ ſunt eiuſmodi fabulæ à q̃ paucisſimis, qui quidem non porcum, ſed precioſam quandam raramq́ uictimam ſacrificauerint. Idem & Proclus repetit. Cereris nuptiæ ſine uino celebrabantur, & Orci nuptiæ (quod Seruius ſcribit) dicebantur. unde Plautus in Aulular. Cereri n' Strobile hi ſunt facturi nuptias? Qui? quia temeti nihil allatum intelligo. Cereris ſacra hæc Theſmophoria græcè dicebãtur, ut pluribus in Theſmophoro Cerere ſcripſi. Eadem & δημήτρια. In his ſacris Athenienſes δίωγμα cõmemorabant, quod demum teſte Heſychio ἀποδίωγμα nuncupatum fuit. hæc ferè deſcribuntur in x Metamorph. ab Ouidio:

Feſta piæ Cereris celebrabant annua matres,
Illa quibus niuea uelatæ corpora ueſte,
Primitias frugum dant ſpicea ſerta ſuarum,
Perq́ nouem noctes Venerem, tactusq́ uiriles
In uetitis numerant: & reliqua. Idem alibi:
Annua uenerunt Cerealis tempora ſacri,
Secubat in uacuo fœmina uirq́ thoro.
Flaua Ceres tenues ſpica redimita capillos,
Cur inhibes ſacris commoda noſtra tuis?

Sed non ſine piaculo prætermittimus poetæ ex primo Georg. uerſus. ita enim canit:

In primis uenerare deos, atq́ annua magnæ
Sacra refer Cereri: lætis operatus in herbis,
Extremæ ſub caſu hyemis, iam uere ſereno,
Tunc agni pingues, & tunc molliſsima uina,
Tunc ſomni dulces, denſæq́ in montibus umbræ,
Cuncta tibi Cererem pubes agreſtis adoret:
Cui tu lacte fauos, & miti dilue Baccho,
Terq́ nouas circum felix eat hoſtia fruges.
Omnis quam chorus & ſocij comitentur ouantes,
Et Cererem clamore uocent in tecta: neq́ ante
Falcem maturis quiſquam ſupponat ariſtis,
Quàm Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompoſitos, & carmina dicat.

Quo loco grammaticus Seruius oſtendit, aliud eſſe Cereris ſacrificium, aliud Orci nuptias. in hoc enim uinum nõ inferebatur, in illo utiq́. Legimus præterea, ſæpe quoq́ litatũ Cereri lacte, uino & melle, ſine uictima. Scribit Phurnutus, primo uere, cum primùm herba uiridis apparere cœpiſſet, tum primũ herbam ipſam antiquos ſolitos fuiſſe Cereri dicare. Tum pòſt etiam ſubiungit, de ſue prægnante ſacrificium illi factum, propter terræ fertilitatem, conceptumque facilem. Sed & papauer huic deæ offerebatur, quod non ſine ratione fa-

re factum ait. nam papauer ipſum cum rotundum ſit, & turbinatum, terram ſignificat: eius uerò inæqualitas, ualles ac montes ſignificare uidetur: quæ intra ſunt granula multiplicia, hominúmque & animalium multitudinem denotant. Adijcit idem Phurnutus alia quædam, quæ breuitatis cauſa præterij, nec noſtro ſatis conducunt inſtituto. Porrò ut Græci δημήτρια Cereris ſacra dixere, ſic & latini Cerealia, ut Varro docet. Cereris ſacra ex Græcia, ſcribit Feſtus, multi ex Attica dicunt, propter ſacra Eleuſinia: alij ex Enna Siciliæ urbe, quod M. Cicero & Val. Max. aſſentiri uidentur, ut copioſe in Ennenſi Cerere docui.

Proſerpinæ ſterilis uictima attributa fuit, quia nec ipſa unquam peperit. Macrob. ex ſententia Cor. porca. Quidam ſuper hoc & illud Martialis in ſexto interpretantur:

Exoluit uotis hac te ſibi uirgine porca.

Certè Vergilius in ſexto cecinit,

Sterilemq́ tibi Proſerpina uaccam. & Aur. Prudentius in primo contra Symmachum:

Rapta ad Tartarei thalamum Proſerpina regis,
Placatur uaccæ ſterilis ceruice reſecta.

Mineruæ taurus albus immolabatur interdum. Romæ uerò in Quinquatrijs prima dies ſine cæde & uictima fuit, quòd eo die in lucem deam editã putabant: in cæteris autem uictimas cædere ſolebant. At uerò Tubiluſtrio, qui eorum dies ultimus fuit, & quo tubæ luſtrabantur, de agna res diuina fiebat. Lege Varronem, & alios. Iuuenalis:

Niueam reginæ ducimus agnam,
Par uellus dabitur pugnanti Gorgone Mauræ: id eſt Palladi, quæ Mauritana Gorgone, capite Meduſæ uſa à poetis fingitur. Athenienſes annua ſolennia Mineruæ tauris & agnis celebrare ſolebant, ut ait Alexander. In quadam Africæ parte puellæ abſq; uictima, fuſtibus inuicẽ decertantes, ſacrum Mineruæ peragere ſolebant.

Diana ceruaplacabatur: hæc enim ei uictima pro Iphigenia data fuiſſe creditur. Et quanquam ex alijs poſſem multa afferre, hoc tamen ſacrum leges in Euripidis tragœdia, quæ Iphigenia in Aulide inſcribitur, & quæ in Tauris. alij licet diuerſa tradant, ut in ipſa dea expoſui. & ut ait poeta:

Quæ ſemel eſt triplici pro uirgine cæſa Dianæ,
Nunc quoq; pro nulla uirginitate cadit.

Sabæi uerò & Thraces extis canũ, ut paulo antè dixi, Dianam placabant; Ouidius:

Exta canum Triuiæ uidi libare Sabæos,
Et quicunq; tuas accolit Aeme niues.

Idibus Auguſti Romæ facibus accenſis ab urbe in nemus Aricinũ diſcurrebant, in quo nemore Dianæ Nemorenſis appellatæ celebre templum erat: Quò ego ſępe animi gratia cum amicis ſum profectus, cum Romę gratis optimam ętatis partem conſumerem. De his ſacris, Idibus (ut dixi) Sextilibus celebratis, ſic ait Propertius:

Cum uidet accenſis deuotum currere tedis
In nemus, & Triuiæ lumina ferre deę. & Statius in Syluis:
Iamq́ dies aderat, profugis cum regibus altum
Fumat Aricinum Triuię nemus. & idem paulo pòſt,
Omniſq́ pudicis
Itala terra focis Hecatęas excolit Idus.

Sed hac de feſtiuitate, eius'que certamine, plura in deę cognominibus relata ſunt.

Lunæ taurus mactabatur, quia ſimilia uidentur cornua tauro. Lactant. in primo: Iſidi deæ Aegyptiorū, quæ & Luna putabatur, ab aliquibus Ceres, ut in ea actum eſt, anſer mactabatur, iecurꝗ; illi apponebatur, ut Herodotus & Ouid. teſtantur. tametſi Macrobius, aliꝗ; nonnulli aſſerant, Aegyptios thure & precibus deos placaſſe. De Iſidis pompa, & ſacerdotibus linigeris, raſiſꝗ; eorum capitibus, aliàs in ipſius deæ deſcriptione actum eſt. Sed & Claudianus poeta:

Sic numina Memphis
In uulgus proferre ſolet: penetralibus exit
Effigies, breuis illa quidem, ſed plurimus infrà
Liniger, impoſita ſuſpirans ueſte ſacerdos,
Teſtatur ſudore deam, Nilotica ſiſtris
Ripa ſonat, uarioſꝗ; modos Aegyptia ducit
Tibia, ſubmiſsis admugit cornibus Apis.

Eadem fermè Apuleius in Aſino aureo: ſed longè plura habes in Plutarchi libro de Iſide & Oſiride.

Hecatæ deæ, ut iam dictū eſt, canis immolabatur, diuerſimodè quidem. nōnulli enim Proſerpinā exiſtimantes, ei de cane ſacra faciebant, ut Plut. ſcribit, & Lycophronis interpres, citans illud Sophronis in Mimis, ὁ γὰρ κύων βαΰζας λύει τὰ φάσματα: hoc eſt, Caniſꝗ; baubans diſsipat phantaſmata. Quin & Caniuora dea dicta eſt ab ipſo Lycophrone, id eſt κυνοσφάγος θεός, ut in Hecate diximus. Plut. etiam in cauſis: Cur, inquit, Genetæ nuncupatæ ſoli canem Romani immolant. Et paulo infrà in eodem ait: Vt igitur Hecatæ Græci, ſic Romani Genetę, pro his quæ domi naſcuntur, canem immolant. qua de dea non multo pòſt ſcribam.

Veneri albas colūbas dicabāt ueteres, & ideo Aeneas apud poetā maternas appellat aues. Rem aūt diuinā menſe Aprili apud Romanos Veneri ex roſis & florib. faciebāt mulieres, myrto coronatæ. Et quāuis ſus inuiſus Veneri dicitur, ſues tamē legimus etiā apud Græcos Veneri immolatos, ut eſt apud Athenæū comprobatū ex Antiphanis, Callimachi & Zenodoti ſcriptis. Idē præterea Athenæus ait, ab Argiuis ſuē Veneri ſacrificari, cuius ſacrificij celebritas à ſuibus ὑστήρια nuncupabatur. Eſt & gręcis prouerbiū, ſuem immolauit: hoc eſt, ἀφροδίτῃ ὗν τέθυκεν: ubi quis offert id munus, quod minimè gratū ſit. Inuiſus quippe Veneri ſus propter Adonis necē, ut in eo copioſe traditū. Qua uerò cærimonia Paphiæ Veneri ſacrificaretur, in eius deſcriptione oſtendi. Veneri cornutæ apud Tuſſas gentē Aegyptiā, uaccam immolari ſolitā, iam dictum eſt. Aſtartem cùm alij, tum Theophylactus Venerē interpretatur, in Comment. Oſeæ.

Saturno Romani, ut Macrobius in primo Sat. ſcribit, ſacra faciebāt more gręco, capite aperto. Alibi dicit, ritu peregrino, & capite aperto. Sed quanquam hanc rē plurib. ſuo loco ex diuerſis auctorib. explicui, hic etiā nihilominus ex Plutarcho in cauſis Romanorū, breuiter repetā: Quid eſt, inquit, quòd Saturno capite aperto immolāt? An quòd uelādi capitis ritum Aeneas tradidit? Saturni uerò ſacrificiū peruetuſtū eſt. An illud potius, quoniā deis cœleſtib. immolantes uelant: Saturnū uerò terreſtrē & chthoniū eſſe arbitrātur? An quòd ueritas occuli, obſcurariꝗ; nō poteſt? ueritatis aūt parentē ac deum Romani Saturnū habent. Sed enim Feſtus ait, Saturno furuū bouē, id eſt nigrū immolabāt. at uerò Cyrenęos euinctos tēpora coronis, ex ficu recenti Saturno ſacra feciſſe proditū eſt, mellitaſꝗ; placētas mutuò miſitaſſe. Aborigenes aūt, Italiæ indigenę, humana hoſtia placabant: id quod poſtea ab Hercule in ſimulachra & effigies Argæas immutatū fuit, & luminib. ſplēdoribuſꝗ; celebrata. unde & cærei ideo in Saturnalib. mittebantur, ut Macrobius ſcribit: & ſigilla fictilia paſsim uendebātur, unde etiā Sigillariorum nomen. Sed quòd humana uictima Saturnus placaretur, apud uarias nationes, pluribus Euſebius de Præparatione euang.

Clemens,

Clemens, Cyrillus, Plutarchus, alijq́ permulti prodiderunt. Sed & alij quoque dei, dæmoneſq́ ac heroes: quin & in ſacris Hebræorum literis harum abominationum eſt facta mentio, in quibus & ipſi interdum prolapſi, & proprios etiam filios iugulabant, & in ignes mittebant. ut planè ex lib. Carminum regis Dauidis, & qui in eum commentarios iam trium linguarum condiderunt, colligimus. Carthaginenſes Saturno quidem filios ſacrificabant. unde cum aliquãdo obſeſsi eſſent ab Agathocle rege, putarunt ſibi Saturnum iratum ea cauſa, quòd clàm liberorum loco coemptis infantibus, & educatis, illi ſacrificaſſent. quare ut factum expiarent, ducentos nobiliorum ciuium filios publicè immolarunt. Quin etiam cum ad Himeram Gelo Carthaginenſes debellaſſet, pacem & fœdus cum eis hac conditione fieri uoluit, ut inter cætera ſubſcriberẽt, ne filios ſacrificarent. Nota eſt hiſtoria apud Plut. Sed nefanda & execranda hæc ſacra mittamus.

Rhea, quæ & Cybele, & Deorum mater, alijſq́ multis nominibus uocabatur, ſacerdotes caſtratos, qui Galli dicebantur, habebat, ut in cognominib. iam pluribus eſt declaratum. Deæ huic proprio ſuo ſanguine litabant. Magnæ uerò matri de porca ſacra fiebant. Moretum quoq;, quod edulij ruſticani genus fuit apud antiquos, eidem offerebant, ut in Faſtis docet. Moretum carmine Vergilius compoſuit elegantiſſ. ut noſti, quod puer ipſe olim ſum interpretatus. Moretum & Seruius uir longè doctiſſ. teſte Macrobio, compoſuit. Sed & Columella lib. de Re ruſt. ultimo, moreti confectionem docuit. Hæc & alia pleraq; in eo noſtro puerili commentariolo dicebam, quod mihi è manibus extorſit Bernard. Barbuleius, cui plurimum literę & literati debent, nedũ ego, quem fratris loco habeo.

Veſtæ, uel deis ſi quando Veſtales uirgines ſacra libarent, uel rem diuinam facerent, eo cultu ornatuq́ ut erant, & uittatæ peragebant. album tamen præterea ueſtimentum, quod ſuffibulum uocabatur, oblongum & prætextum, & quadrangulum in capite ſumebant, fibulaq́ ſubnectebant: tum caſta mola & ſale tuſo in ollam fictilem miſſo, mox in aquam iniecto, ſacra faciebant: calicibuſq́ fictilibus, quos culullos dicebant, Veſtæ & deis libabant. Alexãder lib. v. cap. xii. Sed de Veſtalibus in Veſta plura legito, & quæ in hoc retuli. Illud hoc loco non omiſerim, quod ab Heſychio ſcriptum eſt, morem fuiſſe Græcis, ut Veſtæ primitias facerent. atq; inde prouerbiũ exortum, quod prætermiſiſſe miror Eraſmũ, A' Veſta incipiens: hoc eſt, ἀφ' ἑστίας ἀρχόμενος. Profertur uerò à curſoribus circa ſacra Gynæceæ deæ, quam & Plut. in cauſis Romanorũ duobus capitibus nominare uidetur: licet in altero, id eſt priore, interpres malè expoſuerit. nam pro Gynæcea Florã repoſuit, in altero uerò Gynæcea pro Geneta legitur: cui lectioni græcus codex ſuffragatur. Nec prætetea legimus, quòd de cane fecerint, ut certè Plut. ait. Diuerſa ergo Gynæcea à Geneta, quam & Geneſiã neſcio qua ratione quidam dixerint. Et licet de Gynæcea, id eſt Bona dea locutus ſim in Rhea & Magna matre, in Saturni Syntagmate, hic tamẽ quę Plut. in cauſis ſcripſit afferã. Quid eſt, inquit, quod deæ Gynęceæ, quã Bonam deam nominant, omni florum genere ſacrum exornantes mulieres, in domum myrtos non important, præſertim cum ambitioſius cunctis germinũ ac florum uarietatibus uti ſoleant? An illud eſt, quod à fabulatorib. dicitur, Flauij diuinatoris uxorẽ fuiſſe? quæ cum uino clam copioſius uteretur, deprehenſa myrteis uirgis ac flagris à uiro cæſa fuiſſe dicitur. Inde factũ eſt, ut myrtus in eius ædem non inferatur: uinum tantum, cum mulieres ei libant, lac appellant? An uerò, quod cùm à multis alijs, tum uerò rebus uenereis, caſtæ ac puræ ſacrum illud obeunt. Non ſolum enim uiros excludunt, ſed cum ſolenne ſacrum faciunt, quicquid maſculum eſt, domi exigunt. myrtum igitur quaſi Veneri dicatam, religioſam habent. Nam quam nunc Murtiam Venerẽ nominant, antiquitus

(ut

(ut uidetur) Myrtiã appellare conſueuerant. Hactenus Plut. Hoc uerò ſacrum Damium uocabatur, teſte Feſto. Plura alibi retuli. Hic illud tantũ, quod Pomp. Lætus de Sacerdotijs ait, aſcribam: Fauni ſoror Fatua, uaticinatrix, ab ea uates Fatuarij dicuntur: hæc traditur mulierum caſtiſsima, ideo eam Romani Bonam deam appellauere. cuius templum eſt in ſaxo Auentini montis, unde ingreſſus uirorum prohibetur, & ei fœminæ tantum ſacrificant. Hæc ille. Illud tamen obſeruandum, quòd non in monte Auentino hæc ſacra, ſed in ædibus uel pontificis, uel alterius probati ciuis & patricij, ut contigit, cum ea Clodius polluere tentauit: quod planè in eius Deæ deſcriptione tradidi.

Iano ſacra fiebant ex libo, quod ab eo Ianual antiqui dicebant. erat enim placentæ genus. item ex mola, quæ farina horna & ſale miſcebatur: interdum uerò thure & mero. Hinc Ouid.

Iane tibi primùm thura merumq́ue fero.

Sed & ad melioris anni omen ſolebant ueteres Kal. Iani caricas & cariotides & mella tum deo, tum amicis & propinquis elargiri, ut dulces dies anni à dulcibus rebus auſpicarentur. Sed & ſtipes & pecunias largiebantur: id quod & hoc ipſo tempore ab aliquibus obſeruari uidemus. Huic quoque Agonalia quidam attribuerunt, de quibus in hoc ipſo antè ſcripſi, quo die Iano aries mactabatur. Ouid.

Ita rex placare ſacrorum'
Numina lanigeræ coniuge debet ouis.

Notauimus aliàs, in anni exordio, in principio Ianuarij, ſolitos Romanos bene auſpicari. Nunc uiſum eſt addere, quæ Lucianus ſcribit in Pſeudologiſta: In anni (inquit) exordio, nempe die tertia à magna noua luna, cum Romani pro more maiorum ipſi precationes pro toto anno faciunt, & ſacra iuxta cerimonias ſacrificandi à Numa rege inſtitutas, in eo uidelicet die, dei uotis precibusq́ue uacent. Meminit & Plin. in Panegyrico, itemq́ue hiſtoriographi.

Pales dea paſtorum, ut primo Syntagmate oſtenſum eſt. Ab hac dea Palilia, quæ & literæ immutatione Parilia uocata fuere. hæc XII Kal. Maij celebrabantur, qui Romæ dies natalis fuit: de quo Genethliacon carmen legitur non illepidum P. Marſi, & aliorum. Variæ uerò eo die fieri ſolebãt purgationes & expiamina, quorum in quarto Faſt. meminit Ouid.

Alma Pales faueas paſtoria ſacra canenti,
Proſequor officio ſi tua facta meo.
Certè ego de uitulo cinerem, ſtipulamq́ue fabalem,
Sæpe tuli plena februa toſta manu.
Certè ego tranſilui poſitas ter in ordine flammas,
Virgaq́ue rorales laurea miſit aquas. & Propertius:
Annuaq́ue accenſo celebrate Parilia fœno. Perſius uerò ait,
Fumoſa Parilia fœno. Fiebant & alia plura à paſtoribus. Ouilia enim, oues & pecudes, purgabantur fumo ex ſulphure, roſmarinumq́ue ac herbam ſabinam & laurum cremabant. Item liba ex milio, & lactis mulctralia in deæ ipſius honorem offerebant. Tibullus:

Et placidam niueo ſpargere lacte Palem. Ouidius:
Et tepido lacte precare Palem.

At ſi de Pale plura cupis, præter ea quæ in primo lib. dixi, lege Dionyſium Alicar. in primo, & Seruium in Georg. Plutarchum, Varronem, cæteros.

Telluri terræ deæ menſe Aprili Romani bouem ſordam, id eſt grauidam mactabant, uaccasq́ue prægnantes, ex quibus uitulos à miniſtris exectos maxima uirgo cremabat. Horatius tamen ſecundo Epiſtol. tellurem porco placari ſolitam canit: quo loco Porphyrion ait, porcum pro porca poſitum. Quin & Ouidius ait,

Placen-

Placentur frugum matres, Tellusq́, Cereſq́,
Farre ſuo, grauidæ uiſceribusq́ ſuis.

Sunt qui nigras uictimas Telluri attributas ſcribant. Et quoniam, inquit Cœlius noſter, terra per inertiam deſidere ac torpere in ſe ipſa dicitur, huius rei gratia putatur à ſedentibus Opi ſacrum fieri conſueuiſſe. ſi quando uerò terra mota eſſet, rituales Hetruſcorum libri ſuè fœta oſtentum procurare ſolebant. & Arnobius ridens ſacrificia, ita ſcribit in ſeptimo: Telluri, inquiunt, matri ſcrophia ingens immolatur fœta, at Mineruæ uirgini, uirgo cæditur uitula, &c.

Pani deo hircus coleatus ſacrificabatur, qui quidem hircus ad ſpecum agebatur, in quo Pan ipſe diuerſari putabatur, ut docet Lucianus. Pani uerò Lycæo, in Lupercalibus, canis immolabatur, ut ait Plutarchus, quoniam gregis amicus & cuſtos eſt canis. Alij capram albam dicunt: nonnulli hircum, ex cuius corio Luperci ſacerdotes flagella conficiebant, nudiq́ per urbem fœminas feriebant, qua de re in Lupercalibus actum eſt.

Syluanum uerò lacte placabant, ut Horatius in eo oſtendit:
Tellurem porco, Syluanum lacte piabant.
Licet & porco interdum placari legerim. Iuuenalis,
Cædere Syluano porcum, quadrante lauari.

M. Cato de Re ruſt. Marti Syluano in ſylua interdius in capita ſingula boum uotum faciebant. nam Martem Syluanum appellarunt. Mulieri ad eam rem diuinã adeſſe non licebat. Id uerò fiebat ex adore & larido & uino. Vide Catonẽ. Priapo naturæ & hortorum deo aſinus hoſtia fuit, propter membri uirilis amplitudinem. Lactantius fabulam narrat, & Ouid. in Faſt.
Cæditur, inquit, & rigido cuſtodi ruris aſellus.

Sed non hoc illi perpetuum. nam in Theocriti epigrammatibus, huic deo ab Aepolo de uitula fit ſacrum, & de hirſuto hirco, & ſaginato agno. Quare aliud èſt propriũ & peculiare ſacrum, aliud pro re & tempore & perſona. Sic in Priapeijs, puer domini florentis agelli, poma Priapo offert. Sanè Theophylactus in commentarijs Oſeæ ait, myſtas initiatos huic deo Priapo ſacrificaſſe, quem Beelphegor dictum ait, qui mares uiderentur fœmellæ fuiſſe, quæ cymbalis utentes, fœmineisq́ ululatibus triuia circuibant.

Fauno res diuina nonis Decemb. de hœdo & uino fieri ſolebat. Horatius tertio lib. carm. ad Faunum ipſum canit:
Si tener pleno cadit hœdus anno,
Larga nec deſunt Veneris ſodali
Vina crateræ, uetus ara multo
Fumat odore. & mox,
Cum tibi nonæ redeunt decembres.
Hæc uerò celebritas Faunalia dicebatur, ut Acron, Porphyrionq́ conſentiũt. Alij agno etiam Fauno litatum dixere.

Terminum pluribus in primo Syntagmate ſcripſi: & quanquam ibi de ſacris quæ antiquitus illi inferebantur, pleraque retuli, quæ tamen tunc prætериſſe uideri poſſum, hic aſcribam. Ara deo Termino ſtatuebatur à dominis utrinque, lignaq́ conciſſa foco imponebantur, & caniſtro fruges igni inſpergebantur, tum demum puella fauos mellis porrigebat: alij & uina. itaq́ holocauſtoma fiebat. Obſeruatum eſt, Numam regem ſtatuiſſe, ne ex re animata res ſacra Termino fieret: id quod pluribus Plut. ſcribit, & ante eum Dionyſ. Alicarn. Ouidius tamen illi agnam & porcam in ſecundo Faſt. immolari prodidit: item Horatius, cum cecinit:
Vel agna feſtis cæſa Terminalibus.

Vbi Acron: Terminaliorum inquit diem inſtitutũ, ut per epularum feſtiuitatẽ cæſis agnis fines ſeruari faceret. plura de Terminalibus Feſtus, & Macrobius.

bius. Aliud ab his Termini ſacrificium, Aur. Prudentius poeta contra Symmachum attulit. ita enim canit:

Et lapis illic
Si ſtetit antiquus, quem cingere ſueuerat error
Faſceolis, uel gallinæ pulmone rogare,
Frangitur, & nullis uiolatur Terminus extis.

Rubigo deo, qui & genere fœminino Robigo dicebatur, ad arcendam ex ſegetibus robiginem ſacrificiũ ueteres faciebant, ut in primo Syntagmate ſcriptum eſt. menſe enim Aprili, extis canis & ouis placabant. Ouidius in Faſtis:

Flamen in antiquæ lucum Robiginis ibat,
Exta canis flammis, exta daturus ouis.

Hæc uerò offerebantur cum thure & uino.

Rumina dea, de qua in primo Syntagmate ſcripſi: huius deæ hoſtię lacte inſpergebantur, nec uinũ adhibebatur. Plut. id fieri putauit, propter ficum Ruminalem, ſub qua Romulus rumam, id eſt mammam ſuxit: uel quòd uinũ minus conuenire exiſtimatur infantibus. Vide Plut. Probl. & quæ alio loco notaui.

Quæ uentis ſacra facta legerim, uide in Aeolo: id eſt, in Neptuni Syntagmate.

Nocti deæ gallus ſacrificabatur, & nocturno tempore. Ouidius in Faſtis,

Nocte deæ noctis criſtatus cæditur ales,
Quòd tepidum uigili prouocat ore diem.

Statius uerò Papinius libro ſecundo Theb. nigras ei hoſtias cum lacte offert, in Noctis hymno. ita enim canit:

Nigras tibi nigra litabunt
Electa ceruice greges, luſtraliaq́ exta
Lacte nouo perfuſus edet Vulcanius ignis.

Legitur & adhuc hymnus Orphei ad Noctem, cuius ſuffimentum faces. eius hoc eſt principium, meis uerbis:

Te Nox ô genitrix hominumq́ deûmq́ canemus,
Nox geneſis cunctis, quam & Cyprin iure uocemus,
Audi diua, beata, &c.

Fortunæ uirili menſe Aprili thura adolebant, & cum melle papauera, & lacte, quod ſacrum & Veneri commune fuit. Fortunam uerò Lacedæmonij, ut etiam prouerbio eſt celebratum, admota manu inuocabant: id ſignificantes, ſic quidem deos inuocari debere, ut ſimul & nos quoq; noſtrã addamus operam, alioqui noſtra fruſtra eſſe uota.

Enyus, id eſt Bellonæ ſacra non beſtiarum uictima, ſed ſuo ipſorum ſacerdotum cruore peragebantur. gladios enim diſtrictos utraq; manu tenentes, humeros ſibi ac lacertos fanatici feriebant, hocq́ ſanguine Deis litari, & crimina expiari arbitrabantur: ita tamen, ut pro ſanguine & uulneribus ſtipes ac pecunias captarent, ut in eius deæ deſcriptione plenius retuli. Atque hactenus de Gentium ſacrificijs.

FVRIARVM, quas Erinnyias, & Eumenidas, & Semnas deas uocabant, ſacrũ huiuſmodi Sophocles in Oedipo Epicolono fieri docet: Manus ac digitos ex profluẽte aqua abluebat, qui ſacra facturus: & in cratere anſato, ouis nouellę uellere obtecto, mellitam aquam ad choas & libamina reponebat, quæ prima aurora ſobrijs humiter fundebat, terq́ inſuper nouem ramos oliuæ ibi deponebat: tum demum preces uerbis conceptis ipſis Furijs effundebat.

Pacis ſacrificiũ poetarum feſtiuiſſ. exequitur copioſe Ariſtophanes, in eius deæ nomine fabula. nam cum primum caniſtrum deſcripſiſſet, cum hordeo, ferro, cultro, & igne: tum ſubdit, qui ſacra faceret, caniſtrum ſumpſiſſe, aram circuiſſe, faculam intinxiſſe, mox preces ipſi deæ effudiſſe: O' grauiſſ. regina dea,

ueneranda

ueneranda Pax, domina chororum, regina nuptiarum, ſuſcipe ſacrificium noſtrum: & cætera, quæ ibi leguntur. Pòſt uictimam facit ex oue, ſed nõ ante conſpectum deæ: quoniam ea non cæde lætatur, nec eius cruẽtabatur ara: at ſeorſum iugulabatur, & pedes offerebantur, ignisq́ ex ſciſsis lignis incendebatur: cum aſſabãtur cætera uiſcera, ut iam in alijs diximus, & præcipuè ex Homero diuerſis ex locis. Illud quoq; notamus, nautas ſeruatos ex periculis maritimis, deis marinis ſacrificaſſe: quod notiſsimum eſt ex poëtis. Sed & Virgilius:

Votaq́ ſeruati ſoluent in littore nautæ,
Glauco, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Sed nihil impedit, quin in hoc de uario ſacrificãdi ritu gentium Syntagmate id aſcribam, quod à me eſt breuiſſ. collectum, & excerptũ cùm ex alijs, tum maximè ex his ſcriptoribus, Lactãtio Firmiano, Macrobio, Cicerone, Platone in Minoe, Dionyſ. Alicarn. Oroſio, Diod. Siculo, Euſebio, Luciano, Cyrillo, Tertulliano, Plinio, Suetonio, Solino, Mela, Procopio, Alexãdro, alijs. Si enim nationum ac gẽtium ſacra, inſtitutaq́ ſacrorũ ſcrutari, & Barbaros externosq́ ritus recenſere libuerit, quàm impia atque nefanda eorum ſacra inueniemus? Atque ut ab his exordiar, Tauri Scythiæ pro hoſtijs Dianæ aduenas immolabant, præſertimq́ naufragos: & quos (ut inquit Athanaſius) prouidentia eripuerat, hos ipſi iugulabant. alij poſtquam è bello redierant, captiuos per centurias diuidebant, & ex ſingulis unum ſumentes, tot Marti iugulabant, quot ex unaquaque centuria delegiſſent. Scribit Procopius, apud Thulitas, id eſt Thulæ inſulæ habitatores, ſuo tempore, hoc eſt Iuſtiniani Imperatoris, uictimarum potiſsimam fuiſſe, uirum quempiam, quem primum in prælio cepiſſent, Marti ſacrificaſſe, ut quem deorum maximum ducerent. Sed ea, inquit, eſt apud hos immolandi conſuetudo, ut non ſolum hoſtiam mactent, ſed in arbore uinam hanc prius ſuſpendant, indeq́ inter ſenticeta & uepres proiectam, ſic uarijs ac miſeris modis excruciando conficiunt. Legimus item paucis antè annis, ab Hiſpanis nautis orbem luſtrantibus inſulam repertam, quam ipſi à Carolo Carolinam dixere, in qua frequentes uiſebantur ſtatuæ æneæ ſuorum numinum, quę intrinſecus cauæ, manibus iunctis paſsisq́ fuerãt, in quibus infantes & puerulos quos deis illis ſuis immolabant, includere ſolebant, & crudeliſsimè incendebãt, in caueis ſtatuarum & ſimulachrorum igne accenſo, & ære calorem concipiente: & hæc quidem hoc tempore. ut minus mirum uideatur, quod à Moſe & Hebræis prophetis ſcriptum legimus, & in primis in Deuteronomio, capite duodecimo: Omnes abominationes quas auerſatur Dominus, fecerunt, deis ſuis offerentes filios & filias, & comburẽtes igni. Quo loco interpretes, cùm alia multa tradũt, tum illud, quod ſimulachra illa erant ex ære Cyprio, alijsq́ metallis ignita, & ſuccenſa. Vt cætera mittam, quæ traduntur: ad noſtra redeo. In Aſia Laodicæi Mineruæ uirginem mactabant, Arcades Ioui Lycęo puerum: plerique iuxta Boriſthenem, uæcordi animo homines uictimas dare, & in deorum ſacrificijs humanis oſsibus adolere ſolebant. Blemyæ, Cymbri, Galli, Dryidæ, & Germani, ſtatis diebus humanis hoſtijs litare, & captiuorum cruore adolere aras ſolebant: tunc maximè deos propitiari arbitrantes, cùm per cruciatum hominem excarnificaſſent: ex pœnis & hominum ſupplicijs diuinationes & auguria captãtes. Fuit quoq; apud Phœnices & Carthaginenſes nimis diu obſeruatum, ut infantes qui Principum filij eſſent, ſorte ductos, regio ornatu Saturno immolarẽt hoſtias: & quẽ ſors morti deſtinarat, morti ſubtrahere non licebat. Quare multorum ciuium largis fletibus deplorata fuere funera. Hinc Imilce Annibalis uxor, cum Aſpar eius eſſet mactandus filius, apud Silium in calce quarti libri Punicorum dolens ait:

Quæ porrò hæc pietas, delubra aſpergere tabo?

Heu primæ ſcelerum cauſæ mortalibus ægris,
Naturam neſcire deum: iuſta ite precari
Thure pio, cædiſq; feros auertite ritus:
Mite & cognatum eſt homini Deus. hactenus oro
Sit ſatis, ante aras cæſos uidiſſe iuuencos.
Aut ſi uelle nefas ſuperos, fixumq; ſedetq;,
Me me quæ genui, ueſtris abſumite uotis,
Cur ſpoliare iuuat Libycas hac indole terras?

& cætera. Ab iſtis uerò ſacris cùm deſiuiſſent, poſtea uicti ab Agathocle, deos propterea ſubiratos arbitrati, quod antè etiam diximus, ut numen placarent, CC nobilium filios mactaſſe feruntur ad aras. Adeò cæca mortalitas, ſub religionis nomine, ad infandas cædes præceps agebatur. Id quod etiam à Rhodijs & Cretenſibus factitatum comperimus, ut hominem epulis grauatum ac pueros impuberes, feſtis diebus, Saturno & ipſi mactarent. In Chio et Salamine mos per multa ſecula uiguit, ut Diomedi & Dionyſio homines diſcerptos iugulaẽrt. Eiuſdemq; Dionyſij templum in Arcadia fuit, in quo puellæ ad aram diſflagellabantur ad necem: ſicut & Spartæ in ara Orthiæ Dianæ, pueri. Quinetiam alij ingenti ſimulachro uiminibus intexto, & uiuis hominibus oppleto, ac igne ſuccenſo, ipſis fœdum in modum exanimatis, maximum holocauſtoma deis ſuis offerre putauerunt. Boijs & Celtis, purgato capiti hoſtis capite, caluariam auro cælare, & in eo poculo ſolennibus libare religioſiſſimum erat. Proditum eſt, Ariſtomenẽ Meſſenium Ioui, quem Ithomaten appellabãt, CCC ſimul homines, in quibus Theopompus fuit, uno ſacrificio mactaſſe: & Lacedæmonios eò ueſaniæ proceſsiſſe, ut Marti humana uictima litarẽt. Galatæ & Maſſagetę, non alitèr deos ritè conſuli arbitrabantur, quàm iugulato homine apud aras deorũ: ex cuius caſu, tum ex membrorum laniatu, & ſanguinis fluxu futura diuinabant. Cymbri noxios homines ſeruatos, ſudibus affixos, deis pro hoſtijs dabant. Galli, præter Heſum & Theutatem, quos deos humano cruore placabant, grauioribus morbis aut periculis affecti, ad placandas deorum aras aut homines immolabant, aut ſe immolaturos uouebant: ad cuius aram etiam grandæuos ætate, uictimarum loco proſecabant. Luſitanis uetus mos fuit, ex hominum inteſtinis exta proſpicere atq; inde omina & uaticinia captare, abſciſſaſq; captiuorum dextras pro munere deis offerre. Thraces Zamolxin, quem maximum ſuum deum putabant, non alia ratione propitium ſibi fieri arbitrabãtur, quàm ſi ad aram facili lancearum ictu homo concideret, eam optimam & deis gratiſſimam uictimam opinati. Germani quoq; ritu barbarico, Mercurio humano cruore litare religioſiſſimum putabant. Idem etiam feciſſe Senones traditur, qui cęſo publicè homine, infanda ſacra ſtatis diebus celebrabant, his portentis expiari delicta credentes. Perſis etiam, ad habendas ſuis deis gratias, uiuentes iuuenes, eoſq; adhuc ſpirantes ſub terra defodere, aſſuetum fuit: quem etiam morem Græcis inoleuiſſe accepimus, ut in anniuerſaria celebritate Baccho uiuos homines ſacrificarẽt: quiq; ita fuiſſet immolatus, maximam inter ſuos probitatis ac religionis laudem ferebat. Longum eſſet exequi, qui Taurorum populorum mores fuerunt, ut apud aram hominem ſiſterent, & poſt ſolennes quaſdam preces hominis, caput eius claua feriebant, cruciq; illud affigebant: truncum porrò corpus ex ingenti rupe in pręceps dabant. id quod cum Leucadijs commune fuiſſe quidam tradũt, qui in Apollinis Leucadij ſacro, ad auertendã deorum iram, hominem de montis ſpecula deijcerẽt, & in mare præcipitẽ deuoluerent. Fuit & id moris Albanis, ut hominẽ ſacris initiatum qui ſanctitate polleret, diu aſſeruatum, & opiparè ſaginatum, apud aras ſiſterent, eumq; furiali carmine excantatum, deuotumq;, additis quibuſdam precationibus, cum alijs uictimis immolarẽt. Tantaq; animorũ fuit inſipientia, tamq; præceps libido imperiti uulgi,

ante uerbum diuinum corporatum, ut omnes ferè mortales in templis coire, & nefandis libidinibus immiſceri, ac pudendis genitalibus ſacra facere, quod procreationis ſeminaria forent, nefas non putarent: quod abunde in Venere, & Priapo, alijsq́ue deis oſtendi. Quin & Britannis longo tempore morem fuiſſe accepimus, ut coniuges & nurus nudas, & quodam herbarum ſucco delibutas, ad templa ducerent, & ita ſupplicarent, captiuorumq́ue ſanguine deis litarent. At uerò Corinthi ſupra mille proſtitutas in templo Veneris aſſiduè degiſſe, & inflammata libidine quæſtui meretricio operam dediſſe, uelut ſacrorum miniſtras deæ famulari ſolitas, memoriæ eſt proditum. Hic tibi mitto ſacratas Lydias & Cyprias libidines. Piget uerò, pudetq́ue referre, Romanos rerum dominos, quibus fœdera, leges & ſacra exteris dare nationibus imperium fuit: quanto in errore, & quàm tetra caligine uerſatus fuerit uictor ille gentium populus, & totius dominator Orbis, omni ſuperſtitioni obnoxius: faſcinos & mutinos, nedum Iunones & Genios quotidie ſibi aſciſcendo, & obſcœna numina adoptando: qui etiam extra ordinaria ſacra, ex fatalibus libris facere coactus, Græcum & Græcam, totidemq́ue Gallos in foro boario, ad placandas deorum iras, ſub terras uiuos defodere ueritus nõ fuerit. licuitq́ue illi diu in ſacris hominem interimere, & deis immolare: adeò ut Saturnum & ipſe, & Latialem Iouem, humana placaret hoſtia. cuius ſimulachrum, dum ſacrificarent, humano ſanguine proluebant: donec Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Craſſo Coss. S. C. cautum fuit, ne nouam inducere religionem, ne'ue hominem immolare, aut humano ſanguine litare liceret. Sed iam de his ſatis. Quare nos CHRISTO gratias agamus, qui nos à tam fœdis immanibusq́ue ſacris exemptos, ſalutifero Euchariſtiæ ſacrificio inſtituit, quo Deo patri quotidie litamus: Qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat, per infinita ſeculorum ſecula, Amen.

SYNTAGMATIS DEORVM GENTILIVM XVII, ET VLTIMI

FINIS.

AVTORVM, QVIBVS TOTO HOC *Opere L. Gyraldus utitur, Catalogus.*

Aceſtor
Acron
Actius Sannazarius
Acuſilaus
Aelianus
Aelius Stilo
Aemylius Probus
Aeneas Syluius
Aenopides
Aeſchylus
Agatharchides
Agathius
Aglaoſthenes
Agretas
Agretius grammat.
Albricus
Alcæus
Alciatus

Alexander ab Alex. ſiue Neopolitanus
Alexander Aphrodiſ.
D. Ambroſius
Ammianus Marcell.
Ammonius
Amphitheus
Anacreon
Anaxagòras
Anaxarchus
Annius
Anthes
Antimachus
Antipater
Apollodorus
Apollonius
Apollophanes
Apoſtolius

Appianus
Apuleius
Archematus
Archeus
Aratus, eiusq́ue interpres
Archilòchus
Arctinus
Arethus
Ariſtagoras
Ariſtarchus
Ariſtides Mileſ.
Ariſtippus
Ariſtodemus
Ariſtophanes
Ariſtoteles
Armenidas
Arnobius
Arpocration

Arrianus
Artemidorus
Aſclepiades
Aſconius
Athanaſius
Athenagoras
Athenæus
Athenocles
Atteus Capito
Aufuſtius
D. Auguſtinus
Auſonius
Autocrates
Bachilides
Bandelus
Baptiſta Leo
Baptiſta Mantuanus
Beda

Beroaldus
Bebius Macer
Bembus
Beroſus
Beſſarion
Boccatius
Boëthius
Budæus
Cælius Aurelianus
Cæcilius Minutianus
Cælius Calcagninus
Cælius Rhodiginus
Cæſar
Caius Iuriſconſultus
Callixenus
Callias
Callimachus
Callinus
Calliſthenes
Calliſtratus
Capitolinus
Carbilius
Caßiodorus
Caßius Hemina
M. Cato
Catullus
Cebes Thebanus
Cenſorinus
Cephiſiodotus
Ceſellius
Chalcidius
Charax
Chares Mitylenæus
Charicides
Charon Lampſac.
Chereœon
Cherilus
Chryſermus
Chryſoſtomus
Chryſippus
Cicero
Cincius
Claudianus
Cleanthes
Clearchus
Clemens Alex.
Clemens Pont.
Cleomedes
Clinias
Clitonymus
Cloacius
Columella
Conon
Conſtantinus Cæſar
Cornelius Labeo
Cornelius Tacitus
Cornificius
Cornutus
Cratinus
Cratinus iunior
Crinitus
Critolaus
Cteſias
Cyprianus
Cyrillus Alex.
Dantes Algerius
Democlides
Democritus
Demoſthenes
Demoſtratus
Dicearchus
Didymus
Dinarchus
Diodorus Siculus
Diodorus Sinopæus
Diogenes Laert.
Diogenetus
Diogenianus
Diomedes grammat.
Dion
Dionyſius Afer
Dionyſius Halicarn.
Dionyſius Mileſius
Diophantus
Dioſcorides
Domitius
Donatus
Dracon Corcyræus
Drepanus
Durides
Duris Samius
Egnatius
Empedocles
Ennius
Ephorus
Epicharmus
Epiphanius
Eraſmus Rot.
Eratoſthenes
Eſaias propheta
Eualces
Euclides
Eudoxus
Euhemerus
Eumelius
Euphorion
Euphronius
Euripides
Euſebius
Euſtathius
Fabius Pictor
Fabius Quintilianus
Feſtus
Firmicus
Florus
Frontinus
Fulgentius
Galenus
Gaza
Gellius
Georgius Valla
Germanicus Cæſar
Gilius
Granius
Gratius
Greg. Nacianzenus
Harpocrates
Harpocration
Hecatæus
Heliodorus
Helius Lampridius
Hellanicus
Heraclitus
Heraclides Pont.
Hermes Triſmegiſtus
Hermeſianactes
Hermippus
Hermogines
Hermolaus Barbarus
Heron
Herodianus
Herodotus
Heſychius
Heſiodus
Hieremias propheta
Hierocles
D. Hieronymus
Hippocrates
Homerus
Horatius
Hyginius
Hyllus
Hyperides
Iamblichus
Ioannes Annius
Ioannes Zezes
Ion
Ioſephus
Irenæus
Iſaacius Zezes
Iſidorus
Iſocrates
Iſſeus
Iſter
Iuba
Iulius Capitolinus
Iulianus Cæſar
Iulius Firmicus
Iulius Modeſtus
Iulius Obſequens
Iulius Pollux
Iulianus Aegyptius
Iuſtinus
Iuuenalis
Labeo
Lactantius
Laertius
Lampridius
Laſus Hermion
Leon philoſoph.
Leonicus
Libanius
Licinius imbrex
Liuius Andronicus
Liuius Patauinus
Lucanus
Lucas Euangeliſta
Lucianus
Lucilius
Lucretius
Luctatius
Lycurgus orator
Lyſimachus
Lycophron
Macrobius
Manethus
Manilius
Marcellus
Marlianus
Marſilius
Marſus
Martialis
Martianus
Marullus
Maſſurius Sabinus
Maximus Tyrius
Megaſthenes
Menander
Menechmus
Menippus
Merula
Metagenes
Metaſthenes
Methodius
Minutianus
Minutius Fœlix
Mnaſeas
Mneſimachus
Mombritius
Moſes Aegyptius
Muſeus
Myrſilus
Myrtilus
Naugerius
Nazianzenus
Nearchus
Nebuminus
Neoptolemus

Neuius
Nicander
Nicanor
Nicephorus
Nicoſtratus
Nigidius
Niſus Chius
Nonius Marcellus
Numenius
Nymphiodorus
Olen Lycius
Origenes
Orpheus
Ouidius
Pacuuius
Palephatus
Pamphus
Panuaſis
Parmeniſcus
Parrhaſius
Parthenius
Paulus Aegineta
Paulus Apoſtolus
Paulus Diaconus
Pauſanias
Pecellides
Pediaſimus
Perſius
Petronius Arbiter
Phauorinus
Phænodemus
Pherecides
Pherenicus
Pheſtus
Philarchus
Philemonax
Philochorus
Philon Byblius
Philoſtratus
Phœdimus
Phornutus
Picus Mirandula
Pindarus
Plato
Plautus
Plinius
Plotinus
Plutarchus
Polemon
Polyanthus
Politianus
Polybius
Polycharmus
Polymantes
S. Pompeius
Pomponius Lætus
Pontanus
Porphyrius philoſop.
Porphyrion Horatij interpres
Poſidippus
Poſidonius
Priſcianus
Probus grammat.
Proclus
Procopius
Prodicus
Propertius
Prudentius
Pſellus
Ptolemæus
Pythagoras
Quintilianus
Q. Calaber
Q. Curtius
Rhabanus Hebræus
Rhianus
Riccius
Ruellius
Ruffinus
Sachoniachthon
Saluſtius
Sammonicus Serenus
Santra
Sceptius
Scopas
Sedulius
Sempronius
Seneca
Serenus
Seruius gram.
Sextus Clodius
Sidonius
Silius Italicus
Simonides
Simplicius
Siſides
Socinus
Socrates
Solinus
Sophocles
Sophronius
Soſibius
Soſicrates
Soſtratus
Sozomenus
Spartianus
Speuſippus
Statius
Staphylus
Steſimbrotus
Stephanus
Steſichorus
Steuchus Eugubinas
Stobæus
Strabo
Suetonius
Suidas
Syneſius
Syrianus
Tacitus
Tarquitius
Tarrhæus gram.
Tatianus
Telechides
Teleſarchus
Terentius Comicus
Terentius Varro
Tertullianus
Themiſon
Theocritus
Theodoretus
Theognis
Theon
Theophilactus
Theophius
Theophraſtus
Theopompus
Thomas Morus
Thucydides
Tibullus
Timæus Tauromin.
Timoſthenes
Thimotheus poëta
Thimotheus theolog.
Tireſias
Trebatius
Trimatius
Trapezontius
Tyberianus
Tyrius philoſophus
Phalerius Antias
Valerius Flaccus
Valerius Max.
Valerius Probus
Valerius Soranus
Valturius
Varro Vegetius
Velleius
Vergilius
Verrius Flaccus
Vibius Sequeſter
P. Victor
Victruuius
Villius
Vlpianus
Vopiſcus
Xanthus Lydius
Xenagoras
Xenophon
Zenobius
Zenodotus
Zezes grammat.
Zoroaſtres

DIALOGISMVS VNICVS LAVRENTII FRIZZOLII SOLIANENSIS AD CLARISS. V. Achillem Bochium equitem Bononien. De Lilij operibus deq; eius uita breuiter.

INTERLOCVTORES.

EMPTOR ET BIBLIOPOLA.

CVM ſuperioribus diebus Ferrariam ueniſſes Achilles Bochi eques ornatiſs. teq; ad Lilium Greg. Gyraldum una cum Io. Baptiſta Pigna cõtuliſſes, ac cum eo de multis uarijsq; rebus eſſes collocutus, rogaſti eum, ut iuberet aliquem amanuenſium ſuorum, uitæ ſuę capita, ut ſic dicam, exſcribere, habere enim aiebas in animo eam uelle te literarum monimentis poſteritati commẽdare, quod cùm tibi ipſe, ſicut & ſuipſius effigiem, qua Academiam tuam exornare cupiebas, ut alijs pleriſq;, abnegaſſet, ego qui tunc ibi aderam, tui pro ſingulari uirtute, pro dignitate tua, ac ſapientia (tametſi ignotus tibi) obſeruantiſsimus, quæq; de eo colligere potui, ut eo pręſente me rogaſti, nũc ad te mitto, ne eius ipſius Lilij modeſtia meaq; negligentia te ab honeſto ac laudabili huiuſcemodi inſtituto deflectat, & eo maxime cùm me tibi gratum facturum exiſtimem. Vale ac Dialogiſmi collocutores emptorem cum bibliopola attende. *EMPTOR.*

Nunquid habes noui mi lepidiſsime Bibliopola? *BIBLIOP.* Nihil præter quoſdam Lilij Gregorij Gyraldi annotationum Dialogiſmos, expectabam quidem Iouij hiſtorias, ac conuerſum in Latinum Pauſaniam, aliaq; nonnulla. Empt. tu interim ne graueris hos mihi Dialogiſmos oſtendere. *BIB.* quid obſtat? en accipe & lege. *E.* nunquid Lilium hunc noſti? *B.* noui & quidem ut magis neminem. *E.* nunquid aliud præter quàm has annotationes compoſuit? *B.* plura quidem. *E.* & quonam titulo circunferuntur? *B.* dicam ſi rectè inſcriptiones meminero, primumq; mihi ſuppetit eum edidiſſe ſyntagma quoddam de muſis, dein Herculis uitam, tum demum Sepulchralia, & de uario ſepeliendi antiquorum ritu. Tranſtulit poſtea è Græco in Latinum, quin corruptum emẽdauit potius, ac amiſſum bibliothecis reſtituit Symeonis Sethi medici Antiochenſis libellũ περὶ τροφῶν δυνάμεων, hoc eſt de facultate cibariorum. Sed prius hymnos quoſdam heroico carmine cõſcriptos, & alia quæpiam ediderat. Dedit poſtea librum de Nauigijs, in quo de nauium inuentu, earum generibus & de nauigandi ratione plurima non indigna ſcitu connumerat. Sequitur poſt hunc alius liber quem de Annis, mẽſibus, diebus, & horis compoſuit, cui ſubdidit antiquos faſtos, hoc eſt calendaria, tum Gręcè tum Latinè. Collegit præterea decem dialogis Græcorum & Latinorũ antiquorum omnium poëtarum uitas opus ingens & uarium. Scripſit deinde Parænesim aduerſus ingratos cui ſubiunxit remediũ De crimine ingrati & nomine uitando. Sed ne ipſe ingratus cuiquam uideri poſſet, ſicut de antiquis Græcis & Latinis omnibus poëtis benemeritus erat, hiſtoriã duobus dialogis De poëtis noſtrorum temporum cõfectam ſuperiori anno edidit, ac unà cum ijs epiſtolam heroico carmine conſcriptam eiuſdem ferè argumenti, ubi agit de incõmodis, quæ in direptione paſſus fuerat Vrbana, cũ qua exhibuit & Progymnaſma aduerſus literas & literatos, quod iuuenis confecerat declamãdo. *EMPT.* nũquid plura? *B.* nũc meminero, hem exciderat uolumẽ illud ingens de Deis gentium quod ante duos dialogos de poëtis noſtrorũ temporũ compoſuit, ſeptendecim ſyntagmatibus diſtinctum, in quo deorũ omnium nomina, cognomina, in quibus colerentur templis, ſtatus, cęremonias congeſsit. *E.* in eo plurimũ quidem puto ineſſe eruditionis. *B.* non id ego iudicarim, unum

illud ſcio, nobis æra meruiſſe, paucis uerò antè diebus exijt eiuſdem quidã libellus, in quo antiquorum ænigmata ac Pythagoræ ſymbola puer collegit, ac interpretatus eſt: ea neſcio quo fato in manus hominum deuenerint, ſed puto ab amicis extorta. Nunc uerò has annotationes dedit, quę apud me uenales his diebus extitere. quid uerò tibi de his uidetur? E. Rectè quidẽ. ſed nõnulla me tamen cepit admiratio, quòd cùm præter alios Latinos auctores Ciceronem maxime & Vergilium meritò extollat, & imitandos præcipiat, ex annotationum harum capitibus parum uel nihil uideam ſuper eos ab ipſe annotatum. B. Sui mihi conſilij rationem ſæpius aperuit. Amicos habet quamplures Ciceronianos, & ex his præcipuè, qui Ciceronis animam in ſemore Pythagorico transfuſam putẽt, quiq; ſuper omni Ciceronis uerbo fortè ogganuerint, ne annotauerint aliquid dicam. Maluit igitur annotationes ſuas perire, quàm eos quos amat, & quib. aduerſari noluit, offendere. De Vergilio uerò alia eſt ratio, ſed huic ferè cõſimilis. E. Beaſti me mi Bibliopola. Sed Lilius an ueſtras eſt, & Ferrarienſis? B. Et quidẽ noſtras, & Ferrarielis. E. Quot annos natus? B. Tres & ſeptuaginta. Natus eſt enim Lilius Greg. Gyraldus iſte, ut ex eo ſæpius audiui hic Ferrariæ, Anno à uerbo Dei corporato MCCCCLXXIX. Idibus Iunij, ſub Herc. I. Eſtẽſi Ferrarien. principe. E. Et quibus'nam parẽtibus? B. Ingenuis ſcilicet, patre Gyraldo, quod cognomen fuerat antiquum maiorum ſuorũ, matre uerò Sancta. E. Perge quæſo aliqua de eo. B. Is puer prima elementa à M. Vergnanino & Luca Ripa grãmaticis Rhegienſibus didicit: mox adoleſcens ſub Bapt. Guarino, uiro doctiſsimò atq; optimo, bonis literis operam dedit. dein peregrè profectus eſt, & Carpos primũ ad Albertũ Pium Carporum, necnõ & Io. Franciſcum Picum Mirandulæ principes, apud quos nactus librorũ copiã, multa legẽdo collegit. Fuit & hoc tempore Mediolani, ubi per annum ſub Demetrio Chalcondylo publicè ibi docente, ac in utraq; lingua eruditiſsimo, Græcis literis operã nauauit. Deinde Mutinæ cũ Rhangonijs Comitibus manſit, donec Romã ſe contulit: ubi ipſe tantiſper fuit cum Herc. Rhangonio Card. ampliſsimo, dùm Cæſariani milites urbem diripuerũt. in qua quidem urbis direptione multa paſſus, Hercule immaturo interitu unà cùm ampla librorum cæterarumq; rerum ſupellectile erepto, omni ſpe & facultatibus ſpoliatus, ſe ad Picum recepit. Sed heu, ecce Picus à fratris filio uita & Mirãdula impiè priuatus eſt. Ille Picus, inquàm, qui (ut te audiuiſſe puto) ſemper honeſtiſsime uixerat: qui non doctrina modò, qua omnes longè ſuperabat, ſed morum ſanctitate lumen quaſi cæteris extinctis elucebat, tam indignè trucidatur. Lilius uerò pedibus ęger, multo grauiora ab ipſis coniuratoribus quàm in Vrbana paſſus direptione, uix, rebus omnibus iterum exutus, eorum manus euaſit. tandem in patriam reuerſus, cum Manardo & Cęlio Calcagnino, uiris doctiſsimis, ac ueteribus amicis aliquot annos coniunctiſsimè uixit. ſed eò magis articulari morbo afflictatus à Manardi interitu, nunquam ſuis pedibus iuit: cæterum mula uel ſella curuli uehebatur. Sed tanta, ingruẽte bruma, uis morbi creuit, ut neq; uehi amplius neq; ſtare poſſet. Sedebat igitur in lectulo, ac ſcribebat aliquid ſemper, ubi Deorũ gentium ac Poëtarũ noſtrorum hiſtoriam contexuit. Tandẽ ab atrociſsimo atticulorũ morbo oppreſſus, abhinc ferè ſexennio decumbit, omni manuum ac pedum cæterorumq; membrorum priuatus munere: ut non modò ori manus admouere, ſed nec ſe abſq; famuli obſequio, ac tantillũ quidẽ in grabato excutere poſsit. E. Doleo quidẽ acerbiſsimo eius caſu: ſed dic quæſo mi optime Bibliopola, nunquid habet in manib. quod edere uelit amplius? B. Habet ſchedas multas, & opiſthographorũ libellorũ uolumina: uerùm cùm ea ipſe euoluere nequeat, ob infirmas manus, iacẽt cùm eo, ac cũ ſitu blattiſq; luctãtur. Scribit quãdoq; epigrãmata, ubi amicis gratias agit, aut ſi ab eis uel epitaphia uel alia huiuſcemodi elogia efflagitan-

efflagitantur. E. Quid eſt quod de eius uerſibus nihil agis? Plura apud eum carmina eſſe, cũ quotidie ferè aliquid ſcribat, opinor. B. ſic eſt, ut inquis. & ut mihi ab eo ſępius audire cõtigit, ſua carmina in tres tomos diſtinxit: iuuenilia, ſenilia, & ſacra, quæ ipſe Herculi II. principi huic noſtro dicauit. E. Nunquid eſt aliud quod me de eo audire fas ſit? B. Eſt quidem, quod te audire nõ diſpliceat, eius modeſtię & grauitatis amplũ teſtimonium, Epitaphium quod ipſe in paruo ſuo ſepulchro conſcribi iuſsit, quod tale eſt:

D. M.

Quid hoſpes aſtas? tymbion
Vides Gyraldi Lilij,
Fortunæ utramq; paginam
Qui pertulit: ſed peſſima
Eſt uſus altera, nihil
Opis ferente Apolline.
Nil ſcire refert amplius
Tua, aut ſua: in tuam rem abi.

LILIVS Greg. Gyrald. Proton. Apoſt. mortalitatis memor,
Ann. ag. LXXII. V. S. P. Cur. MDL.

Spirat uerò adhuc Lilius (ut eius uerbo utar) nõ uiuit, ſeq; adeuntibus peramanter exhibet, & memoria pollens locos perdifficiles auctorum omnium explicat. E. Id audire mihi pergratum fuit, tibiq; gratias ingentes habeo. ſed quanti cõſtant hi Dialogiſmi? quanti alios uendidiſti? B. Drachma herculea. E. Carioris hercle quàm putaram. ſed drachmam accipe, ego mecum Dialogiſmos auferam. Tu uale.

ELOGIVM TVMVLI ALPHONSI
Maianthi Ferrarien. per Lilium.

ALPHONSO Maiantho adoleſcenti forma, & moribus egregijs, ingenuarumq; artiũ ſtudioſo, & inprimis Philoſophiæ, ac Medicinæ, quibus & utriuſque linguæ bonis literis dum aſsiduus operam nauat, in febriculam incidit, quã ſubſecuta dyſenteria ſuo ſcalari anno abſumptus eſt, heris boniſq; omnibus ſui deſiderium relinquens: Mœſtiſsimi parentes filio chariſsimo, quod ab eo ſibi optabant, iuſta buſtumq; peregerunt. prò dura fatorum lex.
Vixit annos XX. Menſes II. obijt menſe Nouembri. MDLI.

Eiuſdem,

Maianthi tumulus monet uiator,
Ut nequid nimis optimum putemus.

EIVSDEM.

Dum Maianthe uacas puer Camœnis,
Artes ingenuas ſecutus omnes,
Et præuertere dum paras iuuentam,
Ut æquus ſenibus fores docendo:
Parcæ candida fila nere uiſæ
Te quarto (heu miſer) abſtulere luſtro:
Et tanta indole ſpeq; decidiſti.
I, ſperes nihil hic tibi uiator.

FINIS.

INDEX.

ABadir 44.42
Abatos inſ. 211.12
Ab ben ueruach bacca-
dos, nomen duodecim li-
terarum 3.44
Abeona dea 52.7
Abigena bos augurib. quæ
466.42
Abraxas 71.33
abſinthium Latinis ſerijs
bibi ſolitum 472.16
acacalis nympha 177.36
Acacus 193.8
Acamarchis 176.32
Acapnatiſia ſacra 464.8
Acheloides Sirenes 174.27
Acheron 211.16
Achores deus muſcarum
46.52
Val. Acilius 27.6
Acmon, Idæus dactylus
24.22 & 130.74
[illegible] 320.20
Acronis in Horatium lo-
cus emendatus 52.38
Actæō Ariſtei filius 67.13
Actæus 23.46
Adad Aſſyrijs nomen ſum-
mi dei 5.10. & 63.22
Adargatis dea 63.24
Adelphi unde dicti 219.42
Adeona, dea adeundi 52.7
ἅδης Pluto 187.39. &
189.10
adoleo, uerbum ſacrorum
504.8
Adonai nomen pro quo e-
nunciant Hebræi 2.41
Adoneus Bacchus, non ab
Adonai 282.35
Adonia ſacra 397.19
Adonis fl. 398.15
Adonis Veneris comes
396.36. unde dictus. ib.
48. in lactucæ folijs ab-
ditus 397.39. [illegible]
cur dictus 397.19.
[illegible] 397.50
Adonidis horti 397.27
Ador & Adorea ſacrifi-
cia 492.32
adoratio 5.52
adraſtia 176.13 & 446.12
unde dicta 448.32
Adrianus deus 64.15
ædes & æditum 453.43
Aega nympha 176.23
Aegæon deus maris 168.16
Aegeris nympha 178.38
dea prægnantium & pa-
rientium 51.12
Aegipan 436.16
Aegle 176.27
Aegyon urbs Siciliæ 11.9
Aegyptij unde linigeri di-
cti 498.16. quomo-
do uictoriam pingere ſo-
liti 314.46
Aegyptiorum de Dijs opi-
nio 6.29. mos in ſa-
cris faciendis 514.8
[illegible] 77.2
Aello 206.39
Aemus mons 104.16
Aeoliæ inſulæ 184.8
Aeolus Iouis fil. 183.30
Hippotades 183.31 & 43
cur uentorū deus
fictus 248.7
Aeoli duo 184.29
Aeneas deus indiges 19.32
ter corruptus in templo
Apollinis concluſus 238.
41
ærariū Romani cur in æde
Saturni eſſe uoluerint
133.47. quid in eo aſſer-
uarint 134.5
Aeſa parca 203.25
Aeropus 310.40
Aeſculapius medicinæ in-
uentor 245.51. unde di-
ctus 246.17. à quo nu-
tritus. ibid. fulmine ictus
247.7. eiuſdem ſimula-
chra uaria ibid. 29
Aeſcul. [illegible] 251.11. [illegible]
[illegible] 250.50. [illegible]
[illegible] 251.18
Archagetes 250.20. [illegible]
[illegible] 251.17
Aeſcul. [illegible] 250.40.
Coronides 249.25. Co-
tyleus 251.7
Aeſcul. Epidaurius 250.1.
[illegible] 250.47. Gor-
tynius 250.44 Hagni-
tas 251.3 Opifer 251.
12 Pæon 250.45 Per-
gamenus 250.24 Phœ-
bigena 249.18 Sa-
lutifer 251.12 Tric-
cæus 240.45
Aeſculapij filiæ quatuor
248.13
cur ei tribuantur 249.3
Aeſculapio de quo ſacrifi-
catum 519.39
Aeſculapij tres 246.10
Africia 506.33
Africus uentus 185.43
Aeternitas dea 59.23
Aethiopum de dijs & eo-
rum cultu opinio 6.40
cis ut ſemper liberi fue-
rint, à quo conceſſum 6.16
Aetna, mongibelus 400.
13
Aeuiterni dij qui 19.41
Agapenor 388.32
[illegible] poculum
quale 53.6
[illegible] dei nomen apud Tur-
cas 5.11
[illegible] dæmon, Iouis fi-
lius 136.14
Agdus lapis 136.28
Agenoria dea quæ 51.34
Agla, nomē Dei [illegible]
4.16
[illegible] 405.27
Agno nympha 104.33 &
177.28
[illegible] uitex 422.1
[illegible] calūniæ ſocia 37.16
Agones in ſacris qui 504.
15
Agonia et Agonalia 504.
43 474.20
Agonius deus 51.39
Agoracritus Parius 446.
44
Agraule Minerua 342.32
[illegible] 67.6
agricolarum duces, dij con-
ſentes 18.32
Agyies, loca 234.14
[illegible] 104.2
Aius deus Rom. 58.18
unde ſic dictus 48.7
Alabādus deus unde ſic di-
ctus 65.27
Alalcomena opp. 340.1
inſignis, & [illegible] 126.2
Alaſtores qui 23.47
Albunæ deæ hiſtoria 70.
27
Alcamenes Phidiæ diſcipu-
lus 446.47
Alcides 317.14
Alecto 205.13
Alectryon in Gallum mu-
tatus 307.17
Aletides, ſacrificia 480.
16
ἄλευρον et ἄλφιτον quid diffe-
rant 243.4
Alexāder Macedo, XIII
Græcorum deus 18.42
Alexandri Maced. hiſto-
riæ ſcriptores 105.44 li-
ber ad matrem de ſacrifi-
candi ritu 6.14
Alexandri ab Alexandro
error 60.20
[illegible] 25.23
[illegible] 90.50
[illegible] dea 27.19
[illegible], ſeu [illegible]
[illegible], qui 25.36
[illegible] 275.19
[illegible] 164.48
Alipheira urbs 338.18
[illegible], dei nomen apud Ara-
bes 5.10
Almon fl. 339.7
[illegible], feſta agricolarum
410.48 473.19
Altaria unde dicta 455.52
Altis

Altis apud Pindarum quid
94. 10
alui purgatio à quo inuenta 246. 15
Amalthes nympha 276.
6 Meliſſei filia & Io-
uis alũna 7. 49 et 94. 27
Amaltheæ cornu 276. 16
Amanus deus 64. 13
Amarynthus 364. 42
Amata Veſta 148. 20 292. 39
Amathus 378. 1
Ambarualia ſacra 468. 28
Ambiguæ oues in ſacris
quæ 466. 38
Ambroſia, feſta 478. 7
Ambulij Caſtores 182. 50
Amburbale ſacrum quale
467. 15
Amicitia dea 53. 49 e-
iuſdem imago 54. 1
Ammiani Marcellini locus
expoſitus 23. 29
Amor deus 391. 7 cur
triſtis pingatur 393. 7
Amphiaraus deus, & eius
hiſtoria 66. 22
Amphictyon Athenienſ.
rex 275. 50
Amphictyonum conuẽtus
ubi, et quoties fieri ſoliti
409. 52
Amphilochus uates pro
deo cultus 66. 42
Amphitheatra ouali for-
ma 179. 42
Amphithoe 176. 33
Amphitryoniades 181. 9
& 237. 43
Amphitrite 264. 17
[illegible] 259. 13
Amycle opp. 233. 4
Anacalypteria 478. 17
[illegible] 389. 39
Anaitis Venus 64. 12
Ἄναξ unde dictum 231. 26
Anaces 181. 38
Anathemata, ſacra 468.
[illegible] & [illegible] quid
differant 469. 11
Anaxagoræ opinio de deo
9. 40
Anaximandri Mileſij opi-
nio de Deo 9. 9
Anaximenis opinio de
Deo 9. 14

Anchurus Midæ filius in
uoraginẽ ſe cõijcit 89. 22
Ancillæ nomen unde dedu
ctum 25. 48
Ancillæ à ſenatu Rom. ma
numiſſæ 122. 17 (47
Anculi & Anculæ qui 25.
Ancyle 460. 21
Andira 147. 14
Angelia Mercurij filia
Angeli Hebræis qui 419. 5
Angerona 42. 29
Angeronalia 473. 1
Angeronia dea ſilẽtij 49.
28 & 57. 1 inde
anguilla inuidiæ nota 39. 13
Aniger fl. 173. 20
anima pro hoſtiis in ſacris
491. 3
animalia ſacrificijs cõgrua
quæ 240. 14 & 491. 30
[illegible] non mutila eſſe o-
portuiſſe 496. 43
Anna Perenna dea 39. 10
Romæ quo menſe culta
ibid. 20
Anteros 395. 49
Antheſphoria ſacra 199.
37. 478. 9
[illegible] feſta 42. 16
477. 52
Anthiæ ueſtes 280. 1
Antias dea 450. 5
Antinous ab Adriano Cæ.
deus factus 71. 21
Antiphilus Apellis æmu-
lus 37. 7
Antiſthenis Atheniẽſis o-
pinio de Dijs 10. 5
[illegible] qui 25. 50
Antra quibus dijs dicata
456. 3
Anubis 300. 45 & 301. 13
Anxur, Terracina 124. 10
Aonia 237. 2
[illegible] dei qui 23. 45
[illegible] 389. 7
Aperctias 185. 45 et 186. 3
Apaturia feſta
dierũ quatuor, & qui ſin
guli dicti 389. 37 et 478
37 (458. 32
Apex pro pileo flaminis
Apeſas, Apeſantius Iu-
piter 97. 18

Apexabo 506. 22
[illegible] 240. 21
[illegible] 454. 16
[illegible] 371. 45
Apia dea Scythis quæ 43. 9
Apis qualis deus 193. 20
Apis bos 194. 40
Apis taurus, et eius conſe-
crandi ratio 195. 10
Apis poſt mortẽ Serapis
dictus 193. 38
Apidis ſacra à Cambyſe
uiolata 195. 48 ab
Ocho ibid. 52
Apium feralib. apponi ſo-
litum cur 513. 30
Apollo deus [illegible]
217. 48 unde dictus 214. 6
à quibus deus factus 8. 49
cur gratias dextra geſta-
re fingatur 403. 30 cyclo
pas interemit 246. 9 qua-
tuor artiũ præſes 212. 33
Apol. Abæus 236. 43 [illegible]
[illegible] 237. 50 acceſius
215. 7 Acræphius 238. 17
Actæus & Actiacus 232.
52 Aegletes 243. 19 [illegible]
[illegible] 227. 18 Agræus
222. 15 Agyieus 234. 8 [illegible]
[illegible] 243. 3 [illegible]
[illegible] 224. 50 Amazonius
242. 20 Amycleus 235. 3
Ἄναξ 231. 16 Aphetor
240. 13 Arcitenens 241.
13 Argyrotoxus 241. 3
[illegible] 222. 3 Aſtypæ-
leus 244. 11 Auricomus
241. 16
Apollo Beles 230. 20 [illegible]
[illegible] 236. 21
Apollo Carneus 237. 20
Caßius 244. 9 Cataon
243. 32 [illegible] 221. 25 χαί-
[illegible] 241. 19 [illegible] 243.
34 chryſaor 241. 22 [illegible]
[illegible] 293. 1 chryſocomes
242. 19 Chryſotoxos 242.
11 Cillæus 243. 37 Cir-
rheus 243. 46 clarius
231. 30 clytotoxos 241.
22 Cœliſpex 218. 50 Co-
mæus 238. 35 Coryphæus
235. 35 [illegible] 217. 16
Cous 239. 36 crinitus
241. 19 Cynnius 235. 25

Cynthius 226. 34 & 225.
20 Cytinus 235. 20
Apollo Daphnæus 233. 27
[illegible] 242. 10 De-
lius 226. 24 Delphicus
220. 3 Delphinius 229.
27 Deradiotes 232. 22 Di
cæus 232. 29 Didymæus
225. 24 [illegible] 242. 28
Apollo [illegible] 238. 25
[illegible] 244. 8 Enbolmos
240. 26 [illegible] 242. 52
Eutreſites 238. 12 Epa-
ctius 233. 8 [illegible] 232.
50 Epidelius 226. 40 E-
picurius 229. 12 [illegible]
234. 2 [illegible] 222. 3 [illegible]
[illegible] 220. 6 [illegible]
230. 4 Eriſatheus 244.
7 Erithybius 229. 3 [illegible]
[illegible] 244. 14 [illegible]
[illegible] 230. 47 [illegible]
230. 18
Apollo Genitor 237. 40
Gergithius 229. 26 Ge
runtius 236. 51 Gry-
næus 240. 20
Apollo Haleus 238. 22
Hecaergus 230. 41 He
catebeletes 230. 26 He
catombæus 226. 7 Heli-
opolitanus 244. 21 He-
lius 243. 51 Horus 229.
13 Horius 229. 30 Hy
acinthides 239. 32 Hy-
lates 236. 1 Hyperionides
229. 45 Hyſius 232. 42
Apollo [illegible] 215. 22 Illeus
243. 18 Intonſus 238. 5
Iſmenius 220. 51 Ixius
243. 11
Apollo Lariſſeus 242. 14
Lathræus 243. 14 La-
tous 229. 1 Leſchecorius
242. 27 Leucadius 233.
19 Libyſtinus 226. 2
Litheſius 236. 49 [illegible]
[illegible] 215. 9 Lycegenes
tes 218 Lycius 217.
27 Lycoctonus 218.
17 [illegible] 218. 45
Apollo maleaticus 230. 12
malloeis 230. 12 ma-
tous 243. 26 mar-
marinus 243. 1 [illegible]
[illegible] 236. 36 [illegible]
[illegible]

[illegible] 230. 7 muſa-
getes 242. 48. muri-
nus 229. 5 myricæus
234. myſtes 237. 37
Apol. 45 [illegible] 222. 4 &
241. 42 Nomius 222. 49
Apol. Octoſyrus 244. 26
Opſophagus 229. 9
Orcheſtes 242. 32 [illegible]
225. 45
Apol. Pæan 225. 12 Pa-
gaſæus 231. 8 Pala-
tinus 232. 36 [illegible]
[illegible] 240. 46 Parrha-
ſius 233. 50 Paſparius
229. 11 paſtor ab Am-
phryſo 222. 9 Pata-
reus 234. 30 [illegible]
221. 28 [illegible] 230.
1 Phanæus 216. 46
Philalexander 240. 51
Apol. Phileſius 228. 6
Phœbus 217. 7. Phil-
leus 242. 30 Phyxius
242. 35 Plataniſtius 229.
37 [illegible] 222. 3 Po-
lius 242. 18 Porno-
pion 229. 6 [illegible]
242. 8 Proſtaterius 232.
17 Ptous 221. 12 Py-
thius 220. 6 & 222. 18
[illegible] 224. 41
Apol. Salganeus 242. 44
Selinuntius 242. 43
Sminthæus 228. 20 So-
ſianus 244. 29 Spo-
dius 219. 14 Stobæus
242. 24 Styracites 243. 18
Apo. Tarrhæus 242. 36 Te-
gyreius 236. 12 Telchini-
us 24. 5 et 237. 2 Telmiſsius
241. 46 Tembrius 236.
3 Thearius 229. 40 Thee-
mius 244. 24 Theme-
nites 239. 10 Theoxe-
nius 233. 35 Thornax 242.
4 Thymbræus 239. 39
Thyreus 232. 15 Tilphoſ-
ſius 242. 26. Toxopho-
rus 241. 15 Tragius 243.
6 Triopius 220. 38
Apol. [illegible] & [illegible]
244. 16
Apollinis amicæ & cyne-
di 213. 3 inſignia 213. 11

nominum acroſtichis
245. 21
Apollini quæ immolari ſo-
lita 519. 25
Apollinares ludi 475. 45
ἀπολλωνοβλητοι 214. 36
ἀποπομπαῖοι θεοὶ qui 25. 18
ἀποτρόπαιοι 25. 28
Apelles falſo accuſatus, &
quomodo calumniā de-
ſcripſerit 37. 7
Appiadas deæ quæ, &
quot 21. 25
Appiani locus reſtitutus
97. 13
Appius Claudius templi
Bellonæ auctor 314. 36
Apuleij locus expoſitus
162. 24 & 226. 1 & 315.
26 & 376. 49
Aquæ ſacrificandi mos a-
pud Perſas 515. 21
Aquæ uſus in ſacris 500.
40. religio. ibid.
Aquila cur Ioui dicata 76.
10
ales calidiſsima. ibid. 16
Aquilicia ſacra 476. 17
Aquilo 186. 4
Ara & Altare quid diffe-
rant 455. 39
Ara pinguis Virgilio quæ
71. 12 placabilis. ibid.
Aræ Amphiarai deſcriptio
66. 29
Arā tangere quibus nefas
Aræ deorū incognitorum
quomodo et à quibus ere-
ctæ 17. 8
Arbis fl. 209. 21
arbores quæ quib. deis di-
catæ 456. 20
Arcades Eleos uincūt 64.
Arceſilai opinio de Deis
12. 8 (pinio 9. 32
Archelai phyſici de deo o-
Archigalli qui 138. 34
Arcitenens deus 241. 13
arctos ſtella 176. 48
[illegible] quid 360. 14
Arculus deus arcarū 52. 24
Areopagū iudiciū 306. 36
[illegible] & [illegible] quid differāt
27. 18
[illegible] unde dictus 306. 23

Epitheta lege in Marte
Argeſtes leucōotos 185. 27
Argentinus deus, pecuniæ
filius 38. 24 (518. 12
[illegible] 294. 42 pro ueloce
Argymus puer 384. 30
Argyra nympha 179. 52
[illegible] pro pulchro 241. 7
Ariadnæ chorus 263. 17
Arimanes Pluto 190. 8
Ariſtæus deus à quo factus
eius hiſtoria 100. 1. 16
67. 1
Ariſtoclia nuptiarū die a-
mantū manib. diſcerpta
77. 40
Ariſtophanis loc. 294. 29
eiuſdē prouerb. [illegible]
[illegible] expoſitum 22. 12
Ariſtophanis [illegible]
quid 477. 47
Ariſtotelis teſtamētū 107.
12
Ariſtotelis Stagiritæ opi-
nio de deo incerta 11. 17 in
multis ſibi contrarius. ib.
Ariſtotelis pontici opinio
de deis 12. 4
Armiluſtrum à Seruio rege
inſtitutum 469. 25 &
476. 14 (23
Arnobij locus dubius 70.
Arriani locus emendatus
281. 42
(501. 29 [illegible] 306. 33
Arſinoē Aeſculapij mater
249. 33
[illegible] Diana 351. 45 unde
ſic dicta 345. 2 (214. 38
[illegible] mulieres
[illegible] 454. 16
(33 Aruales fratres 459. 33
Aruiges hoſtiæ 466. 45
Aruina 506. 25
Arungus deus 43. 49
Aruſpices quid obſeruare
ſoliti in ſacris 505. 40 &
506. 51 (tor 70. 20
Aruſpicij diſciplinæ inuē-
Aſcolia feſta quæ & unde
481. 18 & 519. 9
Aſia nympha 177. 33
Aſinus pro Api deus datus
Aegyptijs ab Ocho 196. 1
[illegible] quid 518. 9

Aſtaroth 71. 41
Aſtarte dea 61. 11 & 64. 61
& 377. 3
Aſteriæ inſ. 216. 34
Aſtrea iuſticiæ mater 28. 28
Aſtyra opp. 368. 2
Aſylū unde dictū 454. 31
Aſylia quid ibid.
Atabulus uentus 185. 5
Atabyrius Iupiter 97. 1
mons ibid. 2
Atergatis Plinio quæ 62. 13
[illegible] dea quæ 60. 32
Athenæi locus reſtitutus
270. 47 (45
Athenienſes, Iones dicti 221.
Athenienſes ignoti dei cul-
tores 17. 10
Athenis iudicia rerum etiā
inanimatarum exerceri
ſolita 102. 13
[illegible] unde dicta Minerua
326. 43
Athyr menſis 386. 16
Athyſia 464. 8
Atlantides qui, & eorū de
dijs opinio 7. 8
Atropos 202. 5
Attes interitus 136. 6
M. Attilij uotum ad Iouem
Statorem 83. 12
Atys flos 135. 14 & 137. 22
Auerruncus deus & Auer-
runcare 56. 1 inde
Auernus lacus 211. 29 nūc
Doliola dictus ibid. 40
Augilæ qui, & eorum de
dijs opinio 7. 16 (30
Augures 458. 40 et 508.
Augurij locus 459. 48
Auguſtini locus uarie le-
ctus 17. 38 codex emen-
datus 33. 51
Auguſtinus Muſtius 371. 32
Auguſti Cæſ. ſomniū de Io-
ue irato 80. 47
Auroræ [illegible] 252. 35
aurea 251. 30
Auroræ croceæ 252. 26
[illegible] 252. 26.
[illegible] 252. 33
Aur. [illegible] 252. 30 [illegible]
[illegible] 252. 45 [illegible] 252. 47
Aur. [illegible] 251. 49
[illegible] 252. 51. Lu-
tea

tes 252.10
Aur. Memnonis mater 252.
17 Pallãtias 251.44
252.37 Pudoricolor. 252.41
Aur. Rhododactylos 252.38
Roſcida 252.23 Titho-
nia 252.7
Auſonij Galli locus expoſi-
tus 52.29 et 58.20 et 281.50
Auſonij lapſus in ſyllabæ
quantitate 36.26
auri penuria Romæ & in
Græcia 235.12
[illegible] quæ 444.11
Auxeſia dea, & eius hiſto-
ria 66.4

B

Baal 111.36
Bapt. Leo reprehenſus 518.
Bacchanalia 473.23
Bacchus Iouis & Semeles
F. 260.30 cur Diony-
ſius dictus 263.29
à quibus deus conſtitu-
tus 8.43
Bacchus ridiculus ſuccu-
ba 262.27 membratim
diſcerptus 263.38
Bacchus Acratophorus
225.5 Adoneus 282.23 Ae-
gobolus 278.10 Aeſymne-
tes 267.48 [illegible] 275.
25 [illegible] 280.23 [illegible]
[illegible] 280.20 Antheus ſeu
Anthias 279.48 Aſila-
minius 281.27
Bacchus Baccheparus 266.
41 Baſſareus 277.16
Bimater 266.13 Briſæus
280.34 Bromius 277.51
Bruntunus 282.25 Buge-
nes 272.17
Bacc. Calydonius 276.6
Cephalen 267.16 Choo-
potes 270.38 [illegible]
282.3 Colonatas 279.55
Conſitor 280.10 Co-
rymbifer 269.5 Creſsius
267.33
Bac. [illegible] 266.12 [illegible]
[illegible] 275.29 [illegible]. ibid.
Dyſarces 273.5
Bac. Edonius 279.14 Ele-
leus 278.18 [illegible]
264.30 enorchus 268.18
[illegible] 267.26 Erebin-
thius 268.51 [illegible]
272.6 Eubulius 276.1 E-
uergetes 279.20 [illegible]
276.16
Bacc. Gorgyieus 279.22
Bacc. Hebon 274.51. He-
dereus 280.52 Hyalicus
279.37 Hyes, [illegible] 270.
22 Hygiates 268.11
Bacchus Iacchus 271.9
Ignigena 278.29 Iobac-
chus 266.43 Iſodætes
278.47 Iyngies 279.1
Bacc. [illegible] 274.51 La-
phyſtius 279.18 Lenæus
pater 267.20 Liberus
281.57 Liber pater
(29 264.11 Licnites 281.30
Lyæus 267.3 Ligyreus
266.27 Limnæus 279.9
Lyſius 266.46
Bac. Menoles 271.47 Mæ-
onius 266.34 Maroneus
271.1 maſtes 279.25
Melanægis 267.36 me-
liaſtes 266.31 Melpome-
nos 279.52 Methymneus
270.40 [illegible] 281.17 Mi-
trephorus 275.22 Mory-
chus 268.25
Bac. Nartecophorus 277.
35 Nyctelius 279.40
Bacc. Omadius 281.11 Om-
phacites 275.35 Oreos
280.6 Oſiris 273.7 [illegible]
[illegible] 281.38
Bacc. [illegible] 281.7 Peri-
cionius 280.16 Phau-
ſterius 270.35 Phleon
Polites 275.27 et Phlyus
275.32 et 42 [illegible]
273.36 Problaſtus 268.
30 Protryges 275.34 Pſi-
la 279.45 [illegible] 248.
29 [illegible] ibid.
Bacc. Rectus [illegible] 275.47
Bacc. Sebazius 269.10 [illegible]
[illegible] 268.14 Staphylites
275.35 Sycites 268.42
Bacc. [illegible] & [illegible]
[illegible] 272.28 Taurophagus
274.25 [illegible] 271.42
[illegible] 266.23 Thyanius
265.7 Thyrſianax 275.
17 [illegible] 263.38
Bacc. Vitiſator 280.13
Zagreus 278.35
Bacchi cognominum acro-
ſtichis 282.30 deſcen-
ſus ad inferos 262.17 ſi-
mulachra. ib. 43. templũ
Romæ nunc quod 263.25
miniſtri qui 263.14
Baccho cur mulieres tribu-
te 264.42 cur itẽ cornua
272.26 quæ offerri ſoli-
ta 518.40
[illegible] quid 44.42
Bambyce ciuitas quæ 62.25
Baptiſma 471.45
Barbuleus 114.28 (9
Baſilea magna mater 146.
Baſſaris 277.32
[illegible] 281.24 [illegible] 277.33
[illegible], Iupiter 88.36
Bebo 274.48
[illegible] 345.16 [illegible]
ibid. & 347.11
Beelphegor 111.36
Beelzebub deus muſcarum
47.7 & 192.13
Bellona Treſſa uirago 314.
51 belli dea 312.10
Bellonæ ſacerdotes & ſa-
crificia 314.5 effigies. ib.
28 (litũ 528.37
Bellonæ quid immolari ſo-
Bellum indicendi formula
486.21
Belus, Hercules 316.45
Belus deus, et eius hiſtoria
110.32
Beli reſponſum Seuero Im-
peratori datum 111.23
Beneficium, deus 53.21
Berecynthia mater 142.
44 (111.9
Beroſus author ſuſpectus
[illegible] qui 25.11
Bidentes hoſtiæ 467.4
Bidental 455.19
Bocatij error 169.48
[illegible] feſta 236.24
& 479.35
Bolina nympha 178.13
[illegible] et Bomolochi 456.9
[illegible] 357.28
Bona dea 140.40
144.22
Bonæ deæ ſacra à P. Clau-
dio uiolata 142.6
Bonæ deæ de quibus ſacra
fieri ſolita 525.42
Bonus deus in Arcadia cul-
tus 53.4
Boni euẽtus dei imago, ſeu
deſcriptio 52.48
Bootes quomodo ad aſtra
relatus 196.44 (4
Boreas uectus 185.7 et 186.
bos ſorda quæ 474.30
Boues quales & quando
ſacrificio apti 493.10
[illegible] 477.37
[illegible] & [illegible] quid
464.4
Brachmanarum opinio de
deo 11.46
Brauron heros 354.38
Briareus, Hercules 322.24
[illegible] unde dicta 349.16
Briſeis unde dicta 280.41
Britomartis 353.37
[illegible] 354.11
[illegible] & [illegible] 280.36
[illegible] 305.15
Brizo dea inſomniorum
305.12
[illegible] 278.1
Brumalis feſta 278.5
Brutorum Rom. moneta
38.26
Bubaſtis 368.17
Bubona dea boum 55.50
Bucolici carminis inuẽtio
356.37 (40
Budæus reprehẽſus 444.
Budæi emendatio in Oui-
dio dubia 41.12
Bupalus primus fortunæ
effictor 439.11
Buſiris opp. unde ſic ap-
pellatum 195.24
Buxus Veneri ingrata
374.5

C

CAbiri dei qui 22.17
& quot. ibid. 26
Cæca dea Caci ſoror 40.17
Caducei cur duob. draconi-
bus implicati fingantur
292.17 (186.5
Cæcias uentus 185.42 &
[illegible] deus 36.1 eius ima-
go. ibid. 13
Callirhoe 276.7
Calliſthenes, Ariſtotelis au-
ditor 462.29

Calliſtho nympha 176.47
Calumnia dea à quib. culta
& eius imaginis deſcri-
ptio 37.4
Cabyſes in Aegypto tēplū
Cabirorū deſtruit 22.23
Camillus tēplū Iunoni Re-
ginæ dedicauit 119.25
Camillus, κάμιλλος quid
298.14 (501.8
Camilli flaminum miniſtri
κάμιλλοι, κασμῖλοι 130.49
Canariū auguriū 520.47
Candaules 98.28
Canis albus, ſymbolū fidei
29.34
Canes Hecatæ tributi 348.
47 crucifigi ſoliti ubi 521.
9 (bitum 517.12
Caniſtrū in ſacrificio adhi-
Canopus deus 65.5
κάναθρα 334.22
Capitolium quando cōdi-
tum, & quoties inſenſum
79.18
Capnomantes qui 508.10
Caprotinæ nonæ 122.17
Caprotinæ 471.50
Carpathos 165.38
Cardea, dea cardinib. præ-
poſita 55.25 (99.43
Caria, Chryſaoris dicta 406.29
Carmenta dea, Themis
432.27.48
Carmentalia 474.23
Carmelus deus & mons
61.34 (nis culta 413.35
Carna dea antiquis Roma
Carneæ ſacra 237.11
καρνεονίκης 356.47
Caſſandræ templum in Ita
lia 150.35 (98.47
Caſius Iupiter, mons, urbs
Caſ. Brutus fame necatus
344.1
Caſtalius fons 258.30
Caſtimonia in ſacrific. ue-
terum lege ſancita 497.
25. inde (35
Caſtor Hippodamus 179.
Caſtores Amiclæi 183.15
Aphetærij 183.12 ἱππό-
[illegible] 182.25
Caſtorum hiſtoria 179.22
ædes olim, nūc D. Coſmi

templum 180.12
καταπυγοσύνη 108.38
Catius deus qui, et unde ſic
dictus 51.48
Catharmos 471.10
Cato è ludis Floralibus abi-
re iuſſus 42.6
Catōis locus in abligurito
rē bonorū 55.39 locus ex-
poſitus 304.49 et 465.29
Catulli locus emēdat. 387.
45 expoſitus 47.40 &
414.51 uariè lectus 339.16
Catumeum 506.33
Cauiares uel Cauiariæ ho-
ſtiæ quæ 466.50
Cea inſula 100.13
Cecrops diphyes dictus
117.23 primus in Græcia
religionis autor 7.44
Cecropis filiæ 342.34
Celebritas, Solis filia 13.39
Celeno 206.39
Cenchres 162.49
Ceraſtæ furiæ 204.35
Cerberus Meduſeum mon-
ſtrum 210.18
Cerealia 473.4
Ceremonia unde dicta 5.39
Ceremoniæ quid 463.31
Ceres, & eius hiſtoria
Ceres dea ex quinta regio-
ne cœli 13.38
Ceres Achea 410.33 Afri-
cana 415.30 ἀγλαόκαρπος
413.26 agricolarū dea 18.
34. Aliteria 410.9 ἀνησι-
410.47 [illegible]
[illegible] 408.38
Ceres [illegible] 408.39
ceres eſberia 409.35 καρπο-
φόρος 413.25 catineſis
408.2 chamyna 415.15
chthonia 412.12 [illegible]
409.14 (ta 415.47
ceres [illegible] 410.13 deſer-
ceres Eleuſinia 413.28 ob-
(35 tha 409.18 Ennæa 407.
[illegible] 410.43 Erin-
nyis 412.42 Eualoſia
[illegible] 410.43 Euchloos 408.
182.25 26
ceres flaua 408.21 fru-
gifera 408.38 χαμύνη

Ceres Hermionenſis 408.
32. Homoloia 410.7
Ceres Legifera 411.27 Leu 41.51
cippos 413.23 Libyſſa
415.38 Luſia 413.5
Ceres Mallophorus 411.9
Melena 413.13 Mi-
leſia 409.41 Monta-
na 415.52 Mycaleſia
415.46 Myſia 412.30
Ceres Omphia 410.51
Ceres Patrenſis 415.24 Pe-
laſgis 409.7 [illegible]
408.44 [illegible] 409.
2 πυροφόρος 409.20 Pro-
ſtaſis 409.51
Ceres Rarias 409.44
Rubicunda 408.25
Ceres [illegible] 412.3 Spi-
cifera 410.27 Sty-
ritis 409.39
Ceres Tedifera 410.13
Thermeſia 412.10 The-
ſmophoros 411.25
Ceres ζείδωρος 408.40
Cereris effigies 407.16
in Cereris ſacris uinū non
ſemper libare licitum
494.4.51 (ſolita 522.3
Cereri ſacra ex quib. fieri
Cerei paſchalis conſecra-
tio, ex ignis ueſtaliū cere-
monia accepta 149.14
Ceruiſiæ inuētor Bacchus
261.25
Ceſtus Veneris 373.37
Cethegus Suadæ medulla
dictus 45.42
292.7
Chalazopylaces qui olim
462.17
Chamus Aegyptiorū deus
7.6
Chaus deſcriptio 151.3
ira 323.2
Charites 402.36
Charō deus infernus 209.
48 portitor, nauita, Por-
thmeus 210.10
χάρυβ apud Celenā 80.20
Charbas uentus 186.4
Charybdis 168.38
Chernips in ſacris quid χέρνιψ
500.42
χαμύνη 477.29

χλόη, unde dicta 150.28
Chloris dea quæ ſit Ouidio
Chon Hercules 318.20
Chorus uentus 185.45
Chriſtus παντάρχης 464.
25. unde ſic Græcè appel-
latus 2.30
Chriſtiani primitiuæ eccle-
ſiæ ſine imaginib. 15.14
Chryſaoris 99.41
Chryſippi Cilicis opinio
de Deo 10.7
χρύσειος 292.51
Chthonia ſacra 412.20
Chytri feſtum 480.29
Chytrinda ludus. ibid. 37
Cicero Platonis opinionē
de dijs imitatus 11.6
Cicerōis locus uariè lectus
260.42 et 270.7 et 297.
20 & 239.20 emēdatus
296.2 & 334.8 et 400.
32 expoſitus 49.36 &
153.18 (315.3
Cic. prouerbiū expoſitum
cinis immobilis contra
uentum 123.33
Circe ſoror Medeæ 348.2
Circenſes 158.37
Circius uētus ab Auguſto
cultus 185.2
Circumciſio 471.45
Circumfero uerbum luſtra-
tionis 470.5
Clarigatio quid 487.5
Clarus urbs & mōs 231.31
Claudia uirgo Veſtalis
142.47
Claudiani locus 129.8
& 447.46
Cleanthis aſsij Stoici opi-
nio de deo 10.2
Clementia dea à quib. cul-
ta 34.30
Cleobis 125.36
Cleomedes athleta pro
deo cultus 66.2
Cleoſtratus ſerpenti immo-
latus 101.17
Cloacina dea quæ 55.31
Clotho 202.3
380.52
[illegible] & [illegible] quid
507.28

coecyx mons, cuculus Iu-
piter 117.47
cocytus 211.26
cœlibaris haſta 122.33
Cœly calcagninij obitus
222.16 (7.22
cœlū primus attlātidū deꝰ
cœlum à quib. in XVI re-
giōnes diuiſum 13.21
cœli filij qui dicti 8.23
cœna unde dicta 481.8
collina dea 41.15
collucare quid 454.28
[illegible] 366.4 (26
colūbæ aues Veneris 124.12
cōmentaculū quid 498.19
comus deus conuiuorum
46.28
concordia dea, et eius cul-
tus qualis 31.36
confarreatio 487.31
compitalia 424.19 &
473.34 (64.17
coniſalus deus obſcœnus
conſentes dei in prima par
te cœli 13.26 & 422.28
conſentia ſacra 27.50
conſpolium 506.33
conſualia 473.37 et 158.37
cōſus à Neptuno alius 159.
27 (uſum 159.27
conſi templum à L. Greg.
cōtumeliæ fanum Athenis
39.52
[illegible] 363.7
[illegible] proſerpina 199.31 &
275.35
coreſus 476.6
Cor. Taciti, loc. mendoſus
366.13 alius emendatus
374.42
cornus ueterib. in poculo-
rum uſu fuiſſe 272.48
coronæ in ſacris quib. frō-
dibus fieri ſolitæ 456.20
coronarum inuētor Ianus
151.52
coronis dea 65.59
corope & corype 235.39
corybātes etiā Curetes di-
cti 23.12 et 24.18.50 cybe-
les miniſtri 135.22 unde
ſic dicti 25.5
[illegible] quid 25.7
corycium antrum 178.14

coryphaſia 328.34
cotys dea 291.37
cottytia feſta 478.40
cotytto 201.16
[illegible] 389.39
[illegible] 309.16
[illegible] unde dictus 272.50
cremona quando exuſta
58.50
crenis nympha 177.8
crephagenetus deus The-
bæorum 68.26
cretenes unde Telchines
dicti 24.9
[illegible] uide Saturnus
[illegible] 131.27 (14
crotonis urbis ambitus 121.
cubus cybelæ deæ dicatus
cucubula (135.11
cululli in ſacris qui 525.29
cumina dea quæ 48.15
cupentus 462.7
cupido aliger 394.25 [illegible]
[illegible] 395.17 Anteros
395.47
cup. cæcus 395.38 eius
nus 395.13
cup. Harpys 394.44 Ge-
minus 394.34 multiceps
393.27 [illegible] 394.6
[illegible] 395.9 Pha-
nes 394.47 pharetratus
395.3 [illegible] 395.1 [illegible]
[illegible] 394.20 [illegible] ib.
Sagittarius 394.29 San
ctus 395.20 Sophiſta
393.25
cup. Theſpius 395.27 [illegible]
[illegible] 394.30 [illegible] 394.
38 Tyrannus 394.39
cupidinis imagines 392.25
inde à quibus deſcriptæ
393.28 (ticur 392.10
cupidines tres 391.15 mul
cupreſſus Plutoni ſacra
188.88
curetes dei qui 22.48 unde
ſic dicti 23.2 multarū re
rum ad uitā neceſſariarū
inuentores ibid. 34
curiones pro ſacerdotibus
461.46
curis 122.27
cyane nympha 177.47
cyathus 495.47

unde dicta 135.3 à quibus
dea facta 8.46
cybele Atheniēſ. 173.30 dea
turrita 144.44 enthea
138.6 Iſodroma 144.40
cyb. mater Phrygia 145.
20 montana 142.30 my-
gdonia mater 145.12 Pa
ſithea 144.34
cyb. [illegible] 138.8
cybele [illegible] 144.44
turrigera 134.50 et 135.22
[illegible] 238.9
cybele templū 142.31 my
ſteris 137.28
cybele de quibus ſacrifica
tum 525.24
cyclopes Vulcani miniſtri
400.24
cyllenius ignis 293.26
[illegible] 400.39
[illegible] qui dicatur 291.40
cylonium ſcelus 17.19
cymachiū terræmotu ſub
aquis obruta 263.47
cymothoe 272.8
cynocephalus 301.20
cynoſarges Athenis unde
ſic dictus 317.52
cynoſura quæ 300.12
cynthius Io. Bapt. Gyral-
dus profeſſor Ferrariæ
222.18
cynthos quid 143.52
cynthus inſ. 216.34
cypariſſi, Gratiæ 403.6
cypariſſus in cupreſſum
mutatus 427.37

D

Dactyli dij qui, & cur ſic
dicti 24.20 inde (3
Dædala feſta 109.4 et 127.
Dæmō Ophioneus 429.
17 chryſios 429.11
Dæmonis uocabulū quā
latè ſumptum 427.48
Dæmones futurorum præ
ſcij 428.48 [illegible] 429.
27 [illegible] 429.45
Dæmones medioximi 421.
8 [illegible] 429.37 Onoſce
li 429.18 [illegible] 429.
13 Soradij 429.25
Dæmonū genera 428.38 et
430.8 natura. ibid. 20

Dagon, Aegyptiorū deus
7.6 & 103.40
Damia dea, & eius hiſto-
ria 66.4
Damnaneus Idæus 24.22
Daps quomodo facienda
88.27
Daulis nympha 177.6
Dayyan dei nomē 4.24
Deæ Appiades quæ, &
quot 21.26 materæ quæ
21.8 potniades ſeu menæ
des 21.50
Deæ Syriæ ſacra 515.40
Decima cur Herculi data
(Ro. 484.48
Decij deuotio pro exercitu
[illegible] 406.40
[illegible] 232.23
[illegible] 390.10
Delos inſ. 216.31
Delphicum oraculū quin-
quies deſtructū ac reſtau-
ratum 220.20
Delphinus 228.20
Delubrum 454.50
[illegible] unde dicta 406.30
[illegible] 522.19
Democriti de deo opinio
9.17 (448.28
Demoſthenis loc. emēdat.
Deois, proſerpina 199.51
Depellentes dij qui 25.26
depeſta in ſacris poculum
495.42
Derceto dea Syrorum 61.
48 filia Semiramidis
62.7 (3
Deſiderij regis edictū 124.
[illegible] 25.42 (14
Deuerra dea 56.23 et 428.
Deuotio urbiū & exerci-
tus quibus uerbis fieri ſo-
lita 484.17
[illegible] Iupiter 88.36
Dexicreō 385.39 (460.1
Dextera auguria infauſta
Dextræ iunctæ fides ſignū
29.11
Deus in extis quid 505.49
Deus nomē unde dictū 5.14
Deus in montib. olim inuo
cari plurimum ſolitus 112.
50 quomō publicè ac pri-
uatim colendus 450.29

Deus

Deus unus tantum, non plures 1. 30
Dei nomen cur ineffabile 3. 12 omnibus fermè nationibus tetragrammatum 5. 3 inde
Dei uirtute omnia ali ac ſuſtentari 3. 38
Deo nomen nullum inditum 16. 27 & cur. ib. 27
Deum ſolo ſilentio etiam colendum 488. 32
Dij anthelij 232. 9 aeuiterni qui 19. 42 animales 425. 40 ἄζωοι qui 14. 3. & 21. 36 & 308. 47 dij Cabiri unde ſic dicti 22. 21 certi & incerti 17. 2 cælites 17. 32 ſecũdi. ibid. 35 maiorum gentiũ. ibid. 37 minorũ gentiũ. ibid. 45 cõmunes 308. 50 conſentes qui & quot 17 50 curetes qui 22. 48
Dij dauipotes 21. 4 Samothraces. ibid.
Dij emiſſarij qui 25. 28 indigetes 19. 21 Lucrij qui 38. 46
Dij marini λιμένες 164. 34 αἰγιαλεῖοι. ibid. 40 nixi, præſidentes parientium nixibus 49. 41 nouenſiles qui et quot 20. 29 inde 353. 14
Dij patellarij unde ſic dicti 20. 23 penates 94. 49 πατρῷοι 422. 35 peregrini ſeu ξενικοὶ ab Atheniẽſibus etiã culti 17. 27
Dij ſalutigeri qui 35. 25 ſelecti 19. 49 nõ ijdem qui conſentes 20. 2 Semones 20. 5 ſumanes 20. 28
Dij Topici qui 61. 1 Tutelares qui 40. 29
Dij in ſingulis mẽbris qui crediti 15. 40
dij nullis cognominib. culti apud Pelaſgos 17. 27
Deorum Gentilium diuiſio ex Martiano Capella 13. 20 ex Varrone. ib. 47
Deorũ cognomina à particis plerunq; rebus ſumpta, ut muribus, culicibus, &c. 228. 51
Deorum inferorum officia uaria 208. 15
Deorum multitudo unde inata 8. 37 origo Græcis quãdo cognita 8. 31 ſimulacbra cur inſtituta 14. 28
Deos adorsturum ſedere oportuiſſe 489
Deis omnibus ædes, babita loci ratione, poſitæ 452. 40 ſingulis ſuos ritus & cæremonias fuiſſe 497. 4
Deis ſuperis ſuper aras ſacrificandum 490. 1
Diana dea, & eius biſtoria 344. 47 à quib. dea facta 8. 47
Dian. Acrea 353. 22 Aethiopia 363. 23. ἀγροτέρα 350. 27 Alphea 360. 51 Amarynthis 364. 40 Amphipyros 364. 1 Aphea 355. 23 Aricina 358. 22 Ariſtobula 369. 35 Aſtrates 362. 45 Aſtyres 367. 52 Auentina 362. 14
Diana βραυρία 352. 16 Brauronia 354. 37 Bubaſtis 368. 9 Caliſte 362. 12 Cedreatis 363. 12 Caryatis 356. 33 Cereſſa 369. 18 Cheſia 351. 24 Chis 367. 33 chitonia 366. 20 χρυσηλάκατος 369. 13 χρυσήνιος 369. 15 Cnacalyſia 365. 28 Cnagia 361. 3 colænis 366. 37 condyleatis 365. 30 cordace 363. 4 coryphea 353. 27 & 369. 4 corythallia 363. 49 κουροτρόφος 364. 10 Daphnea 351. 19 Delphinia 229. 22 Diania 367. 50 Derriathis 351. 14 Dictynna 353. 34 didyma 361. 26
diana ἐλαφηβόλος 360. 39 & 364. 11 Elea 368. 24 Eluſia 367. 30 Elymaitis 364. 25 Enbodia 355. 12 Epheſia 355. 45 & 353. 31 Eucles 362 faſcelites 357. 24 & 458. 1 Gazoria 369. 28
Diana hegemon 365. 44 hemereſia 362. 42 Heurippa 363. 15 ἱππική, & equeſtris 369. 30 hymnia 363. 20
diana Icaria 361. 21 Ilithyia 352. 7 ἰχθυοφάγα 364. 4 Iphigenia 359. 11 Iſſoria 362. 49
Diana Laphria 355. 33 Leucophryne 355. 18 Limnatis 366. 6 λοχεία 353. 20 Lucina 351. 27 Lycea 364. 18 Lycaotis 366. 18 Lyceia 356. 50 λυκείη 365. 6
dian. magneſia 369. 8 μυσία 369. 22 μεγαλείφεα 352. 25 munichia 359. 49 mycenæa 358. 45
diana meleis 367. 36
dian. Aenoatis 366. 30 ὀρθία 364. 12 Oreſtes 357. 50 Orthias 354. 23 Orthoſia 368. 52
diana παιδοτρόφος 362. 29 Panagæa 368. 21 Parthenie 330. 30 Pellenes 361. 33 Pergæa 364. 20 Perſis Perſea 363. 28 Pheræa 351. 6 φωσφόρος 363. 1 φωσφόρος 350. 44 Phyllis 362. 45 Pitho 362. 13 ποταμία 361. 47 Priapina 367. 43 προθυραία 351. 22 Pyronia 363. 9
diana Saronis 355. 25 Sarpedonia 368. 49 Sciaditis 365. 39 Scythica 358. 48 Selaſia 350. 45 σωτήρα 368. 33 Stymphalia 366. 34
diana Taurica 357. 11 Tauropolos 359. 30 θερμία 364. 11 Thoantea 357. 45 Titanis 350. 19 Triclaria 361. 7 Triuia 354. 43
diana Virginẽſis dea 365. 18 Vpis 367. 1
dianæ effigies uariæ 345.
34 epitheta à uenatione ſumpta 350. 27
dianæ quæ uictima tributa 223. 30
dianæ tres 345. 11
dianaria herba 345. 1
διαβατήρια ſacrificia 478. 47
διαβοῦ dea 37. 4
diabolus, dæmonum princeps 419. 3
diagoræ melij error de deo 2. 12 ſcomma in Herculem 317. 25 (50
diamaſtigoſis feſtum 481.
diaſia feſta 481. 42
Δίας dea 28. 19
dictæus Iupiter unde dictus 88. 45
dictamnus cur dianæ dicta 352. 18
dictynna 353. 34
didonis pater, Aſſyrius 120. 47 genera alogia. ibid.
Didymæũ oraculũ 225. 30
dies ἀποφράδες 228. 18
dies genialis 422. 42
dies præcipuè religioſi qui nam fuerint 208. 50
dieſpiter Iupiter 83. 33
Δικαιοσύνη 102. 23
d ſpolia ſacra 477. 46
dindymene Cybele 135. 32
diodorus Siculus in quo libro nugari deſierit 18. 42 eiuſdem latina uerſio aduertenda 135. 43 locus reſtitutus 97. 14 ſentẽtia de deo 6. 5
diogenis Apolloniatæ opinio de Deo 9. 48
diogenis Lertij locus in Ariſtotelis teſtamẽto emẽdatus 122. 22
dionyſia 473. 28
dionyſ. Areop. de nominibus diuinis Eccleſiæ uſitatis conſulendus 4. 46 quõ deum definiat 2. 5
dionyſij tres 260. 30 quinque. ibid. 40
Dire 78. 10
Sub dio, quid 78. 12
dioſcuri 180. 31

Diræ furiæ 207. 39
Dis pater 187. 38
Diſcordia dea, & eius deſcriptio uaria 33. 10 (26
Dithyrābus Dionyſ. 265.
Diuinationũ ſpecies et nomina 223. 5 (21. 4
Diuipotes dei qui & quot
Diuites auari quib. aureo uellere, et caprificis in rupib. ortis ſimiles 260. 16
Diuitijs cor non apponendum 197. 3
[illegible], feſtum 481. 36
Dolichę 109. 32
Domiducus deus, coniugibus domũ ducendis præſes 56. 28
Domitius deus 56. 30
Domus ſtructura à Veſta inuenta 149. 24
[illegible] Dioſcurorum forma 180. 4
[illegible] quos uocēt Græci 122. 46
[illegible] 389. 37
[illegible] dea 26. 49
Draconum natura 248. 5
[illegible] 132. 26 (66. 19
Drimachus à Chijs cultus
[illegible] 25. 44
Dryades 169. 21 & 170. 23
Druydarũ ſuperſtitio 72. 24 (48
[illegible] Theologis quid 5.
Duſij, dæmones 428. 20
Duũuiri ſacrorũ qui 461. 23

E

[illegible] 252. 31
[illegible] ſiue 93. 27
[illegible] 493. 39
[illegible] quid 57. 31
Echidna nympha 277. 10
Echo Panos amica 435. 1
Echus imago 435. 61
Ecphāti Syracuſij opinio de Deo 11. 28
Edeſſa ciuitas 62. 15
Eduſa dea eduliorũ 48. 27 (51
Egeria nympha 279. 6
Egnatia nympha 179. 10
Ehie, nomen Dei τετραγράμματον 4. 15
[illegible] quid 88. 23
[illegible] 203. 28
[illegible] celebritas 480. 23
El, Eloha, nomē Dei quale 4. 18
Elaphebolia feſta 478. 25
Elei ab Arcadib. uicti 64. 33
Elei Arcadas uincūt 99. 9
[illegible], exclamatio bellica 278. 20
Eleuſinia 198. 1. explicari prohibita 414. 7 quæ fuerint. ibid. 30
Eleuſis, ciuitas 413. 32
Eleutheria feſta 106. 39
[illegible] dea à Græcis culta 38. 13
Eleutho 353. 8
Elicius Iupiter unde dictus
[illegible] 214. 36 (86. 26
[illegible] unde dictus 110. 37
Elymais regio 364. 26
Empedoclis Agrigentini opinio de Deo 10. 36
Emplocia feſta 478. 38
[illegible] 298. 50
Empuſa 349. 42
Encænia, feſtum dedicationis 480. 27
[illegible] quid 512. 48
Endymionis fabula 246. 268. 35 29 cur Latmius dictus. ib.
[illegible] 222. 40
[illegible] 353. 11
Enenthius deus 61. 39 (20
Enhyras unde dictus 276.
Enneaterides quatuor Delphis 224. 23
Ennij locus apud Cic. expoſitus 277. 22
[illegible] 268. 22
[illegible] 242. 8
[illegible] 509. 51
Enyo belli dea 312. 35
[illegible] 251. 34
[illegible] feſta 410. 39
Epaphus, Apis 295. 30
Ephebus unde dictus 324. 29
Epheſtria feſta 481. 10
Epheſus unde ſic uocata 536. 3
Ephialtæ qui 426. 2
[illegible] 389. 40
[illegible] Calumniæ pediſſequa 37. 24
Epichtonij dij 425. 38
Epichyſis 495. 47
Epicuri Athen. opinio de Deo 11. 30
Epidaurus Æſculapio cōſecrata 246. 41 & 250. 6
Epies deus 61. 45
Epimedes 29. 17
Epimenides autor ararum dijs incognitis erectarum 17. 21
Epimetheus 402. 7
Epiphanij locus emendatus 386. 16
Epiſcirosis 336. 6
Epulonũ ſeptēuiri 461. 19
Equiria 473. 31
[illegible] Iuno unde dicta 115. 29
[illegible] 87. 51 & 117. 34
[illegible] 454. 16
Eraſmus notatus 98. 19
Eraſmi error 144. 28. 222. 43. 315. 3. 478. 35 tempore ab Eraſmo adagia omiſſa 525. 34
Erato nympha 437. 3
[illegible] quid 94. 42
Erebinthinus Dionyſus
[illegible] 268. 36
Erechteus rex Athenienſ. deus 64. 49
[illegible] 412. 45
Eriſichthon 416. 5
[illegible] 298. 29
[illegible] ſtatuæ 294. 12
[illegible] 294. 15
[illegible] 294. 35
[illegible] 454. 17
[illegible] quid differant 391. 42
[illegible] 393. 48 [illegible]. ibid. 1
ærumnæ in ſacris 506. 41
Erycina Venus 384. 2
Erinnyes tragicæ 204. 1.
[illegible] 387. 19
Eteocles 402. 48
Eteſiæ uenti 186. 10
Ethnicorum ſuperſtitioſa de dijs opinio in ſingulis membris 25. 38
Exaugurare 455. 31
Execrationum ceremoniæ 485. 23
Exequiarum deſcriptio 511. 3
exercitus luſtrandi ratio Romæ 469. 23
Expiationis ratio tempore famis aut peſtis 471. 6
Exta & extiſpicia quæ 505. 20
[illegible], Dei nomē apud Tyrrhenos 5. 9
eſcharæ 456. 1
[illegible] uide Veſta
Eua à Bacchantibus inuocata 277. 2
Euan pro Baccho 276. 41
[illegible] dea, & eius imaginis deſcriptio 37. 30
bonus euentus, agricolarũ deus 18. 39
Euenus poëta græcus Ouidio antiquior 519. 3
[illegible] 128. 32 (11
Euhemeri error de Deo 2.
Eumenides, [illegible] 204. 205. 49 ſcelerũ ultrices 205. 39
Eunica 176. 36
Euocationis deorũ tutelarium formula 484. 2
[illegible] 270. 41
[illegible], quid & unde ſic dicta 60. 11
Euphroſina 405. 29
Eurus 186. 7
Euryclias 222. 37
Eurypylus furore correptus 267. 52 (25
Euſebius quō Deũ definiat
Euſebij Latina uerſio aduertēda 135. 43 falſa quo loco 415. 12 (301. 8
Euſebij locus correctus
Euteles quis 464. 26

F

Fabij, licentes unde dicti 475. 42
Fabulinus deus 49. 8 (14
Fagutal ſacrum quale 87.
Falacer deus 60. 18
Fama dea, & eius deſcriptio 39. 18
Fana unde dicta 426 & 427. 30 & 454. 4
Faſci-

Faſcinus pro priapo 186.
Fatua dea 140. 49 (13
Fatui & fatuæ pro Faunis
437. 4
Fatũ à parcis & ſortibus
quid differat 203. 8
Fauiſſæ 455. 29
Faula Herculis ſcortum à
Romanis culta 42. 43
Fauna dea 140. 46
Faunalia 474. 17
Faunus Latij rex 427. 27
Fauno qua de re ſacrifica
tum 517. 12
Fauni qui 426. 47
Fauonius uentus 185. 44
Fauor deus, & eius deſcri-
ptio 54. 21
Fauores dij qua parte cœ-
li ſint 13. 27
Febris dea cur à Romanis
culta 50. 45
Februa quæ 512. 29
Feralia 473. 19
Ferentina dea 72. 28
Feretria, quid 81. 20
Feriæ legitimæ & indictæ
482. 38 (124. 22
Feronia dea 70. 35 urbs
Feſſonia dea à defeßis inuen
dis 51. 2
Feſti locus emendatus 49.
41 & 83. 48 & 240. 2
465. 41 Feudicæ feriæ
506. 40
Fides dea à quib. culta, &
de eius imagine 28. 47 in
de. cur à Vergilio cana di
cta 29. 30
Fidius 84. 41
Filicernia 506. 22
Filij montium, fluuiorum,
&c. qui 8. 16
Fitilla 506. 33
Flamines 450. 18
Flaminij, & flaminicæ
459. 9
Flaminibus quæ religio-
ſa fuerint 458. 38
Flora dea 42. 38 agrico
larum deus 18. 35
Floralia quãdo celebrari
ſolita 42. 32
Flumina cornuta 272. 32
Fluuij [illegible] 157. 41
[illegible] ibid.
in Focis ſacra fieri ſolita
quæ 456. 1 (60. 30
Forciales, et eorum munus
Forcialiũ ceremoniæ in fe
riendo fœdere 485. 42
Fœlicitas dea 37. 30
Fœminæ nubẽtes proſtitui
ſolitæ ubi, etiã hoc tẽpo-
re 387. 10
Fontanalia feſta 476. 5
Forculus, deus forib. præ-
fectus 55. 22
Fordecidia 474. 32 (20
Formidinis deæ imago 49.
Fornacalia ſacra 473. 22
& 492. 28
Fornax dea 42. 2
Fortuna dea 438. 37 ex
undecima cœli regione
23. 46
Fortuna antias 450. 5 albo
paris 444. 6 antea 441.
Fortuna bona, & eius ſi-
mulachrum 441. 30
Fort. cæca 443. 26 Calua
444. 5 Dubia 443. 10
Fortuna equeſtris 442.
38 [illegible] 443. 17
For. [illegible] 443. 33 [illegible]
444. 36
Fortuna mala 445. 22 mã-
moſa 450. 1 maſcula
443. 10 muliebris 449.
23 Nortia 442. 27 Obſe
quens 449. 43
Fort. Præneſtina 442. 1
redux 446. 3
Scia 444. 13
Fortuna uirgo 443. 14 Vi
rilis 444. 43 Viſcata
444. 37
Fortuna rerũ omniũ prin
cipium 445. 20
Fortunæ incõſtãtia 440.
27 inde. ſimulachrũ Ro-
mæ locutũ 449. 50 uaria
rie deſcriptiones ac ima
gines, & à quib. depicta
primum 439. 1 inde
Fortunæ quid immolari
ſolitum 528. 32
Franciſcus ſantinus 505. 5
Fraus cur dea facta 13. 42
eius imaginis deſcriptio
36. 52
Frõs Genio cõſecrata 16. 3
Fructuoſa dea 42. 48
Fruguta 390. 50
Exumen 306. 2
Fulgẽtius caſtigatus 213. 20
Fulgora dea quæ 52. 13
Fulmina in imo aëre oriũ
tur 399. 26
Fuluius Flaccus 442. 40
Fuluius Nobilior Ro. ſcho
las inſtaurat 310. 50 (21
Fũdo, uerbũ ſacrorũ 510.
Funere pollutos non potu
iſſe ſacrificare 509. 36
Furiæ [illegible] 205.
40 canes Stygiæ 207.
24 ceraſtæ 204. 35 no-
[illegible] 205. 40 Importu
næ 208. 4 luctificæ 208.
4 obſcœnæ uolucres 208.
1. [illegible] 204. 40 Pe
leſtinæ deæ 206. 6 [illegible]
[illegible] 205. 41 Tartareæ
ſorores 204. 44 uirgi-
nes 204. 9
Furijs quid immolari ſoli-
tum 528. 43 (16
Furor, ſuriarũ frater 208.
Furoris deſcriptio 231. 35
Furina dea quæ 52. 41. 208.
Furinalia 473. 41 (10
L. Furius ædẽ Iunoni mo-
netæ uouit 320. 31
Furti ac doli inuẽtor Mer
curius 289. 48
Futile, uas ſacrum, & quæ
forma fuerit 500. 51

G

Agnæus uẽtus 185. 5
Galeancones qui 289. 8
Galeni locus de templo pa
cis Romæ illuſtratus 31. 32
Galeotæ qui 243. 51 (20
Gallicus uentus 186. 3
gallus cur Marti appinga
tur 307. 15 cur Mercurio
tributus 290. 48 Latonæ
amatus 369. 50
Mineruæ tributus 319. 6
Gallus fl. 146. 40
Galli olim Mercurij culto
res 296. 7
Galli ſacerdotes qui 138.
28 & 139. 30
Gamelia feſta 478. 13
[illegible] 117. 24
Garbinus uentus 185. 43
Gatis Syrorũ regina 63. 39
A. Gellij locus uariè lectus
43. 46 interpollatus 48.
19 corrigendus 432. 42
[illegible] 53. 19
Gemini Caſtor & Pollux
182. 47
Genetæus Iupiter 95. 29
Genialis dies 421. 42 le-
ctus. ibid. 47 (142. 18
Genita, uel Gynæcea dea
Genius, 429. 15 unde di-
ctus. ibid. 23 alius alio for
tior 421. 36 deus ex quis
ta regione cœli 23. 38 (34
Genius Bruti et Caßij 420.
Genio indulgere 421. 44
defraudare. ibid.
per Genium principis iu-
rare 421. 24
Genij effigies 429. 31 ſacri
ficia 429. 45 Genij 61. 8
Varroni qui 12. 19
Genij [illegible] 421. 35 [illegible]
[illegible] 421. 48
Genij locorũ 422 quot uni
cuiq; dati 420. 29
[illegible] 457. 47
Gerania mons 173. 39
Germanorum nomẽ unde
ſumptũ 61. 27 eorundem
uetus theologia 7. 39
Glabrionis ſtatua prima
aurea in Italia 31. 4 (19
Glaucus deus maris 167.
Gleba Lemnia quibus me-
deatur 399. 40
Gliſſas urbs 101. 28
Gnidus Veneris ſigno à
Praxitele nobilitata 180.
32
Gnoſticorũ hæreticorum
ldo 270. 20
[illegible] unde orta ſen
tentia 225. 9
Golgi 387. 42
Gorgones 274. 9
Greæ nymphæ 274. 20
Græcorũ ceremoniæ in fe
riendo fœdere 486. 5
mos in ſupplicãdo 16. 9
Grãmatici interpretes re-
prehenſi 518. 35
Grat. [illegible] 404. 51
Gratiæ deæ, et quæ 402. 35
Gratia

Gratiæ decentes 404. 43
Eteocleæ 402. 43 Or-
chomeniæ ſorores 404.
49 [Greek] 404. 40
[Greek] 404. 47
Gratiæ quot 402. 13
Gratilla 506. 33
L. Gregorij hendecaſylla
bum in ſpectacula à ſuo
Duce edita 153. 15
Greg. Naziãzeni locus
corrigendus 47. 1
guttus poculum 495. 45
γύναιον quid 319. 7
[Greek] 240. 15
gytheũ urbs Lacon. 102. 51
Hæreſes huius tẽporis in
religione & re literaria
quæ 450. 30 (170. 23
Hamadryades 169. 22. &
Hammo Iupiter 105. 41
Hannum, Dei nomẽ 4. 25
Harpyiæ 206. 35. [Greek] 24
[Greek] 207. 31 canes Io-
uis 207 10 diræ 207. 38
Harpocrates deus ſilentij
apud Aegyptios 57. 32
haſtæ ueterum regum dia-
dema 72. 52
haruga hoſtia 466. 481
Haruſpicinæ inuentor, Ta-
ges 69. 50
Hebe [Greek] 325. 43
[Greek] 325. 37 cœle-
ſtis 325. 9 Herculis uxor
324. 20 inde. Iunonia cur
dicta 324. 38 [Greek]
325. 46 [Greek] 325.
49 pulchra & formoſa
325. 8
Hebodeus 274. 40
Hebræorũ inſanũ commẽ
tũ, de ſeptuaginta duobus
Dei nominib. 4. 30 inde.
Hecale 103. 45 Hecatõ
be, ſacrificium 125. 13 &
477. 13
hecatombæus Iup. 91 He
cate 247. 19 Perſes cur
dicta. ibid. [Greek] ib. 39
[Greek] 249. 27 [Greek]
124. 20 [Greek] 249.
20 [Greek] 248. 30 terge
mina & triceps 248. 12
[Greek] ib.

Hecatæ uictima quæ tri-
bui ſolita 124. 15
hedera [Greek] 281 2 Bac
cho cur ſacra 269. 1
Helenæ mater quæ 180. 41
Helenophoria 479. 11
Heliades 243. 52
Helicon 256. 36
Heliogabali dei hiſtoria
68. 6
Helice nympha 176. 23
Helice terræmotu conſci-
ſa 161. 35
Hellotia feſta 333. 31
Heraclidis Pontici opinio
de Deo 12. 6. item Herac-
liti 9. 37 (28
Heræus Lycaonis F. 275.
Hercules [Greek] 324. 31
addephagus 320. 33 Ae-
gyptius 320. 22 [Greek]
[Greek] 324. 10 Alcides 317. & 318. 46
Alexicacos 322. 33 Am
phitrioniades 317. 42
Aſtrologus 321. 27
Herc. Buphagus 320. 33
Buraicus 318. 10
Hercules [Greek] 320. 5
Canopius 320. 21 [Greek]
[Greek] 324. 10 [Greek]
323. 4 Charopus 322. 51
Ceramyntes 322. 49 [Greek]
[Greek] 323. 27
Claviger 323. 15 Conopæ-
us 229. 2 Conopion 320.
18 cuſtos 322. 30 Cynoſar
ges 317. 49
Hercul. Dorſanes 318. 38
dux optimus 317. 4
Herc. Edeſſæus 324. 12 [Greek]
[Greek] 323. 12 falſiparẽs
317. 46
Herc. Heros 317. 19 Hip-
podates 322. 17 Gadita-
nus 323. 24 Gylius 319. 9
Hercules, Idæus dactylus
24. 17 & 319. 22 Index
320. 1 inuictus 319. 50 Ipo
ctonus 320. 16
Herc. Lacertoſus 320. 41
lindius 320. 45 mãticlus
322. 25 melampygos 322.
8 melius 319. 22 monœ-
cus 322. 20 muſagetes 320.
50 nemeæus 323. 25

Herc. Eteus 323. 20 Ogmiõ
318. 40 Oliuarius 322. 28
Hercul. Palæmon 322. 44
Pamphagus 320. 35 [Greek]
[Greek] 324. 11 [Greek]
319. 17 Hercul. philoſo-
phus 316. 50 polyphagus
256. 36 polyphron 323. 30
prodicius 318. 48 [Greek]
[Greek] 322. 30
Herc. rhinocoluſtes 322. 22
Sãctus 322. 33 ſol 316. 49
Herc. [Greek] 323. 5 Tha-
ſius 318. 16 Tirynthius
heros 317. 39 [Greek]
[Greek] 323. 7 Triũphalis 324
25 Tyrius 318. 24 Victor
319. 36 à ſuis ſacris mulie-
res arcet 142. 13
Hercules, tempus 317. 30
Herculis effigies 316. 50
Herculis lignei decimuſter-
tius labor 317. 27
Herculis ſacra colẽtes po
pulo coronati 317. 34 e-
iuſdẽ uita à L. Gregorio
compoſita 316. 27
Herculi quæ ſacrificari ſo
lita 521. 22
decima ei data. ibid.
Hercules multi & quot à
quib. numerẽtur 316. 37
Hercules Bentiuolus, eru-
ditus princeps 260. 1
Her. Eſtẽſis dux Ferrariæ
ubi ſacra Clemẽtiæ fece-
rit 34. 32 (306. 1
Hercul. Contrarius comes
Herc. Rãgonus diſcipulus
Lilij Gregorij 130. 26
Hermonthis opp. 109. 52
lex 110. 2
Hermæ ſtatue quæ 293. 48
Here, Martis dea 60. 22
Hermetis Triſmegiſti ſen
tentia de Dijs explicata
6. 20 (tria 91. 16
Hermogenis rhetoris pa-
Hermolai Barbari error
222. 47 (tus 327. 51
Herodiani locus emenda-
Herodoti locus emẽdatus
375. 19
Heroes qui, & unde dicti

12. 19 & 18. 49
Heroſtratus templũ Ephe
ſium incẽdit ut notus eſ-
ſet 356. 11
Heſiodus ante Herodotũ
quãdiu 8. 33 ubi inter-
emptus 112. 5
Heſiodi loc. expl. 104. 8
et 108. 14 et 171. 18. 203.
24. 382. 50 uerſio emẽ-
data 46. 6
Heſychij error 411. 20
locus dubius 40. 7 emẽ-
datus 64. 3 et 237. 51 &
240. 2 & 267. 28. 336. 10
& 361. 48. 363. 14. 429.
39 hiacynthos 143. 52
Hierapolis 62. 23
Hieroni Siciliæ tyranno
quid reſponderit Simo-
nides de Deo 13. 4
D. Hieronymi locus corru
ptus 405. 26
Hilaria 473. 22
Hippocratia feſta 159. 5
Hippona dea equorũ 46.
13 & 20. 27
Hirpini populi 191. 39
hirundines Penatibus cha
ræ 422. 31
Hoc age, clamari ſolitum
in ſacrificijs 489. 16
holocauſtũ quid 465. 21
Homerus quãdiu ante He-
rodotum fuerit 8. 33
Homoloia porta Thebis
101. 2
Honori ſacrificãtes cur ca
put aperiebant 26. 48
Honorũ diuinorum ac hu
manorũ differentia 461.
Hora dea 325. 1 (30
Horatij hymnus ediſcẽdus
290. 2 locus expoſitus 52.
28 et 78. 10. 153. 35. 386. 28
411. 10. 439. 25. 470. 30
Horta dea, uxor Romuli,
& unde ſic dicta 51. 38
Horus Aegyptys quis
284. 22 (370. 3
Horus Apollo 229. 13
hoſpitalis Iup. ſumma reli
gione cultus 95. 38
hoſtia aliena alius deus nõ
placatur 49. 3

hoſtia

hoſtia animalis quæ 490. 49 maxima 442. 8 perfecta 507. 10
Hoſtia unde dicta 464. 31
hoſtiæ mactandæ ritus 503. 2 & 504. 22
hoſtiæ auratæ immolari ſolitæ 499. 44
hoſtiæ eximiæ quæ 466. 25 præcidaneæ 46. 4. 25 ſuccidaneæ ibid. 45. 3
hoſtiæ quõ an puræ eſſent exploratæ 493. 25 quõ legi ſolitæ 492. 16
hoſtiarum genera quot 467. 32. 490. 45
hoſtilina dea 41. 31
hoſtire ueterib. qd' 41. 32
hyacinthia feſta 481. 26
hyades 174. 52
hye & hyeris 269. 22
hyes, deus xenicus 17. 30
hygeia dea à Græcis culta 35. 23 eius ſimulachrum 251. 19
hygini codex ab Arnobio diſſentiones 262. 37
hyle quid 427. 51
hymenæi hiſtoria 128. 1
hymni in ſacris cantari ſoliti 509. 3
hypatos urbs 102. 28 (48
hypecauſtria ſacra 481. 11
hyperion 146. 11 & 229. 45 (477. 51
ἱερεῖα ſacra 124. 31 & 1

Iacchus 271. 5
Iadalboth 71. 34
Ianuæ unde dictæ 153. 30
Iambe carminis iambici inuentrix 409. 28
Ianus qua parte cœli ſitus 13. 27 cur in ſacrificijs primus inuocari ſolitus 452. 7 (152. 4
Ianus bifrons & biceps 153. 46 Cõſiuius 153. 46 et 154. 25 clauiger 153. 45 cluſius 153. 46 geminus 152. 10
Ianus Iunonius 153. 7 & 154. 29
Ianus Latij rex 150. 48
matutinus 154. 34 pater 154. 39 Patulcius 153. 46 πατρῷος 154. 40 quadrifrons 152. 42 Quirinus 154. 17 ſemon deus 20. 10 Vertunus 154. 47 eius templũ Romæ 153. 1 quoties recluſum, & recludendi ratio 154. 14
Iano quibus de reb. ſacra fieri ſolita 526. 9 (34
Iani, numero plurali 153.
Iani Pannonij error 124.
Iapix uẽtus 185. 42 (17
Iaſius 24. 17. et 407. 30
Icmæus Iupiter 100. 7
ἱκετηρία 112. 33 (32
Ictos Aegyptijs qd' 499.
Idæa mater 142. 20 quõ Romam aduecta 143. 14
Idæi dactyli qui 24. 10 eorũ nomina. ibid. 17
Idæi dactyli quinque 319. (13
Idas 24. 17
Idothea 165. 11
ἰὴ παιάν, uox precantium Apollinẽ 223. 25 (407. 3
ieiuniũ Cerealib. indictũ
Iebona quomodo enunciandum 2. 45
Ieſu nomen tetragrammatum apud nos præcipuum 4. 52 (107. 42
Ieſus Chriſtus uerus
ignis maximus deorũ habitus 72. 18 à Vulcano quõ inuentus 399. 1
ignis Veſtæ quotannis renouari ſolitus 149. 34
ignis ſacer perpetuus à quibus nationibus ſeruatus 149. 43 quibus lignis conſtrui ſolitus 508. 4
igni & aqua cur interdici ſolitum 508. 27
Ilicet, uerbum ultimum ſacrorum 509. 13
Ilithyia 352. 7
ἵμερος 393. 48 et 394. 16
Immolo, uerbum ſacrorum 504. 8
immolãdi initiũ Romæ à qua hoſtia factũ 493. 31
Impudentiæ fanum Athenis 39. 51
Inachis 370. 42
Inarculus 458. 33
inaugurare 455. 30
incedo uerbum Iunoni proprium 120. 16
inchoare, uerbum ſacrorum 510. 42
incubo morbus 426. 10 (19
Indi arborũ cultores 72.
indigetes dij qui, & unde ſic dicti 19. 21
indigitamẽta quæ 40. 42
indigitare 39. 25
infantium ac puerorũ terriculamenta 208. 40
infantibus quoto die nomẽ imponi ſolitũ 50. 41
inferium uinum 495. 36
infula 501. 51
initiationes 498. 36
inopia, impedimẽtum ad uirtutẽ 330. 18 (428. 13
intercido, deus 56. 41 &
Inuidia dea, & eius imaginis deſcriptio 38. 50
Inus dolores 168. 1
Inuus 433. 35
Io ſacra Romæ 370. 44
Io triumphe, uox acclamantiũ militũ 166. 25
Iphigenia in Tauris quæ 359. 11
ipos 320. 17
Iris deorũ nuncia ad lites 302. 10 ἀελλόπος 302. 45 aërea 302. 35 ... 302. 40 harpyiarum ſoror 207. 16 Iridis arcus 302. 37 ... ἄγγελος 302. 46 Thaumantias ſeu Thaumantes 302. 20
Irminſul, Saxonum deus
ἰοχέαιρα & ... quid differant 27. 18 (146. 34 370. 16
Iſis Aegyptiorũ dea, Luna 372. 7
Iſis proſerpina 192. 20
Iſis Linigera 371. 21
Iſis nocturna 370. 7 ... 371. 18
Iſidis geſta 371. 44
Iſidis ſimulachrũ Romæ repertum 370. 30
Iſmenus fl. 121. 2
iſicia 506. 22
Iſthmus Corinthi 161. 1 (10
Italia Saturnia dicta 331.
Ithomæa feſta 96. 34
Ithyphallus 285. 11
Itõn opp. 338. 38
Iudæorum de deis ſententia, ſeu theologia 7. 28
iudices inferorũ 210. 35
iudicia de ſecuri & alijs rebus inanimatis ubi exercita 102. 12
iugatinus deus 56. 25
Iulius Cæſar Mercurio ſupplex 288. 17
Iul. Pollucis locus malè uerſus 360. 24
Iunius Aquila 274. 33
Iuno dea, tellus et aër credita 115. 1 eiuſdem ſtatuæ et imagines. ib. 13 qua parte cœli ſita 13. 30
Iuno aërea 126. 15 αἰγοφάγος 124. 38 alea 125. 50 ammonia 127. 21 ... 124. 2 anthia 125. 31 & 127. 50 argiua 125. 12 auerna 199. 45
Iuno bona 119. 18 ... Bunea 116. 23
Iuno Calendaris 121. 38
Candrena 126. 42 Caprotina 121. 51 χήρα 118. 13 Chthonia 99. 45 Curis 122. 27 cinxia 118. 42 Citheronia 126. 43 Cypra 127. 30
Iuno Dirphya 126. 30 (16
domiduca 56. 29 et 118.
Iuno egeria 116. 46 Europia 127. 15
Iuno februalis 121. 45 feronia 123. 36 fluonia 126. 8 fulgura 119. 4
Iuno Gabina 127. 37 ga... 117. 18
Iuno Hoploſmia 126. 4 ὑπερχειρία 125. 22
Iuno Imbraſia 124. 49 et 125. 6 inferna 187. 47 et 199. 46 Ipnuſia 126. 19 iterduca 118. 26 iuga 116. 49
Iuno Lacinia 121. 7 λακινία

[illegible] 126. 11 Luci-
na 116. 17. 351. 3.
Iuno magna 119. 6 matu-
ta 121. 24 moneta 120. 23
Iuno Natalis 116. 38
nouella 121. 35 [illegible]
[illegible] 118. 22
Iuno opigena 116. 37
Iuno παρθένος 118. 12 &
126. 32 Pelaſgia 125. 26
Pharygea 126. 35 [illegible]
[illegible] 124. [illegible]
124. 2 Populona 118. 50
profunda 199. 46 pro-
ſynna 125. 38
Iuno regina 119. 21 rhe-
ſcynthis 127. 46. 125. 22
Iuno Samia 124. 43 ſoci
gena 118. 48 Soſpita
121. 3 Stygia 199. 45
Iuno Telchinia 124. 6. &
127. 26 teles 117. 31
Tropea 123. 3
Iuno unxia 118. 32 Zeuxi
dia 122. 52 zygia 117. 4
Iunonis nutrices tres 125.
41 cognomina triplicia
118. 22
Iunoni quo animali ſacri
ficatum 513. 39
Iupiter in prima parte cœ
li regnans 13. 24 unde
ſic dictus 74. 17 à qui-
bus Deus factus 8. 49
cur oliua coronari ſoli-
tus 77. 2
Iupiter abretanus 113. 12
adultus 87. 51 Aegy-
ptius 91. 16 Aetneus
109. 43 Aeneſius 104.
3. 108. 7 [illegible] 108.
21 [illegible] 89. 31 [illegible]
[illegible] 108. 16 [illegible]
[illegible] 81. 4 [illegible] 80. 10
[illegible] 124. 16. 19 [illegible]
[illegible] 85. 28 altiſſimus
100. 45 altius 94. 6
alumnus 88. 26 alyſius
90. 47 ambulius 102.
46 ammon 104. 51 an-
theſmius 101. 50 [illegible]
[illegible] 77. 30 auxurus
106. 7 [illegible] 97.
18 [illegible] 86. 16 aphe
ſius 102. 35 [illegible] 47.
5. et 93. 28 Ariſtæus 100. 2
Aratrius 103. 35 Arbitra
tor 87. 10 Arbius 109.
19 Arboreus 99. 27
Areius 94. 13 [illegible]
[illegible] 80. 8 Aſbameus 112.
19 Aſcræus 92. 49 A-
ſius 109. 33 Aſſabinus
105. 46 [illegible] 80. 22
atabyrius 96. 50 atho-
us 104. 12
Iup. Bageus 112. 21 [illegible]
[illegible] 81. 4 Belus 110.
33 Biennius 109. 25 [illegible]
[illegible] 30. 1. & 81. 1 Iupi-
ter Capitolinus 79. 14
cappotas 102. 51 Careus
92. 37 Iupiter Caſius
98. 47. et 97. 11 [illegible]
[illegible] 87. 6 catæbates
108. 34 [illegible] 93. 20
Ceneus 107. 42. cen-
tumpeda 88. 26 [illegible]
[illegible] 105. 27 Ceraũ-
nius 80. 3 Charmõ 109.
35 Chryſaoreus 99. 32
Cithæronius 108. 45
Comyrus 112. 13 [illegible]
pulucreus 107. 34 [illegible]
[illegible] 79. 48. 104. 30
Iupiter Crangus 113. 39
[illegible] 93. 34 cuſtos 78.
51 Cynetheus 112. 27
Iupiter Dapalis 88. 14
102. 8 Dieſpiter 85. 33
Dictæus 88. 46 Do-
doneus 96. 11 Doli-
chæus 109. 30 Drym-
nius 113. 39
Iupiter ecelides 114. 9
[illegible] 88. 21. 102. 8
elacatæus 112. 7 E-
leus 91. 30 eleutherius
106. 13 Elicius 86. 22
Enæſimus 104. & 108.
16 [illegible] 99. 27 [illegible]
[illegible] 84. 15 [illegible]
[illegible] 112. 49 Epheſius
85. 8 [illegible] 114. 5
epicarpius 112. 2. [illegible]
[illegible] 114. 13 [illegible]
ibid. [illegible] 114. 4
epidotas 101. 52 [illegible]
[illegible] 113. 51 [illegible]
ibid. [illegible] 114. 7 [illegible]
[illegible] 101. 44
[illegible] 114. 12 [illegible]
[illegible] 80. 51 euane-
mus 102. 48 [illegible]
114. 11 [illegible] 113. 47
[illegible] 81. 7 [illegible]
113. 44
Iupiter [illegible] 103. 14
feretrius 81. 15 fulmi-
nator 80. 3 genethlius
103. 20 Gyrapſius 113.
40
Iupiter Hecaleſius 103. 43
Hecatombæus 91. 25
Heliconius 101. 22 Hel-
lenius 102. 31 Herceus
94. 40 Hermonthites
109. 51 [illegible] 85. 18 [illegible]
[illegible] 93. 20 hiceteſius 112. 32
homogynus 103. 2 homo
gnius ibid. Homoloius
100. 47 [illegible] 92.
43 Hymettius 101. 8
Hymnæus 104. 13 hy-
patus 101. 26 Hyper-
dexius 91. 22 [illegible]
81. 50
[illegible] 81. 4 [illegible]
100. 42
Iupiter Icmæus 100. 8
Idæus 89. 21 Imperator
78. 30 infernus Pluto
187. 47 inuictor 87. 30
inuictus 78. 26 Ithome
tes 96. 30
Iupiter labradeus 97. 11
98. 20 lapideus 83. 38
laprius 113. 16 lariſſeus
107. 37 Latialis 82. 7
liberator 106. 43 luce-
tius 85. 46 lyceus 104.
15 lycoræus 110. 3
Iupiter mæmactes 94. 34
maleæus 110. 11 man-
dragoras 113. 9 [illegible]
114. 14 marnas 112. 25
[illegible] 114. 6 mecha-
neus 112. 9 medineus
114. 2 meliſſeus 94. 25
meſſapeus 108. 30 [illegible]
[illegible] 113. 31 milichius
90. 14. 97. 12 [illegible]
91. 1 [illegible] 93. 12
Iupiter nemetes 111. 43 [illegible]
[illegible] 113. 26 nicæus
78. 22 [illegible] 93. 42
Iup. Olympius 91. 44 [illegible]
[illegible] 86 omnipotẽs 77.
45 opitulus 88. 2 opti-
mus max. 77. 50 & 79.
42 [illegible] 110. 17 [illegible]
[illegible] 81. 4 [illegible] 78. 45.
& 113. 35
Iupiter [illegible] 95. 21
Iupiter [illegible] 94. 19
Pallantius 114. 2 [illegible]
[illegible] 114. 7
panhellenius 102. 28 Pa
nomphæus 92. 24. &
115. 2 parnethius 101. 8
panoptes 114. 3 [illegible]
[illegible] 77.
43 Pappa ſeu Pappæus
77. 24 Pater 84. 10 [illegible]
[illegible] 77.
20 [illegible] 77. 22 [illegible]
85. 13 phratrius 90. 41
phyſicus 92. 22 phyxius
100. 26 Piſtius 84. 31
piſtor 83. 24 [illegible]
91. 19 Pluuius 86. 20
polieus 102. 6 Præda-
tor 87. 30 Prodigialis
87. 3 promanteus 113.
40
Iupiter Rex 77. 17
Iupiter Saotas 101. 17 Sa
laminius 112. 47 Sæ-
deſius 99. 30 Scotinas
102. 42 Scyllius 109.
48 [illegible] 81. 50 Se-
maleus 101. 21 [illegible]
107. 27 [illegible] 107 ſplã
chnotomus 103. 12 Stã
nius 112. 24 Stator 82.
40 [illegible] 90. 24 [illegible]
[illegible] 80. 30 [illegible]
& [illegible] 82. 40 [illegible]
[illegible] 93. 1 & 112. 9 Sty
gius 192. 5
Iupiter Tamynæus 109.
37 Taranis 113. 4 Ta-
rantæus 99. 49 Tar-
peius 79. 35 [illegible]
[illegible] 80. 11 [illegible] 87. 51.
& 103 22 Temilius 109.
25 Terminalis 110. 17
[illegible] 114. 12 Tigil-
lus 88. 27 Tomarios
ſeu tmarios 110. 25 to-
nans

nans & fulgens 80.33 Triphylius 99.5 τριόφθαλμος 101.37 Tropæuchus 81.50 & 96.43 Trophonius 98.5 Vedius 87.20 Velſurus 213.18 Victor 73.12 uimineus 87.12 ultor 88.25
Iouis cognomina ſeu epitheta 77.10 inde. nomina Græca monoſyllaba quot 88.34 filij qui dicti 8.26 inſolentia 97.6 potentia quanta 74.37 inde. ſimulachra uaria 75.45 inde. templum ab Adriano Athenis ſtructum 102.29
Iouis Fidij ſimulachrũ 84.49
Ioui quæ animalia immolari ſolita 517.17 unde tot templa cõſtituta ſint 8.1
Ioues trecenti 2.4 & 74.26. inde
iuramenta amãtium irrita 374.7 Rhadamantia qualia 210.48
iurandi formulæ in ſanciendis fœderibus 83.46 & 94.2
in ius uocandi auris uellicatione mos 25.50
Iuſticia dea, & eius nomina ac cultus 28.18
Iuſticiæ imago 28.33
Iuſtiniani locus expoſitus 586.36
Iuſtini hiſtorici locus emẽdatus 64.1
Iuturna nympha 51.25 & 278.17
Iuuenalis locus expoſitus 46.27 & 32.34 & 201.23 & 294.8 & 440.34 uariè lectus 442.37
Iuuentas dea cur nulli cedere dicta 45.12
Iuuentas Ioui nõ cedit 325.15 eius effigies. ibid. 18
Iuuentutis ædes 325.32
Iynx 279.2

L

LAbith 249.32
Labre Lydis quid 98.32
Lacedæmoniorum dij ferè armati, & cur 25.2
Lacheſis 202.4
Lactantij error 273.50 locus parum caſtigatus. ibid. locus correctus 189.52 inde
Lactantij in VI Theb. locus correctus 413.2
Lactucina dea 41.23
Laidis forma Græciæ pernicioſa 379.20 monumentum 385.23.37
lampadũ celebritas 480.40
Lampridij locus expoſitus 52.29 emendatus 61.40
λαμπτηρία, feſtũ 274.52
Lamia 550.8
Lamiæ, dæmones 430.16
lamiarum figura 430.29
Lamiæ uocabuli alia ſignificata 431.1 inde
λαοῖς ἄφεσις 509.15
Laperſæ Caſtores 183.8
λαφυγία 855.42
Laphyſtius Iupiter 97.42 mons. ibid. 52 Bacchus 98.3
Lar militaris in ſecunda parte cœli 13.29 cœleſtis. ibid. 36
Lares 209.14 inde. 423.35 & 424.22
Lares dij quæ parte cœli ſint 13.27
Larium figura 423.37
lararium 425.18
lararia antiquorum duplicia ibid. 27
Larentiam ac Laurentiã unam fuiſſe 42.26
Lariſſa opp. 107.40
Larua 309.26
Laruæ Varroni qui 12.19
Larundæ fabula 423.40
Laſtaurus 274.30
Latinæ feriæ quæ, & unde dictæ 82.12 & 472.23
Lateranus deus 52.16
Latiar 472.52
Latium unde dictũ 131.14
Latona ſeu λητώ 369.46 cur διδυματόκος dicta 369.48
λατρεία Theologis quid 5.43
Lauerna dea furum 52.25
Lauinium pro Lanuuium falsò ſcriptum 121.30
Laurentinalia 474.8
laurus pro uictoria 914.47
Lautia, quid 95.52
Leander Bononienſ. Lilij Greg. amicus 124.34
λεχέρνα ſacrif. 125.24
lectæ hoſtiæ 504.5
lectiſternia quæ 482.20 & 483.2
Lena quid 132.21
Lemnus crebris fulminib. acta 399.32
Lemnus mater deûm 247.7
Lemures 209.19 inde
lemuria 473.14
lemuria quæ 513.16
Lenæ Bacchæ 262.32
Leocorium 405.25
λέσχη 341.27
Lethe fluuius 212.42
Leuana dea quæ 48.17
Leucippi de rerum primordio ſententia 10.34
Leucothea 167.50
Leucothoe dea quæ 56.34
lex Athenis de lupis occidendis 218.16 Babyloniorum execranda 375.21 Platonis de terminis 95.40 de ſorore ducenda in uxorem 273.47
λεὺς 342.7
[illegible] 205.48
libare 503.32
libatio quibus uerbis fieri ſolita 495.25 in funere
lib. duabus rebus facta 513.50
Libentina dea quæ 49.33
Liberalia feſta 473.22
Liber, agricolarum deus 28.34 cur Panhellinos dictus 102.40
Libera, Venus 365.1
Libera, Proſerpina 198.50 & 200.4
libri elephantini Romanorum 134.6 lintei 126.46
Libertas dea à quibus culta 38.2
Libethra opp. 258.6
Libitinam uitare 386.28
Libs uentus 285.48
licens quid 475
Lilius Greg. Gyrald. iam ſenex hoc opus ſcribit 1.23 familiaris Leoni, Adriano & Clementi pontificibus 130.23 ſacris Chriſti initiatus 4.46 ſæpe ad fontem Iuturnã deſcendere ſolitus 178.36 morbo articulari cõtinuè afflictus 74.9 quem Deum profiteatur 2.14
Limentinus deus liminib. præſes datus 55.23
linus 498.13
λιταί, Iouis Iceſij filiæ 55.6
literæ laureatæ 324.49
litare uolentium mos 362.38 & 503.32
λιθοβολία 66.18
Liuij locus emendatus 35.29 uariè lectus 20.9 correctus 55.14 & 442.93 & 333.23 & 347.12 & 52.8 expoſitus 253.12
Lolliorum familia nobilis 287.27
λόγχος 347.7
Longæuo 506.22
Lotus nympha 277.38
Lua dea 357.10
Lucani locus expoſ. 206.9 & 506.3
Lucaria feſta 475.52
Luciani locus expoſitus 465.15
Lucina 351.27
Lucullus primus fœlicitati ædem conſtruit 37.36
luci unde ſic dicti 454.20
ludi Apollinares 226.18 compitalitij 424.5 Florales qui 42.4 magni ſeu Romani 258.38 Terentini 451.38
Luna dea, & unde dicta 346.7 & 146.12 Solis filia

filia 546.50
Lunæ uictima quæ tribu-
ta 134.1
Lunus deus 546.39
Lupercalia 121.47 & 474.35 unde dicta. ib. quandiu durarint 475.29
Lupercus 435.51
lupus Apollini ſacer 218.22 cur Marti dicatus 307.25
Luſtralia ſacra 469.34
Luſtria feſta 476.9
luſtrandi arua ritus 468.35
lux unde dicta 217.37
Lycaonia inſ. 348.48
Lycaonis fabula 104.19
Lycobas annus 318.30
Lycophos 217.36
Lycorea opp. 110.4
Lycus 23.46
λύγος 354.31 & 412.1
Lympha ſyluestris dea ex quarta cœli regione 13.35 dea agricolarũ 18.39
λύσιοι θεοὶ 25.23
λυσιῳδοὶ qui 25.33
Lyſizona Diana 47.39
Lyſſa dea 205.2

M

MA. Bellona 314.47
Macaria Herculis filia pro Athenienſi repub. morti deuota 37.48
μάκαρ, dei nomen 4.23
Macrobij locus elucidatus 270.25
mactare, uerbum ſacrorũ 498.34
memacterion menſis quintus Athenienſ. 94.36
Meonia, Lydia 266.34
magna mater 136.30 χαλκόκροτος dicta 140.25 metragyrtes 144.18
Maia 140.40 & 281.47
maiuma quæ ſint 42.15
μαλία, & eius deriuata 110.13
μαλλὸν 411.21
malum Punicum unde natum 136.59
mala Punica cõcordiæ ſignum 32.45
Mamers 309.27
Mammon deus 192.16 & 197.34
manalis lapis, oſtium orci 208.32
Manaſſes rex quinqueformis 152.50
mandragoritis 113.10
manes dij 208.37
Mania, Larũ mater 423.43 & 424.3
μανίας 205.43
Manichæorum de Deo opinio 227.38
Maphronio inſidiatori clemẽs eſt Hercules Ferrariæ dux 34.32
Marcellini locus dubius 196.9 correct⁹ 112.202
M. Marcellus templũ Honoris renouauit 33.52
Mare ἀτρύγετον 36 πολύφλοισβον 157.36
Ma Rhea 147.22
Marica dea 70.37
mariſorium 83.30
Maro quid 291.4
Marpeſſa mulier 310.50
Mars, ſeu Mauors & Mamers deus 306.23 qua parte cœli ſedem habeat 13.29 à quibus deus factus 8.48
Mars ἀλλόμαχος 312.2 ἀλλοπρόσαλλος 309.43 ἄναξ 310.31 Aphneus 310.35 armiger 311.15 βασιλεὺς 310.30 bellipotens 311.24 Biſultor 310.23 βριήπυος 311.37 βρισάρματος 311.38 βροτοκτόνος 311.49 βροτολοιγὸς 311.44
Mars cæcus 309.47 καρτερόχειρ 312.3 χαλκέοις & χαλκοκορυστὴς 311.34 χρυσάρματος 311.40 χρυσοπήληξ 311.42 communis 308.28 κορυθαίολος et Corythaix 311.18 Enyalius 310.5 Geticus 311.10 Gradiuus 309.9 Gynecothœnas 310.50 αἱμοχαρὴς 311.28 Heſus 311.5 ὁπλοχαρὴς 311.45 ὀβριμεργίδης 312.3 μεγαλόθυμος 312.4 μιαιφόνος 311.45 Marmeſſus 310.1
Mars νάνιος, & Necys 307.22 Odryſius 311.10 ὀμβριμόθυμος 311.25 οὖλος 311.20 pater 309.2 φθισήνωρ 311.34 Quirinus 309.9 ῥινοτόρος 312.4
Mars Saliſubſulus 309.39 ſylueſter 309.51 ταχυ-[illegible] 312.8 Therites 310.42 Thracius 311.10 Thurius 309.49 tyrannus 310.28 ultor 310.16 uolucer 299.40
Mars pro bello & ingenio 308.17
Marſpiter 309.7
Martis equi 308.3
martis patria 306.43 parentes 307.2 effigies. ibid.12
marti de quib. ſacrificatũ 520.21
Marſyas 264.24
Martialis locus expoſitus 133.12 & 250.25
Martianus linguæ nitoris & ſyllabarum quantitatis negligẽs author 194.36
martiani locus expoſitus 58.2 (25
Maſaris pro Baccho 279.
mater deûm quæ 139.46 Almone fl. ablui ſolita 139.7
mater deûm, Andirina 247.13 κυβήβη 144.51 Peſinuntia 146.36
matris deûm ſacerdotes et ſacra turpia 150.45
matera dea quæ 21.8
mathmon Hebræis quid 197.39
matralia 472.42
Matuta dea 56.34
Medeæ templum uiris ingredi nefas 141.35
μεδίω 213.38
medicũ de ægroto uatem eſſe oportere 247.5
medicorũ & aliorum ſcriptorũ differẽtia 417.33
medioximi dæmões 421.8
meduſa 874.12
Meditrina, dea medendi 50.34
mediusfidius quid ſignificet 322.2
Megera Tartarea 207.42 & 205.24
megaleſia, ludi 143.35 & 472.47
μέγαρα 456.2
melampygos locus 322.38
Melanthus Meßenius 267.39
Melibratus 323.17
Melia nympha 372.29
melinoe 177.51
Meliſſa, Melißei F. magnæ matris ſacerdos 7.50
Meliſſeus primus in Creta religionis autor 7.49
melißeus Iuppiter 94.29
melitta 169.9
Mellona dea quæ 40.50
mẽbris ſingulis quos deos tribuerint Ethnici 15.40 & 16 ſeq.
Memnon 252.2
Mena, dea menſtruorum 50.7
Mendes, Pan 435.40
Meneſtratus, thoracis ænei inuentor 101.20
Mens dea à quibus culta 27.50
menſæ ſacræ 461.29
menſis Delphinius 219.38
menſib. ſingulis deus præſes tributus 18.10
Meon rex 235.42
Mephitis, dea tetri odoris 58.49
mercaturæ deus 289.21
Mercurius ſermonis de⁹, & unde dictus 288.2 idem malè Cynoſurius à quibuſdã dictus 300.11 Acaceſius 293.7 Atlantiades 299.44 ἀγώνιος 296.42 ἀγοραῖος 296.18 ales, & alipes 299.36 Alychmius 300.16 ἀκάκητος 294.32 ἄγγελος θεῶν 292.32 Anubis 300.45 Arcas, & Arcas puer 291.44 ἀργειφόντης 294.39 caducifer 292.48

Caſmillus

Caſmillus 293.4 ἱεϱὰ
δίμνοϱοι et ἱεϱοδοῦοι
299.4 ἱεϱοδοῦλοι
292.4 χαϱιδώτης 299.
46 χθόνιος 296.49 &
297.3 ἐϱιούνιος 299.7
ἀκακὴς 290.35 ἡγεμό-
νιος 297.22 χϱυσόϱϱα-
πις 292.42 Cyllenius
292.25 διάκτοϱος 292.
33 δολιόφϱων 297.42
εἰϱηνοποιὸς 302.13 ἐμ-
πολαῖος 298.50 ἐϱιού-
νιος 298.29 ἐνάγγελος
292.37 γαλεάγϱωσ
300.4 Gorgon 342.22
Harpedophorus 295.
32 ἡγεμόνιος 298.46
Hodius 298.39 Main-
gena 299.44 maleuo-
lus 293.41 μαλεώτιος
298.27 Nomius 299.13
Monacriates 297.39
παιδοκόϱος 300.27
Parammon 299.28
Perſeus 300.33 φα-
ϱὸς 300.8 Phlyeſius
300.27 πομπαῖος 296.
50 Polygius 297.52
πϱόμαχος 297.30
Pronaus 297.36 Pro-
pylæus 297.34 ψιθυϱι-
στὴς 299.52 πτολιποϱθί-
λος 290.26 στϱοφαῖος
296.49 σφηκοσφήνωπ
299.32 Strophæus
295.24 ταμίας τῶν
ψυχῶν 296.48 Te-
geates 299.40 tetrago
nus 293.33 τετϱακέφα-
λος 301.45 Tropho-
nius 301.38
Mercurij uirga 292.22
imago 289.2.16 &
290.21 cur alata 288.
22
Mercurio cur gallus tri-
butus 290.48 quæ im-
molari ſolita 320.3
Mercurij quinq; 288.19
quatuor ibid.29
Meſchias 2.32
Metagetnia ſacra 479.32
μετάνοια calumniæ pe-
diſſequa 37.26
Metis, Mineruæ mater
328.3
τὰ μήδεα 378.43 (ſo
μηλοσφαγίαι, feſta 477.
μιξοβάϱβαϱον 344.18
Mileſium oraculū 225.33
μειλίχαι 275.8
Mimon 23.46
Minerua, agricolarū dea
18.37 unde ſic dicta
327.7 quo die genita
331.11 cur geminos pa-
tres habuerit 329.34
Achea 335.20 Acria
ſeu Acriſia 340.47
Aedon 342.11 Aethyia
336.49 Agelea 339.43
Agoræa 341.22 Agrau
le 342.32 ἀγϱευτὶς 337.
33 Alalcomeneis 339.
39 alcides 340.4 Alci-
macha 344.17 Alea
ſeu Elea 334.48 Ali-
pheræa 338.17 Ambu-
lia 102.47.341.32 Ane
motis 340.40 Apatu-
rias 336.16 Aracinthis
343.9 Armiſona et Ar
mipotēs 344.34 ἄϱεια
332.14 ἀϱσενόθυμος
342.16 Aſia 342.32 Aſ-
ſeſia 343.16 Aſtrateia
332.10 Aſtyris 343.23
ἀτϱυτώνη 342.50 auxi-
liaris 343.52 Axiopœ-
na 342.35 Budea Bu-
deia 335.15 Calydonia
342.42 Capenis 334.
21 capta 340.17 Catu-
leana 340.9 κελευ-
θεία 341.19 Chalciœ-
cus 338.15 χαλινῖτις
335.39 Ciſſea 343.32
Ceſia 332.49 Coloca-
ſia 341.1 Coreſia 342.
26 κοϱυφαγενὴς 333.38
Coryphaſia 334.1 Cra-
nea 342.22 Craſtia
336.39 Cydonia 340.
45 Cypariſſia 334.37
Cyriſtis 341.40 δαμα-
σίππος 332.26 δεσ-
ποίναρα 344.24 Dy-
mea 342.24 Endæ-
thyia 337.9 Epipyrgi
tis 342.3 ἐϱγάνη 337.
24 ἐϱυσίπτολις 344.27 fla
uia 332.52 Gigātophon
tis 337.30 Glaucopis
332.34 γοϱγωπὸς 333.6
Hellotis 333.28 Hippia
332.23 Hippolaitis
342.15 Hygeia 336.21
Ilias 336.29 Itonia
338.24 λαοσσόος 343.
28 Laphrya 336.43
Lemnia 342.38 ληῖτις
342.6 Lyndia 334.14
Magarſia 344.12 ma-
ter 335.2 μονογενὴς
343.20 muſica 340.23
Narcæa 342.13 Nedu
ſia 342.32 Nerine 340.
36 Oleria 340.38 On-
ca 342.46 Ophthalmi
tis 334.24 Pæonia 342.
9 Pallas 329.27 Palle-
nis 335.31 Panacheis
335.29 Paria 342.33
Parthenos 330.34 πε-
λιὰς 337.44 Polu-
chos 333.8 Promachor
ma 341.17 πϱόνοια
344.4 Pyletis 336.46
Scirias 335.45 Stenias
332.28 σθενιὰς 332.6
Scillutia 343.36 Sicyo-
nia 343.48 Sotera
107.24. 341.46 Stath-
mia 344.20 Sunias
342.1 ταυϱοβόλος 343.
34 Telchinia 335.6 tri-
angul⁹ æquilater⁹ 332.
3 triplex 331.42 Tri-
tonia 330.44 Vnigena
343.10 Zoſteria 330.
23
Mineruæ ſimulachra 328.
36 inuenta 327.36 olea
329.15
mineruæ quid immolari
ſolitum 123.19 gallus cur
tributus 329.6
mineruæ quinque, & quæ
338.24
Mineruai quid 327.38
miſericordia dea Atheniē-
ſibus 39.46
miſericordiæ templum et
cultus 34.22
minos quæſitor 210.40
Mintha nympha 177.45
Minthe Plutonis pallace
189.37
Minuſculæ 473.3
Minutius deus 51.26
Mithras Perſis et Alexan
drinis pro ſole cultus 7.
25. 226.31. 228.2
mithræ ſacra 227.3 inde à
Commodo polluta 227.
32
mithræ initiari uolentium
cruciatus 227.30
mixobarbarū, dictio ex-
plicata 231.52
Mnizurin quid 429.52
modi Carnei 237.15
μοιϱηγέτης Ζεὺς 91.2
molæ compoſitio 492.25
μοϱφῶ 263.25
Momus, Deus reprehen-
ſionis 45.48
monachorum diſciplina,
ab Aegyptijs ſumpta
514.38
Monogrammi dij à quo
dicti 11.35
μονοφάγοι qui 481.5
monophagorum celebri-
tas 480.51
mons Saturnius 131.12
morbus Gallicus ex Vene
rea contage ortus 381.2
moriæ quid fuerint 93.12
Morpho, uenus 383.15
mors dea, & eius effigiei
deſcriptio 50.18
morta, parca 202.29
mortuorū ſacra qua par-
te cœli fieri ſolita 509.50
mos ueterum teſſeras ho-
ſpitibus dandi 95.45
Moſes quomodo cornu-
tus uiſus 272.40
motacilla auis 279.8
Mulciber ex quarta cœli
regione Deus 13.36
mundus Cereris 208.45
munichia ſacra 479.39
murata quid 482.33
murcia, dea deſidiæ 51.22
mures in Ida ſacri 228.46
muſæ comites Apollinis
cur dicantur 254.35
muſæ Aonides 257.1 Aga
nippides 257.36 Ardali
des 259.15 Camœnæ
256.32 Caſtalides 258.22
Citheriades 257.9 Cory
cides 258.33 Heliconia-
des 256.35 Hiantiæ ſoro
res 257.4 Hiſſides 257.

 40 Li-

40 Libethrides 258.1
Lygiæ 258.51 Mæonides
259.22 nymphæ 256.8
Olympiades 259.1 Parnaßides 256.44 Pegaſides 257.22 Pierides 254.3 & 257.11 Pimplæ, Pimpleades 258.11 Theſpiades 257.43 uirgines 256.18 tres 253.21 quatuor. ibid.23 quinq;.ib. ſeptē. ibid.26 nouem.ibid.34
muſarum duo genera 253.5 ædes in circo Flaminio 320.52 ſingularum nomina & inuenta 253.35 & 255.24 ordo 254.44
muſica hydraulica 257.35
mutunus deus 286.33
mydrus quid 84.28
Mygdonia mater 145.12
Myiagrus deus muſcarũ 46.35
myrica planta uetuſtißima 234.48
myrtus cur Veneri tributa 373.43
myſteria unde dicta 498.22
myſtes, ſacerdos 237.39

N

N. L. antiquorum literæ, in iudicijs 374.4
Nænia, dea funerũ 50.10
næniæ 506.14
Naiades 169.21 & 172.22 unde dictæ 172.12
ναὶς 454.12
Napeæ 170.19
Naphte 316.22
Narciſſus defunctis conueniens 188.22
ναρθηξ 277.35
Naſcio uel natio dea quæ 49.9
nationes omnes Ioue cōſtituiſſe deum 74.30
naues ac claſſes expiandi ratio 471.20
Nautiorum familia à Troianis profecta 330.16
neceßitas dea 53.22
neceßitatis filiæ 203.1
neda nympha 104.33
nefrendes ſues quæ 493.37
nemea 111.44
νεμέσεια Demoſtheni qd 448.27
Nemeſis dea 446.12
Helenæ mater 180.40
cur alata fingatur 448.13
Nemeſtrinus deus 41.37
Nephalia ſacra 478.51
Nephte 386.12
νεῖλος, αἰγύπτιος ζεὺς 91.6
Neptunalia 157.22
Neptunus Aegæus 162.45
Aſphalius 160.37 βασιλεὺς 157.17 Canobus 163.1 Cenchreius 162.48
Conſus 158.36 δελφῖνοχος 163.37 κυανοχαίτης 257.40 & 163.13 Damæus 163.21 deus liquidus 156.23 Domatites 162.12 Elytius 158.32 ἐννοσίγαιος 163.18 οἰνοσίδας 164.4 ἐπακταῖος 161.15 Epoptes 162.40
Erechteus 163.6 Ereſius 158.34 ἑρκύνιος 164.3
Eurybias 163.42 εὐθύνιος 164.5 εὐρυμέδων ſeu εὐρυμεδόντος 163.49 εὐρυσθενὴς ib. γαιήοχος 157.26 γαιήοχος 163.30 ἀλικλύων 162.43 Heliconius 161.33 ἵππιος 159.41 hippocronius 160.34 Iſthmius 161.1 Meſopontius 158.33 μυηίτας 157.34 niſyreus 161.40 ναυμαχίτης 163.37 Oncheſtius 157.50 ὀρσοτρίαινα 157.30 Pelageus 160.45 Petræus 161.18 Phytalmius 161.52 ποντομέδων 158.21 Portunus 162.15 Proſelyſius 158.1 rector pelagi 158.22 Samius 161.9 σεισίχθων 163.18 σωτὴρ 162.7 Tænarius 158.8 ταυρεῖος 157.44 Teneſius 158.27 θεμιλιοῦχος 163.30 τιναντοφαγαῖος 163.18 ὑψιμεδέων 157.32 τριαινοῦχος 156.42 & 157.25 (40
neptunus unde dictus 155.
neptuni filij qui dicti 8.18 & 156.30 imago 156.43
neptuno cur fuſcina tributa 157.27 quando, à quibus & qua hoſtia ſacrificabatur 493.4 (42
nereus deus marinus 164.
nereides 169.22 centum 157.4 quinquaginta 170.48
Nerio Martis uxor 312.7
νυκτέριον Straboni quid 94.3
νίκη, lege Victoria nicon 23.46
Nicoſtrata dea 432.32
nili aquæ quàm precioſæ ac religioſæ Aegyptijs 501.17
Niſyreus neptun⁹ 161.40
noctiluca 346.1
noctua Baccho inuiſa, & cur 261.29
nodotus uel nodinus deus 41.21
nomen Dei ἀγγέμματον 16.27
nomen τετραγράμματον ſeu quatuor literarum quod 8.32
Nomina duodecim & quadragintaduarum literarum quæ 3.24. 40 et inde.
nomina ἐπηγγέλματα abominanda 192.30
Nomion Apollo 212.45
Nomius deus 67.7
notus uentus deſcriptus 285.34
nouenarij numeri potentia & uirtus 20.43
nouendiale ſacrum 468.4
nouenſiles dei qui et quot 30.29 inde
nox Amphilyce 287.38
dea omnium antiquißima 59.35
Nocti deæ quid immolari ſolitum 528.19
Numa Pomp. procurandi fulminis ſcientiam quo modo edoctus 86.30
Numeria, dea numerandi 52.12
Numeriani nomiſmatis ſignum 385.7
numerus digitorum Iani explicatus 151.20
Nundina dea 471.43 & 50.40
nuptiæ cur Maio & Martio menſib. nefaſtæ 322.24
in Nuptijs dij quinque inuocari ſoliti 329.38
νῦς dea 28.5 mundi opifex 76.9
νυκταλέω 279.48
nymphea lauacra 169.30
Nymphæ 168.44 Amniſiades 173.40 Anigriades 173.18 Caberides 172.47 Cytheroniades 173.6 comitiæ 176.2 Corycie 173.14 κρηναῖαι 172.18
Nymphæ Dodonides 173.1 Ephydrides 170.40 ἐπιγεῖαι 169.36
Nymphæ faciles 170.6 Heliades 173.50 Hercſides 174.5 ἡλεαιναὶ εἰμονες 170.10 Ionides 173.42 Iſmenides 173.25 Lemoniades 169.43. limnades 169.50 limniacæ 170.4 Luſiades 173.46 Lydiæ 256.13. Meliæ 172.24 Mycaleſides 175.31 Naucelides 170.16 Nereides, uel Nerinæ 170.44 Nyſeides 164.9 Nyſiades 175.24 Oceanitides 172.25 Oreſtiades 169.37 Ordemniades 169.38 Pactolides 170.35 Phaetontiades 173.50 ποταμίδες 172.32 Proſelenides 175.29 Pierides 173.48
Nymphæ Seriades 170.26 Sphragitides 173.8 Sithnides 173.30 Telchiniæ 24.5 Themiſtiadæ 174.7 Thyſiades 175.30 Tiberiades 170.25 Vraniæ 169.31
nymphæ quæ Iouem aluerint 104.32
nympharum genera 169.16

[illegible]

νυμφόληπτοι 426.10
Nyſa urbs 264.3
νὺξ ἀρχαία dea 59.36 eius imago ſeu deſcriptio 60.3 epitheta ſeu cognomina ibid.8

O

Occaſio dea 36.1 eius imago ibid.12
Occator deus 40.44
oceanitidum nympharum nomina 171.25
Oceanus 164.47
Oceanus ἀναλαμβάνεται 164.59 βαθυδίνης 164.51 ταυρόκρανος 164.52
Octauius Herennius Herculi uictori ædem ponit 319.39
Octauius Pantaguthus 370.31
Ocypete 206.39
Oebalij fratres 181.26
Oeniſteria celebritas 480.7
Offæ 506.25
Ogenus deus peruetuſtus 47.28
Ogoas deus apud Caras 66.50
οἶνος Bacchus 271.41
olea cur Mineruæ tributa 329.15
olympias uentus 185.45
olympiorũ inſtitutor 91.45
Omenta 506.29
ὀμεχέται θεοὶ qui 25.42
ὄμολον quid 100.52
ὀμόνοια dea ubi culta 31.36
omophagia feſta 481.20
Onca ſeu Onga 342.46
oncheſtum 157.40
Onoſceli 429.18
Onoſcelia ex aſina & filio Martis nata 46.23
ὄον quid 181.17
Opalia feſta 145.33 & 472.51
operis huius uſus 88.30
operor, uerbum ſacrorũ 504.8
Opertanei dij in prima parte cœli 13.27
opinari eſſe hominum, Dei ſcire 17.2
Opinionis imago deſcripta 27.27
Opis uel Ops 145.28
Opis Diana 367.1 203.35
Ops Conſiua 145.36
Ops dea 43.8
Ops, Rhea 334.37
ὀπτίλοι 334.28
oraculi capiendi à Mercurio ritus 296.26
Orbona dea cur à Romanis culta 50.52
Orcus pro Plutone 190.36
Orci nuptiæ & Cereris 7.11
Orci ſacrificium quid differant 522.47
Orcini liberti 190.49
Oreades nymphæ 169.30 & 280.6
Oreſtes quod ſimulachrũ ex Taurica attulerit 354.29
Orgeones qui 462.10
Orgia ſacra 414.49 & 464.10 unde dicta ib. 27 & 5.44
Ormenus 23.46
Ormiſdas & Oromagdas 227.40
Ornea ſacra 286.47
Ornithias uentus 186.6
Orpheus nec Ciceroni, nec Ariſtoteli ſatis notus 75.10 eius locus emendatus 277.15
ὀρσὸ, dei nomen apud Magos 5.10
Orthana 64.17
Ortygie inſ. 217.34
Oſchophoria 479.16
Oſcilla quæ, & unde dicta 470.33
oſculatio manuum in ſacris 502.47
Oſiris Aegyptiorum deus alter 6.34
Oſiris, Bacchus 273.7 unde dictus. ibid.37
Oſiris Serapis 193.4
Oſiridis nomina 274.22
Oßilago, dea ſolidatrix oßium 50.5
oua in purgationibus adhiberi ſolita 471.4
oues aneæ 97.3
oues Dianæ 363.34
Ouidius an ſit Euenũ Græcum imitatus 519.4
Ouidij locus expoſitus de deis Appiadibus 21.20 item alij 59.32 & 62.1 inde. 79.36 & 153.37 & 206.6.8 & 233.24 & 362.23 reſtitutus 249.28 uariè lectus 278.25 & 513.43
ὄλαι 416.48
ὄλαι 215.50
ὀλοχύται 492.34
ὀρανὸς Atlantidum deus 7.11

P

PAean Apollo 215.12
παιανίζειν 315.37
Pæon 24.8
Pagaſe 231.10
Palæmon 167.46
Palæſtinæ deæ ſiriæ 206.5 28
Palæſtra, filia Mercurij 289.36
παλαμναῖοι θεοὶ 25.37 & 23.47
Palæſea, ſeu Plaſea 506.30
Palatiar 472.34
Pales dea quæ 43.25
filia Iouis 13.39
Palicus deus 70.48
Palilia, uel parilia feſta 472.38
Palladium quid, & quot, 329.39
Pallas. lege Minerua
πάλλειν 329.32
Palmytius 65.27
Pammilia feſta 478.44
pamiliorũ celebritas 284.6
Pammyles deus 287.4
Pan, Arcadiæ deus 436.5 & 433.35 cur ab Ariſtide more uictus fingatur 434.17
Pan αἰγομελὴς 436.15
ἀγρεὺς θεὸς 435.26 ἀ. λεπτάγυτος 436.29 Bicornis 244.27 arceus 435.32 Capripes 436.15 κεροβάτης 436.1 inſ. Ephialtes 435.33 ὀιονὸς 433.51 faunus 436.10 Lampeus 436.27 Lycæus 435.45 Lyterius 435.36 Mænalius 436.22 Nomius 436.34 ſemicaper 436.20 Sinois 430.31 εὔγενης 436.37 Tegeæus 436.24
Panos fiſtula 434.47
effigies 433.45
Pani deo quibus hoſtijs immolatum 527.8
Panathenæa 482.4 unde dicta 327.3
Panda dea quæ, & unde ſic dicta 52.20
Pandemus Venus & dies 375.31
Pandora non dea, ſed à Deo facta 401.1 et 146.7
παναγορος dea conſolationis 45.47
Panhellenia ſacra 482.10
Panici terrores qui 437.28
Panionia feſta 161.37
Panomphæus Iupiter unde dictus 92.14
papauer Cereri tributum cur 407.19
Paphus 388.31
Papinij locus expoſitus 300.36
Pappas 137.5
παραινύμφος 168.49
Parcæ tres, & quæ 202.43 ἀμετάτρεπτοι 203.48 lanificæ 203.40 textricæ 203.45
Parcarum nomina tria 202.29 generatio bis facta ab Heſiodo 202.15
in Parentalibus fabis uſi ueteres 513.27
Parilia quibus hoſtijs fieri ſolita 516.29
Parmenidis opinio de Deo 10.21
πάρεδροι 240.48 & 320 21
Parrhaſij in Horat. error 244.27 eiuſdem locus emendatus 149.34
Parricidæ quomodo purgari ſoliti 470.20 & 471.48.

 Par-

Parthenium herba 330.38
Parthenon 330.36
Partunda dea parientium 47.47
Paſchillus Romæ de bello Imp. & Galliæ regis 154.10
Paſithea 144.34 & 405.27
P. Paſſetus 114.38
παγὶς 379.15
Paſtophori ſacerdotes 462.24
Pater, Filius & Sp. S. nō tres dij, ſed unus 2.24
pater patratus, & eius officium 460.30 & 486.30
Pattaici dij qui 22.6
Pauentia dea 49.13
Paulus III. P. ab Hercule Ateſt. duce hoſpitio ſuſceptus 153.15
Pauor, deus à quo conſtitutus 55.9
Paupertas dea, & eius deſcriptio 58.42
Paupertas Erinnys 204.29
Pauſanias reprehenſus 439.34 & 522.13
Pauſaniæ liber undecimus nondum editus 109.40 uerſio examinata 362.4 emendata 244.20 & 66.18 & 337.3 & 415.21 uarius 447.10
Pax dea à quibus culta 32.7 eius imago. ibid.26
εἰρήνη dea 31.7
Paci quid immolari ſolitum 523.49
pecora piandi ac luſtrandi ritus 469.16
Pecunia dea, & quando cudi cœpta 38.18
pelani, Ioui offerri ſoliti 102.34 & 488.10
Pellonia, dea pellendorū hoſtium 51.32
Penates dij qui 18.2 & 422.8 qua in parte cœli ſiti 13.27 unde ſic dicti 423.15
Penatiū genera quatuor 422.46 effigies. ibid.
Peneſtia 206.24
Penita 506.27
πεπρωμένη parca 203.38
perdix contumeliæ indicium 39.14
Perfica dea quæ 47.41
Pertunda dea 47.41
Pericionius, unde deductū nomen 280.28
Perina Aegyptia 318.51
Periphallia, Priapi feſta 285.5
περισκυλακισμὸς 520.48
perlito 504.3
Perſarum de dijs ſententia 7.23 mos in ſacrificijs 515.2. inde
Perſephone 198.30
Perſij locus expoſ. 424.26 & 25.26
Peſinuntia dea 146.36
πέσσαι 146.48
Petra ſancta, olim fanum Feroniæ 114.32
Petronij locus illuſtratus 5.16
πέλανος 311.43
Phaeton 213.14 & 233.45
Phallonitroboli quid 285.8
Phallus Priapus 284.49
phantaſma quid 304.28
Phaſelitæ 64.21
Phaſianæ dea 147.2
Phauorini menda 336.3
Pherecydis opinio de Deo 9.35
Pherephatte 199.15
Phidiæ Minerua 318.47
Philelph. in uerſione Xenophontis reprehenſus 148.13
φιλία dea 53.49
Philon Byblius 7.2
Philonis error de dæmonibus 418.44
Philoſophorū opiniones de Deo ex Tertulliano 22.21
Philotis ancilla 122.8
Philyra Veneri iuncta 373.48
Phlegeton 211.48
φλέβαν uel φλάβαν 275.33
Phœbeius oſcen, coruus 213.25
Phœbus Apollo 217.7
Phœnicū dij loculis nummarijs referti, et cur 15.4
Phorcys, deus marinus 167.2
φώσφορος dea 60.40 & 390.27
Phrygia mater 146.53
φθόνος, Calumniæ anteambulo 37.22
Phurnuti Aldinus codex erroneus 293.17 et 246.27 & 389.10 locus male repoſitus 436.38 emendatus 376.4 & 63.32 reſtitutus 296.35
Phytalmios Iupiter à quo dictus 21.55
Phyxius Iupiter 100.26
φύξιοι θεοὶ 25.23
Piatrix ſacerdos 472.12
piamenta ibid.
pica auis Baccho ſacra 266.28
Picumnus deus, auſpicijs cōiugalibus præſes 56.12
Picus Saturni filius, deus 55.43
Pierides Muſæ 254.3 unde dictæ 257.11
Pietas dea, & eius incomparabile exemplum in Rom. muliere 30.24
pietas quid 5.41
pileū geſtare, olim libertatis indicium 38.15
Pileati fratres, Caſtor & Pollux 183.24
Pilumnus, deus 56.6 & 428.14
Pinarij 469.15
Pindari locus expoſitus 60.48 & 518.12
Pindari Scholiaſtes Germanus notatus 278.39
pinus Cybele dicata 145.6 Pani tributa 416.15
Piſæus Iupiter unde dictus 92.17
Piſas duodecim dij Græcorum deportati 12.45
piſcis notius qualis 63.1 inde
piſces ſacrificare qui, quibus deis, & quando ſoliti 494.32
Pithium oraculū unde ſic appellatum 432.17
Pitho dea 45.30
Pitho, Diana 361.13 Veneri cur iuncta 373.44 & 405.34
Platonis opinio de Deo 31.3 locus explicatus 115.34 & 391.20
Plauti locus expoſitus 450.26 locus expoſ. 307.26 & 466.6 & 472.32 emēdatus 470.5.24
Pleiades 175.52
Plinius quando lucubrare incipiebat 400.10
Plinij ſententia de Deo ridicula 12.32
Plinij locus caſtigatus 93.5 reſtitutus 444.19 uariè lectus 340.11
Plutarchus reprehenſus 521.13
Plutarchi interpretatio emendata 184.41 locus expoſitus 24.25 & 58.31 & 289.6 & 478.48 & 57.43 & 142.22 & 377.44
Plutarchi error 269.41 eiuſdem uerſionis locus falſus 424.34 et 525.30
Pluto unde ſic dictus 188.36
Pluton ex tertia regione cœli deus 13.35
Pluto Aidoneus 189.28 axiocerſes 190.8 Clymenus 190.19 clytopolos 188.6 dux Erebi 192.10 Eubulius 190.13 februus 191.50 Iupiter chthonius 170.29 Iup. Stygius 192.5 Lagetas 190.6 Leptynis 190.27 niger Iupiter 192.7 πολυδέκτης 191.49 Quietalis 192.1 rector profundi 192.10 Soranus 191.28 Sūmanus 191.3 Vedius uel Veiouis 192.9
Plutonis hiſtoria 187.38 oraculum de Trinitate 192.22
Plutoni cur clauis tradita 188.46 cur galea. ib.52

Plutoni

Plutoni quæ animalia immolari ſolita 513.25
Plutus à Plutone diuerſus deus 196.20 cur cæcus fingatur 196.52 ἄσκολος 197.16 δειλὸς 197.10
Plynteria feſta 480.1.
poculum ἀγαθῦ δαίμονος quale 53.6
pœna deus 53.21
Poetarum opiniones de Dijs incertæ 12.51 commenta de dijs à Romanis ueterib. reiecta 14.18
Polymnia 506.32
Polynchus 333.9
pollucere 522.38
pollux ἀεθλοφόρος 179.34 Amyclæus 183.15
πῶλοι Veneris 387.16
Polyteles quis 464.26
Pomona dea 42.42 Vertumni uxor 155.24
pompei dij qui 35.20
Pomp. magnus ubi ſepultus 98.51
pomi diſcordiæ inſcriptio 33.34
πονηροὶ in oratione Dominica qui 421.30
pontifices qui, & quomodo conſtituti 457.46
Popæ qui 504.15
Popanos 477.40
Popilij legati Rom. libertas in Antiochum 364.34
populifugia feſta 473.5
populonia dea quæ 52.13
porca præcidanea quæ 465.28
porcos ſacrificare, quos, quib. deis & quando ſolitum 494.3 inde
porrici quid 507.34
porticus Athenis tres celebres 106.30
portius Cato ædis Victoriæ dedicator 314.20
Portunus deus portarum 162.31 deus marinus 167.45
Poſthumius Liuius Fidenas 122.5
Poſtuerta dea unde ſic dicta 49.50
Potina dea potionis 48.37
potitij 459.15
Potniæ Bœotiorum urbs 21.49
Potniades deæ quæ. ibid.
πότος 393.48
Præficiæ in ſacris quid 506.13
Præneſtinæ ſortes 442.1
præſtites, Lares 423.39 & 424.31
Praxidice dæmon ſeudea, & eius hiſtoria 47.13
Praxitelis Venus Cnidia 381.24
precatio Ciceronis ad Iouem ſtatorem 82.40 Romuli ad eundem ibid.
precationes & carmina ante ſacrificia fieri ſolita 501.34 & 502.19
precum dearũ deſcriptio 54.40 & 55.1
prema dea quæ 47.46
priamus ſtatuã Iouis triculi ubi habuerit 101.39
priſcorum erga deos cultus uani ac ſtulti 72.1 inde
priapus, urbs 283.45 ficulnus truncus 285.20 deus naturalis membri 20.7 & 283.8 Agricola deus 284.28 Bacchi comes 284.13 Auiſtupor 284.34 Bonus dæmon ſeu genius 284.45 cuſtos ruber 285.37 faſcinus 286.13 Ithyphallus 285.11 Lãpſacenus 286.50 Muto uel mutunus 286.34 Orneates 286.45 Phallus 284.49 ſol 284.27 Typho 286.1
Priapi ortus 283.24
Probi locus in Georg. emendatus 67.26
Prodici Cei Hercules 318.50 opinio de Deo 9.46
prodigiæ hoſtiæ 467.3
Prometheus 401.27
Propertij locus expoſitus 475.43 384.14 & 45
Proſa uel Prorſa dea quæ 49.47
proſecta exta 505.50
proſerpina dea 41.18 & 116.19 unde dicta 198.25 quo loco rapta 200.19
Proſerp. Axeſia 199.42 & 411.19 Axioterſa 200.38 χαμογονία 199.29 κόρη 199.30 Cotytto 201.16 Δάειρα 201.4 Deois 199.31 δέσποινα 201.40 ἐπαινὴ 201.3 Locrenſis 200.26 μονογένεια 201.9 πυλχία 201.9 πολυώνυμος 361.47 πρωτογόνη 201.2 Rapta diua 200.18 eius ſacra 199.22 fanũ Locris 220.28 feſta meſſe celebrata 208.11 initiationis ritus 199.9 uictima quæ tributa 123.10
προστροπαῖοι θεοὶ qui 25.36
Proſimnus 262.39
προτέλεια quæ 103.30
Proteruiam feciſſe, Catoni quid 55.37
protagoræ Abderitæ opinio de dijs 10.48 error de Deo 2.11
Proteus deus Marinus 165.4 Ambiguus 166.5 Carpathius 165.38 cæruleus 166.4 mutans uultum 166.6 Pallenius 165.37 Phalagræus. ibid. Pharius 165.8
προτρυγία ſacra 476.46
προτρυγητῆρος filiæ Iani 152.38

PROVERBIA.

Adonidis horti 397.27
Amœa Azeſiam acceſſit 411.19 & 199.43
Sic amor, ut Pieriam amauit Phrygius 367.42
ἀμφότεροι λαβυθρίων 258.9
Apaturia redijt Thergelione 478.38
ἀρθὰς συλλελάληκε 400.34
Ἄτιμοι τὰ ἐλευσίνια 414.8
Ἀ Veſta incipiens 525.34
βαδίζειν [illegible] ἐμπεπηγμένον 120.17
κῆρες θύραζε, nõ amplius anthiſteria 476.2
Caricum ſacrificium 528.8
[illegible] 24.27
ταῖς χάρισι [illegible] 403.10
χεὶρ χεῖρα νίπτει. ibid.
χυτρεῶν [illegible] 22.18
Cicerinum ius 268.36
Cimmeriæ tenebræ 305.8
κοινὸς ἑρμῆς 290.15
κρονικαὶ λῆμαι 133.28
Deos pedes laneos habere 132.12
δευτέρων ἀμεινόνων 466.33
ἔμβαρός εἰμι 360.10
ἐν ὅλμῳ 240.19
Erebinthinus Dionyſus 268.35
ἑρμῆς [illegible] 294.38
fortuna Euripus 442.7 et 445.50
[illegible] χαίρετε 404.9
[illegible] 202.31
Hedera poſt Antheſteria 476.4
Inter cæſa et porrecta addere 507.39
ἴθι εἰς κυνόσαργες 318.8
iudicium Rhadamanteũ 210.49
Laureolam in muſtaceo quærere 315.2
Lindia ſacra 521.46
malo accepto ſtultus ſapit 401.17
malum Herculis, uel melius Hercules 319.28
Mercurius triceps 294.30
non ex omni ligno Mercurius

curius 457.47
Nartecophori multi, pauci uerò Bacchi, ab Eraſmo omiſſum 277.41
non naſci optimū 418.48
Neptuni filij 156.30
noui Simonem & Simon me 24.7
Ollaris Deus 23.12
Panagea Diana 368.22
Phocenſium ἀπόνοια deſperatio 360.46
Rapta Cotyttijs 201.31
ſacra nondum immolata deuorat 507.47
ſacrificium Phaſelitarum 64.21
ſalua res eſt ſaltante ſene 502.12
Sambico pati grauiora 363.31
[illegible] 167.18
Silenus Alcibiadis 429.12
Pylea 410.1
Veneri ſuem immolare 124.32
In uino ueritas 262.46
Prouidētia dea quę 27.44
Prouidentiæ ædes 224.20
Pſaphon magnus Deus ab auibus uocatus 61.10
Pſila 279.45
ψιθυρὸς 300.3
Pſyche Endelechiæ filia. 391.51
Ptolemæus Apellē centū talentis donat 37.11
pudicitia dea Romæ duplex 34.47
pudor, Athenienſibus dea 39.46 eius deſcriptio 40.10
puerorum expiandorum ratio 471.30
Pullus pro puero 387.27
puta dea quæ 40.46
Panepſia ſacra 479.23
pyleones 115.43
Pyrethia 150.6
Pyrethi & Pyrethia quæ 515.30
Pyrois equus ſolis 244.52
Pyrois 308.25
Pyriphori q olim 462.21
Pythia uates 222.23
de Pythone phyſica interpretatio 224.4
Pythagoræ de Deo opinio 9.22
Pythagoræ ἐχεμυθία 57.31
Pytho urbs 224.2
Pythones non ſubire corpora ut reſponſa dent 222.32
[illegible] 241.38

Q

Q Litera nulla Sabinis 122.31
Quies dea Romanis culta 51.17
Quinarius numerus cur Mercurio tributus 291.21
Quinquatria 123.20 473.2
Quirinalia 473.16 cur ſtultorum feriæ dictæ 492.50
Quirinus deus Romanorum, & eius hiſtoria 69.25
Quirinus qua parte cœli ſedeat 13.29

R

REddi in ſacris quid 505.17
Rediculus deus à redeuntibus hoſtibus dictus 62.28
religio quid, & unde dicta 5.31
religio uana qua homines dij facti ſunt, unde irrepſerit 15.26
Regifugium feſtum 473.27
Regindalia, ludus 336.17
rebus etiā pernicioſis nomina deorum olim impoſita 51.6
Rex ſacrificulus, & eius officium 458.8
Rex ſilentum 187.50
Rhabbeni Hebræi doctoris ad Antoninum expoſitio nominis τετραγράμματον 3.1
Rhadamantus Gnoſsius 210.45
Rhea 134.37 à quibus dea facta 8.46 Antea 145.22 Ma 279.26 Phaſiane 147.1
Rhea de quibus litatum 525.14
Rhegium unde Taurocinum dictum 358.14
Rhet. ad Herennium, Gallionis 440.45
Rindalcha 386.38
Riſus ſimulacrum à Lycurgo erectum ubi 53.14 eiuſdem encomium. ibid.20
ritus præcipui ſacrificiorum 497.9 inde
Rhodus aliquando Telchinis uocata 21.40
Robigalia 474.26
Robigus, agricolarum deus 13.35
Roma in cuius dei tutela fuerit, ignotum alijs 485.43
Romani olim pluſquàm centum & ſeptuaginta annis ſine imaginibus Deorum 15.27 & 72.7 quid de dijs urbium captarum facere ſoliti 20.43
Romani ubi bellum indicere ſoliti 314.24
Romanorum religio ac ceremoniæ 516.1 inde
Romanis quis uelandi capitis in ſacris, author 499.11
Romulus cur pro Romo dictus 69.30
Rubigo & robigo an differant 44.1
Rubigus deus 43.43
Rubigo deo quæ immolari ſolita 528.7
Rumina, uel Rumia dea quæ 48.24
Ruminæ deæ quid offerri ſolitum 528.12
Runcina dea 42.34
Rufina dea quæ 40.49

S

Sαβάζειν quid 269.12
Sabazius deus 269.12
Sabis deus 106.2
Sacerdos ſacra facturus quid obſeruarit 497.9
ſacerdotis cuiuſdam Aegyptij callidum commentum 65.12
ſacerdotem quid ſcire oporteat 457.32
ſacerdotes aram manu tenere ſoliti 502.23 itē in ara circumagere ſe 499.36 Iſidis raſi 172.27 potitij & pinarij 459.35
Sacerdotū nomina Græca 457.38 ueſtes in ſacrificijs quales 497.50
ſacerdotes puros eſſe oportuiſſe 496.50
ſacra execranda ac ueneranda quæ 482.42
ſacra piacularia quomodo obſeruabantur 496.16 ſecluſa 493.26 opertanea. ibid.27
Sacrorum infernorum deſcriptio 510.4
ſacrorum ritus uniuerſales 497.9
in Sacris aqua adhiberi ſolita, & quæ 500.40 nihil uinctum eſſe 500.20 ſaltationibus uſi ueteres 460.20 quibus uerbis ſilentium indici ſolitum 498.19 ſuccidaneis fœminæ potiores 496.28 quibus uino libari ſolitum 495.1 inde
Sacrarium & Sacellum 451.13
ſacres porci unde dicti 493.33
ſacri feralis deſcriptio 511.8 inde
ſacrima quid 495.2
ſacrificandi Dianæ Perſicæ ritus 363.42
ſacrificandi naufragos ritus apud Scythas 359.16
Sacrificium nullum ſine igne fieri licitum 504.22
ſacrificiū quid 463.1

ſacrifi-

ſacrificij partes 503.28
Sacrificia interrumpi piaculare 502.8
ſacrificia Lyndia 322.48
poſt Sacrificia oſculari manus ſolitum 502.47
ſacrificia publica & priuata quæ 463.13 quibus de rebus principio inſtituta 487.42
ſacrificia ſimulata pro ueris ſæpe accepta 497.40
Sacrificia ueterum frugalia 496.4 unicuique pro qualitate perſonæ facienda 490.23
ſacrificiorum tempus matutinum 501.40
in Sacrificijs de ſingulis partibus primitias igni comburi oportuiſſe 507.10 deos aduerſos prius placandos fuiſſe 497.18 quib. hominib. intereſſe prohibitum 496.50
Sacrificaturos pios bonosq; eſſe oportuiſſe 490.33
Saturnus ex qua regione cœli deus 13.49
Sadai, Dei nomen 4.25
Saga 473.14
Sagaritis nympha 178.4
Saïs Minerua 343.36
Salacia 164.7
Salaminuſ quis 24.22
Salij 12 ſacerdotes 460.7 Liberi & Indigenæ. ibid. 24
Salmacis nympha 177.16
Salue æternum, uerba ſacrorum 510.45
Saluiatus cardinalis 370.30
Salus dea 15.27 à Romanis culta 15.22
Samothraces dij 422.14
Sanus inſ. 124.44
Sanchuniathon Berytius, primus Phœnicũ ſcriptor quando uixerit 6.51
Sancire uerbum unde ortum 69.8
ſanctitas quid 5.41
ſanctus pro propitio 322.7
ſancus deus 13.48
ſangus deus, idem qui & Hercules 68.39
ſanitatis ſymbolum ab Antiocho datum militib. quale 35.41
Serapidis ſimulachrum à quo et quando Alexandria eiectum 193.44
Sardeſſus urbs 99.38
Saron deus Marinus 167.12
Saturnalia ſacra 133.25
Saturnus à quibus Deus factus 8.45 cœli filius 130.38
Saturno cur aperto capite immolari ſolitum 124.37 cur ueritatis pater fictus 27.29
Saturn. Oenotriam uitiat 152.30
Sat. ἀγκυλομήτης 134.17 ἀκάματος 134.32 falcifer 132.25 γεράρχης 134.12 μεγαθυμὸς 134.12 nutritor 134.24
Saturni effigies 133.12
Saturni lachrymæ Pythagoreis quid 133.22
Satyra unde dicta, & eius inuentores 426.35
Satyri capripedes, cicuticini & narthecophori 428.25 unde dicti 132.32 426.23 σαῦδαι, Sileni 429.13
in Saxonia Veneris fanum 373.27
Saxonum ueterum deus, columna lignea 72.29
σκαίρεια 426.29 σκαίρειν ibid.
ſecua gladius 503.20
ſceptrum cur in læua Ioui tributum 76.1
ſceptra ueterum regum, haſtæ 72.5
Schuſſa Aegypti uicus 375.7
σκίρα celebritas 479.48
ſcire, Dei eſſe, hominũ opinari 17.2
ſciron uentus 185.5.45
Scirophorion 356.6
σκιῤῥοφόρια ſacra 199.24
Scirus uates & locus 335.46
Scylla 168.31
Scyphius equus 160.19
Secespita gladius ſacrorum, eiusq; forma 503.24
σαμίς 454.13
Seia dea, quando ſegetia dicta 40.32
σείριος ſol 344.14
ſelecti dij qui 19.49
σεληνόβλητοι 214.28
σεληνόπληκτοι 345.25
σελήνη 346.10
Sembannemphoras dictum nomen Iebube 3.29
ſemidei qui 18.47
ſemiramidis ueſana ambitio 457.10
ſemones dij qui 20.5
Seneca à ueneno liberatus 106.50
Senecæ locus expoſ. 386.30 517.27 & 41
ſenonas Lucum coluiſſe 500.34
Sentinus deus ſenſuum 47.48
ſemptemuiri Epulonum 461.20
ſeptimontium feſtum 476.48
Serapis 192.18
ſerapis Aeſculapius creditus 192.51
ſermo ad quid homini datus 293.15
ſerpentes in tutela Aeſculapij 247.52
ſerra & claues à Iano inuentæ 151.45
ſeruator 107.18
ſerui fugitiui à ceruis dicti 362.17
Seruij error 350.8 & 122.48
Sicilia Cereri & Liberæ ſacra 200.4
ſicinius Dentatus quoties pugnarit 491.44
ſidera quomodo creata crediderint ethnici, 224.4
Sigaleon deus 58.12
ſigillarij unde dicti 124.58
ſigna quæ quibus membris tributa ab Ethnicis 16.10
ſignis cœleſtibus qui culque Deus præſes tributus 18.15
ſilentio ſolo Deum eſſe colendum qui aſſerant 488.31
Silenus cuſtos & famulus Bacchi 429.10 captus quid reſponderit 428.45
Sileni, Myſigeni 429.6 Onoſceli 429.19 πάπποι 429.13
Sileni qui 428.32
Silicernium quid 512.36
Silij locus expoſ. 358.4
Simonidis Cei poetæ Lyrici ſententia de Deo Hieroni Siculo expoſita 15.4
Simpullum quid 495.28 unde dictum. ibid. 45
ſimulachra ex qua materia facta 457.18
ſinga Pallas 336.58
Siniſtra auguria, fauſta 460.8
Sirenes 169.32 & 174.26
σιταρχία 411.5
Sminthæ 228.29
σῶκος Mercurius 298.34
Sol, Apollo 213.18
Sol magnæ matris f. 146.12

Sol Phaethon 233.46 cur leonis uultu pingatur 226.18 unde ſic dictus 224.12
Solis equi quatuor 244.46
Solem Aegyptij qua re ſignificarint 273.38
ſoles multi 224.25
ſolennia ſacrificia quæ 463.26
Solinus ferè omnia à Plinio ſuppilatus 30.37
Solini locus uariè lectus 46.40
ſolitaurilia ſacra 468.12
Somnus deus 302.49
Somnus χάλκεος ereus 305.30 ferreus 305.23 irriguus 305.22 ἀνεμόεσσαν 305.30 mortis frater 303.18 et mortis imago. ibid. 22
Somnus, noctis filius 303.23
Somni ale 304.9 cornu 303.38 deſcriptio 304.3 domus 305.2. filij tres 304.18
ſomnia cornea 304.8 uana 305.21
ſomniorum genera 304.30. inde
Somnium πανσόφιστον 304.18
Soractes mons & deus 102.32
Soſipolis deus 64.32
σωτῆρες, Caſtores 382.3 & 315.26
Sozomeni interpretatio emendata 225.45
Spes dea à quibus culta 29.40 eius effigies qualis 30.1
Speuſippi ſententia de Deo 21.23
σφαγεῖα 505.13
Sphragis ægos 399.45
ſpicæ, Iunonis flores 123.1
ſpina ſacra 508.42
Spinenſis deus 41.36
Spintharus Corint. architectus 220.28
ſpolia opima quot, & quibus dijs ſuſpenſa 81.29
σπονδεῖα uaſa, & σπόνδεια 495.50
ſtannos quid 112.16
Stata dea 60.24
Stathmios uox polyſema 344.20
Statilinus deus qualis 49.4
Statij locus illuſtratus 5.16 182.28 emendatus 257.16 334.52 339.50 442.23
ſtatue Hermerotes 393.40
ſtatuarũ inuentores 456.50
Stephani de Vrb. locus emendatus 102.25 125.10 300.11.28
στερεαυγερέτας ζεὺς 80.30
Sterquilinus deus 56.17
στίλβω 293.24
Stoicorum opinio de Deo 11.47
Strabo reprehenſus 284.9
Strabonis locus emendatus 347.22 uerſio emendata 360.51 locus emendatus 377.28
Stratonicus cytharœdus 65.33
Strenua, uel Strenia dea 51.23
ſtriges, dæmones 430.17
ſtrobula quid 508.40
Strophades inſulæ 207.20
Styx palus 211.1
Suada ſeu Suadela dea 45.31
Subigus deus in nuptijs 47.48
ſubſolanus uentus 185.40.
ſuccidaneæ hoſtiæ & quando adhiberi ſolitæ 466.9
ſues Antonianæ 240.15
Suetonij locus expoſitus 153.10 uariè lectus 450.12
ſuffibulum 525.28
Suidas malè à quibuſdam intellectus 151.34
Suidæ locus emẽdatus 64.24 dubius 405.19
Sulpitia Rom. ſanctiſſima 376.28
ſummanus Pluto 191.3 & 209.10
ſumanes dij 20.28
Sunium 342.3
ſupernas 186.3
ſupplicationes unde dictæ 482.46
Sutrium 442.29
Syluano quæ ſacrificari ſolita 527.25
Syluani qui 427.37 mulieribus improbi 428.18
Σύρε Dei nomen apud Perſas 5.7
Syrij cur piſcibus abſtineant 62.20 & 32
Syrochus uentus 185.40
σύστημα ſacrum 477.23

T

TAcita, ſilentij dea 57.1
Taciti locus incertus 443.1
tedæ 506.24
Tenarus 158.8
Tages deus apud Hetruſcos 69.46
Tamynæ 109.36
Tanais dea 64.25
Taranteus Iupiter 99.49
Tarpeius mons 79.29
Tarphe oppidum 126.28
L. Tarrhei grammatici ſcripta 342.39
Tarſos Iupiter, 91.15
Tarſos D. Pauli patria. ib.
ταργία 157.44
Taurocinum oppidum 358.14
Taurus draconem genuit, & taurum draco, ubi 199.5
taurus παμμίλαινα 157.38 quid ſignificet 274.29
Telchines dij qui 23.39 & 237.4
τέλεια 76.32
τέλειον poculum 103.33
τέλειοι qui 127.31
Teleſphorus deus 68.30
τελετὴ, τέλος, & τέλεια ἱερά 5.31 & 464.20
Tellus dea ex quinta regione cœli 13.38 magna mater 140.16 Ops 145.50
Telluris deæ hiſtoria 42.50
Telluri qua de re ſacrificatum 526.49
tempeſtas dea 59.30
templũ Beli in medio Babylonis 111.17 concordiæ Romæ quando & à quo conditum 32.41 Iouis Statoris qualis formæ fuerit 83.20 Epheſiæ Dianæ quoties incenſum 356.6 Libertatis à quo & quando conditum 38.8 Telluris, Romæ à quo conditum 43.12
Templi boni euentus reliquias etiam hodie Romæ uideri 52.50
templi partes 451.48
templa Aſiæ à Xerxe incenſa 225.38
templa deorum diuerſoria 451.35 ex ſepulchris olim cõdita 452.26 extra urbes quæ poſita 452.40 plurimũ ad orientẽ uerſa 452.33 & 501.45

Templa

Templa præterẽtes quid facere ſoliti 502.52 unde dicta 453.35 templorum primi conditores 452.6 uariæ formæ 453.1
tenes deus, atq; eius hiſtoria 65.38
tenus 158.27
τεράγωνοι θεοὶ qui 25.39
Terentus Romæ quid 512.33
terminalia feſta quãdo celebrari ſolita 45.29 & 473.18
Terminus 133.2 à quo primũ deus conſtitutus 44.9 cur nulli cedere dictus. ibid. 38
termino quibus hoſtijs ſacra facta 327.41
terra dea 146.5
terra Lemnia 399.43
terræ filij qui 8.23
terracina Anxur 124.10
Teſca uel teſqua 454.1
teſſera hoſpitalis quæ 95.48
Thetys 165.1
τετραγράμματον nomen quod 2.42 eiuſdem nominis ratio 3.16
Thalaßi dei hiſtoria 329.15
thaletis opinio de deo 9.7
θαλία & θαλεῖα 403.30
Thamus Veneris amaſius 397.1 (42
thargelia feſtiuitas 479.
theænia ſacrificia 480.11
theagenes athleta pro deo cultus 66.1
thebæi ſoli nullũ deũ mortalem uenerati 68.28
Theia Solis mater 224.31
Themis dea 432.25 nympha 176.6 εὔβουλος dicta 432.51 ἱερόσκοπος 433.2 ἰχναία 433.3
Themidis figura ſeu deſcriptio 432.41 templum ibid. 52
Themides duæ 432.25
themiſtis dea 433.10
θεμιστεύειν Homero quid
theocriti locus explicatus. 130.50 304.44.348.47
ſyrinx difficilis 434.47
theodori Oethei opinio de deis 10.43
theodori Cyrenaici error de Deo 2.12
theogamia ſacra 199.27
θεοίνια 272.44
Theophania feſta 481.30
θεὸς nomen tetragrammatum 5.6
θεὸς, unde ductum nomen 3.19
θεὸς αἰνώνυμος cur 14.30
θεοὶ ἀγνῶτες, non ijdẽ qui incerti 17.6
θεοσέβεια 3.46
theoxenia feſta 233.37 & 478.28
Therapnæi fratres 181.21
theſaurorũ cuſtodes, dracones 248.6
theſmophoria 411.30
thetis nympha mater Achillis 176.38
theutates Mercurius Gallis cultus 295.43
A. Thileſius 434.51
Thiſea nympha 104.32 & 177.28
θοῖνα & θοινάω 320.38
θεωρὸν 309.49
θώραξ 242.4
Thoth 295.32
θὼθ & θεὺθ, tetragrammata 3.2
Thraſceas uentus 184.11
θρησκεία 5.42
Threſſa uirago 314.51
Thucydides locus emendatus 90.18 & 333.23
Thus in ſacris nõ res uetuſta 507.3 unde dictum 463.48
Thyella 206.39
thymbra ſignificata 239.40
thyonianus Bacchus 265.7
thyrſus quid 261.49
θυσία unde dicta 463.46
Tibiæ & Tibicines in ſacris 499.30
tibiæ Gingrinæ 396.50
Timoleon quomodo inuidiam declinarit 444.6
timor deus Lacedæmonibus cultus 49.15
tirrhenorũ mare 184.40
tirynthius heros 317.39
Tiſiphone 205.35
titan 229.48
titanes à Titea matre 246.3 unde ſic uocati 7.13
Titea dea 246.3
Tithonus 251.52
titij ſodales 461.31
Toloſæ in Hiſpania Capitolium 79.51
Tomarus mons 110.27
tomuri uates ibid. 30
Topici dij qui 41.2
τόξον 241.6
trabeæ 460.19
traſceæ philoſophi uerba in morte 106.46
θριῶν 331.48
tribunal Athenis delphinium 219.50
τρίκτυα ſacra 481.30
Trieterica 519.15
trigla 348.30
Trinitas à Plutone ipſo oraculo monſtrata 192.23
τριφίλητος quid 397.51
Triphylius Iupiter 99.5
Triptolemus, & eius hiſtoria 426.10
Tripus Apollinis, & eius forma 213.40
Triton 330.43
tritonis deſcriptio 166.8
tritones hac ætate ubi uiſi 164.49
triuia Proſerp. 355.5
triumphus unde dictus 266.23
trophonius 288.27 & 301.38
trophonij Iouis oraculum 98.3
tubiluſtrio, dies quinquatriorum 223.11
tubiluſtria feſta 476.8
tutela ancilla 122.8
tutelares dij 41.13
tutulina dea quæ 40.22
tutulum in ſacrificijs quid 499.30
tutuli ſacerdotes 461.39
Tychon deus 64.17
Tyndaridæ 179.29 et 181.8
Typhon 284.22 286.1
gygas 62.47

V

V Accæ impetuoſæ in Venerem 375.10
Vacuna dea uacandi 52.9 & 315.44
Vagitanus deus infantum uagientum 48.2
uale æternum, uerba ſacrorum 510.45
ualetudo dea 13.46
Vallæ locus emendatus 22.10
Vallonia dea 41.15
M. Varronis Terentij opinio de dijs 12.10
Varronis locus malè à quibuſdã correctus 191.44
uatum ſuperſtitioſorũ nomina 223.5
uaticanus deus unde ſic dictus 48.8
ue in cõpoſitiõe uis 87.20
ueneratio 5.52
uenti tres tantum Antiquis noti 185.22 à quib. culti 184.47
Vẽtorum nomina uulgaria 185.40 inde 456.17
uerbena in ſacris fauſta
uerberatio Aegyptiorum in ſacris 514.37
ueritas dea quæ, & uariæ eius formæ 27.18 inde
bene Vertat, & male uertat, unde ſumpta 155.17
Vertũnus qualis deus 20.7 & 154.47
Venus agricolarum dea 18.37 unde dicta 372.30 à quibus dea facta 2.43
uenus Acidalia 377.29 Acræa 389.25 [illegible] 390.34 Aeneis 390.48 Amathuſia 377.47 ἀμβολογήρας 390.24 ἀναφιγνῦς 400.44 Anadyomene 390.16 Anaitis 377.24 ἀνοσία 379.18 Apaturias 389.23 Apoſtrophia 376.6 Architis 383.39 Argynnis 384.28 ἀργυρόπεζα 382.22 Armata 380.6 Aſtarte 376.52 Aurea 388.20

Venus

Venus Baſilis 386.33 By-
blia 383.32 καλλίπυγος
379.43 Calua 388.25
Cataſcopia 383.11 Cluſ-
cina 390.8 Cnidia 382.
20 Cœligena 374.32 Co
lias 382.4 Cypria & Cy
pris 388.3 Cytherea
378.29 Dexicreõtis 385.
39 Dionea 378.18
Venus Elephantina 383.
35 Elimæa 386.43
ἐνόπλιος 380.6
ἐπιτυμβία 387.50
Epitragia 379.8
equeſtris 386.40
Erycina 383.51
ἐξώπολις 382.24
Venus frugi 390.50
Genitrix 382.12
Golgia 387.34
Venus ἀλιγονὶς 387.50
ἑλικῶπις 382.45
ἑλικοβλέφαρος. ibid.
ἑταίρα 387.19
ὁπλοφορῦσα 380.7
Hortenſis 382.28
hoſpita 390.38
Venus Idalia 387.29
Venus Ladogenes 386.10
Libitina 386.20
Venus Maſcula 380.40
Mechanites 390.26
Melanis 385.25
Melinea 390.5
Migonitis 383.25
Momemphita 390.45
murtia 376.37
Nicophoros 383.3
Venus πάνδημος 375.31
Paphia 388.30 Paſtopho
ros 379.25 Pelagia 387.
49 Philomedea 378.48
pœta 332.51 Polymecha
nos 390.27 πόρνη 386.
48 Pyrenæa 386.45
Pythionica 378.23
Venus Schœnis 378.13
Scotia 388.12 Sycenſis
387.26 Sicyonia 381.47
Symmachia 383.28
Syria 388.24
Venus Verticordia 376.
24 Victrix 384.52
Vrania 374.30
Venus Zerinthia 349.5
& 385.52
Veneris ſimulachra 373.5
fanum cur extra muros
poſitum 453.23
Veneris umbilici forma
385.8
Veneris Paphiæ religio,
templum & forma 388.
45
Veneri uictima quæ tribu
ta 124.25
Veneres quatuor 372.38
Vergo, & Inuergo, uerba
ſacrorum 510.21
Veſpaſianus ubi uaſa tem
pli Hieroſolym. repoſue
rit 31.12
Veſta Rhea ac terra 147.
32 βωλαῖα 150.18 Thra
cia 150.21
Veſtæ imago 150.23
Veſtæ ſacerdotes ſex 148.
28
Veſtæ de quibus ſacrifican
dum 525.25
Veſtaliũ ſuppliciũ 148.48
Veſtis religioſa qualis
498.7
Veſtes Anthinæ ſeu Dama
ſcenæ 280.1
Victima ab hoſtia an diffe
rat 464.32 unde dicta
500.16
Victimæ antiquis frequen
tiores quæ 491.29
Victimis ad arã ducendis
quid obſeruatũ 496.25
Victimarij miniſtri ſuccin
cti 504.14
Victoria dea 315.6 à quib.
dea facta 8.44 ἀμφίπτε-
ρος 315.19 ἄπτερος
316.13 Cœligena 316.6
ἐτοφαλμὶς 315.17
ἀδύνατα 315.25
incruenta 316.26 Pal-
maris 315.25 Præpes
315.22 Vacuna 315.40
Vitula dea 315.31 uolu-
cris ibid. 24
uictoriæ effigies 314.32
uictoriæ uirginis templũ
315.
Vinalia feſta 476.21
uinum in quibus ſacris li-
bari ſolitum 494.51
quale 495.25
uini loco, qui potus in
quibus locis reperti
268.39
uinum ut oderit aliquis,
ratio 261.31
uiolentia dea 53.22
Virbij numen 345.27
Virginenſis dea Romanis
culta 47.38
Virginia Auli filia Pudici
tiæ plebeiæ Romæ arã
dicat 34.50
uirgo, in cœlo iuſticia 28.
24
uirgines ubi proſtitui ſoli-
tæ antequã nuptui da-
rentur 64.28
uirgines ueſtales primæ
148.23 tonderi ſolitæ.
ibid.38
uirgines hodie in clauſtra
inuitas conijci 150.44
Viriplaca, dea Romæ con
iugibus placandis præ-
poſita 55.16
uirtus dea quæ, & à quib.
culta 26.5
uirtutis uariæ imagines
27.3 templum cur ante
Honoris poſitũ à Ro.
26.42
uitulæ ad deorum placa-
menta laudatiſsimæ
493.9
uitulari & uitulatio quid
315.36
Vitumnus deus 47.48
Virgilius ſacrorum peri-
tiſsimus 491.27
Virg. locus eccleſiaſtis re-
pugnans 317.34
Virgilij loc⁹ explicat⁹ 25.
49. 21.45. 22.2. 44.
52 & 48.44. 59.2. et
67.24. 70.42 et 71.12.
87.45. 88.44. 92.6.
95.2. 110.13. 123.13.
184.1. 185.21. 209.7.
210.9. 211.30. 222.47.
237.46. 315.39. 349.
20 & 15. 351.27. 355.6.
415.4. 420.42. 423.18.
427.42. 454.26. 462.
9. 466.11. 467.37.
469.50. 481.18. 482.
37. 490.51. 491.20 &
509.23. 495.20. 499.
32. 504.9 & 505.18.
510.5. 517.18 correctus
& expoſitus 498.10
uarie expoſitus 81.35
ulmus arida uiridi uite o-
perta, amicitiæ etiam
poſt mortem indicium
54.17
umbilicus orbis 225.2
uolatilia quibus deis im-
molari ſas 490.5
Volſinius 255.25
Volturna dea 255.29
uolumnus & uolumna dij
nuptiales, unde ſic di-
cti 51.5
uolupia dea, & eius figu-
ra 49.26
Vortumnalia 473.42
uouere quid 463.8
Vrania, Venus 381.42
Vranus, cœlum deus om-
nium 130.42
urbis cõdendæ ritus apud
ueteres 487.21
urbes omnes in alicuius
dei tutela fuiſſe 483.38
Vrotalt, Bacchus 281.38
Vulcanalia ſacra 400.7.
473.42
Vulcanus deus ex quinta
regione cœli 13.38.
398.20 cur claudus fin
gatur 398.49
Aetnæus 400.18
κλυτομήτης & κλυ-
τοτέχνης 400.49
κυλλοποδίων 400.37
ductor ferreus 400.2
ἠλιεὺς 400.36 Ignipo-
tens 400.22 Iunonige
na 399.29 Lemnius
399.19 Mulciber 399.
49 Phthas & Aphthas
400.29 Tardipes
400.42 τεχνοδίαιτος
400.52
uulcano quid immolari ſo
litum 520.18
uulcani tres 398.40
uulnerum alligatio à quo
inuenta 246.12
uulturnus uentus 185.40
uxores unde dictæ 118.37

X

XAnthus Bœoti⁹ 267.
37
Xenia unde dicta 95.48
Xeno-

Xenocratis Chalcedonij opinio de dijs 10. 50
Xenophanis opinio de Deo 10.17
Xenophõtis uerſio emendata 248.15
eiuſdem de Deo opinio 11. 14
Xerxes oraculum Didymæum expertus 225. 40

Y

Yγιείας effigies & ſymbolum 35.34 inde
ὑπερδουλεία quid Theologis 9.50
ὕφαλος 443.37
ὕπνος. lege Somnus.
ὑπόληψις calumniæ ſocia 37.16
ὑπερῷται 92.30

Z

Zamolxis deus à Getis cultus 67.49
ζαναβας 64.10
ζεία & ζειδαι 408.43. 51
Zenonis opinio de Deo 10.9 dogma de templis nõ ædificãdis 451. 40
Zephyrus deus 46.32 & 185.44
Zerinthion 549.2
ζεῖν, unde dictus Iupiter 88.37
ζῆν unde dictus Iupiter
74.18
ζεμι Dei nomen apud populos nuper repertos 5.11
Zoana 109.4
ζωογόνοι dij qui 21. 32
Zoroaſtris dij tres 227. 34
ζειαδαι 339. 30
Zython decoctio 261. 25

FINIS.

BASILEAE, EX OFFICINA IACO-
BI PARCI, SVMPTIBVS IOANNIS
Oporini, Anno Salutis humanæ
M. D. LX. Menſe Au-
guſto.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

Google